
SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB: NOV: ANGL: 1650.
CHRISTO ET ECCLESIAE

NOVUM TESTAMENTUM GRAECE

NOVA VERSIONE LATINA

DONATUM

AD OPTIMAS RECENSIONES

EXPRESSUM

SELECTIS VARIIS LECTIONIBUS PERPETUOQUE SINGULORUM LIBRORUM ARGUMENTO INSTRUCTUM

(ADDITA III. PAULI AD CORINTHIOS EPISTOLA)

EDIDIT

M. FRED. AUG. ADOLPH. NAEBE

DOCT. PRIV. IN ACAD. LIPSIENSI.

LIPSIAE,

SUMTIBUS F. KOEHLERI.

MDCCCXXXI.

VIRO EXCELLENTISSIMO

HENRICO ANTONIO

DE ZESCHAU

REGI SAXONUM A CONSILIIS INTIMIS PRAESIDI COLLEGII AERARIO PUBLICO PRAEPOSITI etc.

AC

VIRO SUMME VENERABILI

D. FERDINANDO GUILIELMO

TITTMANNO

A CONSILIIS CONSISTORIO QUOD SACRA IN SAXONIA REGIT etc.

DE PATRIA AC LITERIS

MERITISSIMIS

HUNC LIBRUM

PIE

DEDICAVIT

AUCTOR.

PRAEFATIO.

In hoc libro edendo, ut res quam paucissimis absolvatur, haec nobis dicenda esse videntur; primum in ipso textu recte conformando Griesbachianam *) recensionem potissimum sumus secuti, et passim D. Schulzium **) et Scholzium ***); criticis eorum operibus adhibitis; e N. T. Knappii, Schotti, Vateri, Tittmanni, qui et ipsi ma-

*) Novum Testamentum graece. Textum ad fidem codicum, versionum et patrum recensuit et lectionis varietatem adiecit I. I. Griesbach. II voll. ed. 2. Halae Saxonum et Londini 1806.

**) Novum Testamentum graece. Textum ad fidem codd., versionum et patrum recensuit et lectionis varietatem adiecit I. I. Griesbach. 3 ed. vol. I. curavit D. David Schulze. Berolini 1827.

***) Scholae criticae in historiam textus evangeliorum — exhibitae a I. M. Augustin. Scholz, Heidelb. 1820.

Eiusd. *Biblisch-kritische Reisen in Frankreich, der Schweiz, Italien, Palaestina und im Archipel in den Iahren 1818—1821; nebst einer Geschichte des Textes des N. T. Leipz. und Sorau.* 1823.

Eiusd. Novum Testamentum graece. Textum ad fidem testium criticorum recensuit, lectionum familias subiecit, e gr. codd. mss. — in Europae et Asiae bibliothecis —, sanctis patribus et scriptoribus ecclesiasticis etc. Lips. 1830. vol. I.

ximam partem e Griesbachii copiis hauserunt ac multa ex suo ingenio bene emendarunt, haud pauca in nostros usus contulimus, sed perpauca e N. T. Lachmanni *), quoniam multis in locis audacior fuisse videbatur. Verum etiam ex aliorum VV. DD. scriptis, quamquam non totum N. T. recensuerunt, multa bonae frugis nos attulisse persuasissimum habemus, ut Wineri qui optime meruit de ll. ss. interpretatione, Bornemanni **) qui nonnullos locos bene emendavit, Fritzschii ***) qui ex nostra quidem sententia omnium acutissime et rectissime critici provinciam administravit. Tum in latina versione in universum in auxilium vocavimus Grotium, Wetstenium, Noesseltum, Keilium, Poppium, Rosenmullerum, Kunoelium, Paulum, Pottum, Heusingerum, Bosveldum, Rambonnetum, Bergerum, Morum, Heinrichsium, C. Tittmannum, Schulthessium, Boehmium, Schultzium, Bornemannum, Tholuckium, Luckium;

---

*) Novum Testamentum graece, ex recensione C. Lachmanni. Berolin. 1830.

**) Scholae in Lucae evangelium ad supplendos reliquorum interpretum commentarios. Lips. 1830.

***) Evangelium Matthaei recensuit et cum commentariis perpetuis edidit — Fritzsche. Lips. 1826.

Eiusd. Evangelium Marci recens. et c. commentariis perpet. ed. Lips. 1830.

Winerum, Fritschium, Wahlium, Bretschneiderum aliosque sat multos et innumeras fere VV. DD. de singulis N. T. locis dissertationes; inprimis autem versiones Castellionis, Reichardi, Schotti, Thalemanni et Iaspisii id unice spectantes, ut versio nostra accurata, perspicua, brevis et, etiamsi non elegans, certe non barbara esset neque a ratione cogitandi, simplicitate in narrando, colore in scribendo, gravitate in dicendo etc., prouti in singulis N. T. auctoribus deprehenduntur, nimis abhorreret. Cur autem post illos triumviros Reichardum, Iaspisium et Schottum, qui quid praestiterint, nemo ignorat, novam versionem in lucem proferre ausi simus, id pluribus dicere, religio quaedam erga illos duos qui mortui sunt et reverentia erga eum qui adhuc in vivis est nos deterret. Unum tantummodo, ne ipsum silentium nos accusare videatur, addere liceat hoc: videbantur nobis in versionibus Doctissimorum Virorum quaedam deesse, quae, quamquam minoris momenti esse dicuntur, nullo modo abesse debent. Porro in variis lectionibus addendis non ingentem harum rerum farraginem congerere voluimus, sed eas tantum quae in optimis exstant codd. et gravissimae sunt, ne literarum studiosis sacrarum, in quorum usum scripsimus, deessemus. Deinde e re esse videbatur summum addere argumentum, ut ne-

xus sententiarum magis appareret, qua in r
modo Fritschium, modo Knappium, modo La
spisium, modo Eichhornium, modo Huginm, qu
alter altero accuratior rem tractasse videbatu
consuluimus: utrum salvo nostro iudicio ne
ne, id alii videant. Denique in interpungend
evang. Matthaei et Marci, paucis locis, qui ne
cessario aliam efflagitabant interpunctionem
exceptis, morem omnibus fere N. T. editoribu
communem secuti sumus, sed in reliquis scr
ptis aliam viam sumus ingressi, quoniam il
interpungendi ratio, quamquam probabiliter d
fendi potest, legibus cogitandi nimis repugna

Caeterum summum votorum meorum est ho
ne, dum theologiae studiosis, quo nihil hab
antiquius, prodesse voluerim, nocuerim; et
Viri Docti, si huncce libellum evolvere non d
dignati fuerint, illis in loci, ubis peccaverim, m
liora edoceant meque benevolo animo excitent
ea diligenter tractanda, ad quae me fert a
mus, vitae munerisque mei ratio.

Praecipuas varias lectiones notavimus
gno: †; reliqua, quibus usi sumus, scriber
compendia notissima sunt. Menda denique
pographica, quae pauca esse videntur, Bene
lus Lector ut ipse emendet, etiam atque
iam rogamus. Scripsi Lipsiae Idibus Quint
MDCCCXXXI.

NOVVM

TESTAMENTVM GRAECVM

NOVA VERSIONE LATINA

DONATVM.

A

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

1 Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυΐδ, υἱοῦ Ἀβ-
2 ραάμ. Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ· Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε
τὸν Ἰακώβ· Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς
3 ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν
Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐσρώμ·
4 Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ· Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμι-
ναδάβ. Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών· Ναασσὼν δ
5 ἐγέννησε τὸν Σαλμών. Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Βοὸζ ἐκ τῆ
Ῥαχάβ· Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὠβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ. Ὠβὴ
6 δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί· Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν Δαυΐδ τὸ
βασιλέα. Δαυΐδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν Σολομῶνα ἐ
7 τῆς τοῦ Οὐρίου· Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ῥοβοάμ. Ῥοβοὰ
8 δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιά· Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀσά. Ἀσὰ δ
ἐγέννησε τὸν Ἰωσαφάτ· Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωράμ
9 Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὀζίαν· Ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸ
Ἰωάθαμ. Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἄχαζ· Ἄχαζ δὲ ἐγέννησ
10 τὸν Ἐζεκίαν. Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν Μανασσῆ· Μα
νασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμών. Ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰω
11 σίαν· Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺ
αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος. Μετὰ δὲ τὴν με
12 οικεσίαν Βαβυλῶνος, Ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν Σαλαθιήλ· Σ
13 λαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν Ζοροβάβελ. Ζοροβάβελ δὲ ἐγένν
τὸν Ἀβιούδ. Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιακείμ. Ἐλιακ
14 δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀζώρ· Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν Σαδώκ. Σ
δὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχείμ· Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐ
15 ούδ. Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλεάζαρ· Ἐλεάζαρ δὲ ἐγ
νησε τὸν Ματθάν. Ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακ

I, 1. al. Δαβίδ. 6. al. Σολομῶντα. 11. al. pro Ἰεχονίαν leg. Ἰ
κείμ· Ἰωακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν.

EVANGELIVM

SECVNDVM MATTHAEVM.

Volumen de originibus Iesu Christi, e posteris Davidis, 1
qui originem suam debet Abrahamo. Abrahamus genuit 2
Isaacum, Isaacus genuit Iacobum, Iacobus genuit Iudam
eiusque fratres, Iudas genuit Pharesum et Sarachum e 3
Thamare, Pharesus genuit Esromum. Esromus genuit Ara-
mum, Aramus genuit Aminadabum. Aminadabus genuit 4
Naassonem, Naasson genuit Salmonem. Salmon ge- 5
nuit Boosum ex Rachabe, Boosus genuit Obedum ex Rutha.
Obedus genuit Iessaeum. Iessaeus genuit Davidem re- 6
gem. Davides autem rex genuit Solomonem ex illa quae
fuerat Uriae; Solomon genuit Roboamum. Roboamus 7
genuit Abiam, Abia genuit Asam, Asa Iosaphatum, Io- 8
saphatus genuit Ioramum, Ioramus genuit Osiam, Osias 9
genuit Ioathamum, Ioathamus genuit Achasum, Achasus
genuit Ezechiam, Ezechias genuit Manassem, Manasses 10
genuit Ammonium, Ammonius genuit Iosiam, Iosias ge- 11
nuit Iechoniam sub exilium Babylonicum. Sed postquam 12
Babylonem erat demigratum, Iechonias genuit Salathie-
lem, Salathiel genuit Serubabelem, Serubabel genuit Abiu- 13
dum, Abiudus genuit Eliakimum, Eliakimus genuit Azo-
rum, Azorus genuit Sadocum, Sadocus genuit Achimum, 14
Achimus genuit Eliudum, Eliudus genuit Eleazarum, Elea- 15
zarus genuit Matthanum, Matthanus genuit Iacobum,

Summum argumentum: Stemma Christi, I, 1—17.

16 Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς
17 ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός. Πᾶσαι οὖν αἱ
γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες·
καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ
δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως
τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.
18 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γένεσις οὕτως ἦν. Μνη-
στευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσὴφ,
πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ
19 πνεύματος ἁγίου. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν
καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα
20 ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδού!
ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων· Ἰωσὴφ,
υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖ-
κά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν
21 ἁγίου· τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰη-
σοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρ-
22 τιῶν αὐτῶν. (Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ
23 ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· „Ἰδού!
ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσου-
σι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ·“ ὅ ἐστι μεθερμηνευόμε-
24 νον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός.) Διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ
τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προςέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου·
25 καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν
ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε
τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

ΚΕΦ. II.

1 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαί-
ας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδού! μάγοι ἀπὸ
2 ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες· Ποῦ
ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐ-
τοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προςκυνῆ-
3 σαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη,
4 καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, καὶ συναγαγὼν πάντας
τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ'
5 αὐτῶν, ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ἐν
Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, οὕτω γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προ-
6 φήτου· „Καὶ σὺ Βηθλεὲμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη
εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγού-

I, 18. al. γέννησις. II, 3. alii πᾶσα ἡ Ἱεροσόλυμα. al. vs. 6. γῆ Ἰουδαίας. ibid. al. τοῖς ἡγεμόσιν.

Iacobus genuit Iosephum, maritum Mariae, ex qua natus 16
est ille qui dicitur Christus. Omnes igitur stirpes ab Abra- 17
hamo usque ad Davidem, stirpes sunt quatuordecim, toti-
dem a Davide usque ad exilium Babylonicum, totidemque
ab exilio Babylonico usque ad Christum.

Iesu Christi autem origo sic se habebat. Maria enim, 18
mater eius, desponsata Iosepho, priusquam erant congressi,
comperta est gravida, a Spiritu sancto. Iosephus autem, 19
eius sponsus, quod lenis esset ingenii eamque dehonestare
nollet, clam eam dimittere voluit. Quae cum animo agi- 20
taret, ecce! angelus domini, secundum somnium ei se con-
spiciendum praebuit his verbis: Iosephe, nepos Davidis,
ne verearis Mariam mulierem tuam recipere; quod enim
per eam conceptum tenetur, est a Spiritu sancto; pariet 21
autem filium quem nomine vocabis Iesum; ipse enim po-
pulum suum a peccatis liberabit. (Haec autem omnia con- 22
tigerunt, ut ratum esset quod dominus effatus est per pro-
phetam, qui haec habet: *) ecce! virgo illa concipiet pa- 23
rietque filium, cuius nomen vocabunt Emmanuelem, quod
est, si interpreteris, nobiscum Deus.) Expergefactus vero 24
ab somnio Iosephus fecit, quemadmodum ei praeceperat
angelus domini, recepit mulierem suam, quam non agno- 25
vit, usque dum ei peperit filium suum primogenitum, quem
nomine Iesum vocavit.

CAP. II.

Nato autem Iesu Bethlehemi in Iudaea, tempore He- 1
rodis regis, en! magi ab oriente venerunt Hierosolymas
quaerentes: ubinam est natus ille rex Iudaeorum? vidimus 2
enim stellam eius orientem et venimus, ut eum veneraremur.
Quo audito, Herodes rex perturbatus est cumque eo Hiero- 3
solymae totae, et, coacto senatu summorum sacerdotum et 4
legis peritorum, ex iis quaesivit, ubi Messias nascatur.
Ii ei responderunt: Bethlehemi in Iudaea; sic enim cecinit 5
propheta: et **) tu, Bethlehemum, Iudaeae regio, nequa- 6
quam minima es in primariis familiarum in Iudaea sedibus;

*) Ies. VII, 14. **) Mich. V, 1.

Eadem origenes 18—25. Luc. III, 23 sqq. Magi plagae orientalis stella, quae natales Messiae portendit, conspecta, Hierosolymas et Bethlehemum veniunt. Herodis timor, callida atque elusa fraus.

7 μενος, ὅςτις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου, τὸν Ἰσραήλ.“ Τότ
Ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ
8 αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, καὶ πέμψα
αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ, εἶπε· Πορευθέντες ἀκριβῶς ἐξετά-
σατε περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι
9 ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προςκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντε
τοῦ βασιλέως, ἐπορεύθησαν· καὶ, ἰδοὺ! ὁ ἀστὴρ, ὃν εἶ-
δον ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἔστ
10 ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρη-
σαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα· καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν
11 εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πε-
σόντες προςεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺ
αὐτῶν, προςήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον κα
12 σμύρναν. Καὶ χρηματισθέντες κατ᾽ ὄναρ, μὴ ἀνακάμ-
ψαι πρὸς Ἡρώδην, δι᾽ ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴ
χώραν αὐτῶν.
13 Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ! ἄγγελος κυρίο
φαίνεται κατ᾽ ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ, λέγων· Ἐγερθεὶς παράλα-
βε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυ-
πτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδη
14 ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶ
παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς, κ
ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτ
15 Ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τ
προφήτου, λέγοντος· „Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου
16 Τότε Ἡρώδης ἰδὼν, ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθ
μώθη λίαν· καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδ
τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ δ
τοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε πα
17 τῶν μάγων. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἱερεμίου τ
18 προφήτου, λέγοντος· „Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ ἠκούσθη, θρῆν
καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς. Ῥαχὴλ κλαίουσα
τέκνα αὐτῆς· καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσ
19 Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ! ἄγγελος κυρίου κ
20 ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγων· Ἐγ
παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ π
εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν
21 τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον κ
22 μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. Ἀκούσας
ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου
πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς

II, 9. al. ἐστάθη. 17. al. διὰ Ἱερεμίου. 18. alii, omisso
leg. κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς. 22. al. βασιλεύει τῆς Ἰουδ

ex te enim proditurus est dux, qui populum meum pascet
Israeliticum. Tunc Herodes, clam vocatis Magis, accurate 7
ex iis cognovit tempus lucentis stellae, et, auctor eum iis 8
extitisset itineris Bethlehemum suscipiendi, dixit: abite,
diligenter operam locate in puero pervestigando, quem si
inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego ad honorem ei ha-
bendum praesto sim. Hi autem, regi obtemperantes, abie- 9
runt, et, ecce! stella, quam conspexerant orientem, eos
est antegressa, donec subsisteret super loco, quo esset
puer. Quam cum vidissent stellam, permagnum gavisi 10
sunt gaudium, et, domum ingressi, cum oculis usurpas- 11
sent puerum cum Maria, eius matre, in genua prolapsi ho-
norem ei exhibuerunt atque ex thesauris, quos aperuerant,
obtulerunt ei dona, aurum, thus et myrrham et divino in 12
somnis moniti responso, ne ad Herodem reflecterent, alia
via in suam regionem reversi sunt.

Postquam hi abierant, en! domini nuntius in somnio 13
Iosepho se offert his verbis: surge ac recipe puerum eius-
que matrem, fuge in Aegyptum ibique commorare, usque
dum mandata tibi dedero; Herodes enim in eo est, ut ex-
quirat puerum occidendum. Expergefactus igitur recepit 14
puerum eiusque matrem et discessit in Aegyptum ibique ver-
satus est usque ad mortem Herodis, ut eventum haberet, 15
quod dixit dominus per prophetam hoc modo *): ex Aegy-
pto vocavi filium meum. Tum Herodes, quum se a Magis 16
delusum cognovisset, ira valde commotus misit, qui omnes
Bethlehemi infantes et in omnibus eius confinibus locis tru-
cidarent a bimulis et qui inferioris essent aetatis, secundum
temporis a Magis explorati rationes. Tunc eventu compro- 17
bata est haec Ieremiae vox: **) Vox Ramae audita est, 18
lamentatio eiulatus luctusque plurimus. Rahel quum defle-
ret liberos suos neque admittere vellet solatium, quoniam
non essent. Mortuo autem Herode, ecce! nuntius domini 19
per quietem apparet Iosepho in Aegypto cum hoc mandato:
surge et recipe puerum eiusque matrem atque abi in ter- 20
ram Israeliticam; mortui enim sunt, qui vitae pueri strue-
bant insidias. Surrexit igitur et, puero cum matre eius re- 21
cepto, in terram Israeliticam venit. At cum audisset, Ar- 22
chelaum imperare Iudaeae loco Herodis patris, eo abire est

---

*) Hos. XI, 1. **) Ier. XXXI, 15.

Iosephus, divinitus monitus, in Aegyptum cum suis aufugit. Pueri Bethlehemitici crudeliter et frustra trucidati. Iosephus, Deo auctore, cum familia reversus sedem suam figit Nazarethae.

23 κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας. Καὶ
ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ· ὅπως πλη-
ρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κλη-
θήσεται.

ΚΕΦ. III.

1 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ
2 βαπτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέ-
γων· Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
3 Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέ-
γοντος· „Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἑτοιμάσατε τὴν
4 ὁδὸν κυρίου! εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ!“ Αὐ-
τὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμή-
λου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ· ἡ δὲ
5 τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. Τότε ἐξεπορεύ-
ετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα, καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ
6 πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ
Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.
7 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχο-
μένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Γεννήματα
ἐχιδνῶν! τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀρ-
8 9 γῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας, καὶ μὴ
δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ.
Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
10 ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν
ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν
11 καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ
μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι, εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω
μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς
τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύ-
12 ματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ
διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον
αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ
ἀσβέστῳ.
13 Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ
τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ'
14 αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων· Ἐγὼ χρεί-
15 αν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; Ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἄφες ἄρτι· οὕτω
γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τό

II, 23. al. Ναζαρέθ vel Ναζαράθ vel Ναζαρά. III, 8. alii καρ-
πὸν ἄξιον. 12. al. τὴν ἅλωνα, omisso αὐτοῦ. al. τὴν ἅλ. αὐτοῦ.

retitus, sed divino per somnium admonitus responso in Ga-
lilaeae partes concessit. Et postquam in urbem, quae Na- 23
zaretha dicitur, venerat, ibi habitavit, ut eventum haberet
vatum sententia: Nazeraeus vocabitur.

CAP. III.

Illo vero tempore prodit Iohannes Baptista, palam do- 1
cens in loco Iudaeae deserto hoc modo: mores emendate; 2
nam proxime abest regnum messianum. Hic enim est, quem 3
Iesaias propheta cecinit his verbis: *) vox est clamantis in
deserto, parate viam domino! complanate eius semitas! Ipse 4
autem Iohannes habebat vestimentum suum confectum e pilis
camelorum et, cingulo coriaceo lumbum cinctus, alimentis
utebatur locustis ac melle sylvestri. Tunc exibat ad eum 5
Hierosolyma et tota Iudaea, et tota, quae Iordani circum-
iacet, regio, qui, peccata sua aperte profitentes, lustratio- 6
ne sacra ab eo imbuebantur. Quum vero multos Pharisaeo- 7
rum et Sadducaeorum baptismum suum subituros vidisset:
viperina, inquit, progenies: quis persuasit vobis, posse vos
effugere iram Dei venturam? Edite igitur, quae emenda- 8
tum animum decent, facinora, et nolite opinari, vos recte 9
cogitare: patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis,
posse Deum ex lapidibus hisce prolem Abrahamo excitare.
Iam vero etiam securis admota est ad arborum radicem; 10
quaecunque igitur arbor bonos non edit fructus, exciditur
et traditur flammis. Equidem immergo vos aqua, ut mo- 11
res emendetis; est autem qui post me venit, qui plus me
potest, cuius, ut gestem soleas, non sum idoneus, is ipse
vos tinget Spiritu sancto et igni, cuius erit ventilabrum, in 12
eius manu, quo aream purgabit, et frumentum suum in
horrea colliget, sed inutilem stipulam comburet igni haud
exstinguendo.

Tunc Iesus e Galilaea ad Iordanem ad Iohannem acces- 13
sit, ut baptismo ab eo obstringeretur. Iohannes autem 14
valde eum prohibuit his verbis: mihi potius a te expetendum
lavacrum et tu venis ad me? Cui Iesus respondit: sine 15
paulisper; sic enim utrumque nostrum, quicquid fieri par

*) Ies. XL, 3.

III. De Iohannis baptistae moribus et consiliis. Christus sacra lustratione ab eo initiatus. cf. Marc. I, 1. Luc. III, 1. IV, 1—11.

16 τε ἀφήσειν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺ
ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ, ἰδοὺ! ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ
καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν
17 καὶ ἐρχόμενον ἐπ᾽ αὐτόν. Καὶ, ἰδοὺ! φωνὴ ἐκ τῶν οὐ-
ρανῶν, λέγουσα· „Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς
ἐν ᾧ εὐδόκησα."

ΚΕΦ. IV.

1 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύ-
2 ματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ νηστεύσας
ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον
3 ἐπείνασε. Καὶ προςελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν· Εἰ
υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένων-
4 ται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· Γέγραπται· „Οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ
μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπο-
5 ρευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ." Τότε παραλαμβάνει αὐ-
τὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ
6 τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ· καὶ λέγει αὐτῷ· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ
Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γάρ· „Ὅτι τοῖς ἀγ-
γέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ· καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί
7 σε, μήποτε προςκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου." Ἔφη
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Πάλιν γέγραπται· „Οὐκ ἐκπειράσεις κύ-
8 ριον τὸν Θεόν σου." Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διά-
βολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας
9 τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέ-
γει αὐτῷ· Ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προςκυ-
10 νήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὕπαγε ὀπίσω
μου, σατανᾶ! γέγραπται γάρ· „Κύριον τὸν Θεόν σου
11 προςκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις." Τότε ἀφίη-
σιν αὐτὸν ὁ διάβολος· καὶ, ἰδοὺ! ἄγγελοι προςῆλθον καὶ
διηκόνουν αὐτῷ.
12 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνε-
13 χώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζα-
ρέτ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καφαρναοὺμ τὴν παραθαλασ-
14 σίαν, ἐν ὁρίοις Ζαβυλὼμ καὶ Νεφθαλείμ· ἵνα πληρωθῇ
15 τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· „Γῆ Ζα-
βυλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ
16 Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν
σκότει, εἶδε φῶς μέγα· καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ
17 σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς." Ἀπὸ τότε ἤρξατο

IV, 4. al. ἄνθρωπος. al. ἵστησιν. 10. ὀπίσω μου deest
vulgg. 13. al. Καπερναούμ.

sit, pergere convenit. Tum eum sivit. Et statim ad la- 16
vacrum admissus Iesus ex aqua emersit: et, ecce! apertum
ei coelum est viditque Dei Spiritum columbae modo demitti
et superne ad se allabi. Et, ecce! vox coelitus emissa est 17
haec: hic est filius meus dilectus, qui mihi placet.

CAP. IV.

Tum Iesus sursum ductus est a Spiritu divino in illud 1
(quod nostis) desertum, ut a Satana tentaretur. Cumque 2
post quadraginta dierum totidemque noctium ieiunium, post-
ea esuriret, tentator eum adiit haec dicens: si filius es Dei, 3
dic, ut hi lapides in panes convertantur. At hic his verbis 4
respondit: *) relatum legitur, hominem non solo pane, sed
omni mandato, quod ore Dei exeat, vitam toleraturum esse. 5
Tum eum, comitem sibi adscitum, in sacram urbem abduxit 6
eumque in templi fastigio posuit hac voce: si filius es Dei,
conice te deorsum; nam scriptum legitur: **) angelis suis
de te dabit mandata atque hi manibus suis te sustinebunt,
ne forte in lapidem offendas. Respondit ei Iesus: iterum 7
perscriptum legitur: ***) non explorabis dominum, Deum
tuum. Denuo eum Satanas secum duxit in praealtum quen- 8
dam montem omniaque orbis terrarum regna eorumque
splendorem ei monstravit, hac addita voce: haec omnia tibi 9
committam, si humi prolapsus me veneratus sis. Tum ei 10
Iesus: apage, inquit, Satana! scriptum enim legitur: do-
minum Deum tuum adorabis eumque solum coles. Tum abs- 11
cessit ab eo diabolus et, ecce! allapsi angeli ei cibos mi-
nistrarunt.

Iesus autem, audito, Iohannem esse traditum, disces- 12
sit in Galilaeam, et, relicta Nazaretha, Capharnaumum, ur- 13
bem maritimam, in confinibus Zabulonis et Naphthalimi,
cum venisset, ibi habitavit, ut eventu comprobaretur vox 14
prophetae, qui canit: †) terra Sabulonitica et terra Naphta- 15
lica, via quae ducit ad mare, (regio) ultra Iordanem (si-
ta), Galilaea gentium: populus, qui versabatur in tene- 16
bris, magnam vidit lucem, et iis, qui in regione, spissis
obducta tenebris, sedebant, lux est exorta. Ab illo inde 17

*) Deuter. VIII, 3. **) Ps. XCI, 11. 12. ***) Deuter. VI, 16.
†) Ies. VIII, 23. IX, 1.

IV. Iesus a diabolo in deserto tentatur. Marc. I, 12. 13. Luc. IV, 1. Iohanne in vincula coniecto, Christus (Capharnaumum) in Galilaeam recedit, ibique, Petro, Andrea, Iacobo, Iohanne, in disci-

ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν, καὶ λέγειν· Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
18 Περιπατῶν δὲ [ὁ Ἰησοῦς] παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς
Γαλιλαίας, εἶδε δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέ-
τρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφί-
19 βληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. Καὶ λέ-
γει αὐτοῖς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς
20 ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα, ἠκολού-
21 θησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο
ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς
αὐτῶν καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐ-
22 τούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα
αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ.
23 Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδά-
σκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγ-
γέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ
24 πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐ-
τοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας
τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνε-
χομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζομένους, καὶ
25 παραλυτικούς· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθη-
σαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπό-
λεως, καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ
Ἰορδάνου.

ΚΕΦ. V.

1 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθί-
2 σαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ
3 ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων· Μα-
κάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασι-
4 λεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες· ὅτι αὐτοὶ
5 παρακληθήσονται. Μακάριοι οἱ πραεῖς· ὅτι αὐτοὶ κλη-
6 ρονομήσουσι τὴν γῆν. Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ δι-
7 ψῶντες τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. Μα-
8 κάριοι οἱ ἐλεήμονες· ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Μακάριοι
9 οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. Μα-
κάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται.
10 Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν
11 ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοί ἐστε, ὅταν
ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν
12 ῥῆμα καθ᾽ ὑμῶν, ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε
καὶ ἀγαλλιᾶσθε! ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

tempore Iesus docere coepit ad hanc normam: vitam emen-
date; nam in propinquo est regnum divinum.

Quum vero ad mare Galilaeae obambularet, vidit duo 18
fratres, Simonem, qui dicitur Petrus, et Andream, eius
fratrem, rete mari immittentes; erant enim piscatores, qui- 19
bus: sequamini, inquit, me ac reddam vos hominum pisca-
tores. Hi autem statim, retibus relictis, eum sunt secuti. 20
Progressus inde vidit duos alios fratres, Iacobum, filium 21
Zebedaei, eiusque fratrem Iohannem in navigio cum Zebe-
daeo patre retia resarcientes eosque invitavit, qui statim, 22
navigio relicto et patre, eum secuti sunt.

Totam ita Iesus peragravit Galilaeam, ut in eorum syn- 23
agogis doceret, laetam de regno coelesti traderet doctrinam
atque sanaret omnem morbum et languorem in populo. Hinc 24
fama eius totam penetravit Syriam et attulerunt ad eum
omnes, qui male sese haberent, homines qui diversi generis
morbis et cruciatibus constringerentur, daemoniacos, luna-
ticos, membris captos, quos sanavit. Secuta quoque eum 25
magna hominum turba e Galilaea, Decapoli, Hierosolymis,
Iudaea et regione trans Iordanem.

CAP. V.

Conspicatus autem illam hominum turbam, montem ad- 1
scendit, cumque consedisset, accesserunt ad eum discipuli,
quos ore ad loquendum diducto hoc modo edocuit: beati ani- 2 3
mo pauperes; ad eos enim pertinet regnum coeleste. Beati, 4
qui in luctu sunt; nam iis afferetur solatium. Beati homi- 5
nes miti ingenio; nam hi potientur terra. Beati esurientes 6
sitientesque animi probitatem; nam hi satiabuntur. Beati 7
misericordes; nam hi experientur misericordiam. Beati ho- 8
mines animi integri; nam hi Deum videbunt. Beati concor- 9
diae amantes; nam hi Dei filii vocabuntur. Beati vexati ob 10
virtutem; nam his destinatum est regnum divinum. Beati 11
estis, si probris vos lacessiverint et exagitaverint omnis-
que generis criminationes effutiverint in vos propter me:
gaudete atque exsultate! praemia enim vestra ampla erunt 12

[illegible] suam receptis, docet et miracula perpetrat in aegrotis sa-
nandis. Marc. I, 14. Luc. IV, 14. 15. V, 1. Ioh. IV, 43. 44. V—VII.
Oratio montana. V. Virtutum praemia.

13 Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· Ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρα
θῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βλ
14 θῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὑμ
ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆ
15 ἐπάνω ὄρους κειμένη. Οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθ
σιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λά
16 πει πᾶσι ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμ
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ κα
ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐ
17 νοῖς. Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον
τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσα
18 Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ
γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νό
19 μου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶ
ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀν
θρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐ
ρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθή
20 σεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν
ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶ
γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βα
21 σιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἠκούσατε, ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρ
χαίοις· „Οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔστ
22 τῇ κρίσει.“ Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμεν
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπ
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ῥακὰ, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ
ὃς δ' ἂν εἴπῃ, μωρὲ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν το
23 πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσια
στήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατ
24 σοῦ· ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστη
ρίου, καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου
25 καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. Ἴσθι εὐνοῶ
τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐ
τοῦ· μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ
κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθή
26 σῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως
27 ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην. Ἠκούσατε, ὅτι ἐῤῥέθ
28 „Οὐ μοιχεύσεις.“ Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπ
γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν
29 τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκαν
δαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γ

V, 22. alii leg. εἰκῆ post ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 25. verbis ἐν τῇ ὁδῷ addunt μετ' αὐτοῦ. al. post ἐῤῥέθη addunt τοῖς ἀρχαίοις. 28. al. ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν vel αὐτῆς.

in coelo; sic enim persecuti sunt prophetas illos ante vos.
Vos sal estis terrae. Quando autem sal insipidus redditus 13
fuerit, quanam re sal conspergi poterit? nullum amplius
praebet usum, nisi, ut foras proiectus conculcetur ab homi-
nibus. Vos estis lumen mundi. Non potest latere urbs in 14
monte locata: neque candelam accendunt et ponunt sub mo- 15
dio, sed in candelabro et lucet omnibus domesticis. Sic 16
lux vestra luceat hominibus, ut vestra recte facta conspi-
ciant et patrem vestrum coelestem laudibus celebrent. No- 17
lite putare, me venisse, ut dissolverem legem aut prophe-
tas: non veni, ut dissolverem, sed, ut implerem. Profe- 18
cto enim vobis confirmo, usque dum coelum atque terra per-
ierint, neque iota neque lineam esse perituram, donec omnia
evenerint. Quicunque igitur unum horum minimorum man- 19
datorum transgressus fuerit sicque homines instituerit, per-
tenue accipiet nomen in regno divino; quicunque autem
agendo docendoque commendaverit, magni erit in regno di-
vino nominis. Dico enim vobis, nisi vestra honestas ex- 20
celluerit magis, quam ea legis doctores et Pharisaei instructi
sunt, minime recipiemini regno divino. Accepistis, dictum 21
esse antiquis: *) „non homicidium committes; quicunque
autem homicidium commiserit, obnoxius erit iudicio." Ego 22
autem vobis confirmo, fore, ut quicunque alicui irascatur,
obnoxius fiat iudicio: quicunque autem aliquem absurdum
dixerit, obnoxius fiat synedrio, quicunque autem dixerit,
impium, obnoxius erit usque ad geennam. Si igitur do- 23
num tuum in altari offers ibique in mentem tibi venerit,
habere aliquem, quod de te queratur, relicto ibi, ad altare,
dono tuo, discede, primum cum eo redi in gratiam, et 24
tum reversus offer donum tuum. Esto benevolus adversa- 25
rio tuo cito, quamdiu in via sit, ne forte te committat ad-
versarius iudici et iudex apparitori, et in custodiam inclu- 26
daris. Profecto tibi confirmo, te non inde esse exiturum,
donec ultimum quadrantem persolveris. Audistis, dictum 27
esse: **) non committes adulterium. At ego vobis dico, 28
quicunque feminam adspiciat ad concupiscendum, eum iam
eam concubuisse, apud animum suum. Si autem dexter 29
tuus oculus te offendit, erue eum ac proiice; expedit enim

*) Levit. XXIV, 23. Exod. XX, 13. Num. XXXV, 12. 16. 24.
**) Exod. XX, 13. Levit. XX, 10.

Officia ac dignitas discipulorum Iesu. Divinarum V. T. legum aeterna auctoritas. Exempla verae legum interpretationis. De homicidio, iurgiis, reconciliatione; de adulterio et divortio.

σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τ
30 σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. Καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶ
σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμ
φέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μ
31 ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. Ἐῤῥέθη δὲ, „ὅτ
ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστά
32 σιον.“ Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυ-
ναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοι
33 χᾶσθαι· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται. Πά-
λιν ἠκούσατε, ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις· „Οὐκ ἐπιορκή
34 σεις· ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου.“ Ἐγὼ
δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ
35 ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν
ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλι
36 ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμό-
σῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποι-
37 ῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναὶ, οὒ οὔ· τὸ δὲ
38 περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. Ἠκούσατε, ὅτ
ἐῤῥέθη· „Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντ
39 ὀδόντος.“ Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονη-
ρῷ· ἀλλ᾽ ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα
40 στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κρι-
θῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ
41 ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὕπαγε μετ
42 αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δὸς· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ
43 σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. Ἠκούσατε, ὅτι ἐῤῥέ-
θη· „Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν
44 ἐχθρόν σου.“ Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς
ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε
τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεα-
45 ζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς· ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ
πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνα-
τέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους
46 καὶ ἀδίκους. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσετε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς
τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι
47 καὶ ἐὰν ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί πε-
48 ρισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ οὕτω ποιοῦσιν; Ἔσε-
σθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖ
οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.

V. 36. al. μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ. 42. al. δίδου. 44. pro τοῖς μισοῦσιν al. τοὺς μισοῦντας. 45. al. pro υἱοὶ leg. ὅμοιοι. 46. al. pro ἔχετε ἕξετε. 47. al. pro ἀδελφοὺς exhibent φίλους. ἐθνικοὶ al. excl. et τελῶναι.

tibi, ut unum tuorum membrorum intereat nec totum tuum
corpus geennae committatur. Et si dextra tua manus tibi 30
offensioni est, abscide eam ac proiice; expedit enim tibi,
ut unum tuorum membrorum intereat nec totum tuum cor-
pus geennae committatur. Dictum est: *) quicunque uxorem 31
suam repudiaverit, det ei repudii libellum. At ego vobis 32
dico, quicunque repudiaverit uxorem suam, praeter caussam
adulterii, eam facere, ut adulterium committat, et quicun-
que repudiatam duxerit, adulterium committere. Iterum 33
audivistis, dictum esse antiquis: **) non peierabis, sed per-
solves Deo quod iureiurando pollicitus es. At ego vobis di- 34
co, ne omnino iuretis, neque per coelum, quia est Dei sel-
la, neque per terram, quia est pedum eius scabellum, ne- 35
que per Hierosolymas, quoniam est magni illius regis civitas;
quin ne per caput quidem tuum, quia nullum potes pilum al- 36
bum aut nigrum reddere. Quin talis sit vester sermo: pro- 37
fecto, profecto, non, non: quod his amplius est, malum
illum habet auctorem. Audistis, esse dictum: ***) oculum 38
oculo, dentem dente (esse permutandum). At ego vobis di- 39
co, ne homini maligno resistatis, sed qui dextram tuam ma-
lam percutiet, ei alteram quoque offer, et qui tecum lite 40
velit contendere et tunicam tuam accipere, ei pallium quo-
que permitto, et qui te coget unum milliare, cum eo eas 41
duo. Da roganti, et, qui a te mutuum sumere velit, eum 42
noli aversari. Audistis, esse dictum: †) amabis amicum 43
tuum et odio habebis inimicum tuum. At ego vobis dico: 44
amate inimicos vestros, bene precamini iis, qui in vos exsec-
rantur, beneficiis ornate eos, qui vos odio habent, et pre-
camini pro iis, qui vos calumniantur et vexant, ut similes 45
sitis patris coelestis (ad id) quod solem exoriri iubet malis
bonisque et pluviam in probos et improbos demittit; nam, 46
si, qui vos amant, amaveritis, quid praemii habetis? nonne
etiam portitores idem faciunt? et si populares vestros salu- 47
taveritis tantum, quid eximii facitis? nonne etiam gentiles
sic agunt? Eritis igitur vos perfecti, quemadmodum pater 48
vester coelestis perfectus est.

---

*) Deut. XXIV, 1. 2.
**) Levit. XIX, 12. Deut. XXIII, 22.
***) Exod. XXI, 24. Levit. XXIV, 20.
†) Levit. XIX, 18.

Abusus legum divinarum de iureiurando et talione. Commendatio patientiae, benignitatis, amoris in hostes.

ΚΕΦ. VI.

1 Προςέχετε τὴν δικαιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπρο-
σθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ
μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς
2 οὐρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς
ἔμπροσθέν σου, ὥςπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συν-
αγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν
ἀνθρώπων. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐ-
3 τῶν. Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀρι-
4 στερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου· ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημο-
σύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ
5 κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Καὶ ὅταν
προςεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥςπερ οἱ ὑποκριταί· ὅτι φιλοῦσιν ἐν
ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶ-
τες προςεύχεσθαι, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. Ἀμὴν
6 λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ ὅταν
προςεύχῃ, εἴςελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν
θύραν σου, πρόςευξαι τῷ πατρί σου ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ
7 ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ
φανερῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥςπερ οἱ
8 ἐθνικοί· δοκοῦσι γάρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰςα-
κουσθήσονται. Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς. Οἶδε γὰρ ὁ
9 πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐ-
τόν. Οὕτως οὖν προςεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν
10 τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βα-
11 σιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ
12 ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σή-
μερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς
13 ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰςενέγκῃς ἡμᾶς εἰς
πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. *) Ἐὰν γὰρ
14 ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει
καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε
15 τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ
ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Ὅταν δὲ νηστεύη-
16 τε, μὴ γίνεσθε ὥςπερ οἱ ὑποκριταί, σκυθρωποί. Ἀφα-
νίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀ

---

*) Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας! Ἀμήν.

VI, 1. al. pro δικαιοσύνην leg. ἐλεημοσύνην. 4. ἀποδώσει· al. αὐτὸς ἀποδώσει. ἐν τῷ φανερῷ· haec verba al. vs. 4., al. vs. 6. [illegible] in utroque excludunt. 5. al. ὅταν προςεύχεσθε, ἔσεσθε. 6. al. ὅπως ἂν φανῶσι. pro ἀπέχουσι al. ὅτε ἀπέχουσι. al. τῷ ἐν τῷ φανερῷ quemadmodum vs. 5. τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ. Plerique vs. 9. et 10. ὄνομά σου, τὸ θέλημά σου, exhibere solent.

CAP. VI.

Cavete, ne virtutis vestrae specimina edatis in conspe- 1
cta hominum, ut ab iis spectemini, sed nisi forte, nihil prae-
mii habebitis a patre vestro coelesti. Quando stipem divi- 2
tiis, noli praetensam inflare buccinam, quemadmodum simu-
latores faciunt in conventibus sacris ac viis publicis, ut ab
hominibus laudibus celebrentur. Profecto vobis confirmo,
habeat suum praemium totum. Ubi autem stipem erogas, 3
ne sinistra tua, quid dextra tua faciat, cognoscat, ut bene- 4
ficia tua in occulto sint, et pater tuus, qui videt in occulto,
tibi referet. Et quando preces facis, non eris quemadmo- 5
dum simulatores, quod in conventibus sacris et compitis
preces stantes facere amant, ut ab hominibus conspiciantur.
Profecto vobis confirmo, habent suum praemium totum. Tu 6
autem, quando preces fundis, confer te in conclave tuum;
et, foribus occlusis, preces funde ad patrem tuum in occulto,
et pater tuus, qui in tenebris videt, solemniter tibi repen-
det. Preces autem fundentes nolite garrire, quemadmodum 7
gentiles; opinantur enim garrulitate sua iri exauditum. Ne 8
igitur similes sitis gentilibus. Scit enim pater vester, qui-
bus rebus opus habetis, antequam preces ad eum fuderitis.
Quare vos hunc in modum precamini: Pater noster, qui es 9
in coelis, sancte colatur tuum nomen, condatur tuum re- 10
gnum, fiat tua voluntas, ut in coelo, etiam in terra; panem 11
nostrum sufficientem da nobis hodie, et condona nobis pec- 12
cata nostra; nam ipsi quoque iis, qui in nos peccarunt,
condonamus; nec inducas nos in periculum, sed eripe nos 13
malo *). Si enim hominibus sua peccata condonatis, con-
donabit etiam vobis pater vester coelestis vestra peccata; 14
sin autem non condonatis hominibus sua peccata, ne pater
quidem vester vestra condonabit peccata. Quando ieiuna- 15
tis, ne sitis, ut simulatores illi, tetrici; etenim vultum 16
suum deformant, ut appareant hominibus ieiunium agentes.

---

*) Nam tuum est regnum, tua vis et maiestas in aeternum! Amen.

VI. De stipe sincero animo in pauperes eroganda. Simulatorum inanis et impia ostentatio. Precationum vera ratio et exemplum. Quale ieiunium deo placeat.

θρώποις νηστεύοντες. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι
17 τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων, ἄλειψαί σου τὴν
18 κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι· ὅπως μὴ φανῇς
τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ
κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ. ἀπο-
19 δώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυ-
ροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ
20 ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ
ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφα-
νίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν.
21 Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς σοῦ, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία
22 σοῦ. Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. Ἐὰν οὖν
23 ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν
ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου
σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστὶ, τὸ
24 σκότος πόσον! Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ
γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ τοῦ ἑνὸς
ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε
25 θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ
μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίητε· μηδὲ
τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον
26 ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; Ἐμβλέ-
ψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν,
οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας· καὶ ὁ
πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Οὐχ ὑμεῖς μᾶλ-
27 λον διαφέρετε αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύνα-
28 προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; Καὶ περὶ
ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ
29 πῶς αὐξάνει; οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν,
οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο
30 ἓν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον
καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως
31 φιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; Μὴ
μεριμνήσητε, λέγοντες· Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν·
32 περιβαλώμεθα; Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ.
γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρήζετε τούτων ἁπάντων.
33 Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν
καιοσύνην αὐτοῦ· καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται
34 Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον
ριμνήσει. Τὰ ἑαυτῆς ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

VI, 21. al. ὁ θεσαυρὸς ὑμῶν — ἡ καρδία ὑμῶν. 24. al. ἑνὸς. al. μωνᾷ. 29. al. αὐτοῦ. 32. al. ὅτι χρήζετε. 33. al. pro πρῶτον l. ρον. 34 al. μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς vel περὶ ἑαυτῆς vel ἑαυτὴν vel vel ἑαυτῇ. al. h. m. distingunt μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. Ἀρκετὸν.

Sancte vobis confirmo, suum praemium habent totum. 17
Tu autem in ieiunio caput unguas manusque laves, ut ne ho- 18
minibus ieiunium agere videaris, sed patri tuo in occulto,
et pater tuus, qui in occulto videt, solemniter tibi remunera-
bitur. Nolite opes congerere in terra, ubi tinea et erosio cor- 19
rumpit furesque perfodiunt ac furantur, sed opes congerite 20
in coelo, ubi neque tinea neque erosio corrumpit et fures
non perfodiunt nec furantur; nam in quo summum esse cre- 21
dis, ad id toto animo converteris. Lumen corporis est ocu- 22
lus, quo integro lumen per totum corpus erit fusum, hebe- 23
tato contra oculo, totum corpus tenebris erit obductum.
Si igitur lux in te in tenebras verterit, quantae illae te-
nebrae! Nemo potest duobus inservire dominis; aut enim 24
unum odio habebit et alterum amabit, aut unum cura-
bit et alterum spernet. Non potestis Deo inservire et
Pluto. Quapropter dico vobis, ne sitis solliciti de vita 25
vestra, quid edatis vel bibatis, nec de corpore vestro, quid
induamini; nonne vita pluris est, quam victus, et corpus,
quam vestis? Adspicite aves coeli, quod non serunt nec me- 26
tunt nec in cellas colligunt, et pater vester coelestis eas
alit: nonne vos potius, quam hae, excellitis? Quis vestrum 27
sollicitudine sua staturae suae unum addere potest cubitum?
Et de vestitu quid estis solliciti? Observate lilia agrestia. 28
Quo ea pacto crescunt? non laborant neque nent. Dico au- 29
tem vobis, ne Salomonem quidem in omni sua gloria or-
natum fuisse, ut horum unum. Quodsi gramen agreste, 30
quod hodie est et cras in fornacem conicitur, Deus sic
vestit, non multo plus vos, fiducia laborantes? ne igitur 31
sitis solliciti, dicentes: quid edamus, aut quid bibamus,
aut quid induamini? Omnia enim haec gentiles nimis 32
curant. Scit enim pater vester coelestis, quatenus horum
omnium indigetis. Expetite autem primum regnum Dei 33
et, quam iubet, virtutem, et haec omnia insuper vobis con-
tingent. Nolite igitur esse solliciti in crastinum diem; 34
crastinus enim dies curam geret. Suum cuique satis est
sui, eius calamitas.

Divitiae verae. Res caelestes anteponendae terrestribus.

ΚΕΦ. VII.

1 2 Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. Ἐν ᾧ γὰρ κρίματ
κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρη-
3 θήσεται ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλ-
μῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δο-
4 κὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου· Ἄφες
ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καί, ἰδοὺ
5 ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σοῦ; Ὑποκριτά! ἔκβαλε πρῶ-
τον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ, καὶ τότε διαβλέ-
ψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελ-
6 φοῦ σου. Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί. μηδὲ βάλητ
τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· μήποτ
καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στρα-
7 φέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζη-
8 τεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶ
γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει· καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει· καὶ τῷ
9 κρούοντι ἀνοιγήσεται. Ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος
ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσε
10 αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ
11 Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ δι
δόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.
12 Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρω
ποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν
13 νόμος καὶ οἱ προφῆται. Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύ
λης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπά
γουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενο
14 δι' αὐτῆς. Τί στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς
ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν! καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντε
15 αὐτήν! Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινε
ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δ
16 εἰσι λύκοι ἅρπαγες. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσε
σθε αὐτούς. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴ
17 ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; Οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρ
ποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονη
18 ροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονη
ροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ
19 Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, κα
20 εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώ

VII. 2. al. ἀντιμετρηθήσεται. 5. al. ἐκβαλεῖς. 9. al. excludu ἐστι. 12. al. omittunt οὖν. ib. al. οὕτω καὶ ὑμεῖς, al. οὕτως. 14. ὅτι. al. καί. 16. al. σταφυλάς.

CAP. VII.

Nolite alios vestrae submittere censurae, ne suae vos 1
alii submittant; nam quo modo vos iudicatis, ipsi iudica- 2
bimini, et qua mensura vos metiemini, eadem vobis redde-
tur. Quid festucam illam in oculo fratris tui cernis, trabem 3
autem illam in tuo oculo non animadvertis? Aut quomodo 4
fratri tuo dices: permitte, festucam illam oculo tuo eximam,
et, ecce! trabes illa in tuo oculo inest? Simulator! eiice 5
primum trabem illam ex tuo oculo, et tum, ut festucam il-
lam ex oculo fratris tui eiicere possis, dispicies. Nolite res 6
sanctas tradere canibus neu margaritas proiicere porcis, ne
forte eas pedibus suis conculcent et corpore converso vos la- 7
cerent. Rogate, et dabitur vobis; quaerite, et invenietis;
pulsate, et aperietur vobis; quilibet enim rogans accipit, et 8
quaerens invenit et pulsanti aperietur. An quis est e vobis 9
homo, quem si filius eius poposcerit panem, num forte la-
pidem ei porriget? et si poposcerit piscem, num anguem ei 10
porriget? Quod si igitur vos, mali, bona munera scitis da- 11
re liberis vestris, quanto magis pater vester coelestis dabit
bona petentibus! Omnia igitur quaecunque velitis, ut vobis 12
faciant homines, etiam vos facite iis; sic enim praescribunt
lex et prophetae. Ingredimini per angustam portam; nam 13
lata ea est porta et spatiosa ea via, quae ad perniciem ab-
ducit, et qui per eam ingrediuntur, sunt multi. Cur an- 14
gusta est porta et concisa via ad vitam (beatam) adducens! et
(cur) pauci qui eam inveniant! Cavete vobis a falsis prophetis, 15
qui ad vos veniunt pellibus induti ovinis, ex intima autem
parte sunt lupi rapaces. Ab ipsis, quos edunt, fructibus 16
eos internoscetis. Num colligunt a spinis uvam, an ab ur-
ticis ficus? Sic omnis bona arbor bonos edit fructus, mala 17
autem fructus edit malos. Non potest bona arbor malos 18
edere fructus, nec mala arbor fructus edere bonos. Quae- 19
cunque arbor non bonos edit fructus, exscinditur ignique
iniicitur. Itaque ergo ab ipsis fructibus eos internoscetis. 20

VII. Alienum est a pietate christiana, aliorum hominum mores censere eorumque vitia tollere, dum ipse gravioribus laboras: res sanctas communicare cum iis, qui eas respuunt et ingrato animo tibi nocent. 1—6. Numen benignum precantium desideriis satisfacit. Quod tibi ab aliis fieri cupis, aliis quoque praestandum est. Difficile est ad vitam beatam, quam pauci adspirant, pertingere; at facile, id quod cadit in multos, beatitudinis facere iacturam. Fucus falsorum doctorum, quorum impia ipsos prodit vita, clandestina consilia. 7—18. Non is, qui auctoritatem Christi divinam

21 σεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, κύριε, κύριε, εἰςε-
λεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ᾽ ὁ ποιῶν
τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· οὗτος εἰςε-
22 λεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πολλοὶ ἐροῦσί
μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνό-
ματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξε-
βάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσα-
23 μεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς· Ὅτι οὐδέποτε ἔγνων
ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.
24 Πᾶς οὖν ὅςτις ἀκούει μου τοὺς λόγους καὶ ποιεῖ αὐτούς,
ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅςτις ᾠκοδόμησε τὴν οἰ-
25 κίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν. Καὶ κατέβη ἡ βροχή, καὶ
ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προςέπε-
σον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ· καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ
26 τὴν πέτραν. Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους, καὶ
μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅςτις ᾠκο-
27 δόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον. Καὶ κατέβη ἡ
βροχή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι,
καὶ προςέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ· καὶ ἔπεσε, καὶ ἦν ἡ
πτῶσις αὐτῆς μεγάλη.
28 Καὶ ἐγένετο, ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους
τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.
29 Ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς
οἱ γραμματεῖς.

ΚΕΦ. VIII.

1 Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν
2 αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. Καί, ἰδού! λεπρὸς ἐλθὼν προςεκύ-
νει αὐτῷ, λέγων· Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθα-
3 ρίσαι. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς,
λέγων· Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη
4 αὐτοῦ ἡ λέπρα. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅρα, μη-
δενὶ εἴπῃς· ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ
προςένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προςέταξε Μωϊσῆς, εἰς μαρτύ-
ριον αὐτοῖς.
5 Εἰςελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καφαρναοὺμ, προςῆλθεν αὐ-
6 τῷ ἑκατόνταρχος, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· Κύριε,
ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς
7 βασανιζόμενος. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ ἐλθὼν

---

21. al. οὗτος εἰςελ. εἰς βασ. τ. οὐρ. omittunt. 24. al. τοὺς λόγους τούτους. ib. al. ὁμοιωθήσεται. 26. al. τ. λόγ. τούτους. 28. al. ἐτέλεσεν. 1. al. καταβάντος αὐτοῦ. 4. al. τῷ ἀρχιερεῖ vel τοῖς ἱερεῦσιν. 5. τῷ Ἰησοῦ εἰς Κ.

Non qui me salutat, domine, domine, regnum intrabit 21
divinum, sed qui voluntati patris mei coelestis satisfe-
cit, his regnum divinum intrabit. Multi mihi dicent illo 22
die: domine, domine, nonne tuo nomine sumus vaticinati,
tuo nomine daemones eiecimus et tuo nomine multa miracu-
la patravimus? Et tum aperte iis proloquar: nunquam vos 23
novi: abscedite a me, qui mala facinora editis. Quicunque 24
igitur doctrinam meam audit et vita exprimit, eum compa-
rabo cum homine prudenti, qui aedes suas in saxo exstru-
xit. Et descendit imber, venerunt fluvii, flaverunt venti 25
atque in aedes illas impigerunt, et non ruere; fundatae enim
erant in saxo. Quicunque autem doctrinam meam audit et 26
vita non exprimit, comparabitur cum viro stulto, qui aedes
suas in arena exstruxit. Et descendit imber, venerunt flu- 27
vii, flavere venti atque aedes illas impigerunt, et ruerunt ea-
rumque ruina erat magna.
Et accidit, ut, cum simul Iesus loqui desiisset, eius 28
doctrinam obstupesceret turba. Docebat enim, tanquam cui 29
docendi data esset copia, nec ut legis periti.

CAP. VIII.

Degressum autem de illo monte secuta est magna homi- 1
num turba. Et, ecce! leprosus accessit et ad genua eius 2
procubuit his verbis: domine, si voles, potes me purum
reddere. Protensa igitur manu Iesus eum attigit dicens: 3
volo, purus esto. Et statim purgata est eius lepra. Sed 4
Iesus hortatus est eum: vide, ne cui dicas, sed abi, siste
te sacerdoti illi atque offer munus, quod lex Mosis irroga-
vit, ut iis (turbae) testaretur (se magni facere legem Mos.).
Ingressum eum Capharnaumum adiit centurio, his verbis 5
ab eo petens: domine, servus meus domi lecto affixus est pa- 6
ralyticus, gravissimos sustinens cruciatus. Et infit Iesus: 7

---

pollicetur et mire facta iactat, sed is, qui pio animo voluntati Dei satisfacit, vita fruetur aeterna. Qui secus agit, gravissimis atque aeternis afficitur poenis. Hinc sapiens est habendus, qui doctrinam divinam admittit et vitam suam ad eam componit; at stultus, qui contra agit. Illius beatitas nulla temporum vi evertitur; sed huius succumbit. 19—27. Illa hominum multitudo vim et facultatem dicendi, qua Christus callebat, admiratur. Capp. VIII—IX. Nonnulla Christi miracula relata leguntur. VIII. Christus, quum monte illo [illegible], Capharnaumum sese conferret, in ipso itinere leproso sanitatem vi sua divina restituit. 1—4. cf. Marc. I, 40 sqq. Luc. V, 12 sqq. Capharnaumi paralyticum servum centurionis, cuius fiducia

8 θεραπεύσω αὐτόν; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη
Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλ
θῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου
9 Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ
ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, κα
πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλ
10 μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦ
ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖ
11 οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον! Λέγω
ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι, κα
ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ
12 τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκ
βληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται
13 κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰη
σοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ· Ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γεν
θήτω σοι. Καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.
14 Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδ
15 τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. Κα
ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός
16 καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. Ὀψίας δὲ γενομένης
προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς· καὶ ἐξέβαλ
τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθ
17 ράπευσεν. Ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τo
προφήτου, λέγοντος, „Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλα
βε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.“
18 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν, ἐκ
19 λευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. Καὶ προσελθὼν εἷς γραμ
ματεὺς, εἶπεν αὐτῷ· Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι, ὅπο
20 ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Αἱ ἀλώπεκ
φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώ
σεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει, ποῦ τὴν κεφα
21 λὴν κλίνῃ. Ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ
Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν, καὶ θάψαι τ
22 πατέρα μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἀκολούθει μο
καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.
23 Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν α
24 τῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ, ἰδοὺ! σεισμὸς μέγας ἐγένε

VIII. al. λόγον. 9. al. ὑπὸ ἐξουσ. τασσόμενος. 13. al. ἑκατον
τάρχῳ. ib. al. ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης, ad quae al. addunt: καὶ ὑπ
στρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀσθενοῦν
δοῦλον ὑγιαίνοντα aut καὶ ὑποστρέψας ὁ ἑκατόνταρχος εἰς τὸν
κον αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, εὗρε τὸν παῖδα ὑγιαίνοντα. 15. al.
αὐτοῖς l. αὐτῷ. 18 al. ἐκέλευσεν τοὺς μαθητὰς. 24. al. post
μάτων addunt: ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς.

sum ego veniam et homini medear? Respondit centurio hoc 8
modo: domine, non sum idoneus, ut in meam te domum
ingrediaris, sed tantum uno verbo dic, et sanabitur servus
meus; nam et ego, ipse imperio subiectus, milites mihi sub- 9
iectos habeo: et impero huic, abi, et abit, et alteri, veni,
et venit, et servo illi meo, fac hoc, et facit. Quae cum 10
Iesus audivisset, miratus ad comites dixit: ne in Israelitis
quidem tantum fiduciae inveni. Confirmo autem vobis, 11
multos ab oriente et occidente esse venturos et accubituros
cum Abrahamo, Isaaco et Iacobo in regno divino, filios au- 12
tem regni eiectum iri in tenebras exteriores, ubi eiulatus
ille et strider dentium eos manebit. Tum Iesus centurioni: 13
abi, inquit, et, quemadmodum tibi fuit persuasum, tibi
contingat. Et convaluit servus eius illo temporis articulo.

Ingressus deinde Iesus domum Petri vidit eius socrum 14
lecto affixam et quidem febri affectam, et, manu eius prehen- 15
sa, febris eam reliquit et, cum surrexisset, apparebat iis
(convivio accumbentibus). Quum serum esset diei, multos 16
malis daemonibus vexatos ad eum attulerunt et daemones
verbo exterminavit omnesque sanavit aegrotos, ut eventum 17
haberet per Iesaiam prophetam enuntiata vox: *) ipse infir-
mitates nostras tulit morbosque nostros pertulit.

Iesus autem, quum magnam circa se hominum turbam 18
videret, iussit traiicere, ubi legis quidam peritus eum ag- 19
gressus: magister, inquit, sequar te, quocunque abieris.
Cui Iesus respondit: vulpes foveas habent et aves coeli do- 20
micilia, filius autem ille hominis (i. e. ego) non habet, ubi
caput reclinet. Alius autem ex eius discipulis dixit ad eum: 21
domine, permitte, ut primum abeam meumque sepeliam pa-
trem. Sed Iesus ei respondit: sequere me et sine mortuos 22
suos mortuos sepelire.

Ipsum autem, quum in illud navigium adscendisset, 23
discipuli eius secuti sunt. Et, ecce! magna orta est in mare 24

*) Ies. LIII, 4.

Fide Christo egregie placuit, miro modo sanat. 5—13. Luc. VII, 1 sqq. Tum Petri socrum febri laborantem et permultos alios aegrotos liberat a morbis, ut Iesaiae vaticinium eventu comprobaretur. 14—17. Marc. I, 29 sq. Luc. IV, 38 sqq. Lacum Galilaeum, ut ingentem ac molestam hominum turbam fugeret, cum discipulis traiicere apud animum suum constituit. Sed ante profectionem legis peritum et auditorum quendam, ne temere agant, docet, quid sectatoribus suis sperandum et patiendum sit. 18—22. cf. Luc. IX, 57. Inter navigandum vim venti et turbidos maris fluctus voce sedat, discipulos metu liberat

ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥςτε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν
25 κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε. Καὶ προςελθόντες οἱ μα-
θηταὶ ἤγειραν αὐτὸν, λέγοντες· Κύριε! σῶσον, ἀπολλύμε-
26 θα! Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι; Τότε
ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ· καὶ ἐγέ-
27 νετο γαλήνη μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέ-
γοντες· Ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ
θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;

28 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν, εἰς τὴν χώραν τῶν
Γαδαρηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ τῶν
μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥςτε μὴ ἰσχύειν
29 τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. Καὶ, ἰδοὺ! ἔκρα-
ξαν λέγοντες· Τί ἡμῖν καὶ σοὶ, [Ἰησοῦ,] υἱὲ τοῦ Θεοῦ;
30 Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; Ἦν δὲ μακρὰν
31 ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. Οἱ δὲ δαί-
μονες παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες· Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς,
32 ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. Καὶ
εἶπεν αὐτοῖς· Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς
τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. Καὶ, ἰδοὺ! ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀ-
γέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν,
33 καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον,
καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ
34 τὰ τῶν δαιμονιζομένων. Καὶ, ἰδοὺ! πᾶσα ἡ πόλις ἐξ-
ῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρ-
εκάλεσαν, ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

ΚΕΦ. ΙΧ.

1 Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, διεπέρασε, καὶ ἦλθεν εἰς
2 τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ, ἰδοὺ! προςέφερον αὐτῷ παραλυ-
τικὸν, ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν
πίστιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παραλυτικῷ· Θάρσει, τέκνον· ἀφέ-
3 ωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ, ἰδού! τινὲς τῶν γραμ-
4 ματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· Οὗτος βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν
ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν· Ἱνατί ὑμεῖς ἐν-
5 θυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν
εὐκοπώτερον, εἰπεῖν· Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι; ἢ εἰ-
6 πεῖν· Ἔγειραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὴ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν
ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας

VIII, 25. al. omittunt οἱ μαθηταί, al. post οἱ μ. addunt αὐτοῦ. ib. al. σῶσον ἡμᾶς. 28. al. Γερασηνῶν vel Γεργεσηνῶν vel Γεργεσαιῶν. 31. al. pro ἐπίτρ. ἡ. α. l. ἀπόστειλον ἡμᾶς. ib. al. εἰς τοὺς χοίρους. 32. al. τοὺς χοίρους. IX, 4. al. εἰδώς. 5. al. σοι. ib. Ἔγειρε.

tempestas, ita ut navigium fluctibus obrueretur; ipse autem
dormiebat. Tum accesserunt discipuli eumque excitarunt 25
his verbis: domine, fer opem, perimus! Quibus ille dixit: 26
cur timidi estis, o parum fidentes? Tum expergefactus in-
crepuit ventos et mare, et magna exstitit malacia. Homines 27
autem mirati sunt dicentes: quantus hic vir est; nam vel
venti et mare morem ei gerunt.

Tum, quum in ulteriorem (Tiberiadis) ripam, in re- 28
gionem Gadarenorum venisset, obviam ei facti sunt duo a
malis geniis vexati, e sepulcris, in quibus versabantur, prod-
euntes, adeo saevi, ut nemo illa via transire posset. Et, 29
ecce! alta voce clamarunt hoc modo: quid nobis tecum ne-
gotii est, fili Dei? Venistine huc ante tempus nos crucia-
tum? Erat autem procul ab iis porcorum grex, qui pasceba- 30
tur. Mali autem genii petierunt ab eo his verbis: si nos ex- 31
terminas, permitte nobis, ut porcorum gregem invadamus.
Quibus ille: abite, inquit. Qui, postquam exierant, por- 32
corum gregem invaserunt. Et, ecce! totus porcorum grex
de praecipitio in mare ruit, et in aquis perierunt. Pastores 33
autem fugerunt et, urbem illam ingressi, renuntiarunt om-
nia, nempe rem, quae ad illos a malis geniis agitatos viros
spectaret. Et, ecce! tota urbs obviam facta est Iesu, quem, 34
quum vidissent, rogarunt, ut finibus suis excederet.

CAP. IX.

Et navem illam ingressus traiecit et in patriam venit 1
urbem. Tum attulerunt ei articularium lecto affixum. Ie- 2
sus autem, fiducia eorum cognita, articulario dixit: bono
esto animo, fili; condonata sunt tibi tua peccata. Sed, ec- 3
ce! quidam legisperitorum animo suo volutarunt: hic impia
voce numen laedit. Quorum cogitata cum Iesus vidisset: 4
cur vos, inquit, mala volvitis animis vestris? nam, utrum 5
est proclivius, ut dicas: condonata sunt tua peccata? an
ut dicas: surge atque incede? sed ut sciatis, huic homi- 6
ni condonandorum in terra vitiorum potestatem esse con-

---

ac ventis in sui admirationem rapit. 23—27. Marc. IV, 35 sq. Luc. VIII, 22. Quum appulisset ad terram, in agro Gadarenorum duos homines a malis daemonibus in furorem actos et in gregem porcorum, quod ipsi cupiebant, immissos persanat. At Gadareni, porcis in mare praecipitatis flagitant, ut verteret solum. 28—34. Marc. V, 1 sqq. Luc. VIII, 26 sqq. IX. Capharnaumum redux paralyticum cum summa plebis admiratione, sed etiam cum magna legis peri-

(τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ·) Ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὴν κ
7 λίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλ
8 εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐφοβήθη
καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τ
ἀνθρώποις.
9 Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον κ
θήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Ματθαῖον λεγόμενον· καὶ λ
γει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθη
10 αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, κ
ἰδοὺ! πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκ
11 το τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντε
Φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Διατί μετὰ τ
12 τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;
δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ χρείαν ἔχουσι
13 ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Πορευθέ
δὲ μάθετε, τί ἐστιν· „Ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν.“
γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετά
νοιαν.
14 Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λ
γοντες· Διατί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλ
15 οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσι; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς
Ἰησοῦς· Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν, ἐ
ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; Ἐλεύσονται δὲ ἡμ
ραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε ν
16 στεύσουσιν. Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγ
φου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτ
17 ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. Οὐδὲ βά
λουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥ
γνυνται οἱ ἀσκοὶ, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπ
λοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινο
καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται.
18 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων ε
ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων· Ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρ
ἐτελεύτησεν· ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' α
19 τὴν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησε
20 αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ, ἰδοὺ! γυνὴ αἱμορρ
οῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρ
21 πέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ· Ἐὰν μό
22 ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησ
ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπε· Θάρσει, θύγατερ·

IX, 8. al. ἐθαύμασαν. 13. al. ἔλεος. 15. al. pro πένθειν l. νηστεύειν. 17. al. ἀμφότερα. 18. al. pro εἰς ἐλθὼν l. ἐλθὼν εἰσελθὼν vel ἄρχων τις εἰσελθὼν vel προσελθών.

eorum, tum ille dicit articulario: surge, tolle lectum tuum
ac domum tuam redi. Tum surrexit ac domum se contulit. 7
Quod quum illa hominum turba vidisset, horror eos occu- 8
pavit ac Deum, qui talem hominibus tribuisset facultatem,
laudibus celebrarunt.

Dum Iesus illinc digrederetur, hominem ad portorium 9
vidit sedentem, cui nomen erat Matthaeo, eique dixit: se-
quere me. Et, cum surrexisset, eum est secutus. Quum 10
domi accumberet, ecce! accidit, ut multi portitores homi-
nesque flagitiosi, qui venerant, simul cum Iesu eiusque dis-
cipulis accumberent. Quod cum Pharisaei vidissent, quae- 11
siverunt ex eius discipulis: cur magister vester comedit cum
portitoribus flagitiosisque hominibus? Iesus autem, hoc au- 12
dito, iis: non sanis, inquit, opus est medico, sed aegrotis.
Abite et discite, quid sit: *) pietatem expeto, non sacrifi- 13
cia; nam veni, ut non bonos quidem, sed malos homines
ad mores in melius mutandos invitarem. Tum accedunt ad 14
eum discipuli Iohannis, quaerentes: cur nos et Pharisaei
multa agimus ieiunia, tui autem discipuli nulla agunt? Qui- 15
bus Iesus: num forte, inquit, possunt amici sponsi esse in
luctu, quamdiu cum iis versatur sponsus? Sed veniet tem-
pus, quo sponsus iis erit subtractus, atque tum agent ie- 16
iunia. At nemo assuit rudis panni assumentum veteri palli-
o; nam tollit eius supplementum de veste et maior fit ru-
ptura. Neque recens vinum in veteres coniiciunt utres, sed 17
nisi quidem, rumpuntur utres et vinum effunditur atque
utres pereunt; immo recens vinum recentibus inditur utri-
bus et utraque conservantur.

Quae cum illis diceret, en, praefectus quidam accessit 18
eumque supplex rogavit: filia mea modo expiravit, sed
veni eique manum tuam impone et vivet. Tum Iesus surre- 19
xit eumque est secutus et eius discipuli. Et, ecce! mulier 20
sanguinis profluvio duodecim annos laborans a tergo ad eum
accessit eiusque pallii tetigit cirrum; nam secum dicebat: si 21
modo eius pallium tetigi, salva fiam. Iesus autem conver- 22

---

*) Hos. VI, 6.

torum offensione sanat. Attamen ab impietatis suspicione se liberat. 1—8. Marc. II, 1 sqq. Luc. V, 17. Matthaeum portitorem in disciplinam suam recipit. Epulis a Iesu domi suae paratis intersunt portitores, aliique Iudaeis invisi. Indignantes hac de re Pharisaeos carpit ob vanum rituum sacrorum et neglectum virtutis studium iisque commendat accuratiorem rerum divinarum in V. T. cognitionem. Iohannis discipulis de ieiuniis, quae Iesu discipuli negligebant, percontantibus ostendit, severos illos ritus a suis, qui,

πίστις σου σέσωκέ σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς
23 ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρ
τος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς, καὶ τὸν ὄχλον θορυβο
24 νον, ἔλεγε· Ἀναχωρεῖτε! οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσ
25 ἀλλὰ καθεύδει. Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ἐξεβλ
ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἠ
26 θη τὸ κοράσιον. Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς
τὴν γῆν ἐκείνην.
27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν
τῷ δύο τυφλοὶ, κράζοντες καὶ λέγοντες· Ἐλέησον ἡ
28 υἱὸς Δαυίδ! Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προςῆλθον
τῷ οἱ τυφλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πιστεύετε,
δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ· Ναὶ, κύ
29 Τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων· Κατὰ
30 πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτ
οἱ ὀφθαλμοί. Καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγ
31 Ὁρᾶτε, μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισ
αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.
32 Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προςήνεγκαν αὐτῷ ἄ
33 θρωπον κωφὸν, δαιμονιζόμενον. Καὶ ἐκβληθέντος τ
δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός. Καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλ
34 λέγοντες· Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ! Οἱ
Φαρισαῖοι ἔλεγον· Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβ
λει τὰ δαιμόνια.
35 Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τ
κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύ
σων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶ
36 νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλ
χνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐῤῥιμμέ
37 ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. Τότε λέγει τοῖς μ
θηταῖς αὐτοῦ· Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργά
38 ὀλίγοι. Δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως
βάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

ΚΕΦ. Χ.

1 Καὶ προςκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτ
ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥ
τε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ
2 σαν μαλακίαν. Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόμα

IX, 24. al. λέγει αὐτοῖς. 26. ἡ φήμη αὐτοῦ. 27. al. υἱὲ υ
υἱὸς Δ. 33. al. ὅτι οὐδέποτε. 35. al. post μαλακ. addunt ἐν τῷ λαῷ. 36. al. ἐκλελυμένοι. X, 1. al. ἐξουσίαν πν.

se eam cum vidisset: bono, inquit, esto animo, mea filia:
tua tibi fiducia saluti fuit. Et sanitatem mulier ab eo inde
tempore recepit. Sed Iesus domum praefecti ingressus cum 23
vidisset tibicines et turbam inter se strepere, dicebat: disce- 24
dite; nam non mortua est puella, sed dormit. Et deride-
bant eum. Quum autem eiecta esset turba, intravit eiusque 25
manum prehendit, et puella est excitata. Quae fama totam 26
illam regionem pervagata est.

Iesum illinc discedentem duo caeci secuti sunt hunc in 27
modum clamantes: miserere nostrum, fili Davidis! Quum 28
domum venisset, adierunt eum caeci, quibus Iesus: creditis-
ne, inquit, me hoc facere posse? Illi respondent: profecto,
domine. Tum oculos eorum attigit his verbis: secundum 29
fiduciam vestram eveniat vobis. Et visum recuperant. Tum 30
Iesus graviter eos admonuit hac voce: cavete, ne quis re-
sciscat. Illi vero digressi eum in tota illa regione divul- 31
garunt.

His autem egredientibus, ecce! attulerunt ad eum ho- 32
minem mutum, qui a malo genio vexabatur. Malo genio 33
eiecto, cum loqueretur mutus, turba illa mirabunda dixit:
nunquam sic apparuit (Iesus? — quisquam?) in gente Israe-
litica. *Pharisaei* autem eum per principem malorum ge- 34
niorum malos expellere daemones criminabantur.

Et Iesus omnes obibat urbes et vicos docens in eorum 35
synagogis, laetum de regno Messiano perferens nuntium
atque omnes sanans morbos omnesque infirmitates. Con- 36
specta autem illa hominum turba, eorum est misertus, quod
essent vexati et abiecti, ut oves pastore destitutae. Tum 37
discipulos suos alloquitur: multa quidem est messis, at
pauci messores: petite igitur a domino messis, ut messi 38
suae messores immittat.

CAP. X.

Duodecim ad se vocatis discipulis potestatem contra 1
immundos dedit daemones, ita, ut eos expellere omnisque
generis morbis mederi possent. Duodecim autem Apostolo- 2

---

dum ipse in vivis esset, laetarentur, quam maxime esse alienos. Tempori esse inserviendum et missis iis, quae nullius frugis sint, ad perfectiora progrediendum. 9—17. Marc. II, 14. Luc. V, 27. Filiam praefecti, cum in ipsa via mulierem, quae cirrum salvatoris vestimenti clam tetigerat, miro modo sanasset sanguinis profluvio, vitae reddit, ita ut fama eius per totam illam regionem divulgetur. 18—26. Marc. V, 22. Luc. VII, 41. Duobus caecis visum restituit, qui ipsum invitum apud homines laudibus celebrant. Hominem

εἰσὶ ταῦτα· πρῶτος, Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος, καὶ
Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου,
3 καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· Φίλιππος καὶ Βαρθολο-
μαῖος· Θωμᾶς, καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης· Ἰάκωβος ὁ τοῦ
4 Ἀλφαίου, καὶ Θαδδαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Λεββαῖος· Σίμων ὁ
κανανίτης, καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς
5 αὐτόν. Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παρ-
αγγείλας αὐτοῖς, λέγων· Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε,
6 καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δὲ
μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ.
7 Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες· Ὅτι ἤγγικεν ἡ βα-
8 σιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς
καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δωρεὰν
9 ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον,
10 μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν· μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μη-
δὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον. Ἄξιος
11 γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. Εἰς ἣν δ' ἂν
πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε, τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός
12 ἐστι· κἀκεῖ μείνατε, ἕως ἂν ἐξέλθητε. Εἰσερχόμενοι δὲ
13 εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰ-
κία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ
14 εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. Καὶ ὃς ἐὰν μὴ
δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχό-
μενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν
15 κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτό-
τερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόῤῥας ἐν ἡμέρᾳ κρί-
16 σεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς
ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς
17 οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. Προσέχετε δ
ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συν-
έδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσ
18 ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθ
ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν
19 Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε, πῶς
τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρα
20 τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλ
21 τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Πα
ραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴ

X, 2. al. ἐστι. 3. al. Λεβ. ὁ ἐπικλ. Θ. 4. al. Κανανίτης. 8. al νεκροὺς ἐγείρετε ponunt post ἀσθεν. θεραπ. al. omittunt. 10. al ῥάβδους. 12. al. addunt post ἀσπ. αὐτὴν, λέγοντες· εἰρήνη τῷ οἴ κῳ τούτῳ. 15. al. Γομόῤῥων. 19. al. παραδώσουσιν. ib. al. λ λήσατε.

rum nomina haec sunt: primus est Simon, cui nomen est
Petro, et Andreas, frater eius; Iacobus filius Zebedaei eius-
que frater Iohannes; Philippus et Bartholomaeus; Thomas 3
et Matthaeus, portitor ille; Iacobus, Alphaei filius, et Thad-
daeus, cognomine Lebbaeus; Simon, qui fuerat Zelota, et 4
Iudas Cariothensis, qui eum etiam tradidit. Hos illos duo- 5
decim misit Iesus cum his mandatis: nolite discedere in viam,
quae ad barbaras feret gentes, nec urbem Samaritanorum
intrare; sed abite potius ad oves amissas ex Israelitarum fa- 6
milia. Abite autem et nuntiate his verbis: in propinquo est 7
regnum divinum: aegrotos sanate, leprosos purgate, malos 8
daemones exterminate, mortuos suscitate: gratis vos accepi-
stis, gratis date. Ne comparate vobis nummos aureos, ne- 9
que argenteos, neque aeneos, ut in zonam demittantur; ne 10
manticam in iter, nec binas tunicas, nec calceos, nec ba-
culum. Operarius enim suo dignus est victu. In quamcun- 11
que igitur urbem vel vicum intraveritis, exquirite, quis in
ea dignus sit, ibique manete, donec egrediamini. Intrantes 12
autem domum, salutate eam. Quod si digna sit familia, 13
volo pacem vestram ad eam pervenire, sin vero non sit di-
gna, volo eandem ad vos redire. Et quicunque vos non ex- 14
ceperit neque doctrinam vestram audiverit, domo aut civi-
tate illa egressi, excutite pedibus vestris pulverem. Sancte 15
vobis confirmo, tolerabilior erit iudicii tempore Sodomorum
et Gomorrhae regioni fortuna, quam illi urbi. Ecce, ego 16
mitto vos tanquam oves inter lupos: sitis igitur prudentes
ut serpentes, atque integri ut columbae. Cavete autem vo- 17
bis ab illis hominibus; tradent enim vos consessibus septem-
virorum atque in conventibus eorum sacris flagellis vos cae-
dent. Et vero ad duces et reges ducemini mea causa, quo 18
testimonium habeant ipsi et populi. Quodsi vos tradant, ne 19
sitis solliciti, quomodo et quid loquamini; nam suggeretur
vobis illa hora, quid dicendum sit. Neque enim vos verba 20
facitis, sed spiritus ille patris vestri, qui loquitur per vos.
Tradet autem frater fratrem morti et pater filium, atque in- 21

[illegible] personat, qua re laudem plebis, at Pharisaeorum invidiam sibi conflat. Dum Christus permultas Galilaeae civitates obit, homines edocet sanatque aegrotos. Miserandam plebis a veris doctoribus destitutae conditionem deplorat, exhortans discipulos, ut a Deo flagitent, ut huic doctorum inopiae succurrat. 27—38.

X. Qua re motus ipsi duodecim, quos habebat, discipulos ablegat, ut Iudaeis doctrinam de regno mess. exhibeant et miracula, et gratuito perpetrent; ut sine commeatu proficiscantur, cauteque cum hominibus versentur. Qui eos repudiant, gravissimas poenas

τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θα-
22 νατώσουσιν αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάν-
των διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος
23 σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ,
φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τε-
λέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ
24 ἀνθρώπου. Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον,
25 οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. Ἀρκετὸν τῷ
μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ
δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελ-
ζεβοὺλ ἐπεκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ!
26 Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. Οὐδὲν γάρ ἐστι κεκαλυμ-
μένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνω-
27 σθήσεται. Ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ
φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν
28 δωμάτων. Καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων
τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φο-
βήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα
29 ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πω-
λεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ
30 τοῦ πατρὸς ὑμῶν· ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς
31 πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί. Μὴ οὖν φοβηθῆτε· πολλῶ
32 στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσε
ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐ
33 αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ὅστι
δ' ἂν ἀρνήσεταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσο
μαι κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρα
34 νοῖς. Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴ
35 γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθο
γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυ
γατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νύμφην κατὰ τῆ
36 πενθερᾶς αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακ
37 αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστ
μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐ
38 ἔστι μου ἄξιος. Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτο
39 καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. Ὁ εὑρὼ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τ
40 ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν. Ὁ δεχόμεν
ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀπ

X, 23. al. ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης. ib. al. φεύγετε εἰς τὴν ἑτέρα κἂν ἐκ ταύτης διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. 25. Βεελ βοὺλ. al. Βεελζεβοὺβ. ib. al. ἐπεκαλέσαντο vel ἐκάλεσαν. 28. φοβεῖσθε ἀπὸ τ. ἀ. ib. ἀποκτεινόντων. 31. al. πολλῷ.

surgent liberi contra parentes eosque morti addicent. Vos 22
omnes odio habebunt ob nomen meum, qui vero perseverat
usque ad finem, hic vitam consequetur beatam. Si vero vos 23
urgent in hac urbe, fugam capessite in proximam; nam as-
severo vobis, non permeabitis (omnes) israeliticas urbes,
donec venerit Messias. Non praestat discipulus magistro, 24
nec hero suo servus. Satis sit discipulo, ut possit par esse 25
redditus magistro suo atque hero suo servus. Si patremfa-
milias Beelsebulem cognomine appellarunt, quanto magis
eius domesticos. Nolite igitur ab iis metuere; nam nihil est 26
involutum, quod non sit revelandum, nec obscurum, quod
non sit manifestandum. Quod communico vobiscum in tene- 27
bris, dicite in luce, et quod in aurem auditis, pronuntiate
in solariis. Ne metuite ab iis, qui corpus interficiunt, ani- 28
mam autem interficere non possunt: metuite autem eum, qui
et animam et corpus perdere potest in Orco. Nonne duo 29
passerculi assario venduntur? neque unus ex eis decidet in
terram sine patre vestro; sed capilli quoque capitis vestri 30
omnes numerati sunt. Ne igitur metuite, multis vos prae- 31
statis passerculis. Quicunque igitur apud homines me Mes- 32
siam profitebitur, eum ego quoque mihi addictum profite-
bor; sed quicunque me inter homines negaverit, eum ego 33
quoque negabo coram patre meo coelesti. Nolite putare me 34
venisse, ut pacem terrae immitterem: non veni, ut pacem
immitterem, sed gladium. Veni enim, ut dissociarem ho- 35
minem contra patrem suum et filiam contra matrem suam
et nurum contra socrum suam, et hostes patrisfamilias erunt 36
eius domestici. Qui maiore patrem matremve, quam me, 37
amore complectitur, non est me dignus; et qui pluris filium
filiamve, quam me, aestimat, non est me dignus. Et qui 38
calamitatibus, quae ingruunt, se non submittit meque se-
quitur, non est me dignus. Qui vita potitus fuerit, eam 39
amittet, et qui vitam mea causa amiserit, eam consequetur.
Qui vos excipit, me excipit, et qui me excipit, excipit eum, 40

---

aliquando esse subituros. Discipulos magnis multisque vexatum iri malis, sed Deum O. M. numine suo eos adiuturum et Messiam reditu suo remuneraturum. Quapropter magno ut sint animo atque intrepido, eos hortatur, non homines, sed Deum solum reveriti, qui vel maxime eorum saluti sit prospecturus. Quicunque Messiam constanti animo profitetur, ornabitur olim maximis praemiis; minime vero is, qui contra agit. Doctrinae divinae propagatio vel inter familiarissimos magnas excitet tragoedias; sed constantes et magnanimos vita manet beata, quemadmodum omnes qui magistrum reveriti discipulos beneficiis afficiunt. 1—42.

41 στείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφή-
του μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον
42 εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δικαίου λήψεται. Καὶ ὃς ἐὰν
ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον
εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ
τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

ΚΕΦ. XI.

1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς
δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν, τοῦ διδάσκειν
καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.
2 Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα
τοῦ Χριστοῦ, πέμψας διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν
3 4 αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; Καὶ
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες ἀπαγγεί-
5 λατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπου-
σι καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κω-
φοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζον-
6 ται· καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.
7 Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς
ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεά-
8 σασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξ-
ήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμέ-
νον; Ἰδού, οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν
9 βασιλέων εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; Ναὶ
10 λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου! Οὗτος γάρ ἐστι
περὶ οὗ γέγραπται· „Ἰδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν
μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
11 ἔμπροσθέν σου.“ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν
γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ
μικρότερος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ
12 ἐστιν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως
ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρ-
13 πάζουσιν αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος
14 ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν. Καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι,
15 αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα
ἀκούειν, ἀκουέτω! Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην;
16 Ὁμοία ἐστὶ παιδίοις ἐν ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσ-

X, 42. al. ψυχροῦ — ὕδατος. ib. al. ἀπόληται ὁ μισθὸς αὐτοῦ. XI, 2. al. τοῦ Ἰησοῦ. al. πέμψας τοὺς μαθ. αὐτοῦ. al. πέμψας δ. μ. α 8. al., omisso μαλακοῦ, exhibent: ἐν μαλ. ἠμφ. ibid. τῶν βασιλείων vel βασιλειῶν. 14. al. εἰ θέλετε, δέξασθε. 16. παιδαρίοις. al. ἐν ἀγορᾷ vel ἐν ταῖς ἀγοραῖς. al. pro προσφ

qui me misit. Qui excipit prophetam, quia nomen gerit 41
prophetae, praemium prophetae accipiet, et qui excipit pro-
bum, quia nomen gerit probi, praemium probi accipiet. Et 42
quicunque uni horum parvulorum frigidae tantum praebuerit
poculum, discipuli intuitus nomen, sancte vobis confirmo,
non suum amittet praemium.

CAP. XI.

Et accidit, ut, quum Iesus duodecim suis discipulis 1
mandata dare desiisset, abhinc discederet, ut doceret eorum-
que in oppidis nuntium perferret. Iohannes autem, auditis 2
in carcere factis Christi, per discipulos suos, quos miserat,
ex eo quaesivit: esne tu is, qui venturus est, an alium ex- 3
spectemus? Quibus Iesus hoc modo respondit: abite et re 4
nuntiate Iohanni, quae auditis et videtis: caeci vident, clau- 5
di incedunt, leprosi purgantur, surdi audiunt, mortui sus-
citantur, pauperes laeta de regno (Messiae) doctrina imbu-
untur et beatus, qui in me non fuerit offensus. Quibus ab- 6 7
euntibus, Iesus de Iohanne ad illam hominum turbam verba
facere coepit: quid in desertum exiistis? ut arundinem, quae
a vento agitaretur, intueremini? Sed, quid exiistis? ut spe- 8
ctaretis hominem mollibus vestimentis indutum? ecce! qui
mollia vestimenta gestant, in domibus regum versantur.
At, quid exiistis? ut videretis prophetam? Profecto, dico 9
vobis, etiam praestantiorem propheta virum (vos vidisse).
Hic enim est, de quo relatum legitur: ecce! mitto nuntium 10
meum ante te, qui te praegressus viam tibi muniet. Veris- 11
sime vobis confirmo, non exstitisse inter mulierum natos
maiorem Iohanne baptista virum; sed, qui minor est, in
regno coelesti eo est maior. Verum inde a Iohannis bapti- 12
stae aetate usque ad hoc tempus regnum coeleste vi tracta-
tur, et qui vi tractant, illud rapiunt. Omnes enim prophe- 13
tae et lex usque ad Iohannem vaticinati sunt, et, si vultis 14
aures praebere, ipse est Elias ille proditurus. Qui auribus 15
utitur ad audiendum idoneis, audito! Cui vero conferam hanc 16
aetatem? similis est pueris in foris sedentibus eorumque re-

XI. Discipulos praemissos ipse sequitur, nuntium de regno Messiae allaturus. Iohannes in vincula coniectus, fama de miraculis Christi allata, discipulos suos mittit, sciscitatum, an revera sit Messias? quos miracula ipsorum testimonio confirmata referre iubet. Qua occasione Iohannem, praecursorem Messiae coram populo eximiis celebrat laudibus; at severe invehitur in populares suos ob animi levitatem moresque improbos ac iis, qui miraculis

17 φωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν· Ηὐλήσαμεν
ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ
18 ἐκόψασθε. Ἦλθε γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πί-
19 νων· καὶ λέγουσι· Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων· καὶ λέγουσιν· Ἰδοὺ, ἄν-
θρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρ-
τωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
20 Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ
21 πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν· Οὐαί σοι
Χοραζίν! οὐαί σοι Βηθσαϊδά! ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σι-
δῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
22 ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. Πλὴν λέγω ὑμῖν,
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ
23 ὑμῖν. Καὶ σὺ, Καφαρναοὺμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψω-
θεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ! ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγέ-
νοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέχρι
24 τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω σοι, ὅτι γῇ Σοδόμων ἀνεκτό-
τερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί.
25 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἐξ-
ομολογοῦμαί σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπε-
26 κάλυψας αὐτὰ νηπίοις. Ναὶ, ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγέ-
27 νετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου! Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ
τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ
ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τὶς ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς,
28 καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Δεῦτε πρός με
πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω
29 ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ᾽ ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ᾽
ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· καὶ εὑρή-
30 σετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός μου
χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

ΚΕΦ. XII.

1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάβ-
βασι διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,
2 καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρι-
σαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ· Ἰδοὺ, οἱ μαθηταί σου ποι-

νοῦσι — λέγουσιν leg. ἃ προσφωνοῦντα λέγουσιν. al. pro τοῖς ἑτέροις αὐτῶν tantum habent τοῖς ἑτέροις. 19. pro τέκνων al. ἔργων. 21. al. Χοραζάϊν vel Χωραζίν vel χώρα Ζίν. ib. al. Βηθσαϊδάν. 22. al. post σποδῷ addunt καθήμενοι. 23. al. ἣ ἕως al. μὴ ἕως — ὑψώθης; al. ἣ ἕως τ. οὐ. ὑψωθήσῃ, ἣ ἕως — al. καταβήσῃ. 24. al. πλὴν λέγω ὑμῖν.

liquis, qui hoc modo alloquuntur: tibia vobis cecinimus, 17
nec vos saltastis, naenias vobis cecinimus, nec vos plan-
xistis. Prodiit enim Iohannes, qui neque edere neque bibere 18
solebat, et malum daemonem eum stimulare dicunt. Prodiit 19
Messias, qui edere et bibere solet, et, ecce! homo edax,
inquiunt, et vinolentus, portitorum amicus et flagitiosorum.
Et comprobata est sapientia ab eius alumnis. Tum coepit 20
increpare oppida, in quibus plurima eius facta erant mira-
cula, quod mores non in melius mutaverant. Vae tibi Cho- 21
razin! vae tibi Bethsaida! nam si Tyri et Sidone miracula
apud vos edita evenissent, iam dudum sumto cilicio et ci-
nere resipuissent. Sed confirmo vobis, Tyro et Sidoni to- 22
lerabilior erit sors die illo iudicii, quam vobis. Et tu, Ca- 23
pharnaum, quae usque ad coelum es sublata, usque ad Or-
cum eris detrusa! nam si Sodomis illa miracula apud vos edi-
ta evenissent, iam ad hunc usque diem stetissent. Sed 24
confirmo tibi, tolerabilior erit sors regioni Sodomorum die
iudicii, quam tibi.

Ad id temporis Iesus hoc modo respondit: gratias tibi 25
ago, pater, domine coeli ac terrae, quod haec sapientes et
prudentes celasti, et revelasti indoctis. Sane, o pater, quod 26
sic tibi placuit! Omnia mihi tradita sunt a patre meo, et ne- 27
mo accurate cognoscit filium, nisi pater; nec patrem quis-
que accurate cognoscit, nisi filius, et cuicunque filius ape-
rire velit. Huc ad me, quicunque fessi estis atque onusti, 28
et ego vos recreabo. Suscipite meum iugum in vos et discite 29
a me: nam lenis sum et summissus animo, et requiem ani-
mis vestris consequemini. Meum enim iugum commodum 30
est et onus, quod impono, leve.

CAP. XII.

Ad id temporis cum Iesus die sabbathi per sata profe- 1
ctus est, discipuli eius esurientes coeperunt spicas evellere
et comedere. Quod cum Pharisaei vidissent, dixerunt ei: 2
en! discipuli tui faciunt, quod non licet facere die sabbathi.

---

suis ad meliorem frugem non redierint, diras minatur poenas. Gratias agit Deo, quod salutarem doctrinam, quam docti male sani repudiant, ab indoctis cognosci voluerit, suadetque hominibus, ut veram, liberalem, animosque hominum tranquillantem admittant doctrinam. 4 - 30. Luc. X, 13—15. 21 sqq.

XII. Pharisaeos discipulos Iesu, quum in itinere per segetes spicas vellerent, sabbatum violasse criminantes, exemplo Davidis, ministerio sacerdotum singulis sabbatis peragendo et praecepto divino

3 οὖσιν, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
τοῖς· Οὐκ ἀνέγνωτε, τί ἐποίησε Δαυῒδ, ὅτε ἐπείνασε,
4 αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, πῶς εἰςῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ
θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ
ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς
5 ἱερεῦσι μόνοις; Ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς
σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι,
6 καὶ ἀναίτιοί εἰσι; Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζο
7 ἐστὶν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκειτε, τί ἐστιν· „Ἔλεον θέλω, κα
8 οὐ θυσίαν·“ οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. Κύ-
ριος γάρ ἐστι τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.
9 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐ-
10 τῶν. Καὶ, ἰδοὺ! ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν
Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες, εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασ
11 θεραπεύειν· ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
τοῖς· Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατο
ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον
12 οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ οὖν διαφέρει ἄν-
θρωπος προβάτου! Ὥςτε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποι
13 εῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου
14 Καὶ ἐξέτεινε· καὶ ἀποκατεστάθη ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. Ο
δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες
ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.
15 Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολού
16 θησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς, κα
17 ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅ
πως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέ
18 γοντος· „Ἰδοὺ, ὁ παῖς μου, ὃν ᾑρέτισα, ὁ ἀγαπητό
μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου· θήσω τὸ πνεῦμ
19 μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐ
ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατει
20 αις τὴν φωνὴν αὐτοῦ· κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατ
άξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει· ἕως ἂν ἐκβάλῃ ε
21 νῖκος τὴν κρίσιν. Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλ
πιοῦσι.“
22 Τότε προςηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς κ
κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥςτε τὸν τυφλὸν καὶ κω
φὸν καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο πάντες
23 ὄχλοι καὶ ἔλεγον· Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυῒ

XII, 3. al. ἐπείνασε, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. 6. al. μείζων. 8. ἐ
τοῦ. al. ἐστι καὶ τοῦ. 9. al. ἦν ἐκεῖ. 11. al. τίς ἐστιν. 13. al. ἀπ
κατεστάθη. 14. al. οἱ δὲ φ. ἐξελθόντες σ. ε. κ. α. 15. al. πα
τας. 21. al. καὶ τῷ.

Sed ille iis respondit: nonne legistis, quid fecerit Davides, 3
cum esuriret, ipse eiusque comites? quomodo domum Dei 4
intraverit et panes sacros propositos comederit, quos come-
dere ei non erat licitum neque comitibus eius, nisi solis
sacerdotibus? An non legistis in lege, die sabbati sacerdo- 5
tes sabbatum profanare et culpa vacare? At confirmo vobis, 6
hic esse aliquid templo augustius. Si percepissetis, quid 7
sit: *) „pietatem expeto, et non sacrificia," non damnasse-
tis hos insontes; nam dominus sabbati est homo. 8

Illinc digressus in synagogam eorum se contulit. Et, 9
ecce! homo erat, qui siccam habebat manum. Atque inter- 10
rogarunt eum hoc modo: an liceat sabbato sanare: ut pos-
sent eum accusare. Quibus ille respondit: quis erit e vobis 11
homo, qui habiturus sit ovem, et, si die sabbathi in pute-
um deciderit, non sit prehensurus atque extracturus? Quan- 12
to igitur homo praestat sabbato! Quin licet die sabbati
recte agere. Tum dixit illi homini: extende manum tuam. 13
Et extendit atque sana reddita erat, quemadmodum altera.
Egressi autem Pharisaei consilium ceperunt contra eum, ut 14
eum perderent.

Quo cognito, Iesus illinc discessit eumque magna ho- 15
minum turba secuta est, quibus sanitatem restituit et impe- 16
ravit: ne se manifestum redderent, ut eventum haberet illud 17
Iesaiae prophetae vaticinium: **) „en, filium meum, quem 18
dilexi, spiritu meo eum perfundam, et id, quod par est,
gentibus tradet. Non rixabitur neque clamabit, neque 19
quisquam in plateis vocem eius audiet: arundinem conquas- 20
satam non confringet et ellychnium fumans non exstinguet,
usque dum virtutem ad victoriam perduxerit. Et in eo gen- 21
tes fiduciam ponent."

Tum ei allatus est homo, malo daemone laborans, cae- 22
cus et surdus, quem sanavit, ita ut caecus ille et surdus et
loqueretur et videret. Et obstupefacta est tota illa homi-
num multitudo atque dixerunt: an forte hic est ille e poste- 23

*) Hos. VI, 6.
**) Ies. XLII, 1 sqq.

pietatem unice esse expetendam, refutat. 1—8. Eosdem, in sacro conventu quaerentes, num liceat sabbato aegrotum curare, docendo, ipsos animalibus die sabbati succurrere, reiicit, hominemque, qui aderat, tabida laborantem manu sanat. 9—14. Marc. II, 23—III, 12. Luc. IV, 1 s. Cognito maligno Pharisaeorum animo abit, plebem, ipsum sequentem, docet atque medetur aegrotis, ut ratum faceret Iesaias vaticinium. 15—21. Muto et caeco sanitatem restituit,

24 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον· Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ
δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ, τῷ ἄρχοντι τῶν δαι-
25 μονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶ-
πεν αὐτοῖς· Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρη-
μοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς
26 οὐ σταθήσεται· καὶ, εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει,
ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. Πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία
27 αὐτοῦ; Καὶ, εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλονται; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν
28 ἔσονται κριταί. Εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ
δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
29 Ἢ πῶς δύναταί τις εἰςελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ
καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπᾶσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν
30 ἰσχυρόν; καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. Ὁ μὴ
ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ'
31 ἐμοῦ, σκορπίζει. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· Πᾶσα ἁμαρτία
καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ
πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις.
32 Καὶ ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου,
ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος
τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰ-
33 ῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον κα-
λὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν· ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον
σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρ-
34 ποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. Γεννήματα ἐχιδνῶν! πῶς δύ-
νασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισ-
35 σεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς ἄν-
θρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ [τῆς καρδίας] ἐκβάλ-
λει τὰ ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ
36 θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν
ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι
37 περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λό-
γων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικα-
σθήσῃ.
38 Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρι-
σαίων λέγοντες· Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον
39 ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Γενεὰ πονηρὰ καὶ
μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐ-

XII, 24. plerumque legitur ἄρχοντι, sed articulus nullo modo potest deesse. 25. al. ἰδών: ib. al. καθ' ἑαυτήν. 27. al. ἐκβαλοῦσι. 28. al. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πν. θ. ἐκβ. 30. al. excludunt τοῖς ἀνθρώποις. 32. al. ὃς ἐάν. al. ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. 35. al. ἀγαθά. 36. al. πονηρόν. al. omittunt. 37. al. pro καὶ l. ἤ.

ris Davidis? Quo audito, Pharisaei responderunt: hic non 24
malos eiicit daemones, nisi Beelsebulis, malorum principis
daemonum, auxilio. Sed Iesus, quod nosset eorum cogita- 25
ta, iis dixit: quodvis regnum secum dissidens devastatur;
et quaevis urbs vel domus secum dissidens non stabit; et, 26
si Satanas Satanam eiicit, secum ipse pugnat. Quomodo
igitur regnum eius stabit. Et, si ego per Beelsebulem ma- 27
los eiicio daemones, filii (discipuli) vestri per quemnam eii-
ciunt? Quapropter ipsi vestri erunt iudices. Sin vero ego 28
per Spiritum divinum malos eiicio daemones, ergo prius
(quam opinati estis) regnum divinum ad vos pervenit. Vel 29
quomodo quis potest intrare domum robusti instrumentaque
eius diripere nisi primum vinxerit robustum? et tum domum
eius diripiet. Qui non mecum est, contra me est, et qui 30
non colligit mecum, dissipat. Quapropter hoc vobis confir- 31
mo: quodvis peccatum et contumelia hominibus condonabi-
tur, Spiritus autem divini contumelia non condonabitur.
Et, si quis homini maledixerit, condonabitur ei: at si quis 32
Spiritui sancto maledixerit, ei neque hoc neque futuro tem-
pore condonabitur. Aut ponite arborem bonam et fructum 33
eius bonum, aut ponite arborem malam et fructum eius ma-
lum; e fructu enim arbor cognoscitur. Viperina progenies! 34
quomodo bona loqui potestis, cum sitis mali? ex animi enim
abundantia os loquitur. Bonus homo e bono thesauro pro- 35
fert, quae insunt bona; at malus homo e malo thesauro ma-
la. Sed confirmo vobis, quodvis inutile dictum, quod si 36
elocuti fuerint homines, rationem de eo reddituros esse die
iudicii; nam ad dictorum tuorum normam absolveris et con- 37
demnaberis.

Tum quidam legis peritorum et Pharisaeorum ei re- 38
sponderunt his verbis: magister, volumus a te miraculum
videre. Quibus Iesus hoc modo respondit: progenies im- 39
proba et adulterina miraculum expetit, nec dabitur ei mira-

---

ita ut plebs eum Messiam esse suspicetur. Pharisaei autem, dia-bolique ope Iesum id perfecisse, impie criminantur. Hos Christus refutat hoc modo: id fieri non posse, quod hoc modo suum ipsius regnum everteret: si illud crimen verum esset, eorum discipulos eandem sustinere culpam: ac nonnisi diabolo a se, potentiori, devicto illud fieri potuisse. Quare cum in aprico sit, se usum esse Dei auxilio, irreparabile in Deum peccatum eos commisisse. Id ipsum impiam eorum probare vitam; nam agendi et sentiendi rationem in quovis homini arctissimo et indissolubili vinculo esse coniunctam. Monet eos de vitae rationibus Deo aliquando reddendis. 22—37. — Calumniosi Pharisaei miraculum a Iesu flagitant, quibus, Iona

40 τῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. Ὥσπερ γὰρ
ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
νύκτας· οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ
41 καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες
Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύ-
της καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κή-
42 ρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ, ἰδού! πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. Βασίλισσα
Νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς
ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος· καὶ, ἰδού! πλεῖον Σολο-
43 μῶνος ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ
τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι᾿ ἀνύδρων τόπων ζητοῦν
44 ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. Τότε λέγει· Ἐπιστρέψω
εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει
45 σχολάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. Τότε πο-
ρεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ᾿ ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύ-
ματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰςελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ
καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν
πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.
46 Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ
47 λαλῆσαι. Εἶπε δέ τις αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ
48 ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασι, ζητοῦντές σε, λαλῆσαι. Ὁ
δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ λέγοντι αὐτῷ· Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ
49 μου; καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας τὴν
χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν· Ἰδοὺ, ἡ
50 μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ
τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου
ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

ΚΕΦ. XIII.

1 Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς
2 οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ συνήχθησαν
πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ, ὥςτε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμ-
βάντα καθῆσθαι· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱ-
3 στήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέ-
4 γων· Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ ἐν τῷ
σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν· καὶ ἦλθε
5 τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπ

40. al. ἔσται ὁ υἱὸς. 44. al. ἐλθών. 46. al. λαλοῦντος δὲ αὐ-
τοῦ. 47. al. σοι λαλῆσαι. 48. al. τῷ εἰπόντι. 49. al. οὗτος. XIII, 1.
al. οἰκίας ἐκείνης. 3. al. σπείρειν. 4. al. ἦλθον.

signum, nisi miraculum Ionae prophetae. Quemadmodum 40
enim Ionas in ceti ventre tres dies noctesque versabatur, sic
etiam Messias tres dies noctesque in visceribus terrae versa-
bitur. Ninivitae iudicio illo cum hac natione resurgent et 41
condemnabunt eam, quod ad Ionae comminationes ad me-
liorem frugem redierunt, et, ecce! hic aliquid Iona augu-
stius. Regina Austri iudicio illo cum hac natione resuscita- 42
bitur, eamque condemnabit, quod ex (ultimis) terrae termi-
nis venit auditum sapientiam Salomonis, et, ecce! hic ali-
quid Salomone augustius. Quando vero impurus daemon 43
homine excesserit, per loca vagatur deserta, quaerens re-
quiem, nec invenit. Tum dicit: revertar domum meam, 44
unde exivi. Et redux vacuam, purgatam ornatamque inve-
nit. Tum abit et, septem aliis ipso peioribus assumtis dae- 45
monibus, fixam ibi habet sedem et postrema hominis illius
conditio peior est prima. Ita etiam huic improbae nationi
accidet.

Quum adhuc ad illam hominum turbam verba faceret, 46
ecce, mater eiusque fratres foris stabant, cupientes cum eo
colloqui. Renuntiavit autem ei quidam: en, mater tua et 47
fratres tui foris stant, cupientes te ad colloquendum. Re- 48
spondit autem renuntianti: quisnam est mater mea? et qui-
nam fratres mei? extensaque super discipulos manu: en, in- 49
quit, matrem meam meosque fratres! Quicunque enim volun- 50
tati patris mei coelestis satisfacit, idem meus frater et soror
et mater est.

CAP. XIII.

Illo autem die Iesus domo egressus consedit ad mare, 1
et magna hominum turba ad eum est collecta, ita ut navem 2
ingressus consideret, totaque hominum turba stabat per lit-
tus. Et multa ad eos verba facit per collocationes hunc in 3
modum: ecce, exiit sator, ut sementem faceret. Et inter 4
serendum, alia ceciderunt propter viam, et aves advolarunt
eaque comederunt: alia in loca ceciderunt saxosa, ubi non 5

---

cum semetipso collato, exemplo Ninivitarum et Sabaeorum regi-
nae probat, eos a verae pietatis studio esse alienos fierique deterio-
res animo contumaci. 38—45. Quum haec disserentem quidam
renuntians, cognatos Iesu adesse, interpellasset, declarat, ipsi co-
gnatorum loco esse, qui legi divinae satisfaciant. 46—50. cf. Marc.
III, 20—36. Luc. XI, 14—36. VIII, 19—21.

XIII. Iesus ad mare Galilaeum digressus, populum variis edocet
parabolis: prima de satore, qua diversum doctrinae suae effectum

τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξ-
6 ανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· ἡλίου δὲ ἀνατεί-
λαντος, ἐκαυματίσθη· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξη-
7 ράνθη. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας· καὶ ἀπέπνι-
8 ξαν αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν· κα
ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριά-
9 κοντα. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω!
10 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ· Διατ
11 ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐ-
τοῖς· Ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασι-
12 λείας τῶν οὐρανῶν· ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις γὰ
ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐ
13 ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐ
παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι κα
14 ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνιοῦσι. Καὶ ἀναπλη-
ροῦται αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου, ἡ λέγουσα· „Ἀκο
ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, κα
15 οὐ μὴ ἴδητε. Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτο
καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐ-
τῶν ἐκάμμυσαν· μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖ
ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι
16 καὶ ἰάσωμαι αὐτούς." Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ
17 ὅτι βλέπουσι· καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει! Ἀμὴν γὰ
λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησα
ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε
18 καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴ
19 τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασι
λείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἁρπάζ
τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρ
20 τὴν ὁδὸν σπαρείς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεὶς, οὗτό
ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐ
21 τὸν οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι
γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺ
22 σκανδαλίζεται. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεὶς, οὗτό
ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνο
τούτου καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον
23 καὶ ἄκαρπος γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπα
ρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών· ὃ
δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατὸν, ὁ δὲ ἑξήκοντα
ὁ δὲ τριάκοντα.

XIII, 6. al. βάθος ῥίζης. 7. al. ἐπί. 14. al. ἐπ' αὐτοῖς vel ἐ αὐτοῖς. 15. al. συνιῶσι. ib. al. ἰάσομαι. 22. al. post λόγον ἀκού ων καὶ συνιών. ib. pro ἀπάτη l. ἀγάπη.

multam terram habebant, et statim progerminarunt, quia
profunda carebant terra; sole autem exorto adusta sunt et, 6
quod radicibus erant destituta, exaruerunt; alia ceciderunt 7
in spinas, et surrexere spinae eaque praefocarunt; alia ce- 8
ciderunt in terram bonam et aliud centum, aliud sexaginta,
aliud triginta fruges protulerunt. Quicunque aures habet 9
ad audiendum, audito! Tum accesserunt ad eum discipuli 10
eumque interpellarunt: cur per parabolas illos instituis?
Quibus Iesus: quoniam, inquit, vobis datum est, arcana re- 11
gni divini intelligere, illis autem non est datum; nam qui 12
habet, ei dabitur atque abundabit; qui vero non habet, et-
iam quae habet, ei subtrahentur. Ob hoc per parabolas eos 13
instituo; quia, quamvis oculis auribusque instructi, nihil
vident neque audiunt neque intelligunt. Et eventum habet 14
per eos vaticinium Iesaiae, quod sic se habet: *) auribus au-
dietis neque intelligetis, et oculis cernetis neque perspicietis;
pingui enim haec hominum natio ingenio utitur, et in utram- 15
que aurem dormire oculosque occludere solent, ne quando
oculis videant et auribus audiant et mente intelligant et ad
meliorem frugem redeant eosque sanem. Vestri autem 16
beati sunt oculi, quoniam vident, vestraeque aures, quon-
iam audiunt! Verissime enim vobis confirmo, multos pro- 17
phetas probosque viros cupivisse videre, quae vos videtis,
et non viderunt, atque audire, quae vos auditis, et non au-
dierunt. Vos igitur percipiatis illam de satore parabolam. 18
Quicunque doctrinam de regno divino audit neque percipit, 19
venit improbus ille et satum in eius animo surripit: hic est
ille ad viam consitus. Qui in loca saxosa est consitus, hic 20
est is qui doctrinam audit ac statim cum gaudio eam admit-
tit; radices autem in semetipso non continet, sed tempora- 21
rius est; orta autem calamitate vel persecutione ob illam
doctrinam, statim offenditur. Sed qui in spinas consitus 22
est, hic est is qui doctrinam audit, et cura huius temporis
divitiarumque fallaciae doctrinam suffocant, et fructu caret.
Sed qui in bonam terram consitus est, hic est is, qui do- 23
ctrinam audit et percipit; qui igitur fruges fert, et alius
centum, alius sexaginta, alius triginta fert fruges.

*) Ies. VI, 9. 10.

illustrat, ut ipse privatim discipulis suis accuratius exponit. 1—23.

24 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· Ὡμοι-
ώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι καλὸν
25 σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς
ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια
26 ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου· καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν
ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.
27 Προςελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου εἶπον αὐ-
τῷ· Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ;
28 πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς· Ἐχθρὸς ἄν-
θρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· Θέ-
29 λεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη· Οὔ·
μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς
30 τὸν σῖτον. Ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ
θερισμοῦ· καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερι-
σταῖς· Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ
δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον συνα-
31 γάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. Ἄλλην παραβολὴν παρέ-
θηκεν αὐτοῖς λέγων· Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐ-
ρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν
32 τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. Ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν
σπερμάτων· ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶ
καὶ γίνεται δένδρον, ὥςτε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
33 καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. Ἄλλην παραβο-
λὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρα-
νῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτ
τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.
34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖ
35 ὄχλοις καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπω
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· „Ἀνοί
ξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεύξομαι κεκρυμμέν
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.“
36 Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. Κ
προςῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· Φράσ
37 ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. Ὁ
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρ
38 ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμο
τὸ δὲ καλὸν σπέρμα οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλεία
39 τὰ δὲ ζιζάνια εἰσὶν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ ἐχθρὸς
σπείρας αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς συντ

XIII. 24. al. σπείροντι. 28. al. συλλέξωμεν. 30. al. ἐν και
al. εἰς δέσμας. 33. al. ἔκρυψεν. 34. al. οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς. 35.
διὰ Ἡσαΐου. al. post οἰκίαν l. ὁ Ἰησοῦς. 37. al. τῶν ζιζανίων
τοῦ ἀγροῦ.

Aliam parabolam iis proposuit his verbis: Simile est re- 24
gnum divinum homini bonum semen in agro suo spargenti;
sed, dum homines dormirent, accessit hostis eius sevitque 25
medium inter triticum lolia. Quum autem herba progermi- 26
nasset fructumque ostendisset, tum etiam lolia apparuerunt.
Accesserunt autem servi ad herum eique: domine, inquiunt, 27
nonne bonum semen in agro tuo sevisti? unde igitur habet
lolia? Ille iis respondit: homo mihi infensus hoc fecit. Cui 28
servi: vis igitur, inquiunt, nos digressos ea colligere?
Minime, ille inquit, ne forte, lolia colligentes, simul cum 29
iis triticum eradicetis. Sinite utrumque usque ad messem 30
simul crescere et tempore messis dicam messoribus: primum
colligite lolia eaque fasciculos constringite, qui comburan-
tur; triticum autem conferte in meum granarium. Aliam 31
iis parabolam proposuit his verbis: simile est regnum divi-
num grano sinapis, quod quis sumtum in agro suo sevit,
quod quidem omnibus seminibus minus est, sed, quando 32
adoleverit, oleribus maius est, ita ut allapsae coeli aves in
ramis eius habitent. Aliam parabolam eos edocuit: Simile 33
est regnum divinum fermento, quod sumtum mulier tribus
farinae modulis immiscuit, usque dum totum esset fermen-
tatum.

Haec omnia Iesus per parabolas illi hominum turbae est 34
eloquutus neque quidquam sine parabola, ut eventu compro- 35
baretur vaticinium illud prophetae, qui dicit: *) aperiam os
meum per parabolas; pronuntiam res inde a mundi initiis
reconditas.

Tum, dimissa multitudine, domum suam rediit. Et 36
adierunt eum discipuli his verbis: explica nobis illam de
agri loliis parabolam. Quibus ille: sator, inquit, boni se- 37
minis est Messias; ager est mundus; bonum semen ii, qui- 38
bus regnum divinum destinatum est; lolia, qui Satanae in-
genium referunt; hostis, qui ea sevit, diabolus; messis hu- 39

---

*) Ps. LXXVIII, 3.

Altera de loliis cum tritico mixtis declarat, pios cum impiis mix-
tos in hac terra vivere, nec, ut huic malo succurras, vim esse ad-
hibendam; at iudicio extremo a Messia utrosque iri separatum, ita
ut illi maximis praemiis, hi gravissimis afficiantur poenis. 24 - 30.
Tertio de grano sinapis, et quarto de fermento ostendit, regnum
Messianum a parvis initiis capturum esse maxima incrementa.
31—33. Quas parabolas in usum indoctae plebis proposuit. 34 35.
Domum reversus explicat disciplulis suis parabolam de loliis alias-

λεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοί εἰσιν.
40 Ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ καίεται· οὕ-
41 τως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστε-
λεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλ-
λέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ
42 τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς
τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ
43 βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς
ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων
44 ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω! Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑ-
ρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει
καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.
45 Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμ-
46 πόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· ὃς εὑρὼν ἕνα πο-
λύτιμον μαργαρίτην ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχε
47 καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν
οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ παν-
48 τὸς γένους συναγαγούσῃ· ἥν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβά-
σαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ
49 καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται
ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι καὶ
50 ἀφοριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων καὶ βα-
λοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
51 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Συνήκατε ταῦτα πάντα;
52 Λέγουσιν αὐτῷ· Ναί, κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Διὰ
τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς τῇ βασιλείᾳ τῶν
οὐρανῶν ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκ-
βάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.
53 Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς
54 ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα
αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε
ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν· Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία
55 αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος
υἱός; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελ-
φοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας,
56 καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι; πόθεν
οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.

XIII, 40. al. κατακαίεται. 46. ὃς εὑρὼν. al. εὑρὼν δὲ. 51. omittunt λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς et κύριε. 52. al. εἰς τὴν βασιλείαν vel ἐν τῇ βασιλείᾳ vel τῷ βασιλεῖ. 54. al. ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν.

ius temporis finis; messores angeli. Quemadmodum igi- 40
tur lolia colliguntur et igni uruntur, idem eveniet in fine
huius temporis. Mittet Messias angelos suos, et colligent 41
ex eius regno omnia, quae offensioni sunt, et scelestos,
eosque in ignis fornacem detrudent, ubi erit fletus et stridor 42
dentium. Tum iusti in summo erunt splendore, quemad- 43
modum sol, in regno patris sui. Qui aures habet ad au-
diendum, audito! Iterum simile est regnum divinum thesau- 44
ro in agro occultato, quem repertum homo condidit et prae
gaudio de eo, omnibus rebus suis divenditis, agrum illum
emit. Iterum contendi potest regnum Messianum cum mer- 45
catore, qui pulchras quaerebat margaritas; quum autem per- 46
insignem reperisset, digressus, venditis rebus suis omni-
bus, eam emit. Iterum comparari potest regnum coeleste 47
reti in mare coniecto et ex omni genere cogenti, quod, 48
quando repletum est, in litus subducunt et considentes col-
ligunt utiles pisces in vasa, putidos autem foras eiiciunt.
Idem eveniet in fine huius temporis; egredientur angeli et se- 49
gregabunt improbos e mediis iustis eosque coniicient in ignis 50
fornacem, ubi erit fletus stridorque dentium.

Quaerit ex iis Iesus: an haec omnia intellexistis? re- 51
spondent ei: profecto, domine. Ille ad eos dixit: quapro- 52
pter quivis doctor ad Messiae regnum institutus similis
est patrifamilias, qui e thesauro suo res novas et veteres
promit.

Et accidit, ut, quum Iesus his parabolis finem imposuis- 53
set, illinc migraret. Et reversus in patriam suam, in syn- 54
agoga eos edocuit, ita ut obstupefierent et dicerent: unde
habet hic hanc sapientiam et quae edit miracula? Nonne 55
hic est fabri istius lignarii filius? nonne mater eius vo-
catur Maria? eiusque fratres Iacobus et Ioses et Simon et 56
Iudas? eiusque sorores nonne cunctae apud nos? unde igi-

... de thesauro, de mercatore, de verriculo proponit, quibus in-
..., pretium etc. regni Messiani illustrat. 36—50. cf. Marc. IV,
..., Luc. VIII, 4. Tum Nazaretham sese confert sacroque in
... cum magno hominum stupore, attamen sine felici suc-
cessu docet, quippe a popularibus suis contemtus. Marc. VI, 1.
Luc. IV, 16.

57 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος,
58 εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ
οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν
αὐτῶν.

ΚΕΦ. ΧΙV.

1 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης
2 τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ· Οὗτός
ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νε-
3 κρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. Ὁ
γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν καὶ
ἔθετο ἐν φυλακῇ διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου
4 τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· Οὐκ
5 ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι
6 ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. Γε-
νεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ
7 τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ Ἡρώδῃ· ὅθεν
μεθ᾽ ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι, ὃ ἐὰν αἰτήσηται.
8 Ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι,
φησὶν ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτι-
9 στοῦ. Καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς· διὰ δὲ τοὺς ὅρκους καὶ
10 τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι. Καὶ πέμψας
11 ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ
κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ· καὶ
12 ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα καὶ ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλθόντες
13 ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώ-
ρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ᾽ ἰδίαν. Κα
ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶ
πόλεων.
14 Καὶ ἐξελθὼν εἶδε πολὺν ὄχλον· καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ
15 αὐτοῖς καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀῤῥώστους αὐτῶν. Ὀψία
δὲ γενομένης προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέ
γοντες· Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλ
θεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώ
16 μας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε
αὐτοῖς· Οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμε
17 φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· Οὐκ ἔχομεν ὧδε, εἰ μ
18 πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας. Ὁ δὲ εἶπε· Φέρετέ μ
19 αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι

XIV, 3. al. Φιλίππου omittunt. 6. al. γενομένων. 14. al. ὁ
σοῦς. al. ἐπ᾽ αὐτούς.

tur huic haec omnia? Atque offendebantur eo. Iesus autem 57
iis dixit: non est propheta inhonoratus, nisi in sua patria
atque in domo sua. Neque multa ibi edidit miracula ob 58
fidei eorum defectum.

CAP. XIV.

Illo tempore Herodes tetrarcha famam Iesu percepit 1
suisque aulicis dixit: hic est Iohannes baptista, ipse excita- 2
tus est ab inferis et propterea vires illae vim in eo exercent;
nam Herodes Iohannem comprehensum vinculisque constri- 3
ctum in custodia posuerat ob Herodiadem uxorem Philippi
fratris sui. Dicebat enim ei Iohannes: non licet tibi eam 4
habere. Et quum eum interficere cuperet, timuit populum, 5
quia tanquam prophetam eum habebant. At quum dies Hero- 6
dis natalis ageretur, filia Herodiadis coram convivis salta-
vit placuitque Herodi; unde iureiurando interposito se, 7
quodcunque expoposcerit, ei concessurum affirmavit. Et, 8
flexo eius a matre animo: da mihi, inquit, hic in tabula
caput Iohannis baptistae. Et tristitia affectus est rex, sed 9
ob iusiurandum et convivas dari iussit, et misit Iohannique 10
in custodia caput amputavit. In tabula caput eius latum et 11
datum est puellae, quae matri tradidit. Discipuli autem 12
eius quum accessissent et corpus sublatum sepelivissent, ad-
ierunt Iesum eique nuntiarunt. Quo audito, Iesus illinc in 13
navigio in locum desertum seorsim se contulit, et hominum
turba, hac re cognita, ab urbibus pedestri itinere eum secuta
est. — Egressus magnam conspexit turbam et misertus eo- 14
rum aegrotos sanavit. — Vesperascente autem coelo adie- 15
runt eum discipuli his verbis: desertus est locus et occasio
iam praeterlapsa: dimitte hominum turbam, ut in vicos di-
gressi alimenta sibi comparent. Sed Iesus iis respondit: 16
non opus est, ut abeant: date iis vos alimenta. Verum illi 17
ei regerunt: non habemus hic praeterquam quinque panes
et duo pisces. Ille autem: ferte, mihi, inquit, eos huc. 18
Iussa plebe per herbam fundi, sumtis quinque panibus et 19

XVI. Eodem tempore fama de miraculis Iesu perfertur ad Herodem Antipam, qui ob necem Iohanni baptistae illatam conscientiae stimulis agitatus opinatur, Iohannem b. ab inferis esse excitatum. Qua de re Christus certior factus in locum desertum Gaulanitidis secedit. 1—13. Marc. IV, 4. Luc. IX, 7. Quo quum magna hominum multitudo venisset, quatuor millia virorum praeter mulieres et pueros quinque panibus et duobus piscibus miro modo alunutur. 14—21. Dum discipuli in Galilaeam navigio vehuntur,

ἐπὶ τοὺς χόρτους λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο
ἰχθύας ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησε· καὶ κλά-
σας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους· οἱ δὲ μαθηταὶ
20 τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν·
καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφί-
21 νους πλήρεις. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡςεὶ πεντα-
κιςχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.
22 Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι εἰς
τὸ πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπο-
23 λύσῃ τοὺς ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη
εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προςεύξασθαι. Ὀψίας δὲ γενο-
24 μένης μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θα-
λάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ
25 ἐναντίος ὁ ἄνεμος. Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπ-
26 ῆλθε πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ
ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦν-
τα ἐταράχθησαν λέγοντες· Ὅτι φάντασμά ἐστι· καὶ ἀπὸ
27 τοῦ φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
28 σοῦς λέγων· Θαρσεῖτε. ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀπο-
κριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευ-
29 σόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐλ-
θέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος περιεπάτη-
30 σεν ἐπὶ τὰ ὕδατα ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ
τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος καταποντί-
31 ζεσθαι ἔκραξε λέγων· Κύριε, σῶσόν με! Εὐθέως δὲ
ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει
32 αὐτῷ· Ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; Καὶ ἐμβάντων αὐ-
33 τῶν εἰς τὸ πλοῖον ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. Οἱ δὲ ἐν τῷ
πλοίῳ ἐλθόντες προςεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες· Ἀληθῶς
θεοῦ υἱὸς εἶ!
34 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.
35 Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέ-
στειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προςήνεγκαν
36 αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας· καὶ παρεκάλουν αὐ-
τὸν, ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐ-
τοῦ· καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν.

XIV, 19. al. ἐπὶ τὸν χόρτον vel ἐπὶ τοῦ χόρτου. ib. al. καὶ λα-βών. 21. al. ὡς. 22. al. ὁ Ἰησοῦς. ib. al. post τ. μαθητὰς αὐτοῦ. 24. al. τ. δὲ πλ. σταδίους πολλοὺς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπεῖχ 25. al. πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. ib. al. ἦλθε. 26. al. ἐπὶ τὴν θά-λασσαν. 33. al. προςελθόντες 34. al. Γεννήσαρ vel Γεννησαρά vel Γεννησαρέθ.

duobus piscibus converso in coelum vultu preces fecit et,
postquam fregerat, dedit discipulis, discipuli autem illi homi-
num turbae. Quum omnes ad satietatem usque comedissent, 20
reliquias fragmentorum, duodecim plenos corbes, tulerunt.
Convivae autem erant virorum circiter quinque millia sine 21
mulieribus et pueris.

Et statim discipulos suos coëgit, ut navem conscende- 22
rent ipsumque in ulteriorem ripam praeirent, donec plebem
dimisisset. Qua plebe dimissa, seorsim montem conscendit 23
preces facturus. Ingruente autem vespera solus ibi erat.
Sed navigium iam medio in mari erat, ita, ut fluctibus huc 24
illuc iactaretur; erat enim contrarius ventus. Quarta no- 25
ctis vigilia abiit ad eos in maris superficie incedens. Quum 26
discipuli in maris superficie eum incedentem vidissent, per-
turbati: spectrum est, inquiunt, et prae timore clamarunt.
At Iesus statim hoc modo eos est allocutus: bono estote ani- 27
mo: ego sum; nolite timere. Cui Petrus respondit his ver- 28
bis: domine, si tu es, iube me ad te venire supra aquas.
Ille vero: veni, ait. Et Petrus quum de navigio descendis- 29
set, incessit supra aquas, ut ad Iesum veniret; sed, quum 30
sentiret ventum vehementem, timuit, et quum mergi incipe-
ret, clamavit his verbis: domine, serva me! Confestim au- 31
tem Iesus extensa manu eum comprehendit eique dixit: ho-
mo exiguae fidei, quidnam intuitus dubitasti? Et navigium 32
illis ingressis, ventus est sedatus. Qui vero in navigio 33
erant, eum adierunt et venerati sunt his verbis: Vere es
Dei filius!

Quum traiecissent, venerunt in terram gennesareticam 34
et, quum viri illius loci eum agnovissent, miserunt in totam 35
illam, quae circumiacet, regionem, omnes ad eum attule-
runt aegrotos petebantque ab eo, ut tantum vestimenti fim- 36
briam tangerent; et quotquot tetigere, persanati sunt.

---

ipse, plebe dimissa precibusque in monte Deo actis, primo dilu-
culo in maris superficie incedens ad discipulos cum fluctibus confli-
ctantes propius accedit ac mare reddit tranquillum. Qua re obstu-
pefacti discipuli, Christum numini divino adiuvari, cognoscunt.
22—33. Traiecto mari agrumque gennesareticum ingressis, multi
aegroti vel fimbria eius vestimenti contacta sanantur. 34—36. Marc.
VI, 53. Ioh. VI, 1.

ΚΕΦ. XV.

1 Τότε προςέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμ
2 γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι λέγοντες· Διατί οἱ μαθη
σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων;
γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίω
3 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Διατί καὶ ὑμεῖς παραβ
4 νετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν;
γὰρ θεὸς ἐνετείλατο λέγων· „Τίμα τὸν πατέρα καὶ
μητέρα·“ καὶ· „Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θα
5 τῳ τελευτάτω“ Ὑμεῖς δὲ λέγετε· Ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πα
ἢ τῇ μητρί· Δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς· καὶ
6 μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Κ
ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμ
7 Ὑποκριταί! καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας
8 γων· „Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρ
9 αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ. Μάτην δὲ σέβονταί
10 διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.“ Κ
προςκαλεσάμενος τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς· Ἀκούετε
11 συνίετε! Οὐ τὸ εἰςερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν
θρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦ
12 κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Τότε προςελθόντες οἱ μαθη
αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ· Οἶδας, ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαν
13 τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· Π
σα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνι
14 ἐκριζωθήσεται. Ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ
φλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς
15 θυνον πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτ
16 Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς
17 πεν· Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; Οὐ νοεῖτε, ὅτι
τὸ εἰςπορευόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν χω
18 καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ
στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ
19 ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισ
πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομ
20 τυρίαι, βλασφημίαι. Ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν
θρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν
θρωπον.
21 Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς
22 μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. Καὶ, ἰδού! γυνὴ Χανα
ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν αὐτῷ

XV, 4. al. εἶπε λέγων. al. τὸν πατέρα σου. 8. al. ἐγγίζει μ
λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χειλ. 17. al. οὔπω.

CAP. XV.

Tum adeunt Iesum profecti ab Hierosolymis legis pe- 1
riti et Pharisaei dicentes: quid discipuli tui traditionem 2
maiorum migrant? nam manus suas non lavant, quando
panem edant. Ille autem iis hoc modo respondit: cur 3
etiam vos migratis praeceptum Dei ob traditionem ve-
stram? Deus enim hoc dedit mandatum: *) beneficiis affice 4
patrem et matrem; et: qui maledicit patri matrive, morte
pereat. Vos autem dicitis: quicunque modo dixerit patri 5
matrive: Deo devotum est, quidquid a me accipere vis, et
non donarit patrem suum matremve suam. Et auctoritate 6
sua privatis mandatum Dei ob traditionem vestram. Simu- 7
latores! egregie cecinit de vobis Iesaias his verbis: **) hic po- 8
pulus verbis me colit, sed animus eorum longe a me aversus
est. Frustra autem me colunt, quia spargunt doctrinas, 9
praecepta hominum. Et ad multitudinem advocatam hoc 10
modo dixit: audite atque intelligite. Non, quod ori inge- 11
ritur, polluit hominem; sed, quod ex ore prodit, hoc pol-
luit hominem. Tum adierunt eum discipuli haec dicentes: 12
scis, Pharisaeos hac voce audita esse offensos? Ille his ver- 13
bis respondit: omnis planta, quam non plantavit pater meus
coelestis, eradicabitur. Mittite eos; duces sunt caeci cae- 14
corum; caecus autem caeco ubi viae dux sit, uterque in fo-
veam labetur. Petrus respondit et: explica nobis, inquit, 15
hanc similitudinem. Iesus autem ei dixit: adhuc etiam vos 16
insipientes estis? Non intelligitis, quidquid ori ingeratur, 17
in ventriculum abire et in latrinam eiici? quae autem ex ore 18
prodeunt, ex animo exeunt, et illa polluunt hominem. Ex 19
animo enim prodeunt cogitationes pravae, caedes, adulte-
ria, stupra, furta, falsa testimonia, impie dicta. Haec 20
sunt, quae polluunt hominem; sed illotis edere manibus
non polluit hominem.

Iesus illinc egressus in fines Tyri et Sidonis se contu- 21
lit. Et, ecce! mulier Cananaea, e finibus illis egressa, 22
clamavit ei dicens: miserere mei, fili Davidis! filia mea

---

*) Exod. XX, 12. 17. **) Ies. XXIX, 13.

XV. Quum ibi versetur, legis periti et Pharisaei Hierosolymis profecti eum adeunt quaerentes: qui eius discipuli illotis manibus cibum capiant? Hos convincit legis div. ob minuta hominum placita violatae opinionisque perversae, omnem pietatis atque impietatis fontem in rebus externis inesse, quem in solo animo humano locum demonstrat. Hinc caecos caecorum duces esse Pharisaeos, et summopere cavendos. 1—20. Marc. VII, 1. Illa regione egressus quum in confinia Tyri et Sidonis venisset, filiam mulieris Ca-

γουσα· Ἐλέησόν με, κύριε, υἱὲ Δαυΐδ! ἡ θυγάτηρ μο
23 κακῶς δαιμονίζεται! Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον
Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτων αὐτὸ
24 λέγοντες· Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. Ὁ
δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ πρό
25 βατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προς
εκύνει αὐτῷ λέγουσα· Κύριε, βοήθει μοι! Ὁ δὲ απο
26 κριθεὶς εἶπεν· Οὐκ ἔξεστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνω
27 καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. Ἡ δὲ εἶπε· Ναί, κύριε· κα
γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντω
28 ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· Ὦ γύναι! μεγάλη σου ἡ πίστις· γε
νηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπ
τῆς ὥρας ἐκείνης.
29 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθε παρὰ τὴν θά
λασσαν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητ
30 ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ
ἑαυτῶν χωλούς, τυφλούς, κωφούς, κυλλούς, καὶ ἑτέρου
πολλούς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰη
31 σοῦ· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμ
σαι βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χω
λοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξα
32 ζον τὸν θεὸν Ἰσραήλ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμεν
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπε· Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλο
ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς, προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχου
τί φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, μ
33 ποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μ
θηταὶ αὐτοῦ· Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτ
34 ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰ
σοῦς· Πόσους ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον· Ἑπτὰ καὶ
35 λίγα ἰχθύδια. Καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν
36 τὴν γῆν. Καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύ
εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτο
37 οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχ
τάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, ἑπ
38 σπυρίδας πλήρεις. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχί
39 ἄνδρες χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ ἀπολύ
τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅ
Μαγδαλά.

XVI, 22. al. δεινῶς. 25. al. προσεκύνησεν. 26. al. οὐκ ἔστι κα-
λόν. ib. al. δοῦναι τοῖς κυν. 31. al. ἐδόξασαν. 32. al. ἡμε
39. al. ἐνέβη. ib. al. Μαγαδάν.

male a malo vexatur daemone! Ille autem nullum ei verbum 23
respondit. Et adierunt eum discipuli his verbis eum rogan-
tes: absolve eam; nam clamore nos subsequitur. At ille 24
his verbis respondit: non sum missus, nisi ad amissas ex
Israelitarum familia oves. Illa autem quum venisset, in ge- 25
nua prolapsa eum hac implorabat voce: domine, iuva me!
Ille autem hoc modo respondit: non licet panem infantum 26
sumtum canibus proiicere. At illa: profecto, inquit domi- 27
ne; etenim canes edunt frusta, quae de mensa herili deci-
dunt. Tum Iesus ei hoc modo respondit: o mulier! magna 28
est tua fiducia; accidat tibi eo, quo cupis modo. Et sanata
est eius filia ab illo inde tempore.

Et digressus illinc Iesus venit ad mare Galilaeum et, 29
quum montem adscendisset, ibi consedit. Et accessit ad eum 30
magna hominum turba, qui secum habebant claudos, caecos,
mutos, mutilos et reliquos multos, quos ad pedes Iesu ie-
cerunt; et sanavit eos, ita ut illa hominum multitudo mira- 31
retur mutos loquentes, mutilos sanos, claudos incedentes
caecosque videntes; et laudibus celebrabant Deum Israelita-
rum. Iesus, discipulis ad se vocatis: miseret me, inquit, 32
huius hominum turbae; nam iam per triduum mecum versan-
tur nec habent, quod comedant, et inpransos eos dimit-
tere nolo, ne forte in via viribus deficiant. Et dixerunt ad 33
eum eius discipuli: unde nobis in deserto tot panes, ut sa-
tient tantam hominum copiam? Quibus Iesus: quot, inquit, 34
panes habetis? Illi respondent: septem et paucos pisces. Et 35
iussit illam hominum turbam in terram decumbere. Et sum- 36
tis illis septem panibus et piscibus actisque gratiis fre-
git et discipulis suis dedit; discipuli autem multitudini. Et 37
omnes ederunt, ad satietatem usque; et sustulerunt reli-
quias fragmentorum, septem plenos corbes. Convivae au- 38
tem erant virorum quatuor millia, sine mulieribus et pueris.
Et dimissa multitudine, conscendit navem et in fines Magda- 39
lenses se contulit.

...nea, quae insignem in eo posuit fiduciam, sanat sine ullo re-
medio, 21—28. Hinc ad mare Galilaeum reversus, tum permultos
et aegrotos cum summo eorum, qui aderant, gaudio, tum qua-
... quod excedit hominum millia septem satiat panibus pau-
... piscibus. Quo facto, navigio in regionem Magdalensem
... 29—39. Marc. VI, 24. VIII, 10.

ΚΕΦ. XVI.

1 Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖο
πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
2 ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Ὀψία
3 γενομένης λέγετε· Εὐδία· πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός. Κα
πρωΐ· Σήμερον χειμών· πυῤῥάζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρα
νός. Ὑποκριταί! τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκε
τε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε
4 Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖο
οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφή
του. Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθε.
5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν ἐπε
6 λάθοντο ἄρτους λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ὁ
ρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων κα
7 Σαδδουκαίων. Οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες
8 Ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Τ
διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλά
9 βετε; Οὔπω νοεῖτε; οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτου
10 τῶν πεντακισχιλίων καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδ
τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων καὶ πόσας σπυρί
11 δας ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπο
ὑμῖν, προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων κα
12 Σαδδουκαίων; Τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπ
τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρι
σαίων καὶ Σαδδουκαίων.
13 Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆ
Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων· Τίνα λ
14 γουσι οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δ
εἶπον· Οἱ μὲν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν· ἄλλοι δὲ, Ἠλ
15 αν· ἕτεροι δὲ, Ἱερεμείαν ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. Λέγ
16 αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δ
Σίμων Πέτρος εἶπε· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεο
17 τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Μα
κάριος εἶ, Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ· ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπ
εκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖ
18 Κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τ
πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδο
19 οὐ κατισχύνουσιν αὐτῆς. Καὶ δώσω σοὶ τὰς κλεῖς τ

XVI. al. ὑποκριταὶ omittunt. 8. al. εἶπεν αὐτοῖς 11. al. τῶ
ἄρτων. ib. al. προσέχειν vel προσέχειν, ἀλλ' vel προσέχετε. 15.
τί με.

CAP. XVI.

Et quum Pharisaei et Sadducaei accessissent, quaerentes 1
tes petierunt ab eo, ut signum de coelo iis monstraret. Ille 2
autem hoc iis dedit responsum: vespera ingruente dicitis:
serenus (erit) dies; nam rutilat coelum. Et mane: hodie 3
(erit) tempestas; nam coelum nubibus obductum rubet. Simulatores!
mulatores! faciem coeli quidem discernere noscitis, sed
ostenta temporum non potestis? Progenies improba atque 4
adultera ostentum expetit: nec dabitur ei ostentum, nisi ostentum
tum illud Ionae prophetae. Et, iis relictis, abiit.

Et discipuli eius ubi in ulteriorem ripam venerant, panes 5
nes secum ferre erant obliti. Iesus autem ad eos dixit: videte 6
dete et cavete vobis a fermento Pharisaeorum et Sadducaeorum.
rum. Illi autem inter se reputabant dicentes: panem non 7
tulimus. Cognito, Iesus dixit: quid inter vos deliberatis, 8
homines exiguae fidei, quod panem non vobiscum tulistis?
nondum sapitis? neque meministis septem illos panes quinque 9
que millium hominum et quot corbes sustulistis? neque 10
quinque illos panes quatuor hominum millium et quot corbes
bes sustulistis? Quomodo non intelligitis, me non de pane 11
ad vos verba fecisse; sed: cavete vobis a fermento Pharisaeorum
saeorum et Sadducaeorum. Tum intellexerunt, eum non 12
de cavendo fermento panis, sed de doctrina Pharisaeorum
et Sadducaeorum dixisse.

Postquam autem Iesus in fines Caesareae Philippi venerat, 13
rat, interrogabat discipulos suos his verbis: quemnam filium
hominis homines esse dicunt? Illi autem dixerunt: alii, Iohannem 14
hannem baptistam; alii, Eliam; ceteri autem, Ieremiam aut
unum prophetarum. Dicit ad eos: vos autem quemnam me 15
esse dicitis? Respondit Simon Petrus hac voce: tu es Christus, 16
stus, filius Dei vivi. Et Iesus ei hoc modo respondit: beatum 17
tum te, Simon, filium Ionae; nam homo tibi non revelavit,
vit, sed pater meus coelestis. Dico vero ego quoque tibi: 18
tu es Petrus et super hac rupe ecclesiam meam condam et
portae Orci eam non superabunt. Et tradam tibi claves re- 19

XVI. Pharisaeos et Sadducaeos, quum prodigium de coelo ab eo postulassent, perstringit, quod aëris temperiem, minime vero temporum et Messianae aetatis curent signa. — Tum discipulos alio navigio in regionem Magdalensem eum secutos hortatur, ut sibi caveant a fermento i. e. doctrina Pharisaeorum, quod illi non nisi accuratius ab eo edocti percipiunt. 1—12. Marc. VIII, 11. Deinde in agrum Caesareae Philippi transgressus quaerit ex discipulis: quemnam ipsum homines esse putent. Illi respondent: alii Iohannem b., alii Eliam, alii quendam prophetarum. Ipsis autem de eadem re

βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γ
ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς
20 τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστ
λατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι α
τός ἐστιν ὁ Χριστός.
21 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθητα
αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ πο
λὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γρα
ματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆν
22 Καὶ προςλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾷν αὐ
23 λέγων· Ἵλεώς σοι, κύριε! οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ
στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ· Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατα
σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ
τῶν ἀνθρώπων.
24 Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Εἴ τ
θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀρ
25 τω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γ
ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς
ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει α
26 τήν. (Τί γάρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμ
ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώ
27 ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;) Μέλλει γὰρ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς α
τοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκ
28 στῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί
νες τῶν ὧδε ἑστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτ
ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν
βασιλείᾳ αὐτοῦ.

ΚΕΦ. XVII.

1 Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τ
Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτ
2 καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. Κ
μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσ
πον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λε
3 ὡς τὸ φῶς. Καὶ, ἰδού! ὤφθησαν αὐτοῖς Μωϋσῆς
Ἠλίας μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Π
4 τρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶ
εἰ θέλεις, ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν, καὶ Μ

XVI, 20. al. ἐπετίμησεν. ib. al. Ἰησοῦς ὁ Χριστός. 23. al. στραφείς. ib. al. σκάνδαλόν μου εἶ. 24. al. ἀκολουθεῖν. 26. ὠφεληθήσεται. 28. ἑαυτῶν. al. ἑστηκότων. XVII, 4. al. ποιή-
μεν ὧδε.

gni coelestis, et quidquid ligaveris (i. e. licitum declaraveris)
in terra, ligatum erit in coelo: et quidquid solveris in ter-
ra, solutum erit in coelo. Tum praecepit discipulis suis, 20
ne cuiquam dicerent, se esse Messiam.

Ab illo inde tempore coepit Iesus ostendere discipulis 21
suis, esse in fatis, ut Hierosolymas abiret et multa patere-
tur a senatoribus et sacerdotum principibus legisque peritis,
et trucidaretur et tertio die resuscitaretur. Et Petrus; eo 22
assumto, coepit ei contradicere: Deus meliora tibi, domine!
non, credo, hoc tibi accidet. Ille autem, verso tergo ad 23
Petrum dixit: apage, Satana! offensioni es mihi; nam non
cogitas divina, sed humana.

Tum Iesus dixit ad discipulos suos: si quis vult me 24
sectari, sibimet ipsi renuntiato et tollito crucem suam me-
que sequitor. Quicunque enim vitam suam servare velit, 25
eius iacturam faciet; quicunque autem mea causa vitae fece-
rit iacturam, eam servabit; (Quid enim homo lucratur, si 26
totum mundum lucratus vitam suam amiserit? vel quid da-
bit homo vitae suae redimendae pretium?) nam venturus 27
est Messias in splendore patris sui cum angelis suis; et
tunc cuique, quod meritus est, tribuet. Verissime vobis 28
confirmo: eorum qui hic adsunt, adstant quidam, qui non
experientur mortem, donec viderint Messiam in regno suo
venientem.

CAP. XVII.

Et sex diebus elapsis Iesus Petrum et Iacobum et Io- 1
hannem eius fratrem assumtos in montem altum seorsim du-
cit. Et corporis faciem coram iis mutavit et vultus eius ful- 2
sit ad modum solis, vestimenta autem alba reddita sunt
quemadmodum lux. Et, ecce! apparuerunt iis Moses et 3
Elias cum eo colloquentes. Petrus autem Iesu hoc modo 4
respondit: domine, commodum est, nos hic esse; si vis,

---

interrogatis, eum Messiam esse, Petrus omnium nomine respondet. — Discipulis hac de re collaudatis interdicit, ne id divulgent, addiditque, se subiturum esse mortem violentam, sed triduo elapso ab inferis iri excitatum. 1—21. Petro, qui id par esse negaverat, graviter castigato, docet, discipulis suis, rebus terrenis contemtis, animo corroborato subeundum esse mala; nam hac sola ratione fieri posse, ut iudicio extremo pertingerent ad vitam beatam. Marc. VIII, 27—IX, 1. Luc. IX, 18.

XVII. Sex dies post illud colloquium, assumtis tribus familiarissimis, Petro, Iacobo et Iohanne, in montem peraltum se confert,

23 δοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.
24 Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καφαρναοὺμ προςῆλθον
οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον· Ὁ δι-
25 δάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; Λέγει· Ναί. Καὶ
ὅτε εἰςῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς
λέγων· Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ
τίνων λαμβάνουσι τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν
26 ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; Λέγει αὐτῷ· Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.
27 Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα
δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασ-
σαν βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν
ἆρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις στατῆρα·
ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

ΚΕΦ. XVIII.

1 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προςῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ
λέγοντες· Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐ-
2 ρανῶν; Καὶ προςκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν
3 αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ
στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰςέλθητε
4 εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅςτις οὖν ταπεινώσῃ
ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν
5 τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον
6 τοιοῦτον ἓν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. Ὃς δ' ἂν
σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων
εἰς ἐμὲ συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς εἰς
τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει
7 τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων.
Ἀνάγκη γάρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώ-
8 πῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται! Εἰ δὲ ἡ χείρ
σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ καὶ βά-
λε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν εἰςελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χω-
λὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆ-
9 ναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκαν-
δαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶ
μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰςελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς
10 ἔχοντα εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε, μὴ καταφρονή-

XVII, 23. al. καὶ ἐλυπ. σφόδρα excludunt. 24. al. δίδραγμα
26. al. ὁ Πέτρος. 27. al. ἀναβαίνοντα. XVIII, 1. al. ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἡμέρᾳ. 2. al. ὁ Ἰησ. omittunt. 4. al. ταπεινώσει. 5. al. τοιοῦτο
ἐν τ. ὀ. 6. al. ἐπὶ τὸν vel περὶ τὸν τραχ. 7. al. ἀνάγκη γάρ ἐστιν
8. al. αὐτόν.

eumque interficient: et tertio die resuscitabitur. Et magno 23
affecti sunt dolore.

Quum autem venissent Capharnaumum, accesserunt ad 24
Petrum didrachmi exactores quaerentes: magister vester
non solvit didrachmum? Respondit: profecto. Et quum 25
domum intrasset, Iesus eum antevertit dicens: quid tibi
videtur, Simon? reges terrae ab utris exigunt tributa aut
censum? a filiis suis, an ab iis, qui non sunt eorum famil-
liae? Respondet ei: ab iis, qui non eorum familiae. Cui 26
Iesus: itaque ergo, inquit, immunes sunt eorum filii. Sed 27
ut ne iis offensioni simus, abi marique immitte hamum et,
qui primus ascenderit, piscem tolle; et aperto eius ore inve-
nies staterem: illum sumtum da pro me et te.

CAP. XVIII.

Illo die adierunt Iesum discipuli dicentes: quis maior 1
in regno coelesti? Et Iesus puerulum advocatum inter eos 2
collocavit his verbis: sancte vobis confirmo, nisi resipueri- 3
tis et fueritis quemadmodum pueri, non intrabitis regnum
coeleste. Quicunque modestum se gesserit quemadmodum 4
hic puerulus, hic est maior ille in regno coelesti; et quicun- 5
que talem quendam puerulum exceperit meo nomine, me
excipit. Quicunque vero cuidam horum, qui in me fidem 6
collocant, puerorum offensioni fuerit, conducit ei, ut lapis
molarius eius collo appendatur et demergatur in alto mari.
Vae mundo ab offensis! necesse enim, existant offensae; 7
sed vae illi homini, per quem offensa oritur! Si autem ma- 8
nus tua aut pes tuus tibi offensioni est, abscide ea et proiice
abs te: expedit tibi, te manu aut pede captum ad vitam il-
lam intrare, quam ut aeterno igni tradaris. Et si oculus 9
tuus tibi offensioni est, erue eum et abiice abs te; expedit
tibi, te luscum ad vitam illam intrare, quam ut duos oculos
habens igni Orci tradaris. Videte, ne quendam horum par- 10
vulorum contemnatis; affirmo enim vobis, angelos eorum

---

tuis significat, se supplicium esse subiturum, sed triduo elapso in vitam rediturum. 22. 23. Capharnaumi Petrum didrachmum miro modo in piscis, quem primum sit capturus, ore reperiundum, exactoribus suo et magistri nomine solvere iubet. 24—27. Marc. IX, 2. Luc. IX, 28.

XVIII. Discipulos quaerentes, cuiusnam praecipua futura sit in regno Messiano dignitas, puero in medio eorum collocato docet, qui puerorum referat modestiam. Cuius animi discipulos qui pio animo hospitio exceperit, maximis praemiis; qui vero contra ego-

σητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ο
ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρός
11 ωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθε γὰρ
12 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ
ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα καὶ πλανηθ
ἓν ἐξ αὐτῶν· οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐννενήκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρ
13 πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖ
αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ᾽ αὐτῷ μᾶλλον,
14 ἐπὶ τοῖς ἐννενήκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. Οὕτω
οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐ
15 ρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων. Ἐὰν δ
ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸ
μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ· μόνου ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδη
16 σας τὸν ἀδελφόν σου· ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε με
τὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρω
17 ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν
εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσ
18 ἔστω σοὶ ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. Ἀμὴν λέγ
ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τ
οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμ
19 να ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶ
συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος
ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μ
20 τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμέν
εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.
21 Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· Κύριε, ποσ
κις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτ
22 ἕως ἑπτάκις; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Οὐ, λέγω σοι, ἕ
23 ἑπτάκις, ἀλλ᾽ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. Διὰ τοῦ
ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ,
24 ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξ
μένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλ
25 της μυρίων ταλάντων. Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦν
ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι καὶ τὴν γ
ναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα εἶχε καὶ ἀπ
26 δοθῆναι. Πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ λέγω
Κύριε, μακροθύμησον ἐπ᾽ ἐμοὶ καὶ πάντα σοι ἀποδώσ
27 Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσ
28 αὐτὸν καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δο
λος ἐκεῖνος εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφει

XVIII, 15. al. ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδ. ib. al. καὶ ἔλεγξον. ib. al. αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν κ. τ. λ. 16. al pro ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ l. οὖν; ἐὰν ἀπειθῇ καὶ σκληρῶς διακέηται. 19. al. πάλιν ἀμὴν λ.

nunquam non in coelo intueri faciem patris mei coelestis. 11
Venit enim Messias ad beandos homines perditos. Quid vo- 12
bis videtur? si homini cuidam centum fuerint oves et una
ex iis aberraverit; nonne, relictis nonaginta novem ovibus
per montes, profectus quaerit errantem? Et si acciderit, ut 13
eam invenerit, sancte vobis confirmo, eum plus gaudere de
ea, quam de nonaginta novem, quae non aberrarunt. Sic 14
non est voluntas in patris vestri coelestis consensu, ut unus
horum parvulorum pereat. Si autem in te peccaverit frater 15
tuus, discede, castiga eum coram te atque eo. Soli si tibi
aures praebuerit, fratrem tuum lucratus es; sin autem non 16
aures praebuerit: unum duosve tibi adiunge, ut coram duo-
bus tribusve testibus omnis res constituatur. Sin vero hos 17
repudiaverit, defer ad coetum (Iudaeorum) sacrum. Sin
vero etiam coetum sacrum repudiaverit, esto tibi gentilis et
portitor. Sancte vobis confirmo, quaecunque illicita decla- 18
raveritis in terra, illicita erunt in coelo, et quaecunque lici-
ta declaraveritis in terra, licita erunt in coelo. Iterum vo- 19
bis confirmo, si duo vestrum conspiraverint in terra, de
omni re, quamcunque rogaverint, continget iis a patre meo
coelesti. Ubi enim duo tresve congregati sint in me intuiti 20
(mei discipuli), ibi inter eos versor.

Tum accessit ad eum Petrus his verbis: domine, quo- 21
ties peccabit in me frater meus eique ignoscam? usque ad
septies? Cui Iesus respondet: non, dico tibi, usque ad se- 22
pties, sed usque ad septuagies septies. Propterea regnum 23
coeleste simile est regi, qui cum ministris suis rationes con-
ferre volebat. Quum rationes conferre coepisset, intromis- 24
sus est ad eum debitor quidam decem mille talentorum. Qui 25
quum non haberet, unde solveret, dominus eius ipsum, uxo-
rem et liberos et quaecunque possidebat, vendi ac reddi ius-
sit. Minister igitur ad genua eius prolapsus supplex eum 26
implorabat hoc modo: domine, indulgenti de me esto animo
tibique omnia solvam. Dominus autem illius servi miser- 27
tus eum dimisit debitumque ei condonavit. At servus ille 28
egressus incidit in commilitonem, qui centum ei debebat de-

---

rit, gravissimis poenis affectum iri. Cavendum esse, ne offensioni
succumbas, neu sis offensioni. Suum esse, omnes servare, 1—14.
Placabilitatem et clementiam in eos, qui iniuria nos afficiunt, com-
mendat, et Petro, veniam aliorum iniuriis condonandam esse quam
saepissime. Quam rem parabola de domino rationes reposcente
egregie illustrat. 15—35. Marc. IX, 33. Luc. IX, 46. XVII, 1.

αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια· καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε λέγων·
29 Ἀπόδος μοι, εἴ τι ὀφείλεις. Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐ-
τοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτὸν λέγων· Μακρο-
30 θύμησον ἐπ᾽ ἐμοὶ, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ
ἤθελεν· ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως
31 οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐ-
τοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα· καὶ ἐλθόντες διε-
32 σάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε
προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ· Δοῦ-
λε πονηρέ! πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ
33 παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν
34 σου, ὡς καὶ ἐγώ σε ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐ-
τοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ
35 πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. Οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ
οὐράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελ-
φῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα
αὐτῶν.

ΚΕΦ. XIX.

1 Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τού-
τους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια
2 τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Καὶ ἠκολούθησαν
αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ.
3 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐ-
τὸν καὶ λέγοντες αὐτῷ· Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι
4 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ᾽ ἀρχῆς
5 ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν· „Ἕνεκεν
τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα,
καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο
εἰς σάρκα μίαν.“ Ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία.
6 7 Ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Λέ-
γουσιν αὐτῷ· Τί οὖν Μωϋσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον
8 ἀποστασίου καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς· Ὅτι
Μωϋσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν
ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ᾽ ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν
9 οὕτω. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται·
10 καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται. Λέγουσιν αὐ-

XVIII, 28. al. ἀπόδος, εἴ τι ὀφ. ib. al. pro εἴ τι l. ὅ, τι. 29. al. verba εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ omittunt. 30. al. ἀλλ᾽. ib. al. πᾶν τὸ ὀφειλόμενον. 35. al. ἐπουράνιος. XIX, 5. al. προσκολληθήσεται. 9. al. εἰ μή.

nariis, iniectaque manu collum ei torsit dicens: solve mihi,
si quid debes. Prolapsus igitur ad eius pedes commilito eum 29
implorabat dicens: indulgenti de me esto animo, tibique
omnia solvam. At ille noluit, sed digressus in vincula eum 30
coniecit, usque dum debitum dissolvisset. Sed commilito- 31
nes eius quum vidissent, quae fierent, magno moerore sunt
affecti, et, quum venissent, quae evenerant, domino suo
indicarunt. Tum dominus eum arcessitum alloquitur: mi- 32
nister nequam! totum illud debitum, quum me rogasses, tibi
remisi; nonne etiam te oportebat misereri commilitonis tui, 33
quemadmodum ego tui sum misertus? Et iratus dominus eum 34
carceris praefectis tradidit, donec totum debitum dissolvis-
set. Sic etiam pater meus coelestis vobiscum aget, nisi 35
quisque fratri suo ex animi sententia peccata condonaverit.

CAP. XIX.

Et accidit, ut, quum Iesus his sermonibus finem impo- 1
suisset, a Galilaea Iordanem transiret atque in confinia Iu-
daeae veniret. Et magna hominum copia eum secuta est, 2
eosque ibi sanavit. — Et adierunt eum Pharisaei his ver- 3
bis eum explorantes: Si licet homini quacunque de causa
nuntium remittere uxori. At ille hac voce respondit: nonne 4
legistis, eum, qui ab initio marem et feminam creavit, eos
creasse: Atque dixit: „propterea homo patrem et matrem 5
relinquet suaeque adhaerebit uxori, qui duo in unum coa-
lescent corpus *).“ Quin non amplius duo sunt, sed unus. 6
Quod igitur Deus arctissime coniunxit, homo ne divellat.
Tum illi: quid igitur Moses libellum divortii dare eamque 7
(uxorem) dimittere praecepit? Respondet iis: quia Moses 8
ad animi vestri pertinaciam vobis uxores vestras dimittere
permisit; sed ab initio sic non factum est. At confirmo vo- 9
bis, quicunque uxorem suam repudiaverit, nisi adulterio,
et aliam duxerit, eum committere adulterium; et quicunque
repudiatam duxerit, eum committere adulterium. Dicunt 10

*) Gen. II, 24.

XIX. Iesus e Galilaea in Iudaeam profectus Pharisaeos captiose interrogantes, an divortium licitum sit, reiicit loco V. T. et docet, non nisi adulterio commisso licitum esse. Discipulis significantibus ob hanc gravem legem matrimonium potius fugiendum esse,

ταὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀ
11 θρώπου μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γαμῆσαι.
δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτο
12 ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλ
μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτω· καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες ε
νουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι, ο
τινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρ
νῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω.
13 Τότε προςηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐ
θῇ αὐτοῖς καὶ προςεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησ
14 αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἄφετε τὰ παιδία καὶ
κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
15 βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖ
ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.
16 Καὶ, ἰδοὺ! εἷς προςελθὼν εἶπεν αὐτῷ· Διδάσκα
17 ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ
εἶπεν αὐτῷ· Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ
εἷς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις εἰςελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρ
18 σον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ· Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς
πε· Τό· „Οὐ φονεύσεις· Οὐ μοιχεύσεις· Οὐ κλέψει
19 Οὐ ψευδομαρτυρήσεις· Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μη
ρα·" καὶ· „Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτό
20 Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην
21 νεότητός μου· τί ἔτι ὑστερῶ; Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχον
καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· κ
22 δεῦρο, ἀκολούθει μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν
γον ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά
23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Ἀμὴν
γω ὑμῖν, ὅτι δυςκόλως πλούσιος εἰςελεύσεται εἰς τὴν β
24 σιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώ
ρόν ἐστι, κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν,
25 πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰςελθεῖν. Ἀκο
σαντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐξεπλήσσοντο σφόδρα λέγοντ
26 Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς
πεν αὐτοῖς· Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι, π
ρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά.
27 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡμ
ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσ

XIX, 16. al. ἀγαθὲ omittunt. al. τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀ
θοῦ; εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός. 19. al. πατέρα σου. 20. al. ἐφυ
ξα. 24. al. κάμιλον. ib. (prius) εἰςελθεῖν. 25. al. οἱ μαθη
αὐτοῦ. 26. al. δυνατά ἐστι.

ad eum discipuli: si causa hominis cum uxore hoc modo se-
se habet, non expedit uxorem duxisse. Ille vero iis dixit: 11
non omnes huic rei pares sunt, sed, quibus concessum est.
Sunt enim castrati, qui ex utero matris sic nati sunt; et 12
sunt castrati, qui ab hominibus sunt castrati; et sunt ca-
strati, qui semetipsi castrarunt ob regnum coeleste. Qui-
cunque sustinere potest, sustineat.

Tum infantes ei oblati sunt, ut manibus iis impositis 13
bene apprecaretur, sed discipuli eos increpuerunt. At Ie- 14
sus: sinite, inquit, infantes nec prohibete eos ad me ve-
nire, talium enim est regnum coeleste. Et manibus iis im- 15
positis illinc discessit.

Et, ecce! accessit ad eum quidam hoc modo quaerens: 16
bone magister, quid bonum faciam, ut particeps sim vitae
aeternae? Cui respondit: quid me dicis bonum? nullus 17
bonus, nisi unus, Deus. Sed si vitae illius compos fieri cu-
pis, praecepta serva. Dicit ad eum: qualia? Iesus: illud, 18
inquit: non occides; non adulterabis; non furaberis; non
peierabis; reverere patrem et matrem, et amabis alterum 19
ut temetipsum. Dixit ad eum iuvenis ille: haec omnia a 20
pueris observavi; quid mihi amplius deest? Cui Iesus: si, 21
inquit, perfectus esse cupis, abi, vende opes tuas et da
pauperibus, et thesaurum habebis in coelo; et huc, me
sequere. Quo audito iuvenis tristis abiit; nam multas ha- 22
bebat opes.

Iesus autem discipulis suis dixit: sancte vobis confirmo, 23
difficulter dives regnum coeleste intrabit. Iterum vobis con- 24
firmo, facilius est, camelum per foramen acus transire,
quam divitem regnum divinum intrare. Quo audito disci- 25
puli vehementi terrore percussi quaesiverunt: quis tan-
dem salutem consequi potest? Iesus autem, eos intuitus, 26
respondit: apud homines hoc fieri nequit; sed apud Deum
omnia fieri possunt.

Tum Petrus hoc modo ei respondit: en, nos, missis 27

---

respondit, non easdem ob causas homines abhorrere a matrimonio. 13—15. Tum infantibus ad se allatis bene precatur. Marc. X, 13. Luc. XVIII, 15. — Tum Iesus, quum iuvenis locuples, cui auctor fuerat, ut bona sua divendita, quo ad altiora adspiraret, pauperibus daret, tristi animo abiisset, docet, esse longe difficillimum, divites ad regnum Messianum pertingere. 12—26. Qua voce per-

28 ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅτ
καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτ
καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τ
29 δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ πᾶς ὅς ἀφῆκεν οἰκ
ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυν
κα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑ
τονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονο
30 σει. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι· καὶ ἔσχα
πρῶτοι.

ΚΕΦ. ΧΧ.

1 Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώ
οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργ
2 τας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. Συμφωνήσας δὲ μετὰ τ
ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν ἀπέστειλεν αὐτοὺς
3 τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥ
εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· κἀκείνοις
4 πεν· Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα· καὶ ὃ ἐὰ
5 δίκαιον, δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπῆλθον. Πάλιν ἐξελθ
6 περὶ ἕκτην καὶ ἐννάτην ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. Π
δὲ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἐξελθὼν εὗρεν ἄλλους ἑστῶ
[ἀργοὺς] καὶ λέγει αὐτοῖς· Τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην
7 ἡμέραν ἀργοί; Λέγουσιν αὐτῷ· Οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσα
Λέγει αὐτοῖς· Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα·
8 ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. Ὀψίας δὲ γενομένης λ
ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· Κάλ
τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀρξάμ
9 ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες
10 περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον.
θόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν, ὅτι πλεῖον λήψον
11 καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. Λαβόντες δὲ ἐ
12 γυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου λέγοντες· Ὅτι οὗτοι
ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐπ
ησας τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν κα
13 σωνα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν· Ἑταῖρε, ο
ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; Ἆρον τὸ
14 καὶ ὕπαγε. Θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς

XIX, 28. al. εἶπεν αὐτῷ. ib. al. καὶ αὐτοὶ ἐπὶ δώδεκα. 29. ὅστις. ib. al. post ἀγροὺς addunt οἰκίας. ib. al. pro: πατ. ἢ μ. l. γονεῖς. XX, 3. al. τὴν τρίτην. 7. al. ὅτι οὐδείς. 10. πλείονα.

omnibus, te sumus secuti: quid tandem nobis erit? Iesus 28
autem iis dixit: sancte vobis confirmo, vos, qui me secuti
estis, in illa rerum instauratione (= resurrectione), quando
Messias splendidum suum tribunal occupaverit, etiam vos
per duodecim tribunalia sedebitis iudicium de duodecim Is-
raelitarum tribubus habentes. Et quicunque domos vel fra- 29
tres vel sorores vel patrem vel matrem vel uxorem vel libe-
ros vel agros ob meum nomen missos fecerit, centuplicia ac-
cipiet et vitam aeternam habebit mercedem. Sed multi ul- 30
timi erunt primi, et primi ultimi.

CAP. XX.

Simile enim est regnum divinum patrifamilias, qui pri- 1
mo statim mane exiit operarios in vineam suam conducturus.
Diem autem cum operariis denario pactus in vineam suam 2
eos misit. Circa tertiam horam egressus quum alios in foro 3
otiosos stantes vidisset, illis quoque dixit: abite etiam vos 4
in vineam, et quidquid aequum fuerit, vobis dabo. Illi ab- 5
ierunt. Iterum circa sextam et nonam egressus horam eo-
dem modo egit. Sed circa undecimam egressus horam quum 6
alios otiosos stantes reperisset, iis dixit: quid hic totum
diem otiosi constitistis? Respondent ei: nemo nos conduxit. 7
Quibus: abite, inquit, etiam vos in vineam meam, et quid-
quid aequum fuerit, accipietis. Ingruente autem vespera 8
dominus vineae procuratori suo mandavit: arcesse operarios
et solve iis mercedem exorsus ab ultimis usque ad primos.
Quum illi circa horam undecimam venissent, singuli denarium 9
acceperunt. Illi autem primi quum venissent, opinati sunt, 10
se plus esse accepturos; et acceperunt et ipsi denarium sin-
guli. Quo accepto mussitabant adversus dominum dicen- 11
tes: hi illi ultimi unam horam fecerunt et nobis, qui diei 12
molestiam solisque ardorem pertulimus, pares reddidisti.
Ille vero uni eorum hoc dedit responsum: amice, nullam 13
tibi iniuriam facio; nonne per denarium mecum pactus es?
Sume tuum et abi. Volo autem huic ultimo dare, quomodo 14

---

tenuti discipuli quaerunt, quidnam ipsis sperare liceat. Iesus, ma-
ximum in iudicio Messiano honorem, respondet. Tum addit: qui
spretis omnibus rebus humanis, Messiam fuerit secutus, huic in vi-
ta futura omnia compensatum iri; attamen ita, ut minime ratio
habeatur temporis, quo quisque Messiam fuerit secutus. Marc. X,
D. Luc. XVIII, 18.

II. Quam rem illustrat parabola de patrefamilias, qui diversis

15 σοί· ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ
ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμ
16 Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι· καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχ
τοι. Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
17 Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλα
τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ εἶπ
18 αὐτοῖς· Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱ
τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γρα
19 ματεῦσι· καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παρ
δώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστ
γῶσαι καὶ σταυρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσετ
20 Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαί
μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι πα
21 αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Τί θέλεις; Λέγει αὐτῷ· Εἰ
ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου εἷς ἐκ δεξιῶν σ
22 καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκ
θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δ
23 νασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; Λέγου
αὐτῷ· Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήρ
μου πίεσθε, τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐων
μων μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμαστ
24 ὑπὸ τοῦ πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτ
25 σαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμ
νος αὐτοὺς εἶπεν· Οἴδατε, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κ
τακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν α
26 τῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ
27 ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς
28 θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος· ὥσπε
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ δια
νῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλ
29 Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχὼ ἠκολού
30 σεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. Καί, ἰδού! δύο τυφλοὶ καθή
νοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παρά
31 ἔκραξαν λέγοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυΐδ!

XX, 15. al. εἰ. 17. al. μέλλων ἀναβαίνειν. ib. al. εἰς τὴν ὁ
21. al. εὐωνύμων. 22. al. addunt ἢ τὸ vel καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ
βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; et iterum vs. 23. post πίεσθε l. κα
βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι. 26. al. ἔσται. Il
vs. 27. al. ἔστω. 28. al. post λύτρον ἀντὶ πολλῶν l. ὑμεῖς δὲ ζητ
ἐκ μικροῦ αὐξῆσαι καὶ ἐκ μείζονος ἔλαττον εἶναι, εἰςερχόμενοι
καὶ παρακληθέντες δειπνῆσαι, μὴ ἀνακλίνεσθαι εἰς τοὺς ἐξέχο
τόπους, μήποτε ἐνδοξότερός σου ἐπέλθῃ, καὶ προςελθὼν ὁ δειπνο
κλήτωρ εἴπῃ σοι, ἔτι κάτω χώρει· καὶ καταισχυνθήσῃ· ἐὰν δὲ
πέσῃς εἰς τὸν ἥττονα τόπον, καὶ ἐπέλθῃ σου ἥττων, ἐρεῖ σ
δειπνοκλήτωρ· σύναγε ἔτι ἄνω, καὶ ἔσται σοι τοῦτο χρήσιμον.

tibi quoque: an non licet mihi facere quod placet in meis 15
rebus? an oculus tuus malignus est, quod ego benignus
sum? Sic, qui ultimi sunt, erunt primi, et primi ultimi; 16
nam multi sunt invitati, at pauci electi.

Et quum Iesus Hierosolymas adscenderet, duodecim dis- 17
cipulis seorsim in via assumtis dixit: en, adscendimus Hie- 18
rosolymas et Messias tradetur principibus sacerdotum legis-
que peritis: et morti eum condemnabunt, eumque tradent 19
gentibus illudendum, flagellis caedendum et cruci affigen-
dum, et tertio die resurget.

Tum adiit eum mater filiorum Zebedaei cum filiis suis, 20
in genua prolapsa et aliquid (magni) petens ab eo. Ille ad 21
eam dixit: quid cupis? Respondet ei: dic, ut hi ambo filii
mei unus a dextra et alter a sinistra tua in regno Messia-
no sedeant. Sed Iesus hoc modo respondit: nescitis, quid 22
petatis: num potestis eandem, quam ego subiturus sum, for-
tunam subire? Ei respondent: possumus. Atque iis: for- 23
tunam quidem meam, inquit, subibitis, sedere autem a dex-
tra et sinistra mea, non est meum concedere, sed quibus a
patre meo est destinatum. Quo audito decem indignati sunt 24
de illis duobus discipulis. Iesus autem eos advocavit iisque 25
dixit: nostis nationum reges saevo eas imperio continere
principesque severam in eas potestatem exercere. At non 26
sic inter vos erit; sed, quicunque inter vos magnus esse
voluerit, vester erit minister: et, quicunque inter vos pri- 27
mus esse voluerit, vester erit servus, quemadmodum Mes- 28
sias non venit, ut sibi ministraretur, sed ut ministraret vi-
tamque redemtionis pretium loco multorum profunderet.

Et quum Hierichunte egrederentur, magna hominum tur- 29
ba eum est secuta. Et, ecce! duo caeci ad viam sedentes, 30
audito Iesum praeterire, clamitarunt hoc modo: miserere
nostrum, fili Davidis! Populus autem eos increpuit, ut ta- 31

---

diversis horis operarios in vineam mittit 1—16. Hierosolymas profi-
ciscens mortem suam ac reditum in vitam discipulis privatim de-
nuntiat 17—19. Marc. X, 32. Luc. XVIII, 31. — Zebedaei uxori
roganti, ut filiis suis secundas in regno Messiano concederet par-
tes, respondet, pendere id a summo numine, et ambitione dis-
cipulorum reiecta suum exemplum iis imitandum proponit. 17 - 28.
Marc. X, 35. Hierichunte cum discipulis proficiscens duos caecos
sanat misericordia commotus, qui doctorem eum sequuntur. 29—41.
Marc. X, 46. Luc. XVIII, 35.

δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν. Οἱ δὲ μεί
ζον ἔκραζον λέγοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ
32 Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς καὶ εἶπε· Τί θέλει
33 ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ· Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσι
34 ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἥψατ
τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν
ὀφθαλμοί· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

ΚΕΦ. XXI.

1 Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον εἰς Βηθ
φαγὴ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλ
2 δύο μαθητὰς λέγων αὐτοῖς· Πορεύθητε εἰς τὴν κώμη
τὴν ἀπέναντι ὑμῶν καὶ εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην καὶ πῶ
λον μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τ
3 ὑμῖν εἴπῃ τὶ, ἐρεῖτε· Ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχε
4 εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς. (Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονε
5 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· „Ε
πατε τῇ θυγατρὶ Σιών· Ἰδοὺ, ὁ βασιλεύς σου ἔρχετ
σοι πραῢς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον, υἱὸν ὑπ
6 ζυγίου.") Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντ
7 καθὼς προςέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον κ
τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια α
8 τῶν· καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. Ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλ
ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπτ
9 κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. Ο
δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λ
γοντες· Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυίδ! εὐλογημένος ὁ ἐρχόμεν
10 ἐν ὀνόματι κυρίου! ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις! Καὶ εἰσε
θόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλ
11 λέγουσα· Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· Οὗτ
ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαί
12 Καὶ εἰςῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ καὶ ἐξέβα
πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ κ
τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε καὶ τὰς κα
13 θέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς· καὶ λέγει αὐτοῖ
Γέγραπται· „Ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσετα
14 ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν." Καὶ προ
ῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπε

XX, 31. al. ἔκραζον. 34. al. ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ om
tunt. XXI, 2. al. κατενάντι. ib. καὶ εὐθέως εὑρήσετε. 3.
ἀποστέλλει. 7. al. ἐπεκάθισαν. ib. al. αὐτοῦ. al. omittunt. 1
al. omittunt τοῦ θεοῦ.

terent. Illi vero vehementius clamitarunt hoc modo: mi-
serere nostrum, fili Davidis. Et Iesus, quum constitisset, 32
eos compellavit his verbis: quid vultis, ut vobis faciam? Ei 33
respondent: domine, ut nostris oculis lumen reddatur. Mi- 34
seratus autem Iesus oculos eorum attigit, et statim dispexe-
runt eumque sunt secuti.

CAP. XXI.

Et quum propius Hierosolyma accessissent et versus 1
Bethphagen ad montem illum olivarum venissent, tum Ie-
sus duos misit discipulos his verbis: abite in vicum e regio- 2
ne vobis situm, et reperietis asinam alligatam cumque ea
pullum; solutos adducite ad me. Si quis vero vobis quid- 3
quam dixerit, dicite: dominus iis opus habet; confestim au-
tem eos dimittet. At tota haec res accidit, ut eventu com- 4
probaretur illud prophetae vaticinium, quod haec habet:
*) „nuntiate filiae Sion, en, rex tuus tibi venit, mansuetus 5
atque insidens asinae et pullo, filio iumenti.“ Profecti au- 6
tem discipuli et mandatis Iesu obsecuti asinam et pullum 7
adduxerunt et vestimenta sua iis imposuerunt, atque super
iis insedit. Plurima vero hominum turba suis ipsius vesti- 8
mentis viam straverunt, alii autem frondibus arboribus de-
sectis viam straverunt. Turba autem praecedens et subse- 9
quens clamarunt his verbis: io triumphe filio Davidis! lau-
dibus efferatur, qui nomine domini venit! io triumphe in
excelsis! Quo Hierosolyma ingresso, tota urbs commota di- 10
xit: quisnam est hic? Illa autem hominum turba responde- 11
bat: hic est Iesus propheta ille a Galilaea Nazoretha (profe-
ctus). Quum Iesus aedem Dei intrasset, omnes venditores 12
atque emtores in templo eiecit, mensas nummulariorum ever-
tit sellasque eorum qui columbas vendebant, his verbis: **) re- 13
latum legitur: „aedes mea aedes precibus dedicata vocabi-
tur, at vos eam latronum speluncam reddidistis. Et claudi et 14

---

*) Ies. LXII, 11. Zachar. IX, 9. Ier. VII, 11.
**) Ies. LVI, 7. Ier. VII, 11.

XXI. Iesus, asino vectus et ovante stipatus hominum multitudine cum magno oppidanorum motu Hierosolyma ingreditur. 1—11. Mercatores templum profanantes eiicit, aegrotos sanat cum multitudinis favore, sed Pharisaeorum, quos refutat, invidia. Quo

15 σεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς
τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησε, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν
τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας· Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυΐδ! ἠγανά-
16 κτησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ
Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· Ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε· „Ὅτι ἐκ
στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;"
17 Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βη-
θανίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.
18 Πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασε. Καὶ
19 ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν, καὶ οὐ-
δὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον· καὶ λέγει αὐτῇ·
Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα! Καὶ ἐξη-
20 ράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ
ἐθαύμασαν λέγοντες· Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συ-
21 κῆ! Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν· ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ
τῆς συκῆς ποιήσατε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε·
22 Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν· γενήσεται. Καὶ
πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες,
λήψεσθε.
23 • Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν προσῆλθον αὐτῷ
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες· Ἐν
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξου-
24 σίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἐρω-
τήσω κἀγὼ ὑμᾶς λόγον ἕνα· ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ
25 ὑμῖν ἐρῶ, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ· Τὸ βάπτισμα τὸ
Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ
26 διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες· Ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐ-
ρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν· Διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν
δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάν-
τες γὰρ ἔχουσι τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκρι-
27 θέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον· Οὐκ οἴδαμεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ
αὐτός· Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
28 Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσ-
ελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπε· Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου
29 ἐν τῷ ἀμπελῶνι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὐ θέλω·
30 ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθε. Καὶ προσελθὼν τῷ
δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἐγὼ

XXI, 23. al. ἐλθόντος αὐτοῦ. ib. al. διδάσκοντι addunt. 24
τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. 25. al. διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς. 28
ἄνθρωπός τις. ib. al. ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου. 30. al. ἑτέρῳ. ib
Ἐγὼ al. addunt ὑπάγω.

caeci in templo quum ad eum venissent, eos sanavit. Quum 15
autem summi pontifices legisque periti miracula, quae edi-
derat, vidissent et pueros clamantes in templo et dicentes:
io triumphe filio Davidis! indignati sunt eique dixerunt: 16
audisne quid hi dicunt? Iesus iis respondet: profecto: nun-
quam legistis: *) „ex ore infantum et lactentium laudem tibi
parasti." Quibus relictis, urbe egressus Bethaniam sese 17
contulit, ibique est commoratus.

Mane autem urbem repetens esurivit, et quum ficum 18
in via vidisset, eam conscendit et, quum nil nisi folia in 19
ea reperisset, dixit ad eam: non amplius ex te fructus na-
scatur in aeternum! Et ficus illico exaruit. Quod quum dis- 20
cipuli vidissent, admirati sunt dicentes: quomodo ficus
illa illico exaruit! Iesus vero his verbis iis respondit: san- 21
cte vobis confirmo, si habueritis fiduciam nec dubitaveritis,
non solum illud de ficu facietis, sed etiam, si huic monti
dixeritis: discede et proiice te in mare! eveniet. Quaecun- 22
que precibus credentes petieritis, impetrabitis.

Templum quum esset ingressus, adierunt eum summi 23
sacerdotes populique senatores quaerentes: quali auctoritate
haec facis? et quis tibi hanc potestatem concessit? At Iesus 24
hunc in modum iis respondit: et ego vobis quaestionem
proponam, ad quam si mihi responderitis, ego quoque vobis
dicam, quali auctoritate haec faciam: sacra illa lotio Io- 25
hannis, unde erat? coelestisne an humanae originis? Illi
autem apud se reputabant dicentes: si dixerimus: „coele-
stis," dicet nobis: cur igitur fidem ei non habuistis? Sin 26
vero dixerimus: „humanae originis," plebem nobis metui-
mus; nam omnes Iohannem pro propheta habent. Et Iesu 27
responderunt hac voce: nescimus. Quibus et ipse: nec
ego, inquit, vobis dico, quali auctoritate haec faciam.
Quid autem vobis videtur? Habebat quidam duo filios, et, 28
quum ad primum accessisset, dixit: fili, abi, hodie fac
opus in vinea. Ille vero hoc modo respondit: nolo; postea 29
autem mutato consilio abiit. Quum accessisset ad alterum, 30
eodem modo dixit. Ille vero respondit his verbis: sane,

*) Ps. VIII, 3.

facto Bethaniam revertitur. 11—17. Mane in urbem rediens ficum fructibus carentem diris exsecratus reddit aridam discipulosque stupore correptos docet, nihil non efficere posse fidem habentes. 18—22. Marc. XI, 1. Luc. XIX, 28. Ioh. XII, 12. (Ioh. II, 13.) Templum ingressus primores Iudaeorum captiose, qua auctoritate illud egisset, quaerentes, quaerendo de auctoritate baptismi Iohannis ad silentium facile redigit. 23—28. Duabus parabolis, altera de duobus

31 κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθε. Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέ-
λημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ· Ὁ πρῶτος. Λέγε
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅτι οἱ τελῶναι κα
αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
32 Ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης κα
οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπί
στευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε ὕστε
33 ρον, τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ. Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε
Ἄνθρωπος ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα
καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκε, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ λη
νὸν, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς
34 καὶ ἀπεδήμησεν. Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν
ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λα
35 βεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ· καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺ
δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δ
36 ἐλιθοβόλησαν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, πλεί
37 νας τῶν πρώτων· καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. Ὕστε
ρον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων· Ἐν
38 τραπήσονται τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸ
εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀπο
κτείνωμεν αὐτὸν καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτο
39 Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπ
40 κτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσ
41 τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ· Κακοὺς κακῶς ἀπ
λέσει αὐτοὺς καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖ
οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιρο
42 αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐδέποτε ἀνέγνωτε
ταῖς γραφαῖς· „Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦ
τες· οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ κυρί
ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;
43 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασ
λεία τοῦ θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς κα
44 ποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συ
θλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.
45 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τ
46 παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν, ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Κ
ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπ
δὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

XXI, 32. al. οὐδὲ. 33. al. Ἄνθρωπός τις. 35. al. λαβεῖν τ αὐτῶν. 36. al. ἔδηραν. 39. al. ἀπέκτειναν καὶ ἐξέβαλον. 44. πᾶς ὁ πεσών.

domine: et non abiit. Uter horum voluntati patris satisfe- 31
cit? Dicunt ad eum: primus. Quibus Iesus: sancte, in-
quit, vobis confirmo, portitores ac meretrices vos esse an-
teversuros in regnum divinum. Venit enim ad vos Iohan- 32
nes viam probitatis ingressus, nec fidem ei habuistis; por-
titores autem et meretrices fidem ei habuerunt: at vos, etsi
vidistis, postea non poenitentiam egistis, propterea, ut
fidem ei haberetis. Aliam accipite parabolam: erat quidam 33
paterfamilias, qui vineam conseverat, et, septo ei circum-
dato, torculari in ea effosso, turri exstructa, eaque agricolis
elocata, peregre profectus est. Quum vero tempus fru- 34
ctuum appropinquasset, servos suos ad agricolas misit, ut
fructus eius acciperent: atque agricolae servos eius prehen- 35
sos, alium verberarunt, alium interfecerunt, alium appe-
tierunt lapidibus. Iterum alios misit servos, plures primis, 36
quos eodem modo tractarunt. Postea autem suum ipsius 37
filium ad eos misit dicens: filium meum reverebuntur. At 38
agricolae quum filium vidissent, secum dixerunt: hic est
haeres; (huc) agite, interficiamus eum eiusque patrimonium
obtineamus. Quem prehensum et vinea eiectum interfece- 39
runt. Possessor igitur vineae ubi redierit, quid agricolis 40
illis faciet? Respondent ei: malos male perdet, et vineam 41
aliis elocabit agricolis, qui fructus statis eorum temporibus
ei reddent. Dicit ad eos Iesus: nunquamne legistis in li- 42
bris sacris: *) quem lapidem operarii repudiarunt, hic ad
caput anguli est adhibitus; volente Deo id evenit (lapidem
repudiatum anguli exstitisse caput), atque oculis nostris
est admirabile. Propterea vobis confirmo, regnum divinum 43
vobis ablatum concreditum iri genti, quae fructus eo dignos
proferat. Et qui in hunc lapidem offenderit, confringetur; 44
in quemcunque autem ille impegerit, eum in partes imminu-
tas dissipabit.

Quas parabolas quum summi pontifices et Pharisaei au- 45
divissent, intellexerunt, de se eum verba facere. Et quum 46
eo vellent potiri, metuerunt sibi a plebe, quum eum pro
vate habebant.

---

*) Ps. CXVIII, 22.

fratribus in vineam missis: altera de servis crudeliter ab operariis in vinea tractatis et filio misere ab iisdem trucidato impietatem eorum, qui morem non gerant Messiae, perstringit. Pharisaei, quos, ut semetipsi poenis dignos esse declararent, scite induxerat, populum metuentes in vincula eum coniicere non audent. 28—46. Marc. XI, 27. X. II, 12. Luc. XX, 1.

ΚΕΦ. XXII.

1 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐ
2 παραβολαῖς λέγων· Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶ
ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅςτις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῖ
3 Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλη
4 μένους εἰς τοὺς γάμους· καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλι
ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· Εἴπατε τοῖς κεκλημε
νοις· Ἰδοὺ, τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασται· οἱ ταῦροί μο
καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα καὶ πάντα ἕτοιμα· δεῦτε ε
5 τοὺς γάμους. Οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον· ὁ μὲν ε
6 τὸν ἴδιον ἀγρὸν, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. Οἱ
λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπ
7 ἔκτειναν. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη κ
πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσε τοὺς φον
8 ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε. Τότε λέγει το
δούλοις αὐτοῦ· Ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλ
9 μένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδο
τῶν ὁδῶν καὶ ὅσους ἂν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμο
10 Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγ
πάντας ὅσους εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς· καὶ ἐπλ
11 σθη ὁ γάμος τῶν ἀνακειμένων. Εἰςελθὼν δὲ ὁ βασιλ
θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον ο
12 ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου· καὶ λέγει αὐτῷ· Ἑταῖρ
πῶς εἰςῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ὁ δὲ ἐφιμ
13 θη. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις· Δήσαν
αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε
τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς κα
14 βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλ
δὲ ἐκλεκτοί.
15 Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλα
16 ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλ
αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδια
γοντας· Διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ἀληθὴς εἶ,
ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις καὶ οὐ μέλει
ρὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθ
17 Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοὶ δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσ
18 σαρι ἢ οὔ; Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτ
19 Τί με πειράζετε ὑποκριταί; Ἐπιδείξατέ μοι τὸ

XXII, 1. al. ἐν παραβολῇ. 4. al. ἡτοίμακα et ἡτοίμασα. 6.
τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. 7. al. ὁ δὲ βασιλ. ὠργίσθη vel
βασ. ἐκεῖνος ὠργίσθη. 8. al. ἄξιοι τοῦ γάμου. 10. al.
13. al. omittunt ἄρατε αὐτὸν καί. al. l. ἄρατε αὐτ
χειρῶν. 16. al. λέγοντες.

CAP. XXII.

Et Iesus respondens iis iterum per parabolas locutus 1
est hunc in modum: Simile est regnum coeleste cuidam re- 2
gi, qui filio suo nuptias instituit. Is quum servos suos in- 3
vitatos ad nuptias vocatum misisset, venire nolebant. Ite- 4
rum alios misit servos his mandatis: dicite invitatis: ecce,
epulae meae paratae sunt: tauri mei et saginatae pecudes
mactatae et omnia apparata: huc ad nuptias. At illi non 5
curantes abierunt, alius in agrum suum, alius negotiis suis
operam daturus. Reliqui autem eius servis potiti contume- 6
liose eos tractarunt atque interfecerunt. Quo audito rex 7
est iratus et, missis exercitibus suis, percussores illos per-
didit eorumque urbem incendit. Tum ad servos suos di- 8
cit: nuptiae quidem sunt paratae, sed invitati non erant
digni. Abite igitur in vias rusticas et quoscunque reperitis, 9
vocate ad nuptias. Et servi illi in vias egressi convocarunt 10
omnes, quotquot reperiebant et malos et bonos; et repletum
est convivium nuptiale accumbentibus. Rex autem accum- 11
bentes contemplatum ingressus conspexit ibi hominem non
indutum nuptialem amictum, cui: amice, inquit, qui huc 12
intrasti, qui minime habes nuptialem amictum? Ille vero ob-
mutuit. Tum rex ministris suis mandavit: hunc pedibus 13
manibusque vinctum tollite atque in exteriores eiicite tene-
bras. Ibi erit eiulatio et stridor dentium. Multi enim sunt 14
vocati; pauci vero electi.

Tum Pharisaei digressi consilia agitaverunt, ut verbo- 15
rum laqueis eum irretirent. Et miserunt ad eum discipulos 16
suos cum Herodianis dicentes: magister, scimus, te esse
veracem et viam Deo probatam veritati intentum docere, nec
quemquam curare; nam partium studio non teneris. Dic 17
igitur nobis, quid tibi videtur? licetne Caesari censum sol-
vere, nec ne? At Iesus, malitia eorum perspecta, dixit: 18
quid me tentatis, simulatores? monstrate mihi nummum, 19

XXII. Similitudine a nuptialibus, quas rex in filii honorem instituerat, epulis, eosdem populi primores docet, e multis, qui ad regnum div. invitarentur, paucos tantum pietate insignes eius beatitudinem esse percepturos. 1—14. Qua re exacerbati Pharisaei cum Herodianis quaerentes, an tributum Caesari solvendum sit, Iesu invidiam conflare student; sed frustra. Deo ac Caesari id quod par est tribuendum esse, respondet. 15—22. Marc. XII, 13. Luc.

20 τοῦ κῆνσου. Οἱ δὲ προςήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. Καὶ
21 λέγει αὐτοῖς· Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; Λέ-
γουσιν αὐτῷ· Καίσαρος. Τότε λέγει αὐτοῖς· Ἀπόδοτε
22 οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ
ἀκούσαντες ἐθαύμασαν καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.
23 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προςῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,
οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν
24 λέγοντες· Διδάσκαλε, Μωϋσῆς εἶπεν· „Ἐάν τις ἀποθάνῃ
μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυ-
ναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.“
25 Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γαμή-
σας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφῆκε τὴν γυναῖ-
26 κα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος
27 καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά. Ὕστερον δὲ ἀπέθανε καὶ
28 ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυ-
29 νή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς· Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ τὴν
30 δύναμιν τοῦ θεοῦ. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦ-
σιν οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐ-
31 ρανῷ εἰσι. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ
32 ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος· „Ἐγώ εἰμι
ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ;“
33 Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καὶ
ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.
34 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς Σαδ-
δουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό· καὶ ἐπηρώτησεν
35 εἷς ἐξ αὐτῶν νομικὸς πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων· Διδάσ-
36 καλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς
37 ἔφη αὐτῷ· „Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ
καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ δια-
38 νοίᾳ σου.“ Αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολή.
39 Δευτέρα δὲ, ὁμοία αὐτῇ, αὕτη. „Ἀγαπήσεις τὸν πλη-
40 σίον σου ὡς σεαυτόν.“ Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς
ὅλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται.
41 Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων ἐπηρώτησεν αὐτοὺς
42 ὁ Ἰησοῦς λέγων· Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνος
43 υἱός ἐστι; Λέγουσιν αὐτῷ· Τοῦ Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς·
Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ; λέγων·
44 „Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,

XXII, 23. al. λέγοντες, omisso οἱ. 28. al. ἡ γυνή. 31. al. συν-
ήχθησαν ἐπ' αὐτόν. 35. al. καὶ λέγων omittunt. 37. al. εἶπεν.
38. al. πρώτη καὶ μεγάλη. 39. al. ὁμοία ταύτῃ. 40. al. ὅλος νό-
μος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται.

quo census solvitur. Illi autem attulerunt ei denarium.
Et dicit ad eos: cuiusnam est haec imago atque inscriptio? 20
Respondent ei: Caesaris. Tum iis dicit: solvite igitur, 21
quae Caesaris sunt Caesari et quae Dei Deo. Quibus au- 22
ditis mirati sunt eoque relicto abierunt.

Illo die adierunt eum Sadducaei, qui resurrectionem 23
esse negant, eumque his verbis interrogarunt: magister, 24
Moses dixit: „si quis, liberis non relictis, mortuus fuerit,
frater uxorem eius ducet fratrique sobolem suscipiet.“ At 25
erant apud nos septem fratres, quorum primus uxore ducta
mortuus est et, quum liberos non haberet, uxorem fratri du-
cendam reliquit. Sic et secundus et tertius usque ad illos 26
septem. Omnibus autem posterius mortua est etiam illa mu- 27
lier. In resurrectione igitur cuiusnam illorum septem erit 28
uxor? nam omnes eam habuerunt. At Iesus iis respondit 29
his verbis: fallimini qui litteras sacras non noveritis neque
potentiam Dei. In resurrectione enim neque ducunt uxores 30
neque ducuntur, sed qua conditione angeli Dei, eadem in
coelo utuntur. Sed de resurrectione mortuorum nonne le- 31
gistis, quod a Deo ita dictum est: *) „Ego sum Deus Abra- 32
hami et Deus Isaaci et Deus Iacobi?“ Non est Deus Deus
mortuorum, sed vivorum. Quibus auditis, illa hominum 33
multitudo doctrina eius obstupefacta est.

Pharisaei autem quum audissent, eum Sadducaeos ad 34
silentium redegisse, in unum convenerunt locum, et unus 35
ex iis legisperitus, ut eum tentaret, his eum interrogavit
verbis: magister, quale praeceptum magnum est in lege? 36
Cui Iesus: **) „amabis, inquit, dominum Deum tuum toto 37
pectore tuo et toto animo tuo et tota mente tua.“ Hoc est 38
magnum illud et primum praeceptum. Alterum autem huic 39
simile, est hoc: „amabis alterum ut temet ipsum.“ In his 40
duobus praeceptis tota lex pendet atque prophetae.

Congregatis autem Pharisaeis Iesus eos interrogavit 41
dicens: Quid vobis videtur de Christo? cuiusnam filius est? 42
Cui illi: Davidis, inquiunt. Quaerit ex iis: qui igitur 43
Davides Spiritu divino actus dominum eum vocat? dicens:
***) „Dixit dominus domino meo, sede a dextra mea, donec 44

---

*) Ex. III, 6. **) Levit. XIX, 18. ***) Ps. CX, 1.

XX, 20. Sadducaeos idem tentantes quaestione de muliere, quam septem fratres ex lege Mosaica in matrimonium duxerant, ut irritam esse declararent mortuorum resurrectionem, eiusdem Mosis auctoritate refutat. 23—33. Marc. XIII, 18. Luc. XX, 27. Pharisaeos deinceps captiose eum interrogantes de praecipuo legis divinae praecepto meliora edocens refutat. 34—40. Marc. XII, 28. Luc. X, 25.

ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου
45 Εἰ οὖν Δαυῒδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι
46 Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον· οὐδὲ ἐτό
μησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέ

ΚΕΦ. XXIII.

1 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθ
2 ταῖς αὐτοῦ λέγων· Ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθ
3 σαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Πάντα οὖν ὅ
ἂν εἴπωσιν ὑμῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔρ
4 αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ, καὶ οὐ ποιοῦσι. Δε
μεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυςβάστακτα καὶ ἐπι
θέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· τῷ δὲ δακτύ
5 αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. Πάντα τὰ ἔργα α
τῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. Πλατ
νουσι δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσι τὰ
6 πεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν· φιλοῦσι δὲ τὴν πρωτοκλι
ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
7 γωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ
8 σθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββὶ, ῥαββί. Ὑμεῖς δὲ
κληθῆτε ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος·
9 τες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέ
ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ
10 τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γὰρ
11 ἐστιν ὁ καθηγητὴς, ὁ Χριστός. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν
12 ὑμῶν διάκονος. Ὅςτις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν, ταπεινω
ται· καὶ ὅςτις ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.
13 Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι,
ταί! (ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,) καὶ
σει μακρὰ προσευχόμενοι διὰ τοῦτο λήψεσθε πε
14 τερον κρίμα. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρ
ὑποκριταί! ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐραν
προσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰςέρχεσ
15 δὲ τοὺς εἰςερχομένους ἀφίετε εἰςελθεῖν. Οὐαὶ ὑμῖν,
ματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! ὅτι περιάγετε τὴ
λασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προςήλυτον
ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον
16 Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ τυφλοί! οἱ λέγοντες· Ὃς ἂν ὀμ

XXII, 45. al. καλεῖ ἐν πνεύματι. XXIII, 3. al. [illegible] τηρεῖν. 4. al. omittunt βαρέα. ib. al. αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλ[illegible] πλατύνουσι γάρ. 8. al. καθηγητὴς ὁ Χριστός. 13. 14. [illegible] posita sunt commata. 13. al. μακρᾷ.

hostes tuos, veluti pedibus scabellum, tibi subiecerim."
Quodsi igitur Davides eum vocat dominum, quomodo est 45
eius filius? Neque quisquam ab eo inde die ausus est eum 46
amplius interrogare.

CAP. XXIII.

Tum Iesus ad populum et discipulos suos eiusmodi ver- 1
ba fecit: in Mosis sella sedere solent legis periti et Phari- 2
saei. Omnia igitur, quaecunque vos iusserint, servate et 3
facite, sed facta eorum ne imitamini; dicunt enim, sed non
faciunt. Colligunt enim onera gravia et vix ferenda, quae 4
humeris hominum imponunt; at (extremo) digito suo mo-
vere nolunt. Omnia vero eorum facta hoc sibi volunt, ut 5
ab hominibus spectentur. Expandunt membranas suas et
vestimentorum producunt fimbrias. Amant primum accubi- 6
tum in conviviis et primas sedes in conventibus sacris et 7
salutationes in locis publicis et magistri, magistri nomine
ab hominibus compellari. Vos autem ne appellemini magi- 8
stri; unus enim est vester doctor; vos vero omnes fratres
estis. Et ne vocetis patrem vestrum in terra; unus enim est 9
pater vester, ille in coelis. Nec appellemini duces; unus 10
enim est dux vester, Christus. Maior vero inter vos ve- 11
ster erit minister. Quicunque semetipse extulerit, deprime- 12
tur; et quicunque se demiserit, extolletur.
At vae vobis, legisperiti et Pharisaei, simulatores! 13
(quoniam viduarum devoratis domos), et quamvis longis ad
speciem precibus usi; propterea gravius plectemini. Vae 14
vobis, legis periti et Pharisaei, simulatores! quoniam re-
gnum coeleste sub (ipsis) hominum oculis praecluditis; vos
enim non intratis nec intrantes sinitis intrare. Vae vobis, 15
legisperiti et Pharisaei, simulatores! quoniam circumcira
mare terrasque peragratis, ut unum ad vestras ceremonias
perducatis; et quando factum est, facitis eum Tartari filium
(poenis Tartari dignum), duplo vobis peiorem. Vae vobis, 16

Ipse contra Pharisaeos, Ps. illum de Messia e posteris Davidis male interpretantes ad incitas redigit. 41—46. Marc. XII, 35. Luc. 20, 41.
XXIII. Pharisaeos coram plebe ac discipulis suis loco Mosis, quem occupassent, prorsus indignos esse declarat; nam mores eorum doctrinae non respondent, leges, quas aliis commendant, negligunt, vano vani honoris ducuntur studio, pietatis praetextu vel viduabus opes eripiunt, perversa doctrina homines a vita beata seducunt, proselytos, quos studiosissime sectantur, semetipsis peiores reddunt, iusiurandum vi sua privant, gravissima legis mosaicae

τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ
17 ναοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ καὶ τυφλοί! τίς γὰρ μείζων ἐστίν,
18 ὁ χρυσὸς ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν; Καί· Ὃς ἐὰν
ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ
19 ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ καὶ τυ-
φλοί! τί γὰρ μεῖζον; τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ
20 ἁγιάζον τὸ δῶρον; Ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ
21 ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ· καὶ ὁ
ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοική-
22 σαντι αὐτόν· καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὀμνύει ἐν τῷ
θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.
23 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! ὅτι
ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμι-
νον· καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν
καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. Ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι,
24 κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. Ὁδηγοὶ τυφλοί! οἱ διϋλίζοντες τὸν
25 κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες! Οὐαὶ ὑμῖν,
γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! ὅτι καθαρίζετε
τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ
26 γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀδικίας. Φαρισαῖε τυφλέ! κα-
θάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψί-
27 δος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν. Οὐαὶ
ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! ὅτι παρο-
μοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαί-
νονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ
28 πάσης ἀκαθαρσίας. Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνε-
σθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑπο-
29 κρίσεως καὶ ἀνομίας. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρι-
σαῖοι, ὑποκριταί! ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προ-
30 φητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέγε-
τε· Εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ
ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.
31 Ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων
32 τοὺς προφήτας. Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν
33 πατέρων ὑμῶν. Ὄφεις! γεννήματα ἐχιδνῶν! πῶς φύγητε
34 ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; Διὰ τοῦτο, ἰδού! ἐγὼ ἀπο-
στέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμμα-
τεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ
αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξε-
35 τε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα

XXIII, 17. al. omittunt μωροὶ καί. 20. al. ὀμνύων. 21. al. κατοικοῦντι. 22. in al. deest δέ. 25. al. ἀκρασίας. 27. al. κεκονιασμένοις. 30. al. bis ἦμεν. 35. al. ὅπως ἂν ἔλθῃ.

duces caeci! qui dicitis: quicunque iurarit per templum,
nihili est: quicunque vero per templi aurum, tenetur!
Stulti ac caeci! quid enim maius est? aurum an tem- 17
plum, quod auro sanctitatem tribuit? Et: quicunque 18
iurarit per aram, nihili est; quicunque vero iurarit per
donum ei impositum, tenetur. Stulti ac caeci! quid enim 19
maius? donum an ara, quae dono sanctitatem tribuit?
Qui igitur per aram iurare solet, iurat per eam et per omnia 20
in ea oblata; et qui iurare solet per templum, iurat per hoc 21
et per eum, qui id inhabitare solet; et qui iurare solet per 22
coelum, iurat per thronum Dei et per eum, qui ei insidet.
Vae vobis, legisperiti et Pharisaei, simulatores! quoniam 23
decimas menthae, anethi et cumini solvitis, et graviora le-
gis praecepta omittitis, ius, misericordiam, fidem. Haec
vero fas est facere et illa non omittere. O duces caeci! 24
qui culicem solo transfunditis, camelum autem absorbitis!
Vae vobis, legisperiti et Pharisaei, simulatores! quoniam 25
poculum et paropsidem extrinsecus perpolitis, intrinsecus
autem rapinis et iniustitia sunt repleta. Pharisaee caece! 26
purga primum internas poculi et paropsidis partes, ut etiam
externae purae fiant. Vae vobis, legisperiti et Pharisaei, 27
simulatores! quod similes estis sepulcris dealbatis, quae ex-
trinsecus pulcra videntur, intrinsecus autem ossibus mor-
tuorum omnisque impuritatis sunt plena. Sic etiam vos ex- 28
trinsecus videmini hominibus iusti, intus autem pleni estis
simulationis et improbitatis. Vae vobis, legisperiti et Pha- 29
risaei, simulatores! quod exstruitis prophetarum sepulcra
atque ornatis monumenta iustorum et dicitis: si in maio- 30
rum aetate viveremus, cum iis non veniremus in societatem
caedis prophetarum. Quin contra vosmet ipsi testamini, 31
quod filii estis eorum, qui trucidarunt prophetas. Et vos 32
mensuram maiorum vestrorum consummate. O angues! o 33
viperina progenies! quomodo effugeritis Orci iudicium? Pro- 34
pterea, en, equidem mitto ad vos prophetas et sapientes et
legis peritos, e quibus interficietis atque in crucem agetis;
e quibus flagellis caedetis in conventibus vestris sacris et
ex urbe in urbem persequemini, ut omnis sanguinis iusti, 35

---

praecepta, levibus observatis, non curant, speciem virtutis et pietatis tantummodo sectantes pietatem per se non expetunt, simulatores abominandi. 1—31. Longe igitur eos maiorum impietatem superasse in suam ipsorum perniciem. Explete, inquit sancta inflammatus indignatione, impietatis a maioribus acceptae quasi mensuram, a qua quam maxime vos alienos esse simulatis.

δίκαιον ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ αἵματ
Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βα
ραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυ
36 σιαστηρίου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ταῦτα πάντα ἐπὶ τ
γενεὰν ταύτην.
37 Ἱερουσαλήμ! Ἱερουσαλήμ! ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προ
φήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν
ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρό
πον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυ
38 γας; καὶ οὐκ ἠθελήσατε! Ἰδού! ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκο
39 ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν· Οὐ μή με ἴδητε ἀπάρ
τι, ἕως ἂν εἴπητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματ
κυρίου!

ΚΕΦ. XXIV.

1 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, κ
προςῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδο
2 μὰς τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· βλέπε
πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθ
3 ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Καθημένου δὲ αὐτ
ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν προςῆλθον αὐτῷ οἱ μαθητ
κατ' ἰδίαν λέγοντες· Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται;
τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς συντελείας τ
4 αἰῶνος; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Βλέπε
5 μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ
ὀνόματί μου λέγοντες· Ἐγώ εἰμι ὁ Χριστός· καὶ πολλ
6 πλανήσουσι. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκ
πολέμων· ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ ταῦτα πάντα
7 νέσθαι· ἀλλ' οὔπω ἔσται τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται
ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσον
8 λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. Πάντα
9 ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων. Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θ
ψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι
10 πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε σκ
δαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι
11 μισήσουσιν ἀλλήλους· καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερ
12 σονται καὶ πλανήσουσι πολλούς· καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆ

XXIII, 35. υἱοῦ Βαραχίου omittunt quidam. 36. al. ἥξει 37
hic et alibi: ἀποκτένουσα vel ἀποκτέννουσα vel ἀπο κτενο
XXIV, 1. al. ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, ἐπορεύετο. 2. al. ὁ Ἰη
σοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ib. al. Οὐ βλέπετε. ib. al. ὃς οὐ μή. 6
πάντα γενέσθαι omisso ταῦτα. ib. al. ἔστι τὸ τέλος. 9. al.
θλίψεις. ib. al. ὑπὸ πάντων.

qui effundebatur in terra a sanguine Abelis iusti usque ad
sanguinem Zachariae, filii Barachiae, quem inter templum
et aram trucidastis, culpam sustineatis. Sancte vobis con- 36
firmo: haec omnia in hanc aetatem redundabunt.

Hierosolyma! Hierosolyma! interfectrix prophetarum 37
et lapidatrix eorum, qui ad te mittuntur! quoties volui con-
gregare liberos tuos, quomodo gallina congregat pullos suos
sub alas, et non voluistis! Ecce, domus vestra vobis iace- 38
bit deserta. Nam confirmo vobis, vos me ab hoc inde tem- 39
pore non visuros, donec sitis confessi: fortunatus, qui no-
mine Dei venit!

CAP. XXIV.

Iesus quum egressus a templo incederet, discipuli, ut 1
templi aedificia ei ostenderent, eum adierunt. Ille vero hunc 2
in modum iis respondit: videtis haec omnia: sancte vobis
confirmo, ne binos quidem lapides coagmentatos hic esse
remansuros, qui non dissolvantur. Sedente autem eo in 3
illo olivarum monte, seorsim eum adierunt discipuli quae-
rentes: dic nobis, quando haec contingent? et quidnam tuam
praesentiam et finem huius temporis portendet? Quibus Ie- 4
sus respondit his verbis: videte, ne quis vos seducat. Multi 5
enim prodibunt meo nomine dicentes: ego sum Christus;
multosque seducent. Sed audituri estis bella bellorumque 6
rumores: videte, ne perturbemini; oportet enim haec omnia
fieri; sed nondum erit finis. Surget enim populus contra 7
populum et regnum contra regnum, eruntque fames et an-
nonae difficultates terraeque motus singulis in locis. Haec 8
vero omnia initium partus dolorum. Tum tradent vos cala- 9
mitate vexandos atque supplicium de vobis sument et mea
causa omnibus gentibus eritis invisi. Et tum multi offen- 10
dentur: et se mutuo tradent et mutuo sese odio habebunt; 11
et multi falsi prodibunt prophetae multosque in errorem in-
ducent; et ob improbitatem, quae invalescet, multorum re- 12

Mittam ad vos prophetas et doctores, quibus misere tractatis et trucidatis iustas luatis poenas. Quod opinione citius eveniet. 31—36. Deplorat miseram sortem Hierosolymitanorum, qui saepius, ut ad meliorem frugem redirent, frustra a se moniti gravissimas mox daturi sint poenas. 36—39. Marc. XII, 38. Luc. XX, 46. (Luc. XI, 36.)
XXIV. Templo relicto discipulos templi aedificiorum elegantiam et magnitudinem admirantes, omnia funditus eversum iri, monet idque splendido (quod ipsi divinaverant) Messiae reditu futurum esse ostendit. Huius autem reditus remotiora signa esse falsos

13 τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ ὑ
14 μείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσε
τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμέ
εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ τότε ἥξει τὸ τέλ
15 Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθ
διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, (ὁ ἀν
16 γινώσκων νοείτω!) τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτω
17 ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω ἆραι
18 ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψά
19 ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γα
ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέρα
20 Προσεύχεσθε δέ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶ
21 μηδὲ σαββάτῳ. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἵα
γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν οὐδ' οὐ μὴ γ
22 νηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, ο
ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβω
23 σονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· Ἰδ
24 ὧδε ὁ Χριστὸς ἢ ὧδε· μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθήσον
γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ δώσουσι σ
μεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, κ
25 τοὺς ἐκλεκτούς. Ἰδού, προείρηκα ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπ
26 σιν ὑμῖν· Ἰδού, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστί· μὴ ἐξέλθητε· Ἰδο
27 ἐν τοῖς ταμείοις· μὴ πιστεύσητε. Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστρα
ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτ
28 ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπ
29 γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. Ε
θέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλ
σκοτισθήσεται καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐ
καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ αἱ δυ
30 μεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Καὶ τότε φανήσ
τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· κ
κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ὄψονται τὸν υ
τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρ
31 μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τ
ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης· καὶ ἐ
συνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέ
32 ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς
κῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐ
γένηται ἁπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε, ὅτι

XXIV, 15. al. ἑστώς. 17. al. καταβαινέτω. ib. al. τι ἐκ
οἰκίας. 18. al. εἰς τὰ ὀπίσω vel πρὸς τὸ ὀπίσω. 20. al. ἐν
βάτῳ vel σαββάτου. 24. al. ἀποπλανῆσαι vel πλανᾶσθαι vel
νηθῆναι. 28. al. σῶμα. 30. al. καὶ τότε κόψονται. 32. al.

frigescet amor; qui vero perseverat usque ad finem, hic ad 13
vitam beatam pertinget; atque hic laetus de Messiano regno 14
nuntius per totum orbem terrarum propagabitur, ut testimo-
nium sit omnibus gentibus: et tum appropinquabit (calami-
tatum) finis. Quando igitur videritis foeditatem devastatio- 15
nis, quam Danielis propheta cecinit, in loco sancto, [atten-
dat lector (ad prophetae sententiam)!] tum, qui in Iudaea 16
erunt, fugam capessant per montes: qui in tectis, ne de- 17
scendat, ut res suas domo sua tollat, et qui in agro suo, 18
ne revertatur retro sublatum vestimenta sua. Vae autem 19
ferentibus uterum et lactantibus illis diebus! Precamini au- 20
tem, ut ne fuga vestra sit hieme aut sabbato. Erit enim 21
tum calamitas ingens, qualis non fuit a mundo condito us-
que ad hunc diem (usque ad eam, quam nunc induit formam)
neque unquam erit. Et nisi in brevius contraherentur illi 22
dies, nemo servaretur; sed ob electos illi dies in brevius
contrahuntur. Tum si quis vobis dixerit: ecce, hic est 23
Christus vel hic; ne credatis. Surgent enim falsi Christi 24
falsique prophetae et magna edent miracula atque portenta,
ita ut vel electos, si fieri possit, in errores inducant. Ecce, 25
vobis praedixi. Si igitur vobis dixerint: en, in deserto 26
est; ne exeatis: en, in conclavibus; ne credatis. Quem- 27
admodum enim fulmen ab oriente oritur splendetque ad occi-
dentem usque, sic etiam praesentia Messiae erit. Ubicun- 28
que enim cadaver, ibi etiam vultures congregabuntur. Sta- 29
tim autem post dierum illorum calamitatem sol obscurabitur
et luna lumen suum non emittet et sidera delabuntur coelo
et copiae coelestes quassabuntur. Et tum prodigium Mes- 30
siae in coelo apparebit, et omnes terrarum gentes in magnis
luctibus erunt et Messiam coeli nubibus vectum cum poten-
tia et gloria multa venientem videbunt. Et mittet angelos 31
suos cum magno tubae clangore, qui eius electos ex quatuor
orbis terrarum plagis a finibus terrae usque ad coeli fines
congregabunt. A ficu autem hanc discite parabolam (exem- 32
plum): quando eius ramus iam tener evaserit et folia edita

Messias, nefanda bella, iniurias apostolorum, falsos prophetas, defectus amoris et humanitatis. 1—14. Oraculo autem Danielis eventu comprobato futura esse propiora, nempe Hierosolymorum a fundamentis excidium, quo fuga saluti prospiciendum sit. Tum quoque prodituros esse falsos Messias et prophetas, quorum fidei ne te committas. Ingentem siderum coelestium perturbationem, lunae solisque caliginem esse futuram. Quo facto, insigni pompa Messiam

33 γὺς τὸ θέρος. Οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα,
34 γινώσκεται, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γέ-
35 νηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι
36 μού οὐ μὴ παρέλθωσι. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ
ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ
37 ὁ πατήρ μόνος. Ὥςπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως
38 ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὥςπερ
γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες
καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐγκαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέ-
39 ρας εἰςῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως
ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται
40 καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔσον-
ται ἐν τῷ ἀγρῷ· εἷς παραλαμβάνεται, καὶ εἷς ἀφίεται.
41 Δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι· μία παραλαμβάνεται, καὶ
42 μία ἀφίεται. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ
43 ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι, εἰ
ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρη-
γόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐ-
44 τοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι, ᾗ ὥρᾳ
45 οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς ἄρα ἐστὶν
ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος
αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν
46 τροφὴν ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν
47 ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει
48 αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ-
49 τοῦ· Χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν· καὶ ἄρξηται τύπτειν
τοὺς συνδούλους αὐτοῦ, ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ μετὰ τῶν με-
50 θυόντων· ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ
51 οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ, ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομή-
σει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θή-
σει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

ΚΕΦ. XXV.

1 Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα
παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν ἐξῆλ-

XXIV, 33. al. πάντα ταῦτα. al. γινώσκετε. 35. al. παρελεύσε-
ται. 36. al. τῆς ὥρας. al. οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ μόνος. [illegible]
μου μόνος. 38. al. ἐν τ. ἡ. ταῖς πρὸ τ. κ. 42. al. ποίᾳ [illegible]
46. al. οὕτως ποιοῦντα. 48. al. ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος. [illegible]
συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν vel ἐσθίει τε καὶ πίνει.

fuerint, colligitur, prope adesse aestatem. Sic etiam vos 33
ubi haec omnia conspexeritis, colligite, prope adesse ad
fores (Messiam). Sancte vobis confirmo, hanc aetatem non 34
esse interituram, donec haec omnia evenerint. Coelum in- 35
teribit atque orbis terrarum; at voces meae non interibunt.
Sed diem illam et horam nemo novit, ne angeli quidem in 36
coelis, nisi pater solus. Quemadmodum vero dies Noachi, 37
sic etiam erit praesentia Messiae. Quemadmodum enim illis 38
inundationis diebus ederunt, biberunt, uxores duxerunt
filiasque collocarunt, usque quo die Noachus navigium est
ingressus, neque intellexerunt, donec adesset inundatio 39
cunctosque e medio tolleret: ita etiam praesentia Messiae
erit. Tum duo erunt in agro; alter abducitur et alter de- 40
seritur. Duae in pistrino versabuntur; una abducitur et 41
altera deseritur. Vigilate igitur; nam nescitis, quanam 42
hora dominus vester veniat. Illud autem scitis, si pater- 43
familias sciret, quanam vigilia fur veniat, attendisset nec
domum suam perfodere sivisset. Quapropter etiam vos pa- 44
rati estote; quoniam, qua hora non putatis, Messias venit.
Quisnam tandem est fidus ille et circumspectus servus, 45
quem dominus eius familiae suae praeposuit, ut victum stato
tempore iis divideret? Fortunatus ille servus, quem, quum 46
venerit dominus, sic agentem reperiet. Sancte vobis con- 47
firmo, omnibus suis bonis eum praeficiet. Sin autem ma- 48
lus servus apud animum suum dixerit: tardius credo domi-
num meum venturum; et male tractare commilitones suos 49
coeperit, voret autem et potet cum asotis, dominus illius 50
servi die, quo non exspectat, veniet atque hora, qua non
opinatur, et in duas eum partes secabit eandemque cum si- 51
mulatoribus assignabit sortem. Ibi erit luctus et stridor
dentium.

CAP. XXV.

Tum simile erit regnum coeleste decem virgini- 1
bus, quae sumtis lampadibus suis sponso obviam iverunt.

---

esse redituram. Quae omnia haec hominum aetas sit expertura. 36—51. Tempus autem accuratius definiri non posse neque quidquam dici, nisi inopinato rem esse eventuram. Hinc docet et parabola a servo fideli illustrat, eum, qui semper ad Messiam excipiendum paratus sit, optime sibi consulere. 35—51.
XXV. 1—13. Parabola a decem virginibus, quarum quinque prudentiores sponsum, qui inopinato venerat, rite excepissent, ad

2 θον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐ-
3 τῶν φρόνιμοι, καὶ αἱ πέντε μωραί. Αἵτινες μωραὶ λα-
βοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν
4 ἔλαιον· αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐ-
5 τῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν. Χρονίζοντος δὲ τοῦ
6 νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. Μέσης δὲ νυ-
κτὸς κραυγὴ γέγονεν· Ἰδοὺ! ὁ νυμφίος ἔρχεται! ἐξέρχε-
7 σθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ! Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ
παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν.
8 Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον· Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ
9 ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. Ἀπε-
κρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι· Μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ
ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας
10 καὶ ἀγοράσετε ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι
ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰςῆλθον μετ' αὐτοῦ
11 εἰς τοὺς γάμους καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. Ὕστερον δὲ ἔρ-
χονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι· Κύριε, κύριε
12 ἄνοιξον ἡμῖν! Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
13 οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν
14 ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν. Ὥςπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν
ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ
15 ὑπάρχοντα αὐτοῦ· καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ
δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν· ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν· καὶ
16 ἀπεδήμησεν εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαν-
τα λαβὼν εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε
17 τάλαντα. Ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησε καὶ αὐ-
18 τὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν
τῇ γῇ καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.
19 Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκεί-
20 νων καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προςελθὼν ὁ
τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν προςήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαν-
τα λέγων· Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε
21 ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ
κύριος αὐτοῦ· Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἦς
πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴςελθε εἰς τὴν χα-
22 ρὰν τοῦ κυρίου σου. Προςελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τά-
λαντα λαβὼν εἶπε· Κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας·
ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐ-
23 τῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ
ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴςελθε εἰς

XXV, 2. al. καὶ πέντε. 3. al. τ. λ. ἑαυτῶν. 9. al. πορεύεσθε δὲ 13. al. ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. 16. al. pro ἐποίησεν ἐκέρδησεν. 21. al. ἔφη δέ.

Quinque autem ex iis erant prudentes et quinque stultae. 2
Quae stultae oleum secum non tulerunt; sed prudentes 3,4
oleum in vasibus suis cum lampadibus suis tulerunt. Spon- 5
so autem tardius veniente, nutarunt omnes et dormiverunt.
Media autem nocte clamor exstitit: heus! sponsus appropin- 6
quat! egredimini ei obviam! Tum omnes illae surrexerunt 7
virgines et lucernas suas ornarunt. Stultae autem pruden- 8
tes rogarunt: impertite nobis de oleo vestro; nam lampades
nostrae in eo sunt, ut exstinguantur. At prudentes respon- 9
derunt his verbis: ne forte nobis vobisque non sufficiat; ab-
ite potius ad mercatores atque emite vobismet ipsis. Quae 10
quum emptum abirent, venit sponsus: atque illae, quae pa-
ratae erant, quum ad nuptias celebrandas cum eo erant in- 11
gressae, porta clausa est. Serius autem etiam illae reliquae
virgines veniunt dicentes: domine, domine, aperi nobis!
Ille vero respondit hoc modo: non habeo vestrum notitiam. 12
Vigilate igitur; nam neque dies illa neque hora illa vobis 13
constat. Quemadmodum enim vir quidam peregre proficis- 14
cens servos suos vocavit iisque rem familiarem tradidit; et 15
alii quidem tria dedit talenta, alii duo, alii unum, pro sua
cuique facultate, et peregre est profectus. At quum ille, 16
qui quinque acceperat talenta, confestim abiisset eisque es-
set negotiatus, alia quinque fecit talenta. Eodem modo 17
etiam is, qui duo acceperat, et ipse duo alia est lucratus.
Ille vero, qui unum acceperat, abiit, fodit in terra et ar- 18
gentum domini sui ibi abscondidit. Longo autem post tem- 19
pore dominus illorum servorum venit cumque iis confert ra-
tiones. Et quum ille, qui quinque acceperat talenta, acces- 20
sisset, alia quinque talenta attulit his verbis: domine, quin-
que talenta mihi tradidisti; ecce, alia quinque talenta ad
ea lucratus sum. Dominus ei: euge, inquit, bonae indolis 21
fideique minister; paucorum habita ratione fidem praestiti-
sti; multis te praeficiam: ingredere ad laetitiam ab hero
tuo paratam. Quum vero etiam ille, qui duo acceperat ta- 22
lenta, accessisset, dixit: domine, duo mihi tradidisti talen-
ta; ecce, alia duo talenta ope eorum lucratus sum. Cui 23
dominus: euge, inquit, minister bonae indolis ac fidei; pau-

---

nuptias admittuntur; quinque autem stultiores, quum sponsum, quoniam imparatae, in sponsae domum deducere non potuissent, a convivio nuptiali excluduntur, eandem rem illustrat, nempe videndum esse, ne Messiae adventus inopinatum te opprimat. 1—13. Messiae enim reditu vitae reddenda est ratio, ita ut aut praemiis afficiaris aut poenis. Quod exemplo docet domini, qui, quum peregre proficiscens ministris pecuniam ad negotiandum tradidisset,

24 τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προςελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν
τάλαντον εἰληφὼς εἶπε· Κύριε, ἔγνων σε, ὅτι σκληρὸς
εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων
25 ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ
26 τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,
ᾔδεις, ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ
27 διεσκόρπισα; Ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς
τραπεζίταις· καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν
28 τόκῳ. Ἄρατε οὖν ἀπ᾽ αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ
29 ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσε-
ται· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.
30 Καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώ-
τερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
31 Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐ-
τοῦ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ᾽ αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ
32 θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐ-
τοῦ πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων,
ὥςπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων·
33 καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρί-
34 φια ἐξ εὐωνύμων. Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν
αὐτοῦ· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονο-
μήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς
35 κόσμου. Ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψη-
σα, καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με·
36 γυμνὸς, καὶ περιεβάλετέ με· ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ
37 με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. Τότε ἀπο-
κριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες· Κύριε, πότε σε εἴ-
δομεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτί-
38 σαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ
39 γυμνὸν, καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ
40 ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βα-
σιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε
ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιή-
41 σατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων· Πορεύεσθε ἀπ᾽
ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμα-
42 σμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέκοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα
γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐπο-
43 τίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνὸς

XXV, 24. al. λαβών. 29. al. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος. ib. al. δοκεῖ ἔχειν. 30. al. ἐκβάλλετε. 31. al. οἱ ἅγιοι ἄγγελοι. 32. al. συναχθήσεται. 34. al. πρὸ καταβολῆς κόσμου. 35. al. [illegible] 41. al. ὃ ἡτοίμασεν ὁ πατήρ μου.

eorum ratione habita fidem praestitisti; multis te praeficiam;
ingredere ad laetitiam ab hero tuo paratam. Quum vero 24
etiam is, qui unum acceperat talentum, accessisset, dixit:
domine, noveram te, te esse hominem asperum, qui metere
soleas, ubi nullam sementem feceris, et colligere, ubi nul-
las ventilaveris fruges; et metu impulsus abii tuumque ta- 25
lentum in terra abscondidi; en, habes tuum. At dominus 26
ei respondit his verbis: serve improbe atque ignave, nosti-
ne, me metere, ubi sementem non fecerim, et colligere,
ubi nullas ventilaverim fruges? Debebas igitur argentum 27
meum in fenore collocare; atque ego reversus meum cum
fenore recepissem. Auferte igitur ab eo illud talentum et 28
tradite ei, qui decem illa habet talenta; nam quicunque ha- 29
bet, ei opes augebuntur atque abundabit; quicunque vero
non habet, etiam quod habet, ei subducetur. Et eiicite ser- 30
vum illum inutilem in tenebras remotas: ibi erit eiulatio stri-
dorque dentium.

Quando autem venerit Messias sua indutus gloria cum- 31
que eo omnes angeli, tunc sedebit in throno suo splendido,
omnesque coram eo nationes congregabuntur; quas a se 32
invicem separabit, quemadmodum pastor oves separat ab
hoedis; et collocabit oves quidem a dextra sua, hoedos au- 33
tem a sinistra. Tum dicet rex illis a dextra sua collocatis: 34
huc, benedicti patris mei, occupate destinatum vobis regnum
ab initio mundi; nam me esurientem cibo, sitientem potu 35
recreastis, peregrinantem convivio adhibuistis, nudum ve- 36
stiistis, aegrotantem visitastis, in vincula coniectum invisi-
stis. Tum probi ei respondebunt his verbis: domine, quan- 37
do te vidimus esurientem, et cibavimus? aut sitientem, et po-
tavimus? quando te vidimus peregrinantem, et simul convivio 38
adhibuimus? aut nudum, et vestiimus? quando te vidimus 39
aegrotantem, aut in vinculis, et ad te venimus? Et rex hoc iis 40
dabit responsum: sancte vobis confirmo, quantum uni horum
deterrimae sortis fratrum meorum praestitistis, mihi praestiti- 41
stis. Tum dicet rex illis a sinistra collocatis: abite a me, exse-
crabiles, ad ignem aeternum, destinatum diabolo eiusque ange- 42
lis; nam me esurientem non cibo, sitientem non potu recrea- 43

---

reversus rationes cum iis contulerit, ut sciret, qui praemiis aut poenis esset dignus 14—30. Luc. XIX, 11. Marc. XIII. Luc. XXI, 5. Simili modo Messias praeter opinionem redibit magna pompa, ut de omnibus gentibus solemne habeat iudicium et cuique pio vitam beatam, cuique autem impio aeternam perniciem decernat. 31—46.

καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ
44 ἐπεσκέψασθέ με. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγον-
τες· Κύριε, πότε σὲ εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξέ-
νον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσα-
45 μέν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων· Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ἐφ᾽ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,
46 οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλα-
σιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

ΚΕΦ. XXVI.

1 Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τού-
2 τους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Οἴδατε, ὅτι μετὰ δύο
ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται· καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πα-
ραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.
3 Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς
καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιε-
4 ρέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα· καὶ συνεβουλεύσαντο, ἵνα
5 τὸν Ἰησοῦν δόλῳ κρατήσωσι καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον
δέ· Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.
6 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμω-
7 νος τοῦ λεπροῦ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου
ἔχουσα βαρυτίμου καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ
8 ἀνακειμένου. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν
9 λέγοντες· Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; Ἠδύνατο γὰρ τοῦτο
10 πραθῆναι πολλοῦ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Γνοὺς δὲ ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί;
11 ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ
πάντοτε ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.
12 Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου
13 πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου
ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον, τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ,
λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.
14 Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας
15 Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς εἶπε· Τί θέλετέ μοι
δοῦναι; κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν. Οἱ δὲ ἔστησαν
16 αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν
ἵνα αὐτὸν παραδῷ.
17 Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ

XXV, 44. al. αὐτῷ καὶ αὐτοί. XXVI, 1. al. πάντας τοὺς λόγους τούτους. 2. al. οἴδατε omittunt. 3. al. οἱ γραμματεῖς excludunt. 4. al. inverso ordine: κρατήσωσι δόλῳ. 9. al. τοῦτο τὸ μύρον. ib. al. πτωχοῖς. 11. al. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχούς.

tis; peregrinantem non convivio adhibuistis, nudum non ve-
stitis, aegrotantem et in vincula coniectum non visitastis. 44
Tum et ipsi respondebunt his verbis: domine, quando te vidi-
mus esurientem aut sitientem aut peregrinantem aut nudum
aut aegrotantem aut in vinculis, neque tibi ministravimus?
Tum iis respondebit his verbis: Sancte vobis confirmo, 45
quantum uni horum deterrimae sortis hominum non praesti-
tistis, ne mihi quidem praestitistis. Atque abibunt hi ad 46
poenas aeternas, probi autem ad vitam aeternam.

CAP. XXVI.

Et accidit, ut, quum Iesus his sermonibus finem impo- 1
suisset, discipulis suis diceret: scitis: post biduum esse 2
paschatis dies: et Messias cruci affigendum traditur.

Tum summi sacerdotes populique senatores in aulam sum- 3
mi pontificis, cui cognomen erat Caiaphae, convenerunt et con- 4
silia contulerunt, ut Iesum dolo interceptum interficerent.
Dicebant autem: ne per ferias, ut ne tumultus in populo fiat. 5

Iesu vero Bethaniae versante in domo Simonis lepro- 6
si, accessit ad eum mulier alabastrum unguenti ferens gra- 7
vis pretii atque in caput, quum accumberet, infundebat.
Quod quum discipuli eius vidissent, indignati sunt dicentes: 8
quorsum haec profusio? Poterat enim hoc magno vendi et 9
dari pauperibus. Quo cognito Iesus iis dixit: quid nego- 10
tium facessitis mulieri? nam egregie factum in me edidit.
Pauperes enim semper vobiscum habetis, me autem non sem- 11
per habetis. Haec enim quum hoc unguento corpus meum per- 12
funderet, ut funeri me praepararet, fecit. Sancte vobis confir- 13
mo, ubicunque evangelium propagatum fuerit, hoc per totum
mundum propagabitur et quod haec fecit in sui memoriam.

Tum unus e duodecim viris, Iudas Cariothensis qui dici- 14
tur, ad summos pontifices sese contulit et dixit: quid vultis 15
mihi dare? et ego vobis eum tradam. Illi autem ei triginta
siclos constituerunt. Et ab eo inde tempore opportunum 16
quaerebat tempus, ut eum traderet.

Primo autem die feriarum paschatis adierunt Iesum dis- 17

XXVI. Qua oratione ad finem perducta, discipulis suis dicit, proximo festo paschali se supplicium esse subiturum. 1. 2. Nam principes populi Iudaici apud summum Pontificem deliberant de Iesu e medio tollendo, quibus tamen feriae haud opportunae videntur. 3—5. Mortem igitur praesagiens Bethaniae in aedibus Simonis quum discipuli mulierem unguento pretioso Iesum perfundentem vituperassent, declarando, corpus suum iam ad sepulturam hac re sibi praeparatum videri, a grato mulieris animo severum iudicium tenerrimo sensu removet. 6—13. Marc. XIV, 1. Ioh.

τῷ Ἰησοῦ λέγοντες αὐτῷ. Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σ
18 φαγεῖν τὸ πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλ
πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἴπατε αὐτῷ· Ὁ διδάσκαλος λέγ
Ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι· πρός σε ποιῶ τὸ πάσχα με
19 τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συν
20 ταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Ὀψί
21 δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντ
αὐτῶν εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδ
22 σει με. Καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτ
23 ἕκαστος αὐτῶν· Μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθ
εἶπεν· Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρ
24 οὗτός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑ
άγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ τῷ ἀ
θρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ παραδίδοται! καλὸν ἦν αὐτῷ,
25 οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος! Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδ
ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπε· Μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; Λ
26 γει αὐτῷ· Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰ
σοῦς τὸν ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔκλασε καὶ ἐδίδου τ
μαθηταῖς καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σ
27 μά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδ
28 κεν αὐτοῖς λέγων· Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γ
ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ π
29 λῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμ
ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπάρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τ
ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω με
ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.
30 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαι
31 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθ
σεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. Γέγραπται γάρ· „Π
τάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβ
32 τῆς ποίμνης.“ Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμ
33 εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτ
Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοὶ, ἐγὼ δὲ οὐ
34 ποτε σκανδαλισθήσομαι. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀμ
λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φων
35 τρὶς ἀπαρνήσῃ με. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· Κἂν δέῃ
σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. Ὁμοίως
καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.
36 Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λ
μενον Γεθσημανῆ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· Καθίσατε

XXVI, 17. al. ἑτοιμάσομεν. 26. al. ἄρτον. ib. al. εὐχαριστ ib. al. δοὺς τοῖς μαθηταῖς εἶπεν. 33. al. εἰ πάντες. ib. post ἐγὼ omittunt. 35. al. ἀπαρνήσωμαι. 36. al. Γεθσημανεῖ

dixit his verbis: ubinam vis, comedendum tibi paremus
agnum paschalem? Ille vero: abite, inquit, in urbem ad 18
quendam eique dicite; magister dicit: tempus meum pro-
pe abest: apud te agam festum paschalem cum discipulis
meis. Quum discipuli mandata Iesu erant exsecuti, coenam 19
appararunt paschalem. Vesperi autem cum duodecim viris 20
accumbebat. Quibus, quum ederent, dixit: Sancte vobis 21
confirmo: unus e vobis me tradet. Et vehementi affecti 22
dolore singuli quaerere ex eo coeperunt: num ego sum, do-
mine? Ille vero hunc in modum respondit: qui mecum in 23
paropside manum intinxit, hic me tradet. Messias quidem 24
vita decedit, quemadmodum de eo relatum legitur; vae au-
tem illi homini, per quem Messias traditur! Bene ei esset,
si homo ille non esset natus! Iudas autem, traditor eius, 25
hoc dedit responsum: num ego sum, magister? Cui ille:
profecto, inquit. Quum vero coenarent, Iesus panem sum- 26
sit et, gratiis actis, fractum discipulis dedit his verbis: ac-
cipite, edite: hoc est corpus meum. Et sumsit poculum et, 27
gratiis actis, iis dedit his verbis: Bibite ex eo omnes: hic 28
est sanguis meus, quo novum sancitur foedus, qui in multo-
rum commodum effundatur ad veniam peccatorum (valens).
Dico autem vobis, me ab eo inde tempore de hoc vitis fru- 29
ctu non esse bibiturum usque ad illum diem, quando eum
bibam vobiscum novum in patris mei regno.

Et quum (laudes Dei) cecinissent, egressi sunt in mon- 30
tem olivarum. Tum dicit ad eos Iesus: Vos omnes offende- 31
mini in me hac nocte. Scriptum enim est: „*) percutiam
pastorem et dissipabuntur oves gregis.“ Sed in vitam re- 32
versus in Galilaeam vos praecedam. Petrus autem ei hoc 33
modo respondit: si vel omnes in te offendentur, ego vero
nullo unquam tempore offendar. Cui Iesus: Sancte, inquit, 34
tibi confirmo, hac nocte, priusquam gallus cecinerit, ter
me negabis. Cui Petrus: etsi mihi tecum esset moriendum, 35
minime te negabo. Eodem vero modo etiam omnes disci-
puli dixerunt.

Tum cum iis Iesus ad villam, cui Gethsemane nomen 36
est, venit dicitque discipulis: considete ibi, donec digres-

---

*) Zach. XIII, 7.

XII, 1. Iam Iudas Cariothensis internecinis Iesu hostibus magistrum se traditurum esse pro triginta siclis pollicetur, tempore ad facinus satis opportuno. Nam Iesus in eo est, ut celebret coenam paschalem. Quare mittit, qui in urbe apud hospitem agnum praeparent paschalem. Marc. XIV, 10. Luc. XXII, 1 sqq. Qua in coena Iudam traditorem suum quum manifestasset, panem et poculum dis-

37 τοῦ, ἕως οὗ ἀπελθὼν προςεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ παραλ
βὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξα
38 λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦ
Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧ
39 καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. Καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπε
ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων· Πάτ
μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήρ
40 τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ ἔρ
ται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντ
καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥρ
41 γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε καὶ προςεύχεσθε, ἵ
μὴ εἰςέλθητε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμο
42 ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν πρ
ηύξατο λέγων· Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο παρ
θεῖν ἀπ ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλη
43 σου. Καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντα
44 (ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι·) καὶ ἀφ
αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προςηύξατο ἐκ τρίτου τὸν αὐ
45 λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐ
καὶ λέγει αὐτοῖς· Καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθ
Ἰδού, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα
46 δοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε! ἄγωμεν! ἰδ
ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.
47 Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, Ἰούδας, εἷς τ
δώδεκα, ἦλθε καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχ
ρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων
48 λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημε
λέγων· Ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτ
49 Καὶ εὐθέως, προςελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε· Χαῖρε, ῥαβ
50 Καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἑτ
ρε, ἐφ' ὃ πάρει! Τότε προςελθόντες ἐπέβαλον τὰς χ
51 ρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Καί, ἰδ
εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπέσπασε τὴν μ
χαιραν αὐτοῦ καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερ
52 ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησο
Ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· π
τες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦντ
53 Ἢ δοκεῖς, ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατ
μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας

XXVI, 38. al. excludunt ὁ Ἰησοῦς. 39. al. προςελθών. 42. τοῦτο τὸ ποτήριον. 43. al. πάλιν εὗρεν. 50. al. ἐφ' ᾧ. 52. ἀποθανοῦνται. 53. al. δοκεῖ σοι. ib. al. πλείους vel λεγεῶνας ἀγγέλους; vel πλείω δώδεκα λεγεώνων ἀγγέλων.

has preces illic fecerim. Et assumtis Petro et duobus Ze- 37
bedaei filiis, tristitia summoque angore corripi coepit. Tum 38
eos alloquitur Iesus: magnum animus meus sentit dolorem
ad mortem usque: manete hic et vigilate mecum. Paulu- 39
lum progressus et in faciem prostratus ibi ita est precatus:
mi pater, si fieri potest, removeatur a me hoc poculum;
verum non quae mihi, sed quae tibi placent. Quum ad dis- 40
cipulos venit, dormientes eos offendit et Petrum alloquitur:
usque adeo non valuistis mecum per unam horam vigilare?
vigilate et precamini, ne in periculum incidatis: animus 41
quidem promtus, at corpus imbecille. Iterum secundo di- 42
gressus precatus est his verbis: mi pater, si non potest
hoc a me removeri, ut non id sustineam, tuae me volun-
tati adstringam. Qui quum venisset, iterum eos reperit 43
dormientes (erant enim oculi eorum aggravati), iisque mis-
sis iterum digressus tertio est precatus, iisdem usus ver- 44
bis. Tum venit ad discipulos suos eosque alloquitur: dor- 45
mite in posterum et requiescite; ecce, appropinquavit illa
hora, et Messias traditur in manus peccatorum. Surgite! 46
agamus! en, adest qui me tradit.

Dum adhuc loqueretur, ecce, Iudas, unus de duodecim 47
viris, venit cumque eo magna hominum turba armata gla-
diis et sudibus, a summis sacerdotibus populique senatori-
bus. Sed traditor eius signum iis dederat dicens: quem- 48
cunque fuero osculatus: manus ei iniicite. Et statim, quum 49
ad Iesum venisset, dixit: salve, magister. Et amplexatus
est eum. Iesus vero eum allocutus est: amice, ad qualem 50
rem ades! Tum accesserunt ad eum et, manibus Iesu in-
iectis, eo potiti sunt. Et, ecce! unus e Iesu comitibus, 51
manu extensa, districto gladio suo servum summi pontifi-
cis percussit eique abstulit aurem. Tum eum alloquitur 52
Iesus: reconde gladium tuum in locum suum; omnes enim,
qui gladio utuntur, gladio peribunt; an putas, me nunc non 53
posse patrem meum rogare, ut mihi plus quam duodecim

---

cipulis porrectum cruentae suae ac salutaris signa mortis seque non nisi regno instaurato vinum bibiturum esse significat. 17—29. Post coenam monet, ex vetere oraculo fore, ut omnes discipulorum magistrum deserant. Quod quum Petrus a se alienissimum esse declarasset, Iesus divinat, eum ter ante diluculum magistrum esse negaturum. Tum in villa Gethsemane, discipulis, qui somno indulgebant, paululum remotis, ter ardentissimas tristi animo ad numen fundit preces, ut, si fieri possit, cruentam mortem prohibeat. Discipulos somno excitat. Iudas adest cum armatis, qui Iesum, quum vim adhibere suis interdixisset, in Caiaphae palatium

54 γέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτω δεῖ γ
55 νέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις
Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλ
λαβεῖν με· καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην διδάσκω
56 ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με· (τοῦτο δὲ ὅλον γέ
γονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν.) Τό
τε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.
57 Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊά
φαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύ
58 τεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπ
μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως, καὶ εἰσελθὼ
59 ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δ
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ἐζήτου
ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσι
60 αὐτόν, καὶ οὐχ εὗρον. Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρω
προσελθόντων οὐχ εὗρον. Ὕστερον δὲ προσελθόντες δύ
61 ψευδομάρτυρες εἶπον· Οὗτος ἔφη· Δύναμαι καταλῦσα
τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσα
62 αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· Οὐδὲ
ἀποκρίνῃ, τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦ
63 ἐσιώπα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· Ἐξο
κίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς,
64 σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη
σοῦς· Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπάρτι ὄψεσθε τὸ
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεω
65 καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Τότε
ἀρχιερεὺς διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων· ὅτι ἐβλασφή
μησε· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἴδε, νῦν ἠκούσα
66 τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκρ
67 θέντες εἶπον· Ἔνοχος θανάτου ἐστί. Τότε ἐνέπτυσαν ε
τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν· οἱ δὲ ἐῤῥάπι
68 σαν λέγοντες· Προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ, τίς ἐστιν
παίσας σε;
69 Ὁ δὲ Πέτρος ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ. Καὶ προσῆλθ
αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα· Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησ
70 τοῦ Γαλιλαίου. Ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν πά
71 των λέγων· Οὐκ οἶδα, τί λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ αὐτ
εἰς τὸν πυλῶνα εἶδεν αὐτὸν ἄλλη καὶ λέγει τοῖς ἐκε
72 Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. Καὶ πάλ

XXVI, 54. al. πληρωθήσεται. 59. al. τὸ συν. ὅλον. ib. al. τὸν θανατώσωσι. 60. Καὶ alterum, et οὐχ εὗρον alterum, om tunt alii. 69. al ἔξω ἐκάθητο. 70. al. omisso αὐτῶν l. πάντ 71. al. pro τοῖς ἐκεῖ l. αὐτοῖς· Ἐκεῖ καὶ vel λέγει αὐτοῖς.

angelorum legiones sistat? Qui igitur eventu comprobaren- 54
tur libri sacri; nam sic fieri oportet? Illa hora Iesus ho- 55
minum turbam allocutus est: velut contra latronem exii-
stis gladiis et sudibus armati me comprehensum; quotidie,
quum ad vos venissem, apud vos sedi docens in templo
nec me estis potiti. (Haec autem omnia acciderunt, ut 56
scripta prophetarum eventu comprobarentur). Tum disci-
puli omnes, eo relicto, fugerunt.

Qui autem Iesum ceperant, ad Caiapham summum pon- 57
tificem duxerunt, ubi legisperiti et senatores congregati
erant. Petrus vero e longinquo usque in aulam summi pon- 58
tificis eum est secutus, quam ingressus cum ministris, ut
exitum observaret, consedit. Summi autem pontifices et 59
maiores et (omnino) synedrium falsa adversus Iesum testi-
monia quaesiverant, ut supplicio eum afficerent, et non in-
venerunt. Etiam quum multi falsi prodiissent testes, non 60
invenerunt; posthac autem duo falsi testes, quum accessis-
sent, dixerunt: hic dixit: ego possum templum Dei de- 61
struere et tridui spatio restituere. Summus pontifex surgens 62
eum allocutus est: nihilne respondes, cur isti adversus te
edant testimonium? Sed Iesus tacuit. Et summus pontifex 63
hoc modo respondit: adiuro te per Deum vivum, ut nobis
dixeris, si tu es Christus, filius Dei. Iesus ei respondet: 64
tu dixisti. Sed dico vobis, ab hoc temporis momento vide-
bitis Messiam sedentem a dextra potentiae et venientem nu-
bibus coeli vectum. Tum summus pontifex vestimenta sua 65
discidit dixitque: impie est locutus: quid amplius opus ha-
bemus testibus? en, iam impie eius dictum audivistis. Quid 66
vobis videtur? Illi vero respondent his verbis: supplicio est
dignus. Tum ori eius inspuerunt, colaphos ei impegerunt; 67
alii autem inflixerunt alapas dicentes: vaticinare nobis, 68
Christe, quis est, qui te percusserit.

Petrus vero sedebat in aula, ad quem quum ancilla 69
quaedam accessisset, dixit: tu quoque eras cum Iesu Gali-
laeo. Ille autem negavit coram iis omnibus his verbis: ne- 70
scio, quid dicas. Quum vero in vestibulum exiisset, alia 71
eum vidit dixitque ad eos, qui ibi erant: Etiam hic erat
cum Iesu Nazoraeo. Et iterum negavit iureiurando interpo- 72

---

deducunt. 36—56. Marc. XIV, 26. Luc. XXII, 31. Ioh. XVIII, 1. Quo facto discipuli fugiunt. Apud Caiapham universo synedrio coacto, sat multi, at frustra, falsi prodeunt testes, qui varia crimina ei exprobrant. 57—62. Denique libera Iesu professio, se Messiam esse, crimen supplicio dignum uno quasi ore indicatur ei-

73 ἠρνήσατο μεθ᾽ ὅρκου· Ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπ
Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες εἶπον τῷ Π
τρῳ· Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ λαλιά σ
74 δῆλόν σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο καταναθεματίζειν κ
ὀμνύειν· ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλ
75 κτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματ
τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ· ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσ
τρὶς ἀπαρνήσῃ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς.

ΚΕΦ. XXVII.

1 Πρωΐας δὲ γενομένης συμβούλιον ἔλαβον πάντες
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησ
2 ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. Καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπήγα
καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.
3 Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κα
κρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρ
4 τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέγων· Ἥμαρ
παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. Οἱ δὲ εἶπον· Τί πρὸς ἡμᾶ
5 Σὺ ὄψει. Καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρ
6 καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες
ἀργύρια εἶπον· Οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβα
7 ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι. Συμβούλιον δὲ λαβόντες ἠγό
σαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τ
8 ξένοις. Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς αἵματος ἕ
9 τῆς σήμερον. (Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμ
τοῦ προφήτου λέγοντος· „Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀ
γύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου ὃν ἐτιμήσαντο, ἀ
10 υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κε
μέως, καθὰ συνέταξέ μοι κύριος.)"
11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ
ηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέγων· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τ
12 Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ· Σὺ λέγεις· Καὶ
τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρ
13 βυτέρων οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτ
14 Οὐκ ἀκούεις, πόσα σου καταμαρτυροῦσι; Καὶ οὐκ ἀ
κρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡ
15 μόνα λίαν. Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολ

XXVI, 74. al. καταθεματίζειν. XXVII, 2. al. ἵνα θανατώσω
3. al. παραδοὺς. ib. al. ἔστρεψε vel ἀπέῤῥιψε. 5. al. εἰς τὸν
ὄν. 6. al. κορβανῶν s. κορβονᾶν s. κορβᾶν. 9. Ἱερεμίου
om. al. l. Ζαχαρίου. 11. al. ἐστάθη.

dio: non novi illum hominem. Paulo post autem accesse- 73
runt ad eum, qui adstabant, et Petrum allocuti sunt: revo-
ra etiam tu es ex iis; etenim pronuntiatio tua te manifestum
reddit. Tum coepit extremis diris se obligare et iurare: 74
non novi illum hominem. Et confestim gallus cecinit. Et 75
Petrus in memoriam revocavit illam vocem Iesu, qui dixe-
rat: priusquam gallus cecinerit, tu me negaveris. Et egres-
sus lacrimas profudit cum magno dolore.

CAP. XXVII.

Mane autem omnes summi pontifices populique senato- 1
res contra Iesum consilium ceperunt, ita ut supplicio eum
afficerent. Quem vinctum quum abduxissent, Pontio Pilato 2
eum tradiderunt. Tum Iudas, traditor eius, quum vidisset, 3
eum capitis esse damnatum, poenitentia ductus triginta si-
clos summis pontificibus et senatoribus reddidit his verbis: 4
peccavi, traditor hominis insontis. Sed illi dixerunt: quid
ad nos? tu videris. Et siclis illis in templo abiectis abiit, 5
et, quum abiisset, laqueo se suspendit. Summi autem pon- 6
tifices, sumtis illis siclis, dixerunt: non licet in aerarium
sacrum eos iniicere, quia caedis pretium est. Habito autem 7
consilio, agrum illius figuli iis emerunt, ut sepulturae esset
hospitibus. Quare ager ille ager cruentus usque ad hodier- 8
num diem vocatur. (Tum eventum habuit vaticinium illud 9
Ieremiae prophetae, qui canit: *) „Et sumserunt triginta il-
los siclos — pretium viri illius, quem homines aestimarunt a
filiis Israelitarum et coniecerunt eos in figuli agrum, quem- 10
admodum dominus mihi praecepit.“)

Iesus autem quum coram procuratore staret, procura- 13
tor eum interrogavit hac voce: Tu es rex Iudaeorum? Iesus
ei: recte, inquit. Et dum a summis pontificibus et senio- 16
ribus accusaretur, nihil respondit. Tum dicit ad eum Pila- 13
tus: nonne audis, quot te criminibus petant? Et non re- 14
spondit ne unum quidem verbum. Quibusvis autem pascha- 15
tis festis procurator unum populo, quem vellent, vinctum

---

*) Zach. XI, 12. 13.

que illuditur. — Interim foris id quod Iesus praedixerat evenit: Petrus, se novisse Iesum, negat ac pernegat. 68—75. Marc. XIV, 54. Luc. XXII, 54. Ioh. XVIII, 13.

XXVII. Primo mane consiliis de caede impetranda agitatis Iesum ad Pilatum deducunt. Marc. XV, 1. Luc. XXIII, 1. Iudas autem, pecunia, qua pontifices deinde figuli agrum ad peregrinos sepeliendos emunt, frustra in templo allata, suspendio vitam finit. 1—10.

16 ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. Εἶχον δὲ τότε δέσμι-
17 ον ἐπίσημον, λεγόμενον Ἰησοῦν Βαραββᾶν. Συνηγμένων
οὖν αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Τίνα θέλετε ἀπολύ-
σω ὑμῖν; Ἰησοῦν Βαραββᾶν; ἢ Ἰησοῦν, τὸν λεγόμενον
18 Χριστόν; Ἤδει γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.
19 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος ἀπέστειλε πρὸς
αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα· Μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ
ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ᾽ ὄναρ δι᾽ αὐ-
20 τόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς
ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν
21 ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς· Τί-
να θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον· Βαρ-
22 αββᾶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Τί οὖν ποιήσω Ἰη-
σοῦν, τὸν λεγόμενον Χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες·
23 Σταυρωθήτω! Ὁ δὲ ἔφη· Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δ
24 περισσῶς ἔκραζον λέγοντες· Σταυρωθήτω! Ἰδὼν δὲ ὁ
Πιλάτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνε-
ται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ
ὄχλου λέγων· Ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίο
25 τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπε
26 Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν! Τότ
ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελ-
λώσας παρέδωκεν, ἵνα σταυρωθῇ.

27 Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντε
τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον συνήγαγον ἐπ᾽ αὐτὸν ὅλη
28 τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλα-
29 μύδα κοκκίνην καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέ-
θηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δε-
ξιὰν αὐτοῦ καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαι-
ζον αὐτῷ λέγοντες· Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων
30 καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυ-
31 πτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ
ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμά-
τια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι.

32 Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον, ὀνό-
ματι Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρ
33 αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγαθᾶ, (
ἐστι κρανίου τόπος,) ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολ

XXVII, 16. et 17. Βαραββᾶν ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομέ
ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον βεβλημένος εἰς φυλακήν. 22. al. ποιήσωμ
28. al. ἐνδύσαντες. 29. al. ἀκάνθων. 33. al. ὅς ἐστι λεγόμε
vel καλούμενος vel μεθερμηνευόμενος, vel ὅ ἐστι λεγόμενον, 24.
οἶνον.

dimittere solebat. Habebant autem tum temporis vinctum 16
insignem, cognomine Iesum Barabbam. Congregatis igitur 17
iis, Pilatus ad eos dixit: utrum vultis, vobis dimittam?
Barabbam, an Iesum, cognomine Christum? Noverat enim, 18
eos ob invidiam eum tradidisse. Quum vero in tribunali 19
sederet, misit ad eum uxor dicens: ne quidquam tibi cum
iusto illo homine negotii sit; multa enim hodie per somnium
ob eum sum perpessa. Summi autem pontifices et senato- 20
res illi hominum turbae persuaserunt, ut Barabbam sibi expe-
terent, Iesum autem perderent. Procurator vero iis hoc 21
modo respondit: utrum vultis, vobis dimittam; illi dixe-
runt: Barabbam. Dicit ad eos Pilatus: quid igitur agam 22
cum Iesu, cognomine Christum. Dicunt ad eum omnes: in
crucem agatur! Ille vero: quidnam, inquit, mali fecit? 23
Illi vehementius clamabant hac voce: in crucem! Pilatus 24
autem quum vidisset, se nihil profecturum, sed vehementius
exoriri tumultum, sumta aqua manus coram populo abluit
haec dicens: Insons sum a sanguine huius innocentis; vos
videbitis. Quum tota hominum turba respondisset his ver- 25
bis: sanguis eius in nos nostrosque liberos! tum Barabbam 26
iis dimisit, Iesum autem flagellis caesum tradidit, ut in
crucem ageretur.

Tum milites procuratoris quum Iesum in praetorium 27
secum sumsissent, totam cohortem adversus eum convoca-
runt; et quum eum exuissent, sagum coccineum ei circum- 28
dederunt, coronam e spinis confectam eius capiti imposue- 29
runt et scipionem in eius dextra, et in genua coram eo pro-
lapsi illudebant ei his verbis: salve, rex Iudaeorum! et quum 30
in eum conspuissent, scipione sumto capiti eius plagas infe-
rebant. Quum ei illusissent, sago exuto, suis eum vesti- 31
mentis indutum abduxerunt, ut in crucem ageretur.

Quum autem exirent, invenerunt hominem Cyrenaeum, 32
nomine Simonem: hunc, ut crucem eius ferret, coëgerunt.
Et quum in locum, qui Golgatha dicitur, venissent (quod 33

Act. 1, 18. Pilatus autem, quamquam crimina ipsa, Christi responsum, insomnium uxoris et malignus Iudaeorum animus eum a caede deterrent, ita ut non Barabbam, sed Iesum per feriarum paschalium consuetudinem solvere velit, tamen, quum plebs a synedrii assessoribus concita magnum excitet tumultum, supplicium Christi, sibi a Iudaeis metuens, decernit suam innocentiam palam testans. 11—26. Milites praetoriani, quum Iesum in Pilati palatio ludibrio habuissent, in supplicii locum, cruce Simoni Cyrenaeo imposita, ducunt, ubi eum in crucem agunt eiusque vestimenta partiuntur. Crimen supra caput positum est. Inimici eum illu-

35 μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελε πιεῖν. Σταυρώ-
σαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλον-
36 τες κλῆρον, καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπ-
37 έθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γε-
γραμμένην· „Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰου-
38 δαίων.“ Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταί· εἷς ἐκ
39 δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. Οἱ δὲ παραπορευόμενοι
ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέ-
40 γοντες· Ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰ-
κοδομῶν σῶσον σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι
41 ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζον-
τες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ φαρισαί-
42 ων ἔλεγον· Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι!
βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστι, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ
43 καὶ πιστεύσομεν ἐπ᾽ αὐτόν· Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν
ῥυσάσθω νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν! εἶπε γάρ· ὅτι θεοῦ
44 εἰμι υἱός. Τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ συσταυρωθέντε
45 αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγέ-
46 νετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης. Περὶ δ
τὴν ἐννάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέ-
γων· Ἠλί! ἠλί! λαμὰ σαβαχθανί; τοῦτ᾽ ἔστι· Θεέ μου
47 θεέ μου! ἱνατί με ἐγκατέλιπες; Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώ
48 τῶν ἀκούσαντες ἔλεγον· ὅτι Ἠλίαν φωνεῖ οὗτος. Κα
εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσα
49 τε ὄξους καὶ περιθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν. Οἱ δ
λοιποὶ ἔλεγον· „Ἄφες, ἴδωμεν, εἰ ἔρχεται Ἠλίας σώσω
αὐτόν.
50 Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκε τ
51 πνεῦμα. Καί, ἰδοὺ! τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη
εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη καὶ α
52 πέτραι ἐσχίσθησαν καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν καὶ πολ
53 λὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν καὶ ἐ
ελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰ
54 ῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.
δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦ
ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρ
55 λέγοντες· Ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος! Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυ
ναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολο
θησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας διακονοῦσαι αὐτ

XXVII, 35. al. ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου· „Δι-
εμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβα-
λον κλῆρον.“ 41. al. omittunt καὶ Φαρισαίων. 42. al. εἰ βασι-
λεύς. ib. al. ἐπ᾽ αὐτῷ vel αὐτῷ. 44. al. αὐτῷ. 52. al. ἠγέρθη

est calvariae locus) poscam felle temperatam ei biben- 34
dam dederunt, qua gustata bibere noluit. Quum vero 35
cruci eum affixissent, vestes eius sorte inter se divise-
runt ibique sedentes eum custodiverunt. Et super capite 36
crimen eius litteris conceptum posuerunt: „Hic est Iesus rex 37
ille Iudaeorum.“ Tum cum eo duo latrones in crucem agun- 38
tur: alter a dextra, alter a sinistra. Qui autem praeter- 39
ibant, conviciis eum proscindebant, quassantes capita sua
et dicentes: tu, qui templum destruis et triduo exstruis, 40
serva temetipsum; si filius es Dei, descende de cruce. Si- 41
militer vero etiam summi pontifices illudentes cum legis pe-
ritis et senatoribus et Pharisaeis dicebant: alios servavit, 42
semetipsum non potest servare: rex est Israelitarum; iam
descendat de cruce et fidem ei habebimus. Deo confidit, 43
nunc opem ei ferat, si ei vult opitulari! Dixit enim: Dei
filius sum. Idem vero etiam latrones simul cum eo in cru- 44
cem acti ei conviciati sunt. Sed inde ab hora sexta tene- 45
brae exstiterunt per totum orbem terrarum usque ad nonam.
Circa horam autem nonam Iesus exclamavit magna voce: 46
Eli! Eli! lama sabachthani? id est: mi Deus, mi Deus,
cur me destituisti? Quidam eorum, qui ibi stabant, hoc 47
audito, dixerunt: hic vocat Eliam. Et confestim unus ex 48
iis, quum accurrisset, spongia sumta et vino myrrhato re-
pleta calamoque imposita ei potandum praebuit. At reliqui 49
dicebant: age, videamus, si veniat Elias eum servaturus.

At Iesus, quum iterum magna voce clamasset, animam 50
exspiravit. Et, ecce! velum templi in duas partes scissum 51
est a summo usque ad imum et terra commota et rupes dif-
fissae et sepulcra aperta et multa corpora mortuorum pio- 52
rum resuscitata sunt. Et egressi e sepulcris (post eius re- 53
surrectionem) urbem intrarunt sanctam multisque apparu-
erunt. Centurio autem eiusque comites Iesum custodientes, 54
quum terrae motum et quae evenerant, vidissent, vehemen-
ter timuerunt dicentes: profecto hic erat Dei filius. Erant 55
autem ibi multae mulieres e longinquo spectantes, quae Ie-

---

dunt et probris proscindunt, adeo bini illi simul in crucem acti. 27—44. cf. Marc. XV, 1. Luc. XXIII, 1. Ioh. XVIII, 28—XIX, 16. Inde ab hora sexta usque ad nonam, quo tempore exspirat, omnia caligine obducuntur. 45—50. Marc. XV, 21. Luc. XIII, 26. Ioh. XIX, 16. Tum fit terrae ingens motus, rupes discutiuntur, mortui sepulcra relinquunt et centurio cum militibus e portentis Iesu maiestatem colligunt. Amicae Iesu feminae e longinquo supplicium

56 Ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ
Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν
Ζεβεδαίου.
57 Ὀψίας δὲ γενομένης ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ
Ἀριμαθαίας, τοὔνομα Ἰωσὴφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ
58 Ἰησοῦ. Οὗτος προςελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ σῶμα
59 τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι. Καὶ
λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσὴφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθα-
60 ρᾷ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλα-
τόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προςκυλίσας λίθον μέγαν τῇ
61 θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ
Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία καθήμεναι ἀπέναντι
τοῦ τάφου.
62 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν,
συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον
63 λέγοντες· Κύριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶ-
64 πεν ἔτι ζῶν· Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον
οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας,
μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν καὶ
εἴπωσι τῷ λαῷ· Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ
ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. Ἔφη αὐτοῖς ὁ Πιλά-
65 τος· Ἔχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴ-
66 δατε. Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον σφρα-
γίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

ΚΕΦ. XXVIII.

1 Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββά-
των ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεω-
2 ρῆσαι τὸν τάφον. Καὶ, ἰδοὺ! σεισμὸς ἐγένετο μέγας·
ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ προςελθὼν ἀπε-
κύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐ-
3 τοῦ· Ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα
4 αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσεί-
5 σθησαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναιξί· Μὴ φοβεῖσθε
ὑμεῖς! οἶδα γὰρ, ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε.
6 Οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ, καθὼς εἶπε. Δεῦτε, ἴδετε

XXVII, 58. al. ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. 64. al. οἱ μ. αὐτοῦ νυκτός. 65. al. Ἔφη δὲ.

rum a Galilaea secutae ei ministrabant. In his erat Maria 56
Magdalensis et Maria mater Iacobi et Ioses materque filio-
rum Zebedaei.

Vesperi autem venit homo dives Arimathaeus, nomine 57
Iosephus, qui et ipse fuerat discipulus Iesu. Qui quum 58
venisset ad Pilatum, petiit corpus Iesu. Tum Pilatus tra-
di iussit. Iosephus quum corpus acceptum et puro involu- 59
tum linteo in novo suo sepulcro, quod in rupe exciderat, 60
reposuisset, magno lapide ad sepulcri portam advoluto, ab-
iit. Erat autem ibi Maria Magdalensis et altera Maria e re- 61
gione sepulcri sedentes.

Postero autem die, qui praeparationem excipiebat, con- 62
venerunt summi pontifices et Pharisaei ad Pilatum dicentes;
domine, meminimus, illum planum dixisse, quum adhuc 63
esset in vivis: post triduum resuscitor. Iube igitur sepul- 64
crum usque ad tertium diem muniri, ne forte discipuli eius,
quum accesserint, eum surripiant et populo dicant: resusci-
tatus est a mortuis: et postrema fraus prima erit deterior.
Quibus Pilatus: habetis, inquit custodiam; abite, munite 65
uti scitis. Qui quum abiissent, muniverunt sepulcrum ob- 66
signato lapide atque addita custodia.

CAP. XXVIII.

Post sabbatum autem, primi hebdomadis diei diluculo, 1
venit Maria Magdalensis atque altera Maria sepulcrum con-
templaturae. Et, ecce! magnus exstitit terrae motus; an- 2
gelus enim Domini, qui e coelo descenderat, accessit et la-
pidem ab ostio devolvit ac super eo sedebat. Erat autem 3
species eius ut fulgur eiusque vestimentum candidum nivis
instar. At prae metu eius percussi sunt custodes ac velut 4
emortui. Angelus vero illis mulieribus hoc modo respon- 5
dit: ne timete, o vos! scio enim, vos quaerere Iesum in
crucem actum. Non est hic; nam resuscitatus est, quem- 6
admodum dixit. Huc, videte illum locum, ubi dominus ia-

---

spectant. 50—56. At vespera Iosephus Arimathaeus locuples Iesu discipulus corpus eius a Pilato sibi commissum in novo sepulcro rite reponit. 57—61. Marc. XV, 38. Luc. XXIII, 41. Ioh. XIX, 30. Assessores synedrii postero die custodia cingunt sepulcrum, ne forte discipuli eius, corpore surrepto fraudulento animo dicant, tertio die, quod dixerit, eum in vitam rediisse. 62—66.

XXVIII. Sed callidum hoc consilium a Numine eluditur. Etenim postridie sabbatum, quum Maria Magdalensis et Maria mater Iesu sepulcrum contemplatum veniunt, terrae motu exorto, angelum coelitus demissum lapidi a sepulcro remoto vident insidentem

7 τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι
εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νε-
κρῶν· καὶ, ἰδοὺ! προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ
8 αὐτὸν ὄψεσθε. Ἰδοὺ, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι τα-
χὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης
9 ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπο-
ρεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ, ἰδοὺ! ὁ
Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς λέγων· Χαίρετε. Αἱ δὲ προς-
10 ελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν
αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε· ὑπά-
γετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς
11 τὴν Γαλιλαίαν κἀκεῖ με ὄψονται.
Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ! τινὲς τῆς κουστωδίας
12 ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαν-
τα τὰ γενόμενα. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέ-
13 ρων συμβούλιόν τε λαβόντες ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς
14 στρατιώταις λέγοντες· Εἴπατε· ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυ-
κτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. Καὶ
15 ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν
αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες
τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη
16 ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον.
17 Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ
18 ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ (οἱ δὲ ἐδίστασαν.
19 Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· Ἐδόθη
μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες
μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ
20 ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύμα-
τος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην
ὑμῖν, καὶ, ἰδοὺ! ἐγὼ μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας
ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

XXVIII, 9. multi codd. omittunt: Ὡς — μαθηταῖς αὐτοῦ. 1[illegible]
al. Πορευθέντες· οὖν. al. Πορευθέντες νῦν. 20. al. post αἰῶ[νος]
addunt: Ἀμήν.

cit. Atque abite et nuntiate eius discipulis, a mortuis eum 7
esse excitatum; et, ecce! antevertit vos in Galilaeam; ibi
eum videbitis. En, dixi vobis. Et egressae subito a se- 8
pulcro cum metu et magna laetitia cucurrerunt, ut disci-
pulis eius nuntiarent. Quum vero nuntiatum irent eius dis- 9
cipulis, et, ecce! Iesus obviam iis factus est dicens: sal-
vete! Quae quum accessissent, pedes eius amplexatae sup-
plices eum veneratae sunt. Tum Iesus iis dicit: nolite ti- 10
mere; abite, nuntiate fratribus meis, ut abeant in Galilaeam
ibique me videbunt.

Illis autem proficiscentibus, ecce! nonnulli custodes 11
urbem ingressi summis sacerdotibus omnia, quae evene-
rant, nuntiarunt. Et congregati cum senioribus collatisque 12
consiliis, satis pecuniae militibus dederunt dicentes: dicite: 13
discipuli eius, qui noctu venerant, eum clam, nobis dor-
mientibus, surripuerunt. Atque ubi hoc coram procuratore 14
auditum fuerit, nos ei persuadebimus vosque reddamus
securos. Illi autem, sumto argento, egerunt, quemadmo- 15
dum erant subornati. Et haec fama apud Iudaeos ad hunc
usque diem divulgata est.

Verum undecim illi discipuli profecti sunt in Gali- 16
laeam, in montem illum, ubi Iesus eos (adesse) iusserat.
Et conspicati eum supplices eum adorarunt (hi autem du- 17
bitaverant). Quum Iesus accessisset, hoc modo eos est al- 18
locutus: Concessa est mihi omnis potestas in coelo atque
in terra. Abite et instituite omnes gentes sacra lotione 19
eos obstringentes patri et filio et Spiritui sancto, docen- 20
tes eos servare omnia, quaecunque vobis mandavi, et, ec-
ce! ego vobiscum sum omnes dies usque ad finem huius
temporis.

---

splendissima veste. Custodes vero prae metu aufugerant. A quo quum audissent, Iesum in vitam rediisse, et iussae nuntiare discipulis, fore, ut eum in Galilaea, quo eos antevertat, videant, magno gaudio perculsae ac metu ad eos pergunt. In ipsa via Iesus se iis offert iisque idem dat mandatum ad suos perferendum. 1—10. Quae dum proficiscuntur, nonnulli custodum, quae evenerant, deferunt ad senatores populi, qui stupore affecti argento eos perducunt, ut sua ipsorum culpa corpus Christi noctu a discipulis esse surreptum divulgent. Quam famam revera in vulgus emanasse, testatur Matthaeus. 11—15. Iesus vero in Galilaea suos convenit undecim discipulos, quibus hoc idque ultimum dat mandatum, ut homines rerum div. cognitione imbuant et sacro lavacro initient. Denique patrocinium suum iis promittit. 16—20. Marc. XVI. Luc. XXIV. Ioh. XX, 24.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.*)

1 Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεο
2 ὡς γέγραπται ἐν τῷ προφήτῃ· „Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλ
τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προςώπου σου, ὃς κατασκευάσει τ
3 ὁδόν σου· Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἑτοιμάσατε τ
4 ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ·“ ἐγένε
Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων βάπτισμ
5 μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύοντο πρ
αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται κ
ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτ
6 ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ Ἰωάνν
ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην πε
τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριο
7 Καὶ ἐκήρυσσε λέγων· Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπί
μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑπ
8 δημάτων αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτ
δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

9 Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἦλθεν Ἰησο
ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάνν
10 εἰς τὸν Ἰορδάνην. Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἐκ τοῦ ὕδατ
εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ὡς περιστ
11 ρὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τ
οὐρανῶν· „Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν σοὶ εὐδόκησ

12 Καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημ
13 Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμ
νος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων καὶ οἱ ἄγ
λοι διηκόνουν αὐτῷ.

I. *) 1. al. τὸ κατὰ Μ. ἅγιον εὐαγγέλιον vel ἐκ τοῦ κατὰ
ἁγίου εὐαγγελίου. 2. al. ἐν Ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ. al. τοῖς προφήτ
5. al. Ἱεροσολυμῖται πάντες· καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν. ib. al. ἐξεπορεύ
6. al. pro τρίχας l. δέῤῥην (i. e. δέῤῥιν). 11. al. ἐν ᾧ εὐδόκ
12. al. εὐθύς.

EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

Initium fausti de Iesu Christo, filio Dei, nuntii, 1
quemadmodum scriptum est in (eo, quem nostis,) propheta: 2
*) „ecce, ego mitto nuntium meum ante te, qui viam tuam
muniet: vox clamantis in deserto: munite viam domini, 3
planas reddite eius semitas,“ exstitit Iohannes aqua lu- 4
strans in deserto et commendans poenitentiae lustrationem,
ut peccatorum veniam consequerentur. Et egrediebantur 5
ad eum tota Iudaeae regio et Hierosolymitani omnesque in
Iordane fluvio sacra ab eo obstringebantur lustratione
peccata sua impense confitentes. Erat autem Iohannes ille 6
indutus vestimentum e pilis camelorum confectum, lumbum
coriaceo cinctus cingulo, et alimentis utebatur locustis et
melle agresti. Et clara docuit voce: venit potentior post 7
me, cuius ut solvam calceorum corrigiam non sum idoneus.
Equidem sacra lustratione per aquam vos obstringo; ipse 8
autem vos tinget Spiritu sancto.

Et accidit illo tempore, (nempe) venit Iesus a Nazaretha 9
Galilaeae et a Iohanne Iordani immersus est. Et confe- 10
stim, quum aqua emergeret, vidit dehiscentes coelos et
Spiritum modo columbae superne ad eum delabentem. Et 11
coelitus audita est vox: „tu es filius meus dilectus, tu mihi
places.“

Et extemplo Spiritus eum in locum eiicit desertum. 12
Et erat ibi in deserto quadraginta dies et explorabatur a 13
Satana, et versabatur cum feris angelique ei ministrabant.

---

*) Ies. XL, 3.

I. Iohannes baptista, id quod vates futurum esse praedixerat, in solitudine laetum de Messia appropinquante ad populares suos primus perfert nuntium eosque sacro initians lavacro hortatur ad mores emendandos. Qui quum magno eum favore amplectuntur, libere profitetur, Messiam semetipso longe esse superiorem. 1—8. Etiam Iesus Nazaretha profectus in illa solitudine a Iohanne baptizatur et coelitus declaratur Messias. Quo facto plenus div. Spiritu in locum se confert desertum, ubi per quadraginta versans dies a Satana tentatur, sed ab angelis alitur. Iohanne autem in vincula coniecto, in Galilaeam revertitur denuntians, prope abesse regnum Messianum, quo qui potiri velit, ei ad meliorem frugem esse tendendum. 9—11. Ad mare Galilaeum aliquando deambulans

14 Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην ἦλθεν
Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασι
15 λείας τοῦ θεοῦ καὶ λέγων· Ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς κα
ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐ
16 τῷ εὐαγγελίῳ. Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆ
Γαλιλαίας εἶδε Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτο
ἀμφιβάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἦσαν γὰ
17 ἁλιεῖς. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Δεῦτε ὀπίσω μου κα
18 ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέω
19 ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ πρ
βὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου κ
Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοί
20 καταρτίζοντας τὰ δίκτυα· καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτού
Καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοί
μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.
21 Καὶ εἰςπορεύονται εἰς Καφαρναούμ· καὶ εὐθέως το
22 σάββασιν εἰςελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκε. Καὶ ἐξ
πλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτο
23 ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἦν
τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτ
24 καὶ ἀνέκραξε λέγων· Ἔα! τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζ
ρηνέ; Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς· οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγι
25 τοῦ θεοῦ! Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων· Φιμ
26 θητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦ
τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτο
27 Καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥςτε συζητεῖν πρὸς αὐτο
λέγοντας· Τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτ
ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐ
28 τάσσει καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ! Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτ
εὐθέως εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας.
29 Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες ἦλθον
τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰω
30 νου. Ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα·
31 εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. Καὶ προςελθὼν ἤγ

I, 15. al. λέγων, omisso καί. 16. al. Καὶ παράγων. ib. αὐ
al. τοῦ Σίμωνος, al. αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος, ib. al. βάλλοντας. 19.
omittunt ἐκεῖθεν. 24. al. ἐνέκραξε. ib. al. οἴδαμεν. 27. Τί
πνεύμασι: Valde haec variant in Codd. al. τίς et ὅτι omittunt
excl. αὕτη: al. ἡ καινὴ vel ἡ καινὴ et αὕτη. al. pro διδαχὴ l. δι
σκαλία: al. τίς ἡ διδαχὴ ἐκείνη, ἡ καινὴ αὕτη ἐξουσία, ὅτι. 28.
εὐθύς. 29. al. ἐξελθὼν ἦλθε.

Tradito autem Iohanne, Iesus in Galilaeam se contulit 14
laetum afferens de regno divino nuntium et quidem his 15
verbis: praeterlapsum est tempus (a Deo praefinitum) et
proxime abest regnum divinum: emendate mores ac per
evangelium ad fidem adducamini. Quum vero praeter mare 16
Galilaeae circumiret, vidit Simonem et Andream eius fra-
trem rete in mari iactantes; erant enim piscatores. Qui- 17
bus Iesus: huc, inquit, me sequimini et faciam, ut homi-
num piscatores sitis. Et confestim, retibus suis missis, eum 18
sunt secuti. Et paululum illinc progressus, quum Iaco- 19
bum filium Zebedaei et Iohannem eius fratrem et ipsos in
navigio retia expedire vidisset, statim eos vocavit. Et patre 20
suo Zebedaeo in navigio cum mercenariis relicto, abierunt,
ut eum sequerentur.

Et ingrediuntur Capharnaumum: et extemplo die sab- 21
bati synagogam ingressus docebat. Et obstupefacti sunt 22
eius doctrina; docebat enim eos, tanquam cui docendi data
esset copia nec quemadmodum legis periti. Quorum in 23
synagoga homo, qui in potestate impuri daemonis erat,
[illegible] sustulit clamorem dicens: vah, quid nobis tecum rei 24
est, Iesu Nazarethane? Venisti, ut nos pessumdares:
novi te quisnam sis, sanctus ille Dei. Atque increpuit eum 25
Iesus his verbis: obmutesce atque exi ex eo. Et quum eum 26
daemon impurus distorsisset et alta voce exclamasset, ex
eo exiit. Et obstupuerunt omnes, ut apud animum 27
suum quaererent: ecquid hoc rei est? quaenam est haec
nova doctrina? pro lubitu vel geniis impuris imperat
atque sese submittunt! Exiit autem fama eius extemplo in 28
totam regionem Galilaeae circumiacentem.

Et statim ex synagoga illa egressi in domum Simonis 29
atque Andreae cum Iacobo et Iohanne sese contulerunt.
Socrus autem Simonis decumbebat febri laborans: et statim 30
de ea ei dicunt. Et, quum accessisset, manu eius firmiter 31

---

discipulos sibi adiungit Simonem, Andream, Iacobum et Iohannem piscatores, quibuscum Capharnaumum ingressus cum summo [illegible] stupore in sacro docet conventu et malo daemone ex homine, quem misere vexaverat, exterminato sui admirationem in omnibus movet, ita ut fama eius in omnes regiones Galilaeae divulgetur. 12—28. Matth. IV, 1. Luc. IV, 1. Ioh. IV, 43. 44. [illegible] IV, 31. *Eodem die quum conventu sacro relicto in Petri domum se contulisset, socrum eius solo tactu sanat multosque aegro-*

ρεν αὐτὴν κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἀφῆκεν αὐ
32 ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. Ὀψίας δὲ γε
μένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τ
33 κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους· καὶ ἡ πόλις
34 ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσε π
λοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πο
ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδει
35 αὐτόν. Καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε καὶ ἀπ
36 θεν εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προςηύχετο. Καὶ κατεδίω
37 αὐτὸν ὅ τε Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. Καὶ εὑρόντες αὐ
38 λέγουσιν αὐτῷ· Ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. Καὶ λέγει αὐτ
Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύ
39 εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συ
γωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰ δαιμ
ἐκβάλλων.

40 Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν
γονυπετῶν αὐτὸν καὶ λέγων αὐτῷ· Ὅτι, ἐὰν θέλῃς, δύ
41 σαί με καθαρίσαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς ἐκτε
τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· Θέλω, καθ
42 σθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐ
43 ἡ λέπρα καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ ἐμβριμησάμενος α
44 εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτὸν καὶ λέγει αὐτῷ· Ὅρα, μηδενὶ
δὲν εἴπῃς· ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ καὶ π
ένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προςέταξε Μωϋσῆς
45 μαρτύριον αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πο
καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνα
φανερῶς εἰς πόλιν εἰςελθεῖν· ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τό
ἦν καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πάντοθεν.

ΚΕΦ. II.

1 Καὶ εἰςῆλθεν πάλιν εἰς Καφαρναοὺμ δι' ἡμερῶν
2 ἠκούσθη, ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι. Καὶ εὐθέως συνήχθ
πολλοί, ὥςτε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν

I, 35. al. ἔννυχα vel ἐννύχιον. 38. al. εἰς τὰς ἐγγὺς κώμας
τὰς πόλεις. ib. al. ἐξῆλθον. al. ἐλήλυθα. 39. al. εἰς τὰς συν
44. al. omisso μηδὲν l. μηδενὶ εἴπῃς. 45. al. excl. πολλὰ
simpliciter κηρύσσειν. ib. al. πανταχόθεν. II, 1. al. πάλ
ἦλθεν.

prehensa, eam excitavit: et reliquit eam confestim febris
itaque ministrabat. Vesperi autem, quum sol occidisset, 32
attulerunt ad eum omnes, qui male se habebant, et daemo-
niacos: et tota urbs congregata erat ad portam. Et sanavit 33
multos, qui variis laborabant morbis, et multos eiecit dae- 34
mones nec sinebat daemones loqui, quia eum noverant.
Et mane multa adhuc nocte quum surrexisset, egressus 35
est: et quum in locum venisset desertum, preces ibi fun-
debat. Et persecuti sunt eum et Simon et eius comites 36
et, quum eum invenissent, dicunt ad eum: omnes te quae- 37
runt. Quibus ille: conferamus nos, inquit, in vicina con- 38
ciliabula, ut etiam ibi laetum afferam nuntium; nam eo
fine egressus sum. Et afferebat laetum in eorum synagogis 39
nuntium usque per totam Galilaeam malosque eiiciebat
genios.

Et accedit ad eum leprosus, qui eum implorans et ad 40
genua eius prolabens dicit ad eum: si voles, potes me red-
dere purum. Iesus vero misertus extensa manu eum tetigit 41
his verbis: volo, sis purus. Quae quum dixisset, statim 42
lepra purgando ab eo remota est. Et significata ei aegritu- 43
dine, eum dimisit eique dixit: vide, ne cuiquam quidquam 44
dicas; sed abi, ostende te sacerdoti atque offer de sanatione
tua, quae Moses iussit, quo iis (Iudaeis) exstet testimonium. 45
Ille autem egressus multum celebrare et divulgare coepit
illum sermonem, ita ut non amplius palam urbes posset in-
gredi; sed extra eas in locis versabatur desertis et conflue-
bant ad eum homines undique.

CAP. II.

Et plures post dies iterum Capharnaumum intravit at- 1
que auditum est, eum domi esse. Et statim multi congre- 2
gati sunt, ita ut ne locus quidem ad ianuam eos caperet;

[illegible] et malis laborantium daemonibus, quos attulerant, stipatus magna Capharnaumitarum multitudine. 29—34. Matth. VIII, 14. Luc. IV, 38. Primo mane in locum desertum, ut preces ad Deum funderet, egressum discipuli aliique multi quaerunt. Quod quum [illegible] suis audisset, universam Galilaeam peragrat docendo malosque eiiciendo daemones. Qua in via leprosum enixe rogantem liberat [illegible] eumque monet, ut sacrificium offerre, quam rem divulgare malit. At ille rem divulgat ac efficit, ut Iesus, ne ab hominum [illegible] multitudine, sese conferat in solitudinem; at ne sic qui[illegible] id quod voluerat assequitur, hominibus etiam ibi ad eum confluentibus. Luc. IV, 42. V, 12. Matth. VIII, 2.

3 ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παρ
4 λυτικὸν φέροντες αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ μὴ δυ
μενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἀπεστέγασαν τ
στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατ
5 ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τ
πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ· Τέκνον, ἀφέωνταί σ
6 αἱ ἁμαρτίαι. Ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθ
7 μενοι καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· Τί οὗτ
λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ
8 εἷς ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύμ
αὐτοῦ, ὅτι οὕτως αὐτοὶ διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶ
αὐτοῖς· Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμ
9 Τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ· Ἀφέων
σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν· Ἔγειραι, ἆρόν σου τὸν κρ
10 βατον καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, (λ
11 τῷ παραλυτικῷ·) Σοὶ λέγω· Ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββα
12 σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἠγέρθη εὐθέως
ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων· ὥστε ἐ
στασθαι πάντας καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν λέγοντας· Ὅ
οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν!
13 Καὶ ἐξῆλθε πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶ
14 ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτὸν καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ
ράγων εἶδε Λευῒν τὸν τοῦ Ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ
λώνιον καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀνασ
15 ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐ
ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτ
συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦ
16 γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμμα
καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τε
νῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Τί
17 μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει;
ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· Οὐ χρείαν ἔχου
ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Οὐκ ἦλ
καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλούς.

II, 4. al. προσενέγκαι. 5. al. σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. 6. al. οὕτω λαλεῖ. 8. al. οὕτως διαλογίζονται. 9. al. σοι αἱ. Ib. al. Ἔγειρε, ἆρον. 10. al. ἀφ. ἐπὶ τ. γῆς. 16. al. διατί. Ib. πίνει l. ὁ διδάσκαλος ὑμῶν. 17. al. post ἁμαρτωλοὺς addunt τάνοιαν.

isque doctrinam suam tradebat. Et accedunt ad eum fe- 3
rentes paralyticum a quatuor hominibus sublatum. Qui 4
quum ad eum ob multitudinem appropinquare non possent,
sustulerunt tectum, ubi erat, et, quum effodissent, demit-
tunt lectulum, in quo paralyticus decumbebat. Iesus au- 5
tem, fiducia eorum cognita, dicit paralytico: fili, condo-
nata sunt tibi peccata tua. Erant vero quidam legisperito- 6
rum, qui ibi sedebant et apud animum suum reputabant:
quid hic tam impie loquitur? quis potest peccata condonare, 7
nisi unus Deus? Et extemplo quum Iesus mente sua cogno- 8
visset, eos hoc modo apud se reputare, dixit iis: cur haec
reputatis apud animum vestrum? utrum est proclivius, ut 9
dicas paralytico: condonata sunt tibi peccata tua, an, ut
dicas: surge, tolle lectulum tuum atque incede? Sed, ut 10
sciatis, huic (quem videtis) homini potestatem esse vitio-
rum in terra condonandorum, (dicit paralytico:) dico tibi, 11
surge et, sublato lectulo, redi domum tuam. Et surrexit 12
statim sublatoque lectulo egressus est coram omnibus, ita
ut omnes extra se raperentur Deumque celebrarent laudibus
dicentes: nunquam, ut haec res est, quidquam vidimus.

Et egressus est iterum ad mare omnisque hominum 13
multitudo veniebat ad eum eosque edocebat. Et praeteriens 14
vidit Levin filium Alphaei sedentem ad mensam publicano-
rum, cui dicit: sequere me. Et surrexit eumque est secu- 15
tus. Et accidit, ut, quum in aedibus eius accumberet,
multi portitores et flagitiosi cum Iesu eiusque discipulis ac-
cumberent; aderant enim multi et eum secuti fuerant. Et 16
legisperiti et Pharisaei quum eum edere vidissent cum por-
titoribus et flagitiosis, discipulis eius dicebant: quid est
quod cum portitoribus et flagitiosis cibum et potum capit?
Quo audito Iesus iis respondet: non sani, sed aegroti me- 17
dico indigent; prodii, non ut probos, sed ut improbos in-
vitarem.

II. Aliquot dies post Capharnaumum reversus tanta obsidetur hominum copia, ut aedes eos capere nequeant. Quare paralyticum, rescisso tecto, in conclave, ubi Iesus docet, demittunt. Qua fiducia motus aegrotum bono animo esse iubet hac voce, peccata ei esse condonata. At iurisconsulti quidam, hac voce offensi, quum secum reputent, Iesum div. sibi arrogare auctoritatem, Iesus, mente eorum facile perspecta, illam vocem nil nisi sanare significare contendit: et hanc potestatem sibi concessam esse, ipsa hominis aegroti sanatione cum magna hominum miratione declarat. 1—12. Matth. IX, 1. Luc. V, 17. Tum ad mare Galilaeum plebem instituit et Levin discipulum sibi adiungit, cuius in domo cum multis portitoribus convivio interest, quod iurisconsulti ac Pharisaei disci-

18 Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ Φαρισαῖοι ν
στεύοντες, καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Διατί οἱ μ
θηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ
19 σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦ
Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος με
αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; Ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχου
20 τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν· ἐλεύσονται δὲ ἡμέρ
ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσο
21 σιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Οὐδεὶς δὲ ἐπίβλημα ῥάκο
ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μή, αἴ
τὸ πλήρωμα τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ καὶ χεῖρον σχίσ
22 γίνεται. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιο
εἰ δὲ μή, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκοὺς καὶ ὁ οἶ
ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον
ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.
23 Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς σάββα
διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδ
24 ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας. Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλε
αὐτῷ· Ἴδε, τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξε
25 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Οὐδέποτε ἀνέγνωτε, τί ἐποίησε Δα
ὅτε χρείαν ἔσχε καὶ ἐπείνασεν, αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτ
26 πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τ
ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν,
οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τ
27 σὺν αὐτῷ οὖσι; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Τὸ σάββατον
τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββα
28 Ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββ

ΚΕΦ. III.

1 Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν· καὶ ἦν
2 ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετή
αὐτόν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατη
3 σωσιν αὐτοῦ. Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμ
4 ἔχοντι τὴν χεῖρα· Ἔγειραι εἰς τὸ μέσον. Καὶ λέγει αὐ
τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν; ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποι
5 ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; Οἱ δὲ ἐσιώπων. Καὶ π
βλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ
πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· Ἔκτε

II, 18. al. καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων. 20. al. ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. 2
οὐδεὶς vel καὶ οὐδείς. ib. al. πλήρωμα αὐτοῦ vel ἀπ' αὐτοῦ.
ἐπὶ Ἀβι. τ. ἀρχιερ. omittunt. III, 3. al. Ἔγειρε. 4. al.
κτεῖναι l. ἀπολέσαι. 5. al. πηρώσει.

Et solebant discipuli Iohannis et Pharisaei ieiunia age- 18
re, et veniunt eique dicunt: cur discipuli Iohannis et Pha-
risaei ieiunia agunt, tui vero discipuli non agunt ieiunia?
Quibus respondit: num possunt paranymphi, quo tempore 19
cum iis versatur sponsus, ieiunare? Dum sponsum habent,
non possunt ieiunare; sed erit tempus, quo sponsus ab iis 20
erit disiunctus, et illo tempore ieiunabunt. Nemo autem 21
supplementum rudis panni assuit vestimento vetusto; nisi
forte, aufert supplementum novum de vetusto (vestimento).
Et nemo vinum recens vetustis infundit utribus; nisi forte, 22
rumpit vinum recens utres et vinum effunditur utresque
pereunt; sed vinum recens condendum est utribus novis.

Et accidit, ut sabbato per segetes iret, et coepe- 23
runt eius discipuli viam exprimere spicas vellentes. Et
Pharisaei ei dicebant: en, cur faciunt sabbato quod non 24
licet? Quibus dicebat: nunquamne legistis, quidnam fece- 25
rit Davides, quum esset ciborum inopia et fame laboraret,
ipse eiusque comites, quomodo aedem Dei ingressus sit tem- 26
pore Abiatharis pontificis maximi et expositos panes (sacros)
comederit, quos non licet comedere nisi sacerdotibus, et
dederit etiam suis comitibus? Dies sabbati propter hominem 27
est constitutus, non homo propter diem sabbati. Quin do- 28
minus est homo vel diei sabbati.

CAP. III.

Et ingressus est iterum synagogam, eratque ibi homo 1
manum habens aridam. Et observabant eum, an die sab- 2
bati eum esset sanaturus, ut eum accusarent. Et illi ho- 3
mini, qui aridam habebat manum: surge, inquit, in me-
dium. Et dicit iis: utrum licet die sabbati? recte agere 4
an male facere? vitam servare an interficere? Illi autem
tacebant. Et quum eos cum ira circumspexisset, apud se 5
dolens de animo eorum callo obducto, homini illi dicit:

---

pulis eius exprobrant. Quo cognito Iesus declarat, se venisse ad impios ad beatam vitam perducendos. 13—17. Iohannis b. discipulos aegre ferentes, discipulos Iesu prorsus non curare ieiunia, inserviendum esse tempori monet. 18—22. Matth. IX, 9. Luc. V, 27. Discipulos aliquando in itinere, ut famem depellerent, spicas evellentes die sabbati quum maligne vituperassent Pharisaei, et exemplo Davidis, qui panes sacros comederit, docendoque sabbatum hominum caussa esse institutum refutat. 23—28.

III. Capharnaumum reversus in conventu sacro hominem arida laborantem manu die sabbati sanat. Qua re iurisperiti et Phari-

18 Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ Φαρισαῖοι νη-
στεύοντες, καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Διατί οἱ μα-
θηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ
19 σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ'
αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; Ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι
20 τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν· ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι,
ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσου-
21 σιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Οὐδεὶς δὲ ἐπίβλημα ῥάκους
ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μή, αἴρει
τὸ πλήρωμα τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ καὶ χεῖρον σχίσμα
22 γίνεται. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς·
εἰ δὲ μή, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκοὺς καὶ ὁ οἶνος
ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς
ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.
23 Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι
διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν
24 ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας. Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον
αὐτῷ· Ἴδε, τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστι;
25 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Οὐδέποτε ἀνέγνωτε, τί ἐποίησε Δαυΐδ,
ὅτε χρείαν ἔσχε καὶ ἐπείνασεν, αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ,
26 πῶς εἰςῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ
ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς
οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς
27 σὺν αὐτῷ οὖσι; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Τὸ σάββατον διὰ
τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον.
28 Ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

ΚΕΦ. III.

1 Καὶ εἰςῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν· καὶ ἦν ἐκεῖ
2 ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετήρουν
αὐτόν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορή-
3 σωσιν αὐτοῦ. Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην
4 ἔχοντι τὴν χεῖρα· Ἔγειραι εἰς τὸ μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς·
τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν; ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι;
5 ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; Οἱ δὲ ἐσιώπων. Καὶ περι-
βλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ
πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· Ἔκτεινον

II, 18. al. καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων. 20. al. ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. 21. al. οὐδεὶς vel καὶ οὐδείς. ib. al. πλήρωμα αὐτοῦ vel ἀπ' αὐτοῦ. 26. al. ἐπὶ Ἀβι. τ. ἀρχιερ. omittunt. III, 3. al. Ἔγειρε. 4. al. ἀποκτεῖναι l. ἀπολέσαι. 5. al. πηρώσει.

Et solebant discipuli Iohannis et Pharisaei ieiunia age- 18
re, et veniunt eique dicunt: cur discipuli Iohannis et Pha-
risaei ieiunia agunt, tui vero discipuli non agunt ieiunia?
Quibus respondit: num possunt paranymphi, quo tempore 19
cum iis versatur sponsus, ieiunare? Dum sponsum habent,
non possunt ieiunare; sed erit tempus, quo sponsus ab iis 20
erit disiunctus, et illo tempore ieiunabunt. Nemo autem 21
assumentum rudis panni assuit vestimento vetusto; nisi
forte, aufert supplementum novum de vetusto (vestimento).
Et nemo vinum recens vetustis infundit utribus; nisi forte, 22
rumpit vinum recens utres et vinum effunditur utresque
pereunt; sed vinum recens condendum est utribus novis.

Et accidit, ut sabbato per segetes iret, et coepe- 23
runt eius discipuli viam exprimere spicas vellentes. Et
Pharisaei ei dicebant: en, cur faciunt sabbato quod non 24
licet? Quibus dicebat: nunquamne legistis, quidnam fece- 25
rit Davides, quum esset ciborum inopia et fame laboraret,
ipse eiusque comites, quomodo aedem Dei ingressus sit tem- 26
pore Abiatharis pontificis maximi et expositos panes (sacros)
comederit, quos non licet comedere nisi sacerdotibus, et
dederit etiam suis comitibus? Dies sabbati propter hominem 27
est constitutus, non homo propter diem sabbati. Quin do- 28
minus est homo vel diei sabbati.

CAP. III.

Et ingressus est iterum synagogam, eratque ibi homo 1
manum habens aridam. Et observabant eum, an die sab- 2
bati eum esset sanaturus, ut eum accusarent. Et illi ho- 3
mini, qui aridam habebat manum: surge, inquit, in me-
dium. Et dicit iis: utrum licet die sabbati? recte agere 4
an male facere? vitam servare an interficere? Illi autem
tacebant. Et quum eos cum ira circumspexisset, apud se 5
dolens de animo eorum callo obducto, homini illi dicit:

---

pulis eius exprobrant. Quo cognito Iesus declarat, se venisse ad impios ad beatam vitam perducendos. 13—17. Iohannis b. discipulos aegre ferentes, discipulos Iesu prorsus non curare ieiunia, inserviendum esse tempori monet. 18—22. Matth. IX, 9. Luc. V, 27. Discipulos aliquando in itinere, ut famem depellerent, spicas evellentes die sabbati quum maligne vituperassent Pharisaei, et exemplo Davidis, qui panes sacros comederit, docendoque sabbatum hominum caussa esse institutum refutat. 23—28.

III. Capharnaumum reversus in conventu sacro hominem arida laborantem manu die sabbati sanat. Qua re iurisperiti et Phari-

τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινε καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ
6 αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν
Ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ᾽ αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν
ἀπολέσωσι.
7 Καὶ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν
εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
8 ἠκολούθησαν αὐτῷ καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἱεροσο-
λύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου,
καὶ οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες
9 ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προςκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον,
10 ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε
ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.
11 Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει,
προςέπιπτεν αὐτῷ καὶ ἔκραζε λέγοντα· Ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς
12 τοῦ θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν
αὐτὸν ποιήσωσι.
13 Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν
14 αὐτός· καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησε δώδεκα,
ἵνα ὦσι μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν,
15 καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ ἐκβάλλειν τὰ
16 δαιμόνια, πρῶτον Σίμωνα (καὶ ἐπέθηκε τῷ Σίμωνι ὄνομα
17 Πέτρον) καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, (καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοα-
18 νεργὲς, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς·) καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιπ-
19 πον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Ματθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ
Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν
Κανανίτην, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν
αὐτόν.
20 Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον, καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος,
21 ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήδε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκού-
σαντες οἱ παρ᾽ αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον
22 γάρ· Ὅτι ἐξέστη. Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων
καταβάντες ἔλεγον· Ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει· καί· Ὅτι ἐν τῷ
23 ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ προς-
καλεσάμενος αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς· Πῶς

III, 5. οἱ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. ἀπεκατεστάθη. 7. al. ἀνεχ. μετὰ τ. μαθ. α. πρὸς vel παρὰ. 11. ἐθεώρουν — προςέπιπτον — ἔκραζον. 12. al. αὐτὸν φανερὸν. al. καὶ ἐπέθηκε αὐτοῖς ὀνόματα, τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον vel ἐπέθηκε τ. Σίμωνι ὄνομα Πέτρον. 17. al. τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακ[illegible] 18. al. κανανίτην. 21. al. οἱ μετ᾽ αὐτοῦ. al. ὅτε ἤκουσαν περὶ αὐ[illegible] οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ λοιποὶ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον [illegible] ὅτι ἐξέσταται αὐτούς.

extende manum tuam. Et extendit, et in pristinam resti-
tuta erat conditionem. Et egressi Pharisaei statim cum He- 6
rodianis consilium agitarunt contra eum, ut eum perderent.
Et Iesus cum discipulis suis adscendit versus mare 7
multaque hominum turba e Galilaea et Iudaea et Hiero- 8
solymis et Idumaea et trans Iordanem eum est secuta, et
qui circa Tyrum et Sidonem habitant, magna hominum vis,
quum audivissent, quanta faciebat, ad eum venerunt. Et 9
dixit discipulis suis, ut praesto sibi esset navigium, ob
illam hominum turbam, ut ne eum urgerent. Multos enim 10
sanaverat, ita ut in eum irruerent, ut eum tangerent, quot-
quot haberent morbos. Et impuri illi daemones, quando 11
eum conspicerent, irruebant in eum et clamabant his ver-
bis: tu es filius Dei. Et increpuit eos, ne ipsum redde- 12
rent manifestum.
Et adscendit in montem et arcessit ad se quos ipse 13
volebat, et abierunt ad eum. Et duodecim fecit, ut secum 14
essent et ut eos mitteret ad nuntium (de regno Messiano 15
proxime abfuturo) perferendum et ut haberent vim medendi
morbis et malos eiiciendi genios, primum Simonem (cui 16
nomen indidit Petri) et Iacobum filium Zebedaei et Iohan- 17
nem fratrem eius (quos Boanerges i. e. filios tonitruum no-
minarit) et Andream, Philippum, Bartholomaeum, Mat- 18
thaeum, Thomam, Iacobum filium Alphaei, Simonem Ca-
nanitam et Iudam Cariothensem, qui eum etiam tradidit. 19
Et veniunt domum et confluit iterum hominum turba, 20
ita ut ne panem quidem edere possent. Et quum cognati 21
eius audissent, (domo) exierunt, ut eum comprehenderent;
dicebant enim, eum sui non esse compotem. Et legisperiti 22
et qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant: Beelsebu-
lem habet, et: per principem malorum daemonum malos
eiicit daemones. Quos quum ad se arcessivisset, per para- 23
bolas iis dicebat: quomodo potest Satanas Satanam eiicere?

---

sei cum Herodianis vitae eius struunt insidias. At Iesus cum discipulis ad mare Galilaeum se confert magna stipatus hominum multitudine, multi aegroti solo contactu et Messiae adspectu, inprimis malis vexati daemonibus, sanantur. 1—12. Matth. XII, 1. Luc. VI, 1. A mari quum in montem Capharnaumo vicinum venisset, solemniter duodecim, quorum nomina referuntur, discipulos doctores futuros et miraculorum effectores constituit. 13—19. Luc. VI, 12. Iesus Capharnaumum reversus magna hominum concursum se videt. At Iesu cognati opinantes, eum sui non esse compotem, eum in suam potestatem redigere student. Legisperiti

24 δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία
ἐφ᾽ ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία
25 ἐκείνη· καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ᾽ ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται
26 σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη· καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ᾽
ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος
27 ἔχει. Οὐ δύναται οὐδεὶς τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ εἰςελθὼν
εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν
ἰσχυρὸν δήσῃ· καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.
28 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ βλασφημίαι ὅσας ἂν
29 βλασφημήσωσιν· ὃς δ᾽ ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ᾽ ἔνοχός ἐστιν
30 αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον· Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.
31 Ἔρχονται οὖν ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ
ἔξω ἑστῶτες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν.
32 Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν. Εἶπον δὲ αὐτῷ· Ἰδοὺ
33 ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζητοῦσί σε. Καὶ
ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων· Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ
34 ἀδελφοί μου; Καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς περὶ αὐ-
τὸν καθημένους λέγει· Ἴδε, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί
35 μου. Ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος
ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου καὶ μήτηρ ἐστί.

ΚΕΦ. IV.

1 Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν·
καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν ἐμ-
βάντα εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς
2 ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ ἐδί-
δασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν
3 τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· Ἀκούετε· Ἰδού, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων
4 τοῦ σπεῖραι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε
παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν αὐτό.
5 Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν
πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος
6 γῆς· ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ
7 ἔχειν ῥίζαν ἐξηράνθη. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς ἀκάνθας,
καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρ-

III, 27. al. οὐδεὶς δύναται. 28. al. καὶ πάντα ἀφ. τοῖς υἱοῖς
ἀ. τὰ ἁμ. ib. al. καὶ βλασφημίαι. 29. al. κολάσεως. al. ἁμαρτ.
s. ἁμαρτήματος. 31. al. οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. 32.
καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω. IV, 1. συνάγεται vel συνέρχεται. 4.
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. 7. al. ἐπὶ τὰς ἀκάνθας.

Et si regnum secum ipso dissederit, non potest consistere 24
illud regnum: et si domus secum ipsa dissederit, non potest 25
consistere illa domus: etiam si Satanas contra semetipsum 26
surrexerit et se infestaverit, non potest consistere, sed in
nihilum redigitur. Minime potest instrumenta fortis domum 27
eius ingressus diripere, nisi primum fortem vinxerit; et
tum domum eius diripiet. Sancte vobis confirmo, omnia 28
peccata condonatum iri hominibus et contumelias, quascun-
que dixerint; quicunque vero contumeliam dixerit in Spiri- 29
tum Sanctum, eum non habere veniam in aeternum, sed
reum esse poenae aeternae. Quia dicebant: impurum eum 30
agitare daemonem. Veniunt igitur mater eiusque fratres, 31
et foris stantes ablegarunt ad eum, qui eum vocarent. Et 32
hominum turba circa eum sedebat; dicebant autem ei: en,
mater tua fratresque foris te quaerunt. Quibus respondit 33
his verbis: quisnam est mater mea vel fratres mei? Et 34
quum circumcirca circumtulisset oculos in eos, qui circa
eum sedebant, dicit: en mater mea fratresque mei; nam 35
quicunque se ad voluntatem Dei composuerit, hic fratris
et sororis et matris mihi loco est.

CAP. IV.

Quum iterum propter mare docere coepisset, confluxit 1
ad eum multa hominum turba, ita ut navigium ingressus
sederet in mari: et tota illa hominum multitudo ad mare
in terra erat. Quos multa per parabolas docebat iisque ad 2
normam doctrinae suae dixit: audite, ecce, exiit sator, ut 3
sereret. Et accidit, ut, dum sereret, alia caderent propter 4
viam; et advolarunt aves eaque comederunt. Alia cecide- 5
runt in saxosa, ubi non profundam habebant terram; et
statim progerminarunt, quia non profundam habebant ter-
ram: sole autem exorto adusta sunt et, quia radicibus erant 6
destituta, exaruerunt. Et alia ciciderunt in spinas; et 7
spinae creverunt eaque praefocarunt nec fructum ediderunt.

---

eum ope Beelsebulis malos daemones exterminare criminantur, quod Iesus et absurdum et irrevocabile peccatum esse demonstrat. 31—35. Nuntio allato, matrem eius, fratres ac sorores adesse, profitetur, horum numero sibi esse, quicunque legi div. satisfaciant. Matth. XII, 12. Luc. VIII, 19. XI, 14. XII, 10.

IV. Ad mare Galilaeum quum versaretur, prae nimia hominum multitudine e navigio verba ad populum facere cogitur eosque docet parabolam de satore, qui vario successu sementem fecerit, cuius

8 πὸν οὐκ ἔδωκε. Καὶ ἄλλα ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν
καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα, κα
9 ἔφερεν ἓν τριάκοντα καὶ ἓν ἑξήκοντα καὶ ἓν ἑκατόν. Κα
ἔλεγεν· Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω!
10 Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περ
11 αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐ
τοῖς· Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλεία
τοῦ θεοῦ, ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντ
12 γίνεται· ἵνα βλέποντες βλέπωσι καὶ μὴ ἴδωσι· κα
ἀκούοντες ἀκούωσι καὶ μὴ συνιῶσι· μήποτε ἐπιστρέψωσ
13 καὶ ἀφεθήσεται αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. Καὶ λέγει αὐ
τοῖς· Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην, καὶ πῶς πάσα
14 τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρε
15 Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν· ὅπου σπείρεται ὁ λόγο
καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς καὶ αἴρ
16 τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Κα
οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ, ὅτα
ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσι
17 αὐτόν· καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιρ
εἰσιν· εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγο
18 εὐθέως σκανδαλίζονται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰ
19 ἀκάνθας σπειρόμενοι οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ
μέριμναι τοῦ αἰῶνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ
περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰςπορευόμεναι συμπνίγουσι τ
20 λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τ
γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον κ
παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν ἓν τριάκοντα καὶ
ἑξήκοντα καὶ ἓν ἑκατόν.
21 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται, ἵνα ὑπ
τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ, ἵνα ἐπὶ τ
22 λυχνίαν ἐπιτεθῇ; Οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μ
φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φα
23 ρὸν ἔλθῃ. Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω! Κ
24 ἔλεγεν αὐτοῖς· Βλέπετε, τί ἀκούετε, καὶ προστεθήσετ

IV, 8. ἄλλο. ib. al. αὐξανόμενον. ib. al. pro ἓν — καὶ ἓν καὶ ἓν praebent ἐν — ἐν — ἐν. 9. al. ἔλεγον αὐτῷ. 10. al. ἠρ των αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· τίς ἡ παραβολή αὕτη. 12. al. ἀφε ib. al. παραπτώματα s. ἁμαρτήματα αὐτῶν. 16. al. εἰσιν ὁμ 18. al. οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λ. al. καὶ ἄλλοι εἰσὶν οἱ εἰς τὰς ἀ σπειρόμενοι· οὗτοί εἰσιν οἱ τ. ἀ. 19. al. τοῦ αἰῶνος τούτου. 21. ἴδετε, μήτι κ. τ. λ. ib. al. ὁ λύχνος ἅπτεται vel καίεται. 22. ἐστί τι κρυπτόν. ib. al. ἐὰν μὴ φ. vel εἰ μὴ, ἵνα φ. vel ἀλλ' ἵνα 24. al. βλέπετε, τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσε ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ κ. τ.

Alia autem in bonam terram ceciderunt et, quum pullularent 8
et crescerent, fruges ferebant, et aliud triginta, aliud sexa-
ginta, aliud centum ferebat. Et dicebat: qui aures habet 9
ad audiendum, audito!

Quum vero seorsum esset, interrogarunt eum comites 10
cum duodecimviris de parabolae sensu. Quibus dicebat: 11
vobis concessum est arcanam regni divini rationem intelli-
gere; illis autem, qui foris sunt, omnia per parabolas ad-
significantur, ut oculis valentes videant nec intelligant 12
et auribus valentes audiant nec percipiant, ne quando resi-
piscant et veniam peccatorum sint consecuturi. Et dicit 13
ad eos: non intelligitis hanc parabolam et quomodo omnes
parabolas intelligetis? Sator ille serit doctrinam (divi- 14
nam). Hi autem sunt propter viam sati; ubi doctrina 15
seritur et quum audiverint, statim venit Satanas et tollit
doctrinam animis eorum insitam. Et hi sunt, qui in 16
saxa sparguntur; qui quum audiverint, statim cum gaudio
eam recipiunt, et in semetipsis non (altas) habent radices, 17
sed temporarii sunt; tum ingruente calamitate vel vexatio-
ne ob doctrinam statim offenduntur. Et hi sunt qui in spi- 18
nas seruntur, qui doctrinam audiunt; et curae rerum hu- 19
manarum et fallaciae divitiarum et reliquarum rerum cupidi-
tates invadentes suffocant doctrinam nullasque edit fruges.
Et hi sunt in bonam terram sati; qui audiunt doctrinam et 20
admittunt, et fructus ferunt, alius triginta et alius sexa-
ginta et alius centum.

Et dicebat ad eos (discipulos): num forte lucerna ve- 21
nit, ut sub modio ponatur vel sub lecto? non, ut candela-
bro imponatur? Nam non est occultum, quodcunque non 22
manifestum fuerit; nec quidquam obscuratum est, sed ut luci
exponatur. Si quis auribus valet ad audiendum, audito! 23
Et dicebat ad eos: videte, quid audiatis, et si audietis, 24

---

parabolae sensum discipulis privatim exponit aegre ferens, quod
eam non perspexerint, commendat iis pietatis studium suumque
exemplum imitandum proponit, 1—20. Locis quibusdam commu-
nibus additis, ut aculeos in animis eorum relinqueret, semetipsum
comparat cum satore, qui agrum sedulo colens rei incrementa
Deo permittat, sed messis tempore segetibus falcem immittat.

24 ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθή-
25 ται ὑμῖν. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ
26 ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ ἔλεγεν·
Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος
27 βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρη-
ται νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ καὶ μη-
28 κύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. Αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ κα-
ποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖ-
29 ἐν τῷ στάχυϊ. Ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀπο-
30 στέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός. Καὶ
ἔλεγε· Πῶς ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἢ
31 τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν; Ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς
ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερ-
32 μάτων ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαί-
νει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων, καὶ ποιεῖ
κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.
33 Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν
34 λόγον, καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν. Χωρὶς δὲ παραβολῆς
οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
ἐπέλυε πάντα.
35 Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας γενο-
36 νης· Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον
παραλαμβάνουσιν αὐτὸν, ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ· καὶ ἄλλα
37 δὲ πλοῖα ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου
μεγάλη· τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε
38 ἤδη γεμίζεσθαι. Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ
προσκεφάλαιον καθεύδων. Καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν καὶ
λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε! οὐ μέλει σοι, ὅτι ἀπολλύ-
39 μεθα; Καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ εἶπε τῇ
θαλάσσῃ· Σιώπα! πεφίμωσο! Καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος,
40 καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί δει-

---

al. βλ. τί ἀκούετε· καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ, δοθ. αὐτῷ, καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθ. ἀπ' αὐτοῦ. … μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθ. ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν. Καὶ … κ. τ. λ. al. omittunt τοῖς ἀκούουσιν et al. l. ἀντιμετρηθ… 27. al. καθεύδει — ἐγείρεται — βλαστάνει — μηκύνεται. … αὐτομάτως. 30. al. τίνι ὁμ. τ. β. τ. θ. ib. al. pro ἐν τίνι … l. ἐν ποίᾳ. ib. al. παραβάλωμεν αὐτήν. 31. al. κόκκον. … μικρότερον et μεῖζον. 36. al. πλοιάρια. 37. al. λαῖλαψ ἀνέμου … γάλου. ib. al. ἐπέβαλεν s. ἐνέβαλεν s. ἔβαλεν. ib. al. ὥστε αὐτὸ … ὥστε ἤδη γεμ. τὸ πλοῖον. 38. al. ἐπὶ προσκεφαλαίου. 39. ἐπετ… ἀν. καὶ τ. θ. καὶ εἶπε. 40. al. τί δειλοί ἐστε οὕτω; πῶς οὐκ … πίστιν; al. τί δειλοί ἐστε; οὔπω ἔχετε πίστιν; al. τί οὕτω …

adiicietur vobis cum cumulo; qua mensura metiemini, vobis
metietur. Quicunque enim habeat, ei dabitur, et qui non 25
habet, ei etiam, quae habet, auferentur. Et dicebat: ita est 26
regnum divinum, ac si quis semen terrae mandaverit, et
dormiat et surgat noctu et interdiu: et semen progerminet 27
et crescat, quemadmodum ipse nesciat. Sua sponte enim 28
terra fert fruges, primum herbam, deinde spicas, denique
plena in spicis grana. Quando autem se tradiderit fructus 29
(homini ad metendum), statim emittit falcem, quia adest
messis. Et dicebat: quomodo regnum divinum comparemus, 30
aut per quamnam similitudinem id ponamus? Tanquam 31
sinapis granulo, quod, quando satum fuerit in terra, minus
est omnibus in terra seminibus; et ubi satum fuerit, crescit 32
et fit omnibus oleribus maius et magnos facit ramos, ita ut
sub eius umbra aves coeli possint habitare.

Et huiusmodi parabolis multis exponebat iis doctrinam 33
divinam, quemadmodum poterant audire. Sed sine para- 34
bolis eos non docebat; seorsim vero discipulis suis solve-
bat omnia.

Et dicit ad eos illo die orta vespera; perveniamus in 35
ulteriorem ripam. Et missa illa hominum turba eum reci- 36
piunt, ut erat in navigio; et alia vero navigia erant cum
eo. Et oritur magnus venti turbo; fluctus autem irruebant 37
in navigium, ita ut iam oppleretur. Et ipse erat in puppi, 38
super pulvinar dormiens. Et excitant eum eique dicunt:
magister! non curae est tibi, nos perire? Et expergefactus 39
increpuit ventum, dixitque mari: tace! obmutesce! Et po-
suit ventus magnaque exstitit malacia. Et dicit iis: cur 40

Parabola a semine sinapis, regnum div. a parvis initiis longe late-que fines suos dilataturum esse, significat. 21—32. Matth. XIII, 1—; Luc VIII, 4—18. Praeterea Marcus innuit, Iesum plures eius generis parabolas proposuisse. 33. 34. Eodem die sub vesperam dimissa plebe cum discipulis mare Galilaeum traiicit, ventum compescit et mare fluctibus exagitatum reddit tranquillum (unde intelligunt discipuli, Iesum esse humana sorte longe superiorem)

41 ἐστε; οὕτως οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φό
μέγαν καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἄρα οὗτός ἐσ
ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούει αὐτῷ;

ΚΕΦ. V.

1 Καὶ ἦλθεν εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώ
2 τῶν Γαδαρηνῶν. Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλο
εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος
3 πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν
μνήμασι, καὶ οὔδε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆ
4 διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι
διεσπᾶσθαι ὑπ᾽ αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς πέδας συν
5 τρίφθαι· καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυε δαμάσαι· καὶ διαπαν
νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς μνήμασι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν
6 κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ
Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν ἔδραμε καὶ προςεκύνησεν αὐ
7 καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ λέγει· Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰη
υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεόν, μή
8 βασανίσῃς! Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ· Ἔξελθε τὸ πνεῦμα
9 ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν·
σοι ὄνομα; Καὶ λέγει αὐτῷ· Λεγεὼν ὄνομά μοι,
10 πολλοί ἐσμεν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ
11 τοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς
12 ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. Καὶ παρεκάλ
αὐτὸν λέγοντες· Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα
13 αὐτοὺς εἰςέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως.
ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰςῆλθον εἰς
χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς
θάλασσαν (ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι,) καὶ ἐπνίγοντο ἐν
14 θαλάσσῃ. Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν
τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖ

ἐστε; οὔπω ἔχ. π.; al. τί δειλοί ἐστε; οὕτω πῶς οὐκ ἔχ. π. ; τί δειλοί ἐστε οὕτω; οὔπω ἔχετε πίστιν. 41. al. ὑπακού[illegible] V, 1. al. ἦλθον. ib. al. Γερασηνῶν. al. Γεργεσηνῶν. 2. ὑπήντησεν. 3. al. μνημείοις. ib. al. οὐδεὶς ἔτι: διὰ τὸ πολλὰς πέδας καὶ ἁλύσεις, αἷς ἔδησαν αὐτόν, διεσπακέναι [illegible] τετριφέναι καὶ οὐδεὶς ἴσχυσεν αὐτὸν δαμάσαι et ὅτι πολλάκις [illegible] δεδεμένον πέδαις καὶ ἁλύσεσιν, ἐν αἷς ἔδησαν, διεσπακέναι [illegible] πέδας συντετριφέναι, καὶ μηδένα αὐτὸν ἰσχύειν δαμάσαι. 6. μακρόθεν, omisso ἀπό. 7. al. εἶπε. 9. al. ἀπεκρίθη λέγων. al. λεγιών. 11. al. πρὸς τὰ ὄρη. 12. al. πάντες οἱ δαίμονες, [illegible]γοντες. 13. al. καὶ ἔπεμψεν αὐτοὺς εἰς τοὺς χοίρους. ib. al. 1. εὐθέως, ὁ Ἰησοῦς. 14. al. 1. βόσκ. αὐτοὺς vel τοὺς χοίρους. al. ἀνήγγειλαν.

idi estis? adeone fiduciam non habetis? Et vehementer 41
erunt et ad se invicem dicebant: quis tandem hic est,
d et ventus et mare ei obediunt.

CAP. V.

Et venit in ulterius maris litus in regionem Gadareno- 1
m. Et quum e navigio escendisset, statim ei obviam 2
it e sepulcris homo genio agitatus impuro, qui do-
suum habebat in sepulcris, quem ne catenis qui- 3
quisquam poterat vincire, quia saepe pedicis et manicis
strictus manicas discerpserat et pedicas contriverat, 4
nemo poterat eum domare, semperque, noctu et interdiu, 5
sepulcris erat et montibus clamans et semetipsum con-
lapidibus. Qui quum Iesum è longinquo vidisset, 6
currit et ad genua eius prolapsus alta voce clamans di- 7
quid tecum mihi rei est, Iesu, fili Dei celsissimi? ob-
te per Deum, ne me crucies! Dicebat enim ei: ex- 8
impure daemon ex hoc homine. Et interrogabat eum: 9
tibi nomen? Cui ille: legio, inquit, mihi nomen;
multi sumus. Et multum eum rogabat, ne ipsos e 10
abigeret. Erat autem ibi magnus porcorum grex in 11
is. Et rogarunt eum his verbis: mitte nos in porcos, 12
intremus. Et statim iis permisit. Qui daemones im- 13
quum exiissent, porcos intrarunt et grex de praecipitio
in mare (erant autem circiter duo millia), et suffocati
in mari. Pastores vero fugam capessivere remque de- 14
in urbes agrosque. Et egressi sunt, ut, quid fa-

---

timiditatem carpens et fiduciae defectum. 35—41.
VIII, 23. Luc. VIII, 23.

in terra Gadarenorum in hominem a malis daemonibus um, ita ut in sepulcris degeret, lapidibus semet ipse pete- nemine posset domari, incidit. Quo rogante, ut daemoni- porcorum, qui forte ibi pascuntur, occupare permit- homo quidem sanatur, sed grex porcorum prae- in mare. Quare incolae, re a pastoribus relata, flagitant, ut finibus suis excedat. Homini sanato, qui grato animo

41 ἐστε; οὕτως οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φόβ
μέγαν καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἄρα οὗτός ἐστ
ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούει αὐτῷ;

ΚΕΦ. V.

1 Καὶ ἦλθεν εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώρ
2 τῶν Γαδαρηνῶν. Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοί
εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος
3 πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τ
μνήμασι, καὶ οὔδε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσ
4 διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι κ
διεσπᾶσθαι ὑπ᾽ αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς πέδας συντ
5 τρίφθαι· καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυε δαμάσαι· καὶ διαπαντ
νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς μνήμασι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν
6 κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τ
Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν ἔδραμε καὶ προςεκύνησεν αὐτ
7 καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ λέγει· Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησ
υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεόν, μή
8 βασανίσῃς! Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ· Ἔξελθε τὸ πνεῦμα
9 ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν·
σοι ὄνομα; Καὶ λέγει αὐτῷ· Λεγεὼν ὄνομά μοι,
10 πολλοί ἐσμεν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ
11 τοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς
12 ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. Καὶ παρεκάλε
αὐτὸν λέγοντες· Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα
13 αὐτοὺς εἰςέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως.
ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰςῆλθον εἰς
χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς
θάλασσαν (ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι,) καὶ ἐπνίγοντο ἐν
14 θαλάσσῃ. Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν
τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν

ἐστε; οὔπω ἔχ. π.; al. τί δειλοί ἐστε; οὕτω πῶς οὐκ ἔχ. π.; τί δειλοί ἐστε οὕτω; οὔπω ἔχετε πίστιν. 41. al. ὑπακού V, 1. al. ἦλθον. ib. al. Γερασηνῶν. al. Γεργεσηνῶν. 2. ὑπήντησεν. 3. al. μνημείοις. ib. al. οὐδεὶς ἔτι: διὰ τὸ πολλὰς πέδας καὶ ἁλύσεις, αἷς ἔδησαν αὐτόν, διεσπακέναι καὶ τετριφέναι καὶ οὐδεὶς ἴσχυσεν αὐτὸν δαμάσαι et ὅτι πολλάκις δεδεμένον πέδαις καὶ ἁλύσεσιν, ἐν αἷς ἔδησαν, διεσπακέναι καὶ τ πέδας συντετριφέναι, καὶ μηδένα αὐτὸν ἰσχύειν δαμάσαι. 6. μακρόθεν, omisso ἀπό. 7. al. εἶπε. 9. al. ἀπεκρίθη λέγων. al. λεγιών. 11. al. πρὸς τὰ ὄρη. 12. al. πάντες οἱ δαίμονες, λ γοντες. 13. al. καὶ ἔπεμψεν αὐτοὺς εἰς τοὺς χοίρους. ib. al. l. p εὐθέως, ὁ Ἰησοῦς. 14. al. l. βόσκ. αὐτοὺς vel τοὺς χοίρους. al. ἀνήγγειλαν.

timidi estis? adeone fiduciam non habetis? Et vehementer 41
timuerunt et ad se invicem dicebant: quis tandem hic est,
quod et ventus et mare ei obediunt.

CAP. V.

Et venit in ulterius maris litus in regionem Gadareno- 1
rum. Et quum e navigio escendisset, statim ei obviam 2
factus est e sepulcris homo genio agitatus impuro, qui do-
micilium suum habebat in sepulcris, quem ne catenis qui- 3
dem quisquam poterat vincire, quia saepe pedicis et manicis
constrictus manicas discerpserat et pedicas contriverat, 4
et nemo poterat eum domare, semperque, noctu et interdiu, 5
in sepulcris erat et montibus clamans et semetipsum con-
tundens lapidibus. Qui quum Iesum e longinquo vidisset, 6
accurrit et ad genua eius prolapsus alta voce clamans di- 7
cit: quid tecum mihi rei est, Iesu, fili Dei celsissimi? ob-
testor te per Deum, ne me crucies! Dicebat enim ei: ex- 8
cede impure daemon ex hoc homine. Et interrogabat eum: 9
quodnam tibi nomen? Cui ille: legio, inquit, mihi nomen;
nam multi sumus. Et multum eum rogabat, ne ipsos e 10
regione abigeret. Erat autem ibi magnus porcorum grex in 11
pascuis. Et rogarunt eum his verbis: mitte nos in porcos, 12
ut eos intremus. Et statim iis permisit. Qui daemones im- 13
puri quum exiissent, porcos intrarunt et grex de praecipitio
ruit in mare (erant autem circiter duo millia), et suffocati
sunt in mari. Pastores vero fugam capessivere remque de- 14
tulerunt in urbes agrosque. Et egressi sunt, ut, quid fa-

[illegible]pulorum *timiditatem* carpens et fiduciae defectum. 35—41. [illegible]. VIII, 23. Luc. VIII, 23.

[illegible] *Iesus in terra Gadarenorum* in hominem a malis daemonibus [illegible]tum, *ita ut in sepulcris* degeret, lapidibus semet ipse pete-[illegible] *nemine posset* domari, incidit. Quo rogante, ut daemoni-[illegible] *corpora porcorum*, qui forte ibi pascuntur, occupare permit-[illegible] *homo quidem* sanatur, sed grex porcorum prae-[illegible] *in mare. Quare incolae*, re a pastoribus relata, flagitant [illegible], *ut finibus suis* excedat. Homini sanato, qui grato animo

15 ἐστι τὸ γεγονός. Καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, κ
θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμέν
καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφ
16 βήθησαν. Καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶ
17 ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ καὶ περὶ τῶν χοίρων. Κ
ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρί
18 αὐτῶν. Καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον παρεκάλ
19 αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς, ἵνα ᾖ μετ᾽ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἀφ
κεν αὐτὸν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ· Ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σ
πρὸς τοὺς σοὺς καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύρ
20 πεποίηκε καὶ ἠλέησέ σε. Καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύ
σσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦ
καὶ πάντες ἐθαύμαζον.
21 Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλ
εἰς τὸ πέραν συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ᾽ αὐτόν· καὶ
22 παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ, ἰδού! ἔρχεται εἷς τῶν ἀρ
συναγώγων, ὀνόματι Ἰάειρος· καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρ
23 τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ λέγω
Ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπι
24 αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ, καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλ
μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς καὶ συ
25 ἔθλιβον αὐτόν. Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔ
26 δώδεκα καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, κ
δαπανήσασα τὰ παρ᾽ αὐτῆς πάντα καὶ μηδὲν ὠφελη
27 σα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα π
τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν ἥψατο τ
28 ἱματίου αὐτοῦ. Ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ· Ὅτι κἂν τῶν
29 τίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως ἐξηρ
ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι,
30 ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγν
τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν
31 ὄχλῳ ἔλεγε· Τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλ
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλ
32 τά σε, καὶ λέγεις· Τίς μου ἥψατο; Καὶ περιεβλ
33 ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα
τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ᾽ αὐτῇ, ἦλθε καὶ πρ
34 ἔπεσεν αὐτῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ
εἶπεν αὐτῇ· Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε·

V, 19. al. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ. ib. al. ἐποίησε. 23. al. ἐλθὼν ...
αὐτῆς ἐκ τῶν χειρῶν σου: al. ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇ s. ἐπιθήσῃ ...
χεῖρας. 26. al. γυνή τις. ib. al. παρ᾽ ἑαυτῆς vel τὰ ἑαυτ...
παρ᾽ αὐτῇ πάντα. 27. al. εἰς τὸν ὄχλον. 30. al. ἐπιγνοὺς ἐν ...
ib. al. ἐπιστραφεὶς, τῷ ὄχλῳ ἔλεγε. 33. al. ἐν αὐτῇ vel ἐπ᾽ ...
vel αὐτῃ. 34. al. Θάρσει θύγατερ.

etum esset, cognoscerent. Et veniunt ad Iesum et vident 15
malo agitatum daemone sedentem et vestitum suique com-
potem eum, qui legionem habuerat, et timuerunt. Et nar- 16
rarunt iis spectatores, quomodo daemoniaco evenerit, et de
porcis. Et coeperunt eum rogare, ut a finibus suis abiret. 17
Qui quum in navem adscenderet, rogabat eum malo agitatus 18
daemone, ut cum eo esset. Nec permisit, sed dicit ei: 19
abi domum tuam ad tuos et renuntia iis, quantum tibi do-
minus fecerit, ac tui misertum esse. Quum abiisset, coepit 20
celebrare in Decapoli, quantum ei Iesus fecerit, et omnes
mirabantur.

Quum Iesus navigio in ulterius litus iterum traiecisset, 21
magna hominum turba, ut eum assequeretur, est secuta;
eratque prope mare. Et, ecce! unus e synagogae praefe- 22
ctis, cui nomen erat Iairi, venit eoque conspecto ad pedes 23
eius provolutus multum eum obtestatur his verbis: filiola
mea in summo versatur vitae discrimine (veni s. unde te
rogari), ut profectus manus ei imponeres, quo salva esset;
et vivet. Et abiit cum eo et secuta est eum multa hominum 24
turba eumque urgebant. Et mulier, quae duodecim annos 25
sanguinis profluvio laborans, multa a multis perpessa medi- 26
cis, omnibus facultatibus suis impensis, nullum perceperat
fructum atque in deteriorem inciderat conditionem, quum 27
de *Iesu* audisset atque in illa hominum turba a tergo venis-
set, tetigit eius pallium; nam secum dicebat: si vel vestes 28
eius tetigero, convalescam. Et statim fons sanguinis eius 29
exaruit et corpore sensit, se a malo esse sanatam. Et 30
confestim quum Iesus sensisset vim illam ex semetipso exiis-
se, conversus in turba dicebat: quis vestes meas tetigit?
Cui eius discipuli: vides turbam, inquiunt, te urgentem, 31
et dicis: quis me tetigit? Et circumspexit, ut videret, 32
quae hoc fecisset. Sed mulier metu correpta ac trepidans, 33
sciens, quod factum erat in se, venit et ad pedes eius pro-
lapsa omnem veritatem dixit. Cui ille: filia, inquit, tua 34
tibi fiducia attulit salutem: abi secundo omine, sisque a

---

um sequi vult, Iesus auctor est, ut suis nuntiat, quantum benefi-
cium divinitus ei contigerit. Fama autem huius rei per totam re-
gionem decapolitanam divulgatur. 1—20. Mari traiecto cum
magna hominum multitudo ad eum confluit, tum adit eum Iairus,
synagogae praefectus, flagitans, ut filiae, quae iam in eo sit, ut
diem obeat, succurrat. In ipsa via mulier sanguinis profluvio la-
borans vestimentis Iesu cum pia fiducia tactis sanatur afferturque

35 εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. Ἔ
αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου λέγο
τες· Ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε· τί ἔτι σκύλλεις τ
36 διδάσκαλον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λ
λούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ· Μὴ φοβοῦ, μόνον π
37 στευε. Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆνα
εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφ
38 αὐτοῦ. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγο
καὶ θεωρεῖ θόρυβον, κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολ
39 Καὶ εἰςελθὼν λέγει αὐτοῖς· Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίε
40 τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. Καὶ κατεγ
λων αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἐκβαλὼν πάντας παραλαμβάνει τ
πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτ
41 καὶ εἰςπορεύεται, ὅπου ἦν τὸ παιδίον. Καὶ κρατήσ
τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ· Ταλιθὰ κοῦμι·
ἐστι μεθερμηνευόμενον· Τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρ
42 Καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει (ἦν γ
43 ἐτῶν δώδεκα), καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. Καὶ δι
στείλατο αὐτοῖς πολλά, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο, καὶ εἶ
δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

ΚΕΦ. VI.

1 Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα α
2 τοῦ· καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Κ
γενομένου σαββάτου ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκε
καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο λέγοντες· Πόθεν τ
τῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, ὅτι καὶ δ
3 νάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; Οὐχ ο
τός ἐστιν ὁ τέκτονος υἱὸς καὶ Μαρίας; ἀδελφὸς δὲ Ἰ
κώβου καὶ Ἰωσῆ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰ
αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζο
4 ἐν αὐτῷ· Ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι οὐκ ἔστι π
φήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τ
5 συγγένεσι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐ
οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀῤῥώστοις ἐ

V, 35. al. ἔρχονται οἱ ἀπὸ τ. ἀρχ. 37. al. αὐτῷ συνακολου
σαι. ib. al. τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. 38. al. καὶ κλαίοντας.
ὀλολύζοντας. 40. al. ἅπαντας. ib. al. τὸ παιδίον ἀνακείμενον
κείμενον vel κατακλίμενον vel κατακεκλιμένον vel καταβεβλημέ
41. al. ἔγειρε. 43. al. ἵνα μ. γνοῖ. VI, 2. al. ὅτι καὶ δυνά
vel ἵνα καὶ δυνάμεις — γίνωνται vel αἱ δυνάμεις τοιαῦται, αἱ
τ. χ. α. γινόμεναι. 3. al. οὐχ οὗτός ἐστι ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρί
vel ὁ τοῦ τέκτονος; ὁ υἱὸς καὶ Μαρίας.

male tuo sana. Quum adhuc loqueretur, veniunt a syna- 35
gogae praefecto, qui dicunt: filia tua mortua est: cur am-
plius magistro molestus es? Iesus autem quum primum au- 36
divisset hanc vocem, praefecto synagogae dicit: noli time-
re, solummodo confidas. Nec quemquam se sequi voluit, 37
nisi Petrum et Iacobum eiusque fratrem Iohannem. Quum 38
in domum praefecti synagogae venisset, videt tumultum,
plorantes multumque eiulantes. Quibus ingressus: quid, 39
inquit, tumultum excitatis ac ploratis? puella non exspira-
vit, sed dormit. Et deridebant eum. Ille vero, omnibus 40
eiectis, assumto patre puellae et matre suisque comitibus,
ingreditur, ubi erat puella. Et manu puellae prehensa ei 41
dicit: Talitha kumi! quod est, si interpreteris: puella, tibi
dico, surge. Et statim surrexit puella et ambulabat; nam 42
duodecim annos erat nata. Et vehementer obstupefacti sunt.
Et multum iis imperavit, ne quis rem resciret: et iussit ei 43
cibum dari.

CAP. VI.

Hinc egressus in patriam suam venit eumque secuti 1
sunt eius discipuli. Postquam die sabbati coeperat in syn- 2
agoga docere, multi auditores attoniti sunt dicentes: unde
huic haec? et quaenam sapientia ei data est, quod etiam talia
miracula per eum fiunt? Nonne hic est fabri et Mariae filius? 3
frater autem Iacobi, Iosis, Iudae et Simonis? et nonne
sorores eius sunt hic apud nos? Et offendebantur eo. Iesus 4
vero iis dicebat: non est propheta inhonoratus, nisi in pa-
tria sua, inter consanguineos suos atque in sua familia.
Nec ullum miraculum ibi edere poterat, praeterquam pau- 5

…tiam, filiam suam exspirasse, sed Iesus patrem bono animo esse …t et domum ingressus, praesentibus tribus apostolis, sanita… ei restituit. Attamen mire factum divulgari vetat. 21—43. … VIII, 29. IX, 18. Luc. VIII, 26.

VI. Inde Nazaretham profectus in sacro conventu populares … quidem insignem Iesu sapientiam, at humilis eius origo … Hinc paucis aegrotis persanatis, patriam relinquit et …a in vicis docet. 1—6. Matth. XIII, 54. Luc. IV, 16. Tum

6 θεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε. Καὶ ἐθαύμαζον διὰ τὴ
ἀπιστίαν αὐτῶν· καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκω
7 Καὶ προςκαλεῖται τοὺς δώδεκα καὶ ἤρξατο αὐτοὺ
ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶ
8 πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς
ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς τὴν ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον
9 μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν· ἀλλ
ὑποδεδεμένους σανδάλια· καὶ μὴ ἐνδύσασθαι δύο χιτῶνα
10 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅπου ἐὰν εἰςέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκ
11 μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξω
ται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθε
ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν ε
μαρτύριον αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔστ
Σοδόμοις ἢ Γομόῤῥοις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκε
12 νῃ. Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα μετανοήσωσι, κ
13 δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλον καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀῤ
ῥώστους καὶ ἐθεράπευον.
14 Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης τὴν ἀκοὴν τοῦ Ἰ
σοῦ (φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ) καὶ ἔλεγε
Ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη καὶ διὰ το
το ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον· Ὅ
15 Ἠλίας ἐστίν. Ἄλλοι δὲ ἔλεγον· Ὅτι ὁ προφήτης ἐσ
ἢ ὡς εἷς τῶν προφητῶν. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρώδης εἶπε
16 Ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτος ἠγέρθη ἐκ ν
17 κρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησε τ
Ἰωάννην καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ Ἡρωδιά
τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτ
18 ἐγάμησεν. Ἔλεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ· Ὅτι ο
19 ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡ
Ἡρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι κ
20 οὐκ ἠδύνατο. Ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην
δὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει α
τόν· καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐτ
21 ἤκουε. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρώδης τ
γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ κ
22 τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ ε
ελθούσης τῆς θυγατρὸς τῆς Ἡρωδιάδος καὶ ὀρχησαμέ

VI, 6. al. ἐθαύμαζε. 7. al. ἀπέστειλεν αὐτούς. 8. al. εἰς ὁδ 9. al. ἐνδύσησθε. 11. al. καὶ ὃς ἂν τόπος μὴ δέξηται ὑμᾶς. ib. ὃς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς. ib. al. verba ἀμὴν λ. ὑ. . . . πόλει ἐκ omittunt. 14. al. καὶ ἤκ. ὁ β. Ἡ. (φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄν αὐτοῦ,) καὶ ἔλεγεν vel κ. ἤκ. Ἡ. ὁ βασ. (φαν. γὰρ ἐγένετο τὸ ὄν. τοῦ). 16. al. οὗτός ἐστιν· αὐτὸς vel αὐτὸς γάρ. 17. al. φυλ 22. al. τῆς θυγ. αὐτῆς τῆς Ἡρωδ.

eos aegrotos impositis manibus sanavit. Et mirabantur 6
propter fiduciae defectum; et vicos docendo in orbem obibat.

E duodecim discipulis ad se vocatis coepit ablegare bi- 7
nos, iisque concedebat potestatem daemonum impurorum. Et 8
mandavit iis, ne quid in iter sumerent, nisi baculum tan-
tummodo; ne peram, ne panem, ne in loculum aes, sed san- 9
daliis instructos esse voluit nec induere duas tunicas. Et di- 10
cebat iis: Ubicunque domum intraveritis, ibi manete usque
dum illinc sitis egressi. Et quotquot vos non exceperint
nec vos audiverint, illinc egredientes excutite pulverem
sub pedibus vestris, ut iis sit testimonium. Sancte vobis 11
confirmo: tolerabilior Sodomis et Gomorris sors die iudicii,
quam illi urbi. Et egressi docebant, ut ad meliorem fru- 12
gem redirent, malos eiecerunt daemones multosque aegrotos 13
oleo unctos sanabant.

Quum Herodes rex famam de Iesu audivisset (nam ma- 14
nifestum erat nomen eius), dicebat: Iohannes baptista ab
inferis excitatus est, et propterea vires illae in eo vim ex-
serunt. Alii dicebant, Eliam eum esse: alii autem dice- 15
bant, eum esse, quem nostis, prophetam aut aliquem pro-
phetarum. Quo audito, Herodes dixit: cui ego caput am- 16
putavi, is ab inferis est excitatus. Ipse enim Herodes, 17
missis quibusdam, Iohannem comprehensum in vincula con-
iecerat in carcere ob Herodiadem uxorem Philippi fratris
sui, quod eam in matrimonium duxerat. Dicebat enim Io- 18
hannes Herodi: non licet tibi uxorem fratris tui habere.
Herodias autem ei erat infensa et, quum eum interficere vel- 19
let, non poterat; nam Herodes reverebatur Iohannem, non 20
ignorans, eum virum iustum esse et sanctum eumque obser-
vabat: et, quum famam eius audivisset, multa faciebat eum-
que libenter audiebat. At quum dies venisset opportunus, 21
quo Herodes natalibus suis epulas apparabat magnatibus
suis et chiliarchis principibusque Galilaeae; et, quum in- 22
gressa esset filia Herodiadis et saltasset et Herodi atque

---

duodecim ablegat discipulos ad homines edocendos et perpetran-
da miracula aliisque mandatis. Matth. X, 1. Luc. IX, 1. Interim
rumor de Iesu ad Herodem Antipam perfertur, qui, aliis aliter
de eo statuentibus, opinatur, Iesum esse Iohannem baptistam
(quem instigante uxore Herodiade ob vituperatum illicitum, quod
inierat, matrimonium in vinculis trucidaverat,) ab inferis esse

καὶ ἀρεσάσης τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπε
23 ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ· Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, κα
δώσω σοί· καὶ ὤμοσεν αὐτῇ· Ὅτι ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώ
24 σω σοὶ ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. Ἡ δὲ ἐξελθοῦ
25 σα εἶπε τῇ μητρὶ αὐτῆς· Τί αἰτήσωμαι; Ἡ δὲ εἶπε· Τὴ
κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. Καὶ εἰςελθοῦσα εὐ
θέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα ᾐτήσατο λέγουσα
Θέλω, ἵνα μοι δῷς ἐξαυτῆς ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰω
26 άννου τοῦ βαπτιστοῦ. Καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασι
λεὺς διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέ
27 λησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασι
λεὺς σπεκουλάτωρα ἐπέταξεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐ
28 τοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ
καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι καὶ ἔδωκεν αὐ
τὴν τῷ κορασίῳ καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μη
29 τρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθ
καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημεί
30 Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν κ
ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξ
31 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρ
μον τόπον καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον. Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχ
μενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοὶ, καὶ οὐδὲ φαγεῖν ηὐκα
32 ρουν. Καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον ἐν τῷ πλοίῳ κα
33 ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐτὸν ὑπάγοντα οἱ ὄχλοι καὶ ἐπέγν
σαν αὐτὸν πολλοὶ καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων σ
34 ἔδραμον ἐκεῖ καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν εἶ
πολὺν ὄχλον καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν
πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα· καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτ
35 πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης προςελθόν
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν· Ὅτι ἔρημός ἐστι
36 τόπος καὶ ἤδη ὥρα πολλή· ἀπόλυσον αὐτοὺς, ἵνα ἀπ
θόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσα
ἑαυτοῖς τι φαγεῖν· οὐ γὰρ ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθ
37 εἶπεν αὐτοῖς· Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Καὶ λέγου
αὐτῷ· Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων
38 τους καὶ δῶμεν αὐτοῖς φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Πόσ

VI, 23. al. ὤμοσεν αὐτῇ, εἴ τι ἂν με αἰτήσῃς. al. ὤμ.
ὅ, τι ἂν ε. ἐὰν μ. αἰτ. vel ὤμ. αὐτ., ὅτι ὃ ἐὰν. 24. al. αἰτήσ
30 al. καὶ ὅσα ἐπ. καὶ ὅσα ἐδίδ. 31. al. δεῦτε, ὑπάγωμεν εἰς
πον ἔρημον κ. ἀ. 32. al. ἀπῆλθον. 33. al. εἶδον αὐτοὺς ὑπά
τας. ib. al. — καὶ προῆλθον αὐτὸν (al. αὐτοὺς) καὶ συνῆ
πρὸς αὐτόν. Alii alio modo variant. 34. al. addunt ὁ Ἰη
post εἶδε. 36. al. ἀγ. ἑαυτ. ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχο
al. alio modo. 37. al. διακοσίων δηναρίων. al. ἐμήνυσε.

accumbentibus placuisset, dixit rex puellae: expete a me,
quodcunque volueris et tibi dabo: et iureiurando interposito 23
et promisit: quodcunque a me petieris, dabo tibi usque ad
dimidium regnum meum. Illa vero egressa e matre quaesi- 24
vit: quid mihi expetam? Haec vero: caput, inquit, Iohan-
nis baptistae. Atque statim ad regem sedulo ingressa petiit 25
his verbis: volo, ut mihi des illico in patina caput Iohannis
baptistae. Quum rex in magnum luctum coniectus ob iusiu- 26
randum et convivas eam repudiare nollet, speculatore sta- 27
tim misso caput eius ferri iussit. Ille vero digressus ca- 28
put in custodia ei amputavit, cuius caput in patina allatum
puellae dedit et puella dedit matri suae. Quo audito, dis- 29
cipuli eius venerunt et sublatum eius cadaver in sepulcro
posuerunt.

Congregati ad Iesum discipuli renuntiarunt, quanta fe- 30
cerant et quanta docuerant. Quibus ille: ite vosmet ipsi 31
seorsim in locum desertum ibique paululum requiescite; nam
quum magna esset advenientium et abeuntium copia, ne ci-
bi quidem capiendi supererat tempus. Et navigio seorsim in 32
locum abiit desertum. Quem quum illa hominum frequentia 33
abeuntem vidisset multique eum agnovissent, pedestri itine-
re ab omnibus oppidis ibi confluxerunt et ad eum venerunt.
Qui quum egressus magnam hominum copiam vidisset, eo- 34
rum misertus, qui tanquam oves destituti erant pastore,
multum eos docere coepit. Multo iam tempore elapso, adi- 35
erunt eum discipuli his verbis: locus est desertus et tempus
iam multum: mitte eos, ut digressi in agros et vicos cir- 36
cumiacentes sibi emant, quod comedant; non enim habent.
Ille vero iis hoc modo respondit: date iis vos, quo vescan- 37
tur. Et dicunt ad eum: digressi ducentorum denariorum
pretio panes coemamus eosque iis demus edendos? Quibus 38
ille: quot, inquit, panes habetis? abite et videte. Et, re

[illegible]. 7—29. Matth. XI, 1. XIV, 1., Luc. IX, 7. Discipuli ex itinere ad Iesum reversi referunt omnia, quae in provincia sibi mandata fecerint fuerintque experti. Cum his in solitudinem se confert, ut respirent. Quo quum magna hominum turba venisset, quinque circiter hominum millia quinque panibus et duobus sa-

ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. Καὶ γνόντες λέγουσι·
39 Πέντε καὶ δύο ἰχθύας. Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλῖναι
40 πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. Καὶ
ἀνέπεσον πρασιαὶ πρασιαὶ, ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντή-
41 κοντα. Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο
ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησε καὶ κατέ-
κλασε τοὺς ἄρτους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα
παραδῶσιν αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι.
42 Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. Καὶ ἦραν κλασ-
43 μάτων δώδεκα κοφίνους πληρώματα καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.
44 Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους ὡσεὶ πεντακισχίλιοι
45 ἄνδρες. Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμ-
βῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθ-
46 σαϊδὰν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀποταξάμε-
νος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.
47 Καὶ ὀψίας γενομένης ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θα-
48 λάσσης καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν αὐτοὺς
βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν· ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναν-
τίος αὐτοῖς. Καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρ-
χεται πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἤθελε
49 παρελθεῖν αὐτούς. Οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα
ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἔδοξαν φάντασμα εἶναι καὶ ἀνέκραξαν.
50 Πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον καὶ ἐταράχθησαν. Καὶ εὐθέως
ἐλάλησε μετ' αὐτῶν καὶ λέγει αὐτοῖς· Θαρσεῖτε· ἐγώ εἰ-
51 μι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον,
καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. Καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυ-
52 τοῖς ἐξίσταντο καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς
ἄρτοις· ἦν γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν πεπωρωμένη.
53 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρὲτ
54 καὶ προσωρμίσθησαν. Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ
55 πλοίου εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδραμόντες ὅλην τὴν
περίχωρον ἐκείνην ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις τοὺς κα-
56 κῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον, ὅτι ἐκεῖ ἐστι. Καὶ
ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας ἢ πόλεις ἢ ἀγροὺς, ἐν
ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας καὶ παρεκάλουν
αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψων-
ται· καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο.

VI, 43. al. δ. κ. πλήρεις. 44. al. πεντακισχίλιοι. 45. al. προά-
γειν αὐτὸν. 49. al. φαντασίαν s. φάσμα. 51. al. omittunt καὶ
ἐθαύμαζον. 53. al. ἐπὶ τὴν γῆν Γενν. al. διαπ. ἐπὶ τὴν γῆν ἦλ-
θον εἰς Γενν.

cognita, dicunt: quinque duosque pisces. Qui quum iis 39
mandasset, ut omnes catervatim in viridi discumbere iube-
rent; accubuerunt areolatim, partim centeni partim quin- 40
quageni. Et sumtis illis panibus duobusque piscibus quum 41
in coelum suspexisset et gratias egisset, fregit panes dabat-
que discipulis, ut iis traderent: etiam duos pisces inter om-
nes (convivas) distribuit. Et comederunt omnes ad satie- 42
tatem usque. Et sustulerunt duodecim corbium copiam fru- 43
storum et de piscibus. Qui comederant panes, quinque 44
millia virorum efficiebant. Et extemplo discipulos suos na- 45
vem conscendere atque in ulterius litus Bethsaïdam petitu-
ros praecedere coëgit, dum ipse illam hominum multitu-
dinem dimisisset. Quibus quum valedixisset, in montem 46
ad preces fundendas abiit.

Et vespera orta navigium in medio erat mari et ipse so- 47
lus in terra. Et vidit eos exagitari in remigando; nam ven- 48
tus iis erat adversus. Et circa tertiam noctis vigiliam venit
ad eos in superficie maris incedens eosque praeterire volebat.
Quem quum in maris superficie incedentem vidissent, spe- 49
ctrum esse opinati, alta voce clamarunt. Omnes enim eum 50
viderunt et metu perculsi sunt. Et confestim eos hunc in
modum est allocutus: bono estote animo, ego sum, noli-
te timere. Et ingressus est ad eos in navigium ac cecidit 51
ventus. Et magnopere supra quam credas obstupescebant
animis ac mirabantur. Non enim in panibus illis intellexe- 52
rant; nam animus eorum callo quasi erat obductus.

Et traiecto mari venerunt ad regionem Gennesareti- 53
cam et appulerunt. Et quum e navigio essent egressi, eum 54
statim agnoverunt, totam illam viciniam obierunt et coepe- 55
runt aegrotos ad eum afferre, ubi eum adesse audiebant.
Et ubicunque vicos aut urbes intraret aut agros, aegrotos 56
in foris ponebant eumque rogabant, ut fimbriam vestimenti
eius tangerent: et quotquot tangebant, valetudinem recu-
perabant.

---

tis piscibus. 30—44. Quo facto praemissis in navigio discipulis in monte preces ad Deum facit et quarta vigilia in superficie maris ad apostolos mare fluctibus exagitatum ventique impetum perhorrescentes pergit, quo navigium ingresso sedatur tempestas. Quare apostoli ad summam eius mirationem rapiuntur. 47—52. Ad terram Gennesareticam quum appulissent, Iesu statim agnito, multi, quos attulerant, aegroti solo vestimentorum eius contactu sanantur. 53—56. Matth. XIV, 1. Luc. IX, 7. Ioh. VI.

ΚΕΦ. VII.

1 Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καί τινες
2 τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες
τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ (τοῦτ' ἔστιν
3 ἀνίπτοις) ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο. (Οἱ γὰρ Φαρι-
σαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται
τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν
4 πρεσβυτέρων· καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ
ἐσθίουσι· καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέλαβον κρατεῖν,
βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκείων καὶ κλι-
5 νῶν·) Καὶ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμ-
ματεῖς· Διατί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι κατὰ τὴν
παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ κοιναῖς χερσὶν ἐσθί-
6 ουσι τὸν ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι κα-
λῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν,
ὡς γέγραπται. „Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ
7 δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην δὲ
σέβονταί με διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώ-
8 πων.“ Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ κρατεῖτε τὴν
9 παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Καλῶς
ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν
10 στήσητε. Μωϋσῆς γὰρ εἶπε· „Τίμα τὸν πατέρα σου
καὶ τὴν μητέρα σου·“ καί· „Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ
11 μητέρα θανάτῳ τελευτάτω.“ Ὑμεῖς δὲ λέγετε· Ἐὰν εἴ-
πῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί· Κορβᾶν, (ὅ ἐστι
12 δῶρον) ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς· καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐ-
τὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ,
13 ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν, ᾗ
14 παρεδώκατε· καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ
15 προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀκούετέ
μου πάντες καὶ συνίετε. Οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀν-
θρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοι-
νῶσαι· ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἐξ αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ
16 κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. (Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν,
17 ἀκουέτω!) Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου,
ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς.
18 Καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; Οὐ νο-

VII, 2. al. omittunt post ἄρτους, ἐμέμψαντο vel κατέγν[illegible]
3. al. simpliciter ἀνίπτοις vel κοιναῖς. ib. al. πυγμὴν s. πυκ[illegible]
πυκμῇ. 4. al. χαλκίων. 5. al. pro καὶ l. ἔπειτα. 6. al. ὁ [illegible]
οὗτος. 8. al. βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων· καὶ ἄλλα [illegible]
μοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. 9. al. τηρήσητε. 15. al. ἀπ' [illegible]
17. al. εἰς οἶκον. 18. al. οὔπω νοεῖτε.

CAP. VII.

Et conveniunt ad eum Pharisaei et nonnulli legisperiti 1
Hierosolymis profecti; qui quum quosdam ex eius discipulis 2
impuris (i. e. illotis) manibus panem edere vidissent, eos cri-
minati sunt. (Pharisaeí enim omnesque Iudaei, nisi pugno 3
lacto (diligenter) manus laverint, non comedunt, fortiter
tenentes placita maiorum ore tradita; neque a foro, nisi se 4
laverint, comedunt; atque alia multa sunt, quae a maiori-
bus fortiter tenenda acceperunt, lustrationes poculorum et
urceamentorum et lectorum.) Et interrogarunt eum Phari- 5
saei legisque periti: cur tui discipuli vitam non conformant
ad maiorum placita ore propagata, sed impuris manibus
panem comedunt? Quibus ille respondit his verbis: prae- 6
clare cecinit Iesaias de vobis simulatoribus, quemadmodum
relatum legitur: *) „hic populus verbis me colit, sed animus
eorum a me longe est alienus. At frustra me venerantur 7
tradentes doctrinas, placita hominum." Antiquata enim Dei 8
lege, placita hominum ore propagata fortiter tenetis. Et
dicebat ad eos: egregie Dei legem antiquatis, ut vestra pla- 9
cita ore tradita stabiliatis. Moses enim praecepit: **) „ho- 10
nora patrem tuum matremque tuam:" et: „qui diris exse-
cratur patrem matremve, certa morte mulctator." At vos 11
dicitis: si quis dixerit corban (quod donum (Deo destinatum)
significat), est quocunque a me iuvari possis: neque am- 12
plius permittitis, ut quis quidquam patri suo matrive suae
faciat, antiquantes legem Dei vestris, quae ore accepta ore 13
propagare soletis, praeceptis; et similia huius generis multa
facitis. Qua hominum turba ad se vocata, dicebat iis: au- 14
dite me omnes atque intelligite. Nihil est extra hominem 15
quod eum intret et quod eum possit polluere, sed quae ex
eo egrediuntur, illa sunt, quae hominem polluunt. (Si 16
cuis auribus valet ad audiendum, audito!) Et quum ab 17
hominum turba (quam reliquerat) domum suam intras-
set, interrogabant eum discipuli de illa parabola. Quibus 18
ille: siccine vos quoque insipitis? non intelligitis, quidquid

---

*) Ies. XXIX, 13. **) Ex. XX, 12. XXI, 17.

VII. Ibidem adeunt eum Pharisaei legisque (periti cum Herodia-
nis) Hierosolymis profecti (solebant autem illi ritus quosdam sacros
superstitiose tueri et observare, ut cibum capere lotis manibus,
corpus lavare, si quid in foro emerant), qui quum discipulos le-
gis illotis manibus cibum capere vidissent, ob ritus maiorum viola-
tos eos vituperant. Quare Christus ob violata Dei mandata simula-
tamque pietatem severe eos perstringit plebemque ad se vocatam do-

εἶτε, ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰςπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθ
19 πον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι; ὅτι οὐκ εἰςπορεύεται
τοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν· καὶ εἰς
ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώμ
20 Ἔλεγε δέ· Ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμε
21 ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. Ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς
δίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορε
22 ται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ, πλεονεξίαι,
νηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφη
23 ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. Πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔ
θεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
24 Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τ
καὶ Σιδῶνος. Καὶ εἰςελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν οὐδένα ἤ
25 γνῶναι· καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. Ἀκούσασα γὰρ
περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχε τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκά
26 τον, ἐλθοῦσα προςέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ (ἦ
ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς, Συροφοίνισσα τῷ γένει,) καὶ ἠρώτα
τὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐ
27 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· Ἄφες πρῶτον χορτασθῆνα
τέκνα· οὐ γάρ καλόν ἐστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέ
28 καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγε
τῷ· Ναὶ, κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς
29 πέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. Καὶ
αὐτῇ· Ὕπαγε· διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐξελήλυθε τὸ
30 μόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸ
κον αὐτῆς εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς καὶ τὴν θυ
ρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.
31 Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σ
νος ἦλθε εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ
32 τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸ
γιλάλον καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ
33 χεῖρα. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου
ἰδίαν ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα
34 καὶ πτύσας ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ καὶ ἀναβλ
35 εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέναξε καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐφφ
ὅ ἐστι διανοίχθητι. Καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν

VII, 19. al. καθαρίζων. 24. al. pro ἀπῆλθεν l. ἐξῆλθεν ε
θεν. 26. al. Συραφοινίκισσα vel Συροφοινίκισσα. ib. al. ἐκ
27. al. τὸν ἄρτον τῶν τέκνων. 29. al. διὰ τοῦτον τὸν λόγο
γε· ἐξελήλυθε τ. δ. 30. al. διὰ Σιδῶνος ἦλθε. ib. al. ἐ
κλίνην vel ὑπὸ τὴν κλίνην vel ponunt εὗρε τ. δ. ἐξεληλυθ
ἐπὶ τῆς κλίνης. 31. al. παρὰ vel πρὸς τὴν θάλασσαν. 32.
φὸν καὶ μογίλαλον vel μογγιλάλον. 33. al. ἐπιλαβόμενος.
omittunt εὐθέως.

extrinsecus hominem intret, non posse eum polluere? quia 19
non ingreditur animum eius, sed ventriculum; atque in la-
trinam egeritur, quae res omnes cibos mundos efficit. Di- 20
cebat autem: quidquid ex homine egreditur, illud polluit
hominem. Intus enim ex hominum pectore malae exeunt 21
cogitationes, adulteria, scortationes, caedes, furta, ava- 22
ritiae, malitiae, doli, libidines, invidentiae, impie dicta,
superbia, temeritas. Omnia huius generis mala intus egre- 23
diuntur et polluunt hominem.

Et quum illinc surrexisset, abiit in confinia Tyri et 24
Sidonis. Et domum ingressus neminem nosse volebat: nec
potuit latere; nam mulier, cuius filiam impurus habebat 25
daemon, quum de eo audisset et venisset, ad pedes eius pro-
lapsa (erat enim Graeca Syrophoenissa genere,) rogabat 26
eum, ut malum daemonem e filia sua eiiceret. Iesus ei re- 27
spondit: permitte, ut primum filii satientur; non enim pul-
chrum est, panem liberis sumtum catulis proiicere. Sed illa 28
his ei verbis respondit: profecto, domine; nam etiam catuli
sub mensa de filiorum frustulis comedunt. Cui ille: abi, 29
inquit; ob hunc tuum sermonem malus daemon e filia tua
egressus est. Et domum suam ingressa reperit malum dae- 30
monem egressum et filiam in lecto iacentem.

Et egressus iterum e finibus Tyri et Sidonis venit ad 31
mare Galilaeum per medios Decapolis fines. Et ferunt 32
ad eum surdum vix loquentem, eumque rogant, ut ma-
num ei imponat. Quem quum de hominum turba seorsum 33
sumsisset, digitis suis auribus eius immissis, sputo eiecto
linguam eius tetigit et, oculis in coelum sublatis, ingemuit 34
eique dixit: Ephphatha, quod significat aperitor. Et confe- 35
stim aures eius apertae sunt, vinculum linguae eius solutum

---

ut, omnis impietatis fontem non nisi in animis hominum inesse, quae vario modo vel in ipso homine, ut impiis consiliis, invidentia etc, vel extra hominem, ut impie dictis et factis sese exserat. 1—23. Matth. XV, 1. Agro Gennesaretico relicto ac Tyri et Sidonis fines ingressus quum homines latere non posset, Syrophoenissa enixe eum rogat, ut filiae suae succurrat; cui quamquam primum ut parumque repugnasset, tandem precibus eius ob insignem fiduciam satisfacit. 24—30. Matth. XV, 21. Hinc iter faciens per regionem Decapolitanam, ut ad mare Galilaeum veniat, hominem surdum et tardiloquum verbo sanat, ita ut auribus valeat et recte loquatur. 31–37.

αἱ ἀκοαὶ καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ κα
36 ἐλάλει ὀρθῶς. Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴ
πωσιν. Ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον πε
37 ρισσότερον ἐκήρυσσον. Καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντ
λέγοντες· Καλῶς πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφοὺς ποι
ἀκούειν καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

ΚΕΦ. VIII.

1 Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου ὄχλου ὄντο
καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος (ὁ Ἰησοῦ
2 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς· Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸ
ὄχλον· ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐ
3 ἔχουσι τί φάγωσι. Καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις ε
τὸν οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· τινὲς γὰ
4 αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν ἥκουσι. Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτ
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧ
5 χορτάσαι ἄρτων ἐπ᾽ ἐρημίας; Καὶ ἐπηρώτα αὐτούς· Π
6 σους ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον· Ἑπτά. Καὶ παρήγγει
τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λαβὼν τοὺς ἑπ
ἄρτους εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθητα
7 αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι· καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. Κ
εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι κ
8 αὐτά. Ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν περ
9 σεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. Ἦσαν δὲ οἱ φαγό
τες ὡς τετρακισχίλιοι. Καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.
10 Καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητ
11 αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. Καὶ ἐξῆλθον
Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ ζητοῦντες πα
12 αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Κ
ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει· Τί ἡ γενεὰ αὕ
σημεῖον ἐπιζητεῖ; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ
13 νεᾷ ταύτῃ σημεῖον —! Καὶ ἀφεὶς αὐτούς, ἐμβὰς πά
εἰς τὸ πλοῖον ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.
14 Καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρ
οὐκ εἶχον μεθ᾽ ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ διεστέλλ
15 αὐτοῖς λέγων· Ὁρᾶτε καὶ βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τ
16 Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης Ἡρώδου. Καὶ διελογίζο

VIII, 3. al. νῆστις ib. al. εἰς οἶκον αὐτῶν. ib. al. ἀπὸ ... tunt. ib. al. ἥκασι. 4. al. ἐπ᾽ ἐρημίας vel ἐρημίᾳ. 6. al. εὐχαρ. ἔκλ. vel καὶ εὐχ. αὐτοὺς ἔκλασε vel καὶ ταῦτα εὐλογ... εἶπε παραθεῖναι etc. 10. al. Μαγεδά vel Μαγδαλά vel Μαγδ... vel Μελάγαδα. 12. al. ζητεῖ. 13. al. post ἐμβὰς l. μετὰ τ... θητῶν αὐτοῦ.

et recte loquebatur. Et imperavit iis, ne cui dicerent. 36
Quantum vero iis imperabat, magis impensius divulgabant.
Et ultra modum obstupefacti dicebant: praeclare omnia 37
egit; et, ut surdi audiant, efficit et, ut muti loquantur.

CAP. VIII.

Illo tempore, quum permagna adesset turba nec habe- 1
rent, quo vescerentur, discipulos ad se vocatos alloquitur:
miseret me huius turbae, quia (iam triduum est) mihi adhaerent 2
nec habent, quo vescantur. Et si eos impransos domum dimi- 3
sero, conficientur in via; nam quidam eorum e longinquo
veniunt. Cui discipuli responderunt: unde hos aliquis hic in 4
solitudine panibus satiare poterit? Et interrogabat eos: quot 5
panes habetis? Illi vero: septem, inquiunt. Et plebem in 6
terra iussit decumbere: sumtos septem panes, fusis preci-
bus, fregit et dabat discipulis, ut traderent: et plebi propo-
suerunt. Et paucos habebant pisces, quos, gratiis actis, 7
et ipsos proponere iussit. Comederunt autem ad satietatem 8
usque, et sustulerunt frustorum reliquias septem corbes.
Erant autem, qui comederant, circiter quatuor millia. Et 9
absolvit eos.

Et statim navigium cum discipulis suis ingressus in 10
partes Dalmanuthae venit. Et Pharisaei egressi (domo sua) 11
cum eo disceptare coeperunt, quum portentum de coelo ab
eo expeterent, ut vim eius experirentur. Et quum apud ani- 12
mum suum ingemuisset, dicit: quid haec hominum natio si-
gnum efflagitat? Sancte vobis affirmo, si concedetur huic
nationi signum —! Quibus missis, navigium iterum ingres- 13
sus in ulterius litus abiit.

Obliti sumere panes, non nisi unum panem in navigio se- 14
cum habebant. Et imperavit iis his verbis: videte et ca- 15
vete vobis a fermento Pharisaeorum et a fermento Herodis.
Et apud animum suum mutuo perpendebant dicentes: quia 16

VIII. Ibidem quatuor millia hominum, qui per triduum cum eo erant versati, panibus paucisque satiat piscibus, ita, ut multa etiam supersint. 1—9. Matth. XV, 29. Inde in Dalmanuthae agrum cum discipulis navigio vectus Pharisaeis miraculum de coelo poscentibus negat se editurum esse et in Bethsaidae solitudinem redit. 10—13. Inter navigandum quum Iesus monuisset, cavendum esse a Pharisaeorum atque Herodis fermento i. e. simulatione et perversitate, discipulos rem ad panes, quos secum ferre obliti erant, re

17 πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· Ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. Κ
γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· Τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτ
οὐκ ἔχετε; Οὔπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμέ
18 ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; Ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπε
19 καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; Ὅ
τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,
σους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρατε; Λέγουσιν α
20 τῷ· Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισ
λίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρα
21 Οἱ δὲ εἶπον· Ἑπτά. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Πῶς οὐν ο
πω συνίετε.
22 Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδὰν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τ
23 φλὸν καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. Κ
ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔ
τῆς κώμης. Καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθ
τὰς χεῖρας αὐτῷ ἐπηρώτα αὐτὸν, εἴ τι βλέπει. Κ
24 ἀναβλέψας ἔλεγε· Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὡς δένδρα
25 περιπατοῦντας. Εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ το
ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι,
26 ἀποκατεστάθη καὶ ἔβλεπε τηλαυγῶς ἅπαντα. Καὶ ἀπ
στειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ λέγων· ὕπαγε εἰς τ
οἶκον σου, μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰςέλθῃς μηδὲ εἴπῃς τ
ἐν τῇ κώμῃ.
27 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τ
κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρ
τα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων αὐτοῖς· Τίνα με λέγου
28 οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ λέγοντε
Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τ
29 προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα
λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ· Σ
30 ὁ Χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγ
31 περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι δεῖ
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆ
τῶν πρεσβυτέρων καὶ ὑπὸ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων
32 ἀποκτανθῆναι καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι.
παῤῥησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. Καὶ προςλαβόμενος αὐ

VIII, 17. al. τί διαλ. ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι vel ἐν ταῖς [...]αις ὑμῶν. 22. al. ἔρχονται. ib. al. Βηθσαϊδά. 23. al. β[...] 24. al. ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ. 25. al. ἅπαντας. ib. al. ἐνέβ[...] 26. al. εἰς οἶκον. 28. al. αὐτῷ λέγοντες omittunt. 29. al. κα[...]τὸς ἐπηρώτα αὐτούς. ib. al. post χριστὸς addunt ὁ υἱὸς τ. [...] (ζῶντος). 31. al. post αὐτοῦ l. ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ χριστός. ib. [...] τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. ib. al. καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γρ.

panes non habemus. Quo cognito Iesus ad eos dicit: quid 17
animo volvitis, quod panes non habetis? nondumne sapitis ne-
que intelligitis? etiamnum animum vestrum callo habetis ob-
ductum? Oculis valentes non videtis? et auribus valentes non 18
auditis? et non recordamini? Quum quinque illos panes fre- 19
gissem septem millibus, quot corbes frustorum plenos sustu-
listis? Respondent ei: duodecim. Quum vero septem illos 20
panes quatuor millibus, quot corbes implentia frusta sustu-
listis? Illi vero dixerunt: septem. Quibus ille dicebat: quo- 21
modo igitur nondum sapitis?

Et Bethsaidam ingressus caecum ei afferunt eumque ro- 22
gant, ut eum tangat. Et manu caeci apprehensa extra vi- 23
cum eum eduxit, et, sputo oculis eius immisso manibusque
ei impositis, interrogabat eum: an quid videret? Et oculis 24
sublatis dicebat: video homines ut arbores incedentes. Dein- 25
de iterum manibus oculis eius impositis oculos eum tollere
iussit: et restitutus est et procul videbat omnia. Et misit 26
eum domum suam his verbis: abi domum tuam neque in vi-
cum venias neque cuiquam in vico narres.

Et exiit Iesus eiusque discipuli in pagos Caesareae Phi- 27
lippi atque in via interrogabat discipulos suos his verbis:
quemnam me homines esse dicunt? Illi vero ei responderunt 28
hoc modo: Iohannem baptistam, alii Eliam, alii vero quen-
dam prophetarum. Quibus ipse: vos vero, inquit, quem- 29
nam me esse dicitis? Respondit autem ei Petrus his verbis:
tu es Christus. Et minatus est iis, ne cuiquam de se dice- 30
rent. Et coepit eos docere, esse in fatis, ut Messias mul- 31
ta perpeteretur, a senioribus populi, pontificibus et legispe-
ritis repudiaretur, interficeretur et exactis tribus diebus in
vitam rediret. Et palam hanc rem est elocutus. Et Pe- 32

---

ferentes cum indignatione quadam id, quod rei est, docet, libere profitens mirum se habere, quod id cogitaverint. 14—21. Matth. XVI, 1—12. Bethsaidae caecum e vico ductum et saliva tinctum sanat monens, ne cui rem enarret. 23—26. Bethsaida cum discipulis suis in pagos *Caesareae* Philippi proficiscens quum ex discipulis quaesivisset, quemnam homines ipsum esse arbitrarentur, omnium nomine *Petrus respondit*. Messiam esse. Iesus verum eum dixisse profitetur, *sed rem divulgare* vetat et de malis sibi subeundis, de morte *cruenta ac reditu* in vitam verba ad eos facit: et Petrum, qui

33 ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾷν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς κ
ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ λέγω
Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεο
34 ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ προςκαλεσάμενος τὸν ὄχλ
σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· εἴ τις θέλει ὀπ
σω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τ
35 σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν ἀπ
λέσῃ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίο
36 οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐ
κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτο
37 ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὃ
38 γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γ
νεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τ
ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δ
ξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

ΚΕΦ. ΙΧ.

1 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τι
τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτο
ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν
δυνάμει.
2 Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Π
τρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄ
ὑψηλὸν κατ᾽ ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσ
3 αὐτῶν καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα ὡς χιὼν, ο
4 γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι. Καὶ ὤφθη α
τοῖς Ἠλίας σὺν Μωϋσεῖ καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰ
5 σοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· Ῥα
καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκ
6 τρεῖς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσεῖ μίαν καὶ Ἠλίᾳ μίαν.
7 γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. Καὶ ἐγέ
νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς
φέλης· „Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός· α
8 ἀκούετε.“ Καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι οὐκέτι οὐ
εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ᾽ ἑαυτῶν. Καταβ

VIII, 34. al. ἀκολουθεῖν. 35. al. ἑαυτοῦ ψυχήν. 36. al.
θρωπος. XI, 2. al. τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκ. καὶ Ἰωαν.
ib. al. post ὑψηλὸν addunt λίαν. 3. ante μετεμορφ. l. ἐν τ
εὔχεσθαι αὐτούς. ib. al. post στίλβ. l. λευκὰ λίαν. ib. al.
λευκᾶναι. al. aliter. al. omittunt οἷα — λευκᾶναι. 4. al.
σαν. 5. al. εἰ θέλεις vel θέλεις ποιήσωμεν. 6. al. ἀποκρι
λαλῆσαι. al. λαλήσει. 7. al. νεφέλης, λέγουσα. 8. al. ἀλλ
εἰ μή.

trus, manu eius apprehensa, coepit eum increpare. Ille ve- 33
ro conversus, discipulis suis conspectis, Petrum increpuit
his verbis: abi post me, Satana, quia non divina, sed hu-
mana agitas consilia. Atque illa hominum turba cum disci- 34
pulis ad se vocata, dixit iis: si quis me sequi vult, suarum
rerum obliviscatur suamque tollat crucem et me sequatur.
Nam quicunque vitam suam servare velit, eam perdet: qui- 35
cunque autem vitam suam propter me et doctrinam divi-
nam perdiderit, hic eam servabit. Quid enim utilitatis ho- 36
mini praestabit, si totum hunc mundum lucratus vitae suae
fecerit iacturam? Vel quid homo dabit, quo vitam suam re- 37
dimat? Quemcunque enim puduerit mei meaeque doctrinae 38
in hac adulterina et impia hominum natione, eius etiam
Messiam pudebit, quando venerit in splendore patris sui
cum angelis suis sanctis.

CAP. IX.

Et dicit iis: Sancte vobis confirmo, esse quosdam eo- 1
rum, qui hic adstant, qui non experientur mortem, donec
regnum divinum potenter venisse viderint.

Et sex diebus elapsis Iesus Petrum, Iacobum et Iohan- 2
nem adsumtos in altum montem privatim solos sursum duxit
iisque inspectantibus corporis speciem mutavit, et vestimen- 3
ta eius nivis instar splendentia reddita sunt, qualia fullo in
terra inducto candore efficere non potest. Et apparuit iis 4
Elias cum Mose; et colloquebantur cum Iesu. Et Petrus 5
Iesu respondit hac voce: magister, commodum est, nos hic
versari; et exstruamus tria tuguria, tibi unum, alterum
Mosi et tertium Eliae; nam nesciebat, quid loquendum es- 6
set; erant enim metu perculsi. Et exstitit nubes, quae um- 7
bram iis obduceret, et vox ex nube illa audita est: hic est
filius meus dilectus, hunc audite. Et quum subito circum- 8
spexissent, non amplius quemquam viderunt, sed Iesum so-
lum cum semetipsis. Qui quum de monte descenderent, 9

---

hac de causa eum obiurgat, sublimiora spectare iubet. Tum ad plebem et discipulos dicit: quicunque calamitates rei Christianae causa subit, ad vitam pertinget beatam; quicunque vero calamitates reformidat, spe illa excidit in reditu Messiae proxime instan-ta. 27—IX, 1. Matth. XVI, 13. Luc. IX, 18.

IX, 2. Petrus, Iacobus et Iohannes in monte solemni spectaculo, quo Iesus div. luce collustratus cum Mose atque Elia colloquitur, intersunt doctoremque divinitus Messiam declarari audiunt.

νόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα
μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
10 θρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν
πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ· ὅταν ἐκ νεκρῶν
11 ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· τί οὖν λέγουσ
12 οἱ γραμματεῖς, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον ἀποκα-
θιστᾷ πάντα, καθὼς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
13 που, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ. Ἀλλὰ λέ
ὑμῖν, ὅτι Ἠλίας ἐλήλυθε καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλη-
σαν, καθὼς γέγραπται ἐπ᾽ αὐτόν.
14 Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶδεν ὄχλον πολ
περὶ αὐτοὺς καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας πρὸς αὐτο
15 Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδόντες αὐτὸν ἐξεθαμβήθη
καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. Καὶ ἐπηρώτησε
16 τούς· Τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς; Καὶ ἀποκριθεὶς εἷς
17 τοῦ ὄχλου εἶπε· Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου π
18 σε ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον. Καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλ
βῃ, ῥήσσει αὐτόν· καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόν
αὐτοῦ καὶ ξηραίνεται· καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου,
19 αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λ
Ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως
20 ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με. Καὶ ἤνεγκαν
πρὸς αὐτόν· Καὶ ἰδὼν αὐτὸν εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάρ
21 αὐτὸν καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. Καὶ
ρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ· Πόσος χρόνος ἐστὶν, ὡς
22 γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπε· Παιδόθεν. Καὶ πολλάκις
καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλε καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐ
ἀλλ᾽ εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς
23 ἡμᾶς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ τό· εἰ δύνασαι πι
24 σαι· πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κ
ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε· Πιστεύω,
25 ριε· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ! Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς,
ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκα
τῳ λέγων αὐτῷ· Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν,
σοι ἐπιτάσσω· ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰςέλθῃ
26 αὐτόν. Καὶ κράξαν καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτὸν ἐξ

IX, 10. al. τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ib. al. pro l. ὅτι. 12. al. καὶ πῶς. 15. al. συζητοῦντες αὐτοῖς. ib. al. ἰδὼν — ἐξεθαμβήθη. 16. al. pro αὐτοὺς l. τοὺς γραμματ[illegible] αὐτοῖς vel αὐτῷ λέγει. 21. al. pro ὡς l. ἐξ οὗ — ἀφ᾽ οὗ [illegible] ib. al. ἐκ παιδὸς vel παιδιόθεν. 23. al. εἰ δύνασαι. al. [illegible] πίστευσαι. 26. al. κράξας, — σπαράξας, omisso αὐτόν.

imperavit iis, ut nemini, quae vidissent, enarrarent, nisi
quando Messias e mortuis resurrexerit. Et hunc sermonem 10
firmiter tenuerunt inter se disceptantes, quid sit illud: ubi
ex mortuis resurrexisset. Et interrogabant eum his verbis: 11
quid igitur legisperiti dicunt, Eliam ante omnia venire de-
bere? Quibus ille hoc modo respondit: Elias quidem primum 12
venit omniaque in integrum restituit, quemadmodum in me
Messiam perscriptum legitur, fore, ut multas calamitates
subeam et contemnar. At vobis confirmo, Eliam venisse 13
eumque pro lubitu homines tractasse, quemadmodum in eum
relatum legitur.

Et quum ad discipulos suos venisset, magnam hominum 14
turbam circa eos vidit et legis peritos cum iis disputantes.
Atque extemplo tota hominum turba, eo conspecto, valde ob- 15
stupuerunt et accurrentes eum salutabant. Et interrogavit 16
eos: quid disceptatis cum iis? Et unus e plebe ei his verbis 17
respondit: doctor, adduxi filium meum ad te, qui malum
habet daemonem. Et ubicunque eum (malus daemon) com- 18
prehenderit, solo eum allidit; et (puer spumat frenditque
dentibus et tabescit: et dixi discipulis tuis, ut eum eiicerent,
nec potuerunt. Ille vero respondit his verbis: o incredula 19
hominum natio; quousque tandem apud vos ero? quousque
tandem vos feram? ferte eum ad me. Eumque ad eum tu- 20
lerunt: quem ubi vidisset, confestim malus daemon eum jac-
tavit et in terra lapsus volutabatur spumam emittens. Et 21
interrogavit patrem eius: quantum temporis est, quum hoc
ei accidit? Ille vero dixit: inde a pueris. Et saepe eum et 22
in ignem iecit et in aquas, ut eum perderet; sed, si quid
potes, subveni nobis, nostrum misertus. Iesus autem ei 23
dixit hoc: si fiduciam habere potes; omnia fieri possunt ei,
qui fiduciam habet. Et statim pater pueri cum lacrymis di- 24
cebat: fiduciam habeo, domine; subveni inopiae fiduciae
meae. Iesus autem quum aliam hominum turbam concur- 25
rere vidisset, impurum increpuit daemonem his verbis:
daemon mute et surde, ego tibi impero, egredere ex eo ne-
que amplius in eum ingredere. Et quum exclamasset mul- 26

Quod visum Iesus monte descendens ante suum in vitam reditum divulgari vetat. Discipulis rogantibus: an vere (ex opinione Iudaeorum) Elias rediturus sit ante Messiam, ut omnia in integrum restituat? affirmat, Eliam (i. e. Iohannem b.), quem male tractaverint, iam venisse. 2—13. Matth. XVII, 1. Luc. IX. Discipulis disputantibus cum legisperitis, Iesus quum ab homine de plebe didicisset, eos malum filii sui, quem adduxisset, genium exterminare non potuisse, fiduciae inopiam impedimento fuisse querens, mi-

Καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς, ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέ-
27 *θανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς ἤγει-*
28 *ρεν αὐτὸν, καὶ ἀνέστη. Καὶ εἰςελθόντα αὐτὸν εἰς τὸν οἶ-*
κον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν· ὅτι
29 *ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς·*
Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν
προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.
30 *Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γα-*
31 *λιλαίας καὶ οὐκ ἤθελεν, ἵνα τὶς γνῷ. Ἐδίδασκε γὰρ*
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀπο-
κτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνα-
32 *στήσεται. Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν*
ἐπερωτῆσαι.
33 *Καὶ ἦλθεν εἰς Καφαρναούμ· καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενό-*
μενος ἐπηρώτα αὐτούς· Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς δι-
34 *λογίζεσθε; Οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθη-*
35 *σαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς*
δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται
36 *πάντων ἔσχατος καὶ πάντων δοῦλος. Καὶ λαβὼν παι-*
δίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος
37 *αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέ-*
ξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ
δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.
38 *Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης λέγων· Διδάσκαλε, εἴδομεν*
τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ
39 *ἀκολουθεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς*
εἶπε· Μὴ κωλύετε αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει
δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολο-
40 *γῆσαί με. Ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν*
41 *ἐστιν. Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνό-*
ματι, ὅτι Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅτι οὐ μὴ
42 *ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα*
τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, καλόν ἐστιν
αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τρά-
43 *χηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐὰν*
σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν σοί
ἐστι κυλλὸν εἰςελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν ἢ τὰς δύο χεῖρας

IX, 28. al. *εἰςελθόντος* vel *ἐξελθόντος αὐτοῦ.* 31. al. *μετὰ τρεῖς ἡμέρας.* 35. al. *διάκονος.* 38. al. *Ἰωάννης.* ib. al. *τῷ* vel *ἐν τῷ.* ib. al. post *αὐτὸν* addunt *ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν.* 40. al. *ὑπὲρ ὑμῶν.* al. *ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν.* 41. al. *ἐν τῷ ὀνόματί μου ὅτι* etc. 42. al. *λίθος ὀνικὸς* vel *μυλωνικός.*

tumque eum vellicasset, exiit. Et similis erat mortuo, ita
ut multi dicerent, eum mortuum esse. Iesus vero puerum 27
manu prehensum excitavit, et surrexit. Et domum illam 28
ingressum interrogabant eum seorsim discipuli: cur nos eum
eiicere non potuimus? Quibus ille: hoc genus, inquit, nul- 29
la re, nisi precibus et ieiuniis, potest exire.

Et illinc egressi obiter per Galilaeam proficiscebantur, 30
nec volebat, ut quis resciret. Docebat enim discipulos iis- 31
que dicebat: Messias traditur in manus hominum eumque
interficient et interfectus tertio die resurget. Illi vero ne- 32
sciebant hoc dictum eumque interrogare verebantur.

Et Capharnaumum ingressus, in domo, quam nostis, 33
constitutus interrogabat eos: de quanam re in via disputa-
batis? Illi vero tacebant; nam disputaverant inter se in via, 34
ecquis maior esset. Et quum consedisset duodecimviros 35
vocavit iisque dicit: si quis primus esse vult, omnium sit
ultimus omniumque servus. Et puerum sumtum atque in 36
medio eorum collocatum ulnis amplexus, iis dixit: Qui- 37
cunque unum talium puerorum meo exceperit nomine, me
excipit; et quicunque me exceperit, non me excipit, sed
eum qui me misit. Respondit autem ei Iohannes his ver- 38
bis: magister, vidimus quendam, qui nos non sequitur,
tuo nomine malos eiicientem daemones, eumque prohibuimus.
Iesus autem iis dixit: ne eum prohibete; nemo enim est, qui 39
meo nomine miraculum edet et illico mihi conviciari poterit.
Qui enim non contra vos est, vobiscum est. Quicunque enim 40
vobis hoc nomine, quod Christi estis (alumni), aquae poculum 41
porrexerit, sancte vobis confirmo: minime suum praemium
perdet. Et quicunque uni parvulorum, qui fidem mihi ha- 42
bent, offensioni fuerit, expedit ei magis, si saxo molari
circa eius collum alligato demergatur in mare. Et si manus 43
tua te offendat, abscide eam; expedit tibi mutilum ingredi
vitam illam (aeternam), quam ambas manus habentem con-

[illegible] homini, qui coram horrendum in modum cruciatur, sanitatem reddit. 14—29. Dum ex agro Caesareae Philippi per Galilaeam iter facit, significat discipulis iterum, se mortem esse subiturum, sed tertio die excitatum iri ab inferis. 30—33. Matth. XVII, 22. Luc. IX, 17. Capharnaumum ingressus discipulos, qui iam in via de principe in regno Messiano disputaverant (quod, Iesu ex [illegible]quaerente, eos referre pudet) puero in medio eorum collocato [illegible]; qui ingenium pueri referat. Iohanni hic eum interpellanti, [illegible] hominem, qui Iesu nomine malos exterminet daemones, re[illegible], id minime esse prohibendum; nam qui non inimicus sit, [illegible] esse habendum. Tum addit, quicunque apostolis vel [illegible] beneficium praebuerit, praemiis; qui vero contra ege-

ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,
44 ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυ-
45 ται. Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐ-
τόν· καλόν ἐστί σοι χωλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν ἢ τοὺς
δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν εἰς τὸ πῦρ
46 τὸ ἄσβεστον, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ
47 πῦρ οὐ σβέννυται. Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλί-
ζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰσελ-
θεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἢ τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς
ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον
48 ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυ-
49 ται. Πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ
50 ἁλισθήσεται. Καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον
γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; Ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας
καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.

ΚΕΦ. Χ.

1 Κἀκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰου-
δαίας διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ συμπορεύεται
πάλιν ὁ ὄχλος πρὸς αὐτὸν, ὡς εἰώθει καὶ πάλιν ἐδίδα-
2 σκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι ἐπηρώτη-
σαν αὐτὸν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζον-
3 τες αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Τί ὑμῖν ἐνε-
4 τείλατο Μωϋσῆς; Οἱ δὲ εἶπον· Μωϋσῆς ἐνετείλατο βιβ-
5 λίον ἀποστασίου γράψαι καὶ ἀπολῦσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν
6 ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην· ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως
7 ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεὸς καὶ εἶπεν. „Ἕνε-
κεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ
τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐ-
8 9 τοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.“ Ὥστε οὐκέτι
εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. Ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,
10 ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μα-
11 θηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. Καὶ
λέγει αὐτοῖς· ἐὰν ἀνὴρ ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ

IX, 49. al. pro ἁλισθήσεται l. δοκιμασθήσεται. al. pro [illegible] θυσία l. πᾶς ἄρτος. 50. al. ἀρτυθήσεται. X, 1. al. διὰ τὸ [illegible] τ. Ἰ. vel πέραν τοῦ Ἰ. vel καὶ πέραν τ. Ἰ. ib. al. καὶ συμ[illegible]ονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτὸν καὶ, ὡς εἰώθει, πάλιν ἐδιδ[illegible] 2. al. Φαρισαῖοι. 4. al. ἐπέτρεψε. ib. al. δοῦναι l. pro [illegible] 7. al. προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ. 10. al. εἰς τὴν [illegible] ib. al. περὶ τούτου. 11. al. ὃς ἐὰν et post μοιχᾶται ad[illegible] αὐτήν.

iici in geennam in ignem illum haud exstinguendum, ubi 44
vermis, qui eos exedit, non perit neque ignis, quo urun-
tur, exstinguitur. Et si pes te tuus offendat, excide eum; 45
expedit tibi claudum ingredi vitam illam, quam ambo pedes
habentem iniici in geennam in ignem illum haud exstinguen-
dum, ubi vermis, qui eos exedit, non perit neque ignis,
quo uruntur, exstinguitur. Et si oculus te tuus offendat, 46
eiice eum; expedit tibi luscum ingredi in regnum divinum, 47
quam ambo oculos habentem iniici in geennam in ignem il-
lum haud exstinguendum, ubi vermis, qui eos exedit, non 48
perit neque ignis, quo uruntur, exstinguitur. Quivis enim 49
igne (i. e. calamitatibus tanquam igne) salietur (tentabitur),
et quaevis victima sale conspergetur. Pulcrum est sal; sed 50
si sal insulsus redditus sit, quanam re eum condietis (i. e.
sapientia in insipientiam conversa irreparabile damnum con-
trahitur)? Habete in vobismetipsis salem (sapientiam), et
pacem mutuo colite.

CAP. X.

Hinc quum surrexisset, venit in fines Galilaeae per 1
Peraeam; et iterum plebs, uti consueverat, ad eum conve-
nit iterumque eos edocebat. Et Pharisaei quum advenissent, 2
interrogarunt eum, si liceat viro uxorem dimittere? ut eum
tentarent. Ille vero iis hoc modo respondit: quid Moses vo- 3
bis praecepit? Illi vero dixerunt: Moses praecepit divortii 4
libello scripto uxorem dimittere. Quibus Iesus respondit 5
his verbis: ad pertinaciam vestram respiciens hanc legem vo-
bis scripsit; sed ab initio rerum creatarum marem et femi- 6
nam fecerat eos Deus et dixerat: „propterea relinquet homo 7
patrem suum et matrem atque uxori suae adhaerebit, et qui
duo fuerunt, in unum corpus coalescent. Quin non am- 8
plius duo sunt, sed (unum corpus) unus.“ Quod igitur Deus 9
arctissime coniunxit, homo ne divellat. Atque in aedibus 10
iterum discipuli de eadem re eum interrogarunt. Quibus il- 11
le: si maritus, inquit, uxorem suam dimiserit aliamque in

---

re, poenis iri affectum: deinde, virtutem vel cum corporis demi-
nutione esse expetendam et sapientiam primo ponendam loco.
33—50. Matth. XVIII, 1. Luc. IX, 46. XVII, 1.

X, 1 Galilaea Iesus per Peraeam proficiscitur et dum in oppido
quodam plebem erudit, Pharisaeos de matrimonio dissolvendo in-
terrogantes idque licitum esse ad legem Mosaicam provocantes
docet, hac in re pervicaciam Iudaeorum respexisse, at quodvis
divortium quocunque pacto esse nefas. 1—9. Matth. XIX, 1. Idem
[illegible] in deversorium cum suis reversus. Pueris, quibus apostoli

12 γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· καὶ ἐὰν γυνὴ ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ
ἀνδρὸς καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται.

13 Καὶ προςέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν·
14 οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προςφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ
Ἰησοῦς ἠγανάκτησε καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἄφετε τὰ παιδία ἔρ-
χεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιού-
15 των ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς
ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ
16 μὴ εἰςέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτά, τι-
θεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ κατηυλόγει.

17 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, ἰδού τις πλού-
σιος προςδραμὼν καὶ γονυπετήσας αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν·
Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω, ἵνα ζωὴν αἰώνιον κλη-
18 ρονομήσω; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Τί με λέγεις ἀγα-
19 θόν; οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολὰς
οἶδας· „Μὴ μοιχεύσῃς· Μὴ φονεύσῃς· Μὴ κλέψῃς·
Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· Μὴ ἀποστερήσῃς· Τίμα τὸν
20 πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.“ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
αὐτῷ· Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός
21 μου· τί ἔτι ὑστερῶ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ ἠγά-
πησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἕν σοι ὑστερεῖ· εἰ θέλεις
τέλειος εἶναι, ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δὸς τοῖς
πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο
22 ἀκολούθει μοι ἄρας τὸν σταυρόν σου. Ὁ δὲ στυγνάσας
ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα
23 πολλά. Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ· Πῶς δυςκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς
24 τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰςελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ
ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν
ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· Τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς
πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
25 εἰςελθεῖν! Εὐκοπώτερόν ἐστι, κάμηλον διὰ τῆς τρυμα-
λιᾶς τῆς ῥαφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν
26 τοῦ θεοῦ εἰςελθεῖν. Οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο λέ-
27 γοντες πρὸς ἑαυτούς· Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ἐμ-

X, 12. al. κ. ἐ. γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς. 13. al. ... αὐτ. 14. al. μή, omisso καί. 16. al. προςκαλεσάμενος l. pro ἐναγκ. ib. al. τιθεὶς τ. χ. ἐπ' αὐτά, ηὐλόγει αὐτά. 17. al. προςδραμών vel προςελθών τις εἷς πλούσιος. 20. al. ἐφύλαξα. 21. al. ... τί ἔτι ὑστερῶ. ib. al. εἰ θέλεις τέλειος εἶναι excludunt. 25. al. ... διελθεῖν l. εἰςελθεῖν vel sequens εἰςελθεῖν excludunt.

in matrimonium duxerit, adulterium committit: et si uxor 12
maritum deseruerit alii que nupserit, adulterium committit.

Et afferebant ei pueros, ut eos tangeret; sed discipuli 13
eos, qui afferebant, increpabant. Quod quum Iesus vidis- 14
set, aegre tulit iisque dixit: sinite hos pueros venire ad me
nec eos prohibete; nam talibus regnum divinum destinatum
est. Sancte vobis confirmo, quicunque non exceperit re- 15
gnum divinum ut puer, eum id minime intrare. Quos am- 16
plexatus bona iis apprecabatur, manus iis imponens.

Et quum exiret in viam, ecce, dives quidam accurrit 17
et ad pedes eius prolapsus eum interrogabat: bone magister,
quid faciam, ut ad vitam aeternam pertingam? Iesus au- 18
tem ei respondit: quid me dicis bonum? nemo bonus, nisi
unus, Deus. Leges nosti: „ne adulterium committas: ne 19
committas caedem; ne surripias: ne peiures: ne defraudes:
honora patrem tuum et matrem.“ Ille vero hoc modo ei respon- 20
dit: magister, haec omnia observavi a pueritia mea; quid-
nam mihi amplius restat? Verum Iesus eum intuitus be- 21
nigne eum affatus est his verbis: unum tibi restat; si vis
perfectus esse, abi, omnibusque bonis tuis divenditis, da
pauperibus et thesaurum habebis in coelo, et huc, sequere
me, cruce tua sublata. Ille autem in tristitiam hac voce 22
coniectus tristis abiit; nam multas habebat opes. Et Iesus 23
quum oculos circumtulisset, discipulis suis dicit: quam
difficile, qui huius terrae opes possident, in regnum divinum
ingrediuntur. Discipuli autem his eius verbis obstupefie- 24
bant. At Iesus iterum iis respondit his verbis: dilectissimi, 25
quam difficile est, ut qui opibus confidant, in regnum divi-
num ingrediantur. Facilius est, ut camelus acus foramen
transeat, quam dives in regnum intret divinum. Illi vero 26
supra modum perculsi sunt ad semetipsos dicentes:
quisnam potest ad salutem pertingere? Intuitus autem 27

[illegible] prohibent, id quod Iesus cum indignatione quadam vi- tuperat, quoniam pueri quam maxime idonei sint ad regnum [illegible] pertingendum, impositis manibus apprecatur bona. 17—27. Matth. XIX, 13. Luc. XVIII, 15. Quum Iesus in eo est, ut [illegible] exeat, adit eum homo locuples sciscitans, qua ratione ad vitam pertingat beatam. Praecepta Mosis observando quum [illegible]respondisset, regerit, iam a pueris se iis satisfecisse. Tum [illegible] auctor est, ut, omnibus bonis in usum pauperum diven[ditis], [illegible] animo omnes calamitates subeundo ipsum sequatur. [illegible] abit animo. Qua occasione declarat, esse longe difficilli- mum, divites pertingere ad regnum Messianum; nisi Deus iis

βλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει· Παρὰ ἀνθρώποις τοῦ
ἀδύνατόν ἐστι, ἀλλ᾽ οὐ παρὰ Θεῷ· πάντα γὰρ δυν
ἐστι παρὰ Θεῷ.
28 Ἤρξατο δὲ ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ· Ἰδοὺ, ἡμ
29 ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. Ἀποκριθεὶ
Ἰησοῦς εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν, ὃς ἀφῆ
οἰκίαν ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ
ναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελ
30 ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τοι
οἰκίας καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς καὶ πατέρα καὶ μητ
καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰ
31 τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶ
ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.
32 Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυ
καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο ἀ
λουθοῦντες καὶ ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν πάλιν τ
δώδεκα ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμ
33 νειν· Ὅτι, ἰδοὺ! ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ
τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γρ
ματεῦσι καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ παρα
34 δώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ
μαστιγώσουσιν αὐτὸν καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ καὶ ἀπο
κτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
35 Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης
υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες· Διδάσκαλε, θέλομεν, ἵνα
36 ἐὰν αἰτήσωμέν σε, ποιήσῃς ἡμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτ
37 Τί θέλετε, ἵνα ποιήσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ
ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων
38 καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐ
Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον
ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βα
39 σθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Δυνάμεθα. Ὁ δὲ Ἰη
εἶπεν αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω, πί
καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσ
40 τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου
41 ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ᾽ οἷς ἡτοίμασται. Καὶ ἀκού

X, 27. al. omisso τοῦτο et ἐστι l. ἀδύνατον. ib. al. παρὰ
28. al. l. Ἤρξατο. al. καὶ s. τότε ἤρξατο. 29. al. Ἀπο
ib. καὶ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγ. 30. al. pro πατ. κ. μητ. l.
al. addunt καὶ πατέρας. 31. al. οἱ ἔσχατοι. 32. al. omi
βοῦντο et al. l. κ. ἐθ. καὶ ἀκολ. ἐφ. 35. al. καὶ λέγουσιν
al. ἵνα omittunt et σε. 36. al. τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν.
τὸ βάπτισμα. 40. al. ἢ ἐξ εὐωνύμων. ib. al. οἷς ἡτοίμασται
πατρός μου.

eos Iesus dicit: hominum iudicio hoc fieri nequit, sed non
Dei iudicio; nam Dei iudicio omnia fieri possunt.
Petrus autem ei dicere coepit: ecce, nos, omnibus re- 28
lictis, te sumus secuti. Iesus hoc modo respondit: sancte 29
vobis confirmo, nemo est, qui reliquerit domos aut fratres
aut sorores aut patrem matremve aut uxorem aut liberos
aut agros mea caussa et doctrinae divinae, quin centuplicia 30
accipiat nunc hac (quae Messiam antecedit) aetate domos
et fratres et sorores et patrem et matrem et uxorem et libe-
ros et agros, dum vexetur, et futuro (quo Messias advene-
rit) tempore vitam aeternam. Multi autem (qui) ultimi 31
(sunt) erunt primi et primi ultimi.
Erant autem in via, adscendentes Hierosolyma; et 32
Iesus iis praegrediebatur et pavebant, sequentes et metue-
bant. Et assumtis iterum duodecimviris coepit cum iis
communicare quae sibi essent eventura. Ecce, adscendimus 33
Hierosolyma et Messias tradetur summis sacerdotibus legis-
que peritis et capitis eum condemnabunt et tradent eum
gentilibus et illudent ei et flagellis eum caedent atque in- 34
spuent ei eumque interficient, et tertio die resurget.
Et accedunt ad eum Iacobus et Iohannes, filii Zebe- 35
daei, dicentes: magister, volumus, ut, quodcunque a te
petierimus, nobis facias. Quibus: quid vultis, inquit, ut 36
vobis faciam? Illi vero ei respondent: da nobis, ut alter 37
tibi a dextris, alter tibi a sinistris in maiestate tua sedea-
mus. Iesus autem iis dixit: nescitis, quid petatis. Potes- 38
tisne poculum, quod ego bibo, bibere et lavacro, quo ego
perfundor, perfundi? Illi vero ei dicunt: possumus. Sed 39
ille iis: poculum quidem, inquit, quod ego bibo, bibetis
et lavacro, quo ego perfundor, perfundemini, sedere au- 40
tem mihi a dextris meis et sinistris meis non est meum con-
cedere, sed quibus destinatum est. Quo audito, decem 41

[illegible] 17—27. Ex apostolis hac voce perculsis Petrus quum [illegible], id ipsum, quod locuples ille a se non impetraverit, se [illegible] apostolos praestitisse, sed quem in finem? Iesus affir- [illegible], quicunque regni Messiani caussa terrena missa fecerit, eum [illegible] iacturam centuplicato iudicio extremo esse compen- [illegible], temporis tamen rationem hac in re esse nullam. 28—31. [illegible] XIX, 16. Luc. XVIII, 18. Denuo iis in itinere Hierosolymas [illegible] significat, se mortem subiturum esse cruentam, at tertio [illegible] vitam rediturum. 32—34. Iohannem et Iacobum, filios [illegible], primas in regno Messiano partes sibi expetentes monet [illegible], eos eiusmodi, quod ipse, supplicium perpeti non posse: [illegible], quum id a se impetrare posse affirmassent, soli Deo id

τες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰω-
42 νου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προςκαλεσάμενος αὐτοὺς λέγει αὐτ-
Οἴδατε, ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυρι-
ούσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν
43 τῶν. Οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ
44 ὑμῖν γενέσθαι μέγας, ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς
45 θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος.
γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀ-
διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον
πολλῶν.
46 Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ· καὶ ἐκπορευομένου αὐ-
ἐκεῖθεν καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ
υἱὸς Τιμαίου, Βαρτίμαιος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ
47 ὁδὸν προςαιτῶν. Καὶ ἀκούσας, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Να-
ραῖός ἐστιν, ἤξατο κράζειν καὶ λέγειν, υἱὲ Δαυὶδ ἐλέη-
48 με! Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ, ἵνα σιωπήσῃ·
49 πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν· Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με!
στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· φωνήσατε αὐτόν· καὶ φωνοῦσι
50 τυφλὸν λέγοντες αὐτῷ· Θάρσει, ἔγειραι, φωνεῖ σε. Ὁ
ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς
51 Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Τί
θέλεις ποιήσω; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ· Ῥαββ-
52 ἵνα ἀναβλέψω. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ὕπαγε·
πίστις σου σέσωκέ σε. Καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε καὶ ἠ-
λούθει αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ.

ΚΕΦ. XI.

1 Καὶ ὅτε ἔγγισεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθεν
Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαι-
2 ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτ-
Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐ-
εἰςπορευόμενοι εἰς αὐτὴν εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον,
ὃν οὐδέπω οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικε· λύσαντες αὐ-
3 ἀγάγετε· καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· Τί ποιεῖτε; εἴπατε·
ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει· καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστ-
4 ὧδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον πῶλον δεδεμένον πρὸς

X, 43. al. οὐχ οὕτω δὲ ἐστιν ἐν ὑμῖν. ib. διάκονος ὑμῶν. ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος. 46. al. καὶ ἐκπορευομένου ἀπὸ Ἱεριχῶ. ib. al. υἱὸς Τιμαίου. 47. al. ὁ υἱὸς vel υἱὸς Ἰησοῦ. 49. al. εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. ib. al. ἔγειρε. 51. θέλεις ποιήσω σοι. ib. al. Ῥαββονί. 52. τῷ Ἰησοῦ. XI, 1. ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα, εἰς B. 2. al. οὐδέπω ἐκ-
3. al. τί ποιεῖτε τοῦτο; vel τί λύετε τὸν πῶλον; ib. al.
4. al. τὸν πῶλον.

discipuli coeperunt Iacobo et Iohanni indignari. Sed Iesus 42
quum eos advocasset, dicit iis: nostis, qui imperare sibi
videntur populis, duro eos imperio continere principesque
perniciosam in eos exercere potestatem. At non sic erit 43
inter vos, sed quicunque inter vos magnus esse voluerit,
vester erit minister: et quicunque inter vos primus esse vo- 44
luerit, omnium erit servus. Etenim Messias non venit, ut 45
sibi ministraretur, sed ut ministraret vitamque profunderet
redemtionis pretium loco multorum.

Et venit Hierichuntem; et quum illinc egrederetur 46
cumque discipuli et satis magna hominum turba, ecce, filius
Timaei Bartimaeus, caecus, sedebat iuxta viam stipem pe-
tens. Et audito, Iesum Nazarenum esse (praetereuntem), 47
clamare coepit et dicere: fili Davidis, miserere mei. Et 48
multi eum increpuerunt, ut silentium ageret; ille vero mul-
to magis clamabat: fili Davidis, miserere mei. Et Iesus 49
quum constitisset, dixit: vocate eum: et vocarunt caecum
his verbis: bono esto animo, surge, vocat te. Ille vero, 50
pallio suo abiecto, surrexit et venit ad Iesum. Et Iesus ei 51
respondit his verbis: quid vis, ut tibi faciam. Caecus ei
respondit: mi doctor, ut videam. Iesus autem ei dixit: 52
abi, tua tibi fiducia fuit saluti. Et extemplo vidit eumque
in via sequebatur.

CAP. XI.

Et quum appropinquasset Hierosolymis et in viciniam 1
Bethphages et Bethaniae ad montem olearum venisset, duos
[illegible] ablegat discipulis his verbis: abite in vicum e regione 2
positum, quem ingredientes statim reperietis pullum
[illegible] vinctum, cui nunquam omnino quisquam hominum
[illegible], quem solutum ducite; et si quis vobis dixerit: quid 3
[illegible] dicite: dominus eo opus habet; et statim eum huc
[illegible]. Digressi autem invenerunt pullum asininum vinctum 4

[illegible] integrum esse respondet: denique eos docet, imperium
[illegible] exercere non locum habere in regno div., ubi modestiae,
[illegible] sit unice locus. 35—45. Matth. XX, 17. Luc. XVIII, 31.
[illegible] itinere Hierichunte egrediens Bartimaeum caecum ob
[illegible] in se fiduciam sanat. Matth. XX, 29. Luc. XVIII, 35.

[illegible] haud procul ab Hierosolymis Bethphagen inter et Be-
[illegible] misit discipulos, ut pullum asininum iugum nondum
[illegible] adducerent. Quo facto Iesus stipatus magna hominum

5 θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτόν. Καί
τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς· Τί ποιεῖτε
6 λύοντες τὸν πῶλον; Οἱ δὲ εἶπον, καθὼς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς·
7 καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. Καὶ ἄγουσι τὸν πῶλον πρὸς τὸν
Ἰησοῦν καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ
8 καθίζει ἐπ᾿ αὐτόν. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρω-
σαν εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στοιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν
9 ἀγρῶν καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγον-
τες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες· Ὡσαννά!
10 εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου! εὐλογημένη
ἡ ἐρχομένη βασιλεία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυΐδ! ὡσαννὰ
11 ἐν τοῖς ὑψίστοις! Καὶ εἰςῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ εἰς
τὸ ἱερὸν, καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης
τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.
12 Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας
13 ἐπείνασε· καὶ ἰδὼν συκῆν ἀπὸ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα
ἦλθεν, εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ᾿ αὐτὴν
οὐδὲν εὗρεν, εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.
14 Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῇ· Μηκέτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐκ
σοῦ μηδεὶς καρπὸν φάγῃ! Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
15 Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ εἰςελθὼν εἰς
τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας
ἐν τῷ ἱερῷ καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς
16 καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψε· καὶ
17 οὐκ ἤφιεν, ἵνα τὶς διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδί-
δασκε λέγων αὐτοῖς· γέγραπται· „Ὅτι ὁ οἶκός μου οἶκος
προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑμεῖς δὲ ἐποιήσα-
18 τε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν;“ Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ἐζήτουν, πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦν-
το γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ
19 αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως.
20 Καὶ πρωῒ παραπορευόμενοι εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμ-
21 μένην ἐκ ῥιζῶν. Καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ·
22 Ῥαββὶ, ἴδε, ἡ συκῆ, ἣν κατηράσω, ἐξήρανται! καὶ ἀπο-

XI, 6. al. εἶπον αὐτοῖς. ib. al. ἐνετείλατο. 7. al. καὶ ἤγαγον τ. π. πρ. τ. Ἰ. καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμ. αὐτ. καὶ ἐκάθισεν ἐπ᾿ αὐτῷ. 8. al. ἐστρώννυον. ib. al. στειβάδας vel στιβάδας vel στυβάδας. ib. al. δένδρων. 10. al. post βασιλεία add. ἐν ὀνόματι κυρίου. ib. al. ὡσαννὰ τῷ ὑψίστῳ vel ἐν ὑψίστῳ vel εἰρήνη ἐν οὐρανῷ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. 11. al. εἰς Ἱεροσ. ὁ Ἰησοῦς. 12. al. ἐξελθόντος αὐτοῦ. 13. al. μακρόθεν. 14. al. οὐδεὶς ib. ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς. ib. al. φάγοι. 15. al. πάλιν omittunt. ib. post εἰςελθὼν l. ὁ Ἰησοῦς 17. al. οὐ γέγραπται. 18. al. addunt καὶ οἱ Φαρισαῖοι. ib. al. ἀπολέσουσιν. 19. al. ἐγένετο. 20. al. ἐξηράνθη.

ad ianuam foris in platea eumque solvunt. Et nonnulli 5
eorum qui ibi adstabant dicebant iis: quid agitis, quod
pullum solvitis? Illi vero dixerunt, quemadmodum Iesus 6
iis mandaverat; et missos eos fecerunt. Pullo ad Iesum 7
ducto imponunt vestimenta sua eique insidet. Multi autem 8
vestimenta sua in viam straverunt; alii autem frondes ex
agris decerptas in viam sternebant. Et praecedentes et 9
sequentes exclamarunt hunc in modum: io triumphe! cele-
bretur qui Domini nomine venit! celebretur, quod iam re- 10
stauratur regnum patris nostri Davidis! io triumphe in
excelsis! Et Hierosolyma et templum ingressus postquam 11
omnia circumspexisset, quum iam serum esset diei, cum
duodecim discipulis Bethaniam egressus est.

Et mane quum Bethania exiissent, esurivit et, ficu, 12
quae folia habebat, e longinquo conspecta, accessit, si 13
quid in ea esset reperturus: et quum ad eam accessisset, nil
nisi folia reperit; nam non erat tempus (ficuum legendarum).
Et respondit eique dixit: ne quis amplius in perpetuum ex 14
te fructum comedat! Et audiebant eius discipuli.

Quum iterum Hierosolyma venisset, templum ingres- 15
sus eiicere coepit vendentes atque ementes in templo, et
mensas nummulariorum et sellas columbas vendentium ever-
tit nec permisit, ut quis vas per templum ferret. Et doce- 16
bat eos his verbis: relatum legitur: *) „domus mea domus 17
precibus dicata vocabitur omnibus populis; vos autem spe-
luncam latronum reddidistis?" Quod quum legisperiti ac sum- 18
mi sacerdotes audissent, quaerebant, quomodo eum perderent;
nam metuebant eum, quia tota plebs doctrina eius obstupe-
facta erat. Et quum vespera advenisset, extra urbem exibat. 19

Et quum mane ficum praeterirent, viderunt eam radi- 20
citus exaruisse. Et Petrus rei memor ei: magister, inquit, 21
vide, ficus, quam diris devovisti, exaruit! et Iesus iis re- 22

*) Ies. LVI, 7. Ier. VII, 12.

turba, aliis acclamantibus, aliis aliter animum exsultantem significantibus ovans urbem intrat. Templum adit, sed vespera ingruente cum suis Bethaniam sese confert. 1—11. Postridie urbem repetens in via ficum, ut famem sedet, conscendit, at quum nulla reperit poma, audientibus discipulis diris eum devovet. 12—14. Templum ingressus emptores et venditores abigit, mensas nummulariorum et sellas columbas vendentium evertit, quod templum Dei profanant, quod piis meditationibus destinatum esse docet. Iuris periti et populi senatores id aegre ferentes vim ei inferre prae metu populi non audent. Vespera urbem relinquit. 12—19. Mane ad urbem pergentes ficum iam aridam esse vident: quod quum

23 κριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· Ἔχετε πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν
γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ· Ἄρθητι
καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ
καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὃ ἐὰν εἴπῃ γίνεται,
24 ἔσται αὐτῷ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· Πάντα ὅσα ἂν προς-
ευχόμενοι αἰτῆσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται
25 ὑμῖν. Καὶ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε, εἴ τι
ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρα-
26 νοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ
ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει
τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
27 Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ
περιπατοῦντος αὐτοῦ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς
28 καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ λέγουσιν αὐτῷ·
Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς σοι ἔδωκεν τὴν
29 ἐξουσίαν, ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς
εἶπεν αὐτοῖς· Ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον· ἀπο-
κρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
30 Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων;
31 ἀποκρίθητέ μοι. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες·
Ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ· Διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύ-
32 σατε αὐτῷ; Ἀλλ᾽ ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, ἐφο-
βοῦντο τὸν λαόν· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι
ὄντως προφήτης ἦν. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι αὐτῷ·
33 Οὐκ οἴδαμεν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς·
Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

ΚΕΦ. XII.

1 Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν· Ἀμπε-
λῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος καὶ περιέθηκε φραγμὸν καὶ
ὤρυξεν ὑπολήνιον καὶ ᾠκοδόμησε πύργον καὶ ἐξέδοτο
2 αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε. Καὶ ἀπέστειλε πρὸς
τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν
3 λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. Οἱ δὲ λαβόντες
4 αὐτὸν ἔδειραν καὶ ἀπέστειλαν κενόν. Καὶ πάλιν ἀπέστει-

XI, 22. al. Ἰησοῦς. 23. al. εἰ ἔχετε πίστιν θεοῦ. ib. al. ὅτι ἃ λέγει γίνεται· ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. 24. al. αἰτεῖσθε vel προσεύχεσθε καὶ αἰτεῖσθε. 28. al. καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκε. 29. al. καὶ ἀποκρίθητέ μοι. 31. post λέγοντες addunt al. Τί εἴπωμεν; 32. al. εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων. pro ἐφοβοῦντο al., qui ἐὰν retinent, l. φοβούμεθα. 33. al. λέγουσι τῷ Ἰησοῦ.

spondit his verbis: in Deo fiduciam ponite. Nam sancte 23
vobis affirmo, quicunque huic monti dixerit: tolle te et
mitte te in mare, nec apud animum suum dubitaverit, sed,
quodcunque dixerit, fieri persuasum habuerit, ei esse even-
turum. Propterea dico vobis: quaecunque precando petie- 24
ritis, credite, fore, ut accipiatis, et vobis contingent. Et 25
quando preces facientes statis, veniam date, si quid habe-
tis, quod cuipiam obiiciatis, ut etiam pater vester coelestis
vestris peccatis det veniam. Sin vero vos veniam non datis, 26
ne pater quidem vester coelestis vestris peccatis veniam
dabit.

Et iterum Hierosolyma veniunt et quum in templo 27
incederet, accedunt ad eum summi sacerdotes legisque periti
et seniores eique dicunt: quali auctoritate confisus haec 28
facis? aut quisnam tibi potestatem dedit, ut haec facias.
Iesus autem iis his verbis respondit: ego quoque vos post 29
interrogabo, respondete mihi, et dicam vobis, quali aucto-
ritate confisus haec faciam. Lustratio Iohannis coelestisne 30
an humanae fuit originis? respondete mihi. Et reputabant 31
apud se hunc in modum: si coelestem ei tribuerimus, dicet:
cur fidem ei recusastis? at si humanam, metuebant sibi po- 32
pulum; nam cuncti animo tenebant, re vera eum prophetam
fuisse. Et responderunt ei his verbis: nescimus. Quibus 33
Iesus respondit his verbis: ne ego quidem vobis dicam,
quali auctoritate nixus haec faciam.

CAP. XII.

Et Iesus parabolico dicendi genere usus verba ad eos 1
facere coepit: homo vinea plantata, sepimento circumdato,
torculari effosso, turri exstructa eaque agricolis elocata,
peregre abiit. Et tempore legitimo ad agricolas illos able- 2
gavit servum, ut fructus vineae ab agricolis caperet. Quem 3
illi sumtum et verberibus caesum dimiserunt vacuum. Ite- 4

Petrus admiretur, Iesus declarat, fidem habenti nihil non fieri posse ac piis precibus impetrari; quae tamen fieri debeant placabili animo, ut Deum habeas propitium. 20—26. Matth. XXI, 1. Luc. XIX, 28. Senatoribus legisque peritis, qui ex eo in templo quaerunt, qua auctoritate emtores et venditores aede sacra eiecerit, quaerendo: utrum lavacrum Iohannis divinae an humanae originis fuerit, silentium imponit. 27—33.

XII. Tum parabola ab hero, qui vineam suam operariis elocaverit, sed, quum legatos ad eos, ut, fructus repeterent, missos

λε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον ἐκεφαλαίωσαν καὶ
5 ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. Καὶ ἄλλον ἀπέστειλε· κἀκεῖνον
ἀπέκτειναν· καὶ πολλοὺς ἄλλους, οὓς μὲν δέροντες, οὓς
6 δὲ ἀποκτείνοντες. Ἔτι οὖν ἕνα ἔχων υἱὸν ἀγαπητὸν
ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν ἔσχατον πρὸς αὐτοὺς λέγων· Ὅτι ἐντρα-
7 πήσονται τὸν υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ θεασά-
μενοι αὐτὸν ἐρχόμενον πρὸς ἑαυτοὺς εἶπον· Ὅτι οὗτός
ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ ἡμῶν
8 ἔσται ἡ κληρονομία. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν καὶ
9 ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. Τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος
τοῦ ἀμπελῶνος; Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς
10 καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύ-
την ἀνέγνωτε· „Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
11 οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ κυρίου ἐγένετο
αὕτη καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.“
12 Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι καὶ ἐφοβήθησαν τὸν
ὄχλον· ἔγνωσαν γάρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν
εἶπε· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.
13 Καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων
14 καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. Οἱ δὲ
ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ἀληθὴς
εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς
πρόςωπον ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ
θεοῦ διδάσκεις· εἰπὸν ἡμῖν· Ἔξεστι κῆνσον Καίσαρι δοῦναι
15 ἢ οὔ; δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ ἰδὼν αὐτῶν τὴν ὑπό-
κρισιν εἶπεν αὐτοῖς· Τί με πειράζετε ὑποκριταί; φέρετέ
16 μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. Καὶ λέγει αὐ-
τοῖς· Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; Οἱ δὲ εἶπον
17 αὐτῷ· Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ
θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ᾽ αὐτῷ.
18 Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέ-
γουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγον-
19 τες· Διδάσκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, „ὅτι ἐάν τινος
ἀδελφὸς ἀποθάνῃ καὶ καταλίπῃ γυναῖκα καὶ τέκνα μὴ
ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ

XII, 4. al. l. λιθοβολήσαντες ἐκεφ. καὶ ἠτίμησαν. 5. al. καὶ πάλιν ἄλλον. ib. al. ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον λέγων· 7. al. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς; ὅτι υἱός ἐστιν ὁ κληρόνομος. 13. al. ἵνα αὐτὸν παγιδεύσωσιν. 14. al. εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου. ib. al. εἰπὸν ἡμῖν excludunt. 15. al. εἰδώς. ib. al. omittunt ὑποκριταί. 18. al. οἱ ἀντιλέγοντες.

rumque ad eos alium ablegavit servum: illum quoque, capite vulnerato et ignominia affectum dimiserunt. Et ablegavit alium: illum quoque interfecerunt; et multos alios, quum alios verberarent, alios interficerent. Quum igitur unum adhuc haberet filium dilectum, misit eum postremum ad eos dicens: filium meum reverebuntur. At agricolae illi filium ad se venientem conspicati dixerunt: hic est haeres; huc, interficiamus eum et nostrum erit patrimonium. Et captum eum interfecerunt et extra vineam eiecerunt. Quid igitur dominus vineae faciet? Veniet perditisque agricolis vineam aliis tradet. Num ne hunc quidem locum legistis: *) „quem lapidem fabri repudiarunt, hic exstitit anguli lapis: a domino exstitit hic atque in oculis nostris (nostro iudicio) admirabile est?"

Quum eo potiri studerent, timuerunt sibi a plebe; nam intellexerant, ad se illam parabolam narrasse, eoque relicto, abierunt.

Et ablegant ad eum nonnullos Pharisaeorum et Herodianorum, ut colloquio eum circumvenirent. Qui quum venissent, ei: magister, inquiunt, scimus, te esse veracem neque quemquam curare; non enim vultu cuiusquam temere moveris, sed vere viam, quam vult Deus, monstras: dic nobis: licetne Caesari censum dare, necne? demus an non demus? Ille vero, cognita eorum simulatione, iis dixit: quid me tentatis, simulatores? ferte mihi denarium, ut videam. Illi autem tulerunt. Quibus: cuiusnam, inquit, imago haec atque inscriptio? Illi vero ei responderunt: Caesaris. Et Iesus hoc iis dedit responsum: concedite igitur, quod Caesaris est Caesari et quod Dei Deo. Et eum mirati sunt.

Et adeunt eum Sadducaei, qui resurrectionem esse negant, eumque interrogarunt his verbis: magister, Moses nobis legem tulit, „ut, si cuius frater mortuus fuerit et, relicta uxore, liberos non reliquerit, frater eius uxorem in

*) Ps. CXVIII, 29.

adeoque filium heri, male tractaverint et trucidaverint, flagitiosis ac facinorosis hominibus iterum ereptam aliis iisque piis elocaverit, eos docet, fore, ut spe beatae in regno Messiano vitae excidant. Qua re in iram coniecti vim Iesu inferre non audent metuentes sibi a populo. 1—12. Postea Pharisaeos et Herodianos captiose quaerentes: utrum liceat Caesari solvere censum nec ne, reiicit hac voce: *Deo ac Caesari* id quod par est omnino esse tribuendum. 13—17. Matth. XXI, 23. XXII, 15. Luc. XX, 1. XX, 20. Porro Sadducaeos (*qui* resurrectionem negant), ut resurrectionem fieri

20 ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ." Ἑπτὰ οὖν
ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα καὶ ἀποθνή-
21 σκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. Καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν
καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος
22 ὡσαύτως, καὶ οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. Ἐσχά-
23 τη πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει,
ὅταν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ
24 ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτοῖς· Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς
25 μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀνα-
στῶσιν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς
26 ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι
ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωϋσέως ἐπὶ τοῦ
βάτου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς λέγων· „Ἐγὼ ὁ θεὸς
27 Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ;" Οὐκ
ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Ὑμεῖς οὖν πολὺ
πλανᾶσθε.

28 Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν
συζητούντων, καὶ ἰδὼν ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπη-
29 ρώτησεν αὐτόν· Ποία ἐστὶ πρώτη πάντων ἐντολή; Ὁ δὲ
Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ· Ὅτι πρώτη πάντων ἐντολή·
„Ἄκουε Ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστι·
30 καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας
σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας
σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου." Αὕτη πρώτη ἐντολή.
31 Καὶ δευτέρα ὁμοία αὐτῇ· „Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου
ὡς σεαυτόν." Μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.
32 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς· Καλῶς, διδάσκαλε· ἐπ'
ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν
33 αὐτοῦ· καὶ τὸ ἀγαπᾷν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ
ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης
τῆς ἰσχύος καὶ τὸ ἀγαπᾷν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖόν
34 ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν. Καὶ ὁ
Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ·
Οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς
οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

XII, 20. al. ἑπτά. 21. et 22. al. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. Καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτά. Alii aliter. 22. al. ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή omittunt vel saltem ἔσχατον s. ἐσχάτη πάντων. 25. al. οὔτε γαμίσκονται. ib. al. ἄγγελοι οἱ ἐν τ. οὐρ. 26. al. τῆς βάτου. 27. al. ἀλλὰ θεὸς ζώντων. 28. al. pro ἰδὼν l. εἰδώς. al. πασῶν. 29. al. πασῶν τῶν ἐντολῶν. 31. al. ὁμοία, αὕτη. ib. al. ἑαυτόν. 32. al. post εἷς ἐστι addunt θεός. 33. al. τῶν θυσιῶν. 34. al. εἰδώς.

matrimonium duceret et fratri suo sobolem excitaret."
Septem igitur erant fratres: et primus duxit uxorem et 20
moriens non reliquit sobolem. Et alter, ducta uxore, mor- 21
tuus est sine prole, et tertius pariter et septem neque sobo-
lem reliquerunt. Ultima omnium mortua est etiam mulier. 22
In resurrectione igitur, si revixerint, cui eorum uxor erit? 23
nam septem illi eam habebant uxorem. Quibus Iesus hunc 24
in modum respondit: nonne propterea in errore versamini,
quod litteras sacras non nostis nec potentiam Dei? Quando 25
enim e mortuis resurrexerint neque uxores ducunt neque
nuptum dant filias, sed sunt tanquam angeli in coelis. De 26
mortuis autem, eos nimirum in vitam redire, nonne legistis
in Mosis volumine, ubi de rubo dicitur, quomodo Deus ei
dixerit, dicens: *) „ego Deus Abrahami et Deus Isaaci et
Deus Iacobi?" Non est Deus mortuorum, sed vivorum. 27
Vos igitur multum erratis.

Et quum quidam legisperitorum, qui eis disputantibus 28
auscultaverat eumque praeclare iis respondisse animadverte-
rat, accessisset, interrogavit eum: quodnam est primum
omnium praeceptum? primum omnium praeceptum est: 29
**) „audi Israel, dominus Deus noster dominus unus est;"
et: „amabis dominum Deum tuum ex toto pectore et ex toto 30
animo et ex tota mente et ex totis viribus tuis." Hoc est 31
primum praeceptum. Et secundum ei simile est: ***) „amabis
alterum ut temetipsum." Maius his aliud praeceptum non
est. Cui legisperitus: recte, inquit, magister; vere dixisti, 32
unum esse nec esse alium praeter eum: et amare eum ex toto 33
pectore et ex tota mente et ex toto animo et ex totis viri-
bus, et amare alterum ut semetipsum plus est omnibus holo-
caustis et sacrificiis. Quem quum Iesus prudenter respon- 34
disse vidisset, ei dixit: haud procul abes a regno divino.
Neque quisquam amplius eum interrogare audebat.

---

*) Ex. III, 6. **) Deuter. VI, 7. ***) Levit. XIX, 13.

non posse demonstrent Iesumque difficultatibus gravissimis impediant: si mulierem septem fratres ex lege Mosaica deinceps in matrimonium duxerint, cuiusnam uxor in resurrectione futura sit? quaerentes, ad incitas redigit monendo: Deum secundum libros sacros non esse Deum mortuorum, sed vivorum; et absonum esse vitae terrenae rationes transferre ad vitam aeternam. 18—27. Matth. XXII, 23. Luc. XX, 27. Deinde homo sacras litteras edoctus, sagacitate Iesu in disputando motus, eum adit, ut ab eo discat, quodnam omnium praeceptorum sit gravissimum. Iesus Deum summo aliosque homines eodem quo nosmetipsos amplecti amore, ei respondet. Cui sententiae quum ille calculum suum adiecisset, Iesus eum prope a regno Messiano abesse profitetur. 28—34. At

35 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ·
Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς Δαυΐδ
36 ἐστι; Αὐτὸς γὰρ Δαυΐδ λέγει ἐν πνεύματι ἁγίῳ· „εἶπεν
ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν
θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.“
37 Αὐτὸς οὖν Δαυΐδ λέγει αὐτὸν κύριον· καὶ πόθεν υἱὸς
αὐτοῦ ἐστι;

38 Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. Καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμμα-
τέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν καὶ ἀσπασμοὺς
39 ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς
40 καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις· οἱ κατεσθίοντες τὰς
οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι.
Οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

41 Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου
ἐθεώρει, πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον.
42 Καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία
43 χήρα πτωχὴ ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. Καὶ
προςκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς·
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάν-
44 των βέβληκε τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. Πάν-
τες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ
τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν
βίον αὐτῆς.

ΚΕΦ. XIII.

1 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ λέγει αὐτῷ
εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ λίθοι
2 καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί! Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν
αὐτῷ· Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ
3 ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται. Καὶ
καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ
ἱεροῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος
4 καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας· Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται

XII, 35. al. υἱός ἐστι Δαυΐδ. ib. al. Δαυΐδ εἶπεν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ· εἶπεν. 38. al. ἐν στοαῖς. 40. al. μακρῶς. 41. al. ἀπέναντι. ib. al. ἔβαλον. 43. al. λέγει. 44. al. ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐτῶν. XIII, 2. al. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἀφεθῇ.

Et Iesus, quum in templo doceret, hunc in modum 35
respondit: quomodo dicunt legisperiti, Christum esse filium
Davidis? Ipse enim Davides per Spiritum divinum dixit: 36
*) „dixit dominus domino meo: sede a dextra mea, donec
hostes tuos scabellum pedum tuorum fecero.“ Ipse igitur 37
Davides dominum eum dicit: et unde filius eius est? Et 38
numerosa plebs lubenter eum audiebat. Et inter docendum
dicebat iis: cavete vobis a legisperitis, qui stolis induti
incedere et salutationes in foris et primas in conventibus 39
sacris sedes primosque in conviviis lectos cupiunt: (vae ho- 40
minibus) qui devorant opes viduarum sub longarum, quas
pro iis fundunt, precum praetextu! Hi gravius subibunt
iudicium.

Et quum Iesus e regione sacri aerarii consedisset, con- 41
templabatur, quomodo hominum turba pecuniam sacro ae-
rario iniiceret. Et multa multi iniiciebant divites. Et 42
pauper quaedam vidua, quae venerat, iniecit duo lepta,
quod efficit quadrantem. Et discipulis ad se vocatis dixit: 43
sancte vobis confirmo, hanc viduam pauperem omnibus, qui
in sacrum iniecerunt aerarium, plus iniecisse. Omnes enim 44
ex abundantia sua iniecerunt; haec autem ex inopia sua
omnia, quae habebat, iniecit, totam suam vitam.

CAP. XIII.

Quum aede sacra egrederetur, dicit ei unus e discipulis 1
suis: magister, en, quanti lapides et quanta aedificia! Et 2
Iesus ei hunc in modum respondit: videsne haec magna ae-
dificia? non relinquetur lapis super lapide, qui non destrue-
tur. Et quum in monte olivarum consedisset e regione 3
templi, interrogabant eum privatim Petrus et Iacobus et
Iohannes et Andreas: dic nobis, quando haec erunt et quale 4

---

*) Ps. CX, 1.

etiam Iesus, ut et ipsi auditores acumen ingenii prodere possint, quaerit ex iis: quomodo in Ps. illo Messias filius Davidis possit vocari, quum Davides eum dominum suum vocaverit. 35—37. Porro in templo docet, quam maxime sibi cavendum esse a vano vani honoris studio et improbitate, qua doctores Iudaici laborent. 38—40. Iesus e regione aerarii sedens populum nummos ingerentem observat et, multa multis ingerentibus, pauperem viduam omnium longe plurimum intulisse discipulis suis dicit, quamquam duos tantum nummos intulerit; nam beneficia ex cuiusque facultatibus esse metienda. 41—44. cf. ad vs. 35—44. Matth. XXII, 34. Luc. X, 25. XX, 41. Matth. XXIII. Luc. XX, 46.

XIII. Quum Iesus templo exit, unus e discipulis, ut animum ad templi amplitudinem et magnificentiam vertat, hortatur; at Iesus

καὶ τί τὸ σημεῖον, ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖ-
5 σθαι; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν·
6 Βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες· Ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ πολλοὺς
7 πλανήσουσιν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς
πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι· ἀλλ᾽ οὔπω τὸ
8 τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία
ἐπὶ βασιλείαν καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους καὶ λιμοὶ
9 καὶ ταραχαί. Ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα· βλέπετε δὲ ὑμεῖς
ἑαυτούς· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ ἐν ταῖς
συναγωγαῖς αὐτῶν δαρήσεσθε καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βα-
σιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
10 Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγ-
11 γέλιον. Ὅταν δὲ ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμε-
ριμνᾶτε τί λαλήσητε μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ᾽ ὃ ἐὰν δοθῇ
ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς
12 οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει δὲ
ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον καὶ ἐπα-
ναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς·
13 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου·
14 ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ
ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ
τοῦ προφήτου ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ, (ὁ ἀναγινώσκων νοεί-
τω!), τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη·
15 ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν μηδὲ
16 εἰσελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ εἰς τὸν
ἀγρὸν ὢν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον
17 αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θη-
18 λαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις! Προσεύχεσθε δέ,
19 ἵνα μὴ γένηται χειμῶνος. Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι
θλίψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ᾽ ἀρχῆς κτίσεως ἧς
20 ἔκτισεν ὁ θεὸς, ἕως τοῦ νῦν καὶ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ
μὴ κύριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα
σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε
21 τὰς ἡμέρας. Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· Ἰδοὺ, ὧδε ὁ
Χριστός· Ἰδοὺ, ἐκεῖ· μὴ πιστεύετε. Ἐγερθήσονται γὰρ
22 ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ

XIII, 6. al. ἐγώ εἰμι ὁ Χριστὸς. 7. al. μὴ θορυβεῖσθε. 9. al. καὶ ἔσονται λιμοί. ib. al. ἀρχή. ib. al. εἰς τὰς συναγωγάς. 11. al. ἀγάγωσιν. 14. al. τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου omittunt. ib. al. ἑστὼς ἐν τόπῳ. 15. al. εἰσελθάτω. 18. al. ἡ φυγὴ ὑμῶν. 20. al. ὁ κύριος vel ὁ θεὸς. 21. al. ἤ, ἰδοὺ, ἐκεῖ. ib. al. πιστεύσητε.

signum, quum in eo sit, ut haec omnia corruant? Iesus 5
autem iis respondit et dicere coepit: videte, ne quis vos in
errorem inducat. Nam multi meo venient nomine dicentes: 6
ego sum, multosque ducent in errorem. Quando autem 7
audiveritis bella et rumores bellorum, nolite perturbari;
est enim in fatis, ut haec omnia eveniant. Sed nondum
adest finis (calamitatum). Insurget enim populus populo 8
et regnum regno eruntque terrae motus singulis in locis et
fames et perturbationes. Haec sunt initia partus dolorum. 9
Cavete autem vobismetipsis; nam tradent vos in synedria
et in synagogis caedemini flagellis et coram principibus et
regibus sistemini mea causa, ut iis exstet testimonium. Et 10
primum omnibus gentibus doctrina divina nuntianda est.
Quando autem vos ducant, ut vos tradant, ne sitis solliciti, 11
quid dicatis, nec meditemini, sed quodcunque vobis suppeditatum fuerit illo tempore, hoc dicite: non (tam) enim
vos estis, qui loquamini, sed Spiritus sanctus. Frater fra- 12
trem morti tradet et pater filium et insurgent liberi parentibus eosque trucidabunt, atque omnes odio habebunt vos 13
ob nomen meum; quicunque autem constans fuerit, hic vita
beata potietur. Quando autem foeditatem devastationis, de 14
qua Danielis propheta cecinit, quo loco non fas est, stare
videritis, (attendat qui locum legit!) tum, qui in Iudaea
erunt, fugiant per montes: qui in tectis, ne descendat in 15
domum suam nec ingrediatur, ut quid e domo sua tollat,
et qui in agro, ne revertatur retro ad pallium suum tollen- 16
dum. Vae autem uterum ferentibus et lactantibus illo tem- 17
pore! Precamini autem, ut ne in hiemem incidat. Erit 18
enim illud tempus calamitas, qualis non fuit a mundo con- 19
dito, quem condidit Deus, usque ad hunc diem neque unquam erit. Et nisi dominus in brevius contraheret illos 20
dies, nemo servaretur; sed ob electos, quos sibi elegit,
illos dies in brevius contraxit. Et tum si quis vobis dixe- 21
rit: en! hic est Christus; en, illic; ne credite. Surgent 22
enim falsi Christi falsique prophetae magnaque edent mira-

---

omnia funditus vastatum iri divinat. In monte autem olivarum, rogantibus eum Petro, Iacobo, Iohanne atque Andrea de tempore atque indiciis huius excidii, respondet: signa, e quibus id colligi potest, sunt: falsi Messiae, cruenta et funesta omnium contra omnes bella, quibus vos, apostoli, multas calamitates estis subituri: vaticinium Danielis de re illa detestabili in aede sacra eventu comprobatum, quo multi multa perpetientur mala et fuga saluti suae prospicient. Tristissima autem sors erit gravidis et lactantibus. Preces vero fundite ad Deum, ne fuga sit hieme. Numen

βαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συν-
τρίψασα τὸ ἀλάβαστρον κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφα-
4 λῆς. Ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς καὶ
λέγοντες· Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν;
5 Ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι ἐπάνω τριακο-
6 σίων δηναρίων καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβρι-
μῶντο αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ
7 κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο ἐν ἐμοί. Πάν-
τοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν καί, ὅταν
θέλητε, δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε
8 ἔχετε. Ὃ ἔσχεν αὕτη, ἐποίησε· προέλαβε μυρίσαι μου
9 τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου
ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, εἰς ὅλον τὸν κόσμον
καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.
10 Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἷς τῶν δώδεκα ἀπῆλθε
11 πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. Οἱ δὲ
ἀκούσαντες ἐχάρησαν καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον
δοῦναι. Καὶ ἐζήτει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ.
12 Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα
ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Ποῦ θέλεις
13 ἀπελθόντες ἑτοιμάσομεν, ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; Καὶ
ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς·
Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος
14 κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ καὶ ὅπου
ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ· Ὅτι ὁ διδάσκαλος
λέγει· Ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμά μου, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ
15 τῶν μαθητῶν μου φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνά-
γαιον μέγα ἐστρωμένον ἕτοιμον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν.
16 Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν
καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
17 Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ
18 ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων
19 μετ᾽ ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι καὶ λέγειν αὐτῷ
20 εἷς καθεῖς· Μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος· Μήτι ἐγώ; Ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβα-

XIV, 3. al. πολυτίμου. 5. al. τὸ μύρον τοῦτο. al. τοῦτο simpliciter. 6. al. εἰς ἐμέ. 8. al. εἶχεν. 9. al. ἄν. 12. al. ἑτοιμάσωμεν. 13. al. καὶ εἰσελθόντων ὑμῶν τὴν πόλιν ἀπαντήσει. ib. al. κεραμεῖον. 15. al. ἀνώγεον. 19. al. καθ᾽ εἷς. al. καθεὶς. al. κάθεις s. κάθ᾽ εἷς.

tabilis et pretiosae pleno et fracto alabastro in eum effundebat super caput. Erant autem quidem, qui apud animum 4
suum indignarentur et dicerent: quorsum haec unguenti profusio. Poterat enim hoc unguentum trecentis amplius de- 5
nariis vendi et dari pauperibus. Et indignabantur de ea.
Verum Iesus dixit: sinite eam: cur ei negotium facessitis? 6
pulcrum in me edidit factum. Nunquam enim non pauperes 7
vobiscum habetis, et, quando voletis, beneficiis eos ornare
potestis. Quod haec potuit, fecit: occupavit ungere cor- 8
pus meum ad pollincturam. Sancte vobis confirmo, ubi- 9
cunque hoc evangelium nuntiabitur, per totum mundum
etiam quod haec fecit, celebrabitur in eius memoriam.

Et Iudas Cariothensis, unus e duodecim discipulis, 10
abiit ad summos sacerdotes, ut eum iis traderet. Quo au- 11
dito illi gavisi sunt et promiserunt, se ei pecuniam esse daturos. Et quaerebat, quomodo opportune eum traderet.

Et primo die feriarum paschatis, quo agnum paschalem 12
mactabant, dicunt ei discipuli: ubi vis nos profectos apparare, ut epulas paschales celebres? Et ablegat duos e dis- 13
cipulis suis iisque dicit: abite in urbem et obviam vobis fiet
homo vas figlinum aqua repletum ferens; eum sequamini et 14
ubicunque ingressus fuerit, hero dicite: magister dicit:
ubi est diversorium meum, ubi cum discipulis meis agnum
paschalem comedam? Et ipse vobis monstrabit in superiore 15
aedium parte conclave magnum lectis stratum paratum (convivio habendo): ibi parate nobis (epulas paschales). Et 16
egressi eius discipuli urbemque ingressi invenerunt, sicuti
iis dixerat, et adornarunt coenam paschalem. Et vespera 17
ingruente ipse cum duodecim venit discipulis. Et quum 18
accumberent atque ederent, dixit Iesus: Sancte vobis confirmo, unum e vobis me esse traditurum, eum qui mecum
coenat. Illi autem coeperunt tristitia affici eique dicere 19
singuli: num ego sum? et alius: num ego? Ille vero iis 20
his verbis respondit: unus ex duodecim, qui mecum in pa-

---

minime festo die, ne plebs tumultuetur. 1. 2. Hinc Iesus tristem vitae exitum animo praesagiens Bethaniae in domo Simonis leprosi a muliere nardo perunctus, (cuius gratum animum contra discipulorum dubia defendit et cuius memoriam nullo unquam tempore interituram esse vaticinatur,) id sepulturae indicium esse interpretatur. 3—9. Interim Iudas summis pontificibus Iesum se traditurum esse promittit et, pecunia ab illis promissa, opportunum quaerit tempus. 10. 11. Matth. XXVI, 1. Luc. XXII, 1. Ioh. XII, 1. Duobus Iesu discipulis Hierosolyma praemissis, id quod Iesus praedixerat, obviam fit homo cum urceo, quem domum secuti a do-

21 πτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ
τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δίδοται! καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος
ἐκεῖνος!
22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον εὐλο-
γήσας ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπε· Λάβετε,
23 τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον εὐ-
χαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες.
24 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς
25 καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς
ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
26 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.
27 Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι πάντες σκανδαλισθήσε-
σθε· ὅτι γέγραπται· „Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ δια-
28 σκορπισθήσεται τὰ πρόβατα.“ Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί
29 με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη
αὐτῷ· Καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ.
30 Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σὺ σή-
μερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι
31 τρὶς ἀπαρνήσῃ με. Ὁ δὲ μᾶλλον ἐκ περισσοῦ ἔλεγε·
Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι.
Ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.
32 Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον, οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,
καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Καθίσατε ὧδε, ἕως
33 προσεύξωμαι. Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰά-
κωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖ-
34 σθαι καὶ ἀδημονεῖν. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Περίλυπός ἐστιν
ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.
35 Καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσηύχε-
το, ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστι, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα.
36 Καὶ ἔλεγεν· Ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε
τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ. Ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω,
37 ἀλλὰ τί σύ. Καὶ ἔρχεται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδον-
τας καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· Σίμον, καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας
38 μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα
μὴ εἰςέλθητε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,
39 ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προςηύξατο

XIV, 22. al. λάβετε, φάγετε. 27. al. post σκανδαλ. addunt ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. 30. al. ὅτι σήμερον. 33. al. τὸν Ἰάκωβον. 35. al. προςελθών. ib. al. ἔπεσεν ἐπὶ πρόςωπον ἐπὶ τῆς γῆς.

tinum sibi intingit. Messias quidem decedit, quemadmodum 21
de eo scriptum est: at vae homini illi, per quem Messias
traditur! conduceret ei, si non natus esset homo ille!
Et inter coenandum Iesus panem sumtum, gratiis 22
actis, fregit iisque dedit his verbis: sumite, hoc est corpus
meum. Et poculum sumtum, gratiis actis, iis dedit om- 23
nesque ex eo bibebant. Et dixit iis: hic est sanguis meus, 24
quo novum foedus sancitur, qui pro multis effunditur.
Sancte vobis confirmo, me non amplius esse bibiturum e 25
vitis fructu usque ad illum diem, quo eum novum bibam in
regno Dei.
Et quum (laudes Dei) cecinissent, exierunt in montem 26
olivarum. Et Iesus iis dicit: vos omnes offendemini, quia 27
scriptum est: percutiam pastorem atque oves dissipabuntur.
Sed in vitam reversus in Galilaeam vos praecedam. Petrus 28
autem ei: si vel omnes, inquit, in te offendentur, at non 29
ego. Cui Iesus dicit: sancte tibi affirmo, tu hodie hac 30
nocte, priusquam bis gallus cecinerit, ter me negabis. Ille 31
vero multo vehementius dicebat: etsi mihi tecum morien-
dum esset, te non negabo. Eodem vero modo etiam omnes
dicebant.
Quum ad villam, cui Gethsemane nomen est, venis- 32
set, discipulis suis dicit: considete hic, donec preces fece-
rim. Et Petro, Iacobo et Iohanne secum assumtis, corripi 33
coepit tristitia summoque angore. Ac dicit iis: permagnum 34
animus meus sentit dolorem ad mortem usque: manete hic
et vigilate. Et paululum progressus et in faciem prolapsus 35
preces fundebat, ut, si fieri possit, hora illa a se recederet.
Et dicebat: Abba, pater, tibi omnia possibilia: remove a 36
me hoc poculum. At non, quid ego velim, sed quid tu vis.
Quum venisset, deprehendit eos dormientes et Petro: Si- 37
mon, inquit, dormis? non valuisti unam horam vigilare?
Vigilate et fundite preces, ut ne in periculum incidatis: 38
animus quidem promptus, at corpus imbecille. Et iterum 39

---

mino coenaculum impetrant atque ornant. Vesperi inter epulas Iudam traditorem esse profitetur et triste eius fatum dolet. Tum panem et poculum discipulis datum corpus et sanguinem, quo novum cum Deo foedus sanciatur, referre monet. Post hymnos autem abit in montem olivarum. 1—26. Matth. XXVI, 17. Luc. XXII, 7. Ibi quum omnes se discipulos in summo vitae discrimine deserturos esse praedixisset et Petrus de se negasset, Iesus vaticinium ei edit hoc: hac ipsa nocte ante tertium gallicinium ter me tuum te socium esse negabis. Verum Petrus et reliqui affirmant contrarium. 27—31. In villa Gethsemane ter precatur, ut instans supplicium Deus avertat, et ter, quamquam aegre eum ferre scie-

40 τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς
πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν κατα-
41 βαρυνόμενοι καὶ οὐκ ᾔδεισαν, τί ἀποκριθῶσι αὐτῷ. Καὶ
ἔρχεται τὸ τρίτον καὶ λέγει αὐτοῖς· Καθεύδετε τὸ λοιπὸν
καὶ ἀναπαύεσθε· ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ, παραδί-
δοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτω-
42 λῶν. Ἐγείρεσθε! ἄγωμεν! ἰδοὺ, ὁ παραδιδούς με ἤγγικε.
43 Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται
Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν
44 γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Δεδώκει δὲ ὁ παρα-
διδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς λέγων· Ὃν ἂν φιλήσω,
αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς.
45 Καὶ εὐθέως προσελθὼν λέγει αὐτῷ· Ῥαββὶ, ῥαββὶ, καὶ
46 κατεφίλησεν αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας
47 αὐτῶν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δέ τις τῶν παρεστη-
κότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ
48 ἀρχιερέως καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. Καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ
49 μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. Καθ' ἡμέραν ἤμην
πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με·
50 ἀλλ', ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν
51 πάντες ἔφυγον. Καὶ εἷς τις νεανίσκος ἠκολούθει αὐτῷ
περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτόν.
52 Ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.
53 Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, καὶ
συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι
54 καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκο-
λούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως
καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινό-
55 μενος πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συν-
έδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ θανα-
56 τῶσαι αὐτὸν, καὶ οὐχ εὕρισκον. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδο-
μαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν.
57 Καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέ-

XIV, 40. al. βεβαρημένοι. 41. al. ἀπέχει τὸ τέλος καὶ ἡ ὥρα. 43. al. Ἰούδας Ἰσκαριώτης, εἷς ὢν τῶν δώδεκα. 44. al. ἀπάγετε vel ἀγάγετε. 45. al. καὶ ἐλθὼν εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει· χαῖρε ῥαββί. 50. pro καὶ al. l. τότε οἱ μαθηταί. 51. al. καὶ εἷς νεανίσκος vel νεανίσκος δέ τις vel νεανίσκος τις. ib. al. ἠκολούθησεν. ib. al. post κρατοῦσιν αὐτὸν addunt οἱ νεανίσκοι. 53. al. πρὸς τὸν ἀρχιερέα Καϊάφαν vel Ἄνναν. ib. al. συνέρχονται πρὸς αὐτόν. 57. al. καὶ ἄλλοι vel ἄλλοι δέ.

digressus precatus est iisdem usus verbis. Et reversus re- 40
perit eos denuo dormientes; nam oculi eorum (somno) ag-
gravabantur et nesciebant, quid ei responderent. Et venit 41
tertio iisque dicit: dormite in posterum ac requiescite; suf-
ficit, adest hora; ecce, traditur Messias in manus peccato- 42
rum. Surgite, agamus! en, qui me tradit, adest.
Et statim, quum adhuc loqueretur, Iudas unus e duo- 43
decim apostolis venit cumque eo magna hominum multitudo
instructa gladiis et sudibus, a summis sacerdotibus, legis-
peritis et senioribus missa. Verum traditor eius iis tesse- 44
ram dederat dicens: quemcunque osculatus fuero, is ipse
est: comprehendite eum cauteque abducite. Et statim quum 45
accessit ei dicit: magister, magister, eique multa dedit
oscula. Illi autem, manibus ei iniectis, eum comprehen- 46
derunt. Sed unus aliquis eorum, qui adstabant, stricto 47
gladio servum summi pontificis percussit eique abstulit au-
rem. Et Iesus hunc in modum iis respondit: velut contra 48
latronem gladiis armati ac sudibus exiistis, me comprehen-
sum. Quotidie apud vos in templo docebam nec me com- 49
prehendistis; at, ut scripta sacra eventu comprobarentur.
Et omnes, eo relicto, fugerunt. Et unus aliquis iuvenes 50
eum sequebatur nudum corpus sindone indutus eumque com- 51
prehendunt. Ille vero, sindone relicto, nudus ab iis aufugit. 52
Quum Iesum ad summum duxissent pontificem, con- 53
gregantur apud eum omnes summi sacerdotes et seniores
legisque periti. Et Petrus, qui e longinquo eum secutus 54
erat usque intra in palatium summi pontificis, sedebat cum
ministris seque calefaciebat conversus ad ignem. Summi 55
autem sacerdotes totumque synedrium quaerebant adversus
Iesum testimonium, ut supplicio eum afficerent, nec inve-
niebant. Multi enim falsa adversus eum dicebant testimo- 56
nia neque testimonia inter se congruebant. Et quidam falsa 57

---

bent, discipulos somno oppressos reperit. 32—42. Iam adest Iudas cum manu gladiis armata et fustibus, quae Iesum signo dato comprehendit. Unus e discipulis servo summi pontificis percutit aurem. Iesus conqueritur, quod se ut latronem gladiis et sudibus petiissent, sed in fatis fuisse declarat. Omnes discipuli diffugiunt, uno excepto, quem et ipsum, nisi nudus aufugisset, cepissent. 43—54. Matth. XXVII, 30. Luc. XXII, 31. Ioh. XVIII, 1. Iesus apud summum pontificem, cuius in aulam Petrus eum erat secutus, coram synedrio falsis testimoniis, sed frustra petitur, ita ut secum

58 γοντες· Ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος· Ὅτι ἐγὼ
καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον καὶ διὰ τριῶν
59 ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδ᾽ οὕτως
60 ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς
μέσον ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν λέγων· Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν,
61 τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; Ὁ δὲ ἐσιώπα καὶ οὐδὲν
ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτησεν αὐτὸν καὶ
λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;
62 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἐγώ εἰμι, καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχό-
63 μενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς
διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ λέγει· Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν
64 μαρτύρων; ἠκούσατε τῆς βλασφημίας· τί ὑμῖν φαίνεται;
Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου.
65 Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ καὶ περικαλύπτειν τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ καὶ κολαφίζειν αὐτὸν καὶ λέγειν αὐτῷ·
Προφήτευσον· καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον.
66 Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω ἔρχεται μία
67 τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον
θερμαινόμενον ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει· Καὶ σὺ μετὰ τοῦ
68 Ναζαρηνοῦ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ ἠρνήσατο λέγων· Οὐκ
οἶδα οὐδὲ ἐπίσταμαι, τί σὺ λέγεις. Καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς
69 τὸ προαύλιον καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἡ παιδίσκη
ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστῶσιν· Ὅτι
70 οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν. Ὁ δὲ πάλιν ἠρνήσατο. Καὶ μετὰ
μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ· Ἀληθῶς
ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ καὶ ἡ λαλιά σου
71 ὁμοιάζει. Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύναι· Ὅτι
72 οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. Καὶ εὐθέως
ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος
τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φω-
νῆσαι δὶς ἀπαρνήσῃ με τρίς. Καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε.

ΚΕΦ. XV.

1 Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ
ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων καὶ ὅλον

XIV, 60. al. εἰς τὸ μέσον. 61. al. ἐσίγα. ib. al. ἐπηρώτα. 62. al. ἐπὶ τῶν νεφελῶν. ib. al. καθήμενον ἐκ δεξιῶν. 65. al. προφήτευσον νῦν ἡμῖν, Χριστὲ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε. ib. al. ἔλαβον vel ἐλάμβανον vel κατέλαβον. 69. al. παρεστηκόσιν. 70. al. ἠρνεῖτο. al. ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. 71. al. ὀμνύειν. 72. al. τοῦ ῥήματος οὗ. XV, 1. al. συμβούλιον ἑτοιμάζοντες.

adversus eum dicebant testimonia hunc in modum: nos audivi- 58
mus eum dicentem: ego destruam hoc templum manibus confe-
ctum et intra triduum aliud non manibus factum aedificabo. Et 59
ne sic quidem sibi constabat eorum testimonium. Et summus 60
pontifex quum surrexisset in medium, interrogavit Iesum his
verbis: nihilne prorsus respondes, quid hi contra te testentur? 61
Ille vero tacebat et nihil respondit. Iterum summus pontifex
eum interrogavit eique dicit: tu es Christus, filius laudibus
celebrati? Iesus autem ei dixit: ego sum, et videbitis Mes- 62
siam a dextra sedentem potentiae et venientem vectum nu-
bibus coeli. Sed Pontifex maximus, discissis vestibus suis, 63
dixit: quid amplius opus habemus testimoniis? audistis im- 64
pie dictum: quid vobis videtur? Ille vero omnes hanc in
eum dixerunt sententiam, esse eum supplicio dignum. Et 65
coeperunt quidam ei inspuere eiusque circumvelare faciem
et caedere pugnis hac voce: vaticinare; et satellites alapas
ei infligebant.

Et quum Petrus infra esset in aula, accedit una e ser- 66
vabus pontificis maximi et quum Petrum se calefacientem 67
conspexisset, eum intuita dicit: tu quoque cum Nazareno
Iesu eras. Ille vero negavit dicens: non novi neque scio, 68
quid tu dicis. Quum foras exiisset in vestibulum, gallus
cecinit. Et serva illa eum conspicata rursus dicere coepit 69
adstantibus: hic est e numero eorum. Ille vero iterum 70
negavit. Et paulo post iterum, qui adstabant, Petro dice-
bant: revera es e numero eorum; etenim Galilaeus es et
lingua tua convenit. Ille vero diris sese devovere coepit et 71
iurare: non novi hunc, quem dicitis, hominem. Et statim 72
gallus iterum cecinit. Et Petrus recordatus est vocem,
quam ei dixerat Iesus: priusquam gallus bis cecinerit, ter
me negaveris. Et capite obvoluto flebat.

CAP. XV.

Et statim consilio sub diluculum capto, summi pontifi- 1
ces cum senatoribus et legisperitis et universus senatus,

---

ipsa quam maxime pugnent. Hinc pontifex maximus malis artibus usus, quum Iesus interrogatus, an Messias esset, affirmasset, discissa veste, supplicio eum dignum esse iudicat, qua in re ad unum omnes consentiunt. Tum apparitores contumeliose eum tractant. 53—65. Petrus ad Iesum se pertinere ter negat. 66—72. Matth. XXVI, 57. Luc. XXII, 54. Ioh. XVIII, 13.

XV. Primo mane assessores synedrii Iesum vinctum deducunt ad Pilatum, ut eum, quem rerum potiri voluisse accusant, suppli-

συνέδριον, δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδω-
2 καν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος·
Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
3 αὐτῷ· Σὺ λέγεις. Καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς
4 πολλά. Ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων·
Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε, πόσα σου καταμαρτυροῦσιν!
5 Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν
6 Πιλάτον. Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον,
7 ὅνπερ ἠτοῦντο. Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν
στασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πε-
8 ποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι,
9 καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐ-
τοῖς λέγων. Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν
10 Ἰουδαίων; Ἐγίνωσκε γάρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώ-
11 κεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν
τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς.
12 Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς· Τί οὖν
13 θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ
14 πάλιν ἔκραξαν· Σταύρωσον αὐτόν! Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλε-
γεν αὐτοῖς· Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσοτέρως
15 ἔκραξαν· Σταύρωσον αὐτόν! Ὁ δὲ Πιλάτος βουλόμενος
τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραβ-
βᾶν καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυ-
16 ρωθῇ. Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς,
ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν.
17 Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ
18 πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι
19 αὐτόν· Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων! Καὶ ἔτυπτον
αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ καὶ τι-
20 θέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν
αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν
τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια.
21 Καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. Καὶ
ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον ἐρχόμε-
νον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥούφου,
22 ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ
τὸν Γολγοθᾶ τόπον· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον κρανίου

XV, 7. al. συστασιαστῶν. 8. al. ἀναβάς. 12. al. ἔπεισαν. 14. al. περισσῶς. 15. al. φραγελώσας. 18. al. βασιλεῦ. 22. al. ἄγουσιν.

vinculis Iesu iniectis, eum amoverunt et tradiderunt Pilato.
Et interrogavit eum Pilatus: tu es rex Iudaeorum? Ille 3
vero respondit his verbis: sane. Et summi sacerdotes mul- 4
tis eum petebant criminibus. Pilatus autem iterum eum 5
interrogavit: nihilne prorsus respondes? vide, quanta ad-
versus te testentur! Iesus autem non amplius quidquam 6
respondit, ita ut Pilatus miraretur. Per singulos autem
paschatis festos unum iis dimittebat vinctum, quem quidem 7
sibi expetebant. Erat autem qui Barabbae nomine veniebat
cum rei publicae perturbatoribus, qui in seditione caedem 8
fecerant, in vincula coniectus. Et, clamore sublato, plebs
sibi expetere coepit, quemadmodum semper iis faciebat. 9
Pilatus autem respondit his verbis: vultis, vobis dimittam 10
regem Iudaeorum? intelligebat enim, summos sacerdotes 11
ob invidiam eum tradidisse. Summi autem sacerdotes con- 12
citaverant plebem, ut potius Barabbam iis dimitteret. Pila-
tus vero iis hunc in modum respondit: quid igitur vultis 13
ei faciam, quem Iudaeorum dicitis regem. Illi autem iterum 14
exclamarunt: in crucem! Pilatus vero iis dicebat: quidnam
mali fecit? Illi autem impensius exclamarunt: in crucem! 15
Pilatus autem, quum plebi satisfacere cuperet, Barabba iis
dimisso, Iesum flagellis caesum tradidit, ut ageretur in 16
crucem. Milites vero, intra palatium, quod est praeto- 17
rium, eo abducto, totam convocarunt cohortem. Et vestem
ei induunt purpuream eique circumdant coronam e spinis 18
confectam et salutare eum coeperunt: salve rex Iudaeo- 19
rum! Et caput eius pulsabant scipione et inspuebant ei
flexisque eum venerabantur genubus. Qui quum ei illusis- 20
sent, purpura ei exuta, sua ei vestimenta induerunt.

Et educunt eum, ut eum agant in crucem. Et Simo- 21
nem quendam Cyrenaeum, patrem Alexandri et Rufi, qui
ab agro veniens praeterit, cogunt, ut crucem eius ferat.
Et amovent eum ad locum Golgatha, quod est, si interpre- 22

---

cio afficiant. Iesus synedris eum criminantibus tacet. Pilatus quidem, caussa cognita et perspecta Iudaeorum invidia, pro more festo paschali optionem dat Iudaeis, utrum Barabbam, qui tumultum excitaverat, an Iesum, quem insontem esse sibi habet persuasum, solutum malint; qui vero praeter omnem opinionem illum in libertatem vindicandum, hunc autem supplicio afficiendum esse clamant. Barabba igitur liberato, Iesus a militibus caesus flagellis et contumeliose tractatus ducitur ad supplicium. Matth. XXVII, 1, 12—31. Luc. XXIII, 1. Ioh. XVIII, 28 — XIX, 6. Simon Cyrenaeus fert ei crucem: Iesus agitur in crucem, cui crimen inscriptum est: milites vestimenta eius sorte dividunt: duo latrones simul in

23 τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον· ὁ
24 δὲ οὐκ ἔλαβε. Καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν διαμερίζονται
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ.
25 Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ
26 ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη· „Ὁ βασιλεὺς
27 τῶν Ἰουδαίων.“ Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστὰς,
28 ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. [Καὶ ἐπλη-
ρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· „Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογί-
29 σθη.“] Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κι-
νοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· Οὐά! ὁ κατα-
30 λύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν· σῶσον
31 σεαυτὸν καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὁμοίως καὶ οἱ
ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμμα-
τέων ἔλεγον· Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι.
32 Ὁ Χριστὸς, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, καταβάτω νῦν ἀπὸ
τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. Καὶ οἱ συνε-
33 σταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. Γενομένης δὲ ὥρας
ἕκτης σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.
34 Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ
λέγων· Ἐλωΐ, ἐλωΐ, λαμμᾶ σαβαχθανί; ὅ ἐστι μεθερμη-
νευόμενον· Ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέ-
35 λιπες; Καὶ τινὲς τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλε-
36 γον· Ἰδοὺ, Ἠλίαν φωνεῖ. Δραμὼν δὲ εἷς καὶ γεμίσας
σπόγγον ὄξους περιθείς τε καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτὸν λέ-
γων· Ἄφετε, ἴδωμεν, εἰ ἔρχεται Ἠλίας καθελεῖν αὐ-
37 τόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσε.
38 Καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ
39 ἄνωθεν ἕως κάτω. Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς
ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτω κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν·
40 Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ! Ἦσαν δὲ καὶ
γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία
ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ
41 καὶ Ἰωσῆ μήτηρ καὶ Σαλώμη, αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γα-
λιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ καὶ ἄλλαι
πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

42 Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ, ὅ
43 ἐστι προσάββατον, ἐλθὼν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας

XV, 24. al. διεμέριζον τὰ ἱμάτια. 29. al. παράγοντες. 31. a
Ὁμοίως δὲ καί. 33. al. ἐννάτης. 36. al. ἄφες. 39 al. ἐξ ἐναντία
αὐτῷ — οὕτως κράξας. 42. al. πρόσαββατον vel πρόσσαββατο
43. al. ἦλθεν.

teris, locus calvariae. Et bibendum ei dabant vinum myr- 23
rha temperatum; ille autem non accepit. Et quum in crucem 24
eum egissent, vestimenta eius inter se diviserunt sortem de
iis iacientes (ut viderent), quis quid nancisceretur. Erat 25
autem hora tertia eumque in crucem egerant. Et erat titulus 26
criminis ab eo commissi inscriptus: rex Iudaeorum. Et 27
cum eo cruci affigunt duos latrones, alterum a dextra et al-
terum ab eius sinistra. (Et eventu comprobata est scriptu- 28
ra sacra, quae dicit: eum improbis numerando coniunctus
est.) Et praetereuntes conviciis eum proscindebant quas- 29
santes capita sua his verbis: Vah, templi destructor et tri-
dui spatio restaurator; serva temetipsum atque descende de 30
cruce! Similiter etiam summi sacerdotes illudentes inter se 31
cum legisperitis dicebant: alios servavit, semetipsum ser-
vare non potest. Christus, rex Israëlis, descendat nunc 32
de cruce, ut viso eius descensu fidem ei habeamus. Et qui
cum eo simul in crucem acti erant, conviciis eum pro-
scindebant. Hora autem sexta tenebrae per totum orbem 33
terrarum usque ad horam nonam exortae sunt. Et hora 34
nona Iesus magna voce hoc modo exclamavit: Eloi, Eloi,
lamma sabachthani? quod est, si interpreteris: mi Deus,
mi Deus, cur me destituisti? Et quidam eorum, qui adsta- 35
bant, hoc audito dicebant: en, Eliam vocat. Unus vero 36
quum accurrisset, spongiam posca impletam et scipioni circum-
datam potum ei praebuit dicens: permittite, videamus, an ve-
niat Elias eum sublatum. Iesus autem, magna emissa voce, 37
exspiravit. Et velamen templi in duas discissum est partes a 38
summa usque ad imum. Centurio vero, qui e regione eius 39
adstabat, quum vidisset, eum hoc exspirasse clamore, di-
xit: revera hic homo Dei erat filius! Verum etiam mulieres 40
e longinquo contemplabantur, in quibus erat et Maria Mag-
dalena et Maria mater Iacobi minoris et Iosis et Salome,
quae etiam, quum in Galilaea versaretur, eum sequeban- 41
tur eique (de suo) subministrabant, quae simul cum eo
Hierosolyma adscenderant.

Et orto iam vespere, quum esset praeparationis tempus 42
i. e. tempus sabbatum antecedens, Iosephus Arimathaeus di- 43

---

crucem acti conviciis eum proscindunt, nobiles et ignobiles ei illudunt, terra caligine obducitur, Iesus gravissimum sentiens dolorem in verba Ps. XXII, 2. erumpit altoque clamore exspirat, velum templi in duas partes scinditur, et centurio, qui supplicio praeest, fatetur, Iesum esse filium Dei. 21—40. Matth. XXVII, 32. Luc. XXIII, 26. Ioh. XIX, 17. Maria Magdalensis, Maria mater Iesu, Salome aliaeque multae e longinquo obitum eius vident. 40. 41.

εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προςδεχόμενος τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰςῆλθε πρὸς Πιλάτον καὶ
44 ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμα-
σεν εἰ ἤδη τέθνηκε, καὶ προςκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα
45 ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανε. Καὶ γνοὺς ἀπὸ
46 τοῦ κεντυρίωνος ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ
ἀγοράσας σινδόνα καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι
καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον
ἐκ πέτρας καὶ προςεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνη-
47 μείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία Ἰωσῆ
ἐθεώρουν, ποῦ τίθεται.

ΚΕΦ. XVI.

1 Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου Μαρία ἡ Μαγδα-
ληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν
2 ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. Καὶ λίαν
πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνα-
3 τείλαντος τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· Τίς ἀπο-
4 κυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; Καὶ
ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν, ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος· ἦν
5 γὰρ μέγας σφόδρα. Καὶ εἰςελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον
εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημέ-
6 νον στολὴν λευκὴν καὶ ἐξεθαμβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐ-
ταῖς· Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν
τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος,
7 ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν
8 Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ
ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχε δὲ αὐτὰς τρό-
μος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ.
9 Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον
Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμό-
10 νια. Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γε-
11 νομένοις πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. Κἀκεῖνοι ἀκούσαντες,
12 ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. Μετὰ δὲ
ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ
13 μορφῇ πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπ-

XV, 45. al. πτῶμα. 46. al. ἀνείλεσε vel ἐνείλησσε. ib. al. ἔθη-κεν. XVI, 1. al. καὶ πορευθεῖσαι ἠγόρασαν. 2. al. οὔπω vel ἔτι ἀνατειλαντος ἡλίου. 8. al. ἐξελθ. ταχὺ ἔφυγον. 9—20. Haec commata in Vaticano codice desunt, et defuerunt olim in codicibus quibusdam. 9. al. ἀναστὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς. ib. al. σαββάτων.

ves senator, qui et ipse regnum exspectabat divinum, sumto animo introivit ad Pilatum et corpus Iesu sibi expetiit,
Pilatus vero miratus, si iam mortuus sit, centurionem ar- 44
cessitum interrogavit, an dudum exspirasset. Quo cognito 45
a centurione, corpus dono dedit Iosepho. Quem refixum et 46
sindoni, quam emerat, involutum in sepulcro, quod monumentum e rupe erat excisum, reposuit lapidemque ad ianuam
monumenti advolvit. Maria autem Magdalena et Maria ma- 47
ter Iosis spectabant, ubi ponatur.

CAP. XVI.

Atque interposito sabbato Maria Magdalena et Maria 1
mater Iacobi et Salome aromata emerunt, ut, quum venissent,
eum ungerent. Et multo mane primi hebdomadis diei, ex- 2
orto sole, ad monumentum veniunt. Et dicebant ad semet- 3
ipsas: quis lapidem e ianua monumenti nobis devolvet? Et 4
quum suspexissent, lapidem vident devolutum; erat enim
permagnus. Et sepulcrum ingressae quum iuvenem in 5
dextra parte sedentem alba indutum stola vidissent, magno metu perculsae sunt. Ille vero iis dicit: nolite magno 6
metu percelli: Iesum quaeritis Nazarenum in crucem actum: resuscitatus est, non hic est: en, hic locus, ubi eum re-
posuerant. At abite, nuntiate discipulis eius et Petro, an- 7
tecedere eum vos in Galilaeam; ibi eum videbitis, quemad-
modum vobis dixit. Atque egressae a monumento fuge- 8
runt; habebat autem eos metus ac stupor neque cuiquam quidquam dixerunt; nam metu erant occupatae.

At matutino primi hebdomadis diei tempore in vitam 9
reversus primum Mariae Magdalenae, a qua septem malos
eiecerat daemones, conspiciendum sese praebuit. Illa pro- 10
fecta iis, qui fuerant cum eo, lugentibus et flentibus nuntiavit. Et illi, audito eum esse in vivis et ab ea conspec- 11
tum, fidem denegarunt. Postea autem duobus ex iis, 12
quippe quum rus abirent, alia corporis forma indutus conspiciendum sese praebuit. Et illi digressi nuntiarunt reli- 13

Vespera Iosephus Arimathaeus corpus magistri a Pilato sibi expetit, quod sindoni involutum in sepulcro e rupe exciso condit, spectantibus Maria Magdalena et Maria matre Iesu. Matth. XXVII, 50. Luc. XXIII, 46. Ioh. XIX, 17.

XVI. Mulieres illae primo mane ad sepulcrum venientes cum aromatibus lapidem e sepulcro remotum atque ingressae iuvenem albis indutum vestimentis vident, qui reditum Iesu in vitam iis denuntiat iisque mandat: dicant apostolis, Iesum in Galilaeam esse praegressum, ut apostolos ibi conveniret. 1—8. Iesus conspiciendum se praebet primum Mariae Magdalenae, tum duobus discipulis rus

14 ἤγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. Ὕστε-
ρον ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη καὶ ὠνεί-
δισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς
15 θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶ-
πεν αὐτοῖς· Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύ-
16 ξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Ὁ πιστεύσας καὶ
βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.
17 Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει· Ἐν
τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσου-
18 σι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ
μὴ αὐτοὺς βλάψῃ· ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι
καὶ καλῶς ἕξουσιν.
19 Ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήφθη
20 εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ· ἐκεῖ-
νοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ τοῦ κυρίου συνερ-
γοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολου-
θούντων σημείων.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.*)

ΚΕΦ. Ι.

1 Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν
2 περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς
παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γε-
3 νόμενοι τοῦ λόγου· ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν
πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε,
4 ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

XVI, 18. al. βλάψει. *) I, 1. al. τὸ κατὰ Λουκᾶν ἅγιον εὐαγγέλιον vel ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν vel ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν (ἁγίου) εὐαγγελίου. 2. al. παρέδωκαν. 3. al. καθεξῆς συγγράψαι. 4. al. pr. ἀσφαλ. l. ὠφέλειαν.

quis: ne illis quidem fidem habuerunt. Postea ipsis unde- 14
cimviris accumbentibus conspiciendum sese praebuit et vi-
tuperavit incredulitatem eorum animique duritiem, quod iis,
qui ipsum ab inferis excitatum vidissent, non credidissent.
Quibus: abite, inquit, in universum mundum et docete do- 15
ctrinam divinam omnes mortales. Quicunque fidem habue- 16
rit sacraque lotione imbutus fuerit, ad salutem pertinget;
quicunque vero fidem denegaverit, condemnabitur. Mira- 17
cula autem eos, quicunque fidem habuerint, comitando sequen-
tur: mea auctoritate malos eiicient daemones, novis loquen-
tur linguis, serpentes tollent, et, si letale quid biberint, 18
minime iis nocebit, super aegrotos imponent manus et bene
sese habebunt.

Dominus igitur, postquam iis dixerat, in coelum sub- 19
latus a dextra Dei consedit: illi autem egressi ubique, do- 20
mino opitulante et doctrinam per miracula, quae sequeren-
tur, confirmante, docuerunt.

EVANGELIVM
SECVNDVM LVCAM.

CAP. I.

Postquam semel multi aggressi sunt historiam conte- 1
xere earum rerum, quae certis argumentis in nobis con-
firmatae sunt, quemadmodum tradiderunt nobis, qui ab in- 2
itio testes erant oculati et ministri doctrinae, quam nosti;
visum est etiam mihi ab origine omnia diligenter persequuto 3
accurate deinceps tibi scribere, optime Theophile, ut veri- 4
tatem eorum, quae audiendo accepisti, cognosceres.

---

abeuntibus, deinde undecim apostolis, quos doctrinam div. per totum terrarum orbem iubet propagare eosque facultate miracula edendi exstruit. 9—18. Denique sublimis in coelum abit. 19. 20. Matth. XXVIII. Luc. XXIII. et XXIV. Ioh. XX, 21.

1. Lucas, quamquam haud pauci de vita Christi iam scripserint, nihilo minus profitetur, se ad Theophilum hominem quendam nobilem de rebus christianis accurate et diligenter esse scripturum. 1—4. Zachariae sacerdoti, qui ipse senio confectus uxorem habe-

5 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς
Ἰουδαίας ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά
καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρὼν καὶ τὸ ὄνο-
6 μα αὐτῆς Ἐλισάβετ. Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώ-
πιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ
7 δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς
τέκνον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι
8 προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. Ἐγένετο δὲ
ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ
9 ἔναντι τοῦ θεοῦ κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τοῦ
10 θυμιάσαι εἰςελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου· καὶ πᾶν τὸ
πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προςευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυ-
11 μιάματος. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου ἑστὼς ἐκ δε-
12 ξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος· καὶ ἐταράχθη
13 Ζαχαρίας ἰδὼν καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ᾽ αὐτόν. Εἶπε
δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία· διότι
εἰςηκούσθη ἡ δέησίς σου καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεν-
νήσει υἱόν σοι καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην.
14 Καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ
15 γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον κυ-
ρίου· καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ καὶ πνεύματος
16 ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ
πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν
17 αὐτῶν. Καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύ-
ματι καὶ δυνάμει Ἠλίου ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων
ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι
18 κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. Καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς
τὸν ἄγγελον· Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι
πρεσβύτης καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις
19 αὐτῆς. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ· Ἐγώ εἰμι
Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ἀπεστά-
20 λην λαλῆσαι πρός σε καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. Καί,
ἰδού! ἔσῃ σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς
ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λό-
γοις μου οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.
21 Καὶ ἦν ὁ λαὸς προςδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν καὶ ἐθαύμαζον

I, 5. al. καὶ γυνὴ αὐτῷ †. 6. al. ἐναντίον τ. θ †. 7. al. καθότι ἦν ἡ Ἐλισ. 8. al. ἐν τῇ συνάξει τῆς ἐφημ. 9. al. εἰς τ. ναὸν τοῦ θεοῦ. 10. al. τοῦ λαοῦ ἦν †. ib. al. pro προςεύχ. l. προςδεχόμενον. 12. al. ἐφοβήθη. 14. al. γεννήσει †. 15. al. τοῦ κυρίου †. ib. al. ἐν τῇ κοιλίᾳ. 17. al. προςελεύσεται vel προπορεύσεται. 20. al. μὴ δυνήσῃ. ib. al. πλησθήσονται †. 21. al. ὁ λαὸς προςδεχόμενος vel ἐκδεχόμενος vel ἑστὼς καὶ προςδοκῶν vel προσευχόμενος καὶ προς-δοκῶν.

Fuit tempore Herodis regis Iudaeae sacerdos quidam 5
nomine Zacharias e classe Abiae eiusque uxor e gente Aaro-
nis nomine Elisabetha. Erant autem ambo pii apud Deum, 6
vitam componentes ad normam legum omnium et praecepto-
rum Dei irreprehensi. Nec erat iis proles, quia Elisabetha 7
sterilis erat et ambo aetate provecti. Accidit autem, ut, 8
quum is sacris operaretur, in ordine classis suae coram Deo,
secundum morem sacerdotii suffitum adolendi provinciam 9
sortitus Dei templum ingrederetur; omnisque populi multi- 10
tudo preces fundebat foris hora illa suffitus. At apparuit ei 11
angelus Dei a dextra arae suffitus collocatus, quo viso Za- 12
charias perturbatus est metusque eum occupavit. Angelus 13
autem ad eum: noli, inquit, timere, Zacharia, propterea
quod preces tuae exauditae sunt et uxor tua Elisabetha filium
tibi pariet eumque nominabis Iohannem. Et gaudium tibi 14
erit et gestio multique nativitate eius gaudebunt. Nam mag- 15
nus erit apud Deum, vinum non bibet et siceram, Spiritu
divino plenus erit iam ab utero matris suae multosque Israë- 16
litarum ad dominum Deum eorum reducet. Et ipse praece- 17
det coram eo spiritu et virtute Eliae conspicuus, ut animos
patrum ad natos revocet atque ut sint in animi sententia
piorum immorigeri, ad curandum domino populum bene pa-
ratum. Et dixit Zacharias ad angelum illum: ad quid hoc 18
noscam? Ego enim senex sum et uxor mea aetate provecta.
Et angelus ei hoc modo respondit: ego sum Gabriel, qui 19
constiti coram Deo et missus, ut ad te loquerer et laetum
hunc afferrem nuntium. Et, ecce! mutus eris nec loqui 20
poteris usque dum haec evenerint, propterea quod fidem non
habuisti verbis meis, quae suo tempore eventu comproba-
buntur. Et populus exspectabat Zachariam, quem in tem- 21

---

bat aetate profectam, in sacris administrandis angelus Dei Gabriel in templo sese offert eumque de filio mox ei nascendo, qui ingenio, sapientia, strenuisque insignis moribus et Messiae praecursor populum Israeliticum, ut ad meliorem frugem redeat, sit hortaturus, certiorem reddit. Zacharias ob diffidentiam id quod pignus erat rei futurae, mutus cum magno hominum, qui foris stabant, stupore templo egreditur et domum reversus mutus manet. Paulo

22 ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύ-
νατο λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώ-
ρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ
23 διέμενε κωφός. Καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι
τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.
24 Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ
αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε λέγουσα·
25 Ὅτι οὕτω μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν
ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις.
26 Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γα-
βριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα
27 Ναζαρὲτ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνο-
μα Ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου Δαυΐδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθέ-
28 νου Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε·
Χαῖρε, κεχαριτωμένη· ὁ κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη
29 σὺ ἐν γυναιξίν! Ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ
αὐτοῦ καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος.
30 Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες
31 γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ, ἰδοὺ! συλλήψῃ ἐν γα-
στρὶ καὶ τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.
32 Οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται· καὶ
δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυΐδ τοῦ πατρὸς
33 αὐτοῦ καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶ-
34 νας καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπε δὲ
Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον· Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα
35 οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ·
Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις ὑψίστου
ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται
36 υἱὸς θεοῦ. Καὶ, ἰδοὺ! Ἐλισάβετ, ἡ συγγενής σου, καὶ
αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν
37 ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ. Ὅτι οὐκ ἀδυνα-
38 τήσει παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα. Εἶπε δὲ Μαριάμ· Ἰδοὺ,
ἡ δούλη κυρίου! γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. Καὶ
ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.
39 Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπο-
ρεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν Ἰούδα.

I, 22. al. διέμεινεν vel ἔμενε. 23. al. καὶ ἐγ. ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. 26. al. ὁ ἀρχάγγελος. ib. al. ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν Γαλιλ. εἰς πόλιν. 27. al. μεμνησμένην. ib. al. ἐλθὼν 28. al. καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. 29. al. ἡ δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη †. al. aliter. ib. al. καὶ διελόγ. ἐν ἑαυτῇ, ὅτι οὕτως εὐλόγησεν αὐτήν. 33. al. ἐπ. τ. οἶκ. Δαυΐδ vel Ἰούδα. 34. al. πῶς ἔσται μοι τοῦτο. 35. al. ἐκ σοῦ ἅγιον. 36. al. γήρᾳ †. 38. al. ἀπέστη. 39. al. εἰς τὴν πόλιν Δαυΐδ.

ple (diutius) morari mirabatur. Egressus autem quum lo- 22
qui ad eos non posset, speciem ei oblatam esse intellexe-
runt; et ipse annuebat iis mutusque permanebat. Et acci- 23
dit, ut, quum dies ministerii completi essent, domum suam
rediret. At post hos dies Elisabetha uxor eius concepit et 24
quinque menses domo se continuit dicens: (domo me conti-
neo) quia sic mihi fecit dominus tempore quo ignominiam 25
meam in oculis hominum tollendi rationem habuit.

Mense vero (ex quo uterum ferebat) sexto angelus Ga- 26
briel missus est a Deo in urbem Galilaeae, cui nomen Na-
zaretha, ad virginem viro desponsatam, nomine Iosepho, 27
e gente Davidis, quae virgo vocabatur Maria. Et angelus 28
ad eam ingressus: salve, inquit, gratiam divinam experta;
dominus tecum; tu fortunata es prae (ceteris) mulieribus!
Quae quum vidisset, voce eius perturbata est et secum re- 29
putabat, qualis esset haec salutatio. Cui angelus: ne, in- 30
quit, timeas, Maria; gratiam enim nacta es apud Deum.
Et, ecce! concipies in utero et paries filium, cui nomen Ie- 31
hosuis impones. Hic magnus erit filiusque celsissimi voca- 32
bitur, cui Deus dominus eius regnum dabit Davidis atque 33
imperium exercebit in Israelitas nec ullus imperii eius erit
finis. Maria autem ad angelum: qui hoc, inquit, fiet, quum 34
virum non nosco? Cui angelus hunc in modum respondit: 35
Spiritus sanctus te superveniet et potentia celsissimi te ob-
umbrabit, quapropter etiam natum (ex te), quum sanctum
sit, vocabitur filius Dei. Et, ecce! Elisabetha, cognata 36
tua, et ipsa concepit filium in senectute, cui, quae sterilis
dicitur, hic sextus est mensis. Nam apud Deum nihil non 37
fieri poterit. Dixit autem Maria: ecce, serva domini, ac- 38
cidat mihi secundum dictum tuum. Et angelus ab ea abiit.

Maria autem quum surrexisset his diebus, festinan- 39
ter profecta est in regionem montanam, in urbem Iudaeae.

---

post uxor eius Elisabetha se gravidam esse sentit et magnopere gaudet. 5—25. Post sex menses idem angelus Nazaretham in Galilaea iussu Dei sese confert ac vaticinatur Mariae virgini, fore, ut divinitus gravida Messiam partu sit editura. Quam ob rem Maria, etiam de Elisabethae graviditate ab eodem edocta, laeto et pio animo summam Dei benignitatem agnoscit eique sese submittit. 26 - 38. Quum angelus abiisset, Maria ab Elisabetha cognata, quam in re-

40 Καὶ εἰςῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατο τὴν
41 Ἐλισάβετ. Καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν
ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοι-
λίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ
42 καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ καὶ εἶπεν· Εὐλογημένη σὺ
ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου!
43 Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου
44 πρός με; Ἰδοὺ γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ
σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει
45 ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται
46 τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. Καὶ εἶπε
47 Μαριάμ· Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον καὶ ἠγαλ-
48 λίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι
ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ἰδοὺ
49 γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί, ὅτι
ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς· καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐ-
50 τοῦ καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμέ-
51 νοις αὐτόν. Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ· διεσκόρ-
52 πισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. Καθεῖλε δυ-
53 νάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσε ταπεινούς· Πεινῶντας
ἐνέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς.
54 Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους
55 (καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν) τῷ Ἀβραὰμ
56 καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος. Ἔμεινε δὲ Μαριὰμ
σὺν αὐτῇ ὡςεὶ μῆνας τρεῖς καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον
αὐτῆς.

57 Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐ-
58 τὴν καὶ ἐγέννησεν υἱόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ
συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ
59 μετ᾽ αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ
ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον· καὶ ἐκάλουν
60 αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν. Καὶ
ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν· Οὐχί· ἀλλὰ κληθή-
61 σεται Ἰωάννης. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν· Ὅτι οὐδείς ἐστιν
ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ.
62 Ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι

I, 42. al. ἀνεβόησε. 44. al. ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος †. 47. al. ἠγαλλιάσατο. — τῷ σωτηρίῳ μου. 48. al. ἐπεβλ. κύριος. 49. al. μεγάλα. 50. al. εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν † s. εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς s. ἀπὸ γενεᾶς καὶ γενεῶν. 51. al. ὑπερηφάνων διανοίας. 54. al. μνησθεὶς. 55. al. εἰς τὸν αἰῶνα †. ib. al. τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ. 57. al. τῆς δὲ Ἐλισ. 59. al. ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ †. ib. al. καὶ ἦλθον. 60. al. κληθ. τὸ ὄνομα αὐτοῦ. 61. al. τῷ ὀνόματι Ἰωάννης. ib. al. ἐκ τῆς συγγενείας σου †. 62. al. τίνα ἂν θέλοι.

Et domum Zachariae ingressa Elisabetham salutavit. Et ac- 40
cidit, ut, quum Elisabetha salutationem Mariae audisset, foe- 41
tus in utero eius exsultaret, et repleta Spiritu sancto Elisa-
betha alta voce hunc in modum clamavit: tu fortunata es 42
prae (reliquis) mulieribus et fortunatus uteri tui fructus!
Et unde mihi hoc, ut mater domini mei ad me venerit? nam 43
quum salutationis tuae sonus ad aures meas pervenisset, 44
foetus in utero meo salutatione exsultavit. Et beata, quae 45
confisa est, fore, ut rata fiant ea, quae a domino ipsi nun-
tiata sunt. Et Maria: laudat, inquit, animus meus domi- 46
num et exsultat mens mea de Deo servatore meo, quod hu- 47
militatem servae suae respexit. Nam, ecce! ab hoc inde 48
tempore beatam me praedicabunt omnes aetates, quod mira- 49
bilia mihi fecit is qui potens est, cuius nomen sanctum est 50
et cuius misericordia in perpetuum durat erga eos qui eum
venerantur. Fortiter facta brachio suo edidit, disiecit ani- 51
mi cogitatis superbientes, deturbavit potentes de soliis et 52
sustulit modestos; esurientes implevit bonis et divites di- 53
misit vacuos: Opitulatus est Israelitis filiis suis, ut memor 54
esset animi ad benefaciendum (quemadmodum ad patres no- 55
stros locutus est) Abrahamo eiusque posteris proni in aeter-
num. Maria vero tres circiter menses cum ea mansit et 56
domum suam rediit.

Elisabetha autem, tempore pariendi consummato, fili- 57
um partu enixa est. Vicini eiusque cognati quum audivis- 58
sent, dominum eximio modo suae erga eam benevolentiae
documenta demonstrasse, cum ea gaudebant. Et accidit, ut 59
die octavo venirent ad puerum circumcidendum eumque no-
mine patris sui Zachariam vocabant. Et mater eius respon- 60
dit his verbis: minime, sed Iohannes vocabitur. Et dixe- 61
runt ad eam: nemo est in tua cognatione, qui hoc nomine
vocatur. Annuebant vero patri eius, quonam nomine vel- 62

gione montana inviserat, ob eximium Dei erga eam favorem fortunata praedicatur, quae vero, id quod par erat, et ipsa Deum pio animo laudat, quod se humilem respexerit, tantum beneficium populo Israelitico exhibuerit, servatorem constituerit omnibus et luculentissimum potentiae et benignitatis documentum ediderit. 39—56. Elisabetha partu filium enixa cum marito, cui miro modo vox redit, die octavo, quo circumciditur, nomen Iohannis ei indit, repugnantibus cognatis, quem Zacharias e vaticiniis maioribus divinitus editis vatem sacrum atque anteambulonem Messiae in salu-

63 αὐτόν. Καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψε λέγων· Ἰωάννης
64 ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεῴ-
χθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐ-
65 τοῦ καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάν-
τας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ
ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα.
66 Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν
λέγοντες· Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; Καὶ χεὶρ κυ-
67 ρίου ἦν μετ᾽ αὐτοῦ. Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ
68 ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου καὶ προεφήτευσε λέγων· Εὐλο-
γητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ
69 ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ καὶ ἤγειρε κέρας σωτη-
70 ρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ, τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, (καθὼς
ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος προ-
71 φητῶν αὐτοῦ,) σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς
72 πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς, ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν
πατέρων ἡμῶν καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ,
73 ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν τοῦ δοῦ-
74 ναι ἡμῖν ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας
75 λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐ-
76 τοῦ πάσας τὰς ἡμέρας (τῆς ζωῆς) ἡμῶν. Καὶ σὺ, παι-
δίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ
77 προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι
γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐ-
78 τῶν διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο
79 ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ
σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας
80 ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκρα-
ταιοῦτο πνεύματι καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας
ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

ΚΕΦ. II.

1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθε δόγμα
παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν

I, 63. al. ἔσται. ib. καὶ παραχρῆμα ἐλύθη ἡ γλῶσσα αὐτοῦ καὶ ἐθαύμασαν πάντες. 65. al. ἐγένετο δὲ φόβος ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούσαντας ταῦτα. 66. al. οἱ ἀκούοντες. ib. al. τίς ἄρα τ. π. ib. al. ἐπ᾽ αὐτῷ. 67. al. ἐπροφ. λεγ. 70. al. τῶν ἁγ. προφ. αὐτοῦ τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος. 71. al. σωτηρ. ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ τ. μισ. ἡ. 73. ὅρκον, οὗ — πατέρα αὐτῶν. ib. al. πάντων τῶν ἐχθρῶν ἡ. 74. al. ῥυσθεῖσι. 76. al. ἐνώπιον κυρ. ib. al. ὁδὸν αὐτοῦ s. ἡμῶν. 78. al. ἐπισκέψεται vel ἐπεσκέψαται vel ἀνατολὴ ἐξ ὕψους (ἄνωθεν) ἐπέφανε. 79. al. ἐπιφᾶναι φῶς. II, 1. al. ἀπεγράψασθαι.

let appellari. Et tabula postulata scripsit dicens: Iohannes 63
est eius nomen. Et omnes mirati sunt. At os eius aper- 64
tum est et lingua et loquebatur laudibus Deum celebrans. Et 65
omnes in vicinia eorum habitantes stupor occupavit atque
in tota regione Iudaeae montana omnia haec dicta divulga-
bantur. Et omnes qui audiverant, mente sua reposuerunt 66
dicentes: quid tandem hic puer erit? Et manus domini ei
aderat. Pater eius Spiritu sancto plenus vaticinatus est hoc 67
modo: Laudibus celebrandus dominus, Deus Israelitarum, 68
quod respexit et liberavit populum suum et cornu excitavit 69
salutis in domo Davidis filii sui (quemadmodum ore sancto- 70
rum illorum, qui ab antiquissimis inde temporibus fuerunt
prophetae, locutus est), salutem (vindicem) ab hostibus no- 71
stris atque e manu omnium qui odio nos habent, ut miseri- 72
cordiae suae documenta patribus nostris ederet et memor
esset sancti sui foederis, iurisiurandi quod Abrahamo patri 73
nostro dedit, ut nobis e manu hostium nostrorum ereptis da- 74
ret ut sine metu veneraremur eum sanctitate et probitate, quae 75
ei placet, per totam vitam nostram. Et tu, puer, prophe- 76
ta celsissimi vocaberis; nam dominum praecedes ad vias
eius muniendas, ut cognitionem salutis impertiaris populo 77
eius, quae cernitur in venia peccatorum, ob insignem Dei 78
nostri misericordiam, qua nobis lux illa coelitus missa af-
fulsit, ut illucesceret in tenebris sedentibus et caligine 79
Orci, ut pedes nostros in viam pacis dirigeret. Puer vero 80
auctus est et animo corroboratus, eratque in locis deser-
tis usque ad diem, quo munus suum apud Israelitas au-
spicaretur.

CAP. II.

Accidit autem illis diebus, ut edictum Caesaris Augu- 1
sti prodiret, quo per universam terram (provinciam Iudae-

---

tem totius populi Israelitarum futurum esse div. plenus spiritu canit. Et revera puer adolescens ingenio augetur, vivens in locis desertis usque dum in publicum prodit. 57—80.

II. Eodem tempore quum sub Augusto imperatore primus census haberetur et in sua quisque patria urbe nomen suum profiteri tenere-

2 οἰκουμένην. (Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμο-
3 νεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου.) Καὶ ἐπορεύοντο πάντες
4 ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ
καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ εἰς
τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυὶδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ,
5 (διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυὶδ,) ἀπο-
γράψασθαι, σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυ-
6 ναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ
7 ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν. Καὶ ἔτεκε τὸν
υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ
ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος
ἐν τῷ καταλύματι.
8 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες
καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐ-
9 τῶν. Καὶ, ἰδοὺ! ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα κυ-
ρίου περιέλαμψεν αὐτοὺς καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ
10 εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ, εὐαγγελί-
11 ζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι
ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς, κύριος, ἐν
12 πόλει Δαυίδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· Εὑρήσετε βρέφος
13 ἐσπαργανωμένον κείμενον ἐν φάτνῃ. Καὶ ἐξαίφνης ἐγέ-
νετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰνούν-
14 των τὸν θεὸν καὶ λεγόντων· „Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ,
15 καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη· ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.“ Καὶ ἐγένετο,
ὡς ἀπῆλθον ἀπ᾽ αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ
οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Διέλθω-
μεν δὴ ἕως Βηθλεὲμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ
16 γεγονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. Καὶ ἦλθον σπεύ-
σαντες καὶ ἀνεῦρον τήν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ
17 καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. Ἰδόντες δὲ
διεγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς
18 περὶ τοῦ παιδίου τούτου. Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες
ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς
19 αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα
20 ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρε-
ψαν οἱ ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ

II, 2. al. αὐτή. ib. al. Κυρεῖνου vel Κυντιλλίου. 3. al. πατρίδα vel πόλιν ἑαυτοῦ vel χώραν. 4. al. εἰς γῆν Ἰούδα s. γῆν Ἰουδαίαν. 5. al. ἐμνηστευμένῃ. 6. al. ὡς δὲ παρεγένοντο, ἐτελέσθησαν. 7. al. τ. υἱὸν τὸν πρωτότοκον αὐτῆς. 9. al. ἐφοβ. σφόδρα. 10. al. καὶ παντὶ τ. λ. 12. al. ἐν τῇ φάτνῃ †. 14. al. εὐδοκίας. 15. al. εἰ πᾶν vel ἐλάλουν πρὸς ἑαυτούς. ib. pro ἕως al. l. εἰς Β. ib. al. τὸ ῥῆμα τοῦτο. ib. al. ὃ ὁ κύριος ἐποίησεν καὶ ἐγνώρισεν ἡμῖν. 16. al. εὗρον s. εὗραν. 18. al. ἐθαύμαζον. 20. al. ἐπέστρεψαν †.

am) census ageretur (qui census primus est habitus procon- 2
sule Syriae Quirino). Et omnes proficiscebantur, ut nomi- 3
na sua profiterentur, in suam quisque urbem. Adscendit 4
vero etiam Iosephus a Galilaea ex urbe Nazaretha in Iudaeam,
in urbem Davidis, quae Bethlehemum vocatur, (propterea
quod e domo et patria Davidis erat,) ut nomen profiteretur, 5
cum Maria femina sibi desponsata, uterum ferente. Accidit 6
autem, ut, dum ibi essent, tempus pariendi adesset. Quum 7
filium primogenitum partu esset enixa, fasciis eum involu-
tum in praesepi reposuit, quia in diversorio ipsis locus non
superesset.

Et pastores in eadem regione versabantur sub dio agen- 8
tes et excubias noctu habentes super ipsorum gregem. Et, 9
ecce! angelus domini iis adstitit et splendor domini eos
circumfulsit et magno perculsi sunt timore. Quibus an- 10
gelus ille: nolite, inquit, timere; nam, ecce! annuntio
vobis laetitiam longe maximam, quae toti continget popu-
lo; natus est enim vobis hodie servator, qui est Christus, 11
dominus, in urbe Davidis. Et hoc vobis signum: invenie- 12
tis infantem fasciis involutum in praesepi iacentem. Et 13
confestim cum angelo illo erat multitudo exercitus coelestis,
laudibus Deum celebrantium et dicentium: gloria in excelsis 14
Deo, atque in terra pax: documentum benevolentiae divi-
nae erga homines. Et accidit, ut, quum abiissent ab iis 15
in coelum angeli, etiam homines, quos dixi, pastores ad se
invicem dicerent: perveniamus iam usque Bethlehemum et
videamus id quod evenit, quod dominus nobis significavit.
Qui quum festinanter venissent, invenerunt et Mariam et 16
Iosephum atque infantem in praesepi iacentem. Postquam 17
vero viderant, id quod de puero hoc cum ipsis erat commu-
nicatum, enarrarunt. Et omnes qui audiverant, mirati 18
sunt de iis quae a pastoribus ad eos erant dicta. Maria au- 19
tem omnia haec dicta probe servabat animo suo volvens. Et 20
reversi sunt pastores celebrantes et laudantes Deum de om-

---

tur, Iosephus hac de caussa Bethlehemum e Galilaea se confert cum Maria, ibique Iesus nascitur, ad quem pastores divinitus ab angelis natales eius celebrantibus moniti laetissimo animo et pio accedunt et quum id quod praedixerat angelus, vidissent, Deum laudibus extollunt. 1—20. Octavo aetatis die Iesus, qui id nomen

πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς
αὐτούς.
21 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν
αὐτὸν, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν
ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ
κοιλίᾳ.
22 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ
αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς
23 Ἱεροσόλυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, (καθὼς γέγραπται
ἐν νόμῳ κυρίου· „Ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον
24 τῷ κυρίῳ κληθήσεται,“) καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ
εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου· „Ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νοσ-
25 σοὺς περιστερῶν.“ Καὶ, ἰδοὺ! ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερου-
σαλὴμ, ᾧ ὄνομα Συμεών· καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος
καὶ εὐλαβὴς, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ,
26 καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ᾽ αὐτόν· καὶ ἦν αὐτῷ κεχρημα-
τισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνα-
27 τον, πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν Χριστὸν κυρίου. Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ
πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰςαγαγεῖν τοὺς γονεῖς
τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισ-
28 μένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς
29 τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ καὶ εὐλόγησε τὸν θεὸν καὶ εἶπε· Νῦν
ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου
30 ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου,
31 ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν φῶς εἰς
32 ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ. Καὶ ἦν
33 ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλου-
34 μένοις περὶ αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν καὶ
εἶπε πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ· Ἰδοὺ, οὗτος κεῖ-
ται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ
35 εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον (καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν
διελεύσεται ῥομφαία·) ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολ-
36 λῶν καρδιῶν διαλογισμοί. Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυ-
γάτηρ Φανουὴλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ· αὕτη προβεβηκυῖα ἐν
ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς
37 παρθενίας αὐτῆς· καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα
τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ νηστείαις καὶ

II, 21. al. pro αὐτὸν l. τὸ παιδίον †. ib. al. συνετελέσθησαν. ib. al. ὠνομάσθη. ib. al. ἐν κοιλίᾳ μητρός. 22. al. pro αὐτῶν l. αὐτοῦ † vel αὐτῆς. al. omittunt. 24. al. l. νεοσσοὺς †. 25. al. Σ... ἅγιον ἦν. † al. pro εὐλ. l. εὐσεβής. 26. al. κεχρηματισμένος δὲ ἦν ... ib. al. πρὶν ἂν vel ἕως ἂν. 32. al. παντὸς τοῦ λαοῦ. ib. al. pro ἀποκάλ. l. ἀγαλλίασιν. 33. al. l. Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ †.

tibus quae audiverant et viderant, quemadmodum ad eos erat dictum.

Et exactis octo diebus, ut eum circumcidere possent, 21
etiam nomen eius vocatum est Iesus, quod vocatum erat ab
angelo, antequam in utero erat conceptus.

Et quum dies sacrae eorum lustrationis secundum le- 22
gem Mosaicam essent impleti, Hierosolyma eum duxerunt,
ut domino sisterent, (quemadmodum relatum legitur in lege 23
domini: *) omnis masculus matricem aperiens Deo sacer vo-
cabitur) utque sacrificium offerrent secundum praeceptum in 24
lege domini: par turturum aut duos pullos columbarum. Et, 25
ecce! homo erat Hierosolymis, cui nomen Simeon: et homo
hic probus ac pius, exspectans Israelitarum solatium, et 26
Spiritus sanctus super eum; coelitus admonitus a Spiritu
sancto, non subire mortem, antequam Messiam domini vi- 27
derit. Quo spiritu actus quum in templum venisset et pa-
rentes puerum inducerent, ut cum eo secundum consuetudi-
nem legis agerent, et ipse eum in ulnas suas recepit Deum- 28
que laudibus celebravit hunc in modum: iam e vita discede- 29
re iubes servum tuum, domine, ad dictum tuum in pace:
nam oculi mei viderunt salutem, quam comparasti coram 30 31
omnibus populis lumen, ut doctor sit gentium et populi Is- 32
raelitici decus. Et pater materque quae dicebantur de eo 33
mirabantur. Et celebravit eos Simeon dixitque ad Mariam 34
eius matrem: ecce, hic constitutus est, ut exitio sit atque
saluti multorum in populo Israelitico, ipse vero contemna-
tur (at tuum ipsius animum gladium penetrabit), quo e 35
multorum animis cogitata manifestentur. Eratque Anna, 36
vates foemina, filia Phanuelis, e tribu Aser, aetate admo-
dum provecta, quae, septem annis inde a virginitate cum
viro exactis, vidua circiter quatuor et nonaginta annos nata 37
non discedebat a templo ieiuniis ac precibus diu noctuque

*) Ex. XIV, 2.

e mandato angeli imponitur, circumciditur. 21. Tempore purgationis quum Iesus in templo e lege Mosaica sistitur, Symeon pius senex, cui iam antea, eum oculis usurpaturum esse Messiam, erat praedictum, Iesum parentibus eius templum intrantibus, ulnis excipit laudatque Deum dicens: iam laeto animo e vita discedi posse, nato Messia, per quem multi vita aeterna sint potituri, multi vero etiam, sed sua ipsorum culpa, in perniciem lapsuri. Idem etiam Anna, aetate iam provecta, quae assidue rebus sacris vacat, de

38 δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ
τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυρίῳ καὶ ἐλάλει
περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προςδεχομένοις λύτρωσιν Ἱερου-
39 σαλήμ. Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον
κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὴν πόλιν
40 αὐτῶν Ναζαρέτ. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο
πνεύματι, πληρούμενον σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ᾽
αὐτό.
41 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ᾽ ἔτος εἰς Ἱερου-
42 σαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώ-
δεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος
43 τῆς ἑορτῆς καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑπο-
στρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσα-
44 λήμ· καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Νομί-
σαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν
καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσι καὶ ἐν τοῖς γνω-
45 στοῖς. Καὶ μὴ εὑρόντες ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ζη-
46 τοῦντες αὐτόν· Καὶ ἐγένετο μεθ᾽ ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐ-
τὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων
47 καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. Ἐξίσταντο
δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς
48 ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν· καὶ
πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε· Τέκνον, τί ἐποίησας
ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ, ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζη-
49 τοῦμέν σε. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με;
οὐκ ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με;
50 Καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ
51 κατέβη μετ᾽ αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρὲτ καὶ ἦν ὑπο-
τασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα
52 τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ Ἰησοῦς
προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ
ἀνθρώποις.

ΚΕΦ. III.

1 Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου
Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας

II, 38. al. l. δεχομένοις. ib. al. pro ἐν Ἱερουσαλήμ l. ἐν τῷ Ἰσραήλ. al. τοῦ Ἰσραήλ. 39. al. post Ναζαρ. l. καθὼς ἐῤῥέθη διὰ τοῦ προφήτου ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται. 40. al. ἐκραταιοῦτο καὶ αὐξάνετο. 43. al. pro Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ l. ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. 44. al. ἐζήτουν. ib. al. συγγενεῦσι. 45. al. l. μὴ εὕροντες αὐτὸν †. 46. al. καθιζόμενον vel καθήμενον. ib. al. ἀκουόντων αὐτῶν. 48. al. ὀδυρώμ. καὶ λυπούμενοι. 49. al. οἴδατε. 51. al. ἡ δὲ μήτηρ †. ib. al. ἅπαντα. III, 1. al. pro ἡγεμον. l. ἐπιτροπεύοντος.

(Deum) colens. Et haec hac ipsa hora adstans in socie- 38
tatem laudum divinarum veniebat et loquebatur cum omni-
bus qui liberationem Hierosolymis exspectabant. Et quum 39
omnia quae secundum legem domini fieri debebant, absol-
vissent, redierunt in Galilaeam in suam urbem Nazaretham.
Puer autem augebatur et corroborabatur, quum sapientia 40
impleretur; et gratia Dei super eum erat.

Et parentes eius quotannis proficiscebantur Hierosoly- 41
mas festo paschali. Et duodecim annos natus, quum se- 42
cundum festi illius consuetudinem Hierosolymas adscendis-
sent illosque dies absolvissent, dum ipsi redirent, Iesus 43
puer Hierosolymis remansit; neque Iosephus noverat neque
eius mater. Rati vero in comitatu eum esse iter unius diei 44
fecerunt eumque inter cognatos et notos inquirebant. Quo 45
non invento, Hierosolymas reversi sunt eum quaerentes. Et 46
accidit, ut post tres dies eum invenirent sedentem in me-
dio doctorum, audientem eos atque interrogantem. Obstu- 47
pescebant autem omnes, qui eum audiebant, intelligentia
eiusque responsis. Quo conspecto perturbati sunt et mater 48
ad eum dixit: fili, quid nobis sic fecisti? ecce, pater tuus
et ego anxii te quaerebamus. Quibus: quid erat, inquit, 49
quod me quaereretis? num ignorabatis, oportere me divinis
rebus occupari? Et ipsi non intellexerunt, quod iis dixe- 50
rat. Et descendit cum iis et Nazaretham venit iisque gere- 51
bat morem. Et mater eius haec omnia animo suo recondita
tenebat. Et Iesus proficiebat sapientia et aetate et gratia 52
apud Deum atque homines.

CAP. III.

Anno autem decimo quinto imperii Tiberii Caesaris, 1
Pontio Pilato Iudaeae procuratore, Herode Iudaeae tetrar-

Messia profert. Quo facto Maria et Iosephus Nazaretham redeunt anxie Iesum, qui Hierosolymis remanserat, quaerentes, in templo inter literarum sacrarum doctores, ubi egregia ingenii specimina edit, eum inveniunt, qui Nazaretham cum iis reversus pio animo parentibus morem gerit.

III. Iohannes b. sub imperatore Tiberio, Pontio Pilato procuratore, Herode et Philippo tetrarchis e solitudine in publicum prodit,

καὶ τετραρχοῦντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς Ἰτουραίας καὶ
Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετραρ-
2 χοῦντος, ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα καὶ Καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα
3 θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ
ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου κηρύσσων
4 βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· ὡς γέγραπται
ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· „Φωνὴ
βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου! εὐ-
5 θείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ! Πᾶσα φάραγξ πληρω-
θήσεται καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ
ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς
6 λείας· καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ.“
7 Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ’
αὐτοῦ· Γεννήματα ἐχιδνῶν! τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
8 ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους
τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Πατέ-
ρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. Λέγω γὰρ ὑμῖν· ὅτι δύναται ὁ
θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.
9 Ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται·
πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ
10 εἰς πῦρ βάλλεται. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγον-
11 τες· Τί οὖν ποιήσομεν; Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς· Ὁ
ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων
12 βρώματα ὁμοίως ποιείτω. Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτι-
σθῆναι καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· Διδάσκαλε, τί ποιήσομεν;
13 Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγ-
14 μένον ὑμῖν πράσσετε. Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευ-
όμενοι λέγοντες· Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; Καὶ εἶπε πρὸς
αὐτούς· Μηδένα διασείσητε μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ
15 ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. Προσδοκῶντος δὲ τοῦ
λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν
16 περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστὸς, ἀπεκρί-
νατο ὁ Ἰωάννης ἅπασι λέγων· Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω
ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς

III, 1. pro Ἰτουρ. al. l. Ἰδουμαίας. ib. al. Ἀβειληνῆς s. Ἀβι-λιανῆς s. Ἀβιλλιανῆς. 2. al. l. ἐπ’ ἀρχιερέων. ib. al. τὸν τοῦ Ζαχαρίου. 4. al. l. τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου — τὰς τρίβους ὑμῶν vel τῷ θεῷ ὑμῶν. 5. al. εὐθείας. 8. al. καρπὸν ἄξιον. 9. al. ἰδοὺ δὲ ἤδη. 10. al. ἐπηρώτησαν. ib. al. τί ποιήσωμεν †, ἵνα σωθῶμεν. 11. al. ἔλεγεν. 12. al. ὁμοίως βαπτ. ὑπ’ αὐτοῦ. 13. al. πράσσειν 16. al. ἐπιγνοὺς τὰ διανοήματα αὐτῶν εἶπεν ὁ Ἰωάννης. ib. al. βαπτ. ὑμ. εἰς μετανοιαν. ib. al. ὁ ἐρχόμενος ἰσχ μοῦ ἐστιν. ib. al. τοῦ ὑποδήματος.

cha, fratre vero eius Philippo tetrarcha Abilenes, sub sum-
mo pontifice Anna et Caiapha Deus mandatum dedit Iohanni 2
Zachariae filio in loco, quem nosti, deserto. Et prodiit
in totam regionem Iordani circumiacentem palam docens lo- 3
tionem sacram ad mores emendandos, ut veniam peccatorum
consequerentur: ut scriptum legitur in libro effatorum Ie- 4
saiae prophetae, qui haec cecinit: *) „vox est clamantis in
deserto; parate viam domini! complanate eius semitas!
Omnis terrae hiatus explebitur omnisque mons et tumulus 5
deprimetur: et tortuosa quaeque erunt recta et asperae quae-
que viae planae; (i. e. iniqua fiant aequa, superba modesta,
improba proba;) et quisque oculis usurpabit Dei salutem.“ 6
Dicebat igitur multitudini egredienti, ut sacra lotione im- 7
bueretur: quis vobis persuasit, posse vos effugere iram
Dei venturam? Edite igitur, quae emendatum animum de- 8
cent, facinora et ne incipiatis dicere vobiscum: patrem habemus
Abrahamum. Dico enim vobis, posse Deum ex lapidibus
hisce prolem Abrahamo excitare. Iam vero etiam securis 9
iam admota est ad arborum radicem; quaecunque igitur ar-
bor bonum non edit fructum, exciditur et traditur flammis.
Et interrogabat eum multitudo his verbis: quid igitur facie- 10
mus? Cui respondit his verbis: quicunque duas habet tunicas, 11
impertiat non habenti: et quicunque habet alimenta, similiter
faciat. Venerunt autem etiam portitores et dixerunt ad eum: 12
magister, quid faciemus? Ille vero ad eos dixit: ne quid 13
amplius contra id quod vobis constitutum est agatis. Interro-
gabant autem eum etiam milites his verbis: et nos quid facie- 14
mus? et dixit ad eos: nolite quemquam concutere neque de-
fraudare, et contenti estote stipendiis vestris. Exspectante 15
autem populo omnibusque animis suis volventibus de Iohanne,
num forte ipse esset Messias, respondit Iohannes omnibus
dicens: Equidem immergo vos aqua; venit autem qui plus 16
me valet, cuius ut solvam calceamentorum corrigiam, non

*) Ies. XL, 3.

in Iudaea ad Iordanem perversos aequalium, qui ad eum confluunt, mores perstringit eosque gravissimis Dei minatus poenis ad meliorem vitam revocare studet. 1—14. Iohannes h. populo, ipsum Messiam esse opinanti, ingenue animoque demisso profitetur, Messiam, qui iam in eo sit, ut veniat, ipso longe esse sublimiorem

λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς
17 βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Οὗ τὸ πτύον ἐν
τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ καὶ
συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυ-
18 ρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτε-
19 ρα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ
τετράρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ᾽ αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος τῆς
γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησε
20 πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, προςέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι καὶ
κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

21 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν καὶ
Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προςευχομένου ἀνεῳχθῆναι τὸν
22 οὐρανὸν καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ
εἴδει, ὡςεὶ περιστερὰν, ἐπ᾽ αὐτὸν καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ
γενέσθαι λέγουσαν· „Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν
σοὶ ηὐδόκησα."

23 Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡςεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχό-
24 μενος, ὤν, ὡς ἐνομίζετο, υἱὸς Ἰωσὴφ, τοῦ Ἠλὶ, τοῦ
Ματθὰτ, τοῦ Λευῒ, τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἰαννὰ, τοῦ Ἰω-
25 σὴφ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμὼς, τοῦ Ναοὺμ, τοῦ
26 Ἐσλὶ, τοῦ Ναγγαὶ, τοῦ Μαὰθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ
27 Σεμεῒ, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωαννᾶ, τοῦ
Ῥησὰ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιὴλ, τοῦ Νηρὶ,
28 τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἀδδὶ, τοῦ Κωσὰμ, τοῦ Ἐλμωδὰμ,
29 τοῦ Ἢρ, τοῦ Ἰωσὴ, τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρεὶμ, τοῦ
30 Ματθὰτ, τοῦ Λευῒ, τοῦ Συμεὼν, τοῦ Ἰούδα, τοῦ
31 Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰωνὰν, τοῦ Ἐλιακεὶμ, τοῦ Μελεᾶ, τοῦ
32 Μαϊνὰν, τοῦ Ματταθὰ, τοῦ Ναθὰν, τοῦ Δαυῒδ, τοῦ
Ἰεσσαὶ, τοῦ Ὠβὴδ, τοῦ Βοὸζ, τοῦ Σαλμὼν, τοῦ Ναασ-
33 σὼν, τοῦ Ἀμιναδὰβ, τοῦ Ἀρὰμ, τοῦ Ἐσρὼμ, τοῦ Φα-
34 ρὲς, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακὼβ, τοῦ Ἰσαὰκ, τοῦ Ἀβραὰμ,
35 τοῦ Θάρα, τοῦ Ναχὼρ, τοῦ Σεροὺχ, τοῦ Ῥαγοῦ, τοῦ
36 Φαλὲκ, τοῦ Ἐβὲρ, τοῦ Σαλὰ, τοῦ Καϊνὰν, τοῦ Ἀρφα-
37 ξὰδ, τοῦ Σὴμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Λάμεχ, τοῦ Μαθουσάλα,
38 τοῦ Ἐνὼχ, τοῦ Ἰαρὲδ, τοῦ Μαλελεὴλ, τοῦ Καϊνὰν, τοῦ
Ἐνὼς, τοῦ Σὴθ, τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ θεοῦ.

III, 17. al. διακαθάραι. 18. al. παραινῶν εὐηγγελ. 19. al. ὑπὸ Φιλίππου τοῦ ἀδελ. 20. al. ἐνέκλεισε. 21. al. μετὰ τὸ βαπτ. 22. al. σωματικῶς ἐν εἴδει. 35. al. Σαροὺχ †. 36. al. τοῦ Καϊνὰν, al. omittunt.

sum idoneus; is ipse vos tinget Spiritu sancto et igni. Cu- 17
ius (erit) ventilabrum in eius manu, et purgabit aream suam
et frumentum in horreum colliget, inutilem autem stipulam
igni comburet haud exstinguendo. Multa igitur (non solum 18
haec, quae attuli, sed) etiam alia cohortans populum lae-
tum (de regno Messiano) afferebat nuntium. Herodes au- 19
tem tetrarcha, graviter admonitus ab eo de Herodiade,
uxore fratris eius et de omnibus, quae impie fecerat Hero-
des, omnibus addidit etiam hoc, et in vincula Iohannem 20
coniecit.

Accidit autem, ut, quum omnis multitudo sacra lotio- 21
ne imbueretur, etiam Iesu sacra lotione imbuto et preces
fundente coelum esset apertum et Spiritus divinus corpo- 22
rea facie modo columbae super eum descenderet et vox
coelitus emitteretur haec: „tu es filius meus dilectus, qui
mihi placet.“

Et ipse Iesus, quum initium faceret (palam docendi) 23
triginta circiter annos natus, erat filius, ut putabatur,
Iosephi; hic vero Eliae erat filius, hic Mathati, hicce Levi, 24
hic Melchaei, hic Iannaei, hic Iosephi, hic Mattathiae, hic 25
Amosi, hic Naumi, hic Heslei, hic Nangei, hic Mahathi, 26
hic Matthatiae, hic Semei, hic Iosephi, hic Iudae, hic Io- 27
hannei, hic Resaei, hic Zorobabelis, hic Salathielis, hic
Nerei, hic Melchaei, hic Addei, hic Cosami, hic Elmada- 28
mi, hic Heri, hic Iosis, hic Eliezeri, hic Iorimi, hic Mat- 29
thati, hic Levi, hic Simeonis: hic Iudae, hic Iosephi, hic 30
Ionae, hic Eliakimi, hic Meleaci, hic Mennae, hic Mattha- 31
thae, hic Nathanis, hic Davidis, hic Iessaei, hic Obedi, 32
hic Boosi, hic Salmonis, hic Naassonis, hic Aminadabi, 33
hic Arami, hic Esromi, hic Pharesii, hic Iudae, hic Iacobi, 34
hic Isaaci, hic Abrahae, hic Tharae, hic Nachoris, hic Sa- 35
rugi, hic Ragavii, hic Phalegi, hic Heberi, hic Salaei,
hic Cainanis, hic Arphaxadi, hic Semi, hic Noachi, hic 36
Lamechi, hic Mathusalae, hic Enochi, hic Iaredi, hic Ma- 37
laleelis, hic Cainanis, hic Henosi, hic Sethi, hic denique 38
Adami, Dei filii.

---

eiusque munus longe angustius. Idem Iohannes ab Herode, quod matrimonium cum Herodiade illicitum declaraverat, in vincula coniicitur. 15—20. Matth. XIV, 3. Marc. VI, 57. — Iesus in baptismo coelitus Messias declaratur, 21. 22. Matth. III, 1. Marc. I, 1. — Stemma Iesu Christi refertur ad Adamum usque. 23—38. Matth. I, 1.

ΚΕΦ. IV.

1 Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης ὑπέστρεψεν ἀπὸ
τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον,
2 ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συν-
3 τελεσθεισῶν αὐτῶν ἐπείνασε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβο-
λος· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ, ἵνα γέ-
4 νηται ἄρτος. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν λέγων·
Γέγραπται· Ὅτι οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρω-
5 πος, ἀλλ᾽ ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ." Καὶ ἀναγαγὼν αὐ-
τὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς
6 βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου. Καὶ εἶπεν
αὐτῷ ὁ διάβολος· Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπα-
σαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ
7 ἐὰν θέλω, δίδωμι αὐτήν· σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώ-
8 πιόν μου, ἔσται σου πᾶσα. Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν
ὁ Ἰησοῦς· Γέγραπται· "Προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν
9 σου καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις." Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς
Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱε-
ροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν
10 ἐντεῦθεν κάτω· γέγραπται γάρ· „Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐ-
τοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε· καὶ ἐπὶ χει-
11 ρῶν ἀροῦσί σε, μή ποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πό-
12 δα σου." Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι
13 εἴρηται· „Οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου." Καὶ
συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ᾽ αὐ-
τοῦ ἄχρι καιροῦ.
14 Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύ-
ματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ᾽ ὅλης
15 τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς
16 συναγωγαῖς αὐτῶν δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. Καὶ ἦλθεν
εἰς τὴν Ναζαρέτ, οὗ ἦν τεθραμμένος· καὶ εἰσῆλθε κατὰ
τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συν-
17 αγωγὴν καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βι-
βλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον

IV, 1. al. ἐν τῇ ἐρήμῳ. 2. al. ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. ib. al. οὐκ ἔφ. οὐδὲν οὐδὲ ἔπιε. ib. al. ὕστερον ἐπείνασε. 3. al. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ διάβ. ib. al. ἵνα λίθοι οὗτοι ἄρτοι γίνωνται. 4. al. ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. 5. al. ἀγαγών. ib. al. τὰς βασιλ. τοῦ κόσμου. 7. al. l. ἔσται σου πάντα †. 8. al. l. εἶπεν ὁ Ἰ. ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ· γέγραπται γάρ †. 9. al. ὁ υἱὸς †. 11. al. καὶ ὅτι ἐπὶ χειρῶν. 12. Latini quidam vs. 5—8. ponunt post vs. 12. 14. al. παρὰ πάντων. 16. al. ἦλθον s. ἐλθὼν δὲ s. διῆλθε δὲ ὁ Ἰησοῦς.

CAP. IV.

Iesus autem Spiritu divino plenus quum a Iordane es- 1
set reversus, spiritu illo repletus agebatur in locum, quem
nosti, desertum et quadraginta dies a diabolo tentabatur. 2
Neque quidquam illis diebus comedit; quibus exactis, esu-
rivit. Et diabolus ad eum dixit: si filius es Dei, dic huic 3
lapidi, ut convertatur in panem. Cui Iesus his verbis re- 4
spondit: relatum legitur, *) „hominem non solo pane, sed
omni Dei mandato vitam esse toleraturum. Et diabolus 5
quum sursum eum duxisset in praealtum quendam montem,
omnia orbis terrarum regna puncto temporis ei monstravit.
Et dixit ei diabolus: tibi hanc omnem potestatem committam 6
eorumque splendorem; nam mihi tradita est et cuicunque
voluerim, eam committo: tu igitur si me veneratus fueris, 7
erit tibi tota. Cui Iesus hunc in modum respondit: apage, 8
Satana! nam scriptum legitur: **) dominum Deum tuum
adorabis eumque solum coles.“ Et duxit eum Hierosolymas 9
eumque in templi fastigio collocavit his verbis: si filius es
Dei, coniice te deorsum; relatum enim legitur: ***) angelis 10
suis de te mandabit, ut servent te; et manibus suis te sus- 11
tinebunt, ne unquam in lapidem offendas.“ Et Iesus ei 12
hunc in modum respondit: dictum est: †) dominum Deum
tuum non explorabis. Omni tentatione confecta, diabolus 13
ad tempus ab eo discessit.

Et Iesus vi Spiritus divini subactus in Galilaeam rever- 14
sus est et fama de eo per totam, quae circumiacet, regio-
nem percrebuit. Et ipse docebat in eorum synagogis egre- 15
gias laudes ab omnibus percipiens. Quum Nazaretham, ubi 16
erat educatus, venisset, et e consuetudine sua die quodam
sabbati synagogam esset ingressus, ut recitaret, surrexit.
Cui quum volumen Iesaiae prophetae traditum esset, volu- 17

*) Deuter. VIII, 4.

**) Deuter. VI, 13.

***) Ps. XCI, 11. 12.

†) Deuter. VI, 16.

IV. Iesus Spiritu divino plenus in locum desertum se confert, ubi tentationes diaboli forti animo reiicit. 1—13. Matth. IV, 1. Marc. I, 12. 13. Hinc in Galilaeam reversus (Matth. IV, 12. Marc.

18 εὗρε τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον· „Πνεῦμα κυρίου ἐπ'
ἐμέ· οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, ἀπέ-
σταλκέ με κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνά-
19 βλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι
20 ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν.“ Καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀπο-
δοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισε· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ
21 οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. Ἤρξατο δὲ λέγειν
πρὸς αὐτούς· Ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν
22 τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ καὶ
ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομέ-
νοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν
23 ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Πάντως ἐρεῖτέ
μοι τὴν παραβολὴν ταύτην· „Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυ-
τόν·“ ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα εἰς Καφαρναοὺμ, ποίη-
24 σον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. Εἶπε δέ· Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι
25 αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν· πολλαὶ χῆραι ἦσαν
ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ
οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέ-
26 γας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμ-
27 φθη Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα πρὸς γυναῖκα χήραν. Καὶ
πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ
Ἰσραήλ· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ
28 Σύρος. Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ
29 ἀκούοντες ταῦτα. Καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω
τῆς πόλεως καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους,
ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, ὥστε κατακρημνίσαι
30 αὐτόν· αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.
31 Καὶ κατῆλθεν εἰς Καφαρναοὺμ, πόλιν τῆς Γαλιλαί-
32 ας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. Καὶ ἐξ-
επλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ
33 λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων
πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγά-
34 λῃ λέγων· Ἔα! τί ἡμῖν καὶ σοὶ, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; Ἦλ-
θες ἀπολέσαι ἡμᾶς· οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ!
35 Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων· Φιμώθητι, καὶ

IV, 18. al. εὐαγγελίζεσθαι †. ib. al. ἕνεκεν †. ib. al. ἀπέστ. με ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν †. 19. al. post δεκτὸν addunt καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως. 23. al. l. ἐν τῇ Καπερναοὺμ † vel ἐν Καπερν. 24. al. ὑμῖν λέγω: 25. al. Ἠλίου τοῦ προφήτου. 26. al. εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδῶνος s. Σιδονίας. 29. al. ἕως τῆς ὀφρύος †. ib. al. εἰς τὸ κατακρημνίσαι. 31. al. τῆς Γαλιλ. τὴν παραθαλάσσιον ἐν ὁρίοις καὶ Ζαβουλὼν Νεφθαλείμ. 33. al. πνεῦμα δαιμόνιον ἀκάθαρτον. 34. al. ἡμᾶς ὧδε ἀπολέσαι.

mine hoc evoluto, reperit locum, ubi scriptum erat: *) „Spi- 18
ritus domini super me; quapropter unxit me, ut laetum de
regno Messiano nuntium afferrem pauperibus, misit me, ut 19
captivis liberationem alta voce nuntiarem et visum redditum
caecis, ut vulneratos dimitterem, ut liberi essent, ut palam
nuntiarem annum domini gratum.“ Et volumen complica- 20
tum quum apparitori reddidisset, consedit omniumque in
synagoga oculi eum intuebantur. Coepit autem ad eos di- 21
cere: hodie hic scripturae sacrae locus coram vobis audito-
ribus meis eventu comprobatus est. Et omnes laude eum 22
ornabant et admirabantur eloquentiae flumen dulcissimum ex
eius ore emanans dicentes: nonne hic est Iosephi filius?
Quibus ille: utique, inquit, proverbium illud obiicietis: Te 23
ipsum cura, medice! quaecunque (a te) Capharnaumum in-
gresso facta esse accepimus, fac etiam hic in patria tua.
At dixit: sancte vobis confirmo, nullum prophetam in patria 24
sua esse acceptum. At verissime vobis dico: multae erant 25
viduae aetate Eliae in populo Israelitico, quum coelo per
triennium et sex menses clauso magna fames per totam
grassaretur terram; neque ad ullam earum missus est Elias, 26
nisi Sareptam ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant 27
Elisae vatis aetate in populo Israelitico; neque quisquam
eorum est purgatus, nisi Neemanus Syrus. Et omnes in 28
sacro conventu haec audientes ira erant repleti. Atque 29
quum surrexissent, eum urbe eiectum ad montis usque ca-
cumen, in quo urbs eorum erat condita, duxerunt, ut
eum praecipitarent: ipse autem medios per eos egressus in- 30
cedebat. Capharnaumum, urbem Galilaeae, quum descen- 31
disset, die sabbati eos edocebat. Et doctrina eius obstupe- 32
facti sunt; nam sermo eius vi erat instructus. Eratque in 33
sacro conventu homo, spiritu laborans daemonis impuri,
qui alta voce exclamavit hunc in modum: heu, quid nobis 34
tecum rei est, Iesu Nazarene? an venisti ad nos perden-
dos: novi te quisnam sis, sanctus ille Dei! Quem Iesus his 35
verbis increpuit: obmutesce! et egressus est ex eo. Quem

*) Ies. LXI, 1. 2. LVIII, 6.

I, 14.) Nazarethae cum magna auditorum admiratione quidem docet et collaudatur, sed a popularibus suis repudiatus paene de monte praecipitatur. 14—30. Matth. XIII, 58. Marc. VI, 1. Tum Capharnaumi cum magno plebis stupore daemoniacum (Marc. I, 21.),

ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς
36 μέσον ἐξῆλθεν ἀπ᾽ αὐτοῦ μηδὲν βλάψαν αὐτόν. Καὶ
ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλή-
λους λέγοντες· Τίς ὁ λόγος οὗτος; ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ
δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρ-
37 χονται! Καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα
τόπον τῆς περιχώρου.
38 Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς εἰςῆλθεν εἰς τὴν
οἰκίαν Σίμωνος· πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη
39 πυρετῷ μεγάλῳ καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. Καὶ
ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ καὶ ἀφῆκεν
40 αὐτήν. Παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς. Δύ-
νοντος δὲ τοῦ ἡλίου πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νό-
σοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἑνὶ
ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς ἐθεράπευσεν αὐτούς.
41 Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν κράζοντα καὶ
λέγοντα· Ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ! Καὶ ἐπιτιμῶν
οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν
42 εἶναι. Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρη-
μον τόπον· καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν αὐτὸν καὶ ἦλθον ἕως
αὐτοῦ καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν.
43 Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν
εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι εἰς
44 τοῦτο ἀπέσταλμαι. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς τῆς Γαλιλαίας.

ΚΕΦ. Ε.

1 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ
ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ
2 τὴν λίμνην Γεννησαρὲτ καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ
τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ᾽ αὐτῶν ἀπέπλυναν
3 τὰ δίκτυα. Ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ
Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλί-
γον καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους.
4 Ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα· Ἐπανά-
γαγε εἰς τὸ βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς
5 ἄγραν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ· Ἐπιστάτα,

IV, 37. al. καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοή. 38. εἰς τὴν οἰκ. Σίμ. καὶ Ἀνδρέου. ib. al. ἡ πενθερὰ †. 40. al. παραχρῆμα, ὥστε αὐτὴν ἀναστᾶσαν διακονεῖν. 41. al. σὺ εἶ ὁ χριστός †. 42. al. ἐζήτουν †. 43. al. ταῖς ἑτέραις πόλεσιν. 44. al. κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς Ἰουδαίας. V, 1. al. τ. ὄχλον ἐπικαλεῖσθαι. ib. al. ἑστῶτος αὐτοῦ. 2. al. ἔπλυνον l. ἔπλυναν. 3. al. ἀγαγεῖν. 4. al. χαλάσωμεν.

quum malus genius in medium prostravisset, ab eo egres-
sus est, nullo detrimento ei illato. Et stupor occupa- 36
vit omnes ac vicissim colloquebantur hunc in modum:
quisnam est hic sermo? nam potenter et cum vi malis im-
perat daemonibus, atque egrediuntur. Et fama de eo in 37
totam regionem circumiacentem exibat.

Verum quum e sacro conventu surrexiisset, ingressus 38
est domum Simonis: socrus autem Simonis illius gravi febri
detinebatur eumque de ea rogabant. Qui quum supra eam 39
constitisset, febrem increpuit eamque reliquit. Confestim
autem quum surrexisset, iis apparebat. Occidente vero 40
sole, omnes quotquot haberent laborantes variis morbis, ad
eum adduxerunt, qui, unicuique eorum manibus impositis,
eos sanavit. Egrediebantur vero etiam a multis impuri 41
genii alta voce clamantes et dicentes: tu es filius Dei.
Quos increpans non sinebat loqui; nam sciebant eum esse
Messiam. Die autem orto egressus in locum abiit deser- 42
tum; et quaerebat eum hominum multitudo, et, quum usque
ad eum venissent, retinebant eum, ne ab iis discederet.
Is vero ad eos dixit: quia ad reliquas quoque urbes necesse 43
est laetum de regno Messiano nuntium perferre; nam ad id
missus sum. Et palam in conventibus sacris Galilaeae 44
docebat.

CAP. V.

Accidit autem, ut, quum hominum turba doctrinae 1
divinae audiendae causa eum urgeret, et ipse stans ad lacum
Gennesareticum duo navigia videret collocata propter la- 2
cum; piscatores autem, qui ab iis descenderant, retia sua
abluebant. Unum vero illorum navigiorum, quod Simonis 3
erat, ingressus rogavit eum, ut paululum a terra proveheret,
et quum consedisset, edocebat e navigio hominum multitu-
dinem. Quum autem finem dicendi fecisset, dixit ad Si- 4
monem: in altum provehere et demittite retia vestra ad
captum. Cui Simon respondit his verbis: domine, per to- 5

Petri socrum aliosque aegrotos sanat (Matth. VIII, 14. Marc. I, 29.) atque in synagogis Iudaeorum docet. 31—44.

V. Prae nimia hominum copia e navigio ad lacum Gennesareticum docere cogitur; qua occasione quum Petrus, Iacobus et Io-

δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ
6 δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον. Καὶ τοῦτο ποιή-
σαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ· διεῤῥήγνυτο δὲ
7 τὸ δίκτυον αὐτῶν, καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν
τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ
ἦλθον καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζε-
8 σθαι αὐτά. Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσε τοῖς γό-
νασι τοῦ Ἰησοῦ λέγων· Ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρ-
9 τωλός εἰμι, κύριε. Θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ
πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων, ᾗ συνέ-
10 λαβον· ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς Ζε-
βεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπε πρὸς
τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀν-
11 θρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. Καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ
τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ.
12 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων
καὶ, ἰδού! ἀνὴρ πλήρης λέπρας καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν,
πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη αὐτοῦ λέγων· κύριε, ἐὰν
13 θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα
ἥψατο αὐτοῦ εἰπών· Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως
14 ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν
αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ
ἱερεῖ καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, καθὼς
προςέταξε Μωϋσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
15 Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ καὶ συνήρ-
χοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ
16 ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν
17 ταῖς ἐρήμοις καὶ προςευχόμενος. Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν
ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων καὶ ἦσαν καθήμενοι
Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ

V, 5. al. ἐπὶ τῷ ῥήμ. σ. οὐ μὴ παρακούσομαι. 6. al. ἰχθύων πλῆθος †. ib. ὥστε τὰ δίκτυα ῥήσσεσθαι. 7. al. ἐπλήσθησαν. 8. al. προςέπ. τοῖς ποσίν. 10. al. ἦσαν δὲ κοινωνοὶ αὐτοῦ Ἰάκ. καὶ Ἰωάν. υἱοὶ Ζεβ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· δεῦτε, καὶ μὴ γίνεσθε ἁλιεῖς ἰχθύων, ποιήσω γὰρ ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. 11. οἱ δὲ ἀκούσαντες πάντα κατέλειψαν ἐπὶ τῆς γῆς. 13. al. καὶ ἐκαθαρίσθη ἡ λέπρα αὐτοῦ. 14. al. ἵνα εἰς μαρτύριον ᾖ ὑμῖν τοῦτο s. αὐτοῖς (καὶ τοῖς ἔθνεσιν). al. addunt: ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι δύνασθαι αὐτὸν φανερῶς εἰς πόλιν εἰςελθεῖν, ἀλλὰ ἔξω ἦν ἐν ἐρήμοις τόποις, καὶ συνήρχοντο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἦλθεν πάλιν εἰς Καφαρναούμ. 16. al. post προςευχ. l. ὑποχωρῶν ἐν αὐταῖς ἀπὸ τῶν ὄχλων. 17. al. ἐν μιᾷ τ. ἡμ. αὐτοῦ διδάσκοντος συνελθεῖν τοὺς Φαρισαίους καὶ νομοδιδασκάλους· ἦσαν δὲ συνεληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας τοῦ ἰᾶσθαι αὐτούς. ib. al. διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν.

tam quidem noctem laborem perpessi nihil cepimus, at tuo
dicto fretus rete demittam. Quod quum fecissent, magnam 6
piscium multitudinem concluserunt; parum autem aberat,
quin rete eorum rumperetur, et annuerunt sociis in altero 7
navigio constitutis, ut advecti cum ipsis caperent. Qui
quum venissent, utrumque navigium repleverunt, ita ut
(paene) mergeretur. Quo viso Simon Petrus ad genua Iesu 8
prolapsus est his verbis: egredere a me; nam homo sum
peccator, domine. Stupor enim eum omnesque, qui cum eo 9
erant, occupaverat ob praedam piscium, quam fecerant;
similiter vero etiam Iacobum et Iohannem, filios Zebedaei, 10
qui socii erant Simoni. Et Iesus dixit ad Simonem: noli
timere, ab hoc inde tempore homines capies. Et navigiis 11
super terram subductis, omnibus relictis, eum sunt secuti.

Et accidit, ut, quum in una illarum urbium versaretur, 12
et, ecce! vir esset leprae plenus, qui, Iesu conspecto et in
faciem lapsus ab eo petiit his verbis: domine, si voles,
potes me reddere purum. Et protensa manu eum attigit hac 13
voce: volo, purus esto. Et statim purgata est eius lepra.
Et ipse, ne cui diceret, ei mandavit: at digressus siste 14
temetipsum sacerdoti atque offer de purgatione tua (munus),
quemadmodum Moses iussit, ut iis sit testimonium.

At fama de eo magis divulgabatur, et conveniebat in- 15
gens hominum multitudo, ut audirent et ab eo a morbis
suis liberarentur. Ipse vero secedebat in locis desertis et 16
vacabat precibus. Et accidit, ut die quodam et ipse doceret 17
multique assiderent Pharisaei et iurisconsulti, qui ex omni

---

hannes iussu eius retia in mare demisissent ingentique piscium praeda essent potiti, a se impetrare non possunt, quin Iesum, qui divinum iis munus promittit, sequantur. 1—11. cf. Matth. IV, 19. 28. Marc. I, 16. In urbe quadam Iesus leproso sanitatem restituit et paralytico, in quo sanando Pharisaei, quos refutat, impietatis

πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσα-
18 λήμ· καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. Καί,
ἰδού! ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον, ὃς ἦν πα-
ραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰςενεγκεῖν καὶ θεῖναι
19 ἐνώπιον αὐτοῦ. Καὶ μὴ εὑρόντες ποίας εἰςενέγκωσιν αὐ-
τὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν κε-
ράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον
20 ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν·
21 Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἤρξαντο
διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες·
Τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέ-
22 ναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ
Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς
23 αὐτούς· Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί
ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν· Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου,
24 ἢ εἰπεῖν· Ἔγειρε καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι
ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι
ἁμαρτίας· (εἶπε τῷ παραλελυμένῳ·) Σοὶ λέγω· Ἔγειρε,
καὶ ἄρας τὸ κλινίδιόν σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.
25 Καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ
κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων τὸν
26 θεόν. Καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας καὶ ἐδόξαζον τὸν
θεὸν καὶ ἐπλήσθησαν φόβου λέγοντες· Ὅτι εἴδομεν πα-
ράδοξα σήμερον.
27 Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνό-
ματι Λευῒν καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον καὶ εἶπεν αὐτῷ·
28 Ἀκολούθει μοι. Καὶ καταλιπὼν ἅπαντα ἀναστὰς ἠκο-
29 λούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐποίησε δοχὴν μεγάλην Λευῒς αὐτῷ
ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολὺς καὶ
30 ἄλλων, οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. Καὶ ἐγόγγυζον
οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθη-
τὰς αὐτοῦ λέγοντες· Διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρ-
31 τωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπε πρὸς αὐτούς· Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες

V, 19. al. ποίας vel διὰ ποίας †. ib. al. ἀναβιβάσαντες. ib. al. ἐπὶ τὸ δῶμα καὶ ἀποστεγάσαντες τοὺς κεράμους, ὅπου ἦν, καθῆκαν τὸν κράββατον σὺν τῷ παραλυτικῷ. 21. al. οἱ Φαρ. λέγοντες ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. ib. al. εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. 23. al. ἔγειραι †. 24. al. ἆρον τὸν κράββ. καὶ πορεύου. 25. al. ἐφ' ᾧ †. 26. al. ἐξίσταντο δὲ πάντες. 27. al. ἐλθὼν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, τὸν ἐπακολουθοῦντα αὐτῷ ὄχλον ἐδίδασκεν, καὶ παράγων εἶδεν Λευεὶ τὸν τοῦ Ἀλφαίου. 28. al. ἠκολούθει. 29. al. ὁ Λευῒς †. 30. al οἱ Φαρισ. κατ' α. περὶ αὐτοῦ. ib. al. αὐτῶν omittunt. ib. al. l. μετὰ τελωνῶν †.

vico Galilaeae et Iudaeae atque Hierosolymis venerant eos-
que dominus poterat sanare. Et, ecce! homines in lecto 18
afferebant hominem, qui membrorum resolutione laborabat,
et quaerebant eum inferre et ante eum collocare. Qui quum 19
non invenissent, quonam modo eum inferrent ob hominum
multitudinem, in domum quum adscendissent, per tegulas
eum cum lectulo demiserunt ante Iesum. Quorum fiduciam 20
quum vidisset, dixit: homo, condonata sunt tibi tua pec-
cata. Et coeperunt secum cogitare legisperiti et Pharisaei 21
hoc modo: quis tandem hic est, qui impie in Deum loqui-
tur? quis poteat peccata condonare, nisi unus Deus. At 22
Iesus, cognitis eorum cogitatis, iis hunc in modum respon-
dit: quid vobiscum reputatis? quid proclivius est, ut dicas: 23
condonata sunt tibi tua peccata, an ut dicas: surge atque
incede? At ut sciatis, huic homini vitiorum in terra con- 24
donandorum potestatem esse concessam: (dixit paralytico:)
dico tibi, surge, tolle lectulum tuum atque domum tuam
redi. Et confestim quum coram iis surrexisset, sublato, in 25
quo repositus fuerat, lectulo, domum suam abiit, laudibus
celebrans Deum. Et cuncti summo affecti stupore laudibus 26
Deum celebrabant attonitique dixerunt; mirabilia hodie vi-
dimus.

Postea quum esset egressus, portitorem, nomine Levin, 27
sedentem vidit ad portitorium, cui dixit: sequere me. Et 28
omnibus relictis, quum surrexisset, eum est secutus. Cui 29
quum Levi magnum convivium in domo sua comparasset,
magna aderat portitorum multitudo aliorumque, qui simul
cum iis accumbebant. Et legisperiti ex iis et Pharisaei ad 30
discipulos eius mussitabant dicentes: cur editis et bibitis
cum portitoribus flagitiosisque hominibus? Quibus Iesus 31
hunc in modum respondit: non sanis opus est medico, sed

---

eum impie accusant. 12—26. cf. Matth. VIII, 1. Marc. I, 40. Matth. IX, 1. Marc. II, 1. Quum Iesus a Levi portitore, qui nomen ei dederat, invitatus convivio interest, a Pharisaeis hanc ob causam vituperatur; sed libere declarat, se divinitus missum esse ad homines malos ad pietatem perducendos. 27—32. Eosdem

32 ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι
δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.
33 Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν· Διατί οἱ μαθηταὶ Ἰωάν-
νου νηστεύουσι πυκνὰ καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ
οἱ τῶν Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν;
34 Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ
νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι
35 νηστεύειν; Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ'
αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς
36 ἡμέραις. Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς· Ὅτι
οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον
παλαιόν· εἰ δὲ μήγε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει καὶ τῷ παλαιῷ
37 οὐ συμφωνεῖ τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ οὐδεὶς βάλλει
οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ νέος
38 οἶνος τοὺς ἀσκοὺς καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ
ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον·
39 καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. Καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν
εὐθέως θέλει νέον· λέγει γάρ· Ὁ παλαιὸς χρηστότερός
ἐστιν.

ΚΕΦ. VI.

1 Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι
αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
2 τοὺς στάχυας καὶ ἤσθιον ψώχοντες ταῖς χερσί. Τινὲς
δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς· Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστι
3 ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι; Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς
εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησε Δαυΐδ,
4 ὁπότε ἐπείνασεν, αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες, ὡς εἰς-
ῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προ-
θέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ,
5 οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; Καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
καὶ τοῦ σαββάτου.
6 Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰςελθεῖν αὐτὸν
εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος

V, 34. al. νηστεῦσαι. 36. al. ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ †. 38. al. βάλλουσιν. 39. al. χρηστὸς. VI, 1. al. δευτεροπρώτῳ omittunt. 2. τί ποιοῦσιν οἱ μαθηταί σου τοῖς σάββασι, ὃ οὐκ ἔξεστι. 3. οὐδέποτε τοῦτο ἀνέγνωτε. 4. al. προςθέσεων. ib. al. οὐκ ἐξὸν ἦν. 5. al. hunc vs. post 10 l. et loco eius scr. τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ, εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου. 6. al. καὶ εἰςελθόντος αὐτοῦ πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν σαββάτῳ, ἐν ᾗ ἦν ἄνθρωπος ξηρὰν ἔχον τὴν χεῖρα.

aegrotis: non veni, ut bonos, sed malos ad mores emen- 32
dandos vocarem.

Illi vero ad eum dixerunt: cur discipuli Iohannis 33
crebro agunt ieiunia funduntque preces, similiter etiam
Pharisaeorum, tui autem edunt et bibunt? Quibus ille: 34
num potestis, inquit, efficere, ut paranymphi, quamdiu
sponsus cum ipsis versatur, ieiunia exerceant? Sed veniet 35
tempus, et (quidem) si sponsus iis erit subtractus, tum illo
tempore agent ieiunia. Dicebat vero etiam allegoriam ad eos: 36
nemo recentis vestimenti assumentum pallio antiquo assuit,
sed nisi quidem, etiam recens rupturam facit neque antiquo
congruit (id quod) a recenti desumtum. Neque quisquam 37
recens vinum in veteres iniicit utres, sed nisi forte, recens
vinum utres illos rumpet ipsumque effundetur atque utres
peribunt; at vinum recens in recentes utres est infunden- 38
dum et utraque conservantur. Neque quisquam veteri usus 39
confestim cupit recens; dicit enim: vetus praestantius est.

CAP. VI.

Accidit autem, ut, quum sabbato primo a die secundo 1
festi paschalis numerato per sata proficisceretur, eius disci-
puli et spicas evellerent et comederent manibus conterentes.
At quidam Pharisaeorum iis dixerunt: quid facitis quod non 2
licet facere diebus sabbati? Quibus Iesus hunc in modum 3
respondit: ne hoc quidem legistis, quod fecit Davides,
quum esuriret, ipse eiusque comites, quomodo domum Dei 4
intravit et panes sacros propositos comedit, quos comedere
non licet, nisi solis sacerdotibus? Et dicebat iis: dominus 5
est homo etiam sabbati.

Accidit vero etiam alio sabbati die, ut conventum sa- 6
crum ingressus doceret; eratque ibi homo, cuius dextra

---

discipulos eius vituperantes, quod nulla agant ieiunia, refutat, omnia temporibus esse accommodanda atque inutilia abiicienda. 33—39. Matth. IX, 9. Marc. II, 13.

VI. Iesus Pharisaeis neque a discipulis suis, spicis die sabbati evulsis neque a semetipso tabida hominis cuiusdam manu eodem die sanata sacra violata esse, partim exemplo Davidis, qui vel panes sacros in templo consumserit, partim sublimiore, quae homini

7 καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. Παρετήρουν δὲ οἱ
γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θερα-
8 πεύσει, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ᾔδει
τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν καὶ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν
ἔχοντι τὴν χεῖρα· Ἔγειρε καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ
9 ἀναστὰς ἔστη. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς· Ἐπε-
ρωτήσω ὑμᾶς· Τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν; ἀγαθοποιῆσαι,
10 ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; Καὶ περι-
βλεψάμενος πάντας αὐτοὺς εἶπεν αὐτῷ· Ἔκτεινον τὴν
χεῖρά σου. Ὁ δὲ ἐποίησεν καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ
11 αὐτοῦ ὡς ἡ ἄλλη. Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας· καὶ
διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.
12 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν εἰς τὸ
ὄρος προσεύξασθαι· καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ
13 τοῦ θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς
14 καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε· Σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε Πέ-
τρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ
15 Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον, Ματθαῖον καὶ
Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου καὶ Σίμωνα τὸν κα-
16 λούμενον ζηλωτήν, Ἰούδαν Ἰακώβου καὶ Ἰούδαν Ἰσκα-
17 ριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης· καὶ καταβὰς μετ'
αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ· καὶ ὄχλος μαθητῶν
αὐτοῦ καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰου-
δαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ
Σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν
18 νόσων αὐτῶν, καὶ οἱ ὀχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρ-
19 των, καὶ ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι
αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας.
20 Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγε· Μακάριοι οἱ πτωχοί· ὅτι ὑμετέρα
ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν·
21 ὅτι χορτασθήσεσθε. Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν· ὅτι
22 γελάσετε. Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄν-
θρωποι καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι καὶ
ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν ἕνεκα τοῦ υἱοῦ
23 τοῦ ἀνθρώπου. Χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτή-

VI, 7. al. παρετήρουν δὲ αὐτόν †. 8. al. ἔγειραι †. ib. al. τῷ ἀνθρώ-
9. al. ἀπολέσαι †. l. pro ἀποκτ. 10. al. εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ †. ib. al. ὁ
δὲ ἐξέτεινεν vel ἐποίησεν οὕτω. ib. al. ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ
ὑγιὴς †. 12. al. ἐξελθεῖν αὐτόν. 13. al. ἐφώνησε. ib. pro ὠνομ. al.
l. ἐκάλεσε. 18. al. ὑπὸ πνευμάτων. 20. al. μακάριοι ὑμεῖς οἱ πτωχοὶ
τῷ πνεύματι. 21. al. l. χορτασθήσονται. 23. χαίρετε †.

manus erat sicca. Observabant autem legisperiti et Phari- 7
saei, si die sabbati esset sanaturus, ut materiem eum crimi-
nandi haberent. Ipse vero sciebat eorum cogitata dixitque 8
homini, qui aridam manum habebat: surge ac siste te in me-
dium. Qui quum surrexisset, adstabat. Dixit igitur Iesus 9
ad eos: interrogabo vos: quid licet die sabbati? recte agere
an male agere? vitam servare an interficere? Et postquam 10
eos omnes circumspexisset, ei dixit: extende manum tuam.
Ille autem fecit: et restituta est (in pristinam conditionem)
manus eius, quemadmodum altera. At ipsi insania repleti 11
sunt et invicem inter se deliberabant, quid Iesu facerent.

Accidit autem illis diebus, ut in montem sese conferret 12
preces facturus, totamque noctem in precibus ad Deum fun-
dendis transigebat. Et die exorto quum discipulos suos ad 13
se vocasset, duodecim ex iis elegit, quos etiam apostolos
vocavit: Simonem, quem etiam Petrum nominavit, et An- 14
dream eius fratrem, Iacobum et Iohannem, Philippum et
Bartholomaeum, Matthaeum et Thomam, Iacobum filium 15
Alphaei et Simonem, quem vocant zelotam, Iudam Iacobi 16
fratrem et Iudam Cariothensem, qui etiam eum tradidit, qui- 17
buscum degressus constitit in loco campestri; et copia dis-
cipulorum eius et magna populi multitudo a tota Iudaea et
Hierosolymis et maritimo Tyri et Sidonis tractu, qui vene-
rant, ut eum audirent et a morbis suis sanarentur, et qui- 18
cunque ab impuris vexabantur daemonibus, et sanaban-
tur. Et tota multitudo eum sibi tangere studebat; nam vis 19
ab eo proficiscebatur et medebatur omnibus.

Et ipse oculis suis in discipulos suos sublatis dicebat: 20
beati pauperes; nam ad vos pertinet regnum coeleste: beati 21
esurientes nunc; nam satiabimini: beati qui nunc in luctu 22
sunt; nam laetabimini: beati estis, si vos odio habuerint
homines et si vos (e coetu Iudaeorum sacro) eiecerint et
lacessiverint vestrumque nomen tanquam infame reiecerint
(aversati fuerint) propter Messiam; gaudete illo die atque 23

---

lium, auctoritate, partim lege illa div.; nunquam non recte esse agendum, probat. Quare exacerbati Pharisaei in eum conspirant. 1—11. Math. XII, 1. Marc. II, 23 — III, 6. Deinde precibus in monte ad Deum factis, duodecim sibi eligit apostolos et coram ingenti hominum multitudine, quae e Iudaea, Hierosolymis, Tyro

σατε! ἰδοὺ γὰρ, ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ·
κατὰ ταὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐ-
24 τῶν. Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις! ὅτι ἀπέχετε τὴν
παράκλησιν ὑμῶν. Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι! ὅτι
25 πεινάσετε. Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν! ὅτι πενθήσετε
26 καὶ κλαύσετε. Οὐαὶ, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι οἱ ἄν-
θρωποι! κατὰ ταὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις
27 οἱ πατέρες αὐτῶν. Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν·
Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦ-
28 σιν ὑμᾶς· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν· προσεύχε-
29 σθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ
τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός
30 σου τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. Παντὶ δὲ
τῷ αἰτοῦντί σε δίδου καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ μὴ
31 ἀπαίτει. Καὶ καθὼς θέλετε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄν-
32 θρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Καὶ εἰ ἀγα-
πᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ
γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι.
33 Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία
ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι.
34 Καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν
χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζου-
35 σιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς
ὑμῶν καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζον-
τες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ
ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους
36 καὶ πονηρούς. Γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ
37 πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί. Καὶ μὴ κρίνετε καὶ οὐ μὴ
κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε.
38 Ἀπολύετε καὶ ἀπολυθήσεσθε· δίδοτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
μέτρον καλὸν πεπιεσμένον καὶ σεσαλευμένον καὶ ὑπερεκ-
χυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. Τῷ γὰρ αὐτῷ
39 μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Εἶπε δὲ πα-
ραβολὴν αὐτοῖς· Μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν;
40 οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται; Οὐκ ἔστι μα-
θητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· κατηρτισμένος δὲ πᾶς
41 ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος

VI, 23. al. ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ib. (et vs. 26.) al. pro ταὐτὰ l. ταῦτα vel τὰ αὐτά. 26. al. οὐαὶ ὑμῖν †. ib. al. πάντες οἱ ἄνθρωποι. 28. al. pro ὑμῖν l. ὑμᾶς †. ib. al. καὶ προσεύχεσθε †. 29. al. στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. 34. al. δανείζετε. 35. al. τοῦ ὑψίστου †. ib. al. μηδένα ἀπελπίζοντες s. μηδὲν ἐλπίζοντες. 36. al. ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. 38. al. ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε. 39. ἐμπεσοῦνται †.

exultate; nam, ecce! praemium vestrum amplum erit in
coelo; eodem enim modo prophetis patres eorum faciebant.
Sed vae vobis locupletibus! nam bonum vestrum habetis 24
totum. Vae vobis satiatis! nam esurietis. Vae vobis nunc 25
laetantibus! nam lugebitis et plorabitis. Vae, si vos homi- 26
nes probaverint! nam eodem modo faciebant falsis vatibus eo-
rum patres. At vobis dico auditoribus meis: amate inimi- 27
cos vestros; beneficiis ornate eos, qui vos odio habent:
bene precamini iis, qui in vos exsecrantur: precamini pro 28
iis, qui vos calumniantur. Qui tibi percutit unam ma- 29
lam, ei alteram quoque offer, et ab eo, qui pallium tuum
aufert, tunicam ne prohibeas. Quicunque vero abs te petierit, 30
da ei et ab eo, qui tua aufert, noli repetere. Et quemad- 31
modum vultis, ut vobis faciant homines, vos quoque facite
iis similiter. Et si, qui vos amant, amatis, qualis vobis 32
gratia est? nam flagitiosi quoque eos, qui ipsos amant,
amant. Et si eos, qui vos beneficiis ornant, beneficiis 33
ornatis, qualis vobis gratia est? nam improbi quoque idem
faciunt. Et si mutuum dabitis iis, a quibus vos recepturos 34
esse speratis, qualis vobis gratia est? nam improbi quoque
improbis dant mutuum, ut paria recipiant. Verum amate 35
inimicos vestros et beneficiis ornate et mutuum date, nihil
inde sperantes: et praemium vestrum erit amplum et filii
eritis celsissimi, qui gratiosus est erga ingratos atque im-
probos. Estote igitur misericordes, quemadmodum etiam 36
pater vester misericors est. Et ne (rigide) iudicate et mi- 37
nime (rigide) iudicabimini; ne condemnate et minime con-
demnabimini. Condonate et vobis condonabitur: date et da- 38
bitur vobis; mensuram bonam, pressam, concussam et su-
perfluentem in gremium vestrum dabunt. Nam eadem men- 39
sura, qua (vos) metiemini, vobis remetientur. Num forte
caecus caeco viae dux esse potest? nonne uterque in foveam
labetur? Non est discipulus magistro suo praestantior; 40
at perfectus quisque erit quemadmodum magister. Quid 41

---

et Sidone convenerat, ut aegrotos eorum sanaret, quod etiam factum est, verba ad discipulos suos faciens, miseros, amantes inimicos, clementes, liberales, mansuetos beatos praedicat et parabolas de caeco caecum ducente, de festuca in oculo alterius, de

τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν
42 ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν
τῷ ἀδελφῷ σου· Ἀδελφέ, ἄφες, ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ
ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου· αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σοῦ
δοκὸν οὐ βλέπων; Ὑποκριτά! ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν
ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ; καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ
43 κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Οὐ γάρ
ἐστι δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρόν· οὐδὲ δένδρον
44 σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν. Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ
τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλ-
45 λέγουσι σῦκα οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν. Ὁ ἀγα-
θὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας
αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ
τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ
πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ
46 τὸ στόμα αὐτοῦ. Τί δέ με καλεῖτε, κύριε, κύριε, καὶ
47 οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με καὶ ἀκούων
μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι
48 ἐστὶν ὅμοιος. Ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν,
ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέ-
τραν· πλημμύρας δὲ γενομένης προσέῤῥηξεν ὁ ποταμὸς
τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμε-
49 λίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιή-
σας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν
γῆν χωρὶς θεμελίου· ᾗ προσέῤῥηξεν ὁ ποταμός· καὶ εὐ-
θέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

ΚΕΦ. VII.

1 Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς
2 ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰςῆλθεν εἰς Καφαρναούμ. Ἑκατον-
τάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἤμελλε τελευτᾷν, ὃς
3 ἦν αὐτῷ ἔντιμος. Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπέστειλε
πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων ἐρωτῶν αὐτόν,
4 ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δὲ παρα-
γενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως
5 λέγοντες· Ὅτι ἄξιός ἐστιν, ᾧ παρέξῃ τοῦτο· ἀγαπᾷ γὰρ
τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησε

VI, 41. al. ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκόν. 42. al. ἐκβάλω τ. κάρφ. ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ. 44. ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ. ib. al. σταφυλάς. 46. al. ὃ λέγω. 48. al. διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομεῖσθαι αὐτήν vel τεθεμελίωτο γάρ. 49. al. συνέπεσε. VII, 1. al. καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ταῦτα τὰ ῥήματα λαλῶν, ἦλθεν εἰς Καφαρναούμ. 4. al. παρέξει vel παρέξεις †.

festucam, quae in oculo fratris tui est, cernis, trabem autem,
quae in tuo ipsius oculo est, non animadvertis? an quomodo 42
dicere potes fratri tuo: permitte, frater, festucam illam
oculo tuo eximam, qui illam in tuo oculo trabem non cer-
nis? Simulator! eiice primum trabem illam ex tuo oculo,
et tum, ut festucam illam ex oculo fratris tui eiicere possis,
dispicies. Non enim est arbor bona, quae malum edit fru- 43
ctum; neque arbor mala, quae bonum edit fructum. Nam 44
quaevis arbor ex suo noscitur fructu: non enim e spinis
colligunt ficus neque e rubo metunt uvam. Bonus homo e 45
bono animi thesauro profert, quod est bonum, et malus homo
e malo animi thesauro, quod est malum; ex animi enim ab-
undantia os eius loquitur. Quid vero me vocatis, domine, 46
domine, nec facitis, quae dico? Quicunque ad me venit et 47
doctrinam meam audit et vita exprimit, subindicabo vobis,
cui similis est. Similis est homini domum exstruenti, qui 48
fodit et alte fodit et fundamentum posuit super rupem;
(mare autem aestuante) diluvio autem ingruente allidit tor-
rens illi domo nec potuit eam concutere; fundata enim est
super rupem. At quicunque audivit nec vita expressit, si- 49
milis est homini, qui domum super terram sine fundamento
posuit; cui quum allisisset torrens, confestim cecidit et
ruina illius domus fuit magna.

CAP. VII.

Quum vero hos omnes sermones in aures populi 1
(i. e. ut auribus percipere posset) habitos absolverat,
Capharnaumum ingressus est. Centurionis autem cuius- 2
dam servus male se habens moriturus erat, qui ei ad-
modum erat carus. Audito autem de Iesu misit ad eum 3
seniores Iudaeorum rogans eum, ut, quum venisset, ser-
vum suum conservaret. Qui quum ad Iesum venissent, 4
diligenter eum rogabant hoc modo: dignus est, cui hoc
praestes: amat enim gentem nostram et synagogam ipse no- 5

---

arbore e fructibus cognoscenda, de domo in rupe fundata proponit. 42—49. cf. Math. V. VI. VII.

VII. Iesus servum centurionis gravissimo morbo laborantem sanat. 1—10. Math. VIII, 5. Iesus in oppido Nain unicum viduae

6 ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. Ἤδη δὲ αὐ-
τοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας ἔπεμψε πρὸς
αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους λέγων αὐτῷ· Κύριε, μὴ
σκύλλου· οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς, ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου
7 εἰςέλθῃς· διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν· ἀλλὰ
8 εἰπὲ λόγῳ καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ
ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ᾽
ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ· Πορεύθητι, καὶ
πορεύεται· καὶ ἄλλῳ· Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ
9 μου· Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ
Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτὸν καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι
αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε· Λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ το-
10 σαύτην πίστιν εὗρον! Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέν-
τες εἰς τὸν οἶκον εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα.
11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλου-
μένην Ναΐν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
12 ἱκανοὶ καὶ ὄχλος πολύς. Ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πό-
λεως, καὶ, ἰδού! ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς υἱὸς μονογενὴς
τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ χήρα καὶ ὄχλος τῆς πόλεως
13 ἱκανὸς [ἦν] σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος
14 ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾽ αὐτῇ καὶ εἶπεν αὐτῇ· Μὴ κλαῖε. Καὶ
προςελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ· οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν.
15 Καὶ εἶπε· Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι! Καὶ ἀνεκά-
θισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν· καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ
16 μητρὶ αὐτοῦ. Ἔλαβε δὲ φόβος πάντας καὶ ἐδόξαζον τὸν
θεὸν λέγοντες· Ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν,
17 καὶ· ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξῆλ-
θεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ καὶ ἐν
πάσῃ τῇ περιχώρῳ.
18 Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ
19 πάντων τούτων. Καὶ προςκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν
20 λέγων· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προςδοκῶμεν; Παρα-
γενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον· Ἰωάννης ὁ
βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε λέγων· Σὺ εἶ ὁ
21 ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προςδοκῶμεν; Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ
ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευ-

VII, 6. al. μου ὑπὸ τὴν στέγην. 9. al. ἀμὴν λέγω ὑμῖν· οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσρ. vel οὐδέποτε. 11. al. ἐν τῷ ἑξῆς†. 12. al. αὕτη ἦν αὐτῇ χήρᾳ. 16. al. ἅπαντας†. 18. ἐν οἷς καὶ μέχρι Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, οἳ καὶ προςκαλεσάμενος δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ λέγει πορευθέντες εἴπατε αὐτῷ· σὺ εἶ κ. τ. λ. ib. al. περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ. 19. ἢ ἕτερον? 20. al. ἀπέστειλεν. 21. al. ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ s. ἡμέρᾳ.

bis condidit. Iesus vero proficiscebatur cum iis. At quum 6
iam haud procul a domo illa abesset, misit ad eum centurio
amicos ei dicens: domine, noli molestias creare tibimetipsi;
non enim sum idoneus, ut tectum meum subeas: quare ne 7
ipse quidem me dignum habui, qui ad te venirem, sed
dic verbo, et sanabitur puer meus. Nam et ego ipse im- 8
perio subiectus, milites mihi subiectos habeo, et impero
huic: abi, et abit, et alteri: veni, et venit: et servo illi meo:
fac hoc, et facit. Quibus auditis Iesus eum miratus est et 9
versus ad hominum, qui eum sequebantur, turbam dixit:
confirmo vobis, ne in Israelitis quidem tantum fiduciae in-
veni. Et legati domum reversi aegrotum servum sanum 10
repererunt.

Et postridie accidit, ut in urbem proficisceretur, quae 11
dicitur Nain, et simul cum eo proficiscerentur discipuli eius
sat multi magnaque hominum turba. Quum autem ad urbis 12
portam propius accessisset, et, ecce! efferebatur mortuus
filius, qui unus matri suae erat natus, et ipsa vidua et cum
ea sat magna oppidanorum copia. Quam quum vidisset do- 13
minus, misericordia de ea commotus ei: noli, inquit, flere.
Et quum accessisset, feretrum tetigit: qui autem ferebant, 14
stabant. Et dixit: iuvenis, tibi impero, surge! Et mor- 15
tuus surrexit et loqui coepit, quem matri suae dedit. Occu- 16
pavit autem omnes stupor et Deum celebrabant laudibus di-
centes: magnus inter nos excitatus est vates, et: Deus populum
suum benigne respexit. Atque haec de eo fama in universa 17
Iudaea totaque, quae circumiacet, regione divulgata est.

Et nuntium de his omnibus Iohanni discipuli eius attu- 18
lerunt. Et duos quosdam discipulorum suorum advocatos 19
Iohannes ad Iesum misit his verbis: esne tu is, quem venire
certum est, an alium exspectemus? Qui viri quum ad eum 20
venissent, dixerunt: Iohannes baptista nos ad te ablegavit
his verbis: esne tu is, quem venire certum est, an alium
exspectemus? Illa ipsa autem hora multos a morbis et do- 21

---

cuiusdam filium, quum in eo esset, ut efferretur, in vitam revocat
cum summa hominum admiratione, qui hoc miraculum vident et
divulgant Deumque laudibus celebrant. 11—17. Duos a Iohanne
b. discipulos sciscitatum missos, utrum Messias esset nec ne, ae-
grotos, id quod oculis usurpaverant, miro modo sanari ipsumque
Iohannem rem inde colligere posse, renuntiare iubet. Quibus di-
gressis, auditores, qui non tam pietatis quam novitatis studio ducti

μάτων πονηρῶν καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέ-
22 πειν. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες ἀπαγ-
γείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε· ὅτι τυφλοὶ ἀνα-
βλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται,
κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζον-
23 ται, καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν
24 ἐμοί. Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου ἤρξατο
λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου· Τί ἐξήλθατε εἰς
τὴν ἔρημον; θεάσασθαι κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμε-
25 νον; Ἀλλὰ τί ἐξήλθατε; ἰδεῖν ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς
ἱματίοις ἠμφιεσμένον; Ἰδοὺ, οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ
26 τρυφῇ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. Ἀλλὰ τί
ἐξήλθατε; ἰδεῖν προφήτην; Ναὶ, λέγω ὑμῖν, καὶ περισ-
27 σότερον προφήτου! Οὗτός ἐστι, περὶ οὗ γέγραπται·
„Ἰδοῦ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προςώπου
σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.“
28 Λέγω γὰρ ὑμῖν· μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης
Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος
29 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστι. (Καὶ πᾶς
ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεὸν
30 βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου· οἱ δὲ Φαρισαῖοι
καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυ-
31 τοὺς μὴ βαπτισθέντες ὑπ᾽ αὐτοῦ.) Τίνι οὖν ὁμοιώσω
τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης; καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι;
32 Ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις καὶ προς-
φωνοῦσιν ἀλλήλοις καὶ λέγουσιν· Ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ
οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε.
33 Ἐλήλυθε γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μήτε ἄρτον ἐσθίων
34 μήτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε· Δαιμόνιον ἔχει. Ἐλήλυθεν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε·
Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν
35 καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν
τέκνων αὐτῆς πάντων.

36 Ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων, ἵνα φάγῃ
μετ᾽ αὐτοῦ· καὶ εἰςελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου
37 ἀνεκλίθη. Καὶ, ἰδού! γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρ-
τωλὸς, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρι-
38 σαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου καὶ στᾶσα ὀπίσω

VII, 22. al. ἃ εἶδον ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἃ ἤκουσαν ὑμῶν τὰ ὦτα vel ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε. 24. al τοῖς ὄχλοις. 24. 25. 26. al. ἐξήλθετε vel ἐξεληλύθατε. 31. al. Εἶπε δὲ ὁ κύριος· Τίνι οὖν. 32. al. προςφ. ἀλλ. λέγοντες. ibid. al. pro ἐκλαύσατε l. ἐκόψασθε. 34. al. τελωνῶν φίλος. al. pro λέγετε l. ἐλέγετε vel λέγουσι.

loribus et genfis liberavit impuris multisque caecis visum
benigne restituit. Et respondit iis hunc in modum: abite et 22
renuntiate Iohanni, quae vidistis atque audivistis: caeci vi-
dent, claudi incedunt, leprosi purgantur, surdi audiunt, mor-
tui excitantur, pauperes laeta de regno Messiano doctrina
imbuuntur, et beatus est, qui me non fuerit offensus. 23
Digressis vero legatis Iohannis, dicere coepit ad illam ho- 24
minum multitudinem de Iohanne: quid exiistis in locum,
quem nostis, desertum? ut intueremini arundinem a vento
agitatam? Sed quid exiistis? ut spectaretis hominem mol- 25
libus vestimentis indutum? ecce! qui pretioso vestimento
et vita delicata utuntur in regiis aedibus versantur. Sed 26
quid exiistis? ut videretis prophetam? Profecto, confirmo
vobis, etiam praestantiorem propheta virum (vos vidisse)!
Hic est, de quo scriptum legitur: *) „ecce, mitto nuntium 27
meum ante te, qui te praegressus viam tibi muniet.“ Con- 28
firmo enim vobis, praestantiorem inter mulierum natos Io-
hanne baptista esse nullum, sed (qui) minor (est,) in regno
coelesti eo est praestantior. (Et tota hominum multitudo, 29
quae audiverat, et portitores, Dei consiliis reverenter se
submittebant sacro Iohannis lavacro imbui passi, sed Pha- 30
risaei et legisperiti voluntatem Dei de semetipsis repudia-
runt non passi sacro lavacro ab eo imbui.) Cui vero con- 31
feram homines huius aetatis? et cui sunt similes? Similes 32
sunt pueris in foro sedentibus et se invicem alloquentibus
hoc modo: tibia vobis cecinimus, et non saltastis; naenias
vobis cecinimus, et non flevistis. Prodiit enim Iohannes 33
baptista, qui neque panem edere solebat neque bibere vinum,
et dicitis: malo stimulatur daemone. Prodiit Messias, qui 34
edere et bibere solet, et dicitis: ecce! homo edax et vino-
lentus, amicus portitorum et flagitiosorum. Et comprobata 35
est sapientia ab omnibus suis alumnis.

Rogabat autem eum quidam Pharisaeorum, ut coenaret 36
cum eo; et domum Pharisaei ingressus accubuit. Et, ecce! 37
mulier in hac urbe, quae flagitiosa erat, quum cognovisset,
accumbere eum in domo Pharisaei, alabastro unguenti allato
et a tergo ad pedes eius collocata lacrymans coepit pedes eius 38

*) Maleach. III, 1.

ad Iohannem sese contulerant, carpit, Iohannem omnium prophetarum maximum Messiaeque anteambulonem declarat et omnino aequalium, quibus ille nimis severior, ipse autem liberior esse videatur, puerile perstringuit ingenium. 11—35. Matth. XI, 2—19. Iesus Pharisaeum quendam, qui eum invitaverat, indignabundum,

παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα ἤρξατο βρέχειν τοὺς
πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς
αὐτῆς ἐξέμασσε καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ
39 ἤλειφε τῷ μύρῳ. Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν
εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων· Οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν
ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ· ὅτι ἁμαρ-
40 τωλός ἐστι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν·
Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. Ὁ δέ φησι· Διδάσκαλε, εἰπέ.
41 Δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλε δη-
42 νάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. Μὴ ἐχόντων
δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. Τίς οὖν
43 αὐτῶν, εἰπὲ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
Σίμων εἶπεν· Ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο.
44 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ὀρθῶς ἔκρινας. Καὶ στραφεὶς πρὸς
τὴν γυναῖκα τῷ Σίμωνι ἔφη· Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα;
Εἰςῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν· ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου
οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας
45 καὶ ταῖς θριξὶ αὐτῆς ἐξέμαξε. Φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας,
αὕτη δὲ, ἀφ᾽ ἧς εἰςῆλθον, οὐ διέλιπε καταφιλοῦσά μου
46 τοὺς πόδας. Ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη
47 δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας. Οὗ χάριν, λέγω σοι,
ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ, ὅτι ἠγάπησε
48 πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπε δὲ
49 αὐτῇ· Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. Καὶ ἤρξαντο οἱ
συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Τίς οὗτός ἐστιν, ὃς
50 καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; Εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα· Ἡ
πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

ΚΕΦ. VIII.

1 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ
πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βα-
2 σιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ καὶ γυναῖκές
τινες, αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν
καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνὴ, ἀφ᾽ ἧς
3 δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα, γυνὴ Χουζᾶ
ἐπιτρόπου Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα καὶ ἕτεραι πολλαὶ,
αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

VII, 38. al. [illegible] τ. πόδας αὐτοῦ ὀπίσω. ib. al. ἔβρεξε. ib. [illegible] ἐξέμαξε. 43. al. ὀρθῶς ἀπεκρίθης. 44. al. ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς. 45. al. εἰςῆλθεν. 50. al. ἐν εἰρήνῃ. VIII, 1. al. pro διώδευε l. ἐπορεύετο. 2. al. δαιμόνια πολλά. 3. al. καὶ ἑταῖραι πολλαί. ib. al. καὶ διηκόνουν αὐτοῖς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

irrigare lacrymis et crinibus capitis sui abstergebat et pedes
eius deosculabatur et perfundebat illo unguento. Quo viso 39
Pharisaeus, qui Iesum invitaverat, secum dixit his ver-
bis: hic si esset vates, nosceret, quae et qualis sit mu-
lier, quae ipsum tangit; nam flagitiosa est. Et Iesus ei 40
hunc in modum respondit: Simon, habeo, quod tibi dicam.
Ille vero: magister, inquit, dic! Duo erant creditori cui- 41
dam debitores: alter debebat quingentos denarios, alter
vero quinquaginta. Qui quum non essent solvendo, utrique 42
condonavit. Uter igitur eorum, dic, plus eum amabit?
Simon autem respondit his verbis: is, opinor, cui plus 43
condonaverat. Cui ille: recte, inquit, iudicasti. Et ad 44
mulierem illam conversus Simoni: videsne, inquit, hanc
mulierem? Ingressus sum hanc domum: aquam super pedes
meos non dedisti; haec vero lacrymis pedes meos irrigavit
et capillis suis abstersit. Osculum mihi non dedisti; haec 45
vero, ex quo ingressus sum, non desiit pedes meos deoscu-
lari. Oleo caput meum non unxisti; haec autem oleo unxit 46
meos pedes. Cuius rei gratia, dico tibi, condonata sunt 47
eius peccata, quae multa sunt; nam multum amavit: cui
vero parum condonatur, parum amat. Ipsi autem: 48
tua tibi, inquit, peccata condonata sunt. Et accumben- 49
tes inter semetipsos (secum ipsi) dicere coeperunt: quis-
nam hic est, qui vel peccata condonat. Dixit vero ad 50
mulierem: tua tibi fiducia fuit saluti; tranquillo animo abi.

CAP. VIII.

Et postero tempore accidit, ut et ipse singulas urbes 1
et vicos obiret alta voce docens laetumque de regno Messia-
no nuntium perferens et duodecim eius discipuli et mulieres 2
quaedam a malis daemonibus morbisque sanatae, Maria
Magdalena, quae dicitur, a qua septem egressi fuerant dae-
mones, et Iohanna, uxor Chusae procuratoris Herodis, et 3
Susanna aliaeque multae, quae a suo ipsi victum suppedi-
tabant.

---

quod a muliere, cuius flagitiosam vitam non perspexisse videbatur, pretioso ungnebatur unguento, parabola a domino, qui duobus servis, qui non solvendo erant, alteri ingens, alteri minus remiserat debitum, meliora edocet mulieremque bono animo esse iubet. 36—50.

VIII. Iesus cum discipulis suis, stipatus a Maria Magdalena, Iohanna et Susanna quadam, quae ei e suis facultatibus suppeditant, urbes et vicos laetum de regno Messiano afferens nuntium

4 Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ καὶ τῶν κατὰ πόλιν
5 ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν εἶπε διὰ παραβολῆς· Ἐξῆλ-
θεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· καὶ ἐν
τῷ σπείρειν αὐτὸν ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ
κατεπατήθη καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό.
6 Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη
7 διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ
τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν
8 αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν, καὶ
φυὲν ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. Ταῦτα λέγων
ἐφώνει· Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω!
9 Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, τίς
10 εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη. Ὁ δὲ εἶπεν· Ὑμῖν δέδοται γνῶναι
τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν
παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι καὶ ἀκούοντες μὴ
11 συνιῶσιν. Ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος ἐστὶν
12 ὁ λόγος τοῦ θεοῦ· Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκού-
οντες· εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ
13 τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν· Οἱ
δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἳ ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέ-
χονται τὸν λόγον· καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς
καιρὸν πιστεύουσι καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται.
14 Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες
καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου
15 πορευόμενοι συμπνίγονται καὶ οὐ τελεσφοροῦσι· Τὸ δὲ
ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν, οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ
ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσι καὶ καρποφοροῦ-
16 σιν ἐν ὑπομονῇ. Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν
σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν· ἀλλ᾽ ἐπὶ λυχνίας ἐπι-
17 τίθησιν, ἵνα οἱ εἰςπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς. Οὐ γάρ
ἐστι κρυπτόν, ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον,
18 ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. Βλέπετε οὖν
πῶς ἀκούετε· ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὃς
ἂν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ.
19 Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον.
20 Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, λεγόντων· Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ
21 ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω ἰδεῖν σε θέλοντες. Ὁ δὲ

VIII, 4. al. συνόντος δὲ ὄχλου. ib. al. κατὰ τὴν πόλιν. 8. al. ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν καὶ καλήν. 10. al. ἵνα βλέποντες μὴ ἴδωσι καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι καὶ μή. 12. al. οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον. 13. οἱ δὲ ἐπὶ τὴν πέτραν. 15. τὸ δὲ εἰς τὴν καλὴν γῆν. 17. al. pro φαν. γενήσεται l. φανερωθήσεται s. φανερὸν ἔσται. 19. al. ἀπηγγέλη δέ. 20. al. ζητοῦντές σε.

Confluente autem magna hominum multitudine homi- 4
nibusque e singulis oppidis ad eum proficiscentibus, per
parabolam dixit: exiit sator, ut sementem faceret, et dum 5
sementem faceret, aliud propter viam cecidit, et conculca-
tum est et aves coeli comederunt. Et aliud cecidit in 6
saxum, et nascens (progerminans) exaruit succu destitutum.
Et aliud in medias cecidit spinas, et spinae simul surgentes 7
praefocatrunt. Et aliud in bonam cecidit terram, et nascens 8
centuplum edidit fructum. Haec dicens clamabat: qui aures
habet ad audiendum, audito!

At discipuli eius interrogabant eum dicentes, quaenam 9
haec parabola esset. Quibus: vobis, inquit, datum est 10
arcanas regni Messiani rationes perspicere, ceteris vero
per parabolas, ut videntes ne videant nec audientes intelli-
gant. Est autem illa parabola haec: semen est doctrina 11
divina. Qui vero propter viam, sunt auditores; venit de- 12
inde diabolus et doctrinam ab animo eorum tollit, ut ne
fidem habentes serventur. Qui vero in saxo, qui quan- 13
do audiverint, doctrinam eum gaudio admittunt; et hi
radicem non habent, qui ad tempus fidem habent et tem-
pore calamitoso deficiunt. Quod vero in spinas cecidit, hi 14
sunt, qui audiunt et curis, divitiis et vitae voluptatibus
subiecti paulatim una suffocantur nec ad maturitatem per-
ducunt. Quod vero bona in terra, sunt hi, qui sincero et 15
bono animo auditam continent doctrinam et fructus con-
stanter ferunt. Nemo candelam accensam vase occultat aut 16
ponit sub lecto; sed candelabro imponit, ut, quicunque
intrent, lumen videant. Nam non est occultum, quod non 17
sit manifestandum, neque absconditum, quod non sit co-
gnoscendum et proferendum in lucem. Videte igitur, quo- 18
modo audiatis; quicunque enim habeat, ei dabitur, et qui-
cunque non habeat, etiam quae habet, ei subtrahentur.

Accesserant autem ad eum mater eiusque fratres nec 19
poterant eum convenire ob hominum turbam. Et nuntia- 20
tum est ei, (quibusdam) dicentibus: mater tua tuique fratres
foris stant te videre cupientes. Quibus his verbis respondit: 21

---

obit. 1—3. Parabola de satore multis audientibus proposita variam doctrinae suae in animis hominum efficaciam et fortunam describit, cuius sententiam apostolis id flagitantibus cum dolore quodam de animo plebis caligine obducto paullo post accuratius exponit. Quibus similitudine de candela candelabro imponenda auctor est, ut animum ad rerum div. cognitionem sibi comparandam erigant eumque, qui his in rebus profecerit, maxima incrementa capturum esse confirmat. Matth. XIII, 1. Marc. IV, 1. Quibusdam, matrem

ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς· Μήτηρ μοῦ καὶ ἀδελφοί
μοῦ οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ
ποιοῦντες.
22 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς
πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς·
Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης· καὶ ἀνήχθησαν.
23 Πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε. Καὶ κατέβη λαῖλαψ
ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύ-
24 νευον. Προςελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν λέγοντες·
Ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα! Ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπε-
τίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος· καὶ
25 ἐπαύσαντο καὶ ἐγένετο γαλήνη. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ποῦ
ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν λέγον-
τες πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς
ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;
26 Καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν,
27 ἥτις ἐστὶν ἀντιπέραν τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ
ἐπὶ τὴν γῆν ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως,
ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνε-
διδύσκετο καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμα-
28 σιν. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀνακράξας προςέπεσεν
αὐτῷ καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε· Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ,
υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου, μή με βασα-
29 νίσῃς! Παρήγγειλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ
ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· πολλοῖς γὰρ χρόνοις συν-
ηρπάκει αὐτὸν καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι καὶ πέδαις φυ-
λασσόμενος καὶ διαῤῥήσσων τὰ δεσμὰ ἠλαύνετο ὑπὸ
30 τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. Ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν
ὁ Ἰησοῦς λέγων· Τί σοί ἐστιν ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπε·
Λεγεών· ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰςῆλθεν εἰς αὐτόν. Καὶ
31 παρεκάλει αὐτὸν, ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσ-
32 σον ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσ-
κομένων ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα ἐπι-
τρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰςελθεῖν. Καὶ ἐπέτρεψεν αὐ-
33 τοῖς. Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου
εἰςῆλθεν εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ

VIII, 21. al. ποιοῦντες αὐτόν. 22. al. ἐγένετο δέ. ib. al. ἀναβῆναι αὐτόν. 23. συνεπληροῦτο. 24. al. κύριε, κύριε, σῶσον, ἀπολλ. ib. al. καὶ ἐπαύσατο καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. 25. al. οἱ δὲ φοβηθέντες ἐθαύμασαν. 26. et 37. al. Γερασηνῶν † vel Γεργεσηνῶν. ibid. al. ἀντίπερα †. 27. al. ἐλθόντος s. ἐλθόντι τ. Ἰησοῦ εἰς τὴν χώραν τ. Γαδ. ib. al. ἀπὸ χρόνων ἱκανῶν. 30. al. λεγιὼν vel λεγαιών. 31. al. καὶ παρεκάλουν †. 33. al. εἰςῆλθον †.

mater mea meique fratres sunt hi, qui doctrinam divinam audiunt factisque exprimunt

Et accidit die quodam, ut, quum et ipse navigium es- 22
set ingressus eiusque discipuli, ad eos diceret: perveniamus in ulterius lacus littus; et solverunt navigium. Sed 23
iis navigantibus obdormivit. Et venti procella descendit
in lacum, et obruebantur (fluctibus) et periclitabantur. Ac- 24
cesserunt autem eumque his verbis excitarunt: domine, domine, perimus! Qui expergefactus increpuit ventum et fluctus aquarum; et desierunt atque exstitit malacia. Verum iis: ubinam est, inquit, vestra fiducia? Metu autem 25
perculsi mirati sunt ad se invicem dicentes: quis tandem hic est; nam vel ventis imperat et aquis eique obediunt.

Et ex alto in terram Gadarenorum navigarunt, quae 26
est e regione Galilaeae. Quam in terram quum escendisset, 27
obviam ei factus est homo quidam ex urbe, qui ex tempore satis longo malis laborabat daemonibus neque tunicam induebatur neque domi manebat, sed in sepulcris. At Iesu 28
conspecto altoque clamore sublato ad eum prolapsus magna voce dixit: quid mihi tecum rei est, Iesu, fili Dei celsissimi? peto abs te, ne me crucies! Iusserat enim impurum 29
illum daemonem ab homine egredi; multum enim temporis eum corripuerat; et quum constringeretur manicis ac pedicis, ut custodiretur, vincula discerpens a malo genio in loca deserta agitabatur. Interrogavit autem eum Iesus his 30
verbis: quodnam tibi nomen est? Ille vero: legio, inquit; nam multi daemones eum intraverant. Et flagitabat ab eo, 31
ut ne in Orcum abire iis imperaret. Erat autem ibi grex 32
porcorum sat multorum in monte pascentium: et flagitabant ab eo, ut illos intrare ipsis permitteret. Quibus permisit.
Verum genii mali ab homine egressi porcos ingressi sunt, 33

---

eius fratresque foris stare, Iesu renuntiantibus, libere profitetur, se, quicunque voluntati Dei satisfaciat, matris fratrumque numero habere 19—21. Mat. XII, 46. Marc. III, 31. Discipulis in Peraeam traiicientibus et interitum in fluctibus perhorrescentibus, Iesus e somno excitatus voce una tempestatem fluctusque sedat. 22—25. Mat. VIII, 23. Marc. IV, 35. In terra Gadarenorum miserum hominem, qui ab impuris daemonibus ita vexabatur, ut nullis vinculis posset detineri, persanat quidem; sed quum, homine irruente in porcos,

34 τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην καὶ ἀπεπνίγη. Ἰδόντες δὲ
οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν εἰς
35 τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γε-
γονὸς καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ εὗρον καθήμενον
τὸν ἄνθρωπον, ἀφ᾽ οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισ-
μένον καὶ σωφρονοῦντα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ
36 ἐφοβήθησαν. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες, πῶς
37 ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ
πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ᾽
αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς
38 τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ᾽ οὗ
ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσε δὲ
39 αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων· Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ
διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ Θεός. Καὶ ἀπῆλθε καθ᾽ ὅλην
τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.
40 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν ἀπεδέξατο
αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προςδοκῶντες αὐτόν.
41 Καὶ, ἰδοὺ! ἦλθεν ἀνὴρ, ᾧ ὄνομα Ἰάειρος καὶ αὐτὸς ἄρ-
χων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας
τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰςελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐ-
42 τοῦ, ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα,
καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι
43 συνέπνιγον αὐτόν. Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ
ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἰατροῖς προςαναλώσασα ὅλον τὸν βίον
44 οὐκ ἴσχυσεν ὑπ᾽ οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προςελθοῦσα
ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ
45 παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. Καὶ εἶπεν
ὁ Ἰησοῦς· Τίς ὁ ἁψάμενός μου; Ἀρνουμένων δὲ πάντων
εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι
συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι καὶ λέγεις· Τίς ὁ ἁψάμε-
46 νός μου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἥψατό μου τις· ἐγὼ γὰρ
47 ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ᾽ ἐμοῦ. Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ
ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε καὶ προςπεσοῦσα αὐτῷ,
δι᾽ ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον

VIII, 33. al. ἀπεπνίγησαν s. ἀπεπνίγοντο. 34. al. l. τὸ γεγονὸς † al. omittunt. ib. al. ˋ. καὶ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν. 35. al. παραγενομένων δὲ ἐκ τῆς πόλεως καὶ θεωρησάντων καθήμενον τὸν δαιμονιζόμενον σωφρονοῦντα καὶ ἱματισμένον, καθήμενον παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, ἐφοβήθησαν. ib. al. pro ἐξεληλύθει l. ἐξῆλθεν. 38. al. ἐδεῖτο vel ἠρώτα δὲ αὐτόν. 39. al. ὑπόστρεψον s. πορεύου. 40. al. ἐν δὲ τῷ ὑποστρέψαι κ. τ. λ. † 43. al. l. εἰς ἰατροὺς †. 45. al. l. καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ †. al. omittunt. ib. al. ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς τὴν ἐξελθοῦσαν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐπηρώτα· τίς μου ἥψατο.

et grex de praecipitio ruit in lacum et suffocatus est. Quod 34
factum quum pastores vidissent, fugam capessiverunt remque
et in urbes et in agros nuntiarunt. Exierunt autem, ut 35
id quod factum esset, cognoscerent, et quum ad Iesum venissent, deprehenderunt hominem, e quo mali egressi erant
genii, vestitum suique compotem ad pedes Iesu sedentem,
et timuerunt. Quibus etiam spectatores enarrarunt, quo- 36
modo a malis vexatus geniis esset sanatus. Et rogarunt 37
eum omnis Gadarenorum terrae, quae circumiacet, hominum multitudo, ut ab iis discederet; nam magno metu continebantur; ipse autem navigium ingressus rediit. Rogabat 38
vero eum vir ille, e quo mali exierant daemones, ut cum
eo esset. At Iesus eum his verbis absolvit: redi domum 39
tuam atque enarra, quantum tibi Deus fecerit. Et abiit
per totam urbem alta voce clamans, quantum ei Iesus
fecerit.

Accidit autem, ut Iesum redeuntem illa hominum mul- 40
titudo exciperet; nam omnes eum exspectabant. Et, ecce! 41
venit vir, cui nomen Iairi et ipse praefectus synagogae
erat, et ad pedes Iesu prolapsus eum rogabat, ut domum
suam intraret; nam una ei nata erat filia circiter duo- 42
decim annorum et haec moriebatur. Inter abeundum autem illa hominum turba eum urgebant. Et mulier proflu- 43
vio sanguinis inde a decem annis laborans, quae, quum omnibus bonis medicis (adhibendis) impensis non potuisset sanari, a tergo adgressa fimbriam eius pallii tetigit; et con- 44
festim flumen sanguinis eius constitit. Et dixit Iesus: quis 45
est, qui me tetigerit? Omnibus vero negantibus, dixit Petrus
et qui cum eo erant: domine, turba te continet ac premit
et dicis: quis est, qui me tetigerit? Cui vero Iesus: tetigit, 46
inquit, me quidam. Mulier autem quum se non latere vi- 47
disset, trepidans venit et ad pedes eius prolapsa, quam ob
causam eum tetigisset, coram toto populo enarravit, et

---

quorum corpora malos daemones occupaturos esse opinabatur, totus grex in mare praecipitatus periisset, incolis illius terrae flagitantibus, illam regionem relinquit et domum revertitur. 26—39. Mat. VIII, 28. Marc. V, 1. Dum in eo est, ut ad Iairi, praefecti synagogae puellam, qui enixe eum rogaverat, pergat, mulier quaedam solo vestimentorum eius cum fiducia contactu sanatur sanguinis profluvio laborans, quam, quum trepido animo rem indicasset, bono animo esse iubet; et quamquam nuntiatum erat,

48 παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. Ὁ δὲ εἶπεν
αὐτῇ· Θάρσει, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πο-
49 ρεύου εἰς εἰρήνην. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχεταί τις πα-
ρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου λέγων αὐτῷ· Ὅτι τέθνηκεν ἡ θυ-
50 γάτηρ σου· μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. Ὁ δε Ἰησοῦς
ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων· Μὴ φοβοῦ· μόνον πί-
51 στευε, καὶ σωθήσεται. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ
ἀφῆκεν εἰςελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ
Ἰάκωβον καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα.
52 Ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπε·
53 Μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. Καὶ κατε-
54 γέλων αὐτοῦ εἰδότες, ὅτι ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν
ἔξω πάντας καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς ἐφώνησε λέ-
55 γων· Ἡ παῖς, ἐγείρου! Καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐ-
τῆς καὶ ἀνέστη παραχρῆμα. Καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆ-
56 ναι φαγεῖν. Καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. Ὁ δὲ παρ-
ήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Κ Ε Φ. Ι Χ.

1 Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δύ-
ναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια καὶ νόσους
2 θεραπεύειν· καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασι-
λείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τους ἀσθενοῦντας, καὶ εἶπε
3 πρὸς αὐτούς· Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδὸν μήτε ῥάβδον
μήτε πήραν μήτε ἄρτον μήτε ἀργύριον· μήτε ἀνὰ δύο
4 χιτῶνας ἔχειν. Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰςέλθητε, ἐκεῖ μέ-
5 νετε καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθέ. Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέχωνται
ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν κονι-
ορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς μαρτύριον
6 ἐπ᾽ αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας
εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.
7 Ἤκουσε δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης τὰ γινόμενα ὑπ᾽
αὐτοῦ πάντα καὶ διηπόρει διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι
8 Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν· ὑπό τινων δὲ, ὅτι Ἠλίας
ἐφάνη· ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων ἀν-
9 έστη. Καὶ εἶπεν Ἡρώδης· Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα·

VIII, 49. al. ἀπὸ τοῦ ἀρχισ. 51. al. † εἰςελθών. ib. al. † Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην. 52. al. † οὐ γὰρ ἀπέθανεν. 56. οἱ δὲ γονεῖς αὐτῆς θεωροῦντες ἐξέστησαν. IX, 1. al. † τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ. 2. al. l. † τοὺς ἀσθενεῖς. 3. al. l. † τοὺς ῥάβδους. 5. al. † δέξωνται. ib. al. ἀποτινάσσετε vel ἐκτινάξατε. 7. al. γενόμμενα. 8. al. l. ἀνέστη. 9. al. l. ὁ Ἡρώδης †.

quomodo confestim esset sanata. Cui vero Iesus: bono, 48
inquit, esto animo: tua tibi fiducia fuit saluti: abi secundo
omine. Quo adhuc loquente, venit quidam a praefecto syn- 49
agogae ei dicens: mortua est filia tua; noli molestiam creare 50
doctori. Quo audito Iesus ei respondit his verbis: noli timere;
modo fidem habeas, et servabitur. Domum autem ingressus 51
neminem intrare passus est, nisi Petrum et Iohannem et Iaco-
bum et patrem puellae et matrem. Plorabant vero omnes eam- 52
que lugebant. At hic dixit: nolite plorare; non mortua est,
sed dormit. Et ridebant eum, quum eam mortuam esse sci- 53
rent. Ipse vero, omnibus foras eiectis et manu puellae firmi- 54
ter prehensa vocavit his verbis: puella, surge! Et anima eius 55
rediit confestimque adstabat. Et iussit cibum ei praeberi.
Et parentes eius summo stupore erant affecti. At impera- 56
vit iis, ne cuiquam factum dicerent.

CAP. IX.

Convocatis autem duodecimviris vim et potestatem 1
in omnes malos concessit genios et morbos sanandi eosque 2
misit ad doctrinam de regno Messiano alta voce tradendam
aegrotosque sanandos. Quibus dixit: ne quid omnino in 3
itinere (vobiscum) gestetis, nec baculum nec peram nec
panem neque argentum; neque binas tunicas ut habeatis.
Et quamcunque domum intraveritis, ibi manete atque illinc 4
egredimini. Et quotquot vos non exceperint, domo illa 5
egredientes vel pulverem de pedibus vestris excutite, ut te-
stimonium contra eos exstet. Egredientes vero singulos 6
obibant vicos laetum de regno Messiano nuntium perferen-
tes et sanantes ubique.

Herodes autem tetrarcha omnibus, quae ab eo facta 7
erant, auditis, dubius erat, quia a quibusdam dicebatur,
Iohannem ab inferis esse excitatum; a quibusdam autem, 8
Eliam apparuisse; ab aliis vero, prophetam unum veterum
resurrexisse. Et dixit Herodes: Iohanni ego caput ampu- 9

---

filiam Iairi exspirasse, tamen cum parentibus, Petro, Iohanne et Iacobo conclave ingressus filiam cum omnium stupore in vitam revocat; sed rem ipsam divulgari vetat. 40—55. Matth. IX, 18. Marc. V, 21.

IX. Tum duodecimviros ad doctrinam de regno Messiano propagandam aegrotosque miro modo sanandos ablegat atque hunc in finem qua ratione agendi utendum sit, peculiaria quaedam iis dat praecepta. 1—6. Matth. X. Marc. VI, 7. Herodes tetrarcha aliique haerent dubii, utrum Iesum pro Iohanne b. ab inferis excitato an Elia,

τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; Καὶ
ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.
10 Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ
ὅσα ἐποίησαν· καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ὑπεχώρησε κατ᾿
ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά.
11 Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ δεξάμενος
αὐτοὺς ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ' καὶ
12 τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἰᾶτο. Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρ-
ξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ·
Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ κώ-
μας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισ-
13 μόν· ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐ-
τούς· Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον· Οὐκ εἰσὶν
ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες δύο, εἰ μήτι πο-
ρευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον
14 βρώματα. (Ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι.) Εἶπε
δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Κατακλίνατε αὐτοὺς κλι-
15 σίας ἀνὰ πεντήκοντα. Καὶ ἐποίησαν οὕτω καὶ ἀνέκλι-
16 ναν ἅπαντας. Λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς
δύο ἰχθύας ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν αὐτοὺς
καὶ κατέκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι τῷ
17 ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες· καὶ ἤρθη
τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων, κόφινοι δώδεκα.
18 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατα-
μόνας συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ καὶ ἐπηρώτησεν αὐ-
19 τοὺς λέγων· Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπο-
κριθέντες εἶπον· Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν· ἄλλοι δὲ, Ἠλί-
αν· ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.
20 Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκρι-
21 θεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε· Τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ
22 ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλε, μηδενὶ λέγειν τοῦτο, εἰ-
πών· Ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ
ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων
καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
23 ἐγερθῆναι. Ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας· Εἴ τις θέλει ὀπίσω
μου ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυ-

IX, 10. al. l. εἰς τόπον ἔρημον vel εἰς ἔρημον Βηθσ. vel εἰς πόλιν s. κώμην καλουμένην Βηθσ. vel εἰς τόπον πόλεως καλουμένης Βηθσ. 11. al. ἀποδεξάμενος. 12. al. ἤδη. ib. ἵνα πορευθέντες εἰς τὰς κ. κώμας κ. τ. λ. 16. al. προσηύξατο καί. ib. al. παραθεῖναι s. παραθῆναι. 17. al. καὶ ἔφαγον πάντες κ. ἐχορτ. καὶ ἦραν s. ἤρθησαν. 18. al. αὐτοὺς προσευχομένους. 19. al. ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. 21. al. l. εἰπεῖν. 22. al. l. ἀναστῆναι †. 23. al. ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω †.

tavi; at quisnam est hic, de quo ego talia audio? Et cupiebat eum videre.

Reversi legati quum ei, quanta fecerant, enarrassent, 10
iis adsumtis seorsum abiit in locum desertum urbis, quae dicitur Bethsaida. Quo cognito illa hominum turba eum est 11
secuta; quos quum excepisset, verba ad eos faciebat de regno Messiano et quicunque opus habebant sanatione, sanabat. At dies inclinare coepit: duodecimviri autem quum 12
accessissent, ei: dimitte, inquiunt, hanc hominum turbam, ut in vicos et agros circumiacentes digressi devertant et alimenta inveniant; nam hic in deserto loco sumus. At dixit 13
ad eos: date iis vos alimenta. Illi autem: non sunt nobis, inquiunt, plures quam quinque panes et duo pisces, nisi forte digressi in usum totius huius multitudinis alimenta emamus. (Erant enim circiter quinque virorum millia.) At 14
dixit ad discipulos suos: curate, ut catervatim accumbant, quinquageni. Atque sic egerunt omnesque ut accumberent, 15
curarunt. Sumtis vero quinque panibus et duobus piscibus, 16
oculis in coelum sublatis, gratias super iis egit fractosque dabat discipulis, ut traderent multitudini. Et comederunt 17
ad satietatem usque omnes: et sublatae sunt reliquiae fragmentorum, duodecim corbes.

Et accidit, ut, dum preces seorsim funderet, discipuli cum 18
eo versarentur, quos hunc in modum interrogavit: quemnam me homines esse dicunt? Illi vero responderunt his verbis: Io- 19
hannem baptistam; alii vero Eliam; alii vero, prophetam quendam veterum resurrexisse. Quibus ille: vos autem, inquit, 20
quemnam me esse dicitis? Verum Petrus respondit hoc modo: Messiam illum Dei. At increpuit eos iisque mandavit, 21
ne cuiquam hoc dicerent his additis verbis: esse in fatis, 22
ut multa pateretur et repudiaretur a populi senioribus et summis sacerdotibus legisque peritis et trucidaretur ac resuscitaretur tertio die. Dicebat autem ad omnes: si quis 23
me sequi vult, sibimet ipsi renuntiato et tollito crucem suam

---

an alio habeant. 7—9. Matth. IX, 1. 2. Marc. VI, 14. Apostolis ex primo illo itinere reversis et, quaecunque experti erant, ad Iesum relatis, cum discipulis in locum Bethsaidae desertum sese confert, ubi populum res div. edocet, aegrotos sanat et quinque millia virorum quinque panibus duobusque satiat piscibus. 10-17. Matth. XIV, 13. Marc. VI, 30. Ioh. VI, 1. Quum Iesus in loco deserto ad preces faciendas versetur, e discipulis suis cognoscit, aliis eum videri esse Iohannem b., alius Eliam, aliis quendam veterum prophetarum, at ipsorum nomine Petrus Messiam eum esse confirmat, quod Iesus in vulgus emanare non vult. Addit, esse in fatis, ut mortem subeat cruentam, sed tertio die in vitam rediturum. Quicunque

24 ρὸν αὐτοῦ καθ᾽ ἡμέραν καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν
θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν
ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐ-
25 τήν. (Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον
26 ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς;) Ὃς γὰρ ἂν
ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐ-
27 τοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Λέγω δὲ
ὑμῖν ἀληθῶς· εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστώτων, οἳ οὐ μὴ
γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ.
28 Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους, ὡςεὶ ἡμέραι
ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον
29 ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
προσεύχεσθαι αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ προςώπου αὐτοῦ ἕτε-
30 ρον καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. Καὶ,
ἰδοὺ! ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωϋ-
31 σῆς καὶ Ἠλίας· οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον
32 αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Πέ-
τρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. Διαγρη-
γορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ τοὺς δύο ἄν-
33 δρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχω-
ρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ᾽ αὐτοῦ εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰη-
σοῦν· Ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιή-
σωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ καὶ μίαν Μωϋσεῖ καὶ μίαν
34 Ἠλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος ἐγέ-
νετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίασεν αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν
35 τῷ ἐκείνους εἰςελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην· καὶ φωνὴ ἐγένετο
ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· „Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγα-
36 πητός, αὐτοῦ ἀκούετε.“ Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φω-
νὴν εὑρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος. Καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν καὶ
οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν
ἑωράκασιν.
37 Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κατελθόντων αὐτῶν
ἀπὸ τοῦ ὄρους συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. Καὶ,
38 ἰδοὺ! ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε λέγων· Διδάσκαλε!

XI, 25. al. ὠφελεῖ ἄνθρωπον κερδῆσαι s. ὠφελεῖ ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ. ib. al. ἀπολέσαι ἢ ζημιωθῆναι. 27. al. l. ἑστηκότων †. ib. al. γεύσονται †. 28. al. τὸν Πέτρον †. 29. al. ἡ ἰδέα τ. προςώπου. ib. al. ἠλλοιώθη καί. 33. al. ποιήσωμεν ὧδε vel ποιήσω ὧδε τρεῖς σκηνάς. ib. al. Μωσεῖ μίαν †. 35. al. ἐκλελεγμένος †. 36. al. ἐθέασαν vel ἑώρακαν. 37. al. κατελθόντος τ. Ἰ. vel κατελθόντι αὐτῷ vel καταβαινόντων αὐτῶν vel κατελθόντα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄρους συνελθεῖν αὐτῷ ὄχλον πολύν. 38. al. ἐβόησε †.

meque sequitor. Quicunque enim vitam suam servare voluerit, 24
eius faciet iacturam; quicunque autem mea causa vitae ia-
cturam fecerit, hic eam servabit. (Quid enim homo lucra- 25
tur totum mundum lucratus, semetipso autem perdito aut
noxa sibi illata?) Quemcunque enim puduerit mei meaeque 26
doctrinae, huius filium hominis pudebit, quando venerit
splendore suo et patris et sanctorum angelorum indutus. At 27
verissime vobis confirmo: sunt quidam eorum qui hic ad-
stant, qui mortem non experientur, donec regnum Messia-
num viderint.

Accidit autem post hos sermones, octo circiter diebus 28
elapsis, ut etiam Petro et Iohanne et Iacobo assumtis in mon-
tem, quem nosti, ad preces fundendas adscenderet. Et mu- 29
tata est inter precandum corporis eius facies eiusque vesti-
tus splendidus refulgebat. Et, ecce! duo cum eo colloque- 30
bantur viri, qui erant Moses et Elias, qui quum splendore 31
ornati sese obtulissent, loquebantur exitum eius, quem Hie-
rosolymis esset subiturus. Petrus vero et qui cum eo erant, 32
somno erant aggravati. Sed expergefacti splendorem eius
viderunt et duumviros illos ei adstantes. Et accidit, ut 33
quum in eo essent, ut ab eo discederent, Petrus ad Iesum
diceret: domine, commodum est, nos hic esse; et faciamus
tuguria tria, unum tibi et alterum Mosi et unum Eliae: ne-
scius quod diceret. Quae quum diceret, exstitit nubes eosque 34
obumbravit; metuerunt autem, quum illi hanc nubem intra-
rent, et vox e nube edita est haec: hic est filius meus dile- 35
ctus; hunc audite. Quae vox quum ederetur, Iesus solus 36
est repertus. Et ipsi tacuerunt nec cuiquam quiddam eorum,
quae viderant, illo tempore enarrarunt.

Postero autem die, quum de monte illo descendissent, 37
contigit, ut magna hominum turba obviam ei fieret. Et, 38
ecce! homo de plebe altum sustulit clamorem his verbis:

---

forti animo, rebus terrenis missis, si Messiam sectetur, vita beata certissime esse potiturum. 18—27. Matth. XVI, 13. Marc. VIII, 27. Octo dies post Iesus in monte quodam luce divina collustratur, cum Mose atque Elia colloquitur et voce e nube edita declaratur Messias, quam rem tamen Petro, Iohanni et Iacobo, qui interfuerant, cum aliis communicare interdicit. Matth. XII, 1. Marc. XI, 2. Postero die daemoniacum, quem discipuli ob fiduciae inopiam sanare non

δέομαί σου, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής
39 ἐστί μοι· καὶ, ἰδοὺ! πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν καὶ ἐξαίφνης
κράζει καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ καὶ μόγις ἀπο-
40 χωρεῖ ἀπ᾽ αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. Καὶ ἐδεήθην τῶν
μαθητῶν σου, ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτὸ, καὶ οὐκ ἠδυνήθη-
41 σαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Ὦ γενεὰ ἄπιστος
καὶ διεστραμμένη! ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ ἀνέ-
42 ξομαι ὑμῶν; Προσάγαγε τὸν υἱόν σου ὧδε. Ἔτι δὲ προς-
ερχομένου αὐτοῦ, ἔῤῥηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνε-
σπάραξεν. Ἐπετίμησε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκα-
θάρτῳ καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ
43 πατρὶ αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειό-
τητι τοῦ θεοῦ.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίει ὁ Ἰη-
44 σοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Θέσθε ὑμεῖς εἰς
τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀν-
45 θρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. Οἱ
δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ᾽
αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό· καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι
αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.
46 Εἰςῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη
47 μείζων αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς
καρδίας αὐτῶν ἐπιλαβόμενος παιδίου ἔστησεν αὐτὸ παρ᾽
48 ἑαυτῷ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παι-
δίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ
δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ γὰρ μικρότε-
49 ρος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. Ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν· Ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐπὶ
τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια καὶ ἐκωλύσαμεν
50 αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ᾽ ἡμῶν. Καὶ εἶπε πρὸς
αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Μὴ κωλύετε· ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ᾽
ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν.
51 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς
ἀναλήψεως αὐτοῦ καὶ αὐτὸς τὸ πρόςωπον αὐτοῦ ἐστή-
52 ριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἀπέστειλεν ἀγ-
γέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ· καὶ πορευθέντες εἰςῆλθον
53 εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὥςτε ἑτοιμάσαι αὐτῷ. Καὶ οὐκ

IX, 38. al. ἐπίβλεψον †. ib. μοί ἐστι †. 40. al. ἐκβάλλωσιν †. 41. al. ὧδε τὸν υἱόν σου †. 43. al. ἐποίησεν †. 45. al. ἐπερωτῆσαι. 47. al. εἰδὼς vel γνοὺς τ. διαλ. τῶν καρδιῶν αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίον. 48. al. pro οὗτος ἔσται l. οὗτός ἐστι †. 50. al. ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν. 51. al. ἐστήρισεν s. ἐστήριζεν. 52. al. εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν.

magister! peto abs te, respexeris filium meum, nam unus
mihi natus est; et, ecce! malus eum daemon corripit et 39
subito clamat et distorquet eum cum spuma et vix ab eo
discedit eum conficiens. Quum petiissem a discipulis tuis, 40
ut eum eiicerent, non potuerunt. Iesus autem hunc in mo- 41
dum respondit: o progenies incredula et perversa! quousque
tandem vobiscum ero et perferam vos. Adduc filium tuum
huc. Sed quum adhuc in eo esset, ut accederet, malus dae- 42
mon eum corripuit ac vehementer laceravit. At Iesus im-
purum increpuit daemonem puerumque sanatum patri eius
tradidit. Obstupefacti sunt autem omnes hac Dei magnifi- 43
centia.

Omnibus vero mirantibus de omnibus quae faciebat Ie-
sus, ad discipulos suos dixit: percipite vos auribus vestris: 44
futurum enim est, ut Messias manibus hominum tradatur.
Illi vero hanc rem non intelligebant eratque iis occultata, 45
ne eam caperent: et verebantur eum hac de re interrogare.

Subiit autem eos haec cogitatio, quis maior esset eo- 46
rum. At Iesus, quum hanc cogitationem animi eorum vi- 47
disset et puerum assumtum iuxta semetipsum collocasset,
iis dixit: quicunque exceperit hunc puerum meum nomen in- 48
tuitus, me excipit; et quicunque me exceperit, excipit eum,
qui me misit. Nam qui inter vos minor est, hic erit magnus.
Iohannes autem hunc in modum respondit: magister, vidi- 49
mus quendam tuo nomine malos eiicientem daemones eum-
que prohibuimus; nam non est nostrae societatis. Cui Ie- 50
sus: ne, inquit, prohibeatis; qui enim non est vester ad-
versarius, pro amico est habendus.

Accidit vero, ut, quum dies illi, quibus sublimis in 51
coelum abiret, complerentur, et ipse apud animum suum
Hierosolyma proficisci decerneret. Et praemisit legatos, 52
qui profecti vicum Samaritanorum ingressi sunt, ut ei (ho-
spitium) pararent. Nec exceperunt eum, quia speciem Hie- 53

---

potuerant, persanat quamvis male a malo daemone vexatum. 37—43. Matth. XVII, 14. Marc. IX, 14. Quamquam Iesus denuo, se supplicium subiturum esse, significat, tamen discipulos res ipsa fugit eumque, ut accuratius rem exponat, verentur rogare. 44. 45. Discipulos de principatu disceptantes puero adhibito docet, modestissimum quemque principem esse. 46—48. Iohanni aegre ferenti, hominem quendam Iesu nomine malos exterminare daemones, ostendit, eiusmodi homines non hostium numero esse habendos. 49—50. Matth. XVIII, 1. Marc. IX, 33. Iesus iter faciens Hierosolyma quum in vico quodam Samaritano hospitio non exciperetur, discipuli eius Iaco-

ἐδέξαντο αὐτὸν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευομένου
54 εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος
καὶ Ἰωάννης εἶπον· Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆ-
ναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτοὺς, ὡς καὶ Ἠλίας
55 ἐποίησε; Στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν· Οὐκ
56 οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς; Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς
ἑτέραν κώμην.
57 Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ εἶπέ τις
πρὸς αὐτόν· Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε.
58 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς
59 τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Εἶπε
δὲ πρὸς ἕτερον· Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ εἶπε· Κύριε, ἐπί-
τρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου.
60 Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς
ἑαυτῶν νεκροὺς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν
61 τοῦ θεοῦ. Εἶπε δὲ καὶ ἕτερος· Ἀκολουθήσω σοι, κύριε,
πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν
62 μου. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν
τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ᾽ ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω
εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

Κ Ε Φ. Χ.

1 Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδο-
μήκοντα καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου
αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον, οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρ-
2 χεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς· Ὁ μὲν θερισμὸς πο-
λὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ
θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.
3 Ὑπάγετε· ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ
4 λύκων. Μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ πήραν μηδὲ ὑπο-
5 δήματα, καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. Εἰς ἣν
δ᾽ ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε· Εἰρήνη τῷ οἴκῳ
6 τούτῳ! Καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ᾽

IX, 53. al. ἦν πορευόμενον †. 54. al. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. 55. al. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ib. al. post ὑμεῖς addunt: ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι †. 57. al. καὶ ἐγένετο † (πορευομένου τοῦ Ἰησοῦ). ib. al. ὅπου ἐὰν ὑπάγεις. 59. al. εἶπε πρὸς αὐτὸν. ib. al. ἀπελθεῖν s. ἀπελθόντα. 60. al. ὁ κύριος. ib. al. πορευθεὶς ἀπηγγ. 62. al. εἰς τὰ ὀπίσω βλέπων καὶ ἐπιβάλλων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ᾽ ἄροτρον. ib. al. τῇ βασιλείᾳ. X, 1. al. ἀπέδειξεν ὁ Ἰησοῦς. ib. et vs. 17. al. ἑβδομήκοντα δύο. 2. al. ἔλεγον δὲ. ib. al. ἐκβάλλῃ †. 5. al. εἰσέλθητε †. 6. al. ἐὰν μὲν ᾖ ἐκεῖ ὁ υἱὸς †.

rosolyma proficiscentis prae se ferebat. Quod quum discipuli 54
eius vidissent Iacobus et Iohannes, dixerunt: domine, vis iu-
beamus ignem de coelo descendere eosque conficere, quemad-
modum etiam Elias fecit? Sed conversus eos his verbis in- 55
crepuit: non nostis, quo animo vos estis? Et in alium vi- 56
cum abierunt.

Accidit autem, ut, iis in via illa pergentibus, quidam 57
ad eum diceret: sequar te, quocunque abieris, domine. Cui 58
Iesus: vulpes, inquit, foveas habent et aves coeli latibula,
at filius hominis (ego) non habet, ubi caput reclinet. Dixit 59
vero ad alium: me sequere. Hic autem: domine, inquit,
permitte, ut primum abeam et patrem meum sepeliam. Sed 60
ei dixit: sine mortuos suos ipsorum mortuos sepelire, tu
vero abi et perfer nuntium de regno Messiano. Dixit vero 61
etiam alius: sequar te, domine, primum autem permitte
mihi valedicere domesticis meis. Ad quem Iesus: nemo, 62
inquit, qui aratro manum admovit et retro spectat, idoneus
est ad regnum divinum.

CAP. X.

Postea autem dominus alios quoque designavit septua- 1
ginta eosque ante se ablegavit in omnes urbes et locum, quo
ipse erat venturus. Dicebat igitur ad eos: messis quidem 2
multa, at operarii pauci; rogate igitur dominum messis, ut
operarios in messem suam emittat. Ite; ecce! ego mitto 3
vos veluti agnos in medio luporum. Ne gestate crumenam, 4
ne peram, ne calceamenta quidem, et neminem in via salu-
tate. Quamcunque autem domum intraveritis, primum di- 5
cite: salus huic domo (esto)! Et si quis ibi salute dignus 6

---

bus et Iohannes in iram coniecti gravissimas poenas divinitus ei infligi cupiunt, improbante magistro. 51—56. Christus libere nonnullis, qui nomen ei dare volebant, profitetur, quantum a suis postulet: primo homini, ne speret commoda: alteri, qui patrem prius sepelire, et tertio, qui rem familiarem prius curare vult, auctor est, ut hanc curam omnino abiiciant. 57—62. Matth. VIII, 19.

X. Postea septuaginta discipulos in loca, per quae via ducit, praemittit, ut laetum de regno Messiano perferant nuntium; edocet eos de larga messe, de periculis, de ipsorum rem recte ad-

αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.
7 Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ
παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ
8 ἐστι· μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν
δ' ἂν πόλιν εἰςέρχησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ
9 παρατιθέμενα ὑμῖν καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθε-
νεῖς καὶ λέγετε αὐτοῖς· Ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία
10 τοῦ θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰςέρχησθε καὶ μὴ δέχων-
ται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἴπατε·
11 Καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως
ὑμῶν ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι
12 ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Λέγω ὑμῖν, ὅτι Σοδόμοις
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
13 Οὐαί σοι, Χοραζίν! οὐαί σοι, Βηθσαϊδά! ὅτι εἰ ἐν Τύ-
ρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι μετενόησαν.
14 Πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει
15 ἢ ὑμῖν. Καὶ σὺ, Καφαρναοὺμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ
16 ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ! Ὁ ἀκούων ὑμῶν
ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ
ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.
17 Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς λέγον-
τες· Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ
18 ὀνόματί σου! Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν
19 ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἰδοὺ, δίδωμι
ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων
καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς
20 οὐ μὴ ἀδικήσῃ. Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ
πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα
21 ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλ-
λιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἐξομολογοῦ-
μαί σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι
ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυ-
ψας αὐτὰ νηπίοις. Ναὶ, ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐ-
22 δοκία ἔμπροσθέν σου! Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ

X, 6. al ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει vel ἐπιστρέψει vel ἀναστρέψει. 7. al. ἔσθοντες. 8. al. δέχονται. 9. al. ἀσθενοῦντας. ib. al. εἰςέλθητε †. 11. al. ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασ. †. 12. al. λέγω δὲ vel λέγω γὰρ †. 13. al. Χοραζαΐν s. Χοραζεῖν s. Χωραζίν s. Χωραζί. ib. Βηθσαϊδάν. ib. ἐγενήθησαν. ib. καθήμενοι. 14. al. ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. 15. al. καταβήσῃ s. καταδύσῃ. 16. al. ὁ δὲ ἐμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με. 19. al. δέδωκα. ib. al. ἀδικήσει †. 20. al. χαίρετε δὲ μᾶλλον †. 22. al. καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπε· πάντα παρεδόθη μοι †.

fuerit, salus vestra super eo requiescet; sed nisi forte, ad
vos redibit. In eadem autem domo manete edentes et bi- 7
bentes ex eorum facultatibus; operarius enim sua dignus
est mercede; ne e domo in domum migrate. In quamcun- 8
que autem urbem intraveritis vosque exceperint, edite quae
vobis apponuntur, et sanate aegrotos in ea versantes et dicite 9
iis: proxime abest a vobis regnum Messianum. In quam- 10
cunque autem urbem ingressi fueritis nec vos exceperint,
egressi in eius plateas dicite: vel pulverem ex urbe vestra 11
nobis adhaerentem abstergimus vobis; verum hoc cognoscite,
prope adesse regnum divinum. Confirmo vobis, Sodomis 12
iudicii tempore tolerabilior erit sors quam illi urbi. Vae 13
tibi, Chorazin! vae tibi, Bethsaida! nam si Tyri et Sidone
evenissent haec potenter facta quae apud vos evenerunt,
iam dudum in sacco et pulvere sedentes resipuissent. Sed 14
Tyro et Sidoni tolerabilior erit sors die iudicii, quam vobis.
Et tu, Capharnaum, quae usque ad coelum es sublata, ad 15
Orcum usque eris detrusa! Quicunque audit vos, me audit: 16
et quicunque respuit vos, me respuit; quicunque vero me
respuit, respuit eum, qui me misit.

Reversi sunt autem illi septuaginta cum gaudio dicen- 17
tes: domine, vel mali genii nobis obediunt tua auctoritate!
Quibus ille: contemplabar, inquit, Satanam fulguris instar 18
e coelo delapsum. Ecce! concedo vobis potestatem super 19
serpentibus et scorpiis incedendi et in omnem vim hostis,
quem nostis, neque quidquam vobis nocebit. Verum in hoc 20
ne laetamini, quod mali daemones vobis sese subiiciunt;
laetamini autem, quod nomina vestra in coelis consignata
sunt. Eadem hora gaudio exsultabat animo suo Iesus et di- 21
xit: magnas tibi ago gratias, pater, domine coeli et terrae,
quod haec sapientes et prudentes celasti et revelasti indoctis.
Sane, o pater, quod sic tibi placuit! Omnia mihi tradita 22
sunt a patre meo; et nemo cognoscit, quis sit filius, nisi

---

ministrandi hominesque tractandi ratione eorumque adversariis gravissimas minatur poenas. 1—16. Revertuntur laeto animo malosque daemones nomine Iesu se exterminasse enarrant, quorum animos confirmat spe praesentissimi in rebus difficillimis et periculosissimis Dei auxilii; Deo ob cognitionem rerum div. apostolis concessam agit gratias; se verae sapientiae fontem esse uni-

πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰ μὴ
ὁ πατήρ· καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ
23 ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Καὶ στραφεὶς πρὸς
τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπε· Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ
24 οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε! Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ
προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ
οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.
25 Καὶ, ἰδού! νομικός τις ἀνέστη ἐκπειράζων αὐτὸν
καὶ λέγων· Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρο-
26 νομήσω; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγρα-
27 πται; πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· „Ἀγα-
πήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ
ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ
ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
28 τόν.“ Εἶπε δὲ αὐτῷ· Ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει,
29 καὶ ζήσῃ. Ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν εἶπε πρὸς τὸν
30 Ἰησοῦν· Καὶ τίς ἐστί μου πλησίον; Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς εἶπεν· Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ
εἰς Ἱεριχὼ καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐ-
τὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ
31 τυγχάνοντα. Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν
32 ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν. Ὁμοίως
δὲ καὶ Λευΐτης γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν καὶ
33 ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε. Σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων ἦλθε κατ'
34 αὐτὸν καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη. Καὶ προσελθὼν
κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον,
ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν αὐτὸν
35 εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ τὴν αὔ-
ριον ἐξελθὼν ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ
καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ καὶ ὅ, τι ἂν προσ-
δαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι.
36 Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι
37 τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ ποιήσας
τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Πο-
ρεύου καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.
38 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς καὶ αὐτὸς εἰσ-
ῆλθεν εἰς κώμην τινά. Γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα

X, 22. al. ἐπιγιγνώσκει. 23. al. post βλέπετε addunt: καὶ ἀκούοντες ἃ ἀκούετε. 25. al. ἀνέστη δέ τις νομικὸς πειράζων κ. τ. λ. 27. al. ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου κ. τ. λ. 28. al. ὀρθῶς ἔκρινας. ib. al. ζήσεις. 29. al. δικαιῶσαι. 30. al. ἐξέδυσαν. 36. al. δοκεῖ σοι πλησίον †. 37. al. εἶπεν vel εἶπε δὲ αὐτῷ vel καὶ εἶπεν αὐτῷ †. 38. al. εἰσελθεῖν αὐτόν.

pater; et quis sit pater, nisi filius et cuicunque filius revela-
re voluerit. Et ad discipulos suos conversus privatim dixit: 23
beati oculi, qui vident, quae vos videtis! Confirmo enim 24
vobis, multos prophetas et reges voluisse videre, quae vos
videtis, et non viderunt; et audire, quae vos auditis, et non
audiverunt.

Et, ecce! legisperitus quidam surrexerat, ut eum ten- 25
taret et diceret: magister, quid faciam, ut vita aeterna po-
tiar. Hic autem dixit ad eum: in lege, quam nosti, quid- 26
nam perscriptum est? quomodo legis? Ille respondit his ver- 27
bis: amabis dominum Deum tuum toto pectore tuo et toto
animo tuo omnibusque viribus tuis et tota mente tua, et alte-
rum ut temetipsum. Cui hic: recte, inquit, respondisti; 28
hoc fac, et vives. Ille autem semetipsum probum declara- 29
re cupiens dixit ad Iesum: et quisnam est mihi alter ille?
Iesus vero sermone suscepit et respondit: Homo quidam de- 30
scendit ab Hierosolymis Hierichuntem et in latrones incidit,
qui et vestimentis ei detractis et plagis inflictis abierunt, se-
mivivo relicto. Forte autem sacerdos quidam in via illa de- 31
scendit et, eo conspecto, transverso itinere praeteriit. Si- 32
militer vero etiam Levita ad hunc locum delatus, quum ve-
nisset et vidisset, transverso itinere praeteriit. At Samari- 33
tanus quidam iter faciens venit ad eum eoque conspecto mi-
sertus est. Et quum accessisset, vulnera eius obligavit 34
oleum infundens et vinum; quem suo ipsius iumento impo-
situm in deversorium duxit eiusque curam habuit. Et in 35
crastinum diem, quum esset egressus, duo, quos promserat,
denarios hospiti dedit eique dixit: curam eius gere et quid-
quid insuper impenderis, ego, quum revertar, tibi reddam.
Quis igitur horum trium tibi videtur alter ille fuisse ei, 36
qui in latrones inciderat. Ille vero respondit: is, qui be- 37
nigne cum eo egit. Dixit igitur ei Iesus: abi et tu fac si-
militer.

Contigit autem, ut, dum iter facerent, et ipse vicum 38
quendam ingrederetur. Mulier vero quaedam, nomine Mar-

---

eum declarat suosque fortunatos praedicat, quod eum adire iis divinitus datum sit, 17—24. Matth. X, 1. XI, 25. Marc. VI, 7. Legisperito ex eo quaerenti, quomodo ad vitam beatam pertingere possit, ad Mosis praeceptum de Deo hominibusque summo et sincero amore amplectendis revocat, eique captiose roganti: quisnam sit alter ille, quem amare debeat? parabola illa de misericorde Samaritano significat, esse quemvis hominem, cui humanitatis officia praestare possimus. 25—37. Mat. XXII, 35. Marc. XII, 28. Iesus in vico quodam hospitio utitur Marthae, quae

39 ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Καὶ τῇδε ἦν ἀδελ-
φὴ καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς
40 πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μάρθα
περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε· Κύ-
ριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπε
41 διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. Ἀπο-
κριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μάρθα, Μάρθα, με-
ριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά· ἑνὸς δέ ἐστι χρεία.
42 Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαι-
ρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

ΚΕΦ. XI.

1 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχό-
μενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐ-
τόν· Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰω-
2 άννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ὅταν
προσεύχησθε, λέγετε· Πάτερ, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
3 ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου
4 ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν,
καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν· καὶ μὴ εἰς-
5 ενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Τίς
ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυ-
κτίου καὶ εἴπῃ αὐτῷ· Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους,
6 ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με καὶ οὐκ
7 ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ· κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴ-
πῃ· Μή μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται καὶ
τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύνα-
8 μαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει
αὐτῷ ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν
9 ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει. Κἀ-
γὼ ὑμῖν λέγω. Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε,
10 καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ
ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει καὶ τῷ κρούοντι

X, 39. al. παρακαθεσθεῖσα. 42. al. l. ὀλίγων δέ ἐστι χρεία — ἢ ἑνὸς vel ὀλίγων δέ ἐστι χρεία: al. ἑνὸς δέ ἐστι χρεία excludunt. XI, 1. al. ἐγένετο δὲ — ἐν τόπῳ ἐρήμῳ τινὶ προσευχ. καὶ ἐπαύσατο. 2. al. l. μὴ βαττολογεῖτε ὡς οἱ λοιποί· δοκοῦσι γάρ τινες, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰςακουσθήσονται· ἀλλὰ προσευχόμενοι (e Matth. VI, 9.). ib. al. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ib. post. ἐλθ. ἡ βασ. σου. al. addunt: γενηθήτω τὸ θέλημα σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. 4. al. εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. 5. al. pro εἴπῃ l. ἐρεῖ αὐτῷ †. 6. al. ἐπεὶ φίλος μου παρέστεσον ἀπ' ἀγροῦ. 8. al. ὅσον χρῄζει †. 10. al. ἀνοιχθήσεται †.

tha, in domum suam eum recepit. Eratque ei soror Maria 39
nomine, quae etiam ad pedes Iesu assidens doctrinam eius
audiebat. Martha vero multiplici distrahebatur ministerio; 40
sed adstans dixit: domine, non curae est tibi, quod soror
mea me solam reliquit, ut ministrarem? dic igitur ei, ut
me adiuvet. At Iesus ei hunc in modum respondit: Mar- 41
tha, Martha, sollicita es et multarum rerum cura pertur-
baris; at unum opus est. Maria vero bonam sibi sortem 42
elegit, quae ab ea non auferetur.

CAP. XI.

Et factum est, ut, quum in loco quodam preces fun- 1
deret, quum desiisset, quidam discipulorum eius ad eum di-
ceret: domine, doce nos precari, quemadmodum etiam Io-
hannes discipulos suos docuit. Dixit autem iis: quando pre- 2
camini, dicite: pater, sancte colatur tuum nomen; tuum
condatur regnum; panem nostrum sufficientem da nobis ho- 3
die et condona nobis nostra peccata; nam ipsi quoque, qui- 4
cunque in nos peccavit, condonamus; nec inducas nos in pe-
riculum. Et dixit ad eos: aliquis e vobis habebit amicum 5
eumque adibit media nocte et dixerit ei: amice, mutuos
mihi da tres panes, quum amicus ex itinere ad me venit 6
nec habeo, quod ei apponam; et ille ab interiore parte hunc 7
in modum responderit: noli mihi negotium facere; ianua
iam clausa est et pueri meum in cubili sunt; non possum
surgere tibique dare. Confirmo vobis, etiamsi non, quum 8
surrexerit, ei dabit, quia amicus eius est, ob impudentiam
certe expergefactus ei dabit, quantum ei opus est. Et ego 9
vobis confirmo: rogate, et dabitur vobis; quaerite, et in-
venietis; pulsate, et aperietur vobis; quilibet enim rogans 10

---

nimia rei domesticae cura distrahitur, et Mariae, quae ab ore Iesu, qui id magnopere laudat, pendet. 38—42.

XI. Christus a duodecimviris rogatus precandi formulam proponit (cf. Mat. VI, 9.) prosperumque piarum precum successum a Deo promittit, exemplo usus hominum, qui, quae e re sint,

11 ἀνοιγήσεται. Τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ
υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθῦν, μὴ
12 ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὠὸν,
13 μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρ-
χοντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν!
14 Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν·
ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος ἐλάλησεν ὁ κωφὸς
15 καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· Ἐν
Βεελζεβοὺλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαι-
16 μόνια· ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ᾽ αὐτοῦ ἐζήτουν
17 ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα εἶ-
πεν αὐτοῖς· Πᾶσα βασιλεία ἐφ᾽ ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα
18 ἐρημοῦται καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. Εἰ δὲ καὶ ὁ σατα-
νᾶς ἐφ᾽ ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία
αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαι-
19 μόνια. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; Διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν
20 αὐτοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαι-
μόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ᾽ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
21 Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐ-
22 λὴν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· ἐπὰν δὲ ὁ
ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν, τὴν πανοπλίαν
αὐτοῦ αἴρει, ἐφ᾽ ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ δια-
23 δίδωσιν. Ὁ μὴ ὢν μετ᾽ ἐμοῦ κατ᾽ ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ
24 μὴ συνάγων μετ᾽ ἐμοῦ σκορπίζει. Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον
πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι᾽ ἀνύ-
δρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν καὶ μὴ εὑρίσκον λέγει·
25 Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. Καὶ ἐλ-
26 θὸν εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. Τότε πο-
ρεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρό-
τερα ἑαυτοῦ καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ καὶ γίνεται τὰ
ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.
27 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα ἐπάρασά τις γυνὴ
φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ· Μακαρία ἡ κοιλία ἡ

XI, 11. al. τίνα δὲ ὑμῶν πατέρα. ib. al. εἰ καὶ ἰχθὺν †. 13. al. ἀγαθὰ δόματα †. ib. al. ἐξ οὐρανοῦ δώσει. ib. al. πνεῦμα ἀγαθόν. 14. al. ταῦτα δὲ εἰπόντος αὐτοῦ προσφέρεται αὐτῷ δαιμονιζόμενος κωφός † καὶ ἐκβαλόντος αὐτοῦ πάντες ἐθαύμαζον. 15. al. ἐν Βεελζ. ἄρχοντι †. 16. ante ἕτεροι al. l. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς s. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπε· πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν. ib. al. l. ἐξ οὐρανοῦ ἐζήτουν παρ᾽ αὐτοῦ. 19. al. ἐκβάλουσι. 25. al. ἐλθόντα εὑρίσκει.

accipit et quaerens invenit et pulsanti aperietur. Quemnam 11
autem e vobis patrem rogabit filius panem, num lapidem ei
porriget? an etiam piscem, num pro pisce anguem ei porri-
get? an etiam si rogaverit ovum, num ei porriget scorpio- 12
nem? Quodsi igitur vos mali bona munera scitis dare libe- 13
ris vestris, quanto magis pater ille coelestis Spiritum san-
ctum dabit, quicunque eum rogaverit!

Et eiiciebat malum daemonem, qui erat mutus; accidit 14
autem, malo daemone egresso, ut loqueretur mutus ille,
et hominum multitudo miraretur. Quidam autem ex iis di- 15
xerunt: per Beelsebulum principem malorum daemonum ma-
los eiicit daemones: reliqui vero, ut eum tentarent, mira- 16
culum e coelo ab eo petebant. Ipse autem, cognitis eorum 17
cogitatis, iis dixit: quodvis regnum secum dissidens va-
statur et domus ruit in domum. Sin vero etiam Satanas 18
secum dissidet, quomodo regnum eius stabit; nam di-
citis, me Beelsebuli ope malos daemones eiicere. Sin vero 19
ego per Beelsebulum malos eiicio daemones, filii (discipuli)
vestri per quemnam eiiciunt? Quapropter ipsi vestri erunt
iudices. Sin vero vi divina malos eiicio daemones, ergo 20
prius (quam divinastis) regnum divinum ad vos pervenit.
Quando robustior armatus suam ipsius aulam sibi custodit, 21
in tuto sunt bona eius; quando vero ipso robustior, quum 22
venerit, eum vicerit, completam eius armaturam aufert,
qua erat confisus, et spolia eius dividit. Qui non mecum 23
est, contra me est; et qui non mecum colligit, dissipat.
Quando impurus daemon homine excesserit, per loca vaga- 24
tur deserta quaerens requiem nec inveniens dicit: revertar
domum meam, unde exivi.' Et, quum venerit, purgatam 25
ornatamque invenit. Tum abit et, septem aliis daemoni- 26
bus ipso peioribus assumtis, ingressus fixam ibi habet se-
dem et postrema hominis illius conditio peior est prima.
Quae quum diceret, accidit, ut mulier quaedam ex illa ho- 27
minum turba alta voce ei acclamaret: beatus uter, qui te

---

rogantibus concedere soleant. 1—13. Calumniam adversariorum, ipsum ope Beelsebuli malos daemones eiicere, absurdam esse demonstrat, primum quia hoc modo Satanas suum ipsius regnum everteret, deinde discipuli eorum, qui idem facerent, in eadem essent culpa, denique ad Satanam subigendum eo longe robustior tantum esset idoneus. — Hominem, qui non Iesum sequatur, in peius in dies ruere innuit; et quum mulier quaedam in magna hominum turba matrem tanti viri beatam praedicasset,

28 βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας! Αὐτὸς δὲ εἶπε·
Μενοῦνγε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ
29 φυλάσσοντες. Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο
λέγειν· Ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστι· σημεῖον ἐπιζητεῖ καὶ
σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.
30 Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευΐταις, οὕ-
31 τως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. Βασί-
λισσα Νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς
γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν πε-
32 ράτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος· καί, ἰδού!
πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. Ἄνδρες Νινευῒ ἀναστήσονται ἐν τῇ
κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι
μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καί, ἰδού! πλεῖον Ἰω-
33 νᾶ ὧδε. Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὴν τίθησιν
οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰς-
34 πορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν. Ὁ λύχνος τοῦ σώμα-
τός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς
ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστιν· ἐπὰν δὲ πονη-
35 ρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν. Σκόπει οὖν μὴ τὸ
36 φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον
φωτεινόν, μὴ ἔχον τὶ μέρος σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν
ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε.
37 Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι ἠρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως
38 ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. Εἰςελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. Ὁ δὲ
Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη
39 πρὸ τοῦ ἀρίστου. Εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν· Νῦν
ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πί-
νακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς
40 καὶ πονηρίας. Ἄφρονες! οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ
41 τὸ ἔσωθεν ἐποίησε; Πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην
42 καί, ἰδού! πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. Ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν
τοῖς Φαρισαίοις! ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ
πήγανον καὶ πᾶν λάχανον καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ
τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ. Ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι κἀκεῖνα
43 μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις! ὅτι ἀγαπᾶτε
τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασ-

XI, 28. al. φυλάσσοντες αὐτόν †. 29. al. Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. 30. al. post τῇ γενεᾷ ταύτῃ l. καὶ καθὼς Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους ἐγένετο τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ γῇ. 31. al. Σολομῶντος †. 32. al. Νινευῖται. 33. al. κρύπτην s. κρυπτόν. 35. et 36. al. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον. 38. al. ὁ δὲ Φαρισαῖος ἤρξατο διακρινόμενος ἐν ἑαυτῷ λέγειν· διὰ τί κ. τ. λ. 42. pro δὲ ἔδει al. l. ἔδει.

gestavit, et ubera, quae suxisti! Ipse vero dixit: immo vero 28
beati, qui doctrinam divinam audiunt atque observant. Ve- 29
rum, confluente hominum turba, dicere coepit: haec homi-
num natio improba est; miraculum studiose expetit nec da-
bitur ei miraculum, nisi miraculum Ionae. Quemadmodum 30
enim exstitit Ionas miraculum Ninivitis, sic erit etiam
Messias huic hominum nationi. Regina Austri resuscitabi- 31
tur die iudicii cum hominibus huius aetatis eosque condem-
nabit, quod ex orbis terrarum terminis auditum venit sapi-
entiam Salomonis; et, ecce! hic aliquid Salomone augustius.
Ninivitae die iudicii cum hac natione resurgent eamque con- 32
demnabunt, quod ad Ionae comminationes ad meliorem fru-
gem redierunt; et, ecce! hic aliquid Iona augustius. Ne- 33
mo autem candelam accensam ponit in occulto nec sub mo-
dio, sed in candelabro, ut ingredientes lumen videant. Lu- 34
men corporis est oculus, quo integro lumen per totum corpus
fusum est; at hebetato, corpus quoque tenebris est obduc-
tum. Vide igitur, ne lumen, quod inest in te, vertatur in 35
tenebras. Si igitur per corpus tuum totum lumen est fu- 36
sum, nullam partem habens obductam tenebris, totum lu-
mine erit perfusum, ut si lumen splendore te collustrat.

Quae quum diceret, Pharisaeus quidam eum invitavit, 37
ut apud eum coenaret. Ingressus autem accubuit. At Pha- 38
risaeus quum vidisset, eum non, id quod primum erat, lo-
tum esse ante coenam, miratus est. Cui Iesus: iam vos, 39
inquit, Pharisaei externas poculi et patinae partes purgatis,
at quae in vobis insunt, plena sunt rapinae atque improbita-
tis. Insipidi! nonne, qui exteriores, etiam interiores creavit 40
partes? Verum ea, quae insunt, date misericordiam, et, ec- 41
ce! omnia vobis pura sunt. At vae vobis Pharisaeis! quo- 42
niam decimas solvitis menthae, rutae omniumque olerum at-
que omittitis iustitiam et Dei amorem. Haec vero fas erat
facere et illa non negligere. Vae vobis Pharisaeis! quod 43
primam in conventibus sacris sedem amatis et salutationes
in locis publicis. Vae vobis! quod similes estis sepulcris 44

---

se pios beatos praedicat. Homines illius aetatis perversos et
pervicaces gravissimas poenas manere docet. 14—32. Mat. XII, 22.
Marc. III, 22. Veritatis amorem, propagationem atque utilita-
tem hominibus commendat. 33—36. A Pharisaeo quodam ad
coenam invitatus, Pharisaeorum simulationem pietatis, arrogan-
tiam vanumque vani honoris studium perstringit, et, legisperito

44 μοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. Οὐαὶ ὑμῖν! ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνη-
μεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω
45 οὐκ οἴδασιν. Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐ-
τῷ· Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. Ὁ δὲ
46 εἶπε· Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί! ὅτι φορτίζετε τοὺς
ἀνθρώπους φορτία δυςβάστακτα καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακ-
47 τύλων ὑμῶν οὐ προςψαύετε τοῖς φορτίοις. Οὐαὶ ὑμῖν!
ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέ-
48 ρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συν-
ευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν
ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνη-
49 μεῖα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν· Ἀποστε-
λῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν
50 ἀποκτενοῦσι καὶ ἐκδιώξουσιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάν-
των τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσ-
51 μου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ
θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. Ναί, λέγω ὑμῖν, ἐκζητη-
52 θήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομι-
κοῖς! ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰς-
53 ήλθατε καὶ τοὺς εἰςερχομένους ἐκωλύσατε. Λέγοντος δὲ
αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
54 Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ
πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτὸν ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ
τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

ΚΕΦ. XII.

1 Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου,
ὥςτε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μα-
θητὰς αὐτοῦ πρῶτον· Προςέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης
2 τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. Οὐδὲν δὲ συγκε-
καλυμμένον ἐστίν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν,
3 ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε,
ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε

XI, 44. al. l. οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταὶ †. ib. al. ὅτι ἐστὲ μνημεῖα †. ib. al. οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες. 49. al. ἀποστέλλω — πρὸς αὐτούς. 52. al. ἐκρύψατε τὴν κλ. τ. γνώσεως s. ἐκρατήσατε. ib. al. εἰςήλθετε. 53. al. καὶ λέγοντος αὐτοῦ †. ib. al. ἐπιστομίζειν s. ἀποστομίζειν s. ἀπομαστίζειν αὐτόν. 54. al. καὶ ζητοῦντες ἀφορμήν τινα λαβεῖν αὐτοῦ. ib. al. θηρῦσαι. ib. al. ἵνα εὕρωσιν κατηγορῆσαι αὐτοῦ. XII, 1. al. πολλῶν δὲ μυριάδων συναχθεισῶν s. συμπεριεχόντων κύκλῳ s. περιεστηκότων δὲ τ. μυρ. τ. ὄχλου. ib. al. ὥστε ἀλλήλους συμπνίγειν.

absconditis; et homines, qui insuper circumeunt, nesciunt.
Respondit autem ei quidam legisperitorum hunc in modum: 45
magister, haec dicens nos quoque contumelia afficis. Cui ille: 46
Vae, inquit, et vobis legisperitis! quod gravissima hominibus
imponitis onera nec ipsi uno digitorum vestrorum illa onera
attingitis. Vae vobis! quod exstruitis monumenta prophe- 47
tarum, quos patres vestri interfecerunt. Itaque testamini et 48
una probatis facta patrum vestrorum, quod ipsi quidem eos
interfecerunt, vos autem monumenta eorum exstruitis. Qua- 49
propter etiam sapientia illa Dei dixit: Mittam ad eos vates
et legatos, e quibus interficient et persequentur, ut repeta- 50
tur sanguis omnium prophetarum, qui effundebatur inde a
mundo condito, ab hac hominum natione, a sanguine Abelis
usque ad sanguinem Zachariae, qui altare inter et templum
periit. Profecto, confirmo vobis, repetetur ab hac homi- 51
num natione. Vae vobis legisperitis! quoniam sustulistis 52
clavem cognitionis; ipsi non intrastis et ingredientes prohi-
buistis. Quae quum ad eos diceret, legisperiti et Pharisaei 53
vehementer irasci coeperunt eumque ad respondendum de
pluribus prolicere, insidias ei struentes, quum quid ex ore 54
eius cuperent captare, ut eum accusarent.

CAP. XII.

Quo tempore quum multa hominum millia essent congre- 1
gati, ita ut se invicem premerent, ad discipulos suos dicere
coepit primum: cavete vobis a fermento Pharisaeorum, quae
est eorum simulatio. Nihil autem opertum est, quod non 2
sit retegendum, nec obscurum, quod non sit manifestan-
dum. Quare quaecunque in tenebris dixeritis, in luce au- 3
dientur, et quod in aurem dixeritis in conclavibus, praedi-

---

id aegre ferente, non minus corruptos legisperitorum mores abominandamque in legatos divinos saevitiam. Quare Pharisaei sermonum laqueis eum irretitum tenere student. 37—54. Mat. XXIII.

XII. Ad discipulos suos verba facit iisque auctor est, ut sibi a perversitate Pharisaeorum caveant; semper apud animum reputent, nihil non in hominum venire notitiam; ne homines, qui

4 ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. Λέ-
γω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου· Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν
ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων πε-
5 ρισσότερόν τι ποιῆσαι. Ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆ-
τε. Φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα
ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν· ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβή-
6 θητε! Οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο; καὶ
ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ·
7 ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται.
8 Μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε. Λέγω
δὲ ὑμῖν· Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐ-
9 τῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ· ὁ δὲ ἀρνησάμενός
με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν
10 ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον
11 πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ προς-
φέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς
ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε ἢ τί
12 εἴπητε· τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ
ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.
13 Εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου· Διδάσκαλε, εἰπὲ
τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ᾽ ἐμοῦ τὴν κληρονο-
14 μίαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἄνθρωπε, τίς με κατέστη-
15 σε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ᾽ ὑμᾶς; Εἶπε δὲ πρὸς αὐ-
τούς· Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας· ὅτι
οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν
16 ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς
λέγων· Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα·
17 καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Τί ποιήσω; ὅτι οὐκ ἔχω
18 ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου. Καὶ εἶπε· Τοῦτο ποιή-
σω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονάς οἰκοδομήσω
καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου καὶ τὰ ἀγαθά
19 μου καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ
κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου.
20 Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ θεός· Ἄφρον! ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυ-

XII, 4. al. ἀποκτεννόντων s. ἀποκτεινόντων s. ἀποκτιννύντων s. ἀποκτενόντων †. ib. al. περισσόν †. 7. al. πολλῷ στρουθίων διαφέρετε. 10. al. εἰς δὲ τὸ πνεῦμα ἅγιον. ib. al. οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. 11. al. εἰςφέρωσιν † s. προςφέρουσιν s. προφέρωσιν. 15. al. ἀπὸ πάσης πλεονεξίας †. ib. al. ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστιν. 18. al. ποιήσω αὐτὰς μείζονας. ib. al γεννήματα †.

cabuntur in solariis. Dico autem vobis amicis meis: nolite 4
metuere ab iis, qui corpus interficiunt, nec postea amplius
habent, quod faciant. Significabo autem vobis, quemnam 5
metuatis. Metuite eum, qui post caedem in Orcum inĳcere
valet: profecto, dico vobis, hunc metuite! Nonne quinque 6
passeres duobus venduntur assibus? nec unus ex iis oblivio-
ni traditus est coram Deo; sed capilli quoque capitis vestri 7
omnes numerati sunt. Ne igitur metuite; multis praesta-
tis passeribus. Confirmo autem vobis: quicunque idem, 8
quod ego, professus fuerit (me esse Messiam) coram homini-
bus, Messias quoque idem, quod ille, profitebitur coram an-
gelis Dei; at quicunque negaverit me coram hominibus, 9
negabitur coram angelis Dei. Et quicunque verbum dicet 10
in Messiam, ei condonabitur; quicunque vero in Spiritum
sanctum impie dixit, ei non condonabitur. Quando autem 11
vos ad synagogas et magistratus et principes adducent,
nolite solliciti esse, quomodo aut quid ad vos defendendos
dicatis aut quid loquamini; Spiritus enim sanctus vos do- 12
cebit, quae dicenda sunt.

Dixit autem quidam e plebe ad eum: magister, iube 13
fratrem meum haereditatem mecum partiri. Cui ille: ho- 14
mo, inquit, quis me arbitrum vel partitorem constituit vos
intuitus? Dixit vero ad eos: videte et cavete vobis ab ava- 15
ritia; nam non, si quis opibus abundat, vita eius pendet
ab opibus eius. Dixit vero ad eos parabolam his verbis: 16
hominis cuiusdam divitis ager uberes tulit fructus et secum 17
collocutus est his verbis: quid faciam? nam non habeo, ubi
fructus meos colligam. Et dixit: hoc faciam; destruam 18
horrea mea et maiora exstruam ibique omnes fructus meos et
bona mea congeram et dicam animae meae: anima, multa 19
in multos annos reposita habes bona, mitte curas, ede, bi-
be, exsulta! At Deus ei dixit: stulte! hac ipsa nocte ani- 20

---

ad summum corpus perdere possint, sed solum Deum, qui vel animum damnare possit, timeant. Deum saluti eorum prospicere quam maxime docet. Hinc omnibus Iesu sectatoribus fortissimo animo calamitates subeundas esse. Peccatum in Spiritum sanctum irrevocabile esse. Discipulis suis patrocinium Spiritus div. promittit. 1—12. Mat. XII. Marc. 3. Iesus, quum homo de plebe cum fratre suo de patrimonio partiendo disceptans eum in auxilium vocare cupit, hisce in rebus arbitrum sese esse negat. Quae res ei ansam praebet, ut suos quam maxime alienos reddere studeat ab habendi cupiditate, addita etiam parabola ab homine locuplete, cui Deus

χὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται;
21 Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.
22 Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Διὰ τοῦτο ὑμῖν
λέγω, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μηδὲ τῷ
23 σώματι, τί ἐνδύσησθε. Ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τρο-
24 φῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. Κατανοήσατε τοὺς
κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ
ἔστι ταμεῖον οὐδὲ ἀποθήκη· καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς.
25 Πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν! Τίς δὲ ἐξ
ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐ-
26 τοῦ πῆχυν ἕνα; Εἰ οὖν οὔδε ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ
27 τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; Κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς αὐ-
ξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει. Λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολο-
μὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων.
28 Εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον
εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ
29 μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι! Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε, τί φά-
30 γητε ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. Ταῦτα γὰρ πάν-
τα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶ-
31 δεν, ὅτι χρῄζετε τούτων. Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν
32 τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Μὴ
φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον· ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν
33 δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα
ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην. Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάν-
τια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐ-
ρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει οὐδὲ σὴς διαφθείρει.
34 Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία
35 ὑμῶν ἔσται. Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι
36 καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσ-
δεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γά-
μων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐ-
37 τῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος
εὑρήσει γρηγοροῦντας. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσε-
ται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐ-
38 τοῖς. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ καὶ ἐν τῇ

XII, 21. al. post πλουτῶν addunt: ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. 23. al. ἡ γὰρ ψυχὴ †. 24. al. κατανοήσατε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ib. al. ταμιεῖον. 26. al. οὔτε. 27. al. πῶς οὔτε νήθει οὔτε ὑφαίνει. 31. al. αὐτοῦ τοῦ θεοῦ †. 33. al. βαλλάντια †. 36. al. ἀναλύσῃ. 38. al. κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ, κἂν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ κ. τ. λ. al. καὶ ἐὰν ἔλθῃ τῇ ἑσπερινῇ φυλακῇ καὶ εὑρήσει οὕτως, ποιήσει; καὶ ἐὰν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τῇ τρίτῃ, μακάριοι κ. τ. λ. al. καὶ ἐὰν ἔλθῃ τῇ ἑσπερινῇ φυλακῇ καὶ εὕρῃ οὕτως ποιοῦντας, μακάριοί εἰσιν· ὅτι ἀνακλινεῖ αὐ-

mam a te repetunt; quae vero parasti, cui erunt? Sic (eve- 21
niet ei), qui sibi opes colligit nec Deum intuitus dives est.

Dixit vero ad discipulos suos: quapropter vobis dico, 22
ne sitis solliciti de vita, quid comedatis, neque de corpore,
quid induamini. Vita pluris est quam victus, et corpus 23
quam vestis. Adspicite corvos, qui nec serunt nec metunt 24
nec cellam habent nec receptaculum; et Deus eos nutrit.
Quanto vos praestatis avibus! Quis vero e vobis sollicitudi- 25
ne sua staturae suae unum addere potest cubitum? Si igitur 26
ne minimum quidem potestis, quid de reliquis estis solliciti?
Observate lilia! quomodo crescunt; non laborant neque 27
nent. Dico autem vobis, ne Salomonem quidem in omni
sua gloria ornatum fuisse, ut unum horum. Quod si gra- 28
men in agro, quod hodie est et cras in fornacem coniicitur,
Deus sic vestit, quanto magis vos fiducia laborantes! Vos 29
quoque ne quaeratis, quid comedatis aut quid bibatis, ne-
que inter spem et metum fluctuetis. Haec enim omnia gen- 30
tiles nimis curant; vester autem pater scit, vos horum in-
digere. Sed expetite regnum Dei, et haec omnia insuper 31
vobis contingent. Noli timere, exigue grex; nam placuit 32
patri vestro vobis regnum illud (div.) dare. Vendite opes 33
vestras atque erogate in stipem. Comparate vobismet ipsis
crumenas, quae non veterascunt, thesaurum, qui non defi-
cit, in coelo, ubi fur non accedit neque tinea perdit. Ubi 34
enim thesaurus vester est: ibi etiam animus vester erit (i.
e. in quo summum esse credis, ad id toto animo converteris).
Lumbi vestri accincti sunto lucernaeque ardentes, vosque 35
similes hominibus exspectantibus dominum suum, quando a 36
nuptiis redibit, ut, quanto venerit et pulsaverit, statim
ei aperiant. Fortunati illi servi, quos dominus, quum ve- 37
nerit, vigilantes reperiet. Sancte vobis confirmo, se prae-
cinget et discumbere eos iubebit iisque, quum accesserit,
ministrabit. Sive secunda vigilia venerit, sive tertia vigilia 38

---

subitam mortem adnuntiaverit. 13—21. Auctor iis est, ut animum a nimia rerum terrenarum cura avocent atque Deo confidant; quam rem illustrat exemplo avium, quibus Deus prospicit, a liliis, quae alit, et herba, quam vestit. Unice adspirandum esse ad vitam beatam in regno Messiano; benignitatem erga alios inprimis esse expetendam et bona aeterna comparanda. 22—34. Mat. VI, 25. Commendat suis vigilantiam, quam vigilantia fidelium servorum illustrat eoque magis expetendam esse docet, quo minus praesciri possit inopinatus Messiae reditus, id quod exem-

τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ οὕτω· μακάριοί εἰσιν οἱ
39 δοῦλοι ἐκεῖνοι. Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκο-
δεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν
40 καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ
ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς
41 τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος· Κύριε,
πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις ἢ καὶ πρὸς
42 πάντας; Εἶπε δὲ ὁ κύριος· Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκο-
νόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θε-
ραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;
43 Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
44 εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ
45 πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. Ἐὰν δὲ
εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· Χρονίζει ὁ
κύριός μου ἔρχεσθαι· καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας
καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκε-
46 σθαι· ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ
προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει
αὐτὸν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει.
47 Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυ-
τοῦ καὶ μὴ ἑτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐ-
48 τοῦ, δαρήσεται πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια
πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ,
πολὺ ζητηθήσεται παρ᾽ αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ,
49 περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς
50 τὴν γῆν, καὶ τί θέλω, εἰ ἤδη ἀνήφθη; Βάπτισμα δὲ
ἔχω βαπτισθῆναι καὶ πῶς συνέχομαι, ἕως οὗ τελεσθῇ;
51 Δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; Οὐ-
52 χί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἢ διαμερισμόν. Ἔσονται γὰρ ἀπὸ
τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυ-
53 σὶ καὶ δύο ἐπὶ τρισί. Διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ᾽ υἱῷ
καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ καὶ θυγάτηρ ἐπὶ
μητρί, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς καὶ νύμφη ἐπὶ
τὴν πενθερὰν αὐτῆς.
54 Ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις· Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην
ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε· Ὄμβρος ἔρ-

τους καὶ διακονήσει αὐτοῖς· κἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ, κἂν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ; καὶ εὕρῃ οὕτως κ. τ. λ. 42. al. καὶ εἶπεν. ib. al. ὁ πιστὸς οἰκόνομος ὁ καὶ φρόνιμος. 44. al. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. 45. al. ὁ κακὸς δοῦλος. ib. al. χρονίζει — ἐλθεῖν. 48. al. ᾧ ἐδ. πολὺ, ζητήσουσιν ἀπ᾽ αὐτοῦ περισσότερον. ib. al. παρέθεντο πλέον s. ὀλίγον s. πλεῖον. ib. al. ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. 49. al ἐπὶ τὴν γῆν †. 50. al. ἕως ὅτου τελεσθῇ †. 51. al. καὶ ἔλεγε τοῖς ὄχλοις· δοκεῖτε κ. τ. λ. 53. al. ἐπὶ υἱῷ †. 54. al. ὅτι ὄμβρος ἔρχεται.

venerit, etiam sic inveniet: fortunati sunt servi illi. Hoc 39
autem noscitis, si paterfamilias sciret, quanam hora fur
veniat, vigilasset nec domum suam perfodere sivisset. Igi- 40
tur vos quoque sitis parati; nam, qua hora non opinemini,
Messias venit. Cui Petrus: Domine, inquit, utrum ad 41
nos hanc parabolam dicis, an etiam ad omnes? Dominus 42
autem dixit: quisnam tandem est fidus ille et circumspectus
dispensator, quem dominus familiae suae proposuit, ut de-
mensum frumenti iusto tempore daret? Beatus ille servus, 43
quem dominus, quum venerit, sic agentem reperiet. Vere 44
vobis confirmo, omnibus bonis suis eum praeficiet. Sin ve- 45
ro servus ille apud animum suum dixerit: tardius dominus
meus venit, et servos servasque male tractare coeperit, et
edere et bibere atque inebriari: dominus illius servi ve- 46
niet die, quo non exspectet, atque hora, qua nesciat,
et in duas eum partes dissecabit eandemque cum infidelibus
sortem assignabit. Ille vero servus, qui voluntatem domini 47
sui novit neque paraverit neque fecerit ex voluntate eius,
multis afficietur verberibus; qui autem non novit, sed digna 48
verberibus fecerit, paucis afficietur. Cuicunque autem mul-
tum datum est, ab eo multum repetetur; et cui multum com-
missum est, ab eo plus repetient. Ignem veni in terram 49
coniectum, et, cur (ignem in terram coniicere) volo, si
iamiam accensus est? Lavacrum autem, quo mergar, ha- 50
beo; et quomodo sustineam, donec absolvatur? Opinamini, 51
me venisse, ut pacem darem in terra? Minime, dico vobis,
nisi discordiam. Erunt enim ab hoc inde tempore quinque 52
in una domo dissociati, tres contra duos et duo contra tres.
Dissociatus erit pater contra filium et filius contra patrem, 53
mater contra filiam et filia contra matrem, socrus contra
nurum suam et nurus contra socrum suam.

Dicebat vero etiam ad illam hominum turbam: Quando 54
videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: imber

---

emplo a patrefamilias, qui, quo tempore fur venturus sit, nesci-at, planum reddit — Idem ante oculos ponit exemplo de servis improbis (Mat XXIV. 42.). Quibus in rebus simul docet, quantum utilitatis, si recte et fideliter te gesseris, et quantum calamitatis, si stulte atque infideliter te gesseris, ad homines redundet. 35—48. Porro disserit de dissidiis inter homines arctissimo naturae amoris et officiorum vinculo coniunctos, quibus ipse eiusque doctrina ansam sit praebiturus. — 49—53. Aequales suos

55 χεται· καὶ γίνεται οὕτω. Καὶ ὅταν Νότον πνέοντα, λέγετε·
56 Ὅτι καύσων ἔσται· καὶ γίνεται. Ὑποκριταί! τὸ πρόσω-
πον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ
57 καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; Τί δὲ καὶ ἀφ᾽ ἑαυ-
58 τῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ
ἀντιδίκου σου ἐπ᾽ ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλ-
λάχθαι ἀπ᾽ αὐτοῦ· μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κρι-
τὴν καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι καὶ ὁ πράκτωρ
59 σε βάλῃ εἰς φυλακήν. Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖ-
θεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

ΚΕΦ. XIII.

1 Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλον-
τες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξε
2 μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς· Δοκεῖτε, ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ
παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πε-
3 πόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ᾽ ἐὰν μὴ μετανοῆτε,
4 πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. Ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτώ,
ἐφ᾽ οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν
αὐτούς, δοκεῖτε, ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάν-
5 τας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ; Οὐ-
χί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ᾽ ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως
6 ἀπολεῖσθε. Ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν· Συκῆν εἶχέ
τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην· καὶ ἦλθε ζη-
7 τῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. Εἶπε δὲ πρὸς τὸν
ἀμπελουργόν· Ἰδού, τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν
τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἱνατί
8 καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· Κύ-
ριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω
9 περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κόπρια· κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν·
εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν.
10 Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς

XII, 56. al. οὐκ οἴδατε δοκιμάζειν. 58. al. ἀπαλλαγῆναι. ib. al. βάλλῃ εἰς φυλακὴν †. 59. al. ἀποδοῖς τὸν ἔσχατον κοδράντην. XIII, 2. al. τοσαῦτα s. τὰ τοιαῦτα s. ταῦτα πέπονθασιν. 3. al. μετανοεῖτε s. μετανοήσητε. ib. ὁμοίως ἀπολεῖσθε. 4. al. παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. 5. al. μετανοήσητε †. 6. al. συκῆν τις εἶχεν πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ. ib. al. καρπὸν ζητῶν †. ib. al. μὴ εὑρών. 7. al. φέρε τὴν ἀξίνην, ἔκκοψον αὐτήν. ib. al. καταργῇ. 8. al. ἄφες αὐτὴν ἔτι τοῦτον τὸν ἐνιαυτόν. ib. al. κοπρίων †. 9. al. εἰς τὸ μέλλον, εἰ δὲ μήγε, ἐκκόψῃς s. ἔκκοψον αὐτήν. Ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

venit, et fit ita. Et, quando Austrum flantem, dicitis: 55
aestus erit, et fit. Simulatores! terrae coelique faciem sci- 56
tis explorare, hoc autem tempus quomodo non exploretis?
Quid vero insuper per vosmetipsos non iudicatis iustum? 57
Quando enim subis cum adversario tuo ad magistratum, in 58
via illa da operam, ut ab eo libereris, ne forte te detrahat
ad iudicem et iudex te tradat exactori atque exactor te in
custodiam iniiciat. Dico tibi, te minime illinc egredi, do- 59
nec ultimum obolum solveris.

CAP. XIII.

Aderant autem quidam eodem tempore, qui ei nuntia- 1
bant de Galilaeis, quorum sanguinem Pilatus cum sacrificiis
eorum miscuerat. Quibus Iesus his verbis respondit: opina- 2
mini, hos Galilaeos prae omnibus Galilaeis peccatores fuis-
se, quia talia perpessi sunt? Minime, dico vobis; sed si 3
non ad meliorem frugem redeatis, omnes eodem modo peri-
bitis. An illi decem et octo, in quos turris in Siloam ceci- 4
dit et interfecit, opinamini, hos prae omnibus hominibus
Hierosolymis habitantibus fuisse peccatores? Minime, dico 5
vobis; sed, si non ad meliorem frugem redeatis, omnes si-
mili modo peribitis. Dicebat vero hanc similitudinem: qui- 6
dam ficum habebat in vinea sua plantatam et, quum venisset
fructum in ea quaerens, non invenit. Dixit vero vinitori: 7
ecce, tres annos venio fructum in hac ficu quaerens nec in-
venio; exscinde eam; cur insuper terram reddit inertem?
Cui ille hunc in modum respondit: domine, sinas eam etiam 8
hunc per annum, donec circa eam fodiam et stercus iniiciam;
si quidem fructum ediderit; sin minus forte, in posterum 9
eam exscindes.

Atque docebat in synagoga quadam die sabbati. Et, 10

---

eorumque carpit stultitiam, quum in iis, quae in rerum natura eveniant, verum perspiciant, in moribus autem hominum recte iudicandis (forma temporum recte aestimanda) concutiant. 54—56. Denique placabilitatem iis commendat. 57—59. Mat. V, 25. 26.

XIII. Iesus quosdam referentes caedem Galilaeorum a Pilato commissam et exemplo illorum et eorum, quos turris Siloamitica ruinam trahens perdiderat, docet, mores hominum non ex fortuna eorum esse iudicandos, iisque gravissimis poenis propositis auctor est, ut mores mutent in melius; quem in finem parabolam de ficu sterili succidenda exhibet. 1—9. Quum die sabbati mulie-

11 σάββασι. Καὶ, ἰδού! γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας
ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ· καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυνα-
μένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. Ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς
12 προςεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ· Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς
13 ἀσθενείας σου. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ πα-
14 ραχρῆμα ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθερά-
πευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ· Ἓξ ἡμέραι εἰσὶν, ἐν
αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύ-
15 εσθε καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη οὖν
αὐτῷ ὁ κύριος καὶ εἶπεν· Ὑποκριτά! ἕκαστος ὑμῶν τῷ
σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς
16 φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει, ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβρα-
ὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς, ἰδού! δέκα καὶ ὀκτὼ
ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ
17 τοῦ σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο
πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ
πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.
18 Ἔλεγε δέ· Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ,
19 καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; Ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως,
ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ· καὶ ηὔξη-
σε καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-
20 ρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. Πάλιν εἶπε·
21 Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ὁμοία ἐστὶ ζύ-
μῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία,
ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.
22 Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων
καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶπε δέ τις αὐ-
23 τῷ· Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐ-
24 τούς· Ἀγωνίζεσθε εἰςελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι
πολλοὶ, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰςελθεῖν καὶ οὐκ ἰσχύ-
25 σουσιν. Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλεί-
σῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν
θύραν λέγοντες· Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν! καὶ ἀποκρι-
26 θεὶς ἐρεῖ ὑμῖν· Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ. Τότε ἄρ-
ξεσθε λέγειν· Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν καὶ ἐν
27 ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ ἐρεῖ· Λέγω ὑμῖν,

XIII, 10. al. σαββάτῳ. 11. al. ἐν ἀσθενείᾳ ἦν πνεύματος. 12. al. ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου. 13. al. ἀνορθώθη. 14. al. ὅτι ἓξ ἡμέραι εἰσίν. 15. al. ἀπεκρίθη δὲ †. ib. al ὑποκριταὶ †. 17. al. ἐν πᾶσιν οἷς ἐθεώρουν ἐνδόξοις ὑπ' αὐτοῦ γενομένοις. 18. al. ἔλεγε οὖν. 20. al. καὶ πάλιν εἶπε †. ib. al ἢ τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; 21. al. ἔκρυψεν †. 25. al. θύρας †. 26. al. ἄρξησθε.

ecce! mulier aderat vexata a malo genio, auctore imbecilli- 11
tatis, octodecim annos et contracta nec omnino se erigere
poterat. Quam quum Iesus vidisset, eam advocavit eique 12
dixit: mulier liberata es a morbo tuo. Et manibus ei impo- 13
sitis, confestim erecta est Deumque laudibus celebrabat.
Sed praefectus synagogae indignans, quod Iesus die sabbati 14
sanaverat, populo hunc in modum respondit: sex dies sunt,
quibus opus facere oportet; his igitur venite vosque sanan-
dos curate et non die sabbati. Respondit igitur ei domi- 15
nus his verbis: simulator! nonne quivis vestrum die sabba-
ti bovem vel asinum solvit a praesepi et aquatum ducit;
hanc autem Abrahami filiam, quam Satanas, ecce! octode- 16
cim tenuerat annos, nefas erat solvi ab hoc vinculo die sab-
bati? Quae quum diceret, omnes adversarii eius pudore suf- 17
fundebantur omnisque populus de omnibus eius praeclare
factis gaudebat.

Dicebat autem: cuinam simile est regnum divinum et 18
cui id comparabo? Simile est grano sinapis, quod quis sum- 19
tum in hortum suum iecit, et, quum adolevisset, magna
exstitit arbor coelique aves in ramis eius habitarunt. Iterum 20
dixit: cum quanam re regnum divinum contendam? Simile 21
est fermento, quod sumtum mulier tribus farinae modulis
immiscuit usque dum totum esset fermentatum.

Et obibat urbes et vicos docens atque iter faciens Hie- 22
rosolyma. Dixit vero quidam ad eum: domine, an pau- 23
ci, qui serventur? Ille autem dixit ad eos: contendite per 24
angustam intrare portam; nam multi, confirmo vobis, in-
trare volent nec poterunt. A quo tempore paterfamilias sur- 25
rexerit portamque occluserit, et foris stare portamque pul-
sare inceperitis dicentes: domine, domine, aperi nobis! et
vobis hunc in modum respondebit: non novi vos, unde estis.
Tum incipietis dicere: edimus coram te et bibimus atque in 26
plateis nostris docuisti. Et dicet: confirmo vobis, non no- 27

---

rem per octodecim annos gravi morbo laborantem sanasset et hanc ob causam a praefecto synagogae esset vituperatus, simulationem et superstitionem adversariorum refutat cum magno populi gaudio. 10—17. Parabolis a grano sinapis et fermento magna regni Messiani incrementa adumbrat. 18—21. Mat. XIII, 31. Marc. IV, 30. In itinere Hierosolyma suscepto urbes vicosque docendo obit et de paucitate beatorum interrogatus suadet, ut ho-

οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες
28 οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψεσθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
29 θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ ἥξουσιν ἀπὸ
ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ ἀπὸ Βοῤῥᾶ καὶ Νότου καὶ
30 ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ, ἰδοὺ!
εἰσὶν ἔσχατοι, οἳ ἔσονται πρῶτοι, καί εἰσι πρῶτοι, οἳ
ἔσονται ἔσχατοι.
31 Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προςῆλθόν τινες Φαρισαῖοι λέ-
γοντες αὐτῷ· Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρώδης
32 θέλει σε ἀποκτεῖναι. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες εἴ-
πατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ· Ἰδοὺ! ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ
ἰάσεις ἐπιτελῶ σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦ-
33 μαι. Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ
πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω
34 Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ! Ἱερουσαλήμ! ἡ ἀποκτείνουσα
τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους
πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου,
ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
35 καὶ οὐκ ἠθελήσατε! Ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν.
Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε, ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴ-
πητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου!

ΚΕΦ. XIV.

1 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν
ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον καὶ αὐ-
2 τοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. Καὶ, ἰδοὺ! ἄνθρωπός
3 τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους λέγων·
4 Εἰ ἔξεστι τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἡσύχασαν. Καὶ
5 ἐπιλαβόμενος ἰάσατο αὐτὸν καὶ ἀπέλυσε. Καὶ ἀποκρι-
θεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε· Τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ
ἐμπεσεῖται καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ

XIII, 27. in fragm. Oxx. Askew. leguntur haec: οὐκ οἶδα ὑμᾶς, τίνες ἐστὲ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν καὶ τὸ κακὸν ἕως τοῦ νῦν; διὰ τοῦτο ἀπέρχεσθε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ἀπῆλθον εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ib. al. ἀνομίας. 31. al. pro ἡμέρᾳ l. ὥρᾳ †. 34. al. ἀποκτενοῦσα s. ἀποκτένουσα s. ἀποκτέννουσα. ib. al. τὰ ἑαυτῆς νοσσία. 35. al. ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος †. ib. al. ἀμὴν δὲ λέγω †. XIV, 5. al. τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς κ. τ. λ. al. ὄνος ἢ excludunt. ib. al. ἐμπεσεῖται τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου κ. τ. λ.

vi vos, unde estis: abscedite a me omnes improbi. Ibi erit 28
eiulatio stridorque dentium, quando videritis Abrahamum,
Isaacum et Iacobum omnesque prophetas in regno divino,
vos autem eiici foris. Et venient ab Oriente et Occidente 29
et a Septentrione et Austro atque in regno divino accum-
bent. Et, ecce! sunt ultimi, qui erunt primi; et primi 30
sunt, qui erunt ultimi.

Eodem die accesserunt quidam Pharisaei ei dicentes: 31
egredere et abi abhinc; nam Herodes te vult interficere.
Quibus: ite, inquit, et dicite huic vulpi: ecce! malos eii- 32
ciam genios et sanationes conficiam hodie et cras et tertio
die mihi (omnia) conficiam. Sed oportet me hodie et cra- 33
stino die et sequenti abire; nam fieri non potest, ut pro-
pheta extra Hierosolyma interficiatur. Hierosolyma! Hie- 34
rosolyma! interfectrix prophetarum et lapidatrix eorum,
qui ad te mittuntur! quoties volui liberos tuos congre-
gare, quomodo gallina congregat pullos suos sub alas, et
non voluistis! Ecce! domus vestra vobis iacebit (deserta). 35
Sed confirmo vobis, vos me non esse visuros, donec ve-
nerit tempus, quo sitis confessi: fortunate, qui nomine
Dei venit!

CAP. XIV.

Et accidit, ut, quum domum cuiusdam principum Pha- 1
risaeorum intrasset die sabbati ad panem comedendum, ipsi
quoque eum observarent. Et, ecce! homo quidam hydro- 2
picus coram eo erat. Et Iesus respondit dixitque ad le- 3
gisperitos et Pharisaeos hoc modo: licetne die sabbati sa-
nare? Illi vero silentium egerunt. Quem comprehensum 4
sanavit et dimisit. Et respondit iis his verbis: cuiusnam 5
vestrum asinus vel bos in puteum incidet et (quis) non

---

mines quam diligentissime ad vitam beatam adspirent. 22—30. Mat. VII, 13. 22. 23. Nuntio a Pharisaeis allato Herodem de nece Christo inferenda cogitare, has minas contemnens profitetur, hanc provinciam Hierosolyma nunquam non sibi expetiisse, at in miserrimam ipsius perniciem. 31—35. Mat. XXIII, 37. 38.

XIV. Iesus quum die sabbati apud Pharisaeum coenans hydropicum sanasset, reprehensores exemplo ab animalibus, quibus die sabbati, si in puteum delapsa fuerint, opem ferre soleant,

6 τοῦ σαββάτου; Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ
7 πρὸς ταῦτα. Ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβο-
λὴν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων
8 πρὸς αὐτούς· Ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ
κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός
9 σου ᾖ κεκλημένος ὑπ᾽ αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν
καλέσας ἐρεῖ σοι· Δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ᾽
10 αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. Ἀλλ᾽ ὅταν κλη-
θῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσαι εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα
ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι· Φίλε, προσανάβηθι
ἀνώτερον. Τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακει-
11 μένων σοί. Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται καὶ ὁ
12 ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. Ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι
αὐτόν· Ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φί-
λους σου μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου
μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι
13 καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα. Ἀλλ᾽ ὅταν ποιῇς δοχὴν, κά-
14 λει πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλοὺς καὶ μακάριος
ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσεται
15 γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. Ἀκούσας δέ τις
τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος, ὃς φά-
16 γεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ! Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ·
Ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα καὶ ἐκάλεσε πολλοὺς
17 καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰ-
πεῖν τοῖς κεκλημένοις· Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάν-
18 τα. Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. Ὁ
19 πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· Ἀγρὸν ἠγόρασα καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξ-
ελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον.
Καὶ ἕτερος εἶπε· Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε καὶ πορεύο-
μαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον.
20 Καὶ ἕτερος εἶπε· Γυναῖκα ἔγημα καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύνα-
21 μαι ἐλθεῖν. Καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἀπήγ-
γειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδε-
σπότης εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ· Ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλα-
τείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπή-
22 ρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. Καὶ εἶ-
23 πεν ὁ δοῦλος· Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος
ἐστί. Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον· Ἔξελθε εἰς τὰς

XIV, 6. al. οἱ δὲ οὐκ ἀπεκρίθησαν. 10. al. εἰς τὸν ἐσχ. τόπον ἀνάπιπτε s. ἀνάπεσον † s. ἀνάπεσε? ib. al. ἐρεῖ σοι. ib. ἐνώπιον πάντων τῶν συναν. 12. al. γενήσεται. 15. al. ὅστις φάγεται ἄριστον. 16. al. δεῖπνον μέγαν. ib. al. ἔρχεσθαι. 18. al. ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτ. 19. al. διὸ οὐ δύναμαι ἐλθεῖν· ἐρωτῶ σε κ. τ. λ. 23. al. ποίησον εἰςελθεῖν.

illico eum extrahet die sabbati? Nec potuerunt ei ad haec 6
respondere. Dicebat autem ad invitatos parabolam, anim- 7
advertens, quomodo primas sibi sedes eligerent, hunc in
modum: ad nuptias si ab aliquo invitatus fueris, noli 8
primum locum occupare, ne forte te honoratior ab eo sit
invitatus, et quum venerit, is, qui te et ipsum vocavit, 9
dicat tibi: da huic locum: et tunc incipias cum pudore
ultimum tenere locum. Sed quum invitatus accesseris, ul- 10
timum occupa locum, ut, quando venerit hospes, tibi dicat:
amice, altiorem occupa locum. Tum honori tibi erit coram
convivis. Nam quicunque semetipse extulerit, deprimetur, 11
et quicunque semetipse demiserit, extolletur. Dicebat ve- 12
rum etiam ei, qui eum invitaverat: quando prandium pa-
ras aut coenam, ne voca amicos tuos neque fratres tuos
neque consanguineos tuos neque vicinos, ne forte et ipsi
vicissim te vocent et remuneratio tibi contingat. Sed 13
quando convivium paras, voca pauperes, mutilos, claudos,
caecos, erisque fortunatus, quia non habent, quod tibi 14
remunerentur; rependetur enim tibi in resurrectione pio-
rum. Quo audito quidam accumbentium ei dixit: beatus 15
qui in regno divino convivatur! Cui ille: homo quidam, 16
inquit, magnum paraverat convivium atque invitaverat mul-
tos. Et hora convivii servum suum misit, ut diceret in- 17
vitatis: venite; nam omnia iam sunt parata. Et omnes 18
uno eodemque modo deprecari coeperunt. Primus ei di-
xit: agrum emi, quem egressus visam necesse est: rogo
te, habeas me excusatum. Et alius dixit: quinque iuga 19
boum emi, ad quae probanda me confero: rogo te, ha-
beas me excusatum. Et alius dixit: uxorem duxi, quare 20
non possum venire. Et quum servus ille venisset, haec 21
domino suo renuntiavit. Tunc dominus iratus servo suo
dixit: egredere subito in plateas et vicos urbis et paupe-
res, mutilos, claudos et caecos induc huc. Cui servus: 22
domine, inquit, factum est, quemadmodum imperasti, et
etiamnum locus est. Et dominus dixit ad servum: egredere 23
in vias et septa atque ingredi coge, ut domus mea com-

---

ad silentium facile redigit. Tum laudat modestiam, veram hospitalitatem, quae miserorum rationem habet, et, quum conviva quidam eum, qui beatitudinis in regno div. particeps sit, beatum praedicasset, hac opportunitate usus parabola de convivio ab invitatis spreto docet, homines, nimio rerum terrestrium studio flagrantes sub vario praetextu curae rerum divinarum sese sub-

ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰςελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ
24 ὁ οἶκός μου. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκεί-
νων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου.
25 Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ στραφεὶς
26 εἶπε πρὸς αὐτούς· Εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ
τὸν πατέρα ἑαυτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ
τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφὰς, ἔτι δὲ καὶ
27 τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. Καὶ
ὅςτις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω
28 μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν,
ὁ θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψη-
29 φίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν, ἵνα μή-
ποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι
30 πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ λέγοντες·
Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυ-
31 σεν ἐκτελέσαι; Ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν
ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύ-
εται, εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ
32 μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ᾿ αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε,
ἔτι αὐτοῦ πόῤῥω ὄντος, πρεςβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ
33 πρὸς εἰρήνην. Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσ-
σεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶ-
34 ναι μαθητής. Καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωραν-
35 θῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; Οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν
εὔθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκού-
ειν, ἀκουέτω!

ΚΕΦ. ΧV.

1 Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ
2 ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ διεγόγγυζον οἱ Φαρισαῖοι
καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες· Ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προς-
3 δέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν
4 παραβολὴν ταύτην λέγων· Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων
ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ καταλεί-
πει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ
5 τὸ ἀπολωλὸς, ἕως εὕρῃ αὐτό; Καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ

XIV, 24. al. γεύσεταί μου τοῦ δείπνου· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. 26. al. πατέρα αὐτοῦ s. αὐτοῦ †. ib. al. οὐ δύναται εἶναί μου μαθητὴς s. μου εἶναι μαθητής. 27. al. ὅστις οὖν s. ὅστις γάρ. ib. al. θέλων. al. τ. σταυρὸν ἑαυτοῦ. 28. al. εἰ ἔχει εἰς ἀπαρτ. s. τὰ εἰς ἀπαρτ. 29. al. μὴ ἰσχύοντος οἰκοδομῆσαι. 32. al. πόῤῥω αὐτοῦ ὄντος †. XV, 1. al. αὐτῷ ἐγγίζοντες. 4. al ἐξ αὐτῶν ἕν. ib. al. οὐχὶ καταλείπει. ib. al. ἀπελθὼν τὸ ἀπολωλὸς ζητεῖ.

pleatur. Dico enim vobis, neminem virorum illorum, qui 24
erant invitati, coenam meam esse gustaturum.

Magna autem hominum multitudo simul cum eo iter 25
faciebat, ad quos conversus dixit: si quis ad me venit nec 26
odio habet patrem suum, matrem, uxorem, liberos, fra-
tres, sorores, praeterea vero etiam vitam suam, non pot-
est meus esse discipulus. Et quicunque non suam gestat 27
crucem et me sequitur, non potest mihi esse discipulus.
Quis enim e vobis, qui turrim exstruere cupit, — nonne pri- 28
mum, ubi consederit, computabit sumtum, an habeat, quae
ad opus perficiendum requirantur? ne forte, si, fundamento 29
iacto perficere non possit, omnes, qui contemplantur, ei
illudere incipiant dicentes: hic homo coepit aedificare nec 30
perficere potest. Vel quisnam rex, qui in eo est, ut cum 31
alio rege confligat, — nonne, ubi consederit, primum delibe-
rat,* an possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum
viginti millibus adversus eum venit? Verum si minus forte, 32
illo adhuc remoto, missis legatis, rogat, quae ad pacem con-
ciliandam requiruntur. Sic igitur quivis e vobis, qui non 33
omnibus suis renuntiat bonis, non potest meus esse disci-
pulus. Pulcra res est sal; quando autem insipidus reddi- 34
tus fuerit, quanam re poterit conspergi? neque terrae ne-
que fimo est accommodatus; foras eum proiiciunt. Qui au- 35
res habet ad audiendum, audiat!

CAP. XV.

Accedebant vero ad eum omnes portitores et flagitiosi, 1
ut eum audirent. Et Pharisaei legisque periti mussitabant 2
his verbis: hic flagitiosos admittit et cibum cum iis capit.
Ad quos hanc dixit parabolam hunc in modum: quis e vo- 3
bis homo, cui centum sunt oves, si unam ex iis amiserit, 4
non, nonaginta novem in loco deserto relictis, amissam
illam investiget usque dum eam invenerit. Et si invenit, 5

---

ducere. 1—24. Ad multitudinem, quae eum sectabatur, in itinere verba faciens flagitat, ut, quicunque eius disciplinae sese velit tradere, vel ea, quae in deliciis habeat, missa faciat ac diligenter perpendat, utrum ad quasvis calamitates subeundas idoneus sit. 25—35. Mat. X, 37. V, 13. Marc. IX, 50.

XV. Iesus a Pharisaeis ob consuetudinem cum portitoribus flagitiosisque hominibus vituperatus exemplis e vita communi, ut parabola de ove perdita (Mat. XVIII, 12.), de drachma amissa

6 τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγ-
καλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας λέγων αὐτοῖς· Συγ-
χάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.
7 Λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ
ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαίοις,
8 οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας; Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς
ἔχουσα δέκα· ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει
λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως ὅτου
9 εὕρῃ; Καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ τὰς γείτο-
νας λέγουσα· Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν
10 ἀπώλεσα. Οὕτω, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν
11 ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. Εἶπε
12 δέ· Ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς. Καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος
αὐτῶν τῷ πατρί· Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος
13 τῆς οὐσίας· καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. Καὶ μετ᾽ οὐ
πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπε-
δήμησεν εἰς χώραν μακρὰν καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐ-
14 σίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. Δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάν-
τα ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην καὶ
15 αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ
τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς
16 τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. Καὶ ἐπεθύμει γε-
μίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ
χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν
17 εἶπε· Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρ-
18 των! ἐγὼ δὲ ὧδε λιμῷ ἀπόλλυμαι. Ἀναστὰς πορεύσομαι
πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ· Πάτερ, ἥμαρτον
19 εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου· οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κλη-
θῆναι υἱός σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου.
20 Καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. Ἔτι δὲ
αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ
ἐσπλαγχνίσθη καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐ-
21 τοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός· Πά-
τερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου καὶ οὐκ-
22 έτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς
τοὺς δούλους αὐτοῦ· Ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην

XV, 5. ἐπὶ τ. ὤμους αὐτοῦ s. αὐτοῦ. 6. al. συγκαλεῖται. 7. al. ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται. 14. al. λιμὸς ἰσχυρὰ † κ. τ. λ. 16. al. καὶ ἐπεθύμει χορτασθῆναι ἐκ κ. τ. λ. 17. al. ἐλθὼν ἔφη· πῶς οἱ μίσθιοι — περισσεύονται. ib. al. ἐγὼ δὲ λιμῷ. 19. al. καὶ οὐκέτι †. 20. al. ἔπεσεν s. ἐνέπεσεν. 21. ὁ δὲ υἱὸς εἶπεν αὐτῷ s. εἶπε δὲ ὁ υἱὸς αὐτῷ. ib. post κληθ. υἱός σου al. addunt: ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. 22. al. ταχὺ s. ταχέως ἐξενέγκ.

humeris suis laeto imponit animo et domum ingressus 6
convocat amicos et vicinos his verbis: gaudete mecum;
nam ovem meam amissam inveni. Dico vobis, gaudium 7
esse futurum in coelo de uno peccatore resipiscente, an
de nonaginta novem probis, qui morum emendatione non
indigent? Vel quaenam mulier, quae decem habet dra- 8
chmas, si unam drachmam amiserit, nonne accensa lu-
cerna domum everrit et diligenter quaerit usque dum in-
venerit? Et si invenit, convocat amicas et vicinas his ver- 9
bis: gaudete mecum; nam quam amiseram drachmam, in-
veni. Sic, confirmo vobis, gaudium oritur coram angelis 10
Dei de uno peccatore resipiscente. Atque dixit: homo qui- 11
dam duos habebat filios. Quorum minor patri dixit: pa- 12
ter, da mihi, quae pertinet ad me, bonorum partem. Et
divisit iis patrimonium. Quum haud multos dies post filius 13
iunior cuncta collegisset, peregre abiit in regionem remo-
tam ibique bona sua dilapidavit luxuriose vivens. Omni- 14
bus vero consumtis, gravis per illam regionem fames ex-
orta est et ipse coepit laborare inopia. Et profectus uni 15
civium illius regionis sese applicuit, qui eum in agros suos
misit ad porcos pascendos. Et quum ventrem per siliquas, 16
quas porci comedebant, satiare cuperet, nemo ei dabat. Ad 17
meliorem mentem quum rediisset, dixit: quot mercenarii
patris mei pane abundant! ego vero hic fame pereo. Sur- 18
gam, proficiscar ad patrem meum eique dicam: pater,
peccavi coram coelo et coram te; non amplius dignus sum, 19
qui tuus vocer filius; tractes me ut aliquem mercenariorum
tuorum. Et quum surrexisset, ad patrem suum venit. Qui 20
quum procul adhuc abesset, pater eum conspexit eiusque
misertus accurrit et in amplexus eius ruit eumque deoscu-
latus est. Cui vero filius: pater, inquit, peccavi coram 21
coelo et coram te nec amplius dignus sum, qui filius tuus
vocer. Pater autem ad servos suos dixit: efferte stolam prae- 22
stantissimam eumque induite atque annulum ad manus et ad

---

iterumque inventa et de filio perdito ad frugem redeunte, adver-
sarios ad incitas redigit.

καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐ-
23 τοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας καὶ ἐνέγκαντες τὸν
μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν·
24 ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολω-
25 λὼς ἦν καὶ εὑρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. Ἦν δὲ
ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος
26 ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν. Καὶ
προςκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων ἐπυνθάνετο, τί εἴη ταῦ-
27 τα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει καὶ ἔθυ-
σεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνον-
28 τα αὐτὸν ἀπέλαβεν. Ὠργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰςελ-
29 θεῖν. Ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ
δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ πατρί· Ἰδοὺ, τοσαῦτα ἔτη δου-
λεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ
οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐ-
30 φρανθῶ. Ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου
τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον
31 τὸν σιτευτόν! Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Τέκνον, σὺ πάντοτε
32 μετ' ἐμοῦ εἶ καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. Εὐφρανθῆναι
δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν
καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη.

ΚΕΦ. XVI.

1 Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Ἄνθρωπός
τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη
2 αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φω-
νήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ· Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπό-
δος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι
3 οἰκονομεῖν. Εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· Τί ποιήσω,
ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ;
4 Σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. Ἔγνων τί
ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί
5 με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ προςκαλεσάμενος ἕνα ἕκα-
στον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ ἔλεγε τῷ πρώ-
6 τῳ· Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἑκατὸν
βάτους ἐλαίου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Δέξαι σου τὸ γράμμα

XV. 23. al. ἐνέγκατε — φέρετε καὶ θύσατε. 24. al. ὁ υἱός μου οὗτος. ib. al. ἔζησε. 26. al. τί θέλει τοῦτο εἶναι; 28. al. οὐκ ἠθέλησεν. 29. al. πάτηρ. 30. al. τῷ δὲ, υἱῷ σου τῷ καταφαγόντι πάντα μετὰ τῶν πορνῶν καὶ ἐλθόντι ἔθυσας σιτευτὸν μόσχον. 32. al. ἔζησε. XVI, 2. al. δύνῃ. 5. al. χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ s. αὐτοῦ. 6. al. κάτους s. κάβους s. βάδους s. κάδους. ib. al. ὁ δὲ εἶπεν. ib. al. τὰ γράμματα.

pedes date calceos et vitulum saginatum educite et mactate 23
laetique epulemur; nam hic filius meus mortuus erat et re- 24
vixit, et perditus erat atque inventus est. Et laetari coe-
perunt. Filius autem eius natu maior erat in agro, et, 25
quum veniret et domui appropinquaret, concentus audivit
et choros, atque ex uno puerorum, quem advocaverat, quae- 26
sivit: quid haec sibi velint! Cui ille: frater tuus, inquit, 27
venit et pater tuus vitulum saginatum mactavit, quoniam
salvum eum recepit. Verum iratus intrare nolebat. Igi- 28
tur pater eius egressus eum invitabat. At patri hunc in 29
modum respondit: ecce, tot annos tibi inservio nec un-
quam praeceptum tuum migravi nec unquam mihi hoedum
dedisti, ut cum amicis meis laetarer. Quum vero hic filius 30
tuus, qui vitam suam cum scortis consumsit, venit, vitu-
lum saginatum ei mactasti. Cui ille: mi fili, inquit, tu 31
semper mecum es, et omnia mea tua sunt. Laetari autem 32
et gaudere oportebat; nam hic frater tuus mortuus erat et
revixit, et perditus erat et inventus est.

CAP. XVI.

Dicebat vero etiam ad discipulos suos: erat homo qui- 1
dam locuples, qui administratorem rei familiaris habebat,
et hic apud eum deferebatur, ut qui bona eius dilapida-
ret. Quem vocatum allocutus est: quid hoc (est quod) 2
audio de te? rationem redde administrationis tuae; nam
non amplius rem familiarem administrare poteris. Admi- 3
nistrator autem secum dicebat: quid faciam; nam dominus
meus administrationem a me sibi aufert? fodere non valeo,
mendicare me pudet. Novi, quid faciam, ut, quando re- 4
motus fuero ab administratione, domos suas me recipiant.
Singulis debitoribus domini sui advocatis, dicebat primo: 5
quantum debes domino meo? Ille: centum, inquit, batos 6
olei. Cui hic: cape, inquit, syngrapham, conside et scri-

XVI. Parabola de iniusto rei familiaris administratore, qui quum in eo esset, ut munere a domino suo privaretur, consentientibus debitoribus, domino pecuniam ea conditione, ut ipsum, munere amisso, domum reciperent atque alerent, callide subtraxerit et

7 καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. Ἔπειτα ἑτέρῳ
εἶπε· Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἑκατὸν κόρους
σίτου. Καὶ λέγει αὐτῷ· Δέξαι σου τὸ γράμμα καὶ γρά-
8 ψον ὀγδοήκοντα. Καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον
τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶ-
νος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς
9 τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσι. Κἀγὼ ὑμῖν λέγω· Ποιήσατε
ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν
10 ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. Ὁ
πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν
11 ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. Εἰ οὖν ἐν
τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς
12 ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένε-
13 σθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; Οὐδεὶς οἰκέτης δύνα-
ται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ
τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου
καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.
14 Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυ-
ροι ὑπάρχοντες καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. Καὶ εἶπεν αὐ-
15 τοῖς· Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν
ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι
τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
16 Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βα-
σιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.
17 Εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν
18 ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ πᾶς ὁ
19 ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει. Ἄνθρωπος
δέ τις ἦν πλούσιος καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσ-
20 σον εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. Πτωχὸς δέ
τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα
21 αὐτοῦ ἡλκωμένος καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν
ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου·
ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ.
22 Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐ-
τὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ. Ἀπέθανε

XVI. 8. al. διὸ λέγω ὑμῖν· ὅτι οἱ υἱοὶ κ. τ. λ. 9. al. ἀδίκου. μαμωνᾶ. ib. al. ἐκλείπητε s. ἐκλίπη. ib. fortasse leg. est: οὐ ποιήσετε †. 10. al. ὁ ἐν ὀλίγῳ. 15. al. θεοῦ ἐστιν †. 16. al. μέχρι Ἰωάννου — ἐπροφήτευσαν. 18. al. μοιχᾶται. 19. al. εἶπεν ὁ κύριος s. εἶπεν δὲ καὶ ἑτέραν παραβολήν. 20. al. εἱλκωμένος. 21. al. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ· ἀλλὰ καὶ κ. τ. λ. ib. al. ἐπέλειχον. 22. al. του Ἀβραάμ †.

be solito quinquaginta. Deinde alteri dixit: tu vero quan- 7
tum debes? Ille: centum, inquit, coros tritici. Et ei: ca-
pe, inquit, syngrapham et scribe octoginta. Et laudavit 8
dominus administratorem iniquitatis causa, quod prudenter
fecerat; nam homines huius aevi prudentiores sunt, quam
homines luce divina collustrati, sui generis ratione habita.
Et ego vobis dico: comparate vobis amicos divitiis iniu- 9
stis, ut, quum defuncti fueritis, in aeterna habitacula vos
recipiant. Qui in minimo fidelis est, etiam in magno est 10
fidelis; et qui in minimo iniustus, etiam in magno est in-
iustus. Si igitur in iniustis divitiis fideles non fuistis, ve- 11
rum quis vobis concredet? et si in alieno fideles non fuistis, 12
vestrum quis vobis dabit? Nullus servus potest duobus ser- 13
vire dominis; aut enim alterum odio habebit et alterum
amabit; aut alteri adhaerebit et alterum contemnet. Non
potestis Deo servire et Pluto.

Audiebant vero haec omnia etiam Pharisaei avari eum- 14
que naribus suspensis deridebant. Quibus: vos, inquit, 15
estis ii, qui ab hominibus probi haberi vultis; sed Deus
animos vestros novit; nam id quod hominum iudicio exi-
mium est, abominandum iudice Deo. Lex et prophetae us- 16
que ad Iohannem: ab hoc tempore laetus de regno Messia-
no affertur nuntius et quisque vim adhibet, ut eo potiatur.
Sed facilius est, coelum et terram interire, quam unum 17
apicem legis intercidere. Quicunque uxorem suam dimit- 18
tit aliamque in matrimonium ducit, adulterium committit:
et quicunque repudiatam a viro in matrimonium ducit, ad-
ulterium committit. Erat autem homo quidam locuples is- 19
que induebatur purpura et bysso, quotidie laute vivens.
Erat vero pauper quidam nomine Lazarus, qui ad portam 20
eius erat prostratus ulceribus scatens et qui cupiebat satiari 21
e micis a mensa divitis decidentibus; (et non satiatus est,)
quin etiam canes ulcera eius lingebant. Accidit autem, ut pau- 22
per moreretur et ab angelis auferretur in sinum Abrahami. At

---

debitoribus condonaverit, prudentiam longe sublimiorem suis commendat, qua bonis terrenis recte usi viam ad beatorum sedem sibi muniant. 1—13. Pharisaeos habendi cupidos Iesum deridentes de ipsorum arrogantia Deique omniscientia, qua intimos animorum recessus penetret, monet: tum de aeterna legis Mosaicae auctoritate, de repudio illicito et denique parabola de Lazaro quodam et divite, quorum ille in terris morbo laboraverit, hic vero omnibus bonis abundaverit animo erga Lazarum immisericordi,

23 δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. Καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὑπάρχων ἐν βασάνοις ὁρᾷ τὸν
Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐ-
24 τοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· Πάτερ Ἀβραὰμ, ἐλέη-
σόν με καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ
δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν
25 μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. Εἶπε δὲ Ἀβραάμ·
Τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ
ζωῇ σου καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὅδε παρα-
26 καλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ
ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες
διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν
27 πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. Εἶπε δέ· Ἐρωτῶ οὖν σε, πά-
τερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου·
28 ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς· ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς,
ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βα-
29 σάνου. Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ· Ἔχουσι Μωϋσέα καὶ τοὺς
30 προφήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Οὐχὶ, πά-
τερ Ἀβραάμ· ἀλλ᾽ ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς
31 αὐτοὺς, μετανοήσουσιν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Εἰ Μωϋσέως
καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ, ἐάν τις ἐκ νε-
κρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

ΚΕΦ. XVII.

1 Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· Ἀνένδεκτόν ἐστι τοῦ μὴ
2 ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· οὐαὶ δὲ, δι᾽ οὗ ἔρχεται! Λυσιτελεῖ
αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐ-
τοῦ καὶ ἔῤῥιπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ
3 ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. Προσέχετε ἑαυτοῖς! Ἐὰν δὲ
ἁμάρτῃ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετα-
4 νοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. Καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ
εἰς σὲ καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ λέγων· Μετα-
5 νοῶ· ἀφήσεις αὐτῷ. Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ·
6 Πρόσθες ἡμῖν πίστιν. Εἶπε δὲ ὁ κύριος· Εἰ εἴχετε πί-
στιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύ-

XVI, 25. al. ἀπέλαβες σύ †. ib. al. νῦν δὲ ὧδε παρακαλ. 26. al. ἐντεῦθεν, quod al. excludunt. 29. al. λέγει δὲ αὐτῷ. XVII, 1. al. ἀνένδεκτόν ἐστι μή. 2. al. συμφέρει αὐτῷ, εἰ μὴ ἐγεννήθη ἢ γεννηθέντα μύλῳ ὀνικῷ προστεθῆναι καὶ καταποντισθῆναι ἐν τῷ βάθει τῆς θαλάσσης. ib. al. λίθος μυλικὸς †. 4. al. ἁμαρτήσῃ †. ib. al. ἐπιστρέψῃ ἐπί σε s. πρός σε †. 6. al. ἐλέγετε ἂν τῷ ὄρει τούτῳ μετάβα ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μετέβαινεν· καὶ τῇ συκαμίνῳ· μεταφυτεύθητι εἰς τὴν θάλασσαν.

etiam dives mortuus est et sepultus. Qui quum in Orco ocu- 23
los suos sustulisset cruciatibus obnoxius, videt Abrahamum
e longinquo et Lazarum in eius sinu. Et ipse alta voce 24
clamavit: pater Abraheme, miserere mei et mitte Lazarum,
ut extremum digitum suum in aquam tingat et linguam
meam refrigeret; nam dolores sentio in hac flamma. Abra- 25
hamus vero: fili, inquit, memineris, te bona tua percepisse
in vita tua et Lazarum similiter mala; nunc hicce solatio
erigitur, tu vero cruciaris. Et praeter haec omnia inter 26
nos et vos magnus hiatus firmiter est constitutus, ut, qui
hinc ad vos pervenire velint, nequeant neque, qui illinc
ad nos transeant. Verum dixit: rogo igitur te, pater, ut 27
in domum patris mei eum mittas; nam quinque habeo fra- 28
tres, ut graviter eos moneat, ne et ipsi in hunc crucia-
tus locum veniant. Cui Abrahamus: habent, inquit, Mo- 29
sen et prophetas: hos audiunto. Ille vero dixit: minime 30
(audiunt), pater Abraheme; sed, si quis a mortuis ad eos
venerit, ad meliorem frugem redibunt. — At ei: si Mosen, 31
inquit, et prophetas non audiunt, nec, si quis e mortuis
resurrexerit, fidem habebunt.

CAP. XVII.

Dixit vero ad discipulos suos: fieri non potest, quin 1
offensae veniant; vae autem, per quem veniunt! Expe- 2
dit ei, si lapide molari asinario circa collum eius alliga-
to praecipitetur in mare, quam ut uni horum parvulo-
rum offendiculo sit. Cavete vobismetipsis! Sin vero fra- 3
ter tuus peccaverit, obiurga eum; et si resipuerit, ei con-
dona. Et si septies per diem peccaverit in te et septies 4
per diem resipuerit dicens: ad meliorem mentem red-
eam: ei condonabis. Et apostoli dixerunt ad dominum: ad- 5
de nobis fiduciam. Dominus vero dixit: si fiduciam ha- 6
beretis ut sinapis granulum, diceretis huic sycamino: era-

---

at post mortem alter praemiis, alter poenis aeternis affectus fuerit: partim iustitiam divinam illustrat, partim irreparabile damnum, quod homines bonis terrenis non recte usi sibi contrahunt, demonstrat. 14—31.

XVII. Docet, irritamenta ad peccandum quam diligentissime esse cavenda (1—3.); placabilitatem unice expetendam (4—5. Mat. XVIII, 7. Marc. IX, 42.); fiduciam res longe difficillimas superare

τῃ· Ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑπ-
7 ήκουσεν ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτρι-
ῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰςελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ·
8 Εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσαι; ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ· Ἑτοί-
μασον τί δειπνήσω καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι, ἕως
φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ;
9 Μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχ-
10 θέντα; Οὐ δοκῶ. Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάν-
τα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε· Ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσ-
μεν, ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν.
11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσα-
λὴμ καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας καὶ Γαλι-
12 λαίας. Καὶ εἰςερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην ἀπήντη-
σαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόῤῥωθεν·
13 καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν λέγοντες· Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέη-
14 σον ἡμᾶς! Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες ἐπιδείξατε
ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς
15 ἐκαθαρίσθησαν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν, ὅτι ἰάθη, ὑπέ-
16 στρεψε μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεὸν καὶ ἔπε-
σεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ εὐχαριστῶν
17 αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς εἶπεν· Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα
18 ποῦ; Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ
19 θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος; Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀνα-
στὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.
20 Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν· Οὐκ
21 ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, οὐδὲ
ἐροῦσιν· Ἰδοὺ, ὧδε, ἤ, ἰδοὺ, ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ, ἡ βασιλεία
22 θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς·
Ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν
23 τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ
ἐροῦσιν ὑμῖν· Ἰδοὺ, ὧδε, ἤ, ἰδοὺ, ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε μηδὲ
24 διώξητε. Ὥςπερ γὰρ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ' οὐρα-
νὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει· οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ
25 ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ
26 παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Καὶ

XVII, 7. ἀνάπεσε. 9. al. διαταχθέντα αὐτῷ. 11. al. ἀνὰ μέσον s. διὰ μέσον s. διὰ μέσης. 13. al. καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες. 14. al. τεθεραπεύεσθε s. τεθεράπευσθε ἐπιδ. ἑαυτ. τῷ ἱερεῖ s. ἀρχιερεῦσι. 15. al. ὅτι ἐκαθαρίσθη. 18. al. ἐκ αὐτῶν οὐδεὶς εὑρέθη ὑποστρέφων, ὃς δώσει. 19. al. ὅτι ἡ πίστις. 22. al. ἐλεύσονται ἡμέραι τοῦ ἐπιθυμῆσαι ὑμᾶς. 24. al. ἔσται καὶ †.

dicator et transplantator in mare, atque obediret vobis.
Quis vero e vobis, qui servum habet aratorem aut pasto- 7
rem, qui ei ex agro reverso dicet: confestim accede atque
accumbe? nonne potius dicet ei: para quod coenem et 8
praecinctus ministra mihi, donec comederim et biberim,
et postea comede ac bibe tu? Num gratiam habet servo 9
illi, quod imperata fecerit? Non opinor. Sic etiam vos, 10
quum omnia vobis praecepta feceritis, dicite: servi inutiles
sumus; nam, quod debebamus facere, fecimus.

Et accidit, ut, quum Hierosolyma proficisceretur, et 11
ipse per mediam Samariam et Galilaeam iter faceret. Et 12
vicum quendam ingredienti obviam facti sunt decem viri
leprosi, qui procul stabant; et ipsi vocem sustulerunt hunc 13
in modum: Iesu magister, miserere nostri! Quos quum vi- 14
disset, dixit: ite atque ostendite vos sacerdotibus. Et fa-
ctum est, ut inter abeundum (ad sacerdotes) purgarentur.
Unus autem ex eis quum vidisset, se sanatum esse, rever- 15
sus est magna voce laudibus Deum celebrans et in faciem 16
ad pedes eius prolapsus est gratias ei agens; et ipse erat
Samaritanus. Iesus autem hunc in modum ei respondit: 17
nonne decem purgati sunt? novem vero ubinam? Non de- 18
prehensi sunt, qui reverterentur ad laudem Deo tribuen-
dam, nisi hic alienigena? Cui: surge, inquit, et abi; tua 19
te fiducia servavit.

Interrogatus autem a Pharisaeis, quando veniat regnum 20
Messianum, respondit iis hoc modo: non venit regnum
Messianum ita, ut oculis possit observari; nec dicent: 21
ecce, hic, vel, ecce, illic; nam, ecce! regnum Messianum
inter vos est. Dixit vero ad discipulos: venient dies, ubi 22
cupietis unum Messiae dierum videre, et non videbitis. Et 23
dicent vobis: ecce, hic, vel, ecce, hic; ne abeatis nec
sectemini. Quemadmodum enim fulgur, quod ex una sub 24
coelo plaga fulgurat, ad alteram sub coelo fulget, sic
Messias suo erit die. Primum autem eum oportet multa 25
pati et repudiari ab hac hominum natione. Et quemadmo- 26

---

posse (6. 7. Mat. XVII, 20.); rationem meriti ac beneficii esse disparem (8—10.). E decem leprosis a Christo sanatis unus tantum beneficii memor Deo agit gratias, quod Christus magnopere laudat eoque magis, quum Samaritanus est. 11—19. Docet, regnum div., quod oculis usurpari nequeat, in animis hominum esse; de inopinato Messiae reditu non temere hominibus esse fidem haben-

καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν
27 ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἤσθιον, ἔπινον,
ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰςῆλθε Νῶε εἰς
τὴν κιβωτὸν καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν ἅπαν-
28 τας, ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ· ἤσθιον,
29 ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν· ᾗ δὲ
ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον
30 ἀπ᾽ οὐρανοῦ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας· κατὰ ταὐτὰ ἔσται
31 ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. Ἐν ἐκεί-
νῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τὰ σκεύη
αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά· καὶ ὁ ἐν
32 τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. Μνη-
33 μονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐ-
34 τὴν, ζωογονήσει αὐτήν. Λέγω ὑμῖν· Ταύτῃ τῇ νυκτὶ
ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς· εἷς παραληφθήσεται, καὶ
35 ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ
αὐτό· μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται.
36 [Δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· εἷς παραληφθήσεται καὶ ὁ
37 ἕτερος ἀφεθήσεται.] Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ·
Ποῦ, κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ
συναχθήσονται οἱ ἀετοί.

ΚΕΦ. XVIII.

1 Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάν-
2 τοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν λέγων· Κριτής τις ἦν
ἔν τινι πόλει τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἄνθρωπον μὴ
3 ἐντρεπόμενος. Χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ· καὶ ἤρχετο
πρὸς αὐτὸν λέγουσα· Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου
4 μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον. Μετὰ δὲ ταῦτα
εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄν-
5 θρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διάγε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν
χήραν ταύτην ἐκδικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομέ-
6 νη ὑπωπιάζῃ με. Εἶπε δὲ ὁ κύριος· Ἀκούσατε τί ὁ κρι-

XVII, 26. al. τοῦ Νῶε †. 28. al. Ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο. al. καθὼς ἐγέν. 30. al. τὰ αὐτὰ s. ταὐτὰ †. ib. al. κατὰ ταῦτα ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ᾗ ἀποκαλυφθῇ s. ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. 33. al. ὃς ἂν θελήσῃ ζωογονῆσαι s. περιποιήσασθαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. ib. al. ζωοποιήσει. 34. al. ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ. ib. al. et 36. l. ὁ εἷς †. ib. al. pro παραληφθ. l. παραληθήσεται s. παρακληθήσεται a. παραλαμβάνεται. 35. al. ἡ μία †. 37. al. πτῶμα. al. ἐπισυναχθήσονται. XVIII, 1. al. ἐγκακεῖν. 3. al. χήρα δέ τις ἦν †. 4. al. ἤθελεν †. ib. al. ἦλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ λέγει. 5. al. ὑποπιάζῃ †.

dum diebus Noachi accidit, sic etiam diebus Messiae erit.
Edebant, bibebant, uxores ducebant, nuptum dabant us- 27
que quo die Noachus arcam intravit; et venit diluvium et
perdidit cunctos — pariter atque ut accidit Lothi diebus: 28
edebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, aedi-
ficabant: sed quo die Lothus a Sodomis exiit, depluit ignis 29
ac sulphur a coelo et perdidit cunctos: eadem erunt, quo 30
die Messias revelatur. Illo die, qui erit in tectis eiusque 31
supellex in domo, ne descendat, ut eam tollat; et qui
in agro suo, ne revertatur retro. Mementote uxoris Lo- 32
thi. Quicunque vitam suam servare studuerit, eam per- 33
det; et quicunque eam perdiderit, conservabit. Dico vo- 34
bis: hac ipsa nocte duo erunt in eodem cubili; alter com-
prehendetur et alter deseretur. Duae in eodem pistrino 35
versabuntur; altera comprehendetur et altera deseretur.
(Duo erunt in agro; alter comprehendetur et alter desere- 36
tur.) Cui hoc modo responderunt: ubinam domine? Qui- 37
bus ille: ubi, inquit, cadaver, ibi vultures congregabuntur.

CAP. XVIII.

Dicebat vero iis parabolam (qua ostenderet), semper 1
preces esse fundendas nec segnescendum his verbis: iudex 2
quidam erat in civitate quadam Deum non colens nec re-
verens homines. Erat autem vidua in illa urbe, quae eum 3
adibat his verbis: vindica me ab adversario meo. Et ali- 4
quamdiu noluit. Postea vero secum dixit: etiamsi Deum
non colo nec revereor hominem, certe quia molestiam mi- 5
hi creat haec vidua, eam vindicabo, ut ne postremo ve-
niens me obtundat. Dominus vero dixit: audite, quid iu- 6

---

dam; signa huius reditus esse morum perversitatem nimiumque voluptatum corporis studium (20—30.), id quod exemplis e V. T. petitis illustrat. 31—37.

XVIII. Parabola de vidua assiduis precibus impium iudicem obtundente docet, Deum piis hominibus quam maxime esse opi-

7 τῆς τῆς ἀδικίας λέγει. Ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκ-
δίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν
8 ἡμέρας καὶ νυκτὸς καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς. Λέγω
ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. Πλὴν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ
τῆς γῆς;
9 Εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς,
ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς τὴν πα-
10 ραβολὴν ταύτην· Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν
προςεύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος τελώνης.
11 Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προςηύχετο·
Ὁ θεὸς, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥςπερ οἱ λοιποὶ
τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς οὗ-
12 τος ὁ τελώνης. Νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ
13 πάντα ὅσα κτῶμαι. Καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ
ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι,
ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ λέγων· Ὁ θεὸς, ἱλά-
14 σθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δε-
δικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος; Ὅτι πᾶς
ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται.
15 Προςέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτη-
16 ται· ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ
Ἰησοῦς προςκαλεσάμενος αὐτὰ εἶπεν· Ἄφετε τὰ παιδία
ἔρχεσθαι πρός με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιού-
17 των ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς
ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ
μὴ εἰςέλθῃ εἰς αὐτήν.
18 Καὶ ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων λέγων· Διδάσκαλε
ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; Εἶπε δὲ
19 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ
20 μὴ εἷς ὁ θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας· „Μὴ μοιχεύσῃς· μὴ
φονεύσῃς· μὴ κλέψῃς· μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· τίμα τὸν
21 πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.“ Ὁ δὲ εἶπε· Ταῦτα
22 πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἔτι ἕν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις
πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐ-

XVIII, 7. al. μακροθυμεῖ † s. μακροθυμήσει. 9. al. ἐξουθενοῦντες. ib. pro τ. λοιπ. l. τοὺς ἀνθρώπους s. πολλοὺς s. πάντας s. ἄλλους. 11. al. ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν προςηύχετο. 12. al. ἀποδεκατεύω. 13. al. ὁ δὲ τελώνης. ib. al. ἀπὸ μακρόθεν. 14. al. ἢ ἐκεῖνος s. ἤπερ s. παρ' ἐκεῖνον s. μᾶλλον παρ' ἐκεῖνον τὸν Φαρισαῖον. 16. al. προςεκαλεῖτο s. προςεκαλέσατο αὐτὰ λέγων †. 17. al. ὃς ἂν †. 22. al. δὸς †. ib. al. ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

dex iniustitiae dicit. Sed Deus (non metuendum est), ne 7
cultores suos dies noctesque eum implorantes vindicaturus
sit, quamvis auxilium iis differat. Dico vobis, celeriter 8
eos vindicabit. Verum Messias, quum redierit, num fidem
(quae ei debetur,) in terra deprehendet?

Dixit vero etiam ad quosdam sibimetipsis ob probita- 9
tem confisos et reliquos nihili habentes hanc parabolam:
duo homines adscenderant in templum, ut preces funderent, 10
alter Pharisaeus et portitor alter. Pharisaeus collocatus 11
apud se haec precabatur: mi Deus, gratias tibi ago, quod
non sum, quemadmodum reliqui hominum, rapaces, iniusti,
adulteri, vel etiam ut hic portitor. Bis ieiunia ago intra 12
septimanae spatium, decimam solvo omnium quae mihi
acquiro. Et portitor procul stans ne oculos quidem suos 13
in coelum tollere volebat, sed pectus suum percutiebat di-
cens: mi Deus, propitius sis mihi peccatori. Dico vobis, 14
descenditne hic Deo probatus domum suam an enim ille?
nam quicunque semetipse extulerit, deprimetur; quicunque
vero semetipse demiserit, extolletur.

Verum etiam infantes, quos habebant, ei afferebant, 15
ut eos tangeret; quo viso discipuli eos increpuerunt. Ie- 16
sus autem iis ad se vocatis dixit: sinite pueros ad me
venire neque eos prohibete; nam talium est regnum Mes-
sianum. Sancte vobis confirmo, quicunque non exceperit 17
regnum Messianum ut puer, eum id minime intrare.

Et interrogavit eum quidam e primoribus his verbis: 18
bone magister, quid faciam, ut ad vitam aeternam per-
tingam? Cui Iesus: quid me, inquit, bonum dicis? nemo 19
bonus, nisi unus Deus. Leges nosti: ne adulterium com- 20
mittas: ne committas caedem: ne surripias: ne peieres:
honora patrem et matrem. Ille vero dixit: haec omnia 21
observavi a pueritia mea. Quibus auditis, Iesus ei dixit: 22
unum adhuc tibi restat: omnibus bonis tuis venditis, dis-
tribue pauperibus et thesaurum habebis in coelo; et huc

---

tulaturum. 1—8. Exemplo Pharisaei recte facta iactantis et portitoris virtutis suae tenuitatem profitentis, non nisi homines demisso animo Deo probari monet. 9—14. Infantium indolem commendat. 15 - 17. Mat. XIX, 13. Marc. X, 13. Quum dives quidam de beatitudine sua sollicitus omnibus bonis suis missis Iesum sequi recuset, Iesus haud reticet, divites vix ac ne vix quidem

23 ρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα
24 περίλυπος ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. Ἰδὼν δὲ
αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον εἶπε· Πῶς δυςκό-
λως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰςελεύσονται εἰς τὴν βασι-
25 λείαν τοῦ θεοῦ! Εὐκοπώτερον γάρ ἐστι, κάμηλον διὰ τρυ-
μαλιᾶς ῥαφίδος εἰςελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν
26 τοῦ θεοῦ εἰςελθεῖν. Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες· Καὶ τίς
27 δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ εἶπε· Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώ-
ποις δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ.

28 Εἶπε δὲ ὁ Πέτρος· Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ
29 ἠκολουθήσαμέν σοι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ γονεῖς ἢ ἀδελ-
φοὺς ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
30 ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ
καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.

31 Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἰδοὺ,
ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ
γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου.
32 Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ
33 ὑβρισθήσεται καὶ ἐμπτυσθήσεται καὶ μαστιγώσαντες ἀπο-
κτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται.
34 Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦ-
το κεκρυμμένον ἀπ᾽ αὐτῶν καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λε-
γόμενα.

35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχὼ τυφλός
36 τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν· ἀκούσας δὲ ὄχλου
37 διαπορευομένου ἐπυνθάνετο τί εἴη τοῦτο. Ἀπήγγειλαν
38 δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. Καὶ ἐβόη-
39 σε λέγων· Ἰησοῦ, υἱὲ Δαυΐδ, ἐλέησόν με! Καὶ οἱ προά-
γοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ· αὐτὸς δὲ πολλῷ
40 μᾶλλον ἔκραζεν· Υἱὲ Δαυΐδ, ἐλέησόν με! Σταθεὶς δὲ ὁ
Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. Ἐγγίσαν-
41 τες δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων· Τί σοι θέλεις
42 ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπε· Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. Καὶ ὁ Ἰη-
σοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.
43 Καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων
τὸν θεὸν καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

XVIII, 25. al. pro ῥαφ. l. βελόνης †. 28. al. ἀφέντες τὰ ἴδια s. τὰ ἴδια ἀφ. † s. πάντα τὰ ἴδια. 29. al. οἰκίας. ib. al. ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς. 30. al. ἑπταπλασίονα †. 31. al. Ἱερουσαλὴμ. ib. al. τελειωθήσεται. ib. al. περὶ τοῦ υἱοῦ †. 36. al. τί ἂν εἴη τοῦτο; †. 39. al. σιγήσῃ †. ib. al. ἔκραξε λέγων.

me sequere. Quibus auditis magna affectus est tristitia; 23
erat enim admodum dives. Quem quum Iesus in magnam 24
tristitiam coniectum vidisset, dixit: quam difficile divites
regnum Messianum intrabunt! Facilius enim est, ut came- 25
lus acus foramen penetret, quam dives intret regnum Mes-
sianum. Auditores autem dixerunt: et quisnam potest ad 26
salutem pertingere? Ille vero dixit: quae hominum iudicio 27
fieri nequeunt, Deo iudice fieri possunt.

Petrus autem dixit: ecce, nos, omnibus relictis, te 28
sumus secuti. Ille vero iis: sancte, inquit, vobis confir- 29
mo, nemo est, qui reliquerit domos aut parentes aut fra-
tres aut uxores aut liberos regni Messiani caussa, quin 30
multiplicia accipiat nunc hac (quae Messiam antecedit,)
aetate et futuro (quo Messias advenerit) tempore vitam
aeternam.

Assumtis vero duodecimviris dixit: en, ascendimus 31
Hierosolyma et omnia, quae scripta sunt per prophetas,
a Messia perficientur. Tradetur enim gentilibus et illude- 32
tur et contumelia afficietur et inspuetur eumque flagellis 33
caesum interficient, et tertio die resurget. Et ipsi nihil 34
horum intellexerunt eratque hic sermo ab intelligentia
eorum remotus neque noscebant, quae dicebantur.

Quum vero Hierichunti appropinquaret, caecus quidam 35
iuxta viam sedebat stipem petens; audito autem, turbam 36
praeterire, sciscitatus est, quid hoc esset. Renuntiarunt 37
autem ei: Iesum Nazarenum praeterire. Et alta voce cla- 38
mavit: Iesu, fili Davidis, miserere mei! Et praecedentes 39
eum increpuerunt, ut silentium ageret: ipse vero multo
magis clamabat: fili Davidis, miserere mei! Iesus autem 40
quum constitisset, eum ad se duci iussit. Quem appro-
pinquantem interrogavit his verbis: quid vis, ut tibi fa- 41
ciam? Ille vero: domine, inquit, ut visum recipiam. Cui 42
Iesus: recipe visum, inquit; tua tibi fiducia fuit saluti. Et 43
confestim visum recepit eumque sequebatur laudibus Deum
celebrans totusque, qui viderat, populus Deum collaudavit.

---

regno Messiano esse potituros. 18—27. Qua occasione ubi Petrus nomine discipulorum significaverat, ipsos omnia bona missa fecisse, sed qua spe? Christus, veris suis cultoribus multiplicato omnia iri compensatum. 28—30. Matth. XIX, 16. Marc. X, 17. Mortem et reditum in vitam in itinere Hierosolyma suscepto praedicit, quod vero mens apostolorum non capit. 31—34. Mat. XX, 17. Marc. X, 8. In eodem itinere prope Hierichuntem caeco visum restituit, qui grato animo eum sequitur. 35—43. Mat. XX, 29. Marc. X, 46.

ΚΕΦ. XIX.

1 Καὶ εἰςελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. Καί, ἰδού! ἀνὴρ
2 ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος· καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης
3 καὶ οὗτος ἦν πλούσιος. Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν, τίς
4 ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς
ἦν. Καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα
5 ἴδῃ αὐτόν, ὅτι ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. Καὶ ὡς ἦλθεν
ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτὸν καὶ εἶπε
πρὸς αὐτόν· Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν
6 τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. Καὶ σπεύσας κατέβη καὶ ὑπε-
7 δέξατο αὐτὸν χαίρων. Καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον
λέγοντες· Ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰςῆλθε καταλῦσαι.
8 Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν κύριον· Ἰδού, τὰ
ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς
καί, εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.
9 Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ
οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν·
10 ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ
ἀπολωλός.
11 Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα προςθεὶς εἶπε παραβο-
λὴν διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλὴμ καὶ δοκεῖν αὐ-
τοὺς, ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀνα-
12 φαίνεσθαι. Εἶπεν οὖν· Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη
εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέ-
13 ψαι. Καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς
δέκα μνᾶς καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Πραγματεύσασθε, ἕως
14 ἔρχομαι. Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν καὶ ἀπέ-
στειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες· Οὐ θέλομεν
15 τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελ-
θεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν καὶ εἶπε φωνηθῆναι
αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα
16 γνῷ, τίς τί διεπραγματεύσατο. Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος
17 λέγων· Κύριε, ἡ μνᾶ σου προςειργάσατο δέκα μνᾶς. Καὶ
εἶπεν αὐτῷ· Εὖ, ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς
18 ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων. Καὶ
ἦλθεν ὁ δεύτερος λέγων· Κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίησε πέντε
19 μνᾶς. Εἶπε δὲ καὶ τούτῳ· Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε
20 πόλεων. Καὶ ἕτερος ἦλθε λέγων· Κύριε, ἰδού, ἡ μνᾶ

XIX, 4. al. προςδραμὼν s. ἀποδραμὼν s. δραμών. ib. al. συκαμωρέαν s. συκομωραίαν. ib. al. δι' ἐκείνης † s. ἐκείνῃ. 5. al. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διέρχεσθαι αὐτὸν εἶδεν, καί. 8. al. τὰ ἡμίσεια s. ἡμίσεια. 13. al. ἐν ᾧ ἔρχομαι †. 20. al. καὶ ὁ ἕτερος.

CAP. XIX.

Atque ingressus Hierichuntem pervadebat. Et, ecce! 1
vir nomine Zachaeus: et ipse erat publicanus isque dives. 2
Qui quum videre cuperet Iesum, quis esset, prae multi- 3
tudine non potuit; nam statura erat exiguus. Et quum 4
ante eum praecurrisset, sycomorum conscendit, ut eum
videret, quod illa via erat perventurus. Ad quem locum 5
quum venisset, Iesus oculis sublatis eum conspexit eique
dixit: Zachaee, festinanter descende; hodie enim in tua
domo me manere oportet. Et festinanter descendit eum- 6
que laeto animo excepit. Quod cuncti quum vidissent, 7
mussitabant his verbis: apud hominem peccatorem ut di-
verteret, ingressus est. Zachaeus vero stans ad eum di- 8
xit: ecce, dimidiam partem bonorum meorum, domine,
do pauperibus et, si quem ulla in re defraudavi, reddo qua-
druplum. Cui Iesus: hodie, inquit, salus huic domo con- 9
tigit, quandoquidem ipse quoque (paterfamilias) filius est
Abrahami; venit enim Messias, ut quaereret et servaret 10
deperditum.

Ipsis haec audientibus adiunxit parabolam, quod pro- 11
pe erat Hierosolyma ipsique opinabantur regnum Messia-
num confestim appariturum. Dixit igitur: homo quidam 12
nobilis in longinquam terram profectus est, ut regnum
sibi caperet et rediret. Vocatis autem decem servis suis 13
decem dedit minas his verbis: negotiamini donec veniam.
At cives eius eum oderant et miserunt legatos post eum 14
(profectum) dicentes: petimus, ut hic ne sit rex noster.
Et accidit, ut, quum regno capto rediret, hos servos, qui- 15
bus dederat argentum, sibi vocari iuberet, ut intelligeret,
quis quid negotiando confecisset. Advenit autem primus 16
his verbis: domine, mina tua decem minas lucrata est.
Cui: euge, inquit, serve bone, quoniam in minimo fidelis 17
fuisti, esto praefectus decem oppidorum. Et venit secun- 18
dus his verbis: domine, mina tua quinque minas fecit. Ve- 19
rum etiam huic: tu quoque, inquit, cape imperium quin-
que oppidorum. Et alius venit his verbis: domine, en, 20

XIX. Iesus a praefecto portitorum cum indignatione Pharisaeorum hospitio excipitur Hierichunte, sed pietatis incremento Zachaei. 1—10. Narratione de argento a viro nobili in remotissimam terram proficiscenti servis suis concredito, vigilantiam et

21 σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ· ἐφοβούμην γάρ
σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ
22 θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει αὐτῷ· Ἐκ τοῦ στόματός
σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε· ᾔδεις, ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος
αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ
23 ἔσπειρα, καὶ διατί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τὴν
τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό;
24 Καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν· Ἄρατε ἀπ᾽ αὐτοῦ τὴν μνᾶν
25 καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. — Καὶ εἶπον αὐτῷ·
26 Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς. — Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ
τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει
27 ἀρθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου τούτους
τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ᾽ αὐτοὺς ἀγάγετε
ὧδε καὶ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου.
28 Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων
29 εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ ἐγένετο, ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ
καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν ἀπέ-
30 στειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰπών· Ὑπάγετε εἰς τὴν
κατέναντι κώμην, ἐν ᾗ εἰςπορευόμενοι εὑρήσετε πῶλον
δεδεμένον, ἐφ᾽ ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε·
31 λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ· Διατί
λύετε; οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ· Ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν
32 ἔχει. Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εὗρον, καθὼς εἶπεν
33 αὐτοῖς. Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον εἶπον οἱ κύριοι
34 αὐτοῦ πρὸς αὐτούς· Τί λύετε τὸν πῶλον; Οἱ δὲ εἶπον·
35 Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς
τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐπιῤῥίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν
36 πῶλον ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ
37 ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντος
δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν
ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν
τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων
38 λέγοντες· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι
39 κυρίου! εἰρήνη ἐν οὐρανῷ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις! Καί τι-
νες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν·

XIX, 22. al. λέγει δέ †. ib. al. κρίνων. 23. al. μου τὸ ἀργύριον. ib. al. pro καὶ ἐγὼ l. κἀγὼ †. 24. al. ἂν αὐτὸ ἔπραξα s. ἀνέπραξα s. ἂν εἰςέπραξα αὐτό. 26. al. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· λέγων. ib. al. pro δοθή. l. προστίθεται s. καὶ περισσευθήσεται. 27. al. ἐκείνους. 28. al. καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. 32. al. vs. 35. huc transponunt. 35. al. ὅτι ὁ κύριος. ib. al. αὐτῶν τὰ ἱμάτ. 37. al. πάντων. ib. al. γινομένων δυν. 38. al. εὐλόγ. ὁ βασιλεύς· εἰρήνη κ. τ. λ. 39. al. εἶπαν.

mina tua, quam habebam reconditam in sudario; a te enim 21
mihi metuebam, quod homo austerus es; tollis quod non po-
suisti, et metis quod non sevisti. Cui: ex tuis, inquit, ver- 22
bis ore prolatis te iudicabo, male serve: noveras, me esse
hominem austerum, qui tollam quod non posui, et me-
tam quod non sevi, et cur argentum meum non dedisti 23
mensariis, et ego reversus cum fenere id exegissem? Et 24
dixit adstantibus: auferte ab eo minam (quam habet,) et
date ei, qui decem habet minas. — Cui: domine, inquiunt, 25
decem habet minas. — Dico enim vobis: quicunque habet, 26
ei dabitur, sed ab eo, qui non habet, etiam quod habet, ab
eo auferetur. Verum hostes istos meos, qui me imperio 27
eos regere nolunt, ducite huc et coram me occidite.

Quibus dictis ulterius proficiscebatur adscendens Hie- 28
rosolyma. Et quum Bethphagen versus et Bethaniam ap- 29
propinquaret ad montem olivarum, qui dicitur, duos misit
discipulorum suorum his verbis: abite in vicum e regione 30
vobis situm, in quo ingredientes reperietis pullum alliga-
tum, cui nullus unquam hominum insedit; quem solutum
adducite. Et si quis vos rogaverit: cur solvitis? sic ei di- 31
cite: dominus eo opus habet. Ablegati autem quum ab- 32
iissent, invenerunt, quemadmodum iis dixerat. At pul- 33
lum iis solventibus domini eius dixerunt: quid solvitis pul-
lum? Illi vero: dominus, inquiunt, eo opus habet. Quem 34
quum ad Iesum duxissent, sua ipsorum vestimenta pullo 35
iniecerunt et Iesum imposuerunt. Ipso autem vadente sua 36
ipsorum vestimenta in via straverunt. At appropinquante 37
eo iam ad descensum montis olivarum, coeperunt cuncta
discipulorum multitudo laeto animo laudare Deum magna
voce de omnibus, quae viderant, miraculis hunc in mo- 38
dum: laudibus celebretur, qui nomine Dei venit! pax in
coelo et gloria in excelsis! Et quidam Pharisaeorum de 39
plebe illa dixerunt ad eum: magister, increpa discipulos

---

aere pietatis studium suis, magnis praemiis propositis, commen-
dat, segnibus et contumacibus minatur poenas. 11—27. Mat. XXV,
14. Iesus asino Hierosolyma invehitur cum summa discipulorum
congratulatione. Quam aegre ferentibus Hierosolymitanis instans

40 *Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου.* Καὶ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· *Λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπή-*
41 *σωσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται.* Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν
42 πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ᾽ αὐτὴν λέγων· *Ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ,*
καίγε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ τὰ πρὸς εἰρήνην σου· νῦν
43 *δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. Ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ*
σὲ καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι καὶ περι-
44 *κυκλώσουσί σε καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν καὶ ἐδαφιοῦσί*
σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοὶ καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λί-
θον ἐπὶ λίθῳ, ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπι-
σκοπῆς σου.
45 Καὶ εἰςελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς
46 πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας λέγων αὐτοῖς· *Γέ-*
γραπται: „Ὁ οἶκός μου οἶκος προςευχῆς ἐστιν, ὑμεῖς δὲ
47 *αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.“* Καὶ ἦν διδάσκων
τὸ καθ᾽ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ-
ματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ.
48 Καὶ οὐχ εὕρισκον τὸ τί ποιήσωσιν· ὁ λαὸς γὰρ ἅπας
ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

ΚΕΦ. XX.

1 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διδάσκοντος
αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστη-
σαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεςβυτέροις
2 καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν λέγοντες· Εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν
3 ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· *Ἐρωτήσω ὑμᾶς*
4 *κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι· Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου*
5 *ἐξ οὐρανοῦ ἦν ἢ ἐξ ἀνθρώπων;* Οἱ δὲ συνελογίσαντο
πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες· Ὅτι ἐὰν εἴπωμεν· ἐξ οὐρανοῦ,
6 ἐρεῖ· Διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν·
ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς· πεπεισμέ-
7 νος γάρ ἐστιν, Ἰωάννην προφήτην εἶναι. Καὶ ἀπεκρί-
θησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
8 *Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.*
9 Ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν

XIX, 41. al. ἐπ᾽ αὐτῇ †. 42. al. εἰ ἔγνως ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ σύ. 44. al. λίθον ἐπὶ λίθον s. λίθον ἐν σοὶ ἐπὶ λίθῳ. ib. al. εἰς καιρόν. 45. al. post ἐν αὐτῷ l. καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεεν, quibus vv. al. addunt: καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς. 46. al. ὅτι ὁ οἶκος †. 47. al. κ. οἱ γραμμ. καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ ἐζήτ. XX, 1. al. ἱερεῖς †. 2. al. εἰπὸν ἡμῖν. 3. al. κἀγὼ ὑμᾶς.

tuos. Quibus respondit his verbis: dico vobis, si hi ta- 40
cuerint, lapides esse clamaturos. Et quum appropinquas- 41
set, urbem conspectam deploravit his verbis: si vel tu sci- 42
res et quidem hoc tuo die, quae ad pacem tuam vale-
rent; iam vero oculos tuos latet. Nam dies te superve- 43
nient et hostes tui tibi vallum circumdabunt et obsidione
te cingent et cohibebunt te undique et ad terram praester- 44
nent te et liberos tuos in te nec relinquent in te lapidem
super lapide propterea, quod non nosti tempus, quo domi-
nus providam tui curam tibi exhibuit.

Et templum ingressus eiicere coepit venditores in eo 45
atque emtores dicens iis: relatum legitur: „domus mea do- 46
mus precibus est dicata; at vos eam latronum speluncam
reddidistis." Et quotidie docebat in templo; pontifices au- 47
tem et legisconsulti eum perdere studebant et primores po-
puli. Nec inveniebant, quid facerent; nam totus populus 48
ab ore eius pendebat.

CAP. XX.

At factum est uno illorum dierum, ipso populum in 1
templo docente et laetum (de regno Messiano) afferente
nuntium, ut subito adessent summi sacerdotes et legispe-
riti cum senioribus eumque alloquerentur his verbis: dic 2
nobis, quali auctoritate confisus haec facis? aut quis est,
qui tibi hanc potestatem dedit? Quibus hunc in modum 3
respondit: ego quoque quaestionem vobis proponam, et di-
cite mihi: lotio sacra Iohannis coelestisne an humanae erat 4
originis? Illi autem apud animum suum deliberabant hoc 5
modo: si dixerimus: coelestis, dicet: cur igitur fidem ei
non habuistis? Sin autem dixerimus: humanae, omnis po- 6
pulus nos obruet lapidibus; nam ei persuasum est, Iohan-
nem esse prophetam. Et responderunt, se nescire, unde. 7
Quibus Iesus: neque ego, inquit, vobis dico, quali aucto- 8
ritate haec faciam.
Coepit autem ad populum hanc dicere parabolam: ho- 9

---

urbis vaticinatur excidium. 27—44. Tum mercatores templum profanantes eiicit, (Mat. XXI, 1. Marc. XI, 1. Ioh. II, 13.) ubi populum quotidie edocet, sacerdotibus frustra eum insectantibus.

XX. Pontifices, qua auctoritate id fecerit, captiose quaerentes, de indole sacrae lotionis Iohannis b. quaerendo ad silentium redi-

ταύτην· Ἄνθρωπος ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ ἐξέδοτο αὐ-
10 τὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς. Καὶ ἐν
καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ
τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ
11 δείραντες αὐτὸν ἐξαπέστειλαν κενόν. Καὶ προσέθετο πέμ-
ψαι ἕτερον δοῦλον· οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμά-
12 σαντες ἐξαπέστειλαν κενόν. Καὶ προσέθετο πέμψαι τρί-
13 τον· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἐξέβαλον. Εἶπε
δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος· Τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν
μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσονται.
14 Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς
λέγοντες. Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνω-
15 μεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία. Καὶ ἐκβα-
λόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος ἀπέκτειναν. Τί οὖν
16 ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; Ἐλεύσεται καὶ
ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα
17 ἄλλοις. Ἀκούσαντες δὲ εἶπον· Μὴ γένοιτο! Ὁ δὲ ἐμβλέ-
ψας αὐτοῖς εἶπε· Τί οὖν ἐστι τὸ γεγραμμένον τοῦτο· „Λί-
θον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη
18 εἰς κεφαλὴν γωνίας;“ Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λί-
θον συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐ-
19 τόν. Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπι-
βαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ καὶ ἐφοβή-
θησαν τὸν λαόν· ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν πα-
ραβολὴν ταύτην εἶπε.
20 Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους ὑποκρι-
νομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ
λόγου, ὥςτε παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ
21 τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες· Διδά-
σκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις καὶ οὐ
λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ
22 θεοῦ διδάσκεις. Ἔξεστιν ἡμῖν Καίσαρι φόρον δοῦναι ἢ
23 οὔ; Κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπε πρὸς αὐ-
24 τούς· Τί με πειράζετε; Δείξατέ μοι δηνάριον· τίνος ἔχει
εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; Ἀποκριθέντες δὲ εἶπον· Καίσαρος.
25 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἀπόδοτε τοίνυν τὰ Καίσαρος Καί-
26 σαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπι-

XX, 9. al. ἄνθρωπός τις †. 10. al. καιρῷ δὲ s. καὶ ἐν τῷ καιρῷ s. καιρῷ. ib. al. δώσουσιν †. 13. al. ἰδόντες omittunt. 14. al. πρὸς ἀλλήλους. 19. al. ἐζήτουν. ib. al. πρὸς αὐτοὺς. ib. al. εἶπε τ. παρ. τ. 20. al. λόγων s. λόγον s. λόγους s. λόγῳ. ib. al. εἰς τὸ παραδοῦναι. 22. al. ἡμᾶς †. 24. al. ἐπιδείξατέ μοι. 25. al. εἶπεν πρὸς αὐτούς.

mo vineam conseverat, qua agricolis elocata, peregre pro-
fectus est satis diu. Et stato tempore ad hos agricolas 10
servum misit, ut de fructu vinei ei darent: agricolae au-
tem eum verberibus affectum dimiserunt vacuum. Atque 11
iterum alterum misit servum: hi vero illum quoque verbe-
ratum et inhonoratum dimiserunt vacuum. Et denuo misit 12
tertium: hi vero hunc quoque vulneratum eiecerunt. At 13
dominus vineae dixit: quid faciam? mittam filium meum
dilectum; forsitan hunc quum viderint, reverebuntur. Hoc 14
autem conspecto agricolae secum reputabant hoc modo: hic
est haeres; agite, interficiamus eum, ut nostra sit haere-
ditas. Quem e vinea foras eiectum interfecerunt. Quid 15
igitur iis faciet possessor vineae? Veniet et perdet hos 16
agricolas aliisque vineam dabit. Quo audito dixerunt: ab-
sit hoc! Ille vero eos intuitus dixit: quid igitur est, quod 17
relatum legitur hoc: *) „quem lapidem operarii repudiarunt,
hic ad caput anguli est adhibitus?“ Quicunque in illum lapi- 18
dem offenderit, confringetur; in quemcunque autem ipse
ceciderit, eum in partes imminutum dissipabit. Et summi 19
sacerdotes legisque periti ea ipsa hora manus ei iniicere
studebant, et metuebant sibi a populo; intelligebant enim,
eum ipsis hanc parabolam proposuisse.

Et observarunt eum insidiatoresque miserunt, se iu- 20
stos esse simulantes, ut ipso sermone eum caperent, ita
ut eum traderent imperio ac potestati procuratoris. Et 21
interrogarunt eum hoc modo: magister, scimus, te recte
dicere ac docere nec quemquam curare, sed viam Deo pro-
batam veritati intentum docere. Licetne nobis Caesari ve- 22
ctigal tribuere nec ne? At versutia eorum perspecta dixit 23
ad eos: quid me tentatis? monstrate mihi denarium; cu- 24
iusnam habet imaginem atque inscriptionem? Responderunt
autem hoc modo: Caesaris. Quibus ille: solvite igitur 25
quae Caesaris sunt, Caesari, et quae Dei, Deo. Nec potu- 26

*) Ps. CXVIII, 22. Ies. VIII, 14. 15.

git et parabola de perfidis vinitoribus proceres et doctores Iudaeorum ut voluntati div. pertinaciter resistentes perstringit, gravissimas iis minans poenas 1—19. Mat. XXI, 23, Marc. XI, 27—XIII. 12. Homines a Pharisaeis subornatos captiose de tributo Caesari solvendo interrogantes reiicit hac voce: suum cuique esse tribu-

λαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ καὶ θαυμά-
σαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ ἐσίγησαν.

27 Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέ-
28 γοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες·
Διδάσκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν· „ἐάν τινος ἀδελφὸς
ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα
λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρ-
29 μα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.“ Ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ
30 ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα ἀπέθανεν ἄτεκνος. Καὶ ἔλα-
βεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.
31 Καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ οὐ
32 κατέλιπον τέκνα καὶ ἀπέθανον. Ὕστερον δὲ πάντων ἀπ-
33 έθανε καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος αὐτῶν
34 γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. Καὶ
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος
35 τούτου γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίσκονται, οἱ δὲ καταξιωθέντες
τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νε-
36 κρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίσκονται· οὐδὲ γὰρ ἀπο-
θανεῖν ἔτι δύνανται, (ἰσάγγελοι γάρ εἰσι,) καὶ υἱοί εἰ-
37 σι τοῦ θεοῦ τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρον-
ται οἱ νεκροί, καὶ Μωϋσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς
λέγει κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ
38 τὸν θεὸν Ἰακώβ· θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζών-
39 των· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δέ τινες
40 τῶν γραμματέων εἶπον· Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. Οὐ-
κέτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾷν αὐτὸν οὐδέν.

41 Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Πῶς λέγουσι τὸν Χριστὸν υἱὸν
42 Δαυῒδ εἶναι; Καὶ αὐτὸς Δαυῒδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν·
43 „Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.“
44 Δαυῒδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ
ἐστιν;

45 Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ εἶπε τοῖς μαθηταῖς
46 αὐτοῦ· Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων

XX, 27. al. λέγοντες †. 30. et 31. al. καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος, ὡσαύτως οἱ ἑπτὰ οὐκ ἀφῆκαν τέκνον καὶ ἀπέθανον, s. καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ὁ τρίτος· ὡσαύτως κ. τ. λ. s. ὡσαύτως δὲ καί. 31. al. καὶ οὐ κατέλ. 33. al. τίνος ἡ γυνὴ ἔσται †. 35. al. ἐκγαμίζονται †. 39. al. εἶπαν †. 44. al. αὐτὸν κύριον †.

erunt eum capere propter hunc coram populo sermonem et
de responso eius mirati tacuerunt.
Advenerunt autem quidam Sadducaeorum, qui resurre- 27
ctionem esse negant, eumque hunc in modum interroga-
runt: magister, Moses scripsit nobis: si cuius frater mor- 28
tuus fuerit uxorem habens isque liberis non relictis mor-
tuus fuerit, ut frater eius uxore ducta sobolem fratri suo
suscipiat. Septem igitur fratres erant, et primus, ducta 29
uxore, mortuus est, liberis non relictis. Et secundus 30
uxorem duxit isque mortuus est, liberis non relictis. Et 31
tertius eam duxit: eodem vero modo etiam septem illi,
liberis non relictis, mortui sunt. Omnibus autem posterius 32
mortua est etiam mulier, quam diximus. In resurrectione 33
igitur cuiusnam eorum uxor fit? nam septem illi eam ha-
bebant uxorem. Quibus Iesus his verbis respondit: huius 34
seculi homines uxores ducunt et nuptum dant filias, at 35
qui digni habiti fuerint illo seculo et resurrectione e mor-
tuis, neque uxores ducunt neque nuptum dant filias; nam 36
non solum non mori amplius possunt, (nam angelis pares
sunt,) sed etiam filii Dei sunt, qui resurrectionis participes
sunt. Resuscitari autem mortuos, vel Moses memoravit 37
(in historia illa) de rubo, quum dominum dicit Deum
Abrahami et Deum Isaaci et Deum Iacobi; at Deus non 38
est mortuorum, sed vivorum; nam omnes ei vivimus. Qui- 39
dam autem legisperitorum hoc modo responderunt: magi-
ster, recte dixisti. At non amplius quidquam eum rogare 40
audebant.
Dixit vero ad eos: quomodo dicunt Christum filium 41
esse Davidis? Et ipse Davides dicit in libro psalmorum: 42
*) Dixit dominus domino meo: „sede a dextra mea, usque 43
dum hostes tuos scabellum pedum tuorum fecero.“ Davides 44
igitur dominum eum vocat, et quomodo filius eius est?
Audiente autem universo populo dixit discipulis suis: 45
cavete vobis a legisperitis, qui stolis induti incedere et 46

---

*) Ps. CX, 1.

endum. 20—26. Mat. XXII, 15. Marc. XII, 13. Sadducaeos, qui exemplo de muliere septem deinceps nupta maritis, resurrectionem fieri non posse, probare et verborum laqueis Iesum irretitum tenere cupiunt, primum vituperat, quod huius vitae rationes transferant ad futuram; deinde auctoritate Mosis, qui Deum vivorum esse, non mortuorum docuerit, ad incitas redigit. Mat. XXII, 23. Marc. XII, 18. Ipso quaerente de l. Ps. CX., ubi Messias filius idemque Dominus Davidis vocatur, (ex mente Iudaeorum?) recte intelligendo? nihil habent, quod respondeant. 41—44. Mat. XXII, 41. Marc. XII, 35. Sacerdotum fastus notatur ab eo et avaritia,

περιπατεῖν ἐν στολαῖς καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς
ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρω-
47 τοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις· οἳ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν
χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται. Οὗτοι λήψον-
ται περισσότερον κρίμα.

ΚΕΦ. XXI.

1 Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν
2 εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. Εἶδε δὲ καί τινα χήραν
3 πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτὰ καὶ εἶπεν· Ἀληθῶς
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων
4 ἔβαλεν. Ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς
ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερή-
ματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε.
5 Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις κα-
6 λοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε· Ταῦτα ἃ θεωρεῖ-
τε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ
7 λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν λέ-
γοντες· Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ ση-
8 μεῖον, ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; Ὁ δὲ εἶπε· Βλέπετε,
μὴ πλανηθῆτε. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί
μου λέγοντες· Ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε. Μὴ
9 οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέ-
μους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γε-
10 νέσθαι πρῶτον· ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. Τότε, ἔλε-
γεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία
11 ἐπὶ βασιλείαν, σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ λιμοὶ
καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ
12 μεγάλα ἔσται. Πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ'
ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσι παραδιδόντες εἰς
συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγε-
13 μόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. Ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς
14 μαρτύριον. Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προ-
15 μελετᾷν ἀπολογηθῆναι· ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ
σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν ἢ ἀντιστῆναι πάντες
16 οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γο-
νέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώ-
17 σουσιν ἐξ ὑμῶν· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ

XX, 46. al. ἐν στολαῖς περιπατ. 47. al. μακρᾷ. XXI, 1. al. εἰς τ. γαζ. τ. δωρ. αὐτῶν †. 2. al. λεπτὰ δύο †. 3. αὕτη ἡ πτωχὴ †. 4. al. πάντα τ. βίον †. 11. al. λοιμοὶ καὶ λιμοὶ †. 12. al. ἁπάντων †. ib. al. ἀπαγομένους. 14. al. ἐν ταῖς καρδίαις †. 15. al. οὐδὲ ἀντιστῆναι †.

salutationes in foris et primas sedes in conventibus sacris
primosque in conviviis lectos cupiunt; (vae hominibus!)
qui devorant domos viduarum sub longarum, quas pro iis 47
fundunt, precum praetextu! Hi gravius subibunt iudicium.

CAP. XXI.

Oculis autem sublatis vidit, eos, qui dona sua in sacrum 1
aerarium iniiciebant, esse divites. Verum quum etiam vi- 2
duam quandam pauperem ibi duo lepta iniicientem vidis-
set, dixit: vere vobis confirmo, hanc viduam pauperem 3
plus omnibus iniecisse. Nam hi cuncti ex abundantia 4
sua iniecerunt, ut dona essent Dei, haec autem ex ipsius
inopia totam, quam habebat, vitam iniecit.
Et quibusdam de templo dicentibus, pulcris lapidi- 5
bus et donariis esse ornatum, dixit: haec quae contem- 6
plamini, venient dies, quibus non relinquetur lapis super
lapide, qui non destruetur. Interrogarunt autem eum his 7
verbis: magister, quando igitur haec erunt? et quid indi-
cium illud, quando haec futura sunt? Ille vero: videte, 8
ne in errorem ducamini. Multi enim meo venient nomine
dicentes: ego sum et opportunum tempus adest. Nolite
igitur eos sectari. Quando autem audiveritis bella et se- 9
ditiones, nolite perturbari; est enim in fatis, ut haec pri-
mum eveniant; sed non statim (adest) finis (calamitatum).
Tunc, dicebat iis, surget populus contra populum et re- 10
gnum contra regnum eruntque magni terrae motus singu- 11
lis in locis, fames et difficultates annonae et terribilia et
signa de coelo magna erunt. Sed ante haec omnia vobis 12
manus iniicient et persequentur (vos) tradentes conventi-
bus sacris et custodiis, ducentes ad reges et principes ob
meum nomen. Eveniet autem, vobis ut sit testimonium. 13
Reponite igitur animis vestris, defensionem vobis non esse 14
meditandam; ego enim suppeditabo vobis orationem et sa- 15
pientiam, cui non poterunt contradicere aut resistere omnes
vestri adversarii. Trademini autem et a parentibus et fra- 16
tribus et cognatis atque amicis, et e vobis occident; atque 17

---

quam maxime discipulis fugienda. 45—47. Mat. XXIII. Marc. XII, 38.

XXI. Non divitum, qui multa in sacrum aerarium conferunt, sed viduae pauperis munificentiam laudat. 1—4. Marc. XII, 41. Suum tanquam Messiae reditum vaticinatur eiusque signa addit haecce: ruina templo imminens et urbi, pseudochristi, vexationes

18 τὸ ὄνομά μου. Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ
19 ἀπόληται. Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς
20 ὑμῶν. Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν
Ἱερουσαλήμ, τότε γνῶτε, ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.
21 Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ
ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ
22 εἰςερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί
23 εἰσι, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις
ταῖς ἡμέραις! ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ
24 ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ. Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας καὶ
αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ Ἱερουσαλὴμ
ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν.
25 Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις καὶ ἐπὶ
τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ ἠχούσης θαλάσσης καὶ σά-
26 λου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας
τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐ-
27 ρανῶν σαλευθήσονται. Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
θρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολ-
28 λῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι ἀνακύψατε καὶ ἐπά-
ρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.
29 Καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς· Ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα
30 τὰ δένδρα· ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυ-
31 τῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. Οὕτω καὶ
ὑμεῖς ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκεται ὅτι ἐγγύς ἐστιν
32 ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρ-
33 έλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς
καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλ-
34 θωσι. Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μή ποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν
αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς,
35 καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὡς παγὶς
γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόσω-
36 πον πάσης τῆς γῆς. Ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεό-
μενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλ-
λοντα γίνεσθαι καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου.
37 Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύ-
κτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον

XXI, 19. al. κτήσεσθε. 22. al. πληρωθῆναι †. 23. al. ἐν τῷ λαῷ. 25. al. ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ ἤχους (strepitus, quem faciet mare cf. Bornemanni Scholia in Luc.) †. 31. al. γινώσκετε. 34. al. βαρυνθῶσιν †. ib. al. μήποτε. ib. al. αἰφνιδίως †.

omnes odio habebunt vos ob meum nomen. Nec capillus 18
e capite vestro peribit. Constantia vestra salutem vobis 19
parate. Quando autem videritis cincta ab exercitibus Hie- 20
rosolyma, tum intelligite, vastationem eius imminere. Tunc 21
qui in Iudaea sunt, fugam capessant in montes, et qui in
media urbe, discedant, et qui in agris, ne eam intrent.
Hi enim sunt vindictae dies, ut omnia, quae relata le- 22
guntur, eventu comprobentur. Vae autem uterum feren- 23
tibus et lactantibus illis diebus! Erit enim magna neces-
sitas in terra atque ira huic populo. Et cadent acie gla- 24
dii et captivi abducentur ad omnes gentes; et Hieroso-
lyma a gentibus calcabitur, donec impleta fuerint tempora
gentium. Eruntque signa in sole et luna et sideribus et 25
in terra angustiae gentium cum consilii inopia mari reso-
nante atque exagitato, exanimatis hominibus prae metu et 26
exspectatione eorum, quae orbi terrarum eveniant; nam
copiae coelestes quassabuntur. Et tum Messiam nubibus 27
vectum cum potentia et gloria multa venientem videbunt.
Quae quum fieri incipiunt, suspicite et capita vestra tol- 28
lite, quia liberatio vestra instat. Et proposuit iis exem- 29
plum: videte ficum omnesque arbores; quando iam emise- 30
rint, videntes sponte intelligitis, iam prope adesse aesta-
tem. Sic etiam vos, quando haec fieri videritis, colligi- 31
tur, prope adesse regnum Messianum. Sancte vobis con- 32
firmo, hanc hominum aetatem non esse interituram, do-
nec omnia evenerint. Coelum et terra peribunt, sed dicta 33
mea non peribunt. Cavete autem vobis, ne unquam ani- 34
mi vestri aggraventur per crapulam et temulantiam et
rerum huius vitae curas ac dies ille inopinatus vos op-
primat; ut decipula enim superveniet omnes qui habitant 35
per totum orbem terrarum. Vigilate igitur quovis tem- 36
pore precantes, ut digni habeamini, qui haec omnia eventa
futura effugiatis et coram Messia stetis.

Verum interdiu docebat in templo, noctes autem in 37
montem olivarum, quem vocant, egrediens transigebat.

---

ipsius sectatorum, quibus tamen patrocinium suum promisit, bellum omnium contra omnes, multa in coelo prodigia, ipsum adventum fore inopinatum, quare discipulis semper esse vigilandum et ab iis, quae animum a Deo avocant, abstinendum. 5—36. Matth. XXIV. Marc. XIII. Christus interdiu in templo, noctu in monte olivarum versari solebat.

38 ἐλαιῶν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱε-
ρῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

ΚΕΦ. XXII.

1 Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα.
2 Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέ-
3 λωσιν αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. Εἰςῆλθε δὲ σα-
τανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα
4 ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησε
τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς στρατηγοῖς τὸ πῶς αὐτὸν παρα-
5 δῷ αὐτοῖς. Καὶ ἐχάρησαν καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον
6 δοῦναι. Καὶ ἐξωμολόγησε καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ πα-
ραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου.
7 Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι
8 τὸ πάσχα· καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών·
Πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν.
9 Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν; Ὁ δὲ εἶπεν
10 αὐτοῖς· Ἰδού, εἰςελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναν-
τήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκο-
11 λουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν, οὗ εἰςπορεύεται· καὶ ἐρεῖ-
τε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας· Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος·
Ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθη-
12 τῶν μου φάγω; Κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα
13 ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. Ἀπελθόντες δὲ εὗρον κα-
14 θὼς εἴρηκεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Καὶ ὅτε
ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν
15 αὐτῷ. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα
τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν·
16 λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως
17 ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ δεξάμε-
18 νος ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπε· Λάβετε τοῦτο καὶ
διαμερίσατε ἑαυτοῖς· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ
τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ
19 θεοῦ ἔλθῃ. Καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασε
καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ
ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνη-
20 σιν. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέ-
γων· Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί

XXII, 3. al. ὁ σατανᾶς †. **5. al.** ἀργύρια. **9. al.** εἶπαν. **ib. al.** ἑτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα. **12. al.** ἀνώγεον †. **16. al.** καινὸν βρωθῇ †. **17. al.** εἰς ἑαυτούς. **18. al.** ὅτου καινὸν πίω αὐτὸ ἐν τῇ βασ. τ. θ. **20. al.** τῆς καινῆς διαθήκης.

Et totus populus mane confluebat, ut eum in templo 38
audiret.

CAP. XXII.

Instabat autem festus dies azymorum, qui pascha 1
dicitur, et summi pontifices legisque consulti quaerebant, 2
quomodo eum tollerent; metuebant enim sibi a populo. At 3
Satanas Iudam cognomine Cariothensem, e numero duode-
cimvirorum, intravit. Et digressus cum summis pontifi- 4
cibus et templi praefectis collocutus est, quomodo eum
ipsis traderet. Et laetati sunt argentumque ei dare pro- 5
miserunt. Quod pactus quaerebat opportunitatem eum ipsis 6
tradendi sine tumultu.

Venerat autem dies ille azymorum, quo agnus pascha- 7
lis erat mactandus, et ablegavit Petrum et Iohannem his 8
verbis: ite et parate nobis agnum paschalem, ut comeda-
mus. Cui illi: ubinam vis, inquiunt, paremus? Quibus: 9
en, inquit, vobis urbem ingressis obviam fiet homo vas 10
ferens figlinum aqua repletum; sequimini eum in domum,
ubi ingreditur; ac dicetis patrifamiliae: magister tibi dicit: 11
ubinam est diversorium meum, ubi cum discipulis meis
agnum paschalem comedam? Et ille vobis monstrabit coe- 12
naculum magnum lectis stratum; ibi parate. Digressi ve- 13
ro invenerunt, quemadmodum iis dixerat, et pararunt agnum
paschalem. Et quum hora venisset, accubuit et cum eo 14
duodecim apostoli, ad quos dixit: desiderio flagravi hunc 15
agnum paschalem comedere vobiscum, antequam calamita-
tes subirem; dico enim vobis: non iam (metuendum est, 16
ne) de eo comedam, usque dum perfectum (i. e. perfectior
coena paschalis, qua non, ut nunc, malorum cogitatione
perturbabimur, instituta) fuerit in regno divino. Et po- 17
culo sumto actisque gratiis dixit: sumite hoc ac dividite inter
vos; dico enim vobis, me non bibere de vitis fructu, do- 18
nec regnum divinum venerit. Et panem sumtum gratiis 19
actis fregit iisque dedit his verbis: hoc est corpus meum,
quod pro vobis datur: hoc facite in mei memoriam. Eodem 20
modo etiam poculum epulis peractis his verbis: hoc poculum,

XXII. Iudas cum magno summorum sacerdotum gaudio prodi-
tionem Christi certam pactus pecuniam spondet. Mat. XXVI, 3—5.
14—16. Marc. XIV, 1—11. Quum Petrus et Iohannes, quos in
urbem praemiserat, epulas paschales praeparassent, Iesus inter
coenandum ardentissimum ultimae huius cum suis coenae desi-
derium significat eamque, ut in sui memoriam repetant, petit prae-

21 μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ
22 τοῦ παραδιδόντος με μετ᾽ ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. Καὶ ὁ
μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον·
πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι᾽ οὗ παραδίδοται!
23 Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, τὸ τίς ἄρα
εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.
24 Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν
25 δοκεῖ εἶναι μείζων. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Οἱ βασιλεῖς τῶν
ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν
26 εὐεργέται καλοῦνται. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ᾽ ὁ μεί-
ζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος καὶ ὁ ἡγούμενος
27 ὡς ὁ διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων; ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ
διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν
28 ὡς ὁ διακονῶν. Ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ᾽
29 ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου· κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα-
30 θὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε
καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου
καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς
τοῦ Ἰσραήλ.
31 Εἶπε δὲ ὁ κύριος· Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ, ὁ σατανᾶς
ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δὲ ἐδεή-
32 θην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σύ πο-
33 τὲ ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν
αὐτῷ· Κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν
34 καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. Ὁ δὲ εἶπε· Λέγω σοι,
Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς
35 ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτε ἀπέ-
στειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων,
36 μή τινος ὑστερήσατε; Οἱ δὲ εἶπον· Οὐδενός. Εἶπεν οὖν
αὐτοῖς· Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω· ὁμοίως καὶ
πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ
37 ἀγορασάτω μάχαιραν. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο
τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό· „Καὶ μετὰ
ἀνόμων ἐλογίσθη.“ Καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει.
38 Οἱ δὲ εἶπον· Κύριε, ἰδοὺ, μάχαιραι ὧδε δύο. Ὁ δὲ εἶ-
πεν αὐτοῖς· Ἱκανόν ἐστι.

XXII, 22. al. κατὰ τὸ ὡρισμένον πορεύεται †. 26. al. ὁ διάκονος μᾶλλον ἢ ὁ ἀνακείμενος· ἐγὼ γὰρ ἐν μέσῳ ὑμῶν ἦλθον οὐχ ὡς ὁ ἀνακείμενος, ἀλλ᾽ ὡς ὁ διακονῶν καὶ ὑμεῖς ηὐξήθητε ἐν τῇ διακονίᾳ μου, ὡς ὁ διακονῶν, οἱ διαμεμενηκότες. 29. al. interpungunt sic: ὁ πατήρ μου, βασιλείαν. 30. al. μου, καὶ καθίσησθε †. 32. al. ἐκλίπῃ †. ib. al. στήρισον †. 34. al. φωνήσῃ. ib. al. ἕως ὅτου s. οὗ. 35. al. βαλλαντίου. 36. al. πωλήσει — ἀγοράσει.

quod vestram in salutem effunditur, est novum foedus per
sanguinem meum sanciendum (al. hoc poculum est novum
foedus, quod sanguine meo, qui pro vobis effunditur, san-
citur). Verum ecce! manus traditoris mei mecum super hac 21
mensa. Et Messias quidem (vita) decedit secundum decre- 22
tum; at vae homini illi, per quem traditur! Et ipsi vicis- 23
sim quaerere coeperunt, quis tandem ex ipsis hoc esset
facturus.

Verum orta est etiam inter eos contentio, quisnam eo- 24
rum maior esse videretur. Quibus ille: reges gentium im- 25
perio eas exercent et qui iis dominantur, servatores vo-
cantur. At vos non ita (non tales estis); sed maior inter 26
vos sit ut minor et princeps uti minister. Quis enim ma- 27
ior? qui accumbit, an qui ministrat? Nonne qui accumbit?
ego autem inter vos sum uti minister. Vos autem estis 28
qui perdurastis mecum in periculis meis; et ego, uti pa- 29
ter meus meum esse voluit regnum suum, contingere vo-
bis volo, ut edatis et bibatis in mensa mea in regno meo et 30
sedebitis in thronis iudicantes duodecim tribus Israelitarum.

Dominus autem dixit: Simon, Simon, ecce! Satanas 31
vos sibi expoposcit, ut cribraret sicut triticum (i. e. ut
fidem vestram exploraret); at ego petii de te, ut ne fides 32
tua deficeret; et tu aliquando mente in melius mutata confir-
ma fratres tuos. Cui: Domine, inquit, tecum paratus sum 33
et in custodiam et ad mortem abire. Ille autem dixit: 34
Dico tibi, Petre, non canet hodie gallus, priusquam ter me
nosse denegaveris. Et dixit iis: quum miseram vos sine 35
crumena et pera et calceis, num aliqua re caruistis? Illi
vero: nulla, inquiunt. Dixit igitur iis: iam vero qui ha- 36
bet crumenam, ferat; similiter etiam peram; et qui non
habet, pallio suo vendito, gladium emat. Dico enim vo- 37
bis, esse in fatis, ut etiam hoc, quod relatum legitur,
in me perficiatur: *) „vel scelestis adnumeratus est.“ Et-
enim illa de me finem habent. Illi autem: domine, in- 38
quiunt, ecce, hic duo gladii. Quibus: sufficit, inquit (al.
satis est i. e. desinite ineptias tales proferre!).

---

*) Ies. LIII, 12. 38.

sagiens mortem violentam et sortem traditoris miserrimam de-
plorans. 3—27. Math. XXVI, 17. Marc. XIV, 12. Contentione
inter apostolos de principe in regno Messiano exorta, Iesus ani-
mum demissum iis commendat et propter calamitates rei chr.
causa perlatas splendidam in coelis sortem promittit. 24—30.
Tum Petrum ad magistrum se pertinere mox negaturum esse vatici-
natur suosque admonet, ut forti animo adversarios adventantes

39 Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος
τῶν ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐ-
40 τοῦ. Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου εἶπεν αὐτοῖς· Προσεύ-
41 χεσθε μὴ εἰςελθεῖν εἰς πειρασμόν. Καὶ αὐτὸς ἀπεσπά-
σθη ἀπ' αὐτῶν ὡςεὶ λίθου βολὴν καὶ θεὶς τὰ γόνατα
42 προςηύχετο λέγων· Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τὸ πο-
τήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ
43 τὸ σὸν γενέσθω. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ,
44 ἐνισχύων αὐτόν. Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον
προςηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡςεὶ θρόμβοι αἵ-
45 ματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς
προσευχῆς ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν αὐτοὺς κοι-
46 μωμένους ἀπὸ τῆς λύπης καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί καθεύ-
δετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰςέλθητε εἰς πει-
ρασμόν.
47 Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού! ὄχλος καὶ ὁ λεγόμε-
νος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, προήρχετο αὐτοὺς καὶ ἤγ-
48 γισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ·
Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;
49 Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον εἶπον αὐτῷ· Κύ-
50 ριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ; Καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ
αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ
51 οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἐᾶτε ἕως
τούτου! Καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ ἰάσατο αὐτόν.
52 Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν
ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους·
Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων·
53 καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξε-
τείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. Ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστιν ἡ
ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.
54 Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰςήγαγον αὐτὸν εἰς
τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.
55 Ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ συγκαθισάντων
56 αὐτῶν ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν
παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ
57 εἶπε· Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν λέ-
58 γων· Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. Καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν
αὐτὸν ἔφη· Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν·

XXII, 42. al. παρένεγκε. ib. al. τοῦτο τὸ ποτήριον †. 42. et 44. Hos versus quidam excludunt. 45. al. πρὸς τ. μαθ. αὐτοῦ †. 47. al. pro αὐτοὺς l. αὐτῶν. 49. al. εἰ πατάξωμεν †. 52. al. post ξύλων add. συλλαβεῖν με †. 53. al. ἀλλ' αὕτη ἐστιν ὑμῶν †. 54. al. εἰς τὴν οἰκίαν. 55. al. περιχαθισάντων.

Atque egressus ex more suo in montem olivarum se 39
contulit; secuti sunt autem eum etiam discipuli. Ad quem 40
locum ubi venerat, iis dixit: precamini, ne in pericula in-
cidatis. Et ipse distractus ab iis circiter lapidis iactum 41
genibus flexis preces fundebat hunc in modum: pater, si vis 42
hoc poculum a me removere (removeas, s. me praeterire
sinas;) verum non mea voluntas, sed tua fiat. Apparuit 43
autem angelus de coelo animum eius confirmans. Et an- 44
gore pressus intensius precabatur. Fuit autem sudor eius
sicuti guttae sanguinis decidentes super terram. Et a pre- 45
cibus peractis quum surrexisset et ad discipulos suos ve-
nisset, deprehendit eos dormientes prae moestitia; quibus: 46
quid, inquit, dormitis? surgite et precamini, ne in pericu-
lum incidatis.

Sed eo adhuc loquente, ecce! turba et Iudas, qui di- 47
citur, unus e duodecimviris eos antecedebat et propius ad
Iesum accessit, ut eum oscularetur. Cui vero Iesus: Iu- 48
da, inquit, osculo Messiam tradis? Discipuli autem quum 49
vidissent id quod futurum erat, ei: domine, inquiunt, si
gladio percutiemus? Et percussit unus aliquis ex iis ser- 50
vum summi pontificis, cuius dextram abstulit aurem. Iesus 51
autem hunc in modum respondit: sinite (me usque ad id
tempus i. e. quo sanavero s. sinite me aliquamdiu.) (eos
facere) usque huc! Et aure eius tacta eum sanavit. Verum 52
Iesus ad eos, qui adversus eum advenerant, summos sa-
cerdotes et templi prafectos et seniores dixit: veluti con-
tra latronem exiistis cum gladiis et fustibus; quum quotidie 53
vobiscum essem in templo, manus mihi non iniecistis. At
haec vestra est hora et potestas tenebrarum.

Comprehensum autem eum duxerunt eumque in domum 54
summi pontificis induxerunt. Petrus autem procul seque-
batur. Ignem vero in media aula quum accendissent et 55
consedissent, Petrus inter eos sedebat. Quem quum an- 56
cilla quaedam sedentem ad ignem (conversum) vidisset,
oculis in eum intentis, dixit: hic quoque cum eo erat. Ille 57
vero eum negavit his verbis: mulier, non novi eum. Et 58
paulo post alius, eo conspecto, dixit: tu quoque ex iis es.

---

sustineant. 31—38. Quum Iesus in oliveto anxio animo preces fudisset suosque somno indulgentes excitasset, signo a Iuda per osculum dato, capitur, et, servo sacerdotis, quem Petrus gladio percusserat, sanato, abducitur. 47—53. Mat. XXVI, 30. Marc. XIV, 26. Ioh. XVIII, 1. Petrus in Pontificis maximi aula ter e Iesu dis-

59 Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ διαστάσης ὡςεὶ ὥρας μιᾶς
ἄλλος τις διϊσχυρίζετο λέγων· Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος
60 μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν. Εἶπε δὲ ὁ Πέ-
τρος· Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ παραχρῆμα
61 ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν ἀλέκτωρ· καὶ στραφεὶς
ὁ κύριος ἐνέβλεψε τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος
τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι πρὶν ἀλέκτο-
62 ρα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυ-
σε πικρῶς.
63 Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον
64 αὐτῷ δέροντες καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἔτυπτον αὐτοῦ
τὸ πρόςωπον καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· Προφήτευ-
65 σον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; Καὶ ἕτερα πολλὰ βλαςφη-
μοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.
66 Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεςβυτέριον
τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον
67 αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν λέγοντες· Εἰ σὺ εἶ ὁ Χρι-
στός, εἰπὲ ἡμῖν. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ
68 μὴ πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ
69 μοι, ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ.
70 Εἶπον δὲ πάντες· Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; Ὁ δὲ πρὸς
71 αὐτοὺς ἔφη· Ὑμεῖς λέγετε· ὅτι ἐγώ εἰμι. Οἱ δὲ εἶπον·
Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν
ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

ΚΕΦ. XXIII.

1 Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἤγαγον αὐ-
2 τὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον. Ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ
λέγοντες· Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος καὶ
κωλύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι λέγοντα ἑαυτὸν Χρι-
3 στὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν
λέγων· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
4 αὐτῷ ἔφη· Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπε πρὸς τοὺς
ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους· Οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ
5 ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ ἐπίσχυον λέγοντες· Ὅτι ἀνα-
σείει τὸν λαὸν διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξά-

XXII, 60. al. ὁ ἀλέκτωρ †. 61. al. φωνῆσαι σήμερον. 62. al. ἔξω ὁ Πέτρος †. 63. al. συνέχοντες αὐτόν †. 66. al. συνέδριον ἑαυτῶν. 67. al. interpungunt: εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός; κ. τ. λ. 70. al. εἶπαν οὖν. XXIII, 1. al. ἤγαγον. 2. al. ἔθνος ἡμῶν. ib. al. φόρους κ. δ. ε. φ. δ. κ. 5. al. τῆς γῆς Ἰουδ. καὶ ἀρξάμενος.

Ille vero: homo, inquit, non sum. Atque una circiter 59
hora interposita, alius quidam severe affirmabat his ver-
bis: revera hic quoque cum eo erat; etenim Galilaeus est.
Verum Petrus: homo, inquit, nescio quod dicis. Et con- 60
festim, eo adhuc loquente, gallus cecinit; et dominus con- 61
versus Petrum intuitus, et recordatus est Petrus vocem
domini, quum ei dixerat: antequam gallus cecinerit, ter me
negaveris. Et foras egressus lacrymas profudit cum magno 62
dolore.

Et viri, qui continebant Iesum, illudebant verberi- 63
bus eum afficientes et circumvelato faciem obtundebant eum- 64
que interrogabant his verbis: vaticinare, quis est, qui te
percussit? Atque alia multa (s. multa diversi generis) con- 65
vicia in eum proferebant.

Et die orto coactus est senatus populi, summi sacer- 66
dotes et iurisconsulti, eumque in synedrium eorum duxe-
runt his verbis: si es Christus, dic nobis. Quibus: si vo- 67
bis, inquit, dixero, fidem non habebitis; sin vero etiam 68
interrogavero, mihi non respondebitis aut absolvetis. Ab 69
hoc inde tempore Messias sedebit a dextra potentiae Dei.
Dixerunt autem omnes: tu igitur es filius Dei? Ille ad eos 70
dixit: vos recte dicitis. Illi vero dixerunt: quid amplius 71
opus habemus testimonio? ipsi enim ex ore eius audivimus.

CAP. XXIII.

Et cuncta eorum multitudo quum surrexisset, duxe- 1
runt eum ad Pilatum. Verum coeperunt eum accusare his 2
verbis: hunc deprehendimus populum pervertentem et pro-
hibentem, quominus Caesari solverentur tributa, quum di-
ceret, se esse Christum regem. At Pilatus eum interroga- 3
vit his verbis: tu es rex Iudaeorum? Cui ille respondit
hunc in modum: recte. Pilatus autem ad summos sacer- 4
dotes et populum dixit: nullam deprehendo culpam in hoc
homine. Illi vero instabant his verbis: sollicitat populum 5
ad rebellandum docendo per totam Iudaeam, exorsus (inpri-

---

cipulis se esse negat. 54—62. Iesus illuditur, verberatur et exa-
minatur coram synedrio de sua ipsius dignitate. 63—71. Mat.
XXVI, 57. Marc. XIV, 53. Ioh. XVIII, 13.

XXIII. Christus apud Pilatum rerum novarum accusatus et ad

6 μενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλάτος δὲ ἀκούσας
Γαλιλαίαν ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστι·
7 καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστὶν, ἀνέπεμ-
ψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύ-
8 μοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν
Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν· ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐ-
τὸν διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ καὶ ἤλπιζέ τι
9 σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ αὐ-
τὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐ-
10 τῷ. Εἱστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐ-
11 τόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ
Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ καὶ ἐμπαίξας
περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ
12 Πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ φίλοι, ὅ, τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώ-
δης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· προϋπῆρχον γὰρ
13 ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. Πιλάτος δὲ συγκαλεσά-
μενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν
14 εἶπε πρὸς αὐτούς· Προςηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦ-
τον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαόν, καὶ, ἰδού! ἐγὼ ἐνώπιον
ὑμῶν ἀνακρίνας οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴ-
15 τιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης·
ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ, ἰδού! οὐδὲν ἄξιον
16 θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας οὖν αὐτὸν
17 ἀπολύσω. Ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορ-
18 τὴν ἕνα. Ἀνέκραξαν δὲ παμπληθεὶ λέγοντες· Αἶρε τοῦ-
19 τον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν! (ὅςτις ἦν διὰ
στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον βεβλημέ-
20 νος εἰς φυλακήν). Πάλιν οὖν ὁ Πιλάτος προςεφώνησε
21 θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν λέγον-
22 τες· Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν! Ὁ δὲ τρίτον εἶπε
πρὸς αὐτούς· Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴ-
τιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπο-
23 λύσω. Οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις αἰτούμενοι αὐ-
τὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν
24 ἀρχιερέων. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα
25 αὐτῶν. Ἀπέλυσε δὲ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημέ-
νον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ᾐτοῦντο, τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέ-
δωκε τῷ θελήματι αὐτῶν.

XXIII, 8. al. ἐξ ἱκανοῦ χρόνου. 12. al. ὄντες δὲ ἐν ἀηδίᾳ ὁ Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐγένοντο φίλοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ. 15. al. ἀνέπεμψαν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς †. 17. hoc comma quidam excludunt. 18. al. ἀνέκραγον. 19. al. βληθεὶς ἐν τῇ φυλακῇ. 20. al. πάλιν δὲ οὖν †. 21. al. σταυροῦ, σταυροῦ †. (cf. Ioh. XIX, 6. 15.) 25. al. δὲ αὐτοῖς τὸν †.

mis) a Galilaea huc usque. Pilatus autem, Galilaea audi- 6
ta, interrogavit, an homo Galilaeus esset, et cognito, e 7
ditione Herodis eum esse, ad Herodem eum remisit, qui
et ipse his diebus Hierosolymis erat. Herodes vero Iesu 8
conspecto valde laetatus est; nam iam dudum cupiebat eum
videre, quia multa de eo audiebat; et sperabat miraculum
aliquod videre, quod ab eo fieret. Rogabat autem eum 9
verbis sat multis; at ipse nihil ei respondit. Aderant vero 10
summi sacerdotes et iurisconsulti acriter eum accusantes.
At postquam Herodes cum satellitibus contemtui et ludi- 11
brio eum habuerat, splendida veste indutum Pilato remisit.
In gratiam autem redierunt et Pilatus et Herodes eo ipso 12
die; antea enim hostili in se erant animo. Verum Pilatus 13
convocatos summos sacerdotes, (principes) seniores et popu-
lum est allocutus: attulistis mihi hunc hominem veluti 14
perversorem populi, et, ecce! ego in vestro conspectu quae-
stione habita nullum deprehendi in hoc homine crimen, quo-
rum eum accusatis, sed ne Herodes quidem; remisi enim 15
vos ad eum, et, ecce! nihil ab eo est admissum, quod
morte esset dignum. Flagellis igitur caesum eum absol- 16
vam. Tenebatur autem singulis paschatos festis unum 17
iis absolvere. At exclamarunt ad unum omnes his verbis: 18
tolle hunc, absolve autem nobis Barabbam! (qui ob sedi- 19
tionem quandam in urbe ortam et caedem in vincula erat
coniectus.) Iterum igitur Pilatus, Iesum absolvere cupiens, 20
(eos) allocutus est. At hi hunc in modum acclamabant: in 21
crucem, in crucem eum age! Ille vero tertio ad eos dixit: 22
(nolo eum in crucem actum;) quidnam mali hic fecit? nul-
lum crimen supplicio dignum in eo deprehendi; flagellis
igitur caesum eum absolvam. Illi vero magno (eum) cla- 23
more urgebant, postulantes, ut in crucem ageretur, et in-
valescebant voces eorum et summorum sacerdotum. Pila- 24
tus autem voluntati eorum satisfacere decrevit. Absolvit 25
illum ob seditionem et caedem in vinculo coniectum, quem
sibi expetebant, Iesum autem arbitrio eorum tradidit.

Herodem tetrarcham forte Hierosolymis versantem, quoniam ex eius ditione esse videbatur, deductus, quamquam ex utriusque sententia innocens declaratur, nihilominus, Barabba scelesto homine absoluto, capitis damnatur. 1—25. Marc. XXVII, 1. 11—31. Marc. XV, 1. Ioh. XVIII, 28—XIX, 16. Dum, cruce eius Si-

26 *Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν ἐπιλαβόμενοι Σίμωνός τινος*
Κυρηναίου ἐρχομένου ἀπ᾽ ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν
27 *σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ. Ἠκολούθει δὲ αὐ-*
τῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν, αἳ καὶ ἐκό-
28 *πτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς*
ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ᾽
ἐμέ· πλὴν ἐφ᾽ ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν·
29 *Ὅτι, ἰδού! ἔρχονται ἡμέραι, ἐν αἷς ἐροῦσι· Μακάριαι*
αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν καὶ μαστοὶ οἳ
30 *οὐκ ἐθήλασαν! Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι· Πέσετε*
31 *ἐφ᾽ ἡμᾶς! καὶ τοῖς βουνοῖς· Καλύψατε ἡμᾶς! Ὅτι εἰ*
ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένη-
32 *ται; Ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι, σὺν αὐτῷ*
ἀναιρεθῆναι.

33 *Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον*
Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν, καὶ τοὺς κακούργους,
34 *ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς*
ἔλεγε· Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι.
35 *Διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον κλῆρον. Καὶ*
εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν· ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχον-
τες σὺν αὐτοῖς λέγοντες· Ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν,
36 *εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός! Ἐνέπαι-*
ζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται προςερχόμενοι καὶ ὄξος
37 *προςφέροντες αὐτῷ καὶ λέγοντες· Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς*
38 *τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ*
γεγραμμένη ἐπ᾽ αὐτῷ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς καὶ Ῥωμαϊ-
κοῖς καὶ Ἑβραϊκοῖς· „Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰου-
δαίων.“

39 *Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει*
αὐτὸν λέγων. Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ
40 *ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ λέγων· Οὐ-*
δὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; Καὶ
41 *ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβά-*
42 *νομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. Καὶ ἔλεγε τῷ Ἰη-*
σοῦ· Μνήσθητί μου, κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ
43 *σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω σοι· σήμε-*
ρον μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.

XXIII, 26. al. *Σίμωνά τινα Κυρηναῖον ἐρχόμενον* s. *τοῦ ἐρχομέ-*
νου †. 32. Ioathas et Maggatras. 33. al. *ἦλθον* †. 34. al. *κλή-*
ρους †. 35. al. *ἔσωσας, σεαυτὸν σῶσον· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰ*
Χριστὸς εἶ ἐκλεκτός. 36. al. *ἐνέπαιξαν.* 37. al. *Χαῖρε ὁ βασιλεὺς*
τῶν Ἰουδαίων· περιτιθέντες αὐτῷ καὶ ἀκάνθινον στέφανον.

Quem quum abduxissent, Simonem quendam Cyre- 26
naeum ab agro venientem deprehenderunt eique crucem
imposuerunt, ut post Iesum ferret. Secuta est autem eum 27
magna populi multitudo et mulierum, quae et plangebant
eumque lugebant. At quas conversus Iesus dixit: Hieroso- 28
lymitanae, nolite me deplorare, sed vosmetipsas deplorate
et liberos vestros; quoniam, ecce! dies veniunt, quibus 29
dicent: beatae steriles atque uteri, qui non pepererunt,
et mammae, quae non lactarunt! Tum incipient dicere mon- 30
tibus: cadite super nos! et collibus: occultate nos! nam 31
si viridi eum ligno haec agunt, cum arido quid fiat? Du- 32
cebantur vero etiam alii duo (qui erant) malefici, ut cum
eo in crucem agerentur.
Et quum ad locum, quem Cranium vocant, venissent, 33
ibi in crucem eum egerunt et maleficos illos, alterum a
dextra, alterum autem a sinistra. Iesus autem: pater, in- 34
quit, condona iis; nam nesciunt, quid faciunt. Disper-
tientes vero eius vestimenta sortem iecerunt. Atque ad- 35
erat populus contemplans; at seniores quoque cum iis
suspensis naribus (eum) deridebant his verbis: alios ser-
vavit, servato semetipsum, si hic est Christus, Dei dile-
ctus. Verum etiam milites ei illudebant accedentes et vi- 36
num culpatum ei afferentes hunc in modum: si tu es rex 37
Iudaeorum, serva temetipsum. Erat vero etiam titulus in 38
eum conceptus literis graecis et latinis et hebraicis: „hic
est rex Iudaeorum."
Unus autem maleficorum suspensorum his eum pete- 39
bat conviciis: si tu es Christus, serva temetipsum et nos.
At alter respondit eumque increpuit his verbis: tu ne me- 40
tuis quidem tibi a Deo, (ne tu quidem Deum vereris,) (quod
eo magis miror,) quod in eodem es supplicio? Et nos qui- 41
dem merito (in eo sumus); digna enim iis, quae fecimus,
accipimus; sed hic nihil ineptum fecit. Et Iesu: memento, 42
inquit, mei, domine, quando in regnum tuum veneris (al.
in regno tuo redieris). Cui Iesus: sancte, inquit, tibi 43
confirmo, hodie mecum in paradiso eris.

---

moni Cyrenaeo imposita, ad supplicium ducitur, miseram popu-
larium suorum sortem deplorandam esse foeminis, quae ipsum
deplorant, significat. 26—53. In crucem cum duobus latroni-
bus actus pro inimicissimis suis deprecatur, sed nihilominus a
plebe, militibus et principibus proscinditur conviciis, vestimenta
eius sorte dividuntur et cruci, eum regem esse Iudaeorum, in-
scriptum est. 33—38. Quum alter e latronibus crucifixis Iesu illu-
sisset, alter eum vituperat, cui servator beatam in regno Messiano

44 Ἦν δὲ ὡςεὶ ὥρα ἕκτη καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ᾽ ὅλην
45 τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ
46 ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. Καὶ φωνή-
σας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Πάτερ, εἰς χεῖράς
σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου! Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέ-
πνευσεν.

47 Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον ἐδόξασε τὸν
48 θεὸν λέγων· Ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν! Καὶ
πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύ-
την, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στή-
49 θη ὑπέστρεφον. Εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐ-
τοῦ μακρόθεν καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα.

50 Καὶ, ἰδού! ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσὴφ, βουλευτὴς ὑπάρ-
51 χων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, (οὗτος οὐκ ἦν συγκατα-
τεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν,) ἀπὸ Ἀριμα-
θαίας πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς προςεδέχετο καὶ αὐτὸς
52 τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· οὗτος προςελθὼν τῷ Πιλάτῳ
53 ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνε-
τύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευ-
54 τῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. Καὶ ἡμέρα ἦν
παρασκευὴ καὶ σάββατον ἐπέφωσκε.

55 Κατακολουθήσασαι δὲ καὶ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν
συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνη-
56 μεῖον καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ὑποστρέψασαι δὲ
ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα· καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύ-
χασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.

ΚΕΦ. XXIV.

1 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέος ἦλθον ἐπὶ
τὸ μνῆμα φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα, καί τινες
2 σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ
3 τοῦ μνημείου καὶ εἰςελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ
4 κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς

XXIII, 45. al. τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος †. al. haec verba omittant. 46. al. παραθήσομαι †. al. παρατίθημι. 47. al. ἑκατοντάρχος †. 51. al. καὶ προςεδέχετο καὶ αὐτὸς †. al. καὶ prius, aut καὶ αὐτός, aut utrumque excludunt. 52. al. καὶ οὗτος. 53. al. οὕτω.

Erat autem circiter hora sexta et tenebrae or- 44
tae sunt per totum orbem terrarum (al. provinciam Iu-
daeam) usque ad horam nonam et obscuratus est sol et 45
scissum velamen templi medium. Et Iesus alta voce cla- 46
mans: pater, inquit, animum meum manibus tuis commit-
to! Quibus dictis, exspiravit.

Centurio autem quum id, quod fiebat, vidisset, Deum 47
laudibus celebravit hunc in modum: revera hic homo iu-
stus erat! Et tota, quae aderat ad hoc spectaculum homi- 48
num multitudo, quum quae fiebant, contemplarentur, pe-
ctora sua tundentes redibant. Constiterant autem omnes 49
eius amici e longinquo et mulieres, quae eum a Galilaea
secutae fuerant, ut haec viderent.

Et, ecce! vir nomine Iosephus senator, vir bonus et 50
iustus, (hic consilium eorum et agendi rationem non pro- 51
baverat,) Arimathaea urbe Iudaeorum, qui et ipse regnum
exspectabat Messianum; hic, quum ad Pilatum venisset, 52
corpus Iesu sibi expetiit. Quod detractum et sindoni in- 53
volutum posuit in sepulcro e lapide exciso, ubi nemo un-
quam positus fuerat. Eratque dies praeparationis (quo Iu- 54
daei festo celebrando praeparabantur,) et dies sabbati il-
lucescebat.

Verum etiam mulieres, quae e Galilaea eum erant se- 55
cutae, subsecutae contemplatae sunt sepulcrum et quo-
modo corpus eius poneretur. Reversae autem aromata ap- 56
pararunt atque unguenta; et die sabbati quidem quievere
secundum praeceptum.

CAP. XXIV.

Primo autem hebdomadis die primo diluculo vene- 1
runt ad monumentum ferentes, quae apparaverant, aroma-
ta, nonnullis eas comitantibus. Deprehenderunt autem 2
lapidem a sepulcro devolutum atque ingressae corpus domi- 3
ni Iesu non invenerunt. Qua de re dum dubiae haerebant, 4

---

vitam precibus eius annuens promittit. 39—43. Inde ab hora sexta usque ad nonam orbis terrarum magnis obducitur tenebris, velum in templo discinditur et Christus piis precibus exspirat. 44—46. Mat. XXVII, 50. Marc. XV, 21. Ioh. XIX, 17. Centurio omnesque spectatores, qui iustum e vita decessisse sentiunt, graviter commoventur. 47—49. Iosephus Arimathaeus, venia a Pilato impetrata corpus Christi, in sepulcro recens excisso condit die praeparationis, quam vocant. 50—54. Mat. XXVII, 50. Marc. XV, 37—XVI, 1. Ioh. XIX, 30. 38—42. Primo mane sequentis diei mulieres quaedam e Galilaea aromata afferentes sepulcrum vident

περὶ τούτου καὶ, ἰδοὺ! ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν
5 ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. Ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐ-
τῶν καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν εἶπον πρὸς
6 αὐτάς· Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ
ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. Μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν
7 ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ λέγων· Ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
θρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν
8 καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Καὶ
9 ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ
τοῦ μνημείου ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα καὶ
10 πᾶσι τοῖς λοιποῖς. Ἦν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ Ἰω-
άννα καὶ Μαρία Ἰακώβου καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἳ
11 ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώ-
πιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν καὶ ἠπίστουν
12 αὐταῖς. Ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον
καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα, καὶ ἀπ-
ῆλθε πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.

13 Καὶ, ἰδοὺ! δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐ-
τῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα
14 ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ᾗ ὄνομα Ἐμμαούς· καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν
πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων.
15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν καὶ αὐτὸς
16 ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ
17 αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. Εἶπε δὲ
πρὸς αὐτούς: Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς
18 ἀλλήλους περιπατοῦντες, καί ἐστε σκυθρωποί; Ἀποκρι-
θεὶς δὲ ὁ εἷς, ᾧ ὄνομα Κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν· Σὺ
μόνος παροικεῖς Ἱερουσαλὴμ καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα
19 ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ποῖα;
Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃς
ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναν-
20 τίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ· ὅπως τε παρέδωκαν
αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θα-
21 νάτου καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι
αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ· ἀλλάγε
σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον,
22 ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν

XXIV, 4. al. δύο ἄνδρες. ib. al. ἐν ἐσθῆτι ἀστραπτούσῃ †. 5. al. τὰ πρόσωπα †. 9. al. πάντα ταῦτα. 10. al. ἦσαν δὲ †. 12. Hoc comma alii excludunt. 13. al. ἑκατὸν ἑξήκοντα †. ib. al. Ἐλμαούς s. Οὐλαμμαούς. 18. al. ἐν Ἱερουσ. s. εἰς Ἱερουσ. 19. al. εἶπαν †. ib. al. Ναζαρηνοῦ. 20. Schulzius coni. ὅμως †.

ecce! duo viri vestimentis induti splendidis iis adstite-
runt. Quibus perterritis vultumque in terram deflecten- 5
tibus dixerunt: qui vivum quaeritis inter mortuos? Non 6
est hic, sed resuscitatus est. Mementote, quemadmodum
vobis dixit, quum adhuc in Galilaea esset, his verbis: 7
esse in fatis, ut Messias traderetur manibus hominum
flagitiosorum et in crucem ageretur et tertio die resurge-
ret. Et in memoriam revocarunt eius dicta; et reversae 8
a sepulcro haec omnia undecimviris omnibusque reliquis 9
renuntiarunt. Erat autem Magdalena Maria et Iohanna et 10
Maria mater Iacobi et reliquae earum comites, quae haec
ad apostolos referebant. Quarum dicta quum iudicio eo- 11
rum veluti nugae esse viderentur, fidem iis denegabant.
Petrus vero, quum surrexisset, cucurrit ad sepulcrum et 12
corpore curvato introspiciens videt lintea iacentia sola, et
domum abiit mirans factum.

Et, ecce! duo ex iis eo ipso die proficiscebantur in vi- 13
cum sexaginta stadiis ab Hierosolymis distantem, cui no-
men Emmaus; et ipsi inter se colloquebantur de his omni- 14
bus, quae evenerant. Quibus colloquentibus et disceptan- 15
tibus et ipse Iesus, quum appropinquasset, cum iis pro-
ficiscebatur; sed oculi eorum tenebantur, ne eum agnos- 16
cerent. Verum dixit ad eos: quinam sunt sermones hi, 17
quos inter eundum invicem confertis, et (cur) tristes estis?
Unus autem, cui Cleopae nomen, ad eum dixit: tune solus 18
peregrinus es Hierosolymis nec nosti ea, quae hisce die-
bus ibi evenerunt? Quibus: qualia? inquit. Cui illi: illa, 19
inquiunt, de Iesu Nazoraeo, qui fuit vir vates, excellens
factis et dictis Dei omnisque populi iudicio; quomodo 20
summi sacerdotes et magistratus nostri mortis supplicio
eum tradiderint eumque in crucem egerint. At nos spe- 21
rabamus, fore, ut ipse Israelitas vindicaret; (horum autem
nihil factum est,) at sane praeter ista omnia is dies, quem
(populus Israeliticus) hodie celebrat, tertius est, ex quo
haec facta sunt. Verum etiam mulieres quaedam e nobis 22

---

apertum et vacuum et a viris duobus splendidis vestibus indutis, Iesum in vitam rediisse, percipiunt. Rem quidem undecimviris enarrant reliquisque Iesu asseclis, at ipsi id, quod evenerat, credere nequeunt. Quo nuntio allato Petrus ad sepulcrum quum accessisset, idem cum magna admiratione videt. 55—XXIV, 1—12. Mat. XXVIII, 1. Marc. XVI, 1. Ioh. XX, 1. Interim Iesus duobus discipulis Emmauntem proficiscentibus sese offert, quibus, quum animum eorum ob cruentam servatoris caedem et spem regni Israelitarum restaurandi frustratam afflictum esse cognovisset, has

23 ἐξέστησαν ἡμᾶς γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ
μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦλθον λέγουσαι καὶ ὀπτα-
24 σίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ
ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ εὗρον
οὕτω καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον.
25 Καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτούς· Ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ
καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆ-
26 ται! Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰςελθεῖν
27 εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωϋσέως καὶ
ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις
28 ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώ-
μην, οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προςεποιεῖτο πορρώτερω
29 πορεύεσθαι. Καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν λέγοντες· Μεῖνον
μεθ᾽ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ καὶ κέκλινεν ἡ ἡμέρα.
30 Καὶ εἰςῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ᾽ αὐτῶν λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλό-
31 γησε καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ διηνοίχθη-
σαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν, καὶ αὐτὸς ἄφαν-
32 τος ἐγένετο ἀπ᾽ αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Οὐχὶ
ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν
33 τῇ ὁδῷ καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; Καὶ ἀναστάν-
τες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ εὗρον
συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς λέγον-
34 τας· Ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως καὶ ὤφθη Σίμωνι.
35 Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐ-
τοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.
36 Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων αὐτὸς ἔστη ἐν μέσῳ
37 αὐτῶν καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν. Πτοηθέντες δὲ
38 καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶ-
πεν αὐτοῖς· Τί τεταραγμένοι ἐστὲ καὶ διατί διαλογισμοὶ
39 ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς χεῖράς
μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι· ψηλαφή-
σατέ με καὶ ἴδετε· ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει,
40 καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν
41 αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἔτι δὲ ἀπιστούντων
αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων εἶπεν αὐτοῖς·

XXIV, 22. al. γενόμεναι †. ib. al. ὀρθριναὶ †. 26. al. καὶ οὕτω εἰςελθεῖν †. 28. al. πορρώτερον †. ib. al. προςεποιήσατο †. 29. al. ἤδη ἡ ἡμέρα. 31. al. λαβόντων δὲ αὐτῶν τὸν ἄρτον ἀπ᾽ αὐτοῦ ἠνύγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν. 34. al. ὄντως ἠγέρθη ὁ κύριος + et Bentl. ὁ κύρ. ὄντως ἠγέρθη. 36. al. αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐστάθη. 37. al. θροηθέντες. ib. al. φάντασμα. 38. al. ἐν τῇ καρδίᾳ. 41. al. αὐτῶν καὶ θαυμαζόντων ἀπὸ τῆς χαρᾶς.

nos attonitos reddiderunt, quae primo mane ad sepul-
crum egressae nec corpore eius invento venerunt dicen- 23
tes, se adeo angelorum apparitionem vidisse, qui eum vi-
vere dixissent. Et quum quidam e nostris ad sepulcrum 24
abiissent, deprehenderunt sicuti etiam mulieres dixerant;
ipsum autem non viderunt. Et ipse ad eos: o vos, inquit, 25
insipidos tardosque animo in fide habenda iis, quae ceci-
nerunt prophetae. Nonne haec oportebat perpeti Christum 26
et ad maiestatem suam pervenire? Atque exorsus a Mose 27
et ab omnibus prophetis interpretabatur iis in tota scri-
ptura sacra, quae ad se pertinebant. Qui quum propius 28
ad vicum, quo proficiscebantur, venissent, ipse ulterius
proficisci simulabat. Et vi eum retinuerunt dicentes: ma- 29
ne nobiscum; nam vesperascit et dies inclinavit. Et in-
gressus est, ut cum ipsis maneret. Et quum accumberet 30
cum iis, pane sumto, gratias egit (Deo) fractumque iis
tradidit. Verum oculi eorum aperti sunt eumque agnove- 31
runt; et ipse e conspectu eorum remotus est. Et dixe- 32
runt ad se invicem: nonne animus ardebat in nobis, quum
nobiscum in via loqueretur et scripta sacra explicaret? Et 33
quum surrexissent ea ipsa hora, Hierosolyma redierunt et
congregatos deprehenderunt undecimviros et qui cum iis
erant dicentes, dominum revera resuscitatum esse et con- 34
spiciendum se praebuisse Simoni. Ipsi quoque enarrabant, 35
quae in via acciderant, et quomodo ab ipsis agnitus fuerat
in pane frangendo.

At dum haec loquebantur, ipse inter eos constitit iis- 36
que: salvete, inquit. Perculsi autem ac perterriti spectrum 37
contemplari videbantur. Quibus: quid, inquit, perterriti 38
estis? et cur cogitationes (dubitationes) in animis vestris
oboriuntur? Videte manus meas et pedes meos, me ipsum 39
esse: contrectate me et videte; nam spectrum carnem et
ossa non habet, quemadmodum me videtis habentem. Quo 40
dicto monstravit iis manus ac pedes. Sed adhuc fidem de- 41
negantes prae gaudio et mirantes allocutus est: habetisne

---

omnes calamitates ex V. T. oraculis subeundas fuisse Messiae demonstrat et, quum morem iis gerens domum eorum intrasset, tandem agnoscitur, at subito sese subducit. Illi Hierosolyma reversi apostolis rem referunt. 13—35. Marc. XVI, 12. Dum haec geruntur, Iesus opinione citius apud suos adest, conspicitur, contrectatur, cibo sumto se vita frui, ipsum esse ad oculos iis de-

42 Ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; Οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος
43 ὀπτοῦ μέρος καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. Καὶ λαβὼν ἐνώ-
44 πιον αὐτῶν ἔφαγεν. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς
ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι
πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως καὶ προφήταις
45 καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ
46 συνιέναι τὰς γραφὰς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅτι οὕτω γέγρα-
πται καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ ἀναστῆναι
47 ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνό-
ματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ
48 ἔθνη ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυ-
49 ρες τούτων. Καὶ, ἰδού! ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν
τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς, ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πό-
λει, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.
50 Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν καὶ ἐπά-
51 ρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν
τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς διέστη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀνεφέ-
52 ρετο εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν
ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ
53 ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες
τὸν Θεόν.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.*)

ΚΕΦ. Ι.

1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ
2 Θεὸς ἦν ὁ λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν.
3 Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ
4 ἕν, ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς

XXIV, 44. al. οἱ λόγοι μου ib. al. ἐν ᾧ ἤμην σὺν ὑμῖν. ib. al. πληρωθῆναι ἅπαντα. 49. al. ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ. 53. al. post: τ. Θεόν, addunt: Ἀμήν. *) al. κατὰ Ἰωάννην. al. εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην. al. τὸ κατὰ Ἰω. (ἅγιον) εὐαγγ. al. ἀρχὴ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου. al. ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην s. ἐκ τοῦ κατὰ Ἰ. εὐαγγελίου. 2. al. οὕτως. 3. al. οὐδὲν, ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ. 4. al. ζωή ἐστιν καὶ ἡ ζωή.

hic esculenti quid? Illi vero piscis cocti partem atque ex 42
favo apiario ei dederunt, quod sumtum iis spectantibus 43
comedit. Dixit autem iis: hi sunt sermones, quos vo- 44
biscum contuli, quum adhuc vobiscum essem, esse in fa-
tis, ut eventu comprobarentur omnia, quae in lege Mo-
saica et prophetis et psalmis de me perscripta leguntur.
Tum mentem eorum aperuit, ut scripta sacra intelligerent 45
dixitque iis: sic scriptum legitur et sic oportebat perpeti 46
Christum et tertio die e mortuis resurgere et nomine eius 47
alta voce (oportebat) doceri mentis mutationem in melius
et remissionem peccatorum, ut omnes gentes audirent, in-
itio ab Hierosolymis facto. Vos autem testes horum estis. 48
Et, ecce! ego mitto dona patris mei vobis destinata; vos 49
autem manete in urbe, donec induamini virtute divina.
Eduxit vero eos foras Bethaniam usque manibusque suis 50
sublatis bona iis est apprecatus. Et accidit, ut, dum bo- 51
na iis apprecaretur, ab iis discederet atque in coelum tol-
leretur. Et ipsi supplices eum venerati Hierosolyma ma- 52
gna cum laetitia redierunt et perpetuo in templo Deum 53
laudibus celebrabant eique gratias agebant.

EVANGELIVM

SECVNDVM IOHANNEM.

CAP. I.

Initio erat logos et logos erat apud Deum et Deus erat 1
logos. Hic erat initio apud Deum. Omnia per eum facta 2.3
sunt et sine eo ne unum quidem factum est, quod factum
est. In eo vita erat et vita (quam dixi) erat lumen ho- 4

---

monstrat, e Mose, prophetis et psalmis divina mortis Messiae consilia exponit eosque Spiritum sanctum pollicitus exhortatur, ut ab Hierosolymis per totum orbem terrarum doctrinam suam propagent. Tum quum fausta quaevis Bethaniae suis esset apprecatus, ipse sublimis in coelum abit, illi Hierosolyma revertuntur.) 36—53. Marc. XVI, 14. Ioh. XX, 19. Marc. XVI, 19. 20.

I. Logos, qui apud Deum, et ipse erat Deus, qui omnium

5 τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ
6 σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλ-
7 μένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης· οὗτος ἦλθεν
εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάν-
8 τες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ'
9 ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθι-
νόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσ-
10 μον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο
11 καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ
12 ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδω-
κεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύου-
13 σιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θε-
λήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θεοῦ
14 ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν
ἐν ἡμῖν καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς
μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
15 Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγε λέγων· Οὗτος
ἦν, ὃν εἶπον· Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου
16 γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος
αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος.
17 Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλή-
18 θεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε
πώποτε· ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πα-
τρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

19 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέ-
στειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευΐτας,
20 ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν· Σὺ τίς εἶ; Καὶ ὡμολόγησε καὶ
οὐκ ἠρνήσατο· καὶ ὡμολόγησεν· Ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χρι-
21 στός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· Τί οὖν; Ἠλίας εἶ σύ; Καὶ
λέγει· Οὐκ εἰμί. Ὁ προφήτης εἶ σύ; Καὶ ἀπεκρίθη·
22 Οὔ. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Τίς εἶ; ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς
23 πέμψασιν ἡμᾶς· τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; Ἔφη· Ἐγὼ
„φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυ-
24 ρίου!“ καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης. Καὶ οἱ ἀπε-
σταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν
25 καὶ εἶπον αὐτῷ· Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χρι-

I, 5. al. ἡ σκοτία αὐτόν. 14. al. πλήρη. 16. al. ὅτι ἐκ τ. πληρ. †. 18. al. pro υἱὸς l. θεὸς s. θεοῦ s. omittunt. 19. al. ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν. 20. al. καὶ ὡμολόγησεν· ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ Χρ. †. 21. al. σὺ Ἠλίας εἶ s. τίς εἶ σύ; Ἠλίας εἶ; s. σὺ οὖν τίς; Ἠλίας εἶ;

minum et lumen in tenebris splendet et tenebrae id non com- 5
prehenderunt. Fuit homo missus a Deo, cui nomen Iohannes; 6
hic venit ad testimonium exhibendum, ut testaretur de lu- 7
mine, quod dixi, ut omnes per eum fidem haberent. Non erat
ille lumen, sed ut testimonium exhiberet de lumine. Erat lu- 8
men verum, quod omnem hominem, qui in eo est, ut in mun- 9
dum veniat, illustrat. (ad lumen — erat in eo, ut — veniret.) 10
In mundo erat et mundus per eum factus est et mundus eum
non novit. In peculium suum habebat, venit et populares 11
eum non receperunt. Quot vero eum receperunt, iis dedit 12
facultatem, filios Dei fieri, qui ei (Messiae) fidem habebant,
qui non e sanguine neque e voluntate corporis (al. foeminae) 13
neque e voluntate viri, sed e Deo geniti sunt. Et logos hu- 14
manam formam induit et versatus est inter nos (et contem-
plati sumus eius splendorem, splendorem ut unigeniti a patre,)
plenus gratiae et veritatis. Iohannes testatur de eo et pa- 15
lam professus est: hic erat, quem dixi: qui post me ve-
nit, ante me fuit; nam me prior erat. Et ex abundantia 16
eius nos omnes cepimus et gratiam gratiae additam. Nam 17
lex per Mosen data est; gratia et veritas per Iesum Chri-
stum exstitit. Deum nemo unquam vidit: unigenitus filius, 18
qui erat in sinu patris, ille enarravit.

Et hoc est testimonium Iohannis, quum Iudaei Hieroso- 19
lymis sacerdotes et Levitas misissent, ut eum interrogarent:
tu quis es? Et professus est nec negavit; et professus est: 20
ego non sum Christus. Et interrogarunt eum: quid igitur? 21
Esne tu Elias? Et dicit: non sum. Esne tu propheta (quem
exspectamus)? Et respondit: non. Dixerunt igitur ei: quis- 22
nam es? ut responsum demus iis, qui nos miserunt: quid
dicis de temetipso? *) „Ego, inquit, vox clamantis in deser- 23
to; complanate viam domini!“ quemadmodum cecinit Ie-
saias propheta. Et legati erant e Pharisaeis eumque in- 24
terrogarunt hunc in modum: quid igitur lotione sacra im- 25
buis, si tu non es Christus neque Elias neque propheta

---

*) Ies. XL, 3.

rerum, vitae, veritatis, salutis auctor est, repudiatus ab hominibus adeoque à Iudaeis, in Iesu humanam induit naturam, ut ex uberrima, quae in eo inest, rerum div. copia ad unum omnes accipiant, quae ad veram, pietatem, favorem Dei et vitam beatam perducunt. Praestantior igitur est Mose, qui legem dedit, et Iohanne b., qui haud semel honorificum de Christo testimonium edidit; 1—18. inprimis quum Pharisaei legatos Hierosolymis ad eum Bethaniam, ubi sacra lotione homines imbuebat, miserant, quibus praesentibus palam et libere professus est, Iesum

26 στὸς οὔτε Ἠλίας οὔτε ὁ προφήτης; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰωάννης λέγων· Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν
27 ἕστηκεν, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου
ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ
28 ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. Ταῦ-
τα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν
29 Ἰωάννης βαπτίζων. Τῇ ἐπαύριον βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρ-
χόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· Ἴδε, ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ,
30 ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός ἐστι, περὶ οὗ
ἐγὼ εἶπον· Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου
31 γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν·
ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ
32 ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέ-
γων· Ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περιστε-
33 ρὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν
αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός
μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ
μένον ἐπ' αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι
34 ἁγίῳ. Κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
35 Τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης καὶ ἐκ τῶν
36 μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπα-
37 τοῦντι λέγει· Ἴδε, ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ ἤκουσαν αὐ-
τοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰη-
38 σοῦ. Στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκο-
39 λουθοῦντας λέγει αὐτοῖς· Τί ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ·
Ῥαββὶ, (ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον διδάσκαλε,) ποῦ μένεις;
40 Λέγει αὐτοῖς· Ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ
μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ὥρα
41 ἦν ὡς δεκάτη. Ἦν Ἀνδρέας, ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου,
εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου καὶ ἀκολου-
42 θησάντων αὐτῷ. Εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν
ἴδιον Σίμωνα καὶ λέγει αὐτῷ· Εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν (ὅ
43 ἐστι μεθερμηνευόμενον Χριστός). Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς
τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Σὺ εἶ Σίμων,
44 ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς (ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος).
Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ εὑ-

I, 27. al. αὐτός ἐστιν et ὅς ἔμπροσθέν μου γέγονεν omittunt †. 28. al. Βηθαβαρᾷ †. 29. al. βλέπει ὁ Ἰωάννης †. 32. al. ὡσεὶ †. 34. al. ὁ ἐκλεκτὸς υἱὸς τ. θ. 37. al. οἱ δύο αὐτοῦ μαθηταὶ s. οἱ δ. μαθ. αὐτοῦ. 40. al. ἔρχ. καὶ ὄψεσθε †. ib. al. ἦλθον οὖν καὶ εἶδον. ib. al. ὥρα δὲ ἦν. 42. multi Codd. et PP. l. Μεσίαν. ib. al. ὁ Χριστός †. 43. al. ἐμβλ. δὲ αὐτῷ. 44. al. ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς.

ille? Quibus Iohannes his verbis respondit: equidem lo- 26
tione sacra per aquam imbuo, sed medius inter vos con-
stitit, quem vos non nostis; ipse est, qui post me venit, 27
qui ante me fuit, cuius ut solvam calceamenti corrigiam,
non sum idoneus. Haec Bethaniae facta sunt trans Iorda- 28
nem, ubi Iohannes lotione sacra imbuebat. Postridie videt 29
Iesum ad se venientem et dicit: ecce, agnus Dei, qui mundi
fert peccatum. Hic est, de quo ego dixi: post me venit vir, 30
qui ante me fuit (al. me praestantior); nam me prior erat. 31
Et ego eum non noveram, sed ut Israelitis manifestaretur,
hanc ob caussam ego veni per aquam homines obstringens.
Et testatus est Iohannes his verbis: contemplatus sum 32
spiritum (divinum) modo columbae coelitus delabentem, et
mansit (in eo) super eum (delatus). Et ego eum non no- 33
veram, sed qui me misit, ut homines baptismo per aquam
obstringerem, ille mihi dixit: in quemcunque videris Spi-
ritum, quem nosti, delabentem manentemque super eum (de-
latum), hic est, qui per Spiritum sanctum lotione imbuit sa-
cra. Et ego vidi et testatus sum, hunc esse filium Dei. 34

Postridie iterum Iohannes aderat et duo ex eius disci- 35
pulis. Et oculis in Iesum ambulantem iniectis dicit: ecce, 36
agnus Dei. Quem duo illi discipuli dicentem quum audi- 37
vissent, Iesum sunt secuti. Sed Iesus conversus eosque 38
contemplatus sequentes iis: quid, inquit, quaeritis? Illi au- 39
tem: Rabbi (quod est, si interpreteris, magister) inquiunt,
ubinam manes? Quibus: venite, inquit, et videte. Vene- 40
runt et viderunt, ubi maneret illumque diem apud eum man-
serunt. Hora erat circiter decima. Erat Andreas, frater 41
Simonis Petri, unus ex illis duobus, qui a Iohanne (res
div.) audiverant eumque erant secuti. Hic primus suum 42
ipsius fratrem Simonem deprehendit, cui: deprehendimus,
inquit, Messiam (quod est, si interpreteris, Christus). Et 43
duxerunt eum ad Iesum. Quem Iesus intuitus: tu es Si-
mon, inquit, filius Ionae; tu vocaberis Cephas (quod est,
si interpreteris, Petrus). Postridie quum in Galilaeam egre- 44
di voluerit, deprehendit Philippum, cui: sequere me, in-

---

esse Messiam, ipsum autem longe eo inferiorem, et postero die, quum Iesus ipse accederet, declaravit, se esse Messiae anteambulonem, Iesum autem Messiam, id quod in ipso lotione sacra imbuendo e Spiritu div. in eum delapso et perspexerit et testaretur.

18—34. Postero die eodem in loco duo Iohannis b. discipuli Andreas, (Iohannes?) Simon, cui Iesus Petri nomen imposuit, magistro relicto, Iesum sequuntur ac postridie illorum impulsu

45 ρίσκει Φίλιππον καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ
Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδὰ, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ
46 Πέτρου. Εὑρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐ-
τῷ· Ὃν ἔγραψε Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται,
εὑρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ, τὸν ἀπὸ Ναζα-
47 ρέτ. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ· Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί
τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Ἔρχου καὶ ἴδε.
48 Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν
καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· Ἴδε, ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δό-
49 λος οὐκ ἔστι. Λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ· Πόθεν με γινώ-
σκεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πρὸ τοῦ σε
50 Φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν εἶδόν σε. Ἀπε-
κρίθη Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ· Ῥαββὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς
51 τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰη-
σοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι εἶπόν σοι· Εἶδόν σε ὑποκάτω
52 τῆς συκῆς, πιστεύεις; μείζω τούτων ὄψει. Καὶ λέγει αὐ-
τῷ· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν οὐρα-
νὸν ἀνεῳγότα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας
καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

ΚΕΦ. ΙΙ.

1 Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾶ τῆς
2 Γαλιλαίας καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. Ἐκλήθη δὲ
3 καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. Καὶ
ὑστερήσαντος οἴνου λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐ-
4 τόν· Οἶνον οὐκ ἔχουσι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Τί ἐμοὶ
5 καὶ σοὶ, γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ μήτηρ
αὐτοῦ τοῖς διακόνοις· Ὅ, τι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε.
6 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθα-
ρισμὸν τῶν Ἰουδαίων χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ
7 τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδα-
8 τος. Καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. Καὶ λέγει αὐτοῖς·
Ἀντλήσατε νῦν καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ. Καὶ ἤνεγ-
9 καν. Ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γε-
γενημένον καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστὶν (οἱ δὲ διάκονοι ᾔδει-
σαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ), φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχι-
10 τρίκλινος καὶ λέγει αὐτῷ· Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν
καλὸν οἶνον τίθησι καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσ-
11 σω· σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. Ταύτην

I, 46. al. Ναζαρέθ. 49. al. ὁ Ἰησ. 51. al. ὄψῃ †. II, 1. al. τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. 9. al. οἱ ἠντλημ. τ. ὕδωρ καὶ ἰδόντες τὸ γεγονὸς ἐθαύμασαν. 10. al. τὸν κάλλιστον.

quit. Erat autem Philippus Bethsaida oriundus, ex urbe 45
Andreae et Petri. Deprehendit Philippus Nathanaelem, cui: 46
quem Moses, inquit, in lege, quam nosti, scripsit et vates sacri, invenimus, Iesum, filium Iosephi, Nazarethanum.
Cui Nathanael: potestne, inquit, boni quid Nazaretha esse? 47
Cui Philippus: veni, inquit, ac vide. Iesus quum Natha- 48
naelem ad se venientem vidisset, de eo dicit: en, revera
Israelita, in quo non inest dolus. Cui Nathanael: unde, 49
inquit, me nosti? Cui Iesus hunc in modum respondit:
antequam Philippus te vocaret, quum esses sub ficu (ficum
stratus), te vidi. Nathanael hunc in modum ei respon- 50
dit: magister, tu es filius Dei, tu es rex Israelitarum.
Cui Iesus his verbis respondit: quoniam tibi dixi: vidi te 51
sub ficu, fidem habes? maiora his videbis. Eique dixit: 52
sanctissime vobis confirmo: ab hoc inde tempore coelum videbitis apertum et angelos Dei adscendentes et descendentes in filium hominis.

CAP. II.

Tertio die quum nuptiae Canae in Galilaea celebraren- 1
tur, aderat ibi mater Iesu. Invitatus vero etiam est Iesus 2
eiusque discipuli ad illas nuptias. Et vino deficiente, ma- 3
ter Iesu dicit ad eum: vinum non habent. Cui Iesus: quid 4
mihi tecum rei est, mulier? hora mea nondum venit. Ma- 5
ter eius ministris: quidquid, ait, vobis dixerit, facite.
Erant autem ibi sex hydriae lapideae positae secundum ri- 6
tum lavandi apud Iudaeos receptum, quarum singulae duos
tresve cados capiebant. Iesus ad eos dicit: replete hydrias 7
aqua. Et repleverunt eas usque ad summum. Atque di- 8
cit iis: iam haurite ac ferte praefecto convivii. Et tulerunt. Ut vero praefectus convivii aquam in vinum con- 9
versam gustavit nec sciret, unde esset, (ministri autem, qui aquam hauserant, sciebant,) vocat sponsorem praefectus convivii eique: quivis homo, inquit, primum bonum 10
apponit vinum et quando inebriati sunt, tum vilius; tu bonum vinum huc usque servasti. Hoc fecit initium miracu- 11

Philippus et Nathanael animi sinceritate insignis de Messiana Iesu dignitate certissimi. 35—52.

II. Triduo post Canae cum matre ac discipulis su nuptiali convivio vino deficiente, aqua in nobile vinum mutata, primo suo miraculo dignitátem prodit Messianam et fidem discipulorum au-

ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς
Γαλιλαίας καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ἐπίστευ-
σαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
12 Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καφαρναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ
μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐ-
13 τοῦ καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. Καὶ ἐγγὺς ἦν
τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ
14 Ἰησοῦς καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ
πρόβατα καὶ περιστερὰς καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημέ-
15 νους καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων πάντας ἐξέβα-
λεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν
κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε
16 καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν· Ἄρατε ταῦτα ἐν-
τεῦθεν! μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμ-
17 πορίου. Ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμ-
μένον ἐστίν· „Ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεταί με.“
18 Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ· Τί ση-
19 μεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰη-
σοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν
20 τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Τεσ-
σαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ
21 σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ
22 τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νε-
κρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγε,
καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.
23 Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ
ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ θεωροῦν-
24 τες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ
ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας
25 καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀν-
θρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

ΚΕΦ. III.

1 Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, (Νικόδημος ὄνο-
2 μα αὐτῷ,) ἄρχων τῶν Ἰουδαίων· οὗτος ἦλθε πρὸς αὐτὸν
νυκτὸς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ῥαββί, οἴδαμεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ
ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύ-

II, 12. al. ἔμεινεν. 15. al. τὰ κέρματα. 17. al. κατέφαγε †. 19 al. διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομήσω. 20. al. εἶπαν. 22. al. ἔλεγεν αὐτοῖς †. 23. al. pro τοῖς Ἱερ. l. Ἱεροσ. †. ib. al. τὸ πάσχα al excl. ἐν τῇ ἑορτῇ †. 24. al. pro πάντας l. πάντα †. III, 1. al. ἦν δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπος. 2. al. πρὸς τὸν Ἰησοῦν †. ib. al. οἶδα μέν.

lorum Iesus Canae in Galilaea et manifestavit maiestatem
suam eiusque discipuli fidem ei habuerunt.
Postea Capharnaumum descendit et ipse et mater eius 12
et fratres eiusque discipuli ibique non multos dies manse-
runt. Paschate Iudaeorum instante, adscendit Hierosoly- 13
ma Iesus, qui, quum in templo venditores boum et ovium 14
et columbarum offendisset argentariosque sedentes, flagello 15
e funibus facto omnes e templo eiecit et oves et boves, et
pecunias argentariorum effundebat mensasque evertit et 16
columbas vendentibus dixit: haec auferte hinc! ne domum
patris mei domum negotiationis facite. Verum discipuli 17
eius recordati sunt, scriptum esse: *) „desiderium domus
tuae me exedit."
Iudaei igitur ei hunc in modum responderunt: quod- 18
nam documentum nobis exhibes, quod haec facis? Quibus 19
Iesus hoc modo respondit: destruite hoc templum, et intra
triduum id restaurabo. Dixerunt igitur Iudaei: quadraginta 20
sex annis exstructum est hoc templum, et tu intra triduum
id restaurabis? Ille vero de templo corporis sui (ecclesiae 21
suae) dicebat. Quum igitur e mortuis esset resuscitatus, 22
recordati sunt eius discipuli, eum hoc dicere, et fidem
habuerunt libris sacris et dicto, quod Iesus protulerat.
Quum autem Hierosolymis versaretur festo paschatis 23
die, multi, quum miracula, quae edebat, viderent, fidem
ei ut Messiae habuerunt. Ipse vero Iesus semetipsum iis 24
non credidit, quia noscebat omnes neque opus habebat, ut 25
quis de hominibus testimonium exhiberet; ipse enim nosce-
bat, quid in hominibus esset.

CAP. III.

Erat autem homo e Pharisaeis, cui nomen Nicodemus, 1
princeps Iudaeorum; hic noctu ad eum venit eique: magi- 2
ster, inquit, scimus, te esse doctorem a Deo profectum;
nemo enim haec, quae tu edis, miracula edere potest, nisi

---

*) Ps. LXIX, 10.

get. 1—11. Postea quum aliquot dies Capharnaumi cum suis esset versatus, Hierosolyma profectus mercatores et nummarios aedem Dei profanantes eiicit, ubi profitetur, se brevi tempore nova sacra esse instituturum, quod tamen non nisi post reditum eius in vitam ab apostolis perspicitur. 12—22. cf. Matth XXI, 12. 13. Marc. XI, 15. Luc. XIX, 45. 46. Hierosolymis multi quidem ob miracula a Iesu edita pro Messia eum habent, ipse autem, indole illorum hominum optime perspecta, iis se non credit. 23—25.

III. Coram Nicodemo, assessore synedrii, qui miraculis Christi

ναται ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ.
3 Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν
4 βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος·
Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύνα-
ται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰςελθεῖν
5 καὶ γεννηθῆναι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι,
ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύνα-
6 ται εἰςελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Τὸ γεγεννη-
μένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστι καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ
7 τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστι. Μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἶπόν
8 σοι· Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. Τὸ πνεῦμα ὅπου
θέλει πνεῖ καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας
πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει. Οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεν-
9 νημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδημος καὶ εἶ-
10 πεν αὐτῷ· Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη Ἰη-
σοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ
11 καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴ-
δαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν
12 μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν
καὶ οὐ πιστεύετε· πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πι-
13 στεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ
ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν
14 ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν
τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
15 ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ
16 ζωὴν αἰώνιον. Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον,
ὥςτε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ
πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.
17 Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσ-
μον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι'
18 αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πι-
στεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα
19 τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις,
ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἠγάπησαν οἱ
ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ αὐτῶν
20 πονηρὰ τὰ ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ
φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ

III, 6. al. post σάρξ ἐστι addunt: ὅτι ἐκ τῆς σαρκὸς ἐγεννήθη. 7. al. δεῖ ἡμᾶς. 8. al. ἢ ποῦ ὑπάγει. 10. al. ὁ Ἰησοῦς †. 12. al. καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε. al. πιστεύσητε. 14. al. ὁ ὢν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. 15. al. ἀλλ' ἔχει. 16. al. ὡς τὸν υἱόν. 19. al. αὐτῶν πονηρὰ †. 20. al. εἰς τὸ φῶς.

eum eo esset Deus. Cui Iesus hunc in modum respondit:
sanctissime tibi confirmo, nisi quis denuo natus fuerit, 3
non posse eum regnum divinum videre. Dicit ad eum Ni- 4
codemus: quomodo potest homo nasci, quum senex sit? num
potest uterum matris suae iterum intrare et nasci? Iesus 5
respondit: sanctissime tibi confirmo, nisi quis ex aqua et
spiritu natus fuerit, eum non posse regnum intrare divi-
num. Quodcunque e corpore natum est, corpus est, et 6
quodcunque e spiritu, spiritus est; ne mireris, me tibi 7
dixisse: oportere vos denuo nasci. Spiritus flat, ubi vult, 8
et sonitum eius audis, sed nescis, unde venit et quo
abit. Sic est quicunque e spiritu natus est. Nicodemus 9
ei hunc in modum respondit: quomodo haec fieri possunt?
Iesus ei respondit his verbis: tu es doctor (ille) Israelita- 10
rum et haec non nosti? Sanctissime tibi confirmo, nos, 11
quae scimus, loqui, et quae vidimus, testari, et testimo-
nium nostrum non accipitis. Si terrena vobis dixi et fidem 12
non habetis; quomodo si coelestia vobis dixerim, fidem
habebitis? Et nemo adscendit in coelum, nisi qui e coelo 13
descendit, Messias, qui est in coelo. Et quemadmodum 14
Moses sustulit serpentem in loco, quem nosti, deserto,
sic tolli oportet Messiam, ut quicunque ei fidem habet, ne 15
pereat, sed vitam habeat aeternam. Sic enim Deus mun- 16
dum amavit, ut filium suum unigenitum daret, ut quicun-
que ei fidem haberet, ne periret, sed vitam haberet aeternam.
Nam Deus filium suum non misit in mundum, ut mundum 17
iudicaret, sed ut mundus per eum servaretur. Quicunque 18
ei fidem habet, non iudicatur, quicunque autem fidem non
habet, iam est iudicatus, quia unigenito Dei filio fidem non
habuit. Hoc autem est iudicium, quod lux in mundum ve- 19
nit et homines magis tenebras quam lucem amarunt; erant
enim facta eorum improba. Quicunque enim male agit, 20
lucem odit nec prodit in lucem, ne facta eius arguantur;

---

permotus, noctu, ut invidiam hominum fugeret, eum adierat, declarat, totius hominum vitae in melius mutationem necessario efflagitari eamque, quamvis dubitante Nicodemo hominibusque Messiam repudiantibus, vi divina iri effectum; nam Deum ipsum per Iesum universum genus humanum beare decrevisse, quorum qui fidem habent, beata vita esse potituros, minime vero eos,

21 ἔργα αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ
φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰρ-
γασμένα.

22 Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν καὶ
23 ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγ-
γὺς τοῦ Σαλεὶμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ παρεγί-
24 νοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς
25 τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν
26 μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ. Καὶ
ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ· Ῥαββὶ, ὃς ἦν
μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε,
27 οὗτος βαπτίζει καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Ἀπε-
κρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν· Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβά-
νειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
28 Αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶπον· Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ
Χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου.
29 Ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστὶν, ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμ-
φίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν
φωνὴν τοῦ νυμφίου. Αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλή-
30 ρωται. Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. Ὁ
31 ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν. Ὁ ὢν ἐκ τῆς
γῆς ἐκ τῆς γῆς ἐστι καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐ-
32 ρανοῦ ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστὶ καὶ ὃ ἑώρακε καὶ
ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς
33 λαμβάνει. Ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν,
34 ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. Ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς,
τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ
35 θεὸς τὸ πνεῦμα. Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν καὶ πάντα
36 δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει
ζωὴν αἰώνιον, ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωὴν,
ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

ΚΕΦ. IV.

1 Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι,
ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάν-

III, 23. al. Σαλὴμ †. a. Σαλεὶμ. 25. al. Ἰουδαίων †. 27. al. ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν. 28. al. ὅτι εἶπον ἐγώ. 31. al. ὁ δὲ ὢν ἐκ τῆς γῆς. 34. al. μέρους †. 35. al. ἔδωκεν. 36. al. ὁ δὲ ἀπιστῶν. ib. al. τὴν ζωήν. ib. al. μενεῖ †. IV, 1. al. ἔγνω ὁ Ἰησοῦς.

quicunque autem verum in agendo sequitur, prodit in lu- 21
cem, ut facta eius manifestentur; quoniam ex mente Dei
(per Deum) perfecta sunt.
Postea venit Iesus eiusque discipuli in Iudaicam ter- 22
ram ibique versabatur sacraque lotione homines imbuebat.
Verum etiam Iohannes aqua immergebat Aenone prope Sa- 23
limum, quoniam magna vis aquarum ibi erat; et advenie-
bant et aqua immergebantur. Nondum enim in vincula 24
erat coniectus Iohannes. Orta est igitur disputatio a dis- 25
cipulis Iohannis cum Iudaeo de ritu lavandi. Et vene- 26
runt ad Iohannem, cui: magister, inquiunt, qui tecum
erat trans Iordanem, cui tu testimonium exhibuisti, en,
hic aqua immergit et omnes ad eum veniunt. Iohannes 27
respondit his verbis: non potest homo quiddam sibi sumere,
nisi divinitus ei fuerit concessum. Vos ipsi testes mihi 28
estis, me dixisse: non ego sum Christus, sed missus sum
ante illum. Qui sponsam habet, sponsus est, sed sponsi 29
amicus, qui adstat eumque audit, propter vocem sponsi im-
pense gaudet. Hoc igitur gaudium meum completum est. 30
Illum oportet crescere, me decrescere. Qui coelitus ve- 31
nit, omnibus superior est. Qui e terra est, est e terra et
terrena loquitur (i. e. homo in hac terra natus, humilis
est et humilia loquitur); qui e coelo venit, omnibus supe-
rior est, et quod vidit atque audivit, hoc testatur, et testi- 32
monium eius nemo admittit. Qui testimonium eius admit- 33
tit, obsignavit, Deum esse veracem. Quem enim Deus 34
misit, verba Dei eloquitur; non enim modice dat Deus
spiritum. Pater amat filium et omnia dedit, ut essent in eius 35
manu. Qui filio fidem habet, vitam habet aeternam; qui 36
vero fidem deneget, vitam non videbit, sed ira Dei ma-
net in eo, (postquam puniens super eum venit i. e. obno-
xius manet poenae divinae).

CAP. IV.

Quum igitur cognovisset dominus, audivisse Phari- 1
saeos, Iesum plures facere discipulos et aqua immergere,

---

qui improbitate seducti lucem div. fugiant. 1—22. Paulo post Iesus in Iudaea homines lotione sacra imbuit, ubi etiam Iohannes b. versatur, cuius discipuli et cum Iudaeo de purgatione disputant et aegre ferunt, numerum discipulorum Iesu augeri, Sed Iohannes libere profitetur, se non nisi anteambulonem esse Messiae, cui et maior asseclarum numerus coelitus datus sit et, ut homines div. sapientia imbutos ad vitam perduceret beatam. 23—36.

IV. Quum Pharisaei de rei chr. incrementis audivissent, Iesus

2 νης· (καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ᾽ οἱ μα-
3 θηταὶ αὐτοῦ·) ἀφῆκε τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπῆλθε πάλιν
4 εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς
5 Σαμαρείας. Ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας λεγο-
μένην Συχὰρ πλησίον τοῦ χωρίου οὗ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰω-
6 σὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. Ὁ
οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἐκαθέζετο οὕ-
7 τως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. Ἔρχεται γυνὴ ἐκ
τῆς Σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·
8 Δός μοι πιεῖν. (Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν
9 εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι.) Λέγει οὖν αὐ-
τῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις· Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ᾽
ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; (Οὐ γὰρ
10 συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις.) Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς
καὶ εἶπεν αὐτῇ· Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ καὶ τίς
ἐστιν ὁ λέγων σοι· Δός μοι πιεῖν· σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν καὶ
11 ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Κύριε, οὔτε
ἄντλημα ἔχεις καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ
12 ὕδωρ τὸ ζῶν; Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ,
ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε καὶ οἱ
13 υἱοὶ αὐτοῦ καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς
καὶ εἶπεν αὐτῇ· Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου δι-
14 ψήσει πάλιν· ὃς δ᾽ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώ-
σω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ
ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομέ-
15 νου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· Κύριε,
δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ μηδὲ ἔρχωμαι ἐν-
16 θάδε ἀντλεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ὕπαγε, φώνησον
17 τὸν ἄνδρα σου καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. Ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ καὶ
εἶπεν· Οὐκ ἔχω ἄνδρα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Καλῶς
18 εἶπας· Ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω. Πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες καὶ
νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ· τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας.
19 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Κύριε, θεωρῶ, ὅτι προφήτης εἶ
20 σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν,
καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου
21 δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Γύναι, πίστευσόν
μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε

IV, 3. al. τὴν Ἰουδ. γῆν. 5. al. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς. ib. al. Σι-χὰρ †. ib. al. ὃ ἔδωκεν †. ib. al. τῷ Ἰωσήφ. 6. al. ὡς ἕκτη †. 7. al. πιεῖν ὕδωρ. 8. al. ἀπελύθεισαν † s. ἀπελελύθασιν. 13. al. ὁ Ἰησοῦς. 14. al. διψήσει. 15. al. διέρχομαι †. 17. al. ἡ γυνή κ. εἶπεν αὐτῷ †. 20. al. ἐν τούτῳ τῷ ὄρει †. ib. al. καὶ πῶς ὑμεῖς λέγετε. ib. al. ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. 21. al. πίστευέ μοι, γύναι.

quam Iohannes; (quamquam Iesus ipse non aqua immerge- 2
bat, sed eius discipuli;) Iudaea relicta iterum in Galilaeam 3
abiit. Oportebat autem eum transgredi per Samariam. Ve- 4
nit igitur in urbem Samariae, quae Sychar dicitur, vici- 5
nam agro, quem Iacobus Iosepho filio suo dederat. Erat 6
autem ibi fons Iacobi. Iesus igitur fessus ex itinere se-
debat sic ad illum fontem; hora erat circiter sexta. Ve- 7
nit mulier e Samaria ad aquam hauriendam. Cui Iesus: da
mihi, inquit, potum. (Nam discipuli in urbem abierant, 8
ut alimenta emerent.) Dicit igitur mulier Samaritana ad 9
eum: quomodo tu Iudaeus a me muliere Samaritana potum
petis? (Iudaei enim consuetudine Samaritanorum non utun-
tur.) Iesus ei hunc in modum respondit: si nosses bene- 10
ficium Dei et quis sit, qui tibi dicit: da mihi potum; tu
ab ipso peteres et daret tibi aquam vivam. Cui mulier: 11
domine, inquit, neque haustrum habes et puteus est pro-
fundus; unde igitur habes aquam vivam? Num tu maior 12
es patre nostro Iacobo, qui nobis hunc puteum dedit et
ipse ex eo bibit et filii eius et pecudes eius? Iesus ei re- 13
spondit his verbis: quicunque ex hac aqua bibit, iterum
sitiet; quicunque vero biberit ex aqua, quam ego ei dabo, 14
minime sitiet in perpetuum; sed aqua, quam ei dabo, fiet
in ipso fons aquae ebullientis, quae valet ad vitam aeter-
nam. Dicit ad eum mulier: da mihi hanc aquam, ut ne 15
sitiam nec veniam huc haustum. Cui Iesus: abi, inquit, 16
voca virum tuum et veni huc. Mulier respondit his ver-
bis: non habeo virum. Cui Iesus: recte, inquit, dixisti: 17
te virum non habere. Quinque enim viros habuisti, et 18
quem nunc habes, non est tuus vir: hoc verum dixisti.
Cui mulier: domine, inquit, video, te esse prophetam. 19
Patres nostri in hoc monte adorarunt, et vos dicitis, Hie- 20
rosolymis esse locum, ubi adorari oporteat. Cui Iesus: 21
mulier, inquit, crede mihi, venit hora, qua neque in hoc

---

e Iudaea per Samariam proficiscens, mulierem Samariticam ad puteum Iacobi, a potu, quem flagitaverat, occasione de rebus div. disserendi petita, sexto eam marito nupturam esse miro modo edocet et futurum esse, ut Deus ubique terrarum animo et vere

22 ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὑμεῖς προσκυ-
νεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι
23 ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. Ἀλλ᾽ ἔρχεται ὥρα
καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσου-
σι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ
24 τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ
θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀλη-
25 θείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Οἶδα, ὅτι
Μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος Χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖ-
26 νος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ
27 εἰμι, ὁ λαλῶν σοι. (Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ καὶ ἐθαύμαζον, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. Οὐ-
δεὶς μέντοι εἶπε· Τί ζητεῖς ἢ τί λαλεῖς μετ᾽ αὐτῆς;)
28 Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ καὶ ἀπῆλθεν εἰς
29 τὴν πόλιν καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις· Δεῦτε, ἴδετε ἄν-
θρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα, μήτι οὗτός
30 ἐστιν ὁ Χριστός; Ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἤρ-
31 χοντο πρὸς αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ
32 μαθηταὶ λέγοντες· Ῥαββί, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς·
33 Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἔλεγον
οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους· Μήτις ἤνεγκεν αὐτῷ
34 φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα
ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω αὐτοῦ
35 τὸ ἔργον. Οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστι,
καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; Ἰδού, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς
ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί
36 εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. Ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει
καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων
37 ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων. Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν
ὁ ἀληθινός, „ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων καὶ ἄλλος ὁ
38 θερίζων.“ Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κε-
κοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον
39 αὐτῶν εἰσεληλύθατε. Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ
ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς
γυναικὸς μαρτυρούσης· Ὅτι εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα.
40 Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν
41 μεῖναι παρ᾽ αὐτοῖς, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Καὶ
42 πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, τῇ τε

IV, 23. al. simpliciter ἐν πνεύματι. 25. al. Μεσίας †. 27. al. καὶ ἐπὶ τοῦτο. ib. al. ἐθαύμασαν †. 30. al. ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως †. 31. al. ἐν τῷ μεταξύ †. ib. al. οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 35. al. τετράμηνον †. 36. al. καὶ ὁ θερίζων †. 40. ἦλθον οὖν. 41. al. ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν †.

monte neque Hierosolymis patrem adorabitis. Vos adoratis, 22
quod non nostis; nos adoramus, quod novimus, quoniam sa-
lus est e Iudaeis. At venit hora et iam est, qua veri cultores 23
patrem venerabuntur mente (Spiritu div. imbuta) et veritate
(convenienter veritati div. per Messiam patefactae; etenim
pater tales cultores suos desiderat. Mens est Deus et qui eum 24
venerantur, mente et veritate venerari oportet. Cui mulier: 25
novi, inquit, venire Messiam, qui dicitur Christus; quando
ille venerit, omnia nobis illustrabit. Cui Iesus: ego sum, in- 26
quit, qui tecum loquitur. (Atque interea superveniunt eius 27
discipuli et mirantur, quod cum muliere loquebatur. Nullus
tamen dixit: quid quaeris aut quid cum ea loqueris?) Relicta 28
igitur hydria sua, mulier abiit in urbem dicitque homini-
bus: agite, videte hominem, qui mihi omnia, quaecunque 29
feci, dixit, an forte hic sit Christus? Egressi igitur urbe 30
ad eum veniebant. Interim vero rogabant eum discipuli 31
his verbis: magister, ede. Quibus: equidem, inquit, ci- 32
bum habeo comedendum, quem vos non nostis. Dicebant 33
igitur discipuli ad se invicem: num quis tulit ei come-
dendum? Quibus Iesus: meus cibus est, inquit, ut satis- 34
faciam voluntati eius, qui me misit, et opus eius perficiam.
Nonne vos dicitis: adhuc tempus est quatuor mensium et 35
venit messis? En, dico vobis, tollite oculos vestros et con-
templamini agros; nam iam albent ad messem. Messor 36
mercedem capit et colligit fructum, qui valet ad vitam aeter-
nam, ut et sator simul laetetur ac messor. In hoc enim 37
vox illa est vera: „alius sementem facit et alius metit."
Ego misi vos ad metendum quod non laborastis; alii la- 38
borarunt, et vos in laborem eorum successistis. Ex urbe 39
autem illa multi Samaritanorum eum pro Messia habuerunt
ob sermonem mulieris testantis: dixit mihi omnia quaecun-
que feci. Quum igitur Samaritani ad eum venissent, ro- 40
gabant eum, ut apud ipsos maneret, et biduum ibi man-
sit. Et multo plures propter eius doctrinam fidem habue- 41
runt mulierique dicebant: non amplius propter tuum ser- 42

---

colatur. Iam antea eum prophetam esse collegerat, sed Iesu ipso, se Messiam esse, professo quam celerrime oppidanos arcessit. Interim discipulis, qui alimenta in urbe emerant, reversis et de animi sui pabulo exponit Christus et de larga messe, cuius div. beneficio futuri sint participes, adventantibus Samaritanis. Hi eum permovent, ut per biduum eos edoceat, quorum multi ei ut Mes-

γυναικὶ ἔλεγον· Ὅτι οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύο-
μεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν καὶ οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν
ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός.
43 Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἀπῆλ-
44 θεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Αὐτὸς γὰρ Ἰησοῦς ἐμαρτύρη-
σεν. ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.
45 Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ
Γαλιλαῖοι πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις
46 ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. Ἦλ-
θεν οὖν πάλιν εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποί-
ησε τὸ ὕδωρ οἶνον. Καὶ ἦν τις βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς
47 ἠσθένει ἐν Καφαρναούμ. Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς
ἥκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς
αὐτὸν καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσηται αὐτοῦ
48 τὸν υἱόν· ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς
πρὸς αὐτόν· Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ
49 πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός· Κύριε, κα-
50 τάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς· Πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν ὁ
ἄνθρωπος τῷ λόγῳ, ᾧ εἶπεν αὐτῷ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο.
51 Ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντη-
σαν αὐτῷ καὶ ἀπήγγειλαν λέγοντες· Ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ.
52 Ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον
ἔσχε. Καὶ εἶπον αὐτῷ· Ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν
53 αὐτὸν ὁ πυρετός. Ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ
ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ.
54 Καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. Τοῦτο
πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς
Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

ΚΕΦ. V.

1 Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ
2 Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις
ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ
3 Βηθεσδὰ, πέντε στοὰς ἔχουσα. Ἐν ταύταις κατέκειτο
πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν
4 [ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. Ἄγγελος γὰρ κατὰ

IV, 44. al. ὁ Ἰησοῦς †. 45. al. ὅσα ἐποίησεν †. 46. ἦλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς †. ib. al. ἐν τῇ Κανᾶ †. 47. al. ἔμελλε †. 50. al. ὃν εἶπεν αὐτῷ †. 51. al. ὁ υἱός σου ζῇ †. 52. al. τὴν ὥραν παρ' αὐτῶν †. ib. al. εἶπον οὖν αὐτῷ †. ib. al. ἐχθὲς †. V, 1. al. μετὰ δὲ ταῦτα †. ib. al. ἡ ἑορτὴ †. 2. al. ἐπὶ προβατικῇ. ib. al. Βηθζαθὰ s. Βηθσαϊδὰ s. Βελζεθά.

monem fidem habemus; ipsi enim audivimus et vidimus, hunc esse revera servatorem mundi, Christum.

Biduo autem post illinc egressus abiit in Galilaeam. 43
Ipse enim Iesus testatus est, prophetam in sua ipsius pa- 44
tria honorem non habere. Quum igitur in Galilaeam ve- 45
nisset, exceperunt eum Galilaei, qui omnia, quae Hiero-
solymis festo die (paschali) fecerat, viderant; etenim ipsi
ad festum diem celebrandum venerant. Iterum igitur Ca- 46
nam Galilaeae venit, ubi aquam in vinum mutaverat. Erat-
que aulicus quidam, cuius filius aegrotabat Capharnaumi.
Qui quum audivisset, Iesum e Iudaea in Galilaeam venire, 47
ad eum abiit eumque rogabat, ut descenderet eiusque filium
sanaret; erat enim moriturus. Cui igitur Iesus: nisi mira- 48
cula, inquit, et prodigia videritis, fidem non habeatis. Au- 49
licus ad eum dicit: domine, descende, antequam filius meus
moritur. Cui Iesus: abi, inquit, filius tuus vivit. Et 50
homo voci, quam Iesus ei dixerat, fidem habuit atque ab-
ibat. Sed quum iam descenderet, servi eius obviam ei 51
facti nuntiarunt dicentes: puer tuus vivit. Sciscitatus 52
est igitur horam, qua melius se habuerit. Cui illi: heri,
inquiunt, hora septima febris eum reliquit. Cognovit igi- 53
tur pater, illa hora (melius se habuisse), qua Iesus ei di-
xerat: filius tuus vivit. Et fidem habuit ipse totaque eius
domus. Hoc iterum secundum miraculum edidit Iesus, 54
quum e Iudaea in Galilaeam venisset.

CAP. V.

Postea erat festus dies Iudaeorum, et Iesus Hieroso- 1
lyma adscendit. Est autem Hierosolymis balneum, Bethes- 2
da hebraice dictum, quod quinque habet porticus. In his 3
iacebat magna multitudo aegrotorum, caecorum, claudo-
rum, tabidorum, (qui aquae motum exspectabant. Ange- 4

---

siae fidem habent. 1—43. Iesus in Galilaeam redux factus et a Galilaeis ob miracula, quae Hierosolymis per eum edita viderant, exceptus, filium ministri cuiusdam regii gravi morbo affectum Capharnaumi vel absens miro modo persanat, cuius tota domus Christo dat nomen. 44—54. cf. Mat. IV, 12. Marc. I, 14. 15. Luc. IV, 14. 15.

V. Tum iterum festo Iudaeorum Hierosolymis versans ad bal-

καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε τὸ
ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδα-
5 τος ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι]. Ἦν
δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν
6 τῇ ἀσθενείᾳ. Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον καὶ
γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ· Θέλεις
7 ὑγιὴς γενέσθαι; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν· Κύριε, ἄν-
θρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με
εἰς τὴν κολυμβήθραν· ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ
8 ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἔγειρε, ἆρον
9 τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει. Καὶ εὐθέως ἐγένετο
ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ καὶ πε-
10 ριεπάτει. Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Ἔλεγον
οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ· Σάββατόν ἐστιν· οὐκ
11 ἔξεστί σοι ἆραι τὸν κράββατον. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Ὁ
ποιήσας με ὑγιῆ ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἆρον τὸν κράββατόν
12 σου καὶ περιπάτει. Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν· Τίς ἐστιν ὁ ἄν-
13 θρωπος ὁ εἰπών σοι· Ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπά-
τει; Ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευ-
14 σεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν
ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἴδε, ὑγιὴς γέγονας·
15 μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. Ἀπῆλ-
θεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀνήγγειλε τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι Ἰη-
16 σοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίω-
κον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββά-
17 τῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς· Ὁ πατήρ μου ἕως
18 ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον
ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε
τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεὸν ἴσον
19 ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ
εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς
ποιεῖν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα
ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοί-
20 ως ποιεῖ. Ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν καὶ πάντα δεί-
κνυσιν αὐτῷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ, καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐ-
21 τῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. Ὥςπερ γὰρ ὁ πατὴρ
ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς
22 θέλει ζωοποιεῖ. Οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ

V, 4. al. ἐταράσσετο. 5. al. τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη. 7. al. βάλλῃ †. 8. al. ἔγειραι †. 10. al. σάββατον καὶ οὐκ ἔξ †. 11. al. ὁ δὲ ἀπεκρίθη †. 13. al. ὁ δὲ ἀσθενῶν †. 14. al. χεῖρόν σοί τι †. 16. al. οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν †. (καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι cf. vs. 18.) 19. al. ἂν μή τι βλέπῃ.

ius enim tempore statuto descendit ut esset in balneo, et
aquam commovit: primus igitur post aquae motum ingres-
sus sanabatur, quocunque tandem morbo teneretur.) Erat 5
vero ibi homo quidam triginta et octo annos morbo labo-
rans. Hunc quum Iesus decumbentem vidisset et cogno- 6
visset, eum iam multum temporis laborare, dicit ad eum:
visne salvus fieri? Aegrotus ei respondit: domine, nemi- 7
nem habeo, ut, quando aqua mota fuerit, me in balneum
demittat; sed dum ego venio, alius me prior descendit.
Cui Iesus: surge, inquit, tolle lectulum atque incede. Et 8
confestim homo sanatus est et, lectulo suo sublato, ince- 9
debat. Erat autem ille dies sabbati. Iudaei igitur sanato 10
dicebant: dies sabbati est; non licet tibi tollere lectulum.
Respondit iis: qui me sanavit, ille mihi dixit: tolle lectu- 11
lum tuum atque incede. Interrogabant igitur eum: quis- 12
nam est homo ille, qui tibi dixit: tolle lectulum tuum at-
que incede? Senatus vero nesciebat, quis esset; Iesus enim 13
se subduxerat, quum multi homines in illo loco essent.
Postea Iesus in templo eum offendit eique dixit: vide, sa- 14
natus es, ne amplius pecca, ut ne deterius quid tibi acci-
dat. Homo abiit renuntiavitque Iudaeis, Iesum esse, qui 15
ipsum sanum reddiderit. Et hanc ob causam persequeban- 16
tur Iesum Iudaei, quod hoc faciebat die sabbati. At Iesus 17
iis respondit: pater meus ad hoc usque tempus operatur,
et ego operor. Ob hoc igitur Iudaei magis studebant 18
eum interficere, quod non solum diem sabbati solvebat
(violabat), sed etiam suum ipsius patrem dicebat Deum,
parem se faciens Deo. Iesus igitur hunc in modum iis 19
respondit: sanctissime vobis confirmo, non posse filium
suo marte (auctoritate) quidquam facere, nisi quid patrem
facientem viderit; quaecunque enim ille fecerit, haec filius
quoque similiter facit. Pater enim amat filium et omnia, 20
quae ipse facit, ei monstrat, et maiora his ei monstrabit
opera, ut vos miremini. Quemadmodum enim pater exci- 21
tat mortuos vivosque reddit, sic etiam filius, quos vult,
vivos reddit. Neque enim pater quemquam iudicat, sed 22

---

neum Bethesda hominem per triginta octo annos aegrotantem die sabbati una voce reddit salvum. Quam rem quum aegre ferant Pharisaei, Iesus declarat primum: se patrem imitari coelestem, qui nunquam non efficax sit: deinde, sibi a Deo multo graviora esse concessa, div. dignitatem, potestatem mortuos in vitam revocandi, iudicium habendi extremum: tum, suum de

23 τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι
τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. Ὁ μὴ τιμῶν τὸν
24 υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. Ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πι-
στεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰς κρίσιν
οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν
25 ζωήν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν
ἐστιν, ὅτι οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ
26 θεοῦ καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. Ὥςπερ γὰρ ὁ πατὴρ
ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν
27 ἐν ἑαυτῷ. Καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν,
28 ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο· ὅτι ἔρ-
χεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται
29 τῆς φωνῆς αὐτοῦ καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιή-
σαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες
30 εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυ-
τοῦ οὐδέν. Καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ
δικαία ἐστὶν, ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ
31 θέλημα τοῦ πέμψαντός με. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
32 ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής· ἄλλος ἐστὶν
ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ
33 μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ὑμεῖς ἀπεστάλκατε
34 πρὸς Ἰωάννην καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ· Ἐγὼ δὲ οὐ
παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα
35 λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιό-
μενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι
36 πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυ-
ρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα, ἃ ἔδωκέ μοι ὁ
πατὴρ, ἵνα τελειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ,
37 μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε· καὶ ὁ
πέμψας με πατὴρ αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ. Οὔτε
φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωρά-
38 κατε, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν,
ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε.
39 Ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν
αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ,
40 καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. Δόξαν
41 παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω· ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι

V, 25. al. ἀκούσουσι, ut vs. 28. Ib. al. ζήσουσι. 30. al. πέμ-ψαντός με πατρός †. 31. al. ἐὰν γὰρ ἐγὼ μαρτ. 32. al. ἡ μαρ-τυρία αὐτοῦ †. 35. al. ἀγαλλιασθῆναι †. 36. al. δέδωκε — ἵνα πληρώσω s. τελέσω. 37. al. ἐκεῖνος μεμαρτ.

omne iudicium dedit filio, ut omnes honorarent filium, 23
quemadmodum honorant patrem. Quicunque filium non
honorat, non honorat patrem, qui eum misit. Sanctis- 24
sime vobis confirmo, qui doctrinam meam audit et fidem
habet ei qui me misit, vitam habet aeternam nec subit
iudicium, sed e morte transiit ad vitam. Sanctissime 25
vobis confirmo, venit hora iamque est, qua mortui vo-
cem filii Dei audient et qui audivere, vivent. Quemad- 26
modum enim pater vitam habet in semetipso, sic etiam
filio dedit, ut in semetipso haberet vitam. Et potestatem 27
ei dedit iudicium habendi, quoniam filius hominis est (i. e.
Messias). Nolite mirari hoc: venit hora, qua omnes, qui 28
in sepulcris versantur, vocem eius audient et egredien-
tur, qui recte egerunt, ut ad vitam percipiendam resur- 29
gant, qui vero male egerunt, ut resurgant ad subeundum
iudicium. Non possum ego mea auctoritate quidquam fa- 30
cere. Quemadmodum audio, iudico, et iudicium meum iu-
stum est, quoniam non expeto ea, quae mihi placent, sed
quae placent ei, qui me misit. Si ego de me ipse testi- 31
monium exhibeo, testimonium meum non est verum; alius 32
est qui de me testatur, et novi, verum esse, quod de me
exhibet, testimonium. Vos ad Iohannem misistis et veri- 33
tati testimonium exhibuit: ego vero non ab homine testi- 34
monium accipio, sed haec dico, ut vos servemini. Ille 35
erat lumen ardens et lucens, vos autem lumine eius ad
tempus (per breve tempus) delectari voluistis. Ego vero 36
testimonium habeo maius Iohanne; opera enim, quae pater
mihi dedit, ut ea perficerem, haec ipsa opera, quae ego
facio, de me testantur, patrem me misisse; et qui me mi- 37
sit, pater ipse de me testatus est. Neque vocem eius au- 38
divistis unquam neque faciem eius vidistis, neque doctri-
nam eius habetis in vobis permanentem, quod, quem ille
misit, huic vos fidem denegatis. Perscrutamini scripta sa- 39
cra, quoniam vos vitam aeternam in iis habere videmini,
et illa sunt, quae de me exhibent testimonium, nec vul- 40
tis ad me venire, ut vitam habeatis. Laudem ab homini- 41
bus non capto; et novi vos, amorem Dei non inesse in

---

semetipso testimonium, quippe a numine profectum esse verissi-
mum atque illo, quod Iohannes b. ediderat, longe praestantius,
nempe miracula vi divina perpetrata: et denique, Mosen, qui
de Messia exposuerit, ipsos, ut homines pervicaces atque incre-

43 τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυ-
θα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ
με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λή-
44 ψεσθε. Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι δόξαν παρὰ ἀλ-
λήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου
45 θεοῦ οὐ ζητεῖτε; Μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν
πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωϋσῆς, εἰς
46 ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωϋσῇ, ἐπιστεύετε
47 ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν· εἰ δὲ τοῖς ἐκεί-
νου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πι-
στεύσετε;

Κ Ε Φ. VI.

1 Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσ-
2 σης τῆς Γαλιλαίας, τῆς Τιβεριάδος, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ
ὄχλος πολύς, ὅτι ἑώρων τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθε-
3 νούντων. Ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐκεῖ ἐκά-
4 θητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πά-
5 σχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων. Ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς
ὀφθαλμοὺς καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς
αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν Φίλιππον· Πόθεν ἀγοράσομεν ἄρ-
6 τους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; (Τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐ-
7 τόν· αὐτὸς γὰρ ᾔδει, τί ἔμελλε ποιεῖν.) Ἀπεκρίθη αὐ-
τῷ Φίλιππος· Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν
8 αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. Λέγει αὐ-
9 τῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σί-
μωνος Πέτρου· Ἔστι παιδάριον ἓν ὧδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρ-
τους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς
10 τοσούτους; Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς· Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους
ἀναπεσεῖν. Ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. Ἀνέπεσον
11 οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. Ἔλαβε
δὲ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε [τοῖς
μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ] τοῖς ἀνακειμένοις· ὁμοίως καὶ
12 ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. Ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέ-
γει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα
13 κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. Συνήγαγον οὖν καὶ ἐγέ-
μισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων
τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν.

V, 42. al. τὴν ἀλήθειαν τ. θεοῦ καὶ ἀγάπην. 47. al. πιστεύσητε. VI, 2. al. εἰς τὰ μέρη τῆς Τιβερ. ib. al. ἠκολούθει δέ. ib. al. ἐθεώρουν †. ib. al. αὐτοῦ τὰ σημεῖα †. 5. al. ἀγοράσωμεν †. 6. al. ἤμελλε. 7. al. τριακοσίων. 9. al. ὃς ἔχει †. 10. al. ἀνέπεσαν. ib. al. ὡς πεντ. 11. al. ἔλαβεν οὖν †. 12. al. περισσεύοντα. 13. al. ἐπερίσσευσαν.

vobis. Ego veni nomine patris mei, nec me admittitis; 43
si alius venerit suo ipsius nomine, illum admittetis. Qui 44
potestis vos fidem habere laudem a vobis invicem captan-
tes, et laudem quae a solo Deo proficisci potest, non ex-
petitis? Ne opinemini, me vos accusaturos esse apud pa- 45
trem; est qui vos accusat, Moses, in quo fiduciam collo-
castis (et collocatis). Si enim fidem haberetis Mosi, fidem 46
haberetis mihi; de me enim ille scripsit; sin vero illius 47
scriptis fidem denegatis, quomodo meis dictis fidem ha-
bebitis?

CAP. VI.

Postea Iesus trans mare Galilaeae, Tiberiadis, abiit 1
eumque magna hominum multitudo sequebatur, quoniam 2
miracula, quae in aegrotis edebat, videbant. Iesus autem 3
adscendit in montem ibique cum discipulis suis sedebat.
Instabat autem Pascha, festum Iudaeorum. Iesus igitur 4. 5
oculis sublatis quum magnam hominum multitudinem ad se
venire vidisset, ad Philippum: unde, inquit, panes eme-
mus, ut hi edant? (Hoc vero dicebat eum explorans; ipse 6
enim sciebat, quid esset facturus.) Respondit ei Philip- 7
pus: ducentis denariis panes iis non sufficiunt, ut quis-
que eorum exiguum quid accipiat. Dicit ad eum unus ex 8
eius discipulis, Andreas frater Simonis Petri: est pueru- 9
lus quidam hic, qui quinque panes habet hordaceos et duos
pisces; at haec quid ad tantam multitudinem? Iesus vero 10
dixit: facite, ut homines accumbant. Erat autem gramen
multum illo in loco. Accubuerunt igitur viri numero cir-
citer quinque millia. Verum Iesus sumtos panes, gratiis 11
actis, distribuit (discipulis, discipuli autem) accumbentibus;
similiter etiam de piscibus quantum vellent. At quum 12
essent impleti, discipulis suis: colligite, inquit, quae su-
perant frusta, ne quid pereat. Collegerunt igitur ac duo- 13
decim corbes frustorum ex quinque illis panibus hordaceis,
quae supererant convivis, impleverunt.

---

dulos, quia omnia fidei instrumenta impie abiecerint, convincere et condemnare. 1—47.

VI. Iesus trans lacum Gennezareticum quinque hominum millia quinque panibus duobusque piscibus miro modo satiat, haud paucis fragmentis residuis. 1—13. Mat. XIV, 13. Marc. VI, 30.

14 Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ Ἰη-
σοῦς, ἔλεγον· Ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρ-
15 χόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλλου-
σιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν
16 βασιλέα, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. Ὡς
δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν
17 θάλασσαν καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον ἤρχοντο πέραν τῆς
θαλάσσης εἰς Καφαρναοὺμ. Καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει
18 καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, ἥ τε θάλασσα
19 ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο. Ἐληλακότες οὖν
ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα θεωροῦσι τὸν Ἰη-
σοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου
20 γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Ἐγώ
21 εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ
πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς
ἣν ὑπῆγον.
22 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσ-
σης ἰδὼν, ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν καὶ
ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ
23 πλοῖον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον· (ἄλλα δὲ
ἦλθε πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφα-
24 γον τὸν ἄρτον εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου·) ὅτε οὖν εἶ-
δεν ὁ ὄχλος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἦλθον εἰς
25 Καφαρναοὺμ ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. Καὶ εὑρόντες αὐ-
τὸν πέραν τῆς θαλάσσης εἶπαν αὐτῷ· Ῥαββὶ, πότε ὧδε
26 γέγονας; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ'
27 ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. Ἐργάζεσθε
μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν
μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν, ὁ θεός.
28 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν· Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ
29 ἔργα τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς·
Τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν
30 ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Τί οὖν ποιεῖς σὺ
31 σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; Οἱ
πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι

VI, 15. al. ἐχώρησε. 17. al. pro οὐκ l. οὔπω †. 18. al. διεγείρετο. 22. al. εἶδον s. εἶδεν †. ib. al. εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ †. ib. al. πλοιάριον. 24. al. ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλ. †. al. καὶ αὐτοὶ excludunt. 28. al. ποιοῦμεν.

Homines igitur viso, quod Iesus ediderat, miraculo, 14
dicebant: hic est vere vates ille qui venit in mundum. Ie- 15
sus igitur quum cognovisset, eos esse venturos ipsumque
rapturos, ut eum facerent regem, ipse solus in montem,
quem nostis, iterum adscendit. Vespera autem orta dis- 16
cipuli eius ad mare descendunt et navigium suum ingressi 17
trans mare Capharnaumum veniebant. Tenebris iam ob- 18
ortis neque Iesus ad eos venerat, et mare vento magno
flante excitabatur. Provecti igitur stadia vere viginti quin- 19
que aut triginta vident Iesum in mari ambulantem et navi-
gio appropinquantem, et timuerunt. Is vero iis: ego sum, 20
inquit, nolite timere. Volebant igitur in navigium eum 21
recipere, et statim navigium erat in terra, in quam pro-
ficiscebantur.

Postridie hominum turba, quae trans lacum (mare) 22
constiterat, quum vidisset, nullum aliud ibi fuisse navi-
gium, nisi unum neque Iesum una cum discipulis suis il-
lud navigium esse ingressum, sed solos discipulos abiisse;
(alia autem navigia Tiberiade ad eum locum, ubi, gratiis 23
a Domino actis, panem comederant, venerant;) quum igi- 24
tur vidisset hominum turba, Iesum ibi non esse neque eius
discipulos, ipsi illa navigia ingressi Capharnaumum Iesum
quaerentes venerunt. Quem quum trans mare (lacum) 25
invenissent, ei: magister, inquiunt, quando huc venisti?
Quibus Iesus hunc in modum respondit: sanctissime vobis 26
confirmo; quaeritis me, non quod mirabilia vidistis, sed
quod panes comedistis ad satietatem usque. Comparate 27
vobis non victum, qui perit, sed victum permanentem,
quem sequitur vita aeterna, quem Messias vobis dabit;
hunc enim pater confirmavit, Deus. Dixerunt igitur ad 28
eum: quid faciamus, ut edamus facta quae Deus vult?
Iesus iis respondit his verbis: factum, quod Deus vult, 29
est hoc, ut fidem habeatis ei quem ille misit. Dixerunt 30
igitur ei: quale igitur miraculum tu edis, ut videamus
tibique habeamus fidem? quid facis? Maiores nostri manna 31
comederunt in loco, quem nosti, deserto, quemadmodum

Luc. IX, 10. Quae hominum multitudo quum Iesum vi regem facere cupiat, Iesus in montem solus abit et discipulos, qui sub vesperam in lacu Galilaeo navigium solverant, in aquae superficie incedens terram appellantes assequitur. 14—22. Mat. XIV, 22. Marc. VI, 45. Eadem hominum multitudo postridie, lacu traiecto, Iesum Capharnaumi invenit, qui eos vituperat, quod corporis, non animorum pabulum quaerant; fidem in se Messia po-

γεγραμμένον· „Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φα-
32 γεῖν.“ Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ὑμῖν· οὐ Μωϋσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρα-
νοῦ, ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ
33 οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ
καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ.
34 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν· Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν
35 ἄρτον τοῦτον. Εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ὁ
ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ,
36 καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. Ἀλλ᾽ εἶ-
37 πον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε. Πᾶν
ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ, πρὸς ἐμὲ ἥξει, καὶ τὸν ἐρχόμε-
38 νον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέ-
39 λημα τοῦ πέμψαντός με. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ
πέμψαντός με, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ
40 αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρα. Τοῦ-
το γάρ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου, ἵνα πᾶς ὁ θεω-
ρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον,
41 καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρα. Ἐγόγγυζον
οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν· Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρ-
42 τος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός
ἐστι Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα
καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει οὗτος· Ὅτι ἐκ τοῦ οὐ-
43 ρανοῦ καταβέβηκα; Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐ-
44 τοῖς· Μὴ γογγύζετε μετ᾽ ἀλλήλων. Οὐδεὶς δύναται ἐλ-
θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐ-
τὸν, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρα.
45 Ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· „Καὶ ἔσονται πάν-
τες διδακτοὶ θεοῦ.“ Πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πα-
46 τρὸς καὶ μαθὼν ἔρχεται πρός με. Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα
τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἑώρακε
47 τὸν πατέρα. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ
48 ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ
49 πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθα-
50 νον· οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων,
51 ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγώ εἰμι ὁ
ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ

VI, 32. al. ἔδωκεν †. 35. al. πρὸς ἐμέ. ib. al. πεινάσει — διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα. 38. ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. 39. al. πέμψαντός με πατρὸς †. ib. al. αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμ. †. 40. al. τοῦτο δὲ †. ib. al. τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με †. 42. al. οὐχί. 43. al. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησ. †. 44. al. τῇ ἐσχάτῃ ἡμ. † 45. al. διδακτοὶ τοῦ θεοῦ †. ib. al. πᾶς ὁ ἀκούσας (al. ἀκούων) †.

relatum legitur: *) „panem de coelo iis dedit comedendum.“
Iesus igitur iis: sanctissime, inquit, vobis confirmo, non 32
Moses panem illum de coelo vobis dedit, sed pater meus
panem de coelo verum (genuinum) vobis dat. Panis enim 33
Dei est qui e coelo descendit ac vitam dat mundo. Cui 34
igitur illi: domine, inquiunt, da nobis semper hunc pa-
nem. Quibus Iesus: ego sum, inquit, panis vitae (pabu- 35
lum animi): quicunque ad me venit, minime esuriet, et
quicunque mihi fidem habet, nullo unquam tempore sitiet.
At dixi vobis, vos vel me vidisse (et etiamnunc videre) 36
nec fidem habere. Quodcunque mihi dat pater, ad me ve- 37
niet, et quicunque ad me venit, minime foras eiiciam,
quoniam e coelo descendi, non ut facerem quae ego volo, 38
sed quae vult is qui me misit. Haec autem est voluntas 39
eius qui me misit, ne, quodcunque mihi dedit, ex eo dis-
perdam, sed resuscitem die extremo. Haec enim est vo- 40
luntas patris mei, ut, quicunque filium videt eique fidem
habet, vitam habeat aeternam, et ego resuscitabo eum die
extremo. Mussitabant igitur Iudaei de eo, quod dixerat: 41
ego sum panis qui e coelo descendit, ac dicebant: nonne 42
hic est Iesus filius Iosephi, cuius patrem et matrem nos
novimus? Quomodo igitur hic dicit: e coelo descendi? Ie- 43
sus igitur respondit his verbis: nolite vobiscum invicem
mussitare. Nemo potest ad me venire, nisi pater, qui me 44
misit, eum traxerit, et ego resuscitabo eum die extremo.
Relatum legitur per prophetas: **) et erunt omnes edocti 45
a Deo.“ Quicunque igitur a patre meo audiverit et didice-
rit, venit ad me. Non quod patrem quisquam viderit, nisi 46
qui est a Deo, hic patrem vidit. Sanctissime vobis confir- 47
mo: quicunque mihi fidem habet, vitam habet aeternam. Ego 48
sum panis vitae. Maiores vestri manna comederunt in 49
deserto et mortui sunt: hic est panis qui coelo descen- 50
dit, ut quis de eo comedat et non moriatur. Ego sum 51
panis vivus (animi nutrimentum perpetuum et vires augens);

---

*) Exod. XVI, 4.

**) Ies. LIV, 13.

sitam efflagitat; de se uberrimo vitae beatae fonte, de necessi-
tate, ut voluntati div. quisque sectatorum suorum satisfaciat,
et de mortuis per se Messiam resuscitandis exponit. 22—40.
Quas voces Iudaeis ob humanam eius originem aegre ferentibus
iterum asserit, se esse pabulum animorum coelitus datum, quo

ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρ-
τος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστὶν, ἣν ἐγὼ δώσω
52 ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλή-
λους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦ-
53 ναι τὴν σάρκα φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν
54 ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ
αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ
55 ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις,
56 καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. Ὁ τρώγων μου τὴν
σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ ἐν αὐ-
57 τῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ κἀγὼ ζῶ διὰ
τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ.
58 Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ κα-
θὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ἀπέθανον· ὁ τρώγων
59 τοῦτον τὸν ἄρτον ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα εἶπεν
ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καφαρναούμ.
60 Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ-
πον· Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ
61 ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι
περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτο ὑμᾶς
62 σκανδαλίζει; Ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
63 ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;.. Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ
ζωοποιοῦν, ἡ σάρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ
64 λελάληκα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν. Ἀλλ' εἰσὶν
ἐξ ὑμῶν τινὲς οἳ οὐ πιστεύουσιν. Ἤιδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ
Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες καὶ τίς ἐστιν ὁ πα-
65 ραδώσων αὐτόν. Καὶ ἔλεγε· Διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι
οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐ-
66 τῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ πε-
67 ριεπάτουν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα· Μὴ καὶ
68 ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; Ἀπεκρίθη αὐτῷ Σίμων Πέτρος·
Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου
69 ἔχεις· καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ

VI, 54. al. κἀγὼ †. ib. al. ἐν τῇ ἐσχ. 55. al. bis l. ἀληθής †. 57. al. καθὼς ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν τῷ πατρί. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἐὰν μὴ λάβητε τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν αὐτῷ. ib. al. ζήσει †. 58. al. πατ. ὑμ. τὸ μάννα κ. ἀπέθ. †. ib. al. ζήσει †. 60. al. ὁ λόγος οὗτος. 63. al. λελάληκα. 66. al. τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀπῆλθον. 68. al. ἀπεκρίθη οὖν †.

qui e coelo descendit; si quis de hoc pane comederit, vi-
vet in aeternum. Atque panis quem ego dabo, est corpus
meum, quod ego (loco vitae mundi) ad vitam (beatam) toti
generi humano comparandam dabo. Pugnabant igitur ad- 52
versus se invicem Iudaei his verbis: qui potest hic corpus
suum dare comedendum? Iesus igitur iis: sanctissime, in- 53
quit, vobis confirmo; si non corpus Messiae comederitis
eiusque sanguinem biberitis, vitam in vobismetipsis non ha-
betis. Qui corpus meum comedit et sanguinem meum bi- 54
bit, vitam habet aeternam, et ego resuscitabo eum die ex-
tremo. Nam corpus meum revera est cibus et sanguis 55
meus revera est potus. Qui corpus meum comedit et san- 56
guinem meum bibit, in me manet et ego in ipso (arctis-
simo vinculo sumus coniuncti). Quemadmodum me misit 57
vivus pater et ego vivo propter patrem, (sic) etiam qui
me fruitur, (in succum et sanguinem me vertit,) ille
quoque propter me vivet. Hic est panis ille, qui de coelo 58
descendit; non quemadmodum maiores vestri comede-
runt et mortui sunt; qui hunc panem comedit, vivet in
aeternum. Haec dixit in synagoga docens Capharnaumi. 59

Multi igitur ex eius discipulis, quum audivissent, di- 60
xerunt: dura est haec oratio, quis potest eam audire? Sed 61
Iesus quum per se cognovisset, discipulos suos de hoc mus-
sitare, iis: hoc, inquit, vos offendit? Si igitur videtis 62
Messiam adscendentem, ubi antea erat? Spiritus est (mens) 63
qui vitam largitur, corpus nihil prodest: dicta quae vo-
biscum communicavi, Spiritus sunt et vita. At sunt qui- 64
dam e vobis qui fidem non habent. Iesus enim ab ini-
tio noverat, quinam sint qui fidem denegent et quisnam
ipsum sit traditurus. Atque dicebat: propterea vobis dixi: 65
nemo potest ad me venire, nisi a patre meo ei fuerit con-
cessum. Ab hoc tempore multi discipulorum eius domum 66
abierunt nec amplius cum eo versabantur. Dixit igitur Iesus 67
duodecimviris: num etiam vos abire vultis? Simon Petrus ei 68
respondit: domine, ad quemnam abibimus? doctrinam ha-
bes quae valet ad vitam aeternam; et nos fidem habuimus 69

---

quicunque fuerit usus, vitae beatae fore participem. 41—59. Qui sermo dissensum in Iesu sectatoribus movet, ita, ut alii eum deserant, sed apostoli, Petro interprete, Iesum div. doctorem et Messiam nunquam non sese secuturos profiteantur. Iis tamen traditorem ex ipsis sibi futurum adsignificat. 60—71.

70 ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς· Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ
71 ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν; Ἔλεγε δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος
Ἰσκαριώτην· οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι εἷς
ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

ΚΕΦ. VII.

1 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλι-
λαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζή-
2 τουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορ-
3 τὴ τῶν Ἰουδαίων, ἡ σκηνοπηγία. Εἶπον οὖν πρὸς αὐ-
τὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· Μετάβηθι ἐντεῦθεν καὶ ὕπαγε εἰς
τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ
4 ἔργα σου ἃ ποιεῖς· οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ τὶ ποιεῖ καὶ
ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. Εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέ-
5 ρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. (Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
6 ἐπίστευον εἰς αὐτόν.) Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὁ
καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος
7 πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. Οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν
ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι
8 τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν
ἑορτὴν ταύτην· ἐγὼ οὐκ ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύ-
9 την, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται. Ταῦτα εἰ-
10 πὼν αὐτοῖς ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. Ὡς δὲ ἀνέβησαν
οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν,
11 οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζή-
τουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ καὶ ἔλεγον· Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος;
12 Καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ
μὲν ἔλεγον· Ὅτι ἀγαθός ἐστιν· ἄλλοι ἔλεγον· Οὔ, ἀλλὰ
13 πλανᾷ τὸν ὄχλον. Οὐδεὶς μέντοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ
14 αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων. Ἤδη δὲ τῆς ἑορ-
τῆς μεσούσης ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκε.
15 Καὶ ἐθαύμαζον οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· Πῶς οὗτος γράμ-
16 ματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς; Ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς καὶ εἶπεν· Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ
17 πέμψαντός με· ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν,
γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν,
18 ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. Ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν τὴν δό-

VII, 1. al. μετὰ ταῦτα περιεπάτει ὁ Ἰησ. †. 4. al. τι ἐν κρυπτῷ. 5. al. εἰς αὐτὸν τότε. 8. al. οὔπω ἀναβ. †. 9. al. ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτὸς ἐμ. †. 12. al. ἄλλοι δὲ †. 15. al. ἐθαύμαζον οὖν †. 16. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς.

et cognovimus, te esse Christum, Dei filium. Iesus iis 70
respondit: nonne ego vos duodecimviros mihi elegi, atque
unus e vobis est adversarius? Dicebat autem Iudam Si- 71
monis filium Cariothensem; hic enim eum erat traditurus,
unus e duodecimviris.

CAP. VII.

Et Iesus postea versabatur in Galilaea; nam in Iu- 1
daea nolebat versari, quia Iudaei eum interficere stude-
bant. Instabat autem festus dies Iudaeorum, ille taberna- 2
culorum. Fratres eius igitur ad eum dixerunt: migra hinc 3
et confer te in Iudaeam, ut etiam discipuli facta tua,
quae edis, videant; nemo enim quidquam in occulto agit 4
et ipse in conspectu hominum esse cupit. Si haec agis,
manifesta te (mundo) hominibus. (Nam ne fratres quidem 5
eius ei (tanquam Messiae) fidem habebant.) Quibus igitur 6
Iesus: meum tempus, inquit, nondum adest, vestrum au-
tem tempus semper est opportunum. Non potest mundus 7
vos odio habere, me autem odio habet, quoniam de ipso
testor, facta eius esse improba. Vos adscendite ad hunc 8
festum diem celebrandum; ego non adscendo ad hunc fe-
stum diem celebrandum, quoniam tempus meum nondum
impletum est. Quae quum ad eos dixisset, in Galilaea 9
mansit. At quum fratres eius adscendissent, tunc et ipse 10
adscendit ad festum diem celebrandum, non palam, sed
veluti in occulto. Iudaei igitur festo illo die eum quae- 11
rebant ac dicebant: ubinam est ille? Et magna de eo in 12
populo erat mussitatio: alii dicebant, eum esse bonum;
alii dicebant, eum non esse (bonum), sed seducere ple-
bem. Nemo tamen palam de eo loquebatur ob metum Iu- 13
daeorum. — At inter medios iam festos dies Iesus in tem- 14
plum adscendit atque docebat. Et mirabantur Iudaei di- 15
centes: quomodo hic literas sacras novit non edoctus? Ie- 16
sus igitur iis respondit his verbis: doctrina mea non est
mea, sed eius, qui me misit; si quis voluntati eius sa- 17
tisfacere volet, cognoscet de hac doctrina, utrum a Deo
profecta sit, an ego meo arbitrio loquar. Qui sua au- 18

VII. Iesus a suis ipsius fratribus ob insidias Iudaeorum in Galilaea versans vituperatus et, ut in publicum prodiret, excitatus, ad festos tabernaculorum dies celebrandos clam eos sequitur Hierosolyma, ubi, aliis pro honesto viro, aliis pro impostore eum habentibus, in templo, doctrinam suam Deum habere auctorem,

ξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ, ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαν-
τος αὐτὸν, οὗτος ἀληθής ἐστι καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ
19 ἔστιν. Οὐ Μωϋσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς
20 ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; Ἀπ-
εκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπε· Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ
21 ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἓν ἔρ-
22 γον ἐποίησα καὶ πάντες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο. Μωϋσῆς
δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν, (οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωϋσέως
ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων·) καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμ-
23 νετε ἄνθρωπον. Εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν
σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωϋσέως, ἐμοὶ χολᾶτε,
24 ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; Μὴ κρί-
25 νετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. Ἔλε-
γον οὖν τινὲς ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν· Οὐχ οὗτός ἐστιν,
26 ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ, ἴδε! παῤῥησίᾳ λαλεῖ καὶ
οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι· μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχον-
27 τες, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός; Ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν
πόθεν ἐστίν, ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσ-
28 κει πόθεν ἐστίν. Ἔκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ
Ἰησοῦς καὶ λέγων· Κἀμὲ οἴδατε καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί·
καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ
29 πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἐγὼ οἶδα αὐτὸν, ὅτι
30 παρ' αὐτοῦ εἰμὶ κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. Ἐζήτουν οὖν
αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα,
31 ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου
ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν καὶ ἔλεγον· Ὅτι ὁ Χριστὸς ὅταν
ἔλθῃ, μήτι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει, ὧν οὗτος
32 ἐποίησεν; Ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος
περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ
33 ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. Εἶπεν οὖν ὁ
Ἰησοῦς· Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι καὶ ὑπάγω
34 πρὸς τὸν πέμψαντά με· ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε,
35 καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπον
οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς· Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύ-
εσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν δια-
σπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι καὶ διδάσκειν
36 τοὺς Ἕλληνας; Τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, ὃν εἶπε· Ζητή-
σετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ
δύνασθε ἐλθεῖν;

VII, 24. al. κρίνετε †. 26. al. ἐστιν ἀληθῶς ὁ Χρ. †. 29. al. ἐγὼ δὲ †. ib. al. εἰμι. 31. al. ἐκ τοῦ ὄχλου δὲ πολλοί. ib. al. μὴ πλείονα †. 32. al. ἠκ. οὖν. 33. al. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησ. †. 34. et 36. al. εἰμι †.

ctoritate docet, suae ipsius gloriae studet, qui vero studet
gloriae eius, qui ipsum misit, hic verax est et ab iniusti-
tia alienus. Nonne Moses legem, quam nostis, vobis de- 19
dit, et nemo e vobis legi satisfacit? quid me interficere stu- 20
detis? Respondit illa hominum turba his verbis: malo dae-
mone laboras; quis te studet interficere? Iesus iis respon- 21
dit his verbis: unum opus feci et omnes ob hoc miramini.
Moses vobis dedit circumcisionem, (non quod a Mose ori- 22
ginem ducit, sed a patribus;) et die sabbati hominem
circumciditis. Si circumcisionem homo die sabbati admit- 23
tit, ne lex Mosaica violetur, mihi succensetis, quod to-
tum hominem sabbato sanavi? Nolite iudicare secundum 24
externam speciem, sed iustum iudicium facite. Dicebant 25
igitur quidam ex Hierosolymitanis: nonne hic est, quem
interficere student? et, ecce! palam loquitur, neque quid- 26
quam ei dicunt: num forte revera proceres cognoverunt,
hunc esse Christum? At hunc novimus unde est, sed Chri- 27
stus quando veniat, nemo noscit, unde sit. Iesus igitur 28
in templo alta voce hunc in modum docet: at me nostis
atque unde sum, nostis; et mea auctoritate non veni, sed
verax est is qui me misit, quem vos non nostis. Ego 29
eum novi, quoniam ab eo profectus sum et ille me misit.
Quaerebant igitur eum comprehendere, et nemo manum 30
ei iniecit, quoniam hora eius nondum venerat. Multi vero 31
de plebe ei fidem habebant et dicebant: Messias quando
venerit, num forte plura edet miracula, quam quae hic
edidit? Pharisaei quum plebem haec de eo mussitare au- 32
divissent, Pharisaei et summi sacerdotes ministros mise-
runt, ut eum comprehenderent. Iesus igitur dixit: breve 33
adhuc tempus vobiscum sum et abeo ad eum, qui me mi-
sit; quaeretis me nec reperietis, et ubi ego sum, vos ve- 34
nire non potestis. Iudaei igitur ad se invicem dixerunt: quo- 35
nam hic est abiturus, quod nos eum non reperiemus? num
ad eos, qui dispersi inter Graecos vivunt, profecturus
est et edocturus Graecos? Quid sibi vult vox, quam edi- 36
dit, haec: quaeretis me nec reperietis, et ubi ego sum,
vos non potestis venire?

---

docet; Iudaeorum inconstantiam in lege Mosaica observanda et hostilem in se animum ob hominem die sabbati sanatum carpit et cum magno populi quidem assensu, sed summa Pharisaeorum et synedrii assessorum invidia, ita, ut clam eum interficere studeant, se ab ipso Deo missum esse asserit. Quo Iudaeorum consilio Iesu optime cognito, (id quod Iudaei mente assequi non possunt,) se mox ad patrem rediturum esse declarat. 1—36.

37 Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστή-
κει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραξε λέγων· Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω
38 πρός με καὶ πινέτω! Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν
ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδα-
39 τος ζῶντος. (Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ
ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὔπω γὰρ
40 ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη.) Πολ-
λοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον ἔλεγον· Οὗ-
41 τός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης· ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν
ὁ Χριστός· ἄλλοι δὲ ἔλεγον· Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας
42 ὁ Χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ
σπέρματος Δαυὶδ καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης ὅπου ἦν
43 Δαυὶδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται; Σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγέ-
44 νετο δι' αὐτόν. Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐ-
45 τὸν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. Ἦλ-
θον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαί-
ους· καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι· Διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν;
46 Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται· Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄν-
47 θρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐ-
48 τοῖς οἱ Φαρισαῖοι· Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις
ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν Φαρι-
49 σαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος, ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον,
50 ἐπικατάρατοί εἰσι. Λέγει Νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλ-
51 θὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· Μὴ ὁ νόμος
ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ
πρότερον καὶ γνῷ τί ποιεῖ; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐ-
52 τῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε,
ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται.

ΚΕΦ. VIII.

53 [Καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· Ἰη-
1. 2 σοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. Ὄρθρου δὲ
πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο
3 πρὸς αὐτὸν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. Ἄγουσι δὲ
οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν
μοιχείᾳ κατειλημμένην καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ

VII, 89. al. ἦν πνεῦμα δοθὲν s. διδόμενον s. simpliciter ἦν πνεῦμα. 41. al. οἱ δὲ ἔλεγον. 49. al. ἐπάρατοι εἰσι. 50. al. ὁ ἐλθ. πρὸς αὐτὸν νυκτὸς s. πρ. αὐτ. τὸ πρότερον s. πρ. αὐτ. νυκτὸς τὸ πρῶτον. 51. al. πρῶτον †. 52. al. ἐγείρεται †. 53. al. καὶ ὁ Ἰησ. VIII, 3. al. εἰλημμένην s. καταληφθεῖσαν.

Supremo autem die, magno illius festi, constitit Ie- 37
sus atque alta voce hunc in modum docuit: si quis sitit,
veniat ad me et bibat! Quicunque mihi fidem habet, quem- 38
admodum dixit scriptura sacra, ex eius ventre aquae vi-
vae manabunt flumina. (Hoc autem dixit de spiritu, cu- 39
ius participes erant futuri fidem ei habentes; nondum enim
erat spiritus sanctus, quoniam Iesus nondum erat splen-
dore ornatus.) Multi igitur de plebe, hac voce audita, 40
dicebant: hic est revera propheta, quem exspectamus; alii
dicebant: hic est Messias; alii vero dicebant: num enim e 41
Galilaea (Christus) Messias venit? nonne scriptura sacra 42
dixit, eum e stirpe Davidis et Bethlehemo vico, ubi erat
Davides, Christum venire? Dissidium igitur in populo pro- 43
pter eum ortum est. Quidam vero ex iis comprehendere 44
eum volebant, sed nemo manus ei iniecit. Ministri igi- 45
tur ad summos sacerdotes et Pharisaeos venerunt; quibus
illi: cur, inquiunt, eum non adduxistis? Ministri respon- 46
derunt: nunquam homo sic docuit, quemadmodum hic ho-
mo. Pharisaei igitur iis responderunt: num vos quoque 47
decepti estis? num quis e proceribus ei fidem habet aut 48
e Pharisaeis? verum haec plebs, quae legem non noscit, 49
est exsecrabilis (poenis obnoxia). Quibus Nicodemus, qui 50
noctu ad eum venerat, unus ex ipsis: num lex nostra, 51
inquit, hominem iudicat, nisi prius ab eo audiverit et
cognoverit, quid faciat? Cui hunc in modum responde- 52
runt: num tu quoque e Galilaea es? evolve ac vide, pro-
phetam e Galilaea non esse excitatum.

CAP. VIII.

(Et quisque domum suam sese contulit; Iesus autem 53
profectus est in montem olivarum. Sed diluculo in tem- 1. 2
plum reversus est, et totus ad eum veniebat populus, quem
sedens docebat. Iurisconsulti autem et Pharisaei mulie- 3
rem in adulterio deprehensam ad eum ducunt, qua in

Ultimo festi die omnibus piis desideriis se satisfacturum esse palam docet hominesque ad sese invitat, quorum aliis vates div. esse videtur, aliis ipse Messias, id quod alii ob originem eius e Galilaea negant. Satellitibus synedrii, qui Iesum ob eximiam doctrinae eius vim comprehendere non ausi fuerant, rem ad assessores referentibus, Nicodemus, qui, hominem indicta causa condemnare, legi non convenire in consessu primorum docet, reiicitur. 37—52.

VIII. Muliere in ipso adulterio deprehensa et ad Iesum dedu-

4 λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατειλήφθη ἐπ-
5 αυτοφώρῳ μοιχευομένη· ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωϋσῆς ἡμῖν
ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι· σὺ οὖν τί λέγεις;
6 (Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι κατηγο-
ρεῖν αὐτοῦ.) Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας τῷ δακτύλῳ
7 ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. Ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν,
ἀνακύψας εἶπε πρὸς αὐτούς· Ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶ-
8 τος τὸν λίθον ἐπ᾽ αὐτῇ βαλέτω. Καὶ πάλιν κάτω κύ-
9 ψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. Οἱ δὲ ἀκούσαντες [καὶ ὑπὸ
τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι] ἐξήρχοντο εἷς καθεῖς ἀρ-
ξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων [ἕως τῶν ἐσχάτων] καὶ
κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα.
10 Ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς [καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν
τῆς γυναικὸς] εἶπεν αὐτῇ· Ἡ γυνὴ, ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ
11 κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν; Ἡ δὲ εἶπεν· Οὐ-
δεὶς, κύριε. Εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Οὐδὲ ἐγώ σε κατα-
κρίνω. Πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε.]
12 Πάλιν οὖν ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς ἐλάλησε λέγων· Ἐγώ
εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περι-
13 πατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ᾽ ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Εἶ-
πον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι· Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς·
14 ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς
καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀλη-
θής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον καὶ
ποῦ ὑπάγω, ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι ἢ ποῦ
15 ὑπάγω. Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω
16 οὐδένα. Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής
ἐστιν, ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ᾽ ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με
17 πατήρ. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται·
18 „Ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν.“ Ἐγώ
εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ
19 πέμψας με πατήρ. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ· Ποῦ ἐστιν ὁ πα-
τήρ σου; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Οὔτε ἐμὲ οἴδατε οὔτε τὸν
πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδειτε
20 ἄν. Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ δι-
δάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω
ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

VIII, 4. al. ταύτην εὕρομεν ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ μοιχευομένην. 5. al. λιθάζειν. 6. ἔγραφ. εἰς τ. γ. προσποιούμενος s. καὶ προσπ. s. μὴ προσπ. 9. al. καθ᾽ εἷς s. ἕκαστος αὐτῶν. 11. al. καὶ τὸ λοιπὸν aut ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἁμ. 12. al. περιπατήσῃ. 14. al. καὶ ποῦ ὑπάγω †. 16. al. ἀληθινή. 19. al. ὁ Ἰησοῦς †. 20. al. ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς †.

medio collocata, ei: magister, inquiunt, haec mulier in 4
ipso adulterii facinore deprehensa est; in lege autem, 5
quam nosti, Moses tales lapidibus obruere nos iussit; tu
igitur quid dicis? (Hoc vero dicebant eum explorantes, ut 6
criminandi haberent materiem.) Iesus autem corpore in-
clinato digito scripsit in terra. Illis autem quaerendo in- 7
stantibus erectus dixit: qui vestrum immunis est a peccato,
primus in eam iaciat lapidem. Et iterum corpore incur- 8
vato scripsit in terra. Illi vero hoc audito et a conscien- 9
tia convicti singuli egrediebantur exorsi a senioribus (us-
que ad infimos), et solus relictus est Iesus et mulier in
medio collocata. Erectus igitur Iesus, nemine praeter 10
mulierem conspecto, ei: mulier, inquit, ubinam sunt illi
accusatores tui? nemone te condemnavit? Haec autem: ne- 11
mo, inquit, domine. Cui Iesus: neque ego, inquit, te
condemno. Abi nec amplius pecca.)

Iterum igitur Iesus verba ad eos faciebat hunc in 12
modum: ego sum lumen mundi; quicunque me sequitur,
minime versabitur in tenebris, sed lumen vitae (i. e. quo
collustratus ad vitam beatam pertingat,) habebit. Cui igi- 13
tur Pharisaei: tu, inquiunt, de temetipso testaris; testi-
monium tuum non est verum. Iesus iis hunc in modum 14
respondit: etiamsi ipse de me testor, verum est testimo-
nium meum, quoniam novi, unde venerim et quo abeam,
vos autem non nostis, unde veniam et quo abeam. Vos 15
secundum externam speciem iudicatis, ego neminem iudico.
Atque si ego iudico, iudicium meum verum est, quoniam so- 16
lus non sum, sed ego et qui me misit, pater. Atque in lege 17
illa vestra perscriptum est: *) „duorum hominum testimo-
nium verum est." Ego sum, qui ipse de me testor, et te- 18
statur de me, qui me misit, pater. Dicebant igitur ei: 19
ubinam est pater tuus? Iesus respondit: neque me nostis
neque patrem meum; si me nossetis, etiam patrem meum
nossetis. Haec ipsa verba faciebat in loco sacri aerarii 20
docens in templo, et nemo eum comprehendit, quod hora
eius nondum venerat.

*) Deuter. XVII, 6.

eta, id agit, ut accusatores mala conscientia adacti paulatim sese subducant, et adulterinam indemnatam ad meliora expetenda hortetur. 1—11. Iesus in templi vestibulo, totum genus humanum ut perfecta rerum div. cognitione imbueret, a Deo se ablegatum profitetur; quod testimonium verum esse contra Iudaeos probat primum, quod ipse a sensuum et cupiditatum imperio alienus sit; tum, quod Deus animo ipsius semper obversetur. 12—20.

21 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ ὑπάγω,
καὶ ζητήσετέ με καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε·
22 ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Ἔλεγον οὖν
οἱ Ἰουδαῖοι· Μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει· Ὅπου
23 ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς·
Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστὲ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ
τοῦ κοσμου τούτου ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου
24 τούτου. Εἶπον οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρ-
τίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπο-
25 θανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ·
Σὺ τίς εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Τὴν ἀρχὴν ὅ, τι
26 καὶ λαλῶ ὑμῖν. Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρί-
νειν· ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι, κἀγὼ ἃ ἤκουσα
27 παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. Οὐκ ἔγνω-
28 σαν, ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε
γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδὲν,
ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ, καὶ
29 ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστιν. Οὐκ ἀφῆκέ με μόνον
ὁ πατὴρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.

30 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐ-
31 τόν. Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας
αὐτῷ Ἰουδαίους· Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ,
32 ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστὲ καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν
33 καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ·
Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώπο-
34 τε· πῶς σὺ λέγεις· Ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; Ἀπεκρίθη
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποι-
35 ῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ δοῦλος
οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν
36 αἰῶνα. Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύ-
37 θεροι ἔσεσθε. Οἶδα, ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ
ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν
38 ὑμῖν. Ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ
ὑμεῖς οὖν ἃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε.

VIII, 21. al. ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετέ (με). 23. al. καὶ ἔλεγεν. 25. al. ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν †. 26. al. λαλῶ εἰς τ. κόσμον †. 33. al. καὶ πῶς. 38. al. ἃ ε. ἃ ἠκούσατε παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῶν †.

Iesus igitur iterum ad eos dixit: ego abeo, et quae- 21
retis me atque in hoc peccato vestro moriemini; quo ego
abeo, vos non potestis venire. Dicebant igitur Iudaei: 22
num forte sibi ipse manus inferet, quoniam dicit: quo ego
abeo, vos non potestis venire. Quibus: vos, inquit, ex 23
inferioribus estis, ego e superioribus sum: vos estis ex
hoc mundo, ego non sum ex hoc mundo (i. e. huius se-
culi perversi indolem non refero). Dixi igitur vobis, vos 24
in peccatis vestris esse morituros; nam si fidem non habue-
ritis, me esse (eum, quem me profiteor — Messiam), in
peccatis vestris moriemini. Dicebant igitur ei: tu quis- 25
nam es? Quibus Iesus: is, inquit, quem me etiam coram
vobis profiteor et professus sum. Multa habeo de vobis 26
dicenda et iudicanda, sed, qui me misit, verax est, et
ego, quae ab eo audivi, coram universis hominibus lo-
quor. Non noverant, eum patrem suum ipsis dicere. 27
Iesus igitur iis: quando, inquit, Messiam sustuleritis, 28
tunc cognoscetis, me esse (Messiam) neque meo arbitrio
quidquam facere, sed, quemadmodum pater meus me edo-
cuit, haec loqui, et, qui me misit, mecum esse. Pater me 29
non reliquit solum, quoniam ego, quae ipsi placent, sem-
per facio.

Quae quum loqueretur, multi ei (tanquam Messiae) 30
fidem habuerunt. Iesus igitur ad Iudaeos, qui ipsi fidem 31
habebant, verba faciebat: si vos in hac doctrina mea per-
manseritis, revera discipuli mei estis et cognoscetis veri- 32
tatem et veritas vos in libertatem vindicabit. Responde- 33
runt ei: progenies Abrahami sumus neque ulli unquam
servivimus; quomodo tu dicis: vos in libertatem vindica-
bimini? Iesus iis respondit: sanctissime vobis confirmo, 34
quivis peccator servus est peccati; at servus non manet 35
in domo, in qua est, in perpetuum; filius manet in per-
petuum. Filius igitur si vos in libertatem vindicaverit, 36
revera liberi eritis. Novi, vos esse Abrahami progeniem, 37
sed studetis me interficere, quoniam oratio mea in vobis
locum non habet. Ego, quod apud meum patrem vidi, 38
loquor, igitur vos quoque, quod apud vestrum patrem vi-

Iesus denuo declarat, se a Deo esse missum, veram tradere doctrinam, ad patrem esse rediturum, quo Iudaeos hac animi indole pervenire non possint, et in crucem actum iri, qua re demum adversarios intellecturos esse id, quod de se fuerit professus. 21—29. Iesus, quum homines doctrinam suam strenue sequentes ad veram libertatem pertingere dixisset, Iudaeos, libertatem suam et originem Abrahamo debitam iactantes, servos

39 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ
ἐστι. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ἦτε,
40 τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε· νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖ-
ναι, ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκου-
41 σα παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. Ὑμεῖς
ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. Εἶπον οὖν αὐτῷ·
Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἕνα πατέρα ἔχομεν,
42 τὸν θεόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ ὁ θεὸς πα-
τὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξ-
ῆλθον καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ᾽
43 ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. Διατί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γι-
νώσκετε; Ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν.
44 Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυ-
μίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρω-
ποκτόνος ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν,
ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. Ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος,
ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐ-
45 τοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι.
46 Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν
47 λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; Ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ
τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούε-
48 τε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰου-
δαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ· Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι Σα-
μαρείτης εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς·
49 Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου,
50 καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν
51 μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεω-
52 ρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Νῦν
ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις· Ἀβραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ
προφῆται, καὶ σὺ λέγεις· Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρή-
53 σῃ, οὐ μὴ γεύσηται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ
μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανε; καὶ
54 οἱ προφῆται ἀπέθανον· τίνα σεαυτὸν ποιεῖς; Ἀπεκρίθη
Ἰησοῦς· Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν
ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε,

VIII, 39. al. εἰ τέκνα τ. Ἀ. ἐστε †. ib. al. ποιεῖτε † s. ἐποιεῖτε ἂν †. 41. al. ὑμεῖς δὲ ποι. 42. al. εἶπεν αὐτοῖς †. 46. al. εἰ ἀλήθειαν λέγ. †. 48. al. ἀπεκρ. οἱ Ἰουδ. †. ib. al. ἐλέγομεν. 51. al. τὸν ἐμὸν λόγον. 52. al. γεύσεται †. 53. al. σεαυτὸν σύ. 54. al. δοξάσω.

distis, facitis. Cui responderunt his verbis: noster pater 39
est Abrahamus. Quibus Iesus: si, inquit, nati Abrahami
essetis, facta Abrahami ederetis; iam vero me interficere 40
studetis, hominem, qui veritatem vobis locutus sum (et et-
iamnum loquor), quam a Deo audivi; hoc Abrahamus non
fecit. Vos vestri patris editis facta. Cui igitur: nos, 41
inquiunt, non e scortatione nati sumus; unum patrem ha-
bemus, Deum. Iesus igitur iis dixit: si Deus vester es- 42
set pater, me amaretis; ego enim a Deo sum profectus
et veni; nam neque mea auctoritate veni, sed ille me mi-
sit. Cur verba mea (quae de me et patre meo dixi,) 43
non noscitis? quoniam non potestis orationem meam au-
dire. Vos a patre diabolo estis (profecti) et cupiditatibus 44
patris vestri vultis satisfacere. Ille homicida erat ab in-
itio nec in veritate perstitit, quoniam in eo non est ve-
ritas. Quando mendacium loquitur, pro suo ingenio lo-
quitur; nam mendax est et mendacii pater. Ego autem, 45
quod verum dico, fidem non habetis. Quisnam e vobis 46
de peccato me convincit? sin autem verum dico, cur vos
fidem mihi non habetis? qui Deo originem debet, effata 47
Dei audit; hanc ob causam vos non auditis, quoniam
Deo originem non debetis. Iudaei igitur ei hunc in mo- 48
dum responderunt: nonne nos recte dicimus, te esse Sa-
maritanum ac malo laborare daemone? Iesus respondit: 49
ego malo daemone non laboro, sed honoro patrem meum
et vos honore me privatis. Ego vero meae gloriae non 50
studeo; est qui studet et iudicat. Sanctissime vobis con- 51
firmo, si quis doctrinam meam servaverit, eum mortem
minime esse subiturum in perpetuum. Cui igitur Iudaei: 52
iam, inquiunt, novimus, malo te laborare daemone; Abra-
hamus mortuus est et prophetae, et tu dicis: si quis do-
ctrinam meam observaverit, minime experturum esse mor-
tem in perpetuum. Num tu maior es patre nostro Abra- 53
hamo, qui mortuus est? et prophetae mortui sunt; quem-
nam temetipse facis? Respondit Iesus: si ego me ipse glo- 54
ria orno, gloria mea nihil est; est pater meus, qui glo-

---

peccati esse docet nec veros Abrahami posteros, quippe qui (id quod ab Abrahamo alienissimum fuit,) ipsi necem intendant; immo filios diaboli, quoniam veritati repugnent ipsique necem intendant. Iudaeis, Iesum malo exagitari daemone calumniantibus, regerit, se id unice agere, ut Deo patri probatus sit. Tum addit, sectatores suos sensu mortis longe fore superiores; quod Iudaeis, quum et Abrahamus et prophetae mortis imperio subiecti fuerint, arrogantia haud ferenda esse videtur. Quibus Iesus,

55 ὅτι Θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ
οἶδα αὐτόν· καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι
ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης· ἀλλ' οἶδα αὐτὸν καὶ τὸν λόγον
56 αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα
57 ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Εἶπον
οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν· Πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις,
58 καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν
59 ἀμὴν λέγω ὑμῖν· πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι. Ἦραν
οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν, Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη
καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

ΚΕΦ. ΙΧ.

1 Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς·
2 καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· Ῥαββί,
τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννη-
3 θῇ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γο-
νεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν
4 αὐτῷ. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με,
ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργά-
5 ζεσθαι. Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου.
6 Ταῦτα εἰπὼν ἔπτυσε χαμαὶ καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ
πτύσματος καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
7 τοῦ τυφλοῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κο-
λυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ· (ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος.)
8 Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο καὶ ἦλθε βλέπων. Οἱ οὖν
γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι προς-
αίτης ἦν, ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προς-
9 αιτῶν; Ἄλλοι ἔλεγον· Ὅτι οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δέ· Ὅτι
10 ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν· Ἐκεῖνος ἔλεγεν· Ὅτι ἐγώ εἰμι. Ἔλε-
11 γον οὖν αὐτῷ· Πῶς ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπε-
κρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς πη-
λὸν ἐποίησε καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπέ
μοι· Ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ καὶ νίψαι·
12 ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. Εἶπον οὖν αὐτῷ·
Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; Λέγει· Οὐκ οἶδα.
13 Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τὸν ποτὲ τυ-

VIII, 54. ἡμῶν †. 55. al. κἄν. 57. al. τεσσαράκοντα. 58. al. οὖν s. δὲ αὐτοῖς. 59. al. τότε ἦραν λιθ. 59. al. ἐκ τοῦ ἱεροῦ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν καὶ παρῆγεν οὕτως. IX, 1. al. ὁ Ἰησοῦς εἶδεν. ib. al. γεννητῆς s. γεννετῆς. 3. al. ἀπεκρ. ὁ Ἰησ. †. 4. al. ἡμᾶς δεῖ ἐργαζ. 6. al. ἐπέθηκεν. ib. al. αὐτοῦ τὸν πηλ. †. 8. al. pro προσαίτης l. τυφλὸς †. 10. al. πῶς οὖν — ἠνεῴχθησαν σοι (†) οἱ ὀφθ. εἰς τὸν Σιλ. †. 12. al. λέγει αὐτοῖς.

ria me ornat, quem vos Deum vestrum esse dicitis, neo 55
eum nostis, ego vero eum novi; et si dixerim, me eum
non nosse, similis vobis mendax ero; at novi eum et
praecepta eius servo. Abrahamus pater vester (quod me 56
exspectabat,) laetatus est, ut (nimirum) meam aetatem vi-
dere posset, et vidit et gavisus est. Iudaei igitur ad 57
eum: nondum, inquiunt, quinquaginta habes annos, et
Abrahamum vidisti? Quibus Iesus: sanctissime, inquit, 58
vobis confirmo: antequam Abrahamus fuit, ego sum. Sus- 59
tulerunt igitur lapides, ut eum peterent, at Iesus sese
subduxit et egressus est e templo.

C A P. IX.

In transitu quum vidisset hominem a natalibus cae- 1
cum, quaesiverunt ex eo discipuli his verbis: magister, 2
quis peccavit, hic an eius parentes, ut caecus nasceretur?
Iesus respondit: neque hic peccavit neque eius parentes, 3
sed ut opera Dei in eo manifestarentur. Me oportet fa- 4
cere opera eius, qui me misit, dum dies est; venit nox,
quum nemo operari potest. Quamdiu in mundo sum, lu- 5
men sum mundi. His dictis spuit humi et lutum fecit ex 6
sputo, quod super oculos caeci illevit his verbis: abi, 7
ablue te in balneum Siloam (quod est, si interpreteris,
missus) ingressus. Abiit igitur seque abluit et venit vi-
dens. Itaque vicini et qui antea eum videbant mendican- 8
tem, dicebant: nonne hic est, qui sedebat et mendicaba-
tur? Alii dicebant: hic est; alii vero: similis ei est. Ille 9
dicebat: ego sum. Dicebant igitur ei: quomodo oculi 10
tui aperti sunt? Respondit his verbis: homo, qui dicitur 11
Iesus, lutum factum oculis meis inunxit his verbis: abi in
balneum Siloam teque ablue; quo quum abiissem meque
abluissem, visum recepi. Cui igitur: ubinam est, inquiunt, 12
ille? Nescio, inquit.

Hominem olim caecum ducunt ad Pharisaeos. At 13

---

verum se dixisse, simpliciter affirmat. Denique voce audita, Abrahamum (sc. sensu ideali) de suo, Messiae, qui (sc. sensu ideali) aetate eum superet, adventu laetitia exsultasse, in tantam coniiciuntur iram, ut, nisi sese subduxisset, lapidibus eum obruissent.

IX. Die sabbati quum hominem caecum natum, quod malum neque a caeci neque a culpa parentum repetendum, sed, ut Dei opera manifestarentur, ortum esse docet, sanasset, re divulgata,

14 φλόν. Ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰη-
15 σοῦς καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Πάλιν οὖν
ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. Ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς· Πηλὸν ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
16 καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω. Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων
τινές· Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι
τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ· ἄλλοι ἔλεγον· Πῶς δύναται ἄνθρω-
πος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα ἦν
17 ἐν αὐτοῖς. Λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν· Σὺ τί λέγεις περὶ
αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὅτι
18 προφήτης ἐστίν. Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ
αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνη-
19 σαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. Καὶ ἠρώτη-
σαν αὐτοὺς λέγοντες· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς
20 λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; Ἀπε-
κρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον· Οἴδαμεν,
ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη·
21 πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ
τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει,
22 αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει. Ταῦτα
εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους.
Ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα, ἐάν τις αὐτὸν
ὁμολογήσῃ Χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται. Διὰ τοῦτο
23 οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον· Ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτή-
24 σατε. Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον ὃς ἦν
τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ· Δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς οἴ-
25 δαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. Ἀπε-
κρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ
26 οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν ἄρτι βλέπω. Εἶπον δὲ
αὐτῷ πάλιν· Τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλ-
27 μούς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Εἶπον ὑμῖν ἤδη καὶ οὐκ ἠκού-
σατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐ-
28 τοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; Ἐλοιδόρησαν αὐτὸν καὶ εἶπον·
Σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωϋσέως ἐσμὲν
29 μαθηταί. Ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι Μωϋσῇ λελάληκεν ὁ θεὸς,
30 τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. Ἀπεκρίθη ὁ ἄν-
θρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν

VIII, 15. al. ἐπὶ τ. ὀφθάλμ. μου †. 19. al. βλέπει ἄρτι. 20. al. ἀπεκρ. δὲ s. οὖν. 21. al. αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς ἡλικ. ἔχει. ib. al. αὐτὸς τὰ περὶ αὐτ. 22. al. συνετέθειντο s. συνέθεντο. 24. al. ἄνθ. πάλιν ἐκ δευτ. 26. al. εἶπον οὖν. 27. al. ἐπιστεύσατε s. πιστεύετε. 28. al. οὖν αὐτὸν †. 30. al. ἐν γὰρ τοῦτο s. ἐν τούτῳ γάρ.

dies erat sabbati, quum Iesus facto luto oculos eius ape- 14
ruerat. Iterum igitur interrogabant eum etiam Pharisaei, 15
quomodo visum recepisset. Quibus: lutum, ait, oculis
meis imposuit et ablui me et visum recepi. Dicebant igi- 16
tur quidam e Pharisaeis: hic homo non est a Deo profe-
ctus, quoniam diem sabbati non observat; alii dicebant:
quomodo potest homo peccator eiusmodi edere miracula?
Et dissidium inter ipsos erat. Iterum caeco illi dicunt: 17
tu quid de eo dicis, quod oculos tuos aperuit? Ille: pro-
pheta est, inquit. Iudaei igitur de eo non crediderunt, 18
eum caecum fuisse visumque recepisse, donec parentes
eius, qui receperat visum, vocaverant. Quos hunc in mo- 19
dum interrogarunt: estne hic filius vester, quem caecum
natum esse dicitis? quomodo igitur nunc videt? Quibus 20
parentes eius responderunt his verbis: novimus, hunc es-
se filium nostrum et caecum natum; quomodo autem nunc 21
videat, non novimus, aut quisnam oculos eius aperuerit,
nos non novimus; ipse aetatem habet, ipsum interrogate,
ipse de se loquetur. Haec parentes eius dixerunt, quon- 22
iam sibi a Iudaeis metuebant. Iam enim Iudaei consti-
tuerant, ut, si quis eum Messiam fuerit professus, con-
ventu sacro excluderetur. Quare parentes eius dixerant: 23
habet aetatem, ipsum interrogate.

Igitur denuo hominem, qui erat caecus, vocarunt ei- 24
que dixerunt: da gloriam Deo: nos novimus, hunc homi-
nem esse peccatorem. Ille igitur respondit his verbis: an 25
peccator sit, non novi; unum novi, me, qui eram caecus,
iam videre. Cui iterum: quid, inquiunt, fecit tibi? quo- 26
modo oculos tuos aperuit? Respondit iis: vobis iam dixi 27
nec audivistis: quid iterum cupitis audire? num vos quo-
que discipuli eius fieri vultis? Conviciati eum dixerunt: 28
tu es illius discipulus, nos vero Mosis discipuli sumus.
Nos scimus, cum Mose Deum esse locutum, hunc vero 29
non novimus, unde sit. Quibus homo ille hunc in modum 30
respondit: in hoc enim mirum est, vos nescire, unde sit,

---

a synedrio accurata fit rei cognitio caeco adhibito eiusque pa-
rentibus. Hi quamquam metu Iudaeorum non dicunt, quod rei
est, tamen caecus, opinionibus, mendaciis, malis artibus, minis
assessorum synedrii contemtis, miraculum in se factum esse Ie-

31 ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου
32 τοὺς ὀφθαλμούς. Οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς
οὐκ ἀκούει, ἀλλ᾽ ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ καὶ τὸ θέλημα αὐ-
τοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη,
33 ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. Εἰ μὴ
34 ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. Ἀπε-
κρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης
ὅλος καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.
35 Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑ-
ρὼν αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ· Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ
36 θεοῦ; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε· Καὶ τίς ἐστι, κύριε,
37 ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Καὶ
ἑώρακας αὐτὸν καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν.
38 Ὁ δὲ ἔφη· Πιστεύω, κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.
39 Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦ-
τον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι καὶ οἱ βλέπον-
40 τες τυφλοὶ γένωνται. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων
ταῦτα οἱ ὄντες μετ᾽ αὐτοῦ καὶ εἶπον αὐτῷ· Μὴ καὶ
41 ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἰ τυφλοὶ
ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν, νῦν δὲ λέγετε· Ὅτι βλέπο-
μεν· ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

ΚΕΦ. Χ.

1 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὁ μὴ εἰςερχόμενος διὰ τῆς
θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων
2 ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής· ὁ δὲ εἰςερ-
3 χόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων· τού-
τῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ
ἀκούει καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ᾽ ὄνομα καὶ ἐξάγει
4 αὐτά. Καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν
αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι
5 οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ· ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθή-
σωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ᾽ αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν
6 ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. Ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐ-
τοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει
7 αὐτοῖς. Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν
8 λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. Πάντες
ὅσοι ἦλθον πρὸ ἐμοῦ, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί· ἀλλ᾽ οὐκ

IX, 31. al. οἶδα μέν. ib. al. ἁμαρτωλόν. 34. al. ὅλως. 35. al. pro θεοῦ l. ἀνθρώπου; †. 36. al. (omisso καὶ) τίς ἐστι. 40. al. οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ὄντες. X, 3. al. φωνεῖ. 4. al. τὰ ἴδια πάντα s. πάντα τὰ ἴδια. ib. al. ἐκβάλλῃ. 5. al. ἀκολουθήσουσιν †. ib. al. τοῦ ἀλλοτρίου. al. πρὸ ἐμοῦ ἦλθον s. πρὸ ἐμοῦ exclud.

atque oculos meos aperuisse. At novimus, Deum pec- 31
catoribus aures non praebere, sed si quis pius fuerit
eiusque voluntati satisfecerit, huic aures praebet. Post 32
hominum memoriam non auditum est, aperuisse quendam
oculos caeci nati. Hic si non erat a Deo profectus, ni- 33
hil facere poterat. Responderunt ei his verbis: tu in (eum 34
— per — scatens) peccatis natus es totus et tu nos do-
ces? eumque foras eiecerunt.

Quum Iesus audivisset, eum foras ab iis esse eiectum 35
eumque offendisset, ei: tune, inquit, fidem habes filio
Dei? Ille respondit his verbis: et quis est, domine, ut 36
fidem ei habeam? Cui Iesus: et vidisti eum, inquit, et, 37
qui tecum loquitur, ille est. Is vero: fidem habeo, in- 38
quit, domine: eumque veneratus est. Et Iesus dixit: ut 39
discernantur homines, ego hunc in mundum veni, ut,
qui non vident, videant, et, qui vident, caeci fiant.
Haec quum e Pharisaeis, qui cum eo erant, audivissent, 40
dixerunt: num nos quoque caeci sumus? Iesus iis dixit: 41
si caeci essetis, non sustineritis culpam, iam vero dici-
tis: (nos) videmus; haec igitur culpa vestra manet.

CAP. X.

Sanctissime vobis confirmo: qui non per ianuam in- 1
trat in ovium caulas, sed aliunde adscendit, ille fur est
et latro; qui vero per ianuam intrat, pastor est ovium; 2
huic ianitor aperit et oves vocem eius audiunt et suas 3
ipsius oves vocat nomine easque educit. Et quando suas 4
ipsius oves emiserit, eas praegreditur oveque eum se-
quuntur, quoniam vocem eius norunt; alienum vero mini- 5
me sequentur, sed ab eo aufugient, quoniam alienorum
vocem non norunt. Hanc similitudinem Iesus iis propo- 6
suit; illi vero non intellexerunt, quid sibi vellent ea,
quae ipsis dicebat. Iesus igitur iterum ad eos dixit: san- 7
ctissime vobis confirmo, ego sum ianua ovium. Omnes 8
quotquot ante me venerunt, fures sunt et latrones; at oves

---

sumque Messiam ingenue profitetur. 1—34. Quem quum Iesus, re cognita, offendisset, facile ei persuadet, ut Messiae nomen det. Tum caecitatem Pharisaeorum deplorat 35—41. omnesque tunc temporis duces populi cum perfidis hominibus, certe, qui suis tantum prospiciant rebus, se autem cum bono contendit

9 ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι᾽
ἐμοῦ ἐάν τις εἰςέλθῃ, σωθήσεται καὶ εἰςελεύσεται καὶ ἐξ-
10 ελεύσεται καὶ νομὴν εὑρήσει. Ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ
μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλθον, ἵνα
11 ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσὸν ἔχωσιν. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ
καλός· ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ
12 τῶν προβάτων· ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, οὗ
οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον
καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει
13 αὐτὰ καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. Ὁ δὲ μισθωτὸς φεύ-
γει, ὅτι μισθωτός ἐστι καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προ-
14 βάτων. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ γινώσκω τὰ
15 ἐμὰ καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν, καθὼς γινώσκει με
ὁ πατὴρ κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα καὶ τὴν ψυχήν μου
16 τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω,
ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης, κἀκεῖνά με δεῖ ἀγα-
γεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι καὶ γενήσεται μία
17 ποίμνη, εἷς ποιμήν. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι
ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. —
18 Οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμοῦ, ἀλλ᾽ ἐγὼ τίθημι αὐτὴν
ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν καὶ ἐξουσίαν
ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. — Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον
παρὰ τοῦ πατρός μου.
19 Σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς
20 λόγους τούτους. Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν· Δαιμόνιον
21 ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον· Ταῦ-
τα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου· μὴ δαιμόνιον
δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;
22 Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις καὶ
23 χειμὼν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ
24 στοᾷ Σολομῶνος. Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ
ἔλεγον αὐτῷ· Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ
25 εἶ ὁ Χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. Τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ
ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ
26 περὶ ἐμοῦ· ἀλλ᾽ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν
27 προβάτων τῶν ἐμῶν. Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς
μου ἀκούει κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι,
28 κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται

X, 12. al. οὗ οὐκ ἔστι τ. προβ. 14. al. γιγνώσκουσί με τὰ ἐμά †. 16. al. δεῖ με. ib. al. ἀκούσωσι. ib. al. γενήσονται †. 21. al. ἀνοῖξαι. 23. al. τοῦ Σολομῶντος †. 26. al. ὅτι οὐκ ἐστε †. ib. al. post προβ. τ. ἐμ. l. καθὼς εἶπον ὑμῖν †.

eos non audivere. Ego sum ianua; per me si quis ingres- 9
sus fuerit, servabitur, ingredietur atque egredietur et pa-
bulum inveniet. Fur non venit, nisi ut furetur et laniet 10
ac perdat; ego veni, ut vitam haberent atque (bonis) ab-
undarent. Ego sum bonus pastor: bonus pastor vitam 11
suam deponit pro ovibus; mercenarius autem et qui non 12
est pastor, cuius non sunt oves propriae, videt lupum ve-
nientem, oves deserit et fugit, et lupus rapit eas ac dis-
sipat oves. Mercenarius autem fugit, quoniam mercenarius 13
est nec oves ipsi curae sunt. Ego sum bonus pastor et 14
novi, quae mea sunt, et notus sum meis, quemadmodum 15
novit me pater et ego novi patrem ac vitam meam pro
ovibus depono. Atque alias habeo oves, quae non sunt 16
ex hac caula; illas quoque me ducere oportet, et vocem
meam audient ac fiet unus grex, unus pastor. Ob hoc 17
pater me amat, quoniam ego vitam meam depono, ut ite-
rum eam recipiam. — Nemo eam a me aufert, sed ego 18
sponte eam depono; potestatem habeo deponendi eam et
potestatem habeo eam iterum recipiendi. — Hoc manda-
tum a patre meo accipiebam.

Iterum igitur ob hos sermones dissidium exstitit in- 19
ter Iudaeos. Multi autem ex iis dicebant: malum habet 20
daemonem atque insanit: quid eum auditis? Alii dicebant: 21
haec dicta non sunt eius qui malo agitatur daemone: num
malus daemon oculos caecorum potest aperire?

Celebrabantur vero encaenia Hierosolymis et hiems 22
erat et Iesus in templo in porticu Salomonis ambulabat. 23
Cinxerunt igitur eum Iudaei eique dicebant: quousque tan- 24
dem animum nostrum tenes suspensum? si tu es Chri-
stus, dic nobis aperte. Iesus iis respondit: dixi vobis nec 25
fidem habetis. Opera, quae ego patris mei nomine facio,
haec testantur de me; at vos fidem non habetis; nam non 26
estis ex ovibus meis. Oves illae meae meam audiunt vo- 27
cem et ego eas novi, et sequuntur me, et ego vitam 28

---

pastore, qui suos novit, saluti eorum prospicit, vitam adeo pro iis deponit ex Dei mandato, et non solum Iudaeos, verum etiam gentiles ad vitam perducit beatam. Cap. X. 1—18. Quibus dictis dissidium oritur inter Iudaeos, quorum aliis Iesus malo daemone exagitari videtur, aliis non. 19—21. Iudaeis, qui eum impellunt, ut libere dicat, utrum Messias sit nec ne, respondet, se iam haud semel id esse professum, provocans ad opera sua

εἰς τὸν αἰῶνα καὶ οὐχ ἁρπάσει τὶς αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς
29 μου. Ὁ πατήρ μου, ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων
ἐστὶ, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πα-
30 31 τρός μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. Ἐβάστασαν οὖν
32 πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. Ἀπε-
κρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν
ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με;
33 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· Περὶ καλοῦ ἔρ-
γου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας καὶ ὅτι σὺ
34 ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς. Οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν· „Ἐγὼ
35 εἶπα, θεοί ἐστε;" Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ
λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, (καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γρα-
36 φή,) ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον,
ὑμεῖς λέγετε· Ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ θεοῦ
37 εἰμι; Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ
38 μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πι-
στεύσατε, ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πα-
39 τὴρ κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι,
καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

40 Καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τό-
πον, ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν
41 ἐκεῖ. Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν καὶ ἔλεγον· Ὅτι Ἰω-
άννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδὲν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν
42 Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. Καὶ ἐπίστευσαν πολ-
λοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

ΚΕΦ. XI.

1 Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς
2 κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. (Ἦν
δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ καὶ ἐκμάξασα
τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λά-
3 ζαρος ἠσθένει.) Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς αὐτὸν
4 λέγουσαι· Κύριε, ἴδε, ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. Ἀκούσας δὲ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνα-

X, 29. al. ὃ δέδωκέ μοι. 32. al. ποίων ἔργων s. ποῖον ἔργον. 35. al. εἰ οὖν ἐκ. 38. al. τ. ἔργοις μου. ib. al. κἀγὼ ἐν τῷ πατρί †. 41. al. οὐδὲ ἕν.

aeternam iis do nec peribunt in perpetuum neque quis-
quam eas e manu mea rapiet. Pater meus, qui mihi (eos) 29
dedit, omnibus maior est, et nemo e manu patris mei rapere
potest. Ego et pater conspiramus (eadem fruimur poten- 30
tia). Iudaei igitur iterum lapides sustulerunt, ut lapidibus 31
eum obruerent. Respondit iis Iesus: multa praeclare fa- 32
cta coram vobis edidi a patre meo adiutus; quorum quale
est, ob quod lapidibus me petitis? Iudaei ei responderunt 33
his verbis: de praeclare facto te lapidibus non petimus,
de impie dicto et quod, homo quum es, te ipsum fa-
cis Deum. Iesus iis respondit: nonne relatum legitur in 34
lege vestra: *) „ego dixi, dii estis?" Si illos dixit deos, 35
ad quos hic sermo Dei pertinet, (et scriptura sacra solvi
non potest,) quem pater consecravit atque in mundum 36
misit, eum vos impie loqui dicitis, quod me filium Dei
esse dixi? Si opera patris mei non facio, fidem mihi 37
denegate; sin vero facio, etiamsi mihi fidem denegetis, 38
operibus illis fidem habete, ut noscatis et fidem habeatis,
patrem mihi meque patri esse quam maxime coniunctum.
Iterum igitur eum comprehendere studebant, atque e manu 39
eorum evasit.

Atque iterum abiit trans Iordanem in locum, ubi Io- 40
hannes primum lotione sacra imbuebat ibique permansit. Et 41
multi ad eum venerunt dicentes: Iohannes quidem nullum
edidit miraculum, sed omnia, quaecunque Iohannes de eo
dixit, vera erant. Et multi ibi ei fidem habuerunt. 42

CAP. XI.

Aegrotabat autem Lazarus quidam Bethania oriundus, 1
e vico Mariae et Marthae eius sororis. (Erat autem Ma- 2
ria, quae dominum unguento unxit eiusque pedes crinibus
suis abstersit, cuius frater Lazarus aegrotabat.) Sorores 3
igitur ad eum miserunt dicentes: domine, en, quem amas,
aegrotat. Quo audito Iesus dixit: hic morbus non est le- 4

*) Ps. LXXXII, 6.

incredulitatem iis exprobrat eosque e veris suis asseclis esse negat; at suos et Dei et, quod idem sit, ipsius auspiciis ad salutem pertingere contendit. Hac voce in iram coniecti lapidibus eum obruissent, nisi ad opera sua egregia provocans et V. T. loca, ubi vel homines Dii vocantur, eos a furore revocasset. 22—39. Hinc in Peraeam se confert, ubi Iohannes b. primum in publicum prodierat multique Iesum pro Messia habent.

XI. Iesus dum in Peraea versatur, de amico Lazaro Bethaniae aegrotante certior fit, sed morbum haud letiferum esse putans(?)

τον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς
5 τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν
6 καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον. Ὡς οὖν ἤκου-
σεν, ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο
7 ἡμέρας. Ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς· Ἄγω-
8 μεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθη-
ταί· Ῥαββὶ, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ πά-
9 λιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν
ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ
10 προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει· ἐὰν
δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ
11 ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπε καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐ-
τοῖς· Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύο-
12 μαι, ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ·
13 Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς
περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ τῆς
14 κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ
15 Ἰησοῦς παῤῥησίᾳ· Λάζαρος ἀπέθανε καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς,
ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ· ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς
16 αὐτόν. Εἶπεν οὖν Θωμᾶς, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, τοῖς
συμμαθηταῖς· Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ'
αὐτοῦ.

17 Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας
18 ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. Ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς
19 τῶν Ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε· καὶ πολλοὶ
ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν
καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελ-
20 φοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα ὡς ἤκουσεν, ὅτι Ἰησοῦς ἔρ-
χεται, ὑπήντησεν αὐτῷ, Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζε-
21 το. Εἶπεν οὖν Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Κύριε, εἰ ἦς
22 ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. Ἀλλὰ καὶ νῦν
οἶδα, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός.
23 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. Λέ-
24 γει αὐτῷ Μάρθα· Οἶδα, ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστά-
25 σει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ
εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν
26 ἀποθάνῃ, ζήσεται καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ
27 οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα· πιστεύεις τοῦτο; Λέγει
αὐτῷ· Ναὶ, κύριε· ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χρι-

XI, 5. al. τ. Μ. κ. τ. ἀδελφὴν αὐτῆς Μ. κ. τ. Λάζ. s. τ. Μ. κ. τ. Μάρθ. κ. τ. Λάζ. 9. al. ὁ Ἰησοῦς †. 11. al. τοῦ ἐξυπνίσαι. 17. al. ὁ Ἰησ. εἰς Βηθανίαν. 20. al. ὁ Ἰησ. †. 21. al. ἀπέθανε † (cf. vs. 32.).

talis, sed valet ad gloriam Dei, ut filius Dei per eum il-
lustretur. Iesus autem Martham eiusque sororem amabat 5
et Lazarum. Quum igitur audivisset, eum aegrotare, tum 6
quidem, quo in loco erat, biduum permansit. Deinde post 7
hoc discipulis suis: revertamur, inquit, in Iudaeam. Cui
discipuli: magister, inquiunt, iam lapidibus te obruere 8
studebant Iudaei atque iterum abis, ut ibi sis? Iesus re-
spondit: nonne duodecim sunt horae diei? si quis interdiu
ambulat, non offendit, quod lumen huius mundi videt; 9
sin vero quis noctu ambulat, offendit, quod lumine caret. 10
Haec dixit et post hoc iis: Lazarus, inquit, amicus no- 11
ster obdormivit, sed proficiscor, ut somno eum excitem.
Quare discipuli eius: domine, inquiunt, si obdormivit, ser- 12
vabitur. At Iesus de morte eius dixerat, illi vero opi- 13
nati sunt, eum de somni sopore dicere. Tum igitur Ie- 14
sus aperte iis dixit; Lazarus mortuus est, et laetor pro- 15
pter vos, ut fidem habeatis, quod ibi non eram; sed aga-
mus ad eum. Quare Thomas, qui Didymus dicitur, con- 16
discipulis: agamus nos quoque, inquit, ut cum eo moriamur.

Iesus igitur quum venisset, reperit eum quartum iam 17
diem in sepulcro agentem. Erat autem Bethania prope 18
Hierosolyma intervallo circiter quindecim stadiorum; et 19
multi ad Martham et Mariam venerant, ut eas de fratre
ipsarum consolarentur. Martha igitur quum audivisset, 20
Iesum venire, obviam ei facta est, Maria autem domi se-
debat. Maria igitur dixit ad Iesum: domine, si hic eras, 21
frater meus non mortuus esset. At vel nunc scio, quae- 22
cunque a Deo petieris, Deum tibi esse daturum. Cui Ie- 23
sus: resuscitabitur, inquit, frater tuus. Martha ei: novi, 24
inquit, eum resuscitatum iri in resurrectione die supre-
mo. Cui Iesus: ego, inquit, sum resurrectio et vita; qui- 25
cunque mihi fidem habet, etiamsi mortuus fuerit, vivet et,
quicunque vivit mihique habet fidem, minime morietur in 26
aeternum: credisne hoc? Cui: profecto, inquit, domine; 27
ego credidi (et etiamnum credo), te esse Messiam, filium

---

biduum remanet (ut homines illius regionis ad vitam div. vocet). Tum, quamvis discipulis ob internecinum Iudaeorum odium eum revocare conantibus, forti animo ad Lazarum, quem mortuum esse suis significat, contendit in vitam eum revocaturus. Adveniens primum cum Martha, in qua spem fratris mox resus-

28 στὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. Καὶ
ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελ-
φὴν αὐτῆς λάθρα εἰποῦσα· Ὁ διδάσκαλος πάρεστι καὶ
29 φωνεῖ σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ καὶ ἔρχεται
30 πρὸς αὐτόν. (Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώ-
μην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρ-
31 θα.) Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ
καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν, ὅτι
ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ λέγοντες·
32 Ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. Ἡ οὖν
Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν ἔπε-
σεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας λέγουσα αὐτῷ· Κύριε, εἰ ἦς
33 ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς
εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰου-
δαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάρα-
34 ξεν ἑαυτὸν καὶ εἶπε· Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; Λέγουσιν
35 αὐτῷ· Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλε-
36 γον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Ἴδε, πῶς ἐφίλει αὐτόν! Τινὲς δὲ ἐξ
37 αὐτῶν εἶπον· Οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς τοῦ τυφλοῦ ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;
38 Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ
μνημεῖον. Ἦν δὲ σπήλαιον καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐ-
39 τῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς· Ἄρατε τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ
ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα· Κύριε, ἤδη ὄζει· τε-
40 ταρταῖος γάρ ἐστι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ εἶπόν
41 σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; Ἦραν
οὖν τὸν λίθον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω
42 καὶ εἶπε· Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ
δὲ ᾔδειν, ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον
τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ με ἀπέ-
43 στειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε· Λά-
44 ζαρε, δεῦρο ἔξω! Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος
τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ
σουδαρίῳ περιεδέδετο. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Λύσατε
αὐτὸν καὶ ἄφετε ὑπάγειν.

45 Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν
Μαρίαν καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν, ἐπίστευσαν εἰς αὐ-
46 τόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους
καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς.

XI, 29. al. ἐκείνη δέ. 31. al. δόξαντες, ὅτι. 32. al. εἰς τ. πόδας αὐτοῦ. 37. al. ἐδύνατο. 39. al. τετελευτηκότος †. 40. al. ὄψῃ †. 41. al. post τ. λίθον l. οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος †. 44. al. τ. χεῖρας κ. τ. πόδας. 45. al. post ἐποίησεν l. ὁ Ἰησοῦς †.

Dei, qui in mundum venturus erat. Quibus dictis abiit et 28
Mariam sororem suam clam vocavit his verbis: magister ad-
est et vocat te. Illa ubi audivit, subito surrexit et venit ad 29
eum. (Iesus autem nondum in vicum venerat, sed erat illo 30
in loco, ubi Martha ei obviam facta erat.) Iudaei igitur, 31
qui cum ea erant in domo eamque consolabantur, quum
vidissent Mariam celeriter surrexisse atque exiisse, eam
secuti sunt his verbis: abit sepulcrum versus, ut ibi plo-
ret. Maria igitur quum venisset, ubi erat Iesus, intuita 32
eum ad pedes eius procubuit his verbis: domine, si hic eras,
frater meus non mortuus esset. Iesus igitur quum ploran- 33
tem eam vidisset plorantesque Iudaeos, qui ad eam con-
fluxerant, animo graviter commotus est ac perturbatus di- 34
xitque: ubinam eum reposuistis? Cui: domine, inquiunt,
veni et vide. Lacrymas fudit Iesus. Quare Iudaei: en, 35
inquiunt, quomodo eum amabat! At quidam ex iis dixe- 36 37
runt: nonne poterat hic, qui oculos illius caeci aperuit,
facere, ut hic quoque ne moreretur? Iesus igitur denuo 38
animo suo commotus venit ad sepulcrum. Erat autem spe-
lunca, cui lapis erat impositus. Iesus: tollite, inquit, la- 39
pidem. Cui soror mortui Martha: domine, inquit, iam
olet; nam per quatriduum est in sepulcro. Cui Iesus: 40
nonne, inquit, tibi dixi, te, si fidem habueris, visuram
esse maiestatem Dei? Sustulerunt igitur lapidem. Iesus 41
autem oculis sublatis dixit: pater, gratias tibi ago, quod
me audisti. Ego vero noveram, te semper me audire, 42
sed ob populum, qui circumstat, dixi, ut fidem habe-
rent, te me misisse. Quibus dictis magna voce excla- 43
mavit: Lazare, huc, foras! Et egressus est mortuus 44
pedes vinctus et manus fasciis, et facies eius sudario
circumligata. Iesus iis: solvite, inquit, eum et incedere
sinite.

Multi igitur e Iudaeis, qui ad Mariam venerant et 45
contemplati, quae fecerat, fidem ei (tanquam Messiae)
habuerunt. At quidam ex iis abierunt ad Pharisaeos, 46
quibus, quae fecerat Iesus, nuntiarunt.

---

citandi alit, deinde cum Maria, comitata a Iudaeis mortuum rite lugentibus, colloquitur. Tum ad sepulcrum accedit et, Deo gratiis actis, inspectantibus omnibus, vi div. mortuum resuscitat. Hinc multi Iudaeorum ei fidem habent; quidam vero rem (inimico animo?) ad Pharisaeos deferunt. 1—46. Qua de re cer-

47 *Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέ-*
δριον καὶ ἔλεγον· Τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος
48 *πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν, οὕτω πάντες*
πιστεύσουσιν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ
49 *ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος. Εἷς δέ τις*
ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου,
εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδὲν οὐδὲ διαλογίζεσθε,
50 *ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ*
51 *λαοῦ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. (Τοῦτο δὲ ἀφ᾽*
ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκεί-
νου προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν
52 *ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ᾽*
ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ
53 *εἰς ἕν.) Ἀπ᾽ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο,*
54 *ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παῤῥησίᾳ*
περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς
τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν
55 *κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς*
τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱερο-
σόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν
56 *ἑαυτούς. Ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔλεγον μετ᾽ ἀλ-*
λήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες· Τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ
57 *ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ*
οἱ Φαρισαῖοι ἐντολὴν, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύ-
σῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

ΚΕΦ. XII.

1 *Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς*
Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ
2 *νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρ-*
θα διηκόνει, ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν
3 *αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου*
πιστικῆς πολυτίμου ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ
ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία
4 *ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. Λέγει οὖν εἷς ἐκ*
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης, ὁ

XI, 50. al. *λογίζεσθε* †. 51. al. *ἐπροφήτευσεν*. 54. al. *ὁ οὖν Ἰησ.* ib. al. *Ἐφραΐμ* s. *Ἐφρέμ* s. *Ἐφράμ* s. *Ἐφραθᾶ*. XII, 2. al. *εἷς ἦν (ἐκ) τῶν συνανακειμένων* †. 3. al. *οἰκία ὅλη (ἐπλήσθη)*.

Congregarunt igitur summi sacerdotes et Pharisaei 47
senatum ac dicebant: quid faciamus, quod hic homo multa
edit miracula? Si missum eum fecerimus, sic (al. si per- 48
miserimus eum agere, uti egit) omnes ei fidem habe-
bunt, et Romani venient nobisque eripient et terram et
gentem. Unus autem quidam ex iis Caiaphas, illius anni 49
pontifex maximus, iis: vos, inquit, nihil scitis neque re- 50
putatis, expedire nobis, ut unus homo pro populo moria-
tur nec totus pereat populus. (Hoc autem non suopte in- 51
genio dixit; sed pontifex maximus illius (quo Christus
mortuus est,) anni vaticinatus est, Iesum moriturum pro
populo nec pro populo solum, sed ut cultores Dei di- 52
spersos in unum colligeret.) Ab illo igitur die consi- 53
lia contulerunt, ut eum interficerent. Iesus igitur non 54
amplius palam inter Iudaeos versabatur, sed abiit il-
linc in regionem solitudini, quam vocant, vicinam ver-
sus urbem Ephraimum ibique cum discipulis suis perman-
sit. Instante vero festo paschali Iudaeorum multi ex hac 55
regione ante festum paschale Hierosolyma adscenderunt,
ut se lustrarent. Quaerebant igitur Iesum et in templo 56
stantes inter se dicebant: quid vobis videtur, quod ad fe-
stum celebrandum non venit? Sed pontifices et Pharisaei 57
mandaverant, ut, si quis resciret, ubinam esset, indica-
ret, ut eum prehenderent.

CAP. XII.

Iesus igitur sex dies ante pascha Bethaniam venit, 1
ubi erat Lazarus mortuus ille, quem e mortuis excitave-
rat. Instituerunt igitur ei convivium ibi, et Martha mi- 2
nistrabat, Lazarus autem unus erat eorum, qui cum eo
accumbebant. Maria igitur sumta libra unguenti nardini 3
potabilis pretiosi pedes Iesu unxit et crinibus suis pedes
eius abstersit, domus autem odore unguenti est repleta.
Quare unus ex eius discipulis, Iudas filius Simonis Corio- 4

---

tiores facti assessores synedrii, a populo sibi timentes et Romanis, consultant iisque Caiaphas P. M. auctor est, ut eum tollant e medio. Hinc Iesus Ephraimum sese confert. Edicto edito, ut quivis Iesu potiretur, homines, qui ante festum paschatis, qui instabat, diem Hierosolymis versantur, pleni sunt exspectationis, utrum Iesus ad festum celebrandum venturus sit nec ne. 47—57.

XII. Iesus sexto die ante festum paschatos Bethaniae in convivio, cui etiam Lazarus interest, a Maria pretioso oleo nardino unguitur cum magna Iudae indignatione, cui vero Iesus, tener-

5 μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι· Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ
6 ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε
δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ'
ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε καὶ τὰ βαλλό-
7 μενα ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· Ἄφες αὐτήν· εἰς
8 τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό· τοὺς
πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάν-
τοτε ἔχετε.

9 Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐκεῖ
ἐστι, καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ
10 τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύ-
σαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνω-
11 σιν, ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπί-
στευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

12 Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν
13 ἀκούσαντες, ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλα-
βον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν
αὐτῷ καὶ ἔκραζον· Ὡσαννά! εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
14 ὀνόματι κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ! Εὑρὼν δὲ ὁ
Ἰησοῦς ὀνάριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθώς ἐστι γεγραμ-
15 μένον· „Μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών· ἰδού, ὁ βασιλεύς
16 σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.“ Ταῦτα δὲ οὐκ
ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξά-
σθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐ-
17 τῷ γεγραμμένα καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει
οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτι τὸν Λάζαρον ἐφώνη-
18 σεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· διὰ
τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο
αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον
19 πρὸς ἑαυτούς· Θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν· ἴδε,
ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

20 Ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων, ἵνα
21 προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. Οὗτοι οὖν προσῆλθον Φι-
λίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἠρώτων αὐ-

XII, 6. al. ἔχων †. 7. al. ἄφετε. ib. al. ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τ. ἐνταφ. μου τηρήσῃ †. 8. al. hunc vs. excludunt. 13. al. βασιλεὺς s. καὶ ὁ βασ. 17. al. ὅτε τ. Λαζ. †. 18. al. ἤκουσε †. 19. al. ὁ κόσμος ὅλος.

thensis, qui eum erat traditurus, dicit: quidni hoc unguen- 5
tum trecentis denariis venditum est et pauperibus datum?
Hoc autem dixit, non quod pauperes ipsi erant curae, 6
sed quia fur erat et marsupium habebat, et quae iniicie-
bantur, gestabat. Dixit igitur Iesus: permitte ei; in diem 7
pollincturae meae hoc servavit; pauperes enim semper vo- 8
biscum habetis, me autem non semper habetis.

Cognovit igitur magna Iudaeorum multitudo, eum ibi 9
esse et venerunt non solum propter Iesum, sed ut etiam
Lazarum viderent, quem ab inferis excitaverat. Summi 10
autem sacerdotes consilia inierunt, ut Lazarum quoque in-
terficerent, quoniam multi a Iudaeis abalienarentur propter 11
eum (Iudaeorum abibant Bethaniam, et Iesu fidem habebant.

Postridie quum magna hominum multitudo, quae ad 12
festum celebrandum convenerat, audivisset, Iesum Hiero-
solyma venire, sumtis palmarum ramis obviam ei exie- 13
runt et alta voce clamarunt: io triumphe! laudibus effe-
ratur, qui nomine domini venit, rex Israelitarum! Iesus 14
autem asello, quem nactus erat, insedit, quemadmodum
relatum legitur: *) „noli timere, filia Sion; ecce, rex 15
tuus venit insidens pullo asini.“ Haec vero discipuli eius 16
primum non intellexerunt, at, quum illustratus esset Ie-
sus, tum in memoriam revocarunt, haec de eo esse per-
scripta et haec ei fecisse (homines). Testabatur igitur 17
hominum turba quae cum eo erat, eum Lazarum e se-
pulcro vocasse eumque excitasse ab inferis; quapropter 18
etiam ei obviam facta est illa hominum multitudo, quon-
iam eum hoc perpetrasse miraculum audiverant. Phari- 19
saei igitur ad semetipsos dixerunt; videtis, vos nihil pro-
ficere; en, universi homines eum sectantur.

Erant vero Graeci quidam qui adscendebant, ut festo 20
die sacra facerent. Hi igitur Philippum Bethsaida in Ga- 21
lilaea oriundum adierunt eumque his verbis rogabant: do-

---

*) Zachar. IX, 9.

rimo amoris sensu repletus, animi acerbitatem leniter exprobrat. 1—8. Multis hominibus partim, ut Iesum, partim, ut Lazarum videant, Hierosolymis adventantibus, summi sacerdotes de Lazaro clam necando deliberant. 9—11 Mat. XXVI, 6. Marc. XIV, 3. Postero die Iesus magna stipatus hominum ovantium et gratulantium multitudine, qui partim Bethania eum comitantur, partim Hierosolymis ei obviam veniunt, ita ut inimicissimi eius Pharisaei nesciant, quid ipsis faciendum sit, urbem intrat. 12—19. Mat. XXI, 1. Marc. XI, 1. Luc. XIX, 28. Hellenistis (proselytis portae?) per Philippum aditum ad Iesum sibi parantibus, Iesus sublimem illam

22 τὸν λέγοντες· Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν. Ἔρχε-
ται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ καὶ πάλιν Ἀνδρέας
23 καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνα-
το αὐτοῖς λέγων· Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς
24 τοῦ ἀνθρώπου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκ-
κος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος
25 μένει, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. Ὁ φιλῶν
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυ-
χὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει
26 αὐτήν. Ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω, καὶ
ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· ἐάν τις
27 ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. Νῦν ἡ ψυχή μου
τετάρακται· καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας
ταύτης; Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην.
28 Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ
29 τοῦ οὐρανοῦ· „Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω.“ Ὁ οὖν
ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. Ἄλ-
30 λοι ἔλεγον· Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰη-
σοῦς καὶ εἶπεν· Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ
31 δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ
32 ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω· κἀγὼ ἐὰν
33 ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. (Τοῦ-
το δὲ ἔλεγε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνή-
34 σκειν). Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος· Ἡμεῖς ἠκούσαμεν
ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ
πῶς σὺ λέγεις· Δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;
35 τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς· Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς ἐν ὑμῖν ἐστι· πε-
ριπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλά-
βῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει.
36 Ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φω-
τὸς γένησθε. Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀπελθὼν
ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν.

37 Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν
38 αὐτῶν οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ
προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε· „Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ
ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;“

XII, 26. al. καὶ ἐάν τις †. 27. al. πάτερ ἅγιε. 28. al. σου τὸν υἱὸν s. μου τὸ ὄνομα. 24. al. ἑστηκώς. 29. al. ὅτι βροντὴ γέγονε. 32. al. ἑλκύσω πάντα πρ. ἐμ. 34. al. λέγεις· ὅτι δεῖ. 35. al. μετ' ὑμῶν †.

mine, Iesum videre volumus. Philippus venit dicitque 22
Andreae atque iterum Andreas et Philippus dicunt Iesu;
Iesus autem iis respondit his verbis: venit hora illa, ut 23
Messias illustretur. Sanctissime vobis confirmo, nisi tri- 24
tici granum missum in terram fuerit mortuum, ipsum so-
lum manet, sin vero mortuum fuerit, multum fert fructum.
Quicunque vitam suam amat, eam perdet, et quicunque 25
vitam suam in hoc mundo odio habet, ratione habita
vitae aeternae eam tuebitur. Si quis mihi ministrat, 26
me sequatur, et ubi ego sum, ibi etiam minister meus
erit; si quis mihi ministrat, pater eum honorabit. Iam 27
animus meus est perturbatus: et quid dicam? Pater, ser-
va me ex hac hora? At propterea veni, ut hanc horam
(fatalem) subirem. Pater, illustra nomen tuum. Vox igi- 28
tur e coelo edita est: „et illustravi iterumque illustrabo."
Multitudo igitur, quae adstabat atque audiverat, tonitru 29
editum esse dicebat. Alii angelum cum eo locutum esse
dicebant. Iesus respondit his verbis: non mea causa haec 30
vox edita est, sed vestra. Iam iudicium est huius mundi 31
(generis humani); iam princeps huius mundi eiicietur foras: 32
et ego quando e terra sublatus fuero, omnes ad me traham.
Id autem dicebat significans quali morte moriturus esset. 33
Respondit ei multitudo: nos e lege audivimus, Messiam 34
manere in perpetuum, et quomodo tu dicis, esse in fatis,
ut Messias tollatur? quis est hic Messias? Iis igitur Iesus: 35
breve adhuc tempus lumen est vobiscum: ambulate, dum
lumen habetis, ne tenebrae vos occupent; et qui in tene-
bris versatur, nescit, ubi incedat. Quamdiu lumen habe- 36
tis; fidem lumini habete, ut alumni luminis evadatis. His
dictis Iesus abiit iisque se subduxit.

Quamvis autem tanta miracula coram iis edidisset, 37
fidem ei non habebant, ut vox illa Iesaiae prophetae even- 38
tu comprobaretur, quam edidit: *) „domine, quis doctri-
nae nostrae credidit? et potentia domini cui est revelata?"

---

*) Ies. LIII, 1,

spem, fore, ut totum genus humanum sacra chr. sequatur, ut uberrimum mortis suae fructum resuscitat et coram hominum multitudine eloquitur. Tum declarat, quemvis Messiae sectatorem vitam terrenam contemnere debere, quo facto etiam vita beata certissime sit potiturus: porro, instare supplicii tempus, quo et Dei et Messiae nomen illustretur, id quod vel coelitus ad fidem hominum augendam confirmatur. Denique hortatur, ut, quum breve tantum tempus in vivis sit, luce, qua animos illustret, fruantur. 20—36. Iudaeos et propter vaticinia quaedam

39 Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡ-
40 σαΐας· „Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πεπώ-
ρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς
καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστραφῶσι καὶ ἰάσωμαι αὐ-
41 τούς.“ Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ
42 καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρ-
χόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φα-
ρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένων-
43 ται· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον
44 ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν·
Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ᾽ εἰς τὸν
45 πέμψαντά με, καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά
46 με. Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πι-
47 στεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. Καὶ ἐάν τις μου
ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω
αὐτόν· οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ᾽ ἵνα
48 σώσω τὸν κόσμον. Ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ
ῥήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλη-
49 σα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ὅτι ἐγὼ
ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ᾽ ὁ πέμψας με πατὴρ αὐ-
50 τός μοι ἐντολὴν ἔδωκε· τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. Καὶ
οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. Ἃ οὖν
λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτω λαλῶ.

ΚΕΦ. XIII.

1 Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι
ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τού-
του πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ
2 κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτοὺς, καὶ δείπνου γενομένου
(τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα
3 Σίμωνος Ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ,) εἰδὼς ὁ Ἰη-
σοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας
4 καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγεί-
ρεται ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια καὶ λαβὼν
5 λέντιον διέζωσεν ἑαυτόν· εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆ-
ρα καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκ-
6 μάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος. Ἔρχεται οὖν πρὸς

XII, 40. al. ἰάσομαι †. 41. al. τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. 43. al. ὑπὲρ τὴν δόξαν τ. θ. 45. al. ἀποστείλαντα. 47. al. pro πιστεύσῃ l. φυλάξῃ †. 49. al. δέδωκε. 50. al. καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ. XIII, 1. al. ὅτι ἦλθεν. 2. al. post τ. καρδίαν l. ἵνα παραδῷ αὐτὸν Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης †. 5. al. λαβὼν ὕδωρ βάλλει.

Hanc ob causam non poterant fidem habere, quod Iesaias 39
iterum cecinit: *) „occoecavit oculos eorum animumque 40
eorum obduravit, ne oculis viderent et mente intelligerent
et ad meliorem redirent frugem eosque sanarem.“ Haec di- 41
xit Iesaias, quum gloriam eius videret ac loqueretur de
eo. Quamquam tamen vel ex proceribus multi fidem ei 42
habuerunt, sed propter Pharisaeos non profitebantur, ne
sacro conventu excluderentur; magis enim cupiebant ho- 43
minibus probari, quam Deo. Iesus vero alta voce hunc 44
in modum docuit: quicunque fidem habet mihi, non mihi
fidem habet, sed ei, qui me misit, et quicunque me vi- 45
det, videt eum, qui me misit. Ego lumen in mundum ve- 46
ni, ut quicunque mihi fidem haberet, in tenebris ne ma-
neret. Et si quis dicta mea audiverit nec fidem habuerit, 47
ego eum non iudico; nam non veni, ut mundum (homi-
nes — aequales) iudicarem, sed ut servarem mundum.
Qui me repudiat nec dicta mea admittit, habet, qui ipsum 48
iudicet; doctrina, quam tradidi, illa eum iudicabit die su-
premo, quoniam ego non mea auctoritate docui, sed qui 49
me misit pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicerem et
quid loquerer. Et scio, mandatum eius vitam esse aeter- 50
nam. Quae igitur loquor ego, quemadmodum mihi pater
dixit (praecepit), sic loquor.

CAP. XIII.

At ante festum paschalem quum Iesus sciret, venisse 1
tempus fatale, ut ex hoc mundo transiret ad patrem, uti
amaverat suos in hoc mundo, ita ad finem eos amavit,
atque epulis institutis, (quum diabolus iam Iudae filio Si- 2
monis Cariothensi mentem iniecisset, ut eum traderet,)
quum sciret Iesus, patrem potestati suae omnia tradidisse 3
et a Deo esse profectum atque ad Deum redire, surgit de 4
epulis, vestimenta ponit et linteo sumto se praecingit;
deinde aquam pelvi infundit coepitque pedes discipulorum 5
suorum lavare et linteo, quo erat cinctus, abstergere. Ve- 6

---

*) Ies. VI, 16.

V. T. et animorum contumaciam vel Iesum Messiam prorsus denegasse vel, ut assessores quidam synedrii, metu hominum certe non palam nomen dedisse ei, qui servatorem, non iudicem hominum se fuerit professus. 37—50.

XIII. In ultima cum suis ante festum paschatos coena egregium demissi ac benevoli animi exemplum editurus, surgens, antequam cibo fruuntur, pedes discipulorum lavat, qua in re si-

Σίμωνα Πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Κύριε, σύ μου
νίπτεις τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ·
7 Ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα.
8 Λέγει αὐτῷ Πέτρος· Οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς
τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν μὴ νίψω
9 σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέ-
τρος· Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς
10 χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὁ λε-
λουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι; ἀλλ'
ἔστι καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ
11 πάντες. (Ἤδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο
12 εἶπεν· Οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε.) Ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς
πόδας αὐτῶν καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν πά-
13 λιν εἶπεν αὐτοῖς· Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; Ὑμεῖς
φωνεῖτέ με· Ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέ-
14 γετε· εἰμὶ γάρ. Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ
κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νί-
15 πτειν τοὺς πόδας. Ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα κα-
16 θὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. Ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν· οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ
17 οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. Εἰ ταῦτ-
18 οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά. Οὐ περὶ πάν-
των ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην, ἀλλ', ἵνα
ἡ γραφὴ πληρωθῇ· „Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον
19 ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ.“ Ἀπάρτι λέγω ὑμῖν,
πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ
20 εἰμι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Ὁ λαμβάνων ἐάν τινα
πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει, ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν
πέμψαντά με.
21 Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι καὶ
ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς
22 ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ
23 μαθηταὶ ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. Ἦν δὲ ἀνακείμε-
νος εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ,
24 ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος
25 πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. Ἐπιπεσὼν οὖν ἐκεῖ-

XIII, 8. al. νίψεις. 10. al. οὐκ ἔχει χρείαν. ib. al. τὴν κεφαλὴν νίψασθαι, εἰ μὴ τοὺς πόδας μόνον s. ἢ τὴν κεφαλήν. ib. al. ἔστι γάρ. 12. al. καὶ ἀναπεσών. 13. al. ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος †. 15. al. δέδωκα — πεποίηκα. ib. al. ὑμεῖς ποιεῖτε. 18. al. ἐγὼ γὰρ οἶδα †. (τίνας ἐξελ.) ib. al. ὁ τρώγων μου τὸν ἄρτον †. 20. al. ἄν τινα s. ὅν τινα s. ὃν ἂν s. τινα, ὃν ἄν. 23. al. εἷς τῶν μαθητῶν. 25. al. ἀναπεσὼν † s. ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος.

nit igitur ad Simonem Petrum, cui ille: domine, inquit,
tu pedes meos lavas? Iesus ei his verbis respondit: quod 7
ego facio, tu nunc non nosti, at postea nosces. Cui Pe- 8
trus: nunquam, inquit, pedes meos lavabis. Iesus ei re-
spondit: si te non lavero, nulla tibi mecum est societas.
Cui Simon Petrus: domine, inquit, non solum pedes meos, 9
sed etiam manus et caput. Iesus ei: qui lotus est, inquit, 10
non opus habet — an ut pedes sibi lavet, (opus habet?)
sed est purus totus; et vos puri estis, at non omnes.
(Noverat enim traditorem suum; quare dixit: non omnes 11
puri estis.) Quum igitur pedes eorum lavisset et vesti- 12
menta sua sumsisset, iterum accubuit iisque: noscitisne,
inquit, quid vobis fecerim? Vos me doctorem ac dominum 13
vocatis, et recte dicitis; sum enim. Quodsi ego dominus 14
vester ac doctor, pedes vestros lavi, vos etiam debetis
vobis invicem pedes lavare. Exemplum enim vobis dedi, 15
ut quemadmodum ego vobis feci, vos quoque faceretis. San- 16
ctissime vobis confirmo: servus domino suo non est ma-
ior neque legatus maior eo, qui ipsum misit. Haec si 17
nostis, beati estis, si ea faciatis. Non de omnibus vobis 18
dico; ego novi, quos mihi elegi, sed (hoc unum conten-
do,) ut effatum scripturae sacrae eventu comprobetur:
*) „qui comedit mecum panem, calcem contra me sustu-
lit.“ Nunc, priusquam eveniunt, vobis dico, ut, quando 19
evenerint, fidem habeatis, me esse Messiam. Sanctissime 20
vobis confirmo, quicunque, si quem misero, excipit, me
excipit, quicunque vero me excipit, excipit eum, qui me
misit.

His dictis Iesus animo perturbatus est atque hunc in 21
modum testatus: sanctissime vobis confirmo, unum e vo-
bis me esse traditurum. Discipuli igitur se mutuo intue- 22
bantur incerti, de quonam diceret. Recumbebat autem 23
unus ex eius discipulis in sinu Iesu, quem Iesus amabat.
Huic igitur Simon Petrus nutu significat, ut quaerat, 24
quisnam sit, de quo dicat. Ille igitur ad pectus Iesu 25

---

*) Ps. XLI, 10.

mul, quod fieri debebat e V. T. oraculis, unum e familiarissimis traditorem futurum ad animos eorum confirmandos ante significat. 1—20. Tum graviter commotis discipulis apertius traditorem declarat ipsique auctor est, ut, si facinus firmiter apud se

νος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ λέγει αὐτῷ· Κύριε, τίς
26 ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς· Ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ
βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω· καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον δί-
27 δωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον
τότε εἰςῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ
28 Ἰησοῦς· Ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. Τοῦτο δὲ οὐδεὶς
29 ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ· τινὲς γὰρ
ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν
30 ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. Λαβὼν οὖν τὸ ψω-
μίον ἐκεῖνος εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ.
31 Ὅτε ἐξῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς· Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς
32 τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ θεὸς
ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ
33 καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ᾽
ὑμῶν εἰμι· ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαί-
οις· Ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν,
34 καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα
ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς
35 ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι
36 ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Λέ-
γει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρί-
θη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν
37 ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι. Λέγει αὐτῷ
Πέτρος· Κύριε, διατί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρ-
38 τι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς· Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν
λέγω σοι· οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ
με τρίς.

ΚΕΦ. XIV.

1 Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν
2 θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου
μοναὶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν. Πορεύο-
3 μαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν· καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω
ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς
4 ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ἦτε. Καὶ ὅπου

---

25. al. τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; 26. al. βάψω τὸ ψωμίον καὶ δώσω αὐτῷ· καὶ βάψας †. 30. al. ἐξῆλθεν εὐθύς †. ib. al. interpungunt: ἦν δὲ νύξ, ὅτε ἐξῆλθε. 31. al. ὅτε οὖν ἐξῆλθε †. 33. et 36. al. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω †. 37. al. ὁ Πέτρος †. 38. al. ἀποκρίνεται. ib. al. φωνήσῃ †. XIV, 2. al. ὑμῖν, ὅτι πορεύομαι †.

quum recubuisset, ei: domine, inquit, quisnam est? Iesus 26
respondet: ille est, cui ego offam tinctam subdam; atque
offam tinctam dedit Iudae filio Simonis Cariothensi. Et 27
post hanc offam tunc Satanas illum est ingressus. Iesus
igitur ei: quod facis, inquit, fac celerius. Hoc vero 28
nemo accumbentium intellexit, quem in finem ei dixerit;
quidam enim opinabantur, quum loculum habebat Iudas, 29
Iesum ei dicere: eme, quibus opus habemus ad diem fe-
stum celebrandum, aut pauperibus ut quid daret. Sumta 30
igitur offa ille statim exiit; erat autem nox.

Quo egresso Iesus dicit: iam illustratus est Messias 31
et Deus illustratus per eum. Si Deus illustratus est per 32
eum, Deus quoque eum illustrabit per semetipse et confe-
stim eum illustrabit. Dilectissimi, breve adhuc tempus 33
vobiscum sum; quaeretis me, et quemadmodum dixi Iu-
daeis: quo ego abeo, vos non potestis venire; vobis quo-
que nunc dico. Praeceptum novum do vobis, ut vos vi- 34
cissim ametis; quemadmodum (ego) vos amavi, ut vos quo-
que mutuo vos ametis. In hoc cognoscent omnes, vos 35
mihi esse discipulos, si mutuo vos amore amplectamini.
Cui Simon Petrus: domine, inquit, quonam abis? Iesus 36
ei respondit: quo abeo, nunc me sequi non potes, postea
autem me sequeris. Cui Petrus: domine, inquit, cur nunc 37
te sequi non possum? vitam meam pro te ponam. Iesus 38
ei respondit: vitam tuam pro me pones? Sanctissime tibi
confirmo: non canet gallus, donec ter me negaveris.

CAP. XIV.

Nolite animo perturbari; fiduciam ponite in Deo at- 1
que in me ponite fiduciam. In aedibus patris mei multa 2
sunt habitacula; sed nisi (ita esset), vobis dixissem. Pro-
ficiscor ad locum vobis parandum; et si profectus fuero 3
vobisque locum paravero, iterum venio vosque ad me
mihi adiungam, ut ubi ego sum, vos quoque sitis. Et 4

---

constituerit, id celerius perpetret, familiarissimis Iesu relictis. Quo facto Iudas animo quam maxime obstinato noctu egreditur. Mat. XXVI, 14—21. Marc. XIV, 10. 18. Luc. XXII, 1. 21. Hoc egresso morte, quae instat, cruenta futurum esse praedicit, ut et Messias eximie illustretur, (coena sacra habita novoque foedere sancito,) amorem mutuum vel vitae prodigum suis commendat et Petro lapsum divinat. Mat. XXVI, 34. Marc. XIV, 30. Luc. XXII, 34.

XIV. Dilectissimos suos tristitia affectos erigit spe immortalitatis

5 ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ
Θωμᾶς· Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις καὶ πῶς δυνά-
6 μεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι
ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς
7 τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι᾽ ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν
πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν· καὶ ἀπάρτι γινώσκετε αὐτὸν
8 καὶ ἑωράκατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Κύριε, δεῖ-
9 ξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς· Τοσοῦτον χρόνον μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι καὶ οὐκ ἔγνω-
κάς με, Φίλιππε; Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα,
10 καὶ πῶς σὺ λέγεις· Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; Οὐ πι-
στεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι.
Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ὁ
11 δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. Πι-
στεύετέ μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί·
12 εἰ δὲ μὴ, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. Ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ,
κἀκεῖνος ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ
13 πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι, καὶ ὅ, τι ἂν αἰτήσητε
ἐν τῷ ὀνόματι μοῦ, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πα-
14 τὴρ ἐν τῷ υἱῷ. Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματι μοῦ,
15 ἐγὼ ποιήσω. Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς
16 τηρήσατε· καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον πα-
ράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ᾽ ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶ-
17 να· τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύνα-
ται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει αὐτό·
ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸ, ὅτι παρ᾽ ὑμῖν μένει καὶ
18 ἐν ὑμῖν ἔσται. Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι
19 πρὸς ὑμᾶς. Ἔτι μικρὸν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεω-
ρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς ζήσε-
20 σθε. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ
21 ἐν τῷ πατρί μου καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. Ὁ
ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν
ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πα-
τρός μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ
22 ἐμαυτόν. Λέγει αὐτῷ Ἰούδας (οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης)· Κύ-
ριε, καὶ τί γέγονεν· ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν
23 καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ·

XIV, 4. al. οἴδατε τὴν ὁδὸν †. 5. al. πῶς οἴδαμεν τὴν ὁδὸν †. 7. al. καὶ τὸν πατέρα μου ἂν ᾔδειτε †. 9. al. δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν; 11. al. ἐν ἐμοί ἐστιν †. 12. al. μεῖζον. 13. al. αἰτῆτε. 15. al. τηρήσετε. 17. al. μενεῖ. ib. al. pro ἔσται l. ἐστιν. 19. al. ζήσετε. 21. al. κἀγὼ ἀγαπήσω. 22. al. κύριε, τί γεγ.

quo ego abeam, nostis et viam (quae eo ducit,) nostis.
Thomas ei: domine, inquit, non novimus, quo abeas, et 5
quomodo viam scire possumus? Cui Iesus: ego, inquit, 6
sum via et veritas et vita; nemo venit ad patrem, nisi
per me. Si me nossetis, patrem quoque meum nossetis; 7
et ab eo inde tempore eum noscetis et vidistis eum. Cui 8
Philippus: domine, inquit, monstra nobis patrem, et no-
bis sufficit. Cui Iesus: tantum, inquit, tempus vobiscum 9
sum, et me non nosti, Philippe? Quicunque me vidit, vi-
dit patrem, et quomodo tu dicis: ostende nobis patrem?
Non credis, me in patre et patrem in me esse? Dicta 10
quae ego vobis trado, mea auctoritate non trado, sed pa-
ter mihi coniunctissimus ipse facta (quae ego edo,) edit.
Credite mihi, me esse in patre et patrem in me; sed nisi, 11
ob ipsa facta mihi credite. Sanctissime vobis confirmo: 12
qui mihi credit, facta, quae ego edo, ille quoque edet at-
que his maiora edet, quoniam ego ad patrem meum pro-
ficiscor, et quidquid meo nomine (i. e. in rebus ad regnum 13
Messianum pertinentibus,) petieritis, id faciam, ut pater
per filium illustretur. Si quid petieritis meo nomine, ego 14
faciam. Si me amatis, praecepta mea servate; et ego pa- 15
trem rogabo, et alium vobis dabit adiutorem, ut vobis- 16
cum sit in perpetuum: Spiritum veritatis, quem mundus 17
non potest accipere, quia eum non videt, neque eum no-
scit; at vos eum noscitis, quoniam apud vos manet et in
vobis erit Vos orbos non mittam; venio ad vos. Breve 18
adhuc tempus, et mundus me non amplius videt, vos au- 19
tem me videtis; nam ego vivo et vos vivetis. Illo die 20
vos cognoscetis, me in patre et vos in me et me esse in
vobis. Quicunque praecepta mea habet eaque observat, 21
ille est is qui me amat; sed quicunque me amat, a patre
meo amabitur, et ego eum amabo eique me conspiciendum
praebebo. Cui Iudas (non Cariothensis ille), domine, in- 22
quit, quid est, quod nobis te conspiciendum praebiturus
sis nec mundo? Iesus ei hunc in modum respondit: si 23

---

apud patrem coelestem omnibus communem, ad quem, sicuti ad vitam beatam tutissimam iis viam patefecerit; intima, qua ipse cum patre et cum utroque discipuli coniuncti sint, familiaritate, quid, quod unitate, quae nititur fide; promissione, fore, ut per eos sacra chr. latius propagentur, ut Deus precibus eorum in causa chr. semper annuat eosque patrocinio Spiritus div. tuea-

Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πα-
τήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα
24 καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν με τοὺς
λόγους μου οὐ τηρεῖ, καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν
25 ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ταῦτα λελάληκα
26 ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων· ὁ δε παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος
ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον
27 ὑμῖν. Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι
ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν.
28 Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία μηδὲ δειλιάτω. Ἠκού-
σατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς
ὑμᾶς· εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν, ὅτι πορεύομαι πρὸς
29 τὸν πατέρα ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστί. Καὶ
νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πι-
30 στεύσητε. Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν· ἔρχεται
γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν·
31 ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα καὶ κα-
θὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατὴρ, οὕτω ποιῶ· ἐγείρεσθε,
ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

ΚΕΦ. XV.

1 Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ μου
2 ὁ γεωργός ἐστι. Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν
αἴρει αὐτὸ, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτὸ,
3 ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ
4 τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν
ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ'
ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς,
5 ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ
κλήματα· ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει
καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν.
6 Ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα καὶ
ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι,
7 καὶ καίεται. Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ, καὶ τὰ ῥήματά μου
ἐν ὑμῖν μείνῃ· ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται

XIV, 23. al. ὁ Ἰησοῦς †. ib. al. τ. λόγον μ. τηρήσῃ. 28. al. ὅτι εἶπον· πορεύομαι †. 29. al. πρὸ τοῦ γενέσθαι †. 30. al. κόσμου τούτου. ib al. pro οὐκ ἔχει l. εὑρήσει οὐδὲν † s. εὑρίσκει. XV, 1. al. post ἀληθινὴ l. ὑμεῖς τὰ κλήματα. 4 al. ἵνα μένῃ. 5. al. ποιεῖν οὐδὲ ἕν. 6. al. μένῃ s. μενεῖ. ib. al. συνάγουσιν αὐτό †. ib. al. εἰς πῦρ βάλλ. 7. al. αἰτήσασθε †.

quis me amat, ad doctrinam meam vitam conformabit, et
pater meus eum amabit, et veniemus ad eum et sedem
apud eum collocabimus. Qui me non amat, ad doctrinam 24
meam vitam non conformat, et doctrina, quam auditis,
non est mea, sed patris qui me misit. Haec vobis dixi 25
apud vos manens; adiutor autem, Spiritus sanctus, quem 26
pater nomine meo mittet, ille vos omnia edocebit et, quae-
cunque vobis dixi, in memoriam vobis revocabit. Pacem 27
vobis relinquo, pacem meam vobis concedo; non quemad-
modum mundus dat, ego do vobis. Ne animus vester
perturbetur neque reformidet. Audistis, me vobis dixisse: 28
abeo ac venio ad vos; si me amaretis, laetaremini, quod
proficiscor ad patrem; nam pater meus me est maior. Et 29
nunc vobis dixi, antequam fiant, ut, quando facta fue-
rint, fidem haberetis. Non amplius multa loquar vobis- 30
cum; nam venit huius mundi princeps neque quidquam in
me habet (i. e. nullo modo imperio eius subiectus sum);
at, ut mundus noscat, me patrem amare et quemadmodum 31
pater mihi mandavit, sic me agere: surgite, eamus hinc.

CAP. XV.

Ego sum vera vitis, et pater meus vinitor est. Quae- 1.2
cunque palmes in me non fert fructum, eam aufert, et
quaecunque fructum fert, eam purgat, ut plures fructus
ferat. Iam vos puri estis ob doctrinam, quam vobis tra- 3
didi. Manete in me et ego in vobis. Quemadmodum pal- 4
mes sua sponte non potest ferre fructum; nisi in vite per-
manserit, sic ne vos quidem, nisi in me permanseritis.
Ego sum vitis, vos palmites; quicunque in me manet et 5
ego in eo, hic multum fert fructum; nam sine me nihil
potestis facere. Si quis in me non permanserit, foras 6
eiicitur tanquam palmes, atque exarescit, et colligunt eas
(palmites) et in ignem iniiciunt, et comburitur. Si in me 7
manseritis, dicta quoque mea in vobis manebunt; quodcun-

---

tur. Hinc, ut et sua apud eos praesentia perpetua et sub potentissimi numinis auspiciis tranquillo animo sint, quamvis ipsi mox supplicium sit subeundum, eos hortatur. 1—31.

XV. Similitudine a vite ac palmitibus intimam cum suis societatem illustrat docens, ipsum esse unicum vitae beatae fontem, neque discipulos suos in re chr. quidquam posse perficere,

8 ὑμῖν. Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν
9 πολὺν φέρητε καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. Καθὼς ἠγά-
πησέ με ὁ πατὴρ κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείνατε ἐν τῇ
10 ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε
ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός
11 μου τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ταῦτα λε-
λάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ καὶ ἡ
12 χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα
13 ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείζονα ταύ-
της ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τὶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ
14 ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστὲ, ἐὰν ποι-
15 ῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δού-
λους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε, τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος,
ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ
16 πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε,
ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς
ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ,
ἵνα ὅ, τι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου,
17 δῷ ὑμῖν. Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλή-
18 λους. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε, ὅτι ἐμὲ πρῶ-
19 τον ὑμῶν μεμίσηκεν. Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος
ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ'
ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ
20 ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε τοῦ λόγου, οὗ ἐγὼ εἶπον
ὑμῖν. Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ
ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτή-
21 ρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα πάν-
τα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι
22 τὸν πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς,
ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ
23 τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν πατέρα μου
24 μισεῖ. Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλ-
λος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι

XV, 8. al. γένησθε †. 11. al. ταῦτα δὲ λελ. ib. al. ἐν ὑμῖν ᾖ †. 14. al. ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι †. 16. al. ὁ καρπὸς ὑμῶν μείνῃ. ib. al. δώῃ. 21. al. ποιήσουσιν εἰς ὑμᾶς †. 24. al. ἐποίησεν.

que vobis expetere volueritis, etiam vobis continget. Hac 8
re illustratur pater meus, ut multum fructum feratis, ac
discipuli mihi eritis. Quemadmodum me amavit pater, 9
ego quoque vos amavi; permanete in hoc meo amore. Si 10
praecepta mea servaritis, permanebitis in meo amore,
quemadmodum ego praecepta patris mei servavi atque in
eius amore permaneo. Haec vobis dixi, ut mea laetitia 11
(per vos maneret,) in vobis permaneret ac vestra laetitia
compleretur. Hoc meum est praeceptum, ut vos vicissim 12
ametis, quemadmodum vos amavi. Maiorem hoc nemo ha- 13
bet amorem, ut quis vitam suam pro amicis suis ponat.
Vos amici mei estis, si facitis, quaecunque ego vobis prae- 14
cipio. Non amplius vos dico servos, quoniam servus non 15
novit, quid dominus eius faciat, sed vos dixi amicos,
quoniam omnia, quae a patre meo audivi, vobis manife-
stavi. Non vos me vobis elegistis, sed ego vos mihi elegi 16
vosque constitui, ut vos discederetis et fructum ferretis ac
fructus vester perduraret, ut, quidquid patrem meo nomine
rogaveritis, vobis concederet. Haec vobis praecipio, ut vos 17
vicissim ametis. Si mundus vos odio habet, noscite, eum 18
me primum vestrum (al. me prius quam vos) odio habuisse.
Si e mundo essetis, mundus suum amaret (i. e. si eandem 19
indolem, eosdem mores hominum, qui sublimiora non cu-
rant, referretis, homines vos tanquam suos amarent;) quon-
iam vero e mundo non estis, sed ego vos mihi elegi e
mundo, ob hoc vos odio habet mundus. Mementote vo- 20
cis, quam vobis dixi: servus domino suo non est maior.
Si me persecuti sunt, vos quoque persequentur: si meam
doctrinam servarunt, vestram quoque servabunt. At haec 21
omnia ob meum nomen vobis facient, quoniam non nove-
runt eum, qui me misit. Si non venissem iisque non di- 22
xissem (ad eosque non essem locutus), culpam non sustine-
rent; iam vero de sua ipsorum culpa nullum habent prae-
textum. Qui me odit, patrem quoque meum odit. Si fa- 23
cta illa, quae nemo alius edidit, coram iis non edidissem, 24
culpam non sustinerent; iam vero et oculis usurparunt et

---

sed per eum optima quaeque: amicos suos, non servos eos declarat, quibus patris voluntatem patefecerit, quos ipse elegerit ductus amore et apostolos destinaverit, ut a Deo adiuti maxima in rebus div. incrementa caperent: monet eos, ne ob hostile profanorum hominum odium in calamitatibus animum abiiciant, quum et ipse eadem sit expertus: attamen eiusmodi homines, quoniam et doctrina sua et miraculis ad meliora revocare studue-

25 καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. Ἀλλ', ἵνα
πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν·
26 „Ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν.“ Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλη-
τος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα
τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος
27 μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ· καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ'
ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

ΚΕΦ. XVI.

1.2 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. Ἀπο-
συναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς
ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ.
3 Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα
4 οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ
ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα
5 δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον· ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν
δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν
6 ἐρωτᾷ με· Ποῦ ὑπάγεις; ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν,
7 ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. Ἀλλ' ἐγὼ τὴν
ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν· συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω.
Ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς
8 ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ
ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ
9 δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως. Περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι
10 οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς
τὸν πατέρα μου ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· περὶ δὲ
11 κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι
12 πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι·
13 ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγή-
σει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ'
ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει καὶ τὰ ἐρχόμενα
14 ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ
15 λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ,
ἐμά ἐστι· διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ
16 ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ πάλιν
μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα.

XV, 25. al. ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν γεγραμμένος. XVI, 3. al. ποιήσουσιν ὑμῖν †. (cf. XV, 21.) 4. al. αὐτῶν μνημονεύητε s. μνημονεύσητε s. μνημονεύετε. 7 al. ἐὰν γὰρ ἐγὼ †. 13. al. ὁδηγήσει ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ †. 15. al. λήψεται †. 16. al. καὶ οὐκέτι †. ib. al. ὅτι ἐγὼ ὑπάγω †.

odio habuerunt et me et patrem meum. At (id evenit), 25
ut effatum, quod in lege ipsorum relatum legitur, even-
tu comprobetur: *) „odio me habuerunt immerito." Quan- 26
do vero venerit adiutor, quem ego a patre vobis mittam,
Spiritus ille veritatis, qui a patre proficiscitur, ille te- 27
stimonium de me exhibebit; atque etiam vos testamini,
quod ab initio mecum estis.

CAP. XVI.

Haec ad vos sum locutus, ne offenderemini. Con- 1. 2
ventibus sacris vos excludent; at venit hora, ut quicunque
vos interfecerit, sacra Deo facere videatur. Et haec fa- 3
cient, quod patrem meum non norunt neque me. Verum
haec ad vos sum locutus, ut, quando venerit hora illa,
eorum essetis memores, me vobis dixisse. Haec autem vo- 4
bis ab initio non dixi, quoniam vobiscum eram. Iam vero 5
abeo ad eum, qui me misit, et nemo e vobis me interro-
gat: quo abis? at quoniam haec ad vos sum locutus, tri- 6
stitia animum vestrum implevit. At ego verum vobis di- 7
co: expedit vobis, ut ego abeam. Si enim non abiero,
adiutor ille ad vos non veniet, sin autem abiero, ad vos
eum mittam. Atque ille quum venerit, convincet mun- 8
dum de peccato et de iustitia et de iudicio. De peccato 9
quidem, quod fidem mihi non habuerunt: de iustitia (mea 10
i. e. cuius causa et iustissima fuit et a Deo declarata est)
autem, quod ad patrem meum abeo nec amplius me vide-
tis: de iudicio vero, quod princeps huius mundi iudicatus 11
est. Multa insuper habeo vobis dicenda, sed nondum ferre 12
potestis; quando autem ille venerit, Spiritus ille veritatis, 13
vobis viam monstrabit ad verum totum perspiciendum. Non
enim suo arbitratu loquetur, sed quaecunque audiverit, lo-
quetur et futura vobis annuntiabit. Ille me illustrabit; 14
nam de meo sumet et vobis annuntiabit. Omnia, quae- 15
cunque pater habet mea sunt: quapropter dixi, eum de
meo sumere et vobis annuntiare. Breve tempus, et me 16
non videtis: iterumque breve, et me videbitis, quoniam

*) Ps. XXXV, 19.

rit, gravissimas poenas manere: caeterum id futurum vates ce-
cinisse sacros. 1—27.

XVI. Iam apertius Iesus discipulis mala, persecutiones et cae-
dem futuram, quae ignorantia hominum ac pravitas iis sit illa-
tura, significat; at simul eos erigit iterata promissione Spiritus
div., qui adiutor, patronus, consultor eorum inprimis et mundum

17 Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· Τί
ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν· Μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με·
καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με· καί· Ὅτι ἐγὼ ὑπάγω
18 πρὸς τὸν πατέρα; Ἔλεγον οὖν· Τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει,
19 τὸ μικρὸν; Οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς,
ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾷν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Περὶ τούτου
ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον· Μικρὸν, καὶ οὐ θεω-
20 ρεῖτέ με· καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κό-
σμος χαρήσεται, ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη
21 ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην
ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παι-
δίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι
22 ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν λύ-
πην μὲν νῦν ἔχετε, πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσε-
ται ὑμῶν ἡ καρδία καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ'
23 ὑμῶν· καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν.
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα
24 ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε
οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ
25 χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελά-
ληκα ὑμῖν· ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλή-
σω ὑμῖν, ἀλλὰ παῤῥησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν.
26 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ
οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν·
27 αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε
28 καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. Ἐξ-
ῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον·
πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα.
29 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Ἴδε, νῦν παῤῥησίᾳ
30 λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις· νῦν οἴδαμεν, ὅτι
οἶδας πάντα καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν
31 τούτῳ πιστεύομεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. Ἀπεκρίθη αὐ-
32 τοῖς ὁ Ἰησοῦς· „Ἄρτι πιστεύετε; ἰδοὺ, ἔρχεται ὥρα καὶ
νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ
ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ'
33 ἐμοῦ ἐστι. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην

XVI, 19. al. ἔγνω οὖν s. δὲ ὁ Ἰησοῦς †. 21. al. τίκτει. 22. al. ἕξετε. 23. al. ἄν τι αἰτήσητε. 25. al. ἀλλ' ἔρχεται † s. καὶ ἔρχεται. ib. al. ἀπαγγελῶ †. 30. al. νῦν ἐγνώκαμεν. ib. al. ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας. 32 al. ὁ πατήρ μου μετ' ἐμοῦ.

abeo ad patrem. E discipulis eius igitur ad se invicem 17
(quidam) dixerunt: quid est hoc quod nobis dicit: breve
tempus, et me non videtis; iterumque breve, et me videbitis,
bitis, et: quoniam ego abeo ad patrem? Dicebant igitur: 18
hoc quid est, quod dicit: breve? Non novimus, quid di- 19
cat. Intellexit igitur Iesus, velle eos ipsum rogare, iis-
que: de hoc, inquit, vobiscum invicem quaeritis, quod
dixi: breve tempus, et me non videtis; iterumque breve,
et me videbitis? Sanctissime vobis confirmo, ploraturos 20
et lamentaturos esse vos, mundum autem gavisurum, vos
autem tristitia iri affectum, at tristitiam vestram in laeti-
tiam iri conversum. Mulier quando parturit (partu eniti- 21
tur), tristis est, quia hora eius venit; quando autem pue-
rum peperit, non amplius meminit angoris propter laeti-
tiam, hominem editum esse in (mundum) lucem. Igitur 22
vos quoque nunc quidem estis tristes, sed vos iterum vi-
debo et animus vester laetabitur vestramque laetitiam ne-
mo vobis aufert: atque illo die nihil me rogabitis. San- 23
ctissime vobis confirmo, quaecunque meo nomine a patre
petieritis, vobis esse daturum. Hucusque nihil meo nomi- 24
ne petiistis; petite, et accipietis, ut laetitia vestra sit
omnibus numeris absoluta. Haec figurato dicendi genere 25
usus ad vos locutus sum; venit hora, quum non amplius
figurato dicendi genere usus ad vos loquar, sed palam de
patre vobis nuntiabo. Illo die meo nomine vobis petetis, 26
nec dico vobis, me patrem de vobis esse rogaturum, ipse 27
enim pater vos diligit, quod vos me dilexistis et fidem
habuistis, me a patre esse profectum. Profectus sum a 28
patre ac veni in mundum; mundum iterum relinquo et ad
patrem proficiscor. Cui discipuli eius: en, inquiunt, iam 29
palam loqueris nec sermone uteris figurato; iam novimus, 30
te omnia scire nec opus habere, ut quis te interroget:
quapropter credimus, te a Deo esse profectum. Iesus iis 31
respondit: iam creditis (siccine iam fidem mihi habere vo-
bis videmini)? en, venit hora et iam adest, (quae id effi- 32
ciet,) ut in suam quisque domum dispersi me solum re-
linquatis; nec sum solus, quoniam pater mecum est. Haec 33

peccatorum sit convicturus, causam Christi iustissimam et imperium diaboli vi div. dirutam esse declaraturus iisque universam veritatem traditurus; ipsos gravissima ob mortem, quae instat, cruentam tristitia affectos mox dulcissimum gaudium esse percepturos et patrem coelestem, precibus eorum auditis, omnibus bonis eos esse cumulaturum: denique id, quod nunc obscurum menti eorum videatur, mox luce clarius esse intellecturos. 1—33.

ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἕξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε· ἐγὼ
νενίκηκα τὸν κόσμον.

ΚΕΦ. XVII.

1 Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε· Πάτερ, ἐλήλυθεν
ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξά-
2 σῃ σε· καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα
3 πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη
δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσι σὲ, τὸν μόνον
ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.
4 Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέ-
5 δωκάς μοι, ἵνα ποιήσω· καὶ νῦν δόξασόν με σὺ, πάτερ,
παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι
6 παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις,
οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ
7 αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. Νῦν
8 ἔγνωκαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστιν·
ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐ-
τοὶ ἔλαβον καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον,
9 καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν
ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδω-
10 κάς μοι, ὅτι σοί εἰσι· καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ
11 τὰ σὰ ἐμὰ, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. Καὶ οὐκέτι εἰμὶ
ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρός
σε ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόμα-
12 τί σου, ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε
ἤμην μετ᾽ αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν
τῷ ὀνόματί σου· — οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα καὶ οὐδεὶς
ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ
13 γραφὴ πληρωθῇ· — νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι καὶ ταῦτα
λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πε-
14 πληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον
σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτοὺς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ
15 τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. Οὐκ
ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ᾽ ἵνα τηρή-
16 σῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ,

XVI, 33. al. ἔξετε †. XVII, 1. al. καὶ ἐπάρας τ. ὀφθ. αὐτ. εἰς τ. οὐρ. εἶπε †. 2. al. ἔδωκας. 4. al. τελειώσας. 6. al. ἐμοὶ αὐτοὺς ἔδωκας. 7. al. νῦν ἔγνωκα. 11. al. οὓς δέδωκας † s. ᾧ. ib. al. καθὼς καὶ ἡμεῖς. 12. al. ᾧ δέδωκας. 14. al. μισεῖ. 16. al. οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου †.

ad vos locutus sum, ut per me (in intima, quae inter nos est, societate) pacem haberetis animo essetis tranquillo). In mundo anger vos premit, at bono este animo; ego superavi mundum.

CAP. XVII.

His dictis oculisque in coelum sublatis Iesus dixit: 1
pater, adest hora; illustra filium tuum, ut filius quoque
tuus te illustret: quemadmodum ei potestatem in quemvis 2
hominem dedisti, ut quodcunque ei dederis, vitam iis (quos
ei dedisti,) det aeternam. Haec autem est aeterna vita, 3
ut cognoscant te, solum verum Deum, et quem ablegasti
Iesum Christum. Ego te illustravi in terra, opus perfeci, 4
quod, ut facerem, mihi dedisti; iamque illustra me tu, pa- 5
ter, apud te gloria (dignitate) illa, quam apud te, prius-
quam mundus erat, habebam. Manifestavi tuum nomen 6
hominibus, quos mihi de mundo dedisti. Tibi erant, et
mihi eos dedisti, et doctrinam tuam servarunt. Iam cogno- 7
verunt, omnia, quaecunque mihi dedisti, a te esse; nam 8
doctrinam, quam mihi dedisti, iis dedi, et ipsi admise-
runt et revera cognoverunt, me a te esse profectum, et
fidem habuerunt, te me ablegasse. Ego de iis rogo; non 9
de mundo rogo, sed de iis, quos mihi dedisti, quoniam
tui sunt; et quae mea (sunt), omnia tua sunt, et quae 10
tua, mea, ac per eos illustratus sum. Nec amplius in 11
mundo sum, et hi in mundo sunt, et ego ad te ve-
nio. Pater sancte, serva eos in tuo, quod mihi dedisti,
nomine profitendo, ut (arctissimo vinculo, quemadmodum
nos, sint coniuncti) uno sint animo, quemadmodum nos.
Quum essem cum iis in mundo, ego eos servabam in tuo 12
nomine profitendo: — quos mihi dedisti, custodivi neque
ullus ex iis periit, nisi filius ille perditus, ut scriptura
sacra eventu comprobaretur; — iam vero ad te venio et 13
haec loquor in mundo, ut laetitiam meam in semetipsis
habeant omnibus numeris absolutam. Ego tradidi iis do- 14
ctrinam tuam, et mundus eos odio habuit, quoniam non
sunt de mundo, quemadmodum ego non sum de mundo.
Non rogo, ut eos e mundo tollas, sed ut a malo eos de- 15
fendas. De mundo non sunt, sicuti ego de mundo non 16

VII. Iesus, se de mundo victoriam reportasse sentiens, causam suam patri coelesti commendans precatur, ut opere suo perfecto et ipse et pater illustretur, ut apostoli reliquique doctores divini et tota, quam condiderit, societas in vera permaneant doctrina,

17 καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν
18 τῇ ἀληθείᾳ σοῦ· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. Καθὼς
ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς
19 εἰς τὸν κόσμον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτὸν,
20 ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τού-
των δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων
21 διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμὲ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς
σὺ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν
ἓν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας.
22 Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα
23 ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν, (ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ
ἐν ἐμοὶ,) ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἓν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ
κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, κα-
24 θὼς ἐμὲ ἠγάπησας. Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω,
ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶ-
σι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς
25 με πρὸ καταβολῆς κόσμου. Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος
σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων καὶ οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι
26 σύ με ἀπέστειλας· καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου
καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς
ᾖ κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

ΚΕΦ. XVIII.

1 Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάῤῥου τοῦ Κεδρὼν, ὅπου ἦν κῆπος,
2 εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἤδει δὲ
καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολ-
λάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐ-
3 τοῦ. Ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ τῶν
ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ
4 φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς
πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς· Τί-
5 να ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.
Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι. (Εἱστήκει δὲ καὶ
6 Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν.) Ὡς οὖν εἶ-
πεν αὐτοῖς· Ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ
7 ἔπεσον χαμαί. Πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε· Τίνα ζη-
8 τεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. Ἀπεκρίθη

XVII, 17. al. ἐν τ. ἀληθείᾳ omisso σοῦ. 19. al. ἵνα ὦσι καὶ αὐτοί †. 20. al. πιστευσόντων † 21. al. πιστεύῃ. 23. al. ἠγάπησα †. XVIII, 1. al. τῶν Κέδρων †. 2. al. καὶ ὁ Ἰησοῦς. 4. al. ἰδὼν πάντα. ib. al. ἐξῆλθε καὶ λέγει.

sum. Fac eos sanctos per tuam veritatem; nam tua do- 17
ctrina est veritas. Quemadmodum me in mundum ablega- 18
sti, ego quoque in mundum eos ablegavi; ac pro iis ego 19
me consecro, ut et ipsi sancti sint per veritatem. At 20
non solum de his rogo, sed etiam de iis, qui per doctri-
nam eorum mihi tanquam Messiae fidem habent, ut omnes 21
eodem sint animo, sicuti tu, pater, in me et ego in te,
ut et ipsi per nos eodem sint animo, ut mundus credat,
te me ablegasse. Et ego quam mihi dedisti dignitatem, 22
iis dedi, ut essent coniunctissimi, sicuti nos coniunctissimi
sumus, (ego in iis ac tu in me,) ut ad perfectum animo- 23
rum (ac voluntatum) consensum pervenirent, et ut cogno-
sceret mundus, te me ablegasse et eos amasse, sicuti me
amasti. Pater, quos mihi dedisti, volo, ut, ubi ego sum, 24
illi quoque sint mecum, ut contemplentur dignitatem illam
meam, quam mihi dedisti, quoniam me ante mundum con-
ditum amasti. Pater iuste, etiamsi mundus te non novit, 25
at ego te novi atque hi noverunt, te me ablegasse; et pate- 26
feci iis tuum nomen (maiestatem) et patefaciam, ut amor
ille, quo me es amplexus, in iis sit atque ego in iis.

CAP. XVIII.

Haec Iesus effatus egressus est cum discipulis suis 1
trans torrentem Cedronem, ubi erat hortus, in quem in-
gressus est ipse eiusque discipuli. Verum etiam Iudas, 2
traditor eius, noverat locum, quia Iesus cum discipulis
suis saepe ibi convenit. Iudas igitur, accepta cohorte et 3
a summis sacerdotibus et Pharisaeis ministris venit, (ut)
ibi (esset,) eum facibus et lampadibus et armis. Iesus igi- 4
tur quum sciret omnia, quae super ipsum venirent, egres-
sus iis: quemnam, inquit, quaeritis? Responderunt ei: Ie- 5
sum Nazarenum. Quibus Iesus: ego sum, inquit. (Verum
etiam Iudas, traditor eius, cum iis aderat.) Quum igitur 6
se esse iis dixisset, retrocesserunt et in terram prolapsi
sunt. Quare iterum eos interrogavit: quemnam quaeritis? 7
Illi vero: Iesum, inquiunt, Nazarenum. Respondit Iesus: 8

---

a quovis malo defendantur, divinam div. amoris vim percipiant et
cum ipso ac patre summa utantur familiaritate ac unitate. 1—26.
XVIII. Cohors et Pharisaeorum apparitores duce Iuda ad Ie-
sum, qui in horto quodam versatur, egressi summo percellun-

ὁ Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε,
9 ἄφετε τούτους ὑπάγειν· ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὃν εἶπεν·
„Ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα.“
10 Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἵλκυσεν αὐτὴν καὶ
ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ
ὠτίον τὸ δεξιόν. Ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.
11 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς
τὴν θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ
πίω αὐτό;
12 Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν
13 Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔδησαν αὐτὸν καὶ
ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερὸς
14 τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. Ἦν
δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέ-
15 ρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἠκολούθει
δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. Ὁ δὲ
μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ καὶ συνεισῆλθε
16 τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος
εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ
ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ
17 καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ
θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ
18 τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος· Οὐκ εἰμί. Εἱστή-
κεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποιη-
κότες, ὅτι ψύχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο· ἦν δὲ μετ'
19 αὐτῶν ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ὁ οὖν ἀρ-
χιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ
20 καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
Ἐγὼ παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα
ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι
21 συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν· τί με ἐπε-
ρωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς·
22 ἴδε, οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόν-
τος εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ
23 Ἰησοῦ εἰπών· Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; Ἀπεκρίθη
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ

XVIII, 11. al. μάχαιράν σου (cf. Mat. XXVI, 52.) εἰς τὴν θήκην αὐτῆς. 13. al. post πρῶτον, al. post ἐκείνου addunt: ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα s. ἀπεστ. δὲ αὐτὸν κ. τ. λ. (cf. vs. 24.) 14. al. ἀποθανεῖν †. 15. al. καὶ ἄλλος μαθητής. 18. al. καὶ ὁ Πέτρος μετ' αὐτῶν. 20. al. λελάληκα. ib. al. ἐν τῇ συναγωγῇ †. ib. al. pro πάντες Beda coniecit πάντοθεν, sed al. l. πάντοτε. 21. al. ἐρωτᾷς. 23. al. δαίρεις.

dixi vobis, me esse; si igitur me quaeritis, sinite hos ab- 9
ire; (id autem accidit,) ut eventu comprobaretur effatum,
quod ediderat: „neminem ex iis, quos mihi dedisti, per-
didi.“ Simon igitur Petrus gladio, quem habebat, stricto 10
servum pontificis maximi percussit dextramque eius abs-
tulit aurem. Erat autem huic servo nomen Malchus. Ie- 11
sus igitur Petro: mitte gladium in vaginam (gladium in
vagina reconde): poculum quod pater mihi dedit, non
bibam?

Cohors igitur et centurio ministrique Iudaeorum Ie- 12
sum comprehenderunt eumque vinctum primum abduxerunt
ad Annam; erat enim socer Caiaphae, qui illo anno pon- 13
tifex erat maximus. Erat autem Caiaphas is qui Iudaeis 14
consuluerat, expedire unum hominem perire pro populo.
Sequebatur autem Iesum Simon Petrus et alius discipulus. 15
Ille vero discipulus notus erat pontifici maximo, et simul
cum Iesu (aulam) atrium summi pontificis est ingressus;
Petrus autem ad ianuam stabat foris. Egressus est igitur 16
alter ille discipulus, qui notus erat pontifici maximo et ia-
nitricem Petrum intromittere iussit. Serva igitur ianitrix 17
Petro: nonne tu quoque, inquit, e discipulis es huius ho-
minis? Minime, ille inquit. Adstabant autem servi et mi- 18
nistri acervo prunarum, quas frigoris causa congesserant,
et calefiebant; sed cum iis Petrus adstabat et calefiebat.
— Pontifex igitur maximus Iesum de discipulis suis et de 19
doctrina sua interrogavit. Cui Iesus respondit: ego palam 20
ad omnes homines locutus sum; ego semper docui in con-
ventu sacro atque in templo, ubi omnes Iudaei conveni-
unt, et in occulto nihil sum locutus; quid me interrogas? 21
Interroga auditores meos, quid ad eos sim locutus; en,
hi sciunt quae ego dixerim. Quae quum dixisset, unus 22
e satellitibus qui adstabat Iesu alapam inflixit his verbis:
siccine respondes pontifici maximo? Iesus ei respondit: si 23
male locutus sum, testare de malo, sin autem recte, cur

---

tur terrore et Petrus, dum magister, qui discipulos suos missos facere iubet, semetipse iis tradit, Malcho servo aurem percutit dextram. 1—11. Iesus vinctus ad Hannam, deinde ad Caiapham, qui causam eius per speciem cognoscit, deducitur, ubi libere sese defendenti servus alapam infligit. Petrus Iesum denegat. 1—27.

24 τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; Ἀπέστειλεν αὐτὸν
25 ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. Ἦν δὲ
Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Εἶπον οὖν
αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο
26 ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· Οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων
τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέτρος τὸ ὠτίον·
27 Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; Πάλιν οὖν
ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.
28 Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ
πραιτώριον, (ἦν δὲ πρωΐα,) καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰςῆλθον εἰς
τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ
29 πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτοὺς καὶ εἶπε·
Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;
30 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακο-
31 ποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς
ὁ Πιλάτος· Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον
ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι·
32 Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα· ἵνα ὁ λόγος τοῦ
Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν
33 ἀποθνήσκειν. Εἰςῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ
Πιλάτος καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ
34 ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
35 Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ
ἐμοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι;
τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί·
36 τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ
ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζον-
το, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία
37 ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος·
Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Σὺ λέγεις,
ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ
εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ
ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς
38 φωνῆς. Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· Τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ
τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει
39 αὐτοῖς· Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ· ἔστι δὲ
συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα·
βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;

XVIII, 24. al. ἀπέστειλεν οὖν † s. δὲ s. καὶ ἀπεστ. 28. al. πρωΐ †. 29. al. καὶ φησίν· τίνα †. 32. al. ἔμελλεν. 36. al. οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἄν. 39. al. bis l. ἀπολύσω ὑμῖν.

me caedis? Hannas eum vinctum ad Caiapham pontificem 24
maximum abduxit. — Simon autem Petrus adstabat et ca- 25
lefiebat. Igitur ei: nonne, inquiunt, tu quoque es ex eius
discipulis? ille negavit his verbis: is non sum. Unus e 26
servis summi pontificis, cognatus eius cui Petrus abstule-
rat aurem: nonne, inquit, te in horto eum eo vidi? Ite- 27
rum igitur negavit Petrus et confestim gallus cecinit. —

Iesum igitur a Caiapha ducunt in praetorium, (erat 28
autem mane,) ipsique non sunt ingressi, ne pollnerentur
et ut agnum paschalem comederent. Exiit igitur Pilatus ad 29
eos et dixit: quodnam crimen contra hunc hominem fer-
tis? Responderunt ei his verbis: nisi hic esset maleficus, 30
tibi eum non tradidissemus. Quare iis Pilatus: sumite 31
eum, inquit, vos et secundum vestram legem eum iudi-
cate. Cui igitur Iudaei: nobis, inquiunt, non licet quem-
quam interficere; ut vox illa Iesu eventu comprobaretur, 32
quam ediderat significans quali morte esset moriturus. Pi- 33
latus igitur iterum praetorium ingressus Iesum vocavit ei-
que dixit: tu es rex Iudaeorum? Respondit ei Iesus: tu 34
pro tuo ingenio hoc dicis, an alii de me tibi dixerunt?
Respondit Pilatus: num forte ego Iudaeus sum? gens tua 35
ac summi sacerdotes te mihi tradiderunt; quid fecisti? Re- 36
spondit Iesus: meum regnum non est de hoc mundo (ter-
renum, quod in oculos incurrit); si de hoc mundo esset
regnum meum, ministri mei dimicarent, ne traderer Iu-
daeis; iam vero meum regnum non est hinc (i. terrenae,
humanae originis). Cui igitur Pilatus: tu igitur, inquit, 37
es rex? Iesus respondit: tu (recte) dicis, me esse regem.
Ego hunc in finem natus sum atque hunc in finem veni
in mundum, ut veritati testimonium exhiberem; quicunque
alumnus (amicus) est veritatis, vocem meam audit. Cui 38
Pilatus: quid est, inquit, veritas? quo dicto iterum exiit
ad Iudaeos iisque dicit: ego nullam in eo culpam depre-
hendo; est autem vobis consuetudo, ut festo paschali unum 39
(vinctum) vobis absolvam: vultis igitur vobis absolvam

Mat. XXVI, 30. XXVII, 1. Marc. XIV, 26. XV, 1. Luc. XXII, 39.
Iesus apud Pilatum in praetorio div. regni sui indolem declarat:

40 Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάντες λέγοντες· Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν! Ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής.

ΚΕΦ. XIX.

1 Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐμα-
2 στίγωσε. Καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ
ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ καὶ ἱμάτιον πορφυ-
3 ροῦν περιέβαλον αὐτὸν καὶ ἔλεγον· Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς
4 τῶν Ἰουδαίων! καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα. Ἐξῆλθε
πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἴδε, ἄγω ὑμῖν
αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν
5 εὑρίσκω· (Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω φορῶν τὸν ἀκάν-
θινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον.) καὶ λέγει
6 αὐτοῖς· Ἴδε, ὁ ἄνθρωπος! Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρ-
χιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται ἐκραύγασαν λέγοντες· Σταύρωσον,
σταύρωσον αὐτόν! Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Λάβετε
αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν
7 αὐτῷ αἰτίαν. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Ἡμεῖς
νόμον ἔχομεν καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθα-
8 νεῖν, ὅτι υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν ἐποίησεν. Ὅτε οὖν ἤκουσεν
9 ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη καὶ εἰς-
ῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ·
Πόθεν εἶ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ.
10 Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας, ὅτι
ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί
11 σε; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ᾽
ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν· διὰ τοῦτο ὁ πα-
12 ραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου
ἐζήτει ὁ Πιλάτος ἀπολῦσαι αὐτόν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι
ἔκραζον λέγοντες· Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος
τοῦ Καίσαρος! πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέγει
13 τῷ Καίσαρι! Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον
ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος
εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαβ-
14 βαθᾶ, (ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη·)
15 καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· Ἴδε, ὁ βασιλεὺς ὑμῶν! Οἱ δὲ

XIX, 3. al. καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν καὶ ἔλεγον. 4. al. ἐξῆλθεν οὖν † s. καὶ ἐξῆλθε. 6. al. σταύρωσον l. omisso αὐτόν. 7. al. τοῦ θεοῦ †. 10. al. λέγει οὖν †. 11. al. οὐκ ἔχεις ἐξουσίαν. 12. al ἐκ τούτου οὖν. ib. al. αὐτὸν ποιῶν † s. αὐτόν. 13. al. τούτων τῶν λόγων s. τῶν λόγων τούτων †. ib. al. Γαβαθᾶ †. 14. al. ὥρα ἦν δὲ τρίτη (cf. Marc. XV, 25.) †.

regem Iudaeorum? Exclamarunt igitur iterum omnes his 40
verbis: non hunc, sed Barabbam! Barabbas autem erat
latro.

CAP. XIX.

Tum igitur Pilatus Iesum prehendit ac flagellis caeci- 1
dit. Et milites coronam e spinis confectam capiti eius 2
imposuerunt eumque circumdederunt pallio purpureo his 3
verbis: salve, rex Iudaeorum! et alapas ei infligebant. Pi- 4
latus iterum foras egressus iis: en, inquit, duco vobis
eum foras, ut cognoscatis, me nullam in eo culpam de-
prehendere; (egressus est igitur Iesus foras coronam ge- 5
stans e spinis confectam et pallium purpureum) ac dicit
iis: en, homo! Quum igitur eum vidissent summi sacer- 6
dotes et ministri, alta voce clamarunt hunc in modum: in
crucem, in crucem eum age! Quibus Pilatus: sumite, in-
quit, eum vos et agite in crucem; ego enim nullam in eo
culpam deprehendo. Responderunt ei Iudaei: nos legem 7
habemus et secundum hanc legem supplicio est dignus, quod
filium Dei semetipse fecit. Quum igitur Pilatus hanc vo- 8
cem audivisset, magis timuit atque praetorium ingressus
Iesu dicit: unde es tu? Iesus autem ei non dedit respon- 9
sum. Pilatus ei: ad me non loqueris? nonne scis, me 10
potestatem habere te in crucem agere et potestatem te ab-
solvere? Respondit Iesus: nullam in me haberes potesta- 11
tem, nisi coelitus tibi esset concessum (ut potestatem in
me haberes); quapropter qui me tibi tradidit, maiorem
sustinet culpam. Ex hoc tempore Pilatus eum absolvere 12
studebat. Iudaei vero alta voce hunc in modum clama-
runt: si hunc absolveris, non es amicus Caesaris! quicun-
que regem semetipse facit, Caesari adversatur! Pilatus 13
igitur hac voce audita Iesum foras duxit et in tribunali
consedit, in locum quum se contulisset, qui lithostroton,
hebraice autem gabbatha vocatur, (erat autem praeparatio 14
festi paschalis, hora circiter sexta;) et Iudaeis: ecce, in-
quit, regem vestrum! Sed illi alta voce clamarunt: tolle, 15

---

tum flagris caeditur, corona e spinis confecta ornatur ac purpurea veste, ludibrio habetur et a Pilato, quem metus accusatorumque stimulat ferocia, damnatur. 28—XIX, 16. Mat. XXVII, 2. 11-31.

ἐκραύγασαν· Ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν! Λέγει
αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; Ἀπε-
16 κρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς· Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καί-
σαρα. Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα σταυ-
ρωθῇ.
17 Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον· καὶ βαστά-
ζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου
18 τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύ-
ρωσαν καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν,
19 μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. Ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος
καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἦν δὲ γεγραμμένον· „Ἰη-
20 σοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.“ Τοῦτον
οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι
ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς,
καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί, Ἑλληνιστί, Ῥωμαϊστί.
21 Ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων· Μὴ
γράφε· Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε·
22 Βασιλεύς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· Ὃ
23 γέγραφα, γέγραφα. Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτι ἐσταύρωσαν
τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσ-
σαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα.
Ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄῤῥαφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι'
24 ὅλου. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· Μὴ σχίσωμεν αὐτόν,
ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ
πληρωθῇ ἡ λέγουσα· „Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυ-
τοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον.“ Οἱ μὲν
25 οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. Εἱστήκεισαν δὲ παρὰ
τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς
μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ
26 Μαγδαληνή. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μα-
θητὴν παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ·
27 Γύναι, ἰδού, ὁ υἱός σου! Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· Ἰδού,
ἡ μήτηρ σου! Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ
28 μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς,
ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει·
29 Διψῶ. Σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δὲ πλήσαν-

XIX, 15. al. ἐκραύγαζον δὲ ἐκεῖνοι s. οὖν s. οἱ δὲ ἐκραύγαζον s. ἔκραζον s. ἐκραύγασον λέγοντες. 16. al. παρέλαβον οὖν s. παραλαβόντες δὲ τ. Ἰ. s. αὐτόν. ib. al. ἀπήγαγον †. 18. ἐκεῖθεν ciect. Bentl. 20. al. τῆς πόλεως ὁ τόπος †. 21. al. post οἱ ἀρχιερ. excludunt τῶν Ἰουδ. 23. al. ἄραφος. 25. al. Κλοπᾶ s. Κλεοπᾶ. 26. al. ἴδε ὁ υἱός σου †. 27. al. ἐκείνης τῆς ἡμέρας. ib. al. αὐτὴν ὁ μαθητής †. 28. al. ἰδὼν ὁ Ἰησ. †. 29. al. ὑσσώπου s. ὕσσωπον. alii aliter.

tolle, in crucem eum age! Quibus Pilatus: regem vestrum,
inquit, agam in crucem? Responderunt summi sacerdotes:
non habemus regem, nisi Caesarem. Tum igitur eum iis 16
tradidit, ut in crucem ageretur.

Iesum autem acceptum duxerunt; et crucem suam 17
portans exiit in locum Calvariae dictum, qui hebraice Gol-
gatha dicitur, ubi eum in crucem egerunt et cum eo alios 18
duo ab utraque parte, Iesum vero medium. Verum etiam 19
titulum scriptum Pilatus cruci imposuit: „Iesus Nazaraeus,
rex Iudaeorum." Hunc igitur titulum multi Iudaeorum 20
legerunt, quoniam locus, ubi Iesus in crucem erat actus,
haud procul ab urbe, et hebraice, graece, latine erat per-
scriptum. Dicebant igitur Pilato summi sacerdotes Iudaeo- 21
rum: noli scribere: „rex Iudaeorum," sed, illum se regem
Iudaeorum dixisse. Pilatus respondit: quod scripsi, scri- 22
psi. Milites igitur, quum Iesum in crucem egissent, ve- 23
stimenta eius sumta in quatuor diviserunt partes, singu-
lis militibus partem, et tunicam. Tunica autem erat in-
consuta, a summo tota contexta. Dixerunt igitur ad se 24
invicem: ne eam scindamus, sed sortiamur de ea, cuius
erit; ut eventu comprobaretur scriptura sacra, quae haec
habet: *) „vestimenta mea inter se partiti sunt et de tu-
nica mea iecerunt sortem." Milites igitur haec fecerunt.
Adstabant autem cruci Iesu mater eius matrisque soror 25
Maria uxor Cleopae, et Maria Magdalena. Iesus igitur 26
quum matrem vidisset et discipulum, quem amabat, ad-
stantem, matri suae dicit: mulier, en filium tuum! Deinde 27
discipulo illi: en, inquit, matrem tuam! Et ab illa hora
discipulus ille eam domum suam recepit. Quo facto, quum 28
Iesus cognovisset, omnia iam esse perfecta, ut eventu com-
probaretur scriptura sacra, dicit: sitio. Vas igitur iacebat 29

*) Ps. XXII, 19.

Marc. XV, 1—20. Luc. XXIII, 1—25. Igitur ad locum supplicii cruce onustus ducitur, inter medios duos latrones in crucem agitur, cruci, Pilato iubente, titulus regis Iudaeorum, invitis sacerdotibus, infigitur, vestes eius sorte dividuntur, Iesus matrem Iohanni tanquam filio commendat sumtoque aceto exspirat. 17—30

τες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες προςήνεγκαν
30 αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς,
εἶπε· Τετέλεσται! καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ
πνεῦμα.
31 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ
σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, (ἦν γὰρ
μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου,) ἠρώτησαν τὸν
Πιλάτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν.
32 Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν
33 τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ, ἐπὶ
δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα,
34 οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν
λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα
35 καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε (καὶ ἀληθινὴ
αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία, κἀκεῖνος οἶδεν,) ὅτι ἀληθῆ
36 λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. Ἐγένετο γὰρ ταῦτα,
37 ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· „Ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐ-
τοῦ·“ καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει· „Ὄψονται εἰς ὃν
ἐξεκέντησαν.“
38 Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλάτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ
ἀπὸ Ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος
δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ
Ἰησοῦ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε
39 τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, ὁ ἐλθὼν
πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα σμύρ-
40 νης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν. Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα
τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρω-
41 μάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. Ἦν
δὲ ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος καὶ ἐν τῷ κήπῳ
42 μνημεῖον καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν
διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ
μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

ΚΕΦ. ΧΧ.

1 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ
ἔρχεται πρωῒ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέ-
2 πει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. Τρέχει οὖν καὶ

XIX, 30. al. post τ. πνεῦμα l. ὡς δὲ ἐξέπνευσεν (s. ἐξεπνεύσθη), ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. 31. al. ἡ ἡμέρα ἐκείνη †. 34. al. ἤνοιξε s. τὴν δεξιὰν ἔνυξε. ib. al. εὐθέως †. 35. al. ἵνα ὑμεῖς. 39. al. ὡσεὶ λίτρας †. 40. ἔδησαν ὀθονίοις. 41. al. ἦν τεθειμένος. XX, 1. al. ἀπὸ τοῦ μνημείου.

vino repletum amaro; illi vero spongiam vino amaro re-
pletam et hyssopo impositam ori eius admoverunt. Quum 30
igitur Iesus vinum sumsisset amarum, dixit: perfectum
est! et capite clinato animam exspiravit.
Iudaei igitur, ne die sabbati, quum esset praeparatio, 31
(erat enim is dies magnus illius sabbati,) corpora in cru-
ce manerent, rogarunt Pilatum, ut crura eorum confrin-
gerentur et rescinderentur. Hinc milites venerunt et primi 32
fregerunt crura, et alterius simul cum eo in crucem acti;
ad Iesum vero quum venissent eumque iam mortuum vi- 33
dissent, crura eius non fregerunt, sed unus e militibus 34
hasta eius latus pupugit, et statim sanguis et aqua efflu-
xit. Atque testatus est is qui vidit, (et verum est eius te- 35
stimonium, et ille novit,) se verum dicere, ut vos quoque
fidem haberetis. Evenerunt enim haec, ut locus ille scri- 36
pturae sacrae eventu comprobaretur: *) „os eius non con- 37
fringetur," et iterum alius librorum sacrorum locus dicit:
**) „videbunt, quem pupugerunt."
Postea autem Iosephus Arimathaeus, qui discipulus 38
Iesu erat, sed occultus propter metum Iudaeorum, Pilatum
rogavit, ut corpus Iesu rescinderet, et Pilatus permisit.
Igitur venit ac rescidit Iesu corpus. Verum etiam Nico- 39
demus, qui primum noctu ad Iesum venerat, venit mistu-
ram myrrhae ferens et aloes centum circiter libras. Igi- 40
tur corpus Iesu rescissum fasciis cum aromatibus involve-
runt, sicuti mos est Iudaeis pollingendi. In illo autem 41
loco, ubi cruci erat affixus, hortus erat atque in horto
sepulcrum recens, in quo nondum quisquam erat positus.
Ibi igitur ob praeparationem Iudaeorum, quoniam prope 42
erat sepulcrum, Iesum posuerunt.

CAP. XX.

Primo autem hebdomadis die mane tenebris nondum 1
fugatis ad sepulcrum venit Maria Magdalena et lapidem
videt e sepulcro sublatum. Currit igitur ac venit ad Si- 2

*) Exod. XII, 46.
**) Zach. XII, 20.

Mat. XXVII, 32 Marc. XV, 20. Luc. XXIII, 26. Utrique latroni ossa franguntur, sed Christo iam mortuo latus lancea perfoditur, ut vaticinium V. T. eventu comprobetur: tum a Iosepho et Nicodemo, venia a Pilato impetrata, sepelitur. Mat. XXVII, 57. Marc. XV, 42. Luc. XXIII, 50.

XX. Maria Magdalena et, quibus rem nuntiaverat, Petrus et

ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθη-
τὴν, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἦραν τὸν
κύριον ἐκ τοῦ μνημείου καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν
3 αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς
4 καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. Ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ,
καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου καὶ
5 ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον καὶ παρακύψας βλέπει κεί-
6 μενα τὰ ὀθόνια· οὐ μέντοι εἰςῆλθεν. Ἔρχεται οὖν Σίμων
Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ καὶ εἰςῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον
7 καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον,
8 ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. Τότε οὖν
εἰςῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ
9 μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν· οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν
10 τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἀπῆλ-
11 θον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. Μαρία δὲ
εἱστήκει πρὸς τῷ μνημείῳ κλαίουσα ἔξω. Ὡς οὖν ἔκλαιε,
12 παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν
λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ἕνα πρὸς
13 τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ λέ-
γουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι· Γύναι, τί κλαίεις; Λέγει αὐτοῖς·
Ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου καὶ οὐκ οἶδα, ποῦ ἔθηκαν
14 αὐτόν. Ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ θεωρεῖ
τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι Ἰησοῦς ἐστι.
15 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς.
Ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ· Κύριε,
εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτὸν,
16 κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μαρία.
Στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ· Ῥαββουνὶ, (ὃ λέγεται,
17 διδάσκαλε.) Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μή μου ἅπτου,
(οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου,) πορεύου
δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς· Ἀναβαίνω
πρὸς τὸν πατέρα μοῦ καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ θεόν μοῦ
18 καὶ θεὸν ὑμῶν. Ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγ-
γέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον καὶ ταῦτα
εἶπεν αὐτῇ.
19 Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαβ-
βάτων καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μα-
θηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν

XX, 2. al. οἶδα μὲν s. οἶδα. 4. al. ἔδραμε. 11. τῷ μνημείῳ †. 14. al. καὶ ταῦτα εἰποῦσα †. ib. al. ὁ Ἰησοῦς †. 15. al. αὐτὸν ἔθηκας †. 16. al. αὐτῷ Ἑβραϊστί †. ib. al. ῥαβουνί. 18. al. ἔρχεται οὖν.

monem Petrum et ad alterum, quem Iesus amabat, discipulum iisque dicit: sustulerunt dominum e sepulcro nec
scimus, ubinam eum posuerint. Petrus igitur egressus et 3
alter discipulus veniebant ad sepulcrum. Currebant vero 4
hi duo simul, et alter discipulus currendo Petrum antevertit ac primus venit ad sepulcrum. Et corpore inclina- 5
to introspiciens fascias videt iacentes; non tamen intravit. Venit igitur Simon Petrus, qui eum sequebatur, et 6
sepulcrum ingressus fascias videt iacentes et sudarium, quod
super capite eius erat, non cum fasciis collocatum, sed se- 7
paratim involutum, quae unum in locum vergebant (al. in
alio s. certo loco collocata). Tum igitur alter quoque 8
discipulus, qui primus venerat ad sepulcrum, intravit, vidit et credidit; nondum enim noverant scripturam sa- 9
cram, esse in fatis, ut ab inferis excitaretur. Discipuli 10
igitur iterum domum redierunt. — Maria autem foris sta- 11
bat ad sepulcrum lacrymans. Quum igitur lacrymaretur 12
et corpore incurvato sepulcrum introspexisset, duos angelos albis indutos vestimentis videt sedentes, alterum ad
caput et alterum ad pedes, ubi corpus Iesu iacebat. Cui 13
illi: mulier, inquiunt, quid ploras? His: quia dominum
meum, inquit, sustulerunt, nec scio, ubinam eum posuerint. Haec effata et retro conversa Iesum videt adstan- 14
tem nec Iesum esse sciebat. Cui Iesus: mulier, inquit, 15
quid ploras? quemnam quaeris? Illa hortulanum (praedii
dominum) esse opinans ei: domine, inquit, si tu eum tulisti, dic mihi, ubinam eum posueris; et ego eum tollam.
Cui Iesus: Maria, inquit. Illa conversa ei: Rabbuni, in- 16
quit, quod dicitur: doctor. Iesus ei: noli, inquit, me 17
tangere; nondum enim ad patrem meum sublimis abii; sed
perge ad fratres meos ac dic iis, me sublimem abire ad
meum patrem ac vestrum patrem et meum Deum ac vestrum Deum. Venit Maria Magdalena, renuntians discipu- 18
lis, se dominum vidisse eumque haec ipsi dixisse.

Vespera primi illius hebdomadis diei foribusque, ubi 19
discipuli congregati erant, propter metum Iudaeorum clausis Iesus venit et in medium progressus stabat iisque di-

---

Iohannes sepulcrum vacuum esse primo mane vident. His reversis Maria, quae remanserat, duos angelos conspicit et cum Iesu redivivo colloquitur. 1—18. Mat. XXVIII, 1. Marc. XVI, 2—9. Luc. XXIV, 1. Tum sub vesperam eiusdem diei Iesus discipulis

E e

ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη
20 ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ
τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες
21 τὸν κύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· Εἰρήνη
ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς.
22 Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καὶ λέγει αὐτοῖς· Λάβετε
23 πνεῦμα ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται
αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.
24 Θωμᾶς δὲ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυ-
μος, οὐκ ἦν μετ᾽ αὐτῶν, ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον
25 οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· Ἑωράκαμεν τὸν κύριον·
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ
τὸν τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν
τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν
26 αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν
ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ Θωμᾶς μετ᾽ αὐτῶν.
Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων καὶ ἔστη εἰς
27 τὸ μέσον καὶ εἶπεν· Εἰρήνη ὑμῖν· εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ·
Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου καὶ
φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου καὶ
28 μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. Ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ
29 εἶπεν αὐτῷ· Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου! Λέγει αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς· Ὅτι ἑώρακάς με, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ
μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.
30 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς
ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν
31 τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε,
ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα
πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

ΚΕΦ. ΧΧΙ.

1 Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς
τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος. Ἐφα-
2 νέρωσε δὲ οὕτως. Ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς,
ὁ λεγόμενος Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ, ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς
Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μα-
3 θητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος· Ὑπάγω
ἁλιεύειν. Λέγουσιν αὐτῷ· Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί.

XX, 23. al. ἀφέωνται †. 25. al. τόπον. 28. al. καὶ ἀπεκρίθη ὁ Θωμᾶς †. 29. al. Θωμᾶ, πεπίστευκας †. 31. al. ὁ Ἰησοῦς †. ib. al. ζωὴν αἰώνιον.

eit: salvete. Quo dicto manus ac latus suum iis osten- 20
dit. Discipuli igitur domino conspecto laetati sunt. Quare 21
Iesus iis iterum dixit: salvete; sicuti me ablegavit pater,
ego quoque vos mitto. Quo dicto inspiravit iisque: acci- 22
pite, inquit, Spiritum sanctum. Quibuscunque peccata con- 23
donaveritis, iis condonantur; quibuscunque non condona-
veritis, non condonata sunt (nec condonantur).
Thomas vero, unus e duodecimviris, nomine Didy- 24
mus, non erat cum iis, quum Iesus venisset. Cui igitur 25
reliqui discipuli: vidimus, inquiunt, dominum. Quibus
ille: nisi, inquit, in eius manibus clavorum vestigium vi-
derim et digitum meum vestigio clavorum immiserim et
manum meam lateri eius immiserim, minime credam. Et 26
octo dies post discipuli eius iterum intus erant et Thomas
cum iis. Venit Iesus foribus clausis et in medium pro-
gressus stabat et: salvete, inquit. Tum dicit Thomae: 27
fer digitum tuum huc et vide manus meas, ac fer manum
tuam et lateri meo immitte; nec sis incredulus, sed crede.
Thomas ei hunc in modum respondit: mi domine, mi Deus! 28
Cui Iesus: quoniam, inquit, me vidisti, habuisti fidem; 29
beati, qui non viderint et fidem habuerint.
Multa quidem igitur et alia coram discipulis suis edi- 30
dit miracula, quae in hoc volumine non perscripta sunt;
haec vero perscripta sunt, ut fidem haberetis, Iesum esse 31
Messiam, filium Dei, et ut fidem habentes in nomine eius
(profitendo) vitam haberetis.

CAP. XXI.

Postea iterum se conspiciendum praebuit Iesus disci- 1
pulis suis ad (lacum) mare Tiberiadis. Conspiciendum au-
tem se praebuit hoc modo. Erant una Simon Petrus et 2
Thomas, qui Didymus dicitur, et Nathanael, Cana Gali-
laeae oriundus, et filii Zebedaei et alii duo ex eius disci-
pulis. Quibus Simon Petrus: eo, inquit, piscatum. Cui 3
illi: nos quoque, inquiunt, tecum veniamus. Exierunt et

---

suis, absente Thoma, et octo dies post denuo se conspiciendum praebet discipulis ipsique Thomae, qui adest, persuadet, se revera in vitam rediisse. 19—29. Marc. XVI, 14. Luc. XXIV, 36. Iohannes de summo eorum, quae literis mandavit, fine exponit 30. 31.

XXI. Tertium apostolis aliquot piscantibus ad lacum Tiberias

Ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθὺς καὶ ἐν ἐκείνῃ
4 τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. Πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης ἔστη
ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθη-
5 ταί, ὅτι Ἰησοῦς ἐστι. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
Παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ·
6 Οὔ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ
πλοίου τὸ δίκτυον καὶ εὑρήσετε. Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι
αὐτὸ ἑλκῦσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.
7 Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, τῷ
Πέτρῳ· Ὁ κύριός ἐστι. Σίμων οὖν Πέτρος ἀκούσας ὅτι
ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο (ἦν γὰρ γυμνός,)
8 καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ ἄλλοι μα-
θηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον (οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς
γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων,) σύροντες τὸ δίκτυον
9 τῶν ἰχθύων. Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν
ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον.
10 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν
11 ἐπιάσατε νῦν. Ἀνέβη Σίμων Πέτρος καὶ εἵλκυσε τὸ
δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεν-
τηκοντατριῶν, καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ
12 δίκτυον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Δεῦτε, ἀριστήσατε.
Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν· Σὺ τίς
13 εἶ; εἰδότες, ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς καὶ
λαμβάνει τὸν ἄρτον καὶ δίδωσιν αὐτοῖς καὶ τὸ ὀψάριον
14 ὁμοίως. Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.
15 Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰη-
σοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει
αὐτῷ· Ναί, κύριε, σὺ οἶδας, ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ·
16 Βόσκε τὰ ἀρνία μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον. Σί-
μων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ· Ναί, κύριε, σὺ
οἶδας, ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ· Ποίμαινε τὰ πρόβα-
17 τά μου. Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον· Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με;
Ἐλυπήθη ὁ Πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον· Φιλεῖς
με; καὶ εἶπεν αὐτῷ· Κύριε, σὺ πάντα οἶδας· σὺ γινώ-
σκεις, ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Βόσκε τὰ
18 πρόβατά μου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἧς νεώτερος,
ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅταν δὲ

XXI, 3. al. ἀνέβησαν †. ib. al. εὐθὺς excludunt. 4. al. ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν †. 6. al. ἴσχυον. 11. al. εἰς τὴν γῆν. ib. al. μεστὸν μεγάλ. ἰχθύων. 13. al. ἔρχεται οὖν † s. δὲ s. καὶ ἔρχεται. 15. al. λέγει — ὁ Ἰησοῦς· βόσκε τὰ πρόβατά μου. 17. al. πάντα σὺ οἶδας.

navigium statim ingressi per illam noctem nihil ceperunt.
Mane vero iam orta Iesus constitit ad littus; attamen dis- 4
cipuli Iesum esse non noverant. Iesus igitur iis: dilectis- 5
simi, inquit, num quid edulii habetis? Minime, ei respon-
dent. Quibus ille: mittite, inquit, in dextram navigii par- 6
tem rete et capietis. Iecerunt igitur nec amplius trahere
valuerunt prae piscium multitudine. Quare discipulus ille, 7
quem amabat Iesus, Petro: dominus est, inquit. Simon
igitur Petrus quum dominum esse audivisset, amiculo se
succinxit (erat enim nudus,) seque in mare iniecit. Re- 8
liqui autem discipuli (haud procul enim aberant a terra,
sed ducentis fere cubitis,) navigio venerunt trahentes rete
piscibus refertum. In terram igitur degressi collocatum 9
vident prunarum acervum et edulium impositum et panem.
Quibus Iesus: ferte, inquit, de piscibus, quos nunc cepi- 10
stis. Adscendit Simon Petrus traxitque rete, ut esset su- 11
per terra, repletum magnis piscibus centum quinquaginta
tribus nec tanta copia scissum est rete. Iesus iis: huc, 12
inquit, prandete. Nemo autem discipulorum eum tentare
audebat (quaerendo): tu quis es? quum dominum esse sci-
rent. Venit Iesus, sumit panem datque iis similiterque 13
edulium (pisces). Hoc iam tertium conspiciendum se prae- 14
buit Iesus discipulis suis e mortuis resuscitatus.

Quum igitur prandium cepissent, Simoni Petro Iesus: 15
Simon, inquit, fili Ionae, amasne me magis quam hi? Cui:
profecto, inquit, domine, tu nosti, me te amare. Cui:
pasce, inquit, agnos meos. Iterum ei secundo: Simon, 16
inquit, fili Ionae, amasne me? Cui: profecto, inquit, tu
nosti, me te diligere. Cui: pasce, inquit, agnos meos.
Tertio ei: Simon, inquit, fili Ionae, diligisne me? Tri- 17
stitia affectus est Petrus, quoniam tertio ei dixerat: diligis-
ne me? eique: domine, inquit, tu omnia nosti: tu nosti,
me te diligere. Cui Iesus: pasce, inquit, oves meas. San- 18
ctissime tibi confirmo: quum eras iunior, temetipse cingebas

---

dis apparet: Petro, cui lenissime lapsum in memoriam revocat, curam coetus chr. committit eique necem praenunciat. Commentum de Iohanne non moriturò refutatur et scriptor huius evan-

γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου καὶ ἄλλος σε ζώσει καὶ
19 οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο δὲ εἶπε σημαίνων ποίῳ
θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ·
20 Ἀκολούθει μοι. Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν
μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα· (ὃς καὶ
ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ καὶ εἶπε·
21 Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε;) τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέ-
22 τρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς
23 σέ; σὺ ἀκολούθει μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς
τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει·
καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ'·
Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ;
24 Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων
καὶ γράψας ταῦτα, καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθὴς ἐστιν ἡ
25 μαρτυρία αὐτοῦ. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν
ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν
οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.

XXI, 19. al. ταῦτα δὲ εἶπε. 22. al. σύ μοι ἀκολούθει †. 24. al. οἶδα μὲν s. οἶδα. 25. al. ἃ ἐποίησεν. ib. al. post βιβλία addunt ἀμήν. Variae etiam exstant codd. subscriptiones, ut: τέλος τοῦ κ. Ἰ. εὐαγγελίου. al. τὸ κατὰ Ἰ ἅγιον εὐαγγ. ἐξεδόθη μετὰ λ ἔτη s. μετὰ χρόνους λ s. λβ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ ... ἐγράφη Ἑλληνιστὶ εἰς Ἔφεσον ... ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως ... συνεγράφη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἦν ἐν ἐξορίᾳ ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ ὑπὸ Τραϊάνου τοῦ βασιλέως καὶ ἐξεδόθη ἐν Ἐφέσῳ διὰ Γαΐου τοῦ ξενοδόχου τῶν ἀποστόλων μετὰ λβ χρόνους τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως ... (ὅτε ἀπὸ τῆς ἐν Πάτμῳ ἐξορίας ἐπανῆλθεν ὢν ἐτῶν ρ) ... Ἔχει δὲ στίχους ατλ s. βωδ s. βαι s. βτ. ... ῥήματα ατλα s. αωλη s. βχ ... versus 2600 ... κεφάλαια σλβ ... τίτλους ιη.

et ambulabas, ubi volebas; verum quando senex factus fue-
ris, manus tuas extendes et alius te cinget ac feret, ubi non
vis. Hoc autem dixit significans, quali morte Deum esset 19
illustraturus. Quo dicto ei: sequere me, inquit. Conver- 20
sus autem Petrus videt discipulum, quem Iesus amabat,
sequentem; (qui etiam in epulis illis ad eius pectus accu-
buerat et dixerat: domine, quis est qui te tradat?) hunc 21
quum vidisset Petrus, Iesu: domine, inquit, quid vero hic?
Iesus ei: si, inquit, eum volo manere donec veniam, quid 22
ad te? tu sequere me. Exiit igitur hic inter fratres ru- 23
mor, discipulum illum non mori. Et Iesus ei non dixe-
rat, eum non mori, sed: si eum volo manere donec ve-
niam, quid ad te?

Hic est discipulus ille, qui de his testatur et haec 24
exaravit; et novimus verum esse eius testimonium. Sunt 25
vero etiam alia multa, (quaecunque) quae Iesus fecit, quae
quidem si singula scribantur, ne ipsum quidem opinor mun-
dum capturum esse, quae scribantur, volumina.

---

gelii fide dignus scribendique materies copiosissima declaratur.
1—25.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.*)

ΚΕΦ. Ι.

1 Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, ὦ
Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν
2 ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ πνεύμα-
3 τος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη. Οἷς καὶ παρέστη-
σεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς
τεκμηρίοις δι᾽ ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς
4 καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ συναλι-
ζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρί-
ζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς, ἣν
5 ἠκούσατέ μου· ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς
δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς
6 ταύτας ἡμέρας. Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐ-
τὸν λέγοντες· Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθι-
7 στάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; Εἶπε δὲ πρὸς αὐ-
τούς· Οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὓς ὁ
8 πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν
ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ᾽ ὑμᾶς καὶ ἔσεσθέ μοι
μάρτυρές ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ
9 καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. Καὶ ταῦτα
εἰπὼν βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν
10 αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Καὶ ὡς ἀτενίζοντες
ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ, ἰδού!
11 ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ
καὶ εἶπον· Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες

*) al. πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστ. s. πρᾶξις ἀποστόλων s. αἱ πράξεις τῶν ἀποστ. τοῦ ἁγίου Λουκᾶ τ. εὐαγγ. alii aliter. I, 2. al. ἀνελήφθη ἐντ. τ. ἀπ. δ. πν. ἁγ., οὓς ἐξ., καὶ ἐκέλευσεν κηρύσσειν τὸ εὐαγγ. 3. al. φαινόμενος. 4. al. συναυλιζόμενος †. 8. al. ἔσεσθέ μου μάρτυρες. 9. al. εἰπόντος αὐτοῦ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν καὶ ἀπήρθη. 11. al. βλέποντες.

ACTA APOSTOLORVM.

CAP. I.

Primum quidem commentarium composui de omnibus, 1
Theophile, quae Iesus et facere et docere coepit usque ad 2
eum diem, quo mandatis apostolis, quos sibi elegerat, per
Spiritum sanctum datis, sublimis abiit. Quibus etiam ma- 3
lis exantlatis vivum se constituit multis documentis, per
quadraginta dies iis apparens et docens ea quae pertinent
ad regnum divinum. Quos conveniens iussit Hierosolymis 4
non discedere, sed exspectare promissionem patris, de
qua (inquit,) ex me audistis: Iohannes quidem aqua (ho- 5
mines) imbuit (lotione sacra), vos autem (lotione sacra)
imbuemini per Spiritum sanctum haud multos post dies.
Illi igitur quum convenissent, interrogabant eum his ver- 6
bis: domine, restaurabisne hoc tempore regnum Israelita-
rum? Dixit autem ad eos: non est vestrum tempora nos- 7
se et opportunitates, quae pater suo ipsius arbitrio integra
esse voluit, sed potestatem capietis, quum Spiritus san- 8
ctus vos occupaverit (vos supervenerit), eritisque mihi te-
stes et Hierosolymis atque in tota Iudaea et Samaria et
usque ad terminos orbis terrarum. Quibus dictis iis spe- 9
ctantibus sublimis abiit ac nubes eum oculis eorum sub-
traxit. Quo abeunte quum fixos in coelum tenerent ocu- 10
los, et, ecce! duo viri iis adstabant vestimento induti can-
dido, qui etiam dixerunt: viri Galilaei, quid statis intuen- 11

I. Iesus in vitam reversus ultima dat apostolis mandata, de regno div. disserit iisque Spiritum sanctum pollicetur; tum in coelum sublimis abit eiusque reditus discipulis promittitur. 1—11.

εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ᾽
ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον
ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.
12 Τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ
καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ σαββά-
13 του ἔχον ὁδόν. Καὶ ὅτε εἰςῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ
ὑπερῷον, οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ,τε Πέτρος καὶ Ἰάκω-
βος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς,
Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ
14 Σίμων ὁ ζηλωτὴς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. Οὗτοι πάντες
ἦσαν προςκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ σὺν
γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ σὺν τοῖς
15 ἀδελφοῖς αὐτοῦ. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς
Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν· (ἦν τε ὄχλος ὀνο-
16 μάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν·) Ἄνδρες ἀδελφοί,
ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαυῒδ περὶ Ἰούδα τοῦ
17 γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν· ὅτι κατη-
ριθμημένος ἦν ἐν ἡμῖν καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς δια-
18 κονίας ταύτης. Οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ
μισθοῦ τῆς ἀδικίας καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος
19 καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν
ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ, ὥςτε κληθῆ-
ναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμὰ,
τοῦτ᾽ ἔστι, χωρίον αἵματος. Γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ
20 ψαλμῶν· „Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος καὶ μὴ
ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ·“ καί· „Τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ
21 λάβοι ἕτερος.“ Δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν
ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰςῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ᾽ ἡμᾶς ὁ
22 κύριος Ἰησοῦς ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου
ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ᾽ ἡμῶν, μάρτυρα τῆς
23 ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. Καὶ
ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς
24 ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. Καὶ προςευξάμενοι
εἶπον· Σὺ, κύριε, καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον, ὃν
25 ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς
διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας

I, 11. al. ἐλεύσεται πάλιν. 14. al. τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει †. 15. al. pro μαθητῶν l. ἀδελφῶν †. 17. al. σὺν ὑμῖν †. 18. al. ἐκ τοῦ μισθοῦ †. ib. al. πρινὴς — ἐλάκισε. 21. al. ᾧ εἰςῆλθε s. ὡς 22. al. σὺν ἡμῖν γενέσθαι. 24. al. ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα ὃν ἐξελέξω †. 25. al. pro τ. κλῆρον l. τὸν τόπον †. ib. al. ἀφ᾽ ἧς παρέβη et pro ἴδιον l. δίκαιον †.

tes in coelum? hic Iesus, qui a vobis sublimis in coelum abiit, sic veniet, quomodo eum in coelum abeuntem estis contemplati.

Tum redierunt Hierosolyma a monte, qui dicitur oli- 12
veti, qui prope Hierosolyma est, sabbati distans viam. Et 13
quum essent ingressi, in superiorem aedium partem adscenderunt, ubi commorabantur et Petrus et Iacobus et Iohannes et Andreas, Philippus et Thomas, Bartholomaeus et
Matthaeus, Iacobus filius Alphaei et Simon zelota et Iudas 14
frater Iacobi. Hi omnes uno animo precibus erant intenti
cum mulieribus et Maria Iesu matre et cum eius fratribus. 15
Quibus diebus Petrus quum medios inter discipulos surrexisset, dixit: (eratque multitudo eorum qui eodem tempore convenerant, (si nomina eorum, qui convenerant, compu-
tabantur) centum et viginti hominum;) viri fratres, opor- 16
tebat eventu comprobari hoc scripturae sacrae effatum, quod Spiritus sanctus ore Davidis praedixit de Iuda, qui
dux exstitit iis qui Iesum comprehenderunt; nam nostro 17
in numero habitus atque hoc ministerium erat sortitus.
His igitur agrum iniusta mercede sibi comparavit et prae- 18
ceps factus medius eum strepitu disruptus omniaque eius
viscera effusa sunt atque innotuit omnibus qui Hierosoly- 19
mis habitant, ita ut ager ille sua ipsorum dialecto (lin-
gua) aceldama, id est, ager sanguinis vocaretur. Rela- 20
tum enim legitur in libro Psalmorum: *) „esto domicilium eius desertum nec esto in eo incola, et: **) provinciam
eius capiat alius.“ Oportet igitur eorum virorum qui no- 21
biscum convenerunt per omne tempus, quo ingressus est (domum nostram) et egressus (i. e. nobis familiariter usus
est) ad nos dominus Iesus exorsus a sacra lotione Iohan- 22
nis ad eum usque diem quo sublimis a nobis abiit — unum
horum testem resurrectionis eius nobiscum fieri. Et con- 23
stituerunt duo, Iosephum, qui Barsabas vocatur, cognomine Iustum, et Matthiam. Atque hunc in modum pre- 24
cati sunt: tu, domine, omnium animorum scrutator, osten-
de, utrum ex his duobus tibi elegeris, ut sortiretur hoc 25
ministerium et legati provinciam, quam deseruit Iudas, ut in suum ipsius locum (i. e. gehennam, Tartarum) profi-

*) Ps. LXIX, 26.
**) Ps. CIX, 8.

Ad discipulos Hierosolyma reversos Petrus orationem habet. In locum Iudae Cariothensis, Petro auctore, Matthias sorte sufficitur. 12—26.

26 πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. Καὶ ἔδωκαν κλή-
ρους αὐτῶν καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν καὶ συγ-
κατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

ΚΕΦ. II.

1 Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντη-
2 κοστῆς ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ
ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης
πνοῆς βιαίας καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν
3 καθήμενοι. Καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσ-
4 σαι ὡσεὶ πυρὸς, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν καὶ
ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλεῖν
ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀπο-
5 φθέγγεσθαι. Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰου-
δαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς, ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν
6 οὐρανόν. Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης συνῆλθε τὸ
πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ
7 διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. Ἐξίσταντο δὲ καὶ ἐθαύμα-
ζον λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· Οὐκ, ἰδοὺ! πάντες οὗτοί
8 εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν
ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν;
9 Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται καὶ οἱ κατοικοῦντες
τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόν-
10 τον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴ-
γυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ
οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι,
11 Κρῆτες καὶ Ἄραβες ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμε-
12 τέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ; Ἐξίσταντο δὲ
πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες· Τί
13 ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; Ἕτεροι δὲ διαχλευάζοντες ἔλεγον·
Ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί.
14 Σταθεὶς δὲ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα ἐπῆρε τὴν φωνὴν
αὐτοῦ καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς· Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ οἱ
κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν
15 ἔστω καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. Οὐ γὰρ, ὡς
ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν· ἔστι γὰρ ὥρα
16 τρίτη τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ ταῦτά ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ
17 προφήτου Ἰωήλ· „Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις,
λέγει ὁ θεὸς, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν

II, 3. al. ἐκάθισάν τε s. καὶ ἐκαθ. τε. 7. al. δὲ πάντες. 9. al. pro Ἰουδ. l. Λυδίαν s. Ἰδουμαίαν s. Βιθυνίαν s. Κιλικίαν. 12. al. πρὸς ἀλλήλους. 13. al. χλευάζοντες †.

cisceretur. Quorum sortibus iactis, sors in Matthiam ce- 26
cidit et undecim apostolis annumeratus est.

CAP. II.

Et quum dies pentecostes esset impletus, cuncti uno 1
animo eodem in loco erant congregati. Atque subito de 2
coelo ortus est sonitus veluti venti vehementis ruentis ac
totam, ubi sedebant, domum implevit. Quibus visae sunt 3
dividi linguae tanquam ignis flammae ac super singulis
eorum consedit cunctique Spiritu sancto repleti novis lin- 4
guis coeperunt loqui, quemadmodum Spiritus ille, ut elo-
querentur, iis dabat. Habitabant autem Hierosolymis Iu- 5
daei, viri pii, ex omni gente in toto orbe terrarum. Ve- 6
rum hac voce audita convenit illa hominum multitudo ac
perturbata est, quoniam vernacula lingua eos audiebant
loquentes. At extra se rapti erant et mirabantur ad se 7
invicem dicentes: nonne, en! hi omnes, qui loquuntur,
sunt Galilaei? et quomodo nos audimus quisque vernacula 8
lingua nostra, in qua nati (a natalibus usi) sumus? —
(nos, qui sumus) Parthi ac Medi et Elamitae et qui inha- 9
bitamus Mesopotamiam, Iudaeam et Cappadociam, Pontum
et Asiam, Phrygiam et Pamphyliam, Aegyptum et Lybiae 10
partem vicinam Cyrenae et peregrinantes (advenae) Ro-
mani, Iudaei et proselyti, Cretes et Arabes (quomodo) au- 11
dimus eos nostris linguis potenter facta Dei loquentes? Ob- 12
stupefacti autem erant omnes atque haesitabant alius ad
alium dicentes: quid (tandem) hoc sibi velit? Alii vero ir- 13
ridentes dicebant: musto repleti sunt.

Petrus autem cum undecimviris collocatus voce sua 14
sublata eos est allocutus: viri Iudaei et quicunque Hieroso-
lymis habitatis, hoc vobis notum esto et auribus percipite
verba mea. Non enim, quemadmodum vos suspicamini, hi 15
sunt ebrii; est enim hora diei tertia; at hoc est dictum 16
per vatem sacrum Ioelem: *) „Atque erit diebus supremis, 17
dicit Deus, effundam de Spiritu meo super omnes homi-

---

*) Ioel III, 1 sqq.

II. Cum apostolis uno in loco congregatis Hierosolymis Spiritus sanctus communicatur, qui etiam confestim in eorum animis cum summa omnium, qui multi e diversis orbis terrarum regionibus advenerant, admiratione vim suam div. exserit. 1—13. Petrus sancto imbutus furore docet, oracula vatum sacrorum re

σάρκα καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες
ὑμῶν καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται καὶ οἱ πρεσ-
18 βύτεροι ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται· καίγε ἐπὶ τοὺς
δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις
ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφητεύ-
19 σουσι. Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα
ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ.
20 Ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς
αἷμα πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ
21 ἐπιφανῆ. Καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα
22 κυρίου, σωθήσεται.“ Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε
τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ
τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι
καὶ σημείοις, (οἷς ἐποίησε δι᾽ αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ
23 ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε,) τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ
βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον λαβόντες διὰ
24 χειρῶν ἀνόμων προσπήξαντες ἀνείλατε. Ὃν ὁ θεὸς ἀνέ-
στησε λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν
25 δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ. Δαυὶδ γὰρ λέγει
εἰς αὐτόν· „Προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου δια-
παντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.
26 Διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ
γλῶσσά μου· ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ᾽
27 ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου
28 οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. Ἐγνώρισάς
μοι ὁδοὺς ζωῆς· πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ
29 προσώπου σου.“ Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤ-
ῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυὶδ, ὅτι καὶ
ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐστιν ἐν ἡμῖν
30 ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. Προφήτης οὖν ὑπάρχων καὶ
εἰδὼς, ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς, ἐκ καρποῦ τῆς
31 ὀσφύος αὐτοῦ καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προϊδὼν
ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐ κατε-
λείφθη εἰς ᾅδου οὐδὲ ἡ σάρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν.
32 Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς
33 ἐσμὲν μάρτυρες. Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεὶς τήν
τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ
πατρὸς ἐξέχεε τοῦτο, ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε.

II, 17. al. ἐνύπνια †. 22. al. ἀποδ. ἀπὸ τοῦ θεοῦ. 23. al. ἀν-
είλετε †. ib. al. χειρός †. 24. al. pro θανάτου l. ᾅδου †. 25.
al. ηὐφράνθη. 27. al. εἰς ᾅδην †. 30. al. post ὀσφύος αὐτοῦ l.
τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τ. Χριστόν †. 31. al. pro οὐ — οὐδὲ
l. οὔτε — οὔτε †. ib. al. ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ †.

nes et vaticinabuntur filii vestri vestraeque filiae et iuvenes
vestri visiones videbunt vestrique senes habebunt somnia;
quin etiam super servos meos measque servas illis diebus 18
effundam de Spiritu meo, et vaticinabuntur. Et dabo por- 19
tenta sursum in coelo et prodigia infra in orbe terrarum,
sanguinem et ignem et vaporem fumi. Sol permutabitur 20
in tenebras et luna in sanguinem, priusquam dies domini
venit magnus ille atque illustris. Eritque, quicunque no- 21
men Dei invocaverit, (nempe) servabitur.“ — Viri Israe- 22
litae, audite hos meos sermones: Iesum Nazarenum, vi-
rum a Deo comprobatum inter vos potenter factis, prodi-
giis et miraculis, (quae edidit per eum Deus inter vos,
quemadmodum et ipsi nostis,) hunc ex certo decreto et 23
praescientia Dei deditum sumsistis et per impias manus cruci
affixum sustulistis. Quem Deus resuscitavit solutis mortis 24
vinculis, quoniam fieri non poterat, ut ab eo subigeretur.
Davides enim vaticinatur in eum: *) „ante oculos habe- 25
bam dominum meum perpetuo, quod a dextra mea est,
ne commovear. Quapropter laetatus est animus meus et 26
lingua mea gaudio exsultavit; praeterea vero etiam corpus
meum requiescet secure, quoniam non relinques animum 27
meum in Orco neque sanctum tuum dabis, ut videat per-
niciem (putredinem videat). Indicasti mihi vias vitae; 28
perfundes me laetitia versantem iuxta te, (praesentem i. e.
si tu animo meo obversaris).“ Viri fratres, liceat li- 29
bere ad vos loqui de patriarcha Davide, eum et mortuum
esse et sepultum, eiusque sepulcrum apud vos usque ad
hunc diem exstare. Propheta igitur quum esset ac nosset, 30
iureiurando interposito Deum ei iurasse, unum (e fructu
lumborum eius) ex eius posteris in eius throno collocare,
vaticinatus est de resurrectione Christi, eum non relictum 31
esse in Orco neque corpus eius vidisse perniciem. Hunc 32
Iesum ab inferis excitavit Deus, cuius nos omnes sumus
testes. Dextra igitur Dei in altum sublatus et promissione 33
Spiritus sancti a patre accepta effundebat hunc, quem vos

---

*) Ps. XVI, 3 sqq.

et facto esse comprobata, Iesum in crucem actum, sed poten-
tia div. vita donatum, quem libri V. T. promiserint, esse Mes-

34 Οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός·
„Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
35 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.“
36 Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ
κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησε τοῦτον τὸν
Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.

37 Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἶπόν τε
πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους· Τί
38 ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί; Πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐ-
τούς· Μετανοήσατε καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ
τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ
39 λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὑμῖν γάρ
ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι τοῖς
εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν.
40 Ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρατο καὶ παρεκάλει
λέγων· Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης.
41 Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβα-
πτίσθησαν καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ
42 τρισχίλιαι. Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν
ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ
ταῖς προσευχαῖς.

43 Ἐγένετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα
44 καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. Πάντες δὲ οἱ
πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἅπαντα κοινὰ
45 καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέ-
46 ριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε· καθ᾽ ἡμέραν
τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε
κατ᾽ οἶκον ἄρτον μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ
47 ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν
πρὸς ὅλον τὸν λαόν. Ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σω-
ζομένους καθ᾽ ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

ΚΕΦ. III.

1 Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς
2 τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐννάτην, καί
τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων ἐβα-
στάζετο (ὃν ἐτίθουν καθ᾽ ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ

II, 36. al. ὅτι κύριον. ib. al. καὶ Χριστὸν αὐτόν †. 37. al. ποιήσωμεν. 38. al. τοῦ κυρίου Ἰησ. 40. al. διεμαρτύρετο †. ib. al. καὶ παρ. αὐτοὺς. 42. al. προσκαρτ. ὁμοθυμαδὸν. 43. al. διὰ τῶν χειρῶν τ. ἀποστ. ἐγένετο. 44. al. πιστεύσαντες. 47. al. ἐν τῇ ἐκκλ. III, 2. προς τὴν πύλην.

videtis atque auditis. Non enim Davides sublimis abiit 34
in coelos, sed ipse dicit: *) „dixit dominus domino meo:
sede a dextra mea, usque dum hostes tuos scabellum pe- 35
dum tuorum posuerim.“ Certo igitur cognoscat tota gens 36
Israelitarum, et dominum eum et Messiam a Deo ésse con-
stitutum hunc Iesum, quem vos in crucem egistis.

Quo audito acriter animo commoti dixerunt ad Petrum 37
reliquosque apostolos: quid faciemus, viri fratres? Petrus 38
autem ad eos dixit: mutate mentem et quisque vestrum
lotione sacra imbuatur hac lege, ut nomen Iesu Christi
profiteatur ad veniam peccatorum consequendam, et acci-
pietis donum sancti Spiritus; ad vos enim pertinet pro- 39
missio illa et ad liberos vestros omnesque remotos, quot-
quot sibi advocaverit dominus Deus noster. Aliisque ver- 40
bis pluribus graviter monebat et hortabatur his verbis: sal-
vos vos praestate ab hac perversa hominum natione. Quicun-
que igitur lubenter orationem eius exceperant, lotione sacra 41
imbuti sunt illoque die tria circiter animorum millia additi
sunt. Erant autem intenti doctrinae apostolorum et socie- 42
tati et fractioni panis (epulis communibus) et precibus.

Cuivis autem animo metus (stupor) est iniectus mul- 43
taque portenta et miracula per apostolos edita. Omnes 44
vero, qui fidem habebant, eodem in loco versabantur,
omnia habebant communia, bona opesque suas vende- 45
bant et distribuebant omnibus, prouti quis opus habe-
ret; quotidie uno animo versabantur in templo frangentesque 46
panem (convictu utentes) per domos privatas cibum ca-
piebant cum gestione animique sinceritate laudibus cele- 47
brantes Deum et gratiam habentes apud universum popu-
lum. Dominus vero coetui (christiano) quotidie addebat
eos qui servabantur (i. e. per Christum ad vitam beatam
pertingebant).

CAP. III.

Eodem tempore autem Petrus et Iohannes adscende- 1
bant in templum ad horam precum nonam et vir quidam 2
ex utero matris suae claudus portabatur (quem quotidie ad

---

*) Ps. CX, 1.

siam. 1—36. Eodem die oratione Petri commoti tria ferme millia hominum ad castra christiana transeunt. 37—42. Coetus Hierosolymitani indoles, concordia, pietas, communio bonorum laudatur. 43—47.

III. Vir claudus a Petro et Iohanne, ad templum pergentibus,

ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ
3 τῶν εἰςπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν,) ὃς ἰδὼν Πέτρον καὶ
Ἰωάννην μέλλοντας εἰςιέναι εἰς τὸ ἱερὸν ἠρώτα ἐλεημο-
4 σύνην λαβεῖν. Ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ
5 Ἰωάννῃ εἶπε· Βλέψον εἰς ἡμᾶς. Ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς
6 προςδοκῶν τι παρ᾽ αὐτῶν λαβεῖν. Εἶπε δὲ Πέτρος·
Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό
σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζω-
7 ραίου· ἔγειραι καὶ περιπάτει! Καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς
δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρε. Παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐ-
8 τοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρὰ καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ
περιεπάτει καὶ εἰςῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν
9 καὶ ἀλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν. Καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς
10 ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν, ἐπεγίνωσκόν
τε αὐτόν, ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθή-
μενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐπλήσθησαν
θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.
11 Κρατοῦντος δὲ αὐτοῦ τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην
συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ κα-
12 λουμένῃ Σολομῶνος ἔκθαμβοι. Ἰδὼν δὲ Πέτρος ἀπεκρί-
νατο πρὸς τὸν λαόν· Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε
ἐπὶ τούτῳ; ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσε-
13 βείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; Ὁ θεὸς Ἀβραὰμ
καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν,
ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς μὲν παρεδώ-
κατε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον Πιλάτου,
14 κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. Ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ
δίκαιον ἠρνήσασθε καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆ-
15 ναι ὑμῖν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ
16 θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. Καὶ
ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦτον ὃν θεωρεῖτε
καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἡ πίστις ἡ
δι᾽ αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι
17 πάντων ὑμῶν. Καὶ νῦν, ἀδελφοί, οἶδα, ὅτι κατὰ
18 ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥςπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. Ὁ δὲ
θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προ-
φητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν Χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτω.
19 Μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι
20 ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως

III, 3. al. λαβεῖν omittunt (vs. 5.) 7. al. αὐτὸν ἤγειρε. 10. al. ἐπεγίν. δὲ. ib. al. ὅτι αὐτός. 11. al. τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ †. ib. al. Σολομῶντος †. 13. al. ὑμεῖς παρεδώκατε. 18. al. παθεῖν τὸν Χριστὸν αὐτοῦ †.

portam templi, quae pulcra dicitur, ponebant, ut stipem
peteret ab iis qui templum intrabant,) qui quum Petrum 3
et Iohannem templum intraturos vidisset, stipem petebat.
Petrus vero oculis cum Iohanne in eum defixis dixit: in 4
nos oculos converte. Is vero eos intuebatur exspectans 5
aliquid ab iis accipere. Verum Petrus: argentum, inquit, 6
et aurum mihi non est, sed quod habeo, hoc tibi concedo
auctoritate Iesu Messiae Nazareni instructus: surge atque
incede! Et dextra eum manu prehensum excitavit. Con- 7
festim autem, confirmatis eius cruribus et talis exsiliens 8
constitit atque incedebat et cum iis templum ingressus est
incedens et saliens Deumque celebrans laudibus. Quem 9
totus populus quum incedentem Deumque laudantem vidis-
set, agnoverunt eum, hunc esse, qui ad stipem petendam 10
ad pulcram templi portam sedebat, et stupore et pavore
de eo, quod ipsi contigerat, repleti sunt.

Quo Petrum et Iohannem constanter sectante totus 11
populus ad porticum Salomonis, quam vocant, concurre-
bat, summo stupore correpti. Quod quum Petrus vidis- 12
set, respondit ad populum (conversus): viri Israelitae, quid
miramini de hoc? an quid in nos intuemini, tanquam no-
stra sive facultate sive pietate effecerimus, ut pedibus ute-
retur? Deus Abrahami et Isaaci et Iacobi, Deus patrum 13
nostrorum, illustravit filium suum Iesum, quem vos tra-
didistis et (Messiam esse) negastis coram Pilato, quam-
quam ille eum absolvere iudicabat. Vos vero sanctum et 14
iustum negastis vobisque expetiistis, ut homicida in gra-
tiam vestram vobis condonaretur, at ducem vitae interfe- 15
cistis, quem Deus e mortuis excitavit, cuius nos testes su-
mus. Et hanc ob causam, ut fiduciam in eius auctoritate 16
poneretis, hunc, quem contemplamini et nostis, confirma-
vit eius auctoritas et fides, quae eum habet auctorem,
haec ei integritatem dedit vobis inspectantibus. Iamque 17
scio, fratres, vos per imprudentiam fecisse, quemadmo-
dum etiam principes vestri. At Deus, quae ore omnium 18
ipsius prophetarum praedixit, mala perpeti Christum, sic
implevit. Mutate igitur mentem et ad meliorem redite fru- 19
gem, ut peccata vestra deleantur, ut, (si fieri possit,) tem- 20

---

miro modo sanatur. Populum ad miraculum concurrentem Pe-
trus hortatur, ut ad meliorem frugem redeat et religionem chri-

ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχει-
21 ρισμένον ὑμῖν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν
δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν
ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφη-
22 τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος. Μωϋσῆς μὲν πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν·
„Ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ
τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ
23 πάντα, ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. Ἔσται δὲ, πᾶσα
ψυχὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολο-
24 θρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ.“ Καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται
ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κα-
25 τήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. Ὑμεῖς ἐστε οἱ υἱοὶ τῶν
προφητῶν καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς
τοὺς πατέρας ἡμῶν λέγων πρὸς Ἀβραάμ· „Καὶ ἐν τῷ
σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς
26 γῆς.“ Ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ
ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν
ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

ΚΕΦ. IV.

1 Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν ἐπέστησαν αὐ-
τοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδου-
2 καῖοι διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν
καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ
3 νεκρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ ἔθεντο εἰς
4 τήρησιν εἰς τὴν αὔριον· ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. Πολλοὶ δὲ
τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν καὶ ἐγενήθη ὁ
5 ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. Ἐγένετο δὲ
ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ
6 πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἄνναν
τὸν ἀρχιερέα καὶ Καϊάφαν καὶ Ἰωάννην καὶ Ἀλέξανδρον
7 καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. Καὶ στήσαντες
αὐτοὺς ἐν μέσῳ ἐπυνθάνοντο· Ἐν ποίᾳ δυνάμει ἢ ἐν
8 ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; Τότε Πέτρος
πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἄρχοντες
9 τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραὴλ, εἰ ἡμεῖς σήμε-
10 ρον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς· ἐν
τίνι οὗτος σέσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντὶ

III, 20. al. προκεκηρυγμένον †. 21. al. πάντων ἁγίων †. 22. al. μὲν γὰρ †. 24. al. προκατήγγειλαν †. 25. al. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τ. προφ. ib. al. καὶ τῷ σπέρματι. 26. al. τ. παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν †. VI, 2. al. τῶν ἐκ νεκρῶν †. 5. al. ἐν Ἱερουσαλὴμ †. 7. al. ἐν τῷ μέσῳ †.

pora veniant recreationis quae a domino proficiscitur, et
mittat destinatum vobis Iesum Christum, quem coelum 21
oportet excipere usque ad tempora restitutionis omnium
in pristinum statum, de quibus locutus est Deus ore san-
ctorum ipsius prophetarum ab aeterno. Moses quidem ad 22
patres (nostros) dixit: *) „prophetam vobis excitabit do-
minus Deus vester ex fratribus vestris uti me; eum au-
dictis omnino, quaecunque ad vos fuerit locutus. Futu- 23
rum autem est, ut, quicunque animus prophetam illum non
audiverit, exstirpetur ex hoc populo.“ Verum etiam omnes 24
prophetae a Samuele et qui deinceps sequuntur, quotquot
vaticinati sunt, annuntiarunt etiam hos dies. Vos estis 25
homines, ad quos pertinent prophetae et foedus, quod pe-
pigit Deus cum patribus nostris dicens ad Abrahamum:
**) „et per progeniem tuam omnes orbis terrarum gentes 26
beneficiis ornabuntur.“ Vobis primum Deus, qui excitavit
filium suum, ablegavit eum vos beantem revocando quem-
que a peccatis vestris.

CAP. IV.

Quos verba facientes ad populum supervenerant sa- 1
cerdotes et templi praefectus et Sadducaei aegre ferentes, 2
quod populum docerent et per Iesum resurrectionem illam
e mortuis annuntiarent, et, manibus iis iniectis, in cra- 3
stinum diem in custodiam dederunt; erat enim iam vespe-
ra. Multi vero eorum, qui orationem audiverant, fidem 4
habuerunt et numerus virorum quinque fere efficiebat millia.
Sub crastinum vero diem congregati sunt principes et se- 5
niores populi et iurisconsulti Hierosolyma et Hannas pon- 6
tifex maximus et Caiaphas et Iohannes et Alexander et
quotqot e genere erant pontificio. Quos in medio collo- 7
catos interrogarunt: quali potestate sive quali nixi aucto-
ritate hoc vos fecistis? Tum Petrus plenus Spiritus sancti 8
dixit ad eos: principes populi et seniores Israelitarum, si 9
de nobis hodie quaestio instituitur propter beneficium ho-
minis aegroti: per quemnam hic fuerit sanatus, notum esto 10

*) Deuter. XVIII, 18 sq.
**) Gen. XII, 3. XVIII, 18.

stianam, a Mose vatibusque sacris satis commendatam, sincero amplectatur animo. 1—26.

IV. Quinque hominum millia ad sacra christiana accedunt. Petrus et Iohannes capti coram synedrio magno sistuntur, ubi Petrus et lo-

τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν
ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν
11 ὑγιής. Οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ᾽ ὑμῶν
τῶν οἰκοδομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας.
12 Καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὔτε γὰρ
ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν
13 ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. Θεωροῦντες δὲ τὴν
τοῦ Πέτρου παῤῥησίαν καὶ Ἰωάννου καὶ καταλαβόμενοι,
ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον,
14 ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν· τὸν δὲ
ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευ-
15 μένον οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. Κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω
τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους λέγον-
16 τες· Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ
γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι᾽ αὐτῶν πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν
17 Ἱερουσαλὴμ φανερὸν καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι· ἀλλ᾽
ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν, ἀπειλῇ ἀπει-
λησώμεθα αὐτοῖς, μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ
18 μηδενὶ ἀνθρώπων. Καὶ καλέσαντες αὐτοὺς παρήγγειλαν
αὐτοῖς τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ
19 τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης
ἀποκριθέντες πρὸς αὐτοὺς εἶπον· Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώ-
πιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρί-
20 νατε! Οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς, ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσα-
21 μεν, μὴ λαλεῖν. Οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι ἀπέλυσαν
αὐτοὺς μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ πῶς κολάσωνται αὐτοὺς,
διὰ τὸν λαὸν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ
22 γεγονότι. Ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄν-
θρωπος, ἐφ᾽ ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.
23 Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους καὶ ἀπήγ-
γειλαν ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι
24 εἶπον. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς
τὸν θεὸν καὶ εἶπον· Δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς, ὁ ποιήσας
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα
25 τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος Δαυῒδ παιδός σου εἰπών·
„Ἱνατί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;
26 Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες συν-
ήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ

IV, 11. al. οἰκοδόμων †. 12. al. οὐδὲ γὰρ ὄνομα †. 14. al. τόν τε ἄνθρωπον †. 16. al. ποιήσωμεν †. 17. al. ἀπειλησόμεθα †. 19. al. εἶπον πρὸς αὐτούς. 21. al. κολάσονται †. 24. al. σὺ εἶ ὁ θεὸς: alii aliter. 25. al. τοῦ παιδὸς †.

vobis omnibus totique populo Israelitarum, per nomen Ie-
su Christi Nazareni, quem vos in crucem egistis, quem
Deus excitavit ab inferis, — per hunc hic coram vobis
sanus constitit. *) „Hic est lapis ille a vobis aedificato- 11
ribus repudiatus, qui ad lapidem anguli est adhibitus.“
Nec fieri potest, ut per ullum alium salus contingat; ne- 12
que enim alius quisquam alio nomine insignis in orbe
terrarum datus est, ut inter homines prodiret, per quem
salus obtineri deberet. Contemplantes autem hanc Petri 13
in dicendo libertatem atque Iohannis et probe scientes,
homines esse litterarum imperitos et indoctos, mirabantur
et agnoscebant eos dicentes: illi erant cum Iesu; homi- 14
nem autem sanatum quum viderent cum iis adstantem, ni-
hil habebant, quod contradicerent. Quibus e consessu ius- 15
sis abire, consilia inter se contulerunt dicentes: quid fa-
ciemus his hominibus? nam quidem manifestum per eos 16
miraculum editum est omnibus incolis Hierosolymorum no-
tum nec possumus negare; sed ne latius divulgetur, mi- 17
nis eos prohibebimus, ne amplius hominum quemquam
hac auctoritate usi edoceant. Quos vocatos omnino lo- 18
qui sive docere hac auctoritate Iesu usos vetuerunt. At 19
Petrus et Iohannes iis responderunt his verbis: an iustum
sit apud Deum, vobis obtemperare potius quam Deo, iu-
dicate! Non possumus enim nos, quae vidimus atque au- 20
divimus, non loqui. Hi vero minis insuper additis eos 21
absolverunt, quum non invenirent, quomodo eos punirent,
propter populum, quoniam omnes de eo, quod acciderat,
laudibus Deum celebrabant. Erat enim quadraginta amplius 22
annos natus homo, cui hoc miraculum sanationis evenerat.
Dimissi autem et ad suos reversi enarrarunt, quae- 23
cunque summi sacerdotes populique senatores ad eos dixe-
rant. Qui quum audivissent, uno animo vocem sustule- 24
runt ad Deum hunc in modum: domine, tu Deus, condi-
tor coeli et terrae et maris et omnium quae iis continen-
tur, qui per Davidem filium tuum es locutus: **) „cur 25
tumultuatae sunt gentes et populi vana meditati? Consti- 26
terunt reges orbis terrarum et principes eundem in locum

---

*) Ps. XCVIII, 22.
**) Ps. II, 1. 2.

hannes causam Iesu Christi libere ac confidenter defendunt. At syne-
drium verba de Christo ad populum in posterum facere vetat. 1—22.
His in angustiis discipuli preces ad Deum fundunt eiusque implo-

27 Χριστοῦ αὐτοῦ.“ Συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ
πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας,
Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς
28 Ἰσραὴλ ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου καὶ ἡ βουλή σου προώ-
29 ρισε γενέσθαι. Καὶ τανῦν, κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς
αὐτῶν καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παῤῥησίας πάσης
30 λαλεῖν τὸν λόγον σου ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε
εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόμα-
31 τος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ. Καὶ δεηθέντων αὐτῶν
ἐσαλεύθη ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθη-
σαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ μετὰ παῤῥησίας.
32 Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία
καὶ ἡ ψυχὴ μία καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ
33 ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Καὶ
μεγάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι
τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ· χάρις τε μεγάλη ἦν
34 ἐπὶ πάντας αὐτούς. Οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν
αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον,
35 πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ
ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοτο δὲ
36 ἑκάστῳ, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. Ἰωσῆς δέ, ὁ ἐπι-
κληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, (ὅ ἐστι μεθερ-
μηνευόμενον υἱὸς παρακλήσεως,) Λευΐτης, Κύπριος τῷ
37 γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα
καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

ΚΕΦ. V.

1 Ἀνὴρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι σὺν Σαπφείρῃ τῇ
2 γυναικὶ αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς
τιμῆς συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ ἐνέγκας
3 μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. Εἶπε
δὲ Πέτρος· Ἀνανία, διατί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν
καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ νο-
4 σφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; Οὐχὶ μένον σοὶ
ἔμενε καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι
ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω
5 ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ. Ἀκούων δὲ Ἀνανίας τοὺς

IV, 27. al. ἐν τῇ πόλει ταύτῃ omittunt. 33. al. Ἰησοῦ Χριστοῦ. 35. al. καθὸ s. καθ' ὅ ἄν. 36. al. pro Ἰωσῆς l. Ἰωσὴφ (I, 23.) †.

convenerunt adversus dominum eiusque Messiam." Con- 27
venerunt enim revera in hac urbe contra sanctum filium
tuum Iesum, quem unxisti, Herodes et Pontius Pilatus
cum gentibus ac populis Israelitarum, ut facerent, quaecun- 28
que tua manus tuumque consilium, ut fierent, decreve-
rat. Quae quum ita sint, domine, respice minas eorum 29
et ministris tuis concede, ut cum summa libertate doctri-
nam tuam tradant manum tuam extendendo ad aegrotos 30
sanandos et miracula et prodigia edenda instructi aucto-
ritate sancti filii tui Iesu. Quae quum essent precati, lo- 31
cus, in quo erant congregati, contremuit et cuncti Spi-
ritu sancto repleti doctrinam Dei libere tradebant.

Multitudinis autem eorum qui fidem habuerunt, una 32
erat mens unusque animus et ne unus quidem quidquam
bonorum, quae habebat, suum esse dicebat, sed omnia iis
erant communia. Et magna vi testimonium exhibuerunt 33
(apostoli) resurrectionis domini Iesu magnaque omnes gra-
tia fruebantur. Neque enim quisquam inter eos erat ege- 34
nus; quotquot enim possessores erant agrorum sive domo-
rum, vendebant, pretia venditorum ferebant et ad pedes 35
apostolorum ponebant; distribuebatur autem cuique, prouti
quis indigeret. Ioses autem, cognomine Barnabas, ab apo- 36
stolis vocatus, (quod est, si interpreteris, filius solatii,)
Levita, e Cypro oriundus, agro, quem possidebat, vendi- 37
to pecuniam allatam ad pedes apostolorum posuit.

CAP. V.

At vir quidam nomine Ananias cum Sapphira uxore 1
opes vendidit, de pretio sibi intervertit conscia quoque
uxore, et partem quandam allatam ad pedes apostolorum 2
posuit. Sed Petrus: Anania, inquit, cur Satanas animum 3
tuum implevit, ut mendacio falleres Spiritum sanctum et
de pretio agri tibi interverteres? Nonne manens (non ven- 4
ditus, retentus) (ager) tibi manebat et venditus in tua
erat potestate? quid hoc facinus animo tuo concepisti? non
homines, sed Deo mendaciis petivisti. Quae verba quum 5

---

rant auxilium. — Eodem tempore fit terrae motus omnesque Spiritu implentur divino. 29—31. Quo gravioribus apostoli anguntur calamitatibus, eo maior fit animorum ac voluntatum consensus. Bona singulorum sponte venduntur et in communem conferuntur usum; qua in re insigne dat exemplum Barnabas Levita Cypro oriundus; at Ananias eiusque uxor Sapphira, parte pecuniarum e rebus venditis redactarum interversa, ab apostolis im-

λόγους τούτους πεσὼν ἐξέψυξε· καὶ ἐγένετο φόβος μέγας
6 ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Ἀναστάντες δὲ οἱ
νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν.
7 Ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ
8 μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς εἰσῆλθεν. Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ
Πέτρος· Εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; Ἡ
9 δὲ εἶπε· Ναὶ, τοσούτου. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν·
Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα κυρίου;
ἰδοὺ, οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ
10 θύρᾳ καὶ ἐξοίσουσί σε. Ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς
πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν. Εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι
εὗρον αὐτὴν νεκρὰν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν
11 ἄνδρα αὐτῆς. Καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν
12 ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Διὰ
δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα
ἐν τῷ λαῷ πολλὰ καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ
13 στοᾷ Σολομῶνος. Τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολ-
14 λᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. Μᾶλλον
δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ, πλήθη ἀνδρῶν τε
15 καὶ γυναικῶν, ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς
ἀσθενεῖς καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρ-
χομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν.
16 Συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων εἰς Ἱε-
ρουσαλὴμ φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευ-
μάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες.
17 Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ,
ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου
18 καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ
19 ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. Ἄγγελος δὲ κυρίου
διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγών
20 τε αὐτοὺς εἶπε· Πορεύεσθε καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ
ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.
21 Ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν
καὶ ἐδίδασκον. Παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ
σὺν αὐτῷ συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γε-
ρουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμω-
22 τήριον ἀχθῆναι αὐτούς. Οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι
οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀναστρέψαντες δὲ
23 ἀπήγγειλαν λέγοντες· Ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν
κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ τοὺς φύλακας ἑστῶ-
τας πρὸ τῶν θυρῶν, ἀνοίξαντες δὲ ἔσω οὐδένα εὕρομεν.

V, 12. al. ἐγένετο †. ib. al. Σολομῶντος †. 15. al. κλιναρίων †. 23. al. ἔξω ἑστῶτας †.

Ananias audiret, concidit et exspiravit magnusque metus
omnes qui haec audiebant, occupavit. Iuniores autem 6
surrexerunt eumque linteis sepulcralibus) obvolutum ex-
tulerunt et sepeliverunt. — Post trium circiter hora- 7
rum spatium etiam uxor eius, rei, quae acciderat,
ignara intravit. Respondit autem ei Petrus: dic mihi, 8
tantine agrum vendidistis? Quae: profecto, inquit, tanti. 9
Petrus autem dixit ad eam: quid erat, quod conspirastis
tentare Spiritum domini? ecce, pedes eorum qui maritum
tuum sepelivere, ad fores sunt teque efferent. Confestim 10
autem ad pedes eius concidit et exspiravit. Iuvenes vero
ingressi mortuam eam invenerunt eamque ad eius maritum
elatam sepeliverunt. Atque magnus metus totum coetum 11
(christianum) omnesque, qui haec audiebant, incessit. Per 12
manus autem apostolorum multa in populo miracula et
portenta fiebant erantque uno animo cuncti in portico Sa-
lomonis. Reliquorum vero nemo se iis adiungere aude- 13
bat, sed populus magnis eos laudibus ornabat. Immo po- 14
tius addebantur qui domino fidem habebant, copiae et vi-
rorum et mulierum, ita ut per singulas plateas efferrent 15
aegrotos et lectis grabbatisque imponerent, ut Petri ve-
nientis etiamsi vel umbra aliquem eorum opacaret. Ve- 16
rum etiam multitudo urbium circumiacentium Hierosolyma
congregabatur ferentes aegrotos et a daemonibus agitatos
impuris, qui cuncti sanabantur.

Quum vero surrexisset pontifex maximus eiusque so- 17
cii (quae est secta Sadducaeorum,) irae pleni manus apo- 18
stolis iniecerunt eosque in publica custodia collocarunt.
At angelus domini noctu ianuas carceris aperuit iisque edu- 19
ctis dixit: ite et collocati in templo enarrate populo omnia 20
verba, quae de hac vita (beata) agunt. Quo audita sub 21
diluculum templum ingressi docuerunt. Quum vero ades-
set pontifex maximus eiusque socii, synedrio convocato
totoque Israelitarum senatu, miserunt in carcerem, qui eos
adducerent. At apparitores quum venissent, in carcere 22
eos non deprehenderunt, sed reversi his verbis renuntia-
runt: Carcerem quidem invenimus firmissime clausum et 23
custodes ante ianuas collocatos, quum vero aperuissemus,

---

trepati statim mortui corruunt. Apostolorum, qui miracula edunt, auctoritas augetur et coetus christianus magna capit incrementa. 32—37. V, 1—16. Apostoli in carcerem coniecti ab angelo miro modo liberantur et, quamquam in ius coram synedrio

24 Ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὅ,τε ἱερεὺς καὶ ὁ
στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ
25 αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. Παραγενόμενος δέ τις
ἀπήγγειλεν αὐτοῖς· Ὅτι ἰδοὺ, οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν
τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες
26 τὸν λαόν. Τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέ-
ταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν
27 λαὸν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν. Ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστη-
σαν ἐν τῷ συνεδρίῳ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς
28 λέγων· Οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν
ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ, ἰδοὺ! πεπληρώκατε τὴν
Ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν
29 ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον· Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ
30 μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγει-
ρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύ-
31 λου· τοῦτον ὁ Θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ
αὐτοῦ δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἄφεσιν ἁμαρ-
32 τιῶν, καὶ ἡμεῖς ἐσμεν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων
τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς
33 τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο
34 καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. Ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ
συνεδρίῳ Φαρισαῖος, ὀνόματι Γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκα-
λος, τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσεν ἔξω βραχύ τι τοὺς
35 ἀποστόλους ποιῆσαι. Εἶπέ τε πρὸς αὐτούς· Ἄνδρες
Ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς, ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τού-
36 τοις τί μέλλετε πράσσειν. Πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν
ἀνέστη Θευδᾶς λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν, ᾧ προσεκλίθη
ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων· ὃς ἀνῃρέθη καὶ πάν-
τες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς
37 οὐδέν. Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς
ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω
αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἀπώλετο καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ,
38 διεσκορπίσθησαν. Καὶ τανῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε ἀπὸ
τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἐάσατε αὐτοὺς, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ
ἀνθρώπων ἡ βουλὴ αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθή-
39 σεται, εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστιν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτὸ,
40 μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. Ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ

V, 24. al. ἱερεὺς καὶ ὁ excludunt. Vett. hic multum variant. 25. al. ἀπήγγ. αὐτοῖς λέγων †. 27. ἱερεὺς †. 32. al. αὐτῷ aut omittunt aut transponunt. 34. al. pro ἀποστόλους l. ἀνθρώπους †. 36. al. προσεκολλήθη † s. προσεκλήθη s. προσετέθη. 39. al. δυνήσεσθε †. ib. al. pro αὐτό l. αὐτούς †.

intus neminem deprehendimus. Quum autem haec verba 24
audivissent pontifex et praefectus templi summique sacer-
dotes, dubii de iis haesitabant, quid tandem hoc esset?
Advenerat autem quidam iisque nuntiavit: en, viri, quos 25
in custodia collocastis, stant in templo docentque popu-
lum. Tum praefectus cum apparitoribus digressus eos ad- 26
duxit non vi; nam metuebant sibi a populo, ne lapidibus
obruerentur. Quos adductos in synedrio statuerunt eosque 27
summus pontifex hunc in modum interrogavit: nonne gra- 28
vissime vobis interdiximus, ne huius nominis auctoritate
doceretis? et, ecce! replevistis Hierosolyma doctrina vestra
cupitisque conferre in nos caedem huius hominis. Petrus 29
vero et apostoli hunc in modum responderunt: obsequi fas
est Deo potius quam hominibus. Deus maiorum nostro- 30
rum excitavit Iesum, quem vos in cruce suspensum occi-
distis; hunc Deus ducem et servatorem dextra sua extulit, 31
ut mentis mutationem et veniam daret peccatorum, qua- 32
rum rerum et nos sumus eius testes atque etiam spiritus
ille, quem Deus ipsi morem gerentibus dedit. Quo audito 33
ira inflammati e medio eos tollere deliberabant. Surrexit 34
autem quidam in synedrio Pharisaeus, nomine Gamaliel,
legis doctor, venerabilis toto populo, apostolosque paulu-
lum educere iussit. Dixitque ad eos: Israelitae, reputate 35
apud animum vestrum, de his hominibus quid facturi sitis.
Nam ante hos dies exstitit Theudas (dicens se esse magnum 36
aliquem,) magnum se iactans, cui numerus quadringentorum
fere hominum se adiunxit; qui sublatus est omnesque, quot-
quot eum fuerant sectati, dissipati et in nihilum redacti.
Post hunc surrexit Iudas Galilaeus tempore census popu- 37
lumque satis magnum ad partes suas perduxit; ille quoque
perditus est omnesque, quotquot ei morem gesserant, dissi-
pati. Quae quum ita sint, iam vobis dico, desistite ab his 38
hominibus eosque missos facite; nam, si ex hominibus
(humanum) est hoc consilium sive hoc opus, dissolvetur;
sin vero e Deo (divinum), non potestis id dissolvere, ne 39
forte vel cum Deo pugnantes deprehendamini. Cui paru- 40

---

vocati summum vitae subeunt periculum, tamen misi Gamalielis sententia servantur et vel verberibus affecti laeto animo ad suos, ad preces pias religionemque christianam propagandam redeunt. 17—42.

καὶ προςκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δείραντες παρήγ-
γειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπέλυ-
41 σαν αὐτούς. Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ
προςώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος κατηξι-
42 ώθησαν ἀτιμασθῆναι, πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ
κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι
Ἰησοῦν τὸν Χριστόν.

ΚΕΦ. VI.

1 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μα-
θητῶν ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς
Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθη-
2 μερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. Προςκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα
τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν εἶπον· Οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς
καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις·
3 ἐπισκέψασθε οὖν, ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρου-
μένους ἑπτὰ πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς
4 καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης· ἡμεῖς δὲ τῇ προς-
5 ευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προςκαρτερήσομεν. Καὶ
ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους καὶ ἐξελέ-
ξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος
ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον καὶ Νικάνορα καὶ
Τίμωνα καὶ Παρμενᾶν καὶ Νικόλαον προςήλυτον Ἀντιο-
6 χέα, οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων καὶ προς-
7 ευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. Καὶ ὁ λόγος τοῦ
θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν
Ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπή-
κουον τῇ πίστει.
8 Στέφανος δὲ πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει
τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. Ἀνέστησαν δέ
9 τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτίνων
καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας
10 καὶ Ἀσίας συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ καὶ οὐκ ἴσχυον ἀν-
11 τιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. Τότε
ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας· Ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λα-
λοῦντος ῥήματα βλάςφημα εἰς Μωϋσῆν καὶ τὸν θεόν.
12 Συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεςβυτέρους καὶ τοὺς
γραμματεῖς καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν καὶ ἤγαγον
13 εἰς τὸ συνέδριον. Ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς λέγον-

V, 41. al. ὀνόματος αὐτοῦ †. 42. al. τὸν κύριον Ἰ. Χ. VI, 3. al. καταστήσωμεν †. 7. al. pro ἱερέων l. Ἰουδαίων. 8. al. pro χάριτος l. πίστεως. 11. al. ῥήματα βλασφημίας εἰς Μωσῆν.

erunt et apostolis arcessitis caesisque flagellis interdixerunt,
ne auctoritate nominis Iesu docerent, eosque absolverunt.
Hi igitur laeto animo e conspectu synedrii abibant, quoniam 41
propter hoc nomen ignominia affici erant dignati et quotidie 42
in templo ac domi docere laetumque de Iesu Christo perferre
nuntium non desierunt.

CAP. VI.

His vero diebus crescente discipulorum numero clan- 1
destina Hellenistarum adversus Hebraeos contentio exstitit,
quod viduae eorum in quotidiana beneficiorum collatione
(distributione) negligerentur. Duodecimviri autem, convo- 2
cata discipulorum multitudine: non placet, inquiunt, nos,
deserto officio doctrinam divinam tradendi, administrare
mensas; circumspicite igitur, fratres, viros e vobis testatos 3
septem plenos Spiritus sancti et sapientiae, quos constitua-
mus, ut hoc tractent negotium; nos vero precibus doctri- 4
naeque administrandae assiduam operam navabimus. Quae 5
oratio quum toti multitudini esset probata, elegerunt (sibi)
Stephanum, virum plenum fidei et Spiritus sancti, Philip-
pum, Prochorum, Nicanorem, Timonem, Parmenam et
Nicolaum proselytum Antiochenum, quos constituerunt co- 6
ram apostolis factisque precibus manus iis imposuerunt. Et 7
doctrina divina cepit incrementa et numerus discipulorum
admodum auctus est Hierosolymis magnaque sacerdotum
copia fidei sese adiunxit.

Stephanus autem gratia plenus ac vi portenta et magna 8
in populo edebat miracula. Quum vero exstitissent quidam 9
e sacra societate Libertinorum, quam vocant, Cyrenaeorum,
Alexandrinorum, Cilicum et Asianorum, qui disputabant
cum Stephano, non poterant resistere sapientiae et spiritui 10
quo loquebatur. Tum viros subornarunt dicentes: audivi- 11
mus eum impie dicta proferre in Mosen et Deum. Populum 12
commoverunt et senatores legisque consultos et impetu facto
correptum eum duxerant in senatum (synedrium). Falsos 13

VI. Coetui christiano in dies crescenti eliguntur diaconi, quibus pauperum demandatur cura, et sacerdotes. VI, 1—7. Stephanus, impietatis accusatus, causam suam libero animo dicit partim

τας· Ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα λαλῶν κατὰ
14 τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ νόμου. Ἀκηκόαμεν γὰρ
αὐτοῦ λέγοντος· Ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, οὗτος κατα-
λύσει τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδω-
15 κεν ἡμῖν Μωϋσῆς. Καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν πάντες οἱ
καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ εἶδον τὸ πρόςωπον αὐτοῦ
ὡςεὶ πρόςωπον ἀγγέλου.

ΚΕΦ. VII.

1 Εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς· Εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει;
2 Ὁ δὲ ἔφη· Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. Ὁ
θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ ὄντι ἐν
3 τῇ Μεσοποταμίᾳ πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαῤῥὰν
καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· „Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς
συγγενείας σου καὶ δεῦρο εἰς γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω.“
4 Τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων κατῴκησεν ἐν Χαῤῥάν,
κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ μετῴκισεν
αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε·
5 καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ οὐδὲ βῆμα
ποδός· καὶ ἐπηγγείλατο αὐτῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐ-
τὴν καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ᾽ αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ
6 τέκνου. Ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός· „ὅτι ἔσται τὸ σπέρ-
μα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ
7 καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια. Καὶ τὸ ἔθνος, ᾧ ἐὰν
δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ, εἶπεν ὁ θεός· καὶ μετὰ ταῦτα
ἐξελεύσονται καὶ λατρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ.“
8 Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς· καὶ οὕτως ἐγέν-
νησε τὸν Ἰσαὰκ καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ,
καὶ ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ ὁ Ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πα-
9 τριάρχας. Καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν Ἰωσὴφ
10 ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ καὶ
ἐξείλατο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν
αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραὼ βασιλέως Αἰ-
γύπτου καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ᾽ Αἴγυπτον
11 καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ᾽ ὅλην τὴν
γῆν Αἰγύπτου καὶ Χαναὰν καὶ θλίψις μεγάλη καὶ οὐχ
12 εὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. Ἀκούσας δὲ

VI, 13. al. ῥήματα βλάσφημα †. ib. al. ἁγίου τούτου †. 15. al. ἅπαντες. VII, 5. al. δοῦναι αὐτὴν εἰς κατάσχεσιν αὐτῷ †. 7. al. δουλεύσουσι. 10. al. ἐξείλετο †. ib. al. καὶ ἐφ᾽ ὅλον τ. οἶκον αὐτοῦ. 11. al. ἐφ᾽ ὅλην τὴν Αἴγυπτον †.

constituerunt testes dicentes: hic homo impie dicta de loco
sancto et lege non desinit proferre. Audivimus enim eum 14
dicentem: Iesus Nazaraeus, hic destruet hunc locum et ri-
tus, quos nobis tradidit Moses, abrogabit. Et oculis in 15
eum defixis omnes, qui in synedrio assidebant, faciem eius
sicuti angeli faciem esse viderunt.

CAP. VII.

Summus autem pontifex dixit: siccine res se habent? 1
Ille: populares et senatores, inquit, audite. Deus maiestate 2
insignis patri nostro Abrahamo in Mesopotamia versanti ap-
paruit, antequam Charrane habitaret, dixitque ad eum: 3
*) „egredere ex hac tua terra et cognatione (familia) tua et
hue in terram, quam tibi monstrabo.“ Tum egressus e terra 4
Chaldaeorum habitavit Charrane atque illinc post obitum
patris sui migravit in hanc terram, quam vos nunc ha-
bitatis; nec ipsi dedit in ea possessionem ne latum quidem 5
pedem; et promisit, se eam dare ipsi possidendam eiusque
proli post eum, quamquam sobolem non habebat. Deus 6
vero locutus est sic: **) „erit progenies tua hospes in
terra peregrina et redigent eam in servitutem et male tra-
ctabunt quadraginta annos. Et populum, cuicunque ser- 7
vierint, ego indicabo, Deus dixit: et postea egredientur
et me hoc in loco venerabuntur.“ Et dedit ei foedus 8
circumcisionis; et sic genuit Isaacum eumque die octavo
circumcidit, et Isaacus Iacobum et Iacobus duodecim pa-
triarchas. Qui patriarchae invidia ducti Iosephum in Aegy- 9
ptum vendiderunt; eratque Deus cum eo, ex omnibus an- 10
gustiis eum eripuit, gratiam ei dedit et sapientiam coram
Pharaone rege Aegypti eumque per Aegyptum totiusque do-
mus suae praefectum constituit. Grassata est autem fa- 11
mes per totam terram Aegypti et Cananaeam et calami-
tas magna nec alimenta maiores nostri inveniebant. Au- 12

*) Gen. XI, 12. 13.
**) Genes. XV.

ultimam rerum Israelitarum inde ab Abrahamo et Mose memo-
riam repetens et beneficiorum a Deo largiter in Israelitas colla-

Ἰακὼβ ὄντα σῖτα ἐν Αἰγύπτῳ ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας
13 ἡμῶν πρῶτον· καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη Ἰωσὴφ
τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ Φαραὼ τὸ
14 γένος τοῦ Ἰωσήφ. Ἀποστείλας δὲ Ἰωσὴφ μετεκαλέσατο
τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἰακὼβ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν
15 ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. Κατέβη δὲ Ἰακὼβ εἰς Αἴ-
16 γυπτον καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. Καὶ
μετετέθησαν εἰς Συχὲμ καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ᾧ
ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμὸρ
17 τοῦ Συχέμ. Καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας,
ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ
18 ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος,
19 ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ. Οὗτος κατασοφισάμενος τὸ
γένος ἡμῶν ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἔκ-
20 θετα τὰ βρέφη αὐτῶν εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. Ἐν ᾧ
καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ· ὃς
21 ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός, ἐκτεθέντα
δὲ αὐτὸν ἀνείλατο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραὼ καὶ ἀνε-
22 θρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. Καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς
πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων· ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἐν
23 ἔργοις αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακονταετὴς
χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς
24 ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. Καὶ ἰδών τινα ἀδι-
κούμενον ἠμύνατο καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονου-
25 μένῳ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. Ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς
ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν
26 αὐτοῖς σωτηρίαν· οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. Τῇ τε ἐπιούσῃ
ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις καὶ συνήλασεν αὐτοὺς
εἰς εἰρήνην εἰπών· „Ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς· ἱνατί
27 ἀδικεῖτε ἀλλήλους;“ Ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον ἀπώσατο
αὐτὸν εἰπών· „Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν
28 ἐφ᾽ ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες
29 χθὲς τὸν Αἰγύπτιον;“ Ἔφυγε δὲ Μωϋσῆς ἐν τῷ λόγῳ
τούτῳ καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν
30 υἱοὺς δύο. Καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα ὤφθη
αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν

VII, 12. al. σιτία εἰς Αἴγυπτον †. 13. al. τὸ γένος αὐτοῦ †. 14. al. τὴν συγγένειαν αὐτοῦ †. 15. al. καὶ κατέβη †. 16. al. ὃ ὠνήσατο †. 17. al. ὡμολόγησεν †. 18. al. βασιλ. ἕτερος ἐπ᾽ Αἴγυπτον. 20. al. Μωσῆς †. ib. al. ἐν τ. οἴκῳ τ. πατρὸς αὐτοῦ †. 21. al. ἀνείλετο †. 22. al. Μωσῆς. ib. al. post ἔργοις excludunt αὐτοῦ. 26. al. pro τε l. δὲ †. ib. al. συνήλλασεν †. 27. al. ἐφ᾽ ἡμῶν †. 29. et 31. al. Μωσῆς †. 30. al. πυρὶ φλογός †.

dito autem, frumentum in Aegypto suppetente, Iacobus ma-
iores nostros primum emisit; et secundo (quum eos emi- 13
sisset,) agnitus est Iosephus fratribus suis ac manifestum
redditum Pharaoni genus Iosephi. Missis autem Iosephus 14
patrem suum Iacobum ac universam cognationem per se-
ptuaginta quinque homines arcessivit (al. septuaginta
quinque hominibus constantem). Quum vero Iacobus in 15
Aegyptum descendisset, mortuus est ipse nostrique ma-
iores. Et Sychemum translati in sepulcro positi sunt, 16
quod Abrahamus a filiis Emmori patris Sychemi argenti
pretio emerat. Quum igitur tempus promissionis, quam 17
Deus iureiurando interposito dederat Abrahamo, appro-
pinquaret, populus in Aegypto auctus et numerosior red-
ditus est usque dum alius rex, qui Iosephum non no- 18
verat, exstiterat. Hic malis artibus genus nostrum ag- 19
gressus maiores nostros male tractavit, ut liberi eorum ex-
ponerentur, ne vivi conservarentur. Quo tempore natus 20
est Moses eratque Deo iudice venustus, qui tres menses
in domo patris sui nutritus est; sed expositum eum filia 21
Pharaonis sibi sustulit eumque, ut sibi esset filius, educa-
vit. Atque Moses omni sapientia Aegyptiorum eruditus 22
est; erat autem vi eloquendi et agendi instructus. Anno 23
vero quadragesimo impleto ei in mentem venit populares
suos Israelitas invisere. Qui quum iniuria affici quendam 24
vidisset, opitulatus et succumbentem percusso Aegyptio ul-
tus est. Putabat autem, populares suos intelligere, Deum 25
per eius manum ipsis dare salutem; hi vero non intelle-
xerunt. Postero die iis secum pugnantibus supervenit 26
eosque ad pacem reconciliandam compulit his verbis: viri,
populares vos estis: cur iniuria vos invicem afficitis? Is 27
vero, qui iniuria alterum afficiebat, eum repulit his di-
ctis: quis te ducem nobis et iudicem constituit? num tu 28
me tollere vis, quomodo heri Aegyptium sustulisti? At 29
Moses per hanc vocem fugit et in terra Midianitica, ubi
duos filios genuit, peregrinatus est. Et annis quadraginta 30
completis in solitudine montis Sinai angelus domini per

---

torum: partim de animo ingrato eos monens, de pervicacia et crudelitate in viros divinos ipsumque adeo Messiam: partim do-

31 φλογὶ πυρὸς βάτου. Ὁ δὲ Μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμαζε τὸ
ὅραμα· προςερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο
32 φωνὴ κυρίου· „Ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς
Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ.“ Ἔν-
τρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι.
33 Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος· „Λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν
34 σου· ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. Ἰδὼν
εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ
τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐ-
τούς, καὶ νῦν δεῦρο, ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον.“
35 Τοῦτον τὸν Μωϋσῆν ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες· „Τίς σε
κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν;“ τοῦτον ὁ θεὸς ἄρ-
χοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ
36 ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. Οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς
ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ἐρυ-
θρᾷ θαλάσσῃ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα.
37 Οὗτός ἐστιν ὁ Μωϋσῆς ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ·
„Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν
38 ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε.“ Οὗτός ἐστιν
ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ μετὰ τοῦ ἀγγέ-
λου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ καὶ τῶν πα-
39 τέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν, ᾧ
οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ᾽
ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴ-
40 γυπτον εἰπόντες τῷ Ἀαρών· „Ποίησον ἡμῖν θεούς, οἳ
προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγα-
γεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ.“
41 Καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγα-
γον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις
42 τῶν χειρῶν αὐτῶν. Ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς καὶ παρέδωκεν
αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέ-
γραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν· „Μὴ σφάγια καὶ
θυσίας προςηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ,
43 οἶκος Ἰσραήλ; Καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ
καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν Ῥεμφάν, τοὺς τύπους,
οὓς ἐποιήσατε προςκυνεῖν αὐτοῖς· καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέ-
44 κεινα Βαβυλῶνος.“ Ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς
πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν
τῷ Μωϋσῇ, ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον ὃν ἑωράκει·
45 ἣν καὶ εἰςήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ

VII, 31. al. ἐθαύμασε †. 35. al. σὺν χειρὶ †. 36. al. Αἰγύπτου †. 37. al. ὁ θεὸς ὑμῶν †. 40. al. ὁ γὰρ Μωσῆς †. 45. al. Ῥεφὰν † s. Ῥομφὰ s. Ῥεφφᾶ. 44. al. ἦν ἐν.

flammam ignis rubi conspiciendum ei se praebuit. Quod 31
visum intuitus Moses mirabatur; eo autem, ut accurate
rem cognosceret, accedente, emissa est vox domini: „ego 32
sum Deus maiorum tuorum, Deus Abrahami et Deus Isaaci
et Deus Iacobi“ Contremefactus autem Moses rem accu-
rate cognoscere non audebat. Dominus autem ei: solve, 33
inquit, calceamentum pedum tuorum; nam locus, in quo
stas, est terra sancta. Vidi, vidi afflictionem populi mei 34
in Aegypto, audivi eorum gemitum et descendi, ut eos
mihi eximerem iamque huc, mittam te in Aegyptum.“ Hunc 35
Mosen, quem negarunt (repudiarunt) dicentes: quis te du-
cem constituit ac iudicem? — hunc Deus ducem et vin-
dicem constituit per manus genii coelestis, qui ipsi in
rubo conspiciendum se praebuit. Hic eos eduxit prodigiis 36
editis et miraculis in Aegypto, rubro mari et loco deser-
to quadraginta annos. Hic est Moses ille, qui dixit Is- 37
raelitis: *) „prophetam vobis excitabit dominus Deus ve-
ster e popularibus vestris sicuti me; hunc audietis.“ Hic 38
est ille, qui versatus est in concione illa in loco deserto
cum angelo cum ipso colloquente in monte Sinai et maio-
ribus nostris, qui mandata, quae valent, (al. perpetuo du- 39
ratura) nobis tradenda accepit, cui maiores nostri parere
noluerunt, sed repulerunt et animis suis in Aegyptum re-
versi sunt his ad Aaronem dictis: fac nobis Deos, qui nos 40
antecedant; nam hic Moses, qui nos ex Aegypto eduxit,
— nescimus quid ei acciderit.“ Illis diebus quum vitulum 41
fecissent, sacrificium simulacro obtulerunt atque operibus
manu ipsorum factis delectabantur. Deus vero pervertit 42
eosque tradidit, ut copias colerent caelestes, quemadmo-
dum scriptum est in libro prophetarum: num victimas et
sacrificia mihi attulistis quadraginta annos in solitudine,
domus Israelis? Et sustulistis tabernaculum Molochi et 43
stellam Dei vestri Kemphanis, simulacra, quae fecistis co-
lenda; et vos transferam ultra Babylonem. Tabernaculum 44
testimonii (conventus) maioribus nostris erat in deserto,
quemadmodum is qui cum Mose loquebatur, id facere ius-
serat secundum exemplar, quod viderat; quod per manus 45
traditum etiam intulerunt patres nostri cum Iesua in sub-

---

*) Deuter. XVIII, 15.

cens, veram pietatem, quae nullo adstringitur loco, Deo quam

Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξῶσεν ὁ θεὸς
ἀπὸ προςώπου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἕως τῶν ἡμερῶν
46 Δαυΐδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ᾐτήσατο
47 εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ Ἰακώβ. Σολομὼν δὲ ᾠκοδό-
48 μησεν αὐτῷ οἶκον. Ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιή-
49 τοις κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει· „Ὁ οὐρανός
μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. Ποῖον
οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι; λέγει κύριος· ἢ τίς τόπος τῆς
50 καταπαύσεώς μου; Οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα
51 πάντα;“ Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ
καὶ τοῖς ὠσίν! ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντι-
52 πίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς. Τίνα τῶν προ-
φητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς
προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν
53 ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε, οἵτινες ἐλάβετε τὸν
νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων καὶ οὐκ ἐφυλάξατε. . .
54 Ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν
55 καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. Ὑπάρχων δὲ πλή-
ρης πνεύματος ἁγίου ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε δόξαν
θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ καὶ εἶπεν·
56 Ἰδού, θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους καὶ τὸν υἱὸν
57 τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. Κράξαντες
δὲ φωνῇ μεγάλῃ συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν καὶ ὥρμησαν
58 ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως
ἐλιθοβόλουν. Καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν
59 παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου καὶ ἐλιθο-
βόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα· Κύριε
60 Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου! Θεὶς δὲ τὰ γόνατα ἔκραξε
φωνῇ μεγάλῃ· Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν
ταύτην! Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη.

ΚΕΦ. VIII.

1 Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ.
Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ
τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρη-
σαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν
2 τῶν ἀποστόλων. Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες
3 εὐλαβεῖς καὶ ἐποιήσαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. Σαῦ-

VII, 48. al. ἐν χειροποιήτοις ναοῖς †. 49. al. ποῖος τόπος. 51. al. (ταῖς) καρδίαις. 52. al. ἐγένεσθε. 56. al. διηνοιγμένους. ib. al. ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν. 59. al. κύριε Ἰησοῦ Χριστέ. VIII, 1. al. πάντες δὲ †.

igendis gentibus, quas Deus e conspectu maiorum nostro-
rum (remotas) expulit, usque ad tempora Davidis, qui gra- 46
tiam Dei sibi conciliavit et, domicilium ut Deo Iacobi in-
veniret, sibi expetiit. Verum Salomo domum ei exstru- 47
xit. At celsissimus non habitat in domiciliis manu ex- 48
structis, quemadmodum dicit propheta: *) „coelum mihi 49
est thronus, orbis autem terrarum pedum meorum scabel-
lum. Qualem aedem mihi exstruetis? inquit dominus: aut
quis locus (erit) habitationis meae? Nonne manus mea 50
haec omnia fecit? O vos homines durae cervicis (pertina- 51
ces) et praeputiati mente et auribus, (pingui ingenio et
in utramque aurem dormientes)! vos semper Spiritui san-
cto repugnatis, quemadmodum patres vestri, vos quoque.
Quemnam prophetarum maiores vestri non sunt persecuti? 52
interfecerunt quoque eos qui praenuntiarunt de adventu
illius iusti, cuius proditores ac percussores vos iam ex- 53
stitistis, qui legem praesentibus angelorum agminibus ac-
cepistis nec observastis.

Quae quum audirent, animi eorum accendebantur ira 54
dentibusque propter eum frendebant. Plenus autem Spiri- 55
tus sancti oculis in coelum fixis vidit maiestatem Dei et
Iesum stantem a dextra Dei dixitque: en, contemplor coe- 56
los apertos et Messiam a dextra Dei collocatum. Magno 57
autem clamore sublato aures suas obturarunt, uno animo
impetum in eum fecerunt atque urbe eiectum lapidibus ob- 58
ruebant. Et martyres vestimentis suis ad pedes iuvenis 59
nomine Sauli depositis lapidibus obruebant Stephanum hunc
in modum precantem: domine Iesu, suscipe animum meum!
Flexis autem genibus alta voce exclamavit: domine, ne iis 60
imputes hoc peccatum! Quo dicto exspiravit.

CAP. VIII.

Saulus vero in eius caede consentiebat. 1

Supervenit autem illo die magna persecutio coetum
illum Hierosolymis omnesque per terras Iudaeae et Sa-
mariae praeter apostolos sunt dispersi. Stephanum au- 2
tem viri probi contulerunt atque in maximis propter
eum fuerunt luctibus. At Saulus devastabat ecclesiam 3

---

*) Ies. LXVI, ab init.

maximo esse acceptam; sed interpellatus animo mansueto et vi
div. erecto lapidibus obruitur. 8—15. VII, 1—60.

VIII. Persecutio, quam caedes Stephani Hierosolymis movet,

λος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς οἴκους εἰσ-
πορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου
εἰς φυλακήν.
4 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι
5 τὸν λόγον· Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς Σαμα-
6 ρείας ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. Προσεῖχόν τε οἱ
ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν ἐν
7 τῷ ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. Πολ-
λῶν γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα βοῶντα φωνῇ
μεγάλῃ ἐξήρχετο· πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ
8 ἐθεραπεύθησαν· καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει
9 ἐκείνῃ. Ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προϋπῆρχεν ἐν τῇ
πόλει μαγεύων καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας λέ-
10 γων εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν· ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ
μικροῦ ἕως μεγάλου λέγοντες· Οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ
11 θεοῦ ἡ μεγάλη. Προσεῖχον δὲ αὐτῷ διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ
12 ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. Ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ
Φιλίππῳ εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ
καὶ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες
13 τε καὶ γυναῖκες. Ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε καὶ
βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ· θεωρῶν τε
14 δυνάμεις καὶ σημεῖα μεγάλα γινόμενα ἐξίστατο. Ἀκού-
σαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ
Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς
15 τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες προσηύξαν-
16 το περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον. (Οὔπω γὰρ
ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμέ-
17 νοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.) Τότε ἐπε-
τίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον.
18 Θεασάμενος δὲ ὁ Σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χει-
ρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσ-
19 ήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα λέγων· Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν
ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα
20 ἅγιον. Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· Τὸ ἀργύριόν σου
σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν! ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνό-
21 μισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. Οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ
κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν
22 εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κα-

VIII, 6. al. προσεῖχον δὲ †. 7. al. μεγάλῃ φωνῇ †. ib. al. ἐξήρχοντο †. 10. al. ἡ καλουμένη μεγάλη. 12. al. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ †. 13. al. σημεῖα καὶ δυνάμεις μεγάλας γενομένας †. 16. al. οὐδέπω †. 18. al. ἰδὼν δὲ ὁ Σίμ. †. 21. al. ἐνάντι τοῦ θεοῦ †.

singulas ingrediens domos trahensque viros et foeminas in
custodiam tradebat.

Illi igitur dispersi pervagati sunt (Iudaeam et Sama- 4
riam) laetam de Messia doctrinam perferentes; Philippus 5
autem, quum in urbem Samariae devenisset, Messiam eos
alta voce docebat. Hominum illorum multitudo uno ani- 6
mo ad ea, quae a Philippo dicebantur, attendebant, quum
audirent ac viderent miracula, quae edebat. E multis enim 7
impuri, quibus laborabant, daemones magno sublato cla-
more exibant; multi vero membris capti et claudi sanati 8
sunt magnaque in illa urbe laetitia orta est. Verum vir 9
quidam nomine Simon antea in hac urbe artes exercebat
magicas gentemque Samariae magno afficiebat stupore ipse
magnum quendam se iactans, ad quem attendebant omnes 10
homines a tenera aetate ad provectam usque dicentes: hic
est magna illa Dei vis. Attendebant autem ad eum pro- 11
pterea, quod tempore sat longo artibus magicis eos obstu-
pefecerat. Quum vero fidem habuissent Philippo, qui lae- 12
tum de regno divino et dignitate Iesu Messiae nuntium
perferebat, et viri et foeminae sacra lotione imbuebantur.
Is vero Simon et ipse habuit fidem et lotione sacra imbu- 13
tus constanter sequebatur Philippum contemplansque vires
et magna, quae fiebant, miracula, sui non erat compos.
Apostoli autem, qui Hierosolymis erant, quum audivissent, 14
Samariam doctrinam divinam admisisse, ablegarunt ad
eos Petrum et Iohannem, qui delati preces de iis funde- 15
bant, ut acciperent Spiritum sanctum. (Nondum enim 16
cuiquam eorum contigerat, sed tantum sacra immersione
obstricti erant, ut nomen domini Iesu profiterentur.) Tum 17
manibus iis impositis acceperunt Spiritum sanctum. Si- 18
mon autem quum vidisset, per manuum impositionem apo-
stolorum dari Spiritum sanctum, pecunias iis attulit his
verbis: date mihi quoque hanc potestatem, ut, cuicunque 19
manus imposuerim, Spiritum sanctum accipiat. Sed Pe- 20
trus ad eum dixit: pereat tua tecum pecunia! quoniam
dono Dei per pecuniam potiri opinatus es. Nullo modo 21
particeps neque consors fieri potes eius rei de qua loqui-
mur (i. e. regni Messiani); nam animus tuus non est sin-
cerus Deo indice. Redi igitur ab hac tua improbitate ad 22

---

in causa est, ut Christiani in Iudaea et Samaria dispergantur. Saulus furere pergit. 1—3. Philippus in Samaria docet; qua re cognita Petrus et Iohannes ablegantur, ut Samaritanos imbuant Spiritu div.; quem quum Simon magus pecunia sibi comparare

κίας σου ταύτης καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθή-
23 σεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου· εἰς γὰρ χολὴν
24 πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. Ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ Σίμων εἶπε· Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν
κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε.

25 Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν
λόγον τοῦ κυρίου ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, πολλάς τε
26 κώμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο· ἄγγελος δὲ κυρίου
ἐλάλησε πρὸς Φίλιππον λέγων· Ἀνάστηθι καὶ πορεύου
κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ
27 Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν. Αὕτη ἐστὶν ἔρημος. Καὶ ἀνα-
στὰς ἐπορεύθη· καὶ, ἰδοὺ! ἀνὴρ Αἰθίοψ εὐνοῦχος, δυ-
νάστης Κανδάκης τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ
πάσης τῆς γάζης αὐτῆς· ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς
28 Ἱερουσαλὴμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ
ἅρματος αὐτοῦ καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην Ἡσαΐαν.
29 Εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ· Πρόσελθε καὶ κολλή-
30 θητι τῷ ἅρματι τούτῳ. Προσδραμὼν δὲ ὁ Φίλιππος
ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν καὶ
εἶπεν· Ἆράγε γινώσκεις, ἃ ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ εἶπε·
31 Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με; παρε-
κάλεσέ τε τὸν Φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ.
32 Ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη·
„Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον
τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα
33 αὐτοῦ. Ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη·
τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς
34 γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ;“ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ Φι-
λίππῳ εἶπε· Δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει
35 τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἑτέρου τινός; Ἀνοίξας δὲ ὁ
Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς
36 ταύτης εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. Ὡς δὲ ἐπορεύον-
το κατὰ τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, καί φησιν ὁ εὐ-
37 νοῦχος· Ἰδοὺ ὕδωρ! τί κωλύει με βαπτισθῆναι; Καὶ
ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς
τὸ ὕδωρ, ὅ, τε Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν
38 αὐτόν. Ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου
ἥρπασε τὸν Φίλιππον καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐ-

VIII, 22. al. pro θεοῦ l. κυρίου †. 25. al. Ἱεροσόλυμα †. ib. al. εὐηγγελίζοντο †. 26. al. Γάζαν· αὐτή ἐστιν; 32. al. κείραντος

meliorem mentem Deumque precare, si forte haec animi
tui cogitatio tibi condonabitur; nam video te esse fel acer- 23
bitatis et colluviem impietatis. Simon autem hunc in mo- 24
dum respondit: deprecamini vos pro me Deum, ne quid
eorum, quae dixistis, mihi accidat.

Igitur hi quidem doctrina domini testimoniis confir- 25
mata ac tradita Hierosolyma redierunt, multosque in vi-
cos Samaritanorum laetum de regno Messiano nuntium
pertulerant; angelus autem domini Philippum hunc in mo- 26
dum est allocutus: surge et proficiscere versus meridiem
per viam, quae ab Hierosolymis Gazam deducit. Haec est
deserta. Qui quum surrexisset, profectus est; et, ecce! 27
vir Aethiops spado (homo aulicus), minister Candaces re-
ginae Aethiopum, toti aerario eius praefectus, qui sacra
facturus Hierosolyma venerat, revertebatur vectusque cur- 28
ru Iesaiam prophetam legebat. Spiritus autem Philippo: 29
accede, inquit, teque adiunge huic currui. Quum vero 30
accurrisset Philippus, audivit eum Iesaiam prophetam le-
gentem et: num forte, inquit, intelligis, quae legis? Ille 31
vero: quomodo enim, inquit, possim, nisi quis me duxe-
rit? hortatusque est Philippum, ut curru adscenso cum
ipso consideret. Locus autem scripturae, quem legebat, 32
erat hic: ut ovis ad mactationem ductus est et ut agnus
coram tonsore suo obmutescit, sic os suum non aperit.
*) „Per animum eius demissum (al. in statu eius misero 33
s. summis malis) iudicium eius sublatum est (al. poena
cessavit); sed aetatem eius quis enarrabit, quoniam vita
eius ab hac terra tollitur?" Eunuchus autem Philippo 34
hunc in modum respondit: rogo te, (explices mihi,) de
quonam propheta hoc dicit? de semetipso an de alio quo-
dam? Philippus autem ore ad loquendum diducto exorsus 35
ab hoc librorum sacrorum loco laetam de Iesu Messia do-
ctrinam cum eo communicavit. Quum vero viam perse- 36
querentur, ad aquam quandam venerunt, et eunuchus: en,
ait, aquam! quid impedit, sacra lotione me imbui? Quum 37
currum sisti iussisset, uterque in aquam descendit, et
Philippus et eunuchus, quem lotione sacra imbuit. Quum 38
vero ex aqua adscendissent, Spiritus domini Philippum ra-
puit nec amplius eum oculis usurpavit eunuchus; laeta

---

*) Ies. LIII, 7 sqq.

cupit, a Petro valde perstringitur. 4—25. In via, quae Gazam ducit, Philippus obviam fit eunucho reginae Aethiopum, quem de Iesu Messia e V.T. oraculis edoctum sacra imbuit lotione. 25—39.

39 νοῦχος· ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. Φί-
λιππος δὲ εὑρέθη εἰς Ἄζωτον καὶ διερχόμενος εὐηγγε-
λίζετο τὰς πόλεις πάσας ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς
Καισάρειαν.

ΚΕΦ. IX.

1 Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς
2 τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου προςελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ ᾐτήσα-
το παρ᾽ αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συνα-
γωγάς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε
3 καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἐν δὲ
τῷ πορεύεσθαι ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ Δαμασκῷ καὶ
4 ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ· Σαούλ,
5 Σαούλ! τί με διώκεις; Εἶπε δέ· Τίς εἶ, κύριε; Ὁ δὲ
6 κύριος εἶπεν· Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις· ἀλλὰ ἀνά-
στηθι καὶ εἴςελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ λαληθήσεταί σοι τί
7 σε δεῖ ποιεῖν. Οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἱστή-
κεισαν ἐννεοὶ ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεω-
8 ροῦντες. Ἠγέρθη δὲ ὁ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς· ἀνεῳγμέ-
νων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ οὐδένα ἔβλεπε· χειραγω-
9 γοῦντες δὲ αὐτὸν εἰςήγαγον εἰς Δαμασκόν. Καὶ ἦν ἡμέ-
10 ρας τρεῖς μὴ βλέπων καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν. Ἦν δέ
τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας καὶ εἶπε πρὸς
αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι· Ἀνανία. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἰδού,
11 ἐγώ, κύριε. Ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν· Ἀναστὰς πορεύ-
θητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν καὶ ζήτησον
ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ προς-
12 εύχεται καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι Ἀνανίαν
εἰςελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ.
13 Ἀπεκρίθη δὲ Ἀνανίας· Κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ
τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν
14 Ἱερουσαλήμ, καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων
15 δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. Εἶπε
δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος· Πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς
μοι ἐστὶν οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον

IX, 1. al. pro φόνου l. φθόνου. 5. al. ἐξαίφνης τε — περιέστραψεν. ib. al. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ †. 5. 6. al. ὃν σὺ διώκεις· σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. Τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε· κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν· ἀνάστηθι κ. τ. λ. †. ib. al. ὅ, τί σε δεῖ ποιεῖν †. 7. al. ἐνεοὶ †. 8. al. ἀνεῳγμένων τε. 10. al. ἐν ὁράματι ὁ κύριος †. 13. al. ὁ Ἀνανίας †. ib. al. ἤκουσα.

enim animo viam suam pergebat. Philippus autem depre- 39
hensus est iter faciens versus Azotum (al. Azotum ingres-
sus ibi versabatur) omnesque obiens urbes laetum de Mes-
sia perferebat nuntium, donec Caesaream venisset.

CAP. IX.

Saulus autem adhuc minas spirans et caedem in dis- 1
cipulos domini quum pontificem maximum adiisset, episto- 2
las Damascum ad sacros conventus ab eo sibi expetiit,
ut, si quos in vias offendisset, et viros et foeminas, vin-
ctos Hierosolyma duceret. Quo in itinere quum appropin- 3
quaret Damasco, subito lux coelitus emissa eum circumfulsit
et prolapsus in terram audivit hanc ad se vocem: Saule, 4
Saule! quid me persequeris? At: quisnam es, domine? 5
inquit. Dominus autem: ego, inquit, sum Iesus, quem tu
persequeris; at surge, ingredere in hanc urbem et dicetur 6
tibi, quid te facere oporteat. Viri autem simul cum eo 7
viam ingressi stabant muti audientes quidem vocem, sed
neminem videntes. Saulus a terra surrexit; sed oculis eius 8
apertis neminem videbat; manu autem eum ducentes Da-
mascum induxerunt. Eratque per triduum caecus neque 9
edit neque bibit. Erat vero discipulus quidam Damasci no- 10
mine Ananias, ad quem dominus per visionem dixit: Ana-
nia. Is vero dixit: ecce, ego (praesto sum), domine. Do- 11
minus vero ad eum: surge, proficiscere per plateam rectam,
quam vocant, et quaere in domo Iudae Saulum nomine
Tarsensem; ecce enim preces fundit et per visionem vidit 12
virum nomine Ananiam ingressum manum sibi imposuisse,
ut visum recuperaret. Ananias autem respondit: domine, 13
audivi a multis de hoc homine, quanta mala sanctis tuis
Hierosolymis fecerit, et hic habet potestatem a summis sa- 14
cerdotibus vinciendi omnes qui nomen tuum profitentur.
Verum dominus ad eum dixit: proficiscere; nam hic mihi 15
est instrumentum electum, ut nominis mei notitiam ad gen-

IX. Saulus, cui Christianos persequendi provincia a Synedrio
data est, Damascum petens voce ipsius Christi monitus mentem
mutat, Christo nomen dat, Damasci baptismo imbuitur et acer-

16 ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραήλ· ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω
αὐτῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.
17 Ἀπῆλθε δὲ Ἀνανίας καὶ εἰςῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἐπι-
θεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπε· Σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος
ἀπέσταλκέ με, (Ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου,)
18 ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. Καὶ
εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡςεὶ λεπίδες,
ἀνέβλεψέ τε καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη καὶ λαβὼν τροφὴν
19 ἐνίσχυσεν. Ἐγένετο δὲ μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν
20 ἡμέρας τινὰς καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε
21 τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Ἐξίσταν-
το δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν
ὁ πορθήσας ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα
τοῦτο καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς
22 ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυνα-
μοῦτο καὶ συνέχυνε τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν
23 Δαμασκῷ συμβιβάζων, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός. Ὡς
δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ Ἰου-
24 δαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν, ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ
αὐτῶν. Παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτός,
25 ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι, λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ
νυκτὸς καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους χαλάσαντες ἐν σπυρίδι.
26 Παραγενόμενος δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπειρᾶτο κολλᾶ-
σθαι τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν μὴ
27 πιστεύοντες ὅτι ἐστὶ μαθητής. Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμε-
νος αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ διηγήσατο
αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον καὶ ὅτι ἐλάλησεν
αὐτῷ καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαῤῥησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι
28 τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰςπορευόμενος καὶ ἐκ-
πορευόμενος ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ παῤῥησιαζόμενος ἐν τῷ
29 ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. Ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει
πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν.
30 Ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισά-
ρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς Ταρσόν.
31 Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ
Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας εἶχον εἰρήνην οἰκοδομούμεναι
καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου καὶ τῇ παρακλή-

IX, 18. al. ἀνέβλεψέ τε παραχρῆμα †. 19. al. ἐγένετο δὲ ὁ Σαῦλος †. 20. al. ἐκήρυσσε τ. Ἰησ. Χριστὸν †. 21. al. ἐλήλυθεν †. 24. παρετηροῦντο δὲ καὶ τ. πύλας †. 25. al. λαβόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς διὰ τοῦ τείχους καθῆκαν αὐτὸν †. 26. al. παραγεν δὲ ὁ Σαῦλος ἐν Ἱερουσαλὴμ †. 28. al. εἰς Ἱερουσαλὴμ †. 29. al. Ἕλληνας. 31. al. ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία — εἶχεν εἰρήνην, οἰκοδουμένη καὶ πορευομένη — ἐπληθύνετο †.

tes, reges et Israelitas perferat; ego enim ei significabo, 16
quanta ei ob meum nomen sint perpetienda. Ananias abiit 17
et domum illam ingressus manibusque ei impositis dixit:
Saule frater, dominus me ablegavit, (Iesus, qui in via illa,
qua veniebas, se tibi conspiciendum praebuit,) ut visum
reciperes atque replereris Spiritu sancto. Confestim oculis 18
eius veluti squamae decidere, recuperavit visum, surrexit,
lotione sacra imbutus et sumto cibo corroboratus est. Cum 19
discipulis autem Damascenis nonnullos dies versatus confe- 20
stim in conventibus sacris doctrinam de Iesu alta voce tra-
debat, hunc esse Dei filium. At omnes auditores extra se 21
rapti dicebant: nonne hic est is qui Hierosolymis, quicun-
que hoc nomen profitebantur, perdidit et hunc in finem huc
venerat, ut vinctos eos ad summos sacerdotes duceret?
Saulus autem plus virium colligebat et Iudaeos Damasci ha- 22
bitantes confutabat (docendo) conficiens, hunc esse Messiam.
Diebus vero sat multis impletis, Iudaei, ut eum e medio 23
tollerent, consilia contulerunt, sed consilium eorum Saulo
innotuit. Portas die noctuque observabant, ut eum tolle- 24
rent, sed discipuli sumtum noctu per murum demittentes 25
in corbe deposuerunt.

Delatus autem Hierosolyma quum discipulis sese adiun- 26
gere conaretur, omnes ab eo sibi metuebant non credentes,
eum esse discipulum. Sed Barnabas comprehensum eum ad 27
apostolos duxit, quibus exposuit, quomodo in illa via do-
minum viderit, et eum (Iesum) ad eum verba fecisse, et quan-
ta libertate Damasci usus fuerit in nomine Iesu profitendo.
Et Hierosolymis cum iis ingrediebatur et egrediebatur (i. e. 28
familiaritate eorum utebatur) et in nomine domini Iesu pro-
fitendo libere loquebatur. Adversus Hellenistas disserebat 29
et disputabat; hi vero, e medio ut eum tollerent, manum
admovebant. Quo cognito fratres Caesaream eum deductum 30
Tarsum emiserunt.

Igitur coetus christiani per universam Iudaeam et Gali- 31
laeam et Samariam habebant pacem magna capientes incre-
menta et Deum pie reverentes et adiumento sancti Spiritus

-imus fit rei chr. defensor. At ob internecinum Iudaeorum odium atque insidias, urbe clam relicta, Hierosolyma pergit. 1—25. Hic quum, transitu suo ad sacra nova apostolis exposito, in Hellenistas invectus in summo vitae versatur discrimine, a suis Caesaream et inde Tarsum deducitur. 26—30. Coetibus chr. ubique

32 σει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο. Ἐγένετο δὲ Πέ-
τρον διερχόμενον διὰ πάντων κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς
33 ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν. Εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρω-
πόν τινα Αἰνέαν ὀνόματι ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ
34 κραββάτῳ, ὃς ἦν παραλελυμένος. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ
Πέτρος· Αἰνέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς ὁ Χριστός· ἀνάστηθι,
35 καὶ στρῶσον σεαυτῷ. Καὶ εὐθέως ἀνέστη. Καὶ εἶδον
αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν καὶ τὸν Σάρωνα,
οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον.
36 Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά,
ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγα-
37 θῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. Ἐγένετο δὲ ἐν
ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν·
38 λούσαντες δὲ αὐτὴν ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. Ἐγγὺς δὲ οὔσης
Λύδδης τῇ Ἰόππῃ οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος
ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτὸν παρα-
39 καλοῦντες μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. Ἀναστὰς δὲ
Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς, ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς
τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι
κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα
40 ἐποίει μετ᾽ αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς. Ἐκβαλὼν δὲ ἔξω
πάντας ὁ Πέτρος θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο καὶ ἐπι-
στρέψας πρὸς τὸ σῶμα εἶπε· Ταβιθά, ἀνάστηθι! Ἡ δὲ
ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον
41 ἀνεκάθισε. Δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν· φωνή-
σας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας παρέστησεν αὐτὴν
42 ζῶσαν. Γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ᾽ ὅλης τῆς Ἰόππης καὶ
43 πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐγένετο δὲ ἡμέρας
ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ.

ΚΕΦ. Χ.

1 Ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος,
2 ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, εὐσε-
βὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ,
ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ καὶ δεόμενος τοῦ
3 θεοῦ διαπαντός· εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς ὡσεὶ ὥραν
ἐνάτην τῆς ἡμέρας ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς
4 αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ· Κορνήλιε. Ὁ δὲ ἀτενίσας
αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος εἶπε· Τί ἐστι, κύριε; Εἶπε

IX, 33. al. ὀνόματι Αἰνεάν. 35. al. τ. Σαρωνᾶν. s. t. Ἀσσάρωνα. 38. al. ὀκνήσῃς. 40. al. καὶ θεὶς τ. γόν. 42. al. ἐπίστευσαν πολλοί. X, 1. al. ἦν excludunt †. 2. al. ποιῶν ἐλεημοσ.

augebantur. Accidit autem, ut Petrus per omnia per- 32
agrans ad sanctos (christianos) quoque, qui Lyddam inha-
bitabant, deferretur. Ibi vero hominem quendam Aeneam 33
nomine ex octo annis lecto decumbentem, qui membrorum
resolutione laborabat, deprehendit. Cui Petrus: Aenea, 34
inquit, sanat te Iesus Christus: surge ac tibi ipse substerne.
Et confestim surrexit. Atque omnes Lyddam inhabitantes 35
et Saronam viderunt, qui nomen domino dederunt.
Ioppae autem quaedam erat discipula nomine Tabitha, 36
quae, si interpreteris, dicitur Dorcas: haec (plena) insignis
erat recte factis et beneficiis, quae faciebat. Quae quum illis 37
diebus morbo periisset, ablutam eam in superiore aedium
parte posuerunt. Lydda vero haud procul a Ioppa re- 38
mota, christiani quum Petrum in ea esse audivissent, duos
ad eum ablegarunt viros hortantes, ne ad ipsos usque per-
venire cunctaretur. Petrus autem quum surrexisset, cum 39
iis profectus est, quem delatum in superiorem illam aedium
partem adduxerunt, omnesque ei viduae adstabant ploran-
tes et tunicas ostendentes ac pallia, quaecunque eum iis,
dum esset Dorcas, faciebat. Omnibus autem foras eiectis, 40
Petrus genubus flexis fudit preces et ad corpus eius con-
versus dixit: Tabitha, surge! Haec vero oculos suos ape-
ruit visoque Petro erecta consedit. Verum manu ei data 41
excitavit eam atque sanctis vocatis et viduis vivam eam
constituit. Quod quum per universam Ioppen inno- 42
tuisset, multi domino nomen suum dedere. Ipse autem 43
dies sat multos Ioppae mansit apud Simonem quendam
coriarium.

CAP. X.

Caesareae autem vir quidam nomine Cornelius, centu- 1
rio ex coborte Italica, quam vocant, pius Deumque cum 2
tota domo sua reverens multamque stipem erogans po-
pulo et precibus vacans ad Deum, hora circiter diei nona 3
per visum manifeste conspexit Dei angelum ad ipsum in-
gressum his verbis: Corneli! Is vero oculis in eum defi- 4
xis ac terrore percussus dixit: quid est, domine? Cui:

---

tutis, Petrus Lyddae Aeneam sanat paralyticum et Ioppae Tabi-
tham vitae restituit. 31—43.
X. Cornelius pius centurio, at haud circumcisus, divinitus mo-

δὲ αὐτῷ· Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέ-
5 βησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Καὶ νῦν πέμ-
ψον εἰς Ἰόππην ἄνδρας καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα ὃς ἐπι-
6 καλεῖται Πέτρος. Οὗτος ξενίζεται παρά τινι Σίμωνι
7 βυρσεῖ, ᾧ ἐστιν οἰκία παρὰ θάλασσαν. Ὡς δὲ ἀπῆλθεν
ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν αὐτῷ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν
αὐτοῦ καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων
8 αὐτῷ καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα ἀπέστειλεν αὐτοὺς
9 εἰς τὴν Ἰόππην. Τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων
καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσ-
10 εύξασθαι περὶ ὥραν ἕκτην. Ἐγένετο δὲ πρόσπεινος καὶ
ἤθελε γεύσασθαι· παρασκευαζόντων δὲ αὐτῶν ἐπέπεσεν
11 ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον
καὶ καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν
12 ἀρχαῖς δεδεμένον καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ
ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς [καὶ τὰ θηρία] καὶ
13 τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐγένετο φωνὴ
14 πρὸς αὐτόν· Ἀναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. Ὁ δὲ
Πέτρος εἶπε· Μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν
15 κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. Καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς
16 αὐτόν· Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. Τοῦτο δὲ
ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν
οὐρανόν.

17 Ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ
ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ, ἰδού! οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ
τοῦ Κορνηλίου διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν Σίμωνος ἐπέ-
18 στησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο, εἰ
19 Σίμων ὁ ἐπικαλούμενος Πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. Τοῦ
δὲ Πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος εἶπεν
αὐτῷ τὸ πνεῦμα· Ἰδού, ἄνδρες ζητοῦσί σε· ἀλλὰ
20 ἀναστὰς κατάβηθι καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν δια-
21 κρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. Καταβὰς δὲ
Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας εἶπεν· Ἰδού, ἐγώ εἰμι, ὃν
22 ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία, δι' ἣν πάρεστε; Οἱ δὲ εἶπον·
Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος
τὸν θεόν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν
Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου μεταπέμψα-

X, 4. al. ἔμπροσθεν τ. θ. 5. al. Σίμωνά τινα. ib. al. τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον †. 6. al. post θάλασσαν l. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν †. 7. al. τῷ Κορνηλίῳ †. 10. al. pro αὐτῶν l. ἐκείνων †. ib. al. ἐγένετο ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις †. 11. al. καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν †. 19. al. ἐνθυμουμένου † s. διανοουμένου. ib. al. ἄνδρες τρεῖς †. 20. al. ὅτι ἐγὼ †. 21. al. post τοὺς ἄνδρας addunt: τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου πρὸς αὐτὸν †.

preces tuae, inquit, et beneficia adscenderunt, ut monu-
mentum essent coram Deo. Iam viris Ioppen missis arcesse 5
tibi Simonem cognomine Petrum. Hic hospes est apud 6
Simonem quendam coriarium, cui domus est ad mare.
Quum vero genius coelestis, qui cum eo loquebatur, ab- 7
iisset, duos domesticorum suorum et militem pium ex iis,
qui ipsi adhaerebant, vocatos, cunctis iis expositis, Iop- 8
pen ablegavit. Postridie autem illis iter facientibus urbi- 9
que appropinquantibus Petrus circa horam sextam preces
facturus in domum adscendit. Factum est autem, ut, quum 10
esuriens cibum capere vellet, iis (domesticis) apparanti-
bus, extra se raptus coelum contemplaretur apertum et 11
vas quoddam descendens veluti linteum magnum, devin-
ctum e quatuor laciniis quod ad terram demittebatur, in 12
quo erant omnes quadrupedes orbis terrarum (et ferae et
reptilia et volucres, voxque ad ipsum mitteretur: surge, 13
Petre, macta et ede. Petrus autem: minime, inquit, do- 14
mine; nunquam enim quidquid profanum est sive impurum
comedi. Et vox iterum secundo ad eum: quae Deus pur- 15
gavit, tu ne profana Hoc vero accidit ter, et vas iterum 16
in coelum sublatum est.

Quum vero animo valde haesitaret Petrus, quid sibi 17
vellet visum, quod viderat, et, ecce, viri quoque a Cornelio
ablegati, domo Simonis quaerendo reperta, stabant ad
portam et clara voce quaesiverunt: an Simon cognomine 18
Petrus ibi esset hospes. Ad Petrum autem de viso illo 19
cogitantem dixit Spiritus: en, viri te quaerunt; at surge, 20
descende et proficiscere cum iis nihil haesitans propterea,
quod ego eos ablegavi. Petrus vero quum descendisset, 21
dixit ad viros illos: en, ego sum, quem quaeritis: quae-
nam est causa, ob quam adestis? Illi autem: Cornelius, 22
inquiunt, centurio, vir probus Deumque reverens, testatus
ab universa Iudaeorum gente, divinitus ab angelo sancto

---

nitus Caesaream arcessit Petrum, qui et ipse divinitus meliora edoctus Caesaream se confert, ubi et Cornelio et sociis eius do-

σθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ
23 σοῦ. Εἰςκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισε. Τῇ δὲ ἐπαύ-
ριον ἀναστὰς ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς καί τινες τῶν ἀδελφῶν
24 τῶν ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ καὶ τῇ ἐπαύριον εἰςῆλ-
θον εἰς τὴν Καισάρειαν. Ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν
αὐτοὺς συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς
25 ἀναγκαίους φίλους. Ὡς δὲ ἐγένετο εἰςελθεῖν τὸν Πέτρον,
συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας
26 προςεκύνησεν. Ὁ δὲ Πέτρος αὐτὸν ἤγειρε λέγων· Ἀνά-
27 στηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. Καὶ συνομιλῶν αὐτῷ
εἰςῆλθε καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς· ἔφη τε πρὸς
28 αὐτούς· Ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰου-
δαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προςέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· καὶ ἐμοὶ ὁ
θεὸς ἔδειξε μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον.
29 Διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. Πυνθάνο-
30 μαι οὖν· τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; Καὶ ὁ Κορνή-
λιος ἔφη· Ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας
ἤμην νηστεύων καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν
τῷ οἴκῳ μου, καί, ἰδού! ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν
31 ἐσθῆτι λαμπρᾷ καί φησι· Κορνήλιε, εἰςηκούσθη σου ἡ
προσευχὴ καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον
32 τοῦ θεοῦ· πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην καὶ μετακάλεσαι Σί-
μωνα ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος· οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ
Σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος
33 λαλήσει σοι. Ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε· σύ τε καλῶς
ἐποίησας παραγενόμενος. Νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ πάρεσμεν ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι
ὑπὸ τοῦ θεοῦ.
34 Ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα εἶπεν· Ἐπ᾽ ἀληθείας
καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεός,
35 ἀλλ᾽ ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος
36 δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. Τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε
τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ
37 Χριστοῦ· „οὗτός ἐστι πάντων κύριος.“ Ὑμεῖς οἴδατε τὸ
γενόμενον ῥῆμα καθ᾽ ὅλης τῆς Ἰουδαίας ἀρξάμενον ἀπὸ
τῆς Γαλιλαίας μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάννης·
38 Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρὲτ ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς
πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ

X, 23. al. ἀναστὰς ὁ Πέτρος ἐξῆλθε †. ib. al. τῆς Ἰόππης †. 24. al. τῇ δὲ ἐπαύριον †. 25. al. τοῦ εἰςελθεῖν (lectio nullo modo ferenda). 27. al. εἰςελθὼν τε. 30. al. τῆς ἄρτι ὥρας. 33. al. ἐνώπιον τοῦ κυρίου s. ἐνώπιόν σου †. 34. al. τὸ στόμα αὐτοῦ. 37. al. ἀρξάμενος. 38. al. Ναζαρὲθ †.

monitus est, ut te in domum suam arcesseret et verba a
te audiret. Igitur invocatos eos hospitio excepit. Poste- 23
ro autem die, quum surrexisset, cum iis egressus est et
quidam fratrum Ioppensium iter cum ipso fecerunt et po- 24
stridie Caesaream sunt ingressi. Cornelius vero, cogna-
tis suis et amicis necessitudine coniunctis ad se convoca- 25
tis, eos exspectabat. Quum autem Petrus in eo esset,
ut intraret, Cornelius ei obviam factus ad pedes prola-
psus veneratus est. At Petrus eum excitavit his verbis: 26
surge, ego quoque ipse homo sum. Et verba cum eo fa- 27
ciens ingressus multos, qui convenerant, deprehendit, ad 28
quos: vos, inquit, scitis quam illicitum sit viro Iudaeo
adhaerere sive adire alienigenam; et Deus nullum profa-
num sive impurum dicere hominem me viso docuit. Qua- 29
propter etiam sine haesitatione veni arcessitus. Quaero
igitur: quanam de causa me arcessivistis? Et Cornelius: 30
inde a quarto, inquit, die ad hanc usque horam agebam
ieiunium et hora nona fundebam preces in domo mea et,
ecce! vir coram me stabat veste indutus splendida et:
Corneli, inquit, exauditae sunt preces tuae et beneficia 31
tua commemorata coram Deo (in coelicolarum consessu);
mitte igitur Ioppen et arcesse Simonem cognomine Petrum: 32
hic hospes est in domo Simonis coriarii iuxta mare, qui
delatus tibi dicet. Confestim igitur misi ad te, tuque re- 33
cte fecisti, quum venisti. Iam vero nos omnes coram
Deo adsumus, ut audiamus omnia a Deo tibi mandata.

Petrus autem ore ad loquendum diducto: revera intel- 34
ligo Deum personae nullam habere rationem, sed in omni 35
populo quicunque eum veneratur et recte agit, ei esse ac-
ceptum. Quam doctrinam tradidit Israelitis laetum de pace 36
per Iesum Christum afferens nuntium: „hic est omnium
dominus.“ Vos nostis doctrinam per universam Iudaeam 37
propagatam, quae exorsa erat a Galilaea post sacram lo-
tionem, quam Iohannes alta voce docuit: Iesum Nazare- 38
thanum — quomodo Deus eum imbuit Spiritu sancto ac

---

ctrinam chr. accurate exponit eosque Spiritu div. imbutos lotione sacra imbuit.

ζόμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ δια-
39 βόλου, ὅτι ὁ Θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ· καὶ ἡμεῖς μάρ-
τυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰου-
δαίων καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ· ὃν καὶ ἀνεῖλον κρεμάσαντες
40 ἐπὶ ξύλου. Τοῦτον ὁ Θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ
41 ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ
μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡμῖν,
οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ανα-
42 στῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι
τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμέ-
43 νος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. Τούτῳ
πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λα-
βεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς
44 αὐτόν. . . Ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα,
ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας
45 τὸν λόγον καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ ὅσοι
συνῆλθον τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ
46 ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται· ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων
γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν Θεόν. Τότε ἀπεκρίθη
47 ὁ Πέτρος· Μήτι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύναταί τις τοῦ μὴ
βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον
48 καθὼς καὶ ἡμεῖς; Προςέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι ἐν
τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. Τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι
ἡμέρας τινάς.

ΚΕΦ. XI.

1 Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες
κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον
2 τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτε ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα, διε-
3 κρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς λέγοντες· Ὅτι πρὸς
ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰςῆλθες καὶ συνέφαγες αὐ-
4 τοῖς. Ἀρξάμενος δὲ ὁ Πέτρος ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς
5 λέγων· Ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προςευχόμενος καὶ
εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθό-
νην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην ἐκ τοῦ οὐρα-

X, 39. al. ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες †. ib. al. ἀνεῖλαν. 42. al. pro αὐτὸς l. οὗτος †. 43. al. τοῦτο πάντες. 48. al. ἐν τῷ ὀνομ. Ἰησοῦ Χριστοῦ τ. κυρίου †. XI, 2. al. ὁ μὲν οὖν Πέτρος διὰ ἱκανοῦ χρόνου ἠθέλησε πορευθῆναι εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ προςφωνήσας τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπιστηρίξας αὐτούς, πολὺν χρόνον ποιούμενος διὰ τῶν χωρῶν διδάσκων αὐτούς, ὃς καὶ κατήντησεν αὐτοῖς καὶ ἀπήγγειλεν αὐτοῖς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ ἐκ περιτομῆς ἀδελφοὶ διεκρίνοντο πρὸς αὐτόν. al. l. ὅτε δέ. 3. al. εἰςῆλθες πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας.

vi divina, qui obiit beneficia in homines conferens sa-
nansque omnes a diabolo subactos, quoniam Deus cum
eo erat, et nos testes sumus omnium quae fecit in 39
terra Iudaeorum et Hierosolymis, quem vel in cruce su-
spensum interfecerunt. Hunc Deus excitavit tertio die 40
eumque conspiciendum dedit non toti populo, sed testi- 41
stibus antea a Deo destinatis, nobis, qui comedimus et bi-
bimus cum eo ab inferis excitato, et iussit nos alta voce 42
docere populum certisque confirmare argumentis, eum esse
destinatum illum a Deo iudicem vivorum et mortuorum.
Huic omnes prophetae testantur: veniam peccatorum esse 43
consecuturum nomen eius profitendo, quicunque fidem ei
habeat. Haec verba Petro adhuc loquente Spiritus sanctus 44
omnes, qui hunc sermonem audiverant, occupavit, et stu- 45
pore affecti sunt fideles e Iudaeis, quotquot cum Petro
venerant, quod etiam super gentiles donum sancti Spiri-
tus esset effusum; audiebant enim eos loqui sacro furore 46
imbutos Deumque celebrantes grandiloquentia. Tum Petrus 47
respondit: num forte quis aquam potest prohibere, ne sa-
cro imbuantur lavacro hi, qui Spiritum sanctum accepe-
runt quemadmodum nos? Iussitque eos sacra imbui lotio- 48
ne hac lege, ut profiterentur nomen domini. Tum eum
rogarunt, ut aliquot dies ibi maneret.

CAP. XI.

Audiverunt autem apostoli et fratres per Iudaeam, gen- 1
tiles quoque admisisse doctrinam divinam, et quum Petrus 2
Hierosolyma adscendisset, disceptabant cum eo fideles e cir-
cumcisis (Iudaeis) his verbis: ad viros praeputium haben- 3
tes (gentiles) ingressus es et cum iis comedisti. Petrus 4
vero exorsus deinceps iis rem exposuit his verbis: equi- 5
dem in urbe Ioppae fundebam preces ac vidi extra me ra-
ptus visum, descendens vas quoddam veluti linteum ma-
gnum, quod quatuor laciniis coelitus demittebatur, et venit

XI. Ob hanc Cornelii pagani lotionem sacram Petrus ab eccle-
sia Hierosolymitana accusatus rem suam ut Deo probatam defen-

6 νοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ· εἰς ἣν ἀτενίσας κατενόουν,
καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ
7 ἑρπετὰ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. Ἤκουσα δὲ φωνῆς
8 λεγούσης μοι· Ἀναστὰς, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. Εἶπον
δέ· Μηδαμῶς, κύριε, ὅτι κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε
9 εἰςῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. Ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ
δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ
10 κοίνου. Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς· καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη
11 ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ, ἰδοὺ! ἐξαυτῆς τρεῖς ἄν-
δρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἤμην, ἀπεσταλμένοι
12 ἀπὸ Καισαρείας πρός με. Εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα συν-
ελθεῖν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενον. Ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ
καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι καὶ εἰςήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ
13 ἀνδρός· ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ
οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ· Ἀπόστειλον εἰς
Ἰόππην καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέ-
14 τρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ
15 καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. Ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν
ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ᾽ αὐτοὺς, ὥςπερ καὶ ἐφ᾽
16 ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. Ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου,
ὡς ἔλεγεν· „Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ
17 βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ." Εἰ οὖν τὴν ἴσην
δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν
ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς
18 κωλῦσαι τὸν θεόν; Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἡσύχασαν καὶ
ἐδόξαζον τὸν θεὸν λέγοντες· Ἄραγε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ
θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν!
19 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γε-
νομένης ἐπὶ Στεφάνῳ διῆλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου
καὶ Ἀντιοχείας μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον
20 Ἰουδαίοις. Ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ
Κυρηναῖοι, οἵτινες ἐλθόντες εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν πρὸς
21 τοὺς Ἕλληνας εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν. Καὶ ἦν
χεὶρ κυρίου μετ᾽ αὐτῶν· πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας
22 ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ
ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις περὶ αὐτῶν καὶ
23 ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν ἕως Ἀντιοχείας. Ὃς
παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐχάρη καὶ
παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προςμένειν

XI, 8. al. πᾶν κοινόν †. 13. al. ἀπήγγ. δέ. ib. al. εἰς Ἰόππην ἄνδρας †. 16. al. κυρίου †. 19. al. ἐπὶ Στεφάνου †. 20. al. εἰς-ελθόντες †. ib. al. Ἑλληνίστας †. 21. al. χεὶρ κυρ. μ. αὐτ. τοῦ s. εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς †. 22. al. εἰς Ἀντιόχειαν.

usque ad me; in quod fixis oculis intuebar, et vidi qua- 6
drupedes terrae et feras et reptilia coelique aves. Audivi 7
vero vocem mihi dicentem: surge, Petre, macta et ede.
Dixi autem: minime, domine, quoniam nunquam profa- 8
num sive impurum os meum intravit. Respondit autem
mihi vox secundo e coelo: quae Deus purgavit, tu ne 9
profana. Hoc vero factum est ter; iterumque cuncta sub- 10
lata sunt in coelum. Et, ecce! confestim tres viri praesto 11
erant ad domum, in qua eram, Caesarea ad me ablegati.
Spiritus autem me cum iis iussit proficisci sine ulla hae- 12
sitatione. Verum mecum etiam hi sex fratres profecti
sunt et domum illius viri intravimus; denuntiavitque no- 13
bis, quomodo viderit angelum in domo sua collocatum et ad
ipsum locutum: mitte Ioppen et arcesse tibi Simonem cog-
nomine Petrum, qui verba ad te faciet, per quae salvus 14
eris tu totaque tua domus. Quum vero in eo essem, ut 15
loqui ordirer, Spiritus sanctus eos occupavit, quemadmo-
dum etiam nos ab initio. In memoriam autem revocavi 16
vocem domini, quum diceret: Iohannes quidem aqua (ho-
mines) immersit, vos vero imbuemini per Spiritum san-
ctum. Si igitur Deus idem donum iis dedit, quemadmo- 17
dum nobis, qui domino Iesu Christo fidem habuimus, ego
vero quis eram, qui Deum possem impedire? His vero au- 18
ditis quieverunt Deumque celebrarunt hunc in modum: ita-
que ergo gentilibus quoque Deus mentis mutationem de-
dit ad vitam beatam consequendam.

Qui igitur dispersi fuerant calamitate, ob Stephanum 19
(al. tempore St.) orta, pervenerunt usque in Phoenicem et
Cyprum et Antiochiam nemini doctrinam tradentes nisi
solis Iudaeis. Erant autem quidam ex iis Cyprii et Cy- 20
renaici, qui Antiochiam ingressi ad Hellenistas loque-
bantur laetum de domino Iesu Messia nuntium perferen-
tes. Et manus domini erat cum iis multusque numerus ad 21
dominum cum fide sese convertit. Quae fama quum ad aures 22
coetus Hierosolymitani pervenisset, ablegarunt Barnabam,
ut Antiochiam usque perveniret. Qui quum adesset gra- 23
tiamque Dei vidisset, laetatus est omnesque hortabatur,

---

dit nec causa cedit; nam placet, etiam paganos ad sacra chr. esse admittendos. 1—19. Res chr. etiam extra Palaestinam apud Graecos magna cepit incrementa et coetus Antiochiae colligitur, quo Hierosolymis mittitur Barnabas, qui cum Saulo, quem secum

24 τῷ κυρίῳ· ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης πνεύματος
ἁγίου καὶ πίστεως. Καὶ προςετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ
25 κυρίῳ. Ἐξῆλθε δὲ εἰς Ταρσὸν ἀναζητῆσαι Σαῦλον, καὶ
26 εὑρὼν αὐτὸν ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἀντιόχειαν., Ἐγένετο δὲ
αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανὸν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ
τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς.
27 Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσο-
28 λύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν. Ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐ-
τῶν ὀνόματι Ἄγαβος ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν
μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ᾽ ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅςτις
29 καὶ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου. Τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς
ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν
πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ
30 ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεςβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.

ΚΕΦ. XII.

1 Κατ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας, κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας.
2 Ἀνεῖλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρᾳ καὶ
3 ἰδὼν, ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς Ἰουδαίοις, προςέθετο συλ-
λαβεῖν καὶ Πέτρον, (ἦσαν δὲ αἱ ἡμέραι τῶν ἀζύμων·)
4 ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακὴν παραδοὺς τέσσαρσι
τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, βουλόμενος
5 μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. Ὁ μὲν οὖν
Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ, προςευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς
γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ.
6 Ὅτε δὲ ἔμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ Ἡρώδης, τῇ νυκτὶ
ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν
δεδεμένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτή-
7 ρουν τὴν φυλακὴν, καὶ, ἰδοὺ! ἄγγελος κυρίου ἐπέστη
καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι, πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου ἤγειρεν αὐτὸν λέγων· Ἀνάστα ἐν τάχει!
8 Καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. Εἶπέ τε
ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν· Περίζωσαι καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου! Ἐποίησε δὲ οὕτω. Καὶ λέγει αὐτῷ· Περι-
9 βαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀκολούθει μοι! Καὶ ἐξελθὼν
ἠκολούθει αὐτῷ καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινό-

XI, 25. al. ἐξῆλθ. δ. εἰς Τ. ὁ Βαρνάβας †. 28. al. λιμὸν μεγάλην — ἥτις † (Luc. XV, 14.). ib. al. ἐπὶ Κλ. Καίσαρος †. XII, 3. al. ἰδὼν δὲ †. ib. al. ἡμέραι. 5. al. περὶ αὐτοῦ †. 7. al. ἐξέπεσαν. 8. al. ζῶσαι †.

ut ex animi sententia domino adhaererent constanter; nam 24
erat vir bonus ac plenus Spiritus sancti et fidei. Et sa-
tis magna hominum multitudo addita est domino. Exiit 25
vero Tarsum, ut quaereret Paulum, quem repertum duxit
Antiochiam. Hi vero totum annum in illo coetu versati 26
magnam hominum multitudinem docuerunt primumque An-
tiochiae discipuli (cultores chr.) Christiani appellati sunt.
His autem diebus Hierosolymis prophetae descende- 27
runt Antiochiam. Unus vero ex iis quum surrexisset, 28
significavit per Spiritum sanctum, fore, ut magna fames
per totum orbem terrarum grassaretur, quae etiam exsti-
tit sub Claudio. Discipulorum autem prouti aliquis opi- 29
bus abundaret, singuli eorum ad fratres, qui in Iudaea
habitabant, sublevandos mittere decreverunt, quod etiam 30
fecerunt, ad seniores per manum Barnabae et Sauli (bene-
ficiis) missis.

CAP. XII.

Per illud autem tempus Herodes rex manus admovit, 1
ut quosdam de coetu illo male tractaret. Sustulit vero 2
Iacobum fratrem Iohannis gladio et, quum vidisset, gra- 3
tum esse Iudaeis, insuper Petrum quoque comprehendit,
(erant autem feriae paschales), quem etiam vinctum in 4
carcerem coniecit, quum eum quatuor militum quaternioni-
bus custodiendum tradidisset, hac mente, ut eum post festum
paschalem populo produceret. Igitur Petrus quidem serva- 5
batur in illo carcere, assiduae autem preces a coetu chri-
stiano ad Deum pro eo fiebant. Quum vero Herodes eum 6
esset producturus, illa nocte Petrus somnum capiebat inter
duos milites vinctus duabus catenis custodesque foris car-
cerem servabant, et, ecce! angelus domini adstabat et lux 7
in domicilio fulsit, latere autem Petri percusso eum exci-
tavit his verbis: surge celeriter! Et catenae ex eius ma- 8
nibus deciderunt. Angelus dixit ad eum: succinge te at-
que indue calceamenta tua! Sic vero fecit. Cui: pallium,
inquit, tuum indutus sequere me! Et egressus eum seque- 9
batur nec noverat, verum esse id quod per angelum fie-

---

duxit, provincia docendi fungitur. Ibi nomen Christianorum se-
ctatoribus Iesu imponitur. 19—26. Agabus ingentem famem fu-
turam esse vaticinatur; quapropter Saulus et Barnabas Hierosoly-
ma mittuntur. 27—30.

XII. Iacobus maior quidem iussu Herodis Agrippae Hierosoly-
mis gladio percutitur, sed Petrus, quem in carcerem coniecerat,

10 μενον διὰ τοῦ ἀγγέλου, ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. Διελ-
θόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν ἦλθον ἐπὶ τὴν
πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις
αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς, καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύ-
11 μην μίαν καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ
ὁ Πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ εἶπε· Νῦν οἶδα ἀληθῶς,
ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐξείλατό με
ἐκ χειρὸς Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ
12 τῶν Ἰουδαίων. Συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν Μαρίας
τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ
13 ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. Κρού-
σαντος δὲ αὐτοῦ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος προσῆλθε παι-
14 δίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι Ῥόδη, καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φω-
νὴν τοῦ Πέτρου ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα,
εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν, ἑστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ
15 πυλῶνος. Οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον· Μαίνῃ. Ἡ δὲ διϊ-
σχυρίζετο οὕτως ἔχειν. Οἱ δὲ ἔλεγον· Ὁ ἄγγελος αὐτοῦ
16 ἐστιν· (Ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενε κρούων·) ἀνοίξαντες δὲ
17 εἶδον αὐτὸν καὶ ἐξέστησαν. Κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ
χειρὶ σιγᾶν διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγα-
γεν ἐκ τῆς φυλακῆς. Εἶπε δέ· Ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ
καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς
18 ἕτερον τόπον. Γενομένης δὲ ἡμέρας ἦν τάραχος οὐκ
ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο.
19 Ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρὼν ἀνακρίνας
τοὺς φύλακας ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ
τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Καισάρειαν διέτριβεν.
20 Ἦν δὲ θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· ὁμο-
θυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν καὶ πείσαντες Βλά-
στον τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως ᾐτοῦντο εἰρή-
νην διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασι-
21 λικῆς. Τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρώδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα
βασιλικὴν καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐδημηγόρει πρὸς
22 αὐτούς. Ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει· Θεοῦ φωνὴ καὶ οὐκ ἀν-
23 θρώπου! Παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου
ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκω-
24 ληκόβρωτος ἐξέψυξεν. Ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ
ἐπληθύνετο.
25 Βαρνάβας δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν ἐξ Ἱερουσαλὴμ
πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ Ἰωάν-
νην τὸν ἐπικληθέντα Μάρκον.

XII, 9. al. ἐδόκει γάρ. 11. al. ἐξείλετο †. 13. al. τοῦ Πέτρου †. 20. al. ἦν δὲ ὁ Ἡρώδης †. 23. al. τὴν δόξαν †.

bat, sed visum cernere opinabatur. Transgressi autem 10
primam custodiam et alteram ad portam venerunt ferream
ducentem in urbem, quae sua sponte aperta est, et egressi
quum unum vicum essent progressi, angelus subito ab eo
discessit. Et quum Petrus ad se rediisset, dixit: iam scio 11
revera dominum angelo suo misso me e manu Herodis et
omni populi Iudaeorum exspectationi eripuisse. Quum 12
bene cognovisset (ubi locorum esset), venit ad domum
matris Iohannis cognomine Marci, ubi haud pauci congre-
gati erant et precabantur. Quo ianuam vestibuli pulsan- 13
te, ancilla ad auscultandum advenit, nomine Rhode, quae 14
voce Petri agnita, prae gaudio non aperuit vestibulum,
sed subito ingressa nuntiavit, Petrum stare ante vestibu-
lum. Hi autem ad eam dixerunt: insanis. Illa vero rem 15
sic se habere constanter asseverabat. Hi vero dicebant:
genius eius est; (Petrus pulsare pergebat;) at quum ape- 16
ruissent, oculis eum usurparunt et extra se rapti sunt.
Silentio autem manu iis indicto enarravit iis, quomodo 17
dominus e custodia ipsum eduxerit. Dixit autem: nuntiate
haec Iacobo et fratribus. Et egressus in alium locum pro-
fectus est. Die autem orto haud exigua in militibus erat 18
perturbatio, quid tandem Petrus factus esset. Herodes 19
vero quum perquisivisset eum nec deprehendisset, quae-
stione habita custodes ad supplicium iussit abduci et Hie-
rosolymis delatus Caesaream, ibi versabatur.

(Herodes) autem Tyriis et Sidoniis erat infensus; ve- 20
rum uno animo eum convenerunt et Blasto cubiculario re-
gis persuadendo ad partes suas tracto pacem sibi petie-
runt, quod regio ipsorum e regia alebatur. Stato autem 21
die Herodes vestem indutus regiam in suggestu sedens
verba ad eos faciebat. Populus vero acclamabat: Dei vox 22
et non hominis! Confestim autem angelus domini eum per- 23
cussit, propterea quod Deo honorem non dederat, et a ver-
miculis consumtus exspiravit. Doctrina autem Dei aucta 24
est magnaque cepit incrementa.

Barnabas vero et Saulus Hierosolymis reversi sunt, 25
munere illo (pauperes sublevandi) absoluto, assumto etiam
Iohanne cognomine Marco.

---

b angelo liberatus in aedibus Mariae, matris Iohannis Marci,
...tur et tyrannus iste ipse vi div. inopinata morte magno rei
...hr. emolumento opprimitur Caesareae. 1—24. Barnabas et Sau-
lus, socio adsumto Iohanne Marco, Antiochiam reversi, inde ad

ΚΕΦ. XIII.

1 Ἦσαν δέ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλη-
σίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ,τε Βαρνάβας καὶ Συμεὼν
ὁ καλούμενος Νίγερ καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν
τε Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ Σαῦλος.
2 Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων
εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· Ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρ-
νάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον, ὃ προςκέκλημαι
3 αὐτούς. Τότε νηστεύσαντες καὶ προςευξάμενοι καὶ ἐπι-
4 θέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπέλυσαν. Οὗτοι μὲν οὖν ἐκ-
πεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου κατῆλθον εἰς
τὴν Σελεύκειαν, ἐκεῖθέν τε ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον,
5 καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. Εἶχον δὲ καὶ
6 Ἰωάννην ὑπηρέτην. Διελθόντες δὲ ὅλην τὴν νῆσον ἄχρι
Πάφου εὗρόν τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ
7 ὄνομα Βαριησοῦς, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ
Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. Οὗτος προςκαλεσάμενος Βαρνά-
βαν καὶ Σαῦλον ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.
8 Ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος (οὕτω γὰρ με-
θερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ,) ζητῶν διαστρέψαι τὸν
9 ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. Σαῦλος δὲ (ὁ καὶ Παῦλος)
πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν εἶπεν·
10 Ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ δια-
βόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων
11 τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας; καὶ νῦν, ἰδού! χεὶρ κυρίου
ἐπὶ σὲ καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι και-
ροῦ. Παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος
12 καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. Τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύ-
πατος τὸ γεγονὸς ἐπίστευσεν ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ
τοῦ κυρίου.
13 Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν Παῦλον
ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας· Ἰωάννης δὲ ἀποχω-
14 ρήσας ἀπ' αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Αὐτοὶ δὲ
διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν
τῆς Πισιδίας καὶ εἰςελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ
15 τῶν σαββάτων ἐκάθισαν. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ
νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι
πρὸς αὐτοὺς λέγοντες· Ἄνδρες ἀδελφοί, εἴ ἐστι λόγος ἐν

XIII, 1. al. τινὲς δὲ. 3. al. τόν τε Βαρνάβαν †. 6. al. διελθ. δὲ τὴν νῆσον †. ib. al. Βαριησοῦν s. Βαριησοῦ s. Βαριησουάν. 11. al. τοῦ κυρίου †. 15. al. εἴ τίς ἐστιν λόγος σοφίας.

CAP. XIII.

Erant autem Antiochiae per illam, quae magna erat, 1
ecclesiam prophetae quidam et doctores, Barnabas et Si-
meon Niger, quem vocant, Lucius Cyrenaeus, Menaën si-
mul cum Herode nutritus (al. sodalis) et Saulus. Qui 2
quum sacra facerent domino et ieiunia agerent, Spiritus
sanctus: seiungite iam, inquit, mihi Barnabam et Saulum
ad opus, ad quod mihi eos vocavi. Tum ieiuniis actis, 3
factis precibus manibusque iis impositis eos absolverunt.
Hi igitur a Spiritu sancto emissi devenerunt Seleuciam et 4
illinc navibus Cyprum delati sunt et Salamine in con- 5
ventibus sacris Iudaeorum doctrinam divinam tradebant.
Habebant autem etiam Iohannem ministrum. Quum to- 6
tam insulam usque ad Paphum peragrassent, deprehende-
runt quendam magum falsum vatem Iudaeum, cui nomen
Bariesus, qui erat cum proconsule Sergio Paulo, viro pru- 7
denti. Hic Barnaba et Saulo ad se vocatis doctrinam au-
dire divinam magnopere studebat. Adversatus autem est 8
iis Elymas magus ille (nam haec est nominis eius inter-
pretatio,) qui proconsulem avertere studebat a fide. Sau- 9
lus vero (qui etiam Paulus vocatur,) repletus Spiritu san-
cto oculisque in eum defixis dixit: o plenus omnis doli 10
omnisque versutiae, fili diaboli, hostis omnis iustitiae, non
desines pervertere vias domini planas? iamque, ecce! ma- 11
nus Dei super te (veniet) erisque caecus aliquamdiu non
videns solem. Confestim vero eum supervenit nox et ca-
ligo et oberrans quaerebat ductores. Tum quum, quod 12
factum erat, proconsul vidisset, fidem habuit obstupefa-
ctus doctrina domini.

Paulus eiusque comites Papho in altum mare lati ve- 13
nerunt Pergen in Pamphylia; Iohannes autem ab iis seiun-
ctus rediit Hierosolyma. Ipsi vero Perge relicta Antio- 14
chiam in Pisidia pervenerunt et die sabbati conventum
sacrum ingressi assederunt. Post recitationem vero legis 15
et prophetarum ablegarunt praefecti synagogae ad eos di-
centes: Viri fratres, si ineat in vobis dicendi facultas ad

---

exteros iter faciunt coetus: primum Seleuciam in Syria, inde navigant Cyprum, ubi Sauli increpatione iusta ac vehementi Bariesus (Elymas) magus usu oculorum miro modo destituitur et proconsul Sergius Paulus (unde apostolo Pauli nomen,) sacra christiana illo miraculo motus amplectitur, 25. XIII, 1—12. Illinc Barnabas et Paulus Pergen, ibique a Marco, qui Hierosolyma

16 ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε. Ἀναστὰς δὲ
Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ εἶπεν· Ἄνδρες Ἰσραηλῖ-
17 ται καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε. Ὁ θεὸς τοῦ
λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν καὶ τὸν λαὸν
ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ μετὰ βρα-
18 χίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς· καὶ ὡς τεσσα-
ρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ
19 καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκληρονόμη-
20 σεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. Καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι
τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτὰς ἕως Σαμουὴλ
21 τοῦ προφήτου κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν
αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς
22 Βενιαμὶν, ἔτη τεσσαράκοντα· καὶ μεταστήσας αὐτὸν
ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαυΐδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρ-
τυρήσας· „Εὗρον Δαυῒδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ
τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου.“
23 Τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε
24 τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ
προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ
25 τῷ λαῷ Ἰσραήλ. Ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον
ἔλεγε· Τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ', ἰδού!
ἔρχεται μετ' ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν
26 ποδῶν λῦσαι. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ
οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σω-
27 τηρίας ταύτης ἀπεστάλη. Οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερου-
σαλὴμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ
τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀνα-
28 γινωσκομένας κρίναντες ἐπλήρωσαν καὶ μηδεμίαν αἰτίαν
θανάτου εὑρόντες ᾐτήσαντο Πιλάτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν.
29 Ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθε-
30 λόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν εἰς μνημεῖον· ὁ δὲ θεὸς
31 ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους
τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσα-
λὴμ, οἵτινες νῦν εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν.
32 Καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας
33 ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε
τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν
τῷ πρώτῳ ψαλμῷ γέγραπται· „Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ

---

17. al. τούτου Ἰσραὴλ †. 18. al. ἐτροφοφόρησεν †. 19. al. κατεκληροδότησεν †. 19. 20. αὐτῶν, ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκε †. 23. al. pro ἤγαγε l. ἤγειρε †. 29. al. ἐτέλεσαν ἅπαντα †. 31. al. νῦν s. καὶ νῦν s. [illegible] 33. al. ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ † l. ἐν τῷ ψαλμῷ.

populum instituendum, dicite. Surrexit autem Paulus et 16
silentio manu imperato fecit verba: Israelitae et quicun-
que Deum veneramini, audite. Deus huius populi maiores 17
nostros sibi elegit, populum nostrum in peregrinatione sua
in Aegypto ad dignitatem evexit, qua ex terra cum vi
sublimiore eos eduxit, per quadraginta fere annorum tem- 18
pus nutricis instar in loco, quem nostis, deserto eos ge-
stavit, et devictis septem in Cananaea populis, terram eo- 19
rum sorte iis distribuit. Postea per quadringentos circiter 20
et quinquaginta annos iudices dedit usque ad Samuelem
vatem sacrum et abhinc quum regem sibi petivissent, de- 21
dit iis Deus Saulum filium Cisi, virum e tribu Beniamini,
per quadraginta annos: quo loco suo deiecto (al. e medio 22
sublato) excitavit iis regem Davidem, cui vel his verbis
est testatus: *) „inveni Davidem filium Iessae, virum ani-
mo meo probatum, qui voluntatibus meis satisfaciet." Hu- 23
ius de stirpe Deus secundum promissionem duxit Israeli-
tis sospitatorem Iesum, quum alta voce Iohannes ante 24
eius adventum sacram lotionem praenuntiasset toti po-
pulo Israelitarum. Quum vero Iohannes suum confice- 25
ret cursum, dicebat: quemnam me esse suspicamini? non
sum ego (Messias), at, ecce! venit post me, cuius ut sol-
vam calceamenta pedum, non sum idoneus. Viri fratres, 26
(populares carissimi,) progenies Abrahami, et quicunque
inter vos veneramini Deum, vobis haec de hac salute do-
ctrina destinata est. Nam qui habitant Hierosolymis eo- 27
rumque principes, hunc non cognitum habentes neque ora-
cula prophetarum, quae singulis sabbati diebus recitantur,
iudicio suo ad eventum perduxerunt nec ulla culpa suppli- 28
cio digna deprehensa a Pilato sibi petierunt, ut e medio
tolleretur. Quum vero ad finem perduxissent omnia, quae 29
de eo perscripta leguntur, de ligno illo refixum eum po-
suerunt in sepulcro; at Deus excitavit eum ab inferis, 30
qui plures per dies conspiciendum se praebuit iis, qui cum 31
eo a Galilaea Hierosolyma adscenderant, qui quidem nunc
eius testes sunt ad populum. Et nos laetum de promis- 32
sione patribus data nuntium ad vos perferimus: hanc Deus
eventu comprobavit filiis eorum nobis resuscitato Iesu, 33
quemadmodum etiam in primo psalmo scriptum est: **) „filius

---

*) Ps. XXXIX, 21.
**) Ps. II, 7.

redit, deserti Antiochiam in Pisidia petunt, ubi Paulus in sacro conventu Iudaeorum cum magna vi ac dexteritate Iesum Messiam

34 σήμερον γεγέννηκά σε.“ Ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ
νεκρῶν μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθορὰν,
οὕτως εἴρηκεν· „Ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυῒδ τὰ πιστά.“
35 Διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· „Οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν
36 διαφθοράν.“ Δαυῒδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ
τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη καὶ προςετέθη πρὸς τοὺς πα-
37 τέρας αὐτοῦ καὶ εἶδε διαφθορὰν, ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν,
38 οὐκ εἶδε διαφθοράν. Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες
ἀδελφοὶ, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγ-
γέλλεται, καὶ ἀπὸ πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ
39 νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων
40 δικαιοῦται. Βλέπετε οὖν, μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τὸ εἰρη-
41 μένον ἐν τοῖς προφήταις· „Ἴδετε, οἱ καταφρονηταὶ καὶ
θαυμάσατε καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν
ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ἔργον, ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις
ἐκδιηγῆται ὑμῖν.“
42 Ἐξιόντων δὲ αὐτῶν παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ σάβ-
43 βατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα. Λυθείσης
δὲ τῆς συναγωγῆς ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων
καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρ-
νάβᾳ, οἵτινες προςλαλοῦντες ἔπειθον αὐτοὺς προςμένειν
44 τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. Τῷ τε ἐχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν
πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.
45 Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους ἐπλήσθησαν ζήλου
καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις ἀντιλέγον-
46 τες καὶ βλασφημοῦντες. Παῤῥησιασάμενοι δὲ ὁ Παῦλος
καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπον· Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λα-
ληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐ-
τὸν καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς,
47 ἰδού! στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη· οὕτω γὰρ ἐντέταλται
ἡμῖν ὁ κύριος· „Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν τοῦ εἶναί σε
48 εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.“ Ἀκούοντα δὲ τὰ
ἔθνη ἔχαιρον καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου καὶ
49 ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. Δι-
50 εφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. Οἱ
δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας τὰς
εὐσχήμονας καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως καὶ ἐπήγειραν
διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν καὶ ἐξέβαλον

XIII, 41. al. ᾧ οὐ μὴ πιστεύσ. †. 42. al. ἐξιόντων δὲ αὐτῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη. ib. al. pro μεταξὺ l. τὸ ἑξῆς s. τὸ ἐπιὸν. 43. al. ἐπιμένειν †. 44. al. τῷ δὲ ἐρχομένῳ † s. ἐπερχομένῳ. 45. al. λαλουμένοις s. εἰρημένοις. 46. al. παῤῥησιασάμενοί τε. 50. al. γυναῖκας καὶ τὰς εὐσχήμονας †.

meus es tu, te ego hodie genui.“ Excitasse autem eum 34
ab inferis nec amplius rediturum in perniciem, sic est elo-
cutus: *) „dabo vobis sancta illa (promissa s. foedera)
Davidi credita.“ Quapropter etiam in alio dicit: **) „non 35
dabis sanctum tuum, ut videat perniciem.“ Nam Davides 36
quidem suae ipsius aetati quum inserviisset, diem obiit et
ad patres suos additus et vidit perniciem, quem vero Deus 37
excitavit, non vidit perniciem. Notum igitur esto vobis, 38
Viri fratres, per hunc veniam peccatorum annuntiari, et
de omnibus, quae per legem Mosaicam probari non potue-
runt, per hunc, quicunque fidem habet, probari. Videte 39
igitur, ne vos superveniat id quod relatum legitur in pro- 40
phetis: ***) „videte contemtores et miramini et oculis homi- 41
num vos subducite (al. obstupescite), quoniam opus ego
facio diebus vestris, opus, quod minime credatis, si quis
vobis exponat.“

Quos exeuntes rogabant, ut postero sabbato (al. die- 42
bus sabbatum interiacentibus) hanc doctrinam cum ipsis
communicarent. Soluto autem sacro conventu, multi Iu- 43
daeorum et (Deum) colentium proselytorum secuti sunt
Paulum et Barnabam, qui colloquendo iis persuaserunt, ut 44
in gratia divina inhaererent. Die sabbati sequenti tota
fere urbs congregata erat ad doctrinam divinam audien- 45
dam. At Iudaei hac hominum turba conspecta invidia sunt
repleti et contradicebant iis quae a Paulo dicebantur, in
contrarium et contumeliose loquentes. Paulus vero et Bar- 46
nabas libere hunc in modum dixerunt: vobis primum do-
ctrina traderetur divina, erat necesse, quum vero eam re-
pudiatis et vosmetipsi indignos iudicatis vita aeterna, en!
convertamur ad gentiles; sic enim dominus nobis praece- 47
pit: †) „constitui te, ut lumen esses gentium, ut valeres ad
salutem usque ad terminos orbis terrarum.“ Quae quum 48
audirent gentiles, laetabantur laudibusque celebrabant do-
ctrinam domini et quotquot destinati erant ad vitam aeter-
nam consequendam, fidem habuerunt. Divulgabatur autem 49
doctrina domini per universam illam regionem. Iudaei au- 50
tem concitatis piis mulieribus iisque nobilibus et principi-
bus civitatis et persecutione adversus Paulum et Barnabam

*) Ies. LV, 3. **) Ps. XVI, 10. ***) Habac. I, 5.
†) Ies. XLVIII, 6.

esse probat, sed invidia Iudaeorum, quibus evangelium etiam ex-
teris traditum stomachum moverat, pertinacia eorum a Paulo pa-
lam ac libere vituperata, urbe exturbantur. 13—52.

51 αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. Οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν
κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ᾽ αὐτοὺς ἦλθον εἰς Ἰκό-
52 νιον. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος
ἁγίου.

ΚΕΦ. ΧΙV.

1 Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰςελθεῖν αὐτοὺς
εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ λαλῆσαι οὕτως,
ὥςτε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος.
2 Οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς
3 ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. Ἱκανὸν μὲν οὖν
χρόνον διέτριψαν παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρ-
τυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ
4 τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν· (Ἐσχίσθη δὲ τὸ
πλῆθος τῆς πόλεως καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις,
5 οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις.) ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν
ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν ὑβρίσαι
6 καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς
7 πόλεις τῆς Λυκαονίας, Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν
περίχωρον κἀκεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι.
8 Καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν
ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, ὃς οὐδέποτε
9 περιπεπατήκει. Οὗτος ἤκουε τοῦ Παύλου λαλοῦντος, ὃς
ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι,
10 εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ· Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου
11 ὀρθός! Καὶ ἥλατο καὶ περιεπάτει. Οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες
ὃ ἐποίησεν ὁ Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαο-
νιστὶ λέγοντες· Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβη-
12 σαν πρὸς ἡμᾶς. Ἐκάλουν τε τὸν μὲν Βαρνάβαν Δία,
τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος
13 τοῦ λόγου. Ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς
πόλεως ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας
14 σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστο-
λοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν
15 ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον κράζοντες καὶ λέγοντες· Ἄνδρες,
τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄν-
θρωποι εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων
ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐ-
ρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν

XIV, 2. al. ἀπειθήσαντες. 3. al. καὶ διδόντι †. 8. al. ἐκ κοι-
λίας μ. αὐτ. ὑπάρχων †. ib. al. περιεπεπατήκει †. 9. al. ἤκουσε †.
10. al. ἥλλετο s. ἥλλατο †. 13. al. πόλεως αὐτῶν †. ib. al. ἤθε-
λον †. 14. al. εἰςεπήδησαν †. 15. al. θεὸν ζῶντα †.

excitata, e finibus suis eos eiecerunt. Hi vero pulvere 51
pedum suorum contra eos excusso Iconium venerunt. Dis- 52
cipuli (cultores chr.) autem gaudio et Spiritu sancto re-
plebantur.

CAP. XIV.

Factum est autem Iconii, ut simul synagogam Iudaeo- 1
rum ingressi docerent ita, ut magna et Iudaeorum et Grae-
corum multitudo fidem haberet. Increduli vero Iudaei ani- 2
mos gentilium contra fratres irritarunt atque exacerbarunt.
Tempus igitur sat longum consumserunt libere docentes 3
domino suo freti, qui doctrinam de ipsius gratia testaba-
tur efficiendo, ut per manus eorum miracula fierent et pro-
digia; (multitudo autem urbis distracta est et alii faciebant 4
cum Iudaeis, alii vero cum apostolis,) sed quum impetus 5
gentilium et Iudaeorum cum principibus eorum esset fa-
ctus, ut eos contumeliis et lapidibus peterent, re cognita, 6
in urbes Lycaoniae, Lystram et Derben, et regionem cir-
cumiacentem confugerunt ibique laetam de regno Messiano 7
doctrinam tradebant.

Lystris vir quidam invalidus pedibus sedebat, claudus 8
ex utero matris, qui nullo unquam tempore incesserat.
Hic audiebat Paulum docentem; qui quum oculis in eum 9
defixis vidisset, eum fiduciam habere, fore, ut sanaretur,
magna voce dixit: surge pedibus tuis erectus! Atque ex- 10
siliit et incedebat. Verum hominum turba quum, quod 11
Paulus fecerat, vidissent, vocem sustulerunt Lycaonice di-
centes: Dii, hominum specie assumta, ad nos descende-
runt. Et Barnabam quidem vocabant Iovem, Paulum au- 12
tem Mercurium, quoniam verba praeibat. Sacerdos autem 13
Iovis, qui ante urbem erat, quum tauros et (quidem) vit-
tas ad vestibula adduxisset, cum hominum multitudine vo-
lebat mactare. Quo audito apostoli Barnabas et Paulus 14
vestibus suis discissis prosilierunt ad populum alta voce
hunc in modum clamantes: Viri, quid haec facitis? nos 15
quoque similes sumus vobis homines laetum ad vos per-
ferentes nuntium de regno Messiano, ut ab his commen-
titiis ad vivum (vos) convertatis Deum, qui coelum fecit

XIV. Paulus et Barnabas Iconio, quo venerant, eiecti Lystra et Derben, urbes Lycaoniae, sese conferunt. 1—7. Lystris ob hominem a natalibus claudum miro modo sanatum Paulus pro Mercurio, ille habetur pro Iove, quem tamen honorem div. de-

16 αὐτοῖς, ὃς ἐν ταῖς παρῳχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ
17 ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν· καίτοιγε οὐκ ἀμάρ-
τυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς
διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ
18 εὐφροσύνης τὰς καρδίας ὑμῶν. Καὶ ταῦτα λέγοντες
μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.
19 Ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι
καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον
ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι·
20 κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν ἀναστὰς εἰςῆλθεν
εἰς τὴν πόλιν καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ
21 εἰς Δέρβην. Εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ
μαθητεύσαντες ἱκανοὺς ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ
22 Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν
μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει καὶ ὅτι διὰ
πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰςελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
23 τοῦ θεοῦ. Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεςβυτέρους κατ'
ἐκκλησίαν προςευξάμενοι μετὰ νηστειῶν παρέθεντο αὐτοὺς
24 τῷ κυρίῳ, εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν, καὶ διελθόντες τὴν
25 Πισιδίαν ἦλθον εἰς Παμφυλίαν καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ
26 τὸν λόγον κατέβησαν εἰς Ἀττάλειαν κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν
εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ
27 θεοῦ εἰς τὸ ἔργον, ὃ ἐπλήρωσαν. Παραγενόμενοι δὲ καὶ
συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ
θεὸς μετ' αὐτῶν καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πί-
28 στεως. Διέτριβον δὲ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μα-
θηταῖς.

ΚΕΦ. ΧΕ.

1 Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον
τοὺς ἀδελφούς· Ὅτι ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωϋ-
2 σέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. Γενομένης οὖν στάσεως καὶ
ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς
αὐτοὺς ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν καί
τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρες-
βυτέρους εἰς Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.
3 Οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διήρχοντο
τὴν Φοινίκην καὶ Σαμάρειαν ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστρο-

XIV, 17. al. ἀγαθουργῶν †. ib. al. ἡμῖν ὑετοὺς διδοὺς † s. excludunt utrumque. ib. al. τ. καρδίας ἡμῶν †. 19. al. λιθοβολήσαντες. ib. al. τεθνηκέναι. 21. al. καὶ εἰς Ἰκόνιον. 24. al. εἰς τὴν Παμφυλίαν. 28. al. διέτριβον δὲ ἐκεῖ †. XV, 1. al. περιτμηθῆτε †. 2. al. καὶ συζητήσεως †., quod alii excludunt.

et terram et mare et quaecunque iis continentur, qui prae- 16
teritis aetatibus omnes gentes passus est suis incedere viis,
quamquam non intestatum semetipsum sivit benefaciens, 17
coelitus dans vobis pluvias et frugifera tempora, cibo et
hilaritate animos vestros implens. Quae quum dicerent, 18
vix effecerunt, ne hominum turba sacra iis faceret.

Antiochia vero atque Iconio advenerant Iudaei, qui 19
postquam populo (ut vim inferrent,) persuaserant, Paulum
lapidibus obrutum extra urbem rapuerant, eum mortuum
esse putantes; a discipulis (Christianis) autem circumda- 20
tus surrexit, urbem intravit et postero die cum Barnaba
exiit Derben. Nuntio illam in urbem de regno Messiano 21
allato et sat multos nacti discipulos redierunt Lystram,
Iconium atque Antiochiam animos discipulorum confirman- 22
tes, hortantes ut in fide persisterent et (docentes,), per mul-
tas calamitates nobis ingrediendum esse in regnum divinum.
Presbyteris autem suffragiis per singulos coetus iis ele- 23
ctis, precibus cum ieiuniis peractis commendarunt eos do-
mino, quem fide erant amplexi, et, Pisidia peragrata, 24
venerunt in Pamphyliam et doctrina Pergae tradita descen- 25
derunt Attaliam atque illinc navigarunt Antiochiam, unde 26
(erant emissi et) traditi benevolentiae divinae ad opus
conficiendum, quod confecerunt. Quum vero advenissent 27
coetumque christianum convocassent, enarrarunt, quaecun-
que Deus cum iis fecerat, et, patefecisse eum (Deum)
gentilibus aditum ad fidem amplectendam. Haud exiguum 28
vero tempus cum discipulis illis versati sunt.

CAP. XV.

Atque devenerant quidam e Iudaea, qui docebant fra- 1
tres: nisi ritu circumcidamini Mosaico, non potestis ad salu-
tem pertingere. Seditione igitur et disceptatione haud exigua 2
Paulo et Barnabae cum iis exorta, Paulum et Barnabam et
alios quosdam ex iis ad apostolos et seniores Hierosolyma
de hac disceptatione mittere statuerunt. Hi igitur a coetu 3
christiano deducti Phoenicen peragrabant et Samariam

---

trectant. 8—18. Iudaeis, Antiochia et Iconio huc profectis, instigantibus Paulus lapidibus obrutus vix ac ne vix quidem vitam servat et postridie cum Barnaba Derbae docet. Hinc viam per Pisidiam et Pamphyliam repetunt et Attalia solventes Antiochiam in Syria redeunt. 19—28.

XV. Hinc, contentioque cum Christianis e Iudaeis de paganis

φὴν τῶν ἐθνῶν καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς
4 ἀδελφοῖς· παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπεδέχθησαν
ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυ-
τέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ᾽ αὐτῶν.
5 Ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρι-
σαίων πεπιστευκότες λέγοντες· Ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς,
παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσέως.
6 Συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι
7 ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. Πολλῆς δὲ συζητήσεως γε-
νομένης ἀναστὰς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἄνδρες ἀδελ-
φοὶ, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι ἀφ᾽ ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς
ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ
8 ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι, καὶ ὁ
καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δοὺς αὐτοῖς τὸ
9 πνεῦμα τὸ ἅγιον καθὼς καὶ ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε
μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν τῇ πίστει καθαρίσας τὰς
10 καρδίας αὐτῶν. Νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν ἐπιθεῖ-
ναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ
11 πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; Ἀλλὰ
διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι,
12 καθ᾽ ὃν τρόπον κἀκεῖνοι. Ἐσίγησε δὲ πᾶν τὸ πλῆθος
καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου ἐξηγουμένων, ὅσα
ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι᾽
13 αὐτῶν. Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς ἀπεκρίθη Ἰάκωβος
14 λέγων· Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγή-
σατο, καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν
15 λαὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ
16 λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται· „Μετὰ ταῦτα
ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυῒδ τὴν
πεπτωκυῖαν καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω
17 καὶ ἀνορθώσω αὐτὴν, ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοι-
ποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ᾽
οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ᾽ αὐτούς, λέγει κύριος
18 ὁ ποιῶν ταῦτα.“ Γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ
19 πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν
20 τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεὸν, ἀλλὰ
ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων

XV, 7. al. ζητήσεως. ib. al. ἀναστὰς ἐν πνεύματι. ib. al. ἐν ὑμῖν. 11. al. τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ †. 14. al. τῷ ὀνόματι. 17. al. ταῦτα πάντα †. 18. al. ἐστι τῷ θεῷ π. τ. ἔργα αὐτοῦ excludunt ac addunt: ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα γνωστά· ὅτι τῷ θεῷ ἐστιν ἀπ᾽ αἰῶνος πάντα τ. ἔργα αὐτοῦ s. ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα· γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνός ἐστι τὰ ἔργα τ. θεοῦ. alii aliter.

enarrantes conversionem gentilium omnibusque fratribus
magnum creabant gaudium; quum vero Hierosolyma ve- 4
nissent, a coetu illo et apostolis et senioribus excepti
enarrarunt quaecunque Deus cum ipsis fecerat. At qui- 5
dam de secta Pharisaeorum, qui Christo dederant nomen,
surrexerunt dicentes: fas esse, eos circumcidere et praeci-
pere, servandam esse legem Mosaicam.

Qua de re ut viderent, apostoli et seniores congre- 6
gati sunt. Multa autem disceptatione exorta, Petrus sur- 7
rexit dixitque ad eos: viri fratres, vos scitis, iam pridem
Deum inter nos me sibi elegisse, ut meo ex ore gentiles
doctrinam, quae laetum de regno Messiano nuntium affert,
audirent et fidem haberent, et scrutator ille animorum 8
Deus testimonium iis exhibuit dato iis Spiritu sancto quem-
admodum etiam nobis, neque nos inter et illos ullum dis- 9
crimen constituit, animis eorum fide purgatis. Iam vero 10
quid Deum tentatis, ut cervicibus discipulorum iugum im-
ponatis, quod neque patres nostri neque nos ferre valuimus?
At per gratiam domini Iesu ad salutem pertingere confidi- 11
mus, quemadmodum etiam illi. Tacuit vero tota illa mul- 12
titudo audiebantque Barnabam et Paulum enarrantes, quan-
ta miracula et portenta Deus per ipsos ediderit inter gen-
tiles. Postquam autem tacuerant, Iacobus hunc in mo- 13
dum respondit: viri fratres, audite me. Simeon expo- 14
suit, quemadmodum primum Deus benevolentiam testatam
fecerit gentilibus, ita ut ex iis reciperet populum hac le-
ge, ut nomen eius profiteretur, et huic rei concinunt ora- 15
cula prophetarum, quemadmodum perscriptum est: *) „post- 16
hac reficiam atque instaurabo tabernaculum illud Davidis
collapsum et, quae diruta sunt de eo, instaurabo ipsum-
que erigam, ut, si fieri possit, qui hominum reliqui sunt, 17
inquirant dominum omnesque populi, ad quos adiuvandos
meum nomen invocatum est, inquit dominus horum effector.“ 18
Nota sunt ab aeterno Deo omnia eius opera. Quapropter 19
equidem iudico, non esse molestias creandas, quicunque a gen-
tilibus ad Deum sese convertant, sed litteras iis mittendas 20
(al. iis praecipiendum), ut sese abstineant ab idolorum in-

---

*) Amos IX, 11. 12.

circumcidendis exorta, uterque ad rem dirimendam Hierosolyma mittitur ad apostolos, qui cum illius coetus antistibus hac de re deliberant et auctoribus Petro et Iacobo circumcisio gentilium

τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ
21 αἵματος. Μωϋσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν
τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ
πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος.
22 Τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις
σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν
πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ,
Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Βαρσαβᾶν καὶ Σίλαν, ἄνδρας
23 ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς· γράψαντες διὰ χειρὸς αὐ-
τῶν τάδε· „Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ
ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλι-
24 κίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. Ἐπειδὴ ἠκούσαμεν,
ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνα-
σκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι
25 καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα· ἔδοξεν ἡμῖν
γενομένοις ὁμοθυμαδὸν ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς
ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ,
26 ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ
27 ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπε-
στάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου
28 ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. Ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι
καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν
29 ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος
καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς
30 εὖ πράξετε. Ἔῤῥωσθε.“ Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες ἦλθον
εἰς Ἀντιόχειαν καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος ἐπέδωκαν
31 τὴν ἐπιστολήν· ἀναγνόντες δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει.
32 Ἰούδας τε καὶ Σίλας καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες διὰ λόγου
πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπεστήριξαν.
33 Ποιήσαντες δὲ χρόνον ἀπελύθησαν μετ᾽ εἰρήνης ἀπὸ τῶν
34 ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. Ἔδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπι-
35 μεῖναι αὐτοῦ. Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν
Ἀντιοχείᾳ διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ
ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου.
36 Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν·
Ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ
πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου,
37 πῶς ἔχουσι. Βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν

XV, 20. et 29. al. καὶ τοῦ πνικτοῦ excludunt. 22. al. τὸν καλούμενον †. 30. al. κατῆλθον †. 32. al. Ἰούδας δὲ †. 33. al. pro ἀποστόλους l. ἀποστείλαντας αὐτούς †. 34. al. hoc comma delent. 36. al. τ. ἀδελφοὺς ἡμῶν †. 37. al. ἐβούλετο †.

quisquam [illegible] scortatione et suffocato et sanguine. Moses 21
enim ab antiquis inde temporibus per singulas urbes suos
habet praecones, quum in conventibus sacris singulis sab-
batis recitatur.

Tum placuit apostolis et presbyteris cum universa 22
ecclesia viros, quos ex ipsis delegerant, mittere Antio-
chiam cum Paulo et Barnaba, Iudam cognomine Barsa-
bam et Silam, viros inter fratres primarios, quorum per
manus scripserunt haec: „Apostoli et presbyteri fratresque 23
fratribus suis e gentilibus per Antiochiam et Syriam et
Ciliciam salutem. Quandoquidem audivimus, quosdam a 24
nobis profectos vos turbasse sermonibus a vero avocantes
animos vestros circumcisionem docendo et legis observa-
tionem mosaicae, quibus nihil mandavimus; placuit nobis 25
omnium consensu (al. una) delectos viros mittere ad vos
cum deliciis nostris Barnaba et Paulo, hominibus, qui vi- 26
tam suam pro domino nostro Iesu Christo profitendo de-
derunt. Ablegavimus igitur Iudam et Silam, qui et ipsi 27
coram eadem exponerent. Placuit enim sancto Spiritui et 28
nobis non plus oneris vobis imponi praeter haec quam
maxime necessaria, abstinere ab idolothytis (a carnibus 29
quae e victimis immolatis residuae sunt) et sanguine et
suffocato et scortatione, a quibus si vos abstinetis, recte
agetis. Valete. — Hi igitur absoluti Antiochiam venerunt 30
et multitudine congregata epistolam tradiderunt; qua reci- 31
tata de institutione laetati sunt. Iudas (quidem) et Silas 32
et ipsi vates sacri multis verbis fratres sunt cohortati et
confirmarunt. Tempore autem transacto cum bonis votis 33
a fratribus ad apostolos dimissi sunt. Sed Silae ibi perma- 34
nere placuit. Paulus vero et Barnabas versabantur Antio- 35
chiae docentes et laetam doctrinam domini de regno Messia-
no cum aliis quoque multis tradentes.

Sed aliquot dies post Paulus ad Barnabam dixit: age, 36
revisamus, revisamus fratres nostros per singulas urbes, in
quibus doctrinam domini tradidimus, quomodo habeant (al.
sese s. doctr. div.). Barnabas vero Iohannem quoque Marcum, 37

---

uno ore reiicitur. 1—21. Quod decretum literis consignatum a Iuda et Silvano, additis Paulo et Barnaba comitibus, Antiochiam perfertur. Illi Hierosolyma redeunt, Paulus vero et Barnabas aliquamdiu, ut doceant, remanent. 22—35. Tum Barnabas, a Paulo seiunctus cum Marco Cyprum petit; Paulus autem cum Sila per

38 καὶ Ἰωάννην τὸν καλούμενον Μάρκον· Παῦλος δὲ ἠξίου
τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας καὶ μὴ συν-
ελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον.
39 Ἐγένετο οὖν παροξυσμὸς, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς
ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρ-
40 κον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον. Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σί-
λαν ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν
41 ἀδελφῶν. Διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἐπι-
στηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

ΚΕΦ. XVI.

1 Κατήντησε δὲ εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν, καὶ, ἰδοὺ
μαθητής τις ἦν ἐκεῖ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς
2 Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος, ὃς ἐμαρτυρεῖτο
3 ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. Τοῦτον
ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν καὶ λαβὼν περιέ-
τεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τό-
ποις ἐκείνοις· ᾔδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ,
4 ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν. Ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις,
παρεδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα
ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱερου-
σαλήμ.
5 Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει καὶ
6 ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. Διελθόντες δὲ
τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ
τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ,
7 ἐλθόντες κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπείραζον εἰς τὴν Βιθυνίαν
πορεύεσθαι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα Ἰησοῦ.
8 Παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέβησαν εἰς Τρωάδα.
9 Καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ Παύλῳ· ἀνήρ τις
ἦν Μακεδὼν ἑστὼς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· Διαβὰς
10 εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν. Ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν,
εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Μακεδονίαν συμβι-
βάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελίσα-
σθαι αὐτούς.
11 Ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς Τρωάδος εὐθυδρομήσαμεν
12 εἰς Σαμοθράκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν, ἐκεῖθέν

XV, 37. τὸν Ἰωάννην †. 39. al. χωρισθῆναι. XVI, al. γυναι-
κός τινος †. 3. al. ὅτι Ἕλλην ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπῆρχεν †. 6. al.
διῆλθον †. 7. al. κατὰ τὴν Βιθ. †. ib. al. simpliciter πνεῦμα.
al. πν. τοῦ Ἰησ. 10. al. pro ὁ κύριος l. ὁ θεὸς †.

quem vocant, esse assumendum censuit; sed Paulus eum, qui 38
ab ipsis a Pamphylia defecerit nec cum ipsis profectus fuerit
ad opus conficiendum, dignum habebat, quem non assume-
rent. Exatitit igitur exacerbatio, ita ut a se invicem seiun- 39
gerentur et Barnabas assumto Marco Cyprum enavigaret.
Paulus vero, Sila sibi electo, benevolentiae Dei a fratribus 40
commendatus egressus est. Peragrabat autem Syriam et 41
Ciliciam coetus confirmans christianos.

CAP. XVI.

Verum Derben devenit et Lystram, et, ecce! discipu- 1
lus quidam ibi erat nomine Timotheus, filius mulieris Iu- 2
daeae fidelis, patris autem Graeci, quem fratres Lystris et
Iconii faciebant testatum. Hunc voluit Paulus secum exire 3
et sumtum eum circumcidit propter Iudaeos, qui illis in
locis erant; nam cuncti noverant, patrem eius esse Grae-
cum. Quum vero urbes peragrabant, servanda iis tradebant 4
praecepta, quae ab apostolis et presbyteris Hierosolymitanis
erant iudicata.

Ecclesiae igitur confirmabantur in fide et quotidie au- 5
gebantur numero. Phrygia autem peragrata et Galatia, 6
doctrinam in Asia propagare a sancto Spiritu prohibiti,
quum per Mysiam venissent, in Bithyniam proficisci tenta- 7
bant, nec sivit eos spiritus Iesu. Mysiam vero praeter- 8
gressi venerunt Troadem. Et visum per noctem (quam ibi 9
transigebant,) oblatum est Paulo: vir quidam Macedo ad-
stabat hunc in modum eum exhortans: transi in Macedo-
niam nobisque fer opem. Quod visum quum vidisset, in 10
Macedoniam exire studuimus certo colligentes, dominum
nos vocasse ad laetum de Messia nuntium ad eos perfe-
rendum.

In altum igitur a Troade provecti recto cursu perve- 11
nimus Samothracen ac postero die Neapolin et illinc Phi- 12

Syriam proficiscitur et Ciliciam, Derben iterum adit et Lystra, ubi Timotheum nascitur socium, quem propter Iudaeos circumcidit. 36—XVI, 4. Hinc iter fit per Phrygiam, Galatiam et Mysiam versus: tum Troadem, unde Paulus divinitus monitus in Macedoniam ire decernit. 5—10. Troade cum socio Luca pera-

τε εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μα-
κεδονίας πόλις, κολώνια. Ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει
13 διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. Τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων
ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομίζετο
προςευχὴ εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελ-
14 θούσαις γυναιξί. Καί τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφυ-
ρόπωλις πόλεως Θυατείρων, σεβομένη τὸν θεὸν, ἤκουεν,
ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προςέχειν τοῖς λαλου-
15 μένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. Ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος
αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα· Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ
16 κυρίῳ εἶναι, εἰςελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε. Καὶ
παρεβιάσατο ἡμᾶς. Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς
προςευχὴν παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος
ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυ-
17 ρίοις αὐτῆς μαντευομένη. Αὕτη κατακολουθήσασα τῷ
Παύλῳ καὶ ἡμῖν ἔκραζε λέγουσα· Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι
δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλου-
18 σιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας! Τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς
ἡμέρας. Διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος καὶ ἐπιστρέψας τῷ
πνεύματι εἶπε· Παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. Καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ.
19 Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς
ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν
20 εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ προς-
αγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς εἶπον· Οὗτοι οἱ ἄν-
θρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν Ἰουδαῖοι ὑπάρ-
21 χοντες καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν
22 παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν Ῥωμαίοις οὖσι. Καὶ συνεπέστη
ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν καὶ οἱ στρατηγοὶ περιῤῥήξαντες αὐ-
23 τῶν τὰ ἱμάτια ἐκέλευον ῥαβδίζειν· πολλάς τε ἐπιθέντες
αὐτοῖς πληγὰς ἔβαλον εἰς φυλακὴν παραγγείλαντες τῷ
24 δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς, ὃς παραγγελίαν
τοιαύτην εἰληφὼς ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλα-
κὴν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον.
25 Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμε-
νοι ὕμνουν τὸν θεόν· ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι.
26 Ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥςτε σαλευθῆναι τὰ
θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου· ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα
27 αἱ θύραι πᾶσαι καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. Ἔξυπνος

XVI, 12. al. αὐτῇ τῇ πόλει †. 13. al. pro τῆς πόλεως l. τῆς πύλης †. 14. al. ἤκουσεν †. 16. al. τὴν προσευχὴν †. ib. al. πύθωνα. 17. al. καταγγέλλουσιν ὑμῖν †. 24. al. λαβὼν †. 26. al. ἀνεῴχθησαν δέ. ib. al. ἀνέθη s. ἀνείθη s. ἀνεῴχθη s. ἐλύθη.

lippos, quae est prima provinciae Macedoniae urbs, colonia.
Hac vero in urbe per triduum sumus versati. Die sabbati 13
extra urbem quum essemus egressi secundum fluvium, ubi
ex more antiquo locus erat precandi, et sedentes cum mulie-
ribus, quae convenerant, loquebamur. Et mulier quaedam 14
nomine Lydia, purpurarum venditrix urbis Thyatirorum,
quae Deum venerabatur, auscultabat, cuius animum domi-
nus aperuerat (permoverat), ut attenderet ad ea, quae dice-
bantur a Paulo. Quum vero lotione sacra esset imbuta 15
eiusque domus, hunc in modum hortata est: si iudicastis,
me domino nomen dedisse, domum meam ingressi manete.
Et nos (invitos, quia moribus illorum temporum repugnabat
esse in gynaeceo,) coëgit. Accidit autem, nobis ad preces 16
fundendas euntibus, ut ancilla, quae fatidicum habebat
spiritum, nobis obviam fieret, quae dominis suis divinando
magnum praebebat quaestum. Haec Paulum insecuta et 17
nos alta voce hunc in modum clamabat: hi homines ministri
sunt Dei celsissimi, qui nobis annuntiant viam salutis!
Hoc autem per plures dies faciebat. Verum Paulus aeger- 18
rime ferens et conversus spiritui illi dixit: impero tibi per
nomen Iesu Christi ex ea egredi. Et hac ipsa hora est
egressus. Cuius domini quum vidissent, spem quaestus sui 19
evanuisse, Paulum comprehensum et Silam in forum ad 20
principes traxerunt iisque ad praetores adductis, dixerunt:
hi homines Iudaei urbem nostram perturbant et mores do- 21
cent, quos nobis Romanis non licet admittere neque exer-
cere. Et plebs contra eos consurrexit et praetores, vesti- 22
bus eorum detractis, virgis caedi iubebant multisque plagis 23
iis illatis, in carcerem eos iecerunt, mandato dato carceris
praefecto, ut firma eos teneret custodia, qui eiusmodi man- 24
dato accepto in interiorem eos carcerem iniecit eorumque
pedes nervo (ligneis compedibus) constrinxit. Media vero 25
nocte Paulus et Silas precantes laudes Dei canebant; au-
diebant autem eos vincti. At subito magnus exstitit terrae 26
motus, ita ut fundamenta carceris concuterentur; ac con-
festim omnes ianuae apertae omniumque vincula erant so-
luta. Praefectus autem carceris somno excitatus quum ia- 27

---

grat Samothracen, Neapolin et Philippos, ubi Lydiam sacro imbuit lavacro et fatidicum eiicit daemonem. Qua de causa Paulus et Silas virgis caeduntur et in carcerem iniecti, ianuis per miraculum apertis, servantur, et carceris custos, qui metu perculsus manum sibi inferre audet, a Paulo retinetur et edoctus sacra lo-

δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς
θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν ἔμελλεν ἑαυ-
28 τὸν ἀναιρεῖν νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους· ἐφώ-
νησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος λέγων· Μηδὲν πράξῃς
29 σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε! Αἰτήσας δὲ
φῶτα εἰςεπήδησε καὶ ἔντρομος γενόμενος προςέπεσε τῷ
30 Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω ἔφη·
31 Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ; Οἱ δὲ εἶπον·
Πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ σωθήσῃ
32 σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ
33 κυρίου καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ παραλαβὼν
αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν
πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παρα-
34 χρῆμα· ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ παρέ-
θηκε τράπεζαν καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ
35 θεῷ. Ἡμέρας δὲ γενομένης ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ
τοὺς ῥαβδούχους λέγοντες· Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους
36 ἐκείνους. Ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τού-
τους πρὸς τὸν Παῦλον· Ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοὶ,
ἵνα ἀπολυθῆτε· νῦν οὖν ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ.
37 Ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς· Δείραντες ἡμᾶς δημο-
σίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας
ἔβαλον εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν;
38 οὐ γὰρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν. Ἀνήγ-
γειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦ-
39 τα, καὶ ἐφοβήθησαν ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσι. Καὶ
ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων
40 ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. Ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς
εἰςῆλθον πρὸς τὴν Λυδίαν καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς
παρεκάλεσαν αὐτοὺς καὶ ἐξῆλθον.

ΚΕΦ. XVII.

1 Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολλωνίαν
ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν Ἰου-
2 δαίων. Κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰςῆλθε πρὸς
αὐτοὺς καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν
3 γραφῶν διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν Χριστὸν
ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν
4 ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. Καί τινες

XVI, 32. al. σὺν (καὶ) πᾶσιν τοῖς ἐν τ. οἰκίᾳ †. 34. al. ἠγαλλιᾶτο †. 38. ἀπήγγειλαν †. 40. al. εἰς τὴν Λυδίαν †. XVII, 2. al. διελέχθη †. 3. al. Ἰησοῦς ὁ Χριστός s. simpliciter ὁ Χριστός.

nuas carceris vidisset apertas, districto gladio in eo erat,
ut manum sibi ipse inferret opinans, aufugisse vinctos; sed 28
Paulus magna voce hunc in modum clamavit: noli ti-
bimetipse malum infligere; nam cuncti sumus hicce! Lumine 29
autem petito, insiliit ac tremebundus ad pedes Pauli et Silae
accidit, quibus foras productis: domini, inquit, quid me 30
oportet facere, ut ad salutem pertingam? Illi vero: crede, 31
inquiunt, in dominum Iesum Christum, et ad salutem per-
tinges tu tuaque domus. Et communicarunt cum eo doctri- 32
nam domini et cum omnibus, qui in domo eius erant. Quos 33
quum illa ipsa noctis hora a plagis (i. e. cruorem plagis
effectum) abluisset, ipse ac domestici eius omnes confestim
lotione sacra sunt imbuti; iisque in ipsius domum dedu- 34
ctis mensam apposuit et cum tota domo exsultavit, quod
Deo (qui vere est Deus) nomen suum dederat. Die au- 35
tem exorto praetores ablegarunt lictores dicentes: absolve
illos homines. Praefectus autem carceris renuntiavit haec 36
verba ad Paulum: ablegarunt praetores, ut absolveremini;
iam igitur egressi fausto omine abite. Sed Paulus dixit 37
ad eos: nos publice caesos, indemnatos, homines (cives)
Romanos in carcerem coniecerunt, et nunc clam nos eii-
ciunt? Minime vero (pr. nam hoc non faciemus, ut sponte
et clam abeamus), sed veniant ipsi nosque educant. Quae 38
verba quum lictores renuntiassent praetoribus, timuerunt
audito Romanos esse. Ubi venerant, eos placarunt atque 39
eductos rogabant, ut urbe egrederentur. Egressi autem e 40
carcere ad Lydiam sunt ingressi visosque fratres confir-
marunt atque exierunt.

CAP. XVII.

Peragrata autem Amphipoli et Apollonia Thessalonicen 1
venerunt, ubi synagoga erat Iudaeorum. Sed, qui Paulo 2
erat mos, ad eos ingressus est ac per tria sabbata cum
iis disserebat e libris sacris patefaciens et ante oculos po- 3
nens, fuisse in fatis, ut Messias mala subiret et e mor-
tuis resuscitaretur, et: hic est ille Christus Iesus, quem
ego vobis annuntio. Et quibusdam ex iis persuasum est 4

---

tione afficitur. Paulus et Silas, clam abire iussi, ad ius civitatis Romanae provocantes honeste dimittuntur. 11—40.

XVII. Inde Thessalonicen profecti, magno a Iudaeis excitato

ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν καὶ προςεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ
καὶ τῷ Σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος,
5 γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. Προςλαβόμενοι δὲ
οἱ Ἰουδαῖοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς καὶ
ὀχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν πόλιν· ἐπιστάντες τε τῇ
6 οἰκίᾳ Ἰάσονος ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον, μὴ
εὑρόντες δὲ αὐτοὺς ἔσυρον τὸν Ἰάσονα καί τινας ἀδελ-
φοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας βοῶντες· Ὅτι οἱ τὴν οἰκου-
7 μένην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισιν· οὓς
ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν
δογμάτων Καίσαρος πράττουσι βασιλέα λέγοντες ἕτερον
8 εἶναι, Ἰησοῦν. Ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολι-
9 τάρχας ἀκούοντας ταῦτα· καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ
10 τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπέλυσαν αὐτούς. Οἱ δὲ
ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε Παῦλον
καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέροιαν, οἵτινες παραγενόμενοι εἰς
11 τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπῄεσαν. Οὗτοι δὲ ἦσαν
εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν
λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρί-
12 νοντες τὰς γραφὰς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. Πολλοὶ μὲν
οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν
13 τῶν εὐσχημόνων καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. Ὡς δὲ ἔγνωσαν
οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροίᾳ
κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον
14 κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. Εὐθέως δὲ τότε τὸν
Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν
θάλασσαν· ὑπέμενον δὲ ὅ,τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ.
15 Οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως
Ἀθηνῶν καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σίλαν καὶ Τι-
μόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν, ἐξῄεσαν.
16 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ Παύλου
παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι κατεί-
17 δωλον οὖσαν τὴν πόλιν. Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συνα-
γωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ
18 κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας· τινὲς
δὲ τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωϊκῶν φιλοσόφων συνέ-
βαλλον αὐτῷ, καί τινες ἔλεγον· Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμο-
λόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ· Ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγ-
γελεὺς εἶναι· ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς

XVII, 5. al. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι καὶ προσλαβόμενοι †. 13. al. σαλεύοντες καὶ ταράσσοντες. 14. al. ἕως: al. utrumque excludunt. ib. al. ὑπέμεινεν. 16. al. θεωροῦντες †.

ac Paulum et Silam secuti sunt, magna copia piorum Grae-
corum et mulierum primariarum haud paucae. Iudaei au- 5
tem subrostranis quibusdam viris improbis sibi adiunctis,
turba facta, tumultum in urbe excitarunt: adstantes do-
micilio Iasonis ad populum eos ducere studebant, sed, iis 6
non repertis, Iasonem et fratres quosdam ad principes ci-
vitatis rapuerunt vociferantes: qui orbem terrarum pertur-
barunt, hi hic quoque adsunt, quos Iason excepit; et hi 7
contra edicta Caesaris agunt regem alium esse dicentes,
Iesum. Plebem vero et praefectos civitatis haec audien- 8
tes turbarunt; et quum a Iasone et reliquis satis accepis- 9
sent, eos absolverunt. Fratres autem Paulum et Silam 10
confestim per noctem Beroeam emiserunt, qui quidem,
quum advenissent, in synagogam Iudaeorum abierunt. Hi 11
vero liberaliores erant Thessalonicensibus, quippe qui do-
ctrinam promptissimo animo receperant, quotidie exami-
nantes libros sacros, an haec sic sese haberent. Multi 12
igitur ex iis fidem habuerunt et Graecorum mulierum ho-
nestarum et virorum haud pauci. Quum vero Thessaloni- 13
censes Iudaei audissent, Beroeae quoque a Paulo traditam
esse doctrinam divinam, venerunt, ut ibi quoque plebem
concitarent. Confestim vero tunc Paulum emiserunt, ut 14
tanquam mare versus proficisceretur; remanebant autem ibi
Silas et Timotheus. Qui vero Paulum prosequebantur, 15
Athenas usque eum duxerunt et mandato ad Silam et Ti-
motheum (perferendo) accepto, ut quam celerrime ad eum
venirent, exierunt.

Quos quum Paulus Athenis exspectabat, animus eius ve- 16
hementissime affectus est contemplans urbem idolis refertam.
In synagoga igitur cum Iudaeis quidem et Deum colentibus 17
et in foro quotidie cum quibusvis disserebat; sed quidam Epi- 18
cureorum et Stoicorum philosophorum cum eo digladiaban-
tur, et quidam dicebant: quid tandem hic nugator dicere ve-
lit? alii vero: peregrinorum Deorum annuntiator esse vi-
detur, quoniam laetum nuntium de Iesu et resurrectione

---

tumultu, clam Beroeam emittuntur, ubi benevolas aures iis praebent homines. Sila et Timotheo Beroeae relictis, Paulus sese confert Athenas, ubi in synagoga, foro et in Areopago Epicu-

19 εὐηγγελίζετο. Ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον
πάγον ἤγαγον λέγοντες· Δυνάμεθα γνῶναι, τίς ἡ καινὴ
20 αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; Ξενίζοντα γάρ τινα
εἰςφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. Βουλόμεθα οὖν γνῶναι,
21 τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. (Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ
ἐπιδημοῦντες ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν ἢ λέγειν
22 τι καὶ ἀκούειν καινότερον.) Σταθεὶς δὲ ὁ Παῦλος ἐν
μέσῳ τοῦ Ἀρείου πάγου, ἔφη· Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ
23 πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ· διερχόμενος
γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ βω-
μὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· „Ἀγνώστῳ θεῷ." Ὃν οὖν
ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν.
24 Ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ,
οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων οὐκ ἐν χειρο-
25 ποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θε-
ραπεύεται προςδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν
26 καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα· ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος
πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς
γῆς ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας
27 τῆς κατοικίας αὐτῶν· ζητεῖν τὸν θεὸν, εἰ ἄραγε ψηλα-
φήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν, καίτοιγε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς
28 ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα· ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινού-
μεθα καί ἐσμεν, ὡς καί τινες τῶν καθ᾿ ὑμᾶς ποιητῶν
29 εἰρήκασι· „Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν." Γένος οὖν ὑπάρ-
χοντες τοῦ θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ
ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου,
30 τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας
ὑπεριδὼν ὁ θεὸς τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι
31 πανταχοῦ μετανοεῖν, διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει
κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε,
πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. . .
32 Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ
33 δὲ εἶπον· Ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. Καὶ
34 οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. Τινὲς δὲ
ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διο-
νύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ
ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

XVII, 19. al. μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς ἐπιλαβόμενοι αὐτοῦ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ (τὸν) ἄρειον πάγον πυνθανόμενοι καί. 20. al. τίνα ἂν θέλοι. 25. χειρῶν ἀνθρωπίνων †. ib. al. pro καὶ τὰ πάντα l. κατὰ πάντα. 26. al. προτεταγμένους †. 27. al. τὸν κύριον θεόν. al. τὸ θεῖον. ib. al. καίγε †. 30. al. πάντας παντ. μετανοεῖν †. 31. καθότι †. 32. al. περὶ τούτου καὶ πάλιν s. περὶ τούτου πάλιν.

iis afferebat. Sumtum eum in Areopagum duxerunt his 19
verbis: possumusne cognoscere, quaenam sit haec nova,
quae a te traditur, doctrina? peregrina enim quaedam in- 20
fers nobis audienda. Volumus igitur cognoscere, quid haec
sibi velint. (Athenienses autem omnes et qui ibi pere- 21
grinantur, nulli alii rei vacant, quam novi quid dicere et
audire.) Paulus vero in medio Areopago collocatus: Athe- 22
nienses, inquit, in omnibus rebus (al. omnino) vos ut re-
ligiosiores video; peragrans enim et sacra vestra contem- 23
plans reperi etiam aram, in qua inscriptum erat: ignoto
Deo. Quem igitur ignari (ignotum) colitis, hunc ego vo-
bis annuntio. Deus, qui mundum fecit et omnia, quae in 24
eo continentur, hic coeli et orbis terrarum dominus non
habitat in templis manu factis neque ab hominum manibus 25
ministratur alicuius indigens, qui ipse vitam et animam
omniaque dat omnibus; fecitque ex uno sanguine totum 26
genus humanum, ut per universum orbem terrarum habi-
taret, certis temporibus et terminis habitationis eorum
constitutis; ut quaererent Deum, num forte eum contrecta- 27
rent et deprehenderent, quamquam haud procul ab uno quo-
que nostrum abest; per eum enim vivimus, movemur, su- 28
mus, quemadmodum etiam quidam poetarum vestrorum
cecinerunt: „eius enim vel progenies sumus.“ Dei igitur 29
progenies non debemus opinari auro sive argento sive lapidi,
sculpto artis et sollertiae hominis, divinum illud esse simile.
Deus igitur, qui tempora ignorantiae neglexit, nunc omni- 30
bus omnium terrarum hominibus mentis mutationem annun-
tiat, propterea quod diem constituit, quo iudicaturus est 31
orbem terrarum per iustitiam per virum, quem destinavit,
quum e mortuis eo resuscitato fidem fecit omnibus. —
Quum vero mortuorum audivissent resuscitationem, alii qui- 32
dem irridebant, alii vero dixerunt: audiemus te iterum 33
hac de re. Et sic Paulus e medio eorum exiit. Verum 34
viri quidam Paulum sectati, in quibus Dionysius Areopa-
gita et mulier nomine Damaris et alii cum iis, fidem ha-
buerunt.

---

raeis ac Stoicis praesentibus eumque irridentibus verum Deum docet et caput rei chr. exponit. Eorum, qui Christo nomen dant, memorabilis est Dionysius Areopagita. 1—34.

ΚΕΦ. XVIII.

1 Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθη-
2 νῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον. Καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον ὀνό-
ματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προςφάτως ἐληλυθότα
ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, (διὰ
τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰου-
3 δαίους ἐκ τῆς Ῥώμης,) προςῆλθεν αὐτοῖς καὶ διὰ τὸ
ὁμότεχνον εἶναι ἔμενε παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο· ἦσαν
4 γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγω-
γῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλλη-
5 νας. Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὅ,τε Σίλας
καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ λόγῳ ὁ Παῦλος διαμαρ-
6 τυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἀντι-
τασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος
τὰ ἱμάτια εἶπε πρὸς αὐτούς· Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν
κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη
7 πορεύσομαι. Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς
ὀνόματι Ἰούστου σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν
8 συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος
ἐπίστευσε τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ πολλοὶ
τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο.
9 Εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος ἐν νυκτὶ τῷ Παύλῳ·
10 Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ
εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί
11 σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἐκά-
θισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ διδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν
λόγον τοῦ θεοῦ.

12 Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς Ἀχαΐας κατεπέ-
στησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον
13 αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα λέγοντες· Ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος
14 ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. Μέλλον-
τος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα εἶπεν ὁ Γαλλίων
πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· Εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳ-
διούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχό-
15 μην ὑμῶν, εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων
καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί· κριτὴς γὰρ
16 ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. Καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς
17 ἀπὸ τοῦ βήματος. Ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες

XVIII, 2. al. τεταχέναι s. προστεταχέναι. ib. al. ἀπὸ τῆς Ῥώμης. 3. al. τῇ τέχνῃ. 5. al. pro τῷ λόγῳ l. τῷ πνεύματι †. 7. al. Τίτου Ἰούστου s. simpliciter Τίτου. 8. al. ἀκούσαντες. 12. al. ἀνθυπάτου ὄντος. 15. al. ζητήματα †. 17. al. excl. οἱ Ἕλληνες s. l. οἱ Ἰουδαῖοι.

CAP. XVIII.

Post haec Paulus Athenis digressus Corinthum venit 1
et quum Iudaeum quendam nomine Aquilam, patria Pon- 2
ticum, qui nuperrime ex Italia venerat, eiusque uxorem
Priscillam deprehendisset (propterea quod Claudius edixe-
rat, ut omnes Iudaei Roma excederent), adiit eos et quia 3
idem tractabat opificium, mansit apud eos operasque fa-
ciebat; erant enim tabernaculorum opifices. Disserebat au- 4
tem singulis sabbatis in conventu sacro ac persuadebat Iu-
daeis et Graecis. Ubi vero Silas et Timotheus a Mace- 5
donia venerant, Paulus docendo erat occupatus testans Iu-
daeis, Messiam esse Iesum. Qui quum repugnarent et 6
conviciis eum proscinderent, vestimentis suis excussis dixit
ad eos: sanguis vester in vestrum caput (i. e. culpa per-
niciei vestrae recidat in vos); ego purus ab hoc tempore
ad gentes me conferam. Et illinc transgressus domum cu- 7
iusdam nomine Iusti, qui Deum colebat, intravit, cuius
domus synagogae erat contigua. Crispus autem praefectus 8
synagogae cum tota sua domo nomen dedit domino multi-
que Corinthiorum, qui audiebant, habebant fidem et lo-
tione sacra imbuebantur. Verum dominus per visum no- 9
ctu Paulo dixit: noli timere, sed loquere nec taceas,
quia ego tecum sum, neque quisquam manus tibi admove- 10
bit, ut male te tractet, quia in hac urbe multus mihi est
populus. Annum autem et sex menses doctrinam docens 11
divinam versatus est.
Gallione autem proconsule Achaiae Iudaei uno animo 12
contra Paulum surrexerunt eumque ad tribunal duxerunt
his verbis: hic contra legem nostram Deum colere homi- 13
nibus persuadet. Paulo autem os ad loquendum diductu- 14
ro Gallio ad Iudaeos dixit: si igitur iniuria quaedam erat
aut mala fraus, Iudaei, merito vos sustinerem; sin vero 15
quaestio est de doctrina et de nominibus vestraque lege,
ipsi videbitis; nam horum arbiter equidem esse nolo; 16
eosque a tribunali abegit. Graeci autem omnes So- 17

XVIII. Hinc iter suscipit Corinthum, ubi ab Aquila et Priscilla, qui, Claudio omnes Iudaeos Roma eiiciente, huc venerant, hospitio excipitur et singulis sabbati diebus in synagoga docet, qua in re a Sila et Timotheo, e Macedonia reversis, adiuvatur. Iudaeis rem chr. cum pertinacia repudiantibus, praefectus synagogae Christo dat nomen et Paulus viso, ut ibi docere pergat, confirmatus per annum et sex menses permanet. 1—11. Gallio proconsul Paulum a Iudaeis maligne accusatum tuetur. At So-

Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ
βήματος· καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν.
18 Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προςμείνας ἡμέρας ἱκανὰς τοῖς
ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν καὶ σὺν
αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν
19 Κεγχρεαῖς· εἶχε γὰρ εὐχήν. Κατήντησε δὲ εἰς Ἔφεσον
κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ εἰςελθὼν εἰς τὴν
20 συναγωγὴν διελέχθη τοῖς Ἰουδαίοις. Ἐρωτώντων δὲ
αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπέ-
21 νευσεν, ἀλλ' ἀπετάξατο αὐτοῖς εἰπών· Δεῖ με πάντως
τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα, πάλιν
δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς τοῦ θεοῦ θέλοντος. Καὶ ἀνήχθη
22 ἀπὸ τῆς Ἐφέσου καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν ἀναβὰς
καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν
23 καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ ἐξῆλθε διερχόμενος καθεξῆς τὴν
Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς
μαθητάς.
24 Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλὼς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ
γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν
25 ἐν ταῖς γραφαῖς. Οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ
κυρίου καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει καὶ ἐδίδασκεν ἀκρι-
βῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα
26 Ἰωάννου. Οὗτός τε ἤρξατο παῤῥησιάζεσθαι ἐν τῇ συν-
αγωγῇ. Ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα
προςελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν
27 τοῦ θεοῦ ὁδόν. Βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν
Ἀχαΐαν προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθη-
ταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν· ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο
28 πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος. Εὐτόνως γὰρ
τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ ἐπιδεικνὺς διὰ
τῶν γραφῶν, εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

ΚΕΦ. ΧΙΧ.

1 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ
Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον.

XVIII, 24. al. Ἀπελλῆς s. Ἀπολλώνιος. 25. al. κατηχ. τὸν λόγον. ib. al. τὰ περὶ (τοῦ) Ἰησοῦ † s. Χριστοῦ. 26. al. post τὴν τ. θ. ὁδόν addunt: ἐν δὲ τῇ Ἐφέσῳ ἐπιδημοῦντές τινες Κορίνθιοι καὶ ἀκούσαντες αὐτοῦ παρεκάλουν διελθεῖν σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν. Συγκατανεύσαντος δὲ αὐτοῦ οἱ Ἐφέσιοι ἔγραψαν τοῖς ἐν Κορίνθῳ μαθηταῖς, ὅπως ἀποδέξωνται τὸν ἄνδρα· ὃς ἐπιδημήσας εἰς τὴν Ἀχαΐαν πολὺ συνεβάλλετο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. XIX, 1. al. pro ἀνωτερικὰ l. ἀνατολικά. ib. al. κατελθεῖν.

sthenem praefectum synagogae comprehensum coram tribunali verberabant; nec quidquam horum Gallioni erat curae.

Paulus vero sat multos dies commoratus quum fra- 18
tribus valedixisset, in Syriam enavigabat cumque eo Pris-
cilla et Aquilas, qui Cenchreae caput sibi totonderat; sus-
ceperat enim votum. Ephesum autem delatus illos ibi re- 19
liquit; ipse vero synagogam ingressus cum Iudaeis est col-
locutus. Quibus rogantibus, ut diutius apud ipsos maneret, 20
non annuit, sed his verbis iis valedixit: oportet me omnino 21
festum instantem diem celebrare Hierosolyma ingressum,
sed iterum ad vos revertar Deo volente. Epheso nave so- 22
luta et Caesaream delatus adscendit et coetu, qui ibi erat,
salutato, Antiochiam descendit et aliquamdiu (ibi) versa- 23
tus exiit et peragrabat deinceps Galatiam terram et Phry-
giam omnes confirmans discipulos.

Iudaeus vero quidam Apollos nomine, patria Alexan- 24
drinus, vir eloquens, Ephesum devenit, in libris sacris ad-
modum versatus. Hic viam domini edoctus ac mente va- 25
lens verba faciebat et accurate, quae ad dominum perti-
nebant, docebat, quamquam tantum lotionem sacram Io-
hannis habebat cognitam. Hicce in sacro conventu libere 26
coepit loqui. Quem quum Aquila et Priscilla audivissent,
ei assumto accuratius domini viam exposuerunt. Qui 27
quum in Achaiam pervenire cuperet, fratres per litteras
hortati sunt asseclas (Christi), ut eum reciperent; qui de-
latus multum profuit (al. disseruit) fidelibus per gratiam.
Acriter enim Iudaeos redarguebat publice demonstrans per 28
libros sacros, Iesum esse Messiam.

CAP. XIX.

Factum autem est, ut, quum Apollos esset Corinthi, 1
Paulus, superioribus partibus peragratis, Ephesum veni-

---

sthenes, praefectus synagogae, pugnis caeditur. 12—17. In Syriam navigaturus cum Priscilla et Aquila Ephesum adit, unde petit Caesaream, Hierosolyma et Antiochiam. Tum in Asiam redux minorem Galatiam revisit ac Phrygiam. — Apollos Alexandrinus vir disertus Ephesi ab Aquila et Priscilla vera chr. doctrina imbutus in Achaia docet. 18—28.

XIX. Paulus adit Ephesum, ubi quosdam Iohannis discipulos,

2 Καὶ εὑρών τινας μαθητὰς εἶπε πρὸς αὐτούς· Εἰ πνεῦμα
ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν·
3 Ἀλλ᾿ οὐδὲ, εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν. Εἰπέ τε
πρὸς αὐτούς· Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; Οἱ δὲ εἶπον·
4 Εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. Εἶπε δὲ Παῦλος· Ἰωάννης
[μὲν] ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ λέγων, εἰς
τὸν ἐρχόμενον μετ᾿ αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσι, τοῦτ᾿ ἔστιν,
5 εἰς τὸν [Χριστὸν] Ἰησοῦν. Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν
6 εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς
τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ᾿
7 αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προεφήτευον. Ἦσαν
8 δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν
συναγωγὴν ἐπαῤῥησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος
9 καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Ὡς δέ τινες
ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώ-
πιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ᾿ αὐτῶν ἀφώρισε τοὺς
μαθητὰς καθ᾿ ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυ-
10 ράννου τινός. Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάν-
τας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ
11 κυρίου Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. Δυνάμεις τε οὐ τὰς
12 τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε
καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς
αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ᾿
αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐκπο-
13 ρεύεσθαι. Ἐπεχείρησαν δέ τινες καὶ τῶν περιερχομένων
Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ
πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ λέγον-
τες· Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὁ Παῦλος κηρύσσει.
14 Ἦσαν δέ τινες υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ οἱ
15 τοῦτο ποιοῦντες. Ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν
εἶπε· Τὸν Ἰησοῦν γινώσκω καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι,
16 ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ; Καὶ ἐφαλλόμενος ἐπ᾿ αὐτοὺς ὁ
ἄνθρωπος, ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατα-
κυριεύσας αὐτῶν ἴσχυσε κατ᾿ αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ
17 τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. Τοῦτο
δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς
κατοικοῦσι τὴν Ἔφεσον καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας
αὐτοὺς καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.
18 Πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι

XIX, 3. al. ὁ δὲ εἶπεν †. 10. al. τ. κυρ. Ἰησοῦ †. 12. al. ἀποφέρεσθαι †. ib. al. pro ἐκπορ. l. ἐξέρχεσθαι (ἀπ᾿ αὐτῶν †). 13. al. τινες ἀπὸ τῶν περιερχ †. ib. al. ὁρκίζομεν †. 16. al. κατακυριεῦσαν †. ib. al. ἀμφοτέρων ἴσχυσε †.

set. Qui quum discipulos quosdam deprehendisset, ad eos 2
dixit: an Spiritum sanctum accepistis, nomine Christo
dato? Illi vero ad eum dixerunt: sed ne audivimus qui-
dem, an Spiritus sanctus sit. Ad quos: quemnam in finem 3
igitur, inquit, lotionem sacram subiistis? Illi vero dixe-
runt: (eum in finem,) quem lotio sacra Iohannis specta-
bat. Verum Paulus: Iohannes, inquit, baptismo homines 4
ad mentem mutandam obstrinxit dicens populo, ut fidem
haberent ei qui post ipsum veniret, hoc est, Christo Iesu.
Quo audito lavacrum subierunt sacrum hac lege, ut nomen 5
domini Iesu profiterentur, et manibus a Paulo iis imposi- 6
tis Spiritus sanctus eos occupavit loquebanturque linguis
(sacro ducti furore) et vaticinabantur. Erant autem hi 7
omnes viri circiter duodecim. Synagogam vero ingressus 8
libere loquebatur per tres menses disputans et quae perti-
nent ad regnum Messianum, (iis) persuadens. Quum vero 9
quidam duri (pervicaces) redderentur nec obedirent viam
(quam monstrabat ad vitam beatam) conviciis proscinden-
tes coram hominum multitudine, ab iis digressus discipu-
los separavit quotidie colloquens in schola cuiusdam Ty-
ranni. Hoc autem factum est duos per annos, ita ut om- 10
nes, qui Asiam inhabitabant, doctrinam domini audirent,
et Iudaei et Graeci. Atque miracula haud exigua Deus per 11
manus Pauli edebat, ita ut sudariis et semicinctiis de eius 12
cute super aegrotos positis morbi ab iis removerentur im-
purique exirent daemones. Verum Iudaeorum quoque, qui 13
circumvagabantur, incantatorum quidam nomen domini,
ut opem ferret iis qui malis laborabant daemonibus, in-
vocare coeperunt his verbis: obtestor vos per Iesum, cu-
ius praeco Paulus est. Erant vero quidam filii Scevae Iu- 14
daei praefecti synagogae septem, qui id faciebant. Sed 15
malus daemon hunc in modum respondit: Iesum nosco et
Paulum scio, vos vero quinam estis? Et homo, in quo erat 16
malus daemon, quum in eos insiliisset, iis potitus praevaluit,
ita ut nudi et vulnerati ex illa domo aufugerent. Quod
quum omnibus et Iudaeis et Graecis, qui Ephesum habitabant, 17
innotuisset, eos omnes incessit timor magnisque laudibus
nomen domini Iesu celebrabant. Multi eorum, qui nomen 18

---

qui esse Sp. sanctum nesciunt, denuo lotione sacra imbuit, in synagoga docet, miracula edit eoque auctore, Iudaicis exorcistis male tractatis, libri magici igne delentur. Quae omnia in com-

19 καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. Ἱκανοὶ δὲ τῶν
τὰ περίεργα πραξάντων συνενέγκαντες τὰς βίβλους κα-
τέκαιον ἐνώπιον πάντων καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐ-
20 τῶν καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. Οὕτω κατὰ
κράτος ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανε καὶ ἴσχυεν!
21 Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ
πνεύματι διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν πορεύε-
σθαι εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰπών· Ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με
22 ἐκεῖ δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν. Ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν
Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ
23 Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐγένετο
δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς
24 ὁδοῦ. Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν
ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος παρείχετο τοῖς τεχνίταις ἐρ-
25 γασίαν οὐκ ὀλίγην. Οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ
τοιαῦτα ἐργάτας εἶπεν· Ἄνδρες, ἐπίστασθε, ὅτι ἐκ ταύ-
26 της τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστι, καὶ θεωρεῖτε
καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης
τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν ἱκανὸν
ὄχλον λέγων, ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι.
27 Οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπε-
λεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμι-
δος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαι-
ρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ
28 οἰκουμένη σέβεται. Ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλή-
ρεις θυμοῦ ἔκραζον λέγοντες· Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφε-
29 σίων! Καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως· ὥρμη-
σάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον συναρπάσαντες Γάϊον
30 καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας συνεκδήμους Παύλου. Τοῦ
δὲ Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον οὐκ εἴων
31 αὐτὸν οἱ μαθηταί. Τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν ὄντες
αὐτῷ φίλοι πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ δοῦ-
32 ναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. Ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι
ἔκραζον· ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη καὶ οἱ πλείους
33 οὐκ ᾔδεισαν, τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεισαν. Ἐκ δὲ τοῦ
ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον προβαλλόντων αὐτὸν τῶν
Ἰουδαίων· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα ἤθελεν
34 ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ· ἐπιγνόντες δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι,
φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόν-

XIX, 24. al. ἀργυροῦς ἴσως ὡς κιβώρια μικρά. 25. al. εὐπορία ὑμῶν †. 27. al. ἱερὸν Ἀρτέμιδος †. ib. al. τῆς μεγαλειότητος. 29. al. ἡ πόλις ὅλη συγχύσεως. ib. al. τοῦ Παύλου †. 33. al. προβαλόντων †. 34. al. ἐπιγνόντων †.

dederant Christo, veniebant confessum et declaratum quam
agendi rationem. Haud pauci autem eorum, qui res fe- 19
cerant supervacaneas, libros collatos coram omnibus com-
burebant, quorum pretiis computatis repererunt quinqua-
ginta millia argenti. Sic vi doctrina domini augebatur ac 20
valebat.

His confectis Paulus, Macedonia peragrata, atque 21
Achaia, Hierosolyma proficisci apud animum suum con-
stituit his verbis: postquam ibi fuero, oportet me Romam
quoque videre. Duobus autem, qui ei ministrabant, Timo- 22
theo et Erasto, in Macedoniam ablegatis, ipse aliquamdiu
permansit in Asia. Illo vero tempore haud exiguus de via, 23
quam monstrabat (ad salutem pertingendam), exstitit tumul-
tus. Quidam enim Demetrius nomine, faber argentarius, 24
aediculas fabricans Dianae argenteas haud exiguum artifici-
bus praestabat quaestum. His aliisque eiusmodi rerum opi- 25
ficibus congregatis, dixit: viri, scitis, ex opificio nos no-
strum quaestum facere, et videtis atque auditis, non solum 26
Ephesi, sed in tota fere Asia hunc Paulum permultos per-
suadendo avertisse dicentem, nullos esse Deos, qui manu
fabricentur. Non solum autem hoc est periculum, ne hic 27
quaestus noster in contemtum abeat, sed etiam magnae
Deae Dianae templum pro nihilo habeatur ac futurum sit,
ne plane aboleatur maiestas eius, quam universa Asia or-
bisque terrarum veneratur. Quo audito et ira pleni hunc 28
in medium clamarunt: magna est Diana Ephesiorum! Et 29
tota urbs plena erat rerum perturbatione et Caio et Aristar-
cho Macedonibus, comitibus Pauli, correptis, uno animo 30
ruebant in theatrum. Paulum vero ingredi cupientem ad
populum non sinebant discipuli. Quidam autem Asiarcha- 31
rum quoque ei amici, missis ad eum, hortabantur, ne in
theatrum se daret. Alii igitur aliud quid clamabant; erat 32
enim turba confusa et plerique nesciebant, qua de caussa
confluxissent. Ex hac autem hominum turba protraxerunt 33
Alexandrum, praeiicientibus eum Iudaeis; qui Alexander,
silentio manu indicto, apud populum se defendere volebat;
at cognito, eum esse Iudaeum, una ex omnibus duas fere 34
horas clamantibus vox est emissa: magna est Diana Ephe-

---

modum rei chr. cedunt. 1—20. Timotheus cum Erasto, Paulo Hierosolyma profecturo, in Macedoniam mittitur. At malis Demetrii artibus, qui apostolum ubique terrarum Dianae cultum

35 τον· Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων! Καταστείλας δὲ ὁ
γραμματεὺς τὸν ὄχλον φησίν· Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ
ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεω-
κόρον οὖσαν τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦς;
36 Ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατε-
σταλμένους ὑπάρχειν καὶ μηδὲν προπετὲς πράττειν.
37 Ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους οὔτε ἱεροσύλους οὔτε
38 βλασφημοῦντας τὴν θεὸν ὑμῶν. Εἰ μὲν οὖν Δημήτριος
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσι πρός τινα λόγον, ἀγό-
ραιοι ἄγονται καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν· ἐγκαλείτωσαν ἀλλή-
39 λοις· εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκ-
40 κλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. Καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι
στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος,
περὶ οὗ δυνησόμεθα ἀποδοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς
ταύτης. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

ΚΕΦ. XX.

1 Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον προσκαλεσάμε-
νος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ ἀσπασάμενος ἐξῆλθε
2 πορευθῆναι εἰς τὴν Μακεδονίαν. Διελθὼν δὲ τὰ μέρη
ἐκεῖνα καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ ἦλθεν εἰς
3 τὴν Ἑλλάδα· ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ
ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς
τὴν Συρίαν ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακε-
4 δονίας. Συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος
Πύῤῥου, Βεροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος καὶ
Σεκοῦνδος καὶ Γάϊος Δερβαῖος καὶ Τιμόθεος, Ἀσιανοὶ
5 δὲ Τύχικος καὶ Τρόφιμος. Οὗτοι προελθόντες ἔμενον
6 ἡμᾶς ἐν Τρωάδι. Ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέ-
ρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐ-
τοὺς εἰς τὴν Τρωάδα ἄχρις ἡμερῶν πέντε, οὗ διετρίψα-
7 μεν ἡμέρας ἑπτά. Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συν-
ηγμένων ἡμῶν κλάσαι ἄρτον ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς
μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον· παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι
8 μεσονυκτίου. Ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ,
9 οὗ ἦμεν συνηγμένοι. Καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνόματι

XIX, 35. θεᾶς Ἀρτέμιδος †. 37. al. τὴν θεὰν † s. τὸν θεόν. ib. al. pro ὑμῶν l. ἡμῶν †. 38. al. πρός τινα λόγον ἔχουσι †. ib. al. ἀγοραῖοι †. 40. al. οὐ οὗ †· Bornem. coni. ποῦ et περὶ τῆς συστροφῆς. ib. al. δοῦναι † XX, 1. al. μεταπεμψάμενος ὁ Π. 4. al. Σωσίπατρος l. al. Πύῤῥου induount. ib. al. Τυχικός. 7. al. τῶν μαθητῶν τοῦ κλάσαι †. 8. al. pro ἦμεν l. ἦσαν †. 9. al. καθεζόμενος.

siorum! Scriba autem quum populum placasset, dixit: 35
Ephesii, quisnam est homo, qui nesciat urbem Ephesinam
cultricem esse assiduam magnae Dianae eiusque simulacri
coelitus delapsi? His igitur extra controversiam positis 36
convenit, vos esse placatos neque quidquam agere praecipi-
tanter! Adduxistis enim viros hos neque sacrilegos neque 37
impie in deam vestram loquentes. Si igitur Demetrius eius- 38
que socii artifices causam adversus aliquem habent; habentur
conventus forenses et proconsules sunt; causam inter se
disceptent; sin vero quid de aliis rebus inquiritis, in legi- 39
tima concione dissolvetur. Etenim veremur, ne propter ho- 40
diernum diem seditionis accusemur, quum nulla eius causa
adsit, cuius rationem reddere poterimus (nempe,) huius
rerum perturbationis. Quibus dictis concionem absolvit.

CAP. XX.

Post sedatum tumultum Paulus convocatis discipulis 1
valedixit et egressus est, ut in Macedoniam proficisceretur.
Peragratis vero istis regionibus multisque verbis eos (Chri- 2
stianos) cohortatus venit in Graeciam, ubi per tres menses 3
versatus, insidiis a Iudaeis ei structis, quum in eo esset, ut
Syriam nave peteret, consilium cepit revertendi per Mace-
doniam. Comitabantur autem eum usque in Asiam Sopater 4
filius Pyrrhi, Beroeensis, Thessalonicensium vero Aristar-
chus et Secundus et Caius Derbensis et Timotheus, Asiani
vero Tychicus et Trophimus. Hi praegressi manebant nos 5
Troade. Nos vero quum post ferias paschales Philippis 6
enavigassemus, die quinto Troadem ad eos venimus, ubi
septem dies consumsimus. Primo vero hebdomadis die nobis 7
ad panem frangendum congregatis, Paulus postridie exitu-
rus cum iis sermones conferebat sermonemque ad mediam
usque noctem continuavit. Lucernae autem sat multae 8
erant in superiore aedium parte, ubi eramus congregati.
Quidam vero adolescens nomine Eutychus sedens in fenestra, 9

---

abrogare accusat, magna oritur plebis ac turbulenta seditio, cui
tamen scriba publicus finem imponit. 21—40.
XX. Paulus per Macedoniam in Graeciam profectus revertitur
in Macedoniam et cum Luca, nave Philippis soluta, Troadem

Εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ,
διαλεγομένου τοῦ Παύλου ἐπὶ πλεῖον, κατενεχθεὶς ἀπὸ
τοῦ ὕπνου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω καὶ ἤρθη
10 νεκρός. Καταβὰς δὲ ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ καὶ συμ-
περιλαβὼν εἶπε· Μὴ θορυβεῖσθε· ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ
11 ἐν αὐτῷ ἐστιν. Ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας ἄρτον καὶ γευ-
σάμενος, ἐφ᾽ ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρις αὐγῆς οὕτως
12 ἐξῆλθεν. Ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα καὶ παρεκλήθη-
13 σαν οὐ μετρίως. Ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον
ἀνήχθημεν εἰς τὴν Ἄσσον ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβά-
νειν τὸν Παῦλον· οὕτω γὰρ ἦν διατεταγμένος μέλλων
14 αὐτὸς πεζεύειν. Ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον,
15 ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς Μιτυλήνην κἀκεῖθεν
ἀποπλεύσαντες τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντικρὺ Χίου.
Τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς Σάμον καὶ μείναντες ἐν
16 Τρωγυλλίῳ τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς Μίλητον. Ἔκρινε
γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένη-
ται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδε γάρ, εἰ
δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι
εἰς Ἱεροσόλυμα.
17 Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον μετεκα-
18 λέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. Ὡς δὲ παρε-
γένοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐπίστασθε,
ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἀφ᾽ ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς
19 μεθ᾽ ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην δουλεύων τῷ
κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ δακρύων καὶ
20 πειρασμῶν τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν
Ἰουδαίων· ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων,
τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ
21 κατ᾽ οἴκους, διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι
τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον
22 ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ νῦν, ἰδού! ἐγὼ δεδεμένος
τῷ πνεύματι πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ τὰ ἐν αὐτῇ
23 συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς, πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεταί μοι λέγον, ὅτι δεσμά με
24 καὶ θλίψεις μένουσιν. Ἀλλ᾽ οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι
οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι
τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον
παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον
25 τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. Καὶ νῦν, ἰδού! ἐγὼ οἶδα, ὅτι

XX, 13. al. προσελθόντες. 15. τῇ δὲ καὶ μείναντες †. 16. al.
κεκρίκει †. 19. al. πολλῶν δακρύων †. 23. al. μοι excludunt. 24.
al. δεσμά καὶ θλίψεις με †.

alto somno oppressus, Paulo diutius disserente, vi soporis
decidit a tertia contignatione sublatusque est mortuus.
Paulus vero quum descendisset, ei incubuit eumque am- 10
plexus dixit: nolite perturbari; nam anima in eo est. Quum 11
vero adscendisset et panem fractum comedisset, satis diu
ad diluculum usque collocutus, sic est egressus. Puerum 12
autem duxerunt vivum nec mediocriter recreati sunt. Nos 13
vero ad navigium progressi Assum navigavimus illinc
Paulum recepturi; sic enim constituerat ipse pedibus iter
facturus. Quum vero Assi (Assum ingressus) nobiscum 14
esset congressus, eo recepto venimus Mitylenen atque illinc
quum enavigassemus, sequenti die e regione Chii devenimus.
Postero autem die ad Samum appulimus et Trogyllii morati 15
postridie Miletum venimus. Decreverat enim Paulus Ephe- 16
sum praeternavigare, ne in Asia tempus tereret; prope-
rabat enim, ut, si fieri posset, die Pentecostes veniret
Hierosolyma.

A Mileto autem missis Ephesum seniores ecclesiae 17
evocavit. Quum vero ad eum venissent, dixit iis: vos 18
scitis, a primo inde die, a quo Asiam sum ingressus, quo- 19
modo vobiscum per omne tempus versatus sum ministrans
domino cum omni modestia et lacrymis et periculis, quae
mihi in illis Iudaeorum insidiis acciderunt; (nostis) quam 20
minime me subduxerim rebus utilibus (nempe,) ut vobis
non indicarem nec vos docerem publice et privatim, gra- 21
viter monens et Iudaeos et Graecos de animi ad Deum
conversione ac fide in dominum nostrum Iesum Christum.
Et nunc, ecce! ego mente subactus (impetu animi) profi- 22
ciscor Hierosolyma ignarus, quae in ea mihi sint eventu-
ra, praeter quam quod Spiritus singulis in oppidis mihi 23
hunc in modum testatur, vincula me et calamitates ma-
nere. At nihil (eorum) curo nec vitam meam mihi ipsi 24
habeo caram, ut cursum meum absolvam cum gaudio (i. e.
nec vitae caritas impedit, quominus cursum meum animo
laeto absolvam) et ministerium, quod accepi a domino no-
stro Iesu, ut evangelium gratiae divinae confirmarem te-
stimoniis. Et iam, ecce! ego novi, faciem meam non am- 25

---

pervenit, ubi plures iter cum eo suscepturi praestolantur, et Eutychum aedificio, ubi verba facit, delapsum vitae restituit. Hinc Assum perveniunt, tum itinere maritimo prope Samum Trogyllii nocte transacta Miletum indeque Ephesum; ubi coram coetus ch. presbyteris evocatis calamitates ipsi imminentes significat,

οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου ὑμεῖς πάντες, ἐν οἷς
26 διῆλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Διὸ μαρ-
τύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ
27 ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων· οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ
28 ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. Προσέχετε
οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ
θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἰδίου.
29 Ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰςελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν
30 μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου
καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διε-
στραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὑτῶν.
31 Διὸ γρηγορεῖτε μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ
ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα
32 ἕκαστον. Καὶ τανῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ
θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποι-
κοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμέ-
33 νοις πᾶσιν. Ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς
34 ἐπεθύμησα· αὐτοὶ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ
35 τοῖς οὖσι μετ᾽ ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. Πάντα
ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι
τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου
Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· „Μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι
36 ἢ λαμβάνειν.“ Καὶ ταῦτα εἰπὼν θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ
37 σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προςηύξατο. Ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυ-
θμὸς πάντων καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύ-
38 λου κατεφίλουν αὐτὸν ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ
ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεω-
ρεῖν. Προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

ΚΕΦ. XXI.

1 Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ᾽
αὐτῶν εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ, τῇ δὲ ἑξῆς
2 εἰς τὴν Ῥόδον κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα καὶ εὑρόντες πλοῖον
3 διαπερῶν εἰς Φοινίκην ἐπιβάντες ἀνήχθημεν· ἀναφανέν-
τες δὲ τὴν Κύπρον καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον
ἐπλέομεν εἰς Συρίαν καὶ κατήχθημεν εἰς Τύρον· ἐκεῖσε
4 γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. Καὶ

XX, 26. al. καθαρὸς εἰμὶ ἐγώ †. 28. al. pro θεοῦ l. κυρίου s. κυρ. καὶ θεοῦ †. al. aliter. ib. al. τοῦ ἰδίου αἵματος †. 29. al. ἐγὼ οἶδα †. 31. al. ἕνα ἕκαστον ὑμῶν. 32. al. οἰκοδομῆσαι †. 34. al. αὐτοὶ δὲ †. 35. al. διδόναι μᾶλλον †. XXI. 1. al. Κῶν †.

plius esse visuros vos omnes, inter quos regnum Messia-
num alta voce annuntians versatus sum (pr. quorum ter-
ram peragravi inter eos annuntians reg. M.). Quare testor 26
vos hodierno die, me purum esse a sanguine omnium;
non enim me subduxi, ut vobis non omnem Dei volun- 27
tatem annuntiarem. Attendite igitur ad vosmetipsos to- 28
tumque gregem, in quo vos Spiritus sanctus episcopos
constituit, ut pasceretis coetum Dei, quem per suum ipsius
sanguinem sibi comparavit. Ego enim novi hoc, ventu- 29
ros esse post abitum meum lupos vobis graves gregi non
parcentes, et ex vobismetipsis prodituros esse viros per- 30
versa tradentes, ut discipulos (quos habetis,) ad suas par-
tes trahant. Quapropter vigilate memores, me per trien- 31
nium die noctuque cum lacrymis unumquemque monere
non desiisse. Atque nunc commendo vos, fratres, Deo et 32
doctrinae eius benevolentiae, quae superstruere (i. e. au-
gere vos fide et pietate) potest ac dare vobis haeredita-
tem (vitam beatam) in numero sanctorum (i. e. Christia-
norum, qui Deum habent sibi propitium). Argentum sive 33
aurum sive vestimenta non concupivi; ipsi nostis, necessita- 34
tibus meis et eorum qui mecum erant has manus succurrisse.
Omnino vobis demonstravi, sic laborantes oportere iuvare 35
aegrotos ac memores esse verborum domini Iesu; nam
ipse dixit: „magis iuvat dare quam accipere. Quae quum 36
dixisset, genubus suis flexis cum iis omnibus precatus est.
Sat magnus autem exstitit omnium fletus et collum Pauli 37
amplexi eum deosculabantur id maxime dolentes, quod di- 38
xerat, ipsos faciem eius non amplius esse contemplaturos.
Prosequebantur autem eum ad navem.

CAP. XXI.

Quum vero ab eorum amplexibus divulsi in altum 1
essemus delati, recto cursu in Coum venimus, die autem 2
sequenti Rhodum atque illinc Patara et navem, quae Phoe-
nicen peteret, nacti, ea conscensa, solvimus. Cypro au- 3
tem conspecta eaque ad sinistram relicta in Syriam naviga-
bamus et Tyrum appulimus; nam (illuc tendebat) navis
(et) illic onus suum exponebat. Et discipulis repertis, 4

---

curam coetus, quem ab omni macula immunem condiderit, iis commendat eosque lacrymantes cum lacrymis iubet valere. 1—38.
XXI. Paulus Hierosolyma petens ad Tyrum appellit: hinc per

ἀνευρόντες τοὺς μαθητὰς ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας
ἑπτά· οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ
5 ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρ-
τίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα προπεμπόντων
ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἕως ἔξω τῆς πό-
λεως καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προςηυξά-
6 μεθα καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖον,
7 ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν
διανύσαντες ἀπὸ Τύρου κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαΐδα
καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν
8 παρ' αὐτοῖς. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες ἤλθομεν εἰς
Καισάρειαν καὶ εἰςελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ
εὐαγγελιστοῦ, ὄντος ἐκ τῶν ἑπτά, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ.
9 Τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες προφη-
10 τεύουσαι. Ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους κατῆλ-
11 θέ τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι Ἄγαβος, καὶ
ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου,
δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας εἶπε· Τάδε
λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· Τὸν ἄνδρα, οὗ ἐστιν ἡ ζώνη
αὕτη, οὕτω δήσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ
12 παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. Ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦ-
τα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι τοῦ μὴ ἀνα-
13 βαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος·
Τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρ-
δίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν
εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυ-
14 ρίου Ἰησοῦ. Μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ ἡσυχάσαμεν εἰ-
15 πόντες· Τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω. Μετὰ δὲ τὰς
16 ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερου-
σαλήμ. Συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας
σὺν ἡμῖν ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι
Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ.
17 Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀσμένως ἐδέξαν-
18 το ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰςῄει ὁ Παῦλος
σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον· πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρες-
19 βύτεροι. Καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξηγεῖτο καθ' ἓν
ἕκαστον ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς δια-
20 κονίας αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν θεόν·

XXI, 4. al. Ἱεροσόλυμα †. ib. al. ἠσπασάμεθα s. ἀπησπασάμεθα. 8. al. ἐξελθ. οἱ περὶ τὸν Παῦλον †. ib. al. τοῦ ὄντος †. 11. al. δήσας τε ἑαυτοῦ † s. τε αὐτοῦ. 15. al. ἀποσκευασάμενοι † s. παρασκευασάμενοι s. ἐπισκευάμενοι s. ἀποταξάμενοι. ib. al. Ἱεροσόλυμα †. 17. al. ἀπεδέξαντο.

septem dies ibi permansimus, qui quidem Paulo dicebant
per Spiritum, ne Hierosolyma adscenderet. His diebus 5
autem finitis egressi proficiscebamur prosequentibus nos
omnibus cum mulieribus et liberis usque extra urbem fle-
xisque genubus in littore (al. prope littus) preces fudimus
et, quum nobis invicem valedixissemus, navem conscen- 6
dimus; illi autem domum redierunt. Nos vero, expedita 7
navigatione Tyro Ptolemaidem devenimus et, salutatis fra-
tribus, unum diem apud eos mansimus. Postridie autem 8
egressi venimus Caesaream atque ingressi domum Philippi
evangelistae, qui unus erat e septemviris (diaconis), apud
eum mansimus, Huic vero erant quatuor filiae virgines, 9
quae vaticinabantur. Nobis autem plures dies permanen- 10
tibus quidam e Iudaea propheta nomine Agabus descendit,
qui, quum ad nos venisset, cingulo Pauli sumto vinctisque
suis manibus ac pedibus dixit: haec dicit Spiritus san- 11
ctus: virum, cuius est hoc cingulum, sic vincient Hiero-
solymis Iudaei et manibus gentilium tradent. His vero 12
auditis, et nos et incolae eum rogabamus, ne Hierosolyma
adscenderet. At Paulus respondit: quid est, quod ploretis 13
et animum meum frangatis? ego enim non solum vinciri, sed
etiam mori nominis domini Iesu profitendi causa Hierosolymis
paratus sum. Qui quum persuaderi non posset, quievimus 14
dicentes: fiat voluntas domini. Post hos autem dies va- 15
sibus collectis Hierosolyma adscendimus. Verum etiam 16
quidam discipulorum Caesarea nobiscum venerant, qui nos
ad Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum, cu-
ius hospitio usi eramus (al. uteremur), ducebant.

Nos autem Hierosolyma ingressos fratres lubenter ex- 17
ceperunt. Die vero sequenti Paulus nobiscum ad Iacobum 18
intravit omnesque aderant seniores. Quibus salutatis dein- 19
ceps singula, quae Deus per eius ministerium fecerat inter
gentiles, enarrabat. Quo audito illi laudibus Deum cele- 20

Ptolemaidem pervenit Caesaream, ubi apud Philippum versanti Agabus vincula divinat mox futura. Attamen apostolus fortissimo animo urbem adit fatalem cum aliquot Caesareensibus. 1—16. A fratribus ibi benigne exceptus rebusque, quas gesserat, expositis, ut invidiam atque insidias Iudaeorum evitet, cum aliquot

εἶπόν τε αὐτῷ· Θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν
Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων· καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ
21 νόμου ὑπάρχουσι. Κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀπο-
στασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη
πάντας Ἰουδαίους λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα
22 μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. Τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ
πλῆθος συνελθεῖν· ἀκούσονται γάρ, ὅτι ἐλήλυθας.
23 Τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ σοι λέγομεν· Εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες
24 τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ᾽ ἑαυτῶν. Τούτους παραλα-
βὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς καὶ δαπάνησον ἐπ᾽ αὐτοῖς,
ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν, καὶ γνώσονται πάντες, ὅτι
ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ
25 αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. Περὶ δὲ τῶν πεπιστευκό-
των ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον
τηρεῖν αὐτούς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό,τε εἰδωλό-
26 θυτον καὶ τὸ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν. Τότε ὁ
Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν
αὐτοῖς ἁγνισθεὶς εἰσῄει εἰς τὸ ἱερὸν διαγγέλλων τὴν ἐκ-
πλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη
ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά.
27 Ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ
ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ
συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ᾽
28 αὐτὸν κράζοντες· Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε! οὗτός
ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ
τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ διδάσκων· ἔτι τε
καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κεκοίνωκε τὸν
29 ἅγιον τόπον τοῦτον. (Ἦσαν γὰρ προεωρακότες Τρόφι-
μον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι
30 εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος.) Ἐκινήθη τε ἡ πόλις
ὅλη καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ καὶ ἐπιλαβόμενοι
τοῦ Παύλου εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως
31 ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. Ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι
ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυ-
32 ται Ἱερουσαλήμ, ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ
ἑκατοντάρχους κατέδραμεν ἐπ᾽ αὐτούς. Οἱ δὲ ἰδόντες
τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπαύσαντο τύπτοντες
33 τὸν Παῦλον. Τότε ἐγγίσας ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ
καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσί, καὶ ἐπυνθάνετο, τίς

XXI, 20. al. pro θεὸν l. κύριον †. ib. al. εἰσὶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις †. 24. al. τὰς κεφαλάς. ib. al. γνῶσι †. 27. al. ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας †. 28. al. πανταχῇ †. ib. al. κεκοινώκηκε. 29. al. ἑωρακότες †. 33. al. ἐγγίσας δέ.

brabant eique dixerunt: vides, frater, quam multa millia
sunt Iudaeorum, qui Christo nomen dederunt; et omnes
studio legis flagrant. Audiverunt autem de te, te omnes 21
Iudaeos inter gentiles (versantes) defectionem docere a
Mose, ne circumcidant liberos nec ritus observent. Quid 22
igitur est? omnino multitudo conveniat necesse est; nam,
te venisse, audient. Fac igitur hoc, quod tibi dicimus: 23
sunt nobis quatuor viri, qui votum susceperunt. Cum his 24
tibi adiunctis castimonium suscipe et propter eos fac sum-
tum, ut caput tondeant, et omnes noscent, eorum, quae
de te acceperint, nihil esse, sed te ipsum quoque vitam
tuam ad legem componere. De gentilibus autem, qui Chri- 25
sto nomen dederunt, nos literas misimus cum decreto, ne
eiusmodi quid observent, nisi ut sese abstineant ab idolo-
thyto et sanguine et suffocato et scortatione. Tum Pau- 26
lus viris illis assumtis sequenti die castimonio cum iis
suscepto templum intrabat impletionem dierum castimonii
illius annuntians, usque dum pro uno quoque eorum do-
num esset oblatum.

Quum vero septem illi dies in eo essent, ut absolve- 27
rentur, Iudaei Asiatici, in templo eo conspecto, totam con-
citabant plebem eique manus iniiciebant clamantes: Israe- 28
litae, succurrite! hic est homo ille qui contra populum
et legem et locum hunc omnes omnibus in locis docet;
insuper etiam Graecos in templum induxit et sanctum
hunc locum profanavit. (Nam antea Trophimum Ephe- 29
sium cum eo in urbe viderant, quem Paulum in templum
introduxisse putabant.) Tota urbs commota est factus- 30
que populi concursus et Paulum comprehensum extra tem-
plum traxerunt, et confestim ianuae erant clausae. Cu- 31
pientibus autem eum interficere, rumor ad tribunum co-
hortis adscendit, universa Hierosolyma esse perturbata,
qui puncto temporis assumtis militibus et centurioni-
bus ad eos decurrit. Hi vero, conspecto tribuno et 32
militibus, Paulum verberare desierunt. Tum tribunus, 33
quum appropinquasset, eum comprehensum duabus catenis

Nasiraeis votum suscipit, quo inimicis persuadeat, legem Mosaicam ipsi esse curae. At Paulo in templo versante Iudaei Asiatici excitant tumultum, maximus fit plebis concursus et apostolus esset misere trucidatus, nisi Lysias tribunus, re cognita, cum militibus subito venisset eumque prehensum catenis ligari iussis-

34 ἂν εἴη καὶ τί ἐστι πεποιηκώς. Ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων
ἐν τῷ ὄχλῳ. Μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ
τὸν θόρυβον ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβο-
35 λήν. Ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς, συνέβη
βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν
36 τοῦ ὄχλου· ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζον·
37 Αἶρε αὐτόν! Μέλλων τε εἰςάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν
ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ· Εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν τι
38 πρός σε; Ὁ δὲ ἔφη· Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; Οὐκ ἄρα
σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστα-
τώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακιςχιλίους
39 ἄνδρας τῶν σικαρίων; Εἶπε δὲ ὁ Παῦλος· Ἐγὼ ἄν-
θρωπος μέν εἰμι Ἰουδαῖος Ταρσεὺς τῆς Κιλικίας οὐκ
ἀσήμου πόλεως πολίτης· δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι
λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν.
40 Ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν
ἀναβαθμῶν κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. Πολλῆς δὲ σιγῆς
γενομένης προςεφώνησε τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ λέγων·

ΚΕΦ. XXII.

1 Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς
2 πρὸς ὑμᾶς νυνὶ ἀπολογίας. (Ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ
Ἑβραΐδι διαλέκτῳ προςεφώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον
3 ἡσυχίαν. Καί φησιν·) Ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος,
γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος
δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ πε-
παιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλω-
τὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμε-
4 ρον, ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου δεσμεύων
καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας,
5 ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι καὶ πᾶν τὸ πρεςβυτέ-
ριον, παρ᾽ ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελ-
φοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε
ὄντας δεδεμένους εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν.
6 Ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ Δαμασκῷ
περὶ μεσημβρίαν ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι
7 φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ· ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἤκουσα
φωνῆς λεγούσης μοι· Σαοὺλ, Σαούλ! τί με διώκεις;
8 Ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην· Τίς εἶ, κύριε; εἶπέ τε πρός με·

XXI, 34. al. ἐπεβόων s. ἐπεφώνουν. XXII, 1. al. νῦν †. 2. al. προςφωνεῖ s. προςεφώνησε. 7. al. ἔπεσόν τε †.

iussit vinciri et sciscitatus est, quisnam esset et quid fe-
cerit. Alii vero aliud quid in populo vociferabant. Quum 34
vero certum non posset cognoscere propter tumultum, in
praesidia eum iussit duci. Quum vero pervenerat ad gra- 35
dus, contigit, ut a militibus ob vim populi portaretur; se- 36
quebatur enim multitudo populi clamans: tolle eum! Verum 37
Paulus ingressurus in praesidia dicit tribuno: licetne mihi
ad te quid dicere? Ille: scisne Graece? Nonne tu es ille 38
Aegyptius, qui ante hos dies, seditione excitata, quatuor
millia sicariorum in solitudinem eduxit? Paulus autem di- 39
xit: ego homo sum Iudaeus Tarsensis Ciliciae non igno-
bilis oppidi civis; sed peto abs te, permitte mihi verba
facere ad populum.
Quod quum permisisset, Paulus in gradibus illis col- 40
locatus populo manu indixit silentium. Multo autem si- 41
lentio orto hebraice his verbis est allocutus:

CAP. XXII.

Viri fratres et patres, audite hanc meam ad vos de- 1
fensionem. (Quum vero eum hebraice ipsos alloqui audi- 2
vissent, magis agebant silentium. Ac dicit:) equidem sum 3
vir Iudaeus, natus Tarsi Ciliciae, nutritus vero in hac
ipsa urbe, ad pedes Gamalielis institutus ad severitatem
patriae legis, acer Dei cultor, quemadmodum vos omnes
estis hodie, qui hanc viam persecutus sum ad mortem us- 4
que vinculis constringens ac tradens in vincula viros et
feminas, quemadmodum etiam pontifex maximus mihi te- 5
statur totusque senatus, a quibus epistolis quoque acce-
ptis ad (al. contra) fratres proficiscebar Damascum, qui
eos quoque, qui illic erant, adducerem Hierosolyma, ut affi-
cerentur poenis. At mihi proficiscenti atque appropinquanti 6
Damasco accidit, ut circa meridiem subito e coelo lux
satis magna me circumfulgeret; cecidique in terram et au- 7
divi vocem mihi dicentem: Saule, Saule, quid me perse-
queris? Ego vero respondi: quisnam es, domine? dixitque 8
ad me: ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.

---

set. Ab hoc verba ad populum facere petit veniamque conse-
quitur. 14—39.

XXII. Tum ad populum hebraice dicens exponit, cur et quo-
modo ex internecino christianorum inimico rei chr. amicus fa-

9 *Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. Οἱ δὲ
σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο καὶ ἔμφοβοι ἐγέ-
νοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι.
10 Εἶπον δέ· Τί ποιήσω, κύριε; Ὁ δὲ κύριος εἶπε πρός
με· Ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκόν, κἀκεῖ σοι λαληθή-
11 σεται περὶ πάντων, ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. Ὡς δὲ
οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειρα-
γωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι ἦλθον εἰς Δαμασκόν.
12 Ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβὴς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυ-
13 ρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων, ἐλθὼν
πρός με καὶ ἐπιστὰς εἶπέ μοι· Σαοὺλ ἀδελφέ, ἀνάβλεψον!
14 Κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. Ὁ δὲ εἶπεν·
Ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γνῶναι τὸ
θέλημα αὐτοῦ καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν
15 ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάν-
16 τας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. Καὶ νῦν τί
μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας
17 σου ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἐγένετο δέ μοι
ὑποστρέψαντι εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ προσευχομένου μου ἐν
τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγον-
18 τά μοι· Σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἱερουσαλήμ,
διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ.
19 Κἀγὼ εἶπον· Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην
φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύ-
20 οντας ἐπὶ σέ· καὶ, ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ
μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν
21 καὶ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. Καὶ
εἶπε πρός με· Πορεύου· ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξα-
ποστελῶ σε. . .
22 Ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου καὶ ἐπῆραν
τὴν φωνὴν αὐτῶν λέγοντες· Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦ-
23 τον! οὐ γὰρ καθῆκεν αὐτὸν ζῆν. Κραυγαζόντων δὲ αὐ-
τῶν καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια καὶ κονιορτὸν βαλλόντων
24 εἰς τὸν ἀέρα ἐκέλευσεν ὁ χιλίαρχος εἰςάγεσθαι αὐτὸν εἰς
τὴν παρεμβολὴν εἰπὼν μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτόν, ἵνα
25 ἐπιγνῷ, δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. Ὡς δὲ
προέτειναν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα
ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος· Εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ*

XXII, 12. al. εὐλαβής. ib. al. τῶν ἐν Δαμάσκῳ κατοικ. 16. al. pro αὐτοῦ l. τοῦ κυρίου †. 20. al. συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ †. 22. al. καθῆκον † s. καθήκει. 23. al. κραζόντων. ib. al. ῥιπτούντων. 24. al. αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι †. 25. al. προέτεινεν † s. προέτειναν s. προσέτειναν.

Comites autem mei lucem quidem videbant et expavefacti sunt, 9
sed vocem mecum loquentis non audiverunt. Dixi autem: 10
quid faciam, domine? Dominus vero dixit ad me: surge
et proficiscere Damascum ibique dicetur tibi de omnibus,
quae tibi facienda destinata sunt. Quum vero non vide- 11
rem prae splendore illius lucis, manu a comitibus meis du-
ctus Damascum veni. Verum Ananias quidam, vir pius 12
secundum legem, testatus ab omnibus, qui ibi habitant,
Iudaeis, quum venisset ad me et adstitisset, mihi: Saule, 13
inquit, frater, dispice! Et ego hac ipsa hora in eum di-
spexi. Ille vero: Deus, inquit, maiorum nostrorum (iam 14
dudum) constituit, ut voluntatem eius cognosceres, iustum
illum videres ac vocem ex ore eius audires; nam testis ei 15
eris apud omnes homines eorum quae vidisti et audivisti.
Et nunc quid cunctaris? surge, subi lotionem sacram et 16
nomine eius invocato peccata tua tibi ablue. Hierosoly- 17
ma autem reversus et preces fundens in templo extra me
raptus vidi eum mihi dicentem: Festina ac subito egredere 18
Hierosolymis, quoniam tuum de me testimonium non ad-
mittent. Et ego dixi: domine, ipsi sciunt, me per singu- 19
las synagogas homines nomini tuo addictos in custodiam
tradidisse et verberasse; et quum sanguis Stephani testis 20
tui effundebatur, et ipse adstiti et probavi et custodivi
vestimenta eorum, qui eum e medio tollebant. Atque ad 21
me: proficiscere, inquit; nam te ego ad gentes procul
(remotas) ablegabo. Quem quum ad hanc usque vocem 22
audirent, vocem suam hunc in modum sustulerunt: tolle
de terra eiusmodi hominem! non enim fas est, eum vivere.
Quibus clamantibus et vestimenta iactantibus et pulverem 23
iacientibus in aerem tribunus eum in praesidia duci ius-
sit, et flagellis eum examinari imperavit, ut cognosce- 24
ret, quam ob causam sic adversus eum vociferarent. Quum 25
autem loris eum protendissent (i. e. obiecissent), Paulus
dixit ad tribunum adstantem: an licet vobis hominem Ro-

---

ctus fuerit, fervore et amore legis Mos. deposito, sed de div. ad gentiles legatione memorans interpellatur et plebe omnia ei minante deducitur in praesidia, ubi, provocans ad ius civitatis Rom.

26 ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; Ἀκούσας δὲ ὁ ἑκα-
τόνταρχος προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ λέγων· Τί
μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστι.
27 Προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐτῷ· Λέγε μοι, σὺ
28 Ῥωμαῖος εἶ; Ὁ δὲ ἔφη· Ναί. Ἀπεκρίθη τε ὁ χιλίαρ-
χος· Ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτη-
σάμην. Ὁ δὲ Παῦλος ἔφη· Ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι.
29 Εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν
ἀνετάζειν· καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη ἐπιγνοὺς ὅτι Ῥω-
μαῖός ἐστι καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς.
30 Τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλές, τὸ
τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν καὶ
ἐκέλευσεν συνελθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πᾶν τὸ συνέδριον,
καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς.

ΚΕΦ. XXIII.

1 Ἀτενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν· Ἄνδρες
ἀδελφοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ
2 θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. . , Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνα-
νίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ τύπτειν αὐτοῦ τὸ
3 στόμα. Τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε· Τύπτειν σὲ
μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε! καὶ σὺ κάθῃ κρίνων
με κατὰ τὸν νόμον καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτε-
4 σθαι; Οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον· Τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ
5 λοιδορεῖς; Ἔφη τε ὁ Παῦλος· Οὐκ ᾔδειν, ἀδελφοί,
ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς· γέγραπται γάρ· „Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ
6 σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.“ Γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ ἓν
μέρος ἐστὶ Σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον Φαρισαίων, ἔκρα-
ξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ· Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖός
εἰμι, υἱὸς Φαρισαίου· περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νε-
7 κρῶν ἐγὼ κρίνομαι. Τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος ἐγένετο
στάσις τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων καὶ ἐσχίσθη
8 τὸ πλῆθος. Σαδδουκαῖοι μὲν γάρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνά-
στασιν μηδὲ ἄγγελον μήτε πνεῦμα, Φαρισαῖοι δὲ ὁμολο-
9 γοῦσι τὰ ἀμφότερα. Ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη καὶ
ἀναστάντες οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων
διεμάχοντο λέγοντες· Οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀν-

XXII, 26. al. ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν †. 27. al. εἰ σὺ Ῥωμαῖος εἶ †. 30. al. ὑπὸ τῶν Ἰουδ. †. ib. al. ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν †. ib. al. ἐλθεῖν †. ib. al. ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν †. XXIII, al. 2. pro ἐπέταξε l. ἐκέλευσε. 3. al. κρινῶν. 6. al. υἱὸς Φαρισαίων †.

manum atque indemnatum flagris caedere? Quo audito 26
centurio ad tribunum accessit eique hunc in modum nun-
tiavit: quid facturus es? hic enim homo est Romanus.
Tribunus autem quum advenisset, ei: dic mihi, inquit, 27
tu es Romanus? Ille vero: profecto, inquit. Tribunus 28
respondit: ego magna pecuniae summa hanc civitatem mihi
paravi. Paulus autem: ego vero vel (civis Rom.) natus
sum. Confestim igitur, qui eum erant examinaturi, ab 29
eo destiterunt, atque etiam tribunus sibi metuit certior
factus, eum esse Romanum et quod eum vinxerat.
Postero autem die cupiens certo cognoscere, cur a 30
Iudaeis accusaretur, solvit eum et summis sacerdotibus to-
toque synedrio convenire iusso, Paulum deductum coram
iis statuit.

CAP. XXIII.

Paulus autem defixis in synedrium oculis: viri fra- 1
tres, inquit, ego mente recti omnino sibi conscia Deo pro-
vinciam meam gessi (i. e. Deum colui) ad hunc usque diem.
At summus pontifex Ananias iis, qui ei adstabant, man- 2
davit, ut os eius ferirent. Tum Paulus ad eum dixit: Cer- 3
tissime te feriet Deus, paries dealbate! et tu sedes meus
secundum legem iudex et contra leges me iubes verbera-
ri? Qui vero adstabant, dixerunt: pontificem maximum 4
Dei conviciaris? Paulus: non noveram, inquit, fratres, 5
esse eum pontificem maximum; scriptum est enim: prin-
cipi populi tui non maledices. Paulus autem quum cog- 6
novisset, alteram partem esse Sadducaeorum, alteram ve-
ro Pharisaeorum, alta voce clamavit in synedrio: viri fra-
tres, ego Pharisaeus sum, filius Pharisaei; de spe et resurre-
ctione mortuorum ego iudicor. Hoc vero eo dicente, seditio 7
orta est Pharisaeorum et Sadducaeorum ac scissa hominum
copia. Sadducaei enim resurrectionem et angelum et Spi- 8
ritum esse negant, sed Pharisaei utrumque profitentur.
Exstitit autem ingens clamor et iurisperiti factionis Pha- 9
risaeorum, quum surrexissent, hunc in modum digladia-
bantur: nihil mali deprehendimus in hoc homine, sin vero

---

verbera, quibus tribunus eum afficere vult, effugit. 1—29. Paulus coram synedrio Iudaeorum male tractatus pontifici maximo inscius mala imprecatur et simulando, se ob resurrectionem mortuorum creditam vexari, Pharisaeos ac Sadducaeos dissociat. A

θρώπῳ τούτῳ, εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος . . .
10 Πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος,
μὴ διασπασθῇ ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στρά-
τευμα καταβὰν ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε
εἰς τὴν παρεμβολήν.
11 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος εἶπε·
Θάρσει· ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσα-
12 λήμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι. Γενομέ-
νης δὲ ἡμέρας ποιήσαντες συστροφὴν οἱ Ἰουδαῖοι ἀνεθε-
μάτισαν ἑαυτοὺς λέγοντες μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ
13 ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον. Ἦσαν δὲ πλείους τεσσαρά-
14 κοντα οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες, οἵτινες
προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις εἶπον·
Ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτούς, μηδενὸς γεύσασθαι
15 ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. Νῦν οὖν ὑμεῖς
ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ σὺν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως
αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν
ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ, ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι
16 αὐτὸν ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. Ἀκούσας δὲ ὁ
υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὴν ἐνέδραν παραγενόμενος
καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν ἀπήγγειλε τῷ Παύλῳ.
17 Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων
ἔφη· Τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον·
18 ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν
αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον καί φησιν· Ὁ δέσμιος
Παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν
19 ἀγαγεῖν πρός σε ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. Ἐπιλαβόμενος
δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος καὶ ἀναχωρήσας κατ'
ἰδίαν ἐπυνθάνετο· Τί ἐστιν, ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι;
20 Εἶπε δέ· Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε,
ὅπως αὔριον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν Παῦλον,
ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ.
21 Σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ
αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτι-
σαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν
αὐτόν· καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ

XXIII, 9. pro εἰ δὲ coni. Bornem. οἱ δὲ (cf. XVII, 18.) et Fritzsch. in coniect. τί δέ; εἰ κτλ. ib. al. ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. 10. al. pro εὐλαβηθ. l. φοβηθεὶς †. ib. al. καταβῆναι, καὶ. 11. al. Θάρσει, Παῦλε †. 12. al. τινες τῶν Ἰουδ. συστροφήν †. 13. al. ποιησάμενοι †. 15. al. ὅπως αὔριον καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς †. 16. al. ἔνεδρον †. 18. al. νεανίσκον †. 20. al. καταγάγῃς τὸν Παῦλον πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ συνέδριον. ib. al. ὡς μέλλων s. μελλόντων s. μέλλοντα.

Spiritus locutus est ei aut angelus... Magna autem seditione 10
exorta, tribunus metu impulsus, ne Paulus ab iis discer-
peretur, exercitum iussit descendere eumque e medio eo-
rum ereptum ducere in praesidia.

Proxima autem nocte adstans ei dominus dixit: bono 11
esto animo; quemadmodum enim meas res Hierosolymis
certis confirmasti testimoniis, sic te Romae quoque oportet
testari. Orto autem die coniurationem fecerunt Iudaei et 12
semetipsos diris obstrinxerunt hunc in modum, ut neque
ederent neque biberent, usque dum interfecerint Paulum.
Erant autem plures quam quadraginta, qui hanc coniura- 13
tionem fecerant, qui summos sacerdotes et seniores his 14
verbis adierunt: diris, diris nosmetipsos devovimus, ni-
hil edere, donec Paulum occiderimus. Iam igitur vos 15
cum synedrio significate tribuno, ut eum ad vos deducat
tanquam accuratius causam eius cognituros, nos vero,
priusquam appropinquat, parati sumus ad eum tollen-
dum. Quas insidias quum filius sororis Pauli rescisset, 16
accessit et praesidia ingressus Paulo renuntiavit. Paulus 17
vero ad unum centurionum ad se vocatum dixit: deduc
hunc iuvenem ad tribunum; habet enim aliquid, quod ei
renuntiet. Is igitur assumtum eum ad tribunum duxit his 18
verbis: Paulus ille vinctus me ad se vocatum rogavit, ut
hunc iuvenem, qui habeat, de quo tecum loquatur, ad te
ducerem. Tribunus vero manu eius comprehensa ex eo 19
seorsim ducto quaesivit: quidnam est, quod habeas mihi
renuntiandum? Dixit autem: convenit inter Iudaeos de te 20
rogando, ut crastino die Paulum in synedrium deduceres,
ac si accuratius quid de eo essent cognituri. Tu vero 21
iis obtemperare noli; nam ei insidiantur ex iis plures quam
quadraginta viri, qui diris devotionibus se obstrinxerunt,
ut neque ederent neque biberent, donec eum e medio sus-
tulerint; iamque sunt in promtu id a te mandatum exspe-

---

militibus iterum deducitur in praesidia. 1—10. Per noctem dominus Paulum de testimonio rei chr. Romae edendo docet. Tribunus de coniuratione Iudaeorum, qui apostolum, dum ad causam dicendam ducatur, interficere volunt, certior factus ad Fe-

22 ἐπαγγελίαν. Ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν
παραγγείλας μηδενὶ ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας
23 πρός με. Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατον-
τάρχων εἶπεν· Ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως
πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα καὶ
δεξιολάβους διακοσίους ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός·
24 κτήνη τε παραστῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον
25 διασώσωσι πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα· γράψας ἐπιστολὴν
26 περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον· „Κλαύδιος Λυσίας τῷ
27 κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. Τὸν ἄνδρα τοῦτον
συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖ-
σθαι ὑπ᾽ αὐτῶν ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην
28 αὐτὸν μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστι. Βουλόμενος δὲ γνῶναι
τὴν αἰτίαν δι᾽ ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς
29 τὸ συνέδριον αὐτῶν, ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητη-
μάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου ἢ
30 δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. Μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς
εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐξαυτῆς
ἔπεμψα πρός σε παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν
τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. Ἔρρωσο.“
31 Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐ-
τοῖς ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς
32 εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα, τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς
πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν.
33 Οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ ἀναδόντες
τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον
34 αὐτῷ. Ἀναγνοὺς δὲ [ὁ ἡγεμὼν] καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας
35 ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας· Δια-
κούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγέ-
νωνται. Ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ Ἡρώ-
δου φυλάσσεσθαι.

ΚΕΦ. XXIV.

1 Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας
μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινὸς,
2 οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου. Κλη-
θέντος δὲ αὐτοῦ ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος λέγων·
3 Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ καὶ κατορθωμάτων
γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας πάντῃ

XXIII, 23. al. δεξιοβόλους ὀγδοήκοντα. 25. al. ἔχουσαν. 28. al. ἐπιγνῶναι. 30. al. εἰς τὸν ἄνδρα ἔσεσθαι ἐξ αὐτῶν. 32. al. τ. ἱππεῖς ἀπέρχεσθαι. 34. al. ἐπιγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμών. XXIV, 1. al. ἐνεφάνησαν †. 3. al. διορθωμάτων †.

stantes. Tribunus igitur iuvenem absolvit cum mandato, 22
ne cui enarraret, te haec ad me detulisse. Et duobus 23
centurionibus ad se vocatis dixit: parate ducentos milites,
ut Caesaream usque proficiscantur, et septuaginta equites
et ducentos sagittarios a tertia hora noctis; iumentaque
(iussit) parare, ut Paulum impositum ad Felicem procura- 24
torem deducerent, epistola hoc exemplo scripta: Claudius 25
Lysias optimo Procuratori Felici salutem. Hunc virum 26
a Iudaeis comprehensum, quum in eo esset, ut ab iis e 27
medio tolleretur, ego, quum supervenissem cum militibus,
eripui certior factus, eum esse Romanum. Cupiens autem 28
cognoscere, quam ob causam eum in ius vocarent, deduxi
eum in eorum synedrium, quem deprehendi in ius vocari 29
de quaestionibus legis eorum, sed nihil criminis habere,
quod morte vel vinculis esset dignum. Indicatis autem 30
mihi insidiis huic viro a Iudaeis futuris confestim ad te
misi, iussis et accusatoribus dicere apud te, quae contra
eum haberent. Vale.

Milites igitur iuxta iussum Paulum receptum noctu 31
duxerunt Antipatridem, postero autem die, equitibus ipsi 32
comitibus datis, rediere ad praesidia. Hi Caesaream in- 33
gressi, reddita procuratori epistola, Paulum quoque ei
tradiderunt. Qua lecta et percontatus, e quanam provin- 34
cia esset, quum eum Cilicem esse comperisset: cognoscam
de te, inquit, quando etiam accusatores tui venerint. 35
Iussitque eum in praetorio Herodis custodiri.

CAP. XXIV.

At quinque dies post descendit pontifex maximus Ana- 1
nias cum senioribus et Tertullo quodam rhetore, qui Pau-
lum apud procuratorem accusarunt. Quem vocatum Ter- 2
tullus hunc in modum coepit accusare: quod multa pace 3
fruimur per te et bene institutae sunt res huic populo

---

licem procuratorem militibus Caesaream eum deducendum tradit, addita ad Felicem epistola, in qua, quid rei sit, relatum est. 11—30. Deductus in praetorio Herodis asservatur. 31—35. Paulo post Ananias, seniores Tertullusque rhetor Paulum Caesa-

τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ, μετὰ
4 πάσης εὐχαριστίας. Ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖον σε ἐγκόπτω,
παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ.
5 Εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν καὶ κινοῦντα
στάσιν πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην,
πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἱρέσεως, ὃς καὶ τὸ
6 ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι· ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν καὶ κατὰ
7 τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν, παρελθὼν δὲ
Λυσίας ὁ χιλίαρχος μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν
8 ἡμῶν ἀπήγαγε κελεύσας τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι
ἐπὶ σέ, παρ᾽ οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων
9 τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. Συν-
επέθεντο δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν.
10 Ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος
λέγειν· Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ
ἐπιστάμενος εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι
11 δυναμένου σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους εἰσί μοι ἡμέραι
δεκαδύο, ἀφ᾽ ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν Ἱερουσαλήμ,
12 καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον ἢ
ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς οὔτε
13 κατὰ τὴν πόλιν, οὔτε παραστῆσαι δύνανται, περὶ ὧν
14 νῦν κατηγοροῦσί μου. Ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ
τὴν ὁδὸν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτω λατρεύω τῷ πα-
τρῴῳ θεῷ πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς
15 ἐν τοῖς προφήταις γεγραμμένοις· ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν
θεὸν, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλ-
16 λειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. Ἐν τούτῳ
καὶ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν
17 θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαπαντός. Δι᾽ ἐτῶν δὲ πλειό-
νων παρεγενόμην ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου
18 καὶ προσφοράς, ἐν οἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ
οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ θορύβου, τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς
19 Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγο-
20 ρεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρός με, ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, τί
εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου·

XXIV, 5. al. στάσεις †. 6. al. κρῖναι s. ἠβουλήθημεν κρῖναι κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον. Ἐλθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος Λυσίας βίᾳ πολλῇ ἐκ τ. χειρῶν ἡμῶν ἀφείλετο καὶ πρός σε ἀπέστειλε κελεύσας τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἐλθεῖν πρὸς σέ. 8. al. κελεύων. ib. al. ἐπὶ σοῦ. 9. al. συνέθεντο †. 10. al. εὐθύμως †. 11. al. ἐπιγνῶναι †. ib. ἢ δεκαδύο †. ib. εἰς Ἱερουσ. †. 12. al. ἐπίστασιν. 14. al. καὶ ἐν τοῖς προφ. †. 16. al. ἐν τούτῳ δὲ s. τε s. δὲ καί. ib. al. ἔχων †. 18. al. ἐν αἷς †. ib. al. τινες ἀπὸ †. 19. al. οὓς δεῖ †. 20. al. εἴ τι †.

per tuam providam curam, et semper et ubique praedicamus,
optime Felix, animo gratissimo. Sed ne longius te morer, 4
rogo, ut nos audias breviter (dicentes) pro tua humani-
tate. Deprehendimus enim virum hunc pestiferum et sedi- 5
tionem moventem omnibus Iudaeis per universum orbem
terrarum principemque Nazaraeorum sectae, qui templum 6
quoque ausus est profanare; quo etiam eramus potiti, et
nostra ex lege iudicare voluimus; sed Lysias tribunus in- 7
tercessit eumque multa cum vi e manibus nostris abdu-
xit, iussis accusatoribus eius te adire, e quo poteris ipse, 8
quaestione habita, cognoscere haec omnia, quorum nos
eum accusamus. Verum etiam Iudaei consenserunt, haec 9
sic sese habere. Sed Paulus, ubi praetor ei, ut diceret, 10
annuisset, respondit: quum multis ex annis te huic po-
pulo iudicem esse scio, confidentius causam pro me ipso
dico, quum cognoscere possis, non plures quam duodecim 11
mihi esse dies, ex quo Hierosolyma adscendi sacra fa-
cturus, et neque in templo me cum quoquam disputantem 12
offenderunt aut seditionem populi moventem neque in syn-
agogis neque per urbem, neque probare possunt, quorum 13
nunc me accusant. Profiteor autem hoc apud te, me se- 14
cundum normam (religionem), quam dicunt sectam, sic
patrium colere Deum, ut fidem habeam omnibus, quae in
lege et vatibus sacris continentur; ut spem habeam in 15
Deum, quam hi et ipsi admittunt, resurrectionem mortuo-
rum esse futuram, iustorum et iniustorum. In hoc et 16
ipse elaboro, ut perpetuo habeam animum nullius male fa-
cti erga Deum et homines sibi conscium. Post plures 17
autem annos veneram, ut beneficia populo meo praesta-
rem et sacra facerem; in quibus me deprehenderunt casti- 18
monium agentem in templo non cum turba neque cum tu-
multu, sed quidam ex Asia Iudaei, quos oportebat apud 19
te adesse et accusare, si quid contra me haberent, vel hi 20
ipsi dicant, quid deprehenderint in me iniustum, quum sta-

---

rent apud procuratorem rerum novarum accusant, quod crimen, rationibus iustissimis recte propositis, diluit; sed procurator rem in aliud tempus differt dirimendam. XXIV, 1—23. Paulo post

21 ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἔκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς·
Ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ᾽
22 ὑμῶν. Ἀνεβάλετο δὲ αὐτοὺς ὁ Φῆλιξ ἀκριβέστερον εἰδὼς
τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ εἰπών· Ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος κα-
23 ταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ᾽ ὑμᾶς· διαταξάμενός τε τῷ
ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι αὐτὸν, ἔχειν τε ἄνεσιν καὶ μηδένα
κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν ἢ προςέρχεσθαι αὐτῷ.
24 Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν
Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ οὔσῃ Ἰουδαίᾳ μετεπέμψατο τὸν
Παῦλον καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.
25 Διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας
καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι ἔμφοβος γενό-
μενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη· Τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν
26 δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαί σε. Ἅμα καὶ ἐλπίζων, ὅτι
χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, διὸ καὶ πυ-
27 κνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ. Διετίας
δὲ πληρωθείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆ-
στον· θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ
Φῆλιξ κατέλιπε τὸν Παῦλον δεδεμένον.

ΚΕΦ. XXV.

1 Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ μετὰ τρεῖς ἡμέρας
2 ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας. Ἐνεφάνισαν δὲ
αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ
3 Παύλου καὶ παρεκάλουν αὐτὸν αἰτούμενοι χάριν κατ᾽
αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ· ἐνέ-
4 δραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. Ὁ μὲν
οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον ἐν Και-
5 σαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. Οἱ
οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησὶ, συγκαταβάντες, εἴ τι ἐστὶν
6 ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ. Διατρίψας
δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας οὐ πλείους ὀκτὼ ἢ δέκα, καταβὰς
εἰς Καισάρειαν τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος
7 ἐκέλευσε τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. Παραγενομένου δὲ αὐτοῦ
περιέστησαν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι
πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου,
8 ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι ἀπολογουμένου αὐτοῦ· Ὅτι οὔτε

XXIV, 22. al. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ ἀνεβάλετο αὐτούς †. 23. al. τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον †. 24. al. τῇ γυναικὶ αὐτοῦ †. 25. al. μέλλοντος κρίματος †. 26. ἅμα δὲ †. ib. al. ὑπὸ τ. Π. ὅπως λύσῃ αὐτὸν †. 27. al. χάριτα †. XXV, 2. al. ἐνεφάνησαν. ib. al. οἱ ἀρχιερεῖς †. 4. al. εἰς Καισ. †. 5. al. οἱ οὖν ἐν ὑμῖν, φησί, δυνατοὶ †. 6. πλείους ἢ δέκα. 7. al. αἰτιώματα.

rem coram synedrio, vel de una hac voce, qua inter 21
eos collocatus exclamavi: de resurrectione mortuorum ego
iudicor hodie a vobis. Sed ampliavit eos Felix, qui accu- 22
ratius noverat, quae ad hanc viam pertinerent, his ver-
bis: quando Lysias tribunus descenderit, causam vestram
cognoscam; mandavitque centurioni, ut eum servaret, la- 23
xaret eius vincula neque quemquam eius familiarium ei
prohiberet ministrare sive eum adire.

Verum aliquot dies post Felix, qui cum Drusilla 24
uxore, quae erat Iudaea, venerat, Paulum arcessivit eum-
que audivit de fide in Christum. Disserente autem eo de 25
iustitia et temperantia et iudicio futuro, Felix perterritus
respondit: hoc quidem tempore abi; tempus autem oppor-
tunum nactus te arcessam. Simul etiam sperabat, fore, 26
ut pecunia ei a Paulo daretur, (ut eum solveret,) qua-
propter etiam crebrius eum arcessebat cumque eo collo-
quebatur. Biennio vero impleto Felix successorem ac- 27
cepit Portium Festum cupiensque Felix Iudaeis gratificari
Paulum vinctum reliquit.

CAP. XXV.

Festus igitur provinciam ingressus post triduum Hie- 1
rosolyma adscendit Caesarea. Pontifex autem maximus et 2
primi Iudaeorum Paulum apud eum accusarunt eumque
hortabantur beneficium contra eum sibi expetentes, ut
eum arcesseret Hierosolyma; insidias struentes, ut eum in 3
via e medio tollerent. Festus igitur respondit, servari 4
Paulum Caesareae, ipsum vero celeriter esse egressurum.
Igitur potentes inter vos, inquit, una descendant et, si 5
quid est in hoc viro, eum accusent. Commoratus autem 6
inter eos non plures quam octo decemve dies Caesaream
descendit et postero die sedens pro tribunali Paulum ius-
sit duci. Qui quum advenisset, Iudaei, qui Hierosolymis 7
descenderant, circumstabant multa et gravia contra Pau-
lum crimina ferentes, quae probare non valebant eo de- 8
fendente, se neque contra legem Iudaeorum neque contra

---

coram Felice eiusque uxore apostolus de doctrina chr., inprimis de iudicio extremo, disserit. Felix provincia decedens Paulum in vinculis relinquit auram populi Iudaici capturus 24—27.

XXV. Eodem fere animo est Festus, illius successor, qui causa Pauli primum a principibus Iudaeorum Hierosolymis audita et

εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν οὔτε εἰς
9 Καίσαρα τὶ ἥμαρτον. Ὁ Φῆστος δὲ τοῖς Ἰουδαίοις θέ-
λων χάριν καταθέσθαι ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ εἶπε· Θέλεις
εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβὰς ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ᾿
10 ἐμοῦ; Εἶπε δὲ ὁ Παῦλος· Ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρος
ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδί-
11 κησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. Εἰ μὲν γὰρ
ἀδικῶ καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι
τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσί
μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι· Καίσαρα
12 ἐπικαλοῦμαι. Τότε ὁ Φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμ-
βουλίου ἀπεκρίθη· Καίσαρα ἐπικέκλησαι, ἐπὶ Καίσαρα
πορεύσῃ.
13 Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς
καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν ἀσπασόμενοι τὸν
14 Φῆστον. Ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος
τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον λέγων· Ἀνήρ
15 τις ἐστὶ καταλελειμμένος ὑπὸ Φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ,
γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων αἰτούμενοι κατ᾿ αὐτοῦ
16 δίκην. Πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥω-
μαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν πρὶν ἢ ὁ
κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους,
17 τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. Συνελ-
θόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησά-
μενος τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσα ἀχθῆ-
18 ναι τὸν ἄνδρα, περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι οὐδεμίαν
19 αἰτίαν ἐπέφερον, ὧν ὑπενόουν ἐγώ, ζητήματα δέ τινα
περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτὸν καὶ περί
τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν.
20 Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ εἰς τὴν περὶ τούτου ζήτησιν ἔλεγον,
εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλὴμ κἀκεῖ κρίνεσθαι
21 περὶ τούτων. Τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι
αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖ-
σθαι αὐτόν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα.
22 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη· Ἐβουλόμην καὶ αὐ-
τὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. Ὁ δέ· Αὔριον, φησίν,
ἀκούσῃ αὐτοῦ.
23 Τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς

XXV, 9. al. θέλων τοῖς Ἰουδ. 11. al. εἰ μὲν οὖν †. 13. al. ἀσπασάμενοι. 14. al. διέτριβεν †. 15. καταδίκην †. 16. al. χαρίζεσθαί τινι †. ib. εἰς ἀπώλειαν al. exoludunt. 18. al. ἔφερον †. 20. al. περὶ τούτων †. 21. al. ἀναπέμψω †.

templum neque contra Caesarem quidquam commisisse. At 9
Festus Iudaeis cupiens gratificari Paulo hunc in modum
respondit: visne Hierosolyma adscendere, ut ibi me prae-
sente de his feratur iudicium? Sed Paulus: coram tribu- 10
nali Caesaris collocatus sum, ubi me oportet iudicari. Iu-
daeis nullam iniuriam feci, quemadmodum etiam tu melius
nosti. Nam si iniuste ago et quidquam supplicio dignum 11
feci, non deprecor mori; sin vero nihil est, quorum hi
me accusant, nemo me potest iis gratificari (i. e. in gra-
tiam eorum condemnare); ad Caesarem provoco. Tum 12
Festus cum concilio collocutus respondit: ad Caesarem
provocasti, ad Caesarem ibis.

Diebus autem nonnullis interiectis, Agrippa rex et 13
Berenice devenerunt Caesaream Festum salutaturi. Quum 14
vero plures dies ibi essent versati, Festus regi causam
Pauli exposuit his verbis: vir quidam a Felice vinctus est 15
relictus, de quo, quum Hierosolyma venissem, summi sa-
cerdotes ac seniores Iudaeorum me adierunt iustitiam (i. e.
condemnationem) contra eum sibi expetentes. Quibus re- 16
spondi, non esse morem Romanis, in aliorum gratiam ho-
minem quendam condemnare, priusquam reus praesentes
habeat accusatores et locum defensionis acceperit de cri-
mine. His igitur hic congregatis sine ulla mora postridie 17
sedens pro tribunali duci iussi virum, de quo accusato- 18
res collocati nullam afferebant caussam eorum, quae ego
suspicabar, sed quaestiones quasdam de illa ipsorum su- 19
perstitione adversus eum habebant et de Iesu quodam mor-
tuo, quem vivere dicebat Paulus. Ego vero dubius illam 20
de hoc quaestionem intuitus dicebam, an Hierosolyma pro-
ficisci vellet ibique de hisce ferri iudicium. Quum vero 21
Paulus provocasset, ut ipse ad Augusti cognitionem asser-
varetur, asservari eum iussi, donec eum mittam ad Caesa-
rem. Agrippa autem dixit ad Festum: vellem et ipse hunc 22
hominem audire. Ille vero: cras, inquit, eum audies.

Postridie igitur quum Agrippa et Berenice cum ma- 23

Caesareae deinde cognita, iustum tamen nequaquam exercet iudicium, ita ut Paulus ad Caesarem provocare cogatur. 1—12. Festus, quum non habet, quod ad Caesarem de causa apostoli perscribere possit, cum rege Agrippa hac de re deliberat. 13—22.

Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ
ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατ'
ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου
24 ἤχθη ὁ Παῦλος. Καί φησιν ὁ Φῆστος· Ἀγρίππα βασι-
λεῦ καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε
τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν
μοι ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε ἐπιβοῶντες μὴ δεῖν
25 ζῆν αὐτὸν μηκέτι. Ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον
θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλε-
26 σαμένου τὸν Σεβαστὸν, ἔκρινα πέμπειν αὐτὸν, περὶ οὗ
ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. Διὸ προήγαγον
αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, βασιλεῦ Ἀγρίππα,
27 ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης σχῶ τι γράψαι· ἄλογον
γάρ μοι δοκεῖ, πέμποντα δέσμιον μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ
αἰτίας σημᾶναι.

ΚΕΦ. XXVI.

1 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· Ἐπιτρέπεταί
σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν. Τότε ὁ Παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκ-
2 τείνας τὴν χεῖρα· Περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰου-
δαίων, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἥγημαι ἐμαυτὸν μακάριον ἐπὶ
3 σοῦ μέλλων σήμερον ἀπολογεῖσθαι· μάλιστα γνώστην
ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἐθῶν τε καὶ ζητη-
μάτων. Διὸ δέομαί σου μακροθύμως ἀκοῦσαί μου.
4 Τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς
γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν Ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες
5 οἱ Ἰουδαῖοι προγινώσκοντές με ἄνωθεν, (ἐὰν θέλωσι
μαρτυρεῖν,) ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμε-
6 τέρας θρησκείας ἔζησα Φαρισαῖος. Καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι
τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ
7 τοῦ θεοῦ ἕστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον
ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει κα-
ταντῆσαι· περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι, βασιλεῦ Ἀγρίππα,
8 ὑπὸ Ἰουδαίων. Τί; ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ
9 θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; Ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς
τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία
10 πρᾶξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς τῶν
ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων
ἐξουσίαν λαβὼν, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψῆ-

XXV, 24. al. αὐτὸν ζῆν †. 25. al. κατελαβόμην †. 26. al. γράψω. XXVI, 1. al. περὶ σεαυτοῦ †. 2. al. μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ σήμερον †. 6. al. εἰς τ. πατέρας †. 7. al., τῶν Ἰουδαίων †.

qua ostentatione venisset et cum tribunis et viris urbis
primoribus auditorium essent ingressi, etiam Paulus ius-
su Festi ductus est. Dixitque Festus: Agrippa rex et 24
omnes praesentes nobiscum viri, contemplamini hunc, de
quo universa Iudaeorum turba et Hierosolymis et hic me-
cum egit alta voce clamantes, non esse fas eum amplius
vivere. Ego vero quum cognovissem, nil morte dignum 25
eum fecisse, atque hic ipse ad Augustum provocaverat,
decrevi mittere ipsum, de quo certi quid, quod domino
scribam, non habeo. Quapropter eum produxi coram vo- 26
bis et potissimum coram te, rex Agrippa, ut inquisitione
facta haberem, quod scriberem; absurdum enim mihi vi- 27
detur, mittere vinctum nec etiam crimina contra eum (pro-
lata) significasse.

CAP. XXVI.

Agrippa autem dixit ad Paulum: permittitur tibi pro 1
temetipso dicere. Tum Paulus manu extensa causam suam
defendit: de omnibus quorum a Iudaeis accusor, rex 2
Agrippa, beatum me duco, quod coram te me hodie sum
defensurus, potissimum quum sis peritus omnium apud 3
Iudaeos et morum et placitorum. Quare rogo te, ut aequo
animo me audias. Igitur vitam meam ab adolescentia, 4
quae ab initio acta est inter populum meum Hierosolymis,
sciunt omnes Iudaei, qui antea me ab initio (prima aeta-
te) noscebant, (si velint testari,) me secundum severissi- 5
mam disciplinam nostrae religionis vixisse Pharisaeum. Et 6
nunc propter spem promissionis, quae maioribus nostris a
Deo facta est, constiti iudicio obnoxius, ad quam duode- 7
cim nostrae tribus, quae constanter die nocteque sacra
faciunt, pervenire sperant; qua de spe accusor, rex Agrip-
pa, a Iudaeis. Quid? incredibile iudicatur apud vos, an 8
Deus mortuos excitet? Equidem igitur mihi visus contra 9
nomen Iesu Nazareni debere multa contraria facere, quod
etiam feci Hierosolymis, et multos sanctorum ego carce- 10
ribus inclusi potestate a summis sacerdotibus accepta, suf-

Praesentibus Agrippa eiusque uxore Berenice aliisque nobilioribus hominibus Paulus arcessitus exponit de vitae suae integritate, amore patriae religionis inque Christianos odio, mente per Christum ipsum mutata in melius et provincia div. doctoris sibi tra-

11 φον· καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν
αὐτοὺς ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος
12 αὐτοῖς ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. Ἐν οἷς καὶ
πορευόμενος εἰς τὴν Δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτρο-
13 πῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν
ὁδὸν εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα
τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευο-
14 μένους. Πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν
ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός με καὶ λέγουσαν τῇ
Ἑβραΐδι διαλέκτῳ· Σαοὺλ, Σαούλ! τί με διώκεις; σκλη-
15 ρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. Ἐγὼ δὲ εἶπον· Τίς εἶ,
κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις.
16 Ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο
γὰρ ὤφθην σοι προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρ-
17 τυρα, ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι· ἐξαιρούμενός
σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγώ σε ἀπο-
18 στέλλω ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ
σκότους εἰς φῶς καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν
θεὸν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ κλῆρον
19 ἐν τοῖς ἡγιασμένοις, πίστει τῇ εἰς ἐμέ. Ὅθεν, βασιλεῦ
Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ,
20 ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτον καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς
πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν
ἀπήγγελλον μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν ἄξια
21 τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. Ἕνεκα τούτων με οἱ
Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ ἐπειρῶντο διαχειρίσα-
22 σθαι. Ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ ἄχρι
τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ
μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν
23 μελλόντων γίνεσθαι καὶ Μωϋσῆς· εἰ παθητὸς ὁ Χριστὸς,
εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλ-
λειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι.
24 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου ὁ Φῆστος μεγάλῃ
τῇ φωνῇ ἔφη· Μαίνῃ, Παῦλε! τὰ πολλά σε γράμματα
25 εἰς μανίαν περιτρέπει. Ὁ δέ· Οὐ μαίνομαι, φησὶ, κρά-
τιστε Φῆστε, ἀλλ' ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα
26 ἀποφθέγγομαι. Ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς,
πρὸς ὃν καὶ παῤῥησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτόν

XXVI, 13. al. περιαύγασαν. 14. al. πάντων τε †. ib. al. φωνὴν λέγουσαν πρός με. 15. al. ὁ δὲ κύριος. 17. al. εἰς οὓς νῦν σε, a. νῦν ἐγὼ σε †. 20. ἐν Ἱεροσολ. ib. al. μαρτυρόμενος †. 23. al. τῷ τε λαῷ †. 24. al. τῇ φωνῇ φησίν. 25. al. ὁ δὲ Παῦλος.

fragiumque, si supplicio afficiebantur, dedi; et per omnes 11
synagogas saepe castigans eos cogebam impie loqui, ni-
miumque in eos furens persequebar vel in exteras usque
civitates. Quibus rebus occupatus etiam Damascum pro- 12
ficiscens cum potestate ac permissione illa a summis sa-
cerdotibus meridie per viam vidi, rex, coelitus ultra splen- 13
dorem solis circumfulgere me lumen et qui mecum facie-
bant iter. Omnibus vero in terram nobis prostratis, au- 14
divi vocem ad me loquentem et dicentem hebraice: Saule,
Saule! quid me insectaris? durum tibi adversus stimulum
calcitrare. Ego vero dixi: quisnam es, domine? Ille autem: 15
Ego sum, inquit, Iesus, quem tu insectaris. At surge ac pe-
dibus tuis insiste; nam hunc in finem tibi apparui, ut te mihi 16
deligerem ministrum ac testem et eorum, quae vidisti, et eo-
rum, quae tibi videbuntur: te mihi eligens e populo et genti- 17
bus, ad quas ego te ablego, ut oculos eorum aperias, ut a tene-
bris in lucem sese convertant et imperio Satanae ad Deum, ut 18
veniam peccatorum accipiant et haereditatem (vitam beatam)
in numero sanctorum (piorum), fide in me posita. Unde, 19
rex Agrippa, non obstiti divino illi viso, sed iis primum,
qui Damasci sunt et Hierosolymis, inque totam terram Iu- 20
daeae et gentilibus denuntiabam, ut mentem mutarent et ad
Deum sese converterent facta edentes emendato animo digna. 21
Propter haec me Iudaei in templo comprehensum interficere
conabantur. Praesidium igitur nactus divinum ad hunc usque 22
diem steti testis et parvis et adultis, nihil extra ea dicens
quae et prophetae cecinerunt futura et Moses: (nempe hoc 23
et cecinere prophetae et ego doceo): an pati debeat Messias,
an primus e resurrectione mortuorum lumen sit denuntia-
turus populo (Iudaico) et gentilibus.

Haec autem eo pro se dicente, Festus magna voce: 24
insanis (sacro furore tui non compos es), inquit, Paule!
multae te litterae ad insaniam impellunt. Ille vero: non 25
insanio, inquit, optime Feste, sed verba eloquor vera et
sana. Scit enim de his rex, apud quem etiam liberius lo- 26
quor; latere enim eum quidquam horum minime mihi per-

---

dita, propagatione rei chr. per semetipsum variis in locis, id quod in causa sit, ut vinculis detineatur. 23—27. XXVI, 1—23. Festus quamquam apostolus sui non compos esse ipsi videtur,

τι τούτων οὐ πείθομαι οὐδέν· οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ
27 πεπραγμένον τοῦτο. Πιστεύεις, βασιλεῦ Ἀγρίππα, τοῖς
28 προφήταις; Οἶδα, ὅτι πιστεύεις. Ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς
τὸν Παῦλον ἔφη· Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν γε-
29 νέσθαι. Ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν· Εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ καὶ
ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ οὐ μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πάντας
τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους, ὁποῖος
30 κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. Ἀνέστη τε ὁ
βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμών, ἥ τε Βερνίκη καὶ οἱ συγκαθήμε-
31 νοι αὐτοῖς καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους
λέγοντες· Ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ
32 ἄνθρωπος οὗτος. Ἀγρίππας δὲ τῷ Φήστῳ ἔφη· Ἀπολε-
λύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο
Καίσαρα.

ΚΕΦ. XXVII.

1 Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν,
παρεδίδουν τόν τε Παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας
2 ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι Ἰουλίῳ, σπείρης Σεβαστῆς. Ἐπι-
βάντες δὲ πλοίῳ Ἀδραμυττηνῷ μέλλοντι πλεῖν τοὺς κατὰ
τὴν Ἀσίαν τόπους ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρ-
3 χου Μακεδόνος Θεσσαλονικέως. Τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθη-
μεν εἰς Σιδῶνα· φιλανθρώπως τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ
χρησάμενος ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα ἐπι-
4 μελείας τυχεῖν. Κἀκεῖθεν ἀναχθέντες ὑπεπλεύσαμεν τὴν
5 Κύπρον διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους· τό,τε πέλα-
γος τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν διαπλεύσαντες
6 κατήλθομεν εἰς Μύρα τῆς Λυκίας κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκα-
τόνταρχος πλοῖον Ἀλεξανδρῖνον πλέον εἰς τὴν Ἰταλίαν
7 ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. Ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βρα-
δυπλοοῦντες καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον μὴ
προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην
8 κατὰ Σαλμώνην· μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν
εἰς τόπον τινὰ καλούμενον Καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν
9 πόλις Λασαία. Ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου καὶ ὄντος
ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη
10 παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ Παῦλος λέγων αὐτοῖς· Ἄνδρες,
θεωρῶ, ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας οὐ μόνον

XXVI, 26. al. οὐδὲν πείθομαι. 30. al. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη (δὲ) s. καὶ ἀνέστη †. XXVII, 2. al. μέλλοντες. ib. al. πλεῖν εἰς τούς. 3. al. πορευθέντι. 6. al. κἀκεῖσε s. κἀκεῖθεν. ib. al. ἀνεβίβασεν. 8. al. καταλεγόμενοι s. παραγενόμενοι. ib. al. Ἄλασσα.

suadetur; nam hoc non in angulo perautum est. Habesne 27
fidem, rex Agrippa, prophetis? Novi, te fidem habere. Sed
Agrippa dixit ad Paulum: parum abest, quin mihi persuadens, 28
ut fiam Christianus. Paulus vero dixit: preces fundam ad 29
Deum, ut et brevi tempore et multo non solum tu, sed
etiam omnes, qui me audiunt hodie, fiant tales, qualis ego
quoque sum, exceptis his vinculis. — Surrexitque rex et 30
procurator ac Berenice et quicunque cum iis sederant et,
quum discessissent, loquebantur ad se invicem dicentes: hic 31
homo nihil supplicio dignum vel vinculis facit. Agrippa 32
autem Festo: hic homo, inquit, poterat esse solutus, si non
provocasset ad Caesarem.

CAP. XXVII.

Quum vero (al. quum consilium captum esset nos traii- 1
ciendi) esset decretum (nempe, ut Paulus in Italiam mitte-
retur), ut nos in Italiam navigaremus, tradebant Paulum
et alios quosdam vinctos centurioni nomine Iulio cohortis
Augustae. Conscensa autem nave Andramyttena lectura loca 2
secundum Asiam sita solvimus, comitante nos Aristarcho
Macedone Thessalonicensi. Postero die appulimus Sido- 3
nem; et Iulius humaniter Paulo usus permisit, ut ad amicos
profectus cura eorum frueretur. Atque illinc nave soluta 4
sub Cyprum navigavimus propter ventos adversantes, et 5
mare, quod secundum Ciliciam et Pamphyliam est, emensi
Myra in Lycia venimus ibique centurio navem nactus 6
Alexandrinam, quae in Italiam navigabat, nos ei imposuit.
Sat multos dies tarde navigantes et vix Cnidum delati, 7
vento nos repellente, subter Cretam iuxta Salmonem navi-
gavimus, vixque eam praeterlegentes in locum quendam, qui 8
vocatur Pulchri portus, cui vicina erat Lasaea, venimus.
Tempore haud exiguo transacto, quum navigatio, ob ieiu- 9
nium quoque iam praeterlapsum, iam esset periculosa, Pau-
lus eos hortabatur his verbis: viri, video, cum superbia 10

---

tamen verbis Pauli amore pleni graviter commovetur reliqui-que hominem miserum, at innocentem esse sentiunt et significant. 24-32.

XXVII. Paulus a Luca et Aristarcho comitatus vinctus Romam deducitur. Nave Adramyttena Sydonem, Cyprum, Ciliciam et Pamphyliam praetervecti ad Myra, Lyciae urbem, appellunt, unde

τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν
11 μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. Ὁ δὲ ἑκατοντάρχης τῷ κυ-
βερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον ἢ τοῖς ὑπὸ
12 τοῦ Παύλου λεγομένοις. Ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρ-
χοντος πρὸς παραχειμασίαν οἱ πλείους ἔθεντο βουλὴν
ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν, εἴπως δύναιντο καταντήσαντες εἰς
Φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα
13 κατὰ Λίβα καὶ κατὰ Χῶρον. Ὑποπνεύσαντος δὲ Νότου
δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἆσσον
14 παρελέγοντο τὴν Κρήτην. Μετʼ οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατʼ
αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς, ὁ καλούμενος Εὐροκλύδων.
15 Συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου καὶ μὴ δυναμένου ἀντ-
16 οφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. Νησίον δέ τι
ὑποδραμόντες καλούμενον Κλαύδην μόλις ἰσχύσαμεν πε-
17 ρικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ἣν ἄραντες βοηθείαις
ἐχρῶντο ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον· φοβούμενοί τε μὴ εἰς
τὴν Σύρτιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος οὕτως ἐφέ-
18 ροντο. Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν τῇ ἑξῆς ἐκβο-
19 λὴν ἐποιοῦντο καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ
20 πλοίου ἐῤῥίψαμεν. Μήτε δὲ ἡλίου μήτε ἄστρων ἐπιφαι-
νόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου
ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι
21 ἡμᾶς. Πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ
Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν· Ἔδει μὲν, ὦ ἄνδρες, πει-
θαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερ-
22 δῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. Καὶ τανῦν
παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία
23 ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. Παρέστη γάρ μοι τῇ
νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ, οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λατρεύω,
24 λέγων· Μὴ φοβοῦ, Παῦλε· Καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι,
καὶ, ἰδού! κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας
25 μετὰ σοῦ. Διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ
26 ὅτι οὕτως ἔσται, καθʼ ὃν τρόπον λελάληταί μοι. Εἰς
27 νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. Ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδε-
κάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ,
κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται προςάγειν
28 τινὰ αὐτοῖς χώραν, καὶ βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι,
βραχὺ δὲ διαστήσαντες καὶ πάλιν βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς

XXVII, 10. al. φόρτου †. 11. al. ἑκατόνταρχος †. 13. al. Ἆσσον s. Ἄσσον. 14. al. Εὐρυκλύδων † s. Εὐρακλύδων s. Εὐρακύλων. 16. al. καῦδα s. καυδὼ s. κλαύδα. 17. al. pro τ. σκεῦος l. τὰ ἱστία s. τὸ ἱστίον. 19. al. ἔῤῥιψαν †. 23. al. ταύτῃ τῇ νυκτὶ †. ib. al. εἰμὶ ἐγὼ ᾧ καὶ.

fluctuum et multa iactura non solum oneris et navis, sed
etiam vitae nostrae navigationem esse futuram. Centurio 11
autem gubernatori et naviculario magis obtemperabat, quam
iis, quae dicebantur a Paulo. Quoniam autem portus non 12
erat idoneus ad hybernandum, complures dederunt consi-
lium illinc quoque solvendi, si forte possent Phoenicen delati
hyemare, qui portus est Cretae ad Africam spectans et Cau-
rum. Auster vero quum adspirasset, opinati se consilium 13
esse consecutos, ancoris solutis propius praeterlegebant
Cretam. Non multo post autem invasit eam ventus typhonicus 14
Euroclydon, qui vocatur. Nave vero correpta nec valente 15
reluctari vento temere ferebamur. Infra insulam quandam 16
Claudam, quam vocant, cursu delati vix potiri valuimus
scapha, qua sublata adiumentis utebantur succingentes na- 17
vem, et sibi metuentes, ne in Syrtim inciderent, malo de-
misso, sic ferebantur. Quum vero vehementi tempestate 18
iactaremur, die sequenti iactum faciebant et tertio nostris 19
manibus armamenta navis eiecimus. At neque sole neque 20
stellis plures per dies apparentibus et tempestate haud exigua
instante, in posterum circumcirca omnis spes salutis tolle-
batur. Multa autem quum esset abstinentia a cibo, tum 21
Paulus in medio eorum collocatus dixit: debebatis quidem,
o viri, mihi obsecuti non ferri in altum a Creta et hanc
fluctuum superbiam effugere atque iacturam. Et nunc hortor 22
vos, bono ut sitis animo; iactura enim vitae nulla erit e
vobis, nave excepta. Adstitit enim mihi hac nocte angelus 23
Dei, cuius sum, quem etiam colo, his verbis: ne metuas, 24
Paule: Caesari te sisti oportet, et, ecce! condonavit tibi
Deus omnes qui tecum navigant. Quapropter bono estote 25
animo, viri; nam fidem habeo Deo, sic fore, quemadmo-
dum ad me est locutus. In insulam autem quandam nos 26
oportet impingere (exorbitare). Quum vero decima quarta 27
nox venisset, dum nos in Adria agitaremur, media nocte
suspicabantur nautae terram quandam ipsis appropinquare,
et perpendiculo demisso deprehenderunt passus viginti, sed 28
brevi intervallo iterumque perpendiculo demisso quindecim

---

nave Alexandrina conscensa vix ac ne vix quidem portum intrant Cretae. Magna vis venti: navigantes in summo rerum discrimine: Paulus curam inhibere frustra suadet: vehementius fit tempestas: omnes, qui in navigio sunt, Paulus, ne spem abiiciant,

29 δεκαπέντε· φοβούμενοί τε μήπως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκ-
πέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας ηὔχον-
30 το ἡμέραν γενέσθαι. Τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν
ἐκ τοῦ πλοίου καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θά-
λασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας
31 ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρα-
τιώταις· Ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς
32 σωθῆναι οὐ δύνασθε. Τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ
33 σχοινία τῆς σκάφης καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. Ἄχρι δὲ
οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας
μεταλαβεῖν τροφῆς λέγων· Τεσσαρεςκαιδεκάτην σήμερον
ἡμέραν προςδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε μηδὲν προςλαβό-
34 μενοι. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς μεταλαβεῖν τροφῆς· τοῦτο
γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει· οὐδενὸς γὰρ
35 ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται. Εἰπὼν δὲ ταῦτα
καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων
36 καὶ κλάσας ἤρξατο ἐσθίειν. Εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάν-
37 τες καὶ αὐτοὶ προςελάβοντο τροφῆς. Ἦμεν δὲ ἐν τῷ
38 πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ. Κορε-
σθέντες δὲ τροφῆς ἐκούφιζον τὸ πλοῖον ἐκβαλλόμενοι τὸν
39 σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν
οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγια-
λόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο, εἰ δύναιντο, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον.
40 Καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἴων εἰς τὴν θάλασσαν,
ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων καὶ ἐπάραντες
τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν.
41 Περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον ἐπώκειλαν τὴν
ναῦν, καὶ ἡ μὲν πρῶρα ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσάλευτος, ἡ
42 δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. Τῶν δὲ
στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτεί-
43 νωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγῃ, ὁ δὲ ἑκατόνταρχος
βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ
βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾷν
44 ἀποῤῥίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς
λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ
τοῦ πλοίου. Καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ
τὴν γῆν.

XXVII, 29. al. μήπω. ib. al. ἐκπέσωσιν †. 34. al. προςλαβεῖν et pro πεσεῖται l. ἀπολεῖται †. 39. al. εἰ δυνατόν †. 42. al. διαφύγοι †.

passus invenerunt; ac metuentes sibi, ne forte in asperos 29
impingerent locos, quatuor ancoris e puppi iactis diei ortum
optabant. Nautae quum tentarent fugere e nave et scapham 30
in mare demitterent, praetextu quasi e prora ancoras essent
extenturi, Paulus centurioni et militibus dixit: nisi hi in 31
nave manserint, vos non potestis servari. Tum milites, 32
funibus scaphae abscisis, eam siverunt delabi. Verum usque 33
dum dies esset orturus; Paulus cunctos, ut cibum caperent,
his verbis hortabatur: decimum quartum hodiernum diem
exspectantes impransi perseverastis nullo cibo capto. Quare 34
hortor vos, ut cibum capiatis; hoc enim in vestram cedit
salutem; nam nullius vestrum capillus de capite cadet.
Quibus dictis et sumto pane Deo gratias egit coram omnibus 35
et fractum coepit edere. Omnes autem animo erecti et ipsi 36
cibum ceperunt. Eramus vero in nave cuncti ducenti septua- 37
ginta sex. Satiati autem cibo levabant navem frumentum 38
eiicientes in mare. Orto autem die terram non agnoscebant, 39
sed sinum quendam animadvertebant littus habentem, cui,
si possent, navem appellere decreverunt. Et ancoras 40
circumcirca sublatas in mare mittebant, laxatis simul gu-
bernaculorum iuncturis et artemone vento flanti oblato cur-
sum in littus tenebant. Quum vero in bimarem incidissent 41
locum, impegerunt navem, et prora quidem illisa inconcussa
manebat, sed puppis solvebatur vi fluctuum. Militum au- 42
tem fuit consilium, ut vinctos interficerent, ne quis ena-
tando effugeret, sed centurio, qui Paulum servare volebat, 43
a consilio eos prohibuit, et, qui natare poterant, in mare
se primos iussit deiicere, ut in terram evaderent, et reli- 44
quos partim in tabulis, partim vero in quibusdam navigii
fragmentis. Et sic factum est, ut omnes salvi in terram
evaderent.

---

hortatur: frumentum in mare coniicitur; navis, quam frustra omnibus viribus intentis conservare laborant, ad Meliten insulam vado illisa haeret; homines vero ad unum omnes servantur. 1—44.

ΚΕΦ. XXVIII.

1 Καὶ διασωθέντες τότε ἐπέγνωσαν, ὅτι Μελίτη ἡ
2 νῆσος καλεῖται. Οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυ-
χοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν· ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν προς-
ελάβοντο πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ
3 διὰ τὸ ψῦχος. Συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων
πλῆθος καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρ-
4 μης ἐξελθοῦσα καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. Ὡς δὲ εἶδον
οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ,
ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· Πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος
οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ Δίκη ζῆν οὐκ
5 εἴασεν. Ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ
6 ἔπαθεν οὐδὲν κακὸν, οἱ δὲ προςεδόκων αὐτὸν μέλλειν
πίμπρασθαι ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. Ἐπὶ πολὺ δὲ
αὐτῶν προςδοκώντων καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς
αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον, θεὸν αὐτὸν
7 εἶναι. Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχε χωρία
τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος
8 ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. Ἐγένετο δὲ τὸν
πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυςεντερίᾳ συνεχόμενον
κατακεῖσθαι, πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰςελθὼν καὶ προςευξά-
9 μενος ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ ἰάσατο αὐτόν. Τούτου
οὖν γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ
10 νήσῳ προςήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, οἳ καὶ πολλαῖς
τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς
τὴν χρείαν.
11 Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακε-
χειμακότι ἐν τῇ νήσῳ Ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ Διος-
12 κούροις, καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν
13 ἡμέρας τρεῖς, ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς Ῥή-
γιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου Νότου δευτε-
14 ραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς
παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτὰ, καὶ
15 οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἤλθομεν. Κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ
ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν
ἄχρις Ἀππίου φόρου καὶ Τριῶν ταβερνῶν, οὓς ἰδὼν ὁ
Παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ ἔλαβε θάρσος.

XXVIII, 1. al. ἐπέγνωμεν †. 3. al. ἀπὸ τῆς θέρμης †. ib. al. διεξελθοῦσα †. ib. al. καθήψατο †. 5. al. ἀποτιναξάμενος †. 6. al. πίπρασθαι s. ἐμπίμπ. ἐμπίπρασθαι. 9. al. τούτου δὲ γενομ. 10. al. τὰς χρείας. 11. al. ἤχθημεν. 14. al. παρ' αὐτοῖς †. 15. al. ἦλθον εἰς.

CAP. XXVIII.

Quum salvi (in terram) evasissent, tum cognoverunt, 1
Meliten hanc insulam vocari. Barbari autem haud me- 2
diocrem nobis exhibebant humanitatem; nam igne accen-
so nos omnes exceperunt ob pluviam ingruentem atque ob
frigus. Quum vero Paulus stramentorum copiam collegisset 3
et pyrae imposuisset, vipera e calore egressa manui eius
adhaesit. Quam bestiam ubi barbari de manu eius penden- 4
tem viderunt, ad se invicem dicebant: omnino homicida est
hic homo, quem e mari servatum ultio divina vivere non
sinit. Is igitur bestia in ignem excussa nihil mali est pas- 5
sus, sed illi exspectabant, fore, ut intumesceret aut subito
corrueret mortuus. At quum diu exspectarent et viderent 6
nihil incommodi ei accidere, mente mutata, Deum eum esse
dicebant. In illis autem locis praedia erant principi insulae, 7
nomine Publio, qui nobis receptis benignum per tres dies
praebuit hospitium. Pater vero Publii febribus laborans 8
et torminibus decumbebat, ad quem Paulus ingressus et
precatus manibus ei impositis eum sanavit. Hoc igitur fa- 9
cto et reliqui aegroti in insula accedebant et sanabantur, 10
qui et multis nos honorarunt praemiis et solventibus ne-
cessaria suppeditarunt.

Post tres autem menses nave, quae hiemem in illa in- 11
sula transegerat, Alexandrina, signo (ornata) Dioscurorum,
solvimus et Syracusas delati tres dies permansimus, unde 12
circumvecti Rhegium devenimus et unum diem post Austro 13
orto, secundo die Puteolos sumus ingressi, ubi a fratribus, 14
quos deprehenderimus, rogati sumus, ut septem dies apud
ipsos versaremur, et sic Romam venimus. Atque illinc 15
fratres, qui de rebus nostris audiverant, nobis obviam ve-
nerunt usque ad Appium forum et Tres Tabernas, quibus
conspectis Paulus gratias Deo egit animumque recepit.

XXVIII. Barbari naufragos benigne excipiunt: Paulus, cui vipera adhaeret, iis maleficus, sed ea excussa illaesus vel Deus esse videtur: ab eodem plures aegroti sanantur. Melita provecti adeunt Puteolos et deinde pedibus Romam perveniunt 1—15.

16 Ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς Ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέ-
δωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ, τῷ δὲ Παύλῳ
ἐπετράπη μένειν καθ᾽ ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν
17 στρατιώτῃ. Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσα-
σθαι αὐτὸν τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους. Συνελ-
θόντων δὲ αὐτῶν ἔλεγε πρὸς αὐτούς· Ἄνδρες ἀδελφοί,
ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς
πατρῴοις δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς
18 χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο
ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν
19 ἐμοί, ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων ἠναγκάσθην ἐπικα-
λέσασθαι Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι
20 κατηγορῆσαι. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα
ὑμᾶς ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι· ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ
21 Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. Οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν
εἶπον· Ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ
τῆς Ἰουδαίας οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν
22 ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ πονηρόν. Ἀξιοῦμεν
δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι, ἃ φρονεῖς· περὶ μὲν γὰρ τῆς
αἱρέσεως ταύτης γνωστόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντι-
23 λέγεται. Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν ἧκον πρὸς αὐτὸν
εἰς τὴν ξενίαν πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ
Ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν,
24 ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. Καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγο-
25 μένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλ-
λήλους ἀπελύοντο εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἕν· Ὅτι
καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ Ἠσαΐου τοῦ
26 προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν λέγον· „Πορεύθητι
πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἰπόν· Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ
μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε·
27 ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου καὶ τοῖς ὠσὶ
βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν,
μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι
καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐ-
28 τούς.“ Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπε-
στάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται.
29 Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι πολλὴν
ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν.

XXVIII, 17. al. συγκαλ. τὸν Παῦλον †. ib. al. ἐγώ, ἄνδρες ἀδελφοί. 22. al. ἡμῖν ἐστιν. 23. al. ἦλθον †. 25. al. pro ἡμῶν l. ὑμῶν. 26. al. εἰπὲ s. εἶπον †. 27. al. ἰάσομαι †.

Quum vero Romam venissemus, centurio vinctos prae- 16
fecto praetorio tradidit, Paulo autem permissum est, ut
apud se maneret cum milite, qui eum custodiret. Triduo 17
autem elapso principes Iudaeorum convocavit. Qui quum
convenissent, dicebat ad eos: viri fratres, ego, nulla re
contra populum nostrum aut instituta maiorum commissa,
vinctus ab Hierosolymis traditus sum manibus Romanorum,
qui causa cognita, quod nihil capitalis criminis in me erat, 18
me volebant absolvere, sed repugnantibus Iudaeis coactus 19
sum provocare ad Caesarem, non ac si quid haberem, cuius
gentem meam accusarem. Hanc igitur ob causam vos con- 20
vocavi, ut vos viderem atque alloquerer; propter spem enim
Israelis hac catena vinctus sum. Illi vero ad eum dixerunt: 21
nos neque litteras de te accepimus e Iudaea neque fratrum
quisquam, qui adest, mali quid de te nuntiavit sive dixit.
Postulamus autem abs te audire, quae cogitas; nam de hac 22
secta notum est nobis, ubique contradici. Die vero ei con-
stituto plures ed eum venerunt ad hospitium, quibus cer- 23
tissimis argumentis regnum Messianum exposuit persuadens
iis res de Iesu, a lege exorsus mosaica et prophetis, a mane
usque ad vesperam. Et alii fidem habebant iis, quae dice- 24
bantur, alii vero fidem denegabant. Dissidentes autem invi- 25
cem dissolvebantur, uno dicto a Paulo prolato: recte Spi-
ritus sanctus vaticinatus est per Iesaiam prophetam ad
patres nostros hunc in modum: confer te ad hunc po-
pulum et dic: *) „auribus audietis neque intelligetis et 26
oculis videbitis neque perspicietis; pingui enim ingenio 27
hic populus utitur et in utramque aurem dormire oculos-
que occludere solent, ne quando oculis videant et auri-
bus percipiant et mente intelligant eosque sanem.“ No- 28
tum igitur esto vobis, gentilibus destinatum esse hanc
Dei salutem; ipsi quoque audient. Quae quum dixisset, 29
Iudaei abierunt multam habentes inter se disceptationem.

*) Ies. VI, 9. 10.

Hic multi Iudaei apostolum, qui per biennium in domo conducta captivus tenetur, adeunt, quibus omnem causam suam exponit et rem christianam et hos et alios, qui ad eum se conferunt, libere docet. 17—31.

30 Ἔμεινε δὲ διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι καὶ ἀπε-
δέχετο πάντας τοὺς εἰςπορευομένους πρὸς αὐτὸν κηρύσ-
31 σων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ
τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας
ἀκωλύτως.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.*)

ΚΕΦ. Ι.

1 Παῦλος, δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος,
2 ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ
3 τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ
αὐτοῦ, (τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυῒδ κατὰ σάρκα·
4 τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιω-
σύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν,) Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
5 κυρίου ἡμῶν, (δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς
ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόμα-
6 τος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ,)
7 πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις
— χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυ-
ρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
8 Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ
Χριστοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγ-
9 γέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ
θεὸς, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι
10 πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου δεόμενος, εἴπως ἤδη

XXVIII, 30. al. ἔμεινε δὲ ὁ Παῦλος †. Variae sunt codd. subscriptiones, ut πράξεις (τῶν ἁγίων) ἀποστόλων: τέλος τῶν πράξεων τ. αποστ. συγγράφει τῶν παρὰ Λουκᾶ τ. εὐαγγελιστοῦ καὶ συνεκδήμου φανέντος Παύλου τ. ἀποστ. Ἀναγνώσεις ιστ, κεφάλαια μ, μαρτυρίαι λα, στίχοι βφιστ.

*) al. πρὸς Ῥωμαίους s. πρὸς Ῥωμαίους Παύλου ἐπιστολὴ s. ἡ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Π. ἐπιστολὴ πρὸς Ῥωμαίους. alii aliter. I, 3. al. γεννωμένου. 4. al. προορισθέντος. 8. al. περὶ πάντων ὑμῶν †. 10. ὅπως ἤδη ποτέ.

Mansit autem (Paulus) biennium totum in suo domi- 30
cilio mercede conducto atque excipiebat omnes, quicunque
ad eum intrarent, alta voce regnum Messianum exponens 31
et docens dominum Iesum Messiam magna cum libertate,
nemine prohibente.

EPISTOLA PAULI

AD ROMANOS.

CAP. I.

Paulus, minister Iesu Christi, vocatus (legatus divi- 1
nus) apostolus, delectus ad laetum nuntium de regno Mes-
siano perferendum, quod (Deus) ante per prophetas suos 2
in libris sacris promisit, de filio suo, (qui originem duxit 3
e stirpe Davidis, ad natales; filius Dei constitutus poten- 4
ter, ad spiritum sanctitatis, e resuscitatione a mortuis,)
(de) Iesu Christo (inquam) domino nostro, (per quem ac- 5
cepimus beneficium et munus (apostolicum) legati divini
ad obedientiam, quae cernitur in fide (Iesu habita, in omni-
bus gentibus movendam, ut nomen eius celebretur; in quo- 6
rum numero estis etiam vos, vocati Iesu Christi, (i. e. de-
lecti a I. Chr.) omnibus qui Romae versantur Dei caris, 7
vocatis (ad vitam beatam per Chr. obtinendam) sanctis
(i. e. qui Christo nomen dederunt) — benevolentia vobis
et pax (beatitudo) a Deo patre nostro et domino Iesu
Christo (ut vobis contingat, etiam atque etiam precamur).
Primum gratias ago Deo meo per Iesum Christum 8
vestrum omnium causa, quoniam fides vestra celebratur
in toto orbe terrarum (universo mundo). Testis enim 9
meus est Deus (iuro per D.), quem mente mea colo
in laeta doctrina de filio eius (tanquam Messia) tradenda,
quam assidue memoriam vestri recolam, qui semper (dum 10

I. Apostolus religionis christianae praeco a Deo constitutus coetui christ. Romanorum salutem dicit. 1---7. Tum significat, se laudibus celebrare Deum ob fidem eorum in Christo colloca-

ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ, ἐλθεῖν
11 πρὸς ὑμᾶς. Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ
χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς·
12 τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν
13 ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ. Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς
ἀγνοεῖν, ἀδελφοὶ, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς
ὑμᾶς, (καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο,) ἵνα τινὰ καρπὸν
σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν.
14 Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφει-
15 λέτης εἰμί· οὕτω τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς
16 ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ
εὐαγγέλιον· δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ
τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Δι-
17 καιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως
εἰς πίστιν, καθὼς γέγραπται· „Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως
ζήσεται."

18 Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶ-
σαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν
19 ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. Διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φα-
νερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφανέρωσε·
20 (τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι
νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ
θειότης·) εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους. Διότι
21 γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν,
ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ
22 ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες εἶναι
23 σοφοὶ ἐμωράνθησαν καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρ-
του θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ
24 πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. Διὸ καὶ παρέδω-
κεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐ-
τῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν
25 ἐν ἑαυτοῖς· οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ
ἐν τῷ ψεύδει καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει

I, 13. al. οὐκ οἶμαι δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν. ib. al. καρπόν τινα †. 16. al. τὸ εὐαγγ. τοῦ Χριστοῦ †. 19. al. ὅτι τὸ γνωστόν. ib. al. ὁ γὰρ θεός †. 21. al. εὐχαρίστησαν †.

preces meas fundo) precibus meis peto, si forte iam áliquando mihi contingat per voluntatem Dei, esse tam felici, ut veniam ad vos. Desiderio enim vos videndi fla- 11
gro, ut beneficium aliquod mentem alens vobis impertiar, ut constantes reddamini; hoc autem est, ut sola- 12
tio recreer inter vos per mutuam, quae in nobis inest,
fidem, et vestram et meam. Nolo autem vos ignorare, fra- 13
tres, me saepe apud animum constituisse ad vos venire (et
usque nunc impeditus sum), ut inter vos quoque, quemadmodum etiam inter reliquas gentes, aliquem fructum haberem. Et Graecis et barbaris, et sapientibus et insipien- 14
tibus debitor sum; sic mihi fuit propositum, etiam vobis 15
qui Romae estis laetum de Messia nuntium afferre; non 16
enim me pudet laetae de Messia doctrinae; nam vis est
divina, quae omni quicunque fidem habet, Iudaeo primum
et Graeco, valet ad salutem. Iustitia enim Dei per eam 17
revelatur e fide ad fidem faciendam (i. e. proficiscitur a fide et valet ad fidem quae in Messia collocari debet (excitandam), quemadmodum relatum legitur: „at iustus ex fide (qui propter fidem in Iesu collocatam Deo probatur) ad vitam (beatam) pertinget.

Manifestatur enim ira Dei coelitus occupans omnem im- 18
pietatem atque iniustitiam hominum qui veritatem per iniustitiam cohibent. Quapropter cognitio Dei manifesta est inter 19
eos; Deus enim iis manifestavit; (nam quae de eo cerni non 20
possunt, inde a mundo condito rebus creatis menti visibilia conspiciuntur, aeterna eius potestas et divinitas,) ut non haberent, quo sese excusarent. Quia cognitum habentes Deum 21
non tanquam Deum laudibus ornarunt sive gratiis, sed
stulti facti sunt per cogitata sua et tenebris obducta 22
est insipida eorum mens; sapientiam prae se ferentes de- 23
sipuerunt et maiestatem immortalis Dei permutarunt similitudine imaginis mortalis hominis, alitum, quadrupedum ac reptilium. Quare Deus eos etiam tradidit, ut cu- 24
piditatibus animi sui obnoxii impuritati indulgerent, ut
corpora sua per semetipsos dehonestarent, quippe qui ve- 25
ritatem Dei permutarunt mendacio et maiorem reverentiam

---

tam, quae omnibus hominibus innotuerit, precibusque petere enixissimis, ut et ipsi liceat invisere eos, quibus beneficia per Christum parta impertiri quam maxime velit, quoniam homines non nisi per fidem in Christum ad salutem possint pertingere. 8—17. Deus per religionem chr. et iustitiam suam illustravit et sola gratia ac fide salutem hominibus offerri docuit. — Gentiles, quamquam e rerum natura summi numinis perfectiones perspi-

παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας!
26 Ἀμήν. Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη
ἀτιμίας· αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυ-
27 σικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν· ὁμοίως τε καὶ οἱ
ἄῤῥενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας ἐξεκαύ-
θησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν
ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ τὴν ἀντι-
μισθίαν, ἣν ἔδει, τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπο-
28 λαμβάνοντες. Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν
ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν,
29 ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα· πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ,
πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· μεστοὺς φθόνου,
30 φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας· ψιθυριστὰς, κατα-
λάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας,
31 ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυν-
32 θέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας· οἵτινες
τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες (ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα
πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσὶν,) οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦ-
σιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

ΚΕΦ. II.

1 Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων!
Ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ
2 γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. Οἴδαμεν δὲ, ὅτι τὸ κρίμα
τοῦ θεοῦ ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσ-
3 σοντας. Λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς
τὰ τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν αὐτὰ, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ
4 τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος
αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς
ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει;
5 Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν
θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκα-
6 λύψεως καὶ δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ
7 κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῖς μὲν καθ᾽ ὑπομονὴν ἔργου
ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι ζωὴν
8 αἰώνιον, τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀλη-
θείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, ὀργὴ καὶ θυμός.
9 Θλίψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ

I, 27. al. ὁμοίως δὲ † s. omittunt δὲ et τε. 29. al. excl. πορνείᾳ s. l. ἀδικίᾳ, κακίᾳ, πορνείᾳ, πλεονεξίᾳ. 30. al. θεοστύγεις. II, 1. al. ἐν ᾧ γὰρ κρίματι. 2. al. οἴδαμεν γάρ. 5. al. pro ἀποκαλύψεως l. ἀνταποδόσεως. ib. al. ante δικαιοκρισίας excl. voc. καί. 8. al. θυμὸς καὶ ὀργή.

atque adorationem exhibuerunt rebus creatis quam crea-
tori, qui venerandus est in perpetuum! Rectissime. Qua- 26
propter Deus eos tradidit cupiditatibus inhonestis; nam
foeminae eorum naturalem (corporis) usum immutarunt in
naturae contrarium: similiterque etiam mares naturali foe- 27
minae usu misso mutua in se cupiditate exarserunt, ma-
res cum maribus turpitudinem exercentes et promeritam
mercedem, quam oportebat, fraudis suae (erroris sui) in
semetipsis percipientes. Et quemadmodum iis non placuit 28
Deum habere cognitum, Deus perversae eos menti tradi-
dit, ut inhonesta facerent; repletos omni iniustitia, scorta- 29
tione, nequitia, avaritia, malitia: plenos invidentia, cae-
de, dissidio, dolo, malis moribus: obtrectatores, delato- 30
res, Deo exosos, superbos, animo elatos, haud ferendos,
repertores facinorum, parentibus immorigeros, stupidos, 31
foedifragos, amoris expertes, implacabiles, misericordia de-
stitutos, quippe qui lege Dei cognita (nempe eos, quicun- 32
que talia faciunt, supplicio esse dignos,) non solum ea
faciunt, sed etiam cum iis, qui faciunt, delectantur.

CAP. II.

Quam ob causam non habes, quo te excuses, o homo 1
quicunque (unique) iudicas! nam quo nomine alterum iudi-
cas, temetipsum condemnas; nam eadem facis iudex. No- 2
vimus autem iudicium Dei sequi veritatem superveniens eos
qui talia faciunt. Utrum vero putas hoc, o homo qui 3
eos qui talia faciunt iudicas et eadem facis, te effugitu-
rum esse iudicium Dei? an summam eius benignitatem, 4
patientiam et indulgentiam contemnis ignorans, lenitatem
Dei te ad animum emendandum ducere? Sed propter per- 5
vicaciam tuam et animum qui emendationem respuit coa-
cervas tibimetipse iram die irae (i. e. poenas div. die iu-
dicii) et apparitionis (Messiae) iustique iudicii Dei, qui 6
cuique pro factis suis rependet: iis qui constantes in recte 7
agendo ad dignitatem et honorem atque immortalitatem
adspirant, vitam (dabit) aeternam, iis vero qui rixantur et 8
veritati quidem non parent, sed iniustitiae obsequuntur, ira
ac fervor (iudicium gravissimum) erit. Calamitas atque 9

---

cere poterant et legem div. a natura ipsis inditam habebant, tamen superstitione, omnibus vitiis, sceleribus ac flagitiis sese contaminarunt: 18—32. et Iudaei, quibus Deus insuper scriptam legem exhibuit, frustra hanc, quam neglexere, legem et circum-

κατεργαζομένου τὸ κακὸν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλ-
10 ληνος· δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ
11 τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Οὐ γάρ
12 ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. Ὅσοι γὰρ ἀνόμως
ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται, καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ
13 ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται (οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ
τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ
14 νόμου δικαιωθήσονται. Ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον
ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχον-
15 τες ἑαυτοῖς εἰσι νόμος; οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ
νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης
αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λο-
16 γισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων,) ἐν ἡμέρᾳ
ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ
17 εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰ δὲ σὺ Ἰουδαῖος
ἐπονομάζῃ καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ
18 καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα
19 κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου· πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν
20 εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων,
διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως
21 καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ· ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον
σεαυτὸν οὐ διδάσκεις· ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν κλέπτεις·
22 ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν μοιχεύεις· ὁ βδελυσσόμενος τὰ
23 εἴδωλα ἱεροσυλεῖς· ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς πα-
24 ραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. „Τὸ γὰρ ὄνο-
μα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι,“
25 καθὼς γέγραπται. Περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον
πράσσῃς, ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου
26 ἀκροβυστία γέγονεν. Ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώ-
ματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς
27 περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκρο-
βυστία τὸν νόμον τελοῦσα σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ
28 περιτομῆς παραβάτην νόμου. Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ

II, 14. al. ποιεῖ s. ποιῶσιν s. ποιοῦσιν. 17. al. pro εἰ δὲ σὺ l. ἰδὲ s. ἴδε, σὺ †. 21. al. τὸν ἕτερον. 25. al. νόμον φυλάσσῃς.

angustiae supervenient quemcunque hominem qui impie
agit, Iudaeum primum et Graecum; et dignitas et honor 10
et beatitudo cuicunque qui recte agit, Iudaeo primo et
Graeco (continget). Non enim est partium studium apud 11
Deum. Quotquot enim legem non habentes peccabant, sine 12
lege etiam peribunt, et quotquot legem habentes pecca-
bant, per legem iudicabuntur (non enim qui legem au- 13
diunt, Deo erunt probati, sed qui legem vita exprimunt,
comprobabuntur (Deo). Quando enim gentiles, qui legem 14
non habent, natura duce faciunt, quae lex efflagitat, hi
legem non habentes sibimetipsi lex sunt, quippe qui de- 15
monstrant munus legis ipsorum animis inscriptum, testante
eorum conscientia et cogitatis se invicem accusantibus aut
etiam defendentibus,) die, quum Deus occultam hominum 16
vitam secundum doctrinam, quam trado, divinam, per Ie-
sum Christum iudicabit. Sin vero tu Iudaeus vocaris at- 17
que in lege acquiescis ac de Deo gloriaris et voluntatem
eius nosti et exploras quae facienda sunt aut fugienda (al. 18
meliora probas) e lege tua edoctus, confidisque, te ducem 19
esse caecorum, lumen eorum qui versantur in tenebris,
magistrum insipientium, doctorem stultorum, formam co- 20
gnitionis ac veritatis habentem in lege tua: qui igitur al- 21
terum doces, temetipsum non doces; qui alta voce furtum
interdicis, furaris; qui adulterium vetas, adulterium com- 22
mittis; qui simulacra (deorum commentitiorum) abomina-
ris, sacrilegium facis (sacra spolias); qui de lege gloria- 23
ris, migratione legis Deum honore privas. „Nam nomen 24
Dei propter vos conviciis proscinditur inter gentes,“ quem-
admodum scriptum est. Circumcisio enim quidem prod- 25
est, si legem vita exprimis; sin autem legem migras, cir-
cumcisio tua praeputium facta est (i. e. origo Iudaica per-
inde est ac origo quae debetur paganis). Si igitur prae- 26
putium (paganus) praecepta legis observat, nonne praepu-
tium eius pro circumcisione habebitur? (i. e. nonne paga-
nus qui legem observat eodem numero habendus est, quo
Iudaeus qui legem observat) et iudicabit naturale praepu- 27
tium (qui paganus natus est), quod legem exacte obser-
vat, te, qui, quamquam scripta lege uteris ac circumci-
sione, legem migras. Non enim qui in oculos incurrit, 28

cisionem, quae, si non ad morum emendationem valet, nihili est, iactant ac superbiunt in Gentiles, quoniam Deus in hominibus iudicandis ac beandis non externam eorum conditionem, sed indolem, qua instrumentis salutis usi sunt, moresque respi-

Ἰουδαῖός ἐστιν οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ, ἐν σαρκὶ, περι-
29 τομὴ, ἀλλ᾿ ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος καὶ περιτομὴ καρ-
δίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι, οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ
ἀνθρώπων, ἀλλ᾿ ἐκ τοῦ θεοῦ.

ΚΕΦ. III.

1 Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου ἢ τίς ἡ ὠφέλεια
2 τῆς περιτομῆς; Πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. Πρῶτον
3 μὲν γὰρ, ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. Τί γάρ;
εἰ ἠπίστησαν τινὲς, μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ
4 θεοῦ καταργήσει; Μὴ γένοιτο· γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀλη-
θὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται·
„Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου καὶ νικήσῃς ἐν
5 τῷ κρίνεσθαί σε.“ Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν θεοῦ δικαιο-
σύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς ὁ ἐπι-
6 φέρων τὴν ὀργήν; (κατὰ ἄνθρωπον λέγω.) Μὴ γένοιτο·
7 ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; Εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια
τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν
8 αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ,
καθὼς βλασφημούμεθα καὶ καθώς φασί τινες ἡμᾶς λέ-
γειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά; ὧν
9 τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι. Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάν-
τως· προῃτιασάμεθα γὰρ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας
10 πάντας ὑφ᾿ ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται· „Ὅτι οὐκ
11 ἔστι δίκαιος οὐδὲ εἷς· οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ
12 ἐκζητῶν τὸν θεόν· πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν·
13 οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός· τάφος
ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδο-
14 λιοῦσαν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν, ὧν τὸ στόμα
15 ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει· ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι
16 αἷμα, σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν

III, 3. al. καταργεῖ s. κατήργησε. 5. al. ἢ δὲ s. εἰ ἡ. 9. al. εἰ οὖν προεχόμεθα; οὐ πάντως s. προςεχόμεθα s. τί οὖν προκατέχομεν περισσόν, excluso οὐ πάντως. ib. al. ᾐτιασάμεθα.

Iudaeus est neque circumcisio quae in oculos incurrit,
in corpore (facta), circumcisio (est), sed qui aciem oculo- 29
rum fugit Iudaeus et circumcisio animi (i. e. praecidens ea
quae animum polluunt), quae fit ad normam a Spiritu di-
vino datam, non ad normam legis literis consignatae, cu-
ius laus non ab hominibus proficiscitur, sed a Deo.

CAP. III.

Quid igitur est, quo praestat Iudaeus aut quaenam 1
utilitas circumcisionis? Multum quovis modo. Primum 2
enim, quod oracula Dei iis (Iudaeis) concredita sunt. Quid 3
enim? si quidam fidem denegarunt, num incredulitas eorum
fidem Dei (veracitatem D. in promissis servandis) irritam
reddet? Absit a me; sed fiat Deus verax, quivis vero 4
homo mendax, quemadmodum relatum legitur: „ut iu-
stus (verax) declareris in promissis tuis et causa tua vin-
cas, quum iudicaris.“ Sin vero iniustitia nostra Dei iusti- 5
tiam illustrat, quid dicamus? num iniustus est Deus, qui
poenis afficit? (more humano dico.) Absit a me; nam 6
(si ita esset,) quomodo Deus genus humanum iudicabit?
Si enim veracitas Dei per meum mendacium (perfidiam) 7
proficit, ita ut gloria eius augeatur, quid adhuc etiam ego
tanquam peccator iudicor? et cur non, sicuti contumelia af- 8
ficimur et sicuti quidam dicere nos contendunt, mala perpe-
tremus, ut bona inde oriantur? quorum iudicium (condemna-
tio) iustum est. Quid igitur? num praetextu uti poteri- 9
mus? (al. quid igitur praetendimus s. sumusne potentio-
res sc. gentilibus?) nullo prorsus; nam argumentis supra al-
latis demonstravimus et Iudaeos et Graecos cunctos potestati
peccatorum esse subiectos, quemadmodum relatum legitur:
„non est iustus ne unus quidem: non est sapiens, non 10
est, qui Deum curet: omnes declinarunt (a pietate), simul 11
corrupti sunt: nemo recte agit ne unus quidem: sepul- 12
crum apertum guttur eorum, linguis suis dolose loquun- 13
tur, venenum viperinum sub labiis eorum, quorum os di- 14
ris et acerbitate scatet: celeritate valent pedes eorum ad 15
sanguinem effundendum, contritio et miseria in viis eorum 16

---

cit, et Iudaei, maioribus Dei ornati beneficiis, gravioribus etiam sese contaminarunt peccatis. II, 1—29.

III. Verissimum est; non licet Iudaeis ad iura quaedam praecipua (oracula div. ipsis concredita) provocare, quoniam eandem, immo maiorem, sustinent culpam (id quod apostolus sat multis

17 καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν· οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ
18 ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.“ Οἴδαμεν δέ, ὅτι ὅσα
19 ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα
φραγῇ καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ.
20 Διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σάρξ
ἐνώπιον αὐτοῦ· διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας.

21 Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται
22 μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, δι-
καιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς πάν-
τας καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. Οὐ γάρ ἐστι
23 διαστολή. Πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς
24 δόξης τοῦ θεοῦ δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι
25 διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃν προέ-
θετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ
αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν πάρε-
26 σιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ
θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν
καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ
27 πίστεως Ἰησοῦ. Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; Ἐξεκλείσθη.
Διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; Οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου
28 πίστεως· λογιζόμεθα γὰρ δικαιοῦσθαι πίστει ἄνθρωπον
29 χωρὶς ἔργων νόμου. Ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ
30 καὶ ἐθνῶν; Ναὶ καὶ ἐθνῶν. Ἐπείπερ εἷς ὁ θεός, ὃς
δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν διὰ
31 τῆς πίστεως. Νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως;
Μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν.

ΚΕΦ. IV.

1 Τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρη-
2 κέναι κατὰ σάρκα; Εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη,
3 ἔχει καύχημα, ἀλλ᾽ οὐ πρὸς τὸν θεόν. Τί γὰρ ἡ γραφὴ
λέγει; „Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη
4 αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.“ Τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ
5 λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα, τῷ δὲ μὴ

III, 26. πρὸς τὴν ἔνδειξιν. 28. al. λογιζ. οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον †. 29. al. οὐχὶ δὲ καὶ †. 30. al. εἴπερ εἷς ὁ θεὸς †. 31. al. ἱστάνομεν † s. συνιστῶμεν s. συνιστάνομεν. IV, 1. al. εὑρηκέναι Ἀβρ. τὸν πατέρα ἡμῶν †. 4. al. κατὰ τὸ ὀφείλημα †.

et viam, quae ad vitam ducit beatam, non norunt: nulla 17
Dei reverentia oculis eorum obversatur *)." Novimus autem, 18
quaecunque lex dicit, dicere iis qui lege tenentur, ut 19
quodvis os obmutescat ac totus mundus Deo iudice causa
cadat. Quare ex factis legi consentaneis nullus homo pro- 20
babitur coram eo; nam per legem cognitio peccati (efficitur).

Nunc vero sine lege iustitia Dei manifestata est, te- 21
stata lege et vatibus sacris, iustitia autem Dei per fidem 22
in Iesu Christo collocatam, ut omnes ea potiantur atque
omnes, qui fidem habent, fruantur. Nullum enim est dis-
crimen. Omnes enim peccarunt carentque favore divino, 23
qui immerito probantur gratia eius per redemtionem a Iesu 24
Christo factam, quem Deus expiatorem (al. victimam piacu- 25
larem) destinavit per fiduciam in sanguine eius (morte
cruenta) collocandam, ut iustitiam (al. clementiam) suam
manifestaret, propter condonationem peccatorum ante com- 26
missorum pro ea, quae in Deo est, indulgentia, ad iusti-
tiam suam hoc (nostro) tempore demonstrandam, ut iustus
(clemens) esset et iustum declararet eum, qui fiduciam poneret
in Iesu. Ubinam igitur gloriatio? Exclusa est. Per (qua- 27
lem) quamnam legem? quae facta efflagitat? Minime, sed
per legem, quae fidem efflagitat; statuimus enim, fide hominem 28
Deo probari sine factis legi (cuidam) congruis. An Iudaeorum 29
Deus tantum? nonne etiam gentilium? Profecto etiam genti-
lium; siquidem unus est Deus, qui circumcisionem (Iudaeos) 30
propter fidem et praeputium (paganos) per fidem favore suo
dignabitur. Legem igitur antiquamus per (hanc) fidem? Absit 31
a me; sed legem stabilimus (auctoritatem legis defendimus).

CAP. IV.

Quid igitur dicemus Abrahamo patri nostro, si exter- 1
nam conditionem respicimus, contigisse? Nam si Abraha- 2
mus propter facta probatus est, habet gloriandi materiem,
sed non apud Deum. Quid enim scriptura sacra dicit? 3
**) „Fidem vero habuit Abrahamus Deo eique imputata est,
ita, ut pro perfecta haberetur pietate." Verum operario merces 4
non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum,
qui autem non est operarius, sed fidem ponit in eo, qui 5

*) Ps. XIV, 2. 3. V, 10. CXL, 4. X, 17. Ies. LIX, 7. 8. Ier. IV, 22. Ps. XXXVI, 2. **) Gen. XV, 6.

V. T. locis probat). Hinc igitur efficitur, et Iudaeos, qui legi scriptae, et Gentiles, qui legi a natura datae nullo modo satisfecerunt, non nisi per fidem in Christo positam, qui morte sua peccata hominum expiavit, Deo posse probari. 1—30.

ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ,
6 *λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. Καθάπερ καὶ*
Δαυὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς
7 *λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων· „Μακάριοι, ὧν ἀφέ-*
θησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι·
8 *μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν.“*
9 *Ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν ἢ καὶ ἐπὶ*
τὴν ἀκροβυστίαν; Λέγομεν γὰρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ
10 *ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. Πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περι-*
τομῇ ὄντι ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; Οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ᾽ ἐν
11 *ἀκροβυστίᾳ. Καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς σφραγῖδα τῆς*
δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ
εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι᾽ ἀκρο-
βυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην,
12 *καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον,*
ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ
13 *πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. Οὐ γὰρ διὰ νόμου*
ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κλη-
ρονόμον αὐτὸν εἶναι κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης
14 *πίστεως. Εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ*
15 *πίστις καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία· ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν*
κατεργάζεται· οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις
16 *Διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι*
βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ
τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραὰμ, ὅς
17 *ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν· (καθὼς γέγραπται· „Ὅτι πα-*
τέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε·“) κατέναντι οὗ ἐπίστευ-
σε θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς καὶ καλοῦντας
18 *τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα. Ὃς παρ᾽ ἐλπίδα ἐπ᾽ ἐλπίδι ἐπί-*
στευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν,
19 *(κατὰ τὸ εἰρημένον· „Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου·“)*
καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ
σῶμα ἤδη νενεκρωμένον ἑκατονταέτης που ὑπάρχων καὶ
20 *τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάῤῥας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν*

IV, 11. al. *περιτομήν* †. 12. al. *τ. ἴχνυσιν τῆς πίστεως τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ* †. 13. al. *εἶναι τοῦ κόσμου* †. 15. al. *οὐ δὲ γὰρ* †. 18. al. *οὕτως — τ. σπ. σου, ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ ἄμμον τῆς θαλάσσης.* 19. al. *ἐν τῇ πίστει.*

impium iustum declarat, ei fides sua imputatur eo effectu,
ut pro pietate omnibus numeris absoluta habeatur. Quem- 6
admodum etiam Davides beatum praedicat eum hominem,
cui Deus (fidem) imputat ita, ut pro exacta virtute habea-
tur sine factis: *) „beati, quorum male facta remissa et quo- 7
rum peccata condonata sunt; beatus vir, cui dominus pec- 8
catum non imputat.“ Haec igitur beatitudinis praedicatio 9
utrum ad circumcisionem (Iudaeos) an etiam ad praeputium
(gentiles) pertinet? Dicimus enim, imputatam esse Abra-
hamo fidem, quam habebat, ita, ut pro absoluta haberetur
pietate. Quomodo igitur imputata est? quum circumcisus 10
esset an praeputium haberet? Non quum circumcisus esset,
sed praeputium gereret. Et signum circumcisionis accepit 11
pignus propitiae Dei voluntatis propter fidem quam praepu-
tium gerens habuit, ut pater esset omnium qui fidem habent
praeputiati, ut et ipsi favore ornentur divino, et pater cir- 12
cumcisionis (Iudaeorum), non solum iis qui sunt e circumcisis,
sed etiam iis qui insistunt vestigiis fidei patris Abrahami
quam praeputiatus habuit. Nam non legis beneficio pro- 13
missio contigit Abrahamo aut eius posteritati, ut haeres
esset orbis terrarum, sed beneficio fidei, qua favorem divi-
num est consecutus. Si enim, qui legi obediunt, haeredes 14
sunt, vi sua privata est fides illa (quam A. habuit Deo)
atque irrita fuit illa promissio; nam lex iram efficit; ubi 15
enim non est lex, nec migratio (legis). Hanc ob causam 16
ex fide nascitur, ut ex (Dei) benignitate contingat, ut
rata sit promissio toti posteritati, non solum ei, quae lege
utitur, sed etiam ei, quae fidem imitatur Abrahami, qui
omnium nostrum pater est, (quemadmodum relatum legitur: 17
**) „patrem multorum populorum te constitui;“) Deo iudice,
cui fidem habuit, qui mortuos vita donat et qui ad felici-
tatem Messianam vocat (nondum) natos pariter atque eos,
qui iam nati sunt. Qui, quum spem non haberet, spe 18
plenus confisus est, fore, ut pater esset multorum popu-
lorum, (secundum effatum illud: „sic erit posteritas tua;“) 19
et, fide non debilitata, suum ipsius corpus emortuum non
respexit, quamquam centum fere annos erat natus, et ute-
rum Sarae effoetum, sed promissionem quod attinet, non 20

*) Ps. XXII, init. **) Gen. XVII, 5.

IV. Haec est nova illa salutem consequendi ratio a Deo per Christum instituta. A sola fide autem pendere salutem, iam probari potest vita Abrahami, qui nondum circumcisus neque obsequio legi praestito, sed sola fide favorem Dei est consecutus et Iudaeis et Gentilibus exemplum fidei praeivit 1—25.

τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ
21 πίστει δοὺς δόξαν τῷ θεῷ καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ
22 ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. Διὸ καὶ ἐλογίσθη
23 αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. Οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον,
24 ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογί-
ζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν
25 κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώ-
ματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

ΚΕΦ. Ε.

1 Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς
2 τὸν θεὸν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ
καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν
ταύτην, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς
3 δόξης τοῦ θεοῦ. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν
ταῖς θλίψεσιν εἰδότες, ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργά-
4 ζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ
5 δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει· ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυ-
ται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δο-
6 θέντος ἡμῖν. Ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν
7 κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. Μόλις γὰρ ὑπὲρ
δικαίου τὶς ἀποθανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τὶς
8 καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν. Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην
εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χρι-
9 στὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. Πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιω-
θέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ
10 ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ
θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον
11 καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. Οὐ μόνον
δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν
ἐλάβομεν.

12 Διὰ τοῦτο ὥςπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς
τὸν κόσμον εἰςῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος·
καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν,

IV, 25. al. εἰς δικαιοσύνην. V, 1. al. ἔχωμεν †. 6. al. ἀσθενῶν ἔτι. 11. al. καυχώμεθα. 12. al. ὁ θάνατος εἰςῆλθεν.

haerebat diffidendo, sed fiduciam probavit firmissimam glo-
riam Deo concedens plenamque habens fidem, eum quod 21
promisit, etiam efficere posse. Quare etiam in absolutam 22
pietatem ei est imputatum. At non propter eum solum 23
literis mandatum est, ei esse imputatum, sed etiam propter 24
nos, quibus imputaturus est, qui fiduciam collocamus in
eo, qui Iesum dominum nostrum e mortuis resuscitavit,
qui ob peccata nostra (morti) traditus est et ob absolu- 25
tionem (i. e. ut remissio peccatorum et favor div. nobis
contingeret) excitatus (ab inferis).

CAP. V.

Culpa igitur propter fidem absoluti Deum nobis habe- 1
mus propitium per dominum nostrum Iesum Christum, per 2
quem etiam aditum habuimus propter fidem in hac gratia
collocatam, in qua perstitimus et gloriamur de spe vitae
beatae a Deo percipiendae. At non solum, sed gloriamur 3
etiam de calamitatibus probe scientes, calamitatem efficere
constantiam, constantiam autem probitatem, probitatem 4
autem spem, spem autem non fallere, quoniam amor Dei 5
effusus animis nostris inest per Spiritum sanctum nobis
datum. Nobis enim adhuc imbecillibus (al. peccatis in- 6
dulgentibus) Christus opportuno tempore pro impiis mor-
tuus est. Vix enim pro viro iusto quisquam morietur; 7
pro bono enim fortasse tamen sustinebit mori. Illustra- 8
vit autem suum in nos amorem Deus, quod nobis ad-
huc peccantibus Christus pro nobis mortuus est. Multo 9
igitur magis veniam peccatorum iam consecuti per mortem
eius cruentam servabimur per eum ab illa ira (a poenis).
Si enim hostes (improbi) Deo per mortem filii eius re- 10
conciliati sumus, multo magis reconciliati servabimur, quum
ille vivit. At non solum, sed etiam tales, qui de favore 11
divino gaudent, salvi erimus per dominum nostrum Ie-
sum Christum, per quem nunc reditus in gratiam nobis
patefactus est.

Hanc ob causam uti per unum hominem peccatum 12
mundum intravit et per peccatum mors: et sic ad om-
nes homines pervenit propterea, quod omnes peccarunt.

V. Idem cadit in Christianos, qui sola fide in Christo posita propitium habere possunt Deum, qui gratia et amore ductus per Iesum, unicum verae salutis, inprimis morte sua expiatoria, auctorem (cum quo comparatur Adamus auctor peccati ac mor-

13 ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. Ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν
14 κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου·
ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως
καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς
15 παραβάσεως Ἀδὰμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος. Ἀλλ'
οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτω καὶ τὸ χάρισμα. Εἰ γὰρ
τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ
μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ
τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς
16 ἐπερίσσευσε. Καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ
δώρημα. Τὸ μὲν γὰρ κρίμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ
δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα.
17 Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε
διὰ τοῦ ἑνὸς, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χά-
ριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν
18 ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄρα
οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους
εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας
19 ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. Ὥςπερ γὰρ διὰ τῆς
παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν
οἱ πολλοί· οὕτω καὶ διὰ ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατα-
20 σταθήσονται οἱ πολλοί. Νόμος δὲ παρειςῆλθεν, ἵνα
πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. Οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία,
21 ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, ἵνα ὥςπερ ἐβασίλευσεν ἡ
ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτω καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ
διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ
τοῦ κυρίου ἡμῶν.

ΚΕΦ. VI.

1 Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ
2 χάρις πλεονάσῃ; Μὴ γένοιτο· οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ
3 ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ; Ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι
ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον
4 αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ
βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥςπερ ἠγέρθη Χρι-

V, 13. al. ἡ ἁμαρτία. 14. al. Μωσέως †. ib. al. ἐπὶ τοὺς ἁμαρτήσαντας. 16. al. ἁμαρτήματος †. 17. al. ἐν ἑνὶ † s. ἐν τῷ ἑνί 18. al. τ. παράπτωμα et τ. δικαίωμα. VI, 1. al. ἐπιμένωμεν s. ἐπιμείνωμεν s. ἐπιμένομεν. 2. al. ζήσωμεν.

Nam usque ad legem peccatum erat in mundo; sed pec- 13
catum, si lex non adest, non imputatur: sed regiam po- 14
testatem exercuit mors ab Adamo usque ad Mosen etiam
in eos, qui non simili modo, quo Adamus, qui imago est
rei futurae, peccarunt. Sed non uti peccatum, sic etiam 15
beneficium. Si enim unius peccato omnes mortui sunt,
multo magis gratia divina et beneficium, quod gratis per
unum hominem Iesum Christum contigit, ad omnes red-
undavit. Nec quemadmodum per unum qui peccaverat (pec- 16
catum et mors invaluit), beneficium, quod dixi, (nobis
contingit). Iudicium enim propter unum valuit ad con-
demnationem, sed beneficium propter multa peccata ad vi-
tam beatam. Si enim unius, quem dixi, peccato mors per 17
unum illum regnavit, multo magis ii, qui maximam gra-
tiam et (summum) beneficium in venia peccatorum conspi-
cuum [accipiunt,] in vita aeterna regnabunt per unum il-
lum Iesum Christum. Itaque ergo quemadmodum per unius 18
peccatum res omnibus hominibus valuit ad condemnatio-
nem, sic etiam per unius perfectam virtutem res omnibus
hominibus valet ad gratiam divinam, quae vitam beatam
largitur. Uti enim per inobedientiam illius unius hominis 19
peccatores constituti sunt omnes: sic etiam per obedien-
tiam illius unius iusti constituentur (declarabuntur) omnes.
Lex vero insuper accessit, ut augeretur peccatum. Ubi 20
autem auctum erat peccatum, abunde contigit gratia, ut,
quemadmodum vim suam exseruit peccatum per mortem, 21
sic etiam gratia vim suam exsereret per veniam peccato-
rum, quae valet ad vitam aeternam, per Iesum Christum
dominum nostrum.

CAP. VI.

Quid igitur dicemus? an perseverabimus in peccato, 1
ut gratia, quam dixi, augeatur? Absit a me; qui peccato 2
mortui sumus (renuntiavimus), quomodo adhuc in eius po-
testate vivemus? an nescitis, quotquot lavacro sacro im- 3
mersi sumus, ut Christum Iesum profiteremur, immersos
esse, ut mortem eius subiremus? Sepulti igitur sumus cum 4
eo per baptismum ad mortem eius subeundam, ut, quem-

---

tis,) omnibus hominibus veniam peccatorum et vitam beatam largiri voluit. (Additur, quem in finem lex Mos. data sit et quid effecerit.) 1—21.

VI. A gratia igitur et fide omnia pendent. Quod vero non ita

στὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ
5 ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. Εἰ γὰρ σύμ-
φυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ
6 καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα· τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ
παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ
τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ
7 ἁμαρτίᾳ. Ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρ-
8 τίας. Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν, ὅτι
9 καὶ συζήσομεν αὐτῷ, εἰδότες, ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ
νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυρι-
10 εύει. Ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ,
11 ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. Οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς
νεκροὺς μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ
12 Ἰησοῦ. Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ
ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ,
13 μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρ-
τίᾳ· ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν
ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ.
14 Ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον,
15 ἀλλ᾽ ὑπὸ χάριν. Τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν
16 ὑπὸ νόμον, ἀλλ᾽ ὑπὸ χάριν; Μὴ γένοιτο. Οὐκ οἴδατε,
ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί
ἐστε ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον ἢ ὑπακοῆς
17 εἰς δικαιοσύνην; Χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς
ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε
18 τύπον διδαχῆς. Ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας
19 ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. (Ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν
ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν.) Ὥςπερ γὰρ παρεστήσατε
τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς
τὴν ἀνομίαν· οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα
20 τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. Ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς
21 ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. Τίνα οὖν καρ-
πὸν εἴχετε τότε, ἐφ᾽ οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος
22 ἐκείνων θάνατος. Νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρ-

VI, 8. al. πιστεύωμεν. ib. al. συζήσομεν τῷ Χριστῷ. 11. al. νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτ. ib. al. post ἐν Χρ. Ἰησ. l. τῷ κυρίῳ ἡμῶν †. 12. al. simpliciter εἰς τὸ ὑπακούειν s. εἰς τὸ ὑπακ. αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ †. 15. al. ἁμαρτήσωμεν †. 16. al. ἢ οἴδατε. 21. al. τὸ μὲν γὰρ τέλος.

admodum Christus per potentiam patris e mortuis resuscitatus est, sic etiam nos novam vivendi rationem sequeremur.
Si enim mortis similitudine cum eo coaluimus, at etiam 5
resurrectionis erimus participes; hoc probe scientes, anti- 6
quum nostrum hominem simul in crucem actum esse, ut
corpus, in quo causa peccandi inest, necaretur, ne am-
plius peccato serviremus. Quicunque enim mortuus est, 7
a peccato est immunis. Sin vero cum Christo mortui 8
sumus, credimus, nos etiam cum eo esse victuros, scien-
tes, Christum ab inferis excitatum non amplius mori, 9
mortem potestatem suam non amplius in eum exercere.
Quod enim mortuus est, peccato mortuus semel; quod ve- 10
ro vivit, Deo vivit. Sic etiam vos statuatis vosmetipsos 11
peccato emortuos, viventes autem Deo per Iesum Chri-
stum. Ne igitur imperium exerceat peccatum in corpore 12
vestro mortali, ut libidinibus eius obediatis, neque mem-
bra vestra instrumenta iniustitiae peccato praebeatis, at 13
praebete vosmetipsos Deo tanquam e mortuis vivos et mem-
bra vestra instrumenta iustitiae Deo. Nam peccatum in 14
vos imperium non exercebit; non enim legi estis subiecti,
sed favori divino. Quid igitur? peccabimus, quoniam non 15
legi sumus subiecti, sed favori divino? Minime vero. Non- 16
ne scitis, cui vosmetipsos servos dederitis ad obedientiam
praestandam, vos servos esse cui morem geratis, sive
(mancipia) peccati, quod spectat ad mortem, sive obedien-
tiae ad favorem divinum comparandum? (al. studio virtu-
tis, quae spectat ad vitae sanctitatem.) Sed grates (agen- 17
dae sunt) Deo, quod mancipia peccati eratis, sed ex animo
obsequuti estis illi doctrinae formae, cui subditi estis. Sed 18
in libertatem vindicati a peccato iustitiae emancipati estis.
(Humano more loquor ob imbecillitatem vestram, quae in 19
corpore inest.) Quemadmodum enim membra vestra tra-
didistis mancipia impuritati legisque violationi ad legem
violandam: sic nunc membra vestra tradite iustitiae ad
sanctimoniam adspirandam. Quum enim mancipia eratis pec- 20
cati, liberi eratis ratione habita iustitiae (i. e. alieni a studio
virtutis). Quemnam igitur fructum tum habebatis, quorum 21
nunc vos pudet? finis (fructus) enim illorum mors. Nunc 22

---

accipiendum est, ac si Christiani, favore div. per Christum ornati, pro lubitu libidinibus ac improbitati possint indulgere; immo potius omnes omnino virtutes cum summo studio exercere tenentur, tantis praemiis propositis, (quod ab apostolo et morte Christi et lotione, qua sectatores eius imbuuntur, sacra, vitae

τίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν
23 εἰς ἁγιασμὸν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. Τὰ γὰρ ὀψώνια
τῆς ἁμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ ζωὴ
αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ΚΕΦ. VII.

1 Ἢ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοὶ, (γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ,)
ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ζῇ;
2 Ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ, ἐὰν
δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ
3 ἀνδρός. Ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀδρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει,
ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευ-
θέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα
4 γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. Ὥστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς
ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ,
εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι,
5 ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. Ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ
σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου,
ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ
6 θανάτῳ· νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου ἀποθα-
νόντες, ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν και-
νότητι πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.

7 Τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; Μὴ γένοιτο·
ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου· τήν
τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν·
8 „Οὐκ ἐπιθυμήσεις." Ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία
διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν·
9 χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά. Ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς
νόμου ποτέ, ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέζη-
10 σεν· ἐγὼ δὲ ἀπέθανον καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς
11 ζωὴν, αὐτὴ εἰς θάνατον. Ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν
λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς ἐξηπάτησέ με καὶ δι᾽ αὐτῆς
12 ἀπέκτεινεν. Ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία

VII, 3. al. ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. 6. al. ἀποθανόντος † s. τοῦ θανάτου.
7. al. τί οὖν; ὅτι ἐροῦμεν. 10. al. αὕτη εἰς θάνατον †

vere in libertatem vindicati a peccato, sed emancipati
Deo habetis fructum vestrum, qui valet ad sanctimoni-
am, finem autem vitam aeternam. Nam merces peccati 23
est mors, at beneficium Dei vita aeterna per Christum
Iesum dominum nostrum (consequenda).

C A P. VII.

An ignoratis, fratres, (nam loquor ad eos, qui cogni- 1
tam habent legem,) legem potestatem exercere in homi-
nem, quamdiu vivat? Mulier enim viro subiecta, vivo ma- 2
rito, lege tenetur, sed si mortuus est vir, libera est a
lege viri (quam maritus exercere poterat). Itaque ergo 3
vivo marito adultera habebitur, si rem habet cum altero
viro; sin vero mortuus est maritus, libera est ab illa le-
ge, ut, si alteri viro nupserit, non sit adultera. Quin, 4
fratres mei, vos quoque emortui estis legi per corpus
Christi (supplicio, quod Chr. corpore subiit), ut daremini
in potestatem alterius, qui ab inferis est excitatus, ut
fructus ferremus Deo probatos. Quum enim corporis cu- 5
piditatibus essemus subiecti, pravi sensus, qui per legem
irritabantur, in membris nostris vim suam exserebant ita,
ut fructus ferremus morti probatos; nunc vero a lege su- 6
mus soluti, emortui (ei legi), qua tenebamur, ut totam
vitam componeremus ad novam (perfectam) Spiritus divini
normam et non ad normam legis antiquam.

Quid igitur dicemus? an lex peccatum (causa pecca- 7
torum)? Absit hoc a me! at peccatum non nossem, nisi
per legem; cupiditatem non nossem, nisi lex dicebat: non
concupisces! Peccatum enim impetu facto per illam legem 8
omnem in me cupiditatem sibi subiecerat (al. inflammave-
rat); nam sine lege peccatum (peccandi libido) mortuum
est. Ego vero aliquando sine lege vivebam, sed lege la- 9
ta peccandi libido revixit; ego autem eram emortuus 10
(probitati) et lex illa, quae valere debebat ad vitam (bea-
tam), eadem a me deprehensa est ea, quae valebat ad
mortem. Peccatum enim (libido peccandi) impetu fa- 11
cto per legem me decepit ac per eam interfecit. Quin lex 12
quidem sancta est et praeceptum sanctum et iustum et

---

novae, in qua immunitas a peccatis et gratia div. vim suam exserit, symbolis, adumbratur). 1—23.

Lex Mosaica, cuius imperio homines antea erant subiecti, morte Christi prorsus sublata est eum in finem, ut homines amore erga Deum ducti ad pietatem adspirent. Lex illa, quae homines

13 καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. Τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ γέγονε θά-
νατος; Μὴ γένοιτο! ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία, ἵνα φανῇ ἁμαρ-
τία διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα
γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς
14 ἐντολῆς. Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν·
ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν.
15 Ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω,
16 τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. Εἰ δὲ ὃ οὐ
17 θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. Νυνὶ
δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ
18 ἁμαρτία. Οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τοῦτ' ἔστιν
ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι,
19 τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὑρίσκω. Οὐ γὰρ ὃ
θέλω, ποιῶ ἀγαθὸν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακὸν, τοῦτο
20 πράσσω. Εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ
κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.
21 Εὑρίσκω ἄρα, τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ κα-
22 λὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. Συνήδομαι γὰρ τῷ
23 νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον
νόμον ἐν τοῖς μελεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ
νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας
24 τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρω-
πος! τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τού-
25 του; Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου
ἡμῶν. Ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ
θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας.

ΚΕΦ. VIII.

1 Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
2 Ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ
3 θανάτου. Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει
διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν

VII, 14. al. σαρκινός †. 18. al. οὐ εὑρίσκω † s. οὐ γινώσκω. 23. al. ἀντιστρ. καὶ αἰχμαλωτίζοντα τ.. νομῳ τ. νοός μου. 25. al. χάρις τῷ θεῷ † s. χάρις δὲ τ. θ. s. ἡ χ. τοῦ θεοῦ. VIII, 1. al. post ἐν Χ. Ἰησ. l. μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα †.

bonum. Quod igitur bonum (est), mihi attulit mortem 13
(res per se salutaris perniciem mihi attulit)? Minime ve-
ro! sed illa peccandi libido, ut pravitas, quae per rem in
se bonam mortem mihi afferebat, in lucem ederetur, ut
pravitas per illam legem quam maxime fieret improba.
Novimus enim, legem proficisci a Spiritu divino (sanctam 14
esse, perfectam), me autem corporis libidinibus esse ob-
noxium, mancipium peccati. Quod enim efficio, nescio; 15
nam non quod volo, hoc facio, sed quod odi, hoc facio.
At si, quod nolo, hoc facio, assentior legi, eam esse bo- 16
nam. Iam vero non amplius ego id facio, sed, quae in 17
me inest, peccandi libido. Novi enim, in me, id est in 18
corpore meo (imbecillo), bonum non inesse; nam voluntas
(recte agendi) in me adest, sed perficere honestum non depre-
hendo (non possum). Non enim quod volo, facio bonum, sed 19
quod non volo malum, hoc facio. Sin vero quod ego nolo, hoc 20
facio, non amplius ego id efficio, sed, quae in me inest, peccan-
di libido. Deprehendo igitur, legem illam mihi recte agere 21
volenti adiacere malum (i. e. pravam corporis libidinem). De- 22
lector enim lege illa divina ad hominem internum (ad men-
tem), sed video alteram legem in membris meis (corpore meo),
quae contra legem mentis meaé arma gerit et me captivum 23
abducit legi pravitatis, quae in membris meis inest. O 24
miserum me hominem! quis me eripiet ex corpore huius
mortis (i. e. quis me liberabit ab his corporis cupiditati- 25
bus, quae pietatem et vitam beatam enecant)? Gratias ago
Deo per Iesum Christum dominum nostrum (sc. per quem
me liberavit). Itaque ergo ipse ego mente quidem inser-
vio legi Dei, corpore autem legi vitiositatis.

CAP. VIII.

Iam igitur nihil in cultoribus Christi Iesu deprehen- 1
ditur, quod condemnetur, (qui non corporis libidinibus in-
dulgent, sed Spiritu reguntur divino). Nam lex illa Spi- 2
ritus divini, quae valet ad vitam beatam per Christum Ie-
sum consequendam, me in libertatem vindicavit a lege vi-
tiositatis et quae valet ad mortem (miseriam maximam).
Quod enim lex efficere non potuit propterea, quod per 3
corporis libidines vi erat destituta, Deus suum ipsius filium

---

ad cognitionem peccatorum perducit, per se quidem bona erat, sed ob imbecillitatem naturae, corporis cupiditates ac vitiositatem, qua omnes laborant ita, ut meliora quidem probent, at deteriora sequantur, efficere non potuit veram salutem, quae

ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε
4 τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου
πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν,
5 ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς
σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα τὰ τοῦ πνεύμα-
6 τος. Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρό-
7 νημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη. Διότι τὸ φρόνημα
8 τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ
ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται· οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες
9 θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί,
ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ
δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ.
10 Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρ-
11 τίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. Εἰ δὲ τὸ
πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν,
ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ
θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα
ἐν ὑμῖν.

12 Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκὶ
13 τοῦ κατὰ σάρκα ζῇν. Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε
14 ἀποθνήσκειν, εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος
θανατοῦτε, ζήσεσθε. Ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται,
15 οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας
πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ
16 κράζομεν· Ἀββᾶ, ὁ πατήρ! Αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρ-
17 τυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. Εἰ δὲ
τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρο-
νόμοι δὲ Χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συν-
δοξασθῶμεν.

18 Λογίζομαι γάρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν
καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς
19 ἡμᾶς. Ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν

VIII, 10. al. διὰ τὴν ἁμαρτίαν. 11. al. διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος †. 13. al. pro τ. σώματος l. τῆς σαρκός †. 14. al. υἱοὶ θεοῦ εἰσιν s. υἱοί εἰσι θεοῦ.

simili, quo peccari solet, corpore indutum et de peccato
(tollendo) misit et per corpus peccandi libidinem condem-
navit (sustulit), ut perfecta pietas, quam lex postulat, 4
absolveretur in nobis, qui non corporis libidinibus indulge-
remus, sed Spiritu regeremur divino. Nam qui corporis 5
cupiditatem sequuntur, ea cogitant, quae corporis cupiditas
efflagitat, sed qui Spiritum sanctum ducem sequuntur, ea,
quae Spiritus sanctus iubet. Studium enim, quod excitat 6
corpus, mors est, (perniciem affert,) sed studium, quod
excitat Spiritus divinus, vita et tranquillitas animi. Qua- 7
propter studium a corpore profectum adversatur Deo; legi
enim divinae se non submittit; nam ne potest quidem; qui 8
vero corporis cupiditatibus ducuntur, Deo placere non
possunt. At vos non corporis libidinibus ducimini, sed 9
Spiritu divino, siquidem Spiritus divinus in vobis inest.
Sin vero quis Spiritum Christi non habet, hic ad eum
non pertinet. Sin autem Christus in vobis est, corpus 10
quidem mortuum propter peccatum, sed mens vita frui-
tur beata propter pietatem. Sin vero Spiritus eius, qui 11
Iesum e mortuis in vitam revocavit, in vobis inest, is,
qui Christum in vitam revocavit e mortuis, etiam mortua
vestra corpora vita donabit propter Spiritum eius, qui vo-
bis inest.

Itaque ergo, fratres, debitores sumus non corporis libi- 12
dinibus adstricti, ut ad corporis libidines vitam conforme-
mus. Nam si ad corporis libidines vitam conformatis, mo- 13
rituri estis, sed si Spiritu divino actiones corporis ene-
catis, vita fruemini (beata). Quotquot enim Spiritu du- 14
cuntur divino, hi sunt filii Dei (Deo probati). Non enim 15
accepistis Spiritum, qui sensu servili vos impleat iterum-
que in metum vos coniiciat, sed accepistis Spiritum, qui
inest in filiis, per quem clamamus: Abba, pater! Is ipse 16
Spiritus cum mente nostra testatur, nos esse filios Dei.
Sin vero filii, etiam haeredes; haeredes quidem Dei, sed 17
cohaeredes Christi, siquidem simul cum eo mala perpeti-
mur, ut etiam cum eo ad beatitudinem pertingamus.

Arbitror enim, mala huius vitae non aequiparanda 18
esse ornamentis beatitudinis, quae certissime nobis pate-
fiet. Nam sollicita naturae exspectatio patefactionem (glo- 19

---

tantum per Christum contigit, qui nos ab imperio libidinum li-
beravit, gratiam attulit div. ac vitam beatam, in quibus maxima
illa Dei cernuntur beneficia ac laetissima piorum spes. VII, 1—25.
VIII, 1—17. Cum tantae beatitudinis ornamentis haud compa-

20 τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ
κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα,
21 ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ
τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης
22 τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις
23 συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. Οὐ μόνον δὲ,
ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ
ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν υἱοθεσίαν ἀπεκδεχό-
24 μενοι τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. Τῇ γὰρ
25 ἐλπίδι ἐσώθημεν. Ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς·
ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; Εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν,
26 ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. Ὡσαύτως δὲ καὶ
τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν· τὸ
γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ
τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλή-
27 τοις. Ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδε τί τὸ φρόνημα
τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων.
28 Οἴδαμεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ
29 εἰς ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. Ὅτι οὓς
προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ
αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελ-
30 φοῖς. Οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε· καὶ οὓς
ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τού-
31 τους καὶ ἐδόξασε. Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; Εἰ ὁ
32 θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅςγε τοῦ ἰδίου υἱοῦ
οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν·
33 πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; Τίς
34 ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; Θεὸς ὁ δικαιῶν. Τίς ὁ
κατακρίνων; Χριστὸς ὁ ἀποθανών· μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερ-
θεὶς, ὃς καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει
35 ὑπὲρ ἡμῶν. Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ
Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ
γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα, καθὼς γέγραπται·

VIII, 20. al. ἡ κτίσις — οὐ θέλουσα. 21. διότι καὶ αὐτή. 23. Codd. miro modo variant. al. ἡμεῖς αὐτοὶ, τ. ἀπ. τ. πν. ἔχοντες, καὶ αὐτοὶ s. αὐτοὶ ἡμεῖς κ. τ. λ. ib. al. συστενάζομεν. 26. al. τῇ ἀσθενείᾳ †. ib. al. προσευξόμεθα †. 28. al. εἰς τὸ ἀγαθόν. 32. al. ὅς οὐδὲ υἱοῦ ἰδίου. 34. al. ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.

riosae beatitudinis) filiorum Dei cupide exspectat. Vani- 20
tati enim rerum natura subiecta est, non sponte sua, sed
propter eum, qui eam subiecit, sub spe, fore, ut et ipsa 21
rerum natura a servitute perniciei (necessitate moriendi,
pereundi) in libertatem gloriosae filiorum Dei conditionis
vindicetur. Novimus enim, universam rerum naturam si- 22
mul ingemiscere ac partus sentire dolores ad hoc usque
tempus. At non solum (haec), sed etiam ipsi, qui primi- 23
tias habent Spiritus divini, nos quoque ipsi nobiscum in-
gemiscimus conditionem filiorum (absolutam beatitatem) ex-
spectantes, liberationem corporis nostri. Spe enim (al. in 24
spem) servati sumus. Spes autem, quae oculis usurpatur,
non est spes (i. e. id, quo utimur, non amplius speratur),
quod quis enim videt, quid etiam speret? Sin autem quod 25
non videmus, speramus, patienter exspectamus. Eodem 26
modo vero etiam Spiritus ille imbecillitatibus nostris suc-
currit; nam quid precemur, quemadmodum fas est, nesci-
mus, sed ipse ille spiritus tacitis suspiriis causam nostram
agit. At animorum perscrutator scit id, quod Spiritus ille 27
desideret, quod apud Deum causam agat eorum, qui ei
consecrati sunt. Novimus autem, Deum amantibus omnia 28
conferre ad bonum augendum, iis, qui ex decreto (divino
ad vitam beatam per Chr. obtinendam) vocati sunt. Nam 29
quos praescivit, etiam destinavit similes esse ei filii sui,
ut primogenitus esset inter multos fratres. Quos vero de- 30
stinavit, hos etiam vocavit; et quos vocavit, his etiam
veniam peccatorum concessit; quibus vero veniam pecca-
torum concessit, hos etiam beatitudine ornavit. Quid igi- 31
tur dicemus ad haec? Si Deus a partibus nostris stat, quis
nobis adversetur? Qui quidem suo ipsius filio non peper- 32
cit, sed pro nobis omnibus eum tradidit; quomodo non
etiam cum eo omnia nobis benigne concedet? Quis Dei 33
electos in ius vocabit? Deus est, qui insontes declarat.
Quis est, qui condemnet? Christus est, qui mortem subiit, 34
magis vero etiam, qui ab inferis excitatus est, qui etiam
maiestate divina fruitur, qui etiam causam nostram agit.
Ecquis nos disiunget ab amore Christi? Calamitas sive 35
angustiae sive persecutio sive fames sive nuditas (egestas)
sive periculum sive gladius, quemadmodum scriptum est:

---

randae sunt vitae humanae calamitates, sed aequo animo ferendae. Quamquam omnia hisce in terris imperfecta sunt ac nihil non melioris conditionis ducitur desiderio; tamen cultores Christi amore fruuntur Dei, qui etiam precibus eorum annuit, et

36 „Ὅτι ἕνεκα σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθη-
37 μεν ὡς πρόβατα σφαγῆς;“ Ἀλλ᾽ ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνι-
38 κῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. Πέπεισμαι γὰρ, ὅτι
οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε
39 ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα οὔτε δυνάμεις οὔτε ὕψωμα οὔτε
βάθος οὔτε τὶς κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι
ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
κυρίῳ ἡμῶν.

ΚΕΦ. ΙΧ.

1 Ἀλήθειαν λέγω, ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρ-
τυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ,
2 ὅτι λύπη μοι ἐστὶ μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ
3 καρδίᾳ μου. Ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι
ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν
4 μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία
καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθῆκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λα-
5 τρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ
Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογη-
6 τὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτω-
κεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ,
7 οὗτοι Ἰσραὴλ, οὐδ᾽ ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραὰμ, πάντες
8 τέκνα, ἀλλ᾽· „ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα,“ τοῦτ᾽
ἔστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ,
ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα.
9 Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος· „Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ-
10 τον ἐλεύσομαι καὶ ἔσται τῇ Σάῤῥᾳ υἱός.“ Οὐ μόνον δὲ,
ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα, Ἰσαὰκ τοῦ
11 πατρὸς ἡμῶν. Μήπω γὰρ γεννηθέντων μηδὲ πραξάντων
τὶ ἀγαθὸν ἢ κακὸν, (ἵνα ἡ κατ᾽ ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ
θεοῦ μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ καλοῦντος,)
12 ἐῤῥήθη αὐτῇ· „Ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι·“
13 καθὼς γέγραπται· „Τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ

VIII, 36. al. ἕνεκα †. 37. al. διὰ τὸν ἀγαπήσαντα. 38. al. οὔτε δυνάμεις οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα †. IX, 3. al. ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ †. 4. al. ἡ ἐπαγγελία. 5. al. κατὰ σάρκα. Ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τ. αἰῶνας s. κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων. Θεὸς εὐλογητὸς κτλ. alii aliter. 11. al. ἀγαθὸν ἢ φαῦλον †. ib. al. τοῦ θεοῦ πρόθεσις †.

„tua causa interficimur totum per diem, ut pecudes ma- 36
ctationi destinatae habemur?“ At in hisce omnibus longe 37
superiores discedimus, per eum, qui nos amavit. Mihi 38
enim persuasum habeo, fore, ut neque mors neque vita
neque angeli neque regna neque praesentia neque futura 39
neque potestates neque sublime neque profundum neque ulla
alia res creata non disiungere possit ab illo Dei amore, quem
per Christum Iesum dominum nostrum (nobis) exhibuit.

CAP. IX.

Verum dico, per Christum (iuro), non mentior, teste 1
mihi conscientia mea, per Spiritum sanctum (confirmo),
magnam mihi esse tristitiam ac perpetuum animo meo do- 2
lorem. Vellem enim ipse ego homo esse favore divino ex- 3
emtus et poenis obnoxius gravissimis, ut nulla mihi cum
Christo intercederet societas, pro fratribus meis natalibus
mihi cognatis, quippe qui sunt Israelitae, quorum est con- 4
ditio filiorum et gloriosa felicitas et foedera et legislatio
et cultus et promissiones, quorum (sunt) maiores illi et a 5
quibus, quod natales attinet, originem ducit Christus, qui
summus est omnium Deus aeternis celebrandus laudibus.
Profecto. Sed fieri non potest, ut vox illa Dei excidat 6
(promissio illa eventu careat). Neque enim omnes, qui
ab Israele originem ducunt, hi sunt Israelitae, neque quod 7
Abrahami progenies sunt, omnes filii, sed: *) „per Isaacum 8
progenies tibi vocabitur (i. e. per Isaacum continget tibi
progenies et secundum nomen eius vocabitur,),“ hoc est,
non corpore prognati, hi sunt filii Dei, sed ad quos pro-
missio pertinet, pro progenie habentur. Promissionis enim 9
vox est haec: **) hoc tempore veniam et Sarae erit filius.“
At non solum (Sara), verum etiam Rebecca ex uno ute- 10
rum ferens, Isaaco parente nostro. Quum enim nondum 11
nati essent neque boni malive quid fecissent, (ut decretum
Dei maneret liberum, non a factis dependeret, sed ab
eo qui vocat,) ei dictum est: ***) „maior minori serviet;“ 12
quemadmodum scriptum est: „Iacobum amavi, Esavum 13

---

*) Gen. XXI, 11. 12. **) Gen. XVIII, 10. ***) Gen. XXV, 23. Mal. I, 2. 3.

malis huius vitae exantlatis certissima futurae beatitudinis spe erigantur. 18—39.

IX. Quare dolet apostolus ex animo popularium suorum vicem, quibus promissa div. olim contigerint et ex quibus Messias originem duxerit, (quamquam promissa non omnino irrita

14 ἐμίσησα." Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ;
15 Μὴ γένοιτο. Τῷ γὰρ Μωϋσῇ λέγει· „Ἐλεήσω ὃν ἂν
16 ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω." Ἄρα οὖν οὐ τοῦ
θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ.
17 Λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραώ· „Ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο
ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου
18 καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ." Ἄρα
19 οὖν ὃν θέλει, ἐλεεῖ· ὃν δὲ θέλει, σκληρύνει. Ἐρεῖς οὖν
μοι· Τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀν-
20 θέστηκε; Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε; σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταπο-
κρινόμενος τῷ θεῷ; Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι·
21 Τί με ἐποίησας οὕτως; Ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς
τοῦ πηλοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς
22 τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; Εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς
ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ
ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα
23 εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης
24 αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν· (οὓς
καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ
25 ἐθνῶν, ὡς καὶ ἐν τῷ Ὠσηὲ λέγει· „Καλέσω τὸν οὐ λαόν
μου λαόν μου· καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην ἠγαπημένην·
26 „καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐῤῥήθη αὐτοῖς· Οὐ λαός μου
ὑμεῖς·" ἐκεῖ· κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος·" Ἡσαΐας
27 δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ· „Ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν
υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα
28 σωθήσεται. Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δι-
καιοσύνῃ· ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύριος ἐπὶ
29 τῆς γῆς." Καὶ καθὼς προείρηκεν Ἡσαΐας· „Εἰ μὴ κύ-
ριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν
30 ἐγενήθημεν καὶ ὡς Γόμοῤῥα ἂν ὡμοιώθημεν.") — Τί οὖν
ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην κατέλαβε

IX, 15. al. Μωσῇ †. 16. al. ἐλεῶντος. 19. al. τί οὖν ἔτι. ib. al. τῷ βουλήματι. 27. al. ὡσεὶ ἡ ἄμμος. ib. al. τὸ ἐγκατάλειμμα s. ὑπόλειμμα s. ὑποκατάλειμμα.

odio habui.“ Quid igitur dicemus? num Deus iniustus 14
est? Minime vero. Mosi enim dicit: *) „miserebit me, 15
cuius me miseret, et commiserabor, cuius commiseror.“
Itaque ergo non est eius qui cupit neque eius qui currit, 16
sed eius, quem miseret, Dei. Dicit enim scriptura sacra 17
Pharaoni: **) „hunc ipsum in finem te excitavi, ut in te
potestatem meam declararem et ut nomen meum in toto
orbe terrarum divulgaretur.“ Itaque ergo quem vult, eius 18
miseret; quem vero vult, eum reddit contumacem (al. du-
riter tractat). Dices igitur mihi: quid adhuc vituperat? 19
nam voluntati eius quis restitit? At enim vero, o homo, 20
tu quis es, qui Deum accuses? Num dicet vas fictile ei
qui finxit: quid me sic formasti? An non potestatem habet 21
figulus in argillam, ut ex eadem massa argillari faciat al-
terum vas honestis usibus destinatum, alterum autem in-
honestis? Sin autem Deus, qui iram suam declarare et po- 22
tentiam suam manifestare volebat, cum multa patientia vasa
irae ad perniciem destinata tulit et ut summam suam maie- 23
statem demonstraret in vasa misericordiae, quae ad glo-
riosam beatitudinem destinavit; (quos etiam nos vocavit, 24
non solum e Iudaeis, sed etiam e gentilibus, quemadmo- 25
dum etiam in Hosea dicit: ***) „vocabo, qui non est po-
pulus meus, populum meum, et: quae non est amata, ama-
tam (sponsam)“, atque erit: in loco, ubi dictum est iis: 26
„non populus meus vos (estis);“ ibi (scriptum est): „vo- 27
cabuntur filii Dei vivi:“ Iesaias autem de Israele alta voce
docet: „si numerus Israelitarum esset uti arena maris, re-
liquiae (i. e. pauci) servabuntur.“ Rem (al. iudicium) 28
enim perficit ac decernit cum iustitia (Deus); nam rem
(iudicium), quam decrevit, perficiet in orbe terrarum;“
et quemadmodum praedixit Iesaias: „nisi dominus copia- 29
rum coelestium nobis progeniem reliquisset, ut Sodoma
facti essemus et Gomorrhae similes redditi;“) — Quid igi- 30
tur dicemus? gentes, quae iustitiam non acri expetebant

*) Ex. XXXIII, 19. **) Ex. IX, 16. ***) Hos. II, 1. 25. Ies. X, 22. I, 9. VIII, 14.

sunt, primum quod non simpliciter ad omnes Abrahami poste-
ros, sed ad pios tantum pertinent; tum quia Deus in beneficiis
suis conferendis et negandis liberrimam et sapientissimam, quae
aciem oculorum hominum saepe fugit, sequitur voluntatem cui-
vis demisso animo venerandam; denique quod iam antiquis tem-
poribus e Iudaeis aeque ac gentilibus populum sibi peculiarem
eligere constituit;) quod cum summa animi contumacia salutem
per Christum consequendam repudient. 1—29. Iudaei igitur,

31 δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως, Ἰσραὴλ δὲ
διώκων νόμον δικαιοσύνης εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ
32 ἔφθασε. Διατί; Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων
νόμου. Προςέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προςκόμματος,
33 καθὼς γέγραπται· „Ἰδοὺ, τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προς-
κόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ πᾶς ὁ πιστεύων
ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται."

ΚΕΦ. Χ.

1 Ἀδελφοὶ, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ
ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς σωτη-
2 ρίαν. Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχου-
3 σιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ
θεοῦ δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦν-
τες στῆσαι τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγη-
4 σαν. Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ
5 τῷ πιστεύοντι. Μωϋσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην
τὴν ἐκ τοῦ νόμου· „Ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος
6 ζήσεται ἐν αὐτοῖς." Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕ-
τω λέγει· „Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Τίς ἀναβήσε-
ται εἰς τὸν οὐρανόν;" τοῦτ' ἔστι Χριστὸν καταγαγεῖν.
7 Ἤ· „Τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον;" τοῦτ' ἔστι
8 Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. Ἀλλὰ τί λέγει; „Ἐγγύς
σου τὸ ῥῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ
σου." Τοῦτ' ἔστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν.
9 Ὅτι, ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν
καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγει-
10 ρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. (Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς
δικαιοσύνην· στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.)
11 Λέγει γὰρ ἡ γραφή· „Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ
12 καταισχυνθήσεται." Οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε
καὶ Ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων πλουτῶν εἰς
13 πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. „Πᾶς γὰρ ὃς ἂν
14 ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται." Πῶς οὖν
ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσου-

X, 1. al. αὐτῶν τοῦ Ἰσραὴλ †. ib. al. ἐστιν εἰς σωτηρίαν †. 3. al. ἀγνοοῦντες δὲ. ib. al. καὶ τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στῆσαι. 5. al. Μωσῆς †. ib. al. ζήσεται ἐν αὐτῇ. 8. al. τί λέγει ἡ γραφή. 11. al. ὅτι πᾶς. 14. al. ἐπικαλέσωνται.

studio, favorem Dei sunt assecutae, sed favorem, qui e
fide oritur, Israelitae autem, qui legem favorem Dei spon- 31
dentem (legem Mos.) acri studio expetunt, legem Dei fa-
vorem afferentem non sunt adepti. Quamnam ob causam? 32
Quoniam non a fide, sed tanquam a factis legi consen-
taneis (favorem Dei pendere opinabantur). Impegerunt
enim lapidi, cui impingunt, quemadmodum relatum legi-
tur: „ecce, pono in Sione lapidem, cui impingunt, et sa- 33
xum, in quo offendunt, et quicunque fiduciam in eo po-
nit, non suffundetur pudore."

CAP. X

Fratres, benevolentia quidem animi mei et preces 1
meae ad Deum pro iis fiunt, ut salus iis contingat. Te- 2
stor enim iis, desiderium Dei eos habere, at prudentiae
non consentaneum. Ignari enim rationis favorem divinum 3
consequendi et ipsorum iustitiam stabilire cupidi ratio-
ni, quam Deus praescripsit ad favorem suum consequen-
dum, se non submiserunt. Finis enim legis est Christus, 4
qui favorem divinum affert ei, quicunque fidem habet.
Moses enim describit rationem Deum propitium sibi red- 5
dendi eam, quae a lege proficiscitur: *) „quicunque homo
iis (i. e. praeceptis legis) satisfecit, per ea vita fruetur."
At illa Dei favorem sibi comparandi ratio, quae a fide profi- 6
ciscitur, sic dicit: „ne apud animum tuum dixeris: quis ad-
scendet in coelum?" hoc est Christum deducere. An: „quis 7
descendet in Orcum?" hoc est Christum e mortuis sursum
ducere. At quid dicit? „Haud procul a te doctrina est, in ore 8
tuo atque in animo tuo." Haec est doctrina de fide, quam
palam tradimus. Quod si ore tuo professus fueris domi- 9
num Iesum atque animo tuo credideris, Deum eum e mor-
tuis excitasse, ad salutem pertinges. (Animo enim cre- 10
dit, ut Deum experiatur propitium; ore autem profitetur,
ut salus ei contingat.) Dicit enim scriptura sacra: „qui- 11
cunque ei fidem habet, non erubescet" Nullum enim est 12
discrimen Iudaeum inter et Graecum; nam idem omnium
dominus, qui opibus abundat ad omnes cultores suos be-
andos. **) Quicunque enim dominum veneratus fuerit, ad 13
salutem perveniet." Quomodo igitur colent, cui fidem non 14
habuerunt? quomodo autem fidem habebunt, quem non au-

---

*) Lev. XVIII, 5. Deut. XXX, 12. 14. **) Ioel III, 5.

quoniam res externas, legem Mosaicam suaque iactant merita et rem chr. spernunt, sua ipsorum culpa gratia div. excidunt et sa-

15 σιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσ-
σοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι, καθὼς
γέγραπται· „Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων
16 εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά!“ Ἀλλ’ οὐ
πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει·
17 „Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;“ Ἄρα ἡ πίστις
18 ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ. Ἀλλὰ λέγω·
Μὴ οὐκ ἤκουσαν; Μενοῦνγε „εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλ-
θεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης
19 τὰ ῥήματα αὐτῶν.“ Ἀλλὰ λέγω· Μὴ Ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω;
Πρῶτος Μωϋσῆς λέγει· „Ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ’ οὐκ
ἔθνει, ἐπὶ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς.“ Ἡσαΐας δὲ
20 ἀποτολμᾷ καὶ λέγει· „Εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν,
21 ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι.“ Πρὸς δὲ
τὸν Ἰσραὴλ λέγει· „Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς
χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.“

ΚΕΦ. XI.

1 Λέγω οὖν· Μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ;
Μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμὶ ἐκ σπέρματος
2 Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. Οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν
λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. Ἢ οὐκ οἴδατε ἐν Ἠλίᾳ τί
λέγει ἡ γραφή, ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ·
3 „Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν καὶ τὰ θυσια-
στήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος καὶ
4 ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου;“ Ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρη-
ματισμός; „Κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας,
5 οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ.“ Οὕτως οὖν καὶ ἐν
τῷ νῦν καιρῷ λεῖμμα κατ’ ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν.
6 Εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται
χάρις· εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον
7 οὐκέτι ἐστὶν ἔργον. Τί οὖν; Ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραήλ, τοῦτο

X, 14. al. ἀκούσωσι et κηρύξωσιν. 19. al. οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ †. ib. al. Μωσῆς †. XI, 2. al. Ἰσραὴλ λέγων †. 6. verba εἰ δὲ ἐξ ἔργων — ἐστὶν ἔργον Vett. excludunt sat multi.

diverunt? quomodo autem audient sine praecone? quomodo 15
autem deferent praeconium, nisi missi fuerint, quemadmodum scriptum legitur: *) „quam pulchri pedes eorum 16
qui laetum de pace perferunt nuntium, qui fausta quaevis annuntiant?" At non omnes laetae obsequuntur doctrinae.
Iesaias enim dicit: **) „domine, quis fidem habuit institutioni nostrae? Fides igitur ex institutione oritur, insti- 17
tutio autem per doctrinam divinam. At dico: Num non 18
audivere? Immo vero ***) „in totam terram vox eorum exiit et ad terminos usque orbis terrarum eorum verba."
At dico: num gens Israelitica non novit? Primus Moses 19
dicit: †) „ego aemulationem vestram excitabo in populum qui non est populus, in gentem insipientem indignationem
vestram provocabo." Iesaias vero audet ac dicit: ††) „re- 20
pertus sum ab iis, qui me non quaerebant (propitium me exhibui iis, qui me non colebant), innotui iis, qui me
non expetebant." Ad Israelitas autem dicit: „per totum 21
diem extendi manus meas adversus populum inobedientem atque adversantem."

CAP. XI.

Dico igitur: num repudiavit Deus populum suum? Ab- 1
sit a me; etenim ego Israelita sum ex stirpe Abrahami, e tribu Beniaminitica. Non repudiavit Deus suum populum, 2
quem praescivit. An non nostis per Eliam (al. in historia Eliae), quid dicit scriptura sacra, quum apud Deum Is-
raelitas accusat: †††) „domine, vates tuos interfecerunt et 3
altaria tua everterunt, et ego solus superstes sum ac vitae meae struunt insidias?" At quid dicit ei oraculum di- 4
vinum? „Reservavi mihi septem hominum millia, qui Baalem non adorarunt." Sic igitur etiam hoc nostro tem- 5
pore pauci relicti sunt secundum electionem, quae a gratia
proficiscitur. Sin vero gratia fit, non amplius (fit) 6
ob facta (legi Mos. consentanea), siquidem gratia non amplius esset gratia; sin vero ob facta (legi Mos. congrua), non amplius esset gratia; siquidem factum non
amplius esset factum. Quid igitur? Quod studiose quae- 7

*) Ies. LII, 7. **) Ies. LIII, 1. ***) Ps. XIX, 5. †) Deut. XXXII, 21. ††) Ies LXV, 1. 2. †††) 1 Reg. XIX, 10. 14. 18.

lus, ut iam vates cecinerunt sacri, ad exteras transfertur gentes, quae in Christo spem suam ac fiduciam reponunt; quamquam omnibus hominibus aditus patet ad sacra christiana. 30–33. X, 1–21.

XI. Neque tamen omnes Iudaei spe salutis per Christum obtinendae exciderunt; nam pars Christo nomen dedit; sed contuma-

οὐκ ἐπέτυχεν, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπω-
8 ρώθησαν, (καθὼς γέγραπται· „Ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς
πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὦτα
9 τοῦ μὴ ἀκούειν,“) ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. Καὶ Δαυὶδ
λέγει· „Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα καὶ εἰς
θήραν καὶ εἰς σκάνδαλον καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς·
10 σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν,
11 καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον.“ Λέγω
οὖν· Μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; Μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τῷ
αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ πα-
12 ραζηλῶσαι αὐτούς. Εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος
κόσμου καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ
13 μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν! Ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνε-
σιν· ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν δια-
14 κονίαν μου δοξάζω, εἴπως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα
15 καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. Εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν
καταλλαγὴ κόσμου· τίς ἡ πρόςληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νε-
16 κρῶν; Εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα, καὶ εἰ ἡ
17 ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. Εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξε-
κλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς
καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας
18 ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων· εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι,
19 οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. Ἐρεῖς οὖν·
20 Ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. Καλῶς·
τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας.
21 Μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ· εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ
φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μήπως οὐδὲ σοῦ φείσεται.
22 Ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς
πεσόντας ἀποτομίαν, ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμεί-
23 νῃς τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. Καὶ ἐκεῖνοι
δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται·
δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς.
24 Εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου καὶ
παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον
οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ!

XI, 7. al. τούτου ἐπέτυχεν †. ib. al. ἐπηρώθησαν. 14. al. τὴν σάρκα μου. 15. al. πρόληψις. 19. al. οἱ κλάδοι. 21. al. φείσηται †. 22. al. ἀποτομία †. ib. al. χρηστότης †. 23. al. καὶ ἐκεῖνοι †.

runt Israelitae, hoc non consecuti sunt, electi autem
sunt consecuti; reliqui vero contumaces facti (omni in-
honesti honestive sensu destituti) sunt, (quemadmodum 8
relatum legitur: *) „dedit iis Deus torporem animi, ocu-
los et aures, quibus non inest videndi et audiendi facul-
tas,“) ad hunc usque diem. Et Davides dicit: „mensa 9
eorum sit iis tenticula et decipula atque offensioni et re-
tributioni: caligine obducantur oculi eorum, ut non vide- 10
ant; et: tergum eorum perpetuo incurvabo.“ Dico igi- 11
tur: num impegerunt, ut caderent? Minime vero; sed pec-
cato eorum salus contigit gentilibus, ut aemulationem eo-
rum excitarent. Sin vero peccatum eorum mundum (i. e. 12
gentiles) locupletavit et deterior eorum conditio opes at-
tulit gentibus: quanto magis fortunatissima eorum condi-
tio! Vobis enim dico gentilibus: quamdiu equidem genti- 13
lium apostolus sum, munus meum illustrabo, an forte aemu- 14
lationem popularium meorum excitem et nonnullos ex iis
servem. Si enim reiectio eorum mundi (gentilium) re- 15
conciliatio; quaenam eorum admissio, nisi vita e mortuis
(i. e. sors felicissima iis continget ac si mortui ex Orco
in lucem essent revocati)? Sin vero primitiae sanctae, 16
etiam massa; et si radix sancta, etiam rami. Sin vero 17
ramorum quidam execti sunt, tu vero oleager iis insitus
es et particeps factus radicis et pinguedinis oleae, ne ma- 18
ligne de ramis glorieris; sin autem maligne gloriaris, non
tu radicem sustines, sed te radix. Dices igitur: avulsi 19
sunt rami, ut ego insererer. Recte: propter fidem de- 20
negatam exscissi sunt, tu vero propter fidem tuam ste-
tisti. Ne superbias, sed caveas tibi; nam si Deus germa- 21
nis ramis non pepercit, ne forte ne tibi quidem parcat.
Vide igitur benignitatem et severitatem Dei: in eos qui- 22
dem, qui peccarunt, severitatem, in te autem benignita-
tem, si in hac benignitate perseveraveris; alioquin tu quo-
que exscinderis. Verum etiam illi, si non perseverave- 23
rint in incredulitate, inserentur; nam Deus eos iterum
potest inserere. Nam si tu ex naturali oleastro exsectus 24
et contra naturam generosae insitus es oleae, quanto ma-
gis hi, qui secundum naturam propriae oleae insiti

---

*) Ies. XXIX, 10. Deut. XXIX, 3. Ps. LXIX, 23. 24.

eos tantummodo, qui in causa fuerunt, ut etiam gentiles (quos vero severissimum illud Dei in Iudaeos iudicium ab omni arrogantia debet avocare,) salutis per Christum partae fierent participes. Nihilominus sperandum est, fore, ut aliquando ad unum

25 Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον
τοῦτο, (ἵνα μὴ ἦτε παρ᾽ ἑαυτοῖς φρόνιμοι,) ὅτι πώρωσις
ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα
26 τῶν ἐθνῶν εἰςέλθῃ· καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται,
καθὼς γέγραπται· „Ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος καὶ ἀπο-
27 στρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. Καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ᾽
ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν..“
28 Κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον ἐχθροὶ δι᾽ ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν
29 ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. Ἀμεταμέλητα γὰρ
30 τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. Ὥςπερ γὰρ ὑμεῖς
ποτὲ ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων
31 ἀπειθείᾳ· οὕτω καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν, τῷ ὑμετέρῳ
32 ἐλέει ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. Συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς
τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.
33 Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ! ὡς
ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ
34 αὐτοῦ! Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος
35 αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθή-
36 σεται αὐτῷ; Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι᾽ αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐ-
τὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΚΕΦ. XII.

1 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν
τοῦ θεοῦ παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν
ἁγίαν εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν,
2 καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορ-
φοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν εἰς τὸ δοκιμάζειν
ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον
3 καὶ τέλειον. Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης
μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ᾽ ὃ δεῖ
φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ
4 θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως. Καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώ-
ματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐ-
5 τὴν ἔχει πρᾶξιν· οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν

XI, 25. al. ἐν ἑαυτοῖς s. ἑαυτοῖς †. 28. al. κατὰ μὲν οὖν τὸ εὐαγγ. 29. al. τοῦ θεοῦ καὶ ἡ κλῆσις. 30. al. καὶ ὑμεῖς. ib. al. αὐτοὶ ὕστερον s. πάλιν s. νῦν ἐλεηθῶσι. XII, 2. al. συσχηματίζεσθαι et μεταμορφοῦσθαι †. ib. al. θεοῦ, τί τὸ θέλημ. 3. al. διὰ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. 4. al. ὥσπερ γάρ. 5. al. οὕτως καὶ.

eruat! Nolo enim vos ignorare, fratres, hoc mysterium, 25
(ne vobis sapientes videamini,) Israelitas quodammo-
do esse contumaces, usque dum, quae est, copia paga-
norum intraverit; et sic omnes Israelitae servabuntur, 26
quemadmodum scriptum est: *) „veniet e Sione servator
atque avertet improbitates a Iacobo. Et hoc cum iis a me 27
(pangetur) foedus, quando peccata eorum abstulero.“ Lae- 28
tam de regno Messiano doctrinam quod attinet, hostes
propter vos, sed quod electionem attinet, probati propter
maiores. Deum enim beneficiorum et vocationis non poe- 29
nitet. Quemadmodum enim vos aliquando obedientiam Deo 30
recusastis, nunc vero horum inobedientia misericordia vo-
bis contigit; sic etiam hi nunc obedientiam recusarunt, ut 31
ipsis quoque eadem, quae vobis, misericordia contingeret.
Commisit enim Deus omnes inobedientiae, ut omnibus mi- 32
sericordiam exhiberet. O profundam, o immensam et sa- 33
pientiam et cognitionem Dei! quam non perscrutanda eius
iudicia et quam non investigandae eius viae! **) „Quis 34
enim mentem domini novit? aut quis ei fuit a consiliis?“
aut quis prior ei dedit, cui remuneratio continget? Nam 35
ex eo (promanant) et per eum (fiunt) et ad eum (redeunt)
omnia; ei maiestas in aeternum (debetur). Profecto! 36

CAP. XII.

Adhortor igitur vos, fratres, per misericordiam Dei, 1
ut corpora vestra offeratis victimam vivam sanctam Deo
acceptam, cultum vestrum mente praestandum, et ne vos 2
conformetis ad genium horum temporum, sed mentis ve-
strae emendatione aliam induimini formam, ut probetis,
quaenam sit illa Dei voluntas bona et accepta perfectaque.
Dico enim per gratiam mihi concessam omni, quicunque 3
inter vos versatur, ne altiores spiritus sumat, quam su-
mere par est, sed cogitet, ita ut sapiat (sapere discat
i. e. ut modeste de se statuat), pro modo fidei, quem
Deus cuique distribuit. Quemadmodum enim in uno cor- 4
pore membra multa habemus, membra autem omnia non
idem habent munus; sic multi unum corpus in Christo 5

---

*) Ies. LIX, 20. 21. Ierem. XXXI, 33. 34. **) Ies. XL, 13.

omnes Iudaei sacra christiana amplectantur gratia div., quae om-
nium saluti prospicit, permoti. 1—36.

Christiani totam vitam Deo dicare debent omnemque colere
virtutem, inprimis modestiam, concordiam mutuumque amorem,

6 Χριστῷ, ὁ δὲ καθεῖς ἀλλήλων μέλη, ἔχοντες δὲ χαρί-
σματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε
7 προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε δια-
κονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ,
8 εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει. Ὁ μεταδιδοὺς, ἐν
ἁπλότητι· ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ· ὁ ἐλεῶν, ἐν ἱλα-
9 ρότητι. Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀποστυγοῦντες τὸ πονη-
10 ρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους
11 φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ
μὴ ὀκνηροὶ, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ δουλεύοντες,
12 τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσ-
13 ευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινω-
νοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες· εὐλογεῖτε τοὺς διώ-
14 κοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε, χαίρειν μετὰ
15 χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων· τὸ αὐτὸ εἰς ἀλ-
16 λήλους φρονοῦντες· μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς
ταπεινοῖς συναπαγόμενοι· μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυ-
17 τοῖς· μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες· προνοούμενοι
18 καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων· εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ
19 ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. Μὴ ἑαυ-
τοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ·
γέγραπται γάρ· „Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει
20 κύριος.“ Ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν·
ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν. Τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας
21 πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Μὴ νικῶ ὑπὸ
τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

ΚΕΦ. XIII.

1 Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω.
Οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ὑπὸ
2 θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. Ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξου-
σίᾳ τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν, οἱ δὲ ἀνθεστη-
3 κότες ἑαυτοῖς κρίμα λήψονται. Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ
εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. Θέλεις
δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ

XII, 11. al. τῷ καιρῷ δουλεύοντες †. 13. al. pro χρείαις l. μνείαις. 17. al. ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ πάντων ἀνθρ. s. οὐ μόνον ἐνώπιον τ. Θ., ἀλλὰ καί. 20. al. ἀλλ' ἐὰν s. ἀλλὰ καὶ ἐὰν s. ἐὰν οὖν s. ἐάν. XIII, 1. al. πάσαις ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτάσσεσθε. ib. al. εἰ μὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ †. ib. al. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ †. 3. al. φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ †.

efficimus, singuli alter alterius membra sumus, habentes 6
vero dona pro gratia nobis concessa diversa, sive facul-
tatem vaticinandi pro ratione fidei, sive munus coetum
christianum curandi in munere curandi, sive doctor in do- 7
ctrina quam tradit, sive consolator in consolatione. Qui- 8
cunque stipem erogat, sincero eroget animo; quicunque
(coetui chr.) praeest, diligenter praesit; quicunque misere-
tur (hominum, qui misericordia indigent), lubenti animo
misereatur. Amor vester sit infucatus, impietatem odio 9
habentes, strenue pietatem sectantes, fratrum (christiano- 10
rum) amore tenero affectu vos invicem prosequamini, ho-
nore mutuo alius alium praevenientes, studiis vestris ne 11
sitis segnes, animo ferventes; domino vestro inservien-
tes, spe laeti, calamitati perferendae fortes, precibus as- 12
sidue vacantes, inopiae Christianorum succurrentes, hospi- 13
talitatem sectantes; bene precamini vos vexantibus, bene 14
precamini neque diras imprecamini, laetari cum laetis et 15
lacrymare cum lacrymantibus; mutuae concordiae studen- 16
tes; ne alta spirate, sed cum modestis conversamini; ne
vobismetipsis sapientes esse videamini; nemini malum ma- 17
lo rependite; operam navate iis, quae iudicio omnium ho-
minum honesta sunt; si fieri potest, quantum in vobis est, 18
cum omnibus hominibus concordiam servate. Ne iniurias 19
vobis illatas ipsi ulciscimini, carissimi, sed locum date
irae; nam relatum legitur: *) „mihi vindicta, ego repen-
dam, dicit dominus.“ Si igitur esurit hostis tuus, cibum; 20
si sitit, potum ei praebe. Hoc enim si facis, ardentes
prunas in caput eius cumulabis. Ne vincaris (a) malo 21
(daemone), sed bonitate tua vincas malum.

CAP. XIII.

Quivis magistratibus summis sese submittito. Non 1
enim est magistratus, nisi a Deo; qui vero sunt, a Deo
sunt instituti. Quin quicunque magistratui restitit, con- 2
stitutioni a Deo factae restitit, sed qui restiterunt, sibi
ipsi iudicium (poenas) contrahent. Magistratus enim non 3
recte factis, sed malefactis formidini sunt. Vis autem a
magistratu tibi non metuere, recte age, et laudem ab eo

*) Deut. XXXII, 35.

qui facultates ac dona divinitus concessa in communem con-
fert usum omniumque virtutum fons est. Hortatur ad lenitatem
animique magnitudinem, avocat ab ulciscendi cupiditate ac docet,
etiam hostes esse amandos XII, 1—21.

Magistratibus obsequium esse praestandum: suum cuique tri-

4 ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι σοὶ εἰς
τὸ ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ
εἰκῆ τὴν μάχαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν ἔκδι-
5 κος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. Διὸ ἀνάγκη ὑπο-
τάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν
6 συνείδησιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουρ-
γοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν εἰς αὐτὸ τοῦτο προςκαρτεροῦντες.
7 Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον, τὸν φό-
ρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον·
8 τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν. Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ
μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾷν· ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νό-
9 μον πεπλήρωκε. Τὸ γάρ· „Οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις,
οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις,“ καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολὴ,
ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ· „Ἀγαπήσεις
10 τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν.“ Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον
κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.
11 Καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ
ὕπνου ἐγερθῆναι· (νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία ἢ
12 ὅτε ἐπιστεύσαμεν. Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγι-
κεν·) ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐνδυσώ-
13 μεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως
περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ
14 ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύ-
ριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖ-
σθε εἰς ἐπιθυμίας.

ΚΕΦ. XIV.

1 Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προςλαμβάνεσθε, μὴ
2 εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. Ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν
3 πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. Ὁ ἐσθίων τὸν μὴ
ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα
4 μὴ κρινέτω· ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προςελάβετο. Σὺ τίς εἶ
ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήσει ἢ
πίπτει· σταθήσεται δέ· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι
5 αὐτόν. Ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει
πᾶσαν ἡμέραν· ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῒ πληροφορείσθω.
6 Ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν κυρίῳ φρονεῖ, καὶ ὁ μὴ φρονῶν

XIII, 5. al. διὸ ὑποτάσσεσθε †. 8. al. ἀγαπᾷν ἀλλήλους †. 9. al. οὐ κλέψ., οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμ. †. ib. al. τῷ λόγῳ τούτῳ. 10. al. πλήρωμα δὲ. 11. al. ἰδόντες. 12. al. ἀποβαλώμεθα. ib. al. ἐνδυσώμεθα δὲ †. XIV, 3. al. ὁ δὲ μὴ ἐσθίων †. 4. al. δυνατεῖ γὰρ (†.) ὁ κύριος.

percipies; Dei enim minister est in tuum commodum. Sin 4
autem male agis, tibi metue; nam non frustra gladium ge-
stat; Dei enim minister est ad maleficum quemque severis
poenis coercendum. Quare necessitas sese submittendi adest, 5
non solum propter poenas, sed etiam propter conscientiam.
Quare enim etiam tributa annua pendite; nam ministri sunt 6
Dei hoc ipsum assidue curantes. Reddite igitur omnibus ea 7
quae ipsis debentur; cui tributum debetis, tributum; cui
vectigal, vectigal; cui metum (reverentiam), metum; cui
honorem, honorem. Ne ulli quidquam debeatis, nisi mu- 8
tuum amorem; alios enim qui amat, legi satisfecit. Nam
illud: non adulterium, non homicidium, non furtum com-
mittes, non concupisces, et si quod aliud praeceptum,
hac una voce (lege) tanquam summa continentur, hac: 9
„alios amabis ut temetipsum." . Amor alteri nil mali 10
infert; exacta igitur legis observatio amor. Idque (aga- 11
mus) scientes tempus opportunum, horam iam adesse,
ut e somno iam expergiscamur; (nunc enim salus nobis pro-
pior est, quam quum nomen Christo dederimus. Nox pro- 12
cessit (profligata est), sed dies appropinquavit;) depona-
mus igitur facta noctis et arma lucis induamur. Quemad- 13
modum decet luce fruentes (vera rerum div. cognitione im-
butos), honeste vivamus, non commessationibus et compo-
tationibus, non congressibus venereis et lasciviis, non rixae
atque invidiae dediti, at induamini dominum Iesum Christum 14
nec corpus curate ad libidines excitandas.

CAP. XIV.

Fide laborantem leniter tractate, ne temeraria oriantur 1
iudicia. Qui quidem (omnia sine discrimine) comedenda 2
esse credit, omnia; qui vero fide laborat, olera comedat.
Qui quovis cibo utitur, eum, qui non utitur, ne contem- 3
nat; et qui non quovis utitur cibo, eum, qui utitur, ne
iudicet; nam Deus eum benigne tractavit. Tu quis es, qui 4
de alieno servo feras iudicium? suo domino stat aut cadit;
servabitur autem; nam Deus eum erigere potest. Alius 5
diem diei praefert, alius quemvis diem eodem habet numero;
sua quisque mente certo utatur iudicio. Qui diem observat, 6
domino observat, et qui diem non observat, domino non

---

buendum: pristinae vitiositati renuntiandum et omnino vitam Christi re et facto exprimendam. XIII, 1--14.

Superstitiosos comiter esse ferendos; etiam ab licitis rebus in-

τὴν ἡμέραν κυρίῳ οὐ φρονεῖ· καὶ ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει·
εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων κυρίῳ οὐκ
7 ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ
8 ζῇ καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει. Ἐάν τε γὰρ ζῶμεν,
τῷ κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀπο-
θνήσκομεν. Ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν,
9 τοῦ κυρίου ἐσμέν. Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ ἀπέθανε
10 καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. Σὺ δέ,
τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σύ, τί ἐξουθενεῖς τὸν
ἀδελφόν σου; Πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι
11 τοῦ Χριστοῦ. Γέγραπται γάρ· „Ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος,
ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογή-
12 σεται τῷ θεῷ.“ Ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ
13 λόγον δώσει τῷ θεῷ. Μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν,
ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα
14 τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον. Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ
Ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι᾽ αὐτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ
15 τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν· εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελ-
φός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. Μὴ
τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς
16 ἀπέθανε. Μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν.
17 Οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις,
ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
18 Ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ Χριστῷ εὐάρεστος τῷ
19 θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. Ἄρα οὖν τὰ τῆς
εἰρήνης διώκωμεν καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλή-
20 λους. Μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ.
Πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ
21 προσκόμματος ἐσθίοντι. Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ
πιεῖν οἶνον μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκαν-
22 δαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ. Σὺ πίστιν ἔχεις· κατὰ σεαυτὸν ἔχε
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ
23 δοκιμάζει. Ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται,
ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως ἁμαρτία
ἐστίν.

XIV, 6. al. omisso καὶ l. ὁ ἐσθίων. 8. al. ἀποθνήσκομεν. 9. al. καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη καὶ ἀνέζησε † s. ἔζησε κ. ἀπέθ. κ. ἀνέστη. alii aliter. 10. pro Χριστοῦ l. θεοῦ. 12. al. ἀποδώσει. 14. al. ἑαυτοῦ †. s. αὐτοῦ. 15. al. εἰ γὰρ †. 18. al. τούτῳ †. 19. al. post ἀλλήλ. l. φυλάξωμεν. 23. Hic multi Codd. PP. et verss. addunt cap. XVI. vs. 25—27.

observat: et qui cibo (promiscue) utitur, domino utitur;
gratias enim agit Deo; et qui non cibo (sine discrimine)
utitur, Deo non utitur, et gratias agit Deo. Nemo enim 7
nostrum pro suo arbitrio vivit et nemo pro suo arbitrio mo-
ritur. Sive enim vivamus, domino vivimus; sive moria- 8
mur, domino morimur. Sive igitur vivamus, sive moria-
mur, domino sumus. Hunc enim in finem Christus et mor- 9
tuus est et revixit, ut et mortuorum et vivorum esset do-
minus. Tu vero, quid fratrem tuum (inique) iudicas? aut 10
etiam tu, quid fratrem tuum contemnis? Omnes enim ap-
parebimus coram tribunali Christi. Scriptum enim est: 11
*) „vivo ego (i. e. per vitam meam), inquit dominus; mihi
quodvis genu sese flectet et quaevis lingua celebrabit Deum
(omnes me omnium dominum profitebuntur et venera-
buntur)." Itaque ergo quisque nostrum de se rationem 12
reddet Deo. Ne igitur amplius de nobis invicem iudicium 13
feramus (iniquum), sed hoc potius iudicate, ne irritamen-
tum peccandi fratribus vel offendiculum praebeatis. Scio 14
et persuasum habeo per dominum Iesum, nihil per se esse
profanum, nisi ei, qui profani quid esse statuit, esse pro-
fanum; sin vero propter cibum frater tuus tristitia afficitur, 15
non amplius amori convenienter vivis. Ne ob cibum tuum 16
illum perdas, pro quo Christus mortuus est. Ne igitur bo-
num vestrum (religio chr.) conviciis proscindatur. Non 17
enim est regnum divinum cibus et potus, sed iustitia et
pax et gaudium per Spiritum sanctum effectum. Quicunque 18
enim in his Christo inservit, Deo est acceptus et probatur
hominibus. Itaque ergo quae ad concordiam valent, dili- 19
genter curemus, et quae ad mutuam salutem promovendam.
Ne cibi causa opus Dei evertas. Omnia quidem pura (omnia 20
ciborum genera per se licita sunt), sed malo sunt homini,
quicunque cum (alterius) offensione comedit. Pulcrum est, 21
non edere carnem neque vinum bibere neque (quidquam
facere), quo frater tuus impingit aut offenditur aut vacillat.
Tu fidem habes; seorsim habeas iudice Deo. Beatus, qui 22
in eo, quod exploratum habet, semetipsum non iudicat
(i. e. male de se statuere cogitur. al. qui non fluctuat). Qui 23
vero animo haesitat, si cibo utitur, condemnatus est, quo-
niam non a fide proficiscitur; quodcunque autem non a fide
proficiscitur, peccatum est.

---

*) Ies. XLV, 23.
terdum illorum causa abstinendum nec patiendum, ut imbecil-
liores conscientia repugnante ad aliorum mores sese componant.

ΚΕΦ. XV.

1 Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν
2 ἀδυνάτων βαστάζειν καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν· ἕκαστος
ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδο-
3 μήν. Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ,
καθὼς γέγραπται· „Οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σὲ
4 ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ." Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν
ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς
καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.
5 Ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν
τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, ἵνα
6 ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πα-
7 τέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὸ προσλαμ-
βάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο
8 ὑμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. Λέγω δὲ, Ἰησοῦν Χριστὸν διάκο-
νον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ εἰς τὸ
9 βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων· τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ
ἐλέους δοξάσαι τὸν θεὸν, καθὼς γέγραπται· „Διὰ τοῦτο
ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ."
10 Καὶ πάλιν λέγει· „Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ
11 αὐτοῦ." Καὶ πάλιν· „Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ
12 ἔθνη καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί." Καὶ πάλιν
Ἡσαΐας λέγει· „Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστά-
13 μενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν." Ὁ δὲ
θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρή-
νης ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι
ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.
14 Πέπεισμαι δὲ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ
ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρω-
μένοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν.
15 Τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἀδελφοὶ, ἀπὸ μέρους,
ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν
16 μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ εἰς τὰ ἔθνη ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ,
ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγια-
17 σμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Ἔχω οὖν καύχησιν ἐν Χριστῷ

XV, 2. al. ἕκαστος γὰρ (†.) ὑμῶν. 4. al. ἐγράφη † s. προεγράφη. 7. al. προσελαβε ἡμᾶς †. 8. λέγω γὰρ †. 11. al. καὶ πάλιν λέγει. ib. al. πάντα τὰ ἔθνη τὸν κύριον. ib. al. ἐπαινεσάτωσαν. 13. al. πάσῃ χαρᾷ καὶ εἰρήνῃ. 14. al. pro ἀλλήλ. l. ἄλλους †.

CAP. XV.

Debemus autem nos potentes (firmiores) infirmitates 1
impotentium ferre nec nobis ipsis placere; quisque nostrum 2
aliis placeat inserviendo eorum bonis, ut salutem eorum
curet. Etenim Christus non sibi placuit, sed (fecit), quem- 3
admodum scriptum legitur: *) „convicia te convicantium
me obruerunt." Quaecunque enim antea literis consignata 4
sunt, in nostram disciplinam antea literis consignata sunt,
ut per patientiam et solatium, quae libri sacri suppeditant,
spem haberemus. Deus autem patientiae et solatii auctor 5
det vobis, ut ex mente Iesu Christi mutuam concordiam 6
alatis, ut uno animo unoque ore Deum et patrem domini
nostri Iesu Christi celebretis. Quare mutuis vos obsequiis 7
excipite, quemadmodum Christus quoque benigne vos tracta-
vit ad Deum illustrandum. Dico autem, Iesum Christum 8
ministrum extitisse Iudaeorum ad veritatem divinam decla-
randam, ut promissa maioribus data rata fierent; gentiles 9
autem propter misericordiam laudibus celebrare Deum,
quemadmodum scriptum legitur: **) hanc ob causam te
profitebor inter gentes tuumque nomen efferam carminibus."
Iterumque dicit: „gaudete gentes cum eius populo.". Atque 10
iterum: „laudate dominum omnes gentes eiusque laudes ce- 11
lebrate omnes populi." Et iterum Iesaias dicit: „surculus 12
prodibit e stirpe Iessaea et qui surgit, ut gentibus imperet;
in eo gentes spem suam habebunt." Deus autem spei auctor 13
in profitenda religione christiana omni laetitia et tranquilli-
tate vos impleat, ut spe, quam fovetis, vi Spiritus sancti
abundetis.

Verum et ipse ego persuasum mihi habeo, fratres mei, 14
vos et ipsos plenos esse integritatis, omni repletos scientia,
valentes etiam vos invicem admonere. Audacius autem 15
scripsi vobis, fratres, ex parte, tanquam in memoriam vo-
bis revocans propter gratiam a Deo mihi concessam, ut mi- 16
nister essem Iesu Christi inter gentes, qui laetam de regno
Messiano doctrinam administrarem, ut oblatio gentilium
accepta redderetur, sancta per Spiritum sanctum. Habeo 17
igitur gloriandi materiam per Christum Iesum in rebus divi-

---

*) Ps. LXIX, 10. **) Ps. XVIII, 50. Deut. XXXII, 43. Ps. CXVII, 1. Ies, XI, 10.

Quod dubitas, ne feceris: mutuum esse debere et Iudaeorum et gentilium, qui sacra chr. amplexi sunt, amorem. XIV, 1—23. XV, 1—13. Caeterum excusat apostolus suam in castigando severitatem; exponit de itineris sui ad Romanos impedimentis ac de

18 Ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν Θεόν· οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν
οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι᾽ ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν,
19 λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν
δυνάμει πνεύματος ἁγίου ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ
κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον
20 τοῦ Χριστοῦ· οὕτω δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι,
οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ᾽ ἀλλότριον θε-
21 μέλιον οἰκοδομῶ, ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται· „Οἷς οὐκ
ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἳ οὐκ ἀκηκόασι,
22 συνήσουσι.“ Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν
23 πρὸς ὑμᾶς. Νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι
τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ
24 πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν, ἐλ-
πίζω διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς καὶ ὑφ᾽ ὑμῶν προ-
πεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ.
25 Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις.
26 Εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ
ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερου-
27 σαλήμ. Εὐδόκησαν γὰρ καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσιν. Εἰ
γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφεί-
28 λουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. Τοῦτο
οὖν ἐπιτελέσας καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν
29 τοῦτον ἀπελεύσομαι δι᾽ ὑμῶν εἰς τὴν Σπανίαν. Οἶδα δὲ,
ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐ-
30 αγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσομαι. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς,
ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ
τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς
31 προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ
τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ἵνα ἡ διακονία μου
32 ἡ εἰς Ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα
ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος Θεοῦ καὶ συνα-
33 ναπαύσωμαι ὑμῖν. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων
ὑμῶν. [Ἀμήν.]

XV, 18. al. τι λαλεῖν s. τι εἰπεῖν. 19. al. πν. Θεοῦ †. s. πνεύματος simpliciter. 24. al. ὡς ἂν οὖν πορεύομαι. ib. al. εἰς τὴν Σπανίαν ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος †. 25. al. διακονήσων s. διακονῆσαι. 29. al. ἐν πληροφορίᾳ. ib. al. εὐλογίας Χριστοῦ ἐλεύσομαι. 33. al. ἤτω μετὰ πάντων ὑμῶν.

nis; non enim sustinebo dicere quidquam eorum, quae 18
Christus per me non effecerit, ut gentes ad religionem chri-
stianam adducerentur, verbis et factis, vi miraculorum et
prodigiorum, vi Spiritus sancti, ita ut ab Hierosolymis et 19
regione circumiacente ad Illyrium usque laetam de Messia
doctrinam absolverim; sic autem summopere annitebar in 20
laeto de regno Messiano nuntio perferendo, non ubi Christus
nominabatur, ne alieno fundamento superstruerem, sed, 21
quemadmodum relatum legitur: *) „quibus nihil de eo erat
nuntiatum, videbunt, et qui nihil audiverunt, intelligent.“
Quare etiam multis modis impediebar, quominus ad vos 22
venirem. Iam vero quum in his regionibus non amplius 23
locum habeam, desiderio autem ad vos veniendi multis ab
annis flagrem, ut si in Hispaniam proficiscar, spero, fore, 24
ut transeundo vos videam et a vobis illuc deducar, quan-
do vestra primum consuetudine quodammodo fuero satia-
tus. Nunc vero Hierosolyma proficiscor, ut eleemosynis 25
colligendis christianorum, qui ibi sunt, inopiae succur-
ram. Placuit enim Macedoniae et Achaiae societatem 26
quandam inire ad egenos christianorum, qui Hierosolymis
vivunt, sublevandos. Placuit enim iis eorumque sunt de- 27
bitores. Si enim gentiles in communionem animi bonorum
cum iis venerunt, etiam in rebus externis iis opem ferre
debent. Quo igitur confecto negotio et hoc fructu tuto 28
ad eos perlato, per vos proficiscar in Hispaniam. Novi 29
autem, me ad vos venientem cum omni bonorum copia,
quae inest in laeta Christi doctrina, esse venturum. Hor- 30
tor autem vos, fratres, per dominum nostrum Iesum Chri-
stum et per amorem Spiritus sancti, ut in precibus pro
me ad Deum fundendis mecum concertetis, ut e manibus eo- 31
rum qui in Iudaea obedientiam (rel. ch.) recusant, eri-
piar et ut eleemosynae Hierosolyma a me deportandae chri-
stianis illis reddantur gratae, ut laeto animo ad vos Deo 32
volente veniam atque animum vobiscum recreem. Deus 33
autem pater concordiae omnibus vobis adsit.

---

*) Ies. LII, 15.

stipe, quam e coetibus chr. Europaeis Hierosolyma sit collaturus: ad eandem liberalitatem Romanos exercendam provocat ac bona vota pro se apud Deum ut suscipiant, eos hortatur. 14—33.

ΚΕΦ. XVI.

1 Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖ-
2 σαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν
προσδέξησθε ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων καὶ παραστῆτε
αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι· καὶ γὰρ αὐτὴ προ-
3 στάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ. Ἀσπάσασθε
Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ
4 Ἰησοῦ, οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχη-
λον ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ
5 πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν κατ᾽ οἶκον αὐτῶν
6 ἐκκλησίαν. Ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου,
ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀσίας εἰς Χριστόν. Ἀσπάσασθε
7 Μαριάμ, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. Ἀσπάσασθε
Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναι-
χμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις,
8 οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε
9 Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε
Οὐρβανὸν τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ καὶ Στάχυν
10 τὸν ἀγαπητόν μου. Ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν τὸν δόκιμον
ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου.
11 Ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα τὸν συγγενῆ μου. Ἀσπάσασθε
12 τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. Ἀσπά-
σασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ.
Ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπία-
13 σεν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν
14 κυρίῳ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἀσπάσασθε
Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρμᾶν, Πατρόβαν, Ἑρμῆν καὶ
τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. Ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ
15 Ἰουλίαν, Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ καὶ Ὀλυμπᾶν
16 καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. Ἀσπάσασθε ἀλλή-
λους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι
πᾶσαι τοῦ Χριστοῦ.
17 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς
διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν
18 ὑμεῖς ἐμάθετε ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ᾽ αὐτῶν. Οἱ
γὰρ τοιοῦτοι τῷ κυρίῳ ἡμῶν Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν,
ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ
19 εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. Ἡ γὰρ

XVI, 2. al. pro αὐτῇ l. αὐτη †. 3. al. Πρίσκιλλαν †. 5. al. ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας †. 6. al. εἰς ὑμᾶς † s. ἐν ὑμῖν. 7. al. τοῖς πρὸ ἐμοῦ. 8. Ἀμπλιάτον s. Ἀπλίαν s. Μαπλίαν. 15. al. Νηρέαν. 16. al. simpliciter ἐκκλησίαι. 17. al. ἀσφαλῶς σκοπεῖτε. 18. al. κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ † s. κυρίῳ Χριστῷ ἡμῶν.

CAP. XVI.

Commendo autem vobis Phoeben, sororem nostram, 1
ministram coetus christiani Cenchreensis, ut eam excipia- 2
tis, quoniam Christo nomen dedit, quemadmodum decet
Christianos, eique assistatis, quacunque in re vestra ope
indigeat; nam ipsa quoque multis et mihi ipsi fuit patro-
na. Salutate Priscillam et Aquilam, adiutores meos in re- 3
ligione Christi Iesu propaganda, quippe qui pro vita mea 4
suas ipsorum cervices dederunt, quibus non ego solus gra-
tias ago, sed etiam omnes coetus christiani inter gentiles,
et coetum, qui in aedibus eorum congregatur. Salutate 5
Epaenetum mihi amicissimum, primitias eorum, qui in Asia
Christum professi sunt. Salutate Mariam, quae quidem 6
in nostrum commodum multum laboravit. Salutate Andro- 7
nicum et Iuniam, cognatos meos et captivitatis meae so-
cios, ut qui insignes sunt inter apostolos, qui etiam ante
me Christo nomen dederunt. Salutate Ampliam mihi in 8
domino profitendo amicissimum. Salutate Urbanum, coad- 9
iutorem nostrum in re christiana administranda, et Sta-
chyn mihi carum. Salutate Apellem in rebus christianis 10
probatum. Salutate Aristobuli familiam. Salutate Hero- 11
dionem, cognatum meum. Salutate domesticos Narcissi,
qui religionem domini profitentur. Salutate Tryphaenam 12
et Tryphosam, quae in re christiana elaborarunt. Salu-
tate Persidem dilectam, quae in causa domini multum sus-
cepit laboris. Salutate Rufum, egregium domini culto- 13
rem, eiusque matrem et meam. Salutate Asyncritum, 14
Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem et, qui cum
illis versantur, fratres. Salutate Philologum et Iuliam, 15
Nereum eiusque sororem, et Olympam omnesque, qui cum
iis versantur, Christianos. Salutate vos invicem osculo 16
sacro. Salutant vos omnes Christi coetus.

Hortor autem vos, fratres, ut caveatis vobis ab iis, 17
qui dissidia et offensiones contra eam, quam vos didici-
stis doctrinam, excitant, et declinate (vos) ab iis. Ta- 18
les enim domino nostro Christo non inserviunt, sed suo
ipsorum ventri, et verborum lenociis atque adulationibus
simplicium hominum animos decipiunt. Vestra enim obe- 19

XVI. Commendat Phoeben; Priscam, Aquilam aliosque multos salutat. 1—16. Monet, ut ab hominibus malevolis, qui dis-

ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο· χαίρω οὖν τὸ ἐφ'
ὑμῖν· θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθὸν,
20 ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συν-
τρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. Ἡ
χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν.
21 Ἀσπάζονται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου καὶ
Λούκιος καὶ Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου.
22 Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν
23 ἐν κυρίῳ. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μου καὶ τῆς
ἐκκλησίας ὅλης. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἔραστος ὁ οἰκονόμος
24 τῆς πόλεως καὶ Κούαρτος ὁ ἀδελφός. Ἡ χάρις τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.
25 Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν
μου καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν
26 μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος
δὲ νῦν διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ
αἰωνίου θεοῦ εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη
27 γνωρισθέντος· μόνῳ σοφῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ
ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας! Ἀμήν.

ΠΑΥΛΟΥ
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΚΕΦ. I.

1 Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελή-
2 ματος θεοῦ καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφὸς τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ
θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ
ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ

XVI, al. συντρίψαι. ib. al. ἡ χάρις usque ad ὑμῶν excludunt. Alii post ὑμῶν addunt Ἀμήν †. 21. al. ἀσπάζεται ὑμᾶς †. 23. al. ὅλης τῆς ἐκκλησίας. 24. al. hunc vs. inducunt. 25. (cf. XIV, 23.) al. τοῦ ἐπουρανίου θεοῦ. 26. al. διὰ γραφῶν. 12. Post hunc vs. alii l. Πρὸς Ῥωμαίους ἐγράφη ἀπὸ Κορίνθου διὰ Φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν Κεγχρεαῖς ἐκκλησίας. Alii aliter.

dientia ad omnes penetravit; laetor igitur de rebus ve-
stris; velim autem vos sapientes quidem esse, quod ad ho-
nestum, sed sinistros, quod ad inhonestum attinet. Deus 20
autem, concordiae auctor, Satanam pedibus vestris sub-
iectum cito conteret. Gratia domini nostri Iesu Christi
vobis adsit.
Salutant vos Timotheus, adiutor meus, et Lucius et 21
Iason et Sosipater cognati mei. Saluto vos ego Tertius, 22
qui hanc epistolam scripsi, ex mente domini. Salutat vos 23
Caius, hospes meus et totius ecclesiae. Salutat vos Era-
stus, quaestor huius urbis, et Quartus frater. Gratia do- 24
mini nostri Iesu Christi vobis omnibus adsit. Profecto
(adsit)!
Ei vero, qui vos stabilire potest secundum laetam, 25
quam ego trado, de regno divino doctrinam et praeco-
nium Iesu Christi, secundum manifestationem mysterii post
hominum memoriam silentio pressi, nunc vero in lucem 26
editi per scripta vatum sacrorum, ex mandato aeterni Dei,
quod omnibus gentibus, ut ad fidem in Iesu positam per-
ducerentur, innotuit; soli sapienti Deo, per Iesum Chri- 27
stum, (cui) maxima laus in aeternum contingat! Utique
contingat!

P A U L I

A D C O R I N T H I O S

EPISTOLA PRIMA.

CAP. I.

Paulus, vocatus apostolus Iesu Christi volente Deo, et 1
Sosthenes frater, coetui Dei, qui Corinthi est, consecratis 2
per Christum Iesum, vocatis sanctis cum omnibus, qui do-
minum nostrum Iesum Christum venerantur quovis in loco,

---

sidia spargant, diligenter sibi caveant, ac, iterum salutationibus additis, Deum laudibus celebrat. 17—27.

I. Apostolus fausta quaevis Corinthiis suis apprecatus, 1—3.,

3 αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεο
πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
4 Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν ἐπὶ τ
5 χάριτι τοῦ θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτ
ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσ
6 γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐ
7 ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματ
ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησο
8 Χριστοῦ· ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτου
9 ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πιστὸ
ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτο
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.
10 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματο
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητ
πάντες καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμέ
11 νοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. Ἐδηλώθ
γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτ
12 ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶ
λέγει· Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλὼ, ἐγὼ δ
13 Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. Μεμέρισται ὁ Χριστός; μ
Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλο
14 ἐβαπτίσθητε; Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶ
15 ἐβάπτισα, εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ
16 ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸ
Στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα.
17 Οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγ-
γελίζεσθαι· οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυ-
18 ρὸς τοῦ Χριστοῦ. Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν
ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύνα-
19 μις θεοῦ ἐστι. Γέγραπται γάρ· „Ἀπολῶ τὴν σοφίαν
τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω.“
20 Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος
τούτου; Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου
21 τούτου; Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ
κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεὸν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ
τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας.
22 Ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰτοῦσι καὶ Ἕλληνες σοφίαν
ζητοῦσιν· ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον
23 Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν· αὐτοῖς δὲ

I, 6. al. τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. 8. al. ἐν τῇ παρουσίᾳ. 13. al. μὴ μεμέρισται. 15. al. ἐβαπτίσθητε s. ἐβαπτίσθη s. ὅτι εἰς τὸ ὄνομα Π. ἐβαπτίσθην.

et suo et nostro s. d. Gratia vobis et pax a Deo patre nostro 3
et domino Iesu Christo (contingat).

Gratias ago Deo meo nunquam non de vobis propter 4
gratiam Dei per Christum Iesum vobis concessam, quoniam 5
omnibus rebus ditati estis per eum, omni doctrina omnique
scientia, quemadmodum illud Christi testimonium in vobis 6
confirmatum est, ita ut vos nullo careretis beneficio appari- 7
tionem exspectantes domini nostri Iesu Christi, qui etiam 8
vos confirmabit usque ad finem, ut sitis inculpati die domini
nostri Iesu Christi. Fidelis est Deus, per quem ad socie- 9
tatem filii eius Iesu Christi, domini nostri, vocati estis.

Adhortor autem vos, fratres, auctoritate domini nostri 10
Iesu Christi, ut idem dicatis omnes, et ne inter vos dissidia
sint, sed eandem mentem eandemque foventes sententiam
sitis perfecti. Patefactum est enim mihi de vobis, fratres 11
mei, a Chloes domesticis, rixas esse inter vos. Dico au- 12
tem hoc, quemvis vestrum dicere: equidem sum Pauli, ego
vero Apollonii, ego Cephae, ego Christi sectator. Estne 13
Christus divisus? num Paulus pro vobis in crucem actus est
an lotione sacra Paulo estis obstricti? Gratias ago Deo 14
meo, quod neminem vestrum sacro immersi lavacro, nisi
Crispum et Caium, ne quis diceret, me mihi sacro obligasse 15
lavacro. Verum etiam Stephani domum lotione sacra imbui: 16
caeterum non novi, si quem alium sacra lotione imbui.

Non enim Christus me misit, ut aqua immergerem, 17
sed ut laetum de regno Messiano nuntium perferrem; non
cum dicendi solertia, ne crux Christi vi sua destitueretur.
Doctrina enim de cruce iis quidem, qui beatitudine Messiana 18
excidunt, stultitia est, iis vero, qui beatitudine Messiana
potiuntur, nobis, vis est divina. Nam scriptum est: *) 19
„perdam sapientiam sapientium atque intelligentiam intelli-
gentium reddam vanam.“ Ubinam sapiens, ubinam legis 20
peritus, ubinam sophista huius seculi? Nonne Deus sa-
pientiam huius mundi insipientiam reddidit? Quandoqui- 21
dem enim in Dei sapientia mundus per suam sapientiam
Deum non novit, placuit Deo per stultitiam, quae in prae-
conio nostro iis inesse videtur, eos, qui fidem habent, ser-
vare. Quandoquidem et Iudaei miracula expetunt et Graeci 22
sapientiam quaerunt; nos autem praedicamus Christum in
crucem actum, Iudaeis quidem offendiculum, Gentilibus 23

*) Ies. XXIX, 14.

Deoque gratiis actis de rerum div., qua eos imbuerat, cogni-
tione, 4—9., hortatur ad concordiam alendam, vituperat cum

τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, Χριστὸν θεοῦ
25 δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν. Ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ
σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ
26 θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. Βλέπετε γὰρ
τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ
27 σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς· ἀλλὰ τὰ
μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα τοὺς σοφοὺς
καταισχύνῃ· καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός,
28 ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά· καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου
καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεὸς καὶ τὰ μὴ ὄντα,
29 ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ, ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ
30 ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη σοφία ἡμῖν ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε
31 καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, ἵνα, καθὼς γέγραπται,
„Ὁ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω."

ΚΕΦ. II.

1 Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ'
ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύ-
2 ριον τοῦ θεοῦ. Οὐ γὰρ ἔκρινα τὶ εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ
3 Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. Καὶ ἐγὼ ἐν
ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην
4 πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ
ἐν πειθοῖς σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος
5 καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀν-
6 θρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ. Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν
ἐν τοῖς τελείοις· σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου οὐδὲ
τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων,
7 ἀλλὰ λαλοῦμεν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκε-
κρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς
8 δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τού-
του ἔγνωκεν· εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς
9 δόξης ἐσταύρωσαν· ἀλλά, καθὼς γέγραπται, ἃ ὀφθαλ-
μὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀν-
θρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν
10 αὐτόν. Ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος

I, 22. al. σημεῖον †. 23. al. pro ἔθνεσι l. Ἕλλησι †. 26. al. βλέπ. οὖν. 27. al. καταισχύνῃ τοὺς σοφούς. 29. al. ἐνώπιον αὐτοῦ †. 30. al. ἡμῖν σοφία † s. σοφία ἡμῶν s. ἐν ὑμῖν (s. ὑμῖν) σοφία. ib. al. καὶ δικαιοσύνη. II, 1. al. pro μαρτ. l. μυστήριον †. 2. al. τοῦ εἰδέναι τι. 3. al. κἀγώ 4. al. ἐν πειθοῖ σοφίας, ἀλλ' † s. πειθοῖ καὶ s. πειθοῖς s. πιστοῖς s. πιθανοῖς (λόγοις). ib. al. ἀνθρωπίνης σοφίας †. 7. al. σοφίαν θεοῦ †. 10. al. ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε †.

vero stultitiam, sed vocatis ipsis, Iudaeis aeque ac Graecis, 24
Christum divinam vim et divinam sapientiam; nam stultitia 25
illa divina sapientior est hominibus et imbecillitas illa divi-
na potentior est hominibus. Videte enim vocationem ve- 26
stram, fratres, non multos sapientes fuisse more hominum,
non multos potentes, non multos nobiles; at stultitiam 27
mundi Deus sibi elegit, ut sapientes pudore suffunderet; et
imbecillitatem mundi Deus sibi elegit, ut robur pudore suf- 28
funderet; et ignobilitatem mundi et, quae pro nihilo haben-
tur, sibi elegit Deus, et quae non sunt, ut ea, quae sunt,
irrita redderet, ne quis coram Deo gloriaretur. 29
Per eum autem vos profitemini Christum, qui nobis a 30
Deo factus est sapientia, venia peccatorum et sanctitas et
liberatio, ut, quemadmodum relatum legitur, *) „quicun- 31
que gloriaretur, de domino gloriaretur."

CAP. II.

Ego quoque quum venissem ad vos, fratres, veni non 1
subtilitate usus in dicendo aut eximia sapientia (humana), ut
vobis praedicarem doctrinam, quam Deus testatam fecit.
Nam non sum arbitratus, me inter vos quidquam scire, nisi 2
Iesum Christum eumque in crucem actum. Et ego cum 3
sensu tenuitatis et metu multoque tremore apud vos fui,
et doctrina mea meumque praeconium non cernebatur in 4
placitis (humanae) sapientiae ad persuadendum accommoda-
tis, sed in demonstratione Spiritus divini ac potentiae,
ne fides vestra sapientia humana niteretur, sed vi divina. 5
Sapientiam vero tradimus inter perfectos; sapientiam non 6
huius seculi neque principum huius seculi, qui nihil valent,
sed divinam tradimus sapientiam modo arcano, absconditam 7
illam, quam Deus ab aeternis inde temporibus nostrae de-
stinavit gloriae, quam nemo principum huius seculi no- 8
vit; nam si nossent, dominum auctorem huius gloriae non
egissent in crucem; at, quemadmodum scriptum legitur, 9
quae oculus non vidit atque auris non audivit (sc. haec D.
patefecit), nec in mentem venerunt humanam, quae Deus
iis, qui eum amant, destinavit. Nobis autem Deus per 10
Spiritum suum revelavit; nam Spiritus divinus omnia per-

*) Ierem. IX, 23. 24.

magno suo dolore factiones ac dissidia, quae Iudaeorum invidia
et nequitia Sophistarum excitaverat atque auctoritatem suam

αὐτοῦ· τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ
11 θεοῦ. Τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ
μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; Οὕτω καὶ
τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.
12 Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ
πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ
13 χαρισθέντα ἡμῖν, ἃ καὶ λαλοῦμεν οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀν-
θρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ᾽ ἐν διδακτοῖς πνεύματος
14 πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. Ψυχικὸς δὲ ἄν-
θρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ· μωρία
γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς
15 ἀνακρίνεται. Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα,
16 αὐτὸς δὲ ὑπ᾽ οὐδενὸς ἀνακρίνεται. Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν
κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ
ἔχομεν.

ΚΕΦ. III.

1 Καὶ ἐγώ, ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν ὡς
πνευματικοῖς, ἀλλ᾽ ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ.
2 Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα. Οὔπω γὰρ ἐδύνασθε,
3 ἀλλ᾽ οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. Ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε.
Ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ
4 σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; Ὅταν
γὰρ λέγῃ τις· Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἕτερος δέ· Ἐγὼ
5 Ἀπολλώ· οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; Τίς οὖν ἐστι Παῦλος,
τίς δὲ Ἀπολλώς; διάκονοι, δι᾽ ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκά-
6 στῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς
7 ἐπότισεν, ἀλλ᾽ ὁ θεὸς ηὔξανεν ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων
8 ἐστί τι οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ᾽ ὁ αὐξάνων θεός. Ὁ φυ-
τεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἕν εἰσιν· ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον
9 μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. Θεοῦ γάρ ἐσμεν
10 συνεργοί· θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε. Κατὰ
τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι ὡς σοφὸς ἀρχι-

11, al. τὰ ἐν τῷ θεῷ. ib. al. οὐδεὶς ἔγνωκε † s. ἔγνω. 12. al. τ. κόσμου τούτου. 13. al. πν. ἁγίου †. 15. al. τὰ πάντα † s. πάντας. III, 1. al. καὶ ἐγώ †. ib. al. ὑμῖν λαλῆσαι †. ib. al. σαρκίνοις †. 2. al. καὶ οὐ βρῶμα †. ib. al. ἠδύνασθε †. ib. al. οὔτε †. 4. al. τις λέγει s. λέγῃ. ib. al. οὐχὶ ἄνθρωποι σαρκικοί †. 5. al. τίς (s. τί) οὖν ἐστιν Ἀπολλώς, τίς δὲ Παῦλος; διάκονοι † s, ἀλλ᾽ ἢ διάκονοι. 11. al. ὁ Χριστός †.

vestigari, vel ea, quae Deus omnium oculis quam maxime
subduxit (ut consilia div., instituta etc.). Quis enim ho- 11
minum ea, quae in homine insunt, scit, nisi, quae in eo
insit, hominis mens. Sic etiam, quae in Deo insunt, ne-
mo novit, nisi Spiritus ille divinus. Nos vero non acce- 12
pimus Spiritum huius mundi, sed Spiritum a Deo profectum,
ut, quae benigne nobis a Deo data sint, intelligeremus,
quae etiam docemus non usi humanae sapientiae, qua 13
edocti essemus, placitis, sed, quae edocti sumus, Spiritus
sancti, bona a Spiritu divino profecta ad normam huius
Spiritus diiudicantes. Homo autem, qui suo ducitur sensu, 14
ea, quae a Spiritu divino proficiscuntur, non admittit (nam
absurda ei videntur,) nec potest intelligere, quoniam ad
normam a Spiritu divino exhibitam diiudicantur. Qui vero 15
divino ducitur Spiritu, diiudicat quidem omnia, sed ipse a
nemine diiudicatur. *) Quis enim novit mentem domini, 16
qui eum edocebit (al. quis eum edocebit)? Nos vero men-
tem Christi habemus.

CAP. III.

Ego quoque, fratres, non poteram ad vos loqui tan- 1
quam Spiritu imbutos divino, sed tanquam corporis cupi-
ditatibus ductos, tanquam tirones in re christiana. Lac 2
vobis bibendum dedi, non solidum victum. Nondum enim
poteratis (solidum cibum concoquere), imo ne adhuc ne
nunc quidem potestis. Etiamnum enim corporis cupidita- 3
tibus estis subiecti. Ubi enim in vobis aemulatio et li-
tes et dissidia, nonne corporis cupiditatibus ducimini et
more hominum vivitis? Quando enim dicat aliquis: equi- 4
dem sum Pauli sectator; alius autem: ego Apollonii: non-
ne corporis cupiditatibus agimini? Quisnam igitur est Pau- 5
lus, quisnam vero Apollonius? ministri, per quos ad fidem
estis adducti, et quemadmodum cuique dominus dedit. Ego 6
plantavi, Apollonius irrigavit, at Deus incrementa dedit,
ita ut neque qui plantat, aliquid sit, neque qui irrigat, 7
sed, qui dat incrementa, Deus. Qui plantat vero et qui 8
irrigat, eodem numero sunt habendi; suam vero quisque
mercedem percipiet pro suo labore. Dei enim sumus ad- 9
iutores; Dei agellus, Dei aedificium estis. Secundum be- 10

---

*) Ies. XL, 13.

apostolicam iam labefactatam doctrinaeque div. simplicitatem quae, quum divinitus revelata div. nititur auctoritate, nulla eget

τέκτων θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. Ἕκαστος
11 δὲ βλεπέτω, πῶς ἐποικοδομεῖ. Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς
δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χρι-
12 στός. Εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον
χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλά-
13 μην· ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα
δηλώσει· ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται καὶ ἑκάστου τὸ
14 ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει. Εἴ τινος τὸ ἔργον
15 μενεῖ ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ ἔργον
κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτω
16 δὲ ὡς διὰ πυρός. Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε καὶ
17 τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ
θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ
18 θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς. Μηδεὶς ἑαυτὸν
ἐξαπατάτω· εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ
19 αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. Ἡ γὰρ
σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι.
Γέγραπται γάρ· „Ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ
20 πανουργίᾳ αὐτῶν·“ καὶ πάλιν· „Κύριος γινώσκει τοὺς
21 διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.“ Ὥστε μη-
δεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις· πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν,
22 εἴτε Παῦλος εἴτε Ἀπολλὼς εἴτε Κηφᾶς εἴτε κόσμος εἴτε
23 ζωὴ εἴτε θάνατος εἴτε ἐνεστῶτα εἴτε μέλλοντα· πάντα
ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ θεοῦ.

ΚΕΦ. IV.

1 Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος ὡς ὑπηρέτας
2 Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. Ὃ δὲ λοιπόν,
3 ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. Ἐμοὶ
δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ᾿ ὑμῶν ἀνακριθῶ ἢ ὑπὸ
4 ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ᾿ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω· (οὐδὲν
γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ᾿ οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι·)
5 ὁ δὲ ἀνακρίνων με κύριός ἐστιν. Ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ
τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ
κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν

III, 13. al. πῦρ αὐτὸ δοκιμάσει †. 14. al. μένει † s. μένῃ s. μείνῃ. 15. al. οὕτως †. 17. al. φθερεῖ αὐτὸν †. 18. al. ἐξαπ. κενοῖς λόγοις. 21. al. πάντα γὰρ ἡμῶν. IV, 2. al. ζητεῖτε †. 5. al. ἐπαινέσει †.

officium divinitus mihi datum ut sapiens architectus fun-
damentum ieci, alius autem superstruit. At quisque vide-
to, quomodo superstruat. Aliud enim fundamentum prae- 11
ter id, quod iactum est, nemo potest iacere, quod est Ie-
sus Christus. Sin vero quis superstruit huic fundamento 12
aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, gramen, sti-
pulam: cuiusque opus fiet conspicuum; dies enim declara- 13
bit; nam per ignem illuminabitur et cuiusque opus quale
sit, ignis ille explorabit. Si cuius opus, quod superstru- 14
xit, duravit, mercedem accipiet; si cuius opus flammis 15
consumetur, damno afficietur; ipse vero servabitur, sic au-
tem ut per ignem (fieri potest). Nonne scitis, vos Dei 16
esse templum et Spiritum in vobis habitare divinum? Si 17
quis templum Dei perdit, perdet hunc Deus; nam tem-
plum Dei sanctum est, quicunque sitis vos (sc. quos
templum D. dixi). Nemo semetipsum decipiat; si quis in- 18
ter vos sapiens esse videtur ad normam huius seculi,
stultus fiat, ut sapiens evadat. Sapientia enim huius mun- 19
di Deo iudice stultitia est. Nam scriptum legitur: *) „qui
sapientes in astutia sua deprehendit.“ Atque iterum: „do- 20
minus scit cogitationes sapientum esse stultas;“ quin ne- 21
mo de hominibus glorietur; omnia enim vestra sunt, sive 22
Paulus sive Apollonius sive Cephas sive mundus sive vita
sive mors sive praesentia sive futura: omnia vestra sunt, 23
vos autem Christi, Christus autem Dei (subditus).

CAP. IV.

Sic nos quisque considerato ut ministros Christi ac 1
dispensatores mysteriorum divinorum. Quod vero reliquum 2
(est), requiritur in dispensatoribus (administratoribus),
ut quis fidelis deprehendatur. Equidem nihili duco, ut a 3
vobis de me iudicium ferri possit aut die humana (ab ho-
minibus diem iudicii de me habentibus), sed ne ipse
quidem de me iudicium fero; (nullius enim rei (malae i. e. 4
culpae) mihi conscius sum, at hac re non absolutus;)
qui vero de me iudicium fert, dominus est. Quin ne ante 5
tempus iudicium feratis, usque dum dominus venerit, qui
et ea, quae in tenebris latent, in lucem proferet, et vo-

---

*) Iob. V, 13. Ps. XCIV, 11.

hominum commendatione, acriter defendit: 10—II, 16. III, 23.
docet, Christo utique rationem esse reddendam a quovis doctore:

καρδιῶν· καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ
τοῦ θεοῦ.

6 Ταῦτα δέ, ἀδελφοί, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ
Ἀπολλὼ δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ
γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς φυσιοῦσθε
7 κατὰ τοῦ ἑτέρου. Τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις ὃ
οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;
8 Ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν
ἐβασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς
9 ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν! Δοκῶ γάρ, ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς
τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν, ὡς ἐπιθανατίους,
ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀν-
10 θρώποις. Ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι
ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔν-
11 δοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πει-
νῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα
12 καὶ ἀστατοῦμεν καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις
χερσί· λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι ἀνεχόμεθα·
13 βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα τοῦ
14 κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. Οὐκ
ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγα-
15 πητὰ νουθετῶ. Ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν
Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰη-
16 σοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. Παρακαλῶ
17 οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. Διὰ τοῦτο ἔπεμψα
ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν
ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν
Χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω.
18 Ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς ἐφυσιώθησάν τινες·
19 ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ,
καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ
20 τὴν δύναμιν. Οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ,
21 ἀλλ' ἐν δυνάμει. Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς,
ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πρᾳότητος;

IV, 6. al. ὑπὲρ ὃ γεγρ. ib. al. μὴ φυσιοῦσθε. 13. al. δυσφημούμενοι †. 14. al. νουθετῶν †. 19. al. τὸν λόγον τὸν πεφυσιωμένον.

luntates animorum declarabit; et tum sua cuique laus a
Deo continget.

Haec autem, fratres, in me ipsum et Apollonium trans- 6
tuli propter vos, ut in nobis (nostro exemplo) non ultra
normam (a Deo) praescriptam statuere disceretis, ubi (i.
e. qua in statu) minime alter in alterius detrimentum ex-
tollitur. Quis enim te praefert? quid vero habes, quod 7
non acceperis? sin vero etiam accepisti, quid gloriaris ac
si non accepisses? Iam satiati estis, iam ditati, sine nobis 8
regnum adepti; atque utinam quidem regnum essetis ad-
epti, ut nos quoque vobiscum regnaremus! Opinor enim, 9
Deum nos apostolos infimae conditionis homines consti-
tuisse, tanquam ad mortem damnatos, quoniam spectacu-
lo expositi sumus mundo et angelis et hominibus. Nos 10
stulti propter Christum, vos vero sapientes in rebus chri-
stianis: nos imbecilli, vos vero potentes: vos illustres,
nos vero honore privati. Ad hunc usque diem et fame 11
laboramus et siti et nudi sumus et pugnis caedimur ac per
orbem erramus nostrisque manibus opus facientes labora-
mus; conviciis obnoxii bene precamur: persecutionibus 12
subiecti toleramus: maledicta (perpetientes) oramus: velati 13
purgamentum mundi facti sumus, omnium sordes (piaculum)
ad hunc usque diem. Non, ut pudore afficiam vos, haec 14
scribo, sed tanquam filios meos adamatos admoneo. Nam 15
si sexcentos in re christiana haberetis educatores, sed non
multos patres; per Christum enim Iesum ope doctrinae
laeta nuntiantis ego vos genui. Adhortor igitur vos, imi- 16
tatores mei sitis. Hanc ob causam vobis misi Timotheum, 17
qui filius est meus adamatus ac fidelis domini cultor, qui
meam me gerendi rationem in re christiana vobis in me-
moriam revocabit, quemadmodum ubique in quovis coetu
christiano doceo. Verum ac si ego ad vos non venirem 18
(al. me ad vos non venire nonnulli dicunt), nonnulli al-
tos sumserunt spiritus; sed veniam cito ad vos, si Deus 19
voluerit, atque experiar non sermones inflatorum illorum
hominum, sed vim (quae recte factis sese exserit). Non 20
in verbis regnum cernitur divinum, sed in fortiter (et re-
cte) factis. Quid vultis? Utrum cum virga veniam ad 21
vos an cum amore animoque mansueto?

---

severe quidem, sed paterno amore carpit eorum levitatem, quod doctoribus novitiis aures praebuerint: IV, 1—21. exprobrat iis

ΚΕΦ. Ε.

1 Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία καὶ τοιαύτη πορνεία,
ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὥστε γυναῖκα τινὰ τοῦ πατρὸς
2 ἔχειν. Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ καὶ οὐχὶ μᾶλλον
ἐπενθήσατε, ἵνα ἀρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο
3 ποιήσας; Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν
δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτω τοῦτο
4 κατεργασάμενον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ (συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος)
5 σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρα-
δοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς,
ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.
6 Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. Οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ
ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; Ἐκκαθάρατε τὴν παλαιὰν
7 ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι· καὶ
8 γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη, Χριστός. Ὥστε
ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας
καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.
9 Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, „Μὴ συναναμίγνυσθαι
10 πόρνοις·“ καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τού-
του ἢ τοῖς πλεονέκταις ἢ ἅρπαξιν ἢ εἰδωλολάτραις·
11 ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. Νυνὶ δὲ
ἔγραψα ὑμῖν, „Μὴ συναναμίγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελφὸς
ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος ἢ πλεονέκτης ἢ εἰδωλολάτρης ἢ
λοίδορος ἢ μέθυσος ἢ ἅρπαξ· τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνε-
12 σθίειν.“ Τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; Οὐχὶ τοὺς
13 ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρινεῖ. Καὶ ἐξα-
ρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

ΚΕΦ. ΣΤ.

1 Τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον κρί-
2 νεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; Ἢ οὐκ
οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν
κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων;
3 Οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν; μήτιγε βιωτικά;

V, 1. al. ἔθνεσι ὀνομάζεται †. 2. al. ἐξαρθῇ †. ib. al. τ. ἔργον τοῦτο πράξας †. 5. al. ἐν τ. ἡμέρᾳ τ. κυρίου ἡμῶν. 6. al. τὸ φύραμα δολοῖ †. 7. al. ἐκκαθάρατε οὖν †. ib. al. ἐθύθη †. 8. al. ἑορτάζομεν. 10. al. ἢ καὶ ἅρπαξιν †. ib. al. ὠφείλετε †. 11 al. ἢ πόρνος †. 13. al. κρίνει †. ib. al., omisso καί, ἐξαρεῖτε † s. ἐξάρατε †. VI, 2. al. οὐκ οἴδατε.

CAP. V.

Omnino auditur inter vos scortatio et eiusmodi scor- 1
tatio, quae ne inter gentiles quidem, ita ut quidam cum
noverca rem habeat. Et vos superbia estis inflati neque 2
potius luxistis, ut is, qui hoc facinus commisit, e medio
vestro tolleretur? Equidem enim tanquam corpore absens, 3
praesens autem animo, iamiam tanquam praesens decrevi,
eum, qui sic hoc perpetraverit, auctoritate domini nostri 4
Iesu Christi, (congregatis vobis atque animo meo) vi domini 5
nostri Iesu Christi — tradendum esse eiusmodi hominem
Satanae, ut corporis libidines pereant (al. ut corpus ex-
crucietur), ut animus servetur die domini Iesu. Non pul- 6
chra est haec vestra gloriatio. Nonne scitis exiguum fer-
mentum totam fermentare massam? Expurgate vetus fer- 7
mentum, ut nova sitis massa, quemadmodum estis sine
fermento; etenim noster agnus paschalis pro nobis macta-
tus est Christus. Quin celebremus dies festos, non in fer- 8
mento veteri neque in fermento vitiositatis ac improbi-
tatis, sed, quae sine fermento sunt, in sinceritate ac
veritate. Scripsi vobis in illa, quam nostis, epistola, 9
non commisceri cum scortis; neque omnino cum scortis 10
huius mundi sive habendi cupidis sive avaris sive ido-
lorum cultoribus; quandoquidem itaque ex hoc mundo ex-
eundum esset. Nunc vero vobis scripsi, „non commisceri, 11
si quis, qui frater nominatur, scortum sit sive habendi cu-
pidus sive idolorum cultor sive conviciator sive ebriosus sive
rapax: cum eiusmodi homine ne comedere quidem.“ Quid 12
enim ad me pertinet etiam eos, qui extra ecclesiam sunt,
iudicare? Nonne eos, qui in ecclesia sunt, vos iudicatis?
sed exteros Deus iudicabit. Et removete improbum illum 13
a vobismetipsis.

CAP. VI.

An sustinet aliquis vestrum litem alteri intendens sen- 1
tentiam ferri coram iniustis (paganis) et non coram
sanctis (christianis)? An nescitis sanctos mundum esse iu- 2
dicaturos? et si per vos iudicatur mundus, indigni estis
iudiciis minimis (i. e. indigni, qui de rebus minimi mo-
menti sententiam feratis)? An nescitis nos genios coele- 3

---

nefandi incestus infamiam, morum perversitatem atque opinio-
num ineptias nullo modo ferendas: V, 1—13. perstringit lites

4 Βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημέ-
5 νους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε; Πρὸς ἐντροπὴν
ὑμῖν λέγω· οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ εἷς, ὃς
δυνήσεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ;
6 Ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται καὶ τοῦτο ἐπὶ
7 ἀπίστων! Ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστιν, ὅτι
κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. Διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖ-
8 σθε; διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; Ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδι-
9 κεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε καὶ ταῦτα ἀδελφούς! Ἢ οὐκ οἴδα-
τε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; Μὴ
πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι οὔτε εἰδωλολάτραι οὔτε μοιχοὶ
10 οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται οὔτε κλέπται οὔτε πλεο-
νέκται οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν
11 θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. Καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ
ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ
ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ
θεοῦ ἡμῶν.

12 Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα
μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος.
13 Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ
δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. Τὸ δὲ σῶμα
οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι·
14 ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ
15 τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν
μέλη Χριστοῦ ἐστιν; ἄρα οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ
16 ποιήσω πόρνης μέλη; Μὴ γένοιτο. Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι
ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμά ἐστιν; „Ἔσονται γάρ,
17 φησίν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.“ Ὁ δὲ κολλώμενος τῷ
18 κυρίῳ ἓν πνεῦμά ἐστι. Φεύγετε τὴν πορνείαν. Πᾶν
ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός
19 ἐστιν, ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. Ἢ
οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου
πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυ-
20 τῶν; Ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν
τῷ σώματι ὑμῶν.

VI, 5. al. pro ἔνι l. ἐστιν †. 7. al. ἐν ὑμῖν †. 9. al. βασιλείαν θεοῦ †. 11. al. ἐν τ. ὀνόματι τ. κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χρ. 14. al. pro ἡμᾶς l. ὑμᾶς †. 15. al. ἆρα οὖν †. 19. al. τὰ σώματα ὑμῶν †. 20. al. post ἐν τῷ σώματι ὑμῶν add. „καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ †.“

stes iudicaturos esse? multo magis res quae ad hanc vi-
tam pertinent? De rebus huius vitae causas si habeatis, 4
qui nullo numero in ecclesia sunt, hos constituitis? Ad 5
vos pudore suffundendos dico: siccine non est inter vos
sapiens ne unus quidem, qui inter fratrem suum (fratres
suos) litem dirimere poterit? Sed frater cum fratre iudi- 6
cat (litigat) idque coram infidelibus. Iam igitur omni- 7
no deterior vestra est conditio, quod lites vobiscumipsis
habetis. Cur non potius iniuria vos affici patiamini? cur
non potius bonis vos sinitis privari? Sed vos iniuria affi- 8
citis et bonis privatis idque fratres! An nescitis iniustos 9
regno divino non esse (iure haereditatis) potituros? Ne
fallamini; neque scortatores neque cultores simulacrorum
neque adulteri neque cinaedi neque paederasti neque fures 10
neque fraudatores neque ebriosi, non maledici, non la-
trones regno potientur divino. Et haec quod attinet, 11
quidam eratis (i. e. eratis e numero eorum hominum,
quorum vitia recensui); sed abluti, sed sancti redditi,
sed probati estis Deo per dominum Iesum et per spiritum
illum Dei nostri.

Omnia mihi licita sunt, sed non omnia conducunt; 12
omnia mihi licita sunt, sed ego a nullo mittar sub iugum.
Cibi sunt ventri et venter est cibis; sed Deus et hunc et 13
hos destruet. Corpus autem est non scortationi, sed do-
mino et dominus corpori (coetui chr.?): deus autem et do- 14
minum resuscitavit, et nos potentia sua resuscitabit. An 15
nescitis corpora vestra membra esse Christi? itaque ergo
membra Christi scortationis membra reddam? Absit a me.
An nescitis eum, qui ad meretricem sese applicat, unum 16
cum ea efficere corpus? „Efficient enim, inquit, duo unum
corpus.“ Qui vero ad dominum sese applicat, unum effi- 17
cit spiritum. Fugite scortationem. Omne peccatum, quod- 18
cunque homo commiserit, extra corpus est, scortator au-
tem in suum ipsius corpus peccat. An nescitis corpus 19
vestrum templum esse sancti, qui vobis inest, Spiritus,
quem habetis a Deo, nec vos esse vestri arbitrii (iuris)?
nam pretio (magno) estis redemti; celebrate igitur Deum 20
corpore vestro.

---

eorum coram iudicibus Romanis dirimi solitas et vitam libidino-
sam a Christianis quam maxime alienam: VI, 1—20. respondet

ΚΕΦ. VII.

1 Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι· καλὸν ἀνθρώπῳ γυναι-
2 κὸς μὴ ἅπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυ-
τοῦ γυναῖκα ἐχέτω καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω.
3 Τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλὴν ἀποδιδότω· ὁμοίως δὲ
4 καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ
ἐξουσιάζει, ἀλλ᾽ ὁ ἀνήρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου
5 σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ᾽ ἡ γυνή. Μὴ ἀποστερεῖτε
ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα
σχολάσητε τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα
μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.
6 Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ᾽ ἐπιταγήν.
7 Θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν,
ἀλλ᾽ ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως,
8 ὃς δὲ οὕτως. Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις·
9 καλὸν αὐτοῖς, ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. Εἰ δὲ οὐκ ἐγκρα-
τεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι ἢ
10 πυροῦσθαι. Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω οὐκ ἐγὼ,
11 ἀλλ᾽ ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι· (ἐὰν
δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγή-
12 τω·) καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. Τοῖς δὲ λοιποῖς
ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος· εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει
ἄπιστον καὶ αὐτὴ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ᾽ αὐτοῦ, μὴ
13 ἀφιέτω αὐτήν· καὶ γυνὴ ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον καὶ
αὐτὸς συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ᾽ αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω αὐτόν.
14 Ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικὶ καὶ
ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί· ἐπεὶ ἄρα τὰ
15 τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι, νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν. Εἰ δὲ
ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω· οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελ-
φὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις. Ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκλη-
16 κεν ἡμᾶς ὁ θεός. Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα
17 σώσεις; ἢ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; Εἰ
μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ κύριος, ἕκαστον ὡς κέκληκεν
ὁ θεὸς, οὕτω περιπατείτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
18 πάσαις διατάσσομαι. Περιτετμημένος τὶς ἐκλήθη, μὴ
ἐπισπάσθω· ἐν ἀκροβυστίᾳ τὶς ἐκλήθη, μὴ περιτεμνέσθω.

VII, 3. al. τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν † s. τ. ὀφειλ. τιμὴν καὶ εὔνοιαν. 5. al. ἀποστερ. οὖν. ib. al. σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ †. ib. al. pro ἦτε l. συνέρχεσθε † s. συνέρχησθε s. γίνεσθε. 7. al. θέλω δὲ †. ib. al. χάρισμα ἔχει. 8. al. καλὸν αὐτοῖς ἐστιν †. 9. al. γαμεῖν. 13. al. καὶ οὗτος συνευδοκεῖ †. ib. al. ἀφ.: τὸν ἀδελφὸν †. 14. al. ἄπιστος ἐν τῷ ἀδελφῷ †. 17. al. pro ὁ κύριος l. θεὸς et in sequ. ὁ κύριος †. ib. al. οὕτως — διδάσκω.

CAP. VII.

De quibus autem mihi scripsistis: pulchrum (esse arbitror) 1
virum mulierem non tangere; sed propter scortationes quam 2
quisque uxorem habeto et suum quaeque habeto maritum.
Uxori maritus debitum suum praestet; similiter vero etiam 3
uxor marito. Uxor sui corporis potestatem non habet, 4
sed maritus; similiter vero etiam maritus sui corporis po-
testatem non habet, sed uxor. Ne vos invicem defrauda- 5
te, nisi forte ex consensu aliquamdiu, ut vacetis preci-
bus, atque iterum idem agatis, ne satanas vos sollicitet
propter intemperantiam vestram. Hoc autem dico suaden- 6
do, non imperando. Volo enim omnes homines esse quem- 7
admodum etiam me ipsum, sed suum quisque a Deo habet
beneficium, alius sic, alius aliter. Dico autem caelibibus 8
ac viduis, expedire iis, si in eadem, quemadmodum ego
quoque, permanserint conditione. Sin autem sibi imperare 9
nequeunt, matrimonium ineant; nam melius est matrimo-
nium inire, quam uri. Qui vero coniugium inierunt, prae- 10
cipio non ego, sed dominus, ne uxor a marito discedat;
(sin vero etiam discesserit, innupta maneat aut in gratiam 11
redeat cum marito;) et maritus uxorem ne dimittat. Re- 12
liquis vero ego dico, non dominus: si quis frater uxo-
rem habet a fide (chr.) alienam ipsique cum eo habitare
placet, ne eam dimittat; et mulier quaecunque maritum 13
habet a fide (chr.) alienum ipsique cum ea habitare pla-
cet, ne eum dimittat. Consecratus enim maritus ille a fide 14
alienus per uxorem suam et consecrata uxor a fide aliena
per maritum suum; quandoquidem liberi vestri impuri sunt,
nunc vero sancti sunt. Sin vero a fide alienus segrega- 15
tur, segregator: hisce in rebus frater vel soror (Christianus
vel Christiana) servitute non tenetur. Ad concordiam au-
tem alendam nos Deus vocavit. Quid enim? nosti, uxor, 16
an maritum servabis? aut quid? nosti, marite, an uxo-
rem servabis (i. e. efficies, ut Christo det nomen?): (Ni-
hil scis.) Nisi quemadmodum dominus cuique (sexus et 17
vitae genus) assignavit, quemadmodum Deus quemque vo-
cavit, sic vivat, et sic in omnibus praecipio ecclesiis.
Circumcisus aliquis vocatus est, praeputium suum ne at- 18
trahat; praeputiatus aliquis vocatus est, circumcidendum

---

ad quaestiones Corinthiorum de coniugiis atque exponit de vi-
duitate, impari connubio, divortiis, virginitate, de externa vi-

19 Ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν,
20 ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ. Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει ᾗ
21 ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. Δοῦλος ἐκλήθης, μή σοι
μελέτω· ἀλλʼ εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον
22 χρῆσαι. Ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος ἀπελεύθερος
κυρίου ἐστίν· ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς δοῦλός
23 ἐστι Χριστοῦ. Τιμῆς ἠγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι
24 ἀνθρώπων. Ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ
25 μενέτω παρὰ θεῷ. — Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν
κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἠλεημένος ὑπὸ
26 κυρίου πιστὸς εἶναι. Νομίζω οὖν, τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν
διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ
27 οὕτως εἶναι. Δέδεσαι γυναικί, μὴ ζήτει λύσιν· λέλυσαι
28 ἀπὸ γυναικός, μὴ ζήτει γυναῖκα. Ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς,
οὐχ ἥμαρτες· καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε·
θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι· ἐγὼ δὲ ὑμῶν
29 φείδομαι. Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὁ καιρὸς συνεσταλ-
μένος τὸ λοιπόν ἐστιν· ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς
30 μὴ ἔχοντες ὦσι, καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες καὶ
οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ
31 κατέχοντες καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς μὴ
καταχρώμενοι· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου.
32 Θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ
33 τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ
34 τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. Μεμέρισται καὶ
ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος· ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυ-
ρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι· ἡ δὲ γαμή-
σασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί.
35 Τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα
βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπά-
36 ρεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως. Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν
ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ
οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι· ὃ θέλει ποιείτω, οὐχ ἁμαρτάνει·
37 γαμείτωσαν. Ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ
ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος
καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν

VII, 24. al. παρὰ τῷ θεῷ †. 29. al. ὅτι ὁ καιρὸς † s. ὁ καιρὸς συνεστ. ἐστι· τὸ λοιπὸν †. 33. al. τῇ γυναικί. Καὶ μεμέρισται καὶ ἡ γυνή. Ἡ ἄγαμος κτλ. s. τῇ γυν. Μεμέρ. καὶ ἡ γυνή. Ἡ παρθένος μεριμν. alii aliter. 35. al. σύμφορον †. ib. al. εὐπρόσεδρον †.

se ne curet. Circumcisio nihil est ac praeputium nihil 19
est, sed observatio legum divinarum. In qua quisque vo- 20
catione invitatus est (i. e. in qua quisque conditione ex-
terna erat tum, quum Christianus factus est,), in hac ma-
neat. Servus vocatus es, ne tibi sit curae; at si vel pot- 21
es libertate donari, potius utere. Nam quicunque servus 22
per dominum vocatus est, domini est libertus; similiter
etiam quicunque libertus vocatus est, servus est Christi.
Pretio estis redemti; nolite hominum fieri servi. In qua 23
quisque, fratres, conditione vocatus est, in hac maneat in- 24
tuens Deum.

De virginibus autem mandatum domini non habeo, 25
sed consilium do ut qui a domino beneficio sum ornatus,
ut fidelis essem (eius apostolus). Puto igitur, hoc conducere 26
propter necessitatem instantem, conducere homini sic (in
ea conditione, qua a matrimonio abstineas) manere. Ad- 27
strictus es mulieri, ne quaeras divortium; solutus es a
muliere, ne quaeras mulierem. Sin vero etiam matrimo- 28
nium inieris, non peccasti, et si nupserit virgo, non pec-
cavit, sed, qui tales sunt, calamitatem corpore experien-
tur; ego vero vobis parco. Dico autem hoc, fratres, tem- 29
pus in posterum esse angustum, (al. tempus esse angustum.
Futurum est,) ut et uxores habentium conditio sit eadem,
quae non habentium, et lacrymantium, quae non lacry- 30
mantium, et laetantium, quae non laetantium, atque emen-
tium, quae nihil possidentium rebusque huius mundi uten- 31
tium, quae non utentium; nam praesens rerum status pe-
rit. Volo autem vos a curis esse vacuos. Caelebs res 32
curat domini, quomodo domino suo placeat; at qui matri- 33
monium iniit, curat res huius vitae, quomodo uxori suae
placeat. Distracta est (curis) et mulier et virgo: innupta 34
res curat domini, ut sancta sit et corpore et animo; at
nupta curat res huius vitae, quomodo viro suo placeat.
Hoc autem in vestrum ipsorum dico commodum, non ut 35
iugum vobis imponam, sed ut decore vitam agatis, do-
mino adhaereatis (praeceptis domini strenue obsequamini),
nullis distracti curis. Sin vero quis ignominiam subire 36
propter virginem suam putat, si florem exsuperat, et sic
fieri debet (al. hoc autem fiet: al neque aliter fieri pos-
sit): quod velit, faciat: ineant matrimonium. Cui vero 37
animo sententia sedet nulli subiecto necessitati, sed de

---

vendi ratione ob rel. chr. haud mutanda et de coniugio, ne
libidinibus succumbas, ineundo: VII, 1—40. edocet eos de vi-

38 ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ. Ὥστε καὶ ὁ ἐκγαμίζων
39 καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ. Γυνὴ
δέδεται ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοι-
μηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι,
40 μόνον ἐν κυρίῳ. Μακαριωτέρα δέ ἐστιν ἐὰν οὕτω μείνῃ,
κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην· δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ
ἔχειν.

ΚΕΦ. VIII.

1 Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι πάντες γνῶ-
σιν ἔχομεν· (ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ·
2 εἰ δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε καθὼς
3 δεῖ γνῶναι· εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεὸν, οὗτος ἔγνωσται
4 ὑπ' αὐτοῦ·) περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων
οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς
5 ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ
εἴτε ἐν οὐρανῷ εἴτε ἐπὶ γῆς· (ὥςπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ καὶ
6 κύριοι πολλοί·) ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ
πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χρι-
7 στὸς, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐκ
ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις, τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου
ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι καὶ ἡ συνείδησις αὐ-
8 τῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται. Βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ πα-
ρίστησι τῷ θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν,
9 οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. Βλέπετε δὲ, μήπως
ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόςκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν.
10 Ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σὲ τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κα-
τακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰ-
11 κοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν, καὶ ἀπο-
λεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν
12 Χριστὸς ἀπέθανεν; Οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς
ἀδελφοὺς καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦ-
13 σαν εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. Διόπερ εἰ βρῶμα σκανδα-
λίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα,
ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

VII, 38. al. καὶ ὁ μὴ γαμίζων †. 39. al. δέδεται νόμῳ †. 40. al. δοκῶ γάρ. VIII, 2. al. ἐγνωκέναι l. pro εἰδέναι †. ib. al. pro οὐδέπω l. οὔπω † et pro ἔγνωκε l. ἔγνω †. 5. al. τῆς γῆς †. 7. al. pro συνειδήσει l. συνηθείᾳ †. 8. al. παραστήσει. 9. al. ἀσθενέσιν †. 11. al. ἀπόλλυται ib. al. ἐν τῇ σῇ γνώσει †.

sua ipsius voluntate imperium tenet et hoc in animo suo
decrevit, ut filiam suam virginem servaret, recte agit. Quin 38
et quicunque elocat filiam, recte agit; quicunque vero non
elocat, melius agit. Mulier lege tenetur, quamdiu vir eius 39
vivit; sin vero obdormiverit vir eius, libera est, ut, cui
vult, nubat, modo ex mente domini. Beatior autem est, 40
si ita (i. e. vidua) manserit, ex mea quidem sententia; sed
ego quoque videor mihi Spiritum habere divinum.

CAP. VIII.

De carnibus autem ex sacrificiis idolorum scimus, nos 1
omnes habere cognitionem (sc. quam recte liceat vesci), (co-
gnitio inflat, sed amor promovet salutem. Sin vero quis opi- 2
natur scire quid, nondum novit quemadmodum nosse oportet;
sin vero quis amat Deum, hic ab eo cognitus est (al. beneficiis 3
ornatus, al. probatur Deo: al. edoctus est) — de carnibus igi- 4
tur ex sacrificiis idolorum comedendis scimus, nullum esse
in mundo idolum nec ullum alium Deum, nisi unum. Etenim 5
etiamsi sunt dii, qui vocantur, sive in coelo sive in terra;
(quemadmodum sunt dii multi et domini multi (sc. ex opinio-
ne gentilium,) sed nobis unus Deus pater, e quo (tanquam 6
fonte suo) omnia (profecta) sunt, et nos ad eum pertine-
mus, unusque dominus Iesus Christus, per quem omnia
(facta) sunt nosque per eum. At non in omnibus est haec 7
cognitio, sed quidam rati, idolum esse aliquid, etiamnum
illis carnibus tanquam victimis deorum vescuntur et con-
scientia eorum fluctuans contaminatur. At cibus nos non 8
commendat Deo; neque enim, si edimus, praestantiores
sumus, neque, si non edimus, inferiores. Sed videte, ne 9
forte haec vestra potestas offensioni sit infirmis. Si quis 10
enim viderit te, qui cognitionem habes, in fano accum-
bentem; nonne conscientia eius, qui fluctuat, incrementa
capiet ad carnes illas victimarum comedendas et frater 11
ille, qui fluctuat, propter quem Christus mortuus est, has
tua cognitione peribit? Sed sic in fratres vestros peccando 12
eorumque conscientiam fluctuantem vulnerando peccatis in
Christum. Quare si cibus fratrem meum offendit, carnem 13
non edam in perpetuum, ne fratrem meum offendam.

...anda epularum ethnicarum in honorem Deorum communione,

ΚΕΦ. IX.

1 Οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐχὶ Ἰη-
σοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον
2 μου ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ; Εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος,
ἀλλάγε ὑμῖν εἰμι· ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς
3 ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ. Ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρί-
4 νουσιν αὕτη ἐστί. Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ
5 πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιά-
γειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ
6 κυρίου καὶ Κηφᾶς; Ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ
7 ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; Τίς στρατεύεται
ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ ἐκ τοῦ
καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην καὶ
8 ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; Μὴ κατὰ ἄν-
θρωπον ταῦτα λαλῶ ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει;
9 Ἐν γὰρ τῷ Μωϋσέως νόμῳ γέγραπται· „Οὐ φιμώσεις
10 βοῦν ἀλοῶντα.“ Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ, ἢ δι᾽
ἡμᾶς πάντως λέγει; Δι᾽ ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ᾽
ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν καὶ ὁ ἀλοῶν ἐπ᾽
11 ἐλπίδι τοῦ μετέχειν. Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπεί-
ραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν;
12 Εἰ ἄλλοι τῆς ὑμῶν ἐξουσίας μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον
ἡμεῖς; Ἀλλ᾽ οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ
πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγε-
13 λίῳ τοῦ Χριστοῦ. Οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζό-
μενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν· οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προς-
14 εδρεύοντες τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται; Οὕτω καὶ
ὁ κύριος διέταξε τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ
15 τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. Ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων·
οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτω γένηται ἐν ἐμοί. Καλὸν
γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις
16 κενώσῃ. Ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα·
ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. Οὐαὶ γάρ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ
17 εὐαγγελίζωμαι. Εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν
18 ἔχω, εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. Τίς οὖν μοι
ἐστὶν ὁ μισθός; Ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω
τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι

IX, 1. al. οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; †. 7. al. τὸν καρπόν †. 8. al. ἢ καὶ ὁ νόμος ταῦτα (a. ταὐτὰ) οὐ λέγει; †. 9. al. γέγραπται γάρ †. ib. al. κημώσεις †. 10. al. ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ᾽ ἐλπίδι †. 11. al. θερίσωμεν †. 12. al. ἐξουσίας ὑμῶν †. ib. al. ἐκκοπήν. 13. al. παρεδρεύοντες †. 15. al. οὐ κέχρημαι οὐδενί †. 16. al. οὐαὶ δέ †.

CAP. IX.

Nonne liber sum? nonne sum apostolus? nonne Ie- 1
sum Christum dominum nostrum vidi? nonne vos mea
opera Christiani facti estis? Si aliis non sum apostolus, 2
at certe vobis sum; nam pignus muneris mei apostolici
vos estis; haec est mea defensio adversus eos, qui me 3
(inique) iudicant. Nonne potestatem habemus edendi et 4
bibendi? nonne potestatem habemus sororem (i. e. Chri-
stianam) uxorem circumducendi, quemadmodum et reliqui 5
apostoli et fratres domini et Cephas? An solus ego et 6
Barnabas non habemus potestatem opificium non exercendi?
Quis tandem suis sumtibus militat? quis plantat vineam nec 7
fructus eius edit? aut quis pascit gregem nec lacte gregis sui 8
vescitur? Num ex more hominum haec loquor an nonne lex
quoque, quam nostis, haec dicit? In lege enim mosaica scri- 9
ptum legitur: *) „canistrum non iniicies bovi trituranti.“
Num boves Deo curae sunt, an propter nos omnino dicit? 10
Propter nos enim scriptum est, aratorem debere arare spe
plenum et trituratorem eum spe percipiendi. Si nos vobis 11
animorum pabulum sparsimus, num magnum, si nos pa-
bulum corporis vestri metemus? Si alii opum vestrarum 12
participes sunt, nonne potius nos? Sed non usi sumus
hac potestate; sed in omnibus nos continemus, ne laeta
de regno Messiano doctrina incidatur (impediatur). Non- 13
ne scitis sacris operantes de sacro edere; altari vacantes
cum altari partiri? Sic etiam Deus eos, qui laetum de re- 14
gno Messiano nuntium perferunt, de evangelio vivere ius-
sit. Ego vero nihil horum in usum meum converti; ve- 15
rum haec non scripsi, ut sic fieret in me. Nam magis
mihi conduceret, ut morerer, quam laudem meam ut quis
irritam redderet. Si laetum de regno Messiano nuntium 16
perfero, non est mihi laus; necessitas enim mihi incum-
bit. Vae enim mihi, si non perferam. Si enim lubens 17
hoc facio, habeo mercedem; sin vero invitus, (tamen) pro-
vincia mihi concredita est (et etiamnum teneo). Quae 18
igitur mihi est merces? ut laetum de regno Messiano per-
ferens nuntium gratis tradam doctrinam Christi laeta nun-
tiantem, ut non abutar potestate mea in laeta doctrina

---

*) Deut. XXV, 4.

quo in loco simul affirmat, se in religione chr. tradenda alienum

19 τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ
πάντων πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας
20 κερδήσω· καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα
Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, (μὴ
ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον,) ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω·
21 τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, (μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ᾽
22 ἔννομος Χριστῷ,) ἵνα κερδήσω ἀνόμους. Ἐγενόμην τοῖς
ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω.
Τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω.
23 Τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ
24 γένωμαι. Οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες πάν-
τες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; Οὕτω
25 τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα
ἐγκρατεύεται· ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον
26 λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον. Ἐγὼ τοίνυν οὕτω τρέχω
ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυκτεύω ὡς οὐκ ἀέρα δέρων,
27 ἀλλ᾽ ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως
ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

ΚΕΦ. X.

1 Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέ-
ρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ
2 τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν
3 ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πάν-
4 τες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον καὶ πάντες τὸ
αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον· (ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματι-
κῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός·)
5 ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός·
6 κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν
ἐγενήθησαν εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν,
7 καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. Μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε,
καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται· „Ἐκάθισεν ὁ λαὸς
8 φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ ἀνέστησαν παίζειν.“ Μηδὲ πορ-
νεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν καὶ ἔπεσον ἐν
9 μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. Μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν
Χριστόν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν καὶ ὑπὸ τῶν
10 ὄφεων ἀπώλοντο. Μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καί τινες αὐ-

IX, 19. al. ἵνα τ. πλείους σώσω. Alii verb. μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον excludunt. 21. al. μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ, ἀλλ᾽ ἔννομος Χριστοῦ †. ib. al. κερδανῶ †. 22. al. ἵνα πάντας †. 23. al. Πάντα δὲ ποιῶ †. 27. al. ὑποπιάζω †. X, 1. al. οὐ θέλω δὲ †. 2. al. εἰς τὸν Μωσῆν ἐβαπτίσθησαν †. 8. al. ἐξεπόρνευσαν. ib. al. ἔπεσον †. 9. al. pro Χριστὸν l. κύριον † s. θεόν.

propaganda. Liber enim ab omnibus omnibus me reddidit 19
servum, ut plurimos lucrificarem; et fui Iudaeis tanquam 20
Iudaeus, ut Iudaeos lucrificarem: legi (Mosaicae) subie-
ctis tanquam subiectus legi, (quamquam ipse lege non te-
nebar,) ut legi subiectos lucrifacerem: legi (Mosaicae) non 21
subiectis tanquam legi non subiectus, (quamquam non
immunis a lege divina, sed legi Christi subiectus,) ut le-
gi non subiectos lucrifacerem. Imbecillis fui tanquam im- 22
becillus, ut imbecillos lucrifacerem. Omnibus omnes in-
dui formas, ut omnino aliquos servarem. Hoc vero facio 23
propter laetum de regno Messiano nuntium, ut (cum re-
liquis) eius particeps fiam. Nonne scitis stadiodromos om- 24
nes quidem currere, sed unum accipere palmam? Sic cur-
rite, ut percipiatis (praemium). Quicunque vero decertat, 25
omnibus rebus abstinet (quae corporis firmitati nocent;):
illi quidem igitur, ut caducam accipiant coronam, nos
vero non caducam. Ego itaque sic curro ut (qui) non in- 26
certo pede (curram); sic luctor, ut qui non aërem verbe-
rem, sed compesco corpus meum ac subigo, ne forte, qui 27
aliis praeco fuerim, ipse reddar indignus (praemio).

CAP. X.

Nolo enim vos ignorare, fratres, patres nostros om- 1
nes nubem ducem esse secutos, omnes mare, quod nostis,
transiisse, omnes Mosi esse per nubem illam et mare ob- 2
strictos, omnes idem animi pabulum comedisse omnes- 3
que eundem animi potum bibisse; (bibebant enim ex illa, 4
quae animum alit, rupe (ipsos) sequente; rupes vero illa
erat Christus:) at non plurimi Deo sunt probati; nam 5
prostrati sunt in illa solitudine. Haec evenerunt, ut no- 6
bis essent exemplo, ne pravas sequeremur cupiditates,
quemadmodum illi quoque secuti sunt; neque simulacra 7
deorum colite, quemadmodum quidam eorum, ut relatum
legitur: *) „accubuit populus ad edendum et bibendum et
surrexit ad saltandum;“ neque scortemur, quemadmodum 8
quidam eorum scortati sunt et ceciderunt uno die tria et
viginti millia **); neque tentemus Christum, quemadmo- 9
dum etiam quidam eorum tentarunt et serpentum ictu per-
ierunt; neque mussitate, quemadmodum etiam quidam eo- 10

*) Exod. XXXII, 6.
**) Num. XXV. XXI. XIV.

τῶν ἐγόγγυσαν καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.
11 Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ
πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κα-
12 τήντησεν. Ὥςτε ὁ δοκῶν ἑστάναι βλεπέτω μὴ πέσῃ.
13 Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· πιστὸς
δὲ ὁ θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύ-
νασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν
14 τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν. Διόπερ, ἀγαπητοί μου, φεύ-
15 γετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας. Ὡς φρονίμοις λέγω· κρί-
16 νατε ὑμεῖς ὅ φημι· τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλο-
γοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι;
τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ
17 Χριστοῦ ἐστιν; Ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί
ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.
18 Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς
19 θυσίας κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; Τί οὖν φημι;
20 ὅτι εἴδωλον τί ἐστιν ἢ ὅτι εἰδωλόθυτον τί ἐστιν; Ἀλλ',
ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει καὶ οὐ θεῷ· οὐ
21 θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι. Οὐ
δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων·
οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαι-
22 μονίων. Ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι
αὐτοῦ ἐσμεν;
23 Πάντα ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα
24 ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ
25 ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου. Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πω-
λούμενον ἐσθίετε μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν·
26 „τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.“ Εἰ δέ
27 τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν
τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ
28 τὴν συνείδησιν. Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ· Τοῦτο εἰδωλό-
θυτόν* ἐστι· μὴ ἐσθίετε δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα καὶ
29 τὴν συνείδησιν. Συνείδησιν δὲ λέγω οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ,
ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. Ἱνατί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνε-
30 ται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί
31 βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; Εἴτε οὖν ἐσθίετε
εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε.

X, 11. al. pro τύποι l. τυπικῶς. 13. al. τ. δύνασθαι ὑμᾶς †. 16. al. τ. ποτήριον τῆς εὐχαριστίας. ib. al. κοινωνία τ. σωμ. τοῦ κυρίου †. 19. al. ὅτι εἰδωλόθυτον τί ἐστιν †. 20. al. ἃ θύουσιν †. 23. al. bis l. πάντα μοι ἔξεστι †. 24. al. τὸ τ. ἑτέρου ἕκαστος †. 28. al. pro εἰδωλόθ. l. ἱερόθυτον †. ib. al. post συνείδησιν l. Τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς †. 30. al. εἰ δὲ ἐγὼ s. εἰ γὰρ ἐγώ.

rum mussitarunt et perierunt vi perditoris. Haec vero 11
omnia, exemplo ut essent, illis evenerunt; literis vero
mandata sunt ad monendos nos, in quos ultima incide-
runt tempora. Quin quicunque stare sibi videtur, videto, 12
ne cadat. Tentatio vos non occupavit, nisi humana; fide- 13
lis autem Deus, qui non ultra vires vos sinet tentari, sed
cum tentatione exitum quoque faciet, qui in perferendi fa-
cultate cernatur. Quapropter, carissimi, fugite idolorum 14
cultum. Ut prudentibus dico: iudicate vos, quod dico: 15
calix ille gratiarum actionis, quem (manu tenentes) gra- 16
tiis agendis consecramus, nonne communio est sanguinis
Christi? quem panem frangimus, nonne communio est cor-
poris Christi? Unus panis, unum corpus multi sumus; nam 17
omnes uno eodemque pane fruimur. Videte Israelitas na- 18
turales: nonne quicunque victimas comedunt, in commu-
nionem venerunt arae? Quid igitur dico (mihi volo); simu- 19
lacrum esse aliquid aut carnes illas immolatas esse aliquid? 20
At quae offerunt gentiles, daemonibus offerunt et non Deo;
sed nolo vos in communionem daemonum, quos dixi, ve-
nire. Non potestis calicem domini bibere et calicem dae- 21
monum; non potestis mensae domini participes esse et
mensae daemonum. An dominum provocemus ad iram? 22
num eo potentiores sumus?

Omnia licita sunt, at non omnia conferunt; omnia li- 23
cita sunt, at non omnia dant incrementa. Nemo suis ipsius 24
prospiciat rebus, sed alterius. Quodcunque in macello ven- 25
ditur, edite nihil examinantes propter conscientiam; *) „do- 26
mini enim terra et quidquid ea continetur.“ Sin autem 27
quis eorum, qui a fide (chr.) alieni sunt, vos vocat at-
que ire vultis, quidquid vobis propositum fuerit, edite ni-
hil examinantes propter conscientiam. Sin vero quis vo- 28
bis dixerit: hae sunt victimarum carnes, ne edatis pro-
pter illum qui iudicat et propter conscientiam. Consci- 29
entiam vero dico non suam ipsius, sed alterius. Cur enim
libertas mea ab alia iudicatur conscientia (al. in aliorum
sinistra incurrit iudicia)? si ego cum gratiarum actione 30
cibo fruor, quid conviciis proscindor in eo, pro quo ego
gratias ago? Sive igitur edatis sive bibatis sive (aliud) 31

*) Ps. XXIV, 1.

esse ab omni lucri studio: VIII, IX, X, XI, 1. vituperat mulie-

32 Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ
ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω
33 μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν,
ἵνα σωθῶσι.

ΚΕΦ. XI.

1 Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ.
2 Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε
καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.
3 Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ
Χριστός ἐστι, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ, κεφαλὴ δὲ
4 Χριστοῦ ὁ Θεός. Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφη-
τεύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐ-
5 τοῦ· πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκα-
τακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς·
6 ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. Εἰ γὰρ οὐ κα-
τακαλύπτεται γυνή, καὶ κειράσθω· εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ
7 τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. Ἀνὴρ μὲν
γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν εἰκὼν καὶ
8 δόξα Θεοῦ ὑπάρχων, γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν· οὐ γάρ
9 ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικός, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· καὶ γὰρ
οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν
10 ἄνδρα. Διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς
11 κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους. Πλὴν οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀν-
12 δρὸς οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς ἐν κυρίῳ· ὥσπερ γὰρ ἡ
γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός·
13 τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε·
πρέπον ἐστὶ γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχε-
14 σθαι, ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ
15 μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι, γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ,
δόξα αὐτῇ ἐστιν, ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται
16 αὐτῇ; Εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην
συνήθειαν οὐκ ἔχομεν οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ.
17 Τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ
18 κρεῖττον, ἀλλ᾽ εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. Πρῶτον μὲν
γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἀκούω σχίσματα ἐν

XI, 4. al. κάλυμμα κατὰ κεφαλῆς. 5. al. την κεφαλὴν αὐτῆς s. αὐτῆς †. 10. al. γυνὴ ἐξιοῦσα s. ἐξουβίαν s. κάλυμμα. ib. al. διὰ τ. ὄχλους s. ἄνδρας s. ἀπαγγέλους s. διαβόλους. 11. al. οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός †. 14. al. ἢ excl. ib. al. ἡ φύσις αὐτή †. 17. al. παραγγέλλω οὐκ ἐπαινῶν †. 18. al. ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ †.

quid faciatis, omnia in gloriam facite Dei. Offensionem 32
caveatis et Iudaeis et Graecis atque ecclesiae Dei, quem-
admodum ego quoque omnibus omnibus modis placere stu-
deo non quaerens id quod mihi ipsi prosit, sed quod om- 33
nibus, ut beatitudine potiantur Messiana.

C A P. XI.

Imitatores mei evadite, quemadmodum et ego Christi. 1
Laudo autem vos, fratres, quod in omnibus mei estis 2
memores et, quemadmodum vobis tradidi, praecepta illa
tenetis. Volo autem vos scire, cuiusque viri caput esse 3
Christum, caput autem mulieris virum, caput autem Chri-
sti Deum. Quicunque vir preces fundit sive sacro du- 4
ctus furore verba facit capite obvelato, suum dehone-
stat caput: quaecunque vero mulier preces fundit sive 5
sacro imbuta furore verba facit capite non velato, suum
dehonestat caput; nam perinde est ac si rasa esset. Si 6
enim non obvelatur mulier, etiam tondetor; sin vero tur-
pe mulieri tonderi radive, obvelator. Nam vir quidem 7
non debet obvelare caput imago et dignitas Dei, sed mu-
lier dignitas viri est; nam non originem ducit vir a mu- 8
liere, sed mulier a viro; etenim non creatus est vir pro- 9
pter mulierem, sed mulier propter virum. Hanc ob cau- 10
sam debet mulier velamen (al. virilis potestatis signum al.
signum uxoris, al. dignitatem) habere super capite prop-
ter angelos (al. speculatores paganorum s. aliorum coe-
tuum chr. al. angelos Iesu servientes, al. divinos vates i. e.
effata eorum). Attamen neque mulier sine viro neque vir 11
sine muliere ex mente domini (al. mulier et vir crea-
tus est domino volente, al. ratione domini habita); sicuti 12
enim mulier e viro orta est, sic etiam vir per mulierem:
omnia autem a Deo (originem habent). Ipsi vobiscum 13
iudicate: decetne mulierem capite non velato preces ad
Deum fundere, an ne ipsa quidem natura vos docet, vi- 14
rum quidem, si comam alit, dedecere; mulieri autem, si 15
comam alit, decori esse, quoniam coma pro velamine ei
data est? Sin vero quis contentiosus sibi esse videtur, nos 16
eiusmodi morem non habemus neque coetus Dei.

Hoc autem praecipiens non laudo, quod non, ut in 17
melius mutemini, sed ut in deterius ruatis, congregamini.
Primum quidem enim, ubi in ecclesia congregamini, audio, 18

---

rum in conventibus sacris immodestiam: XI, 2—16. castigat vitia

19 ὑμῖν ὑπάρχειν καὶ μέρος τι πιστεύω· δεῖ γὰρ καὶ αἱρέ-
σεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν
20 ὑμῖν. Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἔστι
21 κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν· ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον
προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ
22 μεθύει. Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ
πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε καὶ κα-
ταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; Τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω
23 ὑμᾶς; Ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ
τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς
24 ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστή-
σας ἔκλασε καὶ εἶπε· „τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ
ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.“
25 Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων·
„Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ
αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν
26 ἀνάμνησιν.“ Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον
καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου
27 καταγγέλλετε ἄχρις οὗ ἔλθῃ. Ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν
ἄρτον ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος
28 ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου. Δοκι-
μαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου
29 ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ
πίνων ἀναξίως κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει μὴ διακρί-
30 νων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ
31 ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. Εἰ γὰρ
32 ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ
ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατα-
33 κριθῶμεν. Ὥστε, ἀδελφοί μου, συνερχόμενοι εἰς τὸ
34 φαγεῖν ἀλλήλους ἐκδέχεσθε· εἴ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέ-
τω, ἵνα μὴ εἰς κρίμα συνέρχησθε. Τὰ δὲ λοιπά, ὡς
ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

ΚΕΦ. XII.

1 Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς
2 ἀγνοεῖν. Οἴδατε, ὅτι ἔθνη ἦτε πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφω-
3 να, ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀπαγόμενοι· διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι
οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν

XI, 21. al. ἐπὶ τῷ φαγεῖν. 24. al. εἶπε· λάβετε (al. καὶ) φάγετε †. 25. al. ἐν τῷ αἵματι μου † s. τῷ ἐμῷ. 26. al. ἄχρις οὗ ἂν †. 27. al. τὸν ἄρτον τοῦτον †. 31. al. εἰ δὲ (†.) ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν. 34. εἰ δέ τις †. ib. al. διατάξωμαι. XII, 2. al. ὅτι ὅτε † s. ὅτε.

dissidia esse inter vos et aliqua ex parte credo; oportet 19
enim vel factiones inter vos esse, ut probi inter vos ma-
nifestentur. Quando igitur eodem in loco congregamini, 20
non commodum est domini coenam celebrare; suum enim 21
quisque cibum praesumit inter edendum et alius quidem
esurit, alius autem inebriatur. Nam num domos non ha- 22
betis ad edendum et bibendum? an ecclesiam Dei contem-
nitis atque eos qui non habent, pudore afficitis? Quid vo-
bis dicam? laudabo vos? Hac in re non laudo. Ego enim 23
accepi a domino, quod etiam vobis tradidi, dominum Ie-
sum in illa nocte, qua tradebatur, panem sumsisse et gratiis
actis fregisse et dixisse: „hoc est corpus meum, quod pro 24
vobis frangitur: hoc facite in mei memoriam.“ Eodem 25
modo etiam poculum post coenam his verbis: „hoc pocu-
lum novum foedus est per meum sanguinem: hoc facite,
quotiescunque biberitis, in mei memoriam.“ Quotiescun- 26
que enim ederitis huncce panem et hocce poculum biberi-
tis, mortem domini celebrate, usque dum venerit. Quin 27
quicunque ederit panem, quem dixi, sive biberit poculum
domini indigne, reus erit corporis et sanguinis domini.
Explorato autem homo semetipsum et sic de pane edito 28
atque e poculo bibito; nam quicunque indigne edit ac bi- 29
bit, iudicium sibimetipsi edit ac bibit corpus domini (a
vulgari cibo) non discernens. Ob hoc inter vos multi in- 30
firmi et aegroti et obdormiunt sat multi (al. sensu hone-
sti destituti). Si enim nos ipsi diiudicamus, non iudice- 31
mur (i. e. satis exploramus, a poenis sumus immunes);
sin vero iudicamur, a domino castigamur, ut ne cum 32
mundo (profanis) condemnemur. Quin, fratres mei, quan- 33
do congregamini ad edendum, vos invicem excipite; si 34
quis esurit, domi edito, ne ad iudicium subeundum con-
gregamini. Reliqua autem, quum venero, disponam.

CAP. XII.

De donis autem a Spiritu divino profectis, (al. de ho- 1
minibus a Sp. div. actis) fratres, nolo vos ignorare. No- 2
stis, vos gentiles fuisse, qui ad muta Deorum simulacra,
prouti ageremini, deducebamini; quapropter vobis signi- 3
fico, neminem per Spiritum divinum verba facientem con-
viciis proscindere Iesum et neminem dominum dicere Ie-

---

in agapis et impietatem in coena sacra celebranda: XI, 17—34.

καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύ-
4 ματι ἁγίῳ. Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ
5 πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ αὐτὸς κύ-
6 ριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς Θεὸς
7 ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ
8 φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον· ᾧ μὲν γὰρ
διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος
9 γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἑτέρῳ δὲ πίστις ἐν τῷ
αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ αὐτῷ
10 πνευματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προ-
φητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη
11 γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. Πάντα δὲ ταῦτα
ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ
12 καθὼς βούλεται. Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι καὶ
μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ
ἑνὸς, πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα· οὕτω καὶ ὁ Χριστός.
13 Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα
ἐβαπτίσθημεν εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες εἴτε δοῦλοι εἴτε
14 ἐλεύθεροι, καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. Καὶ
15 γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. Ἐὰν
εἴπῃ ὁ πούς· Ὅτι οὐκ εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώμα-
τος· οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος· Καὶ
16 ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς· Ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμὸς, οὐκ εἰμὶ ἐκ
τοῦ σώματος· οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος·
17 Εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμὸς, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοὴ,
18 ποῦ ἡ ὄσφρησις; Νυνὶ δὲ ὁ Θεὸς ἔθετο τὰ μέλη ἓν
19 ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. Εἰ δὲ
20 ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; Νῦν δὲ πολλὰ
21 μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. Οὐ δύναται ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν
τῇ χειρί· Χρείαν σου οὐκ ἔχω, ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς
22 ποσί· Χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω. Ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ
δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν ἀνα-
23 γκαῖά ἐστι· καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος,
τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· καὶ τὰ ἀσχήμο-
24 να ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει, τὰ δὲ εὐσχή-
μονα ἡμῶν οὐ χρείαν ἔχει. Ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς συνεκέρασε τὸ

XII, 3. al. εἰπεῖν· κύριος Ἰησοῦς †. 6. al. αὐτός ἐστι Θεὸς †. 10. al. ἐνέργεια δυνάμεως. 12. al. μέλη δὲ. 13. al. ἓν πν. s. ἐν ἑνὶ πν. ib. sub. fin. al. εἰς ἓν πν. ἐφωτίσθημεν s εἰς ἓν σῶμα ἐποτίσθημεν. alii aliter. 20. al. νυνὶ δὲ. 21. al. ὁ δὲ ὀφθαλμὸς †. 24. al. οὐ χρείαν ἔχει τιμῆς.

num, nisi per Spiritum sanctum. Discrimina autem sunt 4
beneficiorum divinorum, sed idem Spiritus; et discrimina 5
munerum, ac idem dominus; et discrimina effectuum, sed 6
idem Deus, qui omnia in omnibus efficit. Cuivis autem 7
datur manifestatio Spiritus illius in communem usum (al.
datur Sp. div., ut communem promovendo salutem se eo
agi possit docere); alii quidem enim per Spiritum illum 8
datur facultas, qua sapientia sese exserit (al. facultas re-
rum div. cognitione alios imbuendi: al. methodus docendi
subtilis); alii facultas, qua scientia (rerum div.) sese exse-
rit secundum eundem Spiritum; alii fides per eundem Spi- 9
ritum; alii grata sanationum beneficia per eundem Spiri-
tum; alii facultas miraculorum; alii facultas vaticinandi; 10
alii facultas Spiritus (quibus homines aguntur,) discer-
nendi; alii genera linguarum; (i. e. variis linguis loquen-
di) alii interpretatio linguarum. Omnia autem haec efficit 11
unus idemque Spiritus, qui separatim, prouti vult, sua
cuique distribuit. Quemadmodum enim corpus unum est 12
membraque habet multa, sed omnia membra corporis,
quae multa sunt, unum efficiunt corpus: sic etiam Chri-
stus. Etenim per unum Spiritum nos omnes ad unum 13
corpus efficiendum lotione sacra sumus imbuti sive Iudaei
sive Graeci sive servi sive liberi, et omnes, ut uno im-
bueremur Spiritu, poti sumus (nos poculo in sacra coena
usi obstringimur ad concordiam alendam). Etenim cor- 14
pus non uno constat membro, sed multis. Si pes dixerit: 15
quoniam non sum manus, non pertineo ad corpus; nonne
nihilo minus ad corpus pertinet? Et si dixerit auris: quon- 16
iam non sum oculus, non pertineo ad corpus; nonne ni-
hilo minus ad corpus pertinet? Si totum corpus oculus, 17
ubinam auditus? si totum auditus, ubinam olfactus? Iam 18
vero Deus posuit membra unumquodque eorum in corpo-
re, prouti voluit. Sin autem omnia unum essent mem- 19
brum, ubinam corpus? Iam vero multa quidem membra, 20
sed unum corpus. Non potest oculus dicere manui: te non 21
opus habeo: aut iterum caput pedibus: vobis non opus
habeo. At multo magis, quae membra corporis tenuiora 22
esse videntur, necessaria sunt; et quae inhonestiora cor- 23
poris esse opinamur, his maiorem circumdamus honorem;
atque indecora in nobis maiorem habent decorem, decora 24
autem in nobis non opus habent (ut decus addatur). Sed

---

admonet eos de donorum spiritualium diversitate rectoque eorum usu: commendat mutuum ac sincerum amorem et προφητείαν

25 σῶμα τῷ ὑστεροῦντι περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ
ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων
26 μεριμνῶσι τὰ μέλη. Καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμ-
πάσχει πάντα τὰ μέλη, εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαί-
27 ρει πάντα τὰ μέλη. Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ
28 μέλη ἐκ μέρους. Καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκ-
κλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον
διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων,
29 ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. Μὴ πάντες
ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι;
30 μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰα-
μάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερ-
μηνεύουσι;
31 Ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα, καὶ ἔτι
καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

ΚΕΦ. XIII.

1 Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν
ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ
2 κύμβαλον ἀλαλάζον. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ
τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ ἐὰν ἔχω
πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ
3 ἔχω, οὐδέν εἰμι. Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά
μου καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι,
4 ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακρο-
θυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ
5 περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ
6 ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει
7 ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει,
8 πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ
ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει, εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργη-
θήσονται, εἴτε γλῶσσαι, παύσονται, εἴτε γνῶσις, καταρ-
9 γηθήσεται. Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους
10 προφητεύομεν, ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ
11 μέρους καταργηθήσεται. Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος
ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην·
12 ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπο-
μεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσω-

XII, 24. al. τῷ ὑστερουμένῳ. 25. al. μεριμνᾷ. 27. al. pro μέρους l. μέλους. 31. al. χαρίσματα τὰ μείζονα. XIII, 2. al. μεθιστάναι †. ib. al. οὐθὲν †. 3. al. ψωμίζω †. 9. al. ἐκ μέρους δὲ †.

Deus commiscuit corpus deteriori cuique parti maiore ad-
dito honore, ne dissidium esset in corpore, sed idem pro 25
se invicem curarent membra. Et sive unum male se ha- 26
bet membrum, una male se habent omnia membra, sive
unum lautissime habetur membrum, una laetantur omnia
membra. Vos autem estis corpus Christi et membra sin- 27
guli. Et alios quidem Deus constituit in ecclesia sua pri- 28
mum apostolos, secundum prophetas, tertium doctores,
deinde miracula, (miraculorum effectores), tum grata sa-
nationum dona (medicos), auxilia (auxiliatores), guberna-
tiones (gubernatores), genera linguarum (linguarum peritos).
Num omnes apostoli? num omnes prophetae? num omnes 29
doctores? num omnes miracula (edendi habent facultatem)?
num omnes grata habent sanationis dona? num omnes 30
linguis loquuntur (alienis)? num omnes interpretantur
(linguas)?

Sed appetite dona praestantiora, atque insuper eximie 31
(al. tutissimam) vobis viam monstro.

CAP. XIII.

Si linguis hominum loquor ac geniorum coelestium, 1
amorem autem non habeo, aes sum sonans sive cymbalum
tinniens. Et si divinationem habeo omniaque scio mysteria 2
omnemque cognitionem et si omnem fidem habeo, ita ut
montes transferam, amorem autem non habeo, nihil sum.
Et si omnia mea bona ad pauperes alendos conferrem et 3
si corpus meum darem, ut urerer, amorem autem non
habeo, nihil proficio. Amor mansuetus est, affabilis; amor 4
non invidet; amor se non iactat, non (fastu) intumescit,
honestatem non violat, non suum quaerit commodum, 5
non irritatur, non meditatur malum (al. in rationes refert
iniurias sibi illatas), non laetatur de iniustitia, laetatur 6
autem cum aliis de veritate, omnia obtegit, omnia cre- 7
dit, omnia sperat, omnia sustinet. Amor nunquam ces- 8
sat, sed, sive divinationes, cessabunt; sive linguae, de-
sinent; sive cognitio, cessabit. Imperfecta est nostra 9
scientia imperfectaque nostra vaticinandi facultas; sed 10
quando perfectum venerit, tum imperfectum tolletur. Quum 11
eram infans, ut infans loquebar, ut infans cogitabam, ut
infans ratiocinabar; quum vero factus sum vir, puerilia
quaeque deposui. Videmus enim nunc per speculum obscure, 12

---

praeferendam esse docet τῷ γλώσσαις λαλῶν: XII, 1—30. reiicit

πον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ
13 ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Νυνὶ δὲ μένει
πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων
ἡ ἀγάπη.

ΚΕΦ. XIV.

1 Διώκετε τὴν ἀγάπην· ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικὰ,
2 μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ οὐκ
ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ· οὐδεὶς γὰρ ἀκούει,
3 πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια· ὁ δὲ προφητεύων ἀνθρώ-
ποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν.
4 Ὁ λαλῶν γλώσσῃ ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων
5 ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν
γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε· μείζων γὰρ ὁ
προφητεύων ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμη-
6 νεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. Νυνὶ δὲ, ἀδελ-
φοὶ, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς
ὠφελήσω, ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω ἢ ἐν ἀποκαλύψει ἢ ἐν
7 γνώσει ἢ ἐν προφητείᾳ ἢ ἐν διδαχῇ; Ὅμως τὰ ἄψυχα
φωνὴν διδόντα εἴτε αὐλὸς εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν
τοῖς φθόγγοις μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον
8 ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ
9 δῷ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; Οὕτω καὶ ὑμεῖς
διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνω-
σθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες.
10 Τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ καὶ
11 οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον. Ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν
τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος καὶ ὁ λαλῶν
12 ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε
πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε
13 ἵνα περισσεύητε. Διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ προσευχέσθω
14 ἵνα διερμηνεύῃ. Ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ
πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι.
15 Τί οὖν ἐστι; Προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι
δὲ καὶ τῷ νοΐ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ.
16 Ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τό-
πον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαρι-

XIV, 2. et 4. al. γλώσσαις. 5. al. κρείσσων γάρ. 7. al. ὅμως. ib. al. διδῷ †. 10. al. γένη φωνῶν εἰσιν. 12. al. πνευματικῶν. 13. al. διὸ ὁ λαλῶν †. 15. al. bis l. προσεύξομαι †.

aliquando autem ore ori obverso (i. e. clare); nunc cogno-
sco ex parte, tum autem pernoscam, quemadmodum etiam
pernotus sum (Deo). Iam vero manet fides, spes, amor, 13
haec tria; maior autem his amor.

CAP. XIV.

Diligenter studete amori; appetite autem bona a Spiri- 1
tu divino profecta, magis autem, ut vaticinemini (al. ut Sp.
div. acti doceatis). Quicunque enim loquitur lingua (pere- 2
grina), non hominibus loquitur, sed Deo; nemo enim audit,
sed animo loquitur mysteria; quicunque autem vaticinatur, 3
hominibus loquitur pietatis incrementum et cohortationem et
solamen. Quicunque loquitur lingua, semetipsum auget 4
(suam ipsius auget pietatem); quicunque vero vaticinatur,
salutem auget ecclesiae. Volo autem omnes vos loqui lin- 5
guis, magis vero, ut vaticinemini; maior enim est qui va-
ticinatur, quam qui loquitur linguis, nisi interpretetur, ut
ecclesia incrementa capiat. Iam vero, fratres, si venerim 6
ad vos linguis loquens, quid vobis prodessem, nisi loquerer
ad vos ita, sive ut nova panderem sive cognitione imbue-
rem sive vaticinarer sive docerem? Attamen instrumenta 7
musica sensu carentia, etiamsi sonum edunt, sive tibia sive
cithara, nisi distincte sonuerint, qui dignoscetur, quale
sit, quod tibia citharave canitur? etenim si incertam vocem 8
tuba ediderit, quis sese accinget ad bellum? Sic etiam vos 9
per linguam si non distinctam vocem edideritis, quomodo
noscetur id quod dicitur? ventis enim verba profundetis.
Tot, exempli caussa, genera vocum sunt in mundo nec 10
ullum earum significationis expers. Si igitur vim vocis 11
nescio, loquenti ero barbarus et is, qui loquitur, mihi
barbarus. Sic etiam vos, quoniam dotes Spiritus divini 12
acri expetitis studio, in commodum ecclesiae expetite, ut
abundetis (al. excellatis). Quapropter quicunque loquitur 13
lingua, precator, ut interpretetur (al. ut interpretandi fa-
cultas sibi contingat). Si enim precor lingua, animus meus 14
precatur, mens autem mea est iners (al. sententia mea fructu
caret). Quid igitur est? precabor animo meo, sed precabor 15
etiam mente mea (i. e. ut intelligar); canam laudes divinas
animo meo, sed canam etiam mente mea. Nam si animo 16
(al. Sp. div. motus) tuo gratias Deo egeris, qui indocti tenet
locum, quomodo in tuis gratiis agendis dicet: ita fiat!

---

docendi provinciam mulieribus in conventibus sacris datam. XII.

17 στίᾳ, ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδε; Σὺ μὲν γὰρ καλῶς
18 εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. Εὐχαριστῶ
19 τῷ θεῷ πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν, ἀλλ' ἐν
ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι,
ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ;
20 Ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν· ἀλλὰ τῇ κακίᾳ
21 νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. Ἐν τῷ νόμῳ
γέγραπται· „Ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις
λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰςακούσονταί
22 μου, λέγει κύριος." Ὥςτε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν
οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ προφητεία
23 οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. Ἐὰν οὖν συν-
έλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ πάντες γλώσσαις
λαλῶσιν, εἰςέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν,
24 ὅτι μαίνεσθε; Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰςέλθῃ
δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνα-
25 κρίνεται ὑπὸ πάντων, τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ
φανερὰ γίνεται καὶ οὕτω πεσὼν ἐπὶ πρόςωπον προςκυ-
νήσει τῷ θεῷ ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν
26 ἐστι. Τί οὖν ἐστιν, ἀδελφοί; Ὅταν συνέρχησθε, ἕκα-
στος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει,
ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει· πάντα πρὸς οἰκοδομὴν
27 γινέσθω. Εἴ τε γλώσσῃ τις λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖ-
28 στον τρεῖς καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. Ἐὰν
δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ· ἑαυτῷ δὲ
29 λαλείτω καὶ τῷ θεῷ. Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλεί-
30 τωσαν καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν· ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκα-
31 λυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. Δύνασθε γὰρ καθ'
ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι καὶ πάν-
32 τες παρακαλῶνται· καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις
33 ὑποτάσσεται· οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλ'
34 εἰρήνης. Ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων, αἱ
γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ
ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς
35 καὶ ὁ νόμος λέγει. Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ

XIV, 18. al. θεῷ μου †. ib. al. γλώσσῃ †. 19. al. τῷ νοΐ μου †. 21. al. ἐν χείλεσι ἑτέρων. 25. al. καὶ οὕτω τὰ κρυπτά †. 26. al. γενέσθω †. 32. al. πνεῦμα προφητῶν †. 33. al. post ἁγίων l. διδάσκω s. διατάσσομαι s. ἐστί. 34. al. ἐπιτρέπεται †. (Alii vs. 34. et 35. post 40 addunt.)

(i. e. tuae gratiarum actioni accinet?) quum, quid dicis,
nesciat? Tu quidem enim recte gratias agis, sed alter sa- 17
lutis incrementa non capit. Gratias ago Deo omnibus vobis 18
plus linguis loquens, sed in ecclesia volo quinque verba per 19
mentem meam loqui, ut alios quoque erudiam, (al. quam
mille verba per linguam) an mille verba per linguam?
Fratres, ne repuerascite mente; sed pravitate estote infan- 20
tes, mente autem perfecti. In lege, quam nostis, relatum 21
legitur: *) „per alias (exteras) linguas oreque barbaro ad
hunc populum loquar, et ne sic quidem aures mihi praebe-
bunt, inquit dominus." Quin linguae signo sunt (np. vos 22
Spiritu duci div.) non iis qui fidem habent, sed qui fidem
non habent; divinatio (al. institutio) autem non iis, qui
fidem non habent, sed iis qui habent fidem. Si igitur uni- 23
versa ecclesia eundem in locum convenerit et omnes loque-
rentur linguis, ingressi autem fuerint indocti vel increduli,
nonne dicent, vos insanire? Sin autem omnes vaticinaren- 25
tur, intraverit autem aliquis incredulus vel indoctus, con-
vincitur ab omnibus (erroris), diiudicatur ab omnibus
(omnium iudicio subest), occulta animi eius manifestantur,
et sic in faciem prolapsus adorabit Deum palam declarans,
Deum revera vobis inesse. Quid igitur est, fratres? 26
Quando sacros agatis conventus, unusquisque vestrum car-
men sacrum habet, linguam habet, revelationem habet, in-
terpretationem habet: omnia ad salutem augendam fiant.
Si quis lingua loquitur, bini vel ad summum terni (loquan- 27
tur), atque alter alterum excipiat, et unus interpretis agat
partes. Sin vero non adsit interpres, taceat in conventu; 28
sed secum loquatur et ad Deum. Prophetae (al. doctores) 29
autem duo treeve loquantur et reliqui interpretentur; sin 30
autem alii, qui assidet, revelatio contigerit, ille primus ta-
ceat. Potestis enim deinceps omnes vaticinari (al. docere), 31
ut omnes discant omnesque admoneantur; et dona propheta- 32
rum prophetis subiiciuntur (i. e. mentis Sp. div. imbutae
compotes sunt). Deus non auctor est turbarum (al. non 33
probat turbas), sed concordiae. Quemadmodum in omnibus 34
Christianorum ecclesiis, mulieres vestrae in sacris conven-
tibus taceant; non enim iis verba facere permittitur, sed se
subiicere (viris), quemadmodum lex quoque dicit. Sin vero 35
discere quid volunt, domi suos ipsarum viros interrogent;

*) Ies. XXVIII, 11. 12.

τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστι
36 γυναιξὶν ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. Ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ
37 θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; Εἴ τις
δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ
38 γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί· εἰ δέ τις ἀγνοεῖ,
39 ἀγνοείτω. Ὥςτε, ἀδελφοὶ, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν καὶ
40 τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε. Πάντα δὲ εὐσχημόνως
καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

ΚΕΦ. XV.

1 Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγ-
γελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε,
2 δι' οὗ καὶ σώζεσθε, (τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν!) εἰ
3 κατέχετε· ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῆ ἐπιστεύσατε. Παρέδωκα γὰρ
ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθα-
4 νεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφὰς καὶ ὅτι
ἐτάφη καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γρα-
5 φὰς καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα· ἔπειτα
6 ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ
πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν·
7 ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν, ἔσχα-
8 τον δὲ πάντων, ὡςπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κἀμοί.
9 (Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ
ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν
10 τοῦ θεοῦ· χάριτι δὲ θεοῦ εἰμὶ ὅ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ
ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν
πάντων ἐκοπίασα· οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ
11 σὺν ἐμοί.) Εἴτε οὖν ἐγὼ εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω κηρύσσομεν,
12 καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι
ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι
13 ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν
14 οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ
ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ
15 πίστις ὑμῶν· εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ
θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν
Χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρον-
16 ται. Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγή-
17 γερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις

XIV, 35. al. γυναικὶ †. 37. al. τοῦ κυρίου †. XV, 5. al. ἕνδε-
κα. 6. al. πλείονες †. 8. ὡςπερεὶ τῷ †. 14. al. ἡ πίστις ἡμῶν.

nam turpe est mulieribus in sacro conventu verba facere.
An a vobis doctrina divina profecta est? an ad vos solos 36
devenit? Si quis propheta sibi esse videtur vel Spiritu im- 37
butus divino, pernoscat, quae vobis scribo, Dei esse man-
data; sin vero quis ignorat, ignoret. Quin, fratres, stu- 38
dete diligenter vaticinari et linguis loqui ne prohibete. 39
Omnia autem decore fiant atque ex ordine. 40

CAP. XV.

Significo autem vobis, fratres, laetam de regno Mes- 1
siano doctrinam, quam vobis tradidi, quam etiam admisi-
stis, in qua etiam constantes fuistis, per quam etiam beati- 2
tudine potimini, (qua voce (al. quibus argumentis) laetam
de Messia doctrinam vobis tradidi!) si eam obtinetis; nisi
frustra fidem habuistis. Tradidi enim vobis in primis, 3
quod etiam accepi, Christum mortuum esse pro peccatis
nostris ex mente librorum sacrorum (al. teste sc. s.) et 4
sepultum et resuscitatum tertio die ex mente librorum sa-
crorum et conspiciendum se praebuisse Cephae, tum duode- 5
cimviris: tum conspiciendum se praebuit plus quam quin- 6
gentis fratribus simul, e quibus plurimi adhuc superstites
sunt, quidam vero etiam obdormivere: tum conspiciendum 7
se praebuit Iacobo, deinde apostolis omnibus; postremo 8
autem omnium, tanquam abortivo, mihi quoque conspicien-
dum se praebuit. (Ego enim sum infimus apostolorum, qui 9
non sum dignus qui apostolus vocer, propterea quod eccle-
siam Dei sum persecutus; sed gratia Dei sum id quod sum, 10
et gratia, quam mihi exhibuit, non fuit irrita, sed plus
quam illi omnes laboravi; non ego vero, sed, quae mihi
aderat, gratia Dei.) Sive igitur ego sive illi, sic alta 11
voce docemus; et sic credidistis. Si vero Christus e mor- 12
tuis in vitam revocatus alta voce docetur, quomodo nonnulli
inter vos resurrectionem mortuorum esse negant? Sin au- 13
tem resurrectio mortuorum non est, ne Christus quidem ab
inferis est excitatus; sin autem Christus non est excitatus, 14
vanum itaque praeconium nostrum, sed vana etiam fides
vestra: deprehendimur vero etiam falsi testes Dei, quoniam 15
testati sumus contra Deum, eum in vitam revocasse Chri-
stum, quem non revocavit, siquidem ergo mortui non re-
vocantur in vitam. Si enim mortui non resuscitantur, ne 16
Christus quidem resuscitatus est; sin autem Christus non 17

XIII. XIV. refutat dubia de mortuorum in vitam reditu, qua de

18 ὑμῶν· ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἄρα καὶ οἱ κοι-
19 μηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο. Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ
ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων
20 ἀνθρώπων ἐσμέν. Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν
21 ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων. Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου
22 ὁ θάνατος καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. Ὥςπερ
γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν
23 τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται· ἕκαστος δὲ ἐν τῷ
ἰδίῳ τάγματι· ἀπαρχὴ Χριστὸς· ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ
24 ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ· εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ τὴν
βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν
25 ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν· δεῖ γὰρ αὐτὸν
βασιλεύειν „ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ
26 τοὺς πόδας αὐτοῦ·“ ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θά-
27 νατος. „Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.“
Ὅταν δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον, ὅτι ἐκτὸς
28 τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. Ὅταν δὲ ὑποταγῇ
αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται
τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα
29 ἐν πᾶσιν. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν
νεκρῶν; Εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτί-
30 ζονται ὑπὲρ αὐτῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν
31 ὥραν; Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύ-
32 χησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν! Εἰ
κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ
ὄφελος; Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, „φάγωμεν καὶ πίω-
μεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν.“ Μὴ πλανᾶσθε·
33 „Φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.“ Ἐκνήψατε
34 δικαίως καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινὲς
ἔχουσι· πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω.
35 Ἀλλ' ἐρεῖ τις· Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ
36 σώματι ἔρχονται; Ἄφρον σύ! ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖ-
37 ται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ· καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ
γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι,
38 σίτου ἤ τινος τῶν λοιπῶν· ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα
καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον
39 σῶμα. Οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σάρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν
ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη
40 δὲ πτηνῶν· καὶ σώματα ἐπουράνια καὶ σώματα ἐπίγεια,

XV, 20. al. ἀπαρχὴ τ. κεκ. ἐγένετο †. 24. al. παραδιδῷ. 25. al. πόδας αὐτοῦ. 28. al. θεὸς πάντα †. 29. al. pro αὐτῶν l. τῶν νεκρῶν †. 31. al. τὴν ἡμετέραν †. 33. al. χρῆσθ' †. 34. al. ὑμῖν λαλῶ. 36. al. ἄφρων. 39. al. ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρ. †.

resuscitatus est, vana est vestra fides; etiamnum estis in 18
peccatis vestris; ergo etiam quicunque Christum professi
obdormiverunt, perditi sunt. Si modo hac in vita spem re- 19
positam habemus in Christo, omnibus hominibus miseriores
sumus. Iam vero Christus excitatus est ab inferis prin- 20
ceps (antesignanus) eorum qui obdormiverunt. Quando- 21
quidem enim per hominem mors et per hominem resur-
rectio mortuorum. Quemadmodum enim per Adamum 22
omnes moriuntur, sic etiam per Christum omnes revocan-
tur in vitam; sed suo quisque ordine: princeps Christus; 23
tum qui Christo nomen dederunt, in eius adventu; tum 24
denique, quando tradiderit regnum Deo et patri, quando
omne imperium omnemque potestatem et potentiam sustu-
lerit; oportet enim eum regnare, *) usque dum omnes ho- 25
stes pedibus eius subiecerit.“ Ultimus hostis subigitur 26
mors. **) „Omnia enim pedibus eius subiecit.“ Quum 27
vero „omnia subiecta esse“ dixit, patet, ipso excepto,
omnia ei esse subiecta. Quum vero ei omnia subiecta fue- 28
rint, tum et ipse filius subiicietur ei, qui ipsi omnia sub-
iecit, ut Deus sit summus omnium dominus. Nam quid 29
facient ii qui lotione sacra imbuuntur pro mortuis? si
omnino mortui non resuscitantur, quid vel pro iis sacra
lotione imbuuntur? quid nos quoque quavis hora pericula 30
subimus? Quotidie morior, per illam vestram laudem (te- 31
stor), quam habeo per Christum Iesum dominum nostrum!
Si more hominum (al. ut homo vulgaris) cum belluis de- 32
pugnavi Ephesi, quae mihi utilitas? Si mortui non resus-
citantur, ***) „edamus et bibamus; cras enim morimur.“
Ne fallamini: „corrumpunt mores honestos prava consortia.“ 33
Edormite crapulam probe (al. ut decet,) et ne peccate; 34
ignoratione enim Dei quidam laborant: ad vos pudore
suffundendos dico.

Sed dicet aliquis: quomodo excitentur mortui? sed 35
quali corpore (induti) veniant? O te insipidum! quod se- 36
ris, non vita donatur, nisi mortuum fuerit, et quod se- 37
ris, non corpus illud futurum seris, sed nudum granum,
ut tritici sive cuiusdam reliquorum; sed Deus ei corpus 38
dat, prouti ipsi placuerit, et suum cuique seminum cor-
pus. Non omnis caro eadem caro, sed alia hominum, alia 39
caro quadrupedum, alia piscium, alia volucrum; et cor- 40

*) Ps. CX, 1. **) Ps. VIII, 7. ***) Ies. XXII, 13.

re nulla potest esse dubitatio: XV, 1—58. exhortatur eos ad pe-

ἀλλ᾽ ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν
41 ἐπιγείων· ἄλλη δόξα ἡλίου καὶ ἄλλη δόξα σελήνης καὶ
ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν
42 δόξῃ. Οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Σπείρεται
43 ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ,
ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν
44 δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευ-
ματικόν· ἔστι σῶμα ψυχικὸν καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν.
45 Οὕτω καὶ γέγραπται· „Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος
Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν·“ ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα
46 ζωοποιοῦν. Ἀλλ᾽ οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ
47 ψυχικόν· ἔπειτα τὸ πνευματικόν. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος
ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ.
48 Οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ οἷος ὁ ἐπου-
49 ράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι, καὶ καθὼς ἐφορέσα-
μεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα
50 τοῦ ἐπουρανίου. Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ
αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ
51 φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. Ἰδού, μυστήριον
ὑμῖν λέγω· Πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ
52 ἀλλαγησόμεθα ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ
ἐσχάτῃ σάλπιγγι. (Σαλπίσει γὰρ καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθή-
53 σονται ἄφθαρτοι καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα.) Δεῖ γὰρ τὸ
φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν
54 τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. Ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν
τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύ-
σηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμέ-
55 νος· „Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος.“ Ποῦ σου, θά-
56 νατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ᾅδη, τὸ νῖκος; Τὸ δὲ
κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία· ἡ δὲ δύναμις τῆς
57 ἁμαρτίας ὁ νόμος. Τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν
58 τὸ νῖκος διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ! Ὥστε,
ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι,
περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε εἰδότες,
ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

XV, 44. al. εἰ ἔστι σῶμα ψυχικόν, ἔστι καὶ (†) πνευματικόν. 47. al. inducunt ὁ κύριος. 49. al. φορέσωμεν †. 51. al. πάντες μὲν κοιμηθησόμεθα, οὐ πάντες δὲ ἀλλ. † s. πάντες μὲν οὖν κτλ. s. πάντες μὲν ἀναστησόμεθα, οὐ πάντες δὲ. alii aliter. 52. al. ῥοπῇ. ib. al. οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται †. 57. al. δόντι.

pora coelestia et corpora terrestria, sed alius ille coele- 41
stium splendor, alius ille terrestrium; alius splendor so-
lis et alius splendor lunae et alius splendor siderum; si-
dus enim a sidere differt splendore. Sic etiam resurrectio 42
mortuorum. Seritur mortale, excitatur immortale; seritur 43
inhonoratum, excitatur splendidum; seritur infirmum, ex-
citatur potens; seritur corpus animale, excitatur spirituale; 44
est corpus anima donatum atque est corpus Spiritu dona-
tum divino. Sic etiam scriptum legitur: „exstitit primus 45
ille homo Adamus, ut anima esset viva; ultimus ille Ada-
mus, ut esset spiritus vita donans (i. e. ut esset, qui Sp.
div. imbutus vitam largiretur beatam.) At non primum 46
spirituale illud, sed illud animale (corpus), deinde spiri-
tuale. Primus ille homo de terra terrenus, alter ille ho- 47
mo dominus noster de coelo. Qualis ille terrenus, tales 48
etiam terreni, et qualis ille coelestis, tales etiam coele-
stes, et quemadmodum retulimus imaginem terreni, refe- 49
remus etiam imaginem coelestis. Volo autem mihi hoc, 50
fratres, carnem et sanguinem regno Messiano potiri non
posse neque mortalitatem abire in immortalitatem. Ecce 51
arcanum vobis dico: omnes quidem non moriemur, sed
omnes mutabimur puncto temporis, ictu oculi, ad ultimam
tubam (ad ultimum tubae sonum). Nam sonum dabit et 52
mortui excitabuntur immortales et nos mutabimur. Opor- 53
tet enim hoc fragile vestiri firmitate et mortale hoc immor-
talitate vestiri. Quando autem hoc fragile firmitate fuerit 54
vestitum et hoc mortale vestitum fuerit immortalitate, tunc
illa literarum sacrarum vox eventum habebit: *) „absor-
pta est mors ita, ut devinceretur." **) „Ubinam tuus, 55
mors, aculeus? ubi tua, sepulcrum, (Orcus), victoria?
Aculeus autem mortis peccatum, sed vis peccati lex. Sed 56
Deo gratias (debemus), qui nobis dat victoriam per do- 57
minum nostrum Iesum Christum. Quin, fratres mei dile- 58
cti, firmi estote, immoti, incrementa semper capientes in
opere domini agendo, quum sciatis, laborem vestrum in
re christiana non esse vanum.

---

*) Ies. XXV, 8.

**) Hos. XIII, 14.

ΚΕΦ. XVI.

1 Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥςπερ διέ-
ταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτω καὶ ὑμεῖς
2 ποιήσατε. Κατὰ μίαν σαββάτων ἕκαστος ὑμῶν παρ᾽
ἑαυτῷ τιθέτω θησαυρίζων ὅ,τι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ
3 ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. Ὅταν δὲ παραγένω-
μαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε, δι᾽ ἐπιστολῶν τούτους πέμψω
4 ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἐὰν δὲ ᾖ
ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται.
5 Ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω·
6 (Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι·) πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν πα-
ραμενῶ ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε
7 οὗ ἐὰν πορεύωμαι. Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ
ἰδεῖν· ἐλπίζω γὰρ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν
8 ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ. Ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεν-
9 τηκοστῆς· θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς καὶ
ἀντικείμενοι πολλοί.
10 Ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε, ἵνα ἀφόβως γένη-
ται πρὸς ὑμᾶς· τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται ὡς καὶ
11 ἐγώ· μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ. Προπέμψατε δὲ
αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με· ἐκδέχομαι γὰρ αὐ-
12 τὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. Περὶ δὲ Ἀπολλὼ τοῦ ἀδελφοῦ,
πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν
ἀδελφῶν· καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ·
13 ἐλεύσεται δὲ, ὅταν εὐκαιρήσῃ. Γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν
14 τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε, πάντα ὑμῶν ἐν
ἀγάπῃ γινέσθω.
15 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί· οἴδατε τὴν οἰκίαν
Στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας καὶ εἰς διακο-
16 νίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτοὺς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσ-
σησθε τοῖς τοιούτοις καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κο-
17 πιῶντι. Χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ Φουρ-
τουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι
18 ἀνεπλήρωσαν· ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ
19 ὑμῶν. Ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. Ἀσπάζονται
ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας· ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ
πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα σὺν τῇ κατ᾽ οἶκον αὐτῶν

XVI, 1. al. σαββάτου +. ib. al. εὐοδωθῇ. 7. al. ἐλπίζω δὲ +. ib. al. ἐπιτρέψῃ +. 9. al. ἐναργής. 12. al. post τ. ἀδελφοῦ l. δηλῶ ὑμῖν, ὅτι. 15. Σεφανᾶ καὶ Φορ- (s. Φουρ-) τουνάτου. 17. al. αὐτοὶ ἀνεπλήρωσαν +. 19. al. ἐκκλ. αὐτῶν, παρ᾽ οἷς καὶ ξενίζομαι.

CAP. XVI.

De pecuniis autem in usum Christianorum colligen- 1
dis, quemadmodum in coetibus christianis Galatiae insti-
tui, sic vos quoque facite. Primo quoque hebdomadis die 2
quivis vestrum apud se (domi suae) reponat colligens
prouti prospero rerum successu usus fuerit, ne, quum ve-
nero, tum pecuniae colligantur. Quum autem adfuero, 3
quoscunque probaveritis, hos cum epistolis (commendati-
ciis) mittam, ut beneficia vestra auferant Hierosolyma. Sin 4
vero operae pretium esset, ut ego quoque proficiscerer,
mecum proficiscentur. Veniam autem ad vos, quum Mace- 5
doniam peragravero; (Macedoniam enim peragro;) apud 6
vos autem fortasse commorabor vel etiam hiemem trans-
igam, ut vos me, quocunque proficiscar, prosequamini.
Nolo enim vos nunc in transitu videre; spero enim per 7
aliquod tempus apud vos permanere, si dominus permise-
rit. Ephesi autem permanebo usque ad festum penteco- 8
stes; nam ianua mihi aperta est magna et efficax atque ad- 9
versarii multi.

Quum vero venerit Timotheus, videte, ut sine metu 10
apud vos versetur; nam opus domini agit uti et ego; ne 11
quis igitur pro nihilo eum habeat. Prosequamini vero eum
benevolo animo, ut ad me veniat; nam exspecto eum cum
fratribus. — De Apollonio autem fratre, multa eum hor- 12
tatus sum, ut ad vos veniret cum fratribus; et omnino
non erat voluntas, ut nunc veniret; veniet autem nactus
opportunitatem. Vigilate, perstate in fide vestra, vos vi- 13
ros praestate, estote fortes, omnia quae agitis, cum amore 14
fiant.

Admoneo autem vos, fratres; nostis domum Stephanae 15
Achaiae esse primitias et commodis Christianorum semet-
ipsos dedidisse, ut vos quoque cedatis eiusmodi homini- 16
bus et quicunque mecum opus agit et laborat. Laetor au- 17
tem de praesentia Stephanae et Fortunati et Achaici, quon-
iam hi vestram absentiam compensarunt; nam et meum et 18
vestrum animum recrearunt. Agnoscite igitur tales. Sa- 19
lutant vos coetus in Asia; salutant vos multum per domi-
num Aquilas et Priscilla cum coetu, qui in domo eorum

---

cunias in usum pauperum christianorum in Palaestina colligendas
ac desinit in salutem iis apprecando suo aliorumque nomine.
XVI.

20 ἐκκλησίᾳ· ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες· ἀσπά-
σασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.
21 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου· (εἴ τις οὐ φιλεῖ
22 τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἤτω ἀνάθεμα· μαρὰν ἀθά.)
23 Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ᾽ ὑμῶν. Ἡ ἀγά-
24 πη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΚΕΦ. Ι.

1 Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ
καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ
ἐν Κορίνθῳ σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ
2 Ἀχαΐᾳ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν
καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
3 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης
4 παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει
ἡμῶν εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ
θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ
5 ὑπὸ τοῦ θεοῦ· ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ
Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτω διὰ τοῦ Χριστοῦ περισσεύει καὶ
6 ἡ παράκλησις ἡμῶν. Εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν
παρακλήσεως καὶ σωτηρίας· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ
τῆς ὑμῶν παρακλήσεως τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ
τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν· καὶ
7 ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες, ὅτι ὥσπερ

XV, 24. addunt: πρὸς Κορινθίους πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ Στεφανᾶ καὶ Φουρτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου, s. ἐτελέσθη πρὸς Κορινθ. α. alii aliter. περιέχει δὲ ἀναγνώσεις ε. κεφάλαια θ. μαρτυρίας ιζ στίχους ωθ. s. ων s. ωο s. ωος.

I, 5. al. οὕτω καί. 6. al. τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν (al. καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν·) εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας· καὶ ἡ ἐλπὶς κτλ.

est, christiano; salutant vos fratres omnes; salutate vos 20
invicem per osculum sanctum.
Salutatio hac mea manu Pauli; (si quis non diligit 21
dominum nostrum Iesum Christum, esto piaculum; (diris 22
exsecratus) dominus veniet.) Benevolentia domini Iesu 23
Christi vobis (adsit). Amor meus vobiscum omnibus ex 24
mente Christi Iesu (i. e. vero vos amplector amore).

PAULI

AD CORINTHIOS

EPISTOLA SECUNDA.

CAP. I.

Paulus, legatus Iesu Christi per voluntatem Dei consti- 1
tutus, et Timotheus frater ecclesiae Dei, quae Corinthi est,
omnibusque, qui in tota Achaia Christo nomen dederunt,
salutem dicimus. Gratia vobis et pax a Deo patre nostro 2
et domino Iesu Christo (contingat).
Laudibus celebretur Deus et pater domini nostri Iesu 3
Christi, pater misericordiae et Deus omnis solatii, qui ani- 4
mum nobis addit ad omnes calamitates nostras perferendas,
ut nos homines quavis calamitate pressos erigere possimus
per illud, quo ipsi a Deo erigimur, solatium; nam quemad- 5
modum calamitates Christi in nos redundarunt, sic per
Christum etiam consolatio nostra redundat. Verum sive 6
malis affligimur, in vestram cadunt consolationem et salu-
tem; sive solatio fruimur, ad vestram valet consolationem,
quae vim suam exserit in constanter perferendis iisdem ca-
lamitatibus, quas nos quoque patimur; et haec spes nostra
firma est de vobis, quod nobis persuasum habemus, vos, 7

Dicta salute I, 1—8., ob calamitates in propaganda religione

κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλή-
8 σεως. Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὑπὲρ
τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι
καθ᾽ ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥςτε ἐξαπο-
9 ρηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν· ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ
ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες
ὦμεν ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς
10 νεκρούς, ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐῤῥύσατο ἡμᾶς καὶ
11 ῥύεται· εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουρ-
γούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν
προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ
ὑπὲρ ἡμῶν.

12 Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστί, τὸ μαρτύριον τῆς
συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ,
οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ᾽ ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφη-
13 μεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς. Οὐ γὰρ
ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἢ ἃ ἀναγινώσκετε ἢ καὶ ἐπι-
γινώσκετε· ἐλπίζω δέ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε,
14 καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους· ὅτι καύχημα
ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ
15 κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς
16 ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε, καὶ δι᾽
ὑμῶν διελθεῖν εἰς Μακεδονίαν καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας
ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑφ᾽ ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν
17 Ἰουδαίαν. Τοῦτο οὖν βουλευόμενος μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ
ἐχρησάμην, ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι,
18 ἵνα ᾖ παρ᾽ ἐμοὶ τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὒ οὔ; Πιστὸς δὲ ὁ
θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ
19 καὶ οὔ. Ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἐν ὑμῖν
δι᾽ ἡμῶν κηρυχθείς, δι᾽ ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμο-
θέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν,
20 (ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ καὶ ἐν αὐτῷ
21 τὸ ἀμήν,) τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι᾽ ἡμῶν. Ὁ δὲ βεβαιῶν
22 ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν καὶ χρίσας ἡμᾶς θεός· ὁ καὶ
σφραγισάμενος ἡμᾶς καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύ-
23 ματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν
θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχήν, ὅτι φειδόμενος
24 ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον, οὐχ ὅτι κυριεύομεν

I, 8. al. περὶ τῆς θλίψεως †. ib. al. ὑπὲρ δύναμιν ἐβαρήθ. 12. al. pro ἐν ἁπλότητι l. ἐν ἁγιότητι †. 15. al. τὸ πρότερον †. ib. al. pro χάριν l. χαράν. 16. al. ἀπελθεῖν †. 17. al. βουλόμενος †. 18. al. ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἔστι †. 19. al. τοῦ θεοῦ γὰρ υἱὸς †.

quemadmodum in calamitatibus, sic etiam in solatio esse
socios. Nolumus enim vos, ignorare, fratres, de calami- 8
tate nostra, quae accidit nobis in Asia, eam vires nostras
longe superasse, ita ut vel ad vitae desperationem adducere-
mur; at ipsi apud animum nostrum morti nos devovimus, 9
ut omnis mihi non in me, sed in Deo, qui mortuos excitat,
(vitae) posita esset spes, qui e tali (tanta) morte nos eripuit 10
atque eripit; quem etiam in posterum erepturum esse spera-
mus, vobis quoque pro nobis precibus vestris opem ferenti- 11
bus, ut pro beneficio multos per homines in nos collato a
multis (Deo) agantur gratiae de nobis.

Gloria enim nostra est haec, testimonium conscientiae 12
nostrae, nos cum animi simplicitate et candore, qui Deo
placet, non vi sapientiae humanae, sed gratiae Dei, in hoc
mundo esse versatos, satis superque autem apud vos. Ne- 13
que enim alia ad vos scribimus, nisi ea, quae legitis aut
etiam cognoscitis; spero autem, vos etiam ad vitae finem
usque (al. perpetuo) cognituros esse, quemadmodum etiam
cognovistis nos ex parte, nos vobis, quemadmodum etiam 14
vos nobis, gloriandi materiem praebere die illo domini nostri
Iesu. Qua spe fretus prius ad vos venire volebam, ut se- 15
cundum haberetis beneficium, et per vos pervenire in Mace- 16
doniam iterumque a Macedonia venire ad vos et in Iudaeam
a vobis deduci. Hoc igitur deliberans num forte itaque 17
levitate quadam usus sum, an quae delibero, cupide deli-
bero, ut modo affirmem modo negem? (al. modo velle
modo nolle dicam?) At Deus est fidus (al. Deum testor), 18
doctrinam nostram vobis traditam non fuisse inconstantem;
nam filius Dei Iesus Christus inter vos per nos alta voce 19
nuntiatus, per me et Silvanum et Timotheum, non exstitit
res sibi non constans, sed per eum rata facta est (doctrina 20
mea de Chr.) (quotquot enim mandata Dei, per eum certa
sunt et per eum firma,) in Dei gloriam per nos. Qui vero 21
nos vobiscum ad Christum profitendum confirmat nosque
inauguravit, Deus est, qui etiam nos obsignavit (certos 22
reddidit) et pignus Spiritus divini animis nostris indidit.
Ego autem testem Deum contra animam meam invoco, me, 23
ut parcerem vobis, nondum venisse Corinthum; non quod 24
fidei vestrae imperamus, sed adiutores sumus laetitiae ve-

---

chr. fortiter superatas Deum celebrat laudibus: 4—11. animi sui simplicitatem et gravitatem contra levitatis atque inconstantiae crimen obtrectatorum suorum defendit seque metu tristitiae pa-

ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν·
τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

ΚΕΦ. II.

1 Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ
2 πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς
ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;
3 Καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτὸ, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἔχω
ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν· πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι
4 ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. Ἐκ γὰρ πολλῆς θλί-
ψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν
δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα
γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.

5 Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ
6 μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ, πάντας ὑμᾶς. Ἱκανὸν τῷ
7 τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων, ὥστε
τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι,
8 μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. Διὸ
9 παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην· — εἰς τοῦτο
γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς
10 πάντα ὑπήκοοί ἐστε. Ὧι δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ· καὶ
γὰρ ἐγὼ ὃ κεχάρισμαι, εἴ τι κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν
11 προσώπῳ Χριστοῦ· — ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ
σατανᾶ. Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

12 Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
Χριστοῦ καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ οὐκ ἔσχηκα
ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν
13 ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἐξῆλθον εἰς
Μακεδονίαν.

14 Τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς
ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανε-
15 ροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ· ὅτι Χριστοῦ εὐωδία
ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυ-
16 μένοις· οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὀσμὴ

II, 2. al. ἐλθεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς †. 3. al. λύπην ἐπὶ λύπην (al. ἐπὶ λύπῃ) ἔχω †. 10. al. εἴ τι κεχάρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι — ᾧ κεχάρ., εἴ τι κεχάρ. †. 12. al. διὰ τοῦ εὐαγγελίου. 14. al. αὐτοῦ. 16. al. ἐκ θανάτου, ἐκ ζωῆς.

strae (in societatem — venimus); nam in fide constantes
fuistis.

CAP. II.

Iudicatum est autem mihi hoc, non iterum cum tristitia 1
ad vos venire. Si enim ego tristitia afficio vos, ecquis est 2
qui me exhilaret, nisi is qui a me tristitia afficitur? Et hoc 3
ipsum scripsi vobis, ut ne, quum venissem, tristitiam per-
ciperem ab iis, a quibus gaudium percipere debebam; per-
suasum mihi habens de vobis omnibus, meum gaudium vobis 4
omnibus esse commune. Multis enim pressus angustiis et
sollicitudine scripsi ad vos multis cum lacrymis, non, ut
tristitia afficeremini, sed amorem ut cognosceretis, quo ego
in vos abundo.
Sin autem quis tristitia affecit, non me tristitia affecit, 5
sed quodammodo, ne quid gravius adiiciam, vos omnes.
Sufficit tali homini haec poena a plerisque inflicta, ita ut 6. 7
contra vos potius condonetis et consolatione eum erigatis,
ne eiusmodi homo nimia tristitia conficiatur. Quare hortor 8
vos, ut amorem ei comprobetis; nam hunc in finem etiam 9
scripsi, ut vos probatos cognoscerem, an omni ex parte
dicto audientes essetis. Cui vero aliquid condonatis, ego 10
quoque (huic — condono); etenim ego quod condonavi, si
condonavi, vestra causa ex mente Christi (al. per Christum
iuro); ne Satanae succumberemus. Non enim cogitata eius 11
ignoramus.
Quum vero Troadem venissem ad laetum de Christo 12
nuntium perferendum et opportunitas (docendi) mihi data
esset per dominum, animo tranquillo esse non potui, pro-
pterea quod Titum fratrem meum non inveni, sed valedixi 13
iis meque in Macedoniam contuli.
At Deo ego gratias, qui nunquam non triumphum no- 14
bis per Christum (al. in causa Christi) concedit et suavem
cognitionis ipsius odorem per nos in quovis loco diffundit;
nam suave Christi suffimentum sumus Deo inter eos qui 15
servantur (beatitudine regni Messiani potiuntur), et inter
eos qui perduntur; illis quidem odor mortis (funestus), his 16

---

andae absterritum Corinthios nondum revisisse: 12—II, 4. ho-
mini ob incestum male multato, sed iam frugi facto ut dent
veniam, precatur ac sperat, quum ingens inait dolorum leni-
mentum et incrementum rei chr.: 5—11. de fervido suo studio
nes sacrorum chr. Troade atque in Macedonia prorogandi bre-
viter exponit et in sinceritatis, qua docuerit semper et obtrecta-

17 ζωῆς εἰς ζωήν. Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; Οὐ γάρ
ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ κατενώπιον
τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.

ΚΕΦ. III.

1 Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν ἢ μὴ χρήζο-
μεν, ὥς τινες, συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐξ
2 ὑμῶν συστατικῶν; Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε ἐγγε-
γραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν γινωσκομένη καὶ ἀνα-
3 γινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· φανερούμενοι, ὅτι
ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγε-
γραμμένη οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ
ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις.
4 Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς
5 τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαι
τι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ,
6 ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ
γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει,
7 τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου
ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ,
ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ
πρόσωπον Μωϋσέως διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ
8 τὴν καταργουμένην· πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ
9 πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; Εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κα-
τακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία
10 τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. Καὶ γὰρ οὐ δεδόξασται τὸ
δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλού-
11 σης δόξης. Εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῷ
12 μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ. Ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα
13 πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα· καὶ οὐ, καθάπερ Μωϋσῆς
ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ πρὸς τὸ μὴ
ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργου-
14 μένου. Ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν· ἄχρι γὰρ
τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς

II, 17. al. ὡς λοιποί. ib. al. κατέναντι τ. θεοῦ. III, 1. al. pro ἢ μὴ l. εἰ μή. 3. al. καρδίαις. 7. al. Μωσέως †. 9. al. δόξα ἐστιν s. ἐν δόξῃ ἐστιν s. ἦν. 10. al. οὐδὲ δεδόξ. †. 14. al. ἐν τῇ ἀναγνώσει. ib. al. ὅ, τι ἐν Χ. Ἰ. †.

valet ad mortem, his autem odor vitae (salutaris), qui valet
ad vitam. Et ad haec quisnam idoneus? Non enim sumus, 17
ut reliqui, caupones doctrinae divinae, sed cum animi sinceritate, sed uti a Deo iubetur, sub auspiciis Dei ex mente Christi verba facimus.

CAP. III.

Iterum nosmetipsi commendare incipiamus an non in- 1
digemus, ut quidam, literis commendaticiis apud vos aut
a vobis commendaticiis? Epistola nostra vos estis animo 2
nostro inscripta, quae legitur et recitatur ab omnibus homi-
nibus; manifestum est, vos esse epistolam Christi a nobis 3
consignatam (administratam), inscriptam non atramento,
sed ope Spiritus Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in
tabulis animi corporeis. Eiusmodi autem persuasionem 4
(np. nos non egere aliorum hominum commendatione) habe-
mus per Christum ratione habita Dei; non quod ipsi idonei 5
simus ad aliquid excogitandum, tanquam a nobismetipsis
profectum, sed idoneos nos esse, Deo debetur, qui etiam 6
nos idoneos novi foederis ministros reddidit, non legis Mo-
saicae, sed doctrinae Christianae; nam lex Mosaica inter-
ficit, (al. supplicia minatur) doctrina autem Christiana
(Spiritus) vitam largitur aeternam. Sin autem munus mor- 7
tis (i. e. lex Mos., quae supplicia minatur) literis consigna-
tum in lapidibus incisum gloriosum fuit, ut Israelitae vul-
tum Mosis recta intueri non possent propter hunc ipsum
vultus splendorem, qui tamen evanuit: quomodo non munus 8
Spiritus sancti gloriosius erit? Si enim munus condemna- 9
tionis gloriosum, munus favorem exhibens divinum multo
gloriosius est. Etenim non collustratum est id quod collu- 10
stratum est in hac parte (i. e. ut per splendorem in vultu
Mosis illustraretur) propter nimium splendorem. Si enim 11
id quod irritum redditur per splendorem (al. quod caducum
erat i. e. munus Mosis, gloriosum fuit), multo gloriosius id
quod durat. Talem igitur spem habentes multa libertate 12
utimur, et non, quemadmodum Moses faciem suam circum- 13
dabat velamine, ne Israelitae finem (muneris) eius quod ca-
ducum erat, intentis oculis adspicerent (cognoscerent). At 14
obtusae sunt eorum mentes; nam ad hodiernum usque

---

tores suos vanae laudis quaestusque cupidos vicerit, et religionis chr., quae longe praestantior est mosaica, beatos reddit homines nec ullo tempore interitura, excurrit laudes: 12 — III, 18. exponit,

παλαιᾶς διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν
15 Χριστῷ καταργεῖται· ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγι-
νώσκεται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν
16 κεῖται· ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται
17 τὸ κάλυμμα. Ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ
18 πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακε-
καλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι
τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν,
καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

ΚΕΦ. IV.

1 Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς
2 ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν· ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ
τῆς αἰσχύνης μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ μηδὲ δο-
λοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς
ἀληθείας συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν
3 ἀνθρώπων ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμ-
μένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ
4 κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλω-
σε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς
τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ,
5 ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν,
ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον· ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν
6 διὰ Ἰησοῦν. Ὅτι ὁ θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμ-
ψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν
τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ
7 Χριστοῦ. Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακί-
νοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ
8 καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν· ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενο-
9 χωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· διω-
κόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι, καταβαλλόμενοι,
10 ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι· πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ
ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν
11 τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. Ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες
εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ

III, 15. al. ἀναγινώσκηται †. IV, 1. al. ἐγκακοῦμεν. 2 al. συνιστάντες. 4. al. εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι τ. φωτ. †. ib. al. τ. θεοῦ τοῦ ἀοράτου †. 6. al. τῆς δόξης αὐτοῦ †. 10. al. τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου Ἰ.

diem idem velamen in recitatione antiqui foederis permanet, quod non retegatur, quoniam per Christum (solum)
removetur (removeri potest); sed ad hunc usque diem, 15
quando recitatur Moses, velamen animo eorum impositum
est; quando vero sese converterit (animus eorum) ad do- 16
minum, circumcirca velamen illud removetur. Dominus 17
vero est Spiritus; ubi autem Spiritus domini, ibi libertas.
Nos vero omnes velo a facie remoto splendorem domini 18
per speculum videntes in eandem permutamur imaginem,
(ita ut haec permutatio) a splendore (incipiat et) in splendorem (desinat), quemadmodum a domino Spiritus divini (exspectari licet).

CAP. IV.

Propterea, quod hanc provinciam habemus, quemad- 1
modum benevolentiam Dei sumus experti, non sumus inertes; sed occultam turpitudinem repudiamus, non fraudu- 2
lenter agimus nec temeramus doctrinam divinam, sed aperiunda vera doctrina omnium hominum conscientiae nos
commendamus Deum intuentes. Sin autem vel laeta no- 3
stra de regno Messiano doctrina velamine obducta est, in
iis qui beatitudine Messiana excidunt, velamine est obducta, in quibus Deus huius seculi mentes occaecavit, ut 4
fidem denegarent, ne illustris laetae de regno Messiano doctrinae, quae Christum, qui imaginem Dei refert, illustrat, splendor iis affulgeret. Non enim nosmetipsos alta 5
voce praedicamus, sed Iesum Christum dominum; nosmetipsos autem ministros propter Iesum. Nam Deus, qui e 6
tenebris lucem exsplendescere iussit, (est is,) qui in animis vestris lucem accendit, ut illustrem redderemus cognitionem splendoris divini in vultu Iesu Christi (al. Christum intuiti.) Habemus autem hunc thesaurum in vasis 7
argillariis, ut eximia illa vis esset Dei neque a nobis;
omni modo affligimur, at non angimur; in angustiis ver- 8
samur, at non prorsus desperamus; persecutionibus pre- 9
mimur, at non deserimur; prosternimur, at non perdimur; semper mortem Iesu in corpore nostro circumferi- 10
mus, ut vita quoque Iesu in corpore nostro manifestetur.
Semper enim nos vivi morti tradimur propter Iesum, ut 11

---

se a laude per malas artes sibi paranda alienissimum id modo spectare, ut Deo probetur, quamquam hominum caecitas id non videat: IV, 1—6. malis acerbissimis obnoxium, animum tamen

12 τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. Ὥστε
ὁ [μὲν] θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν.
13 Ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως κατὰ τὸ γε-
γραμμένον· „Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα·“ καὶ ἡμεῖς πι-
14 στεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν
κύριον Ἰησοῦν καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ καὶ παραστή-
15 σει σὺν ὑμῖν. Τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις
πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύ-
σῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

16 Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν· ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄν-
θρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ
17 καὶ ἡμέρᾳ. Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως
ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης
18 κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα,
ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόςκαιρα,
τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.

ΚΕΦ. V.

1 Οἴδαμεν γάρ, ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ
σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν
2 ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ ἐν
τούτῳ στενάζομεν τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ
3 ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. Εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι οὐ
4 γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει
στενάζομεν βαρούμενοι· ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι,
ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς
5 ζωῆς. Ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεός,
6 ὁ καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος. Θαῤ-
ῥοῦντες οὖν πάντοτε καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ
7 σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου· (διὰ πίστεως γὰρ
8 περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους·) θαῤῥοῦμεν δὲ καὶ εὐδο-
κοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι
9 πρὸς τὸν κύριον. Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα εἴτε ἐνδη-
10 μοῦντες εἴτε ἐκδημοῦντες εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. Τοὺς
γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βή-

IV, 12. al. ὁ μὲν θάνατος †. 16. al. ὁ ἔσω ἀνακ. 17. al. πρόςκαιρον καὶ ἐλαφρον. V, 1. al. ὅτι οἰκοδομὴν. 3. al. εἴπερ καὶ ἐκδυσάμενοι †. 4. al. ἐν τῷ σκήνει τούτῳ †. 6. al. ἐκδημ. ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

vita quoque Iesu manifestetur in corpore nostro mortali.
Quin mors quidem in nobis vim suam exserit, sed vita 12
in vobis. Eodem fiduciae sensu imbuti ad illam V. T. 13
vocem: fiduciam habui, quare locutus sum;“ nos quoque
fiducia utimur, propterea etiam loquimur persuasum ha- 14
bentes, eum, qui dominum Iesum excitavit, nos quoque
esse excitaturum per Iesum ac vobiscum salvos praestiturum.
Omnia enim propter vos, ut eximium illud beneficium pro- 15
pter gratias a pluribus actas ad gloriam Dei redundet.

Quapropter non sumus inertes; sed etiamsi externus 16
noster homo (corpus meum) pervertitur, sed internus (ani-
mus) in dies renovatur. Nam illa, quae subito transit, 17
calamitatis nostrae levitas supra omnem, qui fingi potest,
modum aeternum gloriosae beatitudinis pondus (molem)
nobis efficit, qui non attendimus ad ea quae in oculos in- 18
currunt, sed ad ea quae aciem oculorum fugiunt; nam quae
in oculos incurrunt, durant ad tempus, sed quae aciem ocu
lorum fugiunt, sunt aeterna.

CAP. V.

Scimus enim, si haec terrena nostra tentorii domus 1
fuerit destructa, a Deo nos habere aedificium, domum non
manu factam aeternam in coelis. Etenim in hoc (corpore 2
al. hac de causa) lugemus domicilium nostrum coeleste il-
lud superinduere gestientes. Quandoquidem etiam (super-?) 3
induti non nudi deprehendemur. Etenim in hoc versan- 4
tes tentorio suspiramus male nos habentes; propterea non
volumus exuere, sed superinduere, ut mortale absumatur
a vita. Is vero, qui in hunc ipsum finem nos formavit, 5
est Deus, qui etiam pignus Spiritus divini nobis dedit.
Bono igitur animo semper sumus, etiamsi scimus, nos, 6
dum huius corporis utimur hospitio, peregre abesse a do-
mino; (nam (nunc) vivimus ita, ut speremus, non, ut 7
usurpemus oculis;) sed bono sumus animo et desidera- 8
mus emigrare ex huius corporis hospitio et apud domi-
num nostrum patriam habere sedem. Quare etiam omnem 9
operam navamus, ut sive in patria sede collocati sive
peregrinantes bene ei placeamus. Nos enim omnes appa- 10
rere oportet coram tribunali Christi, ut quisque facta cor-

---

se non abiicere, quum a Deo Corinthiis servari sciat et proposi-
tam esse aeternam beatitudinem. Quamquam ad immortalitatem
pertingere velit, tamen in votis se habere ardentissimis, ut domini
adventum manere liceat Deoque aliquando probari; 7—V, 10.

ματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ
σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν.

11 Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου ἀνθρώπους πεί-
θομεν, θεῷ δὲ πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς
12 συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. Οὐ γὰρ πάλιν ἑαυ-
τοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν
καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ
13 καυχωμένους καὶ οὐ καρδίᾳ. Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ·
14 εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ
συνέχει ἡμᾶς κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων
ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· καὶ ὑπὲρ πάντων
15 ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ
16 ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. Ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ
τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνώκα-
μεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν.
17 Ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλ-
18 θεν, ἰδοὺ, γέγονε καινὰ τὰ πάντα. Τὰ δὲ πάντα ἐκ
τοῦ θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ
Χριστοῦ καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς·
19 ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ
μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν καὶ θέ-
20 μενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. Ὑπὲρ Χριστοῦ
οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι᾽ ἡμῶν.
21 Δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ· καταλλάγητε τῷ θεῷ· τὸν γὰρ
μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα
ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

ΚΕΦ. VI.

1 Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν
2 τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς· (λέγει γάρ· „Καιρῷ
δεκτῷ ἐπήκουσά σου καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά
3 σοι.“ Ἰδοὺ, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ, νῦν ἡμέρα
σωτηρίας!) μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν, ἵνα

V, 10. al. ἃ διὰ s. τὰ ἴδια s. διά. ib. al. εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον †. 12. al. καὶ μὴ καρδίᾳ. 14. al. ἡ γὰρ ἀγάπη τ. θεοῦ. 16. al. εἰ καὶ s. καὶ εἰ s. εἰ δὲ. ib. al. γιγνώσκομεν κατὰ σάρκα. 19. ἐν ἡμῖν τοῦ εὐαγγελίου. 20. al. ὂν ὑπὲρ Χριστοῦ. VI, 1. al. παρακαλοῦντες.

pore durante peracta sibi auferat ad ea, quae fecit, sive
bonum sive malum.
Cognito igitur timore domini hominibus persuademus, 11
Deo vero manifesti sumus; sed spero vestris quoque me
animis esse manifestum. Nam non iterum nosmetipsos vo- 12
bis commendamus, sed ansam vobis damus gloriandi de
nobis, ut habeatis adversus eos qui per speciem glorian-
tur neque ex animo. Sive enim mentis non compotes 13
sumus, Deo; sive modesti sumus, vobis. Nam amor Chri- 14
sti nos continet hoc arbitratos: si unus pro omnibus mor-
tuus est, ergo omnes mortui sunt; et pro omnibus mor- 15
tuus est, ut viventes non amplius sibimetipsis viverent,
sed ei qui pro iis mortuus est et in vitam revocatus.
Quin nos ab hoc inde tempore nullum novimus (al. aestu- 16
mamus) secundum conditionem externam; verum etiamsi
novimus (aestimavimus) secundum externam conditionem
Christum, at nunc non amplius noscimus (i. e. sic de eo
statuimus). Quin si quis in Christo est (Christum profi- 17
tetur), recens natus; antiqua praeterierunt, en, nova om-
nia facta. Quae omnia a Deo effecta sunt, qui nos sibi- 18
metipse per Iesum Christum reconciliavit et nobis provin-
ciam huius reconciliationis (docendae) dedit; Deus, in- 19
quam, erat, qui per Christum mundum sibi ipse reconci-
liavit peccata eorum iis non imputando et doctrinam de
reconciliatione nobis exhibendo. Christi igitur legatione 20
fungimur, quasi Deo per nos hortante. Christi nomine
rogamus: in gratiam cum Deo redite; nam qui peccatum 21
non noverat, pro nobis tanquam peccatorem tractavit, ut
nos per eum favorem divinum consequeremur.

CAP. VI.

Verum munere legati divini (cum aliis) fungentes et- 1
iam hortamur, ne incassum hoc Dei beneficium acceperi-
tis; (dicit enim: *) „tempore opportuno tibi aures praebui 2
et die salutis tibi sum opitulatus.“ En, nunc tempus ad-
est acceptum, en, nunc dies salutis! (— hortamur, in- 3
quam, nos,) qui nulli ulla in re offensioni sumus, ne mu-

*) Ies. XLIX, 8.

docet, vitae suae sanctitatem Corinthiis praebere et gloriandi materiem et id quod externarum rerum iactatoribus opponant. Scilicet hac lege Chr. esse mortuum, ut omnes nova et sancta vita favorem div. appeterent. Quare et Corinthios, ut pii sint ac integri, hortatur: 11–21. declarat, se, ne muneri apostolico

4 μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία· ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυ-
τοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν,
5 ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς,
ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστεί-
6 αις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρη-
7 στότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν
λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς
8 δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ
ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι, καὶ
9 ἀληθεῖς· ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι· ὡς ἀπο-
θνήσκοντες, καὶ, ἰδού! ζῶμεν· ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ
10 θανατούμενοι· ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες· ὡς
πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ
11 πάντα κατέχοντες. Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς,
12 Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. Οὐ στενοχω-
ρεῖσθε ἐν ἡμῖν· στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις
13 ὑμῶν. Τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν, (ὡς τέκνοις λέγω,)
14 πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς. Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπί-
15 στοις· τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ
κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ
16 πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ
συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; Ὑμεῖς γὰρ ναὸς
θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός· „Ὅτι ἐνοικήσω
ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς
17 καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. Διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐ-
τῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος, καὶ ἀκαθάρτου μὴ
18 ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς
πατέρα καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας,
λέγει κύριος παντοκράτωρ.“

ΚΕΦ. VII.

1 Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί, κα-
θαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ
πνεύματος ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ.

VI, 3. al. ἡ διακονία ἡμῶν. 4. al. συνιστάντες s. συνιστάνοντες †. 9. al. ὡς πειραζόμενοι. 14. al. ἢ τίς κοινωνία † s. ἢ τίς δὲ. 15. al. συμφωνία. ib. al. Βελίαλ †. 16. al. λέγει γὰρ ὁ θεός. 17. al. ἐξέλθατε.

nus nostrum in vituperationem incurrat; sed omnibus in re- 4
bus ut Dei ministros nosmetipsos comprobamus (quod cerni-
tur) in patientia multa, in calamitatibus in necessitatibus,
in angustiis, in vulneribus, in vinculis, in rerum perturba- 5
tionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in animi sin- 6
ceritate, in cognitione, in animi mansuetudine, in benig-
nitate, in Spiritu sancto, in amore infucato, in docenda 7
veritate, in potestate Dei, per arma iustitiae ad dextram
et sinistram, per gloriam et ignominiam, per bonam fa- 8
mam et malam famam; (quibus affecti sumus) tanquam
plani, et veraces; tanquam obscuri, atque illustres; tan- 9
quam morientes, et, ecce! vivimus; ut castigati, et non
enecti; ut moerore affecti, sed semper laetantes; ut paupe- 10
res, sed multos ditantes; ut nihil habentes, et omnia possi-
dentes. Os nostrum ad vos aperuimus, Corinthii, animus 11
noster amplus est (amoris capax, uti ex ante dictis patet.
al. fusius dixi, animum meum explicui). Non exiguum vo- 12
bis spatii in nobis (animo nostro) concessum est (i. e. haud
exiguo erga vos flagro amore); sed vos angusti estis animo
in mei amore (vos me non valde amatis). Verum ad eandem 13
remunerationem (tanquam ad liberos loquor,) (i. e. ad eandem
rem, quae est remuneratio = amorem) animum extendite
et vos. Nolite alienum profanorum hominum iugum tra- 14
here; nam quaenam societas probitati cum improbitate?
sed ecquae communio luci cum tenebris? sed ecquae con- 15
spiratio Christo cum Beliare? aut ecquid commercii fidem
habenti cum fidem repudiante (Christiano cum homine non
christiano)? sed ecquis consensus templo Dei cum simula- 16
cris Deorum? Vos enim templum Dei estis vivi, quemad-
modum Deus dixit: *) „inter eos habitabo cumque iis ver-
sabor, et Deus eorum ero et ipsi mihi erunt populus.
**) Quapropter egredimini e medio eorum et separate vos, 17
inquit dominus, et: impurum ne tangite, et ego vos re-
cipiam, ***) et ero vobis pater et vos mihi eritis filii et 18
filiae, inquit dominus omnipotens."

CAP. VII.

Has igitur quum habemus promissiones, carissimi, 1
nosmetipsos ab omni corporis animique labe purgemus
sanctimoniam reverentia Dei ducti perficiendo.

---

*) Levit. XXVI, 11. 12. **) Ies. LII, 11. ***) Ezech. XXXVI, 28.

noceat, omni virtuti studere, eosque amore plenus a flagitiis gentilium ac sordibus ad vitae integritatem et honestatem revocat: VI—VII, 1. superioris epist. severitatem mitigat profitendo,

2 Χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθεί-
3 ραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. Οὐ πρὸς κατάκρισιν
λέγω· προείρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε
4 εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν. Πολλή μοι παῤῥησία
πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν· πεπλήρω-
μαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ
5 τῇ θλίψει ἡμῶν. Καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακε-
δονίαν οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν
6 παντὶ θλιβόμενοι· ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. Ἀλλ'
ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς
7 ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου· οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ
αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει ᾗ παρεκλήθη ἐφ'
ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν
ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με μᾶλλον
8 χαρῆναι. Ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ
μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην· βλέπω γὰρ ὅτι ἡ ἐπι-
9 στολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. Νῦν
χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς με-
τάνοιαν· ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζη-
10 μιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. Ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη μετάνοιαν
εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ἡ δὲ τοῦ
11 κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. Ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ
τοῦτο τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς πόσην κατειργά-
σατο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν,
ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδί-
κησιν! Ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν
12 τῷ πράγματι. Ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ εἵνεκεν τοῦ
ἀδικήσαντος οὐδὲ εἵνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' εἵνεκεν
τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν
13 πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Διὰ τοῦτο παρακεκλήμε-
θα ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν· περισσοτέρως δὲ μᾶλλον
ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦ-
14 μα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν· ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν
κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ
ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ Τίτου
15 ἀλήθεια ἐγενήθη καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως
εἰς ὑμᾶς ἐστιν ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπα-

VII, 3. al. ἀποθανεῖν. 10. al. ἐργάζεται. 12. al. τ. σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν †. 13. al. παρακεκλήμεθα· ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ὑμῶν (s. ἡμῶν) περισσοτέρως μᾶλλον. 14. al. πρὸς Τίτον. 16. al. Χαίρω οὖν †.

Locum nobis date (al. admittite adhortationes meas); 2
neminem affecimus iniuria, neminem perdidimus, neminem
defraudavimus. Non condemnandi causa dico; nam ante 3
declaravi, vos medullis meis ita inhaerere, ut vobiscum
moriar et vobiscum vivam. Multa mihi libertas apud vos 4
(al. optima quaeque de vobis spero), multa mihi gloria-
tio de vobis; repletus sum solatio, in omnibus nostris ca-
lamitatibus gaudio exsulto. Etenim quum in Macedoniam 5
venissemus, nullam habuit requietem corpus nostrum, sed
omnibus calamitatibus eramus immersi; extrinsecus gladii,
intus timores. At qui consolatur homines animo demisso, 6
consolatus est nos Deus praesentia Titi; verum non so- 7
lum eius praesentia, sed etiam solatio, quo de vobis re-
creatus sum, quum nuntiaret nobis vestrum desiderium,
vestrum dolorem, vestram de me aemulationem, ita ut
magis laetarer. Nam etiamsi per illam epistolam tristitia 8
vos affeci, me non poenitet, etiamsi poenitebat; video enim,
epistolam illam, etsi ad tempus, tristitia vos affecisse.
Nunc laetor, non quod tristitia estis affecti, sed quod tri- 9
stitia estis affecti ad mentem mutandam; tristitia enim
estis affecti ex mente Dei, ut nulla in re damnum a no-
bis vobis infligeretur. Haec enim ex mente Dei tristitia 10
efficit poenitentiam, quae valet ad salutem, cuius neminem
poenitet; sed mundi (ex mente vulgi) tristitia mortem (perni-
ciem) efficit. Nam, ecce! hoc ipsum, ex mente Dei tristitia 11
vos esse affectos, quantum vobis excitavit studium, sed de-
fensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium,
sed aemulationem, sed vindicationem! Omni ex parte vos
hac in re insontes praestitistis. Itaque etiamsi ad vos scri- 12
psi, neque is qui iniuria affecit neque qui affectus est
in causa fuit, sed ut nostrum vestrae salutis studium vo-
bis significarem Deum intuens. Quapropter de vestra con- 13
solatione recreati sumus solatio, longe maxime autem su-
mus laetati de laetitia Titi, quoniam animus eius a vobis
omnibus recreatus est; quod, si quid apud eum de vobis 14
gloriatus sum, non sum pudore suffusus, sed, quemadmo-
dum omnia vere ad vos loquuti sumus, sic etiam haec no-
stra apud Titum gloriatio rata facta est (verax comperta
est) eiusque amor (uberius) ad vos redundat, si in memo- 15
riam sibi revocat vestram omnium obedientiam, quum eum

---

se Tito de ipsorum moribus laeta quaevis referente magnum percepisse gaudium seque non nisi piis honestisque sensibus eos imbuere voluisse: 2—16. egregio Macedonum exemplo ad pauper-

16 κοὴν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν.
Χαίρω, ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν.

ΚΕΦ. VIII.

1 Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ
2 τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας· ὅτι
ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν,
καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν
3 πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν· ὅτι κατὰ δύναμιν (μαρ-
4 τυρῶ,) καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς πα-
ρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν
5 τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, καὶ οὐ, καθὼς ἠλπί-
σαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ καὶ ἡμῖν
6 διὰ θελήματος θεοῦ εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον,
ἵνα, καθὼς προενήρξατο, οὕτω καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς
7 καὶ τὴν χάριν ταύτην. Ἀλλ' ὥςπερ ἐν παντὶ περισσεύε-
τε, πίστει καὶ λόγῳ καὶ γνώσει καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ
τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι
8 περισσεύητε, οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων
σπουδῆς καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων·
9 (γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ
10 ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε·) καὶ γνώμην ἐν τούτῳ
δίδωμι. Τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ
ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι·
11 νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ
προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ
12 ἔχειν. Εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ [τις],
13 εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. Οὐ γὰρ, ἵνα ἄλλοις
ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλίψις· ἀλλ' ἐξ ἰσότητος, ἐν τῷ νῦν
14 καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα
καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρη-
15 μα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται· „Ὁ τὸ
πολὺ οὐκ ἐπλεόνασε καὶ ὁ τὸ ὀλίγον οὐκ ἠλαττόνησε.“
16 Χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ
17 ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου, ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέ-
ξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων αὐθαίρετος ἐξῆλθε πρὸς

VIII, 1. al. γνωρίζω. 3. al. παρὰ δύναμιν. 4. al. εἰς τ. ἁγίους δέξασθαι ὑμᾶς †. 7. al. ἐξ ἡμῶν ἐν ὑμῖν †. 9. al. ὅτι δι' ἡμᾶς. 16. al. δόντι †.

metu ac tremore (al. cum summa (cura ac) reverentia) ex-
cepistis. Laetor, quod omnibus in rebus de vobis bono 16
animo sum (i. e. optima quaeque sperare possum).

CAP. VIII.

Significamus autem vobis, fratres, benevolentiam Dei 1
in Macedoniae coetibus datam; nam in multa calamitatum 2
exploratione eximia fuit eorum laetitia, et magna ad quam
detrusi sunt paupertas redundavit in divitias, quibus li-
beralitas eorum sese exseruit; nam pro viribus (testor,) 3
et ultra vires ipsi sua sponte, multis precibus a nobis pe- 4
tentes gratiam et societatem muneris in usum Christiano-
rum suscepti nec, quemadmodum speravimus (np. dederunt), 5
sed semetipsos dederunt primum domino et nobis Deo volen-
te, ita ut exhortaremur Titum, ut, quemadmodum antea 6
inceperat, sic etiam (ad vos usque pergeret et) inter vos
hoc beneficium absolveret. Sed sicuti in omnibus excellitis, 7
fide, doctrina, cognitione, studio omni et vestro erga nos
amore, — ut etiam in hac benevolentia excellatis, non ex 8
mandato dico, sed per aliorum studium vestri quoque amo-
ris generositatem explorans; (nostis enim benevolentiam 9
domini nostri Iesu Christi, eum propter vos pauperem esse
factum, quum esset dives, ut vos illius paupertate ditare-
mini;) et consilium do hac in re. Hoc enim vos decet, qui 10
non solum rem facere (pecuniam colligere), sed etiam iterum
facere iam pridem antea inceperitis; nunc vero etiam factis 11
ratam faciundo voluntatem perficite, ut, quemadmodum
prompta erat voluntas, sic etiam rem pro facultatibus ve-
stris perficiatis. Si enim voluntas adest, pronti quis ha- 12
buerit, probatus est, non prouti non habet. Non enim 13
(volo), ut aliis relaxatio, vobis autem calamitas sit, sed
ex aequilibritate, hoc tempore vestra abundantia illorum 14
succurrat inopiae, ut etiam illorum abundantia vestrae in-
opiae succurrat, ut exoriatur aequilibritas, quemadmodum 15
relatum est: *) „qui multum collegerat, non plus habuit,
et qui exiguum, non habuit minus.“ Gratias autem Deo, 16
qui idem de vobis studium animo Titi indit, quod preces 17
quidem meas admisit, studiosior autem (vestri) factus

*) Exod. XVI, 18.

tatem Hierosolymitanorum chr. sublevandam eos impellit; com-
mendat iis Titum eiusque comites, quibus rem mandaverit; com-
memorat, quam honorifice de ipsorum liberalitate ad Macedo-

18 ὑμᾶς. Συνεπέμψαμεν δὲ μετ᾽ αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ
19 ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν· οὐ
μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν
συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ
ὑφ᾽ ἡμῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν καὶ προθυ-
20 μίαν ἡμῶν· στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται
21 ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ᾽ ἡμῶν· προ-
νοούμενοι καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώ-
22 πιον ἀνθρώπων. Συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν
ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον
ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον πεποιθήσει πολλῇ τῇ
23 εἰς ὑμᾶς. Εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς ὑμᾶς
συνεργός· εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα
24 Χριστοῦ. Τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ ἡμῶν
καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε εἰς πρόσω-
πον τῶν ἐκκλησιῶν.

ΚΕΦ. ΙΧ.

1 Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους
2 περισσόν μοι ἐστὶ τὸ γράφειν ὑμῖν. Οἶδα γὰρ τὴν
προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδό-
σιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι καὶ ὁ ἐξ
3 ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. Ἔπεμψα δὲ τοὺς
ἀδελφοὺς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κε-
νωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἵνα, καθὼς ἔλεγον, παρεσκευα-
4 σμένοι ἦτε, μήπως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες καὶ
εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς
5 (ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς) ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ. Ἀναγ-
καῖον οὖν ἡγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα
προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγ-
γελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως
6 ὡς εὐλογίαν καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν. Τοῦτο δέ· ὁ σπεί-
ρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερίσει καὶ ὁ σπείρων
7 ἐπ᾽ εὐλογίαις ἐπ᾽ εὐλογίαις καὶ θερίσει. Ἕκαστος καθὼς
προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης·
8 „ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός.“ Δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς
πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε

VIII, 19. al. ἐν τῇ χάριτι †. ib. al. bis pro ἡμῶν l. ὑμῶν. 21. al. προνοοῦμεν γὰρ †. 24. al. ἐνδεικνύμενοι. ib. al. καὶ εἰς πρόσωπον †. IX, al. ἐν τ. ὑποστ. ταύτῃ τῆς καυχήσεως †. 5. al. πρὸς ὑμᾶς. ib. al. προεπηγγελμένην †. ib. al. ὥσπερ πλεονεξίαν †. 7. al. προήρηται.

sponte sua ad vos egressus est. Misimus autem cum eo 18
illum, quem nostis, fratrem, qui est vir per omnes coetus
de laeta de regno Messiano doctrina celebratus; neque so- 19
lum (celebratus), sed etiam a coetibus suffragio comes iti-
neris nobis electus cum beneficio quod a nobis administratur
ad eiusdem domini gloriam nostramque voluntatem iuvan-
dam; veriti, ne quis nos vituperaret in largo hoc, quod a 20
nobis administratur, beneficio; operam dantes honestati non 21
solum in oculis domini, sed etiam in oculis hominum. Mi- 22
simus autem simul cum iis fratrem nostrum, quem multis
in rebus saepe diligentem sumus experti, sed quem nunc
multo diligentiorem fore (confido) ob multam, quam in vo-
bis reposuit, fiduciam. Sive de Tito quaeratur, socius est 23
meus et quoad vos adiutor; sive de fratribus nostris, legati
sunt coetuum, ornamentum Christi. Igitur amorem ve- 24
strum nostramque de vobis gloriationem iis comprobate, ut
coetus videant (al. coram coetibus reliquis).

CAP. IX.

Nam de stipe quidem in Christianos illos eroganda vobis 1
scribere est superfluum. Novi enim promptam vestram 2
voluntatem, qua de vobis erga Macedones glorior,
Achaiam iam anno superiori fuisse paratam et studium a vo-
bis profectum plures ad aemulationem provocasse. Fratres 3
autem illos misi, ne nostra de vobis gloriatio hac in re vana
redderetur, ut, quemadmodum dicebam, parati essetis, ne 4
forte, quum Macedones mecum venerint ac vos haud prae-
paratos deprehenderint, nos (ne dicamus vos) in hac confi-
dentia pudore suffunderemur. Necessarium igitur duxi, 5
fratres illos hortari, ut ante ad vos venirent atque praepara-
rent beneficium, quod paratum esse ante nuntiavi, (al. prae-
dictum. al. de quo pluribus dixi) sic ut beneficium nec ut
habendi cupiditas esse videretur. Hoc autem (scitote): *) 6
„qui serit parce, parce etiam metet et qui serit large, large
etiam metet." Quisque quemadmodum animo suo praeme- 7
ditatus est, non tristi animo vel coactus: **) „nam hilarem
largitorem amat Deus." Potest autem Deus quaevis bona 8
vobis largiri, ut omnibus, quae quidem sufficiant, quovis

*) Proverb. XI, 24. 25. **) ibid. XXII, 8.

nes dixerit et, ut a mendacii labe apost. liberum reddant, pe-
tit, inprimis tantis liberalitatis praemiis a Deo propositis et com-
modis rei chr. inde futuris: VIII–IX, 15. declarat, turpiter falli,

πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον
9 ἀγαθόν· καθὼς γέγραπται· „Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς
πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.“
10 Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς
βρῶσιν χορηγήσαι καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ
11 αὐξήσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν· ἐν παντὶ
πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι'
12 ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. Ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουρ-
γίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερή-
ματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν
εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύ-
13 της, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας
ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς
14 κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει
ὑπὲρ ὑμῶν, ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν
15 χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. Χάρις δὲ τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ
ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

ΚΕΦ. Χ.

1 Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς
πρᾳότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσω-
πον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαῤῥῶ εἰς ὑμᾶς·
2 δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λο-
γίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς ὡς
3 κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. Ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦν-
4 τες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα (τὰ γὰρ ὅπλα τῆς
στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς
5 καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων,) λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ
πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ καὶ
αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χρι-
6 στοῦ καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν,
7 ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. Τὰ κατὰ πρόσωπον
βλέπετε; Εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο

IX, 10. al. σπόρον. ib. al. χορηγήσει — πληθυνεῖ — αὐξήσει †
ib. al. γεννήματα †. 11. al. δι' ὑμῶν. X. 6. al. παράβασιν κα
παρακοήν. 7. al. Χριστοῦ δοῦλος. ib. al. ἡμεῖς Χριστοῦ †.

tempore instructi quaevis inde beneficia abunde dare pos-
sitis; quemadmodum perscriptum est: *) „largiter distri- 9
buit, dedit pauperibus: iustitia eius (al. liberalitas) manet
in aeternum.“ Qui vero semen suppeditat serenti et pa- 10
nem ad comedendum, (is vobis) suppeditare et largiri se-
mentem vestram atque augere liberalitatis vestrae proven-
tus, ut omni modo locupletes sitis ad omnem beneficen- 11
tiam (exercendam), quae per vos efficit, ut gratiae Deo
agantur. Nam munus huius beneficii publici curandi non 12
solum (illorum Christianorum) supplebit inopiam; sed etiam
multas multorum gratiarum actiones Deo eliciet, per spe- 13
ctatam huius muneris (i. e. beneficii) indolem (al. quum
propter illam beneficentiam spectatam Deum celebrent pro
obsequio, quod praestatis etc.), quum celebrent Deum pro-
pter obsequium doctrinae Christi, quam profitemini, prae-
stitum et propter opes et liberalem cum ipsis et omnibus
bonorum communicationem, eorumque preces de vobis, qui 14
vestri desiderio flagrant (al. qui vos magnopere adamant)
propter eximiam Dei, quae vobis contigit, gratiam. Gra- 15
tiae autem (debentur) Deo de ineffabili eius beneficio.

CAP. X.

1 Ipse vero ego Paulus hortor (obsecro?) vos per illam
mansuetudinem et lenitatem Christi, qui praesens quidem de-
misso animo sum inter vos, sed absens fiducia in vos utor;
(al. multum auctoritatis vindico) rogo autem, ne praesens ea 2
utar fiducia, qua audacter uti mihi animus est in quosdam,
qui nos corporis cupiditatibus regi arbitrantur. Quam- 3
quam enim corpore induti mortali vivimus, non sub libi-
dinum militamus imperio (nam nostrae militiae arma non 4
a corpore petuntur, (invalida sunt), sed valida per
Deum (al. iudice Deo) ad munitiones destruendas, teme- 5
rarias evertendo opiniones (subtiles ratiocinationes?) et
omne castellum, quod extollitur contra cognitionem Dei,
et captivam abducendo omnem mentem, ut Christo obse-
quium praestet; et parati (quum simus) ad omnem reni- 6
sum ulciscendum, quando vestrum obsequium omnibus
numeris est absolutum. Res externas respicitis? Si quis 7
persuasum sibi habeat, se esse Christi legatum, hoc ite-

---

*) Ps. CXII, 9.

qui ipsum ad quosvis rei chr. adversarios impugnandos semper
paratum habeant ignavum hominemque duplicem personam susti-

λογιζέσθω πάλιν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ,
8 οὕτω καὶ ἡμεῖς. Ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυ-
χήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος
ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ
9 αἰσχυνθήσομαι. Ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ
10 τῶν ἐπιστολῶν· — ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησί, βαρεῖαι
καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς καὶ ὁ
11 λόγος ἐξουθενημένος· — τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος,
ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι᾽ ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι
12 καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. Οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ
συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων·
ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες καὶ συγκρί-
13 νοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα,
ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ
14 θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν· (οὐ γὰρ ὡς μὴ
ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς· ἄχρι γὰρ
καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ·)
15 οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις,
ἐλπίδα δὲ ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν ἐν
ὑμῖν μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισ-
16 σείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν
17 ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. Ὁ δὲ καυ-
18 χώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν,
ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ᾽ ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

ΚΕΦ. XI.

1 Ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ! Ἀλλὰ
2 καὶ ἀνέχεσθέ μου. Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ· ἡρμο-
σάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι
3 τῷ Χριστῷ· φοβοῦμαι δέ, μήπως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξη-
πάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοή-
ματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν.
4 Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ
ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε,

X, 8. al. περισσόν. 12. et 13. al. ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. Ἡμεῖς δὲ οὐχὶ κτλ. 18. al. συνιστάνων. XI, 1. al. ἠνείχεσθε †. ib. al. τι τῆς ἀφροσύνης † a. τι ἀφροσύνης.

rum ex semetipso colligat; quemadmodum ipse Christi est
legatus, sic nos quoque esse. Nam etiamsi plus gloriatus 8
sim de potestate nostra, quam dominus nobis concessit ad
salutem vestram augendam et non destruendam, non suf-
fundar pudore. Ut ne videar per epistolas vos in metum 9
coniicere; (nam epistolae quidem, inquit, (adversarius), 10
graves et fortes, sed corpore praesens est imbecillis et
abiecta oratio); talis hoc secum reputato, nos, quales su- 11
mus verbis per epistolas absentes, tales quoque praesen-
tes re et facto. Non enim a nobis impetramus, ut in il- 12
lorum numerum nos inferamus iisque nos conferamus, qui
se ipsi commendant; sed ex nostro nos modulo metien- 13
tes nobisque nos conferentes non praeter modum, sed ad
modum spatii ita a Deo nobis praefiniti, ut ad vos usque
perveniremus, gloriabimur; non enim, (dum affirmamus, 14
nos ad vos pervenisse, probe scientes) nos non perve-
nisse ad vos, ultra modum nos extendimus (nostros li-
mites transilimus;) nam vel ad vos usque in laeta de
Messia doctrina propaganda pervenimus, non ultra termi- 15
nos nostros gloriamur in alienis laboribus, sed spem ha-
bemus, fore, ut, si vestra fides augetur, intra terminos
nostros a vobis abunde celebremur; ut ultra fines vestros 16
laetam doctrinam propagemus, non intra alienos terminos,
ubi omnia (ab aliis) expedita sunt, gloriemur. *) Quicun- 17
que autem gloriatur, de domino glorietur. Neque enim, 18
qui semetipse commendat, ille probatus est, sed, quem
dominus commendat.

CAP. XI.

Utinam aliquamdiu feratis meam (in me collocando) 1
temeritatem! At fertis etiam me; nam magno Dei (i. e. 2
res div. vos edocendi) amore vos provoco; despondi enim
vos uni viro castam virginem, (ut vos adducerem) Chri-
sto: metuo autem, ne forte, quemadmodum serpens ille 3
Evam per versutiam suam decepit, sic animus vester cor-
ruptus abalienetur ab illa, quae ad Christum spectat, sim-
plicitate. Si quidem enim quicunque venit et alium, quem 4
non pertulimus, ad vos perfert Iesum, sive alium, quem

*) Ier. IX, 24.

mentem: si quid de se praedicet, id iure quodam fieri posse,
quum opera sua, quae unice spectet hominum salutem, admo-
dum multis fuerit saluberrima: X—XI, 1—4. carpit Corinthios,

ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνείχεσθε.
5 Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστό-
6 λων. Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει·
7 ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. Ἢ ἁμαρ-
τίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε, ὅτι
δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν;
8 Ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν
διακονίαν· καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς οὐ κατ-
9 ενάρκησα οὐδενός· (τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προςανεπλή-
ρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας·) καὶ ἐν
10 παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα καὶ τηρήσω. Ἔστιν
ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φρα-
11 γήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας. Διατί; ὅτι
12 οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; Ὁ θεὸς οἶδεν! Ὃ δὲ ποιῶ καὶ ποιή-
σω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμὴν,
13 ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς. Οἱ
γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχη-
14 ματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. Καὶ οὐ θαυμα-
στόν· αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον
15 φωτός· οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχη-
ματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται
16 κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Πάλιν λέγω, μή τίς με δόξῃ
ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μήγε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με,
17 ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. Ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ
κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ ἐν ταύτῃ τῇ ὑπο-
18 στάσει τῆς καυχήσεως. Ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν
19 σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. Ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν
20 ἀφρόνων φρόνιμοι ὄντες· ἀνέχεσθε γὰρ, εἴ τις ὑμᾶς κα-
ταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαί-
21 ρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει. Κατὰ ἀτιμίαν
λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν· ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ,
(ἐν ἀφροσύνῃ λέγω,) τολμῶ κἀγώ. Ἑβραῖοί εἰσι; κἀγώ·
22 Ἰσραηλῖταί εἰσι; κἀγώ· σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι; κἀγώ·
23 διάκονοι Χριστοῦ εἰσι; (παραφρονῶν λαλῶ,) ὑπὲρ ἐγώ·
ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν

XI, 4. al. ἀνείχεσθε †. 14. al. θαῦμα. 16. al. μικρόν τι κἀ-
γώ †.

sed accepistis, Spiritum accipitis divinum, sive aliam, quam
non percepistis, de regno Messiano doctrinam, praeclare eam
admittitis. Arbitror enim, me grandibus illis apostolis non 5
esse inferiorem. Verum etiamsi imperitus sum eloquentiae, 6
sed non scientiae rerum divinarum; sed omni modo in
omnibus rebus vobis innotuimus. An peccatum commisi 7
memetipsum in viliorem coniiciens conditionem, ut vos ad
sublimiorem eveheremini, quod vobis laetus laetae Dei de
regno Messiano doctrinae praeco gratis exstiti? Alios coe- 8
tus mercede, ut vobis inservirem, accepta spoliavi neque,
quum essem apud vos et laborarem inopia, cuiquam fui
molestus; (nam inopiam meam fratres, qui e Macedonia ve- 9
nerant, suppleverunt;) omnique modo haud gravem vobis me
praestiti et praestabo. Est in me veritas Christi (vere lo- 10
quor, uti Chr. i.), hanc meam gloriationem mihi non ad silen-
tium iri redactum in regionibus Achaiae. Cur? quod vos non 11
amo? Deus novit! Quod vero facio et faciam, ut praeci- 12
dam occasionem expetentium occasionem, ut in iis, de
quibus gloriantur, deprehendantur, quemadmodum nos
quoque. Tales enim falsi legati, operarii fraudulenti, 13
speciem Christi legatorum prae se ferunt. Nec mirum; 14
ipse enim Satanas formam boni genii induitur: non ma- 15
gnum igitur, si ministri quoque eius formam induuntur,
ut ministri probitatis, quorum exitus factis eorum respon-
debit. Iterum dico, ne quis me temerarium esse opine- 16
tur; sin minus forte, etiam ut temerarium me excipite,
ut ego quoque paululum glorier. Quod loquor, non lo- 17
quor ex mente domini, sed ut per temeritatem in hac glo-
riationis meae confidentia. Quoniam multi de externa, 18
qua utuntur, conditione gloriantur, ego quoque gloriabor.
Lubenter enim vos sapientes insipientes sustinetis; sustine- 19
tis enim, si quis vos servos reddit, si quis devorat, si 20
quis eludit, si quis fastu se effert, si quis faciem vestram
caedit. Ex mente inhonestatis (al. in meum dedecus dico) 21
dico, nos imbecillos fuisse; sed quacunque in re aliquis
audax fuerit, (per insipientiam dico,) ego quoque audax
sum. Hebraei sunt? ego quoque; Israelitae sunt? ego 22
quoque; progenies Abrahami sunt? ego quoque; ministri 23
Christi sunt? (temerarius loquor,) ego antecello; in labo-
ribus longe, in verberibus eximie, in vinculis multum (an-

---

quod doctores turpi lucro studentes anteposuerint ipsi, qui sine didactro docuerit, rebus externis ut stirpe, genere, aeque sit clarus, periculis autem pro religione chr. exantlatis reliquis longe

24 φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις· ὑπὸ
Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον,
25 τρὶς ἐῤῥαβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα,
26 νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα· ὁδοιπορίαις πολλά-
κις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ
γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις
ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδα-
27 δέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις,
ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ
28 γυμνότητι. Χωρὶς τῶν παρεκτὸς ἡ ἐπισύστασίς μου ἡ
29 καθ᾽ ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Τίς
ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ
30 ἐγὼ πυροῦμαι; Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας
31 μου καυχήσομαι. Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας,
32 ὅτι οὐ ψεύδομαι. Ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ
βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν πιάσαι με
33 θέλων· καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ
τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

ΚΕΦ. XII.

1 Καυχᾶσθαι δὲ οὐ συμφέρει μοι· ἐλεύσομαι γὰρ εἰς
2 ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. Οἶδα ἄνθρωπον ἐν
Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων (εἴτε ἐν σώματι, οὐκ
οἶδα· εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν,)
3 ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. Καὶ οἶδα
τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, (εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ
4 σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν,) ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν
παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄῤῥητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν
5 ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι,
ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθε-
6 νείαις μου. Ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι
ἄφρων· ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δέ, μή τις εἰς ἐμὲ
7 λογίσηται ὑπὲρ ὃ βλέπει με ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. Καὶ
τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι,
ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κο-
8 λαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν
9 κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ᾽ ἐμοῦ· καὶ εἴρηκέ

XI, 25. al. ἐραβδίσθην. 28. al. ἐπίστασίς μου s. μοι s. ἐπίστασις μου s. ἐπιστασία μου. XII, 1. al. καυχᾶσθαι δεῖ; †. 3. al. χωρὶς τοῦ σώματος. 7. al. post κολαφίζῃ omit. ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι †.

tecelle), in vitae discrimine saepe versatus; a Iudaeis se- 24
pties quadraginta uno minus accepi verbera, ter virgis 25
caesus, semel lapidibus obrutus, ter feci naufragium, dies
noctesque in alto mari transegi (al. agitatus); in itineri- 26
bus saepe, in periculis fluminum, in periculis latronum,
in periculis a popularibus meis (mihi motis), in periculis a
gentilibus, periculis in urbibus, periculis in solitudine, pe-
riculis in mari, periculis inter falsos fratres; labore et 27
molestia, vigiliis saepe, fame sitique, ieiuniis saepe, fri-
gore ac nuditate vexatus. Praetermissis caeteris in cen- 28
sum venit quotidianus hominum in me impetus, cura om-
nium coetuum. Quem afflictum dices, si me non dices? 29
quem calamitatibus pressum, si me non iis uri memores?
Si gloriari fas est, calamitatibus meis gloriabor. Deus 30
et pater domini nostri Iesu Christi, ille in aeternum lau- 31
dibus celebrandus, novit, me non mentiri; Damasci prae- 32
fectus Aretae regis obsidione claudebat Damascenorum ur-
bem comprehendere me cupiens; et per fenestram in corbe 33
per murum demissus manus eius effugi.

CAP. XII.

Gloriari autem non expedit mihi; veniam enim ad 1
visiones et revelationes domini (enarrandas). Novi homi- 2
nem Christianum (per Christum?) quatuordecim ante an-
nos (sive corpore fuerit indutus, non novi; sive expers
corporis, non novi; Deus novit,) abreptum eum talem ad
tertium usque coelum. Et novi eum talem hominem (sive 3
corpore fuerit indutus, sive expers corporis, non novi;
Deus novit,) in Paradisum abreptum infanda audivisse 4
verba, quae non licet homini eloqui. De hoc tali homine 5
gloriabor, de me autem ipso non gloriabor, nisi de cala-
mitatibus meis. Si enim gloriari voluerim, non ero insi- 6
piens; verum enim dicam; verum abstineo, ne quis hono-
rificentius de me statuat, quam mea vel facta vel dicta
mea permittunt. Et propter illas egregias revelationes ne 7
ingentes spiritus sumerem, datus est mihi (et quidem)
corpori meo palus, Satanae angelus, ut me colaphis tun-
deret, ne superbirem. De hoc ter dominum rogavi, ut 8
absisteret a me; et dixit mihi: satis sit tibi gratia mea 9

---

superior: 5—33. licere ipsi, pergit, gloriari, quod divinitus ad munus apost. subeundum excitatus sit; sed nolle se iactare talia, ne hominibus fucum facere videatur, et quod magna corporis in-

μοι· Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν
ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν
ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις
10 τοῦ Χριστοῦ. Διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν,
ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ Χρι-
11 στοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. Γέγονα
ἄφρων· ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. Ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ'
ὑμῶν συνίστασθαι· οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν
12 ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. Τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀπο-
στόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν ση-
13 μείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι. Τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττή-
θητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ
οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; Χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν
14 ταύτην. Ἰδοὺ, τρίτον ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς
καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν· οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ'
ὑμᾶς. Οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρί-
15 ζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. Ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπα-
νήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ
16 καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν ἧττον ἀγαπῶμαι. Ἔστω
δὲ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς· ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦργος
17 δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. Μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς,
18 δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; Παρεκάλεσα Τίτον, καὶ
συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν· μήτι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς
Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς
αὐτοῖς ἴχνεσι;

19 Πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; Κατενώ-
πιον τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν· τὰ δὲ πάντα, ἀγα-
20 πητοὶ, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. Φοβοῦμαι γὰρ, μή-
πως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ
ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε· μήπως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι,
21 καταλαλιαὶ, ψιθυρισμοὶ, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι· μὴ
πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ Θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ
πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων καὶ μὴ μετανοη-
σάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγείᾳ, ᾗ
ἔπραξαν.

XII, 11. al. γέγονα ἄφρων καυχώμενος †. 14. al. τρίτον τοῦτο †. 15. al. καὶ ἐκδαπανήσω. 16. al. ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν s. ὑμᾶς † 19. al. πάλαι. ib. al. κατέναντι τ. θεοῦ †. ib. al. ἐν Χριστῷ, λαλοῦμεν τάδε †. 20. al. ζῆλος. 21. al. ἐλθόντος μου.

(i. e. te esse apostolum): nam vis mea in imbecillitate
perficitur (i. e. noli munus calamitate vacuum expetere,
quod per illam vis mea optime elucescit). Lubentissime
igitur gloriabor de calamitatibus meis, ut in me vis illa
Christi recumbat. Quapropter laeto sum animo in cala- 10
mitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutio-
nibus, in rerum angustiis propter Christum (subeundis);
quoties enim calamitates patior, tum potens sum. Evasi 11
insipiens (gloriando); vos me coëgistis. Ego enim a vo-
bis commendari debebam; nam nulla in re inferior sum
grandibus illis apostolis, etiamsi nihil sum. Documenta 12
quidem apostoli perfecta sunt inter vos per omnem pati-
entiam, per miracula et prodigia viresque eximias. Qua- 13
nam in re inferiores estis reliquis coetibus, nisi quod ipse
ego vobis non fui molestus? Condonate mihi hanc inju-
riam. En, tertio ad vos venire paratus sum nec ero vo- 14
bis molestus; nam non quaero opes vestras, sed vos; non
enim liberi parentibus thesauros colligere debent, sed pa-
rentes liberis. Ego vero lubentissime (quae habeo,) con- 15
sumam atque absumar pro animis vestris, etiamsi ego ex-
imie vos amans minus amer. Sed esto, ego non mole- 16
stias vobis creavi; „ut homo versutus dolo vos cepi."
Num quempiam eorum, quos misi ad vos, (misit et) per 17
eum vos defraudavi? Rogavi Titum ac simul fratrem, quem 18
nostis, misi: num forte defraudavit vos Titus? nonne eo-
dem (Spiritu ducti) animo vitam egimus? nonne iisdem ve-
stigiis?

Iterum opinamini, nos apud vos nos defendere? Teste 19
Deo ex Christi mente loquimur; omnia autem, carissimi, in
vestrae salutis incrementum. Metuo enim, ne forte, quum 20
venero, non quales velim, vos deprehendam, et ego a vobis
deprehendar, qualem nolitis; ne forte rixae, altercationes,
dissidia, obtrectationes, calumniae, machinationes, iacta-
tiones, turbae (deprehendantur): ne iterum praesentem me 21
apud vos Deus meus in deteriorem conjiciat conditionem
et lugeam (i. e. multorum causa luctu afficiar) multos eo-
rum, qui ante peccarunt neque ab impuritate et scorta-
tione atque obscuritate, cui indulgebant, ad meliorem
mentem redierunt.

---

firmitate laboret: XII, 1—10. pergit in amore suo erga Corinthios accuratius illustrando vitaeque integritate a suspicione gloriae captandae alienus: 11—18. asseverat, salutem Corinthiorum ipsi unice esse curae cordique; petit, ut moniti resipiscant, ne

ΚΕΦ. XIII.

1 Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπὶ στόματος
2 δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. Προεί-
ρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν, τὸ δεύτερον καὶ ἀπὼν
νῦν, τοῖς προημαρτηκόσι καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι,
3 ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι· ἐπεὶ δοκιμὴν ζη-
τεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ
4 ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν. Καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη
ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ· καὶ γὰρ καὶ
ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ
5 δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. Ἑαυτοὺς πειράζετε· εἰ ἐστὲ ἐν
τῇ πίστει, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε· ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυ-
τοὺς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μήτι ἀδόκι-
6 μοί ἐστε. Ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν
7 ἀδόκιμοι. Εὔχομαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς
κακὸν μηδέν· οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα
ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν.
8 Οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς
9 ἀληθείας. Χαίρομεν γὰρ, ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς
δὲ δυνατοὶ ἦτε· τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κα-
10 τάρτισιν. Διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν
μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκέ μοι
ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.
11 Λοιπὸν, ἀδελφοὶ, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακα-
λεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς
12 ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. Ἀσπάσασθε ἀλλή-
λους ἐν ἁγίῳ φιλήματι· ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες.
13 Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ
θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων
ὑμῶν.

XIII, 1. al. ἰδοὺ τρίτον. 2. al. γράφω τοῖς προημαρτηκόσι †. 4. al. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς †. ib. al. ζησομεν †. 7. al. εὐχόμεθα †. 12. al. φιλήματι ἁγίῳ †. 13. al. addunt: Ἀμήν. Πρὸς Κορινθίους δευτέρα ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων τῆς Μακεδονίας διὰ Τίτου καὶ Λουκᾶ. al. πρὸς Κορ. β. ἐπληρώθη. al. πρὸς Κορ. β. ἐγρ. ἀπὸ Φιλ. διὰ Τίτου καὶ Λουκᾶ.

CAP. XIII.

Tertium nunc ad vos venio; duorum triumve te- 1
stium testimonio omnis res (al. quaevis causa) stabit.
Praedixi et praedico tanquam praesens, secundo (loco) 2
et (quidem) absens nunc iis, qui antea peccarunt, et reli-
quis omnibus, me, si iterum venero, non fore facilem,
quoniam documenta loquentis per me Christi, qui apud 3
vos non est infirmus, sed potens in vobis, quaeritis. Nam 4
etiamsi in crucem actus est per infirmitatem, sed vivit
per potentiam Dei; etenim nos quoque per eum sumus
imbecilles (al. calamitatibus pressi), sed cum eo per Dei
potentiam vivemus inter vos. Vosmetipsos explorate; an 5
in fide praestatis, vos explorate: an non intelligitis, vos
esse homines Christianos? nisi forte haud probati estis.
Spero autem, vos esse cognituros, nos non esse improba- 6
tos. Sed preces ad Deum fundo, ne mali quid commit- 7
tatis; non ut nos probati esse videamur, sed ut vos ho-
neste agatis, nos vero tanquam improbati simus. Non 8
enim contra veritatem quidquam valemus, sed pro veritate.
Laetamur enim, quando nos sumus imbecilles, vos vero 9
potentes; hoc autem etiam precamur, vos omnibus nume-
ris esse absolutos. Hanc ob causam hoc absens scribo, 10
ut praesens ne severus sim pro auctoritate, quam domi-
nus mihi dedit in salutis vestrae incrementum nec decre-
mentum.
Caeterum, fratres, laetamini, proficite (in pietate 11
chr.), solatio vos invicem recreate, idem sentite, concor-
diae studete; et Deus amoris et concordiae vobiscum erit.
Salutate vos invicem per osculum sanctum; salutant vos 12
omnes Christiani. Gratia domini nostri Iesu Christi et 13
amor Dei et communio sancti Spiritus vobiscum omnibus.

---

eos, quum advenerit, immorigeros ac pervicaces severe castigare cogatur. 19—XIII, 10. Quibus dictis, ut solet, omnes suo amicorumque nomine salvere iubet. 11—13.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ

ΚΕΦ. Ι.

1 Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀν-
θρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ
2 ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες
3 ἀδελφοὶ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας. Χάρις ὑμῖν καὶ
εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
4 στοῦ τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν,
ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ
5 κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν!

6 Θαυμάζω, ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ
καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέ-
7 λιον· ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μή τινές εἰσιν οἱ ταράσ-
σοντες ὑμᾶς καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον
8 τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ
εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα
9 ἔστω! Ὡς προειρήκαμεν καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις
ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω!
10 Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀν-
θρώποις ἀρέσκειν; Εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον,
11 Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελ-
φοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ ὅτι οὐκ

I, 4. al. ὑπὲρ τ. ἁμαρτιῶν †. 9. al. προείρηκα μὲν s. προείρη-
κα. 11. al. γνωρίζω γάρ †.

EPISTOLA PAULI

AD GALATAS.

CAP. I.

Paulus apostolus non ab hominibus neque per hominem, 1
sed per Iesum Christum et Deum patrem, qui eum e mor-
tuis resuscitavit, constitutus et omnes, qui mecum sunt, 2
fratres coetibus Galatiae christianis salutem dicunt. Gratia 3
contingat vobis et pax a Deo patre et domino nostro Iesu
Christo, qui semetipse (supplicio) dedit de peccatis nostris, 4
ut ex hac praesentis seculi perversitate nos (liberatos) sibi
eligeret ex voluntate Dei et patris nostri, cui laus debetur 5
in aeternum; utique debetur!

Miror, quod tam cito ab eo, qui vos per benevolentiam 6
Christi vocavit, ad aliam de regno Messiano doctrinam de-
sciviatis, quod nihil aliud sibi vult, nisi: sunt quidam, qui 7
vos perturbant et laetam Christi doctrinam pervertere cu-
piunt. At etiamsi (si vel) nos vel angelus de coelo doctri- 8
nam laetam laetae, quam nos tradimus de regno Messiano,
doctrinae repugnantem vobis tradit, diris omnibus exse-
crantibus esto! Ut antea diximus et nunc iterum dico, si 9
quis doctrinam de Messia, quae ab ea, quam accepistis,
recedit, (praeter eam, quam accepistis), vobis tradit, om-
nibus diris devotus esto! Iam enim hominibus persuadeo an 10
Deo? an hominibus placere studeo? Si enim etiamnum
hominibus placerem, Christi minister non essem. Significo 11
autem vobis, fratres, laetam illam, quam tradidi, de regno
Messiano doctrinam non esse ex mente hominum (al. ab ho-

Apostolus defendit auctoritatem suam apostolicam his argumentis: primum, se doctrinam suam neque ab hominibus neque ab apostolis, sed ab ipso Christo accepisse (ipsamque recte do-

12 ἔστι κατὰ ἄνθρωπον· οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου
παρέλαβον αὐτὸ οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως
13 Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν
ποτὲ ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν
14 ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν· καὶ προέκο-
πτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν
τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πα-
15 τρικῶν μου παραδόσεων. Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς ὁ
ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ
16 τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί,
ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· εὐθέως, οὐ
17 προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱερο-
σόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλ' ἀπῆλθον
18 εἰς Ἀραβίαν καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν. Ἔπειτα
μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέ-
19 τρον καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε· ἕτερον
δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελ-
20 φὸν τοῦ κυρίου. (Ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον
21 τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι.) Ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλί-
22 ματα τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας· ἤμην δὲ ἀγνοούμενος
τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας ταῖς ἐν Χρι-
23 στῷ· μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν· Ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς
24 ποτὲ νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἥν ποτε ἐπόρθει· καὶ
ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

ΚΕΦ. II.

1 Ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς
Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβα συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον·
2 ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ
εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι, (κατ' ἰδίαν δὲ
3 τοῖς δοκοῦσι,) μήπως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον. Ἀλλ'
οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοί, Ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμη-
4 θῆναι. Διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους· οἵτινες
παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἣν ἔχο-

I, 12. al. οὐδὲ ἐδιδάχθην. 16. προσανεθέμην. 18. al. pro Πέτρον l. Κηφᾶν †.

minibus profectam); neque enim ab homine eam accepi ne- 12
que eductus sum, sed per revelationem Iesu Christi. Audi- 13
stis enim superiorem vitae meae rationem, quum sacris Iu-
daeorum essem addictus, me vehementissime persecutum
esse coetum Dei eumque vastasse, et in sacris Iudaeorum 14
multos in mea gente aequales (valde) superasse, qui nimio,
quas a maioribus accepimus, traditionum studio flagrabam.
Quum vero Deo, qui me ab utero matris secrevit et per 15
benevolentiam suam vocavit (ad munus apostolicum), pla-
cuisset, filium suum per me manifestare (al. filii sui notitiam 16
mihi impertire), ut laetam de eo doctrinam inter gentiles
propagarem; confestim (provinciam suscepi), neminem (al.
neque imbecillitatem meam) in consilium adhibui neque Hie- 17
rosolyma ad eos, qui ante me erant (hoc munere fungeban-
tur), apostoles adscendi, sed in Arabiam abii iterumque
redii Damascum. Deinde triennio post Hierosolyma ad- 18
scendi, ut Petrum coram cognoscerem, et quindecim dies
apud eum permansi; alium autem apostolorum non vidi, 19
nisi Iacobum fratrem domini. (Quae vero ad vos scribo, 20
en! Deum contestor, me non mentiri.) Deinde in regio- 21
nes Syriae et Ciliciae veni; ignotus autem eram de facie 22
coetibus Iudaeae christianis; solummodo (autem) audiebant: 23
qui quondam nos persequebatur, eum nunc laetum fidei,
quam quondam vastabat, esse praeconem; et propter me 24
laudibus Deum celebrabant.

CAP. II.

Deinde post quatuordecim annos cum Barnaba, as- 1
sumto etiam Tito, iterum Hierosolyma adscendi; adscen- 2
di autem (ex revelatione) divinitus monitus iisque lae-
tam, cuius praeco sum inter gentiles, de regno Messia-
no doctrinam proposui (examinandam, cognoscendam),
(privatim autem iis, qui principes esse videbantur,) ne
forte in irritum currerem aut cucurrissem. At ne Ti- 3
tus quidem, qui mecum erat, natione Graecus, ut cir-
cumcideretur, coactus est (a principibus apostolis?); sed 4
propter falsos, qui clam irrepserunt, fratres, quippe qui
clam intrarant ad libertatem nostram, quam per Christum
Iesum habemus, explorandam (al. ut insidias struerent
libertati nostrae), ut nos in servitutem (legis Mos.) re-

---

cere, legem mosaicam esse abrogatam): I, 1—24. tum ab apo-
stolis iisque praestantissimis (Iacobo, Petro, Iohanne,) Hieroso-

5 μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται· οἷς
οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ
6 εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων
εἶναί τι — ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσ-
ωπον Θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει; — ἐμοὶ γὰρ οἱ δο-
7 κοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰδόντες,
ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς
8 Πέτρος τῆς περιτομῆς, (ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀπο-
στολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη,)
9 καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ
Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι, δεξιὰς
10 ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς μὲν εἰς
τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· μόνον τῶν πτωχῶν
ἵνα μνημονεύωμεν· ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.
11 Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον
12 αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. Πρὸ τοῦ γὰρ
ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν·
ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν φοβούμε-
13 νος τοὺς ἐκ περιτομῆς. Καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ
οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν
14 τῇ ὑποκρίσει. Ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς
τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπρο-
σθεν πάντων· „Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς ζῇς
καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, πῶς τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν;
15 Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί·
16 εἰδότες δέ, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου,
ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἡμεῖς εἰς Χρι-
στὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως
Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου· διότι ἐξ ἔργων νόμου

II, 4. al. καταδουλώσουσι s. καταδουλώσωσι. 5. al. οἷς οὐδὲ et al. οὐδὲ tantum excl. 7. al. εἰδότες. 9. al. Πέτρος καὶ Ἰάκωβος †. ib. al. ἡμεῖς εἰς τ. ἔθνη. 11. al. ἦλθε Κηφᾶς †. 14. al. καὶ οὐχ Ἰουδαϊκῶς ζῇς †. ib. al. τί τὰ ἔθνη †. 16. al. εἰδότες δὲ †. ib. al. ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου.

digerent; quibus ne per articulum quidem temporis ob- 5
sequendo cessimus, ut veritas laetae de regno Messiano
doctrinae apud vos permaneret. Ab iis autem, qui ali- 6
quid esse videbantur, quales tandem erant, (nulla mihi
(erat et nunc) est differentia i. e. mea et illorum doctrina
concinunt al. equidem nihil differo i. e. nihil inferior sum
al. quod vero eos attinet, qui auctoritate pollent, quales-
cunque tandem illi fuerint) id nihil ad me; Deus ex-
ternae conditionis rationem non habet; — mihi enim prin-
cipes illi apostoli nihil insuper subdiderunt (adversus me
monuerunt. al. nihil novi me docuerunt), sed contra, quum 7
vidissent, laetum de Messia nuntium ad gentiles perferen-
dum mihi esse concreditum, quemadmodum Petro ad Iu-
daeos, (is enim, qui in Petro vim suam exseruit, ut apo- 8
stolus esset Iudaeorum, etiam in me vim suam exseruit, ut
proficiscerer ad gentiles,) et quum cognovissent gratiam 9
mihi concessam (magna rei chr. incrementa in animis gen-
tilium), Iacobus et Cephas et Iohannes, qui columina esse
videbantur, dextram mihi et Barnabae pignus communionis
(societatis) dederunt, ut nos quidem ad Gentiles, ipsi autem
ad Iudaeos sese conferrent; solummodo pauperum ut memo- 10
res essemus (hortati sunt), quod ipsum etiam diligenter
feci. Quum vero Petrus Antiochiam venisset, coram contra 11
eum surrexi, quoniam reprehensione erat dignus. Nam 12
antequam a Iacobo quidam venissent, cum Gentilibus cibum
capiebat; quum vero venissent, se subducebat ac separabat
metuens sibi a Iudaeis. Et simul cum eo etiam reliqui Iu- 13
daei simularunt, ita ut Barnabas quoque simulatione eorum
abduceretur. At quum vidissem, eos non rectam ad verita- 14
tem doctrinae divinae viam esse ingressos, ad Petrum co-
ram omnibus dixi: „si tu Iudaeus more Gentilium vivis et
non Iudaeorum, quomodo Gentiles cogis mores sequi Iudaeo-
rum. Nos natalibus Iudaei et non e Gentilibus peccatores 15
(quidem sumus. al. homines idololatriae studiosi); sed probe 16
scientes, hominem per facta legi congrua Deo non probari, nisi
per fidem in Iesu Christo positam; nos quoque in Christo
Iesu fidem posuimus, ut per fidem Christo habitam et non
per facta legi consentanea favore ornaremur divino, pro-
pterea quod per facta legi congrua nemo favorem conse-

---

lymis esse probatam: II, 1—10. denique Petrum, quoniam non alienus fuerit a perversa instituendi ratione, multis praesentibus, sed nihil regerentibus Antiochiae ab ipso esse vituperatum: 11—21. Legem mosaicam per Christum esse abrogatam demon-

17 οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σάρξ. Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιω-
θῆναι ἐν Χριστῷ εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοὶ, ἆρα
18 Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; Μὴ γένοιτο. Εἰ γὰρ ἃ
κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν
19 συνίστημι. Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα
20 θεῷ ζήσω. Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ,
ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει
ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ πα-
21 ραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. Οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ
θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δω-
ρεὰν ἀπέθανεν.“

ΚΕΦ. III.

1 Ὦ ἀνόητοι Γαλάται! τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε; οἷς κατ'
ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυ-
2 ρωμένος. Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν· ἐξ ἔργων
3 νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; Οὕτως
ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι νῦν σαρκὶ ἐπιτε-
4.5 λεῖσθε; Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴγε καὶ εἰκῇ! Ὁ οὖν
ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν
6 ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; Καθὼς
Ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δι-
7 καιοσύνην. Γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί
8 εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ. Προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ, ὅτι ἐκ
πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ
Ἀβραάμ· „Ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη.“
9 Ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ.
10 Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσί. Γέ-
γραπται γάρ· „Ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι
τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι
11 αὐτά.“ Ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ,

II, 18. al. συνιστάνω †. III, 1. al. ἐβάσκηνε. ib. al. ἐβάσκανε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι †. 8. al. εὐλογηθήσονται †. 10. al. ὅτι ἐπικατάρατος †. ib. al. ἐμμενεῖ †.

quetur divinum. Sin vero per Christum Deo probari stu- 17
dentes et ipsi peccatores sumus deprehensi, num Chri-
stus peccati minister? Absit hoc a me. Si enim, quae de- 18
struxi, haec iterum exstruo, peccatorem me ipse declaro.
Ego enim per legem legi emortuus sum, ut Deo vi- 19
verem. Cum Christo in crucem actus sum; sed vivo 20
non amplius ego, sed in me Christus vivit; quod vero
nunc vivo corpore indutus, ad normam vivo fidei collo-
catae in Dei filio, qui me amavit et pro me (supplicio)
sese tradidit. Non vi meo privo (al. vilipendo) gratiam 21
Dei; nam si per legem virtus omnibus numeris absoluta
(efficitur i. e. favor Dei comparari potest), ergo sine
fructu Christus mortuus est.

CAP. III.

O insipidi Galatae! quis vos fascinabat? quibus (ut) 1
ante oculos (eum haberetis) Iesus Christus descriptus est
propter vos cruci affixus. Hoc solum a vobis discere ve- 2
lim: per facta legi consentanea Spiritum accepistis divi-
num an per fidem quam audivistis (al. obsequium, quod
est in fide doctrinae Iesu habenda)? Itane insipidi 3
estis? exorsi a Spiritu (divino i. e. religione chr.) nunc in
corpore (lege mos.) desinitis? Tantane frustra estis ex- 4
perti (al. tantane beneficia frustra vobis contigerunt)? si-
quidem etiam (vel) frustra! Qui igitur Spiritum divinum 5
vobis suppeditat et per vos miracula efficit, propter facta
legi consentanea an propter auditam fidem (id facit)?
Quemadmodum Abrahamus Deo fidem habuit eique (ita, 6
ut haberetur) pro perfecta pietate imputatum est. Noscite 7
igitur, qui fidem habent, hos esse filios Abrahami. Scri- 8
ptura autem sacra, quae praevidit, propter fidem Deum
favore suo ornare gentes, laetam ante (Isaacum natum)
Abrahamo dedit promissionem: „per te omnes gentes for-
tunabuntur.“ Quin fidem qui habent, simul cum Abraha- 9
mo fidem habente fortunantur. Quotquot enim a factis 10
legi consentaneis (student) pendent, diris sunt devoti. Scri-
ptum enim est: diris devotus (esto), quicunque non per-
manet in (paret) omnibus (praeceptis), quae in volumine
legis consignata sunt, quo ea faciat.“ Per legem autem 11
neminem Deo probari, in promptu est, quoniam ob fidem

---

strat inde, quod Galatis non nisi per fidem in Chr. positam be-
neficia div. contigerint: III, 1—6. tum, quod Abrahamo multo

12 δῆλον· „ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται·“ ὁ δὲ νόμος
οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως· ἀλλ᾽ „ὁ ποιήσας αὐτὰ ζήσεται ἐν
13 αὐτοῖς.“ Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ
νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· (γέγραπται γάρ·
14 „Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου·“) ἵνα εἰς
τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς
15 πίστεως. Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω· ὅμως ἀνθρώ-
που κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσ-
16 σεται· τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐῤῥέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι καὶ τῷ
σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει· „Καὶ τοῖς σπέρμασιν,“
ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ᾽ ὡς ἐφ᾽ ἑνός· „Καὶ τῷ σπέρματί
17 σου·“ ὅς ἐστι Χριστός. Τοῦτο δὲ λέγω· διαθήκην
προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς Χριστὸν ὁ μετὰ ἔτη
τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος οὐκ ἀκυροῖ εἰς
18 τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. Εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κλη-
ρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας· τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι᾽ ἐπαγ-
γελίας κεχάρισται ὁ θεός.

19 Τί οὖν ὁ νόμος; Τῶν παραβάσεων χάριν ἐτέθη
(ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται,) διαταγεὶς δι᾽
20 ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. Ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς οὐκ ἔστιν·
21 ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. Ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν
τοῦ θεοῦ; Μὴ γένοιτο. Εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνά-
μενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη·
22 ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα
ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πι-
23 στεύουσι. Πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμον
ἐφρουρούμεθα συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν
24 ἀποκαλυφθῆναι. Ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν
25 εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν· ἐλθούσης δὲ
26 τῆς πίστεως οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. Πάντες γὰρ
27 υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὅσοι
γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.
28 Οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην· οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ

III, 12. al. ὁ ποιήσας ταῦτα ἄνθρωπος †. 13. al. ὅτι γέγραπται †. 14. al. ἵνα τὴν εὐλογίαν. ib. Chrys. λάβωσι. 16. al. ἐῤῥέθησαν †. 17. al. διαθήκην κεκυρωμένην. ib. al. ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα †. 19. al. προςετέθη †. ib. al. pro ᾧ l. ὃ †. 21. al. ἐκ νόμου s. ἐκ νόμ. ἦν s. ἂν s. ἐκ νόμ. ἦν ἂν s. ἂν ἦν. 23. al. συγκλειόμενοι †.

probatus vivet (vitam beatam); lex autem ad fidem non per- 12
tinet; sed quicunque iis (praeceptis legis) satisfecerit, per
ea vivet." Christus ab legis exsecratione nos redemit factus 13
pro nobis exsecratio (al. Chr. a poenis legis nos libera-
vit, dum eas ipse pro nobis tulit); (nam scriptum legi-
tur: „diris devotus est (al. poenam luit), quicunque
de ligno pendet;") ut felicitas Abrahamo promissa per 14
Christum Iesum gentibus contingeret, ut promissionem
Spiritus divini per fidem illam acciperemus. Fratres, 15
more hominum dico (i. e. exemplo utor e vita communi):
foedus, etsi hominis sit, tamen, ubi sancitum est, nemo
abolet aut immutat; Abrahamo autem datae sunt promis- 16
siones eiusque proli. Non dicit: „et prolibus" tanquam
de multis, sed tanquam de uno; „et proli tuae, qui est
Christus. Hoc autem mihi volo: foedus a Deo (ut) usque ad 17
Christum (valeret) ante sancitum lex illa quadringentis et tri-
ginta annis post lata non rescindit, ut irritam reddat pro-
missionem illam. Si enim e lege (oritur) beatitudo, non am- 18
plius vi promissionis (divinae efficitur); sed Abrahamo per
promissionem gratis Deus tribuit (beatitudinem s. salutem).
— Quid igitur lex illa? peccatorum causa data est, (usque 19
dum venisset proles illa, cui promissio facta est,) lata
per angelos per manum interpretis. Is autem interpres 20
unius (partis i. e. gentilium) non est; Deus autem unus
est (i. e. Gentilium et Iudaeorum). Lex igitur contra 21
Dei promissiones? Minime. Si enim data esset lex, quae
vitam efficere posset (beatam), revera a lege virtus per-
fecta (favor) nasceretur (divinus); at scriptura sacra om- 22
nia sub peccatum conclusit (omnes peccatores esse docet),
ut promissio illa ob fidem Iesu Christo habitam fidem ha-
bentibus daretur. Antequam autem fides (i. e. doctrina 23
exigens fidem) venit, legi subiecti custodiebamur (teneba-
mur) usque ad fidem revelandam. Quin lex illa paeda- 24
gogus noster fuit usque ad Christum, ut per fidem (Deo)
probaremur; at quum venit fides, non amplius sub paeda- 25
gogo sumus. Omnes enim filii Dei estis per fidem (al. 26
quae Christum Iesum habet auctorem) Christo Iesu habi-
tam. Quotquot enim lotione sacra Christo estis obstricti, 27
Christum induistis (salutem per Chr. partam nacti estis).
Non est Iudaeus neque Graecus; non est servus neque in- 28

---

ante legem propter solam fidem promissio illa facta fuerit: 6—18. deinde ex indole utriusque; nam legem Mos. ad tempus tantum coactione, minis, poenis propositis ad externam hominum vitam

ἐλεύθερος· οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς
29 εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Εἰ δὲ ὑμεῖς Χριστοῦ, ἄρα
τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα ἐστὲ καὶ κατ᾽ ἐπαγγελίαν κληρο-
νόμοι.

ΚΕΦ. IV.

1 Λέγω δέ, ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός
2 ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ
ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας
3 τοῦ πατρός. Οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ
4 στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι· ὅτε δὲ ἦλθε τὸ
πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐ-
5 τοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα
τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβω-
6 μεν. Ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κρᾶζον· Ἀββᾶ,
7 ὁ πατήρ! Ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλ᾽ υἱός· εἰ δὲ υἱός,
8 καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ
9 εἰδότες Θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς· νῦν
δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς
ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα,
10 οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; Ἡμέρας παρατη-
11 ρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς; Φοβοῦμαι
ὑμᾶς, μήπως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.

12 Γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς· ἀδελφοί, δέο-
13 μαι ὑμῶν· οὐδέν με ἠδικήσατε· οἴδατε δέ, ὅτι δι᾽ ἀσθέ-
14 νειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον, καὶ
τὸν πειρασμόν μου τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενή-
σατε οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ᾽ ὡς ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ
15 με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν. Τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς
ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι, εἰ δυνατόν, τοὺς ὀφθαλ-
16 μοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι. Ὥστε ἐχθρὸς
17 ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν; Ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς,
ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε.

IV, 4. al. γεννώμενον. 6. al. ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ Θεοῦ, ἐξαπ. τ. πν. ib. al. καρδίας ἡμῶν †. 8. al. φύσει μή. al. φύσει excl. 15. al. ποῦ οὖν. 17. al. ἡμᾶς θέλουσιν †.

genuus; non est mas et foemina; vos enim omnes unus
estis (in unum coaluistis) per Christum Iesum. Sin au- 29
tem vos Christi coniunctissimi (discipuli), ergo Abrahami
progenies estis et ex promissione haeredes (participes vi-
tae beatae).

C A P. IV.

Dico autem: quamdiu haeres infans est, nihil differt 1
a servo, quamquam omnium (bonorum) dominus est, sed 2
sub paedagogis (ducibus) est et dispensatoribus usque ad
tempus a patre constitutum. Sic etiam nos, quum era- 3
mus infantes, primis elementis religionis hominibus huius
seculi accommodatae tanquam servi eramus subiecti; (i. e.
disciplina tenebamur servili;) quum vero finis temporis 4
constituti venisset, Deus filium suum a muliere natum,
legi subiectum misit, ut eos, qui legi erant subiecti, 5
redimeret, ut filiorum conditione frueremur. Quoniam au- 6
tem estis filii, Spiritum filii sui animis vestris indidit alta
voce precantem: Abba, pater! Quin non amplius es servus, 7
sed filius; sin autem filius, etiam haeres Dei (particeps
vitae beatae) per Christum. At olim quidem non cogni- 8
tum habentes Deum coluistis deos qui revera nulli sunt;
nunc vero cognitione Dei imbuti, vel potius cogniti a Deo, 9
quomodo ad infirma ac tenuia rerum divinarum elementa
revertamini, quibus iterum denuo inservire vultis? Dies 10
perperam observatis et menses (novilunia) et tempora sta-
ta atque annos (sacros)? Metuo mihi de vobis, ne forte 11
frustra ad vos erudiendos laboraverim.

Imitamini me, quoniam ego quoque vos, fratres, ob- 12
secro vos: nullam mihi iniuriam fecistis; nostis autem, 13
me per corporis imbecillitatem (al. malis externis vexatum)
laetam de Messia doctrinam prius (nuper) vobis tradidisse,
et hoc corporis mei periculum non nihili habuistis neque 14
respuistis, sed tanquam angelum Dei me excepistis, tan-
quam Christum Iesum. Quaenam igitur erat illa vestra 15
congratulatio? testor enim vos, si fieri posset, oculos
vestros evulsos mihi daturos fuisse. Itane hostis vester 16
factus sum verum vobis dicendo. Cum aemulatione vos 17
appetunt non honesto consilio, sed excludere vos volunt
(a mea, Pauli, societate seiungere), ut ipsos cum aemu-

---

regendam valuisse, a cuius servitute homines chr. liberi sunt, quum sponte sua rectum honestumque sequi debeant. Galatas

18 Καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον
19 ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς, τεκνία μου, οὓς πάλιν
20 ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν· ἤθελον δὲ
παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου,
ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν.

21 Λέγετέ μοι, οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νό-
22 μον οὐκ ἀκούετε; Γέγραπται γάρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο
υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευ-
23 θέρας. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης κατὰ σάρκα γε-
γέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας διὰ τῆς ἐπαγγελίας.
24 Ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. Αὗται γάρ εἰσι δύο δια-
θῆκαι· μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ εἰς δουλείαν γεννῶσα,
25 ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ, (τὸ γὰρ Ἄγαρ Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ
Ἀραβίᾳ,) συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ· δουλεύει γὰρ
26 μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς· ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα
27 ἐστίν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν. Γέγραπται γάρ· „Εὐ-
φράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον καὶ βόησον ἡ
οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον
28 ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα.“ Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, κατὰ
29 Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. Ἀλλ᾽ ὥσπερ τότε ὁ κατὰ
σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτω καὶ νῦν.
30 Ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; „Ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ
τὸν υἱὸν αὐτῆς· οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς
31 παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας.“ Ἄρα, ἀδελφοί,
οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.

ΚΕΦ. V.

1 Τῇ ἐλευθερίᾳ, ᾗ ἡμᾶς Χριστὸς ἠλευθέρωσε, στήκε-
2 τε καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. Ἴδε, ἐγὼ
Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς
3 οὐδὲν ὠφελήσει. Μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ
περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆ-

IV, 18. al. ζηλοῦτε δὲ τὰ κρείττω χαρίσματα. 21. al. οὐ ἀνα-γινώσκετε. 23. al. δι᾽ ἐπαγγελίας. 24. al. αἱ δύο διαθῆκαι †. 25. al. τὸ γὰρ Σινᾶ ὄρος ἐστίν. ib. al. δουλεύει δὲ †. 26. al. μήτηρ πάντων ἡμῶν. V, 1. al. τῇ ἐλευθ. οὖν, ᾗ Χρ. ἡμ. ἠλευθ., στήκετε † s. τῇ ἐλευθ. ἡμᾶς Χ. ἠλευθέρωσε. Στήκετε οὖν s. ᾗ ἐλευθ. ἡ Χ. ἠλ. Στήκ. οὖν.

latione appetatis. Pulcrum autem est, nunquam non aemu- 18
latione duci in re honesta, nec solum, dum apud vos
praesens sum, o liberi mei, quos iterum parturio (sapi- 19
entia chr. imbuo), usque dum Christus in vobis efforma-
tus fuerit; vellem autem apud vos esse et vocem meam 20
temperare; nam de vobis (i. e. quomodo vos tractem) du-
bius haereo.

Dicite mihi vos, qui legi subesse vultis, legem non 21
auditis? Relatum enim legitur, Abrahamum duos habuis- 22
se filios, unum e serva et alterum ex ingenua (natum).
At ille quidem e serva more hominum natus est, hic ve- 23
ro ex ingenua vi promissionis divinae. Quae quidem sub- 24
limiorem sensum fundunt (al. per allegoriam intelligi de-
bent). Hae enim (mulieres) duae sunt pactiones (religio-
nis formae), una quidem a monte Sinaitico partum edens
servilem, quippe quae Agar est; (Agar enim significat Si- 25
naiticum in Arabia montem,) respondet autem civitati
Hierosolymitanae, quippe quae nunc est; servitute enim
tenetur cum liberis suis, superior (coelestis) autem civi- 26
tas Hierosolymitana libera est, quippe quae nostra ma-
ter est. Perscriptum est enim: *) „exsulta sterilis prolis 27
expers; rumpe vocem et tolle clamorem quae non sentis
partus dolores; nam plures sunt vacuae liberi, quam quae
habet virum.“ Nos autem, fratres, ad exemplum Isaaci 28
filii sumus vi promissionis. At quemadmodum olim se- 29
cundum naturam natus persequebatur vi divina (promis-
sione) genitum, sic etiam nunc (vexantur Christiani a Iu-
daeis). At quid dicit scriptura sacra? „Eiice servam il- 30
lam eiusque filium; nam filius servae cum filio ingenuae
non erit haeres.“ Ergo, fratres, non sumus servae filii, 31
sed ingenuae.

CAP. V.

Libertatem, in quam Christus vos vindicavit, con- 1
stanter tuemini nec iterum servitutis iugum subite. En, 2
ego Paulus dico vobis: si circumcidamini, Christus nihil
vobis proderit. Testor vero, quicunque circumcisionem 3
admittit homo, debere eum universam legem observare.

*) Ies. LIV, 1.

igitur sua culpa in deteriora ruisse antiquatam legem secutos; 19—IV, 23. denique eandem rem allegorica narrationis, quae de Sara est atque Hagare, explicatione illustrat, 24—31.

Quare Galatis a circumcisione cavendum est perversisque do-

4 σαι. Κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ οἵτινες ἐν νόμῳ
5 δικαιοῦσθε· τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. Ἡμεῖς γὰρ πνεύματι
6 ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. Ἐν γὰρ
Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία,
7 ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. Ἐτρέχετε καλῶς·
8 τίς ὑμᾶς ἐνέκοψε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; Ἡ πεισμο-
9 νὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. Μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ
10 φύραμα ζυμοῖ. Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι
οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει
11 τὸ κρίμα, ὅςτις ἂν ᾖ. Ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν
ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάν-
12 δαλον τοῦ σταυροῦ; Ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀνα-
στατοῦντες ὑμᾶς!

13 Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον
μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς
14 ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ
λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ· „Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου
15 ὡς σεαυτόν.“ Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε,
16 βλέπετε, μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. Λέγω δέ· πνεύ-
ματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε.
17 Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦ-
μα κατὰ τῆς σαρκός· ταῦτα δὲ ἀλλήλοις ἀντίκειται, ἵνα
18 μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. Εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε,
19 οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. Φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρ-
20 κός, ἅτινά ἐστι πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλο-
λατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐρι-
21 θεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι,
κῶμοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς
καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν
22 θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός
ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης,
23 ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ τῶν τοι-
24 ούτων οὐκ ἔστι νόμος. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα

V, 7. al. ἀνέκοψε †. 14. al. ὡς ἑαυτόν †. 17. al. ἀντίκειται ἀλλήλοις †. 19. al. ἅτινά ἐστι μοιχεία (†.), πορνεία κτλ. 21. al. προείρηκα. 23. al. πραΰτης.

Defecistis a Christo, quippe qui per legem Deo probami- 4
ni; gratia divina excidistis. Nos enim animo fide imbuto 5
spem favoris divini alimus. Nam ex mente Christi Iesu 6
neque circumcisio quidquam valet neque praeputium, sed
fides, quae per amorem vim suam exserit. Bene teneba- 7
tis cursum; quis vos impedivit veritati non obedire? Illa 8
persuadendi sollertia non eum, qui vos vocabat, habet au-
ctorem. Paululum fermenti totam massam fermentat. Mi- 9
hi de vobis persuasum est per dominum, vos non aliter 10
esse sensuros; sed quicunque vos perturbat, poenas dabit,
quisquis fuerit. Ego vero, fratres, si circumcisionem et- 11
iamnum alta voce doceo, quid adhuc persecutionibus ob-
noxius sum? Nonne igitur sublata est offensio crucis (quae 12
inest in doctrina de Chr. in crucem acto)? Utinam vel ii,
qui vos perturbant, genitalia sibi resecent (al. e coetu
chr. removeantur)!

Vos enim hac lege, ut liberi essetis, vocati estis, 13
fratres; modo ne abutamini illa libertate ad corporis cu-
piditates explendas, sed per amorem vobis vicissim servite.
Nam omnis lex uno absolvitur praecepto, hoc: „alterum ut 14
temetipsum amabis.“ Sin autem vos invicem mordetis et 15
devoratis, videte, ne a vobis invicem absumamini. Dico 16
autem: ad normam Spiritus divini vitam componite neque
satisfacite cupiditatibus corporis. Corporis enim libido 17
Spiritui (animo Spiritu imbuto div.) renititur divino,
Spiritus autem divinus libidini corporis; haec autem sibi
invicem adversantur, ut, quae volueritis, non faciatis.
Sin autem Spiritu agimini divino, legi non estis subiecti. 18
Manifesta autem sunt facta, quae e corporis cupiditate 19
nascuntur (al. studia libidinis), quippe quae sunt scorta-
tio, impuritas, lascivia, cultus simulacrorum, artes ma- 20
gicae, inimicitiae, rixae, invidentiae, irae, contentiones,
dissidia, factiones, invidiae, homicidia, commessationes, 21
compotationes et quae his similia; quae vobis ante dico,
quemadmodum etiam ante dixi, quicunque talia perpetrant,
regni Messiani non fore haeredes (participes vitae beatae
in regno M.) Fructus autem Spiritus divini est amor, 22
laetitia, concordia, animi mansuetudo, benignitas, libera-
litas, fiducia, lenitas, continentia; contra haec talia nul- 23
la est lex. Christi vero cultores corpus cum perturbatio- 24

---

ctoribus a Deo puniendis. V, 1—12. Praecepta dat recte vivendi, ut: libertatem christianorum non eo valere, ut vitiis ac libidinibus indulgeant; mutuum amorem et concordiam esse alendam,

ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.
25 Εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. Μὴ γι-
26 νώμεθα κενόδοξοι ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις
φθονοῦντες.

ΚΕΦ. VI.

1 Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι πα-
2 ραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦ-
τον ἐν πνεύματι πρᾳότητος· σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ
πειρασθῇς. Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε καὶ οὕτως
3 ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Εἰ γὰρ δοκεῖ τις
4 εἶναί τι μηδὲν ὤν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ· τὸ δὲ ἔργον
ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον
5 τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον· ἕκαστος γὰρ
6 τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει. Κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμε-
7 νος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. Μὴ
πλανᾶσθε· Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. Ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ
8 ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. Ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν
σάρκα ἑαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· ὁ δὲ σπεί-
ρων εἰς τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώ-
9 νιον. Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῷ γὰρ
10 ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. Ἄρα οὖν, ὡς καιρὸν
ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα
δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.

11 Ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί.
12 Ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζου-
σιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι· μόνον, ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ
13 Χριστοῦ διώκωνται. Οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ
νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι,
14 ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. Ἐμοὶ δὲ μὴ
γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται
15 κἀγὼ τῷ κόσμῳ. Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή

V, 26. al. γενώμεθα. ib. al. ἀλλήλους. VI, 2. al. ἀναπληρώσετε. 13. al. περιτετμημένοι †. 15. al. οὔτε γὰρ †.

nibus et cupiditatibus in crucem egerunt (libidines corporisque cupiditates plane subegerunt). Si regimur Spiritu 25
divino, componamus etiam vitam ad normam a Spiritu divino datam. Ne vanam sectemur gloriam nos invicem 26
provocantes, nobis invicem invidentes.

CAP. VI.

Fratres, etiamsi homo in peccato quodam fuerit de- 1
prehensus, vos qui Spiritu regimini divino, corrigite eiusmodi hominem animo mansueto; te ipsum respice, ne tu
quoque tenteris. Vestra invicem portate onera (vitia) et 2
sic legi a Christo datae satisfacite. Nam si quis aliquid 3
sibi esse videtur, quum nihil sit, semetipsum decipit;
verum suum quisque opus (i. e. agendi rationem) explora- 4
to, et tum de semetipso solo gloriandi habebit materiam
et non de alio; nam suum quisque onus gestabit. Qui- 5. 6
cunque autem doctrinam divinam edocetur, cum doctore omnia communicet bona (al. omnium bonorum fiat particeps). Ne decipiamini; Deus non illuditur (impune). Quod- 7
cunque enim homo severit, hoc etiam metet (uti sementem feceris, ita metes). Nam quicunque in corpore libi- 8
dinoso sementem facit, e corporis libidine metet perniciem; qui in animo Spiritu divino imbuto, ex animo Spiritu divino imbuto vitam metet aeternam. In recte agen- 9
do autem ne studium remittamus; suo enim tempore metemus, si (recte agendo) non defatigati fuerimus. Itaque 10
ergo, quum tempus habemus opportunum, liberales simus erga omnes, maxime autem erga fidei, quam profitemur, socios.

Videte, quantis vobis literis mea manu scripsi. — 11
Quotquot rebus externis placere volunt, hi vos cogunt ad 12
circumcisionem admittendam; modo, ne ob crucem Christi (doctrinam de Chr. in crucem acto) vexentur. Nam, ne 13
ipsi quidem, qui circumciduntur, legem observant, sed vos circumcidi volunt, ut de corpore vestro glorientur. Sed 14
absit a me gloriari, nisi de cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus in crucem est actus, et ego 15
mundo. Ex mente enim Christi Iesu neque circumcisio aliquam vim habet neque praeputium, sed nova creatura

clementiam inprimis et beneficentiam. Quibus quicunque operam dent, eos carere posse disciplina Iudaica per Christum abrogata. 13 — VI, 18.

16 τι ἐστὶν οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. Καὶ ὅσοι
τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ᾽ αὐτοὺς καὶ
17 ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ. Τοῦ λοιποῦ κόπους
μοι μηδεὶς παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου
18 Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελ-
φοί. Ἀμήν.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ.

ΚΕΦ. Ι.

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ,
τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ
2 Ἰησοῦ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν
καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
3 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευ-
4 ματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ· καθὼς ἐξελέξατο
ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους
5 καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ· ἐν ἀγάπῃ προορίσας
ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτὸν κατὰ
6 τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς ἔπαινον δόξης τῆς
χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ,
7 ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ,
τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς
8 χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ
9 καὶ φρονήσει· γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήμα-

VI, 15. al. pro ἐστὶν l. ἰσχύει †. 16. al. στοιχοῦσιν †. 18. Additur plerumque: πρὸς Γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης (al. διὰ χειρὸς Παύλου).

I, 1. Codd. antiqui et scriptores ἐν Ἐφέσῳ excludunt et al. l. ἐν Λαοδικείᾳ. 4. al. l. et interpungunt: αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ· προορίσας †. 6. al. ἧς ἐχαρίτωσεν †. ib. al. ἐν τῷ ἠγαπ. υἱῷ αὐτοῦ.

(i. e. animus per rel. chr. emendatus). Et quicunque ad 16
hanc normam vitam suam conformabunt, concordia iis
continget et misericordia, et (quidem tanquam) Israelitis
Deo probatis (al. appreсor iis etc.). Quod reliquum est, 17
ne quis mihi facessat negotium; nam notas (vulnera) do-
mini Iesu (causa mihi inflicta) in corpore meo gesto. Gra- 18
tia domini nostri Iesu Christi animo vestro adsit, fratres.
Utique.

EPISTOLA PAULI

AD EPHESIOS.

CAP. I.

Paulus, apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei consti- 1
tutus, omnibus qui Ephesi versantur Deo sacris et qui
Christum Iesum profitentur s. d. Gratia vobis et pax a 2
Deo patre nostro et domino Iesu Christo (contingat)!
Laudibus extollatur Deus et pater domini nostri Iesu 3
Christi, qui omnibus quae ad animum pertinent bonis,
bonis (inquam) divinis (al. de coelo s. aeternum duratu-
ris) per Christum nos ornavit; quemadmodum nos per eum 4
sibi elegit ante mundum conditum, ut sancti essemus et
inculpati iudice Deo; qui amore ductus nos per Iesum 5
Christum filios sibi adoptare decrevit ex benigna, qua est,
voluntate ad illustrandam magnificentiam benevolentiae 6
suae, qua nos beneficiis ornavit per dilectum suum, per 7
quem (nempe) per eius sanguinem redemtio, venia pecca-
torum, nobis contingit, pro inexhausta eius benignitate,
quae ad nos in omni (al. uberrima) sapientia et scientia 8
conspicua redundavit; qui mysterium voluntatis suae nobis 9

Dicta salute, magna illa, quae per Christum omnibus homini-

τος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν
10 αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνα-
κεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐν τοῖς
11 οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώ-
θημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνερ-
12 γοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς τὸ
εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ τοὺς προηλπι-
13 κότας ἐν τῷ Χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς, (ἀκούσαντες τὸν
λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν,)
ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς
14 ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀῤῥαβὼν τῆς κληρονομίας
ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως εἰς ἔπαινον
τῆς δόξης αὐτοῦ.
15 Διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ᾽ ὑμᾶς πίστιν ἐν
τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς
16 ἁγίους οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν
17 ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυ-
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῴη
ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐ-
18 τοῦ πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν
εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ
καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν
19 τοῖς ἁγίοις καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως
αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ
20 κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ
ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ
21 ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας
καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνο-
μαζομένου οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν
22 τῷ μέλλοντι, καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ
23 καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις
ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι
πληρουμένου.

ΚΕΦ. II.

1 Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς
2 ἁμαρτίαις — ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα

I, 10. al. τά τε ἐν τοῖς οὐρ. †. 11. al. ἐκλήθημεν †. ib. al. τοῦ θεοῦ τ. π. ἐνεργ. 14. al. ὅ ἐστιν. 18. al. pro καρδίας l. διανοίας †. 19. al. εἰς ὑμᾶς. 20. al. καθίσας. 23. al. τοῦ πάντα. II, 1. τ. ἁμαρτίαις ὑμῶν †.

patefecit ex illo, quod animo suo conceperat, consilio hoc 10
instituturus, ut tempore iusto elapso per Christum in summam
redigerentur omnia, quae in coelis sunt atque in
orbe terrarum, per eum, inquam, per quem etiam nobis, 11
(iam) antea destinatis ex decreto eius qui e voluntatis suae
consilio omnia gubernat, sors cecidit, ut maiestati eius 12
illustrandae inserviremus, qui ante fiduciam repositam habemus
in Christo, per quem etiam vos, (audita veritatis 13
doctrina, laeto de salute vestra nuntio,) per quem etiam
fiducia (in eo) collocata confirmati estis Spiritu sancto (iam
pridem) promisso, qui pignus est haereditatis (beatitudinis) 14
vestrae, ut liberatio parta nobis contingeret (i. e. populus
Deo peculiaris redimeretur) ad maiestatem eius collaudandam.

Hanc ob caussam, audita vestra in domino Iesu reposita 15
fide vestroque erga omnes Christianos amore, non 16
desino pro vobis agere gratias memoriam vestri in precibus
meis recolens, ut Deus domini nostri Iesu Christi, 17
pater maiestatis, (summa veneratione dignus) vobis det
Spiritum sapientiae et intelligentiae, quae in cognitione
eius cernitur; oculos mentis vestrae luce collustratos (di- 18
vina), ut sciatis, quaenam sit spes illa (vitae beatae), ad
quam vos vocavit, et quaenam (quam) inexhausta illa,
quae Christianis contingit, beatitudinis maiestas et quae- 19
nam (quam) eximia magnitudo potentiae eius in vos, qui
fidem habetis, pro vi immensae eius potentiae, quam ex- 20
seruit in Christo, quem e mortuis excitavit, et (quem) ad
dextram suam in coelis collocavit, omni principatu et po- 21
testate et potentia atque imperio superiorem omnibusque
(aliis potentiae etc.) nominibus, quae (nominari) audimus
in hoc non solum, sed etiam in seculo olim futuro, et 22
omnia pedibus eius subiecit eumque caput summum dedit
coetui suo, qui est corpus eius, copia cultorum eius qui 23
omnia ubique numine suo moderatur (al. qui omnes christianos
imperio regit suisque ornat beneficiis: al. qui coetus
universus ab eo, summo beneficiorum largitore, omni
bonorum copia impletur).

CAP. II.

Etiam vos, emortuos (pietati) propter delicta et pec- 1
cata, quibus aliquando dediti fuistis ex moribus huius se- 2

bus contigerunt, beneficia enumerat. Deus enim per Christum
a vitiositate et morte et Iudaeos et Gentiles vita beata in aeter-

τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ
ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς
3 τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν
ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν ποιοῦντες τὰ
θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν καὶ ἦμεν τέκνα
4 φύσει ὀργῆς ὡς καὶ οἱ λοιποί· ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν
5 ἐλέει διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, —
καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι συνεζωοποίησε
6 τῷ Χριστῷ (χάριτί ἐστε σεσωσμένοι!) καὶ συνήγειρε καὶ
7 συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα
ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλ-
λοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ᾽ ἡμᾶς
8 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ
τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, θεοῦ τὸ δῶρον·
9 οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. Αὐτοῦ γάρ ἐσμεν
10 ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς,
οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν.

11 Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκί,
(οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς
12 ἐν σαρκὶ χειροποιήτου,) ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ
χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ
Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα
13 μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ· νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ
14 αἵματι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν,
ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ
15 λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν
ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν
16 ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον ποιῶν εἰρήνην καὶ ἀπο-
καταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ
17 τοῦ σταυροῦ ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ. Καὶ
ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς
18 ἐγγύς, ὅτι δι᾽ αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότε-
19 ροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. Ἄρα οὖν οὐκέτι

II, 3. al. φύσει τέκνα †. 7. al. τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος †. 8. al. αὐτοῦ χάριτί ἐσμεν σεσωσμένοι.

[illegible], [illegible] ex mente eius, qui summum imperium in
aëre exercet (i. e. diaboli), Spiritus, (inquam,) qui vim
suam exserit in impiis, inter quos nos quoque omnes ali- 3
quando sumus versati in cupiditatibus corporis nostri fa-
cientes ea quae corporis libido et cogitationes nostrae
(perversae) flagitabant et pro naturali nostra indole digni
eramus poenis divinis, quemadmodum etiam reliqui; Deus 4
autem, qui misericordia dives propter multum, quo nos
amplexus est, amorem vel mortuos nos (al. et nos) propter 5
peccata cum Christo in vitam revocavit (gratia salutem
estis consecuti!) et simul cum eo excitavit et in coelis 6
(i. e. ut in numero essemus coelicolarum al. bonis div.
ornatos) per Christum Iesum collocavit, ut futuris tempo- 7
ribus ingentem benignitatis suae copiam ostenderet benefi-
ciis, quae per Christum nobis exhibuit. Gratia enim sa- 8
lutem estis consecuti per fidem, idque non propter vos,
Dei donum est: non propter facta, ne quis glorietur. 9
Eius enim sumus effigies, (denuo) creati per Christum Ie- 10
sum hac lege, ut operam daremus recte factis, quibus ut
studeremus, Deus nos ante destinavit (aeterna est Dei vo-
luntas).

Quare mementote, vos, olim gentiles corpore (natalibus), 11
(qui praeputiati dicebamini a circumcisis, quorum circumcisio
in corpore manu perficitur) vos, inquam, illo tempore sine 12
Christo fuisse, remotos a civitate Israelitarum et hospites
foederum, (al spe promissionis destitutos al. a promissis foe-
derum div. alienos al. spe destitutos) quibus nititur promissio
illa, spe destitutos et a cognitione Dei alienos fuisse hoc
in mundo; nunc vero per Christum vos aliquando remotos 13
prope accessisse, (nempe) per sanguinem Christi. Ipse 14
enim est concordia nostra, qui utrumque (Iudaeos et Gen-
tiles) in unum redegit et murum sepimenti intergerinum
sustulit, inimicitiam per corpus suum, legem praecepta 15
continentem decretis abrogavit, ut duos illos per se in unum
novum effingeret hominem reddendo concordiam et utros- 16
que uno corpore coniunctos Deo per crucem suam recon-
ciliaret, inimicitia per eam enecta (profligata). Et venit 17
laetumque de concordia nuntium vobis remotis et nobis
propinquis attulit; nam utrique uno ducti animo per eum ad- 18
itum habemus ad patrem. Itaque ergo non amplius hospi- 19

---

suam gratis donare voluit. I—II, 10. Iudaei et Gentiles eodem
numero habendi sunt, lege Mosaica per Christi mortem sublata
omnibusque Deo reconciliatis. 11—22.

ἀπελθόντες καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ
20 οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν
ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ
21 Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογου-
22 μένη αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς
συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

ΚΕΦ. Γ.

1 Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ
2 Ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν, εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰκο-
νομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς,
3 ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον· (καθὼς
4 προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες
νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ·)
5 ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων,
ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προ-
6 φήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσ-
σωμα καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ
7 διὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν
τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέρ-
8 γειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων
ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσα-
9 σθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ καὶ φωτίσαι
πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμ-
μένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι
10 διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ
ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας
11 ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν
αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν,
12 ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πε-
13 ποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. Διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκ-
κακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα
14 ὑμῶν. Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν
15 πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα
16 πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῴη ὑμῖν

II, 19. al. ἀλλ᾽ ἐστὲ συμπολῖται †. III, 1. al. τ. ἐθνῶν πρεσβεύω. 3. al. ἐγνωρίσθη †. 5. al. ὃ ἐν ἑτέραις γεν. †. 7. al. τῆς δοθείσης †. 8. al. πάντων τῶν ἁγίων †. 9. al. ἡ κοινωνία τοῦ μυστηρ. †. ib. al. delent διὰ Ἰ. Χρ. †.

tes estis ac peregrini, sed cives populi Deo sacri et Dei
familiares, superstructi fundamento apostolorum et prophe- 20
tarum, cuius lapis angularis est Iesus Christus, per quem 21
totum aedificium compactum sese extollit in templum Do-
mino sacrum, per quem etiam vos una exstruimini, ut do- 22
micilium sitis Dei, ubi colitur animo.

CAP. III.

Huius rei gratia ego Paulus propter Christum Iesum 1
in vestrum Gentilium fructum in vincula sum coniectus,
siquidem audivistis rationem beneficii divini mihi in vos 2
concessi; nam singulari institutione arcanam illam mihi 3
patefecit doctrinam, (quemadmodum paucis supra scripsi,
ad quae, quum legitis, intelligentiam meam in mysterio 4
Christi (doctrina Christi antea incognita) potestis perspi-
cere;) quae aliis aetatibus non patefacta est hominibus, 5
quemadmodum nunc revelata est sanctis eius apostolis et
prophetis per Spiritum divinum, esse Gentiles consortes 6
(vitae beatae) et eiusdem coetus socios et promissionis il-
lius, quam dedit per Christum (ita ut Christo fidem ha-
beremus), ope laetae doctrinae, cuius minister constitutus 7
sum secundum beneficium gratiae divinae pro efficacia, qua
potentia eius sese exserit, mihi concessum; mihi (inquam) 8
omnibus Deo sacris inferiori beneficium datum est hoc,
ut laetum inter Gentiles de divitiis Christi, quae mente
comprehendi nequeunt, nuntium afferrem omnesque luce 9
collustrarem, quaenam sit ratio mysterii ab antiquissimis
inde temporibus absconditi per Deum qui omnia per Iesum
Christum creavit, ut nunc principatibus et potestatibus in 10
locis coelestibus per ecclesiam (coetum christianum) pate-
fieret multiplex illa Dei sapientia, ex decreto ab aeterno 11
capto, quod perfecit per Christum Iesum dominum nostrum,
per quem impavidum habemus animum et aditum (ad Deum) 12
fiduciae plenum per fidem in eo repositam. Quapropter 13
peto, ne in calamitatibus meis vestra causa susceptis animum
despondeatis, quippe qui vester est honor. Huius rei gra- 14
tia supplex preces fundo ad patrem domini nostri Iesu
Christi, a quo omnis familia in coelis atque in terra no- 15
minatur, ut pro immensa, quae in eo est, maiestate det 16

Huius doctrinae antea incognitae Paulus sese profitetur inter-
pretem invidia et odio Iudaeorum vexatum: commemorat vincu-
la, quibus potissimum Gentilium causa detineatur: hortatur eos,

κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆ-
ναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον,
17 κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρ-
18 δίαις ὑμῶν· ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι,
ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ
19 πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν
ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἵνα
20 πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. Τῷ δὲ δυνα-
μένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα
ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν,
21 αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς πάσας
τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων! Ἀμήν!

ΚΕΦ. IV.

1 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ ἀξίως
2 περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης τα-
πεινοφροσύνης καὶ πρᾳότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνε-
3 χόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν
ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.
4 Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ
5 ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν· εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν
6 βάπτισμα· εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων
7 καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν. Ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν
ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ.
8 — Διὸ λέγει· „Ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσεν αἰχμα-
9 λωσίαν καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις.“ Τὸ δέ,
ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη εἰς τὰ κατώτερα
10 μέρη τῆς γῆς; Ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβὰς
ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. —
11 Καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφή-
τας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδα-

III, 16. al. τὸ πλοῦτος †. 18. al. ὕψος καὶ βάθος †. IV, 6. al. 1. καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν †. vel utrumque excludunt. 9. al. καὶ ἀνέβη πρῶτον †.

vobis, ut per Spiritum eius interno homine quam maxi-
me corroboremini, quo Christus in animis vestris habi- 17
tet; in amore radicibus bene muniti et fundati, ut perci- 18
pere possitis cum omnibus sanctis, quae sit (amoris Chri-
sti et gratiae Dei erga vos) amplitudo et longitudo et pro-
funditas et altitudo, atque intelligere, qui omnem cogita-
tionem excedit, Christi amorem, ut occasionem omnium, 19
quae Deus exhibet, bonorum accipiendorum nacti largiter
iis ornemini (al. ut, postquam ad universam illam culto-
rum Dei multitudinem accessistis, copiose instruamini bo-
nis modo memoratis). Illi vero, qui longe maiora potest 20
efficere, quam quae petimus vel cogitamus, pro ea, quae
in nobis vim suam exserit, potentia, ei laus in coetu per 21
Christum Iesum in omnes omnium temporum aetates con-
tingat! Utique contingat!

CAP. IV.

Hortor igitur vos ego in vincula coniectus propter 1
dominum (al. per dominum hortor), ut vitam invitatione
(ad regnum Messianum), quae vobis contigit, dignam
agatis, cum omni modestia et lenitate, cum indulgentia, 2
vos invicem cum amore ferentes, consensum animorum 3
servare studentes vinculo concordiae. Unum corpus 4
et Spiritus unus, quemadmodum etiam invitati estis, ut
una spe invitationis vestrae gauderetis; unus dominus, una 5
fides, una lotio sacra; unus Deus paterque omnium, qui 6
super omnibus est et permeat omnia et sedem in nobis
omnibus cepit. Unicuique autem nostrum pro ratione be- 7
nignitatis Christi beneficium datum est. Quare dicit (Sc. 8
s.): *) „adscendit in altum, captivos abduxit et munera de-
dit hominibus." Verum illud, adscendit, quid sibi vult, 9
nisi, etiam descendisse eum ad inferiores terrae partes (al.
in imos usque terrarum recessus: al. in Orcum?) Qui 10
descendit, ipse est etiam is qui supra omnes coelos ad-
scendit, ut omnia impleret. — Et ipse alios constituit 11
apostolos, alios prophetas, alios laetae de regno Mes-
siano doctrinae praecones, alios pastores et doctores
ad salutem Christianorum promovendam, ut officia mu- 12

*) Ps. LXVIII, 19.

ut in re chr. quam maxima capiant incrementa: III, 1—21. provocat eos ad concordiam alendam et in doctrina et ritibus sacris fugiendamque discordiam, quae ex variis beneficiis Christi nasci

12 σκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον δια-
13 κονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μέχρι
καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ
τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον,
14 εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα
μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι
παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώ-
πων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης,
15 ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα,
16 ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστὸς, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα,
συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς
τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου
μέρους τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν
ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.
17 Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι
ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν
18 ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ
ὄντες, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ διὰ τὴν
ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς
19 καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγηκότες ἑαυτοὺς παρέδωκαν
τῇ ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ.
20 Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστὸν, εἴγε αὐτὸν
21 ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια
22 ἐν τῷ Ἰησοῦ· ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀνα-
στροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ
23 τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι
24 τοῦ νοὸς ὑμῶν καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον
τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς
25 ἀληθείας. Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν
ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων
26 μέλη. Ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπι-
27 δυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν μήτε δίδοτε τόπον τῷ
28 διαβόλῳ. Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κο-
πιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μετα-
29 διδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ
στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ', εἴ τις ἀγαθὸς
πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι,
30 καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ
31 ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. Πᾶσα πικρία

IV, 13. al. καταντήσομεν. 14. al. τὴν μεθοδίαν. 16. al. ἑνὸς ἑκάστου μέλους †. 19. al. ἀπηλπικότες †. 23. al. ἀνανεοῦσθε et 24. ἐνδύσασθε. 27. al. μηδὲ †. 28. al. excl. τὸ ἀγαθὸν al. l. ταῖς χερσὶν τ. ἀγαθόν. 29. al. pro χρείας l. πίστεως †.

neris praestarentur, ut incrementa caperet corpus (coetus) Christi, usque dum omnes ad parem fidem et cogni- 13
tionem filii Dei pervenerimus, perfectum retulerimus vi-
rum, virilem nacti aetatem, qua copia Christi bonorum
fruamur, ne amplius simus pueri, qui fluctuant et qua- 14
vis doctrinae aura circumaguntur per hominum inconstan-
tiam (al. fraudulentiam), per versutiam ad excogitatam
fraudis (alios in errorem inducendi) rationem compositam,
sed veritatis cum amore studiosi omni ex parte incremen- 15
ta capiamus, ut similes evadamus ei (al. in honorem eius),
qui caput est, Christus, ex quo (quo moderante) totum 16
corpus compactum et quovis ministrandi vinculo coactum
est, unoquoque membro pro virili parte incrementa corpori
afferente in suum ipsius incrementum per amorem.

Hoc igitur dico et per dominum obtestor, ne amplius 17
vivatis, quemadmodum etiam reliqui Gentiles vivunt cum
mente ipsorum perversa, animo caligine obducto, alieni a 18
vita, quae Deo probatur, ob (rerum div.) ignorantiam, quae
iis inest, ob animum eorum callo obductum, quippe qui 19
omni honestatis sensu exuto semetipsos impuritati tradi-
derunt ad omnem impuritatem per avaritiam efficiendam.
Vos autem non sic didicistis Christum (doctrinam chr.), si- 20
quidem eum audivistis ac per eum estis edocti, quemadmo- 21
dum in Iesu veritas inest; ut ad vitam ante actam veterem 22
illum exueretis hominem, qui pravis indulgens cupiditatibus
se ipse corrumpebat, sed immutaremini per Spiritum mentis 23
vestrae divinum et novum illum indueremini hominem ad 24
Dei exemplar formatum per iustitiam et sanctimoniam quam
veritas efflagitat. Quare mendacio a vobis remoto alter al- 25
teri verum dicat, quoniam mutua sumus membra. Irasci- 26
mini nec peccate; sol ne occidat in exacerbatione vestra
neque locum date diabolo (al. calumniatoribus). Fur ne 27
amplius furetur, sed potius recte agendo manibus suis la- 28
boret, ut habeat quod egeno suppeditet. Quicunque sermo 29
pravus ex ore vestro ne exeat, sed, si quis idoneus est ad
salutem aliorum promovendam, ut gratus sit audientibus,
nec tristitia afficiatis sanctum Spiritum Dei, cum cuius do- 30
natione vobis contigit pignus futurae beatitudinis. Omnis 31

---

posuit, ita, ut omnia ad salutem ecclesiae promovendam valeant: IV, 1—16. exponit, qualem vivendi rationem ingredi debeant, quicunque Christo nomen dederunt: quomodo Christum et

καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω
32 ἀφ᾽ ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ· γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους
χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ
ὁ θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

ΚΕΦ. V.

1 Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητὰ,
2 καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπη-
σεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν
καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας.
3 Πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία ἢ πλεονεξία μηδὲ
4 ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, (καθὼς πρέπει ἁγίοις,) καὶ αἰσχρό-
της καὶ μωρολογία ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα· ἀλλὰ
5 μᾶλλον εὐχαριστία. Τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες, ὅτι
πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλο-
λάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χρι-
6 στοῦ καὶ θεοῦ. Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις·
διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς
7 τῆς ἀπειθείας. Μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν.
8 Ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ· ὡς τέκνα
9 φωτὸς περιπατεῖτε· (ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ φωτὸς ἐν πάσῃ
10 ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ·) δοκιμάζοντες
11 τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ· καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς
ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχε-
12 τε. Τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ᾽ αὐτῶν αἰσχρόν ἐστι καὶ
13 λέγειν. Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανε-
14 ροῦται· πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστι. Διὸ λέγει·
„Ἔγειρε ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ
15 ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός.“ Βλέπετε οὖν, πῶς ἀκριβῶς
16 περιπατεῖτε· μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ᾽ ὡς σοφοί· ἐξαγοραζό-
17 μενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. Διὰ τοῦτο
μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ
18 κυρίου· καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία,
19 ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς
καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλον-
20 τες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ, εὐχαριστοῦντες πάν-
τοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί.

IV, 32. al. ἐχαρίσ. ἡμῖν †. V, 2. al. ἠγαπ. ὑμᾶς. 4. al. ἢ αἰσχρότης ἢ μωρολογία †. ib. al. ἃ οὐκ ἀνῆκεν †. 5. al. τοῦτο γάρ ἐστε γιν. †. ib. al. ὅ ἐστιν εἰδωλολάτρης †. 9. al. καρπὸς τ. πνεύματος †. 14. al. ἔγειραι †. 17. al. συνίετε. 19. al. ἐν ταῖς καρδίαις †.

acerbitas, aestus animi, ira, conclamatio et calumnia sub-
lata sit a vobis cum omni malitia; sed erga vos invicem 32
sitis benigni, misericordes, vobis mutuo veniam date, sicut
et Deus per Christum vobis veniam peccatorum dedit.

CAP. V.

Imitamini igitur Deum tanquam liberi dilecti, ac vivite 1
pleni amore; quemadmodum Christus quoque vos amavit ac 2
semetipsum pro nobis tradidit Deo tanquam victimam ac sa-
crificium odoris suavissimi.
Scortatio autem omnisque impuritas aut habendi cupido 3
ne nominetur quidem inter vos, quemadmodum decet san-
ctos, (Christianos,) et turpitudo, stultiloquium sive in 4
dicendo scurrilitas, quae minime sunt decori; sed potius
oratio honesta. Hoc enim scitote, scortatorem quemvis sive 5
impurum sive avarum, qui simulacrorum cultor est, in regno
Messiano ac divino beatitudine non potiri. Ne quis vos de- 6
cipiat dictis inanibus; propterea enim ira Dei supervenit im-
morigeros homines. Ne igitur sitis eorum socii. Eratis 7.8
enim aliquando obducti caligine, nunc autem luce collustrati
per dominum, ut luce collustrati vivite; (fructus enim huius 9
lucis cernitur in omni bonitate et iustitia ac veritate;) ex- 10
plorantes, quid Deo placeat; neque commercii quid habete 11
cum factis tenebrarum fructu carentibus, immo potius vel
in lucem ea protrahite. Quae enim in occulto ab iis fiunt, 12
vel turpe est dicere. Omnia vero quae in lucem protrahun- 13
tur, a luce collustrantur; quidquid enim manifestatur, lux
est (al. omnia, quae lumine lucent, manifesta fiunt:).
Quapropter dicit: „expergiscere, qui dormis et surge e 14
mortuis (al. qui vitiis sepultis iaces), et Christus tibi afful-
gebit.“ Videte igitur, quomodo vitam accurate compona- 15
tis; ne ut insipientes, sed ut sapientes; opportunitate oblata 16
bene utentes; nam tempora tristia sunt. Quare ne sitis im- 17
prudentes, sed intelligentes, quid Deus velit; nec inebrie- 18
mini vino, unde vita oritur dissoluta, sed impleamini Spiritu
divino vobiscum psalmos canentes et hymnos et carmina 19
sacra (a Sp. div. profecta), carmina dicentes et psalmos in
animo vestro domino, pro omnibus ex mente domini nostri 20
Iesu Christi gratias Deo et patri nostro semper agentes.

Deum imitari deceat; quid fugiendum sit, ut obscoenitas, in-
temperantia; quid expetendum, ut morum emendatio, lenitas,

21 Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ· αἱ γυ-
22 ναῖκες, τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ κυρίῳ·
23 ὅτι ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ὁ Χριστὸς
κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώμα-
24 τος. Ἀλλ᾽ ὥςπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ,
25 οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί. Οἱ
ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν καθὼς καὶ ὁ
Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν
26 ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ
27 τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυτῷ ἔν-
δοξον τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι
28 τῶν τοιούτων, ἀλλ᾽ ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος. Οὕτως
ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς
τὰ ἑαυτῶν σώματα. Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα
29 ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίση-
σεν, ἀλλ᾽ ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτὴν καθὼς καὶ ὁ Χρι-
30 στὸς τὴν ἐκκλησίαν. Ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐ-
τοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ.
31 „Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ
καὶ τὴν μητέρα καὶ προςκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα
32 αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.“ Τὸ μυστή-
ριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ
33 εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ᾽ ἕνα ἕκα-
στος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν· ἡ
δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

ΚΕΦ. VI.

1 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ·
2 τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. „Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν
3 μητέρα,“ ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ· „Ἵνα
4 εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς.“ Καὶ
οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ᾽ ἐκτρέ-
5 φετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. Οἱ δοῦλοι,
ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα μετὰ φόβου καὶ τρό-
6 μου, ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν ὡς τῷ Χριστῷ, μὴ
κατ᾽ ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ᾽ ὡς δοῦ-
λοι τοῦ Χριστοῦ ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ
7 ψυχῆς, μετ᾽ εὐνοίας δουλεύοντες ὡς τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ

V, 21. al. ἐν φόβῳ θεοῦ †. 23. al. ὁ ἀνήρ †. ib. al. omisso καὶ l. αὐτὸς ὁ σωτὴρ †. 27. al. ἵνα παραστ. αὐτὴν †. 28. al. οὕτως καὶ οἱ ἄνδρες ὀφείλουσιν. 29. al. καθὼς καὶ ὁ κύριος †. VI, 2. al. τῇ ἐπαγγελίᾳ s. ταῖς ἐπαγγ. 5. al. τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις. 7. al. δουλ. τῷ κυρ.

Vobis invicem submittite vos reverentia ducti erga 21
Christum; mulieres, vestris vos submittite maritis uti do- 22
mino; nam vir caput est mulieris uti etiam Christus caput 23
ecclesiae est et ipse corporis (ecclesiae) sui servator. At 24
quemadmodum ecclesia submittitur Christo, sic etiam mu-
lieres omni ex parte suis (sese submittant) maritis. Viri, 25
uxores vestras amate, quemadmodum Christus quoque eccle-
siam suam amavit et semetipsum pro ea tradidit, ut eam 26
redderet sanctam, quum aquae lavacro cum doctrina eam 27
purgasset, ut ipse sibimetipse ecclesiam sisteret splendidam,
non habentem maculam sive rugam sive eiusmodi quid, sed
ut sancta esset et vitii expers. Sic debent mariti suas ipso- 28
rum uxores amare, ut sua ipsorum corpora. Quicunque
suam ipsius uxorem amat, semetipsum amat; nemo enim 29
unquam suum ipsius corpus odio habuit, sed alit idque fovet,
quemadmodum etiam Christus ecclesiam. Nam membra su- 30
mus corporis eius ex eius carne et ossibus eius confecta.
*) „Quapropter homo patrem et matrem relinquet suaeque 31
adhaerebit uxori, qui duo in unum coalescent corpus.“
Mysterium hoc magnum est (al. ille locus longe sublimiorem 32
fundit sententiam); ego vero transfero ad Christum eiusque
ecclesiam. Verum etiam vos singuli suam quisque uxorem 33
sic amato ut semetipsum (amat); mulier autem, ut reverea-
tur maritum.

CAP. VI.

Vos, liberi, morem gerite parentibus vestris ex mente 1
domini; hoc enim iustum. „Honora patrem tuum et ma- 2
trem;“ quippe quod primum praeceptum est cum promissio-
ne: **) „ut bene tibi sit, ac diu vives in terra.“ Et, pa- 3.4
tres, nolite vestros exacerbare liberos, sed educate eos
disciplina et admonitione domini. Vos, servi, obedite do- 5
minis vestris terrestribus cum timore ac tremore, (cum sum-
ma reverentia) cum animi vestri simplicitate uti Christo,
non ut oculis inserviatis, (i. e. praesentibus dominis) tanquam 6
hominibus placere cupientes, sed tanquam servi Christi, qui
voluntatem Dei ex animo faciunt, lubenter praestant servi- 7

*) Gen. II, 24.
**) Ex. XX, 12. Deut. XXII, 7.

beneficentia: 17—V, 20. accuratius describit mutua uxorum et maritorum, parentum et liberorum, servorum ac dominorum of-

8 ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ὃ ἐάν τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸν,
τοῦτο κομιεῖται παρὰ κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος.
9 *Καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτοὺς ἀνιέντες τὴν
ἀπειλὴν, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν
οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ.*
10 *Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ
11 καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. Ἐνδύσασθε τὴν
πανοπλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς
12 τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου· ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη
πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς
ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου,
πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.
13 Διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυ-
νηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ καὶ ἅπαντα
14 κατεργασάμενοι στῆναι. Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν
ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα
15 τῆς δικαιοσύνης καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοι-
16 μασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόν-
τες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ
17 βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι, καὶ τὴν περι-
κεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ
18 πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ· διὰ πάσης προσευχῆς καὶ
δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι καὶ
εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει
19 καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα
μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παῤῥησίᾳ
20 γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω
ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με
λαλῆσαι.
21 Ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμὲ, τί πράσσω;
πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τύχικος ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ
22 πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς
αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν καὶ παρακαλέσῃ
τὰς καρδίας ὑμῶν.
23 Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ
24 θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ χάρις μετὰ
πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-
στὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ.*

VI, 8. al. ἕκαστος ὃ ἂν s. ἐὰν †. ib. al. παρὰ τοῦ κυρ. †. 9. al. ὅτι καὶ αὐτῶν καὶ ὑμῶν †. 10. al. τοῦ λοιποῦ. 11. al. μεθοδίας. 12. al. τοῦ σκοτ. τοῦ αἰῶνος τούτου †. 18. al. ὑπὲρ πάντων. 19. al. δοθείη †. 21. al. γνωρίσει ὑμῖν. 24. al. in fin. l. ἀμήν † et addunt: πρὸς Ἐφεσίους ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικοῦ.

tium tanquam domino et non hominibus, persuasum haben- 8
tes, quodcunque quisque bonum fecerit, hoc (eius praemium)
a domino esse reportaturum, sive servus sive ingenuus. Et 9
vos, domini, eadem praestate iis missis minis, persuasum
habentes, vos et ipsos dominum habere in coelis, qui exter-
nae hominum conditionis nullam habet rationem.

Ceterum, fratres mei, fortes estote per Dominum eius- 10
que vi potentissima. Induamini completam Dei armaturam, 11
ut resistere possitis callidis mali genii artibus; nam non 12
pugna est nobis contra (imbecillos) homines, sed contra
principatus, contra potestates, contra mundi principes huius
in tenebris versantes, contra improbos daemones in regioni-
bus coelestibus. Quapropter sumite completam Dei arma- 13
turam, ut die malo (tempore calamitoso) resistere possitis
omnibusque confectis locum vestrum tueri. State (consi- 14
stite) igitur circumcincti lumbos vestros veritate et thorace
iustitiae induti et subligate pedes vestros promptitudine ad 15
laetum de concordia nuntium afferendum. Inprimis sumite 16
scutum fidei, quo omnia ignita mali daemonis tela possitis
exstinguere, ac capite vobis galeam salutis et gladium Spi- 17
ritus divini, qui est doctrina divina; per omnes preces et 18
rogationes quovis tempore ex animo precantes atque hunc
ipsum in finem vigilantes cum summa constantia et precibus
de omnibus Christianis et de me, ut habeam quod dicam, 19
quando os aperuero, quo incognitam antea doctrinam libere
in lucem protraham, propter quam legatione fungor in vin- 20
culis, ut ea fretus libertate utar in docendo, quemadmo-
dum me loqui fas est.

Sed ut vos quoque res meas cognoscatis, qua fortuna 21
utar, omnia vobis enarrabit Tychicus carissimus frater et
fidelis minister in domino profitendo, quem misi ad vos 22
hunc ipsum in finem, ut res meas nosceretis vestrosque con-
solaretur animos.

Concordia fratribus meis et amor cum fiducia a Deo 23
patre et domino Iesu Christo contingat! Gratia sit cum 24
omnibus qui dominum nostrum Iesum Christum constanter
(al. sincere) amant. Utique!

---

ficia: 21—VI, 9. denique iterum maximam iis commendat constantiam et Tychicum, faustis precibus additis. 10—24.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ.

ΚΕΦ. Ι.

1 Παῦλος καὶ Τιμόθεος δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶσι τοῖς
ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις σὺν
2 ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ
θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
3 Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν
4 πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ
5 χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς
6 τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν· πεποι-
θὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγα-
7 θὸν ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθώς ἐστι
δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν διὰ τὸ
ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου καὶ
ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινω-
8 νούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. Μάρτυς γάρ
μου ἐστὶν ὁ θεός, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγ-
9 χνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ
ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπι-
10 γνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ
διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν
11 Χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης τὸν διὰ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ.
12 Γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ᾽
13 ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε
τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ
14 τῷ πραιτωρίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι καὶ τοὺς πλείονας

I, 1. al. συνεπισκόποις. 3. al. ἐγὼ μὲν εὐχαριστῶ. 7. al. τῇ ἀπολογίᾳ. 8. al. μάρτυς γάρ μοι. ib. al. Χριστοῦ Ἰησοῦ †. 11. al. καρπῶν δικαιοσύνης τῶν †. 13. al. γενέσθαι ἐν Χρ.

EPISTOLA PAULI

AD PHILIPPENSES.

CAP. I.

Paulus et Timotheus, ministri Iesu Christi, omnibus per 1
Christum Iesum Deo consecratis qui Philippis versantur,
cum episcopis et diaconis (praesidibus et curatoribus pau-
perum) s. d. Gratia vobis et concordia a Deo patre nostro 2
et domino Iesu Christo contingat!

Gratias ago Deo meo, quotiescunque vestri memoriam 3
recolo, semper in omnibus precibus meis pro vobis omnibus, 4
cum gaudio preces meas fundens de accessione vestra ad 5
doctrinam laeta nuntiantem a primo inde die usque ad ho-
diernum, id ipsum persuasum habens, fore, ut is, qui 6
bonum in vobis opus est exorsus, perficiat usque ad diem
(adventus) Iesu Christi, quemadmodum mihi convenit hoc 7
de vobis sentire omnibus propterea, quod in sinu meo foveo
vos et in vinculis meis et defensione mea et doctrinam laeta
nuntiantem confirmando, vos omnes, inquam, beneficii
illius mecum participes. Testis enim mihi est Deus, magno 8
me erga vos omnes desiderio teneri ad amorem Iesu Christi.
Atque hoc precor, ut amor vester etiam magis magisque 9
cognitione omnique abundet intelligentia ad optima quaeque
probanda, ut integri sitis atque inculpati usque ad diem 10
Christi, omnibus numeris absoluti quoad probitatis, qui per 11
Iesum Christum editur, fructum in gloriam et laudem Dei.

Noscere autem vos volo, fratres, res meas potius in 12
incrementum laetae de regno Messiano doctrinae cessisse
(et adhuc cedere), ita ut vincula mea manifesta per Chri- 13
stum (al. vincula quibus propter Christum detineor) fie-
rent in toto praetorio reliquisque omnibus ac plurimi fra- 14

Dicta salute enarrat, se nunquam non preces fundere ad Deum, ut in rerum div. cognitione atque amore, in quibus iam profecerint, maxima capiant incrementa: I, 1—11. vincula ipsius ad

τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου πε-
15 ρισσοτέρως τολμᾷν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. Τινὲς μὲν
καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν
16 Χριστὸν κηρύσσουσιν. Οἱ μὲν ἐξ ἀγάπης εἰδότες, ὅτι
17 εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι· οἱ δὲ ἐξ ἐριθείας
τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς οἰόμενοι θλῖψιν
18 ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου. Τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ
εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ
19 ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. Οἶδα γὰρ, ὅτι
τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως
20 καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν
ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθή-
σομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν
μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου εἴτε διὰ ζωῆς
21 εἴτε διὰ θανάτου. Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ
22 ἀποθανεῖν κέρδος. Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι
23 καρπὸς ἔργου· καὶ τί αἱρήσομαι, οὐ γνωρίζω. Συνέχο-
μαι δὲ ἐκ τῶν δύο τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι
24 καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· πολλῷ γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον· τὸ
25 δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. Καὶ
τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν
ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως,
26 ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν
ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς.

27 Μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολι-
τεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς εἴτε ἀπὼν
ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι μιᾷ
28 ψυχῇ συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου καὶ μὴ
πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, ἥτις ἐστὶν
αὐτοῖς ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας καὶ τοῦτο
29 ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ
μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ
30 πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ
καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

I, vs. 16. et 17. al. transponunt. 17. al. pro ἐπιφέρειν l. ἐγείρειν †. 18. al. πλὴν ὅτι. 21. al. Χριστὸν †. 23. al. συνέχομαι γὰρ †. 25. al. παραμενῶ †. 27. al. ἀκούω. 28. al. αὐτοῖς μέν ἐστιν †. 30 al. ἴδετε †.

trum per dominum robore ex vinculis meis sumto, multo
magis audeant impavide christianam propagare doctri-
nam. Nonnulli quidem et invidentia ducti et aemulatione, 15
nonnulli vero etiam benevolo animo Christum alta voce
docent. Hi quidem ducti amore, probe scientes, esse in 16
fatis meis, ut doctrinam laeta nuntiantem defendam; illi 17
rixandi libidine moti haud sincero animo Christum annun-
tiant, calamitatem vinculis meis afferre opinantes. Quid 18
enim? quovis tamen pacto sive simulate sive vere Christus
praedicatur, et hac in re laetor, sed etiam laetabor. Novi 19
enim, hoc mihi in salutem esse cessurum precibus vestris
et suppeditatione Spiritus Iesu Christi secundum sollicitam, 20
quam habeo, exspectationem et spem, me nulla in re pu-
dore iri suffusum, sed in summa in dicendo libertate, ut
semper, nunc quoque celebratum iri Christum per corpus
meum sive per vitam sive per mortem. Mihi enim vivere 21
Christus est, et mori lucrum (i. e. me enim iudice, per-
manere in vita pertinet ad doctrinam Chr. propagandam,
et mori ad meum spectat commodum). Sin autem vivere 22
corpore indutum, hoc mihi fructus est muneris; quid tan-
dem eligam, nescio. Teneor (al. angor) autem his dua- 23
bus rebus, cupiditatem sentio e vita discedendi et versan-
di cum Christo; nam id multo magis melius (i. e. longe
optimum); sed permanere in hoc corpore magis necessa- 24
sarium propter vos. Quod mihi persuasum habens scio, 25
me esse mansurum et vobiscum omnibus permansurum, ut
incrementa capiatis et gaudio fidei vestrae fruamini, ut 26
abunde vobis suppetat materies de Christo Iesu gloriandi
per me, (nempe) per reditum meum ad vos.

Modo laeta Christi doctrina dignos vos cives geratis, 27
ut sive venerim et viderim vos sive absens sim, haec de
vobis audiam, vos stare uno animo, una mente pro fide
laetae doctrinae concertantes nec ullo modo commoveri 28
vos patientes terroribus ab adversariis, quippe quod iis
documentum est perniciei, vobis autem salutis idque a
Deo, quoniam de Christo hoc vobis contigit beneficium, 29
non solum, ut fidem ei haberetis, sed etiam pro eo per-
ferretis calamitates, idem certamen habentes, quale vidi- 30
stis in me et nunc auditis per me.

---

religionem chr. augendam valuisse, quamquam in ea propaganda non omnes honesto ducantur sensu: ipsum haud reformidare mortem, quamquam Philippensium caussa diutius in vivis esse velit: 12—26. hortatur eos, ut vitam rel. chr. dignam gerant,

ΚΕΦ. II.

1 Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύ-
θιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγ-
2 χνα καὶ οἰκτιρμοὶ, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ
αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι,
3 τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐρίθειαν ἢ κενοδοξίαν,
ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχον-
4 τας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοποῦντες, ἀλλὰ
5 καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος. Τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν
6 ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων
7 οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν
ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων
8 γενόμενος καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνω-
σεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου
9 δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχα-
10 ρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνό-
ματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων
11 καὶ καταχθονίων καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι
12 κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. Ὥστε,
ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν
τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ
ἀπουσίᾳ μου μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτη-
13 ρίαν κατεργάζεσθε· ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν
14 καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. Πάντα
15 ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε
ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ
γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς
16 φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα
ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον οὐδὲ
17 εἰς κενὸν ἐκοπίασα. Ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ
καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω

II, 1. al. εἴ τις παραμυθία — — εἴ τις σπλάγχνα †. 3. al. μηδὲ κατὰ κενοδοξίαν †. 4. al. σκοπεῖτε †. ib. al. ἕκαστος †. 5. al. φρονεῖτε †. 9. al. αὐτῷ ὄνομα. 11. al. ἐξομολογήσεται. 13. al. εὐδοκίας αὐτοῦ s. ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας cum vs. sequenti iungunt. 15. al. μέσον †.

CAP. II.

Si qua igitur cohortatio Christi nomine facta, si quid 1
solatii amoris, si qua Spiritus divini communio (al. ani-
morum coniunctio), si quis tenuior animus et misericor-
dia, plenum reddite gaudium meum, ut idem sentiatis, eun- 2
dem amorem habentes, eodem ducti sensu, concordes, ne- 3
que rixandi aut vanae laudis studio abrepti quidquam (fa-
ciatis), sed animo demisso alter alterum semetipso prae-
stantiorem esse ducat, non sua quisque commoda spectantes, 4
sed etiam aliorum quisque commoda. Is enim sensus (senti- 5
endi ratio) insit in vobis, qui etiam fuit in Christo, qui, 6
quamquam imaginem Dei referebat, parem esse Deo non
rapinam (rem cupide arripiendam) esse duxit, sed semet- 7
ipsum humilem gessit, forma (conditione) ministri sumta,
similis factus hominibus et habitu deprehensus ut homo 8
(universa conditione externa hominibus par) se ipse de-
misit obediens usque ad mortem, ad mortem autem crucis
(al. ita obediens, ut adeo mortem subiret, supplicium cru-
cis). Quapropter etiam Deus eum in altum evexit eique 9
dignitatem quavis dignitate superiorem benigne concessit,
ut hanc Iesu dignitatem intuiti (al. hac dign. conspicuum 10
Iesum) genua flecterent omnes qui in coelo et in terra
et inferis in locis versantur, et uno ore in Dei patris ho- 11
norem, dominum esse Iesum Christum, profiterentur. Quin, 12
carissimi mei, quemadmodum semper audivistis, non so-
lum me praesente, sed nunc multo magis me absente cum
metu et tremore (i. e. cum summa religione) vestrae sa-
luti consulite; nam Deus est qui in vobis et voluntatem 13
et vires pro benevolentia sua efficit. Omnia facite sine 14
indignatione et disceptatione, ut irreprehensi sitis atque 15
integri, filii Dei omnis labis expertes medios inter pravos
ac perversos huius aetatis homines, inter quos splendetis
tanquam lumina in mundo, doctrinam, quae vitam largi-
tur (beatam), prae vobis ferentes, ut gloriandi materiem 16
habeam in diem (adventus) Christi, quod non in vanum
cucurri neque in vanum laboravi. Sed etiamsi fundor 17
veluti libamen in victimam et sacrificium fidei vestrae (i. e.
etiamsi mors mihi subeunda est propter vos rel. chr. pro-
fitentes), laetor et laetor vobiscum omnibus (al. congratu-

---

concordes, alieni a lucri studio, intuiti exemplum Christi, qui sponte sua humillimam subiit conditionem, quo vita beata possint potiri: 27—II, 1—18. laudat Timotheum quam primum ad

18 πᾶσιν ὑμῖν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαί-
ρετέ μοι.
19 Ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Τιμόθεον ταχέως πέμψαι
20 ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. Οὐδένα
γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνή-
21 σει· οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ Ἰησοῦ
22 Χριστοῦ. Τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς
πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον.
23 Τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ
24 ἐμὲ, ἐξαυτῆς· πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχ-
25 χέως ἐλεύσομαι. Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, Ἐπαφρόδιτον
τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν
δὲ ἀπόστολον καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου πέμψαι
26 πρὸς ὑμᾶς, ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς καὶ ἀδη-
27 μονῶν, διότι ἠκούσατε ὅτι ἠσθένησε. Καὶ γὰρ ἠσθένησε
παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκ
αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπην
28 σχῶ. Σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες
29 αὐτὸν πάλιν χαρῆτε κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. Προσδέχεσθε
οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ τοὺς τοιού-
30 τους ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ μέχρι
θανάτου ἤγγισε παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα ἀνα-
πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

ΚΕΦ. III.

1 Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ· τὰ αὐτὰ
γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές.
2 Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέ-
3 πετε τὴν κατατομήν. Ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ οἱ
πνεύματι θεῷ λατρεύοντες καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ
4 Ἰησοῦ καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες· καίπερ ἐγὼ ἔχων
πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. Εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι
ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γένους
5 Ἰσραὴλ, φυλῆς Βενιαμὶν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ
6 νόμον Φαρισαῖος, κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν,

II, 21. al. τὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ †. 23. al. ἀφίδω. 27. al. ἐπὶ λύπῃ †. 30. al. παραβουλευσάμενος †. III, 3. θεοῦ † a. θεῷ. 6. al. περιτομή.

lor vobis omnibus); de eadem re autem vos quoque lae- 18
tamini et laetamini mecum.
Spero autem domino Iesu adiuvante Timotheum quam 19
primum ad vos mittere, ut ego quoque bono sim animo
certior factus de vestris rebus. Neminem enim habeo 20
pari affectum animo, quippe qui generoso animo res ve-
stras curabit; nam omnes suis ipsorum commodis inservi- 21
unt, non commodis Iesu Christi. Verum probatum eius 22
animum nostis, quod ut patrem filius me in laeta doctri-
na adiuvit. Hunc quidem igitur statim spero mittere, si- 23
mul ac cognovero rerum mearum eventum; sed persua- 24
sum mihi habeo ope domini, me et ipsum brevi esse ven-
turum. Necessarium vero duxi, Epaphroditum fratrem et 25
adiutorem et commilitonem meum, vestrum vero aposto-
lum et necessitatibus meis succurrentem mittere ad vos,
quandoquidem desiderio erga vos omnes flagrabat atque an- 26
gebatur propterea quod aegrotare eum audivistis. Etenim 27
aegrotavit fere ad mortem, at Deus eius est misertus,
sed non eius solum, verum etiam mei, ne tristitia tristi-
tiae mihi adderetur. Celerius igitur eum misi, ut eo ite- 28
rum conspecto laetaremini et ego tranquilliore essem ani-
mo. Excipite igitur eum, ut dominus vult, cum omni 29
laetitia et eiusmodi viros in honore habete; nam propter 30
Christi opus mortis periculum subiit vitae suae prodigus,
ut quae vestra erga me officia deerant, compensaret.

CAP. III.

Reliquum, fratres mei, laetamini tanquam domini 1
cultores; eadem vobis scribere mihi quidem nullam mole-
stiam, vobis autem constantiam affert. Videte canes illos, 2
videte malos illos operarios, videte concisionem illam (Iu-
daeos s. circumcisionis laudatores, nempe, ut ab iis cavea-
tis). Nos enim sumus circumcisio illa (circumcisi), qui 3
animo Deum colimus et de Christo Iesu gloriamur nec
conditioni confidimus externae; quamquam ego externae 4
quoque conditioni cur confidam, habeo. Si quis alius ex-
ternae conditioni confidere posse videtur, ego magis, octa-
vo die circumcisus, e gente Israelitica, tribu Beniamini, 5
Hebraeus ex Hebraeis, secundum legem Pharisaeus, secun- 6

---

eos mittendum, misso interim Epaphrodito, cuius mora excusa-
tur et suum ipsius adventum mox futurum significat: 19—30.
docet, fugiendos esse doctores ritus Iudaicos christianis suaden-

κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος.
7 Ἀλλ' ἅτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χρι-
8 στὸν ζημίαν. Ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν
εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ
κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην καὶ ἡγοῦμαι
9 σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω καὶ εὑρεθῶ ἐν
αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ
τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ
10 τῇ πίστει· τοῦ γνῶναι αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀνα-
στάσεως αὐτοῦ καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ
11 συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴπως καταντήσω
12 εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν. Οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον
ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ
13 καὶ κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ. Ἀδελφοὶ, ἐγὼ ἐμαυτὸν
14 οὐ λογίζομαι κατειληφέναι· ἓν δὲ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλαν-
θανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος κατὰ
σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ
15 θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρο-
νῶμεν, καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν
16 ἀποκαλύψει. Πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν
17 κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. Συμμιμηταί μου γίνεσθε,
ἀδελφοὶ, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτω περιπατοῦντας, καθὼς
18 ἔχετε τύπον ἡμᾶς. Πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολ-
λάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς
19 τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ
θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ
20 ἐπίγεια φρονοῦντες. Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρα-
νοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον
21 Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς τα-
πεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ,
κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι
ἑαυτῷ τὰ πάντα.

III, 8. al. μενοῦνγε †. 10. al. συμμορφιζόμενος †. 11. al. τὴν ἐκ τῶν νεκρῶν †. 12. al. τοῦ Χρ. Ἰησ. †. 14. al. εἰς τὸ βραβεῖον. 16. al. excl. κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν †. 21. εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον †.

dum fervorem rerum sacrarum persecutor ecclesiae, se-
cundum iustitiam, quam lex efflagitat, irreprehensus. At 7
quaecunque mihi lucro erant, haec propter Christum duxi
iacturam. Immo igitur etiam omnia iacturam esse duco 8
propter eximiam Christi Iesu domini mei cognitionem,
propter quem omnium (illarum rerum) iacturam feci eas-
que sordium loco habeo, ut lucrer Christum et (al. con- 9
iunctissimus ei deprehendar) eo iudice deprehendar non
urgens pietatem, quae mihi quidem probatur, illam a lege
profectam, sed illam, quae per fidem Christo habitam ef-
ficitur, probitatem, quae a Deo datur propter fidem (i. e.
in quam imputatur a Deo fides in Iesu collocata); ut eum 10
cognoscam et vim resurrectionis eius et societatem cala-
mitatum eius imaginem mortis eius referens, si forte re- 11
surrectionem mortuorum consequar. Non ac si iam cepe- 12
rim aut iam rem absolverim, sed contendo, an etiam oc-
cupem; quo etiam consilio Christus me occupavit (suum
fecit). Fratres, ego ipse non videor mihi metam assecu- 13
tus esse; unum autem (ago) oblitus eorum quae post me 14
sunt et ad ea quae ante me sunt enitens, ad metam
contendo ad palmam quam in coelis Deus per Iesum Chri-
stum mihi promisit. Quotquot igitur perfecti, id sentia- 15
mus, et si ulla in re secus sentitis, hoc quoque Deus vo-
bis revelabit (perverse vos statuere). Sed quod assecuti 16
sumus, ad eandem normam vitam nostram conformare, idem
sentire. Imitamini me, fratres, et respicite eos qui hoc 17
modo vitam suam componunt, quemadmodum nos habetis
exemplar. Multi enim vivunt, quos saepe vobis dicebam, 18
nunc autem vel lacrymans dico, hostes crucis Dei, quo-
rum finis pernicies, quorum Deus venter et honor in tur- 19
pitudine eorum, qui rebus student terrenis. Nostra enim 20
civitas in coelo est, ex quo etiam servatorem exspecta-
mus dominum Iesum Christum, qui humile nostrum cor- 21
pus transformabit, ita ut simile reddatur splendido eius
corpori (e quo splendor eius s. dignitas refulget), pro po-
tentia qua omnia vel sibimetipsi subiiciendi facultatem
habet.

---

tes et in sola, quae Christo habeatur, fide acquiescendum; res terrenas esse contemnendas et afflictis sublimiorem in coelis spe-

ΚΕΦ. IV.

1 Ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ
καὶ στέφανός μου, οὕτω στήκετε ἐν κυρίῳ, ἀγαπητοί!

2 Εὐοδίαν παρακαλῶ καὶ Συντύχην παρακαλῶ, τὸ
3 αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ· καὶ ἐρωτῶ καὶ σέ, σύζυγε γνήσιε,
συλλαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλη-
σάν μοι μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν
4 μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Χαίρετε ἐν κυρίῳ
5 πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε! Τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνω-
6 σθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. Ὁ κύριος ἐγγύς· μηδὲν μερι-
μνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ
εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν
7 θεόν, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν
φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν
8 Χριστῷ Ἰησοῦ. Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ,
ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα
εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογί-
9 ζεσθε· ἃ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ
εἴδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης
ἔσται μεθ' ὑμῶν.

10 Ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθά-
λετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαι-
11 ρεῖσθε δέ. Οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω· ἐγὼ γὰρ
12 ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. Οἶδα καὶ ταπει-
νοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι
μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾷν, καὶ περισσεύειν
13 καὶ ὑστερεῖσθαι· πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με.
14 Πλὴν καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει.
15 Οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς, Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ
εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία μοι
ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ
16 μὴ ὑμεῖς μόνοι· ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἅπαξ καὶ
17 δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε. Οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ
δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς
18 λόγον ὑμῶν. Ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω· πεπλή-
ρωμαι δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν,

IV, 3. al. καὶ ἐρωτῶ †. 10. al. ἀνεθάλλετε s. ἐνεθάλετε s. ἐθάλετε. 12. οἶδα δὲ †. 13. al. post με addunt Χριστῷ †.

CAP. IV.

Quia, fratres mei dilectissimi et desideratissimi, gau- 1
dium et corona mea, sic constantes permanete pulcopas
domini, dilectissimi!
Evodiam admoneo ac Syntychen admoneo, ut idem 2
sentiant ex voluntate domini; profecto te quoque rogo, 3
collega generose, opem fer iis, quippe quae in laeta do-
ctrina una mecum pugnarunt et cum Clemente et reliquis
muneris mei sociis, quorum nomina in libro vitae sunt
(consignata). Laetamini de domino semper: iterum dico, 4
laetamini! Lenitas vestra innotescat omnibus hominibus. 5
Dominus prope adest; nihil solliciti estote, sed quovis 6
tempore precibus vestris ac suppliciis cum gratiarum actio-
ne desideria vestra significate Deo, et illa Dei tranquilli- 7
tas quae omnem mentem excedit animos vestros et men-
tes vestras in necessitudine cum Christo Iesu servabit.
Ceterum, fratres, quaecunque vera sunt, quaecunque ho- 8
nesta, quaecunque proba, quaecunque sancta, quaecunque
grata, quaecunque boni nominis, si qua virtus et si qua
laus, his studete; quae et didicistis et accepistis et audi- 9
stis et vidistis in me, haec facite; et Deus (auctor) con-
cordiae vobiscum erit.
Impense autem de domino gavisus sum, quod iam 10
aliquando reviruistis ad curam mei habendam, quem in
finem etiam curam habebatis, sed occasio deerat. Non 11
propterea, quod inopia laboro, dico; ego enim didici, ea
qua utor sorte esse contentum. Scio et rerum tenuita- 12
tem et abundantiam scio; omnibus omnino vitae casibus
initiatus sum, scio saturitatem perferre et inediam, et ab-
undare et laborare inopia; omnia possum per eum qui 13
mihi vires largitur. Attamen recte fecistis, quod in so- 14
cietatem calamitatum mearum venistis. Sed etiam vos, 15
Philippenses, scitis, ab initio laeti de Messia nuntii, quum
Macedonia essem egressus, nullum coetum rationes dati
et accepti mecum iniisse, nisi vos solos; nam et Thessa- 16
lonicae semel iterumque in usum meum mihi misistis. Non 17
(propterea dico) quod expetam donum vestrum, immo ex-
peto fructum in vestram rationem redundantem. Tota 18
vero habeo omnia et abundo; impletus sum acceptis ab

---

ctandam beatitatem: III, 1—IV, 2. in re chr. ut constantes sint
et quemcunque appetant virtutem, eos excitat; laudat eorum in
se beneficentiam et in salutem iis apprecando desinit. 3—23.

ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτήν, εὐάρεστον τῷ θεῷ·
19 Ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸν
20 πλοῦτον αὐτοῦ ἐν δόξῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Τῷ δὲ θεῷ
καὶ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων!
Ἀμήν.
21 Ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀσπά-
22 ζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί· ἀσπάζονται ὑμᾶς πάν-
τες οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας.
23 Ἡ χάρις τοῦ κυρίου [ἡμῶν] Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάν-
των ὑμῶν. [Ἀμήν.]

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ.

ΚΕΦ. Ι.

1 Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος
2 θεοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς τοῖς ἐν Κολοσσαῖς ἁγίοις
καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη
ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν.
3 Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι,
4 ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν
5 ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν
ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν
6 τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς
ὑμᾶς καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρπο-
φορούμενον καὶ αὐξανόμενον καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ'
ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν
7 ἀληθείᾳ· καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπη-

IV, 19. al. πληρώσαι †. ib. al. τὸ πλοῦτος †. 23. al. μετὰ τοῦ πνεύματος πάντων †. ib. in fin. addunt: πρὸς Φιλιππησίους ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης δι' Ἐπαφροδίτου † a. ἐτελέσθη πρὸς Φιλιππησίους.
I, 2. al. Κολασσαῖς †; ib. al. post πατρὸς ἡμῶν l. καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ †. 3. al. ὑπὲρ ὑμῶν. 4. al. ἀγάπην ἣν ἔχετε εἰς πάντας †. 6. al. excl. καὶ αὐξανόμενον.

Epaphrodito vestris donis, quae sacrificium sunt suavis
odoris, oblatio accepta, probata Deo. Deus vero meus 19
omne id, quo indigetis, pro splendidis, quas habet, di-
vitiis abunde largietur per Christum Iesum. Deo autem et 20
patri nostro laus qua dignus est in perpetuum tribuatur!
Utique!
Salutate quemque per Christum Iesum consecratum. 21
Salutant vos, qui mecum sunt, fratres; salutant vos omnes 22
Deo consecrati, inprimis autem Caesaris domestici. Gratia 23
domini nostri Iesu Christi vobiscum omnibus. Utique.

EPISTOLA PAULI

AD COLOSSENSES.

CAP. I.

Paulus apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei constitu- 1
tus et Timotheus frater hominibus, qui Colossis versantur, 2
Deo sacris fidisque in Christo profitendo fratribus s. d.
Gratia vobis et pax a Deo patre nostro contingat.
Gratias agimus Deo et patri domini nostri Iesu Christi 3
quovis tempore pro vobis precantes, fide vestra in Christo 4
Iesu profitendo audita vestroque erga omnes Christianos
amore, ob spem repositam vobis in coelis, quam ante audi- 5
vistis in vera, quae laetum de regno Messiano continet nun-
tium, doctrina, quae inter vos traditur quemadmodum 6
etiam in universo mundo, et quae fructus fert et incremen-
ta capit quemadmodum etiam in vobis, a quo inde die au-
divistis et benevolentiam Dei vere cognovistis; quemadmo- 7

Salute suo et Timothei nomine dicta, Colossensium fidem et amorem atque institutionem Epaphrae laudat iisque de piis in

τοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος
8 τοῦ Χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν
9 πνεύματι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἠκούσα-
μεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτού-
μενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐ-
10 τοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατῆ-
σαι ἀξίως τοῦ κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ
ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν
11 ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ
τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ
12 μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ τῷ
ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων
13 ἐν τῷ φωτὶ, ὃς ἐῤῥύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ
σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς
14 ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφε-
15 σιν τῶν ἁμαρτιῶν· ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου,
πρωτότοκος πάσης κτίσεως· ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ
16 πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ
ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε
ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι᾽ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν
17 ἔκτισται· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων καὶ τὰ πάντα ἐν
18 αὐτῷ συνέστηκε· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος,
τῆς ἐκκλησίας· ὅς ἐστιν ἀρχὴ, πρωτότοκος ἐκ τῶν νε-
19 κρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων· ὅτι ἐν
20 αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι καὶ δι᾽ αὐ-
τοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνοποιήσας
διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι᾽ αὐτοῦ, εἴτε τὰ
21 ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ ὑμᾶς ποτὲ
ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς
22 ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώ-
ματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι
ὑμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον
23 αὐτοῦ, εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ
ἑδραῖοι καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ
εὐαγγελίου οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ
κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος
διάκονος.

1, 7. al. ὑπὲρ ἡμῶν †. 10. al. περιπατῆσαι ὑμᾶς †. ib. al. αὐξαν. τῇ (s. ἐν τῇ) ἐπιγνώσει †. 14. al. τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ †. 15. al. πρωτοτόκος. 18. al. ἀπαρχή. 19. al. ηὐδόκησε. 20. al. εἰς αὐτόν. 21. al. ἀποκαταλλαγέντες. 22. al. τῆς σαρκὸς αὐτοῦ.

Eum etiam didicistis ab Epaphra dilecto (muneris mei) socio,
qui in vestrum usum fidelis est Christi minister et vestrum 8
amorem a Spiritu divino profectum nobis patefecit. Quare 9
etiam nos, a quo die audivimus, non desinimus pro vobis
precari et rogare, ut copiose instruamini voluntatis eius
cognitione, quae cernitur in omni sapientia atque intelli-
gentia a Spiritu divino profecta, ut vitam agatis domino 10
vestro dignam omnino probandam (al. qua quovis modo ei
probemini); in quovis recte facto fructum edentes et pro-
ficientes in Deo cognoscendo; pro potentia magnificentiae 11
eius (pro eximia eius potentia) omni vi corroborati ad sum-
mam constantiam et patientiam cum laetitia exhibendam;
gratias agentes patri, qui nos, ut participes fiamus vitae 12
Christianorum beatae, per lucem illam divinam idoneos red-
didit, qui ex imperio tenebrarum nos sibi eripuit et transtulit 13
in regnum filii sui dilectissimi, per quem liberatio, venia 14
peccatorum, nobis contigit; qui imaginem Dei invisibilis 15
refert, primogenitus omnium rerum; nam per eum omnia 16
creata sunt, quae in coelis sunt atque in terris, quae in
oculos incurrunt et quae non incurrunt, sive throni sive
dominatus sive imperia sive potestates, rerum universitas
per eum et, ut redeat ad eum, condita est; et ipse omnibus 17
prior est et rerum universitas per eum continetur; et ipse 18
corporis, ecclesiae, caput est; qui princeps est, primoge-
nitus e mortuis, ut in omnibus ipse primas partes teneat;
nam in eo omnium rerum (bonorum) copiam inesse (al. to- 19
tum christianorum coetum contineri) voluit et per eum rerum 20
universitatem sibi reconciliare, per sanguinem eius in cruce
effusum, per eum, inquam, concordia facta inter ea quae
sive in terris sive in coelis versentur. Vos quoque alieno 21
olim et hostili (erga Deum) animo in male factis, nunc vero
reconciliavit corpore eius naturali per mortem (al. per mor- 22
tem, quam in corpore, quod nostro simile erat, perpessus
est,) ut sanctos vos et irreprehensos et culpae expertes co-
ram se sisteret, siquidem permansistis in fide bene fundati 23
et constantes nec dimoti ab illa spe laetae, quam audivistis,
doctrinae, omnibus, quae sub coelo sunt, rebus creatis
(i. e. omnibus hominibus), palam annuntiatae, cuius ego
Paulus doctor sum constitutus.

---

eorum salutem precibus ad Deum persuadet magnum Iesu, quem creatorem et rectorem omnium sive in sensus cadant sive sensus fugiant rerum et gentilium divinum describit doctorem, illustrat beneficia: I, 1—24. apostolum se Christi auctoritate consti-

24 Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασιν ὑπὲρ ὑμῶν καὶ
ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ
25 ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ
ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν
τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, πληρῶσαι τὸν
26 λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ
τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ δὲ ἐφανερώθη
27 τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ
πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν,
28 ὅς ἐστι Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης· ὃν ἡμεῖς
καταγγέλλομεν νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον καὶ διδά-
σκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστή-
29 σωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ, εἰς ὃ καὶ
κοπιῶ ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τὴν ἐνερ-
γουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

ΚΕΦ. II.

1 Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ
ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ
2 πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι
αὐτῶν, συμβιβασθέντες ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πάντα πλοῦτον
τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυ-
3 στηρίου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ
εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως
4 ἀπόκρυφοι. Τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλο-
5 γίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. Εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι,
ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι χαίρων καὶ βλέπων
ὑμῶν τὴν τάξιν καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν
6 πίστεως ὑμῶν. Ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν
7 τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε ἐῤῥιζωμένοι καὶ ἐποικο-
δομούμενοι ἐν αὐτῷ καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, κα-
θὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ.
8 Βλέπετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλο-
σοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀν-
θρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ
9 Χριστόν. Ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς

I, 24. al. παθήμασί μου †. 27. al. ὅ ἐστι Χριστός. 28. al. ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ †. II, 1. al. ὑπὲρ ὑμῶν. 2. al. συμβιβασθέντων †. ib. al. καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ excludunt aut variant. 4. al. ἵνα μηδείς †.

Nunc laetor de meis in commodum vestrum calamitati- 24
bus et suppleo, quae restant e malis Christi causa perferen-
dis, per corpus meum pro eius corpore, quod est ecclesia
(coetus divinus), cuius ego minister factus sum pro Dei 25
munere mihi in vos collato, ut doctrinam Dei absolverem,
doctrinam, inquam, ab antiquissimis inde temporibus et 26
post hominum memoriam reconditam, nunc vero patefactam
sanctis eius cultoribus, quibus Deus declarare voluit, (al. 27
quam eximia sit huius doctrinae inter gentiles antea incogni-
tae praestantia s. quam gloriosa beneficentia inter ipsos
gentiles haec doctrina gaudeat,) quam egregia sit ubertas
huius doctrinae antea incognitae inter gentiles, quae est
Christus in vobis, spes illa beatitudinis, quem (Christum) 28
nos adnuntiamus quemvis hominem adhortando et summa
sapientia quemvis hominem imbuendo, ut quemvis hominem
perfectum Christi cultorem (Deo) sistamus, quem in finem 29
etiam laboro certando pro vi quae in me potenter operatur.

CAP. II.

Volo enim vos scire, quantam certamen habeo de vobis 1
et Laodicensibus et quotquot me corpore praesentem non vi-
derunt, ut animi eorum, mutuo amore et ad maximam co- 2
piam uberrimae scientiae sibi comparandam coniuncti, exci-
tentur ad cognitionem ignotae antea doctrinae Dei et patris
et Christi, in quo omnes thesauri sapientiae et scientiae re- 3
conditi sunt. Hoc vero dico, ne quis oratione ad persua- 4
dendum apta vos decipiat. Nam etiamsi corpore absum, 5
sed mente vobiscum sum laetus ac videns res vestras bene
institutas et constantiam vestrae in Christum fidei. Quem- 6
admodum igitur Christum Iesum dominum accepistis, ex
mente eius vitam agite radicibus in eo muniti eique super- 7
structi (i. e. ita, ut vitam vestram componatis ad normam,
quae certissima Chr. institutione innititur) et confirmati in
fide, quemadmodum estis edocti, grato animo in ea profi-
cientes. Videte, ne quis vos spoliet per philosophiam et 8
(quidem) inanes fallacias (philosophiae) secundum placita
hominum ore tradita, secundum elementa religionis homi-
nibus huius seculi accommodatae (i. e. imperfectioris) et non
secundum Christum. Nam in eo inest omnis divinitatis 9

---

tutum professus et a vinculis rei christianae causa eiusque cul-
torum, etiam eorum qui oculis eum non usurpaverint, susceptis
orsus eos hortatur, ut in ea religione, quam acceperint, tuenda

10 θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι,
11 ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ
περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει
τοῦ σώματος τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ,
12 συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρ-
θητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τοῦ ἐγεί-
13 ραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας ἐν
τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν
συνεζωοποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ χαρισάμενος ἡμῖν πάντα
14 τὰ παραπτώματα· ἐξαλείψας τὸ καθ᾿ ἡμῶν χειρόγραφον
τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν
15 ἐκ τοῦ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· ἀπεκδυσά-
μενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παῤ-
16 ῥησίᾳ θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. Μὴ οὖν τις ὑμᾶς
κρινέτω ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς ἢ νεου-
17 μηνίας ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ
18 σῶμα Χριστοῦ. Μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν
ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρα-
κεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρ-
19 κὸς αὐτοῦ καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ
σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ
20 συμβιβαζόμενον αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. Εἰ ἀπε-
21 θάνετε σὺν Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί
22 ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε· „Μὴ ἅψῃ μηδὲ
γεύσῃ μηδὲ θίγῃς!“ ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀπο-
χρήσει κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώ-
23 πων; ἅτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρη-
σκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν
τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

ΚΕΦ. III.

1 Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε,
2 οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος· τὰ
3 ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀπεθάνετε γὰρ καὶ
ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ.

II, 11. al. τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν †. 12. al. τῶν νεκρῶν †. 13. al. καὶ ἐν τῇ ἀκροβ. ib. al. ἐζωοποίησεν. ib. al. χαρισ. ὑμῖν †. 15. al. ἐν αὐτῷ †. s. ἐν τῷ ξύλῳ s. σταυρῷ. 17. al. σῶμα τοῦ Χρ. †. 20. al. εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν τῷ Χριστῷ †. 21. al. μὴ θίγῃς. 23. al. ἐν θρησκείᾳ.

copia, ita, ut oculis usurpari possit, (ab omnis cultorum
Chr. copia eo tanquam corpore continetur s. in quo omnia
beneficia Dei continentur) et per eum omnibus numeris estis 10
absoluti; qui caput est omnis imperii et potestatis; per quem 11
etiam circumcisio vobis contigit non manu facta, corpore,
quod cupiditatibus indulget, exuendo, (sed) circumcisio
Christi, per lotionem sacram cum eo sepulti, cuius ope etiam 12
simul excitati estis per fidem positam in efficacissima poten-
tia Dei, qui eum e mortuis excitavit. Vos quoque mortuos 13
in peccatis vestris et praeputio corporis libidinosi — vos
simul cum eo reddidit vivos, condonatis nobis omnibus pec-
catis, expuncta syngrapha nobis adversa suis placitis, quae 14
(syngrapha) nobis adversabatur et quam cruci suae affixam
e medio sustulit, exutis imperiis et potestatibus, acto de ipsis 15
(qui illa insignia imperii habebant) per eum triumpho pu-
blicas eos ignominias exposuit. Ne igitur quis vos iudicet 16
in cibo sive in potu sive festis diebus sive noviluniis sive
sabbatis agendis, quae umbra (adumbrationes) sunt rerum 17
futurarum, sed corpus est Christi. Ne quis vos palma 18
defraudet, qui animo submisso (i. e. specie animi demissi)
delectatur et cultu angelorum, quae non vidit (nec vide-
re potest) investigando temere inflatus mente, quae a cor-
poris cupiditatibus regitur nec petitur capite (constanter 19
profitetur eum, qui caput est, — Christum), ex quo to-
tum corpus, quod per iuncturas et vincula adiuvatur et
copulatur, incrementa capit divina. Si mortui estis cum 20
Christo elementari illi religioni, quid tanquam ad eam vi- 21
ventes sectamini dogmata: „ne tangas neque gustes neque
contrectes!“ quae omnia valent ad perniciem abusu se- 22
cundum praecepta et placita hominum? quippe quae spe- 23
ciem quidem sapientiae prae se ferunt (quae cernitur) in
cultu Dei voluntario et modestia (simulata) et duritie cor-
poris, non in re quadam honesta, ut corporis libidinibus
satisfiat.

CAP. III.

Si igitur simul cum Christo resuscitati estis, subli- 1
miora adspirate, ubi Christus est ad dextram Dei collo-
catus; sublimiora cogitate, ne terrestria (cogitate). Nam 2.3
mortui estis et vita vestra (beata) cum Christo apud Deum.

---

perseverent et falsos caveant doctores: 24—II, 12. docet, ipsis per
lotionem sacram cum Iesu quasi sepultis vanas stultasque homi-
num opiniones omnino esse mittendas; ad sublimiora quaeren-

4 ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς
σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.
5 Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορ-
νείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν
6 πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι᾽ ἃ ἔρχεται ἡ
7 ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ
8 ὑμεῖς περιεπατήσατε ποτὲ, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς· νυνὶ δὲ
ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν,
9 βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν· μὴ
ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄν-
10 θρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν
νέον τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ᾽ εἰκόνα τοῦ
11 κτίσαντος αὐτὸν, ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος,
περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος,
12 ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός. Ἐνδύ-
σασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι,
σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην,
13 πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ χαρι-
ζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν· καθὼς
14 καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς· ἐπὶ
πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ὅ ἐστι σύνδεσμος τῆς τε-
15 λειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς
καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ
16 εὐχάριστοι γίνεσθε. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν
ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθε-
τοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευμα-
τικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ θεῷ,
17 καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν
ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ
δι᾽ αὐτοῦ.
18 Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν
19 ἐν κυρίῳ. Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας καὶ μὴ
20 πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γο-
νεῦσι κατὰ πάντα· τοῦτο γὰρ εὐάρεστόν ἐστιν ἐν κυρίῳ.
21 Οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυ-
22 μῶσιν. Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ

III, 4. al. ἡ ζωὴ ὑμῶν †. 7. al. ἐν τούτοις †. 11. al. οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ, Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτ. καὶ ἀκροβ., βαρβ. καὶ Σκύθης, δοῦλος καὶ ἐλεύθ. 12. al. οἰκτιρμῶν †. 14. al. ἥτις ἐ. ὅς ἐστι συνδ. †. 15. al. εἰρήνη τοῦ θεοῦ †. 16. al. τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ †. 18. al. τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν †. 20. al. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ †. 21. al. παροργίζετε τὰ τέκνα †.

recondita; quando Christus apparuerit, vita vestra, tum 4
vos quoque cum eo splendore insignes apparebitis.
Enecate igitur membra vestra terrena, (quae ad res 5
feruntur terrenas) scortationem, impuritatem, animi per-
turbationem (al. libidinem), libidinem pravam et habendi
cupiditatem, quippe qui est simulacrorum cultus, propter 6
quae ira Dei immorigeros supervenit homines; quibus de- 7
diti vos quoque aliquando vixistis, quum inter eos (gen-
tiles) viveretis; nunc autem vos quoque haec omnia depo- 8
nite, iram, iracundiam, malitiam, calumniam, turpe dicta
ex ore vestro missa; ne mendaciis vos invicem fallite, 9
exuto vetere illo homine cum factis ei congruis atque induti 10
novum illum, qui efformatur ad cognitionem (i. e. normam
accuratae rerum div. cognitionis) ad imaginem eius, qui
eum creavit, ubi non valet Graecus et Iudaeus, circumci- 11
sio et praeputium, barbarus, Scytha, servus, ingenuus,
sed omnia (omnis rerum, quae ad vitam beatam valent,
copia) atque in omnibus Christus. Induite igitur vobis, 12
ut homines Dei electi, sancti et adamati, tenerrimum mi-
sericordiae sensum, benevolentiam, modestiam, lenitatem,
patientiam, vos invicem ferentes vobisque ipsi condonan- 13
tes (peccata), si quis de aliquo conquerendi habuerit ma-
teriem; quemadmodum etiam Christus vobis condonavit, sic
etiam vos; prae his omnibus autem amorem, qui est vin- 14
culum (et fons) perfectionis (al. perfectissimum); et illa 15
Christi concordia in animis vestris regnet, ad quam etiam
vocati estis, ut unum efficeretis corpus; et grato sitis
animo (al. liberales). Doctrina Christi larga vobis insit 16
(al. amplo ambitu inter vos domicilium suum figat) cum
summa prudentia vosmet ipsis edocentibus et admonenti-
bus, psalmis et hymnis et carminibus a Spiritu divino pro-
fectis grate animis vestris Deo canentibus, et quidquid aga- 17
tis verbis factisve, omnia (agite) nomine domini Iesu gra-
tes Deo et patri per eum dicentes.
Vos, mulieres, submittite vos maritis, ut aequum est, 18
ex mente domini. Vos, viri, amate uxores vestras neque 19
acerbe eas tractate. Vos, liberi, obedite parentibus ve- 20
stris omnibus in rebus; hoc enim Deo iudice valde pro-
batur. Vos, patres, ne ad iram vestros provocate liberos, 21
ne animum abiiciant. Vos, servi, obedite omnino domi- 22

---

esse adspirandum, ita ut tota vita exemplari a Christo proposito respondeat et inprimis morum integritati, sinceritati, clementiae ac lenitati navent operam: 13—III, 18. mutua coniugum, paren-

σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις ὡς ἀνθρωπά-
ρεσκοι, ἀλλ᾽ ἐν ἁπλότητι καρδίας φοβούμενοι τὸν κύριον,
23 καὶ πᾶν ὅ,τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ
24 κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπο-
λήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας· τῷ γὰρ κυ-
25 ρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. Ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκη-
σε· καὶ οὐκ ἔστι προσωποληψία.

ΚΕΦ. IV.

1 Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις
παρέχεσθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς.
2 Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ
3 ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα
ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυ-
4 στήριον τοῦ Χριστοῦ, δι᾽ ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω
5 αὐτὸ, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς
6 τοὺς ἔξω τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. Ὁ λόγος ὑμῶν
πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ
ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι.
7 Τὰ κατ᾽ ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τύχικος ὁ ἀγα-
πητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν
8 κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ
9 τὰ περὶ ὑμῶν καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν
Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ
10 ὑμῶν· πάντα ὑμῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε. Ἀσπάζεται ὑμᾶς
Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου καὶ Μάρκος ὁ ἀνεψιὸς
Βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς (ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς,
11 δέξασθε αὐτόν·) καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος, οἱ
ὄντες ἐκ περιτομῆς· οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασι-
λείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία.
12 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος Χριστοῦ
πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα
στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ
13 θεοῦ. Μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ
ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει.
14 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς καὶ

III, 22. al. ὀφθαλμοδουλείᾳ †. ib. al. φοβούμενοι τὸν Θεόν †. 23. al. ὃ ἐὰν ποιῆτε †. 25. al. ὁ γὰρ ἀδικῶν †. IV, 1. al. παρέχετε. ib. al. ἐν οὐρανῷ. 7. al. Τυχικός. 8. al. γνῶτε (s. γνῷ) τὰ περὶ ὑμῶν †. 10. al. δέξασθαι. 12. al. Χριστοῦ Ἰησοῦ. ib. al. πεπληροφορημένοι †. 13. al. πολὺν πόνον s. πόθον s. κόπον s. ἀγῶνα.

nis vestris terrestribus, non ita, ut oculis serviatis tan-
quam hominum auram captantes, sed cum animi simpli-
citate, reverentia ducti erga dominum, et quidquid agatis, 23
ex animo agite, uti domino neque hominibus, persuasum 24
habentes, vos a domino remunerationis loco beatitudinem
esse accepturos; domino enim Christo servitium exhibe-
tis. Quicunque iniuria afficit, iniuriae suae sibi auferet 25
poenas; nec conditionis hominum externae habetur ratio.

CAP. IV.

Vos, domini, id quod iustum est ac par vestris prae- 1
state servis, probe scientes, vos quoque dominum habere
in coelis.

Precibus estote intenti invigilando iis cum gratiarum 2
actione, preces etiam pro nobis fundentes, ut Deus nobis 3
ianuam aperiat (occasionem det) doctrinae (propagandae)
ad doctrinam Christi antea incognitam tradendam, ob quam
vel vinculis teneor, ut manifestem eam, quemadmodum 4
me loqui oportet. Sapienter vos gerite erga homines a 5
Christo alienos tempori in vestrum commodum inservien-
tes. Sermo vester sit semper gratus, sale conditus, ut 6
sciatis, quomodo vos unicuique respondere oporteat.

De rebus meis omnibus certiores faciet vos Tychicus, 7
dilectus ille frater et fidelis minister atque adiutor in causa
domini, quem hunc ipsum in finem ad vos misi, ut res 8
vestras cognosceret vestrosque animos solatio recrearet,
cum Onesimo fideli et dilecto fratre, qui est e vobis; omnia, 9
quae hic accidunt, vobis significabunt. Salutat vos Ari- 10
starchus, qui mecum captivus tenetur, et Marcus conso-
brinus Barnabae, de quo iam mandata accepistis (si ve-
nerit ad vos, excipite eum;) et Iesus, qui dicitur Iustus, 11
gente Iudaei; hi soli mei adiutores, si regnum spectas
divinum, ut qui mihi fuerunt solatio. Salutat vos Epa- 12
phras popularis vester, minister Christi, qui semper pro
vobis in precibus suis contendit, ut stetis perfecti omni-
busque numeris absoluti in quavis Dei voluntate. Testor 13
enim ei, magno eum de vobis et qui Laodiceae et Hiera-
poli sunt flagrare studio. Salutat vos Lucas medicus 14

---

tum et liberorum, dominorum ac servorum ex mente salvatoris proponit officia, variis additis praeceptis et admonitionibus: 18—IV, 6. Tychicum atque Onesimum iis commendat, variis admonitis salutationibus et mandatis. 7—18.

15 Δημᾶς. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς καὶ
16 Νυμφᾶν καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ ὅταν
ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν
τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ καὶ τὴν ἐκ Λαοδι-
17 κείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε, καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ·
Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν
18 πληροῖς. Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. Μνημο-
νεύετέ μου τῶν δεσμῶν. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΚΕΦ. Ι.

1 Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσ-
σαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ.
Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυ-
ρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
2 Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν
3 μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, ἀδια-
λείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ
τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ
4 καὶ πατρὸς ἡμῶν εἰδότες, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ,
5 τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη
εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει καὶ ἐν
πνεύματι ἁγίῳ καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε
6 οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. Καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ

IV, 18. al. addunt: ἀμήν. Πρὸς Κολοσσαεῖς ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχίκου καὶ Ὀνησίμου. I, 1. al. Σιλβανός. ib. al. excludunt ἀπὸ θεοῦ — Χριστοῦ †. 4. al. ὑπὸ τοῦ θεοῦ. 5. al. πρὸς ὑμᾶς ‡.

dilectus et Demas. Salutate fratres Laodiceae et Nym- 15
pham illumque in domo eius coetum, et quando epistola 16
mea apud vos fuerit recitata, facite, ut etiam in Laodi-
censium coetu recitetur, et illam e Laodicea efferendam ut
vos quoque legatis; et dicite Archippo: rationem habe mu- 17
neris, quod accepisti per dominum, ut ei satisfacias. Sa- 18
lutatio hac mea manu Pauli. Memores sitis vinculorum
meorum. Gratia vobiscum.

PAULI

AD THESSALONICENSES

EPISTOLA PRIMA.

CAP. I.

Paulus et Silvanus et Timotheus coetui Thessalonicen- 1
sium, qui Deum patrem et dominum Iesum Christum co-
lit, s. d. Gratia vobis et pax a Deo patre nostro et do-
mino Iesu Christi (contingat).
Gratias agimus Deo omni tempore de vobis omnibus 2
memoriam vestram in precibus nostris recolentes, assidue 3
memores vestri operis a fide et laboris ab amore et pa-
tientiae a spe in domino nostro Iesu Christo reposita pro-
fectae, teste Deo et patre nostro, probe scientes, fratres 4
a Deo adamati, vestram electionem (accessum ad rel. chr.),
laetam nostram de Messia doctrinam ad vos pervenisse 5
non ut verbis solum constaret, sed etiam vim suam exse-
reret et Spiritum sanctum donaret et firmissimam efficeret
persuasionem, quemadmodum nostis, quales fuimus inter
vos propter vos. Et vos imitati estis nos et dominum 6

Paulus suo et Silvani et Timothei nomine Thessalonicensibus fausta quaevis apprecatur: I, 1. laudat fidem eorumque in rebus adversis constantiam, ita ut ipsi similes facti fuerint, qui sine

ἡμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ κυρίου δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν
7 θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου, ὥστε γενέ-
σθαι ὑμᾶς τύπον πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ
8 καὶ τῇ Ἀχαΐᾳ. Ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ
κυρίου οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ
ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελή-
9 λυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. Αὐτοὶ
γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγέλλουσιν ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν
πρὸς ὑμᾶς καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν
10 εἰδώλων δουλεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ καὶ ἀναμένειν
τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ τῶν νε-
κρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς
ἐρχομένης.

ΚΕΦ. ΙΙ.

1 Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοί, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν
2 πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ προπαθόντες καὶ
ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν Φιλίπποις, ἐπαῤῥησιασά-
μεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον
3 τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. Ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν
4 οὐκ ἐκ πλάνης οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας οὔτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ
καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ
εὐαγγέλιον, οὕτω λαλοῦμεν οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκον-
τες, ἀλλὰ τῷ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν.
5 Οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς
6 οἴδατε· οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς· οὔτε
ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν οὔτε ἀφ' ὑμῶν οὔτε ἀπ'
ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι·
7 ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν. Ὡς ἂν τροφὸς
8 θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ὁμειρόμενοι ὑμῶν εὐδο-
κοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ,
ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγέ-
9 νησθε. Μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τὸν κόπον ἡμῶν
καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ
μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγ-
10 γέλιον τοῦ θεοῦ. Ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεός, ὡς ὁσίως
καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενή-
11 θημεν· καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ
τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι

I, 7. al. τύπους †. s. τύπος. 8. al. ἔχειν ὑμᾶς. 9. al. ἔχομεν †. 10. al. ἐκ νεκρῶν †. II, 2. al. ἀλλὰ καὶ †. 5. al. οὐδὲ ἐν δόλῳ †. 7. al. νήπιοι †. 8. al. ἱμειρόμενοι †. ib. al. ἐγενήθητε †. 9. al. νυκτὸς γὰρ †.

doctrina in multa calamitate cum gaudio a Spiritu sancto
excitato admissa, ita ut exemplar extiteritis omnibus, qui 7
in Macedonia et Achaia fidem habent. A vobis enim pro- 8
fecta doctrina domini non solum in Macedonia personuit
et Achaia, sed, etiam quovis in loco ut esset vestra illa,
quae Deum spectat, fides, emanavit, ita ut non opus habe-
remus quidquam dicere. Ipsi enim de nobis enarrant, 9
qualem aditum habuimus ad vos, et quomodo ad Deum a
simulacris vos convertistis, ut Deum coleretis vivum et
verum atque exspectaretis e coelis filium eius, quem e 10
mortuis resuscitavit, Iesum, qui nos ab ira (al. poena a
miseria) illa imminente liberat.

CAP. II.

Ipsi enim nostis, fratres, nos non frustra vos adiisse, 1
sed qui antea Philippis multas calamitates et contume- 2
lias, quemadmodum nostis, pertulissemus, libere Deo freti
doctrinam divinam tradidimus, ut cum multis aerumnis
conflictantes laetam de Messia doctrinam apud vos doce-
remus. Institutio enim nostra non fraude (al. ex errore) 3
neque ex impuritate neque cum dolo fit, sed quemadmo- 4
dum a Deo probati sumus, ut laeta de Messia nobis con-
crederetur doctrina, sic docemus, non tanquam hominibus
placere cupientes, sed Deo, qui animos nostros explorat.
Neque enim unquam sermone usi sumus adulatorio, uti 5
nostis; neque sub praetextu avaritiae, Deus testis est,
(docemus); neque ab hominibus laudem quaerimus neque 6
a vobis neque ab aliis, quamquam possumus graves esse,
ut Christi legati, sed mites inter vos nos gessimus. Quem- 7
admodum nutrix suos ipsius liberos foveat, sic desiderio 8
vestri flagrantes non solum laetam Dei doctrinam vobis
tradere cupimus, sed etiam ipsam vitam nostram, propterea
quod nobis estis adamati. Memineritis enim, fratres, la- 9
borem nostrum et molestiam; die nocteque opus facientes,
ne cui vestrum essemus molesti, laetam Dei doctrinam alta
voce vobis tradidimus. Vos testor ac Deum, quam sancte 10
et probe et sine reprehensione inter vos, qui fidem habe-
tis, sumus versati; sicuti nostis, nos unumquemque ve- 11
strum, uti pater suos ipsius liberos, admonere et cohortari

---

* lucri studio multas inter calamitates ac persecutiones non nisi
commodi eorum ratione habita ad rem chr. eos perduxerit: 2–II, 16.

12 καὶ μαρτυρούμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ
θεοῦ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ
13 δόξαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ
ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ᾽ ἡμῶν
τοῦ θεοῦ ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλά, καθώς
ἐστιν ἀληθῶς, λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν
14 τοῖς πιστεύουσιν. Ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελ-
φοί, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ
τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰου-
15 δαίων τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν καὶ
τοὺς προφήτας καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων καὶ θεῷ μὴ ἀρε-
16 σκόντων καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς
τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι
αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε· ἔφθασε δὲ ἐπ᾽ αὐτοὺς ἡ
ὀργὴ εἰς τέλος.
17 Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, ἀπορφανισθέντες ἀφ᾽ ὑμῶν
πρὸς καιρὸν ὥρας, προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως
ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυ-
18 μίᾳ. Διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς· ἐγὼ μὲν Παῦ-
λος καὶ ἅπαξ καὶ δίς· καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς.
19 Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς ἢ χαρὰ ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ
οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἐν τῇ
20 αὐτοῦ παρουσίᾳ; Ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ
χαρά.

ΚΕΦ. III.

1 Διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν
2 Ἀθήναις μόνοι καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν
ἡμῶν καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς καὶ παρα-
3 καλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως ὑμῶν, τοῦ μηδένα σαίνε-
σθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις· (αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι
4 εἰς τοῦτο κείμεθα· καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προε-
λέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένε-
5 το καὶ οἴδατε). Διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων ἔπεμψα
εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μήπως ἐπείρασεν ὑμᾶς
6 ὁ πειράζων καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. Ἄρτι

II, 12. al. περιπατεῖν †. ib. al. καλέσαντος †. 14. al. ταὐτὰ s. ταῦτα. 15. al. ἰδίους προφήτας †. ib. al. ἐναντιουμένων. 18. al. διότι ἠθελ. †. ib. al. ἀνέκοψεν. III, 2. al. καὶ συνεργὸν τοῦ θεοῦ †. alii aliter. ib. al. ὑπὲρ τῆς πίστεως †. 3. al. τῷ μηδένα σαίνεσθαι s. σαλεύεσθαι.

atque obtestari, ut vitam agatis dignam Deo qui vos ad 12
suum ipsius regnum et gloriam vocat. Quapropter etiam 13
nos sine ulla intermissione Deo agimus gratias, quod do-
ctrinam divinam, quam a nobis audistis, admissam exce-
pistis non doctrinam hominum, sed, ut revera est, doctri-
nam Dei, qui etiam in nobis fidem habentibus vim suam
exserit. Vos enim imitatores fuistis, fratres, coetuum 14
Dei, qui in Iudaea Christum profitentur Iesum, quoniam
vos quoque ab ipsis vestris popularibus eadem estis per-
pessi, quemadmodum et ipsi a Iudaeis, qui et dominum 15
interfecerunt Iesum et prophetas et nos sunt persecuti et
Deo non placent et omnibus hominibus infesti sunt; qui 16
nos prohibent, edocere Gentiles, ut beatitudine Messiana
potiantur, ut peccatorum suorum mensuram semper im-
pleant; sed postremo ira divina eos supervenit (al. asse-
quetur?).

Nos vero, fratres, per breve tempus vobis orbati, 17
facie, non animo, vehementius festinavimus (curavimus)
vestram videre faciem cum multo desiderio. Quare ad vos 18
venire voluimus; ego quidem Paulus et semel et bis; et
impedivit nos satanas. Quis enim nostra spes vel gau- 19
dium vel corona gloriae? an nonne etiam vos (eritis) co-
ram domino nostro Iesu in illo eius adventu? Vos enim 20
estis gloria nostra et gaudium.

CAP. III.

Quare desiderium vestri quum non amplius sustineremus, 1
soli Athenis remanere nobis placuit, et Timotheum, fratrem 2
nostrum et Dei ministrum et adiutorem nostrum in laeta
Christi doctrina misimus, ut confirmaret vos et de fide
vestra admoneret, ne quis in calamitatibus perturbaretur; 3
(ipsi enim nostis, hoc nobis esse fatale (pr. nos ad id esse
destinatos); etenim quum apud vos essemus, vobis prae- 4
dicebamus, futurum esse, ut calamitatibus affligeremur,
quemadmodum et evenit et nostis). Hanc ob causam ego 5
quoque desiderium vestri non amplius sustinens misi (Ti-
motheum), ut vestram fidem cognoscerem, ne forte Sata-
nas vos transversos egisset et labor noster esset irritus.
Sed quum modo Timotheus ad nos a vobis venisset lae- 6
tumque de fide et amore vestro nuntium nobis attulisset

---

ipse desiderio eos videndi flagrans, sed impeditus Timotheum ad eos confirmandos in rebus div. miserat, ex quo reverso cognoscit eorum constantiam, quam ob rem Deo gratias agit ea men-

δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν καὶ εὐαγγε-
λισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν καὶ ὅτι
ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς
7 ἰδεῖν καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς· διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν,
ἀδελφοί, ἐφ' ὑμῖν ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν
8 διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως· ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκη-
9 τε ἐν κυρίῳ. Τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ
ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ᾗ χαίρομεν
10 δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν νυκτὸς καὶ ἡμέρας
ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον
καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν;
11 Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς·
12 ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ
εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς,
13 εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιω-
σύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν ἐν τῇ πα-
ρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων
αὐτοῦ.

ΚΕΦ. IV.

1 Λοιπὸν οὖν, ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρα-
καλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν
τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα πε-
2 ρισσεύητε μᾶλλον· οἴδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκα-
3 μεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. Τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα
τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν· ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς
4 πορνείας· εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι
5 ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ
6 καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεόν· τὸ μὴ ὑπερβαίνειν
καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
διότι ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ
7 προείπομεν ὑμῖν καὶ διεμαρτυράμεθα. Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν
8 ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. Τοιγαρ-
οῦν ὁ ἀθετῶν οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν
τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ὑμᾶς.
9 Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν
ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν

III, 7. al. παρακεκλήμεθα. ib. al. ἀνάγκῃ καὶ θλίψει †. 12. al. ὁ κύριος Ἰησοῦς. 13. al. ἀμέμπτους ἐν δικαιοσύνῃ. ib. al. Ἰησοῦ Χριστοῦ †. IV, 1. al. τὸ λοιπὸν †. 2. al. παρεδώκαμεν. 6. al. ἐν τῷ. ib. al. προείπαμεν. 8. al. εἰς ὑμᾶς †. 9. al. ἔχομεν (†). γράφεσθαι ὑμῖν.

vosque bonam nostri memoriam semper servare desiderio
nos videndi flagrantes, quemadmodum nos quoque vos; ob 7
hoc solatio sumus recreati, fratres, de vobis in omnibus
calamitatibus et angustiis nostris per illam vestram fidem;
nam nunc vivimus, si vos in domino profitendo sitis con- 8
stantes. Quamnam enim gratiam Deo referre possumus 9
de vobis ob summam illam laetitiam, quam propter vos
coram Deo nostro (al. Deo probatam, piam) percipimus
die nocteque enixissime petentes, ut vestram faciem vi- 10
deamus et ea, quae fidei vestrae desint, suppleamus? Ipse 11
autem Deus et pater noster et dominus noster Iesus Chri-
stus nostrum ad vos iter fortunare; vos vero dominus im- 12
plere et abundare mutuo erga vos invicem et erga omnes
amore, quemadmodum nos quoque erga vos, ut animos ve- 13
stros confirmet irreprehensos (i. e. ut sitis irreprehensi)
sanctitate iudice Deo et patre nostro in adventu domini
nostri Iesu cum omnibus sanctis suis.

CAP. IV.

Caeterum igitur, fratres, rogamus vos atque horta- 1
mur per dominum Iesum, quemadmodum a nobis accepi-
stis, quomodo vitam vestram conformare debetis et Deo
placere, ut magis proficiatis; nostis enim quaenam prae- 2
cepta vobis per dominum Iesum dedimus. Haec enim est 3
Dei voluntas, sanctimonia vestra; ut a scortatione vos abs-
tineatis; ut quisque vestrum suam ipsius uxorem (al. cor- 4
pus) sancte honesteque sibi parare sciat, non indulgendo 5
cupiditatibus, sicuti etiam Gentiles, qui Deum non cogni-
tum habent (indulgent); ne quis modum excedat et fra- 6
trem suum in negotiis defraudet, propterea quod dominus
de his omnibus ultor est, quemadmodum et antea vobis
diximus et graviter admonuimus. Non enim Deus nos 7
vocavit, ut impuritati operam navaremus, sed ut sancte
viveremus. Igitur qui contemnit (np. placita mea), non 8
hominem contemnit, sed Deum, qui vel Spiritu suo sancto
nos impertiit.

De amore autem erga fratres non opus habetis, ut 9
vobis scribam; ipsi enim vos a Deo estis edocti mutuo

---

ta, ut maiora capiant incrementa: 17—III, 13. avocare eos studet a scortatione castitatem iis commendans; laudat eorum beneficentiam hortaturque eos ad caritatem et negotia sua diligenter tra-

10 ἀλλήλους· καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελ-
φοὺς τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ. Παρακαλοῦμεν δὲ
11 ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον, καὶ φιλοτιμεῖσθαι
ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς
12 χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, ἵνα περιπατῆτε
εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε.

13 Οὐ θέλομεν δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν
κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ
14 μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. Εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι Ἰησοῦς
ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας
15 διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν
ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι
εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς
16 κοιμηθέντας. Ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν
φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ᾽
οὐρανοῦ καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον·
17 ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς
ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς
18 ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. Ὥστε πα-
ρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

ΚΕΦ. V.

1 Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ
2 χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι· αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε,
ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτης, ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται.
3 Ὅταν λέγωσιν· Εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος
αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ
4 ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ
ἐστὲ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ·
5 πάντες γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας· οὐκ
6 ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. Ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν,
7 ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. Οἱ
γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσι καὶ οἱ μεθυσκόμενοι
8 νυκτὸς μεθύουσιν. Ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες νήφωμεν ἐν-
δυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ περικεφα-
9 λαίαν, ἐλπίδα σωτηρίας· ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς

IV, 11. ταῖς ἰδίαις χερσὶν †. 13. θέλω †. ib. al. κοιμωμένων s. κοιμημένων s. κοιμηθέντων. 16. al. ἀναστ. πρῶτοι. 17. al. οὕτω πάντες. V, 3. al. ὅταν γὰρ †. s. δέ. 5. al. πάντες ὑμεῖς †.

vos amore amplecti; etenim facitis et praestatis hoc omni- 10
bus fratribus qui in universa Macedonia versantur. Hor-
tamur autem vos, fratres, ut magis magisque proficiatis,
et honorem appetatis in vitam agendo quietam, vestra tra- 11
ctando negotia vestrisque manibus opus faciendo, quem-
admodum vobis mandavimus, ut honeste viveretis in ocu- 12
lis exterorum (a sacris chr. alienorum) nec ullius indige-
retis ope (al. nec ulla re indigeretis).

Nolumus autem vos ignorare, fratres, de iis qui 13
diem obierunt, ne tristes sitis, ut etiam reliqui spe de-
stituti. Si enim nobis persuasum habemus, Iesum mor- 14
tuum esse et resurrexisse, sic etiam (ex nostra persuasio-
ne) Deus mortuos per Iesum cum ipso ducet (al. Deum —
ducturum esse, persuasum habebimus). Hoc enim vobis 15
dicimus ex mandato domini, nos, qui vivimus, qui relin-
quimur ad adventum domini exspectandum, minime mor-
tuos esse antecessuros. Nam ipse dominus signo dato per 16
vocem principis geniorum coelestium et per tubam Dei
descendet de coelo et qui Christum profitentes mortui sunt,
resurgent primum; tum nos qui vivimus, qui relinquimur, 17
simul cum iis nubibus vecti obviam domino in aërem ra-
piemur, et sic semper cum domino versabimur. Quin his 18
dictis vos invicem recreate.

CAP. V.

De tempore autem et opportunitate, fratres, non 1
opus habetis, ut ad vos perscribam; ipsi enim accurate no- 2
stis, diem domini ut fur, nocte sic esse venturum. Quan- 3
do dicant: res nostrae salvae sunt atque in tuto, tum
repentina iis imminet pernicies, ut partus dolor uterum
ferenti, nec effugient. Vos vero, fratres, non estis in te- 4
nebris, ut dies illa vos ut fur occupet; omnes enim vos 5
lucis et diei estis participes; neque nox neque tenebrae
nos premunt. Itaque ergo ne dormiamus, ut etiam reli- 6
qui, sed vigilemus simusque sobrii. Nam qui dormiunt, 7
noctu dormiunt, et qui inebriantur, noctu inebriantur.
Nos autem diei participes sobrii simus loricam induti fidei 8
et amoris et galeam, spem salutis; nam Deus nos non de- 9

---

ctanda: IV, 1–12. non est Christianorum mortuos, ac si prorsus periissent, lugere neque angi sollicitudine, si adventu Christi non amplius es in vivis; nam spes Christianorum non solum ad hanc, sed etiam ad futuram pertinet vitam: etiam mortui in vitam redibunt, ut vitae beatae fiant participes. Attamen neme

ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου
10 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα
εἴτε γρηγορῶμεν εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσω-
11 μεν. Διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν
ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε.
12 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶν-
τας ἐν ὑμῖν καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ καὶ νου-
13 θετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν
ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. Εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς.
14 Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί· νουθετεῖτε τοὺς ἀτά-
κτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν
15 ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. Ὁρᾶτε, μή τις
κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν
16 διώκετε καὶ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας. Πάντοτε χαί-
17. 18 ρετε· ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε.
Τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς.
19. 20 Τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε· προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε.
21. 22 Πάντα δὲ δοκιμάζετε· τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς
23 εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης
ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα
καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ
24 κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη. Πιστὸς ὁ καλῶν
ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει.
25. 26 Ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. Ἀσπάσασθε τοὺς
27 ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν
κύριον ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις
28 ἀδελφοῖς. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
μεθ' ὑμῶν.

V, 10. al. ζῶμεν. 13. al. εἰρην. ἐν αὐτοῖς †. 21. al. πάντα δοκιμάζετε †. s. δοκιμάζοντες s. γίνεσθε φρόνιμοι τραπεζῖται· πάντα δοκιμάζεται κτλ. (Cyrillus Alex.) 25. al. προσευχ. καὶ περὶ ἡμῶν. 28. al. addunt: ἀμήν. Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν (διὰ Τιμοθέου s. διὰ Τιμοθέου καὶ Σιλουανοῦ).

stinavit irae (poenis div.), sed saluti comparandae per do-
minum nostrum Iesum Christum, qui pro nobis est mor- 10
tuus, ut sive vigilaremus sive dormiremus, simul cum eo
viveremus. Quapropter vos invicem cohortemini et, quem- 11
admodum etiam facitis, alter alterius augeat salutem.

Rogamus autem vos, fratres, ut videatis (al. ratio- 12
nem habeatis eorum) eos qui inter vos laborant (docto-
res) et sacra vestra regunt ex mente domini vosque ad- 13
monent, et ut maximi eos faciatis cum amore ob illud
eorum opus. Mutuae concordiae studete. Hortamur au- 14
tem vos, fratres: admonete dissolute viventes, consola-
mini pusilli homines animi, operam ferte imbecillis, er-
ga omnes estote lenes. Videte, ne quis cuipiam malum 15
pro malo rependat, sed semper erga vos invicem et erga
omnes honestum expetite. Semper laetamini; perpetuo 16. 17
fundite preces; omni in re (al. quovis tempore) agite gra- 18
tias. Haec enim est voluntas Dei per Christum Iesum
vobis significata. Spiritum divinum ne exstinguite; affla- 19. 20
tus divinos ne pro nihilo habete. Omnia autem explora- 21
te; honestum tenete; ab omni improbitatis specie absti- 22
nete. Ipse autem Deus concordiae (auctor) vos sibi con- 23
secret omnibus numeris absolutos, et animus vester et
anima et corpus in adventu domini nostri Iesu Christi in-
tegra serventur, ut nihil possit reprehendi. Fidelis est 24
ille qui vos vocat, qui etiam faciet.

Fratres, precamini pro nobis. Salutate omnes fra- 25. 26
tres per osculum sanctum. Obtestor vos per dominum, 27
ut epistolam meam omnibus fratribus Deo sacris praele-
gendam curetis. Gratia domini nostri Iesu Christi vobis 28
adsit.

...cit temporis momentum, quo Christus rediturus est. Hinc semper vigilandum: 13—V, 11. iubet eos reverentiam exhibere iis qui sacra regunt, mutuo se amplecti amore et pio animo esse erga Deum et Iesum Christum aliasque addit hortationes ac praecepta.

ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΚΕΦ. I.

1 Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσ-
σαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ.
2 Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ.
3 Εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν,
ἀδελφοὶ, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις
ὑμῶν καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν
4 εἰς ἀλλήλους, ὥςτε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν
ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ
πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν καὶ ταῖς θλίψεσιν,
5 αἷς ἀνέχεσθε· ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ εἰς
τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς
6 καὶ πάσχετε. Εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ ἀνταποδοῦναι
7 τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψιν καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις
ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου Ἰησοῦ
8 ἀπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ
φλογὸς, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν καὶ τοῖς
μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ·
9 οἵτινες δίκην τίσουσιν ὄλεθρον αἰώνιον ἀπὸ προσώπου
10 τοῦ κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν
ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ καὶ θαυμασθῆ-

I, 4. al. ἐγκαυχᾶσθαι. 5. al. εἰς ἔνδειγμα s. ἐνδείγματι. ib. al. δικαιοκρισίας. 8. al. φλογὶ πυρὸς †. ib. al. Ἰησοῦ Χριστοῦ †.

PAULI
AD THESSALONICENSES
EPISTOLA SECUNDA.

CAP. I.

Paulus et Silvanus et Timotheus coetui Thessalonicen- 1
sium, qui Deum patrem nostrum et dominum Iesum Chri-
stum profitentur, s. d. Gratia vobis et pax a Deo patre no- 2
sto et domino Iesu Christo (contingat).
Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, 3
uti par est, quod fides vestra incrementa capit eximia et
amor uniuscuiusque omnium vestrum erga vos invicem ab-
undat, ita ut nosmetipsi de vobis gloriemur in coetibus 4
Dei propter constantiam vestram et fidem in omnibus ve-
stris persecutionibus et calamitatibus, quas sustinetis, id 5
quod argumento est iusti Dei iudicii (al. remunerationis,
al. poenae, quae sumitur a rei chr. adversariis,), ut di-
gni habeamini regno divino, pro quo vel mala perfertis.
Siquidem iustum est apud Deum rependere iis qui vos 6
calamitatibus premunt calamitatem, et vobis qui urge- 7
mini calamitatibus quietem nobiscum in adventu domi-
ni Iesu de coelo cum angelis, qui potentiam eius illu-
strant, per ignem flammeum, qui vindictam sumit de iis 8
qui Deum non norunt et laetae doctrinae domini no-
stri Iesu non obediunt, quippe qui poenam solvent aeter- 9
nam perniciem, a facie domini remoti et magnificentia
eius potentiae, quando venerit, ut inter homines ipsi 10
consecratos (al. per homines etc.) honore et inter
omnes qui ipsi fidem habuerint (al. circumdatus omni-

Paulus suo, Silvani et Timothei nomine dicta salute, I, 1. 2. gratias agit Deo ob fidem Thessalonicensium et constantiam calamitatibus ob Christum perlatis corroboratam; nam pios manent

ναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν, (ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύ-
11 ριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς,) ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Εἰς ὃ καὶ
προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς
κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγα-
12 θωσύνης καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ
τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἐν ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ἐν
αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

ΚΕΦ. II.

1 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς
2 ἐπ' αὐτὸν εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ
νοὸς μήτε θροεῖσθαι μήτε διὰ πνεύματος μήτε διὰ λόγου
μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα
τοῦ κυρίου. Μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρό-
πον· ὅτι, ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ ἀποκα-
λυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας,
4 ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον
θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ ὡς
θεὸν καθίσαι ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν, ὅτι ἐστὶ θεός. . . .
5 Οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον
6 ὑμῖν; Καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι
7 αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. Τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνερ-
γεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου
8 γένηται· καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ
κύριος Ἰησοῦς ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ
9 καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ· οὗ
ἐστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ
10 δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους καὶ ἐν πάσῃ
ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν
ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐ-
11 τούς. Καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν
12 πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι
πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαν-
13 τες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. Ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ

I, 10. al. πιστεύουσιν †. ib. al. ἐπιστώθη. 12. al. κυρίου ἡμ. Ἰησοῦ Χριστοῦ. II, 3. al. ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας. 4. al. ἐπαιρόμενος. ib. al. ὡς θεὸν excludunt. ib. al. ἀποδεικνύοντα †. 6. al. ἐν τῷ αὐτοῦ †. 8. al. simpliciter ὁ κύριος. ib. al. ἀνελεῖ †. 11. al. πέμπει †.

bus fidem habentibus) admiratione afficeretur, (nam illud
quod vobis dedimus testimonium assensu comprobatum est,)
die illo (solemni). Quem in finem etiam pro vobis sem- 11
per preces fundimus, ut Deus noster vos dignos habeat
illa vocatione (= vita beata) et omnem bonitatem, quae
ipsi placet, munusque fidei potenter perficiat, ut nomen 12
domini nostri Iesu per vos et vos per eum illustremini pro
gratia Dei nostri et domini Iesu Christi.

CAP. II.

Rogamus autem vos, fratres, de adventu domini nostri 1
Iesu Christi et nostra ad eum congregatione, ne repente 2
perturbemini (et sic) de mentis statu deiecti neque terrore
percutiamini neque per Spiritum (al. hominem afflatum
div. simulantem) neque per vocem (doctrinam, institutio-
nem) neque per epistolam tanquam per nos (consignatam),
ut: venit illa domini dies. Ne quis ullo modo vos decipiat; 3
nam, nisi primum defectio illa locum habuerit et innotuerit
improbissimus, perdidissimus, adversarius ille et qui sese
effert contra quemvis quem vocant Deum sive sanctum, 4
ita ut in templo Dei tanquam Deus considat (pro Deo sese
venditans), qui Deus haberi velit.... Nonne meministis, me, 5
quum adhuc essem apud vos, haec dixisse? Et nunc quod 6
eum impediat (np. quo minus prodeat) nostis, ut suo ipsius
tempore palam prodeat. Clandestinum enim illud improbi- 7
tatis iam vim suam exserit, modo is qui ad hoc usque tem-
pus impedit e medio fuerit sublatus; et tum improbus ille 8
in lucem prorumpet, quem dominus Iesus halitu oris sui
perdet et adspectabili suo adventu vi sua privabit, cuius ad- 9
ventus pro efficacia mali daemonis conspicuus erit in omni-
bus potenter factis, miraculis et prodigiis ementitis omnique 10
iniustitiae fraude in iis qui pereunt, propterea quod amorem
quem veritas suadet non admiserunt, ut ad salutem pertin-
gerent. Et hanc ob causam Deus vim fraudis iis immittet, 11
ita ut mendacio fidem habeant, ut omnes qui veritati fidem 12
non habuerint, sed sibi placuerunt in iniustitia, condemnen-
tur. Nos autem Deo semper gratias agere debemus de vo- 13

---

praemia, impios irreparabile damnum adventu salvatoris: 3—12. monet eos, ne ulla re, ne epistola quidem Pauli nomine confecta, perturbentur, dominum iam in eo esse, ut adveniat; quod tunc demum fieri possit, si impietas, defectio a Deo, cultus simulacrorum ulterius progredi nequeant. Tunc locum habebunt poenae divinae. Sed gratias deberi, pergit, Deo, quod

θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου,
ὅτι εἵλατο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγια-
14 σμῷ πνεύματος καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς
διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου
15 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε καὶ
κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου
16 εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. Αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰη-
σοῦς Χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἀγαπήσας
ἡμᾶς καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν
17 ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας καὶ στηρίξαι
ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀγαθῷ.

ΚΕΦ. III.

1 Τὸ λοιπὸν προσεύχεσθε, ἀδελφοί, περὶ ἡμῶν, ἵνα
ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ
2 πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ
3 πονηρῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις. Πιστὸς
δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς καὶ φυλάξει ἀπὸ
4 τοῦ πονηροῦ. Πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι
5 ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. Ὁ δὲ
κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ
6 θεοῦ καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ. Παραγγέλλο-
μεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ
ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν
7 παρέλαβον παρ' ἡμῶν. Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μι-
8 μεῖσθαι ἡμᾶς· ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν οὐδὲ δω-
ρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ
μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπι-
9 βαρῆσαί τινα ὑμῶν, οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ'
ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς.
10 Καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν,
11 ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. Ἀκούο-
μεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως μηδὲν
12 ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. Τοῖς δὲ τοιούτοις
παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυ-

II, 13. al. εἵλετο †. 17. al. στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ †. III, 3. al. τηρήσει. 4. al. καὶ ἐποιήσατε καὶ ποιεῖτε. 5. 6. al. εἰς ὑπομονήν. 6. al. παρέλαβε s. παρελάβοσαν † s. παρελάβετε s. ἐλάβοσαν. 8. al. νυκτὸς καὶ ἡμέρας †. 12. al. ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ †.

bis, fratres a Domino amati, quod Deus ab initio vos sibi
elegit ad salutem per sanctitatem quam Spiritus dat di-
vinus et fidem quam veritas efflagitat consequendam;
ad quod vos vocavit per laetam, quam nos tradimus, de 14
Messia doctrinam, ut vobis compararetis beatitudinem, qua
dominus noster Iesus Christus fruitur.

Itaque ergo, fratres, constantes estote et firmiter te- 15
nete praecepta, quae edocti estis sive per vocem sive per
epistolam nostram. Ipse autem dominus noster Iesus Chri- 16
stus et Deus paterque noster, qui amavit nos et solatium
aeternum bonamque spem benigne dedit, solatio vestros 17
erigat animos et in quovis recte facto et dicto confirmet.

CAP. III.

Quod reliquum est, fratres, preces fundite pro nobis, 1
ut doctrina domini propagetur et celebretur, quemadmodum
etiam apud vos, et ut nos liberemur ab hominibus facinoro- 2
sis et improbis; nam non omnes fidem praestant. Fidelis 3
autem dominus est, qui vos confirmabit et tutos praestabit
a malo genio. Per dominum autem nobis persuasum habe- 4
mus de vobis, vos quae vobis praecepimus, et facere et
facturos esse. Dominus autem animos dirigat vestros ad 5
Dei amorem et patientiam Christi (imitandam). Mandamus 6
autem vobis, fratres, auctoritate domini nostri Iesu Christi,
ut a quovis fratre, qui dissolutam agit vitam nec praecepto,
quod a nobis acceperunt, congruam, vos cohibeatis (i. e.
consuetudinem eiusmodi fugiatis). Ipsi enim nostis, quo- 7
modo nos imitari debeatis; nam non dissolutam inter vos
vitam viximus neque gratis ab aliquo panem edimus, sed in 8
labore et molestia dies noctesque opificium exercentes, ne
ulli vestrum essemus molesti; non quod non haberemus po- 9
testatem, sed ut nosmetipsos exemplum vobis imitandum
daremus. Etenim quum essemus apud vos, hoc vobis man- 10
davimus: si quis laborare nolit, ne cibum quidem capiat.
Audimus enim, quosdam inter vos dissolutam agere vitam 11
fugiendo laborem, sed male sedulos. Sed eiusmodi homi- 12
nibus praecipimus et hortamur per dominum nostrum Iesum
Christum, ut quiete laborando suum ipsorum panem edant

---

nos, Christianos, vitae beatae destinavit, petitque ab eis, ut fidem servent et precibus a Deo flagitent auxilium: II, 1—17. III, 6. excitat eos, ut immorigeros, qui inter eos versentur, ac otio desidiaque diffluentes fugiant, nisi ad meliorem frugem redierint:

13 τῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε
14 καλοποιοῦντες. Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν
διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε καὶ μὴ συνανα-
15 μίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ· καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε,
16 ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. Αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς
εἰρήνης δῴη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διαπαντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ·
ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.
17 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον
18 ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ· οὕτω γράφω. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΚΕΦ. Ι.

1 Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ κατ᾽ ἐπιταγὴν Θεοῦ
σωτῆρος ἡμῶν καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν,
2 Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει. Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη
ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου
ἡμῶν.
3 Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ πο-
ρευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ
4 ἑτεροδιδασκαλεῖν μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις

III, 14. al. τῷ λόγῳ ὑμῶν. 16. al. ἐν παντὶ τόπῳ †. 18. al. addunt: Ἀμήν. Πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρα ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν (διὰ Σιλουανοῦ καὶ Τυχικοῦ). I, 1. al. σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου Χρ. Ἰησ. s. Ἰησ. Χρ. †. alii aliter. 3. al. καθὼς excludunt.

(victum ipsi sibi acquirant). Vos vero, fratres, ne recta 13
agendo defatigemini. Sin autem quis dicto nostro per hanc 14
epistolam significato audiens non est, hunc notate (al. huius
nomen vobis adnotate litteris ad me dandis illud mihi indi-
caturi, np. interpunctio locata post ἡμῶν;) nec consuetu-
dinem cum eo habete, ut mutetur in melius; nec tanquam 15
hostem eum ducatis, sed tanquam fratrem admonete. Ipse 16
vero dominus (auctor) concordiae (al. beatitudinis aeternae)
per omne tempus quovis modo vobis det concordiam: domi-
nus vobiscum omnibus.

Salutatio hac mea manu Pauli, quod signum est in 17
quavis epistola (np. epistolam esse genuinam); sic scribo.
Gratia domini nostri Iesu Christi vobis omnibus adsit. 18

PAULI

AD TIMOTHEUM

EPISTOLA PRIMA.

CAP. I.

Paulus apostolus Iesu Christi ex Dei servatoris nostri man- 1
dato et Iesu Christi, spei nostrae, Timotheo genuino per fidem 2
nato (al. veri nominis discipulo in religione) s. d. Gratia,
misericordia, pax a Deo patre nostro et Iesu Christo domi-
no nostro (tibi contingat).

Quemadmodum te iter faciens in Macedoniam, ut 3
Ephesi permaneres, hortatus sum, ut quosdam admoneres,
ne aliena docerent nec fabulis et stemmatibus infinitis ope- 4
ram darent, quippe quae contentiones potius praebeant quam

---

significat, quamvis epistolam sua ipsius manu signatam pro ge-
nuina esse habendam, ac desinit in bonis pro iis votis. 7—18.
Paulus Timotheo suo fausta quaevis apprecatus exhortatur

ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκονο-
5 μίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει. . . . Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγ-
γελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως
6 ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου, ὧν τινὲς ἀστοχήσαντες
7 ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν θέλοντες εἶναι νομοδιδά-
σκαλοι μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι μήτε περὶ τίνων δια-
8 βεβαιοῦνται· οἴδαμεν δὲ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις
9 αὐτῷ νομίμως χρῆται εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ
κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρ-
τωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατραλῴαις καὶ μητρα-
10 λῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραπο-
δισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαι-
11 νούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς
12 δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ· καὶ χάριν
ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ
13 ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο θέμενος εἰς διακονίαν τὸν
πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν·
14 ἀλλ᾽ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ, ὑπερε-
πλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ
15 ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης
ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν
16 κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ· ἀλλὰ
διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς
17 Χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν
μελλόντων πιστεύειν ἐπ᾽ αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον· τῷ δὲ
18 βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ μόνῳ θεῷ τιμὴ
καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων! Ἀμήν. —
Ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τι-
μόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα
19 στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν ἔχων πίστιν
καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἥν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν
20 πίστιν ἐναυάγησαν, ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος,
οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλας-
φημεῖν.

I, 4. al. οἰκοδομὴν θεοῦ s. οἰκοδομίαν †. 9. al. πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις. 13. al. τό πρότερον ὄντα †. 16. al. ἐν ἐμοὶ πρῶτον. 17. al. ἀθανάτῳ ἀοράτῳ μόνῳ σοφῷ (†.) θεῷ, τιμὴ αὐτῷ καὶ δόξα κτλ.

incrementa rerum divinarum per fidem capienda, (sic nunc
quoque te rogatum esse velim). — Finis autem institutionis 5
est amor e puro animo et recti conscientia et fide infucata
profectus, a quibus quidam aberrantes ad inanes deflexerunt 6
disputationes, qui legis interpretes esse volunt nescientes 7
neque quae dicant neque quaenam confirment; novimus au- 8
tem, legem esse bonam, si quis ea rite (ex mente legis)
utitur, hoc sibi persuasum habens, iusto (probo) legem non 9
esse propositam, sed legis violatoribus atque inobedientibus,
impiis et peccatoribus, nefariis et profanis, patricidis et ma-
tricidis, homicidis, scortis, cinaedis, plagiariis, menda- 10
cibus, periuris et si quid aliud sanae disciplinae adversatur,
secundum laetam de Messia doctrinam, quae splendidam 11
promittit felicitatem Deo beato auctore ad homines perfe-
rendam, quae mihi concredita est; atque ei qui viribus me 12
instruxit, Christo Iesu gratias habeo, quod fidum me duxit
munere demandato ei qui antea maledicus in res sacras 13
(christ.) et insectator eram ac superbus; at misericordia
mihi contigit, quoniam inscius feci alienus a fide (al. chri-
stianae religionis notitia); sed gratia domini nostri cum fide 14
et amore, qui in Christo Iesu est, longe fuit copiosior; fide 15
omnique assensu digna est vox, Christum Iesum venisse in
mundum, ut peccatores servaret, quorum ego primus sum;
at propterea misericordia mihi contigit, ut in me primo Ie- 16
sus Christus summam, qua est, patientiam illustraret ex-
emplo iis qui fidem in eo essent collocaturi, ut ad vitam
pertingerent aeternam; regi autem mundi universi, immor- 17
tali haud adspectabili soli Deo honor et gloria (tribuatur)
in aeternum! Utique! — Hoc autem praeceptum commendo 18
tibi, fili Timothee, secundum spem antea de te conceptam
(al. auguriis de te conceptis convenienter), ut ad eam
honesta fungaris militia fidem habendo rectique conscien-
tiam, qua quidam repudiata circa fidem naufragium passi 19
sunt, e quorum numero est Hymenaeus et Alexander, quos 20
Satanae tradidi, ut conviciis (rel. ch.) proscindere de-
discerent.

---

eum, ut videat, ne erroneae ac falsae in coetu Ephesino propa-
gentur doctrinae; ne nimium tribuatur legi mosaicae, qua, quam-
quam per se bona est, Christiani facile possint carere, quum
peccatoribus tantum proposita sit, quod suo ipsius exemplo illu-
strat. Religio chr. ad vitam beatam sufficit: I, 1—20. exponit de

ΚΕΦ. II.

1 Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις,
προςευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώ-
2 πων, ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων,
ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ
3 καὶ σεμνότητι. Τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον
4 τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει
5 σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. Εἷς γὰρ
θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος
6 Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων·
7 τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ
ἀπόστολος, (ἀλήθειαν λέγω, οὐ ψεύδομαι,) διδάσκαλος
8 ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. Βούλομαι οὖν προςεύχε-
σθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίροντας ὁσίους χεῖ-
9 ρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ· ὡςαύτως καὶ τὰς
γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφρο-
σύνης, κοσμεῖν ἑαυτὰς μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ μαργαρίταις
10 ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ', ὃ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελ-
11 λομέναις θεοσέβειαν, δι' ἔργων ἀγαθῶν. Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ
12 μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· διδάσκειν δὲ γυναικὶ οὐκ
ἐπιτρέπω οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ.
13 Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα· καὶ Ἀδὰμ οὐκ
14 ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε·
15 σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει
καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

ΚΕΦ. III.

1 Πιστὸς ὁ λόγος· Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ
2 ἔργου ἐπιθυμεῖ. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον
εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον,
3 φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ
4 αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ
ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑπο-
5 ταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος· εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου
προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται;
6 μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ

II, 1. al. παρακάλει. 7. al. λέγω ἐν Χριστῷ †. 8. al. διαλογισμῶν †. 9. al. post πλέγμασι l. καὶ χρυσίῳ s. χρυσῷ. 12. al. γυναικὶ δὲ διδάσκειν †. 14. al. ἐξαπατηθεῖσα †. 15. al. μένῃ † III, 2. al. νηφάλεον † s. νηφάλαιον. 3. al. excludunt μὴ αἰσχροκερδῆ †. 6. al. εἰς κρίμα ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τ. διαβ.

CAP. II.

Hortor igitur primum omnium, ut preces fiant, depre- 1
cationes, supplicationes, gratiarum actiones pro omnibus
hominibus, pro regibus et omnibus qui dignitate sunt con- 2
spicui (= magistratus gerunt), ut placidam et tranquillam
agamus vitam in summa pietate et honestate. Hoc enim 3
pulcrum est et acceptum apud servatorem nostrum Deum,
qui omnes homines vult servatos et cognitionem veritatis 4
assecutos. Unus enim Deus, unus etiam interpres Dei et 5
hominum, homo Christus Iesus, qui semetipsum pretium 6
redemtionis pro omnibus dedit; testimonium suo tempore
exhibendum, ad quod ego praeco constitutus sum et legatus, 7
(verum dico, non mentior,) doctor gentilium cum fide et
veritate. Volo igitur preces fundere viros in quovis loco 8
sanctas tollentes manus procul ab ira et contentione; eodem 9
modo etiam mulieres habitu honesto cum pudore et modestia,
semetipsas ornare non cincinnis vel auro vel margaritis vel
vestimento pretioso, sed, quod convenit mulieribus quae 10
pietatem profitentur, recte factis. Mulier tacita discat cum 11
summa obedientia animo quam maxime submisso; docere 12
autem mulieri non permitto neque imperare viro, sed quie-
tam esse (volo). Adamus enim primus formatus est, deinde 13
Eva. Atque Adamus non deceptus est, sed mulier decepta 14
legem migravit; servabitur autem per liberorum procreatio- 15
nem, si permanserint in fide et amore et sanctitate cum
modestia.

CAP. III.

Fide digna vox illa: si quis antistitis munus appetit, 1
pulcram rem concupiscit. Oportet igitur antistitem exper- 2
tem esse reprehensionis, unius mulieris maritum, sobrium,
moderatum, decori studiosum, hospitalem, idoneum ad
docendum, non vinolentum, non petulantem, a sordido lucro 3
alienum, sed facilem, non pugnacem, non argenti cupidum,
qui suae ipsius domo bene praesit, liberos habeat obsequio- 4
sos cum summa honestate; sin autem quis suae ipsius domo 5
praeesse nescit, quomodo coetus Dei curam habebit? ne sit 6
recens plantatus (sacra chr. nuperrime edoctus), ne inflatus
in iudicium incidat diaboli (al. ne in sinistra obtrectatorum

---

de ratione et causis precum publicarum in primis pro magistratibus ac principibus: II, 1—7. quid viros deceat ac mulieres inter precandum et in publico conventu: 8—15. de episcopo-

7 διαβόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ
τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα
8 τοῦ διαβόλου. Διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλό-
γους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς,
9 ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει·
10 καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτω-
11 σαν ἀνέγκλητοι ὄντες· γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ
12 διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. Διάκονοι ἔστω-
σαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι
13 καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες
βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται καὶ πολλὴν παῤῥη-
σίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

14 Ταῦτά σοι γράφω ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον·
15 ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀνα-
στρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος. Στύλος
16 καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ
τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί,
ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν
ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

ΚΕΦ. IV.

1 Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς
ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως προσέχοντες πνεύμασι
2 πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων ἐν ὑποκρίσει ψευδο-
3 λόγων κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόν-
των γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν εἰς
μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι
4 τὴν ἀλήθειαν· ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν καὶ οὐδὲν
5 ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἁγιάζεται
6 γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. Ταῦτα ὑποτιθέμενος
τοῖς ἀδελφοῖς καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐντρε-
φόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκα-
7 λίας, ᾗ παρηκολούθηκας. Τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώ-

III, 7. al. δεῖ δὲ καὶ μαρτυρίαν. 11. al. νηφαλέους †. 14. al. ἐλθεῖν πρός σε ἐν τάχει. †. 16. al. ὃς †. a. ὃ (†.) ἐφανερώθη. ib. al. ὤφθη ἀνθρώποις. IV, 1. al. πλάνης. 6. al. διάκονος Χρ. Ἰησ. ib. al. τῇ καλῇ διδασκαλίᾳ.

iudicia incurrat); oportet autem eum etiam testimonium 7
honestum habere ab exteris, ne in vituperium incidat et
laqueum diaboli. Diacones pariter honestos (esse oportet), 8
non bilingues, non vino multo deditos, non turpis lucri stu- 9
diosos, arcanum fidei in pura habentes conscientia (cum re-
ligionis antea ignotae perfecta scientia recte factorum con-
scientiam coniunctam habeant); verum hi quoque exploren- 10
tur primum, deinde constituantur diaconi, si irreprehensi
sunt; mulieres eodem modo honestas, non calumniatrices, 11
sobrias, in omnibus rebus fideles. Diaconi unius mulieris 12
sunto mariti, qui liberos suasque ipsorum domos bene re-
gant. Diaconi enim, provincia bene gesta, gradum (ad 13
altiora) sibimetipsis praeclarum faciunt multamque fiduciam
in fide, quae Christo Iesu nititur (sibi comparant).

Haec tibi scribo citius ad te venire sperans, sin vero 14
moror, ut scias, quomodo tibi in domo Dei sit versandum, 15
quippe quae coetus est Dei vivi. Columna et fulcimentum 16
veritatis et qua in re uno ore consentiunt, magnum est illud
pietatis arcanum: Deus corpore indutus apparuit, compro-
batus per Spiritum divinum, geniis conspectus coelestibus,
alta voce annuntiatus inter gentiles, creditus (fide dignus
declaratus) in mundo, splendide (al. ad gloriam) sublatus
(in coelos).

CAP. IV.

Spiritus autem divinus diserte dicit, posteris tempori- 1
bus defecturos esse quosdam a fide aures praebendo spiriti-
bus fraudulentis malorumque doctrinis daemonum, qui per 2
simulationem mendacia loquuntur, suae ipsorum conscien-
tiae notas habent inustas, matrimonium inire prohibent et 3
abstinere (iubent) ab alimentis, quae Deus cum gratiarum
actione comedenda creavit iis qui fidem habent et verum
perspexerunt. Nam quidquid a Deo creatum, bonum est 4
neque quidquam quod cum gratiarum actione sumitur ab-
iiciendum; sanctum enim redditur per vocem Dei (al. iussu 5
Dei) et preces. His fratribus subditis honestus eris Iesu 6
Christi minister, (qui) innutritus (est) fidei placitis et prae-
clarae quam secutus es doctrinae. Profanas autem et aniles 7

---

rum, diaconorum (et diaconissarum) officiis, moribus eorum-que uxoribus, liberis ac re domestica agit: III, 1—13. verum de Christo, quam paucis refert, doctrinam omnibus doctoribus chr. diligenter servandam, sed falsas simulatorum, qui verborum lenociniis aliisque malis artibus nervum virtutis infrin-

δεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέ-
8 βειαν. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν
ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν
ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης.
9 Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος· εἰς τοῦτο
10 γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ
θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα
11 πιστῶν. Παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε
12 Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω· ἀλλὰ τύπος
γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ,
13 ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. Ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώ-
14 σει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν
σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπι-
15 θέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. Ταῦτα μελέτα,
ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σοῦ ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν.
16 Ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς. Τοῦτο
γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Κ Ε Φ. Ε.

1 Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πα-
2 τέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, πρεσβυτέρας ὡς μητέρας,
3 νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. Χήρας τίμα τὰς
4 ὄντως χήρας. Εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει,
μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν καὶ
ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τοῦτο γάρ ἐστιν
5 ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ
μεμονωμένη ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν καὶ προσμένει ταῖς
6 δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἡ δὲ
7 σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκε. Καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα
8 ἀνεπίληπτοι ὦσιν. Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν
οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται καὶ ἔστιν ἀπίστου
9 χείρων. Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα
10 γεγονυῖα, ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμέ-
νη· εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας
ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ
11 ἐπηκολούθησε. Νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ
12 καταστρηνιάσωσι τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι
13 κρίμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν· ἅμα δὲ καὶ
ἀργαὶ μανθάνουσι περιερχόμεναι τὰς οἰκίας· οὐ μόνον

IV, 8. al. ἐπαγγελίας ἔχουσα †. 10. al. κοπιῶμεν καὶ ἀγωνιζόμεθα, ὅτι †. 12. al. ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει. V, 4. al. μανθανέτω. ib. al. ἐστι καλὸν καὶ ἀπόδεκτον †. 10. al. ἐτεκνοφόρησεν.

fabulas devita; exercitium autem tuum confer ad pietatem.
Corporis enim exercitatio ad breve tempus (al. parum) utilis 8
est, sed pietas ad omnes res utilis est, quae huius vitae et
futurae promissionem (praemia promissa) habet. Fide omni- 9
que assensu digna est haec doctrina; hunc enim in finem 10
laboramus et conviciis proscindimur, quod spem repositam
habemus in Deo vivo, qui omnium hominum, inprimis eorum
qui fidem habent, servator est. Haec praecipe ac doce. 11
Ne quis inventutem tuam contemnat; sed exemplum 12
praei fidelibus doctrina, vita, amore, fide, sanctitate.
Dum veniam, operam nava libros sacros recitando, con- 13
solando, docendo. Ne negliges illud in te beneficium, quod 14
fausto omine manibus a senioribus impositis tibi datum est.
Haec meditare, in his esto (totus), ut hi tui profectus 15
omnibus innotescant (al. in omnibus rebus). Respice te 16
ipsum tuamque doctrinam; in iis persiste. Hoc enim fa-
ciendo et temetipsum servabis et auditores tuos.

CAP. V.

Seniorem ne obiurga, sed ut patrem admone, iunio- 1
res ut fratres, matronas ut matres, virgines ut sorores 2
cum summa castitate. Viduas, quae vere sunt viduae, 3
honora. Si qua autem vidua liberos habet nepotesve, 4
suam ipsorum domum pie colere primum discant gratias-
que referre maioribus; hoc enim acceptum est iudice Deo.
Quae autem vere vidua et derelicta, in Deo spem habet 5
repositam et precibus votisque die nocteque vacat, sed lu- 6
xuriosa viva mortua est. Atque haec praecipe, ut incul- 7
patae sint. Sin vero quis suis atque inprimis domesticis 8
non prospicit, fidem suam denegavit et peior est homine
fidem non habente. Vidua in numerum (publice alenda- 9
rum) referatur non minor sexaginta annos nata, unius viri
uxor, recte factis testata: (ut) si liberos nutrivit, si ho- 10
spites excepit, si Dei cultorum lavit pedes, si calamita-
tibus pressis opem tulit, si cuivis recte facto operam de-
dit. Iuniores autem aversare viduas; quando enim in de- 11
trimentum Christi diffluxerunt luxuria, nubere volunt, iu-
dicium (culpam) sustinentes, quod fidem ante datam fe- 12
fellerunt; simul vero etiam inertes domus circumcursitare 13

---

gunt, opiniones sedulo cavendas esse docet: 14—IV, 11. accura-
tius disserit, quomodo Timotheus versari debeat in gubernando
coetu, in docendo, in convictu, admonitionibus, de viduis pu-

δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ
14 μὴ δέοντα. Βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν,
οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ
15 λοιδορίας χάριν. Ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ
16 σατανᾶ. Εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω
αὐταῖς καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως
17 χήραις ἐπαρκέσῃ. Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι
διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν
18 λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ· λέγει γὰρ ἡ γραφή· „Βοῦν ἀλοῶν-
τα οὐ φιμώσεις,“ καί· ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ
19 αὐτοῦ. Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου,
20 ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Τοὺς ἁμαρτά-
νοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον
21 ἔχωσι. Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ Χριστοῦ
Ἰησοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς
22 χωρὶς προκρίματος μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. Χεῖ-
ρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις
23 ἀλλοτρίαις. Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. Μηκέτι ὑδροπότει,
ἀλλ᾽ οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς
24 πυκνάς σου ἀσθενείας. Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι
πρόδηλοί εἰσι προάγουσαι εἰς κρίσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακο-
25 λουθοῦσιν. Ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι
καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύναται.

ΚΕΦ. VI.

1 Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας
πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ
2 θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. Οἱ δὲ πιστοὺς
ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν,
ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπη-
τοὶ, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. Ταῦτα δίδασκε
καὶ παρακάλει.

3 Εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι
λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ κατ᾽
4 εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται μηδὲν ἐπιστάμενος,
ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται
5 φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ, διαπαρα-

V, 14. al. νεωτέρας χήρας. 18. al. οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα †. 21. al. καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ †. ib. al. πρόσκλησιν s. χάριν. 25. al. ἔργα τὰ καλὰ πρόδηλά εἰσι. VI, 5. al. παραδιατριβαὶ † s. διατριβαὶ s. παρατριβαί.

discunt; sed non solum inertes, verum etiam garrulae ac
male sedulae loqui, quae non decet. Volo igitur iuniores 14
nubere, liberos procreare, rem domesticam administrare,
nullam calumniandi occasionem dare adversario. Iam enim 15
quaedam declinarunt, ut Satanam sequerentur. Si quis 16
Christianus vel Christiana habet viduas, opem iis ferat nec
gravetur coetus, ut iis quae vere sunt viduis ferat opem.
Qui bene praesunt seniores, duplici digni habeantur (al. 17
ornentur) honore, maxime qui instituendo et docendo la-
borant; nam scriptura sacra dicit: *) bovi trituranti os 18
non obdurabis canistro, et: „operarius sua dignus est
mercede.“ Contra seniorem accusationem ne accipias, nisi 19
duobus tribusve testibus. Peccatores coram omnibus ar- 20
gue, ut reliqui quoque sibi metuant. Obtestor te per Deum 21
et Christum Iesum et electos genios coelestes, ut sine
praeiudicio haec observes nihil agens partium studio du-
ctus. Manus cito ne cui imponas nec in societatem ve- 22
nias alienorum peccatorum. Temetipsum sanctum serva.
Ne amplius aquam pota, sed modico utere vino propter 23
ventriculum tuum et crebras, quibus laboras, infirmitates.
Quorundam hominum peccata in aprico sunt, quae in iudi- 24
cium eos producunt (al. ut iudicium quasi antecedant);
quosdam vero etiam subsequuntur. Eodem modo etiam 25
recte facta in aprico sunt et quae aliter se habent latere
non possunt.

CAP. VI.

Quotquot iugo tenentur servi, suos ipsorum dominos 1
quovis honore ducant dignos, ne nomen Dei et doctrina
proscindatur conviciis. Quicunque autem christianos ha- 2
bent dominos, ne contemnant, quod fratres sunt, sed ma-
gis (diligentius) praestent servitium, quod fidem (chr.)
profitentur et adamati sunt (al. amore digni), qui benefi-
centiae (al. officiis) operam navant. Haec doce ac praecipe.

Si quis alia docet nec ad sanam domini nostri Iesu 3
Christi accedit et ad eam, quae ad pietatem ducit, do-
ctrinam, inflatus est nihil sciens, sed morbo disputandi et 4
verbis rixandi laborans, e quibus nascitur invidia, rixa,
contumeliae, suspiciones pravae, simultates hominum mente 5

*) Deut. XXV, 4.

blice alendis, de stipendiis presbyterorum, peccatores castigando et deligendis rei ecclesiasticae ministris: 12—V, 25. quid praecipiendum sit servis christianis; de fastu, arrogantia et avaritia

τριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερη-
μένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν
6 εὐσέβειαν. Ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. Ἔστι δὲ πο-
7 ρισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. Οὐδὲν γὰρ
εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον· δῆλον, ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν
8 τὶ δυνάμεθα. Ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα,
9 τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμ-
πίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολ-
λὰς ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀν-
10 θρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. Ῥίζα γὰρ πάντων
τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινὲς ὀρεγόμενοι
ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν
11 ὀδύναις πολλαῖς. Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ταῦτα
φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην,
12 ὑπομονήν, πρᾳότητα· ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς
πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης,
καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν
13 μαρτύρων. Παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωο-
ποιοῦντος τὰ πάντα καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρή-
14 σαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τη-
ρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον ἀνεπίληπτον μέχρι τῆς
15 ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν καιροῖς
ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς
16 τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος
ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς
ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώ-
νιον! Ἀμήν.
17 Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψη-
λοφρονεῖν μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ'
ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλου-
18 σίως εἰς ἀπόλαυσιν· ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις
19 καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρί-
ζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπι-
λάβωνται τῆς ὄντως ζωῆς.
20 Ὦ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην φύλαξον ἐκτρεπόμενος
τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου
21 γνώσεως, ἥν τινὲς ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἠστό-
χησαν. Ἡ χάρις μετὰ σοῦ.

VI, 9. al. ἀνονήτους. 11. al. pro πρᾳότητα l. πραϋπάθειαν †. 12. al. εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης †. 13. al. τοῦ ζωογονοῦντος †. 17. al. πλουσίως πάντα †. 19. al. τῆς αἰωνίου ζωῆς †. 20. al. παρακαταθήκην †. ib. al. καινοφωνίας. 21. al. addunt: Ἀμήν. Πρὸς Τιμόθεον πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς.

corruptorum atque alienorum a veritate, qui lucrum esse
pietatem opinantur. Desiste ab eiusmodi hominibus. Est 6
autem lucrum magnum pietas cum animo sua sorte con-
tento. Nihil enim in hunc mundum intulimus; manifestum 7
est, nos nihil posse efferre. Alimenta autem si habemus 8
et tegumenta, his erimus contenti. Quicunque autem in- 9
hiant divitiis, in periculum incidunt et laqueum et cupi-
ditates multas temerarias et noxias, quippe quae homines
detrudunt in perniciem atque interitum. Radix enim om- 10
nium malorum est avaritia (sacra auri fames), qua qui-
dam delinitі aberrarunt a fide multisque semetipsos excru-
ciarunt doloribus. Tu vero, o homo Dei, (al. Dei mini- 11
ster) haec fuge; sectare autem iustitiam, pietatem, fidem,
amorem, patientiam, mansuetudinem; defungere honesto 12
illo fidei certamine, potire vita aeterna, ad quam vocatus
es et (ad quam consequendam) praclaram illam professio-
nem coram multis testibus edidisti. Cohortor te per Deum, 13
qui omnia vita donat, et Christum Iesum, qui coram
Pontio Pilato egregium illud edidit testimonium, ut tue- 14
aris hanc doctrinam integram incorruptam usque ad adven-
tum domini nostri Iesu Christi, quem suo tempore osten-
det beatus ille et solus dominus, rex ille regnantium et 15
dominus dominantium, ille qui solus immortalitate frui-
tur, lucem inhabitat inaccessam, quem nullus hominum 16
vidit nec potest videre, cui honor et potestas aeterna!
Utique.

Divitibus huius seculi praecipe, ne superbiant nec 17
spem ponant in divitiarum fallaciis, sed in Deo vivo, qui
nobis omnia largiter fruenda praebet; ut recte agant, ab- 18
undent praeclare factis, liberales sint, sua cum aliis com-
municent, in thesauro recondant sibimetipsis fundamen- 19
tum praeclarum in posterum, ut vera illa vita potiantur
(firmissima sibi iaciant fundamenta futuro tempori ad vi-
tam aeternam consequendam).

O Timothee, tuere illud tibi concreditum devitando 20
profanas illas vaniloquentias et quaestiones falso nomina-
tae scientiae, quam quidam profitentes circa fidem naufra- 21
gium fecerunt. Gratia Dei tibi adsit.

---

falsorum doctorum; quid divitibus sedulo proponendum et quam fortiter vera Christi doctrina tuenda; de praemiis modestiae, beneficentiae et constantiae fidei Christo habendae. VI, 1–21.

ΠΑΥΛΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΚΕΦ. I.

1 Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ
2 κατ᾽ ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ Τιμοθέῳ
ἀγαπητῷ τέκνῳ. Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς
καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.
3 Χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν
καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ
4 μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐπιποθῶν
σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πλη-
5 ρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου
πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι
καὶ τῇ μητρί σου Εὐνίκῃ· πέπεισμαι δέ, ὅτι καὶ ἐν σοί.
6 Δι᾽ ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα
τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν
7 μου· οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ
8 δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ. Μὴ οὖν ἐπαι-
σχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν μηδὲ ἐμὲ τὸν
δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ
9 κατὰ δύναμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος
κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ᾽ ἰδίαν
πρόθεσιν καὶ χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
10 πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπι-

I, 1. al. ἀπόστολος Χρ. Ἰησ. 5. al. λαβὼν †.

PAULI
AD TIMOTHEUM
EPISTOLA SECUNDA.

CAP. I.

Paulus legatus Iesu Christi per Dei voluntatem (consti- 1
tutus) ratione habita vitae beatae, quae per Christum Ie-
sum contigit, annuntiandae Timotheo filio suo adamato
s. d. Gratia, misericordia, pax a Deo patre et Christo Ie- 2
su domino nostro (tibi contingat).
Gratiam habeo Deo, quem more maiorum puro ani- 3
mo veneror, quum perpetuo tui memoriam in precibus meis
die nocteque recolo desiderio te videndi flagrans, memor 4
tuarum lacrymarum, ut gaudio implear, in memoriam re- 5
vocans infucatam, quae in te est, fidem, quippe quae pri-
mum in avia tua Loide et matre tua Eunice fuit; sed
persuasum mihi habeo, eam in te quoque inesse. Quam 6
ob causam tibi in memoriam revoco, ut illud Dei donum,
quod in te est per manuum mearum impositionem, excites;
nam Deus nobis non dedit spiritum (al. sensum) ignaviae, 7
sed fortitudinis et amoris et modestiae. Ne igitur te 8
pudeat arcanae domini nostri doctrinae neque mei, qui
propter eum vinculis detineor, sed easdem, quas laeta de
Messia doctrina, calamitates perfer auxilio adiutus Dei,
qui nos servavit et voce, quae pium excitat sensum, in- 9
vitavit, non ex factis nostris, sed pro suo ipsius decreto
et gratia per Christum Iesum nobis data ante tempora
aeterna (al. ab antiquissimis inde temporibus), nunc au- 10

Paulus, salute dicta Timotheo suo, fidem eius collaudans et desiderio videndi flagrans exhortatur eum, ut fortiter cum ipso calamitates subeat ob religionem christianam, quae

φανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καταργήσαν-
11 *τος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρ-*
σίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ
12 *ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν· δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα*
πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι· οἶδα γὰρ ᾧ πεπίστευκα,
καὶ πέπεισμαι, ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παραθήκην μου
13 *φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαι-*
νόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἐν πίστει καὶ
14 *ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· τὴν καλὴν παραθήκην*
φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν.
15 *Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ*
16 *Ἀσίᾳ, ὧν ἐστι Φύγελλος καὶ Ἑρμογένης. Δῴη ἔλεος ὁ*
κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε
17 *καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν*
18 *Ῥώμῃ σπουδαιότερον ἐζήτησέ με καὶ εὗρε· (δῴη αὐτῷ*
ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ·)
καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

ΚΕΦ. II.

1 *Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν*
2 *Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν*
μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες
3 *ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι. Σὺ οὖν κακοπάθη-*
4 *σον ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐδεὶς στρα-*
τευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα
5 *τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ*
6 *στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Τὸν κοπιῶντα*
7 *γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. Νόει*
8 *ἃ λέγω· δῴη γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. Μνη-*
μόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρ-
9 *ματος Δαυῒδ κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ*
μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ
10 *δέδεται. Διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,*

I, 12. al. *παρακαταθήκην* (et vs. 14.) †. 15. al. *Φύγελος* †. s. *Φρύγελος* s. *Φύγελλος*. 16. al. *ἐπαισχύνθη* †. 17. al. *ἐπεζήτησέ με*. 18. al. *διηκόνησέ μοι*. II, 3. al. *συγκακοπάθησον* †. 6. al. *τὸν καρπὸν*. 7. al. *δώσει*.

tem patefacta adventu servatoris nostri Iesu Christi, qui
mortem quidem vi sua privavit, vitam autem in lucem
protulit et immortalitatem per laetam suam doctrinam, ad 11
quam propagandam ego praeco et legatus et doctor gen-
tilium sum constitutus; quam ob causam etiam haec pa- 12
tior, sed me non pudet; scio enim, cui sum confisus, et
persuasum mihi habeo, posse eum id quod mihi concre-
ditum est (al. animam, mercedem, coronam vitae beatae,
discipulos,) ad illum usque diem servare. Formam habe 13
(al. animo tuo obversetur) sanae, quam a me audisti, doc-
trinae cum fiducia et amore Christo Iesu digno: praeclarum 14
illud tibi concreditum (i. e. doctrinam tibi commissam) ser-
va per Spiritum sanctum, qui in nobis inest. Nosti hoc, 15
omnes, qui in Asia sunt, e quibus est Phygellus et Her-
mogenes, me deseruisse. Misericordiam det (al. beneficiis 16
s. favore suo ornet) dominus Onesiphori domo, quod sae-
pe me recreavit nec vinculorum meorum puduit, sed, quum 17
Romae esset, diligentius me quaesivit ac invenit; (det ipsi 18
dominus, ut illo die (iudicii) a domino misericordiam ex-
periatur; (al. praemia s. salus ei contingat;) et quanta
Ephesi mihi praestitit, melius tu nosti.

CAP. II.

Tu igitur, mi fili, fortis esto per gratiam a Christo 1
Iesu tibi concessam et quae audivisti coram multis testi-
bus, haec trade hominibus fide dignis, quippe qui ad alios 2
quoque edocendos erunt idonei. Tu igitur calamitates per- 3
fer ut strenuus miles Iesu Christi. Nullus, qui militat, 4
vitae implicatur negotiis, ut sufficiat ei qui exercitum
conscripsit. Verum etiamsi quis luctatur, non coronatur, 5
nisi legi convenienter luctatus fuerit. Labores susti- 6
nentem agricolam oportet primum percipere fructus. Per- 7
pende quae dico; det enim dominus tibi in omnibus re-
bus intelligentiam. In memoriam tibi revoca Iesum Chri- 8
stum e mortuis resuscitatum, e stirpe Davidis ortum se-
cundum laetam, quam ego trado, doctrinam, in qua (pro- 9
paganda: al. propter quam) calamitates, vincula adeo per-
fero ut maleficus; sed doctrina divina non tenetur vincu-
lis. Hanc ob causam omnia sustineo propter electos, ut 10

---

animum spe immortalitatis ac beatitudinis erigit. Multos, qui defecerant a re chr., luget: I, 1—18. instigat eum, ut omnibus viribus in sacris christianis tuendis perseveret; nam eiusmodi ho-

ΚΕΦ. III.

1 Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστή-
2 σονται καιροὶ χαλεποί. Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλ-
αυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι,
3 γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπον-
4 δοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδό-
ται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλό-
5 θεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς
6 ἠρνημένοι. Καὶ τούτους ἀποτρέπου. Ἐκ τούτων γάρ
εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰχμαλωτίζοντες
γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις
7 ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνω-
8 σιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. Ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς
καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσεῖ, οὕτω καὶ οὗτοι ἀνθί-
στανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν,
9 ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν. Ἀλλ᾽ οὐ προκόψουσιν ἐπὶ
πλεῖον· ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ
10 ἡ ἐκείνων ἐγένετο. Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ δι-
δασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μα-
11 κροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς
παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ,
ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα, καὶ ἐκ πάντων
12 με ἐῤῥύσατο ὁ κύριος. Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσε-
13 βῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται. Πονηροὶ δὲ
ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον πλανῶν-
14 τες καὶ πλανώμενοι. Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπι-
15 στώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους
τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς
16 σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Πᾶσα
γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς
ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δι-
17 καιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν
ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

ΚΕΦ. IV.

1 Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ

III, 6. al. αἰχμαλωτεύοντες τὰ γυναικάρια †. 8. al. Μαμβρῆς
ib. al. Μωϋσῇ †. 10. al. παρηκολούθησας. 14. al. παρὰ τίνων
16. al. θεόπνευστος (οὖσα) ὠφέλιμος. IV, 1. al. διαμαρτύρομαι
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ †.

CAP. III.

Hoc autem probe teneas, ultimis diebus tempora fore 1
difficilia. Erunt enim homines sui amantes, avari, non fe- 2
rendi, superbi, maledici, immorigeri parentibus, ingrati,
profani, ab amore alieni, foedifragi, calumniatores, in- 3
temperantes, immites, honestatis non studiosi, proditores, 4
protervi, fastu inflati, voluptatis quam (pietatis) Dei aman-
tiores, speciem pietatis prae se ferentes, sed eius vim fal- 5
lentes (al. repudiantes). Atque hos declina. Ex horum 6
numero enim sunt, qui in aedes irrepunt et captivas ab-
ducunt (al. capiunt) mulierculas, quae peccatis obrutae sunt,
quae variis ducuntur cupiditatibus, semper discunt ne- 7
que unquam ad cognitionem veritatis pervenire possunt.
Quemadmodum autem Iannes atque Iambres Mosi restite- 8
runt, sic hi quoque adversantur veritati, homines mente
corrupti et haud probati circa fidem (al. improbandi de fide).
Sed non amplius proficient; nam insania eorum manifesta 9
est omnibus, ut etiam illorum fuit. Tu vero secutus es 10
meam doctrinam, disciplinam, propositum, fidem, patien-
tiam, amorem, constantiam, persecutiones, calamitates, 11
quales mihi Antiochiae, Iconii, Lystris acciderunt, quales
persecutiones sustinui, et ex omnibus me eripuit dominus.
Atque etiam omnes, qui pie vivere volunt ex mente Chri- 12
sti Iesu, persecutionibus erunt obnoxii. Improbi vero ho- 13
mines et impostores ruent in peius decipientes (alios) et
(ipsi) decepti. Tu vero mane in iis quae didicisti tibi- 14
que concredita sunt, quum scis, a quo didicisti, et quum 15
a pueritia libros sacros cognitos habes, qui te sapientem
reddere possunt ad salutem consequendam per fidem in
Christo Iesu repositam. Quivis liber a Spiritu profectus 16
divino etiam utilis est ad docendum, ad refutandum, emen-
dandum, in iustitia (expetenda) erudiendum, ut vir Deo 17
consecratus (divinus homo), perfectus sit, ad quodvis recte
factum bene institutus.

CAP. IV.

Obtestor igitur ego per Deum et dominum nostrum 1
Iesum Christum, qui iudicaturus est vivos et mortuos se-

---

proditura sit, quam maxime ei id agendum esse, ut puram quam a pueris didicerit doctrinam servet, vigilet ac circumspiciat le-

νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν
2 αὐτοῦ· κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως,
ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ
3 διδαχῇ. Ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκα-
4 λίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας ἑαυ-
τοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοὴν καὶ
ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ
5 τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακο-
πάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου
6 πληροφόρησον. Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς
τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε· τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν
7 ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα·
8 λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν
ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος
κριτὴς, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι
τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.
9.10 Σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. Δημᾶς γάρ με
ἐγκατέλιπεν ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα καὶ ἐπορεύθη εἰς
Θεσσαλονίκην, Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλ-
11 ματίαν· Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ᾽ ἐμοῦ. Μάρκον ἀναλα-
βὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ· ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς δια-
12 κονίαν. Τύχικον δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. Τὸν φελόνην,
13 ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε
14 καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. Ἀλέξανδρος ὁ
χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο· ἀποδῴη αὐτῷ ὁ
15 κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὃν καὶ σὺ φυλάσσου· λίαν
16 γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. Ἐν τῇ πρώτῃ μου
ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με
17 ἐγκατέλιπον· (μὴ αὐτοῖς λογισθείη!) ὁ δὲ κύριός μοι
παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι᾽ ἐμοῦ τὸ κήρυγμα
πληροφορηθῇ καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐῤῥύσθην
18 ἐκ στόματος λέοντος καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς
ἔργου πονηροῦ καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν
ἐπουράνιον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων!
Ἀμήν.
19 Ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν καὶ τὸν Ὀνησιφόρου
20 οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ
ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. Σπούδασον πρὸ χει-

IV, 1. al. νεκροὺς καὶ τὴν ἐπιφανείαν αὐτοῦ †. 3. al. τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας †. 6. al. τῆς ἀναλύσεώς μου †. 7. al. τὸν καλὸν ἀγῶνα. 10. al. Γαλλίαν. 11. al. ἄγαγε. 14. al. ἀποδώσει †. 15. al. ἀνέστη. 16. al. παρεγένετο. 17. al. ἀκούσωσι †.

cundum adventum suum et regnum suum: alta voce hanc 2
doctrinam trade, insta opportuno atque importuno tempo-
re, coargue, obiurga, hortare cum summa mansuetudine
et institutione. Erit enim tempus, quo sanam doctrinam 3
non ferent, sed pro suis cupiditatibus aurium pruritu labo-
rantes multos sibi comparabunt doctores et a veritate qui- 4
dem aures avertent, sed ad fabulas deflectent. Tu vero 5
in omnibus sobrius esto, calamitates sustine, defungaris
munere praeconis regni Messiani, ministerium tuum absol-
ve. Ego enim iam sanguinem meum libo et illud disces- 6
sus mei tempus adest; certamen illud egregium certavi, 7
cursum absolvi, fidem servavi; caeterum proposita est mihi 8
iustitiae corona, quam illo die mihi dabit dominus, iustus
ille iudex, non solum autem mihi, sed etiam omnibus
qui adventum eius adamarunt (al. laeti desiderant).

Festina, ut cito ad me venias. Demas enim me re- 9
liquit amore rerum huius vitae ductus et Thessalonicen 10
profectus est, Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam;
Lucas solus mecum est. Marcum adiunctum duc tecum; 11
est enim mihi admodum utilis ad ministerium. Tychicum 12
autem ablegavi Ephesum. Penulam, quam Troade apud 13
Carpum reliqui, quum venis, fer et libros quos nosti,
inprimis membranas. Alexander faber aerarius multis 14
me afflixit malis; rependat ei dominus pro eius factis; quem 15
tu quoque cave; valde enim doctrinae nostrae restitit. In 16
prima mea defensione nemo mihi aderat, sed omnes me
deseruerant; (ne ipsis imputetur!) dominus autem mihi ad- 17
erat et me corroboravit, ut per me praeconium absolve-
retur omnesque gentiles audirent; et ereptus sum e fauci-
bus leonis et rapiet me dominus a quovis malefacto sal- 18
vumque perducet in regnum suum coeleste, cui gloria in
aeternum tribuatur! Utique.

Saluta Priscillam et Aquilam et Onesiphori domum. 19
Erastus mansit Corinthi, Trophimum autem Mileti aegro- 20

---

sum Christum intuitus: III, 1—IV, 5. ipsi iam instare mortem; verum etiam praemium certaminis bene peracti: hinc Timotheo, praecipue quum plerique eum deseruerint multique adversarii contra eum surrexerint, quam primum ad Paulum esse properandum, qui tamen a Deo salutem exspectat. Varias addidit salutationes.

21 μῶνος ἐλθεῖν. Ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος καὶ Πούδης καὶ
22 Λῖνος καὶ Κλαυδία καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. Ὁ κύριος
Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ἡ χάρις
μεθ᾽ ὑμῶν.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. Ι.

1 Παῦλος δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ
κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς
2 κατ᾽ εὐσέβειαν ἐπ᾽ ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο
3 ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, ἐφανέρωσε δὲ
καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι ὃ ἐπιστεύ-
4 θην ἐγὼ κατ᾽ ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, Τίτῳ
γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. Χάρις καὶ εἰρήνη
ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆ-
ρος ἡμῶν.
5 Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λεί-
ποντα ἐπιδιορθώσῃ καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυ-
6 τέρους, ὡς ἐγὼ σοὶ διεταξάμην· εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος,
μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ
7 ἀσωτίας ἢ ἀνυπότακτα. Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλη-
τον εἶναι ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον,
8 μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φι-
λόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ,
9 ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα
δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαι-
10 νούσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ

IV, 21. al. Λίνος. 22. al. addunt: Ἀμήν. Πρὸς Τιμόθεον δευτέρα τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης, ὅτε ἐκ δευτέρου παρέστη Παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι.
I, 4. al. χάρις καὶ ἔλεος καὶ εἰρήνη. 5. al. ἀπέλιπον †. ib. al. ἐπιδιορθώσῃς.

tum reliqui. Festina, ut ante hyemem venias. Salutat 21
te Eubulus, Pudes, Linus, Claudia fratresque omnes. Do- 22
minus Iesus Christus tuo animo adsit. Gratia (div.) vo-
bis adsit.

EPISTOLA PAULI

A D T I T U M.

CAP. I.

Paulus minister Dei, legatus autem Iesu Christi secundum 1
fidem electorum Dei (al. qui Deo probantur) et cognitio-
nem veritatis quae ad pietatem ducit, spe vitae aeternae 2
quam Deus a mendacio alienus ante aeterna promiserat
tempora, suo autem tempore manifestavit doctrinam suam 3
per praeconium quod mihi concreditum est voluntate ser-
vatoris nostri Dei, Tito genuino filio ex fide communi 4
s. d. Gratia et concordia a Deo patre et domino Iesu
Christo servatore nostro (contingat).

Hac de causa te in Creta reliqui, ut reliqua in ordi- 5
nem redigeres singulisque in oppidis seniores constitueres,
ut ego tibi mandavi; si quis irreprehensus est, unius uxo- 6
ris maritus, liberos habet fideles (chr.), non reos vitae
dissolutae sive contumaces. Oportet enim antistitem esse 7
irreprehensum ut Dei dispensatorem, non inflatum super-
bia, non iracundum, non vinolentum, non vehementem,
non lucri turpis studiosum, sed hospitalem, recti aman- 8
tem, moderatum, iustum, sanctum, temperantem, tena- 9
cem doctrinae, uti eam accepit, fide dignae, ut per sanam
doctrinam et admonere possit et refutare adversarios.
Sunt enim multi et inobedientes vaniloqui et fraudulenti, 10

Apostolus Tito suo fausta quaevis apprecatus in memoriam ei revocat, se eum in Creta remanere voluisse, ut coepta absolveret, ut praesides ecclesiarum institueret bene moratos et a vitiis alienos veraeque tenaces doctrinae adversus doctores et qui ma-

καὶ ἀνυπότακτοι ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, μάλιστα
11 οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους
οἴκους ἀνατρέπουσι διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους
12 χάριν. Εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης·
„Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.“
13 Ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. Δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε
14 αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει μὴ προς-
έχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀπο-
στρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. Πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς
15 καθαροῖς, τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ ἀπίστοις οὐδὲν κα-
θαρὸν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνεί-
16 δησις. Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦν-
ται βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον
ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

ΚΕΦ. II.

1 Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ·
2 πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας, ὑγιαί-
3 νοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· πρεσβύτιδας
ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ
4 οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σω-
φρονίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους,
5 σώφρονας, ἁγνὰς, οἰκουροὺς, ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας
τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλας-
6 φημῆται. Τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρο-
7 νεῖν περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων,
8 ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ,
ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ μηδὲν ἔχων
9 περὶ ἡμῶν λέγειν φαῦλον. Δούλους ἰδίοις δεσπόταις
ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγον-
10 τας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμέ-
νους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν
11 θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ
12 ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρ-
νησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σω-
φρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι
13 προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς
δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-

I, 10. al. πολλοὶ ἀνυπότακτοι. ib. al. μάλιστα δὲ. 15. al. μεμιαμμένοις. II, 1. al. νηφαλαίους. 3. al. ἱεροπρεπεῖ. 4. al. μηδὲ οἴνῳ. ib. al. οἰκουργοὺς †. 7. al. ἀφθορίαν †. s. ἀφθονίαν s. ἀδιαφορίαν. 8. al. περὶ ὑμῶν †. 10. al. διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος †. 11. al. θεοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

imprimis e Iudaeis, quos compescere oportet, quippe qui 11
docendo, quae non fas est, turpis lucri causa universas
domos evertunt. Cecinit quidam ex iis popularis eorum 12
vates: „Cretenses semper mendaces, malae bestiae, ventres
inertes (Cres semper mendax, mala bestia, piger et al-
vus.") Hoc testimonium verum est. Quam ob causam 13
graviter eos coargue, ut per fidem (chr.) ad sanam men-
tem redeant non curantes Iudaicas fabulas et placita ho- 14
minum qui veritatem corrumpunt. Omnia quidem pura 15
puris, sed impuris et a fide (chr.) alienis nihil purum,
sed polluta est eorum et mens et conscientia. Deum ore 16
profitentur cognovisse, sed re et facto abnegant (quum)
abominabiles (sunt) et inobedientes et ad quodvis recte
factum inepti.

CAP. II.

Tu vero loquere quae sanae doctrinae conveniunt; 1
senes ut sobrii sint, honesti, modesti, sani fide, amore, 2
patientia: matronae eodem modo habitu sacris (christia- 3
nis) convenientes, non calumniatrices, non vini manci-
pia, magistrae honesti, ut iuniores modestiam edoceant, 4
maritos amare et liberos, modestas, sanctas, rei do- 5
mesticae studiosas, bonas, suis maritis obedientes sese
praestare, ne doctrina Dei conviciis proscindatur. Iunio- 6
res eodem modo doceas sapere omnibus in rebus temet- 7
ipsum exemplar exhibendo recte factorum, in docendo in-
tegritatem, gravitatem, doctrinam sanam, non condemnan- 8
dam, ut adversarius suffundatur pudore, quum nihil mali
de nobis habeat dicendum. Servos (admone), ut suis sese 9
submittant dominis, in omnibus bene placeant, ne oblo-
quantur, ne intervertant, sed omnem fidem recte factis 10
exprimant, ut doctrinam servatoris nostri Dei omnibus in
rebus (al. quovis modo) ornent. Innotuit enim salutaris 11
illa gratia Dei omnibus hominibus, quae nos erudit, ut 12
improbitatem et cupiditates, quibus homines huius seculi
reguntur, abominati moderate, iuste, sancte in hoc rerum
statu vivamus exspectantes beatam spem et manifestatio- 13
nem maiestatis magni Dei et servatoris nostri Iesu Chri-

---

los Cretensium mores possent coërcere: I, 1—16. describit, qua indole, quibus moribus esse debeant senes, matronae, iuvenes, servi, quum Christus omnes homines ad pietatem et beatitatem

14 στοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται
ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν
15 περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ταῦτα λάλει καὶ
παρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς· μηδείς σου
περιφρονείτω.

ΚΕΦ. III.

1 Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσ-
σεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους
2 εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς,
πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους.
3 Ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι,
δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ
καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους·
4 ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ
5 σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ
ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν
ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύ-
6 ματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ
7 Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου
χάριτι κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.
8 Πιστὸς ὁ λόγος· καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβε-
βαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ
πεπιστευκότες τῷ θεῷ. Ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα
9 τοῖς ἀνθρώποις. Μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ
ἔρεις καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς
10 καὶ μάταιοι. Αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευ-
11 τέραν νουθεσίαν παραιτοῦ εἰδώς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοι-
οῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος.

12 Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τύχικον, σπού-
δασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα
13 παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπου-
14 δαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. Μανθανέ-

II, 15. al. καταφρονείτω. III, 2. al. πραΰτητα. 5. al. ἃ ἐποιήσαμεν. ib. al. τὸ αὐτοῦ ἔλεος. 7. al. γενηθῶμεν. 8. al. ἐστι καλά. 12. al. Τυχικόν. 13. al. λίπῃ.

sui, qui se ipsum pro nobis dedit, ut nos ab omni im- 14
probitate redimeret et sibimet ipsi purgaret populum pe-
culiarem, recte factorum studiosum. Haec loquere et 15
admone et argue cum summa gravitate; ne quis te con-
temnat.

CAP. III.

In memoriam iis revoca principatibus et magistratibus 1
sese submittere, obtemperare, ad quodvis recte factum esse
paratos, nullum contumelia afficere, rixis abstinere, lenes 2
esse, omnem omnibus hominibus praestare mansuetudinem.
Aliquando enim nos quoque eramus insipidi, immorigeri, 3
errantes, cupiditatibus variisque voluptatibus servientes, in
pravitate atque invidia perseverantes, odio digni, odio nos
invicem habentes; sed quum benignitas hominumque amor 4
servatoris nostri Dei apparuit (al. innotuit), non propter 5
facta quae nos edidimus iustitiae congrua, sed pro illa,
qua est, misericordia servavit nos per lotionem sacram,
qua vitae obstringimur novae et in melius mutandae,
quam regit Spiritus sanctus, quem per Iesum Christum 6
servatorem nostrum largiter in nos effudit, ut gratia il- 7
lius comprobati vitae, quam speramus, aeternae fieremus
compotes. Fide digna est haec doctrina; et de his velim 8
te asseverare (al. docendo urgere), ut recte factis studere
enitantur quicunque fidem in Deo habent repositam (reli-
gionem chr. profitentur). Haec sunt honesta atque utilia
hominibus. Futiles autem quaestiones et imaginum maio- 9
rum indagationes et rixas et de lege pugnas declina; sunt
enim inutiles ac vanae. Haereticum (al. opiniones foven- 10
tem peculiares al. rixas et dissidia moventem al. secta-
rum condendarum studiosum) hominem post primam et se-
cundam admonitionem fuge persuasum tibi habens, eius- 11
modi hominem esse perversum et peccare a semetipso con-
demnatum.

Quando Artemidorum ad te misero aut Tychicum, fe- 12
stina, ut ad me Nicopolin venias; ibi enim hyemem trans-
igere stat sententia. Zenodorum legisperitum atque Apol- 13
lonium rite dimitte, ne quid iis desit. Discant vero et- 14

---

perducere voluerit: II, 1—15. magistratibus obsequium deberi docet, cum animi mansuetudine et continentia Christianis esse vivendum et abstinendum ab inutilibus quaestionibus, rixis ac subtilitatibus haereticorum; Titum Nicopolin ad se invitat, com-

τωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς
15 τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. Ἀσπάζον-
ταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες· ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας
ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ

---

1 Παῦλος δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς
2 Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν καὶ Ἀπφίᾳ τῇ
ἀγαπητῇ καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν καὶ τῇ
3 κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ
θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

4 Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε μνείαν σου ποιού-
5 μενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην
καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ
6 εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς
σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ ἐν
7 ἡμῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. Χάριν γὰρ ἔχομεν πολλὴν
καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν
8 ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ, ἀδελφέ. Διὸ πολλὴν ἐν
9 Χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον διὰ
τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ· τοιοῦτος ὢν ὡς Παῦλος
10 πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρα-
καλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς

III, 15. al. in fin. legunt: Ἀμήν. Πρὸς Τίτον τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα ἐγράφη ἀπὸ Νικοπόλεως τῆς Μακεδονίας. I, 1. al. δοῦλος s. ἀπόστολος δέσμιος. 2. al. Ἀπφίᾳ τῇ ἀδελφῇ †. 5. al. πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην. 6. al. ἐν ὑμῖν †. 7. al. χαρὰν. ib. al. ἔσχον †.

iam nostri recte factis operam navare ad vitae necessita-
tes, quae evitari non possunt, sublevandas, ne fructu ca-
reant. Salutant te qui mecum sunt omnes; saluta, qui- 15
cunque nos ex fide amant. Gratia divina vobis omnibus
adsit.

PAULI EPISTOLA

AD PHILEMONEM.

Paulus vinctus Iesu Christi et Timotheus frater Phile- 1
moni adamato et laborum nostrorum socio et Appiae ama- 2
tae et Archippo commilitoni nostro et qui in aedibus tuis
congregatur coetui s. d. Gratia vobis et concordia a 3
Deo patre nostro et domino Iesu Christo.
Gratias ago Deo meo semper tui memoriam in preci- 4
bus meis recolens, tuum audiens amorem et fidem, quam 5
habes erga dominum Iesum omnesque Deo consecratos, ut 6
illa fidei tuae communio vim suam exserat in cognitione
cuiusque boni quod in nobis inest, in commodum Iesu
Christi. Gratiam enim habemus multam et consolationem 7
ob tuum amorem, quoniam deliciae meae homines Deo sa-
crati recreati sunt (et recreantur) per te, frater. Quare, 8
quamquam magnam per Christum habeo libertatem tibi im-
perandi id quod decet, propter amorem meum potius ro-
go; quum talis sim ut Paulus senex, nunc vero etiam 9
vinctus Iesu Christi, rogo te de hoc meo filio, quem in 10

---

mendat ei plures ad ipsum proficiscentes additque salutationes. III, 1—15.

Paulus salute dicta hoc modo verba facit: fides tua, Philemon, tuusque amor, quo admodum delector ac recreor, excellunt. Servum tuum fugitivum, quem in vinculis meis ad sacra chr. perduxi, tibi remitto. Quamquam eum, ut mihi ministraret,

11 δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ
12 δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψα· σὺ δὲ αὐτὸν,
13 τοῦτ᾽ ἔστι τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προςλαβοῦ· ὃν ἐγὼ ἐβου-
λόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι διακονῇ
14 ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου· χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης
οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ
15 ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. Τάχα γὰρ διὰ
τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς,
16 οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ᾽ ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπη-
τόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ
17 καὶ ἐν κυρίῳ. Εἰ οὖν με ἔχεις κοινωνόν, προςλαβοῦ αὐ-
18 τὸν ὡς ἐμέ. Εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ
19 ἐλλόγει. Ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί, ἐγὼ ἀπο-
τίσω, ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προςοφεί-
20 λεις. Ναί, ἀδελφέ, ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ· ἀνάπαυ-
21 σόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν Χριστῷ. Πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ
σου ἔγραψά σοι εἰδώς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω ποιήσεις.

22 Ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γάρ, ὅτι
23 διὰ τῶν προςευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. Ἀσπάζε-
ταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰη-
24 σοῦ, Μάρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνερ-
25 γοί μου. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ με-
τὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν.

---

12. al. ἔπεμψα † (σοι). 13. al. διακονῇ μοι †. 17. al. ἐμέ. Ib. al. ἐνλόγα. 20. al. ἐν κυρίῳ †. 23. al. ἀσπάζονται †. 25. al. addunt: Ἀμήν. Πρὸς Φιλήμονα ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ὀνησίμου οἰκέτου.

vinculis meis genui, Onesimum, aliquando tibi inutilem, 11
nunc vero tibi et mihi admodum utilem, quem remisi; tu 12
vero eum, hoc est delicias meas excipias; quem ego apud 13
me ipsum retinere volebam, ut pro te in meis ob laetam
de Messia doctrinam vinculis mihi ministraret, sed sine 14
tua sententia (i. e. te inscio) nihil facere volui, ne bonum
(beneficium) tuum tanquam vi esset coactum, sed volunta-
rium. Forsan enim propterea ad breve tempus distractus 15
est, ut in perpetuum eum detineres (al. possideres), non 16
amplius ut servum, sed servo praestantiorem, fratrem
amatum, maximè mihi, múlto autem magis tibi sive res
externas spectas sive dominum. Si igitur me habes so- 17
cium, excipe eum ut me. Sin autem iniuria quadam te 18
affecit vel debet, id in meas refer rationes. Ego Paulus 19
scripsi mea manu, ego reddam, ne tibi dicam, te vel te-
metipsum mihi debere. Profecto, frater, ego vellem hanc 20
ex te utilitátem percípere per dominum; recrea delicias
meas per Christum (al. per Christum obsecro). Fretus tua 21
obedientia tibi scripsi, persuasum habens, te vel plus quam
quod dico esse facturum.

Simul vero etiam appara mihi hospitium; spero enim, 22
me per preces vestras vobis benigne iri concessum. Sa- 23
lutat te Epaphras, qui in causa Christi Iesu in vinculis
mecum tenetur, Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, la- 24
borum meorum socii. Gratia domini nostri Iesu Christi 25
animo vestro adsit.

---

lubenter retinuissem, tamen sine tuo consensu non volui. Excipias eum, quaeso, benevole, condones ei iniuriam eumque tanquam fratrem fideique socium benevole tractes. Spero, fore, ut mox te videam, mihique pares hospitium. Denique salutationes addit. 1—25.

Η ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΚΕΦ. Α.

1 Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς
πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τού-
2 των ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάν-
3 των, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, ὃς ὢν ἀπαύγασ-
μα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέ-
ρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι'
ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν
4 ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς τοσούτῳ
κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ'
5 αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν
ἀγγέλων· „Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε;“
καὶ πάλιν· „Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα καὶ αὐτὸς
6 ἔσται μοι εἰς υἱόν;“ Ὅταν δὲ πάλιν εἰςαγάγῃ τὸν πρωτό-
τοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· „Καὶ προςκυνησάτωσαν
7 αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ.“ Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους
λέγει· „Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς
8 λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα,“ πρὸς δὲ τὸν υἱόν· „Ὁ
θρόνος σου, ὁ θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐ-
9 θύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Ἠγάπησας δικαιοσύ-
νην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε, ὁ θεὸς, ὁ
10 θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως κατὰ τοὺς μετόχους σου.“
Καί· „Σὺ κατ' ἀρχὰς, κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας καὶ ἔργα
11 τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί. Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ

I, 1. al. ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν †. 2. al. ἐποίησε τοὺς αἰῶνας. 3. al. δυνάμεως αὐτοῦ. ib. al. δι' αὐτοῦ. ib. al. ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου. 7. al. πνεῦμα. 9. al. ἐμίσησας ἀδικίαν.

EPISTOLA

AD HEBRAEOS.

CAP. I.

Multifariam multisque modis olim Deus locutus patri- 1
ous per prophetas, quos nostis, ultimis hisce diebus lo-
cutus est nobis per filium, quem heredem omnium con- 2
stituit, per quem et universum mundum fecit, qui lumen 3
maiestatis divinae repercussum et exemplar eius naturae
omnesque res voluntate, qua est, potentissima sustinens
expiatione peccatorum nostrorum per semetipse sibi facta
consedit ad dextram maiestatis in sublimi tanto praestan- 4
tior factus angelis, quanto distinctius prae iis tanquam he-
reditarium accepit nomen. Cui enim angelorum unquam 5
lixit: *) „filius meus es tu, ego hodie te genui?" et ite-
um: **) „ego ei ero pater et ipse mihi erit filius?"
Quum autem iterum primogenitum introduxerit in orbem 6
errarum, dicit: ***) et venerabuntur eum omnes angeli
Dei." Et ad angelos quidem dicit: †) „(ille,) qui ange- 7
os suos reddit ventos suosque ministros ignis flammam
fulmina);" sed ad filium: ††) „solium illud tuum, o 8
Deus, in aeternum (stabit); sceptrum rectum (est) sceptrum
llud regni tui. Amasti iustitiam et odio habuisti impro- 9
itatem; ob hoc unxit te, o Deus, Deus tuus oleo laeto
rae sociis tuis (i. e. aliis regibus)." Et: †††) „tu ab in- 10
io, domine, hanc terram fundasti et opus manuum tua-
um sunt coeli. Ipsi peribunt, tu vero permanes, om- 11

*) Ps. II, 1. **) 2 Sam. VII, 14. ***) Ps. XCVII, 7.
†) Ps. CIV, 4. ††) XLV, 7. 8. †††) Ps. CII, 26—28.

Pars epistolae theoretica c. I—X, 18.

Religionem Christianam longe superiorem esse Iudaica efficere
udet auctor epistolae ex dignitate Iesu Christi, qui a) longe
raestantior est angelis rerum sacrarum aliquando (ex opinione

12 δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται καὶ
ὡςεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγήσονται, σὺ δὲ
13 ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σοῦ οὐκ ἐκλείψουσι.“ Πρὸς τίνα
δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέ ποτε· „Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
14 σου;“ Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακο-
νίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σω-
τηρίαν;

ΚΕΦ. II.

1 Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προςέχειν τοῖς
2 ἀκουσθεῖσι, μήποτε παραῤῥυῶμεν. Εἰ γὰρ ὁ δι᾽ ἀγγέ-
λων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος καὶ πᾶσα παράβασις
3 καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν· πῶς ἡμεῖς
ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας, ἥτις ἀρ-
χὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου ὑπὸ τῶν ἀκου-
4 σάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ
σημείοις τε καὶ τέρασι καὶ ποικίλαις δυνάμεσι καὶ πνεύ-
5 ματος ἁγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν; Οὐ γὰρ
ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν, περὶ ἧς
6 λαλοῦμεν. Διεμαρτύρατο δέ που τὶς λέγων· „Τί ἐστιν
ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι
7 ἐπισκέπτῃ αὐτόν; Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ᾽ ἀγ-
γέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν καὶ κατέστη-
8 σας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, πάντα ὑπέταξας
ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ.“ Ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐ-
τῷ τὰ πάντα οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. Νῦν δὲ
9 οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα· τὸν δὲ βρα-
χύ τι παρ᾽ ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ
τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον,
10 ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. Ἔπρε-
πε γὰρ αὐτῷ, δι᾽ ὃν τὰ πάντα καὶ δι᾽ οὗ τὰ πάντα,
πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα τὸν ἀρχηγὸν τῆς σω-
11 τηρίας αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι. Ὅ, τε γὰρ
ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· δι᾽ ἣν αἰτίαν

I, 11. διαμενεῖς. 12. al. ἀλλάξεις ὡς ἱμάτιον. II, 3. al. ἐκφευξόμεθα. ib. al. ὑπὸ τοῦ κυρίου. 7. al. excl. καὶ κατέστησας — — χειρῶν μου. 8. al. ἐν τῷ γὰρ ὑποτάξαι. 9. al. χωρὶς θεοῦ.

neque (al. toti) ut vestimentum veterascent, et tanquam 12
pallium eos complicabis et mutabuntur; at tu idem es
tuique non deficient anni." Ad quemnam autem angelo- 13
rum unquam dixit: *) sede a dextra mea, usque dum ho-
stes tuos scabellum pedum tuorum posuerim?" Nonne om- 14
nes sunt ministrantes spiritus ad famulandum ablegati pro-
pter eos qui salute tanquam haereditate sunt potituri?

CAP. II.

Hanc ob causam impensius nos animum advertere 1
oportet ad ea quae audivimus, ne forte a recta via ab-
erremus. Si enim illa per angelos tradita doctrina (lex 2
Mos. — promulgata rata facta est et quaevis migratio et
inobedientia iustam accepit mercedem: quomodo nos effu- 3
giemus tanta neglecta salute, quippe quae coepta annun-
tiari per dominum ab iis qui audiverant, ut ad nos per-
veniret, confirmata est, insuper eam comprobante Deo et 4
miraculis et prodigiis et variis potenter factis et Spiritus
sancti donis pro sua ipsius voluntate? Non enim ange- 5
lis subiecit orbem terrarum futurum, (i. e. novum rerum
ordinem) de quo loquimur. Satis autem alicubi quidam 6
testatus est his verbis: **) „quid est homo, quod eius me-
mineris; sive homine natus, quod eum respexeris? (quanta
res homo! quantus filius hominis! curam enim eius gerit
Deus eumque favore suo ornat). Inferiorem eum paululum 7
reddidisti iuxta angelos, gloria et honore eum ornasti eum-
que operibus manuum tuarum praefecisti, omnia pedi-
bus (potestati) eius subiecisti." Nam eo, quod omnia ei 8
subiecit, nihil ei non subiectum reliquit. Iam vero non-
dum videmus ei omnia subiecta, illum autem paululum 9
iuxta angelos inferiorem redditum videmus Iesum propter
perpessionem mortis gloria et honore coronatum, ut bene-
volo Dei consilio pro omnibus degustaret mortem. Con- 10
veniebat enim ei (Deo), propter quem omnia et per quem
omnia, quum multos filios ad gloriam duxisset, principem
eorum salutis (= ad salutem consequendam) ducem per ca-
lamitates perfecisse (al. praemio ornare). Nam et qui con- 11
secrat et qui consecrantur, ab uno omnes pendent; quam
ob causam non pudet (eum) fratres eos vocare his verbis:

---

*) Ps. CX, 1. **) Ps. VIII, 5—7.

Iudaeorum) administris. I, 1—14. Quamquam enim humanam
induit formam, id tantum eum in finem factum est, ut homines

12 οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν λέγων· „Ἀπαγ-
γελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλη-
13 σίας ὑμνήσω σε·“ καὶ πάλιν· „Ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς
ἐπ᾽ αὐτῷ·“ καὶ πάλιν· „Ἰδοὺ, ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ
14 μοι ἔδωκεν ὁ θεός.“ Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε
σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν
αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος
15 ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ᾽ ἔστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπ-
αλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῇν
16 ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. Οὐ γάρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμ-
17 βάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. Ὅθεν
ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεή-
μων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν εἰς
18 τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. Ἐν ᾧ γὰρ πέ-
πονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις
βοηθῆσαι.

ΚΕΦ. III.

1 Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι,
κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας
2 ἡμῶν Ἰησοῦν· πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ὡς καὶ
3 Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Πλείονος γὰρ οὗτος
δόξης παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ᾽ ὅσον πλείονα τιμὴν
4 ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. (Πᾶς γὰρ οἶκος
κατασκευάζεται ὑπό τινος, ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας
5 θεός.) Καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ
6 ὡς θεράπων εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων, Χριστὸς
δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς,
ἐάνπερ τὴν παῤῥησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι
7 τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν. Διὸ, καθὼς λέγει τὸ πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον· „σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκού-
8 σητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ πα-
ραπικρασμῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ
9 ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν
10 με καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. Διὸ
προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ καὶ εἶπον· Ἀεὶ πλανῶν-

II, 14. al. αἵματος καὶ σαρκός †. III, 1. al. Χριστὸν Ἰησοῦν †. 3. al. δόξης οὗτος †. 6. al. ὅς οἶκος † s. ὃ s. οὗ ὅ. ib. al. ἐὰν τὴν παῤῥ. 9. al. οὗ ἐπείρασαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν δοκιμασίᾳ καὶ εἶδον †. 10. al. τῇ γενεᾷ ταύτῃ †.

*) „annuntiabo nomen tuum fratribus meis; in media ec- 12
clesia carminibus te celebrabo;" et iterum: „ego fidu- 13
ciam in eo collocatam habebo; et iterum: **) „en me
et liberos quos mihi dedit Deus." Quum igitur liberi in 14
societatem corporis et sanguinis venerunt, et ipse eodem
fere modo particeps eorundem factus est, ut per mortem
suam eum qui potestatem mortis (homines vita privandi)
habebat, id est, diabolum everteret et hos, quotquot metu 15
mortis per totam vitam servitute tenebantur, liberaret.
Nam sane non angelorum curam habet, sed stirpis Abra- 16
hami habet curam. Unde omni ex parte similis esse de- 17
bebat fratribus suis, ut misericors evaderet ac fidus pon-
tifex maximus in rebus divinis ad peccata populi sui ex-
pianda. Eo enim, quod ipse tentatus passus est, iis qui 18
tentantur potest opitulari.

CAP. III.

Unde, fratres (Deo) sacri, vocationis (= beatitudinis) 1
coelestis participes, contemplamini legatum illum et pon-
tificem, quem profitemur, maximum Iesum, qui fidelis erat 2
ei qui ipsum constituerat, quemadmodum etiam Moses in
universa eius domo (al. toti populo praefuit). Maiore 3
enim hic gloria prae Mose dignus habitus est, quanto ma-
iorem domo honorem habet is qui eam condidit. (Quaevis 4
enim domus a quodam conditur, sed qui omnia condidit, est
Deus.) Et Moses quidem fidelis erat in universa sua do- 5
mo ut minister, ut testaretur de iis quae (ad populum)
erant dicenda; Christus autem ut filius in domo curanda, 6
cuius domus sumus nos, siquidem fiduciam et gloriationem
de spe (i. e. vita futura beata) usque ad finem firmam ob-
tinuerimus. Quapropter, quemadmodum Spiritus ille san- 7
ctus dicit: ***) hodie si vocem eius audiveritis, ne ani- 8
mos vestros obdurate ut †) in exacerbatione illa ad
diem tentationis in deserto, ubi patres vestri me tenta- 9
runt, me explorarunt, et (tamen) opera mea per quadra-
ginta annos viderant. Quare odio habui illam hominum 10
nationem et dixi: semper aberrant animo; ipsi autem vias

*) Ps. XXII, 23. **) Ies. VIII, 17. 18. ***) Ps. XCV, 7—12.
†) Num. XX, 13. 24. Ex. XVII, 7.

fausta quaevis a tam miti exspectare possent pontifice. II, 1—18.
b) Longe praestantior est Mose; nam alter filius est, alter tantum
minister. Hinc quicunque filium spernunt, gravioribus afficientur

11 ται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου,
ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου· Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κα-
12 τάπαυσίν μου...“ Βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσται
ἔν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι
13 ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ᾽ ἑκά-
στην ἡμέραν, ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκλη-
14 ρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας· μέτοχοι γὰρ
γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ, ἐάνπερ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστά-
15 σεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι·
„Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύ-
16 νητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.“ Τί-
νες γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν; ἀλλ᾽ οὐ πάντες οἱ
17 ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωϋσέως; Τίσι δὲ προσώχ-
θισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ
18 κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; Τίσι δὲ ὤμοσε μὴ εἰσελεύσε-
σθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσα-
19 σι; Καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι᾽
ἀπιστίαν.

ΚΕΦ. IV.

1 Φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας
εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν
2 ὑστερηκέναι. Καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ
κἀκεῖνοι, ἀλλ᾽ οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους
3 μὴ συγκεκραμένος τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. Εἰσερχόμε-
θα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴ-
ρηκεν· „Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου· Εἰ εἰσελεύσονται
εἰς τὴν κατάπαυσίν μου·“ καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ κατα-
4 βολῆς κόσμου γενηθέντων· εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβ-
δόμης οὕτω· „Καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ
ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ·“ καὶ ἐν τούτῳ
5 πάλιν· „Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.“
6 Ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τινὰς εἰσελθεῖν εἰς αὐτήν καὶ οἱ
πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι᾽ ἀπείθειαν·
7 πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν „Σήμερον ἐν Δαυῒδ λέγων“
μετὰ τοσοῦτον χρόνον, καθὼς εἴρηται· „Σήμερον ἐὰν
τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας

III, 12. al. βλέπετε δέ. 13. τις ἐξ ὑμῶν †. 14. al. γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ †. 16. al. τινὲς †. 17. al. ἔπεσον s. ἔπεσαν †. IV, 2. al. συγκεκραμένους s. συγκεκερασμένους †. 3. al. εἰσερχόμεθα οὖν †. 6. al. ἐν αὐτῇ. 7. al. προείρηται †. s. προείρηκε.

meas non noverunt, ut iuravi in ira mea: „si ingredien- 11
tur ad illam meam requiem (sc. pro Deo haberi nolo, i. e.
nunquam vita potientur beata). Videte, fratres, ne forte 12
in quoquam vestrum insit improbus perfidiae animus defi-
ciendo a Deo vivo, sed adhortamini vosmetipsi quotidie, 13
quamdiu illud hodie clamatur, ne quis e vobis obduretur
fraude peccati; participes enim facti sumus Christi, siqui- 14
dem principium stabilitatis nostrae ad finem usque firmum
obtinuerimus, (al. si religionem, quam professi sumus, ad
mortem usque constanter tenemus.) quum dicitur: „hodie 15
si vocem eius audiveritis, ne animos vestros obdurate ut in
exacerbatione illa (i. e. quum rebellando Deum exacerbarent).“
Quinam enim quum audiverant, (Deum) exacerbarunt? Sed 16
nonne omnes qui ex Aegypto per Mosen sunt egressi? Quos- 17
nam vero odio habuit quadraginta annos? nonne eos qui
peccaverant, quorum corpora in loco illo deserto ceciderunt?
Quibusnam autem iuravit, eos non ingressuros esse ad suam 18
ipsius requiem, nisi iis qui non obediverunt? Et videmus, 19
non potuisse eos intrare propter diffidentiam.

C A P. IV.

Metuamus igitur nobis, ne forte, promissione ad eius 1
requiem introeundi relicta, aliquis e vobis tardius venisse
videatur. Etenim accepimus laetum nuntium (scp. fore, ut 2
ad requiem eius perveniremus), uti etiam illi; sed vox illa
quam audiverant, illos non iuvit, quoniam fidei eorum qui
audiverant non erat coniuncta (= quoniam illi, qui audi-
verant, fidem non habuerunt). Intramus enim ad illam re- 3
quiem, quicunque habuerimus fidem, quemadmodum dixit:
„ut iuravi in ira mea: si intrabunt ad illam meam requiem
(sc. non amplius Deus haberi volo.); quamquam operibus a
mundo condito factis (sc. Deus quievisse dicitur);“ dixit 4
enim alicubi de septima illa die: „et requievit Deus septima
illa die ab omnibus suis operibus;“ et in hoc rursus: „si 5
intrabunt ad requiem meam.“ Quum igitur relinquitur, 6
quosdam ad eam intrare, et illi quibus prius laetus contigit
nuntius propter diffidentiam non intrarunt, iterum quan- 7
dam definit diem „hodie per Davidem dicens“ post tantum
tempus; quemadmodum dictum est: „hodie si vocem eius

---

poenis. Nihilominus obsequiosis hominibus illa, ad quam homi-
nes Mosi inobedientes (quamquam Deus eam promiserat) per-

8 ἡμῶν.“ Εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν πε-
9 ρὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. Ἄρα ἀπολείπεται
10 σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. Ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς
τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν
11 ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός. Σπουδάσω-
μεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν
12 τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. Ζῶν γὰρ
ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν
μάχαιραν δίστομον καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς
τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυ-
13 μήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς
ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς
ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.
14 Ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐ-
ρανοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κρατῶμεν τῆς ὁμολο-
15 γίας. Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆ-
σαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα
16 καθ᾽ ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. Προσερχώμεθα οὖν με-
τὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον
καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

ΚΕΦ. V.

1 Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑ-
πὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα προς-
2 φέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν
δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐ-
3 τὸς περίκειται ἀσθένειαν· καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει κα-
θὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν
4 ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. Καὶ οὐχ ἑαυτῷ τὶς λαμβάνει τὴν τιμὴν,
ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ καθάπερ καὶ Ἀαρών.
5 Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρ-
χιερέα, ἀλλ᾽ ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν· „Υἱός μου εἶ σὺ,
6 ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε·“ καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει·
„Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ·“
7 ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ
ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου
μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας καὶ εἰσα-
8 κουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱὸς, ἔμαθεν

IV, 8. al. εἰ γὰρ αὐτὸς. 11. al. πέσῃ τῆς ἀληθείας. 15. al. πε-πειρασμένον †. 16. al. προσερχόμεθα. V, 3. al. δι᾽ αὐτήν. ib. al. περὶ ἁμαρτιῶν †. 4. al. ὁ καλούμενος †. ib. al. ὁ Ἀαρὼν †. 6. al. πάλιν λέγει.

audiveritis, ne animos vestros obdurate." Si enim Iosua 8
ad requiem eos perduxit, non de alia post haec (i. e. post-
quam ingressi erant Palaestinam) loqueretur die. Ergo re- 9
linquitur laeta feriatio populo Dei. Quicunque enim ad re- 10
quiem eius intravit, et ipse ab operibus suis requievit, ut a
propriis Deus. Studeamus igitur ad illam ingredi requiem, 11
ut ne quis in eodem inobedientiae exemplo cadat. Viva e- 12
nim est vox Dei et efficax et acutior quocunque gladio anci-
piti et penetrans adeo, ut et animam dissecet et mentem, et
commissuras et medullas, et strenuus sensuum et cogitatio-
num index, nec ulla res creata eum fugit, sed omnia nuda- 13
ta sunt ac resupinata (aperta) oculis eius ad quem nos lo-
quimur.

Quum igitur pontificem habemus magnum coelos in- 14
gressum Iesum filium Dei, potiamur illa professione (con-
stantes simus in eo profitendo). Non enim summum habe- 15
mus pontificem, qui imbecillitates nostras una experiri ne-
queat, sed omnibus in rebus simili modo tentatum sine pec-
cato. Accedamus igitur bono animo ad solium gratiae, ut 16
participes fiamus misericordiae et gratiam inveniamus in op-
portunum auxilium.

CAP. V.

Quivis enim pontifex maximus, qui ex hominibus su- 1
mitur, pro hominibus constituitur in rebus divinis, ut et
dona offerat et sacrificia pro peccatis, qui facilem sese po- 2
test praebere insipientibus atque errantibus, quum et ipse
miseria premitur; et ob hanc tenetur, quemadmodum pro 3
populo, sic etiam pro semetipso sacrificia offerre pro pecca-
tis. Nec quisquam hunc sibi ipse sumit honorem, sed qui 4
vocatur a Deo, sicut etiam Aaron. Sic etiam Christus non 5
semetipse gloria ornavit, ut pontifex fieret maximus, sed
qui ad eum locutus est: „filius meus es tu, ego hodie te 6
genui;" quemadmodum etiam alio in loco dicit: „tu (es)
sacerdos in perpetuum secundum ordinem Melchisedeci;"
qui, quamdiu mortali utebatur corpore (in vivis erat), et 7
preces et supplicationes ad eum, qui ipsum e morte poterat
servare, forti cum clamore et lacrymis attulit, et exauditus
propter pietatem (al. a sollicitudine liberatus), quamquam 8

---

tingere non potuerunt, requies aeterna continget. III. 1—19. IV, 1—13. c.) Longe praestantior est summo pontifice; nam Deus ipse eum hac dignitate ornavit, ut summus esset ac perpetuus et Mel-

9 ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοὴν καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς
ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου προσα-
10 γορευθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελ-
χισεδέκ.
11 Περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέ-
12 γειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. Καὶ γὰρ ὀφεί-
λοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔ-
χετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν
λογίων τοῦ Θεοῦ· καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος
13 καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. Πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος
14 ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης· (νήπιος γάρ ἐστι) τελείων
δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφὴ τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητή-
ρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ
κακοῦ.

ΚΕΦ. VI.

1 Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον ἐπὶ
τὴν τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλ-
λόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων καὶ πίστεως ἐπὶ
2 Θεόν, βαπτισμῶν διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀνα-
3 στάσεώς τε νεκρῶν καὶ κρίματος αἰωνίου. Καὶ τοῦτο
4 ποιήσομεν, ἐάνπερ ἐπιτρέπῃ ὁ Θεός. Ἀδύνατον γὰρ,
τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς
ἐπουρανίου καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου
5 καὶ καλὸν γευσαμένους Θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλον-
6 τος αἰῶνος καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς με-
τάνοιαν ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ
7 παραδειγματίζοντας. Γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς
πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον
ἐκείνοις δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας
8 ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀ-
9 δόκιμος καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. Πε-
πείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὰ κρείττονα καὶ ἐχό-
10 μενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτω λαλοῦμεν. Οὐ γὰρ ἄδικος
ὁ Θεός, ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν καὶ τῆς ἀγάπης ἧς
ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ διακονήσαντες τοῖς ἁγί-
11 οις καὶ διακονοῦντες. Ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν
τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν
12 τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμη-

V, 9. al. πᾶσιν τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ †. 10. al. ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα †. 12. al. λόγων. VI. 2. al. διδαχὴν s. διδαχῆς. 5. al. ποιήσωμεν †. 7. al. ἐπ' αὐτῇ s. αὐτήν. 10. al. τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης †. 11. al. μέχρι τέλους.

erat filius, iis quae passus est didicit obedientiam et 9
omnibus numeris absolutus iis, qui ei morem gerunt, omni-
bus auctor exstitit salutis aeternae, declaratus a Deo pon- 10
tifex maximus secundum ordinem Melchisedeci.
De quo multa habemus dicenda et difficilia explicatu, 11
quum tardi sitis auribus (hebetes estis ad intelligendum).
Etenim qui doctores esse debebatis ob tempus illud diutur- 12
num, iterum opus habetis, ut quis edoceat vos, quaenam
sint prima institutionis divinae elementa; et opus habetis
lacte et non solido cibo. Quicunque enim utitur lacte, im- 13
peritus est doctrinae de iustitia (pietate qua homines Deo
probantur,); (nam infans est,) perfectorum autem est soli- 14
dus cibus, eorum qui per usum sensus habent exercitatos
ad discernendum et bonum et malum.

CAP. VI.

Quapropter missis primis religionis christianae elemen- 1
tis ad altiora feramur, non iterum fundamentum ponentes
de mentis mutatione a factis emortuis (letiferis) et fide in
Deum, baptismi doctrina, impositione manuum, resurre- 2
ctione mortuorum et iudicio aeterno. Et hoc faciemus, si 3
quidem Deus permiserit. Fieri enim non potest, ut, qui 4
semel luce divina collustrati donum illud coeleste gustarunt
et Spiritus sancti participes facti et egregiam Dei doctrinam 5
experti et vires futuri seculi senserunt et defecerunt, iterum 6
ad mentis mutationem reviviscant, denuo sibi in crucem
agendo filium Dei et publicae exponendo ignominiae. Terra 7
enim quae pluviam super eam saepe delabentem bibit et her-
bam gignit perutilem illis propter quos etiam colitur, bene-
dictionis a Deo est particeps; quae vero spinas profert et 8
tribulos, inutilis et prope abest a maledictione, cuius finis
abit in combustionem (i. e. ac tandem igne deletur). De vo- 9
bis autem, carissimi, meliora certo speramus et quae valent
ad salutem, etiamsi sic (paulo durius) loquimur. Non enim 10
iniustus est Deus, ut operis vestri obliviscatur atque amo-
ris quem nomen eius intuiti comprobastis ope Deo sacris la-
ta opemque (adhuc) ferendo. Cupimus autem unumquemque 11
vestrum idem ostendere studium ad uberrimos spei fructus
ad finem usque proferendos (al. ut spes salutis aeternae cer-
tissima reddatur), ut ne segnes fiatis, sed imitatores eorum 12

---

chisedeci similis sacerdos. 14— V, 1—10. Hanc rem ex rebus Hebraeorum sacris illustrat monens, quantopere sibi cavere de-

ται δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούν-
13 των τὰς ἐπαγγελίας. Τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ
θεὸς, ἐπεὶ κατ᾽ οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε
14 καθ᾽ ἑαυτοῦ λέγων· „Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ
15 πληθύνων πληθυνῶ σε.“ Καὶ οὕτω μακροθυμήσας ἐπέ-
16 τυχε τῆς ἐπαγγελίας. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μεί-
ζονος ὀμνύουσι καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας εἰς
17 βεβαίωσιν ὁ ὅρκος. Ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ
θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμε-
18 τάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ
δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι
θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρα-
19 τῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν
τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν καὶ εἰσερχομένην εἰς
20 τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ
ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρ-
χιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

ΚΕΦ. VII.

1 Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ, βασιλεὺς Σαλὴμ, ἱερεὺς
τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέ-
φοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων καὶ εὐλογήσας αὐ-
2 τὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραὰμ, πρῶ-
τον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ
3 καὶ βασιλεὺς Σαλὴμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ,
ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς
τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει
4 ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. Θεωρεῖτε δὲ, πηλίκος οὗτος, ᾧ
καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων, ὁ πα-
5 τριάρχης! Καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευῒ τὴν ἱερατείαν
λαμβάνοντες ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ
τὸν νόμον, τουτ᾽ ἔστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν καίπερ ἐξε-
6 ληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ· ὁ δὲ μὴ γενεαλογού-
μενος ἐξ αὐτῶν δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν ἔχοντα
7 τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκε. Χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας
8 τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. Καὶ ὧδε μὲν
δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, ἐκεῖ δὲ

VI, al. εἰ μὴν †. 18. al. καταφεύγοντες. VII, 1. al. τοῦ θεοῦ ὑψίστου. ib. al. δς συναντήσας. 4. al. ἀκροθηνίων. 6. al. εὐλόγησε.

qui per fidem et patientiam promissis illis tanquam hereditate
potiuntur. Abrahamo enim quum promissionem dedit Deus, 13
quoniam maiorem, per quem iuraret, haberet neminem, per
semetipsum iuravit hunc in modum: *) „profecto fausta, 14
fausta quaevis tibi praebebo et augebo, augebo sobolem
tuam.“ Et sic patientia usus promissionem illam est as- 15
secutus. Homines quidem enim per maiorem iurant om- 16
nisque controversiae finis ad fidem faciendam iis est ius-
iurandum. Quapropter quum Deus iis ad quos pertinet 17
promissio immutabilitatem voluntatis suae declarare vel-
let, iureiurando intercessit, ut per duas res immutabiles, 18
in quibus Deus fallere non potest, certum haberemus sola-
tium, qui confugimus, ut spe proposita potiremur, quam 19
tanquam ancoram habemus animi certam atque immotam et
penetrantem in interius velum, ubi (quo) praecurrendo pro 20
nobis intravit Iesus secundum ordinem Melchisedeci summus
pontifex constitutus in aeternum.

CAP. VII.

Hic enim Melchisedecus, rex Salemi, sacerdos summi 1
Dei, qui Abrahamo a caede regum illorum redeunti obviam
est factus et fausta quaevis ei apprecatus, cui vel decimam
de omnibus dedit Abrahamus, qui primum quidem, si inter-
preteris, rex iustitiae (iustissimus), deinde vero etiam rex 2
Salemi, quod est, rex pacis (pacis studiosus), dicitur, sine
patre, sine matre, sine maioribus est neque initium die- 3
rum neque vitae finem habet, sed adsimilatus illi Dei filio,
sacerdos manet in perpetuum. Sed perpendite, quantus hic, 4
cui vel decimam Abrahamus dedit ex illis manubiarum primi-
tiis, patriarcha ille. Et illi quidem ex posteris Levi, qui 5
sacerdotium capiunt, ex lege, quam nostis, ius habent de-
cimas exigendi a populo, hoc est, a suis ipsorum fratribus
(popularibus), quamquam ab Abrahamo ducunt originem; 6
is vero, cuius genus ab illis non deducitur decimam ab
Abrahamo exegit et ei qui promissiones habebat fausta est
apprecatus. At sine controversia inferiori a superiore fausta 7
optantur (al. impertiuntur). Et hic quidem decimas morta- 8

---

*) Gen. XXII, 16 sq.

beant, ne fidem Christo datam fallant, et quantopere exemplum Abrahami imitandum in fide, quae promissis nititur divinis, tuenda. 11—VI, 1—20. Demonstrat autem Iesu Christi pontificatum longe praestantiorem esse hoc modo: Christus non est sacerdos

9 μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ. Καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ Ἀβρα-
10 ὰμ καὶ Λευῒ ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται· ἔτι γὰρ
ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ
11 Μελχισεδέκ. Εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς
ἱερωσύνης ἦν· (ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο) τίς
ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστα-
σθαι ἱερέα καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι;
12 Μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου
13 μετάθεσις γίνεται. Ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς
ἑτέρας μετέσχηκεν ἀφ' ἧς οὐδεὶς προςέσχηκε τῷ θυσια-
14 στηρίῳ· πρόδηλον γὰρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύ-
ριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης Μωϋσῆς
15 ἐλάλησε. Καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ
16 τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς
οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύ-
17 ναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. Μαρτυρεῖ γάρ· „Ὅτι σὺ ἱε-
18 ρεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.“ Ἀθέ-
τησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς
19 ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές· (οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος,)
ἐπειςαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ
20 θεῷ. Καὶ καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας· (οἱ μὲν γὰρ
21 χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὁρ-
κωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν· „Ὤμοσε κύριος
καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ
22 τὴν τάξιν Μελχισεδέκ,“) κατὰ τοσοῦτον κρείττονος δια-
23 θήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς. Καὶ οἱ μὲν πλείονες εἰσι
γεγονότες ἱερεῖς διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν,
24 ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα ἀπαράβατον ἔχει
25 τὴν ἱερωσύνην, ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται
τοὺς προςερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ πάντοτε ζῶν εἰς
26 τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν
ἀρχιερεὺς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ
τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος,
27 ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην ὥςπερ οἱ ἀρχιερεῖς πρό-
τερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπει-
τα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἑαυτὸν

VII, 11. al. ἐπ' αὐτῆς †. s. αὐτὴν. ib. al. νενομοθέτηται ib. al. τίς γάρ. 13. al. προςέσχε †. 14. al. περὶ ἱερέων οὐδὲν †. 16. al. σαρκίνης †. 17. al. μαρτυρεῖται †. 19. al. ἐγγίζωμεν. 22. al. τοσοῦτο †. 26. al. ἡμῖν καὶ ἔπρεπεν †. 27. al. προσένεγκας.

les accipiunt homines, illic autem cuius vitae (tantum) ad-
est testimonium (al. fit mentio): Et, ut ita dicam, per 9
Abrahamum (in persona Abr.) Levi quoque (stirps Levitica),
qui decimas accipit, persolvit decimas; adhuc enim in lum- 10
bis proavi erat, quum obviam ei factus est Melchisedecus.
Si quidem igitur per Leviticum sacerdotium res erat con- 11
fecta; (populo enim, ut ei subesset, lex erat lata) quid am-
plius opus erat secundum ordinem (al. secundum formulam)
Melchisedeci alium excitare sacerdotem et non secundum or-
dinem Aaronis eligere? Mutato enim sacerdotio necessaria 12
legis quoque mutatio fit. De quo enim haec dicuntur, is ad 13
aliam pertinuit tribum, e qua nemo operam navavit altari
(munere sacerdotis functus est); in aprico enim est, ex Iu- 14
da ortum esse dominum nostrum, in quam tribum nihil de
sacerdotio Moses locutus est. Et clarius etiam res apparet, 15
si alius sacerdos Melchisedeco similis constituitur, qui non 16
ad normam legis antiquandae (pr. secundum legem quae
praeceptum mox abrogandum continet) factus est, sed legis
perpetuo valore vigentis (pr. secundum vim vitae indissolu-
bilis). Testatur enim: „tu es sacerdos in aeternum secun- 17
dum ordinem (formulam) Melchisedeci.“ Nam prior lex 18
abrogatur quidem, quod imbecillis est atque inutilis; nihil 19
enim perfecit illa lex, introducitur autem insuper melior
spes, per quam propius ad Deum accedimus (al. bona quae-
vis a Deo exspectamus). Et quanto (sc. praestat ratio qua 20
constitutus est, nempe) non sine iureiurando; (nam illi 21
quidem sine iureiurando sacerdotes facti sunt, is vero cum
iureiurando per eum, qui ad ipsum dicit: „iuravit dominus
nec eum poenitebit: tu es sacerdos ad formulam Melchise-
deci:“) tanto praestantioris foederis mediator exstitit Iesus. 22
Et illi quidem plures sunt facti sacerdotes, quia morte pro- 23
hibebantur, quo minus manerent; is vero quia in aeternum 24
manet, immutabile (al. quod ad alios non transit) habet
sacerdotium, unde etiam in perpetuum servare potest eos 25
qui per eum ad Deum accedunt, quum semper vivit, ut
pro iis intercedat. Talis enim nobis conveniebat pontifex 26
maximus, sanctus, purus, sine ulla labe, seiunctus a pec-
catoribus et coelis factus sublimior, qui non quotidie ne- 27
cesse habet, quemadmodum summi illi pontifices, prius pro
suis ipsius peccatis victimas offerre, deinde pro peccatis po-

---

ex ordine sacerdotum Iudaicorum, sed ex ordine Melchisedeci, qui et omnes maiores vel Abrahamum dignitate superavit et omnes eius posteros, Aaronem et Levitas; nam iureiurando div. est

28 ἀνενέγκας. Ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιε-
ρεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς
μετὰ τὸν νόμον υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

ΚΕΦ. VIII.

1 Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις· τοιοῦτον ἔχομεν
ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλω-
2 σύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῶν ἁγίων λειτουργὸς καὶ τῆς
σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος καὶ οὐκ ἄν-
3 θρωπος. Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε
καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀναγκαῖον, ἔχειν τι καὶ
4 τοῦτον ὃ προσενέγκῃ. Εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ᾽ ἂν
ἦν ἱερεὺς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ
5 τὸν νόμον τὰ δῶρα, οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύ-
ουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωϋσῆς
μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν· „Ὅρα γὰρ, φησὶ, ποιή-
σῃς πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄ-
6 ρει·“ νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτευχε λειτουργίας, ὅσῳ
καὶ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττο-
7 σιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. Εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη
8 ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. Μεμφό-
μενος γὰρ αὐτοῖς λέγει· „Ἰδοὺ, ἡμέραι ἔρχονται, λέγει
κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸν
9 οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν
ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου
τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι
αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα
10 αὐτῶν, λέγει κύριος. Ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθή-
σομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει
κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ
ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς καὶ ἔσομαι αὐτοῖς
11 εἰς θεὸν καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. Καὶ οὐ μὴ δι-
δάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτοῦ λέγων· Γνῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδή-
12 σουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν· ὅτι
ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐ-

VIII, 4. al. εἰ μὲν οὖν †. 5. al. ποιήσεις †. ib. al. τέτευχε s. ἐπέτυχε. 8. al. αὐτούς. 9. al. ἣν διεθέμην. 11. al. ἕκαστος τὸν πλησίον †.

puli; hoc enim fecit semel ipse oblatus. Lex enim, 28
quam nostis, homines constituit pontifices maximos qui
imbecillitate (al. vitiositate) laborant, sed vox illa iuris-
iurandi (promissio iureiurando confirmata) post legem dati
filium in aeternum omnibus numeris absolutum.

C A P. VIII.

Caput autem praeter ea quae dicebantur est: talem 1
habemus pontificem maximum, qui ad dextram solii maie-
statis in coelis consedit adyti sacerdos et tentorii veri no- 2
minis, quod fixit Deus et non homo. Quivis enim pontifex 3
maximus ad dona ac sacrificia offerenda constituitur, unde,
hunc quoque habere quid quod afferat, necesse est. Nam 4
si quidem esset in terra, ne esset quidem sacerdos, sacerdo-
tibus dona ex lege offerentibus, quippe qui imagine et ad- 5
umbratione coelestium sacra curant, quemadmodum Moses
tabernaculum illud perfecturus divinitus monitus est:
*) „vide enim, inquit, omnia facias ad exemplar in monte
tibi monstratum;“ iam vero (tanto) praestantius nactus est 6
munus, quanto praestantioris etiam foederis est mediator,
quippe quod sub praestantioribus sancitum est promissioni-
bus. Si enim primum illud sine reprehensione erat, non se- 7
cundo quaereretur locus. Exprobrans enim iis (Israelitis) 8
dicit: **) „ecce, venit tempus, inquit dominus, et cum do-
mo Israelitarum et cum domo Iudaeorum novum pangam
foedus, non secundum illud foedus quod cum maioribus 9
eorum feci, manu eorum a me apprehensa, ut ex Aegypto
eos educerem, quoniam ipsi in illo foedere meo non persti-
terunt, et ego nullam eorum curam habui, inquit dominus.
Nam hoc (est) foedus, quod cum domo Israelitarum post 10
illos dies inibo, inquit dominus, leges meas menti eorum
infigendo easque animis eorum inscribendo, et ero iis Deus
et ipsi mihi erunt populus. Nec docebunt singuli cives suos 11
et singuli fratres (populares) suos his verbis: nosce domi-
num, quoniam omnes me cognoscent a pueris eorum usque
ad senes; nam ero propitius iniuriis eorum et eorum pecca- 12

*) Ex XXV, 40.
**) Ezech. XXXVI, 26. 27,

constitutus, sempiterno sacerdotio insignis et sanctitate, qui in ipso coelo perpetuo pro suis intercedit. VII, 1—28. Christus non est terrestris, sed coelestis pontifex maximus, qui sacerdotium

13 τιῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.“ Ἐν
τῷ λέγειν καινὴν πεπαλαίωκε τὴν πρώτην· τὸ δὲ παλαι-
ούμενον καὶ γηράσκον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

ΚΕΦ. ΙΧ.

1 Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό,
2 τε ἅγιον κοσμικόν. Σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη,
ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρ-
3 των, ἥτις λέγεται ἅγια. Μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέ-
4 τασμα σκηνὴ ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων χρυσοῦν ἔχουσα θυ-
μιατήριον καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμ-
μένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ
μάννα καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα καὶ αἱ πλά-
5 κες τῆς διαθήκης· ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερουβὶμ δόξης
κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέ-
6 γειν κατὰ μέρος. Τούτων δὲ οὕτω κατεσκευασμένων εἰς
μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διαπαντὸς εἰςίασιν οἱ ἱερεῖς τὰς
7 λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνι-
αυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προςφέρει
8 ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· τοῦτο δη-
λοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι
9 τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης
στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα,
καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προςφέρονται μὴ δυνάμεναι
10 κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ
βρώμασι καὶ πόμασι καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς δικαιώμα-
11 τα σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. Χριστὸς
δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ
τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου,
12 τοῦτ' ἔστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵματος
τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰςῆλθεν
13 ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. Εἰ γὰρ
τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαν-
τίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς
14 καθαρότητα· πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς
διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προςήνεγκεν ἄμωμον τῷ
θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων

IX. 1. al. πρώτη σκηνή †. s. διαθήκη s. πρώτη ἐκείνη. 2. al. ἁγία s. τὰ ἅγια s. ἅγια ἁγίων s. τὰ ἅγια τῶν. 9. al. καθ' ἥν. 10. al. καὶ δικαιώματα †. 11. al. τῶν γενομένων ἀγαθῶν. 12. al. εὑράμενοι. 14. al. πν. ἁγίου. ib. al. συνείδησιν ὑμῶν †.

tis eorumque delictis nullam amplius teneo memoriam. Di- 13
cendo novum antiquavit illud primum; quodcunque autem
antiquatur ac senescit, prope abest ab interitu.

C A P. IX.

Habebat quidem igitur etiam primum illud (foedus) in- 1
stituta cultus divini et templum terrestre. Tabernaculum 2
enim confectum erat primum illud, in quo et candelabrum
erat et mensa et panes exponebantur, quippe quod dicitur
sanctuarium. Post secundum autem illud velamen taberna- 3
culum erat sanctissimum quod vocant, sanctuarium, quod 4
aureum habebat thuribulum et arcam foederis auro undique
obductam, in qua urna aurea quae manna continebat et
scipio ille Aaronis qui progerminaverat et tabulae foederis;
super ea autem Cherubim splendidi adumbrantes operculum, 5
de quibus nunc singulatim dicere non attinet. His vero sic 6
constitutis, in primum quidem tabernaculum perpetuo in-
trant sacerdotes qui sacra faciunt, in secundum autem semel 7
per annum solus pontifex maximus non sine sanguine, quem
pro suis ipsius offert et populi erroribus (delictis); hoc de- 8
clarante Spiritu sancto, nondum patuisse viam ad adytum,
primo, quod dixi, tabernaculo adhuc locum habente, quippe 9
quod imago est ad praesens spectans tempus, quo dona et sa-
crificia offeruntur, quae quoad conscientiam eum qui sacra
facit perfectum reddere (i. e. perfecte expiare) nequeunt,
quae (sc. dona et sacrificia) cum cibis et potibus variisque 10
lustrationibus instituta ad corpus pertinentia (externa) non
nisi ad emendationis usque tempora incumbunt. Quum vero 11
Christus venisset, summus futurorum bonorum pontifex, per
maius ac perfectius tabernaculum, non manu factum, id
est, non huius (terrestris) structurae, neque per sangui- 12
nem hircorum et taurorum, sed per suum ipsius sanguinem
sanctuarium illud semel intravit aeterna redemtione sibi in-
venta. Si enim ille taurorum sanguis et hircorum ac cinis 13
iuvencae quo consperguntur, purgando pollutos consecrat
ad corporis puritatem efficiendam; quanto magis sanguis 14
Christi, qui vita praeditus aeterna (vi Sp. div.) semetipsum

Levitarum omnemque disciplinam abrogavit mosaicam. VIII, 1—13. Mosaica disciplina tantummodo adumbrat Christianam; nam Christus non sanguine animalium, sed suo ipsius sanguine expiationem perfecit; non iterum iterumque, ut sacrificia piacularia apud Iudaeos quotannis repetita fructuque carentia, sed semel uno sacrificio, quod valet in aeternum et omnibus hominibus ve-

15 εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι! Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης
καινῆς μεσίτης ἐστὶν, ὅπως, θανάτου γενομένου εἰς ἀπο-
λύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν
ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονο-
16 μίας. Ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι
17 τοῦ διαθεμένου· διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ
18 μήποτε ἰσχύει ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος, ὅθεν οὐδ᾽ ἡ πρώτη
19 χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. Λαληθείσης γὰρ πάσης
ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν
τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου
κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα
20 τὸν λαὸν ἐῤῥάντισε λέγων· „Τοῦτο τὸ αἷμα τῆς δια-
21 θήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεὸς,“ καὶ τὴν σκη-
νὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι
22 ὁμοίως ἐῤῥάντισε. Καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρί-
ζεται κατὰ τὸν νόμον καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται
23 ἄφεσις. Ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι, αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια
24 κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα
ἅγια εἰςῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ᾽
εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ
25 τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν· οὐδ᾽, ἵνα πολλάκις προςφέρῃ ἑαυ-
τὸν, ὥςπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰςέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ᾽ ἐνι-
26 αυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ· (ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις πα-
θεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου,) νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ
τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐ-
27 τοῦ πεφανέρωται. Καὶ καθ᾽ ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώ-
28 ποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις· οὕτω καὶ ὁ
Χριστὸς ἅπαξ προςενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁ-
μαρτίας ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐ-
τὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

ΚΕΦ. Χ.

1 Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ
αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ᾽ ἐνιαυτὸν ταῖς αὐ-
ταῖς θυσίαις ἃς προςφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς οὐδέποτε
δύναται τοὺς προςερχομένους τελειῶσαι· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐ-
παύσαντο προςφερόμεναι διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνεί-

IX. 15. al. αἰωνίου ζωῆς καί. 19. al. ἐράντισε. 23. al. καθα-
ρίζεται. 28. al. οὕτως ὁ. X, 1. al. δύνανται †. 2. al. ἐπεὶ ὦ·

obtulit intemeratum Deo, conscientiam nostram purgabit
a letiferis factis ad sacra facienda Deo vivo! Et hanc ob 15
causam testamenti novi interpres est, ut, morte facta ad
expianda peccata sub primo testamento commissa, quicunque
vocati essent promissionem acciperent aeternae hereditatis
(beatitudinis). Ubi enim testamentum est, de morte testa- 16
toris constare (pr. testimonium afferri) necesse est; testa- 17
mentum enim mortuis (demum) hominibus ratum est, quum 18
testatore adhuc vivente nunquam valet, unde nec primum 19
illud sine sanguine sancitum est. Recitato enim quovis
praecepto secundum legem a Mose universo populo, sumto
sanguine vitulorum et hircorum cum aqua et lana coccinea
atque hyssopo et ipsum volumen illud et totum populum
conspersit his verbis: *) „hic sanguis est foederis, quod 20
Deus vobiscum sanciri iussit;“ verum etiam tabernaculum 21
omniaque vasa sacra sanguine illo similiter conspersit. Et 22
fere omnia per sanguinem purgantur ex lege et sine sangui-
nis effusione non fit expiatio. Necesse igitur erat, ut ima- 23
gines quidem rerum coelestium hisce rebus lustrarentur,
ipsa autem coelestia sacrificiis his maioribus (lustrarentur).
Non enim in adytum manu factum ingressus est Christus, 24
imaginem veri, sed in ipsum coelum, ut nunc coram Deo
pro nobis se sisteret; nec, ut saepius semetipsum offerret, 25
sicuti summus pontifex quotannis per alienum sanguinem
adytum ingreditur; (alioquin saepius inde a mundo condito 26
mortem subire eum oportebat,) nunc vero semel hoc rerum
ordine finito ad abolenda peccata semetipsum sacrificium
offerens apparuit. Et quemadmodum fatale est hominibus 27
semel mortem, postea autem subire iudicium; sic etiam 28
Christus semel oblatus ad multorum tollenda peccata iterum
sine peccato (i. e. non ut peccatorum expiator) conspicien-
dum sese praebebit iis qui eum exspectant ad consequen-
dam salutem.

CAP. X.

Lex enim, quae umbram futurorum bonorum continet, 1
non ipsam rerum effigiem, sacrificiis quae quotannis eadem
perpetuo offeruntur nunquam eos qui (ad Deum) acce-
dunt perfecte expiare potest; nam nonne destitissent offerri, 2
quia nullam amplius habebant conscientiam peccatorum

---

*) Exod. XXIV. 6—8.

iam peccatorum attulit, ita ut nullo iam amplius piaculo opus
it ac plane nova rerum divinarum forma exstiterit, cuius te-

θησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας ἅπαξ κεκαθαρμένους;
3 Ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν. Ἀδύ-
4 νατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας.
5 Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει· „Θυσίαν καὶ προσ-
6 φορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι· ὁλοκαυ-
7 τώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας. Τότε εἶπον·
Ἰδού, ἥκω, (ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ,)
8 τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεός, τὸ θέλημά σου.“ Ἀνώτερον λέ-
γων· „Ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν καὶ ὁλοκαυτώματα καὶ
περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας οὐδὲ εὐδόκησας·“ (αἵτινες
9 κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται·) τότε εἴρηκεν· „Ἰδού,
ἥκω, τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου.“ Ἀναιρεῖ τὸ πρῶ-
10 τον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ. Ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι
ἐσμὲν διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ
11 ἐφάπαξ. Καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λει-
τουργῶν καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵ-
12 τινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας· οὗτος δὲ
μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν εἰς τὸ διηνεκὲς
13 ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος ἕως
τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ.
14 Μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγια-
15 ζομένους. Μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.
16 Μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι· „Αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν δια-
θήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας,“ λέγει
κύριος, „Διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν καὶ ἐπὶ
17 τῶν διανοιῶν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ τῶν ἁμαρ-
τιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.“
18 Ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας.

19 Ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον
20 τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν
πρόσφατον καὶ ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ'
21 ἔστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον
22 τοῦ θεοῦ· προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πλη-
ροφορίᾳ πίστεως ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνει-
23 δήσεως πονηρᾶς καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ·
κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ· (πιστὸς
24 γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος,) καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς

X, 2. al. κεκαθαρισμένους. 5. al. pro σῶμα Syr. l. ὠτία. 8. al. θυσίας καὶ προσφοράς †. 9. al. ποιῆσαι, ὁ θεός, τὸ θέλημα †. 10. al. τοῦ Ἰησοῦ †. 12. al. αὐτὸς δὲ †. 14. al. μία γὰρ προσφορὰ †. 15. al. εἰρηκέναι †. 16. al. post ἐπιγράψω αὐτοὺς l. ὕστερον λέγει † s. τότε εἴρηκε s. λέγει ὁ κύριος. 17. al. μνησθήσομαι †. 22. al. λελουσμένοι. ib. al. τῷ σώματι.

qui ea offerunt, semel expiati? At per haec quotannis 3
peccatorum renovatur memoria. Fieri enim non potest, 4
ut sanguis taurorum et hircorum peccata auferat. Quare 5
(Messias) mundum ingrediens dicit: sacrificium et oblatio-
nem noluisti, sed corpus mihi instruxisti; holocaustis et 6
victimis piacularibus non delectatus es. Tum dixi: „ecce, 7
venio, (in volumine libri scriptum est de me,) ut volun-
tati tuae, o Deus, satisfaciam *).“ Quum prius, sacrifi- 8
cium et oblationem et holocausta et victimas piaculares
Deum voluisse et probasse negasset; (quae quidem secun-
dum legem offeruntur,) tum dixit: ecce, venio, ut vo- 9
luntati tuae satisfaciam. Illud primum tollit, ut hoc al-
terum stabiliat. Ex qua voluntate per corpus Iesu Chri- 10
sti semel oblatum consecrati sumus. Et quivis quidem 11
sacerdos quotidie stat sacra faciens eademque saepius of-
ferens sacrificia, quae quidem nunquam possunt tollere
peccata; hic vero uno pro peccatis sacrificio in perpetuum 12
oblato, ad dextram Dei consedit in reliquum exspectans, 13
donec eius hostes pedibus eius fuerint subiecti. Una enim 14
oblatione Deo consecratos in perpetuum perfecte expiavit.
Testimonium vero nobis etiam Spiritus sanctus exhibet. 15
Postquam enim ante dixerat: „hoc est foedus quod cum 16
iis pangam post illos dies,“ addit dominus, „leges meas
animis eorum infigendo easque animis eorum inscribendo,
nec amplius peccatorum et delictorum teneo memoriam.“ 17
Ubi autem horum venia est, non amplius victima piacula- 18
ris (locum habet).

Quum igitur, fratres, liberum habemus ad adytum 19
per sanguinem Iesu introitum, quam viam novam et salu- 20
tiferam primus nobis aperuit, per velamen, hoc est, suum
ipsius corpus, et sacerdotem magnum in illa Dei domo: 21
cum sincero accedamus animo, fiducia instructi certis ar- 22
gumentis confirmata, animos habentes a prava conscien-
tia purgatos et corpus aqua pura lotum professionem illius 23
spei immotam tueamur; (nam fidelis est qui promissio-
nem dedit,) et cogitemus de nobis invicem ad amoris et 24

*) Ps. XL, 7. 8.

nuis tantum umbra in sacris Iudaeorum deprehendatur. IX—X,
1—18.

Pars practica X, 19—XIII, 25.

Quo tutior est noster per Christum ad Deum aditus, eo gravior

25 παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων μὴ ἐγκαταλείποντες
τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν καθὼς ἔθος τισὶν, ἀλλὰ παρα-
καλοῦντες· καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν
26 τὴν ἡμέραν. Ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ
τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας οὐκέτι περὶ ἁμαρ-
27 τιῶν ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως
καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους.
28 Ἀθετήσας τὶς νόμον Μωϋσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν
29 ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῳ, δοκεῖτε, χείρονος
ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας
καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος ἐν ᾧ ἡγιά-
30 σθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας! Οἴδαμεν
γὰρ τὸν εἰπόντα· „Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω,“
31 καὶ πάλιν· „Κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ.“ Φοβερὸν
32 τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. Ἀναμιμνήσκεσθε
δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἄθλη-
33 σιν ὑπεμείνατε παθημάτων· τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς τε καὶ
θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως
34 ἀναστρεφομένων γενηθέντες. Καὶ γὰρ τοῖς δεσμίοις συν-
επαθήσατε καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ
χαρᾶς προςεδέξασθε γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοῖς κρείττονα
35 ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. Μὴ ἀποβάλητε οὖν
τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην.
36 Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ
37 ποιήσαντες κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. „Ἔτι γὰρ μικρὸν
38 ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ. Ὁ δὲ δί-
καιος ἐκ πίστεως ζήσεται· καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐ-
39 δοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ.“ Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑπο-
στολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Κ Ε Φ. XI.

1 Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων
2 ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. Ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν
3 οἱ πρεσβύτεροι. Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶ-

X, 27. al. μέλλον. 30. al. ὅτι κρινεῖ. 34. al. δεσμοῖς μου † s. δεσμοῖς. ib. al. ἐν ἑαυτοῖς †.

recte factorum studia incitandis, non deserentes nostros 25
sacros conventus, ut mos est quibusdam, sed excitantes,
et tanto magis, quanto videtis diem illum appropinquan-
tem. Cum voluntate enim nobis peccantibus, cognitione 26
veritatis accepta, non amplius de peccatis relinquitur vi-
ctima, sed horrenda quaedam iudicii exspectatio et fervor 27
ignis (ira fervida) adversarios exesuri. Si quis legem 28
violavit Mosaicam, sine misericordia a duobus tribusve te-
stibus convictus supplicio afficitur; quanto atrociori poena 29
dignum declaratum iri opinamini eum qui filium Dei con-
culcavit et sanguinem illius foederis profanum duxit, per
quem Deo est consecratus, et Spiritum illum benigne
concessum (al. gratiae div. pignus) affecit contumelia. No- 30
vimus enim eum qui dixit: *) „mea est vindicta, ego re-
pendam," et iterum: „dominus suum iudicabit populum.
Horrendum incidere in manus Dei vivi." In memoriam 31
autem revocate dies priores, per quos luce divina collu- 32
strati magnum certamen sustinuistis calamitatum, partim 33
quidem opprobriis et calamitatibus publice expositi, par-
tim autem socii facti eorum qui sic sese habebant. Et- 34
enim cum vinctis dolorem sensistis (i. e. in vincula con-
iectorum miserti estis) et bonorum vestrorum rapinam
cum gaudio sustinuistis probe scientes, vos vobismetipsis
praestantius habere bonum in coelis et duraturum. Ne 35
abiicite igitur fiduciam vestram, ut quae magnam habeat
mercedem. Patientia enim habetis opus, ut voluntate Dei 36
perfecta illius promissionis compotes fiatis. „Restat enim 37
tempus exiguum, minimum (pr. tantum, quantum sc. mo-
mentum), ille qui venit veniet nec cunctabitur. Iustus 38
vero propter fidem, vita fruetur, et si (quis) metu sese
subduxerit, eum animus meus non probat." Nos vero 39
non metui sumus subiecti in perniciem, sed fiduciae ad
animum beandum.

CAP. XI.

Est autem fides, eorum quae sperantur confidentia, 1
rerum quae in oculos non incurrunt persuasio. Per hanc 2
enim testatissimi sunt nostri maiores. Fide intelligimus, 3

*) Deuter. XXXII, 35.

etiam poena, si hunc servatorem reiicimus. Requiritur quidem, ut Christo adhaereamus in omnibus calamitatibus, animi magnitudo; sed hanc suppeditat fides. 19-39. Quare exponit, quid

ναις ῥήματι θεοῦ εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα
4 γεγονέναι. Πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Κάϊν προς-
ήνεγκε τῷ θεῷ, δι᾽ ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρ-
τυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ· καὶ δι᾽ αὐ-
5 τῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. Πίστει Ἐνὼχ μετετέθη τοῦ
μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ εὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν
αὐτὸν ὁ θεός. Πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρ-
6 τύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ· χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνα-
τον εὐαρεστῆσαι. Πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προςερχόμενον
τῷ θεῷ, ὅτι ἐστὶ καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδό-
7 της γίνεται. Πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω
βλεπομένων εὐλαβηθεὶς κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτη-
ρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι᾽ ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον καὶ
8 τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. Πίστει
καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον,
ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε μὴ
9 ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. Πίστει παρῴκησεν εἰς τὴν γῆν
τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ
Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς
10 αὐτῆς· ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν,
11 ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. Πίστει καὶ αὐτὴ
Σάῤῥα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε καὶ πα-
ρὰ καιρὸν ἡλικίας, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλά-
12 μενον. Διὸ καὶ ἀφ᾽ ἑνὸς ἐγεννήθησαν καὶ ταῦτα νενε-
κρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει καὶ
ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρί-
13 θμητος. Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες μὴ λαβόν-
τες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ
ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί
14 εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν,
15 ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. Καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον
16 ἀφ᾽ ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· νῦν δὲ
κρείττονος ὀρέγονται, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἐπουρανίου. Διὸ οὐκ
ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν·
17 ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. Πίστει προςενήνοχεν Ἀβραὰμ
τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος· καὶ τὸν μονογενῆ προςέφερεν ὁ
18 τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη· „Ὅτι
19 ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα.“ λογισάμενος, ὅτι καὶ

XI. 3. al. ἐκ μὴ φαινομένων. ib. al. τὸ βλεπόμενον †. 4. al. λαλεῖται †. 5. al. εὐαρεστηκέναι. 6. al. δεῖ πρῶτον. 9. al. παρῴκησεν Ἀβραάμ †. 11. al. αὐτῇ Σάῤῥᾳ. ib. al. ἡλικίας ἔτεκεν †. 12. al. ὡσεὶ †. 13. al. ἰδόντες καὶ πεισθέντες †. 15. al. ἀφ᾽ ἧς ἐξέβησαν. 16. al. νυνὶ †.

conditum esse hunc mundum verbo (iussu) Dei, ita, ut
non ex rebus quae in oculos incurrunt ea quae conspi-
ciuntur (res visibiles) sint exorta. Fide praestantius sa- 4
crificium Abelus quam Cainus obtulit Deo, per quod pius
declaratus est, ipso Deo testimonium de donis eius exhi-
bente; et per id quamquam mortuus adhuc loquitur. Fide 5
Henochus est translatus, ut ne videret mortem, nec re-
periebatur propterea quod Deus eum transtulerat. Nam
ante illam eius translationem testimonio ornatus est, eum
perplacuisse Deo; sed sine fiducia (Deo) perplacere nemo 6
potest. Fidem enim habuisse oportet, quicunque ad Deum
accedit, eum esse iisque, quicunque eum exquirant, esse
remuneratorem. Fide divinitus monitus Noachus de iis 7
quae nondum oculis usurpabantur, reverentia ductus navi-
gium in suae ipsius domi salutem exstruxit, per quam
mundum condemnavit (culpae arguit) et favorem qui ex
fiducia nascitur divinum est consecutus. Fide Abrahamus, 8
qui vocabatur, obedivit, ut egrederetur in locum, quem
erat possessurus, et egressus est nescius, quo ferret gres-
sum. Fide peregre habitavit terram illam (ingressus) pro- 9
missam in tentoriis versatus cum Isaaco et Iacobo eius-
dem, quam dixi, promissionis sociis; exspectabat enim 10
illam quae fundamenta habet urbem, cuius conditor at-
que exstructor Deus est. Fide et ipsa Sara vim ad pro- 11
lem edendam accepit vel praeter opportunitatem aetatis,
quod eum qui promiserat fidum esse duxit. Quare et- 12
iam ab uno orti sunt idque effoeto, ut sidera coeli multi-
tudine et ut innumera ad littus maris arena. Fidem ha- 13
bentes mortui sunt hi omnes, non assecuti promissiones
illas, sed e longinquo eas intuiti et amplexati professique,
se hospites esse et peregrinos hac in terra. Qui enim ta- 14
lia dicunt, declarant, se patriae flagrare desiderio. Et si 15
quidem illius, e qua egressi erant, meminissent, tempus
revertendi habuissent; iam vero appetunt meliorem, hoc 16
est, coelestem. Quapropter non pudet eorum Deum, Deum
eorum vocari; comparaverat enim iis urbem. Fide obtu- 17
lit Abrahamus, qui tentabatur, Isaacum; et unigenitum
obtulit is qui promissa illa acceperat, ad quem dictum 18
erat: *) „per Isaacum nominabitur tibi progenies; secum 19

---

*) Gen. XXI, 12.

sit fides eamque e V. T. multis exemplis, patriarcharum, Mosis

ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ θεός· ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν
20 παραβολῇ ἐκομίσατο. Πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν
21 Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. Πίστει Ἰακὼβ ἀπο-
θνήσκων ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε καὶ προσε-
22 κύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. Πίστει Ἰω-
σὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνη-
23 μόνευσε καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. Πίστει
Μωϋσῆς γεννηθεὶς ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων
αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβή-
24 θησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. Πίστει Μωϋσῆς μέ-
γας γενόμενος ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραὼ
25 μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ ἢ
26 πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον
ἡγησάμενος τῶν Αἰγύπτου θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ
27 Χριστοῦ· ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. Πίστει
κατέλιπεν Αἴγυπτον μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασι-
28 λέως· τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε. Πίστει πε-
ποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ
29 ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα θίγῃ αὐτῶν. Πίστει διέβη-
σαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς πεῖραν
30 λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι κατεπόθησαν. Πίστει τὰ τείχη
31 Ἱεριχὼ ἔπεσε κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. Πίστει Ῥαὰβ
ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι δεξαμένη τοὺς
32 κατασκόπους μετ᾽ εἰρήνης. Καὶ τί ἔτι λέγω; Ἐπιλείψει
γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ Γεδεών, Βαράκ τε
καὶ Σαμψὼν καὶ Ἰεφθάε, Δαυίδ τε καὶ Σαμουὴλ καὶ
33 τῶν προφητῶν, οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας,
εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν
34 στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στό-
ματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενή-
θησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων·
35 ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλ-
λοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρω-
36 σιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν· ἕτεροι δὲ ἐμ-
παιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ
37 φυλακῆς· ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν
φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον· περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν
αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχού-
38 μενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμε-
39 νοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. Καὶ

XI, 19. al. ἐγεῖραι. 26. al. ἐν Αἰγύπτῳ † s. Αἰγυπτίων. 28. al. ὁ ὀλεθρεύων. 29. al. ξηρᾶς γῆς. 37. al. ἐπρίσθησαν et ἐπειράσθησαν excl. 38. al. ἐπ᾽ ἐρημίαις.

reputans, vel ab inferis excitare posse Deum;" unde eum
etiam simili modo recuperavit. Fide de rebus futuris fau- 20
sta est apprecatus Isaacus Iacobo et Esavo. Fide Iaco- 21
bus moriens singulis Iosephi filiis bona apprecatus et sum-
mae scipionis sui parti innixus. Fide Iosephus diem ob- 22
iens de exitu Israelitarum memoravit et de ossibus suis
dedit mandata. Fide Moses natus occultatus est per tri- 23
mestre a parentibus suis, quod venustum esse puerum vi-
debant, nec metuerunt regis, quod nostis, edictum. Fide 24
Moses adultus filium se filiae Pharaonis dici negavit, qui 25
cum populo Dei male tractari maluit, quam ad tempus
peccati percipere fructum, divitias omnibus Aegypti the- 26
sauris maiores esse ducens illam quam Christus expertus
est contumeliam; intuebatur enim remunerationem, quam
nostis. Fide reliquit Aegyptum non metu ob iram regis 27
percussus; illum enim haud adspectabilem tanquam cernens
perduravit (in malis). Fide instituit festum paschale et 28
sanguinis affusionem, ut ne percussor ille primogenitorum
eos perderet. Fide transierunt mare rubrum tanquam per 29
terram continentem, cuius periculo facto Aegyptii illi flu-
ctibus demersi perierunt. Fide moenia Hierichuntis ceci- 30
dere obsidione cincta per septem dies. Fide Rahab scor- 31
tum illud non una cum illis immorigeris perdita est, quae
amico animo exceperat exploratores. Et quid amplius di- 32
cam? deficiet enim me enarrantem tempus de Gideone,
Baraco, Simsone, Iephtha, Davide, Samuele et prophetis,
quos nostis, qui per fidem debellarunt regna, exercuerunt 33
iustitiam (ius et fas exercuerunt), potiti sunt promissis,
obturarunt rictus leonum, exstinxerunt vim ignis, effuge- 34
runt aciem ferri, corroborati sunt superatis morbis, stre-
nui fuerunt in bello, acies declinarunt hostium (al. opes
hostium profligarunt); vivos receperunt mulieres mortuos 35
suos; alii vero tormentis distenti occisi sunt libertate non
accepta, ut praestantiorem nanciscerentur resurrectionem;
alii autem ludibria et flagella sunt experti, verum insu- 36
per vincula et custodiam; caesi lapidibus, serra dissecti, 37
pressi calamitatibus, acie gladii interfecti sunt; circum-
errarunt pellibus ovinis induti et caprinis, egeni, affli-
cti, vexati malis, quibus non dignus erat mundus, in lo- 38
cis vagantes desertis ac montibus et speluncis cavernisque
orbis terrarum. Et hi omnes testatissimi (al. collaudati) 39

aliorumque, quibus fides fuit saluti, quam maxime illustrat et

οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκομί-
40 σαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι
προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

ΚΕΦ. XII.

1 Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον
ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν
εὐπερίστατον ἁμαρτίαν δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προ-
2 κείμενον ἡμῖν ἀγῶνα ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρ-
χηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης
αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας,
3 ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκάθικεν. Ἀναλογί-
σασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρ-
τωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε ταῖς ψυχαῖς
ὑμῶν ἐκλυόμενοι.

4 Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρ-
5 τίαν ἀνταγωνιζόμενοι καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως,
ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται· „Υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει
6 παιδείας κυρίου μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. Ὃν
γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν
7 παραδέχεται.“ Εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν
προσφέρεται ὁ θεός· τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει
8 πατήρ; Εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι
9 πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί. Εἶτα τοὺς μὲν
τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρε-
πόμεθα· οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν
10 πνευμάτων καὶ ζήσομεν; Οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέ-
ρας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαίδευον· ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμ-
11 φέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. Πᾶσα δὲ
παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ
λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γε-
12 γυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. Διὸ τὰς παρειμέ-
13 νας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε καὶ
τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χω-
14 λὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. Εἰρήνην διώκετε μετὰ

XII, 2. al. ἐκάθισεν †. 7. al. εἰς παιδείαν †. 9. ἔχομεν.

per fidem, quam habebant, promissum illud non sunt con-
secuti, quum Deus de nobis praestantius quid prospexis- 40
set, ut ne sine nobis perfecta beatitudine ornarentur.

CAP. XII.

Quapropter etiam nos, quum tanta testium nube (i. e. 1
corona) nos cinctos videmus, omni onere nostro abiecto
et, quo facile decipimur, peccato, constanter persequamur
cursum illum nobis propositum intuentes illum fidei no- 2
strae principem ducem et consummatorem Iesum, qui pro
gaudio ipsi proposito sustinuit crucem contemta ignomi-
nia ad dextram solii Dei consedit. Reputate enim vobis- 3
cum eum, qui talem a peccatoribus illis contra semet-
ipsum sustinuit renisum, ne animis vestris deficiatis viri-
bus exhausti.

Nondum ad sanguinem usque certavistis contra pec- 4
catum renitendo et obliti estis cohortationis, quae qui- 5
dem vobiscum tanquam filiis colloquitur: *) „mi fili,
ne parvi facias castigationem domini nec animum abii-
cias ab eo castigatus?“ Quem enim amat dominus, ca- 6
stigat; verberat autem unumquemque filium, quem probat.
Si castigationem sustinetis, tanquam filiis vobis sese offert 7
Deus; ecquis enim est filius, quem pater non castiget?
Sin autem sine castigatione estis, cuius omnes fuerunt 8
participes, itaque spurii estis et non filii. Tum illos 9
quidem corporis nostri parentes habebamus castigatores et
reverebamur; nonne multo magis nos submittemus patri
illi Spirituum (animorum) et vivemus? Nam illi quidem 10
ad paucos dies, prouti iis videbatur, castigabant; hic vero
in commodum nostrum, ut sanctitatis eius reddamur par-
ticipes. Quaevis autem castigatio in praesens (i. e. quam- 11
diu eam sentimus) quidem non laetitiam, sed tristitiam
afferre videtur; postea autem fructum paciferum iis qui
per eam exercitati sunt reddit probitatis. Quare lassas 12
manus et defatigata erigite genua rectosque tramites pe- 13
dibus vestris conficite, ut ne id quod claudicat plane
luxetur, sed potius sanetur. Concordiam persequamini 14

---

*) Prov. III, 11. 12.

commendat. XI, 1—40. Fides enim est id quo intima Dei cum hominibus coniunctio nascitur et quo Deo probantur, cuius rei nobis vita Christi luculentissimum exhibet exemplum. XII, 1—4. Res adversae e benevolo patris coelestis consilio valent ad salutem aeternam; socordia nocet. Sinaitica disciplina minatur poe-

πάντων καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν
15 κύριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος
τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ καὶ
16 διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί· μή τις πόρος ἢ βέβηλος
ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτό-
17 κια αὐτοῦ. Ἴστε γὰρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονο-
μῆσαι τὴν εὐλογίαν ἀπεδοκιμάσθη· μετανοίας γὰρ τόπον
18 οὐχ εὗρε καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. Οὐ
γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει καὶ κεκαυμένῳ πυ-
19 ρὶ καὶ γνόφῳ καὶ σκότῳ καὶ θυέλλῃ καὶ σάλπιγγος ἤχῳ
καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρῃτήσαντο μὴ
προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον· (οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελ-
20 λόμενον· „Κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσε-
21 ται,“ καὶ — οὕτω φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον — Μωϋ-
22 σῆς εἶπεν· „Ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος·“) ἀλλὰ προς-
εληλύθατε Σιὼν ὄρει καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ
23 ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν, ἀγγέλων πανηγύρει καὶ ἐκκλη-
σίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς καὶ κριτῇ
24 θεῷ πάντων καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων καὶ
διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ κρεῖτ-
25 τον λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ. Βλέπετε, μὴ παραιτήση-
σθε τὸν λαλοῦντα. Εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον τὸν ἐπὶ
γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς
26 οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι· οὗ ἡ φωνὴ τὴν
γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται λέγων· „Ἔτι ἅπαξ
27 ἐγὼ σείω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν.“ Τὸ
δὲ „ἔτι ἅπαξ“ δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν ὡς
28 πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. Διὸ βασιλείαν
ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λα-
τρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.
29 Καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον.

XII, 18. al. καὶ γνόφῳ καὶ ζόφῳ †. 20. al. λιθοβοληθήσεται ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται †. 23. al. ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγρ. †. 24. al. κρείττονα †. ib. al. τὸ Ἄβελ. 25. al. τῆς γῆς †. 26. al. σείσω †. 28. al. λατρεύομεν †. ib. al. εὐλαβείας καὶ δέους †.

cum omnibus et sanctitatem, sine qua nullus dominum no-
strum videbit, videntes, ne quis deterior factus gratia Dei 15
excidat, ne qua radix acerbitatis pullulans excitet turbas
et per hanc inficiantur multi; ne quis scortator sive pro- 16
fanus ut Esavus, qui pro uno ferculo ius primorum nata-
lium vendidit. Nostis enim, etiam posthac, quum faustae 17
apprecationis particeps fieri cuperet, repulsam eum tulisse;
mentis enim mutatae locum non invenit, quamvis cum la-
crymis eam quaesivit. Non enim accessistis ad contre- 18
ctabilem montem ignique incensum et caliginem et tene-
bras et procellam et tubae sonitum et vocem oraculorum, 19
quam qui audiverant deprecati sunt, ne verbum ipsis ad-
deretur; (nam non ferebant illud interdictum: *) „etiamsi 20
animal montem illum tetigerit, lapidibus obruetur," et 21
— tam terribile erat illud spectaculum — Moses dixit:
„totus horreo ac contremisco;") sed accessistis ad Sio- 22
nem montem et urbem Dei vivi, Hierosolyma coelestia,
et myriades, festum angelorum conventum et concionem 23
primogenitorum in album relatorum in coelis, et iudicem
Deum omnium et Spiritus piorum omnibus numeris abso- 24
lutorum et ad testamenti novi interpretem Iesum et san-
guinem, qui lustrat et melius quid loquitur quam ille Abe-
lis. Videte, ne reiiciatis eum qui loquitur. Nam si illi 25
non effugerunt (poenas), recusato eo qui in terra edebat
oracula, multo magis nos illum coelitus missum aversan-
tes; cuius vox tum orbem tremefecit terrarum, nunc au- 26
tem promissa dedit hunc in modum: **) „semel adhuc
ego tremefacio non solum orbem terrarum, sed etiam coe-
lum. Id vero: semel adhuc, significat eorum quae tre- 27
mefiunt permutationem tanquam factorum (eum in finem),
ut ea quae non tremefierent manerent. Quamobrem re- 28
gnum haud tremefactum adipiscentes habeamus gratiam,
per quam Deum, ita ut probemur, colamus cum pudore
ac religione. Etenim Deus noster ignis est absumens 29
(edax).

---

*) Exod. XIX. XX. Deutr. IV. V. IX, 19.

**) Exod. XIX, 8. Hagg. II, 7. 8.

nas, sed urbs Hierosolymorum coelestis, ad quam per Christum accedere licet, Dei favorem hominibus et beatitudinem promittit. Attamen caveas, ne pertinacia tua poenis div. fias obnoxius, 5—29.

Κ Ε Φ. XIII.

1. 2 Ἡ φιλαδελφία μενέτω. Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλαν-
θάνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέ-
3 λους. Μιμνήσκεσθε τῶν δεσμιῶν ὡς συνδεδεμένοι·
4 τῶν κακουχουμένων ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. Τί-
μιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους δὲ
5 καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. Ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος· ἀρ-
6 κούμενοι τοῖς παροῦσιν. Αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν· „Οὐ μή σε
ἀνῶ οὐδ᾿ οὐ μή σε ἐγκαταλίπω·“ ὥστε θαῤῥοῦντας
ἡμᾶς λέγειν· „Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς καὶ οὐ φοβηθήσομαι·
7 τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος;“ Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων
ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ὧν
ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς μιμεῖσθε τὴν
8 πίστιν. Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ
9 εἰς τοὺς αἰῶνας. Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ πα-
ραφέρεσθαι· καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν,
οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες.
10 Ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξου-
11 σίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. Ὧν γὰρ εἰςφέρεται ζώων
τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως,
τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς.
12 Διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν
13 λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. Τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς
αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέρον-
14 τες· οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλ-
15 λουσαν ἐπιζητοῦμεν, Δι᾿ αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν
αἰνέσεως διαπαντὸς τῷ θεῷ, τοῦτ᾿ ἔστι, καρπὸν χειλέων
16 ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ
κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐ-
17 αρεστεῖται ὁ θεός. Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ
ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν
ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι καὶ
18 μὴ στενάζοντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. Προςεύχε-
σθε περὶ ἡμῶν· πεποίθαμεν γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν
ἔχομεν ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι· περισσο-
19 τέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατα-
σταθῶ ὑμῖν.

XIII, 4. al. πόρνους γὰρ †. 9. περιφέρεσθε †. 15. al. ἀναφέρομεν. 18. al. πειθόμεθα.

CAP. XIII.

Maneat amor fraternus. Hospitalitatis ne oblivisca- 1. 2
mini; per hanc enim quidam inscii hospitio exceperunt
genios coelestes *). Memores estote vinctorum tanquam una 3
vincti; eorum qui malis premuntur, ut et ipsi corpore in-
structi. Honoratum (esto) coniugium apud omnes et to- 4
rus intaminatus; scortatores autem et adulteros iudicabit
Deus. Alieni ab avaritia mores; contenti iis quae adsunt. 5
Ipse enim dixit: **) „non deseram te nec ullo modo te
destituam;“ ita ut laeto animo dicamus: „dominus mihi
opitulatur nec extimescam: quid homo mihi faciet?“ Me- 7
mentote ducum vestrorum, qui doctrinam divinam vobis
tradiderunt, quorum exitum vitae contemplantes fidem,
quam habebant, imitamini. Iesus Christus heri et hodie 8
idem et in perpetuum. Doctrinis variis ac peregrinis ne 9
seducamini; nam pulcrum est gratia confirmari animum,
non cibis, quibus qui operam navarunt nihil inde fructus
perceperunt. Habemus altare, de quo non licet comedere 10
iis qui in illo tentorio sacra faciunt. Quorum enim ani- 11
malium sanguis de peccatis (expiandis) in adytum per pon-
tificem maximum infertur, horum corpora extra castra
comburuntur. Quare etiam Iesus, ut per suum ipsius san- 12
guinem populum consecraret, extra (urbis) portam suppli-
cio affectus est. Itaque egrediamur ad eum extra castra 13
ignominiam eius ferentes; non enim habemus hic urbem 14
durantem, sed futuram illam perquirimus. Per eum igi- 15
tur sacrificium, quod in laudibus cernitur, perpetuo Deo
offeramus, id est, fructum labiorum nomen eius celebran-
tium laudibus. Beneficentiae et liberalitatis ne oblivisca- 16
mini; nam eiusmodi sacrificiis Deus delectatur. Obedite 17
illis ducibus vestris ac cedite; ipsi enim vigilant pro ani-
mis vestris ut rationem reddituri, ut cum gaudio id fa-
ciant nec suspirantes; nam hoc vobis non utile. Preca- 18
mini de nobis; nam persuasum est nobis, nos recti ha-
bere conscientiam omnibus in rebus honeste versari cu-
pientes; sed impensius hortor, ut hoc faciatis, quo cele- 19
rius vobis reddar.

---

*) Gen. XVIII. XIX.

**) Ios. I, 5. Deut. XXXI, 6. Ps. CXVIII, 6. LVI, 5. 12.

Commendat lectoribus suis amorem, castitatem, temperantiam, pium ergà coetus chr. praesides animum, constantiam in vera doctrina tuenda. Institutum rerum sacrarum apud Iudaeos et Christianos admodum differre docet; obedientiam praefectis con-

20 Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν
ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰ-
21 ωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν
παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ,
ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ διὰ Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων! Ἀμήν.
22 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου
τῆς παρακλήσεως· καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν.
23 Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ,
24 ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. Ἀσπάσασθε πάντας
τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. Ἀσπά-
25 ζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας. Ἡ χάρις μετὰ πάντων
ὑμῶν. Ἀμήν.

ΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΚΕΦ. Ι.

1 Ἰάκωβος θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος ταῖς
δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ χαίρειν.
2 Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρα-
3 σμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον
4 ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν· ἡ δὲ ὑπομο-
νὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι
5 ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας,
αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς καὶ μὴ
6 ὀνειδίζοντος καὶ δοθήσεται αὐτῷ. Αἰτείτω δὲ ἐν πίστει
μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι

XIII, 21. al. ἐν ἡμῖν. 22. al. ἀνέχεσθαι. 23. al. τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν. 25. Plerumque additur: Πρὸς Ἑβραίους ἐγράφη ἀπὸ τῆς Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου. I, 5. al. οὐκ ὀνειδίζοντος.

Deus vero concordiae, qui ab inferis magnum illum 20
ovium pastorem eduxit per sanguinem testamenti aeterni,
dominum nostrum Iesum, ut vos ad quodvis recte factum 21
redderet idoneos, quo voluntati eius satisfieret, efficiendo
in vobis id quod ipse in oculis fert per Iesum Christum,
cui gloria in longe remotissima tempora debetur. Utique.
Hortor autem vos, fratres, excipite meam adhorta- 22
tionis vocem; etenim brevem vobis scripsi epistolam. Sci- 23
tote, fratrem Timotheum esse solutum, quocum, si cele-
rius veniat, vos videbo. Salutate omnes duces vestros 24
omnesque Deo sacros. Salutant vos qui ex Italia vene-
runt. Gratia illa (divina) vobis omnibus adsit. Utique. 25

EPISTOLAE CATHOLICAE.

EPISTOLA IACOBI.

CAP. I.

Iacobus Dei et domini Iesu Christi minister dispersis 1
duodecim tribubus salutem dicit.
Summum gaudium ducite, fratres mei, quando in 2
varias incideritis explorationes, probe scientes, id quo 3
fides vestra exploratur efficere constantiam; haec autem 4
constantia opus habeat perfectum, ut perfecti sitis et om-
nibus numeris absoluti nulla in re inferiores. Verum si 5
quis vestrum destituitur sapientia, petat a Deo qui omni-
bus dat simpliciter et sine invidia (al. nec (beneficia) ex-
probrat), et dabitur ei. Petat autem cum fiducia nihil 6
dubitans; nam is qui dubitat similis est fluctui maris

---

tus chr. debitam iis inculcat variisque admonitionibus additis in salutem Hebraeis apprecando desinit et, ut solet, salutationibus.

Dicta salute, hortatur apostolus, ut in calamitatibus huius vitae

7 θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. Μὴ γὰρ οἰέσθω
ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου
8 ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.
9 Καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ·
10 ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρ-
11 του παρελεύσεται. Ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι
καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε καὶ
ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο· οὕτω καὶ ὁ
12 πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. Μακά-
ριος ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμε-
νος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ
13 κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέ-
τω· Ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός
14 ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. Ἕκαστος δὲ πει-
ράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεα-
15 ζόμενος· εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν,
16 ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. Μὴ πλα-
17 νᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ
πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ
πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἢ τρο-
18 πῆς ἀποσκίασμα. Βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀλη-
θείας εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμά-
19 των. Ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρω-
πος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βρα-
20 δὺς εἰς ὀργήν. Ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐ
21 κατεργάζεται. Διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ πε-
ρισσείαν κακίας ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον,
τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν.
22 Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ
23 παραλογιζόμενοι ἑαυτούς· ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ
καὶ οὐ ποιητὴς, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσ-
24 ωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· κατενόησε γὰρ ἑαυ-
25 τὸν καὶ ἀπελήλυθε καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. Ὁ
δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ
παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμε-
νος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει
26 αὐτοῦ ἔσται. Εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι μὴ χαλιναγω-

I. 11. al. ταῖς πορείαις s. εὐπορίαις. 12. al. ὑπομενεῖ. 13. al. τοῦ θεοῦ †. 15. al. ἀποκυεῖ. 17. al. ἐστι κατερχόμενον, ib. al. παρὰ τοῦ πατρὸς †. 19. al. ἴστε, ἀδελφοί †. 22. al. ποιηταὶ νόμου. 23. al. ἀκροατὴς νόμου. 26. al. εἶναι ἐν ὑμῖν †.

qui a ventis agitatur et iactatur. Ne enim opinetur ille 7
homo, quidquam a domino esse accepturum hominem an- 8
cipitem, qui in omni, qua utitur, ratione vivendi sibi non
constat. Glorietur autem frater humilis de dignitate sua; 9
sed dives de humilitate sua; nam ut flos graminis peribit. 10
Ortus enim est sol cum vento urente, exaruit gramen, 11
flos eius excidit ac decor formae eius periit: sic etiam
dives in vitae suae curis marcescet. Fortunatus vir, qui 12
sustinet explorationem; nam probatus accipiet vitae coro-
nam, quam dominus omnibus ipsum amantibus promisit.
Ne quis, qui sollicitatur, dicat: a Deo sollicitor; nam 13
Deus non sollicitatur malis, sed ipse neminem sollicitat.
Quisque vero sollicitatur, qui a sua ipsius cupiditate ab- 14
ripitur atque inescatur; tum cupiditas illa, si concepit, im- 15
probitatem parit, haec autem consummata gignit mortem.
Ne decipiamini, fratres mei adamati. Quaevis donatio 16
bona et quodvis donum perfectum coelitus descendit a 17
patre luminum coelestium (al. summae felicitatis auctore),
apud quem non est discrepantia aut mutationis umbra. Ex 18
voluntate sua progenuit nos voce veritatis, ut primitiae
quaedam essemus eorum quos ipse creavit. Quin, fratres 19
mei adamati, esto quivis homo promptus ad audiendum,
tardus ad loquendum, tardus ad iram. Ira enim homi- 20
nis iustitiam Deo probatam non efficit. Quare omni sorde 21
deposita et malitia ebulliente (al. morositate s. malignitate
s. inquinamento) cum animi mansuetudine admittite illam
insitam doctrinam, quae animos vestros potest salvare.

Factis autem doctrinam exprimite nec solum percipite 22
auribus vosmetipsos decipientes; nam si quis audit doctri- 23
nam nec vita exprimit, hic similis est viro formam natu-
rae suae (i. e. nativam) in speculo contemplanti; contem- 24
platus enim semetipsum abiit et confestim oblitus est,
qualis erat. Quicunque vero introspexit in perfectam il- 25
lam veritatis legem et permansit, hic non auditor obli-
viosus factus, sed rei effector, hic per sua facta erit bea-
tus. Si quis religiosus sibi esse videtur linguam suam 26

---

subeundis fortes et constantes sint: I, 1—9. docet veram sapientiam a Deo precibus esse petendam: monet, ne quis plus quam par est sibi sumat, quum omnes quam maxime sint imbecilli. Beatus qui pericula pietatis feliciter superat. Nemo autem a Deo ad peccandum sollicitatur; semen peccatorum in pectore humano est. A Deo bona quaevis proficiscuntur, ut doctrina christiana, quam non solum auribus percipere, sed re et facto exprimere

γῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τού-
27 του μάταιος ἡ θρησκεία. Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαν-
τος παρὰ θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρ-
φανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν
τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

ΚΕΦ. II.

1 Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πί-
2 στιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. Ἐὰν
γὰρ εἰςέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύ-
λιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰςέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπα-
3 ρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα
τὴν λαμπρὰν καὶ εἴπητε· Σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ
πτωχῷ εἴπητε· Σὺ στῆθι ἐκεῖ ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑπο-
4 πόδιόν μου· καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐγένεσθε
5 κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. Ἀκούσατε, ἀδελφοί μου
ἀγαπητοὶ, οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κό-
σμου πλουσίους ἐν πίστει καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας,
6 ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε
τὸν πτωχόν. Οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν
7 καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; Οὐκ αὐτοὶ βλας-
8 φημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ᾽ ὑμᾶς; Εἰ μέν-
τοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφήν· „Ἀγαπή-
9 σεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν,“ καλῶς ποιεῖτε· εἰ δὲ
προσωποληπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε ἐλεγχόμενοι ὑπὸ
10 τοῦ νόμου ὡς παραβάται. Ὅςτις γὰρ ὅλον τὸν νόμον
11 τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος. Ὁ
γὰρ εἰπών· „Μὴ μοιχεύσῃς,“ εἶπε καί· Μὴ φονεύσῃς·
12 εἰ δὲ οὐ μοιχεύσεις, φονεύσεις δὲ, γέγονας παραβάτης
νόμου. Οὕτω λαλεῖτε καὶ οὕτω ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου
13 ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. Ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως
τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος· κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως.

14 Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τὶς
ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐ-

I, 27. al. τῷ θεῷ. II, 3. al. εἴπητε αὐτῷ †. 4 al. omisso καὶ l. οὐ διεκρ. s. καὶ διεκρ. 5. al. τοῦ κόσμου τούτου †. 6. al. καταδυν. ὑμᾶς. 10. τὸν νόμον πληρώσει s. τηρήσῃ s. τελέσει. ib. al. πταίσῃ. 13. al. ἀνέλεος. ib. al. καὶ κατακαυχᾶται τε s. δὲ s. γὰρ s. κατακαυχάσθω.

non refrenans, sed animum suum fallens, huius vana re-
ligio. Religio pura intemerataque apud Deum et patrem 27
haec est, curare liberos orbos et viduas in suis calamita-
tibus, intaminatum se ipsum servare ab horum temporum
moribus.

CAP. II.

Fratres mei, ne cum partium studio fidem illam do-
mini nostri Iesu Christi maiestate conspicui habeatis. Si 1
enim in concionem vestram sacram ingressus esset vir au- 2
reos gestans annulos, veste indutus splendida, verum et-
iam pauper ingressus esset sordida veste indutus, et, ocu-
lis in eum qui splendidam vestem gestaret conversis dixis- 3
setis: tu conside hic commode, et pauperi illi dixissetis:
tu sta ibi vel conside hic infra scabellum meum: neque
rem apud animum vestrum accurate perpendistis et iudi- 4
ces fuistis pravis ducti cogitationibus. Audite, fratres 5
mei amati, nonne Deus pauperes huius mundi sibi elegit
divites per fidem et heredes eius regni quod ipsum aman-
tibus promisit? vos autem illum pauperem contemtim ha- 6
buissetis (al. habetis). Nonne divites imperium in vos ex-
ercent ac vos in ius rapiunt? Nonne ipsi honestum Chri- 7
sti nomen, quod invocatur ad vos adiuvandos, contume-
lia afficiunt? Attamen, si legem servatis regiam ex mente 8
Scripturae sacrae: alterum ut temetipsum amabis," recte
facitis; sin autem partium studio tenemini, peccatum com- 9
mittitis, quum ab illa lege ut violatores legis arguamini.
Quicunque enim universam legem observabit, unam autem 10
violabit, omnium (legum) reus factus est. Ille enim, qui 11
dixit: „ne adulterium committas," dixit etiam: „ne com-
mittas caedem; sin vero adulterium non committes, cae-
dem autem, violator exstitisti legis. Sic loquimini sic- 12
que agite, ut qui per legem libertatis (al. libertatis magi-
stram) iudicandi sunt. Nam immisericors iudicium ei qui 13
misericordem se non exhibuit; misericordia (homo miseri-
cors) de iudicio (ferendo de ipso) gloriatur (al. minime
timet).

Quid hoc prodest, fratres mei, si quis fidem habere 14
dixerit, facta autem non habuerit? num fides illa eum ad

---

debemus, ut ad vitam beatam pertingamus 10—27. Ex mente Christi pauperes et divites eodem loco habendi sunt, id quod multo minus negligendum est, quum religio christiana efflagitat, ut omnibus omnino praeceptis divinis satisfiat. II, 1—13. Neque

15 τόν; Ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι
καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις
16 αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν· Ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ
χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώμα-
17 τος, τί τὸ ὄφελος; Οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἔρ-
18 γα, νεκρά ἐστι καθ᾿ ἑαυτήν. Ἀλλ᾿ ἐρεῖ τις· Σὺ πίστιν
ἔχεις κἀγὼ ἔργα ἔχω· δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου χωρὶς
τῶν ἔργων σου κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πί-
19 στιν μου. Σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστι· καλῶς
20 ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσι. Θέ-
λεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν
21 ἔργων νεκρά ἐστι; Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων
ἐδικαιώθη ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυ-
22 σιαστήριον; Βλέπεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις
23 αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ ἐπλη-
ρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· „Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ
„θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην·“ καὶ φίλος θεοῦ
24 ἐκλήθη. Ὁρᾶτε, ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος καὶ
25 οὐκ ἐκ πίστεως μόνον. Ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη
οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους καὶ
26 ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύ-
ματος νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων
νεκρά ἐστι.

ΚΕΦ. III.

1 Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδό-
2 τες, ὅτι μεῖζον κρίμα ληψόμεθα· πολλὰ γὰρ πταίο-
μεν ἅπαντες. Εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος
3 ἀνήρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. Ἴδε,
τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν πρὸς
τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετ-
4 άγομεν. Ἰδού, καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα καὶ ὑπὸ
σκληρῶν ἀνέμων ἐλαυνόμενα μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πη-
5 δαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται. Οὕ-
τω καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ καὶ μεγαλαυχεῖ.
6 Ἰδού, ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει! καὶ ἡ γλῶσσα
πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας. Οὕτως ἡ γλῶσσα καθίστα-
ται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ

II, 16. al. καὶ εἴπῃ. 17. al. ἔργα ἔχῃ †. 18. al. ἐκ τῶν ἔργων †. 20. al. ἀργή ἐστιν; 24. al. ὁρᾶτε τοίνυν †. 25. al. ὑποδεξ. τοὺς κατασκόπους. III, 2. al. δυνάμενος χαλιναγωγῆσαι. 3. al. ἴδε s. εἰ δὲ †. ib. al. εἰς τὸ πείθεσθαι. ib. al. ἡμῖν αὐτοὺς †. 4. al. ἀνέμων σκληρῶν †. 5. al. ὡσαύτως.

salutem potest perducere? Sin vero frater vel soror nudi 15
essent et quotidiano victu destituti, dixerit autem aliquis e 16
vobis ad eos: ite fausto omine, calefiatis ac satiamini,
verum iis non dedissetis quae corpus necessario requirit,
quid hoc prodesset? Sic etiam fides, si factis fuerit de- 17
stituta, per se emortua est. Sed dicat aliquis: tu fidem 18
habes et ego habeo facta: demonstra mihi illam fidem tuam
sine factis tuis et ego ex factis meis tibi demonstrabo
fidem meam. Tu credis, Deum esse unum; recte facis; 19
etiam mali credunt daemones atque horrent. Visne au- 20
tem cognoscere, o homo vane, fidem sine factis emortuam
esse? Abrahamus pater noster nonne propter facta Deo est 21
probatus Isaaco filio suo super altari oblato? Nonne vi- 22
des, fidem, quam habebat, opitulatam esse eius factis eius-
que factis fidem redditam esse perfectam? Et eventu com- 23
probatus est locus ille scripturae sacrae qui haec habet:
*) „Fidem autem habuit Abrahamus Deo atque in iustitiam 24
ei est imputatum: et amicus Dei vocatus est.“ Videtis,
propter facta probari hominem et non solum propter fidem.
Similiter vero etiam Rahab illa meretrix nonne propter 25
facta probata est legatis illis exceptis aliaque in via emis-
sis? Quemadmodum enim corpus sine anima emortuum est, 26
sic etiam fides sine factis emortua.

CAP. III.

Ne multi sitis doctores, fratres mei, probe scientes, 1
gravius iudicium nos esse subituros; saepe enim cuncti 2
peccamus. Si quis verbo non peccat, hic est perfectus
vir, qui vel totum refrenare potest corpus. Ecce, equo- 3
rum frena in ora eorum immittimus, ut nobis pareant, ac
totum eorum corpus circumagimus. En, navigia quoque, 4
quamquam tanta sunt et ab asperis agitantur ventis, a mi-
nimo circumaguntur gubernaculo, quocunque voluntas gu-
bernatoris voluerit. Sic etiam lingua exiguum membrum 5
est et magna praestat. Ecce, exiguus ignis quantam sil- 6
vam incendit! etiam lingua ignis est, mundus iniustitiae
plenus (al. ornamentum — materies — complexus impro-
bitatis). Sic lingua inter membra nostra consistit, quae

*) Gen. XV, 6. Ies. XLI, 8.

cernitur in sola fide et persuasione, sed in recte factis a fide profectis, quod exemplo Abrahami confirmatur et Rahabae. 14—26. Qui munus docendi suscipiunt, rem subeunt gravissi-

φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως καὶ φλογιζομένη ὑπὸ
7 τῆς γεέννης. Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν,
ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ
8 φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ· τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται
ἀνθρώπων δαμάσαι· ἀκατάσχετον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θα-
9 νατηφόρου. Ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν θεὸν καὶ πατέρα
καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ᾿ ὁ-
10 μοίωσιν θεοῦ γεγονότας· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχε-
ται εὐλογία καὶ κατάρα. Οὐ χρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα
11 οὕτω γίνεσθαι. Μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει
12 τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; Μὴ δύναται, ἀδελφοί μου,
συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὔτε ἁλυ-
13 κὸν γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν
ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ
14 ἐν πρᾳΰτητι σοφίας. Εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε καὶ ἐ-
ρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύ-
15 δεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία
ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ᾿ ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώ-
16 δης. Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ
17 πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. Ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν
ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ
ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος.
18 Καρπὸς δὲ δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦ-
σιν εἰρήνην.

ΚΕΦ. IV.

1 Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; Οὐκ ἐντεῦθεν,
ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν
2 ὑμῶν; Ἐπιθυμεῖτε καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦ-
τε καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε,
3 οὐκ ἔχετε διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς· αἰτεῖτε καὶ οὐ
λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς
4 ὑμῶν δαπανήσητε. Μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε,
ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστιν; Ὃς ἂν
οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ
5 καθίσταται. Ἢ δοκεῖτε, ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει· „Πρὸς

III, 9. al. εὐλογοῦμεν τὸν κύριον †. ib. al. γεγεννημένους. 12. al. οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ s. οὐδὲ ἁλυκὸν γλυκὺ ποιῆσαι. 16. al. καὶ ἀκαταστασία. 18. al. τῆς δικαιοσύνης. IV, 2. al. καὶ οὐκ ἔχετε s. οὐκ ἔχετε δὲ †. 5. al. λέγει πρὸς φθόνον; ἐπιποθεῖ s. λέγει πρὸς φθόνον· ἐπιποθεῖ s. ἐπιποθεῖ δὲ s. ἢ κενῶς δοκεῖτε ὅτι λέγει ἡ γραφὴ πρὸς φθόνον, ἐφ᾿ ὃν ἐπιποθεῖ.

totum contaminat corpus et vitae decursum incendit atque 7
inceenditur ab igni infernali. Omne enim genus bestiarum
et volucrium terrestrium et marinarum domatur domitumque
est a natura humana (ab hominibus), linguam autem 8
nemo potest hominum domare: indomitum malum, plena
veneni mortiferi. Per eam laudibus celebramus Deum pa- 9
tremque et per eam diris exsecramur homines qui imaginem
Dei referunt: ex eodem ore laudes proveniunt ac dirae 10
devotiones. Non fas est, fratres mei, haec ita fieri. Num 11
forte fons ex eodem cavo dulce emittit atque amarum?
Num potest, fratres mei, ficus facere oleas aut vitis ficus? 12
sic neque salsa dulcem facere aquam. (al. fons non potest
emittere simul salsam et dulcem.) An quis sapiens et in- 13
telligens inter vos? demonstret honesta vivendi ratione facta
sua per sapientiae mansuetudinem. Sin vero invidiam acer- 14
bam (al. odium) fovetis et rixandi cupidinem in animo ve-
stro, ne gloriemini ac mentiamini adversus veritatem. Haec 15
non est illa quae coelitus descendit sapientia, sed terrena,
cupiditatibus accommodata, a malis orta daemonibus. Ubi 16
enim invidia et rixandi studium, ibi seditio et quodvis
pravo factum. At coelestis illa sapientia primum quidem 17
casta est, deinde studiosa concordiae, facilis, obsequiosa,
plena misericordiae et fructuum bonorum, aequa et infu-
cata. Fructus autem probitatis cum concordia spargitur 18
ab iis qui concordiae navant operam.

CAP. IV.

Unde bella ac pugnae inter vos? nonne inde, ex cu- 1
piditatibus vestris quae in membris vestris bellum gerunt?
Concupiscitis neque habetis; caeditis et invidetis (al. ad 2
necem usque invidetis?) neque potestis adipisci; pugna-
tis bellaque geritis, non habetis, quod non precamini;
precamini neque accipitis propterea quod male precamini, 3
ut in cupiditatibus vestris consumatis. Adulteri atque adul- 4
terae, non scitis, amicitiam (i. e. studium) rerum terre-
strium inimicum erga Deum esse animum? Quicunque igi-
tur amicus esse voluerit rerum terrestrium, hostis sistitur
Dei. An opinamini, temere scripturam sacram dicere: „ad 5

---

mam et periculosam; nam lingua facillime potest peccari, ut petulantia, obtrectatione, rixis. Divina sapientia qui fruitur, moribus eam prodat; nam modestiam, lenitatem, misericordiam aliasque alit virtutes. III, 1—18. Perversi apud vos mores satis de-

φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα ὃ κατῴκησεν ἐν ἡμῖν;“
6 Μείζονα δὲ δίδωσι χάριν· διὸ λέγει· „Ὁ Θεὸς ὑπερ-
7 ηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.“ Ὑ-
ποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ· ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ καὶ φεύ-
8 ξεται ἀφ' ὑμῶν. Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν.
Καθαρίσατε χεῖρας, ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἁγνίσατε καρδίας,
9 δίψυχοι. Ταλαιπωρήσατε καὶ πενθήσατε καὶ κλαύσατε·
ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω καὶ ἡ χαρὰ εἰς
10 κατήφειαν. Ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου καὶ ὑψώσει
11 ὑμᾶς. Μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί. Ὁ κατα-
λαλῶν ἀδελφοῦ καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καταλαλεῖ
νόμου καὶ κρίνει νόμον· εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποι-
12 ητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής. Εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης καὶ
κριτὴς ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι· σὺ δὲ τίς εἶ,
ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον;
13 Ἄγε νῦν οἱ λέγοντες· Σήμερον καὶ αὔριον πορευ-
σόμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν καὶ ποιήσομεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν
14 ἕνα καὶ ἐμπορευσόμεθα καὶ κερδήσομεν· οἵτινες οὐκ ἐπί-
στασθε τὸ τῆς αὔριον! ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ
ἐστιν ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη·
15 ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς· Ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ καὶ ζή-
16 σωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο· νῦν δὲ καυχᾶσθε
ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. Πᾶσα καύχησις τοιαύτη πο-
17 νηρά ἐστιν. Εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι
ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

ΚΕΦ. V.

1 Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ
2 ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις· ὁ πλοῦτος
ὑμῶν σέσηπε καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν·
3 ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν
εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν·
4 ὡς πῦρ ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. Ἰδοὺ, ὁ
μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν,
ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν, κράζει καὶ αἱ βοαὶ τῶν θε-
ρισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν.
5 Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε· ἐθρέψατε

IV, 6. al. λέγει ὁ κύριος. 11. al. ἢ κρίνων. 12. al. καὶ κριτὴς excl. ib. al. σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων τὸν πλησίον †. 13. al. σήμερον ἢ αὔρ. †. ib. πορευσώμεθα — ποιήσωμεν — ἐμπορευσώμεθα — κερδήσωμεν. 14. al. ἀτμὶς γὰρ ἔσται †. V, 2. al. σέσηπται. 5. al. ἐθρέψατε τὰς σάρκας

invidiam fertur desiderio Spiritus ille qui nobis inest?“
Sed maiora dat beneficia; quare dicit: *) „superbis Deus 6
adversatur, modestos autem ornat beneficiis.“ Submit- 7
tite igitur vos Deo; malo resistite daemoni et aufugiet a
vobis. Accedite ad Deum et accedet ad vos. Purgate ma- 8
nus, peccatores, operam date sanctitati animi, homines
ancipites. Aerumnas sustinete, lugete, plorate; risus ve- 9
ster convertatur in luctum et laetitia vestra in moestitiam.
Demisse vos gerite animo coram Deo et vos exaltabit. Ne 10
vos invicem obtrectate, fratres. Quicunque fratrem ob- 11
trectat et suum ipsius fratrem iudicat, legem obtrectat ac
iudicat legem; sin vero legem iudicas, non observator es
legis, sed iudex. Unus est legislator et iudex, qui servare 12
potest ac perdere; tu vero quis es, qui alterum iudicas?
Agite iam vos, qui dicitis: hodie et cras in hancce 13
proficiscemur urbem, ibi unum annum transigemus, nego-
tiabimur ac lucrabimur: quippe qui ignoratis quid crastino 14
die eveniet; nam qualis est vita vestra? vapor enim est per
breve tempus apparens, deinde autem evanescens; contra
quam dicatis: „si dominus voluerit et in vivis simus, 15
etiam hoc illudve agamus; iam vero, quae est vestra o- 16
stentatio haud ferenda, gloriamini. Omnis talis gloriatio
improba est. Quicunque igitur scit honeste agere neque 17
agit, peccatum committit.

CAP. V.

Agite iam vos, divites, flete eiulantes ob calamitates 1
illas vobis imminentes; divitiae vestrae in putredinem ab- 2
ierunt et vestimenta vestra a tineis consumta sunt; aurum 3
vestrum et argentum aerugine obducitur, quorum aerugo
vobis testimonio erit, (np. vos divitiis perverse esse abu-
sos), et corpora vestra comedit; ut ignem thesauros colle-
gistis ultimis diebus (i. e. in ipsum exitii tempus). En, 4
merces operariorum qui agros vestros demessuerunt, de-
tracta a vobis, clamat et clamores messorum ad aures do-
mini siderum (al. exercituum) pervenerunt. Mollem in 5
hac terra egistis vitam et luxuriosam; saginastis animos

*) Prov. III, 34.

monstrant, vos ab hac sapientia adhuc esse alienos; igitur precamini, ut ea vobis contingat, et demissum vobis comparate animum. Ne quemquam inique iudicate, quum Deus omnium index est. IV, 1—12. Fas est, omnia Deo accepta referre. Nemo mala impendentia potest effugere et ipsi divites poenas luent,

6 τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς· κατεδικάσατε,
ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.
7 Μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας
τοῦ κυρίου. Ἰδού, ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρ-
πὸν τῆς γῆς μακροθυμῶν ἐπ᾽ αὐτῷ, ἕως ἂν λάβῃ ὑετὸν
8 πρώϊμον καὶ ὄψιμον· μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρί-
ξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγ-
9 γικε. Μὴ στενάζετε κατ᾽ ἀλλήλων, ἀδελφοί, ἵνα μὴ
10 κριθῆτε· ἰδού, ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν. Ὑπό-
δειγμα λάβετε, ἀδελφοί μου, τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς
μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι
11 κυρίου. Ἰδού, μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας· τὴν ὑπο-
μονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, ὅτι πο-
λύσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων.
12 Πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε μήτε τὸν
οὐρανὸν μήτε τὴν γῆν μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον, ἤτω δὲ ὑμῶν
τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὒ οὔ, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν πέσητε.
13 Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν, προσευχέσθω· εὐθυμεῖ τις,
14 ψαλλέτω. Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάσθω τοὺς
πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ᾽
αὐτὸν ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου.
15 Καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα καὶ ἐγερεῖ
αὐτὸν ὁ κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται
16 αὐτῷ. Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ
εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε· πολὺ ἰσχύει δέησις
17 δικαίου ἐνεργουμένη. Ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς
18 ἡμῖν καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ
ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ· καὶ
πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε καὶ ἡ γῆ
19 ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. Ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν
πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν,
20 γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁ-
δοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλῆθος
ἁμαρτιῶν.

V, 9. al. κατακριθῆτε †. ib. al. ἰδού, κριτής. 10. al. τῆς κακοπαθείας ἀδελφοί μου. 11. al. ὑπομένοντας †. ib. al. πολυεύσπλαγχνος †. 12. al. ἤτω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν. ib. al. εἰς κρίσιν s. ὑπόκρισιν. 15. al. προσευχή. 16. al. ἐξομολογ. οὖν †. 20. al. τὴν ψυχὴν s. ψυχὴν αὐτοῦ s. αὐτοῦ. Denique additur in fine: Ἀμήν. Τέλος τῆς τοῦ Ἰακώβου καθολικῆς ἐπιστολῆς. στίχων σλ. s. σμβ.

vestros tanquam die (al. in diem) mactationis (i. e. victi-
mas propediem immolandas); condemnastis, occidistis iu- 6
stum, nemine vobis repugnante.
Patienter igitur, fratres, exspectate adventum domini. 7
Ecce, agricola pretiosum terrae fructum exspectat patienter
de eo acquiescens, usque dum pluviam matutinam et seroti-
nam acceperit: vos quoque patienter exspectate, confirmate 8
animos vestros; nam adventus domini prope adest. Ne con- 9
tra vos invicem ingemiscite (al. nolite gravius invicem
conqueri), ne iudicemini; en, iudex ille ante portas adest.
Exemplum sumite, fratres mei, vexationis et patientiae 10
vates sacros, qui nomine domini locuti sunt. Ecce, bea- 11
tos praedicamus quicunque sustinent (patienter); patientiam
Iobi audivistis et finem domini vidistis (al. exitum quem
domino auctore habuit); nam dominus admodum benignus
est ac misericors.
Ante omnia autem, fratres mei, ne iuretis neque per 12
coelum neque per terram neque aliud quoddam iusiuran-
dum, sed esto vestrum illud: sane sane, et illud: mini-
me minime (i. e. simpliciter affirmate ac simpliciter ne-
gate), ne subeatis iudicium.
(Si) quis inter vos mala patitur, preces fundat; laeto 13
(si) quis animo est, laudes Deo canat. Aegrotat quis inter 14
vos, arcessat seniores ecclesiae et (hi) preces propter eum
fundant, tincto eo oleo auctoritate domini. Quae preces 15
fiducia plenae salvum reddent aegrotantem et dominus eum
excitabit; etiamsi peccata commiserit, ei condonentur. Con- 16
fitemini vobis invicem vestra delicta ac pro vobis vicissim
fundite preces, ut sanemini; multum valent valentes iusti
preces. Elias homo erat similiter ac nos affectus et preces 17
fecit, ne pluvia delaberetur, nec delapsa est pluvia in ter-
ram per tres annos sexque menses: et iterum preces fecit, 18
et coelum pluviam dedit et terra suos edidit fructus. Fra- 19
tres, si quis inter vos aberraverit a veritate et quis eum
reduxerit, scito: quicunque peccatorem a devia vita revo- 20
caverit, is animum e morte servabit et copiam peccatorum
obvelabit (al. prohibebit).

---

quas arrogantia, superbia, fraude sua sibi contraxerunt. 13—V, 7. Vos vero omnes fortes estote ac patientes vitam intuiti propheta-rum; nam dies iudicii prope abest: abstinete a iureiurando; ad aegrotos invitate presbyteros, ut oleo eos ungant ac preces de iis faciant; nam piorum preces multam efficere possunt. Denique quisque homines ab errore ad pietatem revocare studeat. 8—20.

ΠΕΤΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΚΕΦ. Α.

1 Πέτρος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκλεκτοῖς παρεπιδή-
μοις διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας
2 καὶ Βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ
πνεύματος εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ
Χριστοῦ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη.
3 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας
ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ
4 ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ
5 ἀμάραντον τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυ-
νάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν ἑ-
6 τοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ· ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶ-
σθε ὀλίγον ἄρτι (εἰ δέον ἐστὶ) λυπηθέντες ἐν ποικίλοις
7 πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολυτι-
μότερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκι-
μαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ τιμὴν καὶ δόξαν ἐν
8 ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς
ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ
9 ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς
10 πίστεως ὑμῶν σωτηρίαν ψυχῶν. Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξ-
εζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς
11 χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες, εἰς τίνα ἢ ποῖον
καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα Χριστοῦ προμαρτυ-
ρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα

1, 3. al. ἐλπίδα ζωῆς. 4. al. εἰς ἡμᾶς. 6. al. λυπηθέντας. 7. al. πολὺ τιμιώτερον †. ib. al. δόξαν καὶ τιμήν. 8. al. ἰδόντες.

PETRI

EPISTOLA PRIMA.

CAP. I.

Petrus legatus Iesu Christi electis peregrinantibus (et) 1
per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam et Bithyniam
dispersis, secundum praescientiam Dei patris per Spiritum 2
sanctum ad favorem divinum adductis, ut obedientiam prae-
starent et sanguine Iesu Christi lustrarentur, s. d. Gratia
vobis et concordia uberrima (contingat).
Laudibus celebrandus est Deus et pater domini nostri 3
Iesu Christi, qui pro multa, qua est, misericordia nos de-
nuo genuit ad vivam spem (i. e. certissimam — alendam) per
resurrectionem Iesu Christi e mortuis, ad patrimonium (ac- 4
quirendum) incorruptum, intaminatum nec flaccescens, quod
in coelis asservatur nobis qui potentia Dei asservamur per 5
fidem ad salutem consequendam quae manifestanda est ul-
timo tempore (in fine omnium rerum); de quo gestitis per 6
breve tempus nunc (si opus est) in variis tentationibus af-
fecti tristitia, ut illa fidei vestrae exploratio (probitas) prae- 7
stantior auro, quod perit, sed igne exploratur, deprehen-
deretur ea quae ad laudem valeret et honorem et gloriam in
reditu Iesu Christi, quem, etsi non vidistis, amatis, quem 8
intuiti nunc quamquam non oculis usurpantes, sed fidem
habentes exsultatis laetitia ineffabili ac gloriosa (al. liqui-
dissima) finem fidei vestrae salutem animorum reportantes. 9
De qua salute diligenter quaesiverunt ac perscrutati sunt 10
vates sacri, qui de illa erga vos gratia vaticinati sunt in-
dagantes, in quod qualeve tempus manifestaret qui iis in- 11
erat Spiritus Christi, qui calamitates Christo subeundas

Fausta quaevis, inquit apostolus, vobis apprecor per Christum, qui nos, si huius vitae malis pietas nostra perfectior reddita est, ad vitam beatam perducit, quam ipse multis malis exantlatis —

12 δόξας· οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ἡμῖν δὲ διη-
κόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισα-
μένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ᾽ οὐρανοῦ,
εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.

13 Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν,
νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χά-
14 ριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὡς τέκνα ὑπακοῆς,
μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν
15 ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον καὶ
16 αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι γέγρα-
17 πται· „Ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι.“ Καὶ εἰ
πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ
τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν
18 χρόνον ἀναστράφητε εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ
ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς
19 πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου
20 καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς
κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν χρόνων δι᾽
21 ὑμᾶς τοὺς δι᾽ αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς θεὸν τὸν ἐγείραντα
αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν
22 ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν. Τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνι-
κότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος εἰς φι-
λαδελφίαν ἀνυπόκριτον ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους
23 ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρ-
τῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ καὶ μένον-
24 τος εἰς τὸν αἰῶνα. Διότι „πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος καὶ
πᾶσα δόξα αὐτῆς ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξηράνθη ὁ χόρ-
25 τος καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε· τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μέ-
νει εἰς τὸν αἰῶνα.“ Τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελι-
σθὲν εἰς ὑμᾶς.

ΚΕΦ. II.

1 Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν καὶ πάντα δόλον
καὶ ὑποκρίσεις καὶ φθόνους καὶ πάσας καταλαλιάς,

I, 12, al. ὑμῖν δὲ διηκόνουν †. 16. al. ἅγιοι ἔσεσθε †. a. γίνεσθε. 20. al. ἐσχάτου †. ib. al. δι᾽ ἡμᾶς. 23. al. excl. εἰς τὸν αἰῶνα †. 24. al. δόξα ἀνθρώπου †. ib. al. τὸ ἄνθος ἐξέπ.

et gloriosam post eas dignitatem certis argumentis ante con-
firmavit; quibus revelatum est, eos non sibimetipsis, sed 12
nobis ministrare ea quae nunc annuntiata sunt vobis per
viros qui per Spiritum sanctum coelitus demissum vos laeta
de Messia imbuerunt doctrina, quae cognoscere genii coe-
lestes admodum cupiunt.

Quare succincti lumbos mentis vestrae, sobrii, per- 13
fectam (al. ad finem usque) alite spem de gratia (beneficio
quod) quae vobis fertur in adventu Iesu Christi. Ut filii 14
obsequiosi, non componentes vitam vestram ad superiores
in ignorantia vestra cupiditates, sed ex mente sancti illius 15
qui vos vocavit et ipsi sancti tota vita evadite, propterea 16
quod scriptum est: *) „sancti estote; nam ego sanctus
sum.“ Et si patrem colitis, qui sine partium studio iudi- 17
cium exercet secundum cuiusque factum (pro uti quisque e-
git), cum reverentia hoc peregrinationis vestrae tempus
transigite persuasum habentes, vos non rebus caducis, ar- 18
gento vel auro, ab inepta illa vestra vivendi ratione a pa-
tribus accepta esse redemtos, sed pretioso sanguine tan- 19
quam agni macula et labe carentis Christi, qui antea qui- 20
dem erat destinatus ante mundum conditum, declaratus
autem his extremis temporibus propter vos, qui fidem ha- 21
betis Deo qui eum e mortuis excitavit eique gloriosam de-
dit dignitatem, ita ut fides vestra ac spes in Deo esset re-
posita. Animos vestros quum sanctos (al. puros) habetis 22
obedientia, quam veritas efflagitat, per Spiritum divinum
ad infucatum fratribus amorem praestandum, ex puro animo
vos invicem impense amate, renati non ex mortali semine, 23
sed immortali, per doctrinam Dei qui vivit ac manet in
perpetuum. Quare (dicitur:) quivis homo (pr. quodvis 24
animal) ut gramen omnisque eius splendor (decus) ut flos
graminis. Exaruit gramen et flos (eius) excidit; sed do- 25
ctrina domini manet in aeternum. Haec vero est illa do-
ctrina, quae laetum de Messia nuntium ad vos pertulit.

CAP. II.

Deposita igitur omni malitia omnique dolo et simula- 1
tione et invidentia omnibusque obtrectationibus, ut recens

*) Levit. XI, 44. XIX, 2.

id quod veteres vates parum ante perspexerant — est assecutum.
I, 1—12. Agite igitur, ut animos vestros componatis ad tempus
quo maxima illa Dei beneficia distribuantur et ut digni sitis eo,
qui vos calamitatibus suis redemit ac spe quae per eum nobis
contigit; nam nobis altiora spectanda sunt et expectanda, quam

2 ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπι-
3 ποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν· εἴπερ
4 ἐγεύσασθε, ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος. Πρὸς ὃν προσερχό-
μενοι, λίθον ζῶντα ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμα-
5 σμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς
λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε οἶκος πνευματικὸς, ἱεράτευμα
ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας εὐπροσδέκτους τῷ
6 θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διότι περιέχει ἐν τῇ γραφῇ·
„Ἰδοὺ, τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν,
ἔντιμον, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ᾽ αὐτῷ οὐ μὴ καταισχυνθῇ.“
7 Ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν· ἀπειθοῦσι δὲ, — λί-
θον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη
εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα
8 σκανδάλου· οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες, εἰς ὃ
9 καὶ ἐτέθησαν. Ὑμεῖς δὲ, γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱερά-
τευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς, εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς
ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς
10 τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς· οἵ ποτε οὐ λαὸς, νῦν δὲ λα-
ὸς θεοῦ· οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες.

11 Ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδή-
μους ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρα-
12 τεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἐν τοῖς
ἔθνεσιν ἔχοντες καλὴν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς
κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες δοξάσωσι
13 τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. Ὑποτάγητε οὖν πάσῃ
14 ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερ-
έχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι᾽ αὐτοῦ πεμπομένοις εἰς ἐκ-
15 δίκησιν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν· ὅτι οὕτως
ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν
16 τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν· ὡς ἐλεύθεροι καὶ μὴ
ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ᾽
17 ὡς δοῦλοι θεοῦ. Πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα
ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε.

II, 2. al. inducunt εἰς σωτηρίαν †. 5. al. ἐποικοδομεῖσθε †. ib. al. εἰς ἱεράτευμα. 6. al. διὸ καὶ †. 7. al. λίθος. 8. al. δέει προσκ. †. 11. al. ἀπέχεσθε. 14 al. ἐκδίκησιν μὲν †. 15. al. ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς. 17. al. ἀγαπήσατε.

nati infantes, pabulum animi doli expers (al. purissimum 2
doctrinae) lac concupiscite, ut per id augeamini ad salu-
tem consequendam; siquidem gustastis, benignum esse do- 3
minum. Ad quem accedentes, lapidem vivum (firmissimum) 4
ab hominibus quidem repudiatum, apud Deum autem ele-
ctum, pretiosum, et ipsi ut lapides vivi exstruamini templum 5
spirituale, sacerdotium sanctum, ut spirituales hostias Deo
admodum acceptas per Iesum Christum offeratis. Quare 6
locus in scriptura sacra consignatus haec habet: *) „ecce,
Sione lapidem pono angularem, delectum, pretiosum, et
quicunque ei confidit, non suffundetur pudore." Vobis igi- 7
tur qui fidem habetis honor ille (est destinatus); iis autem,
qui non obediunt? — quem lapidem aedificatores repudia-
runt, hic ad lapidem anguli est adhibitus, et: lapis est, ad
quem impingunt et cadunt; qui impingunt obedientiam do- 8
ctrinae recusando, ad quod etiam destinati sunt. Vos au- 9
tem dilectum genus, regium sacerdotium, gens sancta, po-
pulus, destinati Dei peculium, ut eius qui vos e tenebris
illis ad lucem suam admirandam (al. magnificam) vocavit
virtutes celebretis; qui olim non populus, nunc vero po- 10
pulus Dei estis; (olim) a favore divino alieni, nunc autem
favore divino ornati.

Carissimi, adhortor (vos) tanquam hospites et peregri- 11
nos, ut a corporis cupiditatibus abstineatis, quippe quae
contra animum pugnant, honestam vivendi rationem inter 12
gentiles tenentes, ut, in quo vos tanquam maleficos calum-
niantur, propter honeste facta oculis usurpata die quo
Deus eos favore suo (al. poenis) afficiet laudibus eum ce-
lebrent. Submittite igitur vos omni humano instituto pro- 13
pter dominum, sive imperatori ut superiori, sive ducibus 14
(al. praefectis) ut qui per eum mittuntur ad vindictam
de maleficis sumendam, sed ad eos qui recte agunt laudan-
dos; nam ita fert Dei voluntas, ut recte agendo insipien- 15
tium hominum ignorantiam ad silentium redigatis; ut liberi 16
nec libertate tanquam praetextu malitiae utentes, sed ut
Dei ministri. Omnes honorate, fraternum amorem adama- 17
te, Deum reveremini, imperatorem honore afficite.

*) Ies. XXVIII, 16. VIII, 14. Ps. CXVIII, 22.

caduca vitae terrenae bona. Quidquid animum vestrum polluat ac dignitati detrahat christianae, a vobis removete. Christus solus est salvator et exemplar ad quod tota vita conformanda. 13—II, 1—10. Eam ingredimini vivendi rationem qua nemo vos tanquam maleficos et impios contumelia afficere possit vosque pio animo magistratibus submittite. 11—17. Eodem animo erga do-

18 Οἱ οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δε-
σπόταις οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ
19 τοῖς σκολιοῖς. Τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν Θεοῦ
20 ὑποφέρει τὶς λύπας πάσχων ἀδίκως. Ποῖον γὰρ κλέος,
εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ
ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις
21 παρὰ Θεῷ. Εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε· ὅτι καὶ Χριστὸς
ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν, ἵνα
22 ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ
ἐποίησεν οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· ὃς
23 λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρ-
24 εδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως· ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν
αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα
ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὗ
25 τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλα-
νώμενα, ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα καὶ ἐπί-
σκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

ΚΕΦ. III.

1 Ὁμοίως αἱ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀν-
δράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς
τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσωνται
2 ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν.
3 Ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν καὶ περιθέσεως
4 χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς
τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πρᾳέος καὶ
ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυτελές.
5 Οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ
τὸν Θεὸν ἐκόσμουν ἑαυτὰς ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀν-
6 δράσιν· ὡς Σάῤῥα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραὰμ κύριον αὐτὸν
καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα ἀγαθοποιοῦσαι καὶ μὴ φο-
7 βούμεναι μηδεμίαν πτόησιν. Οἱ ἄνδρες ὁμοίως, συνοι-
κοῦντες κατὰ γνῶσιν ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναι-
κείῳ, ἀπονέμοντες τιμὴν ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος
ζωῆς εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν.
8 Τὸ δὲ τέλος πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλά-
9 δελφοι, εὔσπλαγχνοι, ταπεινόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κα-
κὸν ἀντὶ κακοῦ ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον

II, 19. al. χάρις παρὰ (τῷ) Θεῷ. 21. al. ὑπὲρ ὑμῶν, ἡμῖν † s. ἡμῶν, ὑμῖν †. 25. al. πλανώμενοι. ib. al. ψυχῶν ἡμῶν †. III, 1. al. εἰ καί τινες †. 7. al. συγκληρονόμοις †. ib. al. ἐκκόπτεσθαι †. 8. al. φιλόφρονες †.

Vos, servi, cum summa reverentia submittite vos do- 18
minis vestris non solum bonis ac facilibus, sed etiam dif-
ficilibus. Hoc enim gratia est, si quis propter conscien- 19
tiam (i. e. permotus religione) Dei molestias sustinet in-
iuria affectus. Qualis (quae) enim laus, si peccatis obnoxii 20
et contumeliis affecti sustinebitis? sed si recte agentes et
iniuria affecti sustinebitis, hoc Deo probatur. Ad hoc enim 21
estis vocati; nam Christus quoque calamitates pro vobis
subiit exemplum vobis relinquens, ut vestigiis eius insista-
tis, qui peccatum non commisit neque fraus in ore eius 22
est deprehensa; qui non contumeliis contumelias, iniuriis 23
minas regerebat, sed ei qui iustum exercet iudicium res
suas commendabat; qui peccata nostra ipse per suum ipsius 24
corpus in crucem sustulit, ut peccatis emortui (renuntian-
tes) probitati viveremus; eiusdem vulneribus sanati estis.
Eratis enim ut oves errantes, sed nunc ad pastorem et cu- 25
ratorem animorum vestrorum rediistis.

CAP. III.

Similiter vos, mulieres, suo quaeque marito vos sub- 1
mittite, ut etiam, si nonnulli doctrinae morem non gerant,
per mulierum vitam sine institutione lucrifiant vestram illam 2
ex reverentia castam vitam contemplati. Quarum mundus 3
ne sit ille externus, qui cernitur in capillorum cincinnis et 4
circumiiciendis ornamentis aureis induendisve vestimentis,
sed ille in pectore reconditus homo, qui in immota animi
mansuetudine et tranquillitate cernitur, qui coram Deo
multo pretio est. Sic enim olim etiam sanctae illae mulie- 5
res, quae Deo confidebant, semetipsas ornabant obedientia
maritis suis praestita; ut Sara morem gessit Abrahamo 6
dominum eum vocando, cuius filiae factae fueritis recte a-
gendo neque ullum vobis metuendo terrorem. Similiter vos, 7
viri, prudenter versemini ut imbecilliore instrumento (parte
infirmiore) cum sexu muliebri (uxoribus vestris) iisque tri-
buite honorem, ut quae et ipsae beneficii vitae beatae par-
ticipes sunt, ne preces vestrae impediantur (Deo displiceant).
Denique autem omnes estote concordes, misericordes, 8
mutui amoris, benevolentiae ac modestiae studiosi, malum 9

---

minos ac moribus iisdem esse etiam servos decet, quibus Christus mala patienter ferendo exemplum praeivit. 18—25. Mulierum est, ut animo vivant demisso, modesto ac summum decus in virtute expetenda ponant: virorum autem, ut eas alant magnique faciant. III. 1—17. Omnes esse debent misericordes, amoris pleni,

δὲ εὐλογοῦντες εἰδότες, ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐ-
10 λογίαν κληρονομήσητε. „Ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν
καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ
11 ἀπὸ κακοῦ καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον, ἐκ-
κλινάτω ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιησάτω ἀγαθόν, ζητησάτω
εἰρήνην καὶ διωξάτω αὐτήν. Ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου
12 ἐπὶ δικαίους καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσωπον
13 δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά.“ Καὶ τίς ὁ κακώσων
14 ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; Ἀλλ᾽ εἰ καὶ
πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. Τὸν δὲ φόβον αὐ-
15 τῶν μὴ φοβηθῆτε μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν Θεὸν
ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.

Ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι
ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος μετὰ πραΰτητος
16 καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ κατα-
λαλῶσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεά-
17 ζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν Χριστῷ ἀναστροφήν. Κρεῖτ-
τον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ,
18 πάσχειν ἢ κακοποιοῦντας· Ὅτι καὶ Χριστὸς ἅπαξ περὶ
ἁμαρτιῶν ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσα-
γάγῃ τῷ Θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ
19 πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς
20 ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασι ποτέ, ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ Θεοῦ
μακροθυμία, ἐν ἡμέραις Νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ,
εἰς ἣν ὀλίγαι, τοῦτ᾽ ἔστιν ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι᾽
21 ὕδατος, ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, (οὐ
σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπε-
22 ρώτημα εἰς Θεόν,) δι᾽ ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς
ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ πορευθεὶς εἰς οὐρανόν, ὑποτα-
γέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

III, 13. al. τοῦ ἀγαθοῦ ζηλωταὶ †. 15. al. κύριον δὲ τὸν Χριστὸν †. 16. al. καταλαλοῦσιν ὑμῶν †. 17. al. θέλει †. 18. al. περὶ ἡμῶν s. ὑπὲρ ἡμῶν s. ὑμῶν ἀπέθανε †. 19. al. τῷ πνεύματι †. 20. al. ἅπαξ ἐξεδέχετο † s. ἅπαξ ἐδέχετο. 21. ᾧ καὶ ἡμᾶς †. ib. al. ἀντίτυπον νῦν καὶ ἡμᾶς σώζει †.

malo non reddentes sive contumeliam contumelia, sed con-
tra bene precantes, probe scientes, vos eum in finem esse
vocatos, ut laudis (al. bonorum div. al. vitae beatae) red-
deremini participes. Quicunque enim bene vivere bonosque 10
dies videre cupit, linguam suam a malo cohibeat et labia
sua a dolose loquendo, declinet a malo rectumque agat, 11
concordiam quaerat eamque sectetur. *) Nam oculi domini 12
probos intuentur eiusque aures praebentur eorum precibus;
sed iis qui male agunt vultus domini intuetur (indigna-
bundus i. e. minatur). Et quis est, qui malis vos affli- 13
gat, si honestum imitamini? Sed etiamsi vexemini ob pro- 14
bitatem, (tamen) beati (vos estis praedicandi). Ne metum
ab iis (adversariis vestris) vobis iniici patiamini nec pertur-
bari, sed **) dominum Deum animis vestris sancte colite. 15
Semper autem estote parati ad vos defendendos ad-
versus omnem quicunque rationem expetit de illa quae vo-
bis inest spe, cum mansuetudine et reverentia, rectam ha- 16
bentes conscientiam, ut, in quo vos tanquam maleficos
criminantur, calumniatores vitae nostrae ad normam Chri-
sti compositae erubescant. Nam melius est, vos recte 17
agendo, Deo volente, perpeti calamitates, quam male agen-
do; nam Christus quoque semel de peccatis (supplicium) 18
passus est, probus pro improbis, ut nos ad Deum addu-
ceret, occisus quidem corpore, sed in vitam revocatus
Spiritu divino (al. animo), per quem etiam animis in cu- 19
stodia collocatis (in Orcum) profectus (laetum de regno
Messiano) attulit nuntium, qui olim, quum Dei indulgen- 20
tia (emendationem eorum) exspectaret, obedientiam recu-
saverant, diebus Noachi, ubi navigium exstruebatur, in
quod pauci, id est, octo homines (illati et ita) servati
sunt per aquam, quae nos quoque typo respondens nunc 21
servat lotio sacra (qua non corporis sordes abluuntur,
sed promissio fit coniuncta cum mente Dei sibi propitii
conscia al. mens recti conscia Deo promittitur) per re-
surrectionem Iesu Christi (quae fidem, Deum esse propi-
tium, mirifice confirmat), qui in coelum profectus ad dex- 22
tram Dei est, subiectis ei geniis coelestibus et imperiis ac
potestatibus.

---

*) Ps. XXXIV, 13. 14. **) Ies. VIII, 12. 13.

lenes, a quavis labe alieni ac semper ad rationem vitae redden-
dam parati, ut calumniatores obmutescant; nam Christus per
totam vitam suam ac semel id effecit, ut recti conscientia frui
omnibusque numeris absoluti esse possemus. 8—22.

ΚΕΦ. IV.

1 Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ καὶ ὑμεῖς
τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε (ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ πέ-
2 παυται ἁμαρτίας,) εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις,
ἀλλὰ θελήματι θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρό-
3 νον. Ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου
τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι πεπορευμένους ἐν
ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις καὶ
4 ἀθεμίτοις εἰδωλολατρείαις, ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρε-
χόντων ἡμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασ-
5 φημοῦντες· οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖ-
6 ναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐ-
ηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ,
ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι.

7 Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. Σωφρονήσατε οὖν καὶ
8 νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. Πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυ-
τοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες· ὅτι ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆ-
9 θος ἁμαρτιῶν. Φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν.
10 Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακο-
11 νοῦντες ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. Εἴ
τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος
ἧς χορηγεῖ ὁ θεὸς, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

12 Ἀγαπητοὶ, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς
13 πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος,
ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, χαί-
14 ρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε
ἀγαλλιώμενοι. Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μα-
κάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ᾽
ὑμᾶς ἀναπαύεται· κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ

IV, 3. al. τὸ βούλημα τῶν ἐθνῶν †. ib. al. κατειργάσθαι. 8. al. καλύψει †. 9. al. γογγυσμοῦ †. 13. al. καθὼς †. 14. δόξης καὶ δυνάμεως †.

CAP. IV.

Christo igitur pro nobis corpore supplicium passo, 1
vos quoque eadem mente instruamini, (nam qui corpore
mala passus est desiit peccare,) ut non amplius hominum 2
cupiditatibus, sed voluntate divina reliquum huius vitae
(qua corpore induti estis,) tempus vivatis. Sufficit enim, 3
nos praeterito illo vitae nostrae tempore voluntati profanorum hominum satisfecisse deditos lasciviae, libidinibus,
vinolentiae, commessationibus, compotationibus et nefario
simulacrorum cultui, cuius rei novitate, vobis non amplius 4
in eandem luxuriae colluviem confluentibus, perturbantur
conviciis vos proscindentes; (homines, inquam,) qui ra- 5
tionem reddent ei qui ad vivos et mortuos iudicandos paratus est. Hoc consilio enim laetus de Messia nuntius vel 6
mortuis allatus est, ut corpore quidem more hominum iudicarentur, (poenas luerent) sed Deo auctore animo viverent (ad salutem Messianam pertingerent).

At finis omnium rerum adest. Prudentes igitur estote 7
ac sobrii ad preces faciendas. Ante omnia autem perpe- 8
tuo (al. summo s. ardentissimo) vos invicem amore amplectamini; nam amor multitudinem peccatorum tegit. Hospi- 9
talitatem mutuam exercete sine mussitatione. Quisque 10
quemadmodum accepit beneficium, id in vestrum ipsorum
commodum conferatis ut honesti variorum Dei beneficiorum dispensatores. Si quis verba facit, tanquam oracula 11
Dei (proferat); si quis munere pauperes adiuvandi fungitur, pro viribus, (id faciat,) quas Deus suppeditat, ut in
omnibus rebus celebretur Deus per Iesum Christum, cui
gloria est et potestas in aeternum. Utique.

Carissimi, ne tanquam re nova perturbemini calami- 12
tatibus illis ad explorandum vobis immissis, ac si res inaudita vobis acciderit, sed, prouti in societatem calami- 13
tatum Christi venistis, gaudete, ut etiam in glorioso eius
reditu gaudeatis laetitia exsultantes. Si contumelia affi- 14
cimini Christi profitentes nomen, beati (tamen) estis, quoniam illustris ille ac Dei Spiritus in vobis requiescit; (qui)
ex illorum mente quidem contumelia afficitur, ex vestra

Omnia peccata antea a nobis commissa, ob quae Christus mortem subiit, radicitus exstirpanda sunt et animus ad summum rerum quod imminet discrimen recte componendus, ita ut sapientia, virtus quaevis, inprimis amor expetatur. IV, 1—11. Omnes calamitates in Christo profitendo patienter perferendae sunt, ea

15 δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. Μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φο-
16 νεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος· εἰ
δὲ ὡς Χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν
17 θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ. Ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ
κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον ἀφ᾽ ἡμῶν,
τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ;
18 καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτω-
19 λὸς ποῦ φανεῖται; Ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλη-
μα τοῦ θεοῦ ὡς πιστῷ κτιστῇ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυ-
χὰς ἑαυτῶν ἀγαθοποιΐᾳ.

ΚΕΦ. Ε.

1 Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύ-
τερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ
2 τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός· ποιμά-
νατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ ἐπισκοποῦντες μὴ ἀν-
αγκαστῶς, ἀλλ᾽ ἑκουσίως, μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προ-
3 θύμως, μηδ᾽ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύ-
4 ποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου, καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχι-
ποιμένος κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.
5 Ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις· πάντες δὲ ἀλ-
λήλοις ὑποτασσόμενοι τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσα-
σθε· ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ
6 δίδωσι χάριν. Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα
7 τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ. Πᾶσαν τὴν μέ-
ριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ᾽ αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει
8 περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε· ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διά-
βολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ,
9 ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες, τὰ αὐτὰ τῶν πα-
θημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι.

10 Ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν
αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὀλίγον παθόντας,
αὐτὸς καταρτίσει ὑμᾶς, στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει.
11 Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων. Ἀμήν.

IV, 16. al. ἐν τῷ ὀνόματι τούτῳ. 19. al. ψυχὰς αὐτῶν †. ib. al. ἀγαθοποιΐαις †. V, 1. al. πρεσβυτέρους οὖν †. 2. al. ἑκουσίως κατὰ θεὸν †. 7. al. περὶ ἡμῶν †. 8. al. ὁ ἀντίδικος †. 10. al. ὁ καλέσας ὑμᾶς †. ib. al. καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενῶσαι, θεμελιώσαι †.

autem mente illustratur. Ne enim quis vestrum poenas 15
iet ut homicida aut fur aut maleficus aut alienarum (i. e.
novarum) rerum cupidus (malae sedulitatis reus); sin vero 16
it Christianus, ne suffundatur pudore, sed hac parte lau-
libus celebret Deum. Instat enim tempus, quo illud iu- 17
licium a familia (coetu Christi cultorum) Dei incipiat;
sin autem primum a nobis, qualis exitus eorum qui lae-
tae Dei doctrinae non obediunt? et si *) probus vix ser- 18
vatur, impius et peccator ubinam apparebit? Quin etiam 19
qui mala ex Dei voluntate perpetiuntur, ut fido creatori
animos suos commendent recte agendo.

CAP. V.

Seniores inter vos hortor et ipse senior ac testis eorum 1
quae Christus perpessus est malorum et particeps glorio-
sae, quae revelanda est, beatitudinis; pascite, qui inter 2
vos est, Dei gregem prospicientes non coacti, sed sponte,
neque turpis lucri causa, sed lubenter, neque severum im- 3
perium in coetus, quos habetis, exercendo, sed exempla
gregi praeeundo, et, quando summus pastor advenerit, 4
coronam beatitudinis non marcescentem vobis reportabitis.
Similiter iuniores vos submittite senioribus; omnes autem 5
vobis mutuo cedentes modestiam induite; nam Deus **) su-
perbis adversatur, modestis vero dat gratiam. Submittite 6
igitur vos potenti Dei manui, ut suo tempore vos extol-
lat. Omnibus curis vestris in eum coniectis, quoniam vos 7
ei curae estis, sobrii estote ac vigilate; (nam) adversarius 8
vester malus daemon ut leo rugiens obambulat quaerens,
quem devoret, cui firmi in fide resistite probe scientes, 9
easdem calamitates a fratribus vestris in mundo sustineri.
Deus autem benignissimus, qui nos ad aeternam ipsius 10
gloriam per Christum Iesum vocavit, ipse vos per breve
tempus malis affectos reddet idoneos, confirmabit, corro-
borabit, stabiliet. Ei debetur maiestas et potentia in aeter- 11
num. Utique.

---

*) Prov. XI, 31. **) Prov. III, 34.

mente, ne quis culpae reus poenis afficiatur. 12—19. Presbyte-
rorum est, coetibus chr. pio prospicere animo, et qui parent, iuniores pietate, qua par est, obedire tenentur. Cura rerum humanarum missa, animos vestros curate; magna imminent pericula, ad quae perferenda Deus vires vobis suppeditet. Denique Silvanum iis commendat, salutationibus quibusdam additis.

12 *Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζο-*
μαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν, ταύ-
13 *την εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἑστήκατε. Ἀσπά-*
ζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ καὶ Μάρκος ὁ
14 *υἱός μου. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης.*
Εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

ΠΕΤΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΚΕΦ. Ι.

1 Συμεὼν Πέτρος δοῦλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ
τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ
2 ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰ-
ρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ καὶ Ἰησοῦ τοῦ
κυρίου ἡμῶν.
3 Ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς
ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ
4 καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ὧν τὰ μέγι-
στα ἡμῖν καὶ τίμια ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τού-
των γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως ἀποφυγόντες τῆς ἐν
5 κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς! Καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπου-
δὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει
6 ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ
γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομο-
7 νήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ
8 τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. Ταῦ-

V, 12. al. εἰς ἣν στῆτε. 13. al. pro *Βαβυλ.* l. Ἰόππῃ s. Ῥώμῃ
14. al. addunt: *Ἀμήν. Τέλος τῆς α καθολικῆς Πέτρου ἐπιστολῆς*
Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης. I, 1. al. *Σίμων.* 3. al. ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρε-
τῇ †. 4. al. ἐν τῷ κόσμῳ. 5. al. αὐτοὶ δὲ † s. αὐτῷ δὲ τούτῳ
s. αὐτοὶ δὲ τούτῳ † s. αὐτὸ δὲ τοῦτο †.

Per Silvanum fidum fratrem, ut opinor, paucis (ad 12
vos) scripsi adhortando ac testando, hanc esse veram Dei
gratiam, quam intuiti statis. Salutat vos una coetus Ba- 13
bylone delectus et Marcus filius meus. Salutate vos invi- 14
cem per osculum amoris. Concordia vobis omnibus per
Christum Iesum adsit.

PETRI

EPISTOLA SECUNDA.

CAP. I.

Simeon Petrus minister et legatus Iesu Christi iis qui- 1
bus fides eodem pretio, quo nobis, (i. e. eadem quae no-
bis praestantissima religio) contigit per benevolentiam Dei
nostri et servatoris Iesu Christi, salutem d. Gratia vobis 2
et concordia abunde contingat (quae) in accurata Dei co-
gnitione et Iesu domini nostri (sita est) (al. cum cogni-
tione etc.).

Quum divina eius vis omnia quae ad vitam et pie- 3
tatem pertinent donaverit per cognitionem eius qui nos
vocavit per magnificentiam suam et virtutem, (i. e. be-
nignitatem. al. eo consilio, ut ad beatam vitam et virtu-
tem adspiraremus) quibus ductus maxima nobis ac pretiosa 4
quaeque promissa benigne dedit, ut per haec divinae na-
turae redderemur participes, declinata horum temporum,
quae in cupiditatibus inest, pernicie. Sed hanc ipsam ob 5
causam omni studio collato in fide vestra virtutem, in vir-
tute cognitionem, in cognitione continentiam, in continen- 6
tia patientiam, in patientia pietatem, in pietate fraternum 7
amorem, in fraterno amore amorem (erga omnes homines)
exhibete. Haec enim si vobis insunt et magis insunt 8

Dicta salute apostolus hortatur, ut quam maximos faciant pro-
gressus in doctrina christiana accuratius cognoscenda, quippe
quae virtutem quamvis alat, quo aditus ad vitam beatam para-

τα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα οὐκ ἀργοὺς οὐδ
ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησ
9 Χριστοῦ ἐπίγνωσιν· ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλ
ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πα
10 λαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. Διὸ μᾶλλον, ἀδελφοί, σπουδάσα
βέβαιαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι· ταῦτ
11 γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ ποτε. Οὕτω γὰρ πλουσίω
ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασι-
λείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.
12 Διὸ οὐκ ἀμελήσω ἀεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν περὶ τού-
των, καίπερ εἰδότας καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσ
13 ἀληθείᾳ. Δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι, ἐφ᾽ ὅσον εἰμὶ ἐν τούτ
14 τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδώς, ὅτ
ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼ
15 καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. Σπου-
δάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδο
16 τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. Οὐ γὰρ σεσοφισμένοι
μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυ-
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ᾽
17 ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. Λαβὼ
1 γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθεί-
σης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης· „Οὗ-
τός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα.“
18 Καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐν-
19 εχθεῖσαν σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ, καὶ ἔχο-
μεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτ
προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως
οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρ-
20 δίαις ὑμῶν, τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προ-
21 φητεία γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. Οὐ γὰρ θελή-
ματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ᾽ ὑπὸ πνεύ-
ματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

ΚΕΦ. II.

1 Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ
ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν
αἱρέσεις ἀπωλείας καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην

I, 8. al. ὑμῖν παρόντα. 9. al. ἁμαρτημάτων †. 10. al. σπουδάσατε, ἵνα διὰ τῶν καλῶν (ὑμῶν) ἔργων ποιῆσθε †. 12. al. διὸ οὐ μελλήσω †. ib. al. ὑμᾶς ἀεὶ †. 20. al. ἐπηλύσεως s. διαλύσεως. 21. al. οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρ. †.

(quam in aliis i. e. quibus virtutibus si copiose estis in-
structi), non inertes neque steriles vos sistunt quoad do-
mini nostri Iesu Christi cognitionem; cui enim haec de- 9
sunt, caecus est, hebeti ingenio, oblitus lustrationis a pec-
catis olim a se commissis. Quare diligentius, fratres, na- 10
vate operam, ut vestram vocationem et electionem firmam
reddatis (i. e. beatitudinem vobis promissam tueamini);
haec enim facientes nunquam (de pristina fortuna) detur-
bemini. Sic enim abunde concedetur vobis introitus in 11
aeternum regnum domini nostri et servatoris Iesu Christi.

Quare non desinam semper de hisce rebus vos admo- 12
nere, quamvis bene gnaros et confirmatos in praesenti ve-
ritate. Iustum autem esse duco, quamdiu in hoc corpore 13
sum, excitare vos commonefaciendo, quum sciam, me bre- 14
vi hoc corpus esse depositurum, quemadmodum etiam do-
minus noster Iesus Christus mihi declaravit. Verum et- 15
iam semper operam dabo, ut (al. etiam semper) post ex-
itum meum haec in memoriam vobis revocare possitis.
Non enim argute excogitatas fabulas secuti illam domini no- 16
stri Iesu Christi vim et praesentiam exposuimus, sed spe-
ctatores, qua ille gaudet, magnificentiae. Accepit enim 17
a Deo patre honorem et maiestatem, hac voce a magni-
fica (Dei) maiestate ad eum delata: „hic est filius meus
dilectus, qui mihi admodum placet.“ Et hanc, quam di- 18
xi, vocem nos audivimus e coelo delatam in monte illo
sancto cum eo versantes, et certiora habemus oracula a 19
prophetis profecta, quibus si animadvertitis, recte agitis,
tanquam candelae obscuro in loco lucenti, usque dum dies
illucescat ac lucifer in animis vestris oriatur, hoc primum 20
tenentes, nullum scripturae sacrae vaticinium per se (ne-
que eventu in auxilium vocato) posse explicari. Non enim 21
voluntate hominis vaticinium unquam est prolatum, sed a
Spiritu impulsi sancto sancti Dei homines locuti sunt. —

CAP. II.

Exstiterunt vero etiam falsi in populo, quem nostis, 1
prophetae, quemadmodum etiam inter vos falsi erunt do-
ctores subdole perniciosas introducentes opiniones et, qui

---

ur. I, 1—11. Quapropter equidem iterum vos moneo, ut qui, quum iis quaecunque Iesus egit ac perpessus est ipse interfui, tutiorem viam ad accuratam rerum div. cognitionem vobis monstrare possum, quam qui malis artibus vos in devia abripere volunt. 12—21. Quum Deus iustissimus ne angelis quidem immo-

2 ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν· καὶ πολ-
λοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις, δι᾽ οὓς ἡ
3 ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ
πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται· οἷς τὸ κρίμα ἔκπα-
4 λαι οὐκ ἀργεῖ καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. Εἰ γὰρ
ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σει-
ραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμέ-
5 νους, καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ᾽ ὄγδοον
Νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ
6 ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόῤῥας τε-
φρώσας καταστροφῇ κατέκρινεν ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσε-
7 βεῖν τεθεικώς, καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ
τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς ἐῤῥύσατο·
8 (βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς
ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνι-
9 ζεν·) οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους
10 δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, μάλιστα δὲ
τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους
καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας. Τολμηταὶ αὐθάδεις,
11 δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες, ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ
καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες οὐ φέρουσι κατ᾽ αὐτῶν παρὰ
12 κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν· οὗτοι δέ, ὡς ἄλογα ζῶα, φυσι-
κά, γεγεννημένα εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι
βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται
13 κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας· ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν
ἡμέρᾳ τρυφήν, σπῖλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς
14 ἀπάταις αὐτῶν, συνευωχούμενοι ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες
μεστοὺς μοιχαλίδος καὶ ἀκαταπαύστους ἁμαρτίας, δελεά-
ζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεο-
15 νεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες εὐθεῖαν ὁδὸν
ἐπλανήθησαν ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ

II, 2. al. ἐξακ. αὐτῶν τ. ἀπωλείαις †. 3. al. νυστάξει. 4. al. τετηρημένους † s. κολαζομένους τηρεῖν s. τηρεῖσθαι †. 10. al. ἐν ἐπιθυμίαις †. ib. al. κυριότητας. 12. al. γεγενημένα †. ib. al. καὶ φθαρήσονται. 13. al. ἐν ταῖς ἀγνοίαις s. ἀγάπαις †. 14. al. ἀκαταπαύστου †. ib. al. πλεονεξίαις. 15. al. τὴν εὐθεῖαν †.

ipsos redemit, dominum abnegantes, sibimetipsis repentinam perniciem adducentes; et multi eorum libidines se- 2
quentur, propter quos vera religio (via, quam veritas monstrat, al. quae ad veram religionem cognoscendam du-
cit) contumelia afficietur, et avaritia ducti fictis sermo- 3
nibus vos lucrabuntur, quibus iudicium illud iam dudum non cessat et pernicies eorum non dormitat (i. e. poena
certissime eos manet eosque opprimet). Si enim Deus 4
angelis, qui peccaverant, non pepercit, sed vinculis tenebrarum (constrictos) in tartarum detrusos tradidit iudicio
asservandos, et antiquo terrarum orbi non pepercit, sed 5
octavum (cum septem aliis) Noachum iustitiae praeconem custodivit, inundatione mundo impiis repleto immissa, et 6
urbes Sodomorum et Gomorrhae in cineres redactas perniciei condemnavit, exemplo futurorum impiorum propo-
sito, et probum Lotum, qui impiorum libidinosa vita af- 7
fligebatur, eripuit: (videndo enim et audiendo probus ille 8
inter eos habitans de die in diem animum probum improbe (eorum) factis torquebat) inde patet, verum esse:
scit dominus impios e periculo (miseriis) eripere, impios 9
autem in diem iudicii servare puniendos, inprimis autem 10
eos, qui foedis corporis libidinibus indulgent et magistratus contemnunt. Homines (sunt) audaces sibi unice
placentes (al. qui sibi quaevis licere putant), ornamenta (viros summa dignitate conspicuos, al. genios coelestes) non
horrent proscindere conviciis, ubi angeli vi et potestate 11
superiores contra eos apud dominum contumeliosum non
ferunt iudicium; hi vero, ut animalia ratione destituta, 12
impetum naturae sequentia, ad captum nata ac perniciem, quum ea quae non intelligunt conviciis proscindunt, sua
ipsorum perversitate in perniciem ruent mercedem impro- 13
bitatis reportaturi; qui voluptatem ducunt quotidianam vitae delicatae mollitiem (al. luxuriam, quam medio die exercent; al. exigui temporis mollitiem), sordes ac maculae, insultantes fraudibus suis, conviviis vestris sese immiscen-
tes, oculos habentes plenos adulterii et peccati insatiabi- 14
les, allicientes homines infirmos, animum avaritia exerci-
tatum habentes, diris imprecationibus digni, deserta recta 15
via aberrarunt secuti viam Balaami, Bosoris filii, qui mer-

·igeris pepercit, universum antiquum mundum, inprimis Sodomitas et Gomorritas gravissimis affecit poenis, quae omnibus exemplo esse debebant: multo minus falsi illi doctores, qui clam rrepserunt, impurissimam ducunt vitam, Deum regnumque coe-

16 Βοσὸρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν
ἰδίας παρανομίας· ὑποζύγιον ἄφωνον ἐν ἀνθρώπου φω-
νῇ φθεγξάμενον ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν.
17 Οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι καὶ ὁμίχλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυ-
νόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται.
18 Ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι δελεάζουσιν ἐν
ἐπιθυμίαις σαρκὸς, ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγως ἀποφεύγον-
τας τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς
19 ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς·
20 (ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται.) Εἰ γὰρ
ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου ἐν ἐπιγνώσει τοῦ
κυρίου καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν
ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα
21 τῶν πρώτων. Κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπεγνωκέναι
τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς
22 παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. Συμβέβηκε δὲ αὐ-
τοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας· „Κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ
τὸ ἴδιον ἐξέραμα,“ καί· „Ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορ-
βόρου.“

ΚΕΦ. III.

1 Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοὶ, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπι-
στολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρι-
2 νῆ διάνοιαν, μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ
τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἡμῶν ἐν-
3 τολῆς τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος· τοῦτο πρῶτον γινώσκον-
τες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ᾽ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐν ἐμπαι-
γμονῇ ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευ-
4 όμενοι καὶ λέγοντες· Ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρου-
σίας αὐτοῦ; ἀφ᾽ ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα
5 οὕτω διαμένει ἀπ᾽ ἀρχῆς κτίσεως. Λανθάνει γὰρ αὐ-
τοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ
ἐξ ὕδατος καὶ δι᾽ ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ,
6 δι᾽ ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο· οἱ
7 δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ τῷ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμέ-
νοι εἰσὶ πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας
8 τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω

II, 17. al. νεφέλαι καὶ ὁμίχλαι. 18. al. ἐν ἀσελγείαις † s. ἀσελγείας †. ib. al. ὄντως ἀποφυγόντας †. 21. al. ὑποστρέψαι. ib. al. ἀπὸ τῆς παραδοθ. III, 2. al. ἀποστόλων ὑμῶν † 3. al. ἐπ᾽ ἐσχάτων †. ib. al. excl. ἐν ἐμπαιγμονῇ †. ib. al. αὐτῶν ἐπιθυμίας †. 7. al. τῷ αὐτοῦ †. ib. al. εἰσι. πυρὶ s. ἐν πυρί.

eadem improbitatis desideravit, sed improbitatis suae con- 16
victus est: iumentum vocis expers humana voce locutum
illam vatis dementiam cohibuit. Hi sunt fontes aqua ca- 17
rentes et nubes vi turbinis agitatae, quibus tartarus tene-
bris obductus in perpetuum paratus est. Praetumida enim, 18
quae sunt vanitatis, (al. tumida et vana) eloquentes alli-
ciunt ad (al. per) corporis cupiditates, libidines, eos qui
ipses in errore versantes parum effugiunt, libertatem iis 19
pollicendo, quum ipsi perversitatis mancipia sunt; (quo
enim quis inferior est (al. a quo enim quis vinctus est),
huic etiam in servitutem redactus.) Nam si ii qui sor- 20
des horum temporum per cognitionem domini ac servato-
ris Iesu Christi effugerunt, his autem iterum impliciti suc-
cumbunt, ultima (posterior) conditio deterior facta est
prima (priore). Satius enim erat iis, viam ad probitatem 21
ducentem non cognovisse quam, ea cognita, ab illa, quae
iis tradita est, sancta disciplina deficere. Convenit au- 22
tem iis quod inest in hoc vero proverbio: „canis redit ad
suum vomitum, et: „sus lota ad volutabrum stercoris.

CAP. III.

Hanc iam, carissimi, alteram vobis scribo epistolam, 1
per quas vos admonendo sinceram illam vestram mentem
excito, ut recordemini eorum quae ante dicta sunt a san- 2
ctis prophetis, et, quod nos apostoli tradimus, praecepti
domini ac servatoris, hoc primum (al. ante omnia) tenen- 3
tes, venturos esse extremo tempore cum irrisione irriso-
res, qui suis ipsorum libidinibus indulgent ac dicunt: ubi- 4
nam est illa adventus eius promissio? ex quo enim maio-
res vita decesserunt, omnia sic permanent ab initio rerum.
Latet enim eos hoc volentes (al. qui ita statuunt), coelos 5
fuisse olim et terram ex aqua et per aquam exertam illa
Dei voce, quarum (aquarum) vi, qui tum erat, mundus 6
inundatus periit; sed, qui nunc sunt, coeli et terra eadem 7
(Dei) voce (al. eodem (Dei) decreto) destinati sunt igni, qui
reservantur in diem iudicii ac perniciei impiorum hominum.
Unum autem hoc ne vos lateat, carissimi, *) unum diem 8

*) Ps. XC, 4.

leste contumeliose dictis proscindunt et habendi cupiditate, ut Bileamus, ducuntur, poenas div. effugient. II, 1—22. In memoriam vobis revocate ea quae vates sacri et apostoli de adventu Christi ad iudicium habendum omniumque rerum interitu, de

9 ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια
ἔτη καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. Οὐ βραδύνει ὁ κύριος
τῆς ἐπαγγελίας ὥς τινες βραδυτῆτα ἡγοῦνται, ἀλλὰ μα-
κροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ
10 πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. Ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου
ὡς κλέπτης, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται,
στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐ-
11 τῇ ἔργα κατακαήσεται. Τούτων οὖν πάντων λυομένων
ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς; ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ
12 εὐσεβείαις προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν
τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθή-
13 σονται καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. Καινοὺς δὲ οὐ-
ρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδο-
κῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ.
14 Διὸ, ἀγαπητοὶ, ταῦτα προσδοκῶντες σπουδάσατε
15 ἄσπιλοι καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ, καὶ
τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἡγεῖσθε,
καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος κατὰ τὴν
16 αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις
ταῖς ἐπιστολαῖς, λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων· ἐν οἷς
ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρε-
βλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐ-
17 τῶν ἀπώλειαν. Ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοὶ, προγινώσκοντες
φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπα-
18 χθέντες ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ· αὐξάνετε δὲ ἐν
χάριτι καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ
Χριστοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος.
Ἀμήν.

III, 9. al. μακροθ. εἰς s. δι' ὑμᾶς. †. 10. al. ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ †. (cf. 1 Thess. II, 5.) 12. al. τακήσεται. 14. al. ἄμωμοι †. 16. al. ἐν αἷς †. 18. al. εἰς τοὺς αἰῶνας s. ἡμέρας αἰώνων.

apud dominum aequare mille annos et mille annos unum
aequare diem. Non cunctatur dominus (auctor) illius pro- 9
missionis, ut quidam cunctationem esse ducunt, sed tar-
dior est nos intuitus (nobis indulget), qui non vult, ut
nonnulli pereant, sed ut omnes ad meliorem redeant men-
tem. Veniet autem ille dies domini ut fur, quo coeli cum 10
fragore peribunt, elementa autem conflagrantia dissolven-
tur ac terra et, quae in ea sunt, opera comburentur.
Haec igitur omnia quum dissolvuntur, quales tandem vos 11
esse oportet? (tales,) qui in vitae sanctitate et pietate
exspectant ac magnopere desiderant adventum illius, quem 12
Deus constituit, diei, propter quem (adventum) coeli igne
dissolventur et elementa conflagrantia liquescunt. Novos 13
autem coelos et terram novam secundum eius promissum
quod nostis, exspectamus, in quibus probitas fixam habet
sedem.

Quare, carissimi, haec exspectantes date operam, ut 14
a labe et macula alieni ab eo deprehendamini concordes,
et illam domini nostri patientiam salutem habete, quem- 15
admodum etiam amatus noster frater Paulus pro ea, quae
ei data est, sapientia vobis scripsit, ut etiam in omnibus 16
suis epistolis, verba faciens in iis de hisce rebus; in qui-
bus quaedam difficilia sunt intellectu, quae imperiti et non
confirmati, quemadmodum reliqua quoque scripta, in suam
ipsorum perniciem distorquent. Vos igitur, carissimi, re 17
ante cognita, vobis cavete, ne illa impiorum fraude una
seducti de firmo mentis statu deiiciamini; sed incrementa 18
capite gratiae et cognitionis domini nostri ac servatoris
Iesu Christi. Ei gloria et nunc et in aeternum debetur.
Utique.

---

ovo rerum ordine ac sede beatorum vaticinati sunt. Igitur ad
l animum vestrum componite vestrosque conformate mores, uti
m Paulus vos edocuit, cum summa in re christiana constantia.
—18.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΚΕΦ. Ι.

1 Ὃ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλ-
μοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφη-
2 σαν, περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς· — καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη
καὶ ἑωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν
τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐφα-
3 νερώθη ἡμῖν· — ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλ-
λομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ᾽ ἡμῶν·
καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ
4 τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ταῦτα γράφομεν
ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη.
5 Καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἀγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ᾽ αὐτοῦ
καὶ ἀναγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι καὶ σκοτία
6 ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν
ἔχομεν μετ᾽ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευ-
7 δόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ
φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ, κοινω-
νίαν ἔχομεν μετ᾽ ἀλλήλων καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας.
8 Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶ-
9 μεν καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. Ἐὰν ὁμολογῶμεν
τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ
ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδι-
10 κίας. Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην
ποιοῦμεν αὐτὸν καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

I, 3. al. ἀπαγγ. καὶ ὑμῖν †. 4. al. γράφομεν ἡμεῖς †. 5. al. ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία †. 7. al. καθαρίσει s. καθαριεῖ. 8. al. ἡ ἀλήθ. ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστι †.

IOHANNIS

EPISTOLA PRIMA.

CAP. I.

Quod ab initio erat, quod audivimus, quod vidimus ocu- 1
lis nostris, quod contemplati sumus et manus nostrae con-
trectarunt, de illa, quae vitam largitur (beatam), doctrina
(al. de logo vivo vitaeque auctore): — et vita illa apparuit 2
et vidimus et testamur et annuntiamus vobis illam aeter-
nam vitam, quippe quae erat apud patrem et nobis appa-
ruit, — quod vidimus et audivimus, vobis renuntiamus, 3
ut vos quoque societatem habeatis nobiscum; verum haec
nostra societas etiam cum patre et cum filio eius Iesu
Christo sit. Et haec scribimus vobis, ut laetitia vestra 4
omnibus numeris sit absoluta.

Atque hic est nuntius ille, quem ab eo audivimus et 5
vobis afferimus, Deum lucem esse nec ullas in eo tene-
bras. Si dicamus, nos societatem cum eo habere, et in 6
tenebris versemur, mentimur, nec facimus id quod verum
est; sin autem in luce versamur, quemadmodum ipse in luce 7
est, societatem habemus mutuam et sanguis Iesu Christi
filii eius lustrat nos ab omni peccato. Si dicamus, nos 8
a peccato immunes esse, nosmetipsi decipimus et veritas
non inest in nobis. Si confiteamur peccata nostra, fidus 9
est ac benignus, ut peccata nobis remittat et puros nos
reddat ab omni improbitate. Si dicamus, nos non pec- 10
casse (et etiamnum peccare), mendacem facimus ipsum
eiusque doctrina in nobis non inest.

Testimonium meum de I. Chr., dicit apost., fide dignissimum est. 1—4. Deus est lux, ad quam tota vita componenda est, ut simus sinceri et integri Iesu cultores. Qui sibi alienus esse videtur a peccatis, errat; qui peccatorum suorum sibi conscius

ΚΕΦ. II.

1 Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε,
καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέ-
2 ρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ
τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον,
3 ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκο-
μεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τη-
4 ρῶμεν. Ὁ λέγων· Ἔγνωκα αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐ-
τοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶ καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ
5 ἔστιν. Ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τού-
τῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. Ἐν τούτῳ γινώσκο-
6 μεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. Ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει,
καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν.
7 Ἀγαπητοὶ, οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ' ἐντολὴν
παλαιὰν ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς· ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ
8 λόγος ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. Πάλιν ἐντολὴν καινὴν γρά-
φω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν· ὅτι ἡ σκο-
9 τία παράγεται καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. Ὁ
λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν ἐν
10 τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐ-
τοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν·
11 ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ καὶ ἐν
τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκο-
12 τία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Γράφω ὑμῖν,
τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα
αὐτοῦ.

13 Γράφω ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρ-
χῆς· γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν·
14 γράφω ὑμῖν, παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. Ἔγραψα
ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς· ἔγραψα
ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ
15 ἐν ὑμῖν μένει καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. Μὴ ἀγαπᾶτε
τὸν κόσμον μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν
16 κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ, ὅτι
πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπι-
θυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλοζονεία τοῦ βίου οὐκ ἔστιν
17 ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. Καὶ ὁ κόσμος
παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα
18 τοῦ θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστί,

II, 4. al. ὅτι Ἔγνωκα †. 7. al. ἀδελφοὶ, οὐκ ἐντολήν †. ib. al. excl. ἀπ' ἀρχῆς †. 8. ἐν ἡμῖν †. 10. al. οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. 13. al. ἔγραψα, παιδία †. 14. al. γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι. ib. al. ὁ λόγος θεοῦ s. θεοῦ καὶ πατρός.

CAP. II.

Filii mei, haec scribo vobis, ne peccetis, et si quis 1
peccaverit, adiutorem habemus apud patrem Iesum Chri-
stum probum, et ipse est expiatio de peccatis nostris, 2
verum non solum de nostris, sed etiam de universo mun-
do. Et hac in re noscimus, nos eum nosse, si praecepta 3
eius servamus. Quicunque dicit: novi eum, et praecepta 4
eius non observat, mendax est atque in hoc veritas non
est. Quicunque autem doctrinam eius servaverit, in hoc 5
revera amor Dei perfectus est. Hac in re noscimus, nos
in eo esse. Quicunque dicit, se in eo manere, tenetur, 7
quemadmodum ille sese gessit, et ipse sic sese gerere.
Carissimi, non novum vobis scribo praeceptum, sed prae- 8
ceptum antiquum, quod habebatis ab initio: praeceptum
vobis scribo, quod verum est ex eius et vestro iudicio:
tenebrae praeterierunt ac lux illa vera iam fulget. Qui in 9
luce illa sese esse dicit et fratrem suum odio habet, adhuc in
tenebris est. Quicunque fratrem suum amat, in luce manet 10
nec est in eo offensio; quicunque autem fratrem suum odio 11
habet, in tenebris est et in tenebris versatur nec scit quo
sese vertat; nam tenebrae oculos eius occaecarunt. Scri- 12
bo vobis, filii, peccata vestra ob nomen eius vobis remitti.
Scribo vobis, patres, vos nosse eum qui ab initio 13
fuit; scribo vobis, iuvenes, vos improbum illum vicisse;
scribo vobis, pueri, vos patrem illum nosse. Scripsi vobis, 14
patres, vos nosse eum qui ab initio fuit; scripsi vobis,
iuvenes, vos robustos esse et doctrinam divinam in vobis
manere ac vos improbum illum vicisse. Ne amate hanc 15
temporum (al. rerum) formam neque res terrenas. Si quis
amaverit hanc temporum formam, ille patris amor in eo
non est; nam quidquid in hac temporum forma inest, cu- 16
piditas corporis et cupiditas oculorum et ratio vitae haud
ferenda non a patre proficiscitur, sed ab hac temporum
forma. Et haec temporum forma perit eiusque cupiditas, 17
sed quicunque voluntatem Dei facit, manet in aeternum.
Filii, ultima hora est, et quemadmodum audivistis, ad- 18

---

est, ad expiationem et salutem christianam pertingit. Vera ac certa Christi cognitio cernitur in lege div. observanda; item Dei amor. Hinc efficitur intima cum Christo societas. Quibus rebus si operam navamus, in luce versamur div. 1—11, 12. Vos, cuiuscunque aetatis et ordinis sitis, abiicite omnem rerum humanarum, quae ocius pereunt, amorem; nam iam summa rerum

καὶ καθὼς ἠκούσατε, ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν
ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν· ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχά-
19 τη ὥρα ἐστίν. Ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ
ἡμῶν· εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν·
ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν.
20 Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου καὶ οἴδατε πάντα.
21 Οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ'
ὅτι οἴδατε αὐτὴν καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας
22 οὐκ ἔστι. Τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος,
ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχρι-
23 στος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. Πᾶς ὁ
ἀρνούμενος τὸν υἱὸν οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει· ὁ ὁμολογῶν
24 τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα ἔχει. Ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ'
ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω· ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς
ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε.
25 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν,
26 τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν
27 πλανώντων ὑμᾶς. Καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ'
αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τὶς διδάσκῃ
ὑμᾶς· ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάν-
των καὶ ἀληθές ἐστι καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος· καὶ καθὼς
ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε ἐν αὐτῷ.
28 Καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅταν φανε-
ρωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ
29 ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Ἐὰν εἰδῆτε, ὅτι δίκαιός ἐστι,
γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην ἐξ αὐτοῦ
γεγέννηται.

ΚΕΦ. III.

1 Ἴδετε, ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἵνα
τέκνα θεοῦ κληθῶμεν! Διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει
2 ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. Ἀγαπητοὶ, νῦν τέκνα θεοῦ
ἐσμεν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα, οἴδαμεν δὲ, ὅτι
ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα· ὅτι ὀψόμεθα αὐ-
3 τὸν, καθώς ἐστι. Καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην
4 ἐπ' αὐτῷ ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. Πᾶς
ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁ-
5 μαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. Καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανε-

II, 23. al. excl. ὁ ὁμολογῶν — — ἔχει. 27. al. bis l. χάρισμα s. πνεῦμα. ib. al. μένει ἐν ὑμῖν †. ib. al. ὡς τὸ αὐτοῦ †. ib. al. μένετε ἐν αὐτῷ †. 28. al. ἵνα ἐὰν †. ib. al. σχῶμεν. 29. al. ἐὰν ἴδητε. III, 1. al. κληθῶμεν καὶ ἐσμεν †. ib. al. οὐ γινώσκει ὑμᾶς †.

versarium Christi venire, etiam nunc adversarii Christi
multi exstiterunt; unde noscimus, ultimam esse horam.
E nobis exierunt, sed non erant e nobis; si enim e nobis 19
erant, nobiscum mansissent; sed ut manifestarentur, non
esse omnes e nobis. Et vos inaugurati estis a sancto illo 20
et nostis omnia. Non scripsi vobis, vos veritatem non nos- 21
se, sed nosse eam et quodvis mendacium a veritate non
esse profectum. Quis est mendax ille, nisi is qui negat, 22
Iesum esse Christum (Messiam)? hic est ille Christi adver-
sarius, qui patrem negat et filium. Quicunque filium negat, 23
neque patrem habet; quicunque filium profitetur, etiam pa-
trem habet. Vos igitur quod ab initio audistis, in vobis 24
maneat; si in vobis manserit id quod ab initio audistis, etiam
vos in filio et patre manebitis. Et haec est illa promissio, 25
quam ipse nobis annuntiavit, vitam aeternam. Haec scri- 26
psi vobis de iis qui vos seducunt. Et vos quam augura- 27
tionem ab eo accepistis, in vobis manet nec opus habetis,
ut quis vos doceat, sed ut eadem inauguratio docet vos
de omnibus, et vera est nec mendacium; et quemadmodum
edocuit vos, in eo manebitis.

Et nunc, filii, manete in eo, ut, quando apparuerit, 28
liberum habeamus animum nec pudore ab eo suffunda-
mur in eius adventu. Si noveritis, eum sanctum esse, 29
intelligatis, quicunque sanctitatem vita exprimit, ex eo
esse natum.

C A P. III.

Videte, quantum amorem (amoris documentum) nobis 1
pater dedit, ut filii Dei vocaremur! Hanc ob causam mun-
dus (homines profani) nos non noscunt (a nobis sunt quam
maxime alieni), quoniam eum non norunt. Carissimi, nunc 2
filii Dei sumus, et nondum apparuit, quid (al. quales) fu-
turi simus; scimus autem, si apparuerit, nos ei fore simi-
les; nam videbimus eum, quemadmodum est — (constitu-
tus i. e. qualis est). Et quicunque hanc spem in eo reposi- 3
tam habet purum se reddit, quemadmodum ille purus est.
Quicunque peccatum committit, etiam legem violat (divi- 4
nam), et peccatum est legis (div.) violatio. Et nostis, il- 5

---

in discrimine versatur: adversarii Messiae e vobis prodierunt, qui Iesum Messiam esse et filium Dei negant. Vos vero perseverate in ea, quam didicistis, doctrina, qua sola cum Deo et Christo coniunctissimi vita beata potiri possitis. Hac de causa ad vos scripsi. 13—27. Lucalentissimum amoris documentum pater coelestis per Christum nobis exhibuit, ut tanquam filii ab omni labe perpur-

ρώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐ-
6 τῷ οὐκ ἔστι. Πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει·
πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν οὐδὲ ἔγνωκεν αὐ-
7 τόν. Τεκνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς· ὁ ποιῶν τὴν δικαι-
8 οσύνην δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. Ὁ
ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ' ἀρ-
χῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. Εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς
9 τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. Πᾶς ὁ γε-
γεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα
αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ
10 τοῦ θεοῦ γεγέννηται. Ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα
τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου.
Πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ,
11 καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Ὅτι αὕτη ἐστὶν
ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλ-
12 λήλους· οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν καὶ ἔσφαξε
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι
τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
13 δίκαια. Μὴ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ
14 κόσμος. Ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θα-
νάτου εἰς τὴν ζωήν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ
15 ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν μένει ἐν τῷ θανάτῳ. Πᾶς ὁ μι-
σῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστὶ καὶ οἴδατε,
ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ
16 μένουσαν. Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖ-
νος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφεί-
17 λομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι. Ὃς δ'
ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐ-
τοῦ χρείαν ἔχοντα καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ'
18 αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; Τεκνία
μου, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ τῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐν ἔργῳ
19 καὶ ἀληθείᾳ. Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀλη-
θείας ἐσμέν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας
20 ἡμῶν, ὅτι, ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μεί-
ζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ γινώσκει πάντα.
21 Ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν,
22 παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμ-
βάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν
23 καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. Καὶ αὕτη ἐστὶν

III, 7. al. παιδία (s. μου), μηδείς. 11. al. ἐπαγγελία †. 16. al. τὰς ψυχὰς θεῖναι †. 17. al. μενεῖ. 18. al. μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ †. 19. al. γνωσόμεθα †. 22. al. ἀπ' αὐτοῦ †. 23. al. πιστεύωμεν †.

lum apparuisse, ut peccata nostra tolleret, et peccatum in
eo non esse. Quicunque in eo manet, non peccat; quicun- 6
que peccat, non vidit eum neque eum novit. Filii, nemo 7
vos decipiat; quicunque probitatem exercet, probus est,
quemadmodum ille probus est. Quicunque peccatum com- 8
mittit, ad malum pertinet daemonem; nam ab initio malus
daemon peccavit. Hunc in finem Dei filius apparuit, ut
opera mali everteret daemonis. Quivis ex Deo natus pec- 9
catum non facit, quia semen divinum in eo manet, nec
potest peccare, quia ex Deo natus est. Hac in re mani- 10
festi sunt filii Dei ac filii mali daemonis.

Quicunque iustitiam (al. sanctitatem) non exercet, a
Deo non habet originem, et quicunque fratrem suum non
amat. Nam hoc est illud praeceptum, quod ab initio audi- 11
vistis, ut nos mutuo amemus: non quemadmodum Cainus 12
a malo daemone repetebat originem et fratrem suum occi-
dit: et qua de causa eum occidit? quoniam facta eius im-
proba erant, illa autem fratris eius proba. Ne miremini, 13
fratres mei, si vos odio habent homines profani. Nos no- 14
vimus, e morte ad vitam nos esse transgressos, quia fra-
tres amore amplectimur; quicunque fratrem non amat, in
morte manet. Quicunque odio habet fratrem suum, homi- 15
cida est, et nostis, homicidam non habere vitam in se ma-
nentem. In hac re cognovimus amorem, quem dixi, quod 16
ille pro nobis vitam suam deposuit; etiam nos debemus vitam
nostram pro fratribus deponere. Quicunque huius vitae bo- 17
nis abundaverit et fratrem viderit egentem et animum suum
(benignum) ei occluserit, quomodo ille Dei amor in eo ma-
neat? Filii mei, non verbis neque ore amemus, sed re et 18
facto et veritati convenienter. Atque hac in re noscimus, 19
nos a veritate totos pendere, et coram eo animis nostris
persuadebimus (al. tranquillos reddere poterimus), si nos 20
animus noster condemnet, maiorem esse Deum animo no-
stro omniaque scire. Carissimi, si animus nos non damnet, 21
bono erga Deum animo sumus et quidquid petivimus, ab eo 22
accipimus, quoniam praecepta eius servamus et quae in o-
culis eius accepta sunt facimus. Atque hoc est eius prae- 23

---

gati vita donaremur beata. Qui peccatis deditus est, ad regnum diaboli pertinet; igitur etiam si ab amore sumus alieni. Amori autem via patet ad regnum div. Igitur per Iesum, qui mortem pro nobis subiit, meliora edocti mutuo nos amemus. 23—III, 18. Recti conscientia in animis nostris fiducia in Deo collocanda efficitur et preces, quas fundimus, ratae fiunt, quia nobis neque

ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ
αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς
24 ἔδωκεν ἐντολὴν ἡμῖν. Καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ
ἐν αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ· καὶ ἐν τούτῳ γινώ-
σκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἡμῖν
ἔδωκεν.

ΚΕΦ. IV.

1 Ἀγαπητοὶ, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δο-
κιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ
2 ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τού-
τῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ· πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμο-
λογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ
3 ἐστι· καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν, ἐκ τοῦ
θεοῦ οὐκ ἔστι· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ
ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη.
4 Ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτοὺς,
5 ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. Αὐτοὶ ἐκ
τοῦ κόσμου εἰσί· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι καὶ
6 ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. Ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν· ὁ
γινώσκων τὸν θεὸν ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ
θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. Ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦ-
7 μα τῆς ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. Ἀγαπητοὶ,
ἀγαπῶμεν ἀλλήλους· ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι καὶ
πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν
8 θεόν· ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν θεὸν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγά-
9 πη ἐστίν. Ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν
ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ
θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. Ἐν τού-
10 τῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεὸν,
ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν
11 αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ἀγαπητοὶ, εἰ
οὕτως ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλ-
12 λήλους ἀγαπᾷν. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται· ἐὰν ἀγα-
πῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει καὶ ἡ ἀγάπη αὐ-
13 τοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. Ἐν τούτῳ γινώσκομεν,
ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύ-
14 ματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. Καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ
μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα

IV, 2. al. γινώσκεται †. 3. al. ὃ λύει τὸν Χριστὸν, (ἀπὸ) ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι †. 4. al. delent Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα †. 5. al. καὶ τοῦτο s. καὶ διὰ τοῦτο. 8. al. γινώσκει. 9. al. ἀπέστειλεν. 14. al. ἐθεασάμεθα.

ceptum, ut nomini filii eius Iesu Christi fidem habeamus
ac nos invicem amemus, quemadmodum nobis praecepit. Et 24
quicunque praecepta eius observat, in eo manet atque ipse
in eo; atque inde colligimus, eum in nobis manere, (nempe)
ex illo Spiritu, quem nobis dedit.

CAP. IV.

Carissimi, ne cuivis, qui Spiritu agitur, fidem habete, 1
sed explorate homines qui Spiritu aguntur, an a Deo sint
profecti; nam multi falsi prophetae in mundum exierunt.
Hac in re noscite Spiritum divinum: quivis Spiritu ductus 2
Iesum Christum corpore indutum venisse profitetur, a Deo
est profectus; et quivis Spiritu ductus Iesum non profitetur, 3
a Deo non est profectus; et hoc est adversarii Christi, quod
(quem) venire audivistis, et nunc iam est in mundo. Vos 4
a Deo estis profecti, filii, et vicistis eos, quoniam is qui
in vobis inest maior est quam is qui in mundo est (hominibus profanis). Ipsi sunt e numero hominum profanorum; 5
propterea ex more horum temporum loquuntur et profani
homines aures iis praebent. Vos a Deo estis profecti; qui- 6
cunque Deum novit, vos audit; qui non a Deo profectus
est, vos non audit. Ex hoc cognoscimus Spiritum veritatis et spiritum fraudis (al. veros et falsos doctores). Caris- 7
simi, mutuo nos amplectamur amore; nam amor a Deo habet originem et quicunque amat, ex Deo natus est et Deum
cognoscit; quicunque non amat, Deum non novit; nam 8
Deus amor est. In hoc amor Dei erga nos apparuit, quod 9
Deus filium suum unigenitum in hunc ablegavit mundum,
ut per eum viveremus. Hac in re cernitur amor, non quod 10
nos amavimus Deum, sed quod ipse amavit nos et filium
suum ablegavit ad peccata nostra expianda. Carissimi, si 11
Deus sic nos amavit, nos quoque nos invicem amare debemus. Deum nemo unquam vidit; si nos vicissim amamus, 12
Deus in nobis manet eiusque amor in nobis consummatus
est. Hac in re cognoscimus, nos in eo manere et ipsum 13
in nobis, quoniam de suo Spiritu nobis dedit. Et nos vidi- 14
mus ac testamur, patrem filium servatorem mundi misisse.

---

amor neque fides in Christo posita, quae est legum div. observatio, deest. Doctrinas diligenter examinate; qui Iesum Messiam natum esse negat, in gravissimo versatur errore rebusque humanis totum sese tradidit; id quod minime decet christianos. 19—IV, 7. Mutuum colamus amorem, quoniam Deus nos amavit et amore ductus filium suum dedit, ut Deo per amorem probare-

15 τοῦ κόσμου. Ὃς ἂν ὁμολογήσῃ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς
τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ.
16 Καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν
ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. Ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ καὶ ὁ μένων
ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ θεῷ μένει καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. Ἐν
17 τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ᾽ ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν
ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι,
18 καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Φόβος οὐκ ἔστιν
ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ᾽ ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φό-
βον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει· ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τε-
19 τελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτὸν, ὅτι
20 αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. Ἐάν τις εἴπῃ· Ὅτι ἀγα-
πῶ τὸν θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης
ἐστίν. Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρα-
κε, τὸν θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾷν; Καὶ
21 ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν
τὸν θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

ΚΕΦ. V.

1 Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς, ἐκ
τοῦ θεοῦ γεγέννηται· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα
2 ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ γινώ-
σκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν
3 θεὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. Αὕτη
γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τη-
4 ρῶμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. Ὅτι πᾶν
τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ αὕτη
ἐστὶν η νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν.
5 Τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι
Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ;
6 Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι᾽ ὕδατος καὶ αἵματος Ἰησοῦς ὁ
Χριστός· οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵ-
ματι· καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν
7.8 ἡ ἀλήθεια. Ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες· τὸ πνεῦμα καὶ

IV, 16. al. πιστεύομεν. 19. al. ὅτι ὁ θεὸς. ib. al. πρῶτον. 20. al. οὐ δύναται. V, 2. al. ἐντολὰς αὐτοῦ ποιῶμεν †. 5. al. τίς δέ ἐστιν. 6. al. δι᾽ αἵματος καὶ πνεύματος. ib. al. ἀλλ᾽ ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἐν τῷ πνεύματι s. ἐν τ. αἵματι καὶ τῷ ὕδατι s. ἐν τῷ αἵματι καὶ ἐν τῷ πνεύματι. alii aliter. 7. al. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, ὁ λόγος καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι. Καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν †.

Quicunque professus fuerit, Iesum esse filium Dei, Deus in 15
eo manet atque ipse in Deo. Et nos cognovimus ac credi- 16
dimus amorem, quem Deus erga nos habet. Deus amor
est, et qui in amore manet, manet in Deo et Deus in ipso.
Hac in re omnibus numeris absolutus est amor nobiscum, 17
ut laeto animo simus die iudicii, quod quemadmodum ille
est (qualem ille sese gessit), nos quoque in hoc mundo (in
hoc rerum, quae nunc sunt, ordine) sumus (eodem amore).
Metus non est in amore, sed perfectus amor foras eiicit me- 18
tum; nam metus cruciatum habet (al. cum poenae cogita-
tione coniunctus est). Nos eum amemus, quoniam ipse pri- 19
mus nos amavit. Si quis, se Deum amare, dixerit, et fra- 20
trem suum odio habuerit, mendax est. Nam qui fratrem
suum, quem vidit (et etiamnum videt) non amat, Deum,
quem non vidit (nec videt), quomodo potest amare? Et 21
hoc ab eo habemus praeceptum, ut, qui Deum amat, etiam
fratrem suum amet.

CAP. V.

Quicunque credit, Iesum esse Christum (Messiam), ex 1
Deo natus est; et quicunque genitorem suum amat, amat
etiam ex eo natum. Hac in re cognoscimus, nos filios Dei 2
amare, si Deum amamus eiusque observamus praecepta.
Hic enim est Dei amor, ut praecepta eius servemus, et 3
praecepta eius non sunt difficilia. Nam quidquid ex Deo 4
natum est, mundum (al. omne genus malorum) vincit, et
haec est illa, quae mundum devicit, victoria, fides nostra.
Quis est, qui mundum (res humanas) vincat, nisi qui Iesum 5
filium Dei esse credit.

Hic est ille, qui per aquam venit et sanguinem, (i. e. 6
immersus et occisus et per utrumque (lavacrum et suppli-
cium) filius Dei declaratus est) Iesus Christus (Messias);
non per aquam solum, sed per aquam et sanguinem; et
Spiritus divinus est, qui testatur, quoniam Spiritus divi-
nus est veritas. Tres sunt, qui testantur: — Spiritus 7
sanctus et aqua et sanguis et hi tres uno ore consentiunt. 8

---

mur. Iesus est auctor salutis omnium. Per fidem in Christo positam et amorem cum utroque arctissime coniungimur et animo sumus fiduciae pleno. Amor Dei erga nos normam nobis exhibet, ad quam nostrum in alios amorem conformemus. 8—21. Si nobis persuasum habemus, Iesum esse Messiam, amore eum amplectimur eiusque observamus praecepta, victoriam de mundo

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

1 Ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ Κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς,
οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, (καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ
2 καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν,) διὰ τὴν ἀλή-
θειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς
3 τὸν αἰῶνα. Ἔσται μεθ' ὑμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη πα-
ρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ παρὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
υἱοῦ τοῦ πατρὸς ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.
4 Ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περι-
πατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ
5 τοῦ πατρός. Καὶ νῦν ἐρωτῶ σε, Κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν
γράφων σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγα-
6 πῶμεν ἀλλήλους. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπα-
τῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ,
7 καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε. Ὅτι
πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολο-
γοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί· οὗτός ἐστιν
8 ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ
ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολά-
9 βωμεν. Πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ
τοῦ Χριστοῦ θεὸν οὐκ ἔχει· ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ
10 Χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. Εἴ
τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει,
μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέ-
11 γετε. Ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ χαίρειν κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις
αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς.
12 Πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρ-

1. al. τῇ Κυρίᾳ s. καὶ Κυρίᾳ. 5. al. γράφω. 7. al. ἐξῆλθον †. 8. al. ἀπολέσητε ἃ εἰργάσασθε .... ἀπολάβητε †. 12. al ἔχω † ib. al. ἀλλὰ ἐλπίζω γενέσθαι †. ib. al. ἡ χαρὰ ὑμῶν †.

IOHANNIS

EPISTOLA SECUNDA.

Senior dilectae Cyriae (al. matronae) eiusque liberis, 1
quos ego vere amo, (neque ego solus, sed etiam omnes, qui
veritatem (chr.) cognitam habent,) ob veritatem, quae in 2
nobis manet et in perpetuum nobis aderit. Aderit vobis 3
gratia, misericordia, concordia a Deo patre atque a domino
Iesu Christo filio patris cum veritate et amore (al. per ve-
ritatem et amorem).

Valde laetatus sum, quod e liberis tuis inveni, qui ve- 4
ritati convenienter vivunt; quemadmodum mandatum acce-
pimus a domino. Et nunc te, Cyria, rogo, non ac si no- 5
vum tibi scribam praeceptum, sed quod ab initio habeba-
mus, ut mutuo nos amplectamur amore. Et hic est ille 6
amor, ut secundum praecepta eius vitam nostram conforme-
mus. Hoc est illud praeceptum, quemadmodum ab initio
audistis, ut ad id vitam componeretis. Nam multi plani 7
mundum intrarunt, qui Iesum Christum naturam humanam
induisse non profitentur: hic est planus ille et Christi ad-
versarius. Cavete vobis, ne ea, quae laboravimus, per- 8
damus, sed largam percipiamus mercedem. Quicunque mi- 9
grat nec manet in illa Christi doctrina, Deum non habet;
quicunque in doctrina Christi manet, hic et patrem habet et
filium. Si quis ad vos venit nec hanc fert doctrinam, no- 10
lite eum domum recipere nec ei apprecari salutem. Qui- 11
cunque enim salutem ei dedit, in malefactorum eius venit
societatem.

Quamquam multa vobis habebam scribenda, per char- 12

Salute Cyriae eiusque liberis dicta, laudat eorum in Christo profitendo constantiam; excitat eos ad mutuam amorem exercendum ac monet, ut ab adversariis Christi quam diligentissime sibi caveant, ita ut nullum omnino cum iis habeant commercium.

του καὶ μέλανος· ἐλπίζω γὰρ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ στό-
μα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρω-
13 μένη. Ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκ-
λεκτῆς.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

1 Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν
ἀληθείᾳ.
2 Ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ
3 ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. Ἐχάρην γὰρ
λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀλη-
4 θείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. Μειζοτέραν
τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀ-
5 ληθείᾳ περιπατοῦντα. Ἀγαπητέ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν ἐρ-
6 γάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύ-
ρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας· οὓς καλῶς ποι-
7 ήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. Ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνό-
8 ματος ἐξῆλθον μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. Ἡ-
μεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα
συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ.
9 Ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν
10 Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο, ἐὰν ἔλθω,
ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ λόγοις πονηροῖς φλυα-
ρῶν ἡμᾶς· καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις οὔτε αὐτὸς
ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει
11 καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. Ἀγαπητέ, μὴ μιμοῦ τὸ
κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. Ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ
12 ἐστιν· ὁ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. Δημητρίῳ

13. al. addunt: ἀμήν †. Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰωάννου θεολόγου ἐπιστολὴ β΄. καθολική. 4. al. μειζοτέραν ταύτης. 5. al. ἀδελφοὺς καὶ τοῦτο †. 7. al. ὀνόματος αὐτοῦ †. ib. al. ἐθνικῶν †. 8. al. ὑπολαμβάνειν †. 10. al. ἐπιδεχομένους κωλύει †. 11. ὁ δὲ κακοποιῶν †. 12. al. εἶδεν †.

tum et atramentum nolui; nam ad vos venire et coram
vobiscum colloqui spero, ut laetitia vestra omnibus nu-
meris sit absoluta. Liberi dilectae tuae sororis tibi salu- 13
tem dicunt.

IOHANNIS

EPISTOLA TERTIA.

Senior Caio dilecto, quem ego vere diligo, s. d. 1
Carissime, de omnibus opto, ut bene te habeas ac va- 2
leas, quemadmodum animus tuus valet. Magnopere enim 3
laetatus sum advenientibus fratribus et vitam tuam testanti-
bus veritati congruam, quemadmodum tu veritati conveni-
enter vivis. Maius hac re non habeo gaudium, ut audiam 4
filios meos secundum veritatem viventes. Carissime, cul- 5
tore Iesu dignum facis quodcunque in fratres et peregrinan-
tes, qui tuum amorem coram coetu christiano testati sunt, 6
contuleris; quos si Deo digne fueris prosecutus, recte fa-
cies. Nam ut nomen eius celebretur (al. religionis chr. 7
causa), exierunt nihil percipientes a gentilibus. Nos igi- 8
tur tales excipere debemus, ut et nos veritati inserviamus.
Scripsi coetui vestro, sed qui principatum apud eos 9
affectat, Diotrephes nos non admittit. Quare, si venero, 10
in memoriam ei revocabo facta, quae edit, quod maledictis
inanibus nos pungit; quibus non contentus neque ipse
excipit fratres et eos qui volunt impedit atque e coetu eii-
cit. Carissime, noli imitari malum, sed bonum. Qui recte 11
agit, divinae est originis; qui male agit, Deum non vidit.
Demetrio ab omnibus testimonium (honorificum) exhibitum 12

Caii presbyteri, quem salutat, hospitalitatem et benevolum erga doctores chr. ad exteros proficiscentes animum laudibus celebrat; vituperat animum Diotrephis arrogantem et malignum ac

μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας·
καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδατε, ὅτι ἡ μαρτυρία
ἡμῶν ἀληθής ἐστι.
13 Πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος
14 καὶ καλάμου σοι γράψαι· ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε καὶ
15 στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. Εἰρήνη σοι. Ἀσπάζον-
ταί σε οἱ φίλοι· ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

1 Ἰούδας Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου
τοῖς ἐν Θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τε-
2 τηρημένοις κλητοῖς. Ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη
πληθυνθείη.
3 Ἀγαπητοὶ, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν
περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν
παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς
4 ἁγίοις πίστει. Παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι οἱ πά-
λαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ
Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν καὶ τὸν μό-
νον δεσπότην καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνού-
5 μενοι. Ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς ἅ-
παξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας τὸ
6 δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν· ἀγγέλους τε
τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόν-
τας τὸ ἴδιον οἰκητήριον εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς
7 ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν· ὡς Σόδομα καὶ Γόμοῤῥα
καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκ-
πορνεύσασαι καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας πρό-
8 κεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. Ὁμοίως
μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μὲν μιαίνουσι,

---

15. al. add. ἀμήν. 1. al. Χριστοῦ Ἰησοῦ. ib. al. τοῖς ἔθνεσιν ἐν θεῷ. ib. al. pro ἡγιασμ. l. ἠγαπημένοις †. 4. al. δεσπότην θεὸν †. s. θεὸν καὶ δεσπότην τὸν κύριον ἡμῶν. 5. al. ὅτι ὁ θεὸς s. Ἰησοῦς (†.) λαὸν. 7. al. ὑπερέχουσαι.

sit et ab ipsa veritate; verum nos quoque testimonium exhibemus, et nostis, nostrum testimonium esse verum.
Multa habebam scribenda, sed nolo per atramentum et 13
calamum tibi scribere; sed confestim te videre et coram te- 14
cum collocuturum esse spero. Vale. Amici te salutant: 15
saluta amicos nominatim.

EPISTOLA IUDAE.

Iudas Iesu Christi minister, frater vero Iacobi hominibus 1
dilectis per Deum patrem consecratis et Iesum Christum
servatis (ad felicitatem Messianam) vocatis s. d. Miseri- 2
cordia vobis et concordia et amor abunde contingat.
Carissimi, omnem novans operam, ut de communi, 3
quam nostis, salute ad vos scriberem, necessarium esse
duxi literis vos exhortari, ut pro fide Deo consecratis semel data certamen subiretis. Irrepserunt enim homines qui- 4
dam, iam dudum huic iudicio (poenae) designati, impii, qui illud Dei nostri beneficium in lasciviam permutarunt et eum qui solus princeps est et dominus noster, Iesum
Christum negant. In memoriam autem vobis revocare volo, 5
quamquam vos hoc semel scitis, dominum, populo ex terra Aegypti servato, deinde eos, qui fidem denegaverant, per-
didisse, et angelos, qui suam dignitatem (al. priorem con- 6
ditionem) non servaverant, sed suum reliquerant domicilium, iudicio magni diei vinculis constrictos aeternis (sub tartarum missos) in tartaro servasse et etiamnum servare;
quemadmodum Sodoma et Gomorrha et quae eas circum- 7
iacent urbes, quae simili modo, quo hae, scortationi et libidinibus alienis (i. e. praeter naturam, illicitis) indulserant, propositae sunt exemplum ignis aeterni poenam luentes. Similiter tamen hi quoque somniantes corpus qui- 8
dem polluunt, sed magistratum contemnunt, sed dignitates

desinit in laudando Demetrio, qui in re chr. omne tulerat punctum. Salute dicta, 1. 2. apostolus monitis, minis, exemplis (Israelitarum, angelorum, Sodomitarum, archangeli Michaelis) in utram-

9 κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. Ὁ δὲ
Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος
διελέγετο περὶ τοῦ Μωϋσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρί-
σιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν· „Ἐπιτιμήσαι σοι
10 κύριος." Οὗτοι δὲ, ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν·
ὅσα δὲ φυσικῶς, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα, ἐπίστανται, ἐν τού-
11 τοις φθείρονται. Οὐαὶ αὐτοῖς! ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν
ἐπορεύθησαν καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύ-
12 θησαν καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κορὲ ἀπώλοντο. Οὗτοί εἰσιν
ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως,
ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες· νεφέλαι ἄνυδροι ὑπὸ ἀνέμων παρα-
φερόμεναι· δένδρα φθινοπωρινὰ ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόν-
13 τα, ἐκριζωθέντα· κύματα ἄγρια θαλάσσης ἐπαφρίζοντα
τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας· ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος
14 τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. Προεφήτευσε δὲ καὶ
τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνὼχ λέγων· „Ἰδοὺ, ἦλθε
15 κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάν-
των καὶ ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν περὶ πάν-
των τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν καὶ περὶ
πάντων τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτω-
16 λοὶ ἀσεβεῖς." Οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ, μεμψίμοιροι, κατὰ
τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι· καὶ τὸ στόμα αὐτῶν
λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν.
17 Ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προ-
ειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
18 Χριστοῦ· ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσονται
ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν
ἀσεβειῶν.
19 Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτοὺς, ψυχικοὶ, πνεῦ-
20 μα μὴ ἔχοντες. Ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν
πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτοὺς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προς-
21 ευχόμενοι ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε προςδεχόμενοι
τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ζωὴν αἰ-
22 ώνιον. Καὶ οὓς μὲν ἐλεεῖτε διακρινόμενοι· οὓς δὲ ἐν φό-
23 βῳ σώζετε ἐκ τοῦ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν
ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.

---

12. al. οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν †. ib. al. περιφερόμεναι †. 13. al. τὸν αἰῶνα †. 14. al. μυρίασιν ἁγίαις †. s. μυρ. ἀγγέλων s. μυρ. ἁγίων ἀγγέλων. 15. al. ἐλέγξαι †. 18. al. ἐπ' ἐσχάτου τοῦ χρόνου s. τῶν χρόνων ἐλεύσονται †. 19. al. excl. ἑαυτοὺς †. 22 et 23. al. καὶ οὓς μὲν ἐλέγχετε διακρινομένους· οὓς δὲ σώζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες· οὓς δὲ ἐλεεῖτε — — ἐν φόβῳ· μισοῦντες κτλ. †.

(homines summum dignitate conspicuos) proscindant convi-
ciis. Michael autem princeps angelorum, quum contendens 9
cum principe malorum daemonum de corpore Mosis discep-
taret, sententiam contumeliosam (al. condemnatoriam) de
eo ferre non est ausus, sed dixit: Te puniat dominus.
Hi vero, quaecunque non intelligunt, contumelia afficiunt; 10
quaecunque autem natura duce, ut animalia bruta, norunt,
haec in suam vertunt perniciem. Vae iis! nam Caini viam 11
ingressi sunt, Bileami fraude fructu exciderunt et Corachi
perierunt contumacia. Hi sunt in epulis vestris piis ma- 12
culae, sine verecundia vobiscum epulantes, semetipsos sagi-
nantes; nubes aqua carentes, a ventis agitatae; arbores au-
tumnales fructu carentes, bis emortuae, eradicatae; fluctus
furibundi maris, qui suas ipsorum spumant turpitudines; 13
sidera errantia, quibus tartarus tenebricosus in aeternum
destinatus est. Vaticinatus est autem his quoque septimus 14
ab Adamo Henochus his verbis; „ecce, exiit dominus cum 15
sanctis myriadibus, ut iudicium contra omnes exerceret et
omnes impios eorum convinceret de omnibus impiis, quae
impie ediderunt, factis et de omnibus male dictis, quae
contra eum elocuti sunt peccatores impii." Hi sunt con- 16
tensiosi, queruli, ad cupiditates suas vitam componentes;
et os eorum grandia loquitur, personam admirantes (i. e.
partium studio dediti) lucri causa. Vos autem, Carissimi, 17
in memoriam revocate quae ab apostolis domini nostri Iesu
Christi ante dicta sunt: dicebant enim vobis, ultimo tem- 18
pore fore derisores, qui suis cupiditatibus iisque impiis
indulgeant.

Hi sunt, qui se (a coetu chr.) separant, sensuum im- 19
perio subiecti, Spiritu carentes divino. Vos autem, Caris- 20
simi, sanctissima fide vestra innixi incrementa (rerum di-
vinarum) capiendo, Spiritu sancto afflati preces fundendo 21
ipsi in amore Dei persistite benevolentiam domini nostri Ie-
su Christi in vitam aeternam exspectantes. Et alios qui- 22
dem discrimen facientes (i. e. diligenti istorum hominum
adhibito delectu) tractate benigne; alios autem servate 23
per metum igni illi eos eripientes, odio habentes (aversan-
tes) vel vestimentum eorum corpore (vitiositate) inqui-
natum.

---

que partem prolatis, vaticiniis Henochi et apostolorum de impiis
et efarils lectores suos excitat, ut nequissimos et turpissimos
homines, qui ecclesiam chr. morum et doctrinae perversitate cor-
rumpant, caveant et in religione chr. profitenda et virtute exer-

24 Τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ὑμᾶς ἀπταίστους καὶ στῆ-
σαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει,
25 μόνῳ Θεῷ σωτῆρι ἡμῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου
ἡμῶν δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία καὶ νῦν
καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν!

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ.*)

ΚΕΦ. Ι.

1 Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς,
δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει· καὶ
ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ
2 αὐτοῦ Ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ
3 τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα εἶδε. Μακάριος ὁ
ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφη-
τείας καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γὰρ και-
ρὸς ἐγγύς.
4 Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ.
Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχό-
μενος καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐστιν ἐνώπιον
5 τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ
πιστὸς, ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν καὶ ὁ ἄρχων τῶν βα-
σιλέων τῆς γῆς, τῷ ἀγαπῶντι ἡμᾶς καὶ λούσαντι ἡμᾶς
6 ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ καὶ ἐποίη-
σεν ἡμᾶς βασιλείαν, ἱερεῖς τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ· αὐ-
τῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων!
7 Ἀμήν. Ἰδοὺ, ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται
αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν, καὶ

---

24. al. φυλάξαι αὐτοὺς †. 25. al. μόνῳ σοφῷ †. ib. verba διὰ Ἰησ. Χρ. κυρίου ἡμῶν e textu exciderunt ob ὁμοιοτέλευτον, ut Knappius monet. ib. al. ἐξουσίας πρὸ παντὸς τοῦ αἰῶνος †.

*) al. ἀποκ. Ἰ. τοῦ θεολόγου (καὶ εὐαγγελιστοῦ) s. τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ s. ἀποκ. τοῦ ἁγίου ἐνδοξοτάτου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ, (ἣν ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ ἐθεάσατο). I, 2. al. ὅσα τε †. 4. al. ἀπὸ τοῦ ὁ ὢν †. 5. al. ἐκ τῶν νεκρῶν †. ib. al. ἀγαπήσαντι †. 6. al. (ἡμῖν) βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς †.

Illi autem, qui vos intemeratos tueri et coram maie- 24
state sua irreprehensos cum gestione sistere potest, soli 25
Deo servatori nostro per Iesum Christum dominum no-
strum gloria et maiestas, potestas ac potentia et nunc
et in aeternum debetur. Utique debetur!

VISIONES IOHANNIS.

CAP. I.

Visio Iesu Christi, quam Deus ei dedit, ut suis cul- 1
toribus, quae brevi eventura sint, ostenderet; et per ge-
nium, quem miserat, coelestem cultori suo Iohanni signifi-
cavit, qui doctrinam testatus est divinam et testimonium 2
Iesu Christi, quaecunque vidit (al. prouti ipse usu cogno-
vit). Beatus, quicunque legit et quicunque haec vatici- 3
nia audiunt et servant quae iis continentur; nam tempus
(quo rata fiant) prope instat.

Iohannes septem illis in Asia coetibus (chr.) s. d. 4
Gratia vobis et pax ab eo qui est et qui erat et qui ve-
nit (al. perpetuus est) et a septem, qui coram throno
eius apparent, geniis et a Iesu Christo, teste fide digno, 5
primogenito e mortuis et principe regum orbis terrarum,
qui nos amat nosque a peccatis nostris per suum lustravit
sanguinem et regnum (al. reges et) nos, sacerdotes Deo 6
et patri ipsius constituit; ei (debetur) maiestas et pote-
stas in aeterna tempora! Utique. En, venit nubibus ve- 7
ctus, et videbit eum omnis oculus et quicunque eum per-

---

tenda constantes sint, et in laudibus Dei celebrandis desinit. 1—25.

Vaticiniorum, quae angelo interprete Iohanni contigere, auctor est ipse Deus. Beatus, qui ea cognoscit ac servat. I, 1—3. Iohannes septem coetibus chr. in Asia a Deo, septem angelis principibus et Christo, meritis, dignitate, potestate et maiestate insigni, fausta quaevis apprecatur. 4—7. Iohannes Spiritu ductus

κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς· ναὶ, ἀμήν.
8 Ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ Ω, λέγει κύριος ὁ Θεὸς, ὁ ὢν καὶ
9 ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ. Ἐγὼ Ἰωάννης,
ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ βα-
σιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νή-
σῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ
10 διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ [Χριστοῦ]· ἐγενόμην ἐν πνεύ-
ματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν
11 μεγάλην ὡς σάλπιγγος λεγούσης· Ὃ βλέπεις γράψον εἰς
βιβλίον καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις εἰς Ἔφεσον καὶ
εἰς Σμύρναν καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θυάτειρα καὶ εἰς
12 Σάρδεις καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ εἰς Λαοδίκειαν. Καὶ
ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἥτις ἐλάλει μετ' ἐμοῦ,
13 καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς καὶ ἐν μέσῳ
τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον
ποδήρη καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυ-
14 σῆν· ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ ὡς ἔριον
λευκὸν, ὡς χιὼν, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυ-
15 ρὸς, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ ὡς ἐν κα-
μίνῳ πεπυρωμένοι, καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων
16 πολλῶν, καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτὰ
καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκ-
πορευομένη καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ
17 δυνάμει αὐτοῦ. Καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς
πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρὸς, καὶ ἔθηκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἐπ'
ἐμὲ λέγων· Μὴ φοβοῦ· ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος
18 καὶ ὁ ζῶν· καὶ ἐγενόμην νεκρὸς καὶ, ἰδού! ζῶν εἰμὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου
19 καὶ τοῦ ᾅδου. Γράψον οὖν ἃ εἶδες καὶ ἅ εἰσι καὶ ἃ
20 μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα· τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ
ἀστέρων ὧν εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας
τὰς χρυσᾶς. Οἱ ἑπτὰ ἀστέρες ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλη-
σιῶν εἰσι καὶ αἱ λυχνίαι αἱ ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

I, 8. al. τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος †. 9. al. ὁ καὶ ἀδελφός †. ib. al. κοινωνός †. ib. al. ἐν τῇ βασιλείᾳ †. ib. al. ἐν Χρ. s. ἐν Ἰησ. †. 11. al. ἐγώ εἰμι τὸ Α. καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος· καὶ ὃ βλέπεις †. ib. al. ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἐν Ἀσίᾳ †. 12. al. ἐλάλησε †. 13. al. υἱόν †. 14. al. ὡσεὶ †. 17. al. ἐπέθηκε τ. δεξ. αὐτοῦ χεῖρα — λέγων μοι †. 18. al. τ. αἰώνων· ἀμήν· †. ib. al. τοῦ ᾅδου καὶ τοῦ θανάτου †. 20. al. αἱ ἑπτὰ λυχνίαι, ἃς εἶδες †.

foderunt, et *) pectora percutient propter eum omnes orbis terrarum gentes; sane, profecto. Ego sum primus et 8
ultimus, inquit dominus Deus, qui est et qui erat et qui
venit, omnipotens. Ego Iohannes, frater ille vester ac so- 9
cius calamitatum et regni et patientiae Iesu Christi, in
insula Patmo, quam vocant, fui ob doctrinam divinam et
testimonium Iesu Christi; fui, inquam, Spiritu actus di- 10
vino die domino sacro et audivi a tergo vocem magnam
ut tubae dicentis: quod vides libro consigna et mitte se- 11
ptem illis coetibus christianis Ephesum et Smyrnam et
Pergamum et Thyatiram et Sardes et Philadelphiam et
Laodiceam. Et converti me, ut illam, quae mecum lo- 12
quebatur, vocem viderem, et conversus septem vidi can-
delabra aurea atque in medio eorum similem homini, veste 13
indutum talari et ad pectus balteo cinctum aureo; caput 14
autem eius et capilli candidi ut lana alba, ut nix, et
oculi eius ut flamma ignea, et pedes eius orichalco si- 15
miles ut in fornaci flammantes, et vox eius ut vox aqua-
rum multarum, et dextra sua manu septem habebat stel- 16
las et ex ore eius gladius anceps acutus exibat eiusque
vultus ut sol splendet per vim suam. Et quum eum vi- 17
dissem, ad pedes eius tanquam mortuus prolapsus sum,
et dextram suam mihi imposuit his verbis: noli timere;
ego sum primus ille et ultimus et vivus; mortuus eram 18
et, ecce! vivo in sempiternum et claves teneo mortis et
Orci. Consigna igitur quae vidisti et quae sunt et quae 19
futura post haec: mysterium illud septem, quas in dextra 20
mea vidisti, stellarum et septem illa candelabra aurea.
Septem illae stellae angeli sunt septem, quos nosti, coe-
tuum et candelabra illa septem septem coetus sunt chr.

*) Zach. XII, 10.

div. in Patmo insula divinitus excitatur, ut ea quae videt literis mandet et septem in Asia coetibus communicet. 8—11. Septem stellae (i. e. angeli illorum coetuum) et septem (quibus ipsi coetus illi significantur) candelabra animo eius sese offerunt et quidam summo splendore ornatus, qui animum eius confirmat. 8—20.

ΚΕΦ. II.

1 Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας γράψον· Τάδε
λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ· ὁ
2 περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν· Οἶδα
τὰ ἔργα σου καὶ τὸν κόπον σου καὶ τὴν ὑπομονήν σου
καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς· καὶ ἐπείρασας τοὺς
λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους εἶναι καὶ οὐκ εἰσί, καὶ εὗ-
3 ρες αὐτοὺς ψευδεῖς· καὶ ὑπομονὴν ἔχεις καὶ ἐβάστασας
4 διὰ τὸ ὄνομά μου καὶ οὐ κεκοπίακας. Ἀλλ' ἔχω κατὰ
5 σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. Μνημό-
νευε οὖν πόθεν πέπτωκας, καὶ μετανόησον καὶ τὰ πρῶτα
ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχὺ καὶ κινήσω
τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοή-
6 σῃς. Ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικο-
7 λαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ
πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις· Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ
φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν τῷ παραδεί-
σῳ τοῦ θεοῦ μου.
8 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας γράψον·
Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς
9 καὶ ἔζησεν· Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν
πτωχείαν (ἀλλὰ πλούσιος εἶ,) καὶ τὴν βλασφημίαν ἐκ
τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλ-
10 λὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. Μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πά-
σχειν. Ἰδού, μέλλει βαλεῖν ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυ-
λακήν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἕξετε θλίψιν ἡμέρων δέκα.
Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον
11 τῆς ζωῆς. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει
ταῖς ἐκκλησίαις· Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανά-
του τοῦ δευτέρου.
12 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον·
Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖ-
13 αν· Οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρό-
νος τοῦ σατανᾶ· καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου καὶ οὐκ ἠρ-
νήσω τὴν πίστιν μου, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀντί-
πας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν,

II, 1. τῷ ἀγγ. τῷ τῆς Ἐφεσίνης †. 2. al. ἐπειράσω τοὺς φάσκοντας εἶναι ἀποστόλους †. 3. al. καὶ ἐβάστασας καὶ ὑπομονὴν ἔχεις καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας †. 5. al. ἐκπέπτωκας. 7. al. μέσῳ τοῦ παραδείσου (†) τοῦ θεοῦ. 8. al. ἐκκλησίας Σμυρναίων †. 9. al. πλούσιος δὲ (†.) — — βλασφ. τῶν λεγ. 10. al. μὴ φοβοῦ †. ib. al. ἐξ ὑμῶν διάβολος †. ib. al. ἡμέρας †. 13. al. excl. ἐν αἷς †. ib. all κατοικεῖ ὁ σατανᾶς †.

CAP. II.

Angelo illi coetus qui Ephesi est scribe: haec dicit 1
ille, qui septem dextra sua tenet stellas, qui media inter
septem candelabra aurea ambulat: novi opera tua et labo- 2
rem tuum et constantiam tuam et te non posse ferre im-
probos; te explorasse illos qui sese apostolos profitentur
nec sunt, teque eos deprehendisse mendaces; te esse con- 3
stantem et mea de causa (mala) tulisse nec defatigatum.
Sed habeo contra te, quod primum illum tuum amorem 4
missum feceris. Recordare igitur, unde cecideris, et mente 5
mutata ad prima facta redi; sin autem non (minus), ve-
niam tibi cito et candelabrum tuum e suo movebo loco,
nisi mentem mutaveris. Sed hoc habes (laude dignum), 6
quod odio habes facta Nicolaitarum, quae et ego odio
habeo. Quicunque aures habet, audito quid Spiritus divinus 7
dicat coetibus illis christianis: victori dabo comedendum
de arbore vitae, quae in paradiso est Dei mei.

Et angelo illi coetus qui Smyrnae est scribe: haecce 8
dicit primus et ultimus, qui mortuus erat et (nunc) vi-
vit: novi facta tua et calamitatem et paupertatem (sed 9
dives es,) et convicia ab iis profecta qui se Iudaeos esse
dicunt nec sunt, sed familia satanae. Ne metuas futuras 10
calamitates. En, coniectûrus est diabolus e vobis in cu-
stodiam (nonnullos), ut exploremini, et calamitates habe-
bitis decem dierum. Fidus sis usque ad mortem, et dabo
tibi coronam vitae (beatae). Quicunque aures habet, au- 11
dito quid Spiritus dicat divinus illis coetibus: victor ab
altera morte nulla affectus est (al. afficietur) iniuria.

Et angelo illi coetus qui Pergami est scribe: haecce 12
dicit qui gladium habet ancipitem, acutum: novi facta 13
tua et te, ubi thronus satanae est, habitare et nomen
meum profiteri nec fidem mihi datam denegasse vel illis
diebus, quibus Antipas testis meus fidus (non denegavit),

Ex Dei mandato a coetu Ephesino, cuius constantia in re chr. tuenda ac indefessum veritatis studium laudatur, efflagitat, ut ad pristinum redeat amorem sibique caveat a perversitate Nicolaitarum: II, 1—7. coetui Smyrnaeo, cuius patientia in calamitatibus, paupertate et contumeliis ob rel. chr. perferendis celebratur, animi fortitudo ad calamitates paulo post futuras commendatur: 8—11. coetui Pergameno, cui summa in fide chr. con-

14 ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ. Ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα,
ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδί-
δασκε τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν
15 Ἰσραήλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι. Οὕτως ἔχεις
καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν Νικολαϊτῶν ὁμοίως.
16 Μετανόησον οὖν· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχὺ καὶ πολε-
17 μήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. Ὁ
ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις·
Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου καὶ
δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα και-
νὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.
18 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γρά-
ψον· Τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς [αὐτοῦ] ὡς φλόγα πυρὸς καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι
19 χαλκολιβάνῳ· Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν
πίστιν καὶ τὴν διακονίαν καὶ τὴν ὑπομονήν σου καὶ τὰ
20 ἔργα σου τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. Ἀλλ' ἔχω
κατὰ σοῦ, ὅτι ἀφεῖς τὴν γυναῖκά σου Ἰεζάβελ, ἡ λέγου-
σα ἑαυτὴν προφῆτιν καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς
21 δούλους πορνεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα. Καὶ ἔδωκα
αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι ἐκ
22 τῆς πορνείας αὐτῆς. Ἰδού, βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην καὶ
τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν
23 μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς, καὶ τὰ τέκνα αὐ-
τῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ· καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκ-
κλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας,
24 καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. Ὑμῖν δὲ
λέγω, τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσι
τὴν διδαχὴν ταύτην, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βαθέα τοῦ
σατανᾶ (ὡς λέγουσιν)· Οὐ βάλλω ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος·
25 πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. Καὶ ὁ νι-
26 κῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ
27 ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ
σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται, ὡς κἀγὼ

II, 14. al. ἐδίδασκε τὸν Βαλὰκ †. 15. al. ὃ μισῶ (ὁμοίως) †. 16. al. excl. οὖν †. 17. al. φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα †. ib. al. οὐδεὶς ἔγνω †. 19. καὶ τὴν διακονίαν καὶ τὴν πίστιν — — καὶ τὰ ἔργα σου καὶ †. 20. al. κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν διδάσκειν καὶ πλανᾶσθαι τοὺς — — — εἰδωλόθυτα φαγεῖν †. 21. al. ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς καὶ οὐ μετενόησεν †. 22. al. ἰδού, ἐγὼ β. αὐτὴν εἰς φυλακὴν ... ἐκ τ. ἔργων αὐτῶν †. 24. al. καὶ λοιποῖς †. ib. al. καὶ οἵτινες †. ib. al. βάθη. ib. al. βαλῶ †. 27. al. συντριβήσεται †.

qui interfectus apud vos, ubi satanas habitat. Sed habeo 14
contra te pauca, quod habes (pateris) ibi firmiter tenen-
tes doctrinam Bileami, qui Balacum docebat peccandi au-
ctorem existere Israelitis, ut victimas deorum (commenti-
tiorum) ederent et scortarentur. Sic habes etiam tu fir- 15
miter tenentes doctrinam Nicolaitarum simili modo. Muta 16
igitur mentem; sin autem minus, cito tibi veniam et per
gladium illum oris mei bellum cum iis geram. Quicun- 17
que aures habet, audito quid Spiritus dicat divinus coeti-
bus christianis: victori dabo manna absconditum et dabo
ei calculum album et calculo nomen inscriptum novum,
quod nemo novit nisi qui accipit.

Et angelo illi coetus qui Thyatirae est scribe: haecce 18
dicit filius Dei, qui oculos habet ut flammam igneam et
cuius pedes similes sunt orichalco: novi facta tua et amo- 19
rem et fidem et beneficentiam (al. pauperes iuvandi stu-
dium) et patientiam tuam tuaque illa nuperrime facta, quae
plura sunt primis. Sed habeo contra te, quod mulierem 20
tuam habes Iesabelem, quae se vatem esse dicit et docet ac
seducit illos meos cultores scortari et comedere victimas
deorum (commentitiorum). Et dedi ei tempus, ut mentem 21
mutaret nec vult mentem mutare scortatione sua missa. En, 22
conficiam eam in lectum et qui cum ea adulterant in ca-
lamitatem magnam, nisi factis eius missis mentem muta-
verint, eiusque liberos per mortem interficiam; et cogno- 23
scent omnes coetus, me esse qui renes perscrutatur et
animos (intima hominum sensa), et agam vobiscum (et
quidem) cum quoque vestrum ad factorum normam. Vo- 24
bis autem dico, reliquis qui Thyatirae versantur, quot-
quot non habent hanc doctrinam, quippe qui non arcana
satanae (ut dicunt) noverunt: non iniiciam vobis aliud
onus (al. praeter quod habetis); verum quod habetis, fir- 25
miter tenete, usque dum venerim. Et qui vincit et facta 26
quae praecipio usque ad (vitae) finem observat — impe-
rium in omnes gentes ei dabo, quas sceptro pascet ferreo, 27
ut vasa fictilia confringit, quemadmodum ego quoque a

---

stantia magno est ornamento, sed temeritas in erroribus admittendis magno dedecori, auctor est, ut ad sanam mentem redeat 12—17. coetui Thyatireno, cuius amor, patientia, fides et constantia insignis est, sed vituperio digna levitas in falsis opinionibus admittendis ac ritibus sacris, suadetur, ut saluti suae prospiciat. 17—29.

28 εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου· καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέ-
29 ρα τὸν πρωϊνόν. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα
λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

ΚΕΦ. III.

1 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον·
Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς
ἑπτὰ ἀστέρας· Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι
2 ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. Γίνου γρηγορῶν καὶ στήρισον τὰ
λοιπὰ ἃ ἔμελλον ἀποθανεῖν. Οὐ γὰρ εὕρηκά σου τὰ ἔρ-
3 γα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ μου. Μνημόνευε οὖν
πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει καὶ μετανόησον.
Ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω [ἐπὶ σὲ] ὡς κλέπτης, καὶ
4 οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπὶ σέ. Ἀλλ᾽ ἔχεις ὀλίγα
ὀνόματα ἐν Σάρδεσιν, ἃ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν·
καὶ περιπατήσουσι μετ᾽ ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν.
5 Ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς καὶ οὐ
μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς
καὶ ὁμολογήσω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου
6 καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω
τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.
7 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γρά-
ψον· Τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινὸς, ὁ ἔχων τὴν κλεῖν
τοῦ Δαυῒδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείει καὶ κλείει καὶ οὐ-
8 δεὶς ἀνοίγει· Οἶδά σου τὰ ἔργα· ἰδοὺ, δέδωκα ἐνώπιόν
σου θύραν ἀνεῳγμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐ-
τήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λό-
9 γον καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. Ἰδοὺ, δίδωμι ἐκ τῆς
συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους
εἶναι καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται· ἰδοὺ, ποιήσω αὐ-
τοὺς, ἵνα ἥξωσι καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν
10 σου καὶ γνῶσιν, ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε. Ὅτι ἐτήρησας τὸν
λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας
τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμέ-
11 νης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ἔρ-
χομαι ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφα-
12 νόν σου. Ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στύλον ἐν τῷ ναῷ

III, 1. al. τὸ ὄνομα †. 2. al. στήριξον †. ib. al. μέλλει ἀπο-θανεῖν s. ἔμελλες ἀποβάλλειν †. ib. al. ἐνώπ. τοῦ θεοῦ excl. μου. 4. al. excl. al. ἀλλ᾽ †. ib. al. ὀνόματα καὶ ἐν †. 5. al. ἐξομολογήσομαι †. 7. al. ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ ᾅδου †. 8. al. καὶ ἣν οὐδεὶς †. 9. al. ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν †. 11. al. ἰδοὺ, ἔρχομαι †.

patre meo accepi; et dabo ei stellam matutinam. Quicun- 28
que aures habet, audito quid Spiritus dicat divinus coeti- 29
bus (chr.).

CAP. III.

Et angelo illi coetus qui Sardibus est scribe: haecce 1
dicit qui septem habet Dei spiritus et septem, quas nosti,
stellas: novi facta tua, te nomine (tantum) vivere et (re-
vera) esse mortuum. (Fac ut) vigiles et confirmes quae 2
moritura erant. Non enim deprehendi facta tua omnibus
numeris absoluta coram Deo meo. Recordare igitur, quo- 3
modo accepisti et audivisti, ac serva (np. doctrinam tra-
ditam) mentemque muta in melius. Si igitur non vigila-
veris, te superveniam ut fur neque noveris, qua hora te
superveniam. Sed habes paucos Sardibus, qui vestimenta 4
sua non polluebant, et versabuntur mecum albis induti ve-
stibus, quoniam digni sunt. Qui vincit, hic albis cir- 5
cumdabitur vestibus nec nomen eius ex libro vitae delebo
et profitebor nomen eius coram patre meo eiusque angelis.
Quicunque aures habet, audito quid Spiritus dicat divinus 6
coetibus christianis.

Et angelo illi coetus qui Philadelphiae est scribe: 7
haecce dicit sanctus ille, verax, clavem tenens Davidis,
quo aperiente nemo claudit et claudente nemo aperit: novi 8
facta tua; ecce, dedi coram te ianuam apertam (al. cura-
vi, ut porta tibi pateat), quam nemo valet claudere;
nam exiguam habes vim et (tamen) doctrinam meam ser-
vasti neque abnegasti nomen meum. En, do ex illo sa- 9
tanae coetu homines qui Iudaeos sese profitentur neque
sunt, sed mentiuntur; en, faciam eos (tales), ut veniant
et ad pedes tuos venerantes intelligant, me te amare. Nam 10
meam de constantia doctrinam servasti et ego te servabo
illo calamitatum tempore per universum orbem terrarum
grassaturo, ut exploret omnes in terra incolas. Venio ci- 11
to; firmiter tene quod habes, ne quis coronam tuam ca-
piat. Victorem — (quod attinet) — columnam eum fa- 12

Coetui Sardiano, in quo pauci tantum vitae integritati studuerunt, plurimi vero pietati prorsus emortui, consilium dat, ut vitam vere christ. vivat. III, 1—6. Coetui Philadelpheno, qui constans fuit in fide tuenda et calamitatibus tolerandis, praemia

τοῦ θεοῦ μου καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι· καὶ γράψω ἐπ᾽
αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως
τοῦ θεοῦ μου, τῆς καινῆς Ἱερουσαλὴμ, ἡ καταβαίνουσα
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ
13 καινόν. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς
ἐκκλησίαις.
14 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἐκκλησίας γράψον·
Τάδε λέγει ὁ Ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, ἡ
15 ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ· Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε
16 ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός. Ὄφελον ψυχρὸς ἦς ἢ ζεστός!
Οὕτως, ὅτι χλιαρὸς εἶ καὶ οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστὸς,
17 μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου. Ὅτι λέγεις· Ὅτι
πλούσιός εἰμι καὶ πεπλούτηκα καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω,
καὶ οὐκ οἶδας, ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ὁ ἐλεεινὸς
18 καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός· συμβουλεύω σοι
ἀγοράσαι παρ᾽ ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα
πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ, ἵνα περιβάλῃ καὶ μὴ φα-
νερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου· καὶ κολλούριον
19 ἐγχρίσαι τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. Ἐγὼ ὅσους
ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω· ζήλωσον οὖν καὶ μετα-
20 νόησον. Ἰδοὺ, ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω· ἐάν
τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσε-
λεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ᾽ αὐτοῦ καὶ αὐ-
21 τὸς μετ᾽ ἐμοῦ. Ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ᾽ ἐμοῦ
ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα καὶ ἐκάθισα μετὰ
22 τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς ἀκου-
σάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

ΚΕΦ. IV.

1 Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ, ἰδοὺ! θύρα ἠνεῳγμένη ἐν
τῷ οὐρανῷ καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἣν ἤκουσα ὡς σάλ-
πιγγος λαλούσης μετ᾽ ἐμοῦ, λέγων· Ἀνάβα ὧδε καὶ δεί-
2 ξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Καὶ εὐθέως ἐγενό-
μην ἐν πνεύματι καὶ, ἰδού! θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ
3 καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενος καὶ ὁ καθήμενος ἦν ὅμοι-
ος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι καὶ σαρδίῳ καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ
4 θρόνου ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. Καὶ κυκλόθεν τοῦ

III, 12. al. καταβαίνει. 14. al. ἐκκλησίας Λαοδικέων †. 15. al. ψυχρὸς εἴης †. 16. καὶ οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστὸς †. 17. al. καὶ οὐδὲν χρείαν †. ib. al. καὶ ἐλεεινὸς †. 18. al. ἔγχρισον †. 19. al. ζήλευε †. IV, 1. al. ἠνεωγμένη †. ib. al. λέγουσα. 2. al. ἐπὶ τὸν θρόνον. 3. al. καθήμ. ἦν †. ib. al. σαρδίνῳ †. ib. al. ὁμοία s. ὁμοίως.

ciam in templo Dei mei nec amplius foras exeat; atque
inscribam ei nomen Dei mei et nomen urbis Dei mei, no-
vorum Hierosolymorum, quae de coelo a Deo meo descen-
dit, et nomen meum novum. Quicunque aures habet, 13
audito quid Spiritus dicat divinus coetibus christianis.

Et angelo illi coetus qui Laodiceae est scribe: haecce 14
dicit Verax ille, testis fidus et verax, princeps eorum quae
Deus creavit: 'novi facta tua, te nec frigere nec calere. 15
Utinam frigeres aut caleres! Sic, quoniam tepidus es et 16
neque friges neque cales, ex ore meo te sum evomiturus.
Nam dicis: dives sum et dives fui neque ulla re indigeo, 17
et nescis, te esse aerumnosum et miserum et pauperem et
caecum et nudum; auctor tibi sum, ut emas a me aurum 18
igne exploratum, ut dives sis, et vestimenta candida, ut
induas nec ulla nuditatis tuae turpitudo appareat, atque
illine oculis tuis collyrium, ut videas. Ego quoscunque 19
amo, arguo et castigo; fac igitur studiosissime, ut mentem
mutes in melius. Ecce, foribus adsto et pulso; si quis vo- 20
cem meam audiverit et ianuam aperuerit, ad eum ingre-
diar et convivium cum eo celebrabo et ipse mecum. Vi- 21
ctorem si respicis, — dabo ei, ut mecum in throno meo
sedeat, quemadmodum ego quoque vici et cum patre meo
in throno eius consedi. Quicunque aures habet, audito 22
quid Spiritus dicat divinus coetibus christianis.

CAP. IV.

Postea oculos sustuli, et, ecce! ianua in coelo erat 1
aperta et vox illa prima, quam audiveram ut tubae me-
cum loquentis, (edita est) hunc in modum: adscende huc
et monstrabo tibi quae postea sunt eventura. Et confe- 2
stim abreptus eram Spiritu divino, et, ecce! solium col-
locatum erat in coelo atque in solio (quidam) sedebat et
qui sedebat similis erat visu lapidi iaspidi ac Sardio irisque 3
circumcirca cingebat solium similis visu Smaragdo
(Smaragdi colorem referens). Et circumcirca solio solia 4

---

virtutis promittit amplissima in regno Messiano 7—13. et coetui Laodicensi, cuius animus a sacro furore quam maxime alienus, iactatio divitiarum perstringitur, id agendum est docet, ut rerum div. cognitione, morum integritate ditetur. 14—21. His in terra peractis, porta coeli patet et angelus Iohannem propius accedere

θρόνου θρόνοι εἰκοσιτέσσαρες καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους εἰ-
κοσιτέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους περιβεβλημένους
ἐν ἱματίοις λευκοῖς καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους
5 χρυσοῦς. Καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ καὶ
φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι
ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ·
6 καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυ-
στάλλῳ καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου
τέσσαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν.
7 Καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι καὶ τὸ δεύτερον
ζῶον ὅμοιον μόσχῳ καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον
ὡς ἄνθρωπος καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετο-
8 μένῳ. Καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, ἓν καθ' ἓν αὐτῶν ἔχον
ἀνὰ πτέρυγας ἕξ, κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλ-
μῶν, καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς λέ-
γοντες· Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκρά-
9 τωρ, ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος! Καὶ ὅταν δώσουσι
τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ
ἐπὶ τοῦ θρόνου, τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
10 πεσοῦνται οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ κα-
θημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους
11 αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου λέγοντες· Ἄξιος εἶ, κύριε,
λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν· ὅτι
σὺ ἔκτισας τὰ πάντα καὶ διὰ τὸ θέλημά σου ἦσαν καὶ
ἐκτίσθησαν.

ΚΕΦ. V.

1 Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ
θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν, κατε-
2 σφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά. Καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυ-
ρὸν κηρύσσοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ· Τίς [ἐστιν] ἄξιος ἀν-
3 οῖξαι τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; Καὶ
οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς οὐδὲ
ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον οὐδὲ βλέπειν αὐτό.
4 Καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολλά, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι

IV, 4. al. bis εἴκοσι καὶ τέσσαρες †. ib. al. θρόνους εἶδον τοὺς †. ib. al. καὶ ἔσχον τὰς κεφαλὰς †. 5. al. καὶ βρονταὶ καὶ φωναί †. 6. al. excl. ὡς †. 7. al. ὡς ἄνθρωπος s. ὡς ἀνθρώπου. ib. al. πετωμένῳ †. 8. al. καὶ τέσσαρα †. ib. al. ἑαυτὸ εἶχον †. ib. al. γέμοντα †. ib. al. λέγοντα †. 9. al. δῶσι †. 10. al. εἴκοσι καὶ τέσσ. 11. al. εἰσὶ †. V, 1. ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν †. 2. al. κηρύσσοντα φωνῇ †. 3. al. οὐρανῷ οὐδὲ. 4. al. πολὺ †. ib. al. ἀνοῖξαι καὶ ἀναγνῶναι †.

apposita erant viginti quatuor atque in soliis illis viginti
quatuor sedentes (vidi) seniores circumdatos vestibus can-
didis eorumque capitibus coronas impositas aureas. Atque 5
ex solio, quod dixi, egrediuntur fulgura et voces (frago-
res) et tonitrua et septem faces igneae coram solio ar-
dentes, quae septem sunt Dei Spiritus; atque ante solium 6
mare vitreum simile crystallo et in medio solio totoque
eius ambitu quatuor animalia a fronte atque a tergo re-
ferta oculis. Animal illud primum simile leoni, alterum 7
animal simile vitulo, tertium animal formam referebat ho-
minis et quartum animal simile aquilae volanti. Haec 8
quatuor animalia, quorum singula senas gestant alas, cir-
cumcirca et intus referta sunt oculis neque desinunt die
nocteque dicere: sanctus, sanctus, sanctus dominus Deus
omnipotens, qui erat et qui est et qui venit (al. perpe-
tuus)! Et quando animalia illa gloriam et honorem et 9
gratias persolvunt ei qui solio insidet, ei qui in aeternum
vivit, illi viginti quatuor seniores procumbunt coram so- 10
lio insidente ac venerantur in perpetuum viventem et co-
ronas suas deiiciunt coram solio his verbis: dignus es, 11
domine, qui gloriam et honorem et potestatem capias; nam
omnia creasti et ex tua voluntate erant et creata sunt.

CAP. V.

Et ad dextram eius qui solio insidebat volumen vidi 1
intus et a tergo scriptum, septem obsignatum sigillis. Et 2
angelum vidi robustum magna voce clamantem: quis di-
gnus est qui hoc volumen aperiat eiusque solvat sigilla?
Et nemo poterat sursum in coelo neque in terra neque in 3
locis subterraneis volumen aperire, ne oculis quidem id
usurpare. Et ego multum plorabam, quod nemo dignus 4

---

iubet. Hic Deum solio insidentem, summo splendore indutum et viginti quatuor presbyteris stipatum et quatuor animalia, quae speciem Cherubim prae se ferunt et Deum laudibus celebrant, videt. IV, 1—11. Dextra Deus librum septem obsignatum sigillis, quae in universo mundo non nisi agnus ad medium solium

5 τὸ βιβλίον οὔτε βλέπειν αὐτό. Καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυ-
τέρων λέγει μοι· Μὴ κλαῖε· ἰδοὺ, ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ἐκ
τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαυΐδ, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ
6 τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ. Καὶ εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρό-
νου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέ-
ρων ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ,
καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, οἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ
7 τὰ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. Καὶ ἦλθε καὶ εἴλη-
φε τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρό-
8 νου. Καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα καὶ
οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου
ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας
9 θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων· καὶ ᾄδου-
σιν ᾠδὴν καινὴν λέγοντες· Ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ
ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ· ὅτι ἐσφάγης καὶ ἠγόρασας
τῷ Θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ
10 γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους καὶ ἐποίησας αὐτοὺς τῷ
Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ
11 τῆς γῆς. Καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν
κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων·
καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων καὶ χιλιάδες
12 χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ· Ἄξιόν ἐστι τὸ ἀρνίον
τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ σο-
13 φίαν καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν. Καὶ
πᾶν κτίσμα ὃ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ
ὑποκάτω τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἅ ἐστι καὶ τὰ
ἐν αὐτοῖς, πάντας ἤκουσα λέγοντας· Τῷ καθημένῳ ἐπὶ
τοῦ θρόνου καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ
14 δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων! Καὶ
τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον· Ἀμήν· καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες
πρεσβύτεροι ἔπεσαν καὶ προσεκύνησαν ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων.

ΚΕΦ. VI.

1 Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ
σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέ-

V, 5. al. ὁ ὢν ἐκ †. ib. al. ὁ ἀνοίγων †. ib. al. καὶ λῦσαι τὰς †. 6. al. εἶδον καὶ, ἰδοὺ! ἐν †. ib. al. ἅ εἰσι — — καὶ Θεοῦ τὰ ἀποστελλόμενα †. 10. al. ἐποίησας ἡμᾶς τῷ Θ. ἡ. βασιλείαν — — βασιλεύσομεν s. βασιλεύουσιν †. 11. al. κυκλόθεν †. 13. al. ἐν τῇ γῇ †. ib. al. τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα †. 14. al. ζῶα λέγοντα †. ib. al. excl. εἰκοσιτέσσ. et ζῶντι — — αἰώνων. VI, 1. al. excl. ἑπτὰ †.

esset repertus qui volumen aperiret et inspiceret. Et unus 5
e senioribus mihi: ne ploras, inquit, ecce, vicit leo ex
tribu Iudae, radix (al. surculus e radice) Davidis, ut li-
brum aperiret ac septem eius sigilla. Et vidi in medio 6
solii et quatuor animalium et in medio seniorum agnum
adstantem ut mactatum, septem instructum cornibus ac
septem oculis, qui septem sunt spiritus Dei ablegati in 7
universum orbem terrarum. Atque accessit et volumen il-
lud e dextra eius qui solio insidebat sumsit. Et quum 8
volumen sumsisset, quatuor illa animalia et viginti qua-
tuor seniores prolapsi sunt coram agno singuli tenentes ci-
tharas phialasque aureas suffimentis refertas, quae preces
sunt sanctorum (piorum); et carmen canunt novum hunc 9
in modum: dignus es qui volumen capias eiusque aperias
sigilla; nam mactatus es nosque Deo redemisti per sangui-
nem tuum, nos ex omni tribu, hominibus linguae diversis,
populis ac gentibus, et constituisti eos Deo nostro reges 10
et sacerdotes, et regnabunt in orbe terrarum. Et vidi et 11
audivi vocem angelorum multorum solium et animalia se-
nioresque cingentium, quorum numerus millies centenis
millibus constabat, qui alta voce dicebant: dignus est 12
agnus hic mactatus qui potestatem capiat et opes et sapi-
entiam ac robur atque honorem et maiestatem et laudes.
Et omnes res creatae quae in coelo et in terra et infra 13
terram sunt et quae in mari et quae iis continentur, —
omnes audivi dicentes: illi qui solio insidet et agno lau-
des debentur et honor et maiestas atque imperium in tem-
pora sempiterna! Et quatuor illa animalia dicebant: uti- 14
que; et viginti quatuor seniores prolapsi adorarunt eum
qui in aeterna tempora vivit.

CAP. VI.

Et vidi, quum agnus unum e septem illis sigillis ape- 1
ruisset, et audivi unum e septem illis animalibus dicens

---

collocatus aperire studet idque dum coelicolae carminibus ac hymnis eum celebrant. V, 1—14. Primo sigillo aperto heroem quendam conspicit victoriae insignibus ornatum: secundo resi-

2 γοντος ὡς φωνὴ βροντῆς· Ἔρχου καὶ ἴδε! Καὶ εἶδον καί,
ἰδού! ἵππος λευκὸς καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων τό-
ξον· καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος καὶ ἐξῆλθε νικῶν καὶ ἵνα
3 νικήσῃ. Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν,
4 ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου λέγοντος· Ἔρχου! Καὶ ἐξῆλθεν
ἄλλος ἵππος πυῤῥὸς καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτὸν ἐδόθη
αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς καὶ ἵνα ἀλλήλους
5 σφάξωσι· καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη. Καὶ ὅτε
ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τρίτην, ἤκουσα τοῦ τρίτου
ζώου λέγοντος· Ἔρχου! Καὶ εἶδον καί, ἰδού! ἵππος
μέλας καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ
6 χειρὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσά-
ρων ζώων λέγουσαν· Χοῖνιξ σίτου δηναρίου καὶ τρεῖς
χοίνικες κριθῆς δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον
7 μὴ ἀδικήσῃς. Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τε-
τάρτην, ἤκουσα τοῦ τετάρτου ζώου λέγοντος· Ἔρχου!
8 Καὶ εἶδον καί, ἰδού! ἵππος χλωρὸς καὶ ὁ καθήμενος ἐπ-
άνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ ὁ Θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἠκο-
λούθει μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέ-
ταρτον τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ
9 ἐν θανάτῳ καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. Καὶ ὅτε ἤνοιξε
τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστη-
ρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
10 καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον· καὶ ἔκραξαν φωνῇ με-
γάλῃ λέγοντες· Ἕως πότε, ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀλη-
θινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν
11 κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; Καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἑκάστῳ
στολὴ λευκὴ καὶ ἐῤῥέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι
χρόνον, ἕως πληρωθῶσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καὶ οἱ
ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ μέλλοντες ἀποκτέννεσθαι ὡς καὶ αὐ-
12 τοί. Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, καὶ
σεισμὸς μέγας ἐγένετο καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκ-
13 κος τρίχινος καὶ ἡ σελήνη ὅλη ἐγένετο ὡς αἷμα καὶ οἱ
ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν ὡς συκῆ βάλλει

VI, 1. al. φωνῆς † s. φωνῇ †. ib. al. (et 4. 7.) ἔρχου καὶ βλέπε †. 2. (3. et 4.) al. ἐπ' αὐτῷ †. 3. al. δευτέραν σφραγῖδα. 4. al. ἀπὸ τῆς γῆς †. 5. τὴν τρίτην σφραγῖδα. 4. al. ἀπὸ τῆς γῆς †. 5. τὴν τρίτην σφραγῖδα †. 7. al. ἤκουσα φωνὴν τ. τ. ζ. λέγουσαν †. 8. al. καὶ ἀκολουθεῖ αὐτῷ μ. αὐτοῦ· καὶ ἐδ. αὐτοῖς ἐξουσία ἐπὶ τὸ τετ. τῆς γῆς †. 10. al. ἔκραζον †. ib. al. ὁ ἀληθινὸς †. ib. al. ἐκ τῶν κατοικ. †. 11. al. ἐδόθησαν ἑκάστοις (αὐτοῖς ἑκάστῳ) στολαὶ λευκαὶ .... χρόνον μικρὸν, ἕως οὗ πληρώσονται (s. πληρωθῶσι) †. ib. al. ἀποκτείνεσθαι †. 12. al. καί, ἰδού! σεισμός †. ib. al. ἐγένετο μέγας †. ib. al. excl. ὅλη †. 13. al. βαλοῦσα †. ib. al. μεγάλου ἀνέμου †.

tanquam voce tonanti: veni ac vide! Et vidi et, ecce! 2
equus albus et qui ei insidebat habebat arcum; cui data
erat corona et exiit victor atque ut vinceret. Et quum 3
alterum aperuisset sigillum, audivi secundum animal di-
cens: veni! Et egressus est alius equus rufus, cui qui 4
insidebat, ei datum erat, ut pacem e terra tolleret, et ut
se invicem caederent; et magnus gladius ei traditus erat.
Et quum sigillum aperuisset tertium, tertium audivi ani- 5
mal dicens: veni! Et vidi et, ecce! equus niger et qui
ei insidebat iugum (i. e. libram) sua tenebat manu. Et 6
vocem e medio quatuor animalium audivi dicentem: choe-
nix tritici denario et tres choenices hordei denario (veni-
bunt), et oleum vinumque ne laedas. Et quum sigillum 7
aperuisset quartum, quartum audivi animal dicens: veni!
Et vidi, et, ecce! equus pallidus, cui qui insidebat no- 8
men gerebat mortis et comitem habebat Orcum. Cui po-
testas data erat in quartam orbis terrarum partem, ut
gladio interficeret et fame et morte et vi ferarum terrae
bestiarum. Et quum quintum aperuisset sigillum, vidi sub 9
altari animas mactatorum (caesorum) propter doctrinam
divinam ac propter testimonium quod edebant (i. e. con-
stantiam in Christo profitendo); et magna voce hunc in 10
modum clamarunt: quousque tandem, domine sancte ac
verax, non iudicas et poenam repetis sanguinis nostri ab
incolis orbis terrarum? Quibus, data singulis veste can- 11
dida, dictum est, ut per tempus adhuc requiescerent, do-
nec et commilitones eorum et fratres, qui ut et ipsi in-
terficiendi essent, omnibus numeris essent absoluti (al. nu-
merum explessent). Et vidi, quum sigillum aperuisset 12
sextum, et magnus exstitit terrae motus et sol nigruit ut
saccus cilicinus et luna tota sanguinis referebat colorem 13
et stellae coeli deciderunt in terram quemadmodum ficus

---

gnato pax e terra aufugit: tertio ingens fames ingruit: quarto mors potestatem suam exercet et Orcus: quinto sanguis martyrum poenas adversariorum a Deo exposcit: sexto sol et luna caligine obducuntur, sidera de coelo decidunt, unde ad unum

τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ ἀνέμου μεγάλου σειομένη,
14 καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον εἱλισσόμενον καὶ
15 πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν· καὶ
οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ μεγιστᾶνες καὶ οἱ χιλίαρχοι
καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ καὶ πᾶς δοῦλος καὶ πᾶς
16 ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς
πέτρας τῶν ὀρέων καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέ-
τραις· Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώ-
που τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς
17 τοῦ ἀρνίου· ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐ-
τοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;

ΚΕΦ. VII.

1 Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας
ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσ-
σαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς
2 μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον. Καὶ εἶ-
δον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου,
ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος· καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ
τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν
3 γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων· Μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν
μήτε τὴν θάλασσαν μήτε τὰ δένδρα, ἄχρις οὗ σφραγί-
σωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων
4 αὐτῶν! Καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων ἑκα-
τὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγισμένοι ἐκ πά-
5 σης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ· ἐκ φυλῆς Ἰούδα ιβ΄ χιλιάδες
ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ῥουβὴν ιβ΄ χιλιάδες ἐσφραγισ-
6 μένοι· ἐκ φυλῆς Γὰδ ιβ΄ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυ-
λῆς Ἀσὴρ ιβ΄ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Νεφθα-
λεὶμ ιβ΄ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Μανασσῆ ιβ΄
7 χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Συμεὼν ιβ΄ χιλιάδες
ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Λευῒ ιβ΄ χιλιάδες ἐσφραγισμέ-
8 νοι· ἐκ φυλῆς Ἰσαχὰρ ιβ΄ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυ-
λῆς Ζαβουλὼν ιβ΄ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ἰω-
σὴφ ιβ΄ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν ιβ΄
9 χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. Μετὰ ταῦτα εἶδον καὶ, ἰδοὺ!
ὄχλος πολὺς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκ
παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἑστῶ-

VI, 14. al. καὶ οὐρανὸς †. 15. al. καὶ οἱ πλ. καὶ οἱ χιλ. καὶ οἱ δυνατοὶ †. VII, 1. al. μετὰ τοῦτο †. ib. al. ἀνέμους, ἵνα †. ib al. ἐπί τι δένδρον. 2. al. ἀναβάντα †. 5. al. ἐσφραγισμένων †. ib. al. pro Γὰδ l. Δὰν. 7. al. Ἰσασχὰρ. 9. al. περιβεβλημένοι †. ib. al. φοίνικας †.

vehementi agitata vento immaturos suos deiicit fructus,
et coelum discissum ut volumen convolutum omnesque mon- 14
tes et insulae suis motae sunt locis; et reges orbis terra- 15
rum et principes et militum duces et divites et potentes
omnesque servi et ingenui semetipsos in speluncas abdide-
runt et rupes montium, montes et rupes ita alloquentes: 16
ruite super nos et occultate nos remotos e conspectu eius
qui solio insidet et ab ira agni; nam adest magna illa 17
irae eius dies, et quis potest consistere (al. evadere)?

CAP. VII.

Et post haec quatuor vidi angelos collocatos versus 1
quatuor terrae angulos, firmiter tenentes quatuor terrae
ventos, ut ne ventus flaret in terra neque in mari neque
super ullam arborem. Et vidi alium angelum ab ortu so- 2
lis adscendentem, sigillum habentem Dei vivi, qui magna
voce quatuor illis angelis, quibus terrae et mari nocere
concessum erat, acclamavit hunc in modum: nolite nocere 3
terrae neque maribus, donec cultores Dei nostri signis in
frontibus eorum notaverimus. Atque audivi numerum ob- 4
signatorum, centum et quadraginta quatuor millia ex om-
nibus Israelitarum tribubus notati erant; ex tribu Iudae 5
duodecim millia notati; totidem ex tribu Rubeni; totidem
e Gadi; totidem ex Asseri; totidem e Naphthali; totidem 6
e Manasse; totidem e tribu Simeonis; totidem e Levi; tot- 7
idem ex Isascharis; totidem e Sabulonis; totidem e Iosephi; 8
totidem e Beniamini. Post haec vidi et, ecce! magna mul- 9
titudo, quam nemo poterat numerare, ex omnibus populis
et gentibus et nationibus et linguis collecta, stantes co-

---

omnes summo angore ac perturbatione opprimuntur. VI, 1—17. Quatuor angeli ventos detinent, ne flent, et angelus ab oriente veniens, qui quatuor illa animalia ab iniuria sese abstinere iubet, duodecim e quavis Israelitarum tribu eos qui servandi sint signo Dei vivi obsignat. Quo facto magna hominum multitudo ex omnibus populis collecta, candidis induta vestibus, palmas

τες ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβε-
10 βλημένους στολὰς λευκὰς καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐ-
τῶν· καὶ κράζουσι φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· Ἡ σωτηρία
11 τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ ἀρ-
νίῳ! Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεσαν κύκλῳ τοῦ θρό-
νου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζώων καὶ
12 ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ
προσεκύνησαν τῷ θεῷ λέγοντες· Ἀμήν· ἡ εὐλογία καὶ ἡ
δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ
13 δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων! [Ἀμήν]. Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέ-
14 ρων λέγων μοι· Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς
λευκὰς, τίνες εἰσὶ καὶ πόθεν ἦλθον; Καὶ εἴρηκα αὐτῷ·
Κύριέ μου, σὺ οἶδας. Καὶ εἶπέ μοι· Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρ-
χόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης καὶ ἔπλυναν τὰς
15 στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου.
Διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ καὶ λα-
16 τρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ
ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ᾽ αὐτούς. Οὐ
17 πεινάσουσιν ἔτι οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ᾽
αὐτοὺς ὁ ἥλιος οὐδὲ πᾶν πνεῦμα· ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ
μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς
ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δά-
κρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

ΚΕΦ. VIII.

1 Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο
2 σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. Καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ
ἀγγέλους, οἳ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι, καὶ ἐδόθησαν
3 αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε καὶ
ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν,
καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσῃ ταῖς προσ-
ευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυ-
4 σοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. Καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν
θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ
5 ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν
λιβανωτὸν καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσια-
στηρίου καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ
6 βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ σεισμός. Καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι

VII, 10. al. κράζοντες †. 11. al. ἐπὶ πρόσωπον †. 14. al. κύριε, οὐ †. ib. al. ἐλεύκ. αὐτὰς s. στολὰς αὐτῶν †. 17. al. ποιμαίνει ... ὁδηγεῖ †. ib. al. ἐπὶ ζώσας πηγὰς †. ib. al. ἀπὸ ... ὀφθ. †. VIII, 1. καὶ ὅταν †. 3. al. ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου †.

ram throno et coram agno vestibus induti candidis et pal-
mas manibus tenentes magna voce hunc in modum clama- 10
runt: victoriam (ab hostibus) reportavit (al. laudibus cele-
brandus est) Deus noster qui solio insidet et agnus! Et 11
omnes angeli thronum cingentes et seniores ac quatuor
illa animalia coram throno in faciem suam prolapsi Deum
adorarunt his verbis: profecto, laudes et maiestas et sa- 12
pientia et gratiarum actio et honor et potestas ac poten-
tia Deo nostro in sempiternum ac aeternum tribuatur!
Utique. Atque unus ex illis senioribus mihi respondit 13
hunc in modum: hi qui circumdati sunt vestibus candidis,
quinam sunt et unde venerunt? Et dixi ad eum: mi do- 14
mine, tu nosti: hi sunt qui e magnis veniunt calamitati-
bus (i. e. erepti) et vestes suas lavarunt et candidas red-
diderunt sanguine agni. Hanc ob causam coram solio Dei 15
versantur eumque adorant die nocteque in eius templo, et
qui solio insidet super iis figet tentorium. Non esurient 16
amplius neque sitient neque sol neque ullus eos feriet
aestus; nam agnus ille in medio solio pascet eos eosque 17
ducet ad vivos aquarum fontes et Deus omnes lacrymas
ex eorum oculis absterget.

CAP. VIII.

Et quum sigillum aperuisset septimum, silentium ex- 1
stitit in coelo fere ad dimidiam horae partem. Et vidi se- 2
ptem illos angelos, qui coram Deo constiterunt et quibus
septem tubae dabantur. Et alius venit angelus et constitit 3
super altare aureum tenens thuribulum, cui multa dabantur
suffimenta, ut precibus sanctorum omnium super altare au-
reum coram solio (collocatum) daret (i. e. inter pre-
ces — altari imponeret). Et adscendit fumus precibus san- 4
ctorum e manu angeli (al. ut esset) coram Deo. Quod thu- 5
ribulum quum angelus cepisset idque igni ex altari repletum
deiecisset in terram, voces (al. fragores) et tonitrua et ful-
gura exstiterunt ac terrae motus. Et septem illi, qui se- 6

---

manu tenens stat ante solium Dei, quem calamitatibus fortiter superatis ac vita fruens beata egregiis ornat laudibus. VII, 1-17. Septimo sigillo aperto, universum conticuit coelum septemque angeli cum totidem tubis apparent; preces sanctorum in altari

οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς, ἵνα
7 σαλπίσωσι. Καὶ ὁ πρῶτος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένετο χάλαζα
καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν αἵματι καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν
καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη καὶ τὸ τρίτον τῶν δέν-
8 δρων κατεκάη καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. Καὶ ὁ
δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιό-
μενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον
9 τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμά-
των [τῶν] ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχὰς, καὶ τὸ τρί-
10 τον τῶν πλοίων διεφθάρησαν. Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος
ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιό-
μενος ὡς λαμπὰς καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποτα-
11 μῶν καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ
ἀστέρος λέγεται ὁ Ἄψινθος· καὶ γίνεται τὸ τρίτον τῶν
ὑδάτων εἰς ἄψινθον καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον
12 ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. Καὶ ὁ τέταρτος ἄγ-
γελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου καὶ τὸ
τρίτον τῆς σελήνης καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκο-
τισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον
13 αὐτῆς καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. Καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα ἑνὸς
ἀετοῦ πετομένου ἐν μεσουρανήματι λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ·
Οὐαὶ, οὐαὶ, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τῶν
λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελ-
λόντων σαλπίζειν!

ΚΕΦ. IX.

1 Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν καὶ ἐδόθη αὐτῷ
2 ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου! Καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ
τῆς ἀβύσσου καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς κα-
πνὸς καμίνου μεγάλης καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ
3 ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. Καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον
ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία ὡς ἔχουσιν
4 ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς· καὶ ἐῤῥέθη αὐταῖς, ἵνα
μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς οὐδὲ πᾶν χλωρὸν οὐδὲ
πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους οἵτινες οὐκ ἔχουσι

VIII, 7. al. ὁ πρῶτος ἄγγελος †. ib. al. μεμιγμένον αἵματι. ib. al. excl. καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη. 9. al. διεφθάρησαν †. 10. al. πηγὰς ὑδάτων. 11. al. λέγεται Ἄψινθος καὶ ἐγένετο. ib. al. πολλοὶ ἀνθρώπων. 12. al. τὸ τρίτον αὐτῆς s. αὐτῶν, μὴ φανῇ· ἡ ἡμέρα καὶ †. 13. al. ἀγγέλου πετωμένου s. ἀγγέλου ὡς ἀετοῦ πετωμένου. ib. al. τοὺς κατοικοῦντας. IX, 2. al. καιομένης μεγάλης †. 4. al. ἀνθρώπους μόνους †.

ptem habebant tubas, angeli sese accinxerunt, ut ca-
nerent. Primo canente exstitit grando et ignis mixta 7
sanguine, quibus in terram deiectis tertia terrae pars
exaruit et tertia pars arborum exaruit et omnes herbae vi-
rentes exaruerunt. Altero canente angelo tanquam mons 8
magnus igni ardens in mare deiectus est et tertia maris pars
in sanguinem est conversa et tertia pars rerum creatarum in 9
mari, quae animata sunt, mortua est et tertia pars navium
periit. Tertio angelo canente magnum sidus ardens facis 10
instar e coelo delapsum cecidit super tertiam fluminum par-
tem et fontes aquarum. Nomen huius sideris est Apsinthi; 11
et tertia aquarum pars in Apsinthum abiit multique homi-
num his, quae amaritudinem contraxerant, aquis mortui
sunt. Quarto angelo tuba canente percussa est tertia pars 12
solis et tertia pars lunae et tertia pars siderum, ut tertia
eorum pars tenebris obduceretur et dies non luceret, tertiam
nempe partem, et nox similiter (al. lumen diurnum et no-
cturnum non tertia fulgoris sui parte gauderet). Et vidi 13
et audivi aquilam per medium coelum volantem alta voce
dicentem: vae, vae, vae incolis terrae ob reliquos tubae so-
nos a tribus angelis edendos!

CAP. IX.

Quinto angelo canente vidi sidus coelitus delapsum in 1
terram, cui clavis putei Tartari data erat. Quem Tartari 2
puteum quum aperuisset, fumus adscendit e puteo ut fumus
magnae fornacis et obscuratus est sol et aër de fumo putei.
Quo ex fumo locustae in terram exierunt, quibus eadem vis, 3
qua scorpiones in terra habent, data erat; et dictum est 4
iis, ne gramen laederent terrae neque herbam ullam viren-
tem neque ullam arborem, nisi homines qui illud Dei signum

---

coram Deo repositae sunt, quarum odor suavissimus ad Deum adscendit. Primo canente, ignis, grando ac sanguis in terram decidit: secundo mons igneus in mare deiicitur, quo aqua mutatur in sanguinem: tertio splendida stella in tertiam fluviorum partem irruit, quorum aquae amarae redduntur: quarto tertia pars solis, lunae ac siderum tenebris occupatur et aquila terrarum incolis mala canit: quinto stella coelo decidit claves Tartari tenens,

5 τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. Καὶ
ἐδόθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς, ἀλλ' ἵνα
βασανισθῶσι μῆνας πέντε· καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς
6 βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν παίσῃ ἄνθρωπον. Καὶ ἐν
ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνα-
τον καὶ οὐ μὴ εὑρήσουσιν αὐτόν, καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀπο-
7 θανεῖν καὶ φεύξεται ἀπ' αὐτῶν ὁ θάνατος. Καὶ τὰ
ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς
πόλεμον καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι χρυσοῖ
8 καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων καὶ εἶ-
χον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὡς
9 λεόντων ἦσαν καὶ εἶχον θώρακας ὡς θώρακας σιδηροῦς
καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵπ-
10 πων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. Καὶ ἔχουσιν οὐρὰς
ὁμοίας σκορπίοις καὶ κέντρα ἦν ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν
καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας
11 πέντε. Ἔχουσιν ἐφ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς
ἀβύσσου· ὄνομα αὐτῷ Ἑβραϊστὶ Ἀβαδδὼν καὶ ἐν τῇ Ἑλ-
12 ληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων. Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν·
13 ἰδού, ἔρχονται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. Καὶ ὁ ἕκτος
ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσά-
ρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον
14 τοῦ θεοῦ λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ ὁ ἔχων τὴν σάλπιγ-
γα· λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ
15 τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ. Καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσ-
σαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν
καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν, ἵνα ἀποκτείνωσι τὸ τρίτον τῶν
16 ἀνθρώπων. Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ ἱπ-
πικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων· ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐ-
17 τῶν. Καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει καὶ
τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρίνους
καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων
ὡς κεφαλαὶ λεόντων καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπο-
18 ρεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. Ἀπὸ τῶν τριῶν πλη-
γῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, ἐκ
τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευο-

IX, 6. al. καὶ οὐχ εὑρ. †. ib. al. ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν †. 7. al. ὅμοιοι χρυσῷ †. 10. al. κέντρα· ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν ἡ ἐξουσία αὐτῶν τοῦ †. 11. καὶ ἔχουσιν s. ἔχουσαι †. ib. al. ἐν δὲ Ἑλλην. †. 12. al. ἔρχεται. 14. al. λέγοντος s. λέγοντα. ib. al. ὃς εἶχε †. 16. al. ἀριθμὸς στρατ. τοῦ ἵππου †. ib. al. δὺς μυριάδες s. μυριάδες s. δισμυρίων. ib. al. καὶ ἤκουσα †. 18. al. ὑπὸ τῶν τριῶν †. ib. al. ἀπὸ τοῦ πυρὸς καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ καὶ ἐκ τοῦ θείου †.

in frontibus suis non habent. Et datum erat iis, ut eos 5
non interficerent, sed ut quinque menses cruciarentur;
quorum cruciatus ut cruciatus scorpionis, quando hominem
pupugerit. Atque illis diebus homines appetent mortem 6
nec eam invenient, et concupiscent mori et mors iis au-
fugiet. Et forma locustarum similis (erat) equis ad bel- 7
lum paratis, capitibus earum veluti coronae aureae erant
impositae, vultus earum ut vultus hominum, capillos ha- 8
bebant ut capillos mulierum, dentes earum ut leonum erant,
loricas habebant veluti loricas ferreas earumque stridor 9
alarum ut sonitus aurrnum equorum multorum in bellum
ruentium. Et caudas habent similes scorpiis et aculeus 10
erat in caudis earumque potestas homines quinque menses
laedendi. Habent, cui subsunt, regem angelum illum Tar- 11
tari, qui hebraice Abbaddon et graece vocatur Apollyon.
Haec una calamitas abiit; ecce, veniunt duae insuper post- 12
ea calamitates. Sexto illo canente angelo audivi vocem 13
quandam ex quatuor cornibus altaris aurei coram Deo
(positi) dicentem sexto illi angelo: tu, qui tubam fers, 14
solve quatuor angelos alligatos ad magnum flumen Eu-
phratem. Ac soluti sunt quatuor illi angeli parati ad ho- 15
ram et diem et mensem et annum, ut interficerent ter-
tiam hominum partem. Et numerus equestris exercitus 16
aequabat bis millies centena millia; audivi hunc eorum
numerum. Et sic vidi equos in illa visione et qui iis 17
insidebant loricis indutos igneis et hyacinthinis ac sulphu-
reis, et capita equorum ut capita leonum, quorum ex ore
egreditur ignis et fumus ac sulphur. Vi harum trium ca- 18
lamitatum interfecti sunt tertia hominum pars, igne et

---

e quo aperto omnis generis animantia prorepunt, quae homines excruciant: sexto quatuor angeli ad fluvium Euphratem alligati solvuntur; tertia hominum pars bello perit, at reliqui

19 μένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. Ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵπ-
πων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστι καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐ-
τῶν· αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφα-
20 λάς, καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσι. Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώ-
πων οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐ
μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσ-
κυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ
ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λίθινα καὶ τὰ ξύλινα, ἃ
21 οὔτε βλέπειν δύναται οὔτε ἀκούειν οὔτε περιπατεῖν· καὶ
οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν φαρμα-
κειῶν αὐτῶν οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν
κλεμμάτων αὐτῶν.

ΚΕΦ. Χ.

1 Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλην, καὶ ἡ ἶρις ἐπὶ τῆς
κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος καὶ
2 οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός· καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ
αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἀνεῳγμένον· καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐ-
τοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ
3 τῆς γῆς καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ ὥσπερ λέων μυκᾶται.
Καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν
4 φωνάς. Καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, ἔμελλον
γράφειν· καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν·
Σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, καὶ μὴ αὐτὰ
5 γράψῃς. Καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσ-
σης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν
6 εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ
καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ
7 ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκέτι ἔσται· ἀλλ᾽ ἐν ταῖς ἡμέραις
τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν,
καὶ ἐτελέσθη τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοὺς
8 ἑαυτοῦ δούλους τοὺς προφήτας. Καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πάλιν λαλοῦσα μετ᾽ ἐμοῦ καὶ λέγουσα·
Ὕπαγε, λάβε τὸ βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ

IX, 19. al. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εἰσιν †. 20. al. οὔτε μετενόησαν †. ib. al. καὶ εἴδωλα †. X, 1. al. καὶ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ †. 2. al. καὶ εἶχεν ἐν τῇ †. ib. al. βιβλίον. ib. al. τὴν θάλασσαν ... τὴν γῆν †. 4. al. βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν †. ib. al. λέγουσάν μοι †. ib. al. μὴ αὐτὰ †. 5. al. excl. τὴν δεξιὰν †. 6. al. οὐκ ἔσται ἔτι †. 7. al. τελεσθῇ †. ib. al. τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις †. 8. al. βιβλίον †.

fumo ac sulphure ex ore eorum emisso. Vis enim illa 19
equorum in ore eorum inest inque eorum caudis; caudae
enim eorum similes serpentibus, instructae capitibus, et
per ea nocent. Et reliqui hominum qui non perierunt his 20
calamitatibus, non ad meliorem frugem a male factis suis
redierunt, ut ne adorarent numina et simulacra aurea et
argentea et aenea et lapidea et lignea, quae neque videre
possunt neque audire neque incedere; nec ad meliorem 21
frugem redierunt a caedibus suis neque a veneficiis suis
neque a scortatione sua neque a furtis suis.

CAP. X.

Atque alium vidi angelum robustum de coelo descen- 1
dentem nube circumdatum, eratque iris super capite eius
et facies eius ut sol eiusque pedes ut columnae igneae;
manu sua habebat libellum apertum; pedem suum dextrum 2
in mari posuit, sinistrum autem in terra et magna voce 3
exclamavit sicuti leo rugit. Qui quum clamasset, septem
illa tonitrua suos ediderunt fragores. Quae septem toni- 4
trua quum edidissent suos fragores, eram scripturus; at-
que audivi vocem coelitus dicentem: obsigna quae septem
illa tonitrua locuta sunt, et ne ea literis mandes. Et 5
angelus ille, quem vidi stantem in mari et in terra, ma-
num suam dextram sustulit in coelum et iuravit per eum 6
qui in aeterna vivit tempora, qui coelum condidit et quae
eo continentur et terram et quae ea continentur et mare
et quae eo continentur; nam tempus non amplius erit,
sed quo tempore septimus ille angelus vocem suam est 7
editurus, etiam eventu comprobatum est illud mysterium
Dei (al. arcanum Dei consilium), quemadmodum suis cul-
toribus vatibus sacris laetum attulit nuntium. Et vox 8
illa, quam audiveram de coelo, iterum mecum loquebatur
hunc in modum: abi, sume libellum apertum in manu an-

---

neque mentem mutant neque simulacrorum cultum abominantur.
VIII—IX, 21.

Angelus eodem, quo septem tonitrua, fragore verba faciens Iohanni librum comedendum porrigit; quo devorato res futuras

τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς
9 γῆς. Καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, δοῦ-
ναί μοι τὸ βιβλαρίδιον. Καὶ λέγει μοι· Λάβε καὶ κατά-
φαγε αὐτό· καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ
10 στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι. Καὶ ἔλαβον τὸ βι-
βλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου καὶ κατέφαγον αὐ-
τό· καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκύ· καὶ ὅτε
11 ἔφαγον αὐτό, ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. Καὶ λέγει μοι·
Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι καὶ γλώσ-
σαις καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

ΚΕΦ. XI.

1 Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ καὶ ὁ ἄγγελος
εἱστήκει λέγων· Ἔγειραι, καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ
θεοῦ καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν
2 αὐτῷ· καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξω
καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι· καὶ τὴν
πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο.
3 Καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν
ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα περιβεβλημένοι σάκκους.
4 Οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον
5 τοῦ κυρίου τῆς γῆς ἑστῶτες. Καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει
ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ
κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν· καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει
6 ἀδικῆσαι, οὕτω δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. Οὗτοι ἔχουσιν
ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς
ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ
τῶν ὑδάτων, στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα καὶ πατάξαι τὴν
7 γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσι. Καὶ ὅταν τε-
λέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον
ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ' αὐτῶν πόλεμον καὶ νικήσει
8 αὐτοὺς καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς· καὶ τὸ πτῶμα αὐτῶν ἐπὶ
τῆς πλατείας πόλεως τῆς μεγάλης, ἥτις καλεῖται πνευμα-
τικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ κύριος αὐτῶν
9 ἐσταυρώθη. Καὶ βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ

X, 8. al. χειρὶ ἀγγέλου †. 9. al. δός μοι. XI, 1. al. excl. καὶ ὁ ἄγγελος εἱστήκει. 4. al. καὶ δύο †. ib. al. ἐνώπιον τοῦ θεοῦ †. ib. al. ἑστῶσαι †. 5. al. bis l. θέλῃ †. ib. al. pro ἀδικῆσαι l. ἀποκτεῖναι. 6. al. ἐξουσίαν τοῦ κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν †. ib. al. βρέχῃ ὑετὸς ἐν ἡμέραις αὐτῶν τῆς προφητείας †. ib. al. πατ. τ. γῆν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσι †. 7. al. πόλεμον μετ' αὐτῶν †. 8. (et 9.) al. τὰ πτώματα †. ib. al. κύριος ἡμῶν †. 9. al. βλέψουσιν †.

geli collocati in mari atque in terra. Et abii ad angelum 9
illum eique dixi, ut mihi daret hunc libellum. Et mihi:
sume, inquit, eumque comede; et ventri tuo creabit ama-
ritudinem, sed in ore tuo dulcedinem ut mel. Et sumsi 10
illum libellum e manu angeli eumque comedi; eratque in
ore meo dulcedo quaedam ut mel, et quum comedissem,
ventri meo creavit amaritudinem. Et mihi: oportet te, 11
inquit, iterum vaticinari de populis et gentibus et linguis
et regibus multis.

CAP. XI.

Et data est mihi arundo similis virgae et angelus con- 1
stitit his verbis: surge ac metire templum, quod nosti, Dei
et aram (atrium interius) et qui in eo adorant; et atrium ex- 2
terius foras eiice (i. e. noli describere) et ne id metire, quon-
iam gentibus datum est; et urbem sanctam quadraginta duos
menses calcabunt (in urbe — versabuntur). Et duobus illis 3
meis testibus dabo, et mille ducentos sexaginta dies vati-
cinabuntur cilicinis circumdati. Hi sunt ambae illae oleae 4
et ambae illae lucernae coram domino orbis terrarum stan-
tes. Et si quis eos laedere vult, ignis ex ore eorum egre- 5
ditur (emittitur) eorumque comedit hostes; et si quis eos
laedere vult, sic eum oportet perire. Hi habent potesta- 6
tem claudendi coelum, ne illis, quibus vaticinantur, die-
bus pluvia irriget; et potestatem habent in aquas, ut
in sanguinem eas convertant et terram quavis clade per-
cutiant, quotiescunque voluerint. Et quando testimo- 7
nium suum absolverint, bellua ex Tartaro adscendens bel-
lum cum iis faciet eosque victos interficiet; et cadaver 8
eorum in via (iacebit) magnae urbis, quae, si Spiritum
audis divinum (huius rei interpretem), Sodoma vocatur
et Aegyptus, ubi etiam dominus eorum (Iesus) in crucem
actus est. Quorum cadaver de populis et gentibus et lin- 9

---

vaticinari coepit, templum ac singulas eius partes metitur; fo-
rum autem externum ac urbem hostibus tradit. Duo martyres,
qui egregiis ornantur laudibus, inter vaticinandum in via urbis,
quae allegorice Sodoma dicitur, pereunt ac decima pars eorum

γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν τὸ πτῶμα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ
ἥμισυ καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς
10 μνῆμα. Καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν ἐπ'
αὐτοῖς καὶ εὐφρανθήσονται καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλή-
λοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοι-
11 κοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ
ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν ἐν αὐτοῖς καὶ
ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν
12 ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. Καὶ ἤκουσαν φωνὴν με-
γάλην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν αὐτοῖς· Ἀνάβητε ὧδε!
Καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐθεώρη-
13 σαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
ἐγένετο σεισμὸς μέγας καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε
καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χι-
λιάδες ἑπτὰ καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο καὶ ἔδωκαν
14 δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλ-
θεν· ἰδοὺ, ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ.

15 Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ
μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ λέγοντες· Ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ
κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ καὶ
16 βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων! Καὶ οἱ εἰκοσι-
τέσσαρες πρεσβύτεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ
τοὺς θρόνους αὐτῶν ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ
17 προσεκύνησαν τῷ θεῷ λέγοντες· Εὐχαριστοῦμέν σοι, κύ-
ριε, ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὅτι εἴλη-
18 φας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην καὶ ἐβασίλευσας! Καὶ
τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου καὶ ὁ και-
ρὸς τῶν νεκρῶν, κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς
δούλοις σου, τοῖς προφήταις καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ τοῖς φο-
βουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις,
καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν.

19 Καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ
ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ
καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμὸς
καὶ χάλαζα μεγάλη.

XI, 9. al. μνήματα †. 10. al. χαροῦσιν †. ib. al. εὐφραίνονται †. ib. al. δῶρα δώσουσιν †. 11. al. εἰσῆλθεν αὐτοῖς s. ἐπ' αὐτοὺς † s. εἰς αὐτούς. ib. al. ἐπέπεσεν †. 12. al. ἤκουσα †. 13. al. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ †. 15. al. λέγουσαι· ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι †. 16. al. εἴκοσι καὶ †. ib. al. οἳ κάθηνται †. 17. al. ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος †. 19. al. ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ †. ib. al. διαθήκης τοῦ κυρίου s. τ. θεοῦ s. excl.

guis (hominibus qui variis linguis utuntur) et natio-
nibus vident tres dies et dimidium nec permittent, ut ca-
davera eorum condantur sepulcro. Et quicunque in terra 10
habitant, de iis laetantur et exsultabunt et mutua sibi
mittent dona, quoniam hi duo prophetae incolas terrae
excruciarunt. Et post tres cum dimidio dies halitus vi- 11
tae a Deo missus eo intrat (ut) in iis (vim suam exse-
rat); in pedes stant erecti magnusque omnes qui eos con-
templantur occupat metus. Atque audiunt magnam vocem 12
de coelo emissam hunc in modum: adscendite huc! Et ad-
scenderunt in coelum nube vecti et hostes eorum eos vi-
dent. Atque illa hora magnus oritur terrae motus, de- 13
cima urbis illius pars corruit, septem millia hominum
pereunt et reliqui in metum coniecti Deum coelestem ce-
lebrant laudibus. Haec altera abiit calamitas; en, tertia 14
illa calamitas venit.

Septimo angelo tuba canente voces magnae in coelo 15
editae sunt hunc in modum: exstitit ubique terrarum re-
gnum illud domini nostri eiusque Messiae atque in aeter-
na regnabit tempora! Et seniores illi viginti quatuor co- 16
ram Deo per solia sua sedentes in faciem suam prolapsi
Deum adorarunt his verbis: gratias agimus tibi, domine, 17
Deus omnipotens, qui es et eras, quod potentiam tuam
magnam illam cepisti ac regnasti! Quum gentes essent 18
iratae, ira tua venit et tempus mortuorum, ut iudicaren-
tur et mercedem dares servis (cultoribus) tuis, prophetis
et sanctis nomenque tuum venerantibus, parvis et magnis,
et ut eos qui terram perdiderunt perderes.

Et apertum est templum Dei in coelo et apparuit 19
arca foederis in eius templo et exstiterunt fulgura et fra-
gores et tonitrua et terrae motus et grando ingens.

---

qui urbem inhabitant. XI, 1—14. Septimo angelo canente illi viginti quatuor presbyteri ante solium Dei prolapsi victoriam potentissimi canunt. 15—19.

ΚΕΦ. XII.

1 Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ· γυνὴ περι-
βεβλημένη τὸν ἥλιον καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν
αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώ-
2 δεκα καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανι-
3 ζομένη τεκεῖν. Καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ,
καὶ, ἰδοὺ! δράκων μέγας πυῤῥὸς, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ
καὶ κέρατα δέκα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ δια-
4 δήματα, καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων
τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. Καὶ ὁ δρά-
κων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν,
5 ἵνα, ὅταν τέκῃ, τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγῃ. Καὶ ἔτεκεν
υἱὸν ἄῤῥενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν
ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν
6 θεὸν καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ. Καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν
εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει ἐκεῖ τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ
τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακο-
7 σίας ἑξήκοντα. Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ
Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ
δράκοντος· καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε καὶ οἱ ἄγγελοι αὐ-
8 τοῦ καὶ οὐκ ἴσχυσεν οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτῷ ἔτι ἐν
9 τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐβλήθη (ὁ) δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ
ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν
τὴν οἰκουμένην ὅλην, (ἐβλήθη) εἰς τὴν γῆν καὶ οἱ ἄγγελοι
10 αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν. Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην
ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαν· Ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ
δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία
τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ! ὅτι ἐβλήθη ὁ κατήγωρ τῶν ἀδελ-
φῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν
11 ἡμέρας καὶ νυκτός. Καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ
αἷμα τοῦ ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐ-
τῶν καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανά-
12 του. Διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐ-
τοῖς σκηνοῦντες! Οὐαὶ τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ! ὅτι κατ-
έβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς,
13 ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι
ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα ἥτις ἔτεκε τὸν

XII, 2. al. ἔκραξεν s. ἔκραζεν †. 3. al. διαδήματα ἑπτὰ †. 5. al. καὶ τὸν θρόνον †. 6. al. excl. ἐκεῖ †. ib. al. ἐκτρέφωσιν †. 7. al. ἐπολέμησαν κατὰ †. 8. al. ἴσχυσαν οὔτε †. ib. al. εὑρέθη αὐτῶν †. 10. λέγουσαν ἐν τῷ οὐρανῷ †. ib. al. κατεβλήθη ὁ κατήγορος †. ib. al. ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς †. 12. al. τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν †.

CAP. XII.

Et magnum in coelo apparuit spectaculum; mulier 1
circumdata sole, lunam sub pedibus, in capite coronam habens
duodecim astris distinctam et uterum ferens clamat 2
partus dolores sentiens atque excruciata, ut partum ederet.
Et aliud exstitit in coelo spectaculum, et, ecce! 3
draco magnus rufus, capita habens septem et decem cornua
et in capitibus suis septem diademata, cuius cauda 4
tertiam siderum coelestium partem trahit, quae in terram
deiecit. Hic draco stetit coram muliere illa partum
editura, ut, quando ediderit, natum eius comederet.
Et peperit filium marem omnes gentes sceptro pasturum 5
(recturum) ferreo; cuius natus ad Deum eiusque
solium raptus est. Haec mulier in locum aufugit desertum, 6
ubi locum habet paratum a Deo, ut ibi eam nutrirent
per mille ducentos sexaginta dies. Et bellum 7
exstitit in coelo, Michael eiusque angeli quum bellum
gererent cum illo dracone; et draco bellum gessit eiusque 8
angeli neque valuit neque amplius locus in coelo
ei repertus; et deiectus est draco ille magnus, serpens 9
ille antiquus, diabolus, quem vocant, et satanas,
qui universum orbem terrarum seducit, (deiectus est, inquam,)
in terram eiusque angeli eum eo deiecti. Et au- 10
divi vocem magnam in coelo dicentem: nunc exstitit salus
et potestas et regnum Dei nostri et potestas eius Messiae!
nam deiectus est ille fratrum nostrorum accusator,
accusator eorum coram Deo nostro dies noctesque. Et 11
ipsi vicerunt eum propter sanguinem agni et propter illam,
quam (ipsi) professi sunt, doctrinam nec amarunt vitam
suam ad mortem usque (i. e. nec vitam profundere dubitarunt).
Quare laetamini, coeli eorumque incolae! Vae 12
terrae et mari! nam descendit draco ille ad vos aestuans
ira, probe sciens, se exiguum habere tempus. Et quum 13
draco in terram se deiectum vidisset, mulierem quae ma-

Tum mulier in coelo apparet sole induta, luna sub pedibus et circa caput stellarum corona. Iam in eo est, ut partum edat: draco obsidet filium eius, qui populos pascat, sed Michael draconem in terram deiicit cum eius angelis, quare in toto coelo iubila tolluntur. At nihilo minus draco iste mulierem uterum ferentem, quae in locum aufugit desertum ibique filium partu

14 ἄῤῥενα. Καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ
ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν
τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ
15 ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. Καὶ ἔβαλεν ὁ
ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς ὕδωρ
16 ὡς ποταμὸν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. Καὶ
ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα
αὐτῆς καὶ κατέπιε τὸν ποταμὸν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ
17 τοῦ στόματος αὐτοῦ. Καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυ-
ναικὶ καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ
σπέρματος αὐτῆς τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ
καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ.

ΚΕΦ. XIII.

18 Καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, καὶ εἶ-
1 δον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέρατα δέκα
καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδή-
ματα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα βλασφημίας.
2 Καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον ἦν ὅμοιον παρδάλει καὶ οἱ πόδες
αὐτοῦ ὡς ἄρκου καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος.
Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν
3 θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. Καὶ μίαν ἐκ τῶν κε-
φαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ
θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη, καὶ ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ ὀπί-
4 σω τοῦ θηρίου καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι, ὅτι ἔδωκε
τὴν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ λέ-
γοντες· Τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ καὶ τίς δύναται πολεμῆσαι
5 μετ᾽ αὐτοῦ; Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ
βλασφημίας· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσ-
6 σαράκοντα δύο. Καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασ-
φημίαν πρὸς τὸν Θεὸν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ
καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦν-
7 τας. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων
καὶ νικῆσαι αὐτούς· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν
8 φυλὴν καὶ λαὸν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος. Καὶ προσκυνή-

XII, 14. al. ὅπως τρέφηται †. 15. al. ὀπίσω τῆς γυναικὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ †. ib. al. ἵνα ταύτην †. 17. al. τοῦ Ἰησ. Χρ †. 18. al. ἐστάθη †. XIII, 1. al. κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα †. ib. al. ὄνομα †. 2. al. ἄρκτου †. 3. al. καὶ εἶδον μίαν ἐκ †. 4 al. τὸν δράκοντα, ὃς ἔδωκεν s. τῷ δεδωκότι ἐξουσίαν †. ib. al. προσεκ. τὸ θηρίον †. ib. al. (excluso καὶ) τίς δύνατος †. 5. al. βλασφημίαν †. ib. al. πόλεμον ποιῆσαι †. 7. al. excl. καὶ λαὸν †.

rem partu ediderat, persecutus est. Et datae sunt mulieri 14
duae alae aquilae illius magnae, ut in solitudinem volaret
in locum suum, ubi alitur per tria cum dimidio tempora
e conspectu draconis remota. Et eiaculatus est draco ex 15
ore suo post mulierem aquam ut fluvium, ut eam flumine
immersam ferret. Et terra opem tulit mulieri et aperuit 16
terra os suum et fluvium, quem draco ore suo emiserat,
absorpsit. Et draco in iram de muliere coniectus abiit, 17
ut bellum gereret cum reliquis eius natis, qui praecepta
Dei observabant et Iesum constanter profitebantur.

CAP. XIII.

Quum collocatus essem per arenam maris, vidi bel- 18
luam e mari adscendentem, decem instructam cornibus et 1
septem capitibus et in cornibus suis decem gestantem dia-
demata et in capitibus suis nomina contumeliosa (in Deum).
Et bellua quam vidi similis erat pardo, pedes eius ut 2
ursi, eius os uti os leonis. Et draco ille suam vim suum-
que solium magnamque ei dedit potestatem. Et (vidi) unum 3
ex eius capitibus vulneratum, ut morti succumberet, cu-
ius letiferum vulnus quum esset sanatum, mirata est uni-
versa terra post belluam (i. e. belluam secuta) et adora- 4
vit draconem, quod potestatem belluae dederat, et adora-
runt belluam his verbis: quis similis belluae et quis pot-
est cum ea pugnare? Et datum est ei os magna loquens 5
et impie dicta; et data ei potestas, ut faceret quadra-
ginta duo menses. Et aperuit os suum ad impie dicta in 6
Deum (proferenda), ut nomen eius contumelia afficeret
eiusque sedem et coeli incolas. Et datum est ei, ut bel- 7
lum cum sanctis gereret eosque vinceret; et data est ei
potestas in omnes tribus et nationes et gentes (homines
linguis diversis utentes) et populos. Et adorarunt eam 8

---

editum nutrit, persequitur et cum omnibus a muliere natis decertat. XII, 1—17.

Iam bellua septem instructa capitibus, decem cornibus totidemque diadematibus e mare emergit, quae bellum contra sanctos gerit, ab omnibus adoratur populis atque impie dicta in Deum

σουσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ
γέγραπται τὸ ὄνομα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου
9 τοῦ ἐσφραγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Εἴ τις ἔχει
10 οὖς, ἀκουσάτω. Εἴ τις αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμα-
λωσίαν ὑπάγει· εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν
ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. Ὧδέ ἐστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ
11 πίστις τῶν ἁγίων. Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ
τῆς γῆς καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ καὶ ἐλάλει ὡς
12 δράκων. Καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν
ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐ-
τῇ κατοικοῦντας, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶ-
13 τον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· καὶ
ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
14 καταβαίνειν εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων καὶ πλα-
νᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐδό-
θη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοι-
κοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ ὃ ἔχει τὴν
15 πληγὴν τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησε. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦ-
ναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰ-
κὼν τοῦ θηρίου καὶ ποιήσῃ, ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι
16 τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. Καὶ ποιεῖ πάν-
τας τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς πλουσίους
καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους,
ἵνα δῶσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δε-
17 ξιᾶς ἢ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύνηται
ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνο-
μα τοῦ θηρίου, ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.
18 Ὧδε ἡ σοφία ἐστίν· ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν
τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ καὶ ὁ ἀριθμὸς
αὐτοῦ χξς'.

ΚΕΦ. XIV.

1 Καὶ εἶδον καί, ἰδού! τὸ ἀρνίον ἑστηκὸς ἐπὶ τὸ ὄρος
Σιὼν καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαρακοντατέσσαρες χι-
λιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς

XIII, 8. al. προσκ. αὐτῷ †. ib. al. τὰ ὀνόματα ἐν τῇ βίβλῳ †. ib. al. ἀρνίου ἐσφραγμένου †. 10. al. εἴ τις (εἰς) αἰχμαλωσίαν ἀπάγει †. ib. al. ἀποκτέννει †. 12. al. κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ †. 13. al. ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ †. 14. al. ὃ εἶχεν †. 15. al. τὴν εἰκόνα †. 16. al. δώσῃ s. δώσουσιν †. ib. al. χαράγματα †. ib. al. τῶν μετώπων †. 17. al. ἢ τὸ ὄνομα †. 18. al. τὸν νοῦν †. ib. al. Χριστ. s. ἑξακόσια δέκα ἕξ. XIV, 1. al. ἰδού, ἀρνίον. ib. al. ἔχουσαι τὸ ὄνομα τοῦ πατρός.

omnes incolae in terra, quorum nomen a mundo condito
in libro vitae agni mactati non scriptum est. Si quis 9
aures habet, audito. Si quis captivos colligit, captivita- 10
tem subit; si quis per gladium interficiet, eum per gla-
dium interfici oportet. Hic valet patientia ac fides san-
ctorum. Et vidi aliam belluam adscendentem e terra, 11
quae duo habebat capita similia agno et loquebatur ut
draco. Et illam primae belluae potestatem totam exercet 12
coram ea; et terram eiusque incolas perducit eo, ut pri-
mam illam belluam adorent, cujus letiferum vulnus erat
sanatum; magna edit prodigia, ut vel ignis de coelo per 13
eam in terram descendat inspectantibus hominibus, et seducit 14
incolas terrae propter prodigia quae ei coram bellua illa
edenda concessa sunt, dicendo incolis terrae, ut simula-
crum faciant belluae quae vulnus gladii (i. e. gladio infli-
ctum) habet et (tamen) vita potitus est (vivit). Cui con- 15
cessum est, ut vita donaret simulacrum belluae, ut et lo-
queretur illud belluae simulacrum et efficeret, quotquot
illud belluae simulacrum non adoraverint, ut interficeren-
tur. Et omnes parvos et magnos, divites et pauperes, 16
ingenuos et servos reddit tales, ut manui dextrae aut fronti
signum sibi imprimi patiantur, et ne quis emere possit 17
aut vendere, nisi qui signum habet impressum, nomen
belluae, aut numerum eius nominis. Hic valet sapientia; 18
quicunque mente utitur, numerum belluae computet; nam
numerus hominis est et numerus eius sexcentorum sexa-
ginta sex.

CAP. XIV.

Et oculos sustuli et, ecce! agnus ille collocatus in 1
monte Sione et cum eo centum quadraginta quatuor mil-
lia, qui nomen eius et nomen patris eius frontibus suis

---

profert. Tum alia e terra prodit bellua duobus armata cornibus, quae ut draco vociferatur, homines imperio belluae maritimae subiicit eosque cogit, ut eius simulacrum ab ipsa confectum cultu prosequantur sacro. Omnes eius cultores peculiari signo notantur. Ipsum animal signum χξς' i. e. 666 gerit. XIII, 1—18.

2 αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. Καὶ ἤκου-
σα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν
καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης· καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα,
ὡς κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν,
3 καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον
τῶν τεσσάρων ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ οὐδεὶς
ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδήν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαρακον-
4 τατέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. Οὗ-
τοί εἰσιν, οἳ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν· παρθένοι
γάρ εἰσιν· οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου
ἂν ὑπάγῃ· οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπ-
5 αρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν
6 οὐχ εὑρέθη ψεῦδος· ἄμωμοι γάρ εἰσι. Καὶ εἶδον ἄλλον
ἄγγελον πετόμενον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον
αἰώνιον, εὐαγγελίσαι τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς καὶ
7 ἐπὶ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ λαόν, λέ-
γων ἐν φωνῇ μεγάλῃ· Φοβήθητε τὸν θεὸν καὶ δότε
αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ
προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
8 καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πηγὰς ὑδάτων. Καὶ ἄλλος ἄγ-
γελος δεύτερος ἠκολούθησε λέγων· Ἔπεσεν, ἔπεσε Βα-
βυλὼν ἡ μεγάλη! ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορ-
9 νείας αὐτῆς πεπότικε πάντα ἔθνη. Καὶ ἄλλος ἄγγελος
τρίτος ἠκολούθησεν αὐτοῖς λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ· Εἴ
τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ
λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν
10 χεῖρα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ
τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ
τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ
11 ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου.
Καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰώ-
νων ἀναβαίνει καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ
νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ
καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.
12 Ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς
13 τοῦ θεοῦ καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ. Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ

XIV, 2. al. καὶ φωνὴν ἤκουσα †. 3. al. ὡς ᾠδὴν †. 5. al. εὑρέθη δόλος †. ib. al. ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ †. 6. al. πετώμενον †. ib. al. pro τ. καθημ. l. τοὺς κατοικοῦντας †. ib. al. καὶ πᾶν ἔθνος †. 7. al. λέγοντα †. ib. al. φοβηθ. τὸν κύριον †. ib. al. καὶ θάλασσαν †. 8. al. ἡ πόλις ἡ μεγάλη †. 9. al. καὶ τρίτος ἄγγελος s. ἄλλος ἄγγελος †. ib. al. τὸ θηρίον προσκυνεῖ †. 11. al. ἀναβαίνει εἰς αἰῶνας αἰώνων †. 12. al. ὧδε οἱ τηροῦντες †.

habebant inscriptum. Et vocem de coelo audivi ut soni- 2
tum multarum aquarum et ut fragorem magni tonitru; et
vox, quam audivi, (erat) ut citharoedorum citharas suas
pulsantium, et novum canunt carmen coram solio et co- 3
ram quatuor illis animalibus et senioribus, neque quis-
quam carmen illud poterat discere, nisi illi centum qua-
draginta quatuor millia redemtorum (et) e terra (in coe-
lum sublatorum). Hi sunt qui cum mulieribus sese non 4
polluerunt (adulterium non commiserunt); nam casti sunt
(al. virginitatem immaculatam servarunt); hi sunt, qui
agnum sequuntur, quocunque sese subduxerit; hi sunt
redemti ab hominibus primitiae Deo et agno, quorum in 5
ore mendacium non repertum est; nam inculpati sunt. Et 6
vidi alium angelum per medium coelum volantem, laetae
aeternae doctrinae nuntium ferentem, (np.) ut laetum nun-
tium perferret ad incolas terrae omnesque nationes et gen-
tes et nationes linguis diversas et populos magna voce
hunc in modum: timete Deum et exhibete ei honorem; 7
nam hora illa iudicii eius venit, et adorate creatorem
coeli ac terrae et maris fontiumque aquarum. Et alius 8
angelus alter secutus est his verbis: cecidit, cecidit Ba-
bylon illa magna! nam de vino ferventi scortationis suae
omnibus gentibus praebuit potum. Et alius angelus ter- 9
tius eos secutus est magna voce dicens: si quis adorat
belluam eiusque simulacrum et in fronte sua recipit si-
gnum aut manu sua, et ipse bibit de vino irae Dei, quod 10
merum mixtum (al. infusum) est in poculo eius irae, et
excruciabitur igne ac sulphure coram angelis sanctis et
coram agno. Et fumus cruciatus eorum in perpetuum 11
adscendit nec requiem habent dies noctesque qui belluam
illam adorant eiusque simulacrum et si quis signum no-
minis eius admittit. Hic cernitur patientia sanctorum, 12
qui praecepta Dei servant et fidem Iesu. Et audivi vo- 13

Tres angeli in coelo apparent: unus fert aeternum evangelium, alter Babylonem cecidisse nuntiat, tertius poenas, quae cultores belluae manent, alta voce refert et super nube natura homini similis ac manu falcem tenens conspiciendam sese praebet; item

τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης· Γράψον· Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ
ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι· ναί· λέγει τὸ πνεῦμα,
ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ ἔργα αὐ-
14 τῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. Καὶ εἶδον καὶ, ἰδού! νεφέλη
λευκὴ καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενον ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώ-
που ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν καὶ
15 ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξ-
ῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ κράζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ καθημέ-
νῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης· Πέμψον τὸ δρέπανόν σου καὶ θέρι-
σον! ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισ-
16 μὸς τῆς γῆς. Καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην
17 τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ. Καὶ
ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ
18 ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλ-
θεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρὸς
καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ
ὀξὺ λέγων· Πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξὺ καὶ τρύ-
γησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμπέλου τῆς γῆς! ὅτι ἤκμασαν
19 αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. Καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον
αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς
καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὸν μέ-
20 γαν. Καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξωθεν τῆς πόλεως καὶ ἐξ-
ῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων
ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

ΚΕΦ. XV.

1 Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, μέγα καὶ
θαυμαστὸν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς
ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ.
2 Καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρὶ καὶ
τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ
καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἑστῶτας ἐπὶ τὴν
3 θάλασσαν τὴν ὑαλίνην ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. Καὶ
ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωϋσέως τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ καὶ
τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου λέγοντες· Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ
ἔργα σου, κύριε, ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ· δίκαιαι καὶ

XIV, 13. al: λεγούσης μοι †. ib. al. ἀπάρτι s. ἀπάρτι λέγει ναὶ τὸ πν. ib. al. τὰ γὰρ ἔργα †. 14. al. καθήμενος ὅμοιος †. 15. al. μεγάλῃ φωνῇ †. ib. al. ἦλθέ σοι †. ib. al. ἡ ὥρα τοῦ θερίσαι †. 18. al. ἤκμασεν ἡ σταφυλὴ τῆς γῆς †. 19. al. τὴν μεγάλην †. 20. al. ἔξω †. XV, 2. al. καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ †. 3. al. Μωϋσ. δούλου.

tem de coelo dicentem: scribe: beati mortui illi in do-
mino (profitendo defuncti nunc; profecto, Spiritus dicit
divinus, ut requiescant a laboribus suis; facta autem eo-
rum eos sequuntur. Et sustuli oculos et, ecce! nubes can- 14
dida et nubi insidens simile homini, gestans in capite
suo coronam auream et in manu sua falcem acutam. Et 15
alius angelus egressus est e templo magna voce nubi in-
sidenti acclamans: mitte falcem tuam ac mete! nam adest
hora metere, quoniam arefacta messis terrae. Et qui 16
nubi insidebat falcem suam terrae immisit ac mes-
sis in terra facta est. Et alius angelus exiit e templo 17
coelesti et ipse falcem tenens acutam. Et alius ange- 18
lus exiit ab altari ignipotens et acclamavit magno clamo-
re ei qui falcem tenebat acutam hunc in modum: mitte
falcem tuam acutam ac mete uvas vitis terrae! nam uvae
ad maturitatem pervenerunt. Et immisit angelus falcem 19
suam terrae ac messuit vitem terrae et in magnum illud
irae divinae torcular iniecit. Quod torcular quum extra 20
urbem esset calcatum, sanguis exiit e torculari usque ad
(i. e. ita ut attingeret) frena equorum a stadiis inde mil-
le sexcentis (i. e. ut per mille sexcenta promanaret stadia).

CAP. XV.

Et aliud in coelo vidi spectaculum, magnum et admi- 1
randum, septem angelos potestate instructos clades septem
ultimas inferendi, quibus ira Dei absolveretur (al. quibus irae
divinae finis erat futurus). Et vidi ut mare vitreum igne per- 2
mixtum et victores (e pugna contra) belluae eiusque simu-
lacri et numeri nomen eius referentis per mare collocatos
vitreum citharas Dei tenentes. Et carmen canunt Mosis 3
ministri Dei et carmen agni hunc in modum: magna et
mirabilia facta tua, domine, Deus omnipotens; iustae ac

---

que angelus et ipse falce armatus; quorum alter messem, alter vindemiam colligit. XIV, 14—20.

Septem angeli septem clades easque ultimas ferentes, dum magnificentia Dei iustissimi ac potentissimi celebratur, e templo coelesti prodeunt vestibus induti candidissimis, quibus unum ex

4 ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν· τίς οὐ μὴ
φοβηθῇ σε, κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος
ὅσιος· ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐν-
5 ώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν. Καὶ
μετὰ ταῦτα εἶδον καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρ-
6 τυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ
ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς ἐκ τοῦ ναοῦ ἐνδεδυμένοι λίνον
καθαρὸν λαμπρὸν καὶ περιεζωσμένοι περὶ τὰ στήθη ζώ-
7 νας χρυσᾶς. Καὶ ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς
ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς, γεμούσας τοῦ θυ-
μοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
8 Καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ
ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς
τὸν ναὸν, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ
ἀγγέλων.

ΚΕΦ. XVI.

1 Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ λεγού-
σης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις· Ὑπάγετε καὶ ἐκχέατε τὰς ἑπτὰ
2 φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν! Καὶ ἀπῆλθεν
ὁ πρῶτος καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν·
καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώ-
πους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου καὶ τοὺς
3 προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. Καὶ ὁ δεύτερος ἐξέχεε
τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο αἷμα
ὡς νεκροῦ καὶ πᾶσα ψυχὴ ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ.
4 Καὶ ὁ τρίτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς
5 καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· καὶ ἐγένετο αἷμα. Καὶ
ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος· Δίκαιος εἶ,
6 ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας· ὅτι αἷμα
ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας
7 πιεῖν· ἄξιοι εἰσί! Καὶ ἤκουσα τοῦ θυσιαστηρίου λέγον-
τος· Ναὶ, κύριε, ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ
8 δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. Καὶ ὁ τέταρτος ἐξέχεε τὴν φιά-
λην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον· καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι

XV, 3. al. βασιλεὺς τῶν ἁγίων † s. αἰώνων †. 4. al. δοξάσει †. ib. al. μόνος ἅγιος †. ib. al. πάντες τὰ ἔθνη †. 5. al. ἰδοὺ, ἠνοίγη †. 6. al. ἄγγελοι ἔχοντες. ib. al. λινοῦν (al. λίθον) καθαρὸν καὶ λαμπρὸν †. XVI, 1. al. τὰς φιάλας †. 2. al. εἰς τὴν γῆν †. ib. al. ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους †. ib. al. τῇ εἰκόνι αὐτοῦ προσκυνοῦντας †. 3. al. ζῶσα, sed alii excl. †. 4. (3. 10. 12. 17.) al. ὁ τρίτος ἄγγελος †. 5. al. δίκαιος, κύριε, εἶ †. ib. al. καὶ ὁ ὅσιος †. 6. al. γάρ εἰσι †. 7. al. ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστ. s. φωνὴν ἐκ τ. θυσιαστ. λέγουσαν. 8. al. (10. 12.) al. ὁ τέταρτος ἄγγελος †.

verae viae (tuae agendi rationes), rex populorum; quis 4
non metuet te, domine, tuumque celebrabit nomen? nam
solus sanctus (es); omnes gentes venient et sacra facient
coram te (al. te adorabunt), quoniam iusta tua iudicia
manifestata sunt. Et post haec vidi et templum tentorii 5
conventus (al. in quo tentorium erat oraculi div.) erat
apertum et exierunt septem illi angeli septem illas clades 6
tenentes e templo lino induti puro candido et circa pectora
cingulis cincti aureis. Et unum e quatuor illis animalibus 7
septem angelis septem phialas dedit aureas, plenas irae Dei
vivi in perpetuum. Et repletum est templum fumo vi maie- 8
statis Dei eiusque potentiae neque quisquam templum ingredi
poterat, dum septem illae septem angelorum clades ad finem
essent perductae.

CAP. XVI.

Et magnam audivi vocem e templo septem illis an- 1
gelis dicentem: abite et effundite septem illas phialas irae
divinae in terram! Primus quum abiisset, phialam suam 2
super terram effudit; et ulcus natum est malum et im-
probum (al. letifera ulcera) hominibus qui signum belluae
habebant impressum et simulacrum eius adorabant. Et 3
secundus phialam suam effudit in mare; et sanguis ut
mortui (cruor cadaverum) ortus est et quaevis natura ani-
mata mortua est in mari. Et tertius phialam suam effu- 4
dit in flumina et fontes aquarum; et prodiit sanguis. Et 5
audivi angelum aquarum (potentem) dicentem: iustus es,
tu qui es et eras, sancte, quoniam haec iudicasti; nam 6
sanguinem sanctorum et prophetarum effuderunt, et san-
guinem iis dedisti bibendum; digni sunt (np. hac poe-
na). Et audivi vocem ex altari dicentem: profecto, do- 7
mine, Deus omnipotens, vera et iusta tua iudicia. Et ter- 8
tius effudit phialam suam super solem, cui per ignem ho-

quatuor illis animalibus septem phialas irae div. plenas tradit.
XV, 1–8, primus e phiala in terram in istos belluae cultores
foeda effundit ulcera: secundus in mare, unde cruor exortus
omnia animantia enecat: tertius in fluvios et fontes, qui in san-

9 τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. Καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄν-
θρωποι καῦμα μέγα καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ
θεοῦ τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας καὶ
10 οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν. Καὶ ὁ πέμπτος ἐξ-
έχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου· καὶ
ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη, καὶ ἐμασσῶντο
11 τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν
θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν ἑλ-
12 κῶν αὐτῶν καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. Καὶ
ὁ ἕκτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν
μέγαν Εὐφράτην· καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοι-
μασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου.
13 Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος καὶ ἐκ τοῦ
στόματος τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδο-
14 προφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὡς βάτραχοι· (εἰσὶ
γὰρ πνεύματα δαιμονίων ποιοῦντα σημεῖα·) ἃ ἐκπορεύε-
ται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν
αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης
15 τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. — Ἰδού, ἔρχομαι ὡς κλέ-
πτης. Μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐ-
τοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημο-
16 σύνην αὐτοῦ. Καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν
17 καλούμενον Ἑβραϊστὶ Ἀρμαγεδών. Καὶ ὁ ἕβδομος ἐξέχεε
τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀέρα· καὶ ἐξῆλθε φωνὴ μεγά-
λη ἀπὸ τοῦ ναοῦ [τοῦ οὐρανοῦ] ἀπὸ τοῦ θρόνου λέγου-
18 σα· Γέγονε! Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρον-
ταί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ
οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμός,
19 οὕτω μέγας. Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέ-
ρη καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον· καὶ Βαβυλὼν ἡ με-
γάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτή-
20 ριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Καὶ πᾶσα
21 νῆσος ἔφυγε καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. Καὶ χάλαζα με-
γάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς
ἀνθρώπους καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ
τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐ-
τῆς σφόδρα.

XVI, 12. al. τὸν Εὐφράτην †. ib. al. ἀνατολῆς †. 13. al. ὅμοια βατράχοις †. 14. al. δαιμόνων †. ib. al. τῆς γῆς καὶ τῆς οἰκουμένης †, ib. al. εἰς πόλεμον. 16. al. Ἀρμαγεδδὼν † s. Μαγεδὼν † s. Μαγιδών. 17. al. εἰς τὸν ἀέρα †. ib. al. ἐκ τοῦ ναοῦ †. 18. al. φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ †.

mines urere erat datum. Et homines quum magno ure- 9
rentur aestu, conviciis prosciderunt nomen Dei qui po-
testatem in has calamitates habebat nec mentem muta-
runt, ut laudibus eum celebrarent. Et quintus phialam 10
suam effudit in solium belluae; et regnum eius caligine
erat obductum et linguas suas mordebant prae labore (al.
dolore) et conviciis prosciderunt Deum coelestem prae la- 11
boribus (al. cruciatibus) suis et ulceribus suis nec men-
tem mutarunt, missis suis (improbe) factis. Et sextus 12
effudit phialam suam super (al. in) fluvium magnum Eu-
phratem; et exaruit eius aqua, ut pararetur via regum
ab ortu solis (venientium). Et vidi ex ore draconis et 13
ex ore belluae et ex ore falsi vatis spiritus tres impuros
ut ranas (prodeuntes); (nam spiritus sunt geniorum ma- 14
lorum effectores miraculorum,) qui exeunt adversus reges
totius orbis terrarum, ut ad bellum die illo magno Dei po-
tentissimi congregent. — En, venio ut fur. Beatus qui 15
vigilat ac vestes suas servat, ne nudus incedat et turpi-
tudinem eius videant. — Et congregavit eos in locum 16
qui hebraice Armagedon vocatur. Et septimus phialam suam 17
effundebat per aërem; et magna exiit vox e templo (coe-
lesti) a solio illo hunc in modum: Actum est! Et exsti- 18
terunt fulgura et fragores et tonitrua et magnus exstitit
terrae motus, qualis non fuit ex quo homines in terra
fuere, tantus motus, tam magnus. Et scissa est urbs 19
illa magna in tres partes urbesque gentium ceciderunt;
et Babylon illa magna in memoriam revocata est co-
ram Deo, ut ei daret poculum vino irae suae ferventis 20
repletum. Et quaevis aufugit insula nec montes sunt de-
prehensi. Et ingens grando ut talenti moles descendit de 21
coelo in homines et homines conviciis affecerunt Deum
ob grandinis calamitatem, quoniam calamitas eius admodum
erat magna.

---

guinem mutantur: quartus in solem, cuius aestu homines moriuntur: quintus in solium belluae, quo omnia densissima obducuntur caligine: sextus in Euphratem, quo flumen exarescit: septimus in aërem cum maximo fragore ac voce e templo Dei emissa: actum est! Totius rerum naturae fit subitus et ingens motus et universus mundus ruinam trahere videtur, impiis in terra impie dicta in Deum proferentibus. XVI, 1—21.

ΚΕΦ. XVII.

1 Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων
τὰς ἑπτὰ φιάλας καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ λέγων· Δεῦρο,
δείξω σοι τὸ κρίμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης, τῆς καθη-
2 μένης ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν πολλῶν, μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν
οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες
3 τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς. Καὶ ἀπήνεγκέ
με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην
ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον
4 κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. Καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβε-
βλημένη πορφυροῦν καὶ κόκκινον καὶ κεχρυσωμένη χρυσίῳ
καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτή-
ριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον βδελυγμάτων, καὶ τὰ ἀκα-
5 θάρτα τῆς πορνείας αὐτῆς καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνο-
μα γεγραμμένον· Μυστήριον· Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἡ μή-
6 τηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. Καὶ εἶ-
δον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων
καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα
7 ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. Καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος· Διατί
ἐθαύμασας; ἐγὼ σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς καὶ
τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτήν, τοῦ ἔχοντος τὰς
8 ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα. Τὸ θηρίον ὃ εἶδες,
ἦν καὶ οὐκ ἔστι καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου
καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγειν· καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦν-
τες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ
βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλεπόντων τὸ
9 θηρίον ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστι καὶ πάρεσται. Ὧδε ὁ νοῦς
ὁ ἔχων σοφίαν. Αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ ἑπτὰ ὄρη εἰσίν, ὅπου
10 ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. Οἱ
πέντε ἔπεσαν, ὁ εἷς ἐστίν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε καί, ὅταν
11 ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. Καὶ τὸ θηρίον, ὃ ἦν
καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι καὶ ἐκ τῶν ἑπτά
12 ἐστι καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ
εἶδες δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω ἔλαβον,
ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ

XVII, 1. al. λέγων μοι. 2. al. ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν †. 4. al. πορφύρᾳ καὶ κοκκίνῳ †. ib. al. χρυσῷ †. ib. al. χρυσοῦν ποτήριον †. ib. al. ἀκαθάρτητος †. ib. al. πορνείας τῆς γῆς †. 5. al. πόρνων s. πορνειῶν. 7. al. ἐρῶ σοι †. 8. al. θηρίον. ib. al. ἐπὶ τὴν γῆν †. ib. al. οὐ γεγρ. τὸ ὄνομα ἐπὶ τοῦ βιβλίου †. ib. al. βλέποντες ὅτι ἦν τὸ θηρ. †. ib. al. καίπερ ἐστίν † s. καὶ πάρεστι. 9. al. ὄρη εἰσὶν ἑπτά †. 10. al. καὶ ὁ εἷς †. 12. al. οὐκ ἔλαβον †.

CAP. XVII.

Et exiit unus e septem illis angelis septem habenti- 1
bus phialas hunc in modum mecum locutus: huc, mon-
stra mihi magnae illius, quae multis insidet aquis, mere-
tricis iudicium (al. poenam), quacum reges orbis terrarum 2
rem habuerunt et cuius philtro meretricio incolae terrae
inebriati sunt. Et abduxit me in solitudinem vi Spiritus 3
divini et mulierem vidi belluae insidentem coccineae, ple-
nae nominibus contumeliosis, septem praeditae capitibus et
cornibus decem. Et mulier erat induta veste purpurea ac 4
coccinea et aurata, auro et lapide pretioso et margaritis,
aureum manu sua tenens poculum rebus repletum abomi-
nandis (al. omni impuritate eius meretricia), et impu-
ritatem scortationis suae et fronti suae nomen habebat 5
inscriptum: mysterium; Babylon magna, mater scortorum
ac foeditatum in orbe terrarum (al. nefarie factorum). Quam 6
mulierem quum (ex) sanguine sanctorum et sanguine te-
stium Iesu inebriatam vidissem, magnum miraculum, ea
conspecta, miratus sum. Et angelus mihi: quid, inquit, 7
miraris? ego tibi dicam mysterium huius mulieris et bel-
luae eam portantis (al. sensum, qui muliere ... innuitur,
explicabo), quae septem habet capita et decem cornua.
Illa quam vidisti bellua erat et non est et adscensura 8
est e Tartaro et in perniciem abitura; et mirantur inco-
lae orbis terrarum, quorum nomina non inscripta sunt li-
bro vitae a mundo condito, qui vident belluam hanc fuisse
et esse et affore. Hic (valet) mens quae sapientia frui- 9
tur. Septem illa capita septem montes sunt, super qui-
bus mulier sedet, et septem sunt (significant) reges. Quin- 10
que cecidere, unus est, ille alius nondum venit et, quando
venit, per breve tempus debet manere (al. non diu erit su-
perstes). Et bellua illa, quae erat et non est, et ipse 11
octavus est et quidem ex illis septem et abit in perni-
ciem. Et decem quae vidisti cornua decem reges sunt, 12
quippe qui regnum nondum ceperunt, sed potestatem ut re-

Unus e septem angelis phialas illas tenentibus Iohanni aliam mulierem, meretricem, belluae insidentem coccineae, septem instructam capitibus decemque cornibus monstrat. Arcanum Babylonis in fronte gerit nomen, sanguine eorum qui vitam in causa chr. deposuere satiata, et homines ad libidines explendas atque idololatriam seducit. Illis autem capitibus septem significantur colles; decem illis cornibus decem reges, qui societatem cum bellua ineunt et bellum contra sanctos gerunt, sed ab agno de-

13 τοῦ θηρίου. Οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι καὶ τὴν δύνα-
14 μιν καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διδόασιν. Οὗτοι
μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐ-
τοὺς, ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ
15 οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί. Καὶ λέ-
γει μοι· Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ
16 καὶ ὄχλοι εἰσὶ καὶ ἔθνη καὶ γλῶσσαι. Καὶ τὰ δέκα κέ-
ρατα ἃ εἶδες καὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρ-
νην καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν καὶ γυμνὴν καὶ
τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν
17 πυρί. Ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, ποιῆ-
σαι μίαν γνώμην καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ
18 θηρίῳ, ἄχρι τελεσθήσονται οἱ λόγοι τοῦ θεοῦ. Καὶ ἡ
γυνὴ ἣν εἶδες ἔστιν ἡ πόλις ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν
βασιλέων τῆς γῆς.

ΚΕΦ. XVIII.

1 Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνον-
τα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ
2 ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυ-
ρᾷ φωνῇ λέγων· Ἔπεσεν, ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη καὶ
ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων καὶ φυλακὴ παντὸς
πνεύματος ἀκαθάρτου καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκα-
3 θάρτου καὶ μεμισημένου· ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ
τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη καὶ οἱ βασι-
λεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν καὶ οἱ ἔμποροι τῆς
γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν.
4 Καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν· Ἐξ-
έλθετε ἐξ αὐτῆς, ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε
ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα μὴ
5 λάβητε· ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ
οὐρανοῦ καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς.
6 Ἀπόδοτε αὐτῇ ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκε καὶ διπλώσατε αὐτῇ
διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε
7 κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν· ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν καὶ ἐστρη-
νίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος· ὅτι
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει· Κάθημαι βασίλισσα καὶ χήρα

XVII, 13. al. μίαν γνώμην ἔχουσι †. ib. al. ἑαυτῶν τῷ θηρ. †. ib. al. διαδιδώσουσιν †. 16. al. εἶδες ἐπὶ τὸ θηρίον †. 17. al. μίαν γνώμην †. ib. al. τελεσθῇ s. τελεσθῶσιν τὰ ῥήματα †. XVIII, 1. al. εἶδον ἄγγελον †. 2. al. ἐν ἰσχύϊ, φωνῇ μεγάλῃ s. ἐν ἰσχυρᾷ †. 4. al. ἵνα μὴ λάβητε (al. βλαβῆτε) ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς †. 5. al. ἠκολούθησαν †. 6. al. ἀπέδωκεν ὑμῖν †.

ges per unam horam capiunt cum illa bellua. Hi una 13
sunt mente et vim suam ac potestatem dant belluae. Hi 14
bellum cum agno gerent et agnus eos vincet, quia dominus
est dominorum et rex regum, et quicunque cum eo vo-
cati et delecti et fideles. Et mihi: aquae illae, inquit, 15
quas vidisti, ubi meretrix illa sedet, populi sunt et turbae
hominum et gentes et nationes diversis linguis (utentes).
Et decem illa quae vidisti capita et bellua illa, hi odio 16
habebunt meretricem, eam devastabunt, denudabunt, carnem
eius devorabunt eamque comburent per ignem. Deus enim 17
animis eorum indidit (mentem iis), ut sententiam eius fa-
cerent et (quidem) unam sententiam facerent et suum ipso-
rum regnum traderent (al. ut mutuo conspirantes con-
sensu tradant) belluae, donec oracula illa divina eventu
essent comprobata. Et illa quam vidisti mulier est 18
magna illa urbs quae imperium in reges orbis terrarum
exercet.

CAP. XVIII.

Quibus factis alium vidi angelum coelo descendentem 1
magna instructum potentia, et orbis terrarum splendore eius
collustratus est. Et magna voce exclamavit hunc in mo- 2
dum: cecidit, cecidit Babylon illa magna, domicilium malo-
rum facta daemonum, sedes (carcer) cuiusque spiritus impuri
et sedes cuiusque avis impurae atque exosae; nam ex 3
fervido scortationis eius vino inebriatae sunt omnes gentes
et reges orbis terrarum adulterium cum ea exercuerunt et
mercatores orbis terrarum summa eius luxuria facti sunt
locupletes. Et audivi aliam de coelo vocem dicentem: 4
egredimini ex ea, mi popule, ne in societatem peccatorum
eius veniatis et de calamitatibus eius ne capiatis: nam 5
peccata eius ei adhaeserunt ad coelum usque (coacervata)
et Deus iniuriarum eius recordatus est. Reddite ei quem- 6
admodum et ipsa reddidit et duplicem ei ad facta eius
referte mercedem; per poculum quo (vobis) miscuit (per-
niciem) duplum ei miscete; quantum semetipsa iactavit et 7
luxuriata est, tantum ei date cruciatus et luctus; nam apud
animum suum dicit: sedeo regina nec vidua sum nec vidi

---

vincuntur; aquis, quibus meretrix inhaeret, nationes terrae, et mu-
liere ipsa urbs domina orbis terrarum. XVII, 1—18.

Angelus cum luce universam terram illustrante coelo descen-
dens Babylonis interitum ob nefanda quae comiserat scelera an-
nuntiat; populus Dei ex tam impia urbe egredi iubentur et exci-

8 οὐκ εἰμὶ καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. Διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέ-
ρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος καὶ πένθος κα
λιμὸς, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριο
9 ὁ θεὸς ὁ κρίνας αὐτήν. Καὶ κλαύσουσι καὶ κόψονται ἐπ
αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες κα
στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεω
10 αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασα-
νισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες· Οὐαὶ, οὐαὶ, ἡ πόλις ἡ μεγάλη
Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ ἰσχυρὰ, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρί-
11 σις σου! Καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι καὶ πενθοῦ-
σιν ἐπ' αὐτῇ, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκ-
12 έτι· γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθου τιμίου καὶ μαρ-
γαρίτου καὶ βυσσίνου καὶ πορφύρας καὶ σηρικοῦ κα
κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάν-
τινον καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου καὶ χαλκοῦ κα
13 σιδήρου καὶ μαρμάρου, καὶ κιννάμωμον καὶ ἄμωμον κα
θυμιάματα καὶ μύρον καὶ λίβανον καὶ οἶνον καὶ ἔλαιο
καὶ σεμίδαλιν καὶ σῖτον καὶ κτήνη καὶ πρόβατα καὶ ἵπ
14 πων καὶ ῥεδῶν καὶ σωμάτων καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. Κα
ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ
καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπώλετο ἀπὸ σοῦ κα
15 οὐκέτι οὐ μὴ εὑρήσῃς αὐτά. Οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλου
τήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν στήσονται διὰ τὸν φό
16 βον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς κλαίοντες καὶ πενθοῦντες [καὶ
λέγοντες· Οὐαὶ, οὐαὶ! ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλη-
μένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον καὶ κεχρυσω-
μένη ἐν χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, ὅτι
17 μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος! Καὶ πᾶς κυβερ-
νήτης καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τόπον πλέων καὶ ναῦται καὶ ὅσο
18 τὴν θάλασσαν ἐργάζονται ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν κα
ἔκραζον βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς λέ-
19 γοντες· Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦ
ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πεν-
θοῦντες λέγοντες· Οὐαὶ, οὐαὶ! ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν
ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσ
20 ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη! Εὐ-
φραίνου ἐπ' αὐτῇ, οὐρανὲ καὶ οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἀπόστολ

XVIII, 8. al. κρίνων † a. κρινῶν. 9. al. κλαύσωνται αὐτήν †. … al. ἐν μιᾷ. 11. al. κλαύσουσι καὶ πενθήσουσιν †. 12. al. βύ… καὶ πορφυροῦ †. 13. al. excl. καὶ ἄμωμον. 14. al. τὰ λαμ… ἀπῆλθεν †. ib. al. μὴ εὕρῃς †. 16. al. ἐν χρυσῷ †. 17. al. … ἐπὶ τῶν πλοίων ὁ ὅμιλος. 18. al. ἔκραζον ὁρῶντες †. 19. al. ἔ… τες πλοῖα. 20. al. εὐφραίνου ἐπ' αὐτήν †. ib. al. καὶ ἀπόστο…

luctum. Hanc ob causam una die illae eius venient ca- 8
lamitates, mors et luctus ac fames, et per ignem combu-
retur, quoniam potens est dominus Deus qui eam iudicat.
Et plorabunt et lugebunt eam terrae reges qui adulterium 9
cum ea commiserunt et luxuriati sunt, quando vident fu-
mum incendii eius e longinquo collocati ob metum eius in- 10
cendii, hunc in modum: vae, vae (tibi), o urbs illa ma-
gna, Babylon urbs illa potens, quod una hora tuum venit
iudicium (al. poenas dedisti)! Et mercatores terrae te plo- 11
rant et lugent, quod merces eorum nemo amplius emit;
vim auri et argenti, lapides pretiosos et margaritas, bys- 12
sum et purpuram, sericum et coccina, omne lignum ci-
treum, omne vas eburneum, omne vas e ligno pretiosissi-
mo et aere et ferro et marmore, cinnamomum et amomum, 13
suffimenta et unguenta et thus, vinum et oleum, similam
et triticum, iumenta et oves, equos, rhedas et mancipia
et servos varii generis. Et proventus fructuum quos ani- 14
mus tuus in deliciis habet abs te aufugit, opima quae-
que ac splendida perierunt a te remota nec amplius ea in-
venies. Mercatores harum rerum divitiis ab ea collecti 15
stabunt e longinquo ob metum cruciatus eius plorantes
ac lugentes hunc in modum: vae, vae tibi, o urbs ma- 16
gna, circumdata bysso et purpura et coccinis et aurata
auro et lapide pretioso et margaritis; nam una hora tan-
tae evanuere opes! Omnis gubernator, omnis qui loca nave 17
petit (al. breviora itinera navibus conficiunt) et nautae et
quotquot mare permeando quaestum faciunt procul stabant 18
et clamabant fumum incendii eius videntes hunc in mo-
dum: quaenam similis (erat) magnae huic urbi? et pul- 19
vere capitibus suis iniecto clamabant plorantes et lugen-
tes hunc in modum: vae, vae urbi magnae, in qua om-
nes qui naves in mari habebant ex opulentia eius ditati
sunt, quod una hora devastata est! Exsultate de ea, coeli 20
et vos sancti et apostoli ac vates sacri, quod Deus indi-

---

tantur, ut de iactantia eius, luxuria, impietate gravissimam su-
mant vindictam. Hinc reges, mercatores et quicunque rem cum
hac meretrice habuerant et commoda ex flagitiosa eius vita perce-
perant, cum gravissimo dolore ac luctu perniciem eius deplorant

καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρίμα ὑμῶν ἐξ
21 αὐτῆς. Καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον
μέγαν καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν λέγων· Οὕτως ὁρ-
22 μήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ
μὴ εὑρεθῇ ἔτι. Καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν καὶ
αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι καὶ
πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι καὶ
23 φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι καὶ φῶς λύχνου
οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ ἔτι καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης
οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι· ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ
μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθη-
24 σαν πάντα τὰ ἔθνη. Καὶ ἐν αὐτῇ αἵματα προφητῶν καὶ
πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

ΚΕΦ. XIX.

1 Μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς φωνὴν μεγάλην ὄχλου πολ-
λοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ λεγόντων· Ἀλληλούϊα! ἡ σωτηρία καὶ
2 ἡ δόξα [καὶ ἡ τιμὴ] καὶ ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡμῶν, ὅτι
ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινε τὴν
πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις διέφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορ-
νείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ
3 χειρὸς αὐτῆς. Καὶ δεύτερον εἴρηκαν· Ἀλληλούϊα! καὶ
ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
4 Καὶ ἔπεσον οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἰκοσιτέσσαρες καὶ τὰ τέσ-
σαρα ζῶα καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ
5 τοῦ θρόνου λέγοντες· Ἀμὴν, ἀλληλούϊα! Καὶ φωνὴ ἀπὸ
τοῦ θρόνου ἐξῆλθε λέγουσα· Αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάν-
τες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ οἱ φοβούμενοι αὐτὸν οἱ μικροὶ
6 καὶ οἱ μεγάλοι! Καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ καὶ
ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυ-
ρῶν λέγοντες· Ἀλληλούϊα! ὅτι ἐβασίλευσε κύριος ὁ θεὸς
7 ἡμῶν, ὁ παντοκράτωρ! Χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα καὶ
δῶμεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου
8 καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοίμασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐδόθη αὐτῇ,
ἵνα περιβάληται βύσσινον λαμπρὸν καθαρόν. (Τὸ γὰρ
9 βύσσινον τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων ἐστί.) Καὶ λέγει

XVIII, 24. al. αἷμα προφ. †. XIX, 1. al. καὶ μετὰ ταῦτα †. ib. al. λέγοντος †. ib. al. δύν. καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ κυρίῳ τῷ θεῷ †. 2. al. ἔφθειρε †. ib. al. τῆς χειρὸς †. 4. al. ἐπὶ τῷ θρόνῳ †. 5. al. ἐκ τοῦ θρόνου †. ib. al. αἰνεῖτε τῷ θεῷ. ib. al. καὶ οἱ μικροί †. 6. al. λεγόντων s. λέγοντας. 8. al. καθαρὸν καὶ λαμπρόν †. ib. al. ἐστι τῶν ἁγίων †.

cium vestrum de ea exercuit (al. vindictam iniuriae vobis
illatae sumsit). Et angelus quidam robustus lapidem ut 21
lapidem molarem magnum sublatum his verbis in mare de-
iecit: sic impetu deiicietur Babylon urbs magna, nec am-
plius reperta est (al. exstabit). Neque vox citharoedorum 22
et musicorum et tibicinum ac tubicinum amplius in te au-
dita est (al. resonabit) neque ullus ullius artis artifex in
te amplius repertus neque sonitus lapidis molaris in te
amplius auditus neque lumen lucernae in te amplius appa- 23
ruit neque vox sponsi ac sponsae in te amplius audita est,
quoniam mercatores tui principes erant terrae (nec amplius
sunt), quoniam per veneficia tua omnes gentes seductae
sunt. Et sanguis prophetarum et sanctorum in ea reper- 24
tus est omniumque qui in terra erant interfecti.

CAP. XIX.

Post haec audivi veluti vocem magnam multitudinis 1
magnae in coelo dicentium: laudibus celebrate Deum! sa-
lus et maiestas (et honor) et potentia Deo nostro debe-
tur; quod vera sunt ac iusta eius iudicia, quod magnam 2
illam meretricem iudicavit, quippe quae scortatione sua ter-
ram pervertit, et sanguinem (i. e. poenam sanguinis)
cultorum suorum ab eius manu repetiit. Et denuo dixe- 3
runt: laudibus celebrate Deum! et ille eius (i. e. ex in-
cendio eius) fumus adscendit in aeterna tempora. Et pro- 4
lapsi sunt illi viginti quatuor seniores et quatuor animalia
et adorarunt Deum solio insidentem hunc in modum: Pro-
fecto, laudibus celebrate Deum! Et vox a solio exiit di- 5
cens: laudate Deum nostrum omnes eius cultores et qui-
cunque eum veneramini, parvi et magni! Et audivi veluti 6
vocem magnae multitudinis et ut sonitum multarum aqua-
rum et ut fragorem ingentium tonitruum dicentes: laudi-
bus celebrate Deum! nam regnavit (al. imperio potitus
est s. imperat.) dominus Deus noster omnipotens. Laete- 7
mur et exsultemus ac laudes ei tribuamus; nam venerunt
nuptiae agni et mulier eius (al. sponsa, ecclesia christ.)
sese paravit eique datum est, ut indueretur byssum splen- 8
didum purum. (Byssus enim est probitas sanctorum). Et 9

---

in terra, sed sancti in terra laetitia exsultant, quoniam Deus iu-
stissimum de ea tulit iudicium. XVIII, 1—24.

Quin etiam in coelis angeli iterum iterumque eadem de re
Deum laudibus efferunt et beatos praedicant pios cultores agni,

τοῦ ἵππου, τῇ ἐξελθούσῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ
πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

ΚΕΦ. ΧΧ.

1 Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
ἔχοντα τὴν κλεῖν τῆς ἀβύσσου καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ
2 τὴν χεῖρα αὐτοῦ. Καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν
τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν
3 αὐτὸν χίλια ἔτη καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ
ἔκλεισε καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανᾷ ἔτι
τὰ ἔθνη, ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· [καὶ] μετὰ ταῦτα
4 δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. Καὶ εἶδον θρόνους,
καὶ ἐκάθισαν ἐπ᾽ αὐτοὺς καὶ κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς· καὶ
τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ
καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν
τῷ θηρίῳ οὔτε τῇ εἰκόνι αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χά-
ραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν·
καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ χίλια
5 ἔτη· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἄχρι τελεσθῇ
6 τὰ χίλια ἔτη. Αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. Μακάριος
καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ
τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ᾽ ἔσον-
ται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ βασιλεύσουσι
7 μετ᾽ αὐτοῦ χίλια ἔτη. Καὶ ὅταν τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη,
8 λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ καὶ ἐξελεύ-
σεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς
γῆς, τὸν Γὼγ καὶ τὸν Μαγώγ, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς
πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσ-
9 σης. Καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς καὶ ἐκύκλω-
σαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγα-
πημένην, καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ
10 καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς
ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ θείου, ὅπου καὶ
τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης· καὶ βασανισθήσονται
ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
11 Δαὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθήμενον

XIX, 21. al. τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος †. XX, 1. al. κλεῖδα †. 3. al. ἔκλεισεν αὐτὸν †. ib. al. πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι †. 4. al. προσεκύν. τῷ θηρίῳ †. ib. al. τὴν εἰκόνα †. ib. al. ἐπὶ τὸ μέτωπον καὶ †. 5. al. ἀνέζησαν ἕως †. 6. al. ὁ θάνατος ὁ δεύτερος †. ib. al. βασιλεύσ. μετὰ ταῦτα. 8. al. εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς. 9. al. ἐκύκλευσαν †. ib. al. ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ †. 10. al. ὅπου τὸ θηρίον.

insidentis qui ex ore eius exibat, omnesque aves carnibus
eorum satiatae sunt.

CAP. XX.

Et vidi angelum coelo descendentem, clavem tenen- 1
tem Tartari magnamque in manu eius catenam. Et po- 2
titus est dracone, serpente illo antiquo, qui est diabolus
et satanas, quem mille annos alligavit, quem in Tarta- 3
rum iniecit, inclusit ac super eo obsignavit sigillo, ne
amplius seduceret gentes, donec mille anni peracti essent;
(et) post haec per breve tempus solvi eum oportet. Et vidi 4
solia, per quae consederunt et iudicium iis concessum
est; et animas securi percussorum propter testimonium
(professionem) Iesu et propter doctrinam divinam et qui
belluam non adoraverant nec eius simulacrum neque rece-
perant signum fronti suae ac manui imprimendum; et vita
potiti sunt et mille cum Christo annos regnarunt (al. re-
gnaturi); reliqui autem mortuorum non vita potiti sunt 5
usque dum illi mille anni ad finem erant perducti. Haec
est resurrectio prima. Beatus et sanctus qui primae re- 6
surrectionis particeps est; in hos altera mors potestatem
non habet, sed sacerdotes erunt Dei et Christi, cum quo
mille annos regnabunt. His mille annis absolutis, vincu- 7
lis suis solvetur satanas atque egredietur ad decipiendas 8
gentes in quatuor orbis terrarum angulis (extremis parti-
bus), Gogum et Magogum, ut eos ad bellum congreget,
quorum numerus ut maris arena. Et adscenderunt per pla- 9
nitiem terrae et obsidione cinxerunt castra sanctorum et
urbem (Deo) dilectam, et ignis e coelo a Deo descendit
eosque comedit, et diabolus in lacum ignis ac sulphuris 10
(plenum) deiectus est, ubi et bellua illa et mendax vates;
et excruciabuntur dies noctesque in aeterna tempora.
Et vidi solium candidum magnum et in eo sedentem, 11

Alius angelus clavem Orci tenens de coelo venit, qui draco-
nem illum per mille annos, per quos veri Christi cultores cum
eo regnant, vinculis constrictum tenet. Per hoc tempus prima
resurrectio locum habet et in vitam revocati non iterum moriun-
tur regni Messiani participes. Hoc autem tempore praeterlapso
Satanas vinculis liberatus remotissimas gentes, Gog et Magog,
ad bellum contra pios, sed frustra, sollicitat; nam coelitus devicti
in palude igne ac sulphure repleta dant poenas aeternas. XX, 1—10.

ἐπ᾽ αὐτοῦ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς
12 καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. Καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς,
μικροὺς καὶ μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ
βιβλία ἠνοίχθησαν· καὶ ἄλλο βιβλίον ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι
τῆς ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων
13 ἐν τοῖς βιβλίοις κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Καὶ ἔδωκεν ἡ
θάλασσα τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ καὶ ὁ θάνατος καὶ
ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς· καὶ ἐκρίθη-
14 σαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ
ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς (οὗτος ὁ θά-
15 νατος ὁ δεύτερος ἐστὶν, ἡ λίμνη τοῦ πυρός·) καὶ εἴ τις
οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη
εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

ΚΕΦ. XXI.

1 Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ
πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρῆλθε καὶ ἡ θάλασσα
2 οὐκ ἔστιν ἔτι. Καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, Ἱερουσαλὴμ
καινὴν, εἶδον καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ
θεοῦ, ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ
3 αὐτῆς. Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λε-
γούσης· Ἰδοὺ, ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων
καὶ σκηνώσει μετ᾽ αὐτῶν καὶ αὐτοὶ λαὸς αὐτοῦ ἔσονται
4 καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτῶν ἔσται, θεὸς αὐτῶν, καὶ
ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν καὶ ὁ
θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε
5 πόνος οὐκ ἔσται ἔτι· ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. Καὶ εἶπεν
ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ· Ἰδοὺ, καινὰ πάντα ποιῶ.
Καὶ λέγει μοι· Γράψον· ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ
6 ἀληθινοί εἰσι. Καὶ εἶπέ μοι· Γέγονε. Ἐγώ εἰμι τὸ ἄλ-
φα καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι
7 δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν· ὁ
νικῶν κληρονομήσει ταῦτα καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεὸς καὶ αὐ-
8 τὸς ἔσται μοι υἱὸς, τοῖς δὲ δειλοῖς καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδε-

XX, 11. al. τ. καθήμ. ἐπ᾽ αὐτόν. 12. al. ἐνώπιον τοῦ θεοῦ †. ib. al. ἠνεῴχθησαν †. 13. al. τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς †. ib. al. τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκρούς †. 14. al. οὗτος ἐστιν ὁ δεύτερος θάνατος †. 15. al. ἐν τῷ βιβλίῳ †. XXI, 1. al. ἀπῆλθον s. ἀπῆλθαν †. 2. al. καὶ ἐγὼ Ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, Ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἡτοιμ. †. 3. al. λαοί †. ib. al. ἔσται μετ᾽ αὐτῶν †. 4. al. ἐξαλείψει ὁ θεὸς †. 5. al. τοῦ θρόνου †. ib. al. ἀληθινοὶ καὶ πιστοὶ †. 6. al. γέγονα τὸ s. γέγονεν ἐγὼ τὸ †. 7. al. ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ· κληρονομήσει πάντα †. ib. al. ὁ υἱὸς †. 8. al. δειλοῖς δὲ †.

cuius ex conspectu terra fugit et coelum nec locus iis in-
ventus est. Et vidi mortuos parvos et magnos collocatos 12
coram illo solio; et libri aperti sunt; et alius liber aper-
tus est qui est vitae; et iudicati sunt mortui ex iis quae
his in libris consignata leguntur ad facta eorum. Et ma- 13
re, qui eo continebantur, mortuos reddidit et mors et Or-
cus mortuos qui iis continebantur reddidit; et singuli ad
facta eorum iudicati sunt et mors et Orcus in lacum ignis 14
deiecti; (haec mors altera est, lacus ignis) et si quis non 15
deprehensus est in libro vitae consignatus, in lacum ignis
deiectus est.

CAP. XXI.

Et vidi coelum novum et terram novam; nam pri- 1
mum coelum et prima terra praeteriit nec amplius est mare.
Et urbem illam sanctam, Hierosolyma nova, vidi descen- 2
dentem de coelo a Deo, paratam ut sponsam viro suo
ornatam. Et audivi magnam de coelo vocem dicentem: 3
ecce, domicilium Dei cum hominibus et cum iis habitabit
et ipsi populus eius erunt et ipse Deus cum iis erit, Deus
eorum, et omnem lacrymam ab oculis eorum absterget 4
neque mors amplius erit neque luctus neque eiulatus ne-
que labor erit amplius; nam prima illa praeterierunt. Et 5
qui solio insidebat: en, inquit, nova facio omnia. Et
mihi: scribe, inquit; nam haec effata fide digna sunt 6
et vera. Et mihi: Ego sum, inquit, primus et ultimus,
principium ac finis; ego sitienti cuique ex fonte aquae
vivae gratis dabo; victor haec percipiet et ero ei Deus et 7
ipse mihi erit filius, meticulosis autem, perfidis, abo- 8

Iam summus iudex splendissimum suum solium in coelo occupavit, cuius vultum neque terra neque coelum neque aliud quid sustinet: mortui in vitam revocati coram Deo congregantur; iudicium de singulis habetur iustissimum. Mors et Orcus in paludem igneam coniiciuntur. XX, 11—15.

Coelum cum terra novam induit formam; nova Hierosolymorum urbs coelitus in terram delabitur, pios aeterna manent prae-

λυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖς καὶ εἰ-
δωλολάτραις καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι, ... τὸ μέρος αὐτῶν ἐν
τῇ λίμνῃ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστιν ὁ θάνατος ὁ
9 δεύτερος. Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόν-
των τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν
τῶν ἐσχάτων καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ λέγων· Δεῦρο, δεί-
10 ξω σοι τὴν νύμφην, τὴν γυναῖκα τοῦ ἀρνίου. Καὶ ἀπή-
νεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλὸν καὶ
ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ, καταβαίνου-
11 σαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν
τοῦ θεοῦ. Ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ,
12 ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι· ἔχουσα τεῖχος μέγα καὶ
ὑψηλὸν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν
ἀγγέλους δώδεκα καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν
13 δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Ἀπὸ ἀνατολῶν πυλῶ-
νες τρεῖς καὶ ἀπὸ Βοῤῥᾶ πυλῶνες τρεῖς καὶ ἀπὸ Νότου
14 πυλῶνες τρεῖς καὶ ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς. Καὶ τὸ
τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐπ' αὐ-
τῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου.
15 Καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε μέτρον κάλαμον χρυσοῦν,
ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς καὶ τὸ
16 τεῖχος αὐτῆς. Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται καὶ τὸ μῆ-
κος αὐτῆς ὅσον τὸ πλάτος. Καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν τῷ
καλάμῳ ἐπὶ σταδίους δώδεκα χιλιάδων· τὸ μῆκος καὶ τὸ
17 πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστί. Καὶ ἐμέτρησε τὸ
τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαρακοντατεσσάρων πηχῶν, μέ-
18 τρον ἀνθρώπου, ὅ ἐστιν ἀγγέλου. Καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις
τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν
19 ὅμοιον ὑάλῳ καθαρῷ. Καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς
πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι· ὁ θεμέλιος ὁ
πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος, ὁ τρίτος χαλκη-
20 δὼν, ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ
ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλ-
λος, ὁ ἔννατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑν-
21 δέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. Καὶ οἱ δώ-
δεκα πυλῶνες δώδεκα μαργαρῖται· ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν
πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου. Καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πό-

XXI, 8. al. φαρμακεῦσι. ib. al. ἐστι δεύτερος θαν. 9. al. ἦλθε πρός με εἷς †. ib. al. δείξω σοι τοῦ ἀρνίου τὴν γυναῖκα s. τὴν γυναῖκα, τὴν νύμφην τοῦ ἀρνίου †. 10. al. πόλιν τὴν μεγάλην. ib. al. ἐκ τοῦ θεοῦ †. 11. al. καὶ ὁ φωστὴρ †. 12. al. ἔχουσάν τε τεῖχος ... ἔχουσαν πυλῶνας †. 13. al. ἀπ' ἀνατολῆς †. 14. al. ἐν αὐτοῖς δώδεκα †. 15. al. μέτρον excl. 16. al. τοσοῦτόν ἐστιν ὅσον †. 18. al. ὅμοιον †. 19. al. καρχηδὼν †. 20. al. σάρδιον †.

minandis, homicidis, scortis, veneficis, simulacrorum
culteribus omnibusque mendacibus, ... sors eorum erit
in lacu ardente igni ac sulphure; quod est mors altera.
Et venit unus e septem illis angelis qui phialas tenent 9
repletas septem iisque ultimis calamitatibus et mecum lo-
cutus est hunc in modum: huc, monstrabo tibi spon-
sam, mulierem agni. Et mihi vi Spiritus divini in mon- 10
tem magnum et altum abrepto monstravit urbem illam
sanctam, Hierosolyma, demissam e coelo a Deo, splendore 11
ornatam divino. Lumen eius simile lapidi pretiosissimo,
ut lapidi crystalli instar fulgenti, moenia habens magna et 12
alta, duodecim portas et ad portas duodecim angelos et
nomina inscripta quae duodecim sunt Israelitarum tribuum.
Ab oriente tres portae, a septentrionibus tres portae, a 13
meridie tres portae et ab occidente tres portae. Et moe- 14
nia urbis duodecim continent fundamenta, quibus duode-
cim nomina apostolorum duodecim inscripta sunt. Et qui 15
mecum loquebatur perticam habebat arundinem auream, ut
urbem, portas et moenia eius metiretur. Et urbs quadran- 16
gula iacet eiusque longitudo quantum latitudo. Et dimen-
sus est urbem per duodecim stadiorum millia: longitudo,
latitudo et altitudo eius par est. Et dimensus est eius 17
moenia centum quadraginta quatuor cubitorum, ex homi-
num mensura, quae est angeli. Et structura moenium 18
eius erat iaspis et urbs aurum purum simile vitro puro et 19
fundamenta moenium urbis omni lapide pretioso erant or-
nata: fundamentum primum iaspis, secundum sapphirus,
tertium chalcedon, quartum smaragdus, quintum sardonix, 20
sextum sardius, septimum chrysolithus, octavum beryllus,
novum topazium, decimum chrysoprasus, undecimum hya-
cinthus, duodecimum amethystus. Et duodecim portae 21
duodecim erant margaritae; unaquaeque portarum ex una
erat margarita. Et platea urbis aurum purum ut vitreum

---

nia, impios aeternae poenae. Urbs Hierosolymorum est splen-
didissima, quadrangula, duodecim portae, moenia e lapidibus
pretiosissimis, plateas ex auro, templum continens et luce div-

22 λεως χρυσίον καθαρὸν ὡς ὕαλος διαυγής. Καὶ ναὸν οὐκ
εἶδον ἐν αὐτῇ· ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς
23 αὐτῆς ἐστι καὶ τὸ ἀρνίον. Καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει
τοῦ ἡλίου οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῇ· ἡ
γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτὴν καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς
24 τὸ ἀρνίον. Καὶ περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς
αὐτῆς καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν [καὶ τὴν
25 τιμὴν] αὐτῶν εἰς αὐτήν. Καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ
26 κλεισθῶσιν ἡμέρας· (νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ·) καὶ οἴσουσι
27 τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν. Καὶ οὐ
μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα
καὶ ψεῦδος· εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς
τοῦ ἀρνίου.

ΚΕΦ. ΧΧΙΙ.

1 Καὶ ἔδειξέ μοι ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς
κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ καὶ
2 τοῦ ἀρνίου. Ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς καὶ τοῦ πο-
ταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς ποιοῦν καρποὺς
δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκαστον ἀποδιδοῦν τὸν καρπὸν
αὐτοῦ· καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν.
3 Καὶ πᾶν κατάθεμα οὐκ ἔσται ἔτι, καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ
καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λα-
4 τρεύσουσιν αὐτῷ καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τὸ
5 ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. Καὶ νὺξ οὐκ ἔσται
ἐκεῖ καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσι λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι
κύριος ὁ θεὸς φωτιεῖ ἐπ' αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
6 Καὶ εἶπέ μοι· Οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί·
καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν ἀπέ-
στειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ἃ
7 δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. Ἰδού, ἔρχομαι ταχύ. Μακάριος
ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου.
8 Καὶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα· καὶ ὅτε
ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν

21. al. pro διαυγής l. διαφανής †. 23. al. φαίνωσιν αὐτῇ †. s. φαίνωσι· αὐτὴ γὰρ ἡ †. 24. al. τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι †. 27. al. κοινοῦν καὶ ποιῶν †. XXII, 1. al. καθαρὸν ποταμὸν †. 2. al. καὶ ἐκεῖθεν. †. ib. al. ἕνα excl. ib. al. ἀποδιδοὺς ἕκαστος s. ἕκαστον s. ἑκαστῷ †. 3. al. κατανάθεμα οὐκ ἔσται ἔτι †. 5. al. καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσι s. οὐχ ἕξουσι χρείαν †. ib. al. φωτίζει †. s. φωτίσει. 6. al. καὶ λέγει μοι †. ib. al. τῶν ἁγίων πνευμάτων τῶν προφ. †. 8. al. βλέπων ταῦτα καὶ ἀκούων †. ib. al. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ὅτε εἶδον, ἔπεσον †.

pellucidum. Et templum non vidi in ea; nam dominus 22
Deus omnipotens templum eius et agnus. Et urbs non 23
indiget sole neque luna, ut in ea luceant; nam maie-
stas Dei eam illustravit et lumen eius agnus. Et gentes 24
per lumen eius obambulant regesque orbis terrarum suum
splendorem ac honorem (al. opes, divitias) in eam ferunt.
Neque portae eius interdiu clauduntur; (nox enim ibi non 25
erit;) et splendorem ac honorem gentium in eam ferent. 26
Neque quidquam profanum, et quod foeditatem efficit, nec 27
mendacium eam intrat; nisi qui in libro illo vitae agni
relati leguntur.

CAP. XXII.

Et monstravit mihi fluvium aquae vivae splendidum 1
(pellucidum) ut crystallum, e solio Dei et agni exeuntem.
In medio plateae et fluvii ab utraque parte arbor vitae 2
fructus faciens duodenos, singulis mensibus singulos suos
reddens fructus; et folia arboris ad sanationem gentium
valent. Et quidquid exsecratione dignum est, non amplius 3
erit: solium Dei et agni in ea erit, cultores eius eum ad-
orabunt et faciem eius videbunt eiusque nomen frontibus 4
eorum inscriptum. Neque nox ibi erit neque opus habent 5
lucerna ac lumine solis; nam dominus Deus super eos lu-
cem diffundet, et in aeterna regnabunt tempora.

Et dixit mihi: haec effata fide digna sunt et vera; 6
et dominus Deus vatum Spiritu aetorum divino angelum
suum misit, ut cultoribus suis ostenderet quae subito
essent eventura. Ecce, venio subito. Beatus qui verba 7
divinationis huius libri servat. Et ego Iohannes haec 8
auribus et oculis meis percipio; et quum audiveram et
videram, prolapsus sum, ut adorarem ante pedes angeli

collustrata non nisi piis Iesu cultoribus patet, XXI, 1—25. Flu-
vio gaudet vitali et arbore vitali omnesque Deum celebrant lau-
dibus. XXII, 1—6. Haec vaticinia, quibus addi aut detrahi

9 ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα. Καὶ λέ-
γει μοι· Ὅρα μή· σύνδουλός σου εἰμὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν
σου τῶν προφητῶν καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ
10 βιβλίου τούτου· τῷ θεῷ προςκύνησον. Καὶ λέγει μοι·
Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου
11 τούτου· ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω
ἔτι καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι· καὶ ὁ δίκαιος δικαι-
12 οσύνην ποιησάτω ἔτι καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. Ἰδού,
ἔρχομαι ταχὺ καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι
13 ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἔσται. Ἐγὼ τὸ ἄλφα καὶ τὸ
14 Ω, πρῶτος καὶ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Μακά-
ριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία
αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰςέλθω-
15 σιν εἰς τὴν πόλιν. Ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ
οἱ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι καὶ πᾶς ὁ
16 φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος. Ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγ-
γελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις·
ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαυΐδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς
17 ὁ πρωϊνός. Καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν· Ἔρ-
χου! Καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω· Ἔρχου! καὶ ὁ διψῶν ἐρχέ-
σθω, ὁ θέλων λαβέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.
18 Μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ τῷ ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς
προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· Ἐάν τις ἐπιθῇ ἐπ' αὐ-
τά, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμ-
19 μένας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν
λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ ὁ θεὸς
τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς πό-
λεως τῆς ἁγίας, τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.
20 Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· Ναὶ ἔρχομαι ταχύ. Ἀμήν,
ἔρχου κύριε Ἰησοῦ!
21 Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων
τῶν ἁγίων.

XXII, 9. al. σύνδουλός σου γάρ εἰμι †. 10. al. (ὅτι excl.) ὁ καιρὸς γὰρ s. ὁ καιρὸς †. 11. al. ῥυπῶν ῥυπωσάτω †. ib. al. ὁ δίκαιος δικαιωθήτω †. 12. al. καί, ἰδού! †. 13. al. ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος †. 14. al. μακάριοι οἱ πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν †. 15. al. ἔξω δὲ †. 16. al. τοῦ Δαυΐδ †. ib. al. ὁ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός †. 17. al. bis l. ἐλθέ. ib. al. ἐλθέτω, καὶ ὁ θέλων λαμβανέτω τὸ ὕδωρ †. 18. al. συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι. ib. al. ἐπιτιθῇ πρὸς ταῦτα. ib. al. ἐν βιβλίῳ. 19. al. καὶ ἐάν τις ἀφαιρῇ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βίβλου τ. προφ. ταύτ., ἀφαιρήσει ὁ θ. τ. μ. α. ἀπὸ τοῦ βίβλου τῆς ζωῆς — καὶ ἐκ τῶν γεγραμμ. ἐν βιβλίῳ. †. 20. al. ταχύ· Ἀμήν. Ναὶ ἔρχου. 21. al. κυρίου ἡμῶν. ib. al. μετὰ πάντων s. πάν. ὑμῶν. Ἀμήν.

qui haec mihi monstrabat. Et dicit mihi: vide, ne (feceris); 9
commilito tuus sum et fratrum tuorum prophetarum
et qui verba huius libri servant; Deum adora. Et mihi: 10
ne sigillo, inquit, obsignes verba divinationis huius libri;
nam tempus prope adest. Iniustus iniuste agere et impu- 11
rus impure vivere pergat, iustus iustitiae et sanctus san-
ctimoniae porro studeat. En, venio cito et mea mecum 12
merces, ut cuicunque ad facta eius rependam. Ego sum 13
A et O, primus et ultimus, principium et finis. Beati qui 14
praecepta eius observant, ut copia iis fiat de arbore vitae
vescendi et per portas urbem illam ingrediantur. Extra 15
canes (al. profani), venefici, scorta, homicidae, idolorum
cultores et quicunque amat et facit mendacium. Ego Ie- 16
sus misi angelum meum, ut haec de coetibus (chr.) vobis
testaretur; ego radix sum et progenies Davidis, stella splen-
dida illa matutina. Et Spiritus divinus et sponsa dicunt: 17
veni! Et quicunque audit dicito: veni! Et quicunque si-
tit veniat, quicunque velit aquam vitae gratis capiat.

Testimonium ego exhibeo omni quicunque verba divi- 18
nationis huius libri audit; si quis iis addiderit, plagas
hoc in libro descriptas ei addet (al. infliget) Deus; et si 19
quis de verbis libri huius abstulerit (deleverit), Deus par-
tem eius de arbore vitae auferet et ex sancta urbe, his in
libro hoc relatis (al. sede eorum, quorum nomina — ex-
stant.) Is qui haec testatur dicit: profecto venio cito. 20
Profecto, veni domine Iesu!

Illa domini Iesu Christi gratia omnibus sanctis adsit. 21

---

quidquam nefas est, fide digna esse et cuique fidem habenti ad salutem, fidem autem deneganti valere ad perniciem, auctor diserte dicit. 7—21.

Epistola Stephani presbyteri ad Paulum apo stolum a Corinthiis *).

Stephanus et qui cum eo presbyteri Nemeus, Eubulus Theophilus et Nomeson, Paulo fratri salutem.

Homines quidam Corinthum venerunt, Simon nomine et Clobeus, qui nonnullorum fidem vehementer commovent persuasoriis et corrumpentibus verbis, quibus tu per temet ipsum obviam venire debes. Nos enim neque abs te neque ab aliis apostolis huiusmodi verba audivimus. Sed id unum scimus: quidquid a te et ab aliis accepimus, id constanter servavimus. At ea in re dominus nostri valde misertus est, quod, dum corpore adhuc inter nos es, iterum te audituri sumus. Quam primum igitur ad nos scribe quid certum et tutum sit, vel tu ipse ad nos venire propera. Credimus in dominum, se eum tali manifestatione ostendisse eaque eundem dominum nos liberasse e manibus iniqui. Iam vero eorum verba erronea sunt; dicunt enim sic: nihil esse opus legere prophetas, Deum non esse omnipotentem, nullam esse carnis resurrectionem, hominem nullo pacto a Deo esse creatum, Iesum Christum carne non esse genitum a virgine Maria, mundum non esse a Deo creatum, sed ab aliquo (e numero) angelorum. Iam vero, frater, da operam sedulo, ut ad nos venias, ut sine scandalo stet civitas Corinthiorum et eorum amentia coram omnibus opprobrio exposita eiiciatur (al. explodatur). Vale in domino.

(Accepere et tulere hanc epistolam diaconi in urbem

---

*) Epistolae S. Pauli ad Corinthios et Corinthiorum ad S. Paulum armenice ex museo V. Clar. Phil. Massonii, versionem lat. accurante Dav. Wilkins Amstel. 1715. 4. (etiam typis exscripta est in Fabricii Cod. Apocr. N. T. P. III. pag. 666 sq. — Epistolae duae apocryphae, altera Corinth. ad P., altera P. ad Cor., quae dicitur periisse, ex cod. ms. armenico nunc primum editae separatim, gr. et lat. versae et additis Guil. atque Geo. Whistoniorum notis, praefatione et animadverss. auctae a Ioh. Bened. Carpzov. Lips. 1776. 8. — Ex pluribus mss. armenicis accuratius exstant in *Pasqual Aucher* Grammar Armenian and English Vened. 1819. — *Wil. Fr. Rink, das Sendschreiben der Korinther an den Apostel Paulus und das dritte Sendschreiben Pauli an die Korinther in armenischer Uebersetzung erhalten, neu verdeutscht und mit einer Einleitung über die Aechtheit begleitet. Heidelberg* 1823. Contra hunc pugnavit *Ulmannus* in libro: Heidelb. Iahrg. 1823. no. 84. Nobis, ut res paucis absolveretur et curiosis harum rerum lectoribus satisfieret, versionem latinam V. eruditissimi Maturini la Crose, quam ex armenico verbotenus fecit, addidisse sufficere videbatur. Cf. Fabricii bibl. gr. vol. 14 pag. 272 sqq.

Phoeniciae Threxus et Thechus. Paulus, accepta epistola, etiamsi ipse in vinculis detineretur propter uxorem Antistii Allophanis, quasi vinculorum oblitus lugere coepit. propter hos sermones quos audiverat, et lacrymabundus dixit: melius mihi fuisset prius mortem obire et cum domino versari. Nam in hac carne existens et haec verba perversae doctrinae audiens, en! moeror supra moerorem me apprehendit et immensa consternatio vinculis meis accedit, quum video et lego eiusmodi Satanae machinationes. Inter hos plurimos animi cruciatus scripsit Paulus responsionem ad hanc epistolam.)

Pauli epistola in vinculis ad lectionem epistolae Corinthiorum.

Paulus vinctus Iesu Christi fratribus Corinthiis variis compunctionibus (al. confessionibus) exagitatis salutem.

Ego nihil valde miror, adeo celeriter concurrere persuasores improbitatis; nam, quum cito dominus Iesus perfecturus sit adventum suum, propterea quidam permutant et adspernantur eius mandata. Ego vero ab initio id ipsum vos docui, quod ipse accepi a prioribus apostolis, qui per omne tempus cum domino conversati sunt. Itaque nunc dico, dominum Iesum natum esse ex Maria virgine, quae erat e semine David, ut nuntiaverat Spiritus sanctus a patre e coelo in eam missus, ut dominus Iesus consolaretur et liberaret omnem carnem carne sua nosque a mortuis suscitaret; quemadmodum et ipse se (illius resurrectionis) exemplar ostendit. Et ut manifestum foret, hominem a patre natum esse, homo in perditione sua non mansit derelictus; sed perquisitus est, ut vitam per adoptionem filialem obtineret. Deus enim qui est omnium dominus, pater domini Iesu Christi, coelum et terram creavit, misit primum prophetas ad Iudaeos, ut eos a peccatis abstraheret et adduceret ad iustitiam suam. Nam quum vellet liberare domum Israelis, de Spiritu suo largitus est et misit in prophetas nulli errori obnoxium Dei cultum, et nativitatem (Christi) praedicaturis per diuturnum tempus. At ille qui dominator impius erat, quum Deus haberi vellet, manum in eos iniecit et omnem carnem peccatorum vinculis devinxit propterea quia prope erat iudicium mundi. Deus omnipotens quum iustitiam inducere vellet, noluit aspernari opus suum. Quod quum videret miseriis et anxietatibus subditum, miseratus est et misit ante finem temporum Spiritum sanctum in virginem iam prius descriptam a prophetis. Quae

ubi sancto mente sua credidit, digna effecta est quae conciperet et pareret dominum nostrum Iesum Christum, ut perditio carnis quae superbia inflata se extulerat in malum, eius carne convicta palam argueretur. Si non fuit Deus, quomodo in carne sua Iesus Christus vacavit et liberavit carnem perditam et eam per fidem ad vitam aeternam attraxit, ut caro eius sancta templum iustitiae in futuris temporibus pararet, in quem et nos quum credimus, salutem adepti sumus? Itaque scitote, eos non esse filios iustitiae, sed filios irae. Evacuant in se ipsis viscera misericordiae Dei, quum dicunt, neque coelum neque terram esse Dei opificia, qui Deus est omnium pater. Sunt ergo maledicti in se ipsis. Vos vero virtute ab iis longe discedite et totam illorum doctrinam a vobis amandate. Non enim filii estis contumaciae, sed liberi dilectae ecclesiae Dei. Propterea et tempus resurrectionis apud omnes praedicatum est. Itaque qui dicunt nullam esse resurrectionem carnis, ipsi non resurgunt ad vitam aeternam, sed ad damnationem et iudicium, carne resurgent increduli; quia caro quae dicit resurrectionem non esse, non habebit resurrectionem vitae; deprehenduntur enim resurrectionem negasse. At vos, Corinthii, certe scitis semina tritici et aliarum plantarum. Si granum unum nudum decidat in terram et adhuc inferius, priusque moriatur, postea resurgit voluntate Dei eandem carnem indutam nec efficit nudam et solam eam carnem, sed Dei benedictione valde plenum multiplicatur. Nos vero solummodo e semine producti sumus in utero alterius carnis humanae, honorabilis (et pretiosae.) Nostis Ionam, filium Ematthiae, quod cunctatus esset praedicare Ninivitis, inde deglutitus (latuit) per tres dies et tres noctes et post triduum Deus eius preces exaudivit. Nihil autem periit ex eius carne, ne supercilium quidem neque capillus consumtus est, ita ut deflueret, quia non fuit incredulus. Si ergo vos creditis in Iesum Christum dominum, vos etiam suscitabit, quemadmodum et ipse resurrexit. Si ossa Elisaei prophetae, quum in mortuum incidissent, eum suscitaverunt, quanto magis vos, qui in carne estis et in sanguine Christi fulcimini, eo die efficiemini omnibus membris integris carne redivivi? Elias propheta filium viduae in sinu amplexus (al. complexus) suscitavit e mortuis: quanto magis Iesus Christus vos integris membris redivivos suscitabit, sicut et ipse resurrexit? Ergo nihil aliud deinceps temere admittatis. Nemo mihi laborem facessat, quia afflictiones Christi in corpore meo porto. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum spiritu vestro, fratres. Amen.

CORRIGENDA.

In praef. p. VIII. sub fin. l. illis in locis.
In contex. p. 4. l. Matthaei.
- 8. vs. 13. l. Ἰωάννην.
- 16. — 42. l. δός.
- 18. — 1. l. ἔμπροσθεν.
- 21. — 31. l. induamur.
- 22. — 3. l. κατανοεῖς.
- 24. in not. l. ὁμοιωθήσεται.
- 26. in not. l. τασσόμενος.
- 27. vs. 24. l. in mari.
- 28. — 28. l. ὥστε.
- 31. — 8. l. vidisset.
- 36. — 23. l. μὴ.
- 37. — 35. l. dissociarem.
- 39. in arg. l. discipulos.
- 58. vs. 8. l. τοῖς.
- 60. — 32. l. προςκαλεσάμενος.
- 68. — 10. l. ἔχοντα.
- 69. — 5. l. quendam.
- 78. — 19. l. αὐτὸν.
- 78. — 29. l. Ἱεριχώ.
- 82. — 15. l. καὶ λέγ.
- 84. — 46. l. ζητοῦντες.
- 86. — 2. l. τῷ υἱῷ.
- 88. in not. l. συνήχθ.
- 92. vs. 28. l. ἔσωθεν.
- 104. — 45. l. ἐποιήσατε.
- 105. — 15. l. constituerunt.
- 108. in not. l. ποτήριον.
- 112. in not. l. ἵνα.
- 128. vs. 16. l. ἔλεγον.
- 148. in inscr. l. Marci.
- 152. vs. 6. l. προεφήτ.
- 156. — 12. l. τῇ.
- 174. in not. l. ἐκάθισεν.
- 194. in not. l. παίσας.
- 197. in inscr. l. Marci.

In contex. p. 209. vs. 62. l. quonam.
- 216. — 51. l. Ναζαρὲτ.
- 218. — 11. l. μὴ.
- 220. — 24. l. Ἠλὶ.
- 227. — 38. l. surrexisset.
- 232. in not. (6.) l. ἔχων.
- 243. in argum. l. perstringit.
- 250. vs. 40. l. ὑποστρέψαι.
- 256. — 19. l. vero.
- 276. in not. (28.) l. ἐν τῇ.
- 282. vs. 19. l. ηὔξ.
- 286. in not. (10.) l. τῶν οὐραν.
- 308. vs. 32. l. εὗρον.
- 322. in not. l. καθίσεσθε.
- 341. vs. 11. del. habebat s, pro suum l. quod.
- 359. vs. 13. l. sanatus.
- 379. in arg. l. Iudaei.
- 397. vs. 4. l. Carioth.
- 404. — 17. l. εἰ ταῦτα.
- 412. — 9. ἠγάπησέ.
- 428. in not. l. ἐκραύγασαν λέγ.
- 431. vs. 36. l. scripturae sacrae.
- 457. — 4. l. Deum.
- 463. — 1. l. collatione.
- 477. — 2. l. in via.
- 482. in not. (21.) l. ἄνδρας.
- 488. — l. Ἀντιόχειαν.
- 528. — l. δακρύων.
- 595. vs. 39. l. nos disiung.
- 608. in not. l. δυνατεῖ.
- 634. — l. ἀφ.
- 644. vs. 23. l. ἔξεστιν.
- 671. — 16. pro his l. qui.
- 697. — 21. l. obscoenitate.
- 775. — 8. l. perditissimus.
- 904. in not. l. ὑπερέχ.
- 905. vs. 3. l. navans.
- 924. in not. l. πληρώσονται.
- 926. vs. 8. l. ιβ′.
- 949. — 16. l. messis.